

III 22,218

23 AUGUST 1944
DOCUMENTE

1939 — 1943

I

ION ARDELEANU
VASILE ARIMIA
ALECSEANIA ANDONE
ILEANA CHIRTU
EUGENIA CIOCAN
VALENTINA COSTAKE
ALEXANDRU DUȚU
IELIȚA GĂMULESCU

ELENA GHEORGHE
VIORICA HOSTIUC
MIRCEA MUȘAT
CRISTIAN POPIȘTEANU
EMILIA POSTĂRITĂ
ELEONORA RĂDULESCU
MIHAI RETEGAN
IOAN TALPEȘ

Colectivul de coordonare:

ION ARDELEANU, VASILE ARIMIA, MIRCEA MUȘAT

Referenții științifici:

NICOLAE PETREANU
IOAN SCURTU
ION SPĂLĂȚELU

Au mai colaborat:

Dumitru Angheli, Tudor Bucur, Ion Florescu, Elena Moisuc, Margareta Szabò,
Constantin Vlad, Valeriu Veliman

DIRECȚIA GENERALĂ
A
ARHIVELOR STATULUI

CENTRUL DE STUDII ȘI CERCETĂRI
DE
ISTORIE ȘI TEORIE MILITARĂ

23 AUGUST 1944

Documente

1939 — 1943

Vol. I

63095/1984.

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ
București, 1984

23 AUGUST 1944 — DOCUMENTE

23TH OF AUGUST 1944 — DOCUMENTS

23^{ЕГО} АВГУСТА 1944 — ДОКУМЕНТЫ

23STE AUGUST 1944 — URKUNDEN

23ÈME AOÛT 1944 — DOCUMENTS

CUPRINS

Notă asupra ediției	VII
Cuvînt înainte	XIII
Introducere	XXII
Introduction	XXII
Lista documentelor	LXXIII
List of documents	CVII
Documente	CXLV

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Pentru cunoașterea cât mai exactă a istoricelor evenimente social-politice petrecute între anii 1939—1944, a luptei eroice, pline de abnegație duse de poporul român împotriva regimului intern cât și pentru apărarea suveranității, independenței și integrității teritoriale a țării, contra Germaniei hitleriste și pentru ieșirea din război, punem la dispoziția cercetătorilor și a publicului larg prezentele volume de documente.

Editarea lor este prilejuită de împlinirea a 40 de ani de la mărețul act revoluționar din August 1944, care a marcat, concomitent, începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și, prin dimensiunile interne și internaționale, un moment de răscrucă în istoria națională ca și a celui de al II-lea război mondial.

Din perspectiva datoriei față de înaintași, volumele constituie un omagiu adus celor care au trăit, au luptat și s-au jertfit, precum și celor care au reușit să însăptuiască actul istoric la 23 August 1944.

Din dorința de a da o imagine cât mai reală asupra anilor 1939—1944, a evenimentelor petrecute, a forțelor care s-au confruntat și a țelului pentru care au luptat comuniștii, toate forțele democratice și patriotice, au fost adunate documente atât din arhivele interne cât și din cele de peste hotare. Volumele reprezintă o culegere tematică de documente selecționate, în care sunt arătate premisele social-politice, condițiile interne și externe ale pregătirii și desfășurării actului de la 23 August 1944, organizarea, sub conducerea Partidului Comunist Român, a luptei antifasciste, antiimperialiste. Ele reflectă acțiunile militare și politice duse împotriva războiului și a Germaniei hitleriste, care au culminat cu răsturnarea dictaturii antonesciene, ieșirea României din războiul antisovietic, asigurarea condițiilor pentru eliberarea întregului teritoriu național și participarea în continuare la înfringerea Germaniei hitleriste, pînă la victoria finală.

Sursele documentare interne consemnează informații despre situația tragică în care s-a aflat poporul român și condițiile deosebit de grele în care a trebuit să acționeze forțele înaintate ale societății românești, mișcarea democratică și revoluționară. Ceea ce dă autoritate documentelor este faptul că emană de la organisme sau de la oameni care aveau rolul de a cunoaște exact ceea ce gîndesc masele, ceea ce întreprind și cum acționează diferitele persoane sau organizații în favoarea acestora, că în ele s-au consemnat fapte

și acțiuni care au avut loc și pentru care au fost arestați, judecați și condamnați mii de oameni, mulți chiar la pedeapsa capitală. Unele dintre documente au constituit acte probatorii în acuzarea celor arestați și judecați, ca, de pildă, materialele de propagandă, organizarea de demonstrații și greve, săvârșirea, sub diferite forme, a actelor de sabotaj, neprezentările la încorporare sau concentrare ori ascunderea produselor agricole pentru a nu fi rechiziționate și multe altele.

Un loc important ocupă în lucrare informațiile provenind din surse externe asupra celor ce s-au petrecut în România anilor 1939—1944, aşa cum le-au văzut și mai ales cum le-au înțeles reprezentanții statelor respective, despre ecoul pe care îl aveau în străinătate evenimentele din România, despre discuțiile pe care reprezentanții ai țărilor respective le-au avut cu unii diplomați români. Un loc aparte îl ocupă, de asemenea, știrile apărute în presa străină, îndeosebi în zilele imediat următoare lui 23 August 1944.

Volumele de documente încep cu anul 1939, marcat, pe plan intern, de puternicele manifestații și demonstrații patriotice antifasciste și antirăzboinice de la 1 Mai 1939 iar pe plan extern, de dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial de către cercurile imperialiste. Sînt consemnate documente pînă în anul 1944, octombrie 26, an în care a fost răsturnată dictatura antonesciană și instaurat primul guvern al forțelor democratice, cînd s-a încheiat armistițiul cu Uniunea Sovietică și celelalte puteri aliate, România alăturîndu-se coaliției antihitleriste, an al alungării armatelor germane și al eliberării întregului teritoriu al patriei.

Documentele din arhivele interne conțin decrete, legi, rapoarte, ordine, circulare, dări de seamă, note, buletine informative, sinteze, rechizitorii, memorii, scrisori etc., provenind de la organe ale administrației de stat, centrale și locale, judecătorești, militare etc., dar și de la persoane cu autoritate și răspundere politică, oameni de știință și cultură, articole din ziare și comunicate ale agenților de presă. Au fost selecționate și documente (fragmente din publicații, articole din ziare, manifeste etc.) provenind de la organe ale Partidului Comunist Român, de la organizații conduse sau influențate de P.C.R. Multe documente provin de la organele de siguranță și ale jandarmeriei în care, pe lîngă evidențierea situației grele a maselor populare și a acțiunilor întreprinse de ele, se prezintă informații despre descoperirea unor organizații comuniste, ale U.T.C., a altor organizații îndrumate, conduse sau aflate sub influența P.C.R. Prin conținutul lor, sunt raportate acțiuni ale acestora, arestarea, judecarea și condamnarea membrilor lor, răspîndirea în diverse localități din țară a unor materiale de propagandă de către comuniști. Unele documente reproduc instrucțiuni, directive, hotărîri ale C.C. al P.C.R. către organele și organizațiile de partid ori discuțiile și hotărîrile diferitelor ședințe.

Documentele din arhivele străine, îndeosebi din arhivele germane, americane, elvețiene, engleze, franceze, italiene, portugheze, spaniole, turcești, ungare și de la Vatican, cuprind rapoarte, scrisori, memorii, instrucțiuni, directive etc., provenind de la diplomați ai acestor țări acreditați în diferite capitale, miniștri sau și alte persoane cu responsabilitate guvernamentală, comandanți militari, șefi de misiuni, articole din ziare, comunicate ale agenților de presă, emisiuni de radio etc.

Nedispunînd de surse documentare, în volume nu sunt prezentate în suficientă măsură izvoare din arhivele unor state, mai ales vecine României,

fiind preluate în schimb informații oferite de note și comentarii de presă și radio sau, indirect, din corespondența diplomaților străini acreditați la Moscova ori în alte capitale europene.

În cea mai mare parte, documentele au un caracter oficial și oficios, emanind de la reprezentanți diplomatici străini în România sau în alte țări, atașați militari și personalități politice, instituții de stat politice și militare, organisme cu misiuni speciale de informații și contrainformații.

Documentele prezentate oferă o multitudine de informații privind problemele ce frâmântau opinia publică din România — și nu numai din România —, eoul și influența pe care le-au avut diferitele hotărâri, acțiuni, acte etc. ale guvernului român, dar și ale altor guverne, frâmântările sociale și politice, măsurile întreprinse, căile și mijloacele folosite pentru înlăturarea dictaturii antonesciene, alungarea hitleriștilor din țară, eliberarea părții de nord-vest a României cotropite de horthyști în vara anului 1940.

Se oferă astfel cercetării științifice și marelui public o suită de informații cu caracter inedit și mai puțin cunoscute, aprecieri și concluzii asupra unor acțiuni și evenimente menite să ilustreze pregnant momentul de răscruce reprezentat în istoria poporului român de August 1944. Acestea se adaugă izvoarelor interne și lucrărilor de specialitate apărute pînă în prezent, aducînd un plus de informații și permîșînd desprinderea unor concluzii conforme cu realitatea, menite să ducă la înțelegerea justă a caracterului actului de la 23 August, ca un act insurecțional, sprijinit de întregul popor. S-au reprodus și documente deja publicate, dar de o importanță deosebită.

Eoul pe care l-a avut actul de la 23 August și contribuția României la grăbirea înfrîngerii Germaniei fasciste și la scurtarea celui de-al doilea război mondial sunt reflectate în reacțiile și impresiile reprezentanților oficiai sau acreditați cu misiuni speciale în România ori în alte state, acestea fiind cuprinse în rapoarte, scrisori, telegrame, memorii sau articole. De asemenea, agențiiile de informare, presa vremii, posturile de radio din diferite părți ale lumii au receptat evenimentele petrecute în România, explicînd cauzele sau analizîndu-le implicațiile în determinarea guvernelor unor state să iasă din coaliția cu Germania, în grăbirea prăbușirii frontului în Balcani, în scurtarea războiului.

Selecționarea documentelor a fost subsumată unei problematici complexe, care conică volumelor unitate tematică și cronologică, ilustrînd în mod edificator desfășurarea evenimentelor și scoțînd în evidență semnificația și eoul lor internațional. Astfel, s-a avut în vedere acoperirea unei arii tematice menite să releve trăsăturile caracteristice ale evenimentului de la 23 August, ca rezultat al luptelor seculare purtate de poporul nostru pentru păstrarea ființei de neam, pentru libertate și independență.

Documentele sunt prezentate cronologic, pentru a ilustra evoluția istorică a evenimentelor, punîndu-se un accent deosebit pe oglindirea pregătirii și desfășurării evenimentului de la 23 August și a implicațiilor sale interne și internaționale.

Documentele interne au proveniențe diverse: instituții, diferite organe și organizații, diverse persoane particulare. În redactarea lor, sunt ilustrate situații foarte diferite, ceea ce s-a resimțit atât în formă cât și în conținut. Pregătirea lor pentru publicare a impus o grijă deosebită pentru păstrarea autenticității stilului fără a lăsa însă greșeli supărătoare.

În unele documente, denumirea unor instituții, organe, organizații este scrisă la inițială fie cu litere mari, fie cu litere mici. Unele unități militare au fost indicate fie cu litere romane, fie cu arabe. La transcriere, nu s-au operat modificări.

În rezumatul unor documente s-a specificat: extras, fragment din raportul, din sinteza etc. În acest caz, nu s-au mai marcat părțile eliminate prin puncte de suspensie. De regulă, s-a renunțat numai la acele părți care nu sînt direct legate de tematica lucrării.

În unele documente din anii 1941–1942, se dă cifra soldaților morți pe front, uneori diferită în statisticile externe față de cele interne, și alteori chiar în cele interne, inadverențele rezultînd din insuficientă informare a emitenților. Pentru a face corecțiile necesare, s-a apelat la adnotări acolo unde s-a remarcat evidența greșelilor.

În documentele în care apare denumirea unor instituții, organizații, firme redate prin inițiale, nu s-au mai dat explicații pentru cele cunoscute (S.F.T.; I.A.R.; S.S.I.; F.R.N. etc.).

Uneori, autorii documentelor au folosit o terminologie inadecvată, fie pentru a eticheta, condamna, blama sau desconsidera, fie pentru a minimaliza anumite stări de lucruri, ca de exemplu: defetism în rîndul populației, acte teroriste, clica criminală, clica trădătoare, duplicitate, slugi credincioase sau slugoi. Evident, respectivele caracterizări trebuie luate de cititor cu toată rezerva cuvenită.

Actul înfăptuit de poporul român la 23 August 1944, pe care, la început, unele foruri germane l-au apreciat ca „puci”, apare sub această denumire în sursele de informații, preluată astfel și de alți difuzori. În alte documente, el este etichetat ca „lovitură de palat”. Ambii termeni au fost folosiți, la timpul respectiv, în necunoștință de cauză sau intenționat pentru a minimaliza, pentru a desconsidera acțiunea înfăptuită de poporul român. La documentele în care s-au utilizat acești termeni, alcătuitorii volumelor au considerat că nu sînt necesare precizările de rigoare.

Adnotările originale, aparținînd emitenților, se regăsesc în subsolul paginii, marcate prin asterisc. Notele editorilor, numerotate, sînt plasate la finele documentelor.

În lucrare se găsesc o serie de documente provenite de la organele de siguranță. Autorii lor au făcut precizarea asupra provenienței informației, pentru a se avea în vedere de către cei ce analizau informațiile și luau hotărîri. Astfel de precizări sînt: „sursă serioasă”, „sursă sigură”, „verificat” etc. sau „neverificat”, „în curs de verificare”, „zvon” etc. În volume au fost incluse numai unele dintre acelea care au avut precizarea „verificat”, „sigură”, „serioasă”.

Se găsesc în documente numeroase nume de persoane care sînt bine cunoscute, dar și persoane pe care autorii n-au putut să le identifice. Nici pentru unii și nici pentru alții nu s-au făcut adnotări speciale.

Datorită perioadei foarte complexe pe care o reflectă, a provenienței diverse și a modului cum au venit în contact unii autori cu realitățile sau cu anumite informații, apar în documente și unele aprecieri inexacte, neconforme cu realitatea sau neclare, lăsind semne de întrebare. La unele dintre acestea s-au făcut note pentru lămurire, la altele însă nu s-au făcut. Am lăsat la latitudinea cititorului să aprecieze singur în ce măsură aceste aprecieri s-au făcut din necunoaștere sau rău intenționat.

Având în vedere mulțimea limbilor străine în care au fost emise multe documente, în scopul facilitării accesului la informațiile pe care le conțin, acestea sunt reprezentate în limba respectivă, însoțită de traducerea în limba română.

Documentele sunt prezentate integral, cu excepția unor situații cînd s-a procedat la eliminarea unor fragmente conținînd repetări sau informații fără legătură cu tematica lucrării, marcate prin puncte de suspensie însoțite de explicații date în note de subsol. În cazul în care punctele de suspensie aparțin autorilor documentelor, ele au fost marcate prin note explicative. Prin traducerea și transcrierea lor s-a urmărit în primul rînd redarea fidelă a textului, respectînd particularitățile de limbă și ortografie. S-a intervenit în mod tacit cu corecturi numai în cazul unor greșeli minore (omiterea unor litere, folosirea de consoane duble etc.). Pentru unele greșeli mai mari, transcrierea s-a făcut întocmai, efectuîndu-se îndreptările ce se impuneau, în note. Numele de persoane și de localități sunt redate în transcriere aşa cum apar în documentele originale, iar în cazul notării eronate, în traducere s-a redat denumirea lor corectă. Atât în transcrieri cât și în traduceri, sublinierile aparținînd autorilor documentelor au fost respectate întocmai.

Prescurtările uzuale au fost întregite în mod tacit (M. = Monsieur etc.), cu excepția celor din documentele germane în care indicativele unităților militare, acțiunilor, codurilor etc. au intrat în literatura de specialitate ca atare (OKW, OKH, WFS etc.).

Pentru o mai bună înțelegere atât a textului original cât și a celui românesc, s-au introdus în paranteze unghiulare unele completări sau întregiri; de asemenea, s-au folosit paranteze unghiulare în cazul reconstituirii unor cuvinte greu lizibile cât și a lectiunilor incerte. Tot între paranteze unghiulare au fost incluse numele de persoane sau de localități omise de emîntentul documentului, în situația cînd au putut fi identificate.

Efectuarea traducerilor s-a realizat cu deosebită grijă pentru redarea fidelă a conținutului documentelor și a stilului folosit de emînți, existînd în același timp preocuparea pentru a se da frazei o formă cât mai cursivă și literară și folosind ortografia conform uzanțelor actuale.

Fiecare document este precedat de un rezumat al editorilor, iar la finele lui, s-a indicat sursa, cu toate elementele de înregistrare specifice arhivei de origine.

Editorii exprimă vîi mulțumiri filialelor Arhivelor Statului care au cercetat, identificat și, le-au pus la dispoziție documente pentru această lucrare, precum și conducerilor instituțiilor de arhivă, bibliotecilor și muzeelor de peste hotare care, cu deosebită colegialitate, au înlesnit munca specialiștilor români de cercetare și microfilmare a documentelor privind istoria patriei.

Exprimăm, de asemenea, mulțumirile noastre Editurii Științifice și Enciclopedice, care – prin directorul ei Mircea Mâciu, redactorii Maria Stanciu, Ioan Oprîș, Alexandru Stănculescu și tehnoredactorul Ștefania Mihai – a sprijinit și pregătit pentru tipar lucrarea de față.

CUVÎNT ÎNAINTE

În istoria multimilenară a poporului român, au fost nenumărate momente istorice „de cumpăna mare pământului nostru și nouă” — cum spune cronicarul —, cînd poporul s-a ridicat la luptă într-o impresionantă unitate împotriva invaziilor și a dominației străine, pentru a-și apăra libertatea și integritatea vîtrei străbune, dreptul sacru de a-și hotărî singur, de sine stătător destinele. Această luptă neîncetată pentru salvagardarea ființei etnico-istorice, proprie istoriei românești îndelungate, demonstrează „forța și vitalitatea poporului nostru, precum și setea sa de libertate și independență și bătălia de a le apăra în orice împrejurări”¹.

Încă acum 2 500 de ani, în fața impunătorului corp de invazie al Imperiului persan condus de Darius I, strămoșii noștri geto-daci s-au ridicat cu eroism în apărarea pământului străbun, înscriind în lumea antică o faptă pilduitoare. Dragostea dacilor pentru libertate, atașamentul lor neîțâmurit față de glia străbună au impus în lumea antică imaginea unui popor permanent pregătit să-și apere civilizația proprie, valorile ei deosebite. „De cîte ori am privit în țara getilor — scrie un istoric din antichitate —, i-am văzut războindu-se.”² Iar Dion Chrysostomos descria Dacia secolului I e.n., cînd poporul dac își încorda toate forțele pentru a zăgăzui expansiunea romană, ca o adevărată „tabără ostășească”, o țară în care „toate locurile” sănt „pline de cai, arme și oameni înarmați”³.

De la prima consemnare documentară — datorată „părintelui istoriei”, Herodot, — istoria a înfățișat poporul român depășind vicisitudinile de tot felul, rămînînd el însuși pe pămîntul strămoșesc, dezvoltînd o înfloritoare civilizație materială și spirituală. La Tapae, în vremea lui Decebal, la porțile Meseșului, conduși de Gelu, la Posada, sub Basarab întemeietorul, la Vaslui, în frunte cu marele Ștefan, la Călugărenii voievodului Mihai unificatorul, în Dealul Spirii, la Plevna și Rahova, la Mărăști, Mărășești și Oituz, oștenii români sprijiniți de întregul popor au purtat lupte eroice și biruitoare pentru libertatea, unitatea și independența patriei. Victoriile strălucite obținute împotriva repetatelor invaziilor, victorii ce jalonează glorioasa existență istorică a neamului nostru, reprezentă tot atîțea momente cruciale în care ne-am afirmat cu hotărîre și neclintire voința de a fi noi însine, de a trăi uniți în

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilateral dezvoltate*, vol. 22, Editura Politică, București, 1982, p. 8.

² Lucian, *Icaromineppus*, 16.

³ Dion Chrysostomos, *Discursuri, în Izvoare privind istoria României*, I, *De la Herodot la Itinerarul lui Antoninus*, București, 1964, p. 451.

patria străbună, independentă și suverană. Poporul român a avut permanent în devenirea sa istorică conștiința clară că numai apărîndu-și, indiferent de jertfe și sacrificii umane și materiale, vatra strămoșească, valorile civilizației sale multimilenare își afirmă energetic dreptul inalienabil la existență, că libertatea, independența nu sunt căzute din cer sau dăruite de cineva, că pentru a-și perpetua cu demnitate ființa în istorie, trebuie să aibă voință, curajul și îndrăzneala gestului istoric de mari dimensiuni, cu ample rezonanțe și influențe pe plan internațional. Rezistența românească în Evul Mediu împotriva expansiunii otomane — pentru a da numai un exemplu — nu numai că a avut ca rezultat menținerea neîntreruptă a individualității statale românești, într-o vreme cînd dispăruseră de pe harta Europei numeroase state, unele mari și puternice, dar a avut o funcție europeană remarcabilă. La adăpostul zidului ridicat de români în Răsăritul continentului, cu prețul unor jertfe materiale și umane incalculabile, a putut să se dezvolte nestin-gherit civilizația occidentală și a înflorit Renașterea. Acest adevărt apare exprimat chiar de către Ștefan cel Mare, într-o scrisoare adresată Senatului Veneției, în 1477: „Nu vreau să mai spun cît de folositoare este pentru treburile creștine această țară a mea; socotesc că este de prisos, fiindcă lucrul e prea lîmpede”⁴.

Ceea ce unește peste timp biruințele istorice ale poporului român împotriva invaziilor și ocupăției străine este modalitatea originală în care acesta a acționat pentru apărarea sacrelor sale idealuri. Indiferent de vitregia împre-jurărilor istorice, de numărul și înzestrarea tehnică a adversarilor, poporul român a angajat fără șovă're lupta de apărare, acționînd unit, sub conducerea celor mai înaintate forțe sociale și politice ale societății, pentru salv-gardarea libertății sale.

Acstea constante ale devenirii istorice românești, care definesc independența ca ideal suprem al poporului nostru, sănt evidențiate și în desfășurarea unui alt moment crucial al istoriei naționale: revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944.

În vara și toamna anului 1940, România și poporul român au intrat într-o perioadă istorică extrem de dificilă în care, ca de atîtea ori în îndelun-gata noastră existență, a fost pusă în cumpăna ființă statului și dăinuirea națiunii. Sub o copleșitoare presiune și amenințare cu forța, exercitată de mariile puteri fasciste, prin odiosul Dictat de la Viena, din 30 august 1940, României i-a fost smulsă și înstrăinată Transilvania de Nord, străvechi meleag românesc. Totodată, prin intervenția directă a Germaniei hitleriste, puterea a fost acaparată de generalul Ion Antonescu în alianță cu Garda de Fier — agentura názismului în România. La scurt timp, în țară au intrat trupe germane, avînd misiunea de a institui controlul militar asupra centrelor eco-nomice și politice, de fapt instrumentul principal al exercitării domi-nației hitleriste asupra României. Această situație dramatică s-a accentuat și mai mult în condițiile în care Germania hitleristă a antrenat România, contrar voinței poporului român, în războiul purtat împotriva Uniunii Sovie-tice. Nesocotind interesele fundamentale ale statului și națiunii române, Ion Antonescu a decis singur, în pofida puternicei împotriviri populare, angajarea forțelor militare naționale în adîncimea teritorului sovietic. „În

⁴ Literatura română veche, ed. G. Mihăilă, D. Zamfirescu, vol. I, București, 1969, p. 51.

acest moment greu pentru destinele țării sale — subliniază secretarul general al partidului nostru, poporul român s-a găsit singur, fără nici un sprijin din afară, părăsit de toate puterile Europei. România a fost nevoită să accepte condițiile nedrepte ale Dictatului de la Viena. Prin aceasta, ea a fost lăsată la cheremul Germaniei, a fost aruncată de fapt în brațele forțelor hitleriste. Scurt timp după aceea au și avut loc în țara noastră instaurarea regimului dictaturii militaro-fasciste, pătrunderea în țară a trupelor germane, care aveau de fapt misiunea unor trupe de ocupație, România fiind apoi tîrâtă în războiul antisovietic.”⁵

În fața acestor evenimente care prefigurau încă de pe atunci o adevărată catastrofă națională, poporul nu a rămas pasiv, nu a așteptat ca libertatea și viitorul să-i fie hotărîte prin deznodămîntul confruntării angajate între marile puteri. Consecvent glorioaselor sale tradiții istorice, o dată cu smulgerea prin forță a unei părți importante a vetrei strămoșești și intrarea trupelor germane în țară, poporul nostru a angajat cu energie și neînduplare o vigo-roasă rezistență antifascistă. În fruntea acestei lupte pline de abnegație, bărbătie și sacrificii, și care a cuprins, treptat, întregul popor, s-a aflat clasa muncitoare, cea mai înaintată forță socială a societății românești. În împre-jurările tragice din toamna anului 1940, Partidul Comunist Român s-a dovedit la înlățimea misiunii sale obiective de a fi exponentul politic al intereselor fundamentale ale statului și națiunii, militând și conducind cu fermitate și răspundere istorică lupta de eliberare a întregului popor. „Este marele merit al Partidului Comunist Român — arată secretarul general al P.C.R. — că s-a aflat în aceste grele împrejurări în fruntea luptei pentru apărarea intereselor vitale ale poporului, a integrității naționale, împotriva războiului — deși nu s-a putut împiedica aservirea și ocuparea țării de către Germania hitleristă și aruncarea României în războiul împotriva Uniunii Sovietice. Poziția fermă a Partidului Comunist Român, organizarea luptei active împotriva războiului, a activității de sabotare a mașinii militare fasciste, hitleriste, organizarea luptei de partizani au făcut ca Partidul Comunist Român să cîștige poziții importante în viața politică, să fie respectat și să poată realiza, împreună cu cele mai diverse forțe politice, patriotice, naționale, un puternic front împotriva războiului, a hitlerismului.”⁶

Modul în care partidul comunist a elaborat strategia desfășurării de ansamblu a mișcării de rezistență, consecvența orientării sale către făurirea Frontului Unic Național al întregului popor ca temelie a desfășurării cu succes a luptei de eliberare, suplețea și elasticitatea în relațiile cu partenerii reali sau virtuali — de la forțele politice burgheze și monarhie pînă la vîrfurile ierarhiei militare — în efortul pentru salvarea țării au concretizat exemplar o cale românească în teoria și practica revoluționară internațională privind înlăturarea dominației străine și declanșarea unui proces social-economic transformator, de mari dimensiuni. În aceste împrejurări de o complexitate deosebită, cînd se afla în cumpăna însăși ființă statului și dăinuirea națiunii române libere și suverane, s-a realizat, sub conducerea partidului comunist, convergența tuturor forțelor politice naționale, ceea ce a generat unitatea de

⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 374–375.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilateral dezvoltate*, vol. 22, Editura politică, București, 1982, p. 17.

luptă a întregului popor împotriva ocupanților, factor hotărîtor în desfășurarea cu succes a efortului de eliberare, a redobândirii independenței și suveranității României. Prin realizarea Frontului Unic Național de luptă al întregului popor pentru depășirea acestui moment istoric dificil, partidul comunist s-a înscris firesc pe fâgașul celor mai strălucite tradiții naționale, a probat în chip elocvent legăturile sale adînci cu trecutul de luptă revoluționară, s-a impus ca cel mai fidel exponent al intereselor supreme ale României.

Un moment de vîrf în desfășurarea mișcării de rezistență l-a constituit realizarea în anii 1943–1944, sub conducerea partidului comunist, a celei mai largi coaliții de forțe politice existente vreodată în viața publică a României moderne. Programul de luptă al acestia cuprindea, în esență, obiectivele luptei de eliberare stabilite de partidul comunist încă din 1940–1941: înălțarea dictaturii antonesciene și instaurarea unui regim de drepturi și libertăți democratice, declanșarea luptei de eliberare împotriva Germanici hitleriste, alăturarea României la coaliția Națiunilor Unite și realipirea teritoriilor răpite cu forță prin Dictatul de la Viena. Succesul istoric dobîndit de partidul comunist prin realizarea largii uniunii de forțe politice patriotice – a cărei coloană vertebrală o forma unitatea de acțiune a clasei muncitoare, forța socială fundamentală a mișcării de rezistență – a fost esențial în pregătirea, declanșării cu succes și a desfășurării victorioase a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă.

Una din cele mai de seamă preocupări ale partidului comunist în anii mișcării de rezistență, destinată să cuprindă și un vast proces transformator social-economic și politic care să schimbe din temelii România, a fost pregătirea politică și militară în cele mai mici amănunte a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. În acest scop, a fost realizată unitatea de voință și acțiune a întregului popor, a fost asigurată încadrarea compactă a oștirii naționale în mișcarea de rezistență, au fost organizate, în clandestinitate, formațiuni de luptă patriotice – expresii ale potențialului combativ revoluționar al clasei muncitoare –, s-au alcătuit variante de declanșare a acțiunii, s-au redactat documentele politice fundamentale ale revoluției. O importanță excepțională pentru succesul revoluției a avut atragerea armatei la pregătirea și desfășurarea acestia. Asigurată printr-o consecventă și amplă activitate organizatorică și propagandistică desfășurată de partidul comunist, alăturarea armatei la obiectivele mișcării de rezistență și participarea ei integrală la revoluție a fost nu numai un eveniment intern de importanță cardinală, dar și un fapt inedit în experiența revoluționară internațională. Această strategie reprezintă o contribuție românească originală la teoria și practica mișcării de eliberare națională, un exemplu în lupta altor popoare pentru independentă și suveranitate națională, pentru construirea unei orinduiri noi, echitabile.

În condițiile în care mișcarea de rezistență a poporului român atinsese apogeu, iar situația revoluționară din țară se maturizase pe deplin, cînd pregătirea politico-militară a revoluției fusese desăvîrșită, iar împrejurările internaționale conturau un cadru favorabil desfășurării luptei de eliberare, Partidul Comunist Român a hotărît declanșarea revoluției. În după-amiaza zilei de 23 August 1944, principalii exponenți ai regimului antonescian au fost arestați. Conform planului, a fost instituit un nou guvern, în care era reprezentat și partidul comunist, fapt fără precedent în istoria politică a țării, el însuși semnificativ pentru caracterul revoluției începute. Declanșarea

la 23 August 1944 a revoluției a însemnat, totodată, începutul războiului împotriva Germaniei hitleriste, act suveran și independent al României. Documentele politice fundamentale ale revoluției, care au fost făcute cunoscute națiunii române și lumii întregi — în elaborarea cărora partidul comunist a avut rolul precumpărător — au evidențiat, cu claritate, caracterul noii orientări politice interne și internaționale a României. Ele au definit, fără echivoc, caracterul *suveran* al hotărîrii României de a rupe legăturile care îi fuseseră impuse în cadrul blocului politico-militar dominat de cel de-al treilea Reich, hotărîre luată exclusiv conform intereselor fundamentale ale statului și națiunii române, au exprimat răspicat suveranitatea absolută a statului nostru asupra teritoriului smuls cu forța de marile puteri fasciste prin Dictatul de la Viena.

La chemarea înflăcărată a partidului comunist, întregul popor s-a angajat cu entuziasm și spirit de jertfă în lupta pentru victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Întreaga armată a țării, ca un singur om, „de la soldat la general”, a întors armele împotriva hitleriștilor; la desfășurarea luptei de eliberare au contribuit din plin și celelalte instituții statale. Izbucnirea și desfășurarea revoluției în România în august 1944 consemna astfel un fapt inedit în practica revoluționară mondială. În lupta de eliberare împotriva ocupanților, un popor întreg, fără nici o fisură, a format o unitate de granit, fără scindăriile evidențiate în imprejurări similare din alte țări și care au dus la ciocniri fraticide sau chiar la războiile civile.

Lupte grele împotriva ocupanților hitleriști s-au desfășurat la București și pe Valea Prahovei, în Bucovina și Banat, în Dobrogea și Muntenia, în Oltenia, în sudul Transilvaniei și Crișanei, de-a lungul Dunării, în nordul și în sudul Moldovei. Pretutindeni, armata română, sprijinită de formațiunile de luptă patriotice, de alte formațiuni de factură populară organizate ad-hoc — care materializau concepția partidului comunist de angajare în luptă a totalității potențialului combativ al națiunii —, practic întregul popor, a aplicat lovitură nimicitoare dușmanului. Localitățile țării au fost transformate în adevărate cetăți de luptă, comunicațiile au fost permanent controlate de luptătorii noștri, interzicindu-se inamicului orice deplasare în siguranță, coloanele dușmane au fost permanent hărțuite, fractionate și nimicite pe părți, „zonele întărite” organizate de hitleriști au fost încercuite, asaltate și lichidate. Prin toate aceste acțiuni ca și prin altele similare, revoluția din august 1944 a dobîndit caracterul unui autentic război al întregului popor, ceea ce explică, de altfel, victoria rapidă și deplină obținută asupra unui inamic superior ca înzestrare tehnică și experiență de luptă. În cele opt zile de lupte insurecționale, forțele revoluționare au eliberat circa 150 000 km² din teritoriul național, au eliminat peste 60 000 de militari hitleriști — echivalentul a 6 divizii ale Wehrmachtului — și au capturat o importantă cantitate de material de război (între care 222 avioane și 438 nave). S-au jertfit pentru eliberarea patriei 8 586 de militari și numeroși civili angajați în gărzile revoluționare. „Înînd seama — subliniază secretarul general al P.C.R. — de amploarea forțelor populare care au participat la insurecția armată și în primul rînd a clasei muncitoare, condusă de Partidul Comunist Român — exponentul intereselor vitale ale întregului popor —, de faptul că a răsturnat regimul politic al dictaturii militaro-fasciste, forțele cele mai reaționare

vîndute Germaniei fasciste, și a lichidat dependența de imperialismul german și de orice imperialism, ducînd la întoarcerea armelor împotriva armelor hitleriste și la izgonirea lor de pe teritoriul țării, insurecția din august 1944 a marcat începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a dus la cucerirea adevăratei independențe a patriei, la transformarea revoluționară, socialistă a României. Masele populare și-au dobîndit, cu arma în mînă, dreptul la libertate și neaflârnare, dreptul de a fi deplin stăpîne pe bogățiile naționale, de a-și făuri destinele potrivit intereselor și aspirațiilor proprii, precum și posibilitatea de a construi pe pămîntul patriei cea mai dreaptă și mai înaintată orînduire socială — orînduirea socialistă și comunistă.⁷

Victoria românească din august 1944 a avut remarcabile repercusiuni politice și militare în ansamblul celui de-al doilea război mondial, grăbind sfîrșitul acestuia cu circa 200 de zile și scutind astfel omenirea de incalcabile jertfe umane și pierderi materiale. Eliberînd un teritoriu de o deosebită importanță strategică în desfășurarea celui de-al doilea război mondial, forțele revoluționare românești au smuls comandamentului hitlerist posibilitatea organizării defensivei pe aliniamente de teren puternice — între care Munții Carpați —, facilitînd considerabil înaintarea forțelor sovietice în adîncimea Peninsulei Balcanice și către Europa Centrală. În același timp, mărețul act românesc de jertfă a dat o lovitură puternică din punct de vedere politic coaliției dominate de Reichul hitlerist, catalizînd procesele centrifuge din sinul acesteia. Exemplul României a fost urmat, la scurt timp, de Bulgaria și Finlanda și a generat puternice crize politice în Ungaria și Croația. Conform părerilor unor personalități politice și militare ale Reichului, care au apreciat ziua de 23 August 1944 ca hotărîtoare pentru desfășurarea întregului război, și sub aspect economic declanșarea de către România a războiului antihitlerist a lovit decisiv mașina de război germană.

Dimensiunile internaționale de mare anvergură ale întrării României în război împotriva Germaniei naziste au fost subliniate cu obiectivitate încă de atunci de către opinia publică din țările aliate sau neutre, în capitala Reichului fiind înregistrate cu amărciune, mînie și spirit de răzbunare. Un post de radio aliat a apreciat chiar în ziua de 24 august că „fapta României constituie un act de mare curaj și acest act va grăbi sfîrșitul războiului [...] Prăbușirea hitleriștilor se apropie cu pași repezi.”⁸ Ziarul britanic *Daily Herald* din 25 august scria că, din punct de vedere militar, efectul strategic al acestui act extraordinar însemnează prăbușirea sistemului german de apărire, iar din punct de vedere politic, îndepărțarea influenței germane din Sud-estul european⁹. La 27 august, ziarul sovietic *Pravda* aprecia, cu temei, că actul de independență al poporului român „are o importanță covîrșitoare nu numai pentru această țară (România, n.n.), ci pentru întreg Balcanul, deoarece prin această lovitură se prăbușește întregul sistem de dominație german din Sud-estul Europei”¹⁰. Comentariile presei din țările coaliției Națiunilor Unite

⁷ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilaterale dezvoltate*, vol. 18, Editura politică, București, 1979, p. 577–578.

⁸ Arhivele Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 224, f. 619.

⁹ *ibidem*, f. 652.

¹⁰ *ibidem*, f. 712.

făcute în zilele revoluției române din august 1944 au evidențiat fapte confirmate ulterior pe deplin de analiza istoriografică obiectivă: intrarea României în războiul antihitlerist a avut o considerabilă influență politică și militară asupra desfășurării războiului mondial, grăbind sfîrșitul acestuia, a smus Germaniei naziste sănsele de a-și prelungi rezistența militară care să-i faciliteze o pace de compromis.

În istoria poporului român, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a însemnat începutul unei ere noi, de construire, sub conducerea partidului comunist, a celei mai drepte orînduirii, orînduirea socialistă.

Implicațiile actului de la 23 August 1944 au fost multiple, voința unanimă a poporului român, exprimată deschis și eroic, semnificînd, atunci, refuzul pentru totdeauna al oricărei dominații imperialiste — astăzi aspirație împlinită —, împreună cu aceea de a făuri o societate nouă, democratică și prosperă, hotărîrea de a lichida înfr-un termen cît mai scurt decalajale tehnice și economice care separau România de țările avansate.

Independența națională, cucerită la 23 August 1944, cimentată prin sîngele vîrsat de eroica armată română, de întregul popor în războiul antihitlerist, de uriașele eforturi ale națiunii în perioada postbelică, și-a găsit în anii socialismului realizarea desăvîrșită. Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a declanșat un vast proces de modernizare social-economică a țării, a înscris România printre țările cu o dinamică activitate politico-diplomatică pe plan internațional, împlinind pe deplin dezideratele naționale și sociale afirmate tumultuos în revoluția declanșată la 23 August 1944. România a devenit, prin munca pașnică, constructivă a întregului popor, un stat industrial-agrар înfloritor. La sfîrșitul anului 1983, țara era de 15 ori mai bogată ca în 1950, producția industrială de 50 de ori, iar cea agrară de 3,5 ori mai mare decât în 1938, anul de vîrf al dezvoltării României capitaliste. Nivelul de trai material și spiritual al întregului popor a cunoscut o dezvoltare fără precedent. România este astăzi o țară nouă, dinamică și prosperă, respectată pe toate meridianele lumii.

Setea de nestinsă libertate nutrită de poporul nostru în devenirea sa multimilenară a dobîndit în eroica săptuire din august 1944 o întrechipare strălucită, oferind lumii întregi exemplul capacității nelimitate a unei națiuni hotărîte să-și apere cu orice preț valorile sale perene. Întreaga noastră istorie, viitorul luminos al României dobîndesc, prin prisma semnificațiilor multiple ale mărețului act de la 23 August 1944, înțelesul fundamental că poporul român a avut, are și va avea un ideal suprem, pentru împlinirea căruia asemenea atâtă generații de înaintași — nu-și va precupea eforturile: independența și unitatea patriei străbune.

Pornind de la învățămîntele istoriei multimilenare a patriei, de la imperativul apărării independenței României, a cuceririlor revoluționare ale întregului popor, Partidul Comunist Român așează între preocupările sale majore problema întăririi capacității de apărare a patriei, a forței de ripostă în fața oricărei agresiuni străine. Pornind de la răspunderea istorică asumată în fața poporului, Partidul Comunist Român a elaborat și o doctrină militară armănoasă, al cărei scop fundamental este apărarea independenței țării, a vieții și muncii pașnice a națiunii noastre.

Doctrina militară a României socialiste, fundamentată pe experiența de luptă a poporului pentru libertate și unitate, statuează că, în cazul unei agresiuni, la lupta de apărare va lua parte întreaga națiune: „[...] un eventual război viitor nu poate fi decât un război de apărare, un război popular, la care va participa întregul popor, într-o strânsă unitate, sub conducerea partidului nostru comunist — forța politică conducătoare a națiunii, deci și a luptei de apărare a independenței și cuceririlor revoluționare”¹¹. Acest principiu fundamental a fost materializat în sistemul național de apărare, astfel structurat încât să poată cuprinde întreaga populație aptă de efort militar. În cadrul lui, sunt îmbinate în chip armonios structurile militare de tip permanent — armata, care joacă rolul de pivot al unui eventual efort de apărare, trupele Ministerului de Interne —, cu forțele nepermanente, având o activitate militară temporară și parțială și un larg caracter de masă —, gărzile patriotice, formațiunile de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei, formațiunile de apărare civilă, precum și alte organe și organizații stipulate prin lege și fi destinate amplificării efortului militar de apărare.

Elaborarea unei doctrine militare naționale și aplicarea ei practică în anii de după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român sunt o expresie a independenței și suveranității statului și națiunii române, a specificului dezvoltării sale istorice. În acest context se înscriu și reformulările intervenite în domeniul strategic — de strictă competență națională, inseparabilă de independenței și suveranității unui stat — potrivit căror „[...] nu avem altă strategie decât să asigurăm ca pământul românesc să nu fie victimă vreunei agresiuni imperialiste, a politicii de forță [...] Strategia noastră este legată de asigurarea independenței țării, de asigurarea păcii pentru poporul nostru.”¹²

Statutul internațional al României contemporane este deopotrivă rezultatul unei îndelungate evoluții istorice — în care esențială a fost lupta ne-contenită a poporului român pentru libertate națională — și al unei intense, consecvente și principiale politici a partidului și statului, de a asigura independența și suveranitatea, munca liberă și pașnică a națiunii noastre sociale-socialești.

Independența României socialiste, prezență distinctă și puternică în arena politică mondială, reprezentă, totodată, un sprijin și un exemplu în eforturile depuse de alte popoare pentru înlăturarea dominației străine, pentru dezvoltarea liberă și independentă, pentru progres social și național.

La 23 August 1944, ca de atâtea ori în decursul istoriei sale multimilenare, poporul român a făcut din opțiunea sa liberă pentru independență și unitate o condiție primordială de existență istorică. Și, ca întotdeauna în istoria sa de peste 2 000 de ani, lupta angajată la 23 August 1944 cu eroism și abnegație de întregul popor român a asigurat soluționarea acestor obiective vitale, a dat soliditate și măreție dăinuirii noastre istorice.

¹¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilaterale dezvoltate*, vol. 13, Editura Politică, București, 1977, p. 451.

¹² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilaterale dezvoltate*, vol. 13, Editura Politică, București, 1977, p. 452.

Astăzi, sub conducerea partidului comunist, centrul vital al națiunii, poporul român dă viață printr-un impresionant efort constructiv aspirațiilor celor mai nobile ale generațiilor de înaintași.

Independentă și suverană, puternică și prosperă, respectată pe toate meridianele lumii, România trăiește astăzi timpul de aur al afirmării plenare a geniului multilateral al poporului nostru. La temelia acestui timp de epopee se așează marile înfăptuiri ale istoriei naționale multimilenare, printre care 23 August 1944 se înscrie ca un moment fundamental, întrucătînd voința nestrămutată a poporului nostru de a fi liber și independent, unit în vatra sa străbună de viețuire.

General locotenent dr. ILIE CEAUȘESCU

INTRODUCERE

Anul 1939 a intrat în istoria omenirii ca anul în care puternicele contradicții ale sistemului capitalist, alimentate în permanență de factori obiectivi și subiectivi, au ajuns la punctul maxim, ducind la izbucnirea celui de-al doilea război mondial.

Anii de-a rîndul după încheierea primei conflagrații mondale omenirea a sperat ca principalele probleme pe care le impunea mersul înainte al societății să-și găsească o rezolvare care să o ferească de noi catastrofe, să ducă la un climat de înțelegere, de ordine și de muncă în pace și liniște. Dar guvernele multor state n-au dovedit suficientă răspundere, n-au răspuns nici încrederii popoarelor, nici reglementărilor stabilite prin tratate. Chiar de la începutul celui de-al treilea deceniu s-au conturat și apoi s-au definit cel puțin două tendințe în ceea ce privește evoluția situației și a relațiilor internaționale. De o parte, se găseau statele a căror politică urmărea să apere pacea și liniștea, să respecte tratatele și, respectiv, noua configurație teritorială confirmată prin Conferința de Pace de la Paris din anii 1919–1920. De cealaltă parte, statele a căror politică urmărea să sfarne ceea ce stabilise aceeași Conferință: să revizuiască tratatele, să-și refacă vechile hotare, să dobîndească noi sfere de influență sau să-și recapete coloniile ori posesiunile pierdute.

Pe acest fundament și în condițiile date, forțele reaționare din unele țări au găsit încurajare și chiar sprijin, ajungînd în unele state să dețină chiar și puterea, să se coalizeze și, în ultimă instanță, să pregătească și să dezlănțuie un nou război mondial. Îngăduința, concilierea, toleranța manifestate mai ales față de guvernele Germaniei hitleriste și Italiei fasciste, dar și față de cele ale Spaniei franchiste și Japoniei imperialiste, au dus la invazia Japoniei în China de nord-est în anul 1931 și apoi, în 1937 la războiul împotriva Chinei. Acelorași cauze li se datorează, în 1936, intervenția italo-germană în Spania și instaurarea lui Franco, înglobarea, la 12 martie 1938, a Austriei de către Germania. Ca un punct culminant, la 29–30 septembrie 1938, în urma Acordului de la München, Cehoslovacia era forțată să cedeze o parte din teritoriul său național Germaniei hitleriste, pentru ca la 15 martie 1939, trupele fasciste să ocupe întreaga Cehoslovacie. În toamna aceluiași an, la 1 septembrie, Germania hitleristă a atacat Polonia, act care a marcat declanșarea celui de-al doilea război mondial. Aceste acțiuni au dus la destrâmarea alianțelor politice, la năruirea tratatelor internaționale, la modificarea echilibrului stabilit după primul război mondial. A început politica de forță și dictat, cu amputări teritoriale și cu dispariția de pe hartă a unor state din Centrul

și Apusul Europei. Politica de „neintervenție”, de „conciliere”, de „neutralitate” a încurajat în fond agresiunea, lichidarea, cu ajutorul fascismului, a forțelor democratice, a mișcărilor de eliberare națională și a forțelor revoluționare.

Într-un timp relativ scurt — martie 1938 — septembrie 1939 —, omenirea a asistat la evenimente care se precipitau cu o rapiditate uimitoare și față de care guvernele responsabile ale principalelor state europene (și nu numai europene) nu numai că nu au intervenit, dar au manifestat îngăduință. „Politica imperialistă de reîmpărțire a lumii și dominație mondială promovată de Germania nazistă a dus la dezlănțuirea celui de al doilea război mondial. Concesiile și cedarea în fața hitlerismului, lipsa de fermitate și unitate a statelor europene și a altor state în fața politicii agresive a imperialismului german au permis lui Hitler să dezlănțuiască războiul, atacând și subjugând pe rînd un număr mare de state din Europa, printre care Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia, Franța, Olanda, țările nordice.”¹

Iată cum, după numai două decenii, omenirea a trebuit să îndure iarăși greutăți enorme, să suporte din nou distrugeri materiale și umane incalculabile, să plătească un greu și imens tribut material și uman, consecință a greșelilor săvîrșite de oamenii din conducerea statelor europene care n-au tras învățăminte suficiente și n-au acționat unitar pentru prevenirea catastrofei mondiale.

A trebuit să treacă ani de cumplite pierderi materiale și umane, de enorme sacrificii pînă cînd omenirea a intrat într-o perioadă în care, pe prim plan s-au situat obiective ca stabilirea de căi și mijloace pentru înfringerea coaliției hitleriste, ieșirea din război și statornicirea unei păci durabile, lichidarea consecințelor războiului și trecerea la o nouă etapă pe calea progresului și civilizației.

România, țara care în primul război mondial făcuse jertfe supreme materiale și umane subordonîndu-și politica scopului de făurire a statului național unitar, cunoscuse din plin ororile războiului și urmările ocupației străine. Ea a fost interesată, mai mult decît oricare altă țară, în apărarea păcii, a independenței și integrității teritoriale, în dezvoltarea potențialului său economic, în întreținerea relațiilor de bună vecinătate, de prietenie cu alte țări. După 1918, pentru conducătorii statului român, pentru forțele politice, pentru masile populare s-au pus o seamă de probleme: probleme de organizare, de conducere, de refacere și de intensificare a dezvoltării economico-sociale, de bună vecinătate, înțelegere și extindere a relațiilor externe, adoptarea de măsuri de consolidare statală și pentru apărarea țării etc. Guvernele care s-au succedat la cîrma țării a trebuit să aibă în vedere, în această privință, mutațiile săvîrșite în configurația geografică, politică și socială a lumii, însemnatele schimbări în viața social-politică a societății, în raportul de forțe sociale și politice. În actele adoptate, ca și în acțiunile întreprinse, acestea au trebuit să pornească și să se călăuzească după principiul înscris în Constituție, conform căruia „România este un stat național și indivizibil”, al cărui teritoriu este „inalienabil”², principiu care definea caracterul unitar, independent și su-

¹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății sociale multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Editura Politică, București, 1975, p. 45–46.

² Constituția din 28 martie 1923, articolele 1 și 2.

veran al statului român. Pornind de la acest considerent, atât politica internă cît și cea externă trebuia să servească apărării integrității României, în care scop s-a militat pentru recunoașterea unității sale de stat pentru consolidarea, întărirea, apărarea și afirmarea statului național român unitar.

Cu toate greutățile întâmpinate datorită caracterului de clasă al politicii promovate de guvernele acestei perioade, s-a ajuns, totuși, ca în anul 1938, an de referință, de comparație în domeniul economic, să se atingă cel mai înalt nivel de dezvoltare al economiei pe care l-a putut realiza regimul burghez.

Și în domeniul politicii externe, al relațiilor cu diferite state, au fost adoptate măsuri menite să contribuie la dezvoltarea colaborării și la asigurarea intereselor României. Bunele relații și prietenia cu țările vecine și cu alte state au fost consfințite prin alianțe, acorduri și tratate care urmăreau să promoveze legături sigure și durabile. Sistemul de alianțe preconizat de politica românească și, în parte, realizat prin pacte de asistență mutuală, prin înțelegeri bi- sau multilaterale, trebuia să constituie și un larg front comun în calea politicii revizioniste, în calea pregătirilor de război ce le făceau statele fasciste, sprijinite direct și indirect de cercurile imperialiste ale marior puteri.

Reprezentanții politicii externe românești au participat, între altele, la Conferința internațională pentru dezarmare, convocată în februarie 1932, ale cărei dezbateri au durat aproape doi ani, la cea privind definirea agresorului, iar în conferințele Micii Înțelegeri și ale Înțelegerii Balcanice, precum și în forurile Societății Națiunilor, România a militat pentru realizarea sistemului de securitate colectivă, promovat deja în unele țări. Pentru un astfel de obiectiv, aceștia au promovat, în numele țării, principiul pactelor regionale, cum a fost de pildă pactul oriental și cel franco-sovietic, pactul de asistență mutuală între U.R.S.S. și Cehoslovacia etc.

În toată această perioadă, politica externă a urmărit în principal apărarea păcii, afirmarea și susținerea intereselor statului național unitar român, menținerea statu-quo-ului consfințit de tratatele de pace, a militat pentru sistemul de securitate colectivă, împotriva tendințelor și a pericolului revizionist și al războiului, pentru colaborarea între popoare, pentru stabilirea de raporturi prietenești cu toți vecinii. Deci, putem afirma, fără să ne abatem de la adevăr, că politica externă a României între cele două războaie a slujit marile interese ale omenirii și, în același timp, a servit interesele poporului.

Orientările și reorientările unor state în politica lor externă, schimbările intervenite în relațiile dintre unele țări, politica de compromis și cedare în fața pretențiilor agresive ale hitleriștilor dusă de marile puteri au condus la agravarea situației internaționale. Ca un efect direct, toate acestea s-au resimțit și în România, au influențat negativ mersul evenimentelor din țară, așa cum s-a petrecut de altfel și în alte țări europene. În anul 1936, Nicolae Titulescu a fost înlăturat din guvern; în anul următor, alegerile parlamentare nu au putut fi cîștigate de principalele forțe politice care guvernaseră țara timp de aproape patru ani, iar guvernul s-a format din forțe politice nereprezentative, pentru că la 10 februarie 1938 să fie instaurată dictatura regală. Aceasta era și o urmare a apariției și încurajării unor mișcări de dreapta, organizații de tip fascist și, în primul rînd, a Gărzii de Fier. Actul de la 10 februarie 1938 a însemnat victoria grupării marii burghezii

care, pe plan intern, se pronunța în favoarea restrîngerii drepturilor și libertăților democratice și a creșterii rolului monarhiei în viața de stat, iar pe plan extern, dorea menținerea sistemelor de alianță din care făcea parte România, apărarea statu-quo-ului teritorial.³

Măsurile adoptate de dictatura regală, fără a avea efectul urmărit, au dus la restrîngerea considerabilă a libertăților democratice, la înrăutățirea situației materiale a maselor populare.

Lupta eroică dusă în acei ani de partidul comunist în fruntea clasei muncitoare și a unor largi forțe progresiste, atitudinea lucidă a unor grupări politice ale claselor conducătoare au stăvilit pentru un timp ascensiunea spre putere a elementelor fasciste, au diminuat efectul unor măsuri reacționare, impunînd guvernului să țină seama de forță și situația maselor populare.

În ceea ce privește politica externă, împotriva presunilor și amenințărilor, a înrăutățirii situației internaționale, mai ales după ocuparea și dezmembrarea Cehoslovaciei, guvernul român s-a străduit ca, prin măsurile luate, să mențină cursul politicii externe românești tradiționale, să nu-și înrăutățească situația cu nici una din cele două grupări de state.⁴ În cursul anului 1939 însă, politica externă evoluează tot mai mult către Germania.⁵ Cîteva evenimente, mai ales, marchează și influențează această orientare: Acordul de la München din 29–30 septembrie 1939, care a deschis drum larg Germaniei spre țările din Sud-estul Europei, guvernul român văzind în acesta un mare pericol; Acordul Economic româno-german din martie 1939, urmat de alte tratate care au încălcăt grav suveranitatea României aservind, într-o oarecare măsură, economia românească intereselor politicii agresive a Germaniei.

După cum se știe, la 1 septembrie 1939, Germania hitleristă, în realizarea planurilor sale expansioniste, a atacat Polonia, care în cîteva zile a fost ocupată și a dispărut, de fapt, ca stat. În acest context, așa cum bine s-a afirmat, „Agravarea situației politice internaționale a țării, după înfrângerea și desființarea statului polonez, a determinat forurile guvernante de la București să împletească politica de rezistență cu cea de concesii economice, capacitatea de ripostă politică și militară a României diminuîndu-se pe măsura accentuării izolării sale internaționale”.⁶

Din acest moment, evenimentele s-au precipitat atât pe plan extern cât și intern, situația României, ca și a altor țări de altfel, înrăutățindu-se considerabil. După ocuparea Poloniei, orientarea Germaniei hitleriste a fost spre ocuparea țărilor din nordul și centrul Europei — Danemarca, Norvegia, Olanda, Belgia —, pe care le-a și ocupat, în mai-iunie 1940 ajungînd în Franță, silind-o și pe ea să depună armele. România, rămasă singură în fața agresiunii Germaniei hitleriste și a Ungariei horthyste, fără asigurările foștilor

³ Ioan Scurtu, *Din viața politică a României. 1926–1947*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 402.

⁴ Documentele nr. 8, 9, 10, 12, 14, 17, 25.

⁵ Perioada de după înlăturarea lui Nicolae Titulescu din guvern a fost marcată de cîteva acțiuni care indicau orientarea politicii de adinare a relațiilor dintre România și Germania, îndeosebi convențiile economice semnate în anii 1937 și 1938.

⁶ General-maior dr. Ilie Căușescu, *Atitudinea și activitatea Marelui Stat Major român în perioada Septembrie 1940 – 23 August 1944 ostile politicii duse de Germania hitleristă în România, pentru contracararea unor măsuri antipopulare ale dictaturii antonesciene*, în *Din istoria militară a poporului român*, București, Editura Militară, 1979, vol. 5–6, p. 198–199.

aliați—Anglia, Franța etc.—, deci izolată pe plan internațional, a fost nevoită să facă concesii, cedind, sub presiunea forței din teritoriul național. Ultimatumul dat de guvernul Uniunii Sovietice⁷, apoi hotărările Dictatului de la Viena⁸ prin care miniștrii de externe ai Germaniei și Italiei au predat Ungariei horthyste o parte din teritoriul de nord-vest al României, precum și pretențiile guvernului bulgar asupra județelor din sudul Dobrogei, au determinat situația dramatică a statului român din vara anului 1940.

În aceste condiții, clasele dominante, cercurile cele mai reaționare au adus la conducerea țării pe generalul Ion Antonescu, încredințându-i întreaga putere în stat. De acum înainte urmează perioada cea mai neagră din istoria poporului român, perioadă din care acesta va ieși la 23 August 1944.

Una din problemele majore pe care o evidențiază documentele din lucrare este aceea a *apărării independenței și integrității țării*. Pe această temă, multe documente arată concepția, modul de acțiune, căile și mijloacele utilizate de diverse partide, grupări politice, organizații, persoane etc.⁹ În același timp, independența și integritatea teritorială a României sunt reliefate în contextul istoric, în strînsă legătură cu independența și integritatea altor state. Astfel, ca o reflecție a ideilor de mai sus, opinia publică din România a condamnat pactul de la München, socotindu-l un act de trădare și abandonare a Cehoslovaciei de către marile puteri occidentale, exprimîndu-și, în forme variate, solidaritatea cu popoarele ceh și slovac. Partidul Comunist Român, prin publicațiile sale *Scîntea* și *Lupta de clasă*, cît și prin diverse manifeste, a luat poziție, solidarizîndu-se cu victimele hitlerismului, și a avertizat poporul și guvernul asupra pericolului pe care îl reprezenta acest flagel și pentru țara noastră.

Diverse informații despre atitudinea altor factori de răspundere din țară privesc pericolul în care se afla România. Astfel, într-un document se atragea atenția că nu-i suficient numai să știm că „Frontierele se apără”. „Toată istoria neamului românesc nu este decît o luptă de apărare a hotarelor. Poate că pentru alții lucrul acesta, dacă nu este nou de tot, se pierde în noianul luptelor pe care alții le-au dat pe pămîntul lor pentru libertate și independență națională.” Și în continuare: „Astăzi vedem șefii de guverne care de la tribuna oficială adreseză altora cereri și invitații cu amenințări ce depășesc marginile îngăduite de o normală conviețuire pașnică sau de cuvînicioase raporturi diplomatice”. Față de această situație, autorul articoului era de părere că „dacă agresorul țanțoș va îndrăzni, el trebuie să știe că va găsi în fața lui o lume care după ce îl va răpune va ști să-l cumințească pentru a-l sili în viitor să lase omenirea să trăiască în pace”, socotind că „astăzi cînd toate hotările sunt amenințate, nu există altă lozincă decît ochii ațintiți la hotare. Și cu un singur cuget, într-o singură credință să facem din armata română cel mai puternic și cel mai temut factor de luptă din Europa Centrală.”¹⁰

Se atragea atenția asupra pericolului pe care-l reprezenta Garda de Fier ca și asupra neputinței și incapacității Frontului Renașterii Naționale de a,

⁷ Documentul nr. 56.

⁸ Documentul nr. 67.

⁹ Documentele nr. 4, 7, 9, 10, 12, 17, 23, 24, 25, 26, 31, 36, 44, 48, 49, 50, 62, 64, 66, 69, 70, 72, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 85, 140.

¹⁰ Documentul nr. 4.

fi organismul politic în stare să strângă masele și să se situeze în fruntea luptei.¹¹ Într-un manifest al Partidului Comunist Român, despre a cărui răspîndire informează organele de siguranță la 3 februarie 1939, erau lansate lozincile: „Frontul popular antifascist” și „Frontul democratic”.¹² În alt manifest, tot din februarie 1939, al C.C. al P.C.R., atunci cind guvernul pregătea aniversarea Constituției, muncitorii erau chemați să transforme ziua aniversării unui an de la proclamarea noii Constituții, într-o zi de protest, „pentru stăvilierea fascismului singeros, pentru salvarea independenței, răsturnarea regimului de dictatură regală, pentru un regim democratic, parlamentar și constituțional, care să apere cu hotărîre independența națională”. Pentru realizarea acestor obiective, partidul comunist cerea unirea muncitorilor, socotind că *e nevoie să se înfăptuiască* Frontul Unic Muncitoresc, care să devină baza unei acțiuni comune democratice.¹³

În fața actului de cotropire samavolnică a Cehoslovaciei, în fața pericolului iminent pe care-l reprezenta Germania fascistă pentru libertatea altor popoare, inclusiv pentru independență și integritatea României, Partidul Comunist Român s-a ridicat cu fermitate și și-a făcut auzit cu putere glasul, condamnînd agresiunea fascistă, chemînd masele populare la luptă pentru a se opune invadatorului, pentru a apăra patria. Într-un manifest adresat poporului român și naționalităților conlocuitoare, C.C. al P.C.R. arăta, între altele, că „trupele de asalt ale lui Hitler au invadat Cehoslovacia și se găsesc la granițele țării noastre. Întreg poporul să se pună în stare de alarmă. Singur Partidul Comunist din România a anunțat acest pericol, cu ani în urmă. Arătînd poziția pe care au luat-o celelalte forțe politice, manifestul sublinia în continuare că Partidul Comunist Român dă alarmă, cerînd „să fie pregătit la luptă întreg poporul român și toate naționalitățile conlocuitoare, pentru apărarea țării, împotriva cotropitorilor fasciști”. Atrăgînd atenția poporului să fie în gardă pentru a „nu avea soarta popoarelor din Austria și Cehoslovacia”, manifestul spunea: „Comuniștii vor lupta cu arma în mînă în primele rînduri. Uniți-vă cu toții într-un singur front puternic contra lui Hitler și a aliaților săi revizionisti. Impuneți guvernului să se unească cu acele forțe externe care să lupte contra agresorilor fasciști și să se folosească de avantajul vecinătății marii Uniuni Sovietice, care s-a declarat întotdeauna gata să apere țările amenințate de cotropirea fascismului.”¹⁴ După cum se constată, lozinca pe care o lansa P.C.R. era aceea a Frontului Unic de luptă al poporului român și al naționalităților conlocuitoare, pentru apărarea independenței naționale.

În manifestul Comitetului teritorial pentru Transilvania și Banat al P.C.R., după ce este criticată politica internă a guvernului și tratatul încheiat cu Germania în martie 1939, se arată: „Acestă opoziție nu ne poate împiedica însă pe noi, oamenii muncii din Transilvania, în a sprijini guvernul în apărarea independenței și granițelor țării. Dimpotrivă. Lupta de autoapărare, păstrarea ordinii interne, persecutarea agenturii fascismului hitlerist, a Gărzii de Fier le sprijinim cu toate forțele. Situația este serioasă. Pentru înfruntarea inamicului trebuie unite toate forțele de autoapărare a națiunii. Să se asigure

¹¹ Documentele nr. 1, 5, 7.

¹² Documentul nr. 5.

¹³ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dos. nr. 227, f. 200.

¹⁴ Documentul nr. 7.

cale liberă voinței și sentimentelor de autoapărare a poporului. Indignarea față de agresorul extern trebuie să întărească forța de rezistență din România[...]"¹⁵ Și la Craiova organele de siguranță informau că s-au răspândit manifeste comuniste care aveau ca lozincă „Muncitorimea trebuie să apere azi hotarele țării”, în timp ce pe raza ținutului Prut, Inspectoratul regional de poliție raporta, la 24 decembrie 1939¹⁶, că în primăvara și vara anului 1939 s-au răspândit mai multe manifeste ale partidului comunist prin care oamenii muncii erau chemați să lupte contra războiului, a fascismului și hitlerismului, în care era criticat acordul economic germano-român¹⁷.

Despre modul cum au reaționat masele populare la pericolul ce amenința România atât din partea fascismului, cât și a Germaniei, este semnificativă marea manifestație din București de la 1 Mai 1939. Din rîndul mulțimii ce umplea străzile se înălțau placarde și s-au strigat lozinci ca: Să apărăm granițele țării împotriva agresorului hitlerist! Trăiască independența națională a țării! Jos fascismul! Cerem abrogarea pactului economic germano-român de trădare a țării!¹⁸

Modul cum a fost privit actul ocupării Cehoslovaciei de către Germania este ilustrat și de poziția diferitelor personalități ale vieții politice și științifice românești. Este edificator articolul din *Neamul românesc* al marelui istoric Nicolae Iorga¹⁹, ca și cuvîntarea lui Armand Călinescu din 29 martie 1939, despre direcțiile politicii externe românești și rezultatele mobilizării partiale. După ce arată pericolul pe care-l prezenta expansiunea Germaniei pînă la granițele noastre naționale, ca și mobilizarea și concentrarea de forțe armate la hotarele României de către Ungaria horthystă, primul ministru Armand Călinescu prezintă măsurile luate: „În primul rînd am făcut cunoscut cancelariilor străine că suntem hotărîți să ne apărăm fruntariile. Pentru integritatea teritoriului ei, România se va bate împotriva oricui, cu toate puterile ei și fără să stea să cîntărească rezultatul luptei[...] Am chemat sub arme mai multe contingente de rezerviști completînd astfel forțele necesare pentru siguranța fruntariilor.” Impresionat de entuziasmul cu care s-a răspuns chemării sub arme, președintele Consiliului de Miniștri continua: „Și atunci s-a întîmplat acel fenomen minunat pe care desigur l-ați văzut cu toții: țara a răspuns cu un entuziasm impresionant la chemare. Oamenii au alergat în cazări din primele zile. Au venit de trei, patru ori mai mulți decît ce erau concentrații.”²⁰

Fascismul și războiul nu amenințau numai poporul român cu pierderea independenței și a unor teritorii din granițele naționale; erau amenințate și alte state, mai apropiate sau mai depărtate de România. Este relevantă, pentru modul cum îi priveau români pe vecinii lor amenințăți, cuvîntarea lui Armand Călinescu menționată mai sus. Primul ministru român, amintind că în toamna anului 1938 i-a propus României să ocupe unele teritorii străine aparținînd Cehoslovaciei, arăta: „Românii nu puteau fi de acord cu o atingere adusă unui stat amic și aliat. Cît pentru o participare la o asemenea

¹⁵ Arhivele Statului București, colecția Microfilme R.D.G., r. 38, c. 416 – 417.

¹⁶ Documentul nr. 36.

¹⁷ În raportul respectiv este semnalat și un manifest intitulat *Jos mîinile imperialismului japonez de pe grumazul poporului chinez*.

¹⁸ Documentul nr. 16.

¹⁹ Documentul nr. 3.

²⁰ Documentul nr. 10.

acțiune, ea nici nu putea fi luată în considerare. Am înțeles să dăm acestei atitudini a guvernului român o semnificație morală, nu numai pentru acel caz, dar pentru a caracteriza întreaga noastră concepție despre relațiile internaționale. Am voit să se știe că România, atunci cind încheie alianțe, rămîne cu sinceritate și lealitate credincioasă lor [...] România n-avea nici un interes să încorporeze un teritoriu locuit de o naționalitate străină, de aceea nu s-a opus un moment la ideea de a da curs cererii ce i se făcuse.”²¹

În discursul ținut în sala „Aro” la Congresul general al breslelor, la 1 mai 1939, ocupîndu-se de politica externă a guvernului, același ministru declară, între altele, că „România dorește să întrețină relații de bună vecinătate și de amicizia cu țările din prejuri; ea este gata să lucreze pentru a întări încă aceste relații în domeniul cultural și economic. Cînd însă se va schița de undeva o încercare de atingere a teritoriului nostru ea se va izbi de cea mai hotărîță și cea mai neclintă rezistență [...] Pentru apărarea țării nu numai că nu trebuie să crățăm nici o jertfă, dar trebuie să arătăm o veghe de fiecare clipă.”²²

Evoluția politicii dictaturii regale, în a doua jumătate a anului 1939 și prima jumătate a lui 1940, a mers tot mai mult pe o linie potrivnică intereselor maselor populare, forțelor democratice și patriotic. Sub influența evenimentelor externe, regele a luat unele măsuri cu urmări și mai grave: a încercat să se împace cu legionarii²³ oferindu-le locuri în guvern, a transformat Frontul Renașterii Naționale în Partidul Naționii, „partid unic și totalitar”, și a adoptat „Decretul-lege pentru apărarea ordinii publice unice și totalitare a statului român”.²⁴ Erau măsuri ale unei guvernări cuprinse de panică și într-o situație desperată, în condiții în care Europa era cuprinsă de focul războiului; Cehoslovacia și Polonia, țări vecine și prietene, nu mai existau ca state; Franța și Anglia, de la care guvernul român spera ajutor, erau în război. În iunie 1940, Franța a capitulat, iar Anglia era izolată, nemaiavînd vreo posibilitate să intervină.²⁵

Acum, în acest context intern și extern, intervin încă două elemente noi: 1) ultimatumul guvernului Uniunii Sovietice pentru reglementarea problemelor de frontieră cu guvernul român (în urma notelor din 26 și 27 iunie, guvernul român a fost nevoit să cedeze Basarabia și Bucovina de nord care au fost încorporate Uniunii Sovietice)²⁶; 2) pretențiile și cerințele formulate de guvernul ungar și apoi de cel bulgar asupra unor teritorii românești.²⁷

²¹ loc. cit.

²² Documentul nr. 17.

²³ *Monitorul oficial*, nr. 94, 18 aprilie 1940.

²⁴ *ibidem*, nr. 142, 22 iunie 1940.

²⁵ Referindu-se la aceste evenimente, Gheorghe Tătărăscu, prim-ministru al României în acea perioadă, scria în iulie 1940: „Prăbușirea Franței și a întregului sistem politic, care se rezemă pe frontul solidarității anglo-franceze și intrarea Italiei în conflict, sint fapte capitale care, prin consecințele lor, au schimbat cursul evenimentelor din Estul european. În situația nou creată de aceste evenimente, sprijinul prevăzut pe baza angajamentelor vechi devine o imposibilitate materială, iar sprijinul prevăzut pe baza demersurilor de dată recentă nu mai poate fi realizabil. Drept sprijin am primit un sfat dur: să cedăm. Realitățile ne silesc să mărturisim că evoluția rapidă și neașteptată a evenimentelor a depășit toate previziunile guvernelor noastre și a creat situații noi cu înlănțuri și cu urmări pe care nici o forță nu le poate impiedica” (Gh. Tătărăscu *Evacuarea Basarabiei și a Bucovinei de nord*, Editura Scrisul Românesc S.A., Craiova).

²⁶ *Universul*, an 57, nr. 177, 30 iunie și nr. 181, 4 iulie 1940; documentul nr. 53, 55, 56, 57, 58, 64, 66, 68, 69.

²⁷ Documentul nr. 58, 64, 66, 68, 69, 70, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 88, 140.

În această complexă și grea situație pe plan internațional, iar pe plan intern manifestată printr-o stare de spirit a populației potrivnică politicii dictaturii regale, deosebit de încordată, România se găsea izolată pe plan mondial. Un studiu privind conjunctura politico-militară în care s-a aflat România în vara lui 1940, întocmit de Secția Operații din Marele Stat Major, arăta: „Ne considerăm complet izolați și lipsiți de sprijinul material și politic al oricărei puteri străine. Ne considerăm în situația de a fi atacați.” Analizând în continuare posibilitățile de apărare, autori studiului au luat în calcul pe lîngă factorii interni, și factorii de ordin extern: „sprijinul moral al țărilor neinteresate în conflict; a obliga, direct sau indirect, puterile Axei să ne sprijine.”²⁸

Dar evenimentele și-au urmat cursul, iar guvernul român s-a dovedit neputincios în a le face față; a fost o situație și o perioadă când factorul extern a avut rolul hotărîtor. Guvernul român, format la 4 iulie 1940, chiar dacă prin compoziția și orientarea lui era favorabil Germaniei, a fost nevoie să cedeze în fața pretențiilor vecinilor săi.²⁹

Evenimentele din vara anului 1940, cedările teritoriale și îndeosebi acceptarea odiosului Dictat fascist de la Viena au demonstrat din plin falimentul regimului instaurat la 10 februarie 1938, al politicii adoptate de acesta. Prăbușirea dictaturii regale era inevitabilă. Încep tatonările, căutările unei persoane căreia să i se încredințeze guvernul. După cîteva zile, președinția Consiliului de Miniștri a fost încredințată generalului Ion Antonescu care, la 4 septembrie, a fost însărcinat cu formarea guvernului, iar în dimineața zilei de 5 septembrie, investit cu „depline puteri pentru conducerea statului român”, să ceară abdicarea regelui Carol, fapt împlinit la 6 septembrie.³⁰

Cu acestea, regimul politic din România intra într-o nouă fază a evo- luției sale. Venind la conducerea statului, Ion Antonescu a avut ca sprijinitori principali pe legionari. O lună mai tîrziu, a adus, sub forma unei Misiuni Militare, trupele germane în România³¹, iar la 23 noiembrie a aderat la Pactul tripartit, alianță politico-militară ce fusese încheiată la 27 septembrie 1940, la Berlin, între Germania, Italia și Japonia, pentru ca la 22 iunie 1941, să arunce țara în războiul hitlerist contra Uniunii Sovietice.

Poporul român trebuia să ducă, în noile condiții, o nouă și grea bătălie pentru ieșirea din războiul dezlănțuit de Germania, pentru izgonirea armatelor hitleriste, pentru recucerirea independenței și suveranității țării și readucerea ei în rîndul statelor libere și independente.

O altă problemă care se poate urmări pe baza documentelor este acțiunea pentru săvârșirea unui puternic front național de luptă pentru apărarea independenței și integrității țării, iar după septembrie 1940, pentru redobindirea independenței. Contribuția organismului preconizat trebuia să se materializeze atât în acțiuni contra pericolului fascismului și al războiului, cât și în îmbunătățirea stării materiale a maselor populare, în dezvoltarea și întărirea

²⁸ Documentul nr. 64.

²⁹ *Universal*, an 57, nr. 241, 2 septembrie și nr. 245, 7 septembrie 1940. Vezi și Aurică Simion, *Dictatul de la Viena*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972, p. 105–106.

³⁰ *Monitorul oficial*, nr. 205, 5 septembrie 1940. Vezi și Aurică Simion, *Regimul politic din România în perioada septembrie 1940 – ianuarie 1941*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976, p. 24–30; *Cum au decurs evenimentele, în România*, an III, nr. 819, 9 septembrie 1940.

³¹ Documentul nr. 84, 98, 99, 101, 102, 103.

capacitatea de rezistență și de apărare a țării. I-a revenit această misiune clasei muncitoare, partidului său comunist care, pe baza studierii realităților interne și a contextului internațional, a ajuns la concluzia că răposta împotriva pericolului fascist trebuie dată de către masele cele mai largi ale populației, prin unirea într-un front comun a tuturor categoriilor sociale și forțelor politice interesate în propăsirea democratică a României, în salvagardarea integrității teritoriale, a independenței și suveranității naționale.

Punând mai presus de orice apărarea intereselor țării, Partidul Comunist Român, cum a făcut încă de la făurirea sa în mai 1921, a reușit să strângă în jurul său clasa muncitoare, țărăniminea, intelectualitatea progresistă, alte pături și categorii sociale. Folosind o tactică adecvată împrejurărilor, el și-a lărgit contactele cu grupările și organizațiile democratice, a stabilit legături cu diferite frațiuni ale forțelor politice burgheze și cu un număr mare de personalități ale vieții cultural-științifice. Rezultatul acestei activități s-a concretizat în crearea unor organizații de masă democratice, antifasciste, între care: Comitetul Național Antifascist, Liga Muncii, Blocul Democratic, Frontul Plugarilor, Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari (MADOSZ), Frontul Studențesc Democrat, Frontul Feminin etc.³².

Partidul comunist a sesizat de la început pericolul pe care-l prezenta nazismul, atât pentru soarta independenței și integrității țării, cât și pentru situația poporului român. Văzind acest pericol și înțelegind necesitatea luptei împotriva acestui flagel, P.C.R. a desfășurat o variată activitate politico-ideologică în rîndul maselor, a militat și a creat organe și organizații de luptă, a acționat în direcția ridicării la luptă a întregului popor. Pe această linie se înscrie și crearea, în iunie 1933, a Comitetului Național Antifascist³³, — organizație la nivel național, deschisă tuturor cetățenilor țării, indiferent din ce organizație politică făceau parte, cu o sarcină precisă și clară care interesa întregul popor român.

În anii următori, Partidul Comunist Român a folosit, împotriva fascismului, noi forme și modalități care continuau orientările generale de acțiune ale Comitetului Național Antifascist.

Un rol important în definirea liniei politice a partidului în acest sens l-au avut plenarele C.C. al P.C.R. din iulie 1933, februarie 1935 și iulie 1936, care au analizat pe larg situația internă, poziția P.C.R. față de partidele și grupările muncitorești și burgheze, raportul de forțe dintre ele, stabilind sarcini concrete pentru realizarea Frontului Unic Muncitoresc — bază a unui larg front patriotic al tuturor forțelor democratice antrenate în lupta contra pericolului fascist³⁴.

³² Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Idealurile dreptății și libertății naționale, ale unității și independenței — coordonate fundamentale ale activității partidului politic al clasei muncitoare din România*, în *Anale de istorie*, an XXIX, nr. 2, 1983, p. 53–71.

³³ Ion Popescu Puțuri, *Comitetul Național Antifascist expresie a atitudinii antirevizioniste a poporului român, a rolului P.C.R. în organizarea și desfășurarea luptei antifasciste*, în *Anale de istorie*, an XXX, nr. 2, 1984, p. 21–32.

³⁴ A se vedea în acest sens: Gheorghe Zaharia, *Partidul Comunist Român în viața social-politică a țării din anii interbelici*, în *Anale de istorie*, an XXIX, nr. 2, 1983, p. 72–89; Gheorghe Ioniță P.C.R. și masele populare — 1934–1938, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978; Florian Tănăsescu, *Colaborarea dintre comuniști, socialisti și social-democrați în acțiunile de clasă și antifasciste în anii 1933–1938*, în *Anale de istorie*, an XX, nr. 6, 1974, p. 38–50; *Lumea nouă*, 21 aprilie 1935, 19 aprilie 1936.

În perioada de grecă cumpăna pentru poporul român, cînd însăși ființa României ca stat era grav amenințată, situație în care au adus-o cercurile guvernante ale claselor exploatatoare, forțele politice progresiste și-au exprimat opinia și au acționat pentru scoaterea țării din război și din alianța cu Germania hitleristă, după cum le-au dictat interesele lor de clasă. Modul cum au acționat, amplarea și efectul acțiunilor, jertfele pe care le-au dat au constituit obiect de analiză pentru martorii evenimentelor, care le-au consemnat în acte, au formulat concluzii și judecăți, unele din ele de mare valoare politică și ideologică. Pot fi evidențiate cîteva particularități ce rezultă din documente. Multe din ele folosesc un termen generic de „opozitie”, înțelegînd prin forțe politice, mai exact pe conducătorii lor, care se opuneau politicii lui Antonescu. În această situație, în prim plan apar mai ales conducătorii Partidului Național-Țărănesc și ai Partidului Național-Liberal. Două acțiuni mai de ampliere fac obiectul multor documente din această categorie:

1. Întocmirea și trimiterea de memorii, scrisori și note, fie regelui Carol al II-lea și mai apoi lui Ion Antonescu, fie lui Hitler și Mussolini. În același timp aveau loc întîlnirile, consfătuirile, „conciliabule”-le între membrii marcanți ai acestor partide, ocazii în care se discutau diverse probleme, inclusiv cele cuprinse în memorii, scrisori etc.

Modul de a-și spune părerea în diverse probleme, de a-i da sfaturi și sugestii lui Antonescu, de a-i cere să ia unele măsuri era, în acele condiții, o problemă importantă, un act de curaj și a avut semnificația lui. Era o formă de opozitie, de rezistență. Acestea nu erau însă acțiuni angajante, nu erau acțiuni care să mobilizeze masele, să creeze opinii, să organizeze forțe și să le ridice în vreun fel la lupta împotriva războiului, să contribuie la alungarea trupelor germane etc. Ele erau doar „acțiuni platonice”, menite mai ales să arate străinătății că acei politicieni acționau să „strîngă documente pentru istorie”, să „facă ecou în străinătate”. Faptul că autorii lor au dat exemplare din acestea și diferenților reprezentanți străini care se aflau în România a făcut ca ele să ajungă și în arhivele altor state, iar unii cercetători să scrie astăzi istoria acestei perioade folosindu-le ca documente de bază, ajungînd astfel, uneori, la concluzii eronate. Despre modul cum au fost ele apreciate chiar în momentul întocmirii există multe mărturii. Cităm o apreciere făcută chiar de cel căruia îi fuseseră adresate — respectiv Ion Antonescu. Într-un lung răspuns, datat 29 octombrie 1942, referindu-se la memoriile primite, acesta îi scrie lui C.I.C. Brătianu: „Îmi trimiteți ori de câte ori afacerile personale — la Letea, la bănci, la desfacerea produselor dv. agricole și viticole nu vă aduc beneficiile pe care le urmăriți, cite un memoriu care poartă pecetea omului care, fiind incapabil să iasă din sfera intereselor egoiste, nu poate să se ridice pe culmea intereselor colective, superioare și istorice [...] Strîngăți, prin memoriile și scrisorile ce-mi trimiteți, documente pentru istorie. Fiți siguri că ele se vor întoarce împotriva dv.” După ce reamîntăște diferențele ocazii cu care au fost făcute memoriile, el continuă: „Acestea sănt toate, domnule Brătianu, gesturi formale, de acoperire și de om care vrea să se afle în treabă, [...] Nu cu critică sterilă și cu memoriile protestatare se pot soluționa problemele și se poate salva liniștea, granițele, onoarea și viitorul unui neam, mai ales pe vreme de furtună.”³⁵

³⁵ Documentul nr. 324.

2. Tratativele pe care aceştia, și în special Maniu, le-au angajat, mai ales începând din anul 1943, cu diversi diplomați, îndeosebi englezi și americani, în diferite capitale europene și în alte părți. Urmărind, pe baza documentelor, evoluția, rostul acestor tratative și mai ales rezultatele lor, se poate vedea o concepție îngustă, un mod de a gândi și a acționa valabil pentru alte timpuri și în alte condiții. Maniu spera că ar putea trata și ar primi sprijinul englezilor și americanilor, ocolind Uniunea Sovietică, că aceștia, în baza vechilor relații, vor privi cu îngăduință situația României și vor interveni pentru a-l ajuta să ia conducerea, că ceea ce trebuia să facă „Opoziția” — să lupte pentru ieșirea din Axă și din război — vor face americanii și englezii prin debarcarea în Balcani, prin parașutarea de forțe militare în România etc., care să ducă la alungarea germanilor.

Și despre rostul tratativelor, despre ecoul lor în opinia românească s-au făcut aprecieri chiar atunci cînd se duceau. Astfel, o notă a Serviciului Special de Informații din 31 martie 1943, analizînd conținutul discuțiilor ce se purtau în „lumea politică opoziționistă”, preciza că „punctul de vedere comun al ambelor partide opoziționiste susține necesitatea sprijinirii operei actuale a guvernului, socotit ca cel mai indicat a apăra interesele țării în conjunctura alianței cu Axa”³⁶. Totodată, punctul de vedere asupra căruia insistau cercurile conducătoare ale opoziției era „necesitatea începerii unei acțiuni diplomatice intense în țările neutre și prin intermediul acestora, pe lîngă puterile aliate pentru a se „aranja din vreme” situația României”³⁷.

La 20 aprilie 1943, o altă notă semnala pregătirea unui memoriu al celor doi șefi de partide în urma hotărîrii lui Antonescu „de a duce războiul, contra puterilor anglo-saxone”. Ei considerau necesar acest memoriu pentru „a arăta în mod neînțîrat străinătății că opinia publică românească se opune unei asemenea acțiuni militare și politice”³⁸.

Într-o notă din 29 iunie 1943, S.S.I. semnală încercări ale fruntașilor partidelor burgheze de a interveni la Antonescu pentru schimbarea orientării politicii maresalului în „toate problemele de ordin politic și militar în legătură cu politica oficială a guvernului”. Cele două grupări — formulează documentul concluzia — doresc să-și formeze o nouă piesă (pentru dosarul Păcii) cu care va încerca să dovedească opoziția țării față de politica alături de Axă.”³⁹

Un document din 15 iulie, semnalînd un „conciliabil politic” de la Banca Românească între fruntașii liberali în care „s-a expus conținutul noului memoriu semnat de Maniu și Brătianu”, arată că „Gh. Brătianu a subliniat că potrivit înțelegerii stabilite cu Maniu, ceea ce urmăresc cele două grupări e să înregistreze un nou protest împotriva politicii externe și militare continuată de regimul actual, spre a servi ca dovdă pentru ziua de mîine”⁴⁰.

Documentele prezentate semnalează și încercări de a se angaja contacte cu unii reprezentanți ai guvernelor englez și american și din partea unor reprezentanți ai guvernului antonescian. Astfel de informații se referă la tratativele duse sub egida lui Mihai Antonescu (de care nu era străin nici Ion Antonescu, n.n.), mai ales prin reprezentanții săi la Stockholm, Lisabona și Madrid.

³⁶ Documentul nr. 371.

³⁷ Idem.

³⁸ Documentul nr. 382.

³⁹ Documentul nr. 401.

⁴⁰ Documentul nr. 407.

Atât căile, cât și mijloacele folosite de așa-zisa opoziție, au diferit fundamental de cele preconizate și folosite de către partidul comunist. Memoriile și scrisorile adresate lui Ion Antonescu, cât și tratativele duse mai ales cu reprezentanți ai englezilor și americanilor pînă în vara anului 1944, n-au dat rezultate.

Alte forțe sociale și politice trebuiau să scoată România din situația în care au dus-o reprezentanții claselor exploatațoare. Pentru aceasta se cerea un alt mod de gîndire, alte forme, mijloace, metode de a acționa, alte căi de folosit. Acestea erau forțele revoluționare în fruntea căror se afla Partidul Comunist Român. Calea răsturnării prin forță a dictaturii antonesciene și a izgonirii hitleriștilor din țară, scop în care era chemat la luptă întregul popor, toate forțele politice, militându-se pentru Frontul unic național, organizarea și desfășurarea de acțiuni împotriva politicii antonesciene, a războiului, fuseseră preconizate încă în vara anului 1940 de către partidul comunist. Ele au fost cele pe care le-a validat istoria, cele care au dus la victoria actului de la 23 August. Despre acestea, uneori necunoscute sau ignore, amintesc mai puțin documentele externe. Forțele revoluționare acționau și nu aveau timp să „scrie documente pentru istorie”, ele se organizau, duceau o intensă muncă de lămurire a maselor, de organizare a forței, a rezistenței poporului român. Ele se aruncaseră în viitoarea luptei fără să le fie teamă de arestări, de tribunale, de închisori, riscîndu-și libertatea și chiar viața pentru salvarea patriei.

Partidul comunist a fost singurul partid politic din România care a avut în acele împrejurări o orientare clară și a acționat în virtutea ei pe direcții de larg interes patriotic, național, popular. Este meritul istoric al P.C.R. de a fi văzut perspectiva eliberării țării de sub jugul fascist în unire, pe baza unei platforme comune, a tuturor forțelor naționale care se pronunțau în acest sens.

Multe din documentele colecției de față, emanate ca urmare a schimbărilor intervenite în situația internă și externă a României, chemau masele la acțiuni și, în același timp, la realizarea Frontului Unic de luptă. Astfel, manifestul răspîndit în luna septembrie 1940, adresat „Muncitorii din fabrici și de pe ogoare, vîrstnici și tineri, soldați, femei de concentrații”, cerea între altele: „Realizați frontul unic de luptă în fabrici, cartiere și sate. Alegeți comitete de acțiune din muncitorii cei mai cinstiți și hotărîți care să vă conducă lupta; Formați gărzii de autoapărare populară contra teroarei gardiste și polițienești; Formați comitete de soldați contra bătăii și a vieții de cîine din cazărmî, pentru demobilizarea imediată.” În același timp preciza că „NUMAI ÎN LUPTĂ UNITĂ VOM IMPUNE DREPTURILE NOASTRE”⁴¹.

Și în documente străine se găsesc informații despre acțiuni ale partidului comunist menite să mobilizeze masele la luptă. Astfel ministrul plenipotențiar al Germaniei în România relata despre demonstrațiile antifasciste și anti-războinice de la începutul lunii noiembrie 1940.⁴² Alte documente ulterioare semnalau rezistența maselor populare față de politica guvernului, acțiuni ale acestora în diverse localități.⁴³

⁴¹ Documentul nr. 96.

⁴² Documentul nr. 102.

⁴³ Documentul nr. 128, 135, 152, 157, 177, 178, 186, 187, 188.

După ce la 22 iunie 1941 România a fost atrasă în războiul hitlerist împotriva Uniunii Sovietice, ceea ce a dus la subordonarea economiei războiului hitlerist, situația maselor populare s-a înrăutățit și mai mult, România ajungind curind în pragul unei catastrofe naționale. În același timp, evenimentele au avut urmări considerabile în rîndul forțelor politice, adincind contradicțiile dintre toate forțele și grupările politice interne nefasciste și regimul condus de Ion Antonescu. În această nouă situație, Partidul Comunist și-a elaborat tactica de luptă corespunzător noilor condiții, oglindită într-o serie de documente⁴⁴. În vederea realizării ei s-au stabilit, printre altele, următoarele obiective principale: răsturnarea regimului antonescian, formarea unui guvern al independenței naționale, compus din reprezentanți ai tuturor forțelor patriotice; ieșirea României din războiul antisovietic și alăturarea ei la coaliția Națiunilor Unite; alungarea trupelor hitleriste din țară și eliberarea părții de nord a Transilvaniei; recucerirea libertăților cetățenești și democratice etc.

Pentru împlinirea acestor obiective se preconiza necesitatea făuririi *Frontului Unic Muncitoresc* și a unui *Front Național antihitlerist al poporului român* la care să participe toate partidele, grupările și cercurile politice antihitleriste.

Comuniștii români au demonstrat înțelegerea faptului esențial că, în noile condiții, rolul de conducător al poporului român revine clasei muncitoare. Tocmai de aceea, atât Circulara din 8 iulie 1941 și Platforma Program din septembrie 1941, cît și alte documente de partid, subliniau cu tărie necesitatea făuririi unității de acțiune a clasei muncitoare. „Comuniștii trebuie să lucreze zilnic la formarea unității de luptă și a frontului unic al clasei muncitoare cu muncitorii social-democrați, național-țărăniști și cei fără de partid – sublinia Circulara din 8 iulie 1941. Prinț-o muncă stăruitoare trebuie să cucerească masele muncitorescă, mai cu seamă tineretul. Fără unitatea clasei muncitoare nu se poate organiza cu succes nicăi unitatea de luptă pentru dezrobirea națională a poporului român⁴⁵.“ Spre deosebire de anii anteriori, cînd comuniștii propuneau făurirea frontului unic peste capul conducătorilor social-democrați, în noile condiții, ei apreciau în mod just că unitatea de acțiune a clasei muncitoare trebuie să fie realizată atât prin lupta comună a muncitorilor, în întreprinderi, cît și prin înțelegeri la nivelul conducerilor celor două partide muncitorescă, prin tratative cu conducătorii P.S.D.

În Rezoluția C.C. al P.C.R. din ianuarie 1942⁴⁶ se stabileau sarcinile comuniștilor în organizarea rezistenței antifasciste. Pornind de la obiectivele înscrise în Platforma din septembrie 1941, Comitetul Central arăta sarcinile concrete pentru îndeplinirea obiectivelor și modul cum puteau fi realizate, în care scop făcea o precizare de mare importanță în momentul respectiv pentru a putea coaliza și duce la luptă toate forțele patriotice: „PARTIDUL NOSTRU, FĂRĂ SĂ ÎNCETEZE PROPAGANDA PRINCIPIILOR SALE ȘI A PROGRAMULUI SĂU FINAL, RENUNȚĂ LA ORICE ACȚIUNE SAU LOZINCĂ DE ACȚIUNE CARE AR PUTEA SĂ-L DESPARTĂ DE CELELALTE PARTIDE, GRUPE ȘI PERSONALITĂȚI PATRIOTICE,

⁴⁴ Documentul nr. 199, 210, 212, 224, 243.

⁴⁵ Documentul nr. 199.

⁴⁶ Documentul nr. 260.

ÎN INTERESUL FRONTULUI UNIC NAȚIONAL AL POPORULUI ROMÂN". De asemenea, reamintește precizarea din Platforma din septembrie 1941, potrivit căreia partidul „este gata să colaboreze cu ele și cu toți patrioticii români pentru realizarea oricărora revendicări din PLATFORMĂ, punind ca SINGURUL CRITERIU AL COLABORĂRII ATITUDINEA FAȚĂ DE FASCISMUL GERMAN ȘI RĂZBOIUL SĂU TILHĂRESC".

În același timp, consideră că „FĂRĂ REALIZAREA UNITĂȚII DE ACȚIUNE, A FRONTULUI UNIC AL CLASEI MUNCITOARE, NU SE POATE CREA NICI FRONTUL UNIC PATRIOTIC AL POPORULUI ROMÂN. Pe bună dreptate, Comitetul Central, pe baza analizei făcute, socotea că sînt condiții create pentru înfăptuirea Frontului Unic Muncitoresc pe care trebuie să se bazeze Frontul Patriotic al întregului popor și de aceea nu numai că stabilea prin actele elaborate sarcini, dar și cerea comuniștilor să lupte pentru realizarea lor. „Bazîndu-se pe Frontul Unic Muncitoresc și pe mișcarea de masă patriotică, în cartiere, orașe, sate, comuniștii muncesc din răsputeri pentru formarea Frontului Patriotic cu reprezentanții tuturor partidelor, organizațiilor, grupărilor și personalităților antihitleriste, cu reprezentanții tuturor forțelor patriotice, pe scară națională.”⁴⁷

Comitetul Central socotea de mare importanță pentru FRONTUL UNIC PATRIOTIC de luptă al poporului român atragerea țărănimii, a armatei și a naționalităților, a femeilor, a tineretului, în care scop cerea comuniștilor să desfășoare o intensă activitate de lămurire și de organizare în rîndul acestora.

Documente ale organelor de siguranță semnalează, din diverse localități, preocupările comuniștilor pe această linie și rezultatele obținute. Astfel, la 18 aprilie 1942, Ministerul de Interne raporta că « comuniștii din Capitală — în cadrul acțiunii pentru crearea unui „Front Unic Național de luptă” din elemente democratice și opoziționiste regimului actual — au editat și răspîndit clandestin un buletin de propagandă, intitulat ROMÂNIA LIBERĂ și că prin acest buletin se face propagandă pentru „independență”, „democrație”, „pace” și „pîine”; — se caută a atrage pe foștii politicieni democrați români în mișcarea comunistă spre a activa împotriva Puterilor Axei și contra războiului antibolșevic. »⁴⁸

Cu două zile mai tîrziu, Siguranța repeta aceeași idei, completînd că „au anunțat că în săptămîna viitoare va apărea și o revistă de 40 de pagini în 100 de exemplare, tot sub egida România liberă.”⁴⁹

La data de 1 mai 1942, concomitent cu manifestul C.C. al P.C.R.⁵⁰, a fost difuzat și un manifest al Comitetului Frontului Patriotic din Moldova, „către muncitori, țărani, soldați, intelectuali, femei și tineret; către toți patrioticii iubitori de țară”, prin care cerea ca „1 Mai 1942 să fie chemarea la luptă patriotică a întregului popor român, din toate straturile sociale, fără deosebire de sex, stare materială, vedere politică, religie sau concepții de viață într-un puternic FRONT PATRIOTIC”. În continuare, se arătau obiectivele pe care le are de înfăptuit acest front.⁵¹ În 28 mai 1942, un buletin informativ către Președinția Consiliului de Miniștri făcea cunoscut că în

⁴⁷ Documentul nr. 260.

⁴⁸ Documentul nr. 288.

⁴⁹ Documentul nr. 289.

⁵⁰ Documentul nr. 293.

⁵¹ Documentul nr. 294.

Capitală, S-A RĂSPÂNDIT UN MANIFEST SUBVERSIV intitulat BULETIN INFORMATIV PENTRU LUPTA PATRIOTICĂ A TINERETULUI ROMÂN datat 15 mai⁵², iar la 20 iunie, un alt buletin semnala răspândirea unui manifest intitulat „Buletin pentru lupta patriotică a tineretului român” (datat 10 iunie 1942) și care, între altele, făcea apel și îndemnuri către tineretul român de a se înscrie în „Frontul Patriotic al tineretului” pentru alungarea germanilor din țară, salvarea independenței și libertății patriei noastre etc.⁵³. La 13 iulie, se raporta despre răspândirea numărului 4 al acestui buletin, datat 4 iulie.⁵⁴

Și în documentele străine se oglindesc mai ales ecoul în mase, modul cum se aplicau în viață directivele stabilită de partidul comunist. „Deși atât autoritățile române, cât și trupele germane de aici (din România, n.n.) au făcut tot posibilul pentru asigurarea nestingherită a producției de petrol, se aud zi de zi știri despre noi organizări comuniste și acțiuni de sabotaj” — raporta atașatul militar al Ambasadei ungare, la 4 iunie 1942, din București. Și Inspectoratul de poliție Cluj, într-un raport al său din toamna anului 1942, arăta că în România predomină o atmosferă antigermană care se resimte foarte puternic⁵⁵, că „la Timișoara și în alte orașe din Transilvania de sud s-au răspândit o mulțime de manifeste antigermane”.

O serie de organe și organizații, cu o perioadă de existență mai mare sau mai mică, create de partidul comunist, au contribuit la unirea eforturilor întregului popor în lupta pentru realizarea obiectivelor stabilită în Platforma din septembrie 1941. Între acestea s-a numărat și Uniunea Patrioților, despre care Chemarea conducerii ei, publicată în primul număr al ziarului ilegal *România liberă*, din ianuarie 1943⁵⁶ aducea la cunoștință împrejurările și motivele pentru care a luat ființă. În Chemare se arată: „Făcindu-ne ecoul revoltei îndreptățite a patrioților cinstiți și dezinteresați, am luat inițiativa și am constituit *Uniunea Patrioților* care va fi organizația de însuflare a luptei pentru apărarea existenței noastre naționale. Problema cea mai de seamă ce se pune neamului nostru este problema unității și organizării la luptă a întregului popor român[...] Scopul nostru principal și imediat este *unierea tuturor forțelor națiunii române într-un singur front patriotic de luptă pentru eliberarea patriei de sub jugul hitlerist.*”

De aceea facem apel la toate partidele politice patriotice, la toți patrioții adevărați și cinstiți din toate organizațiile politice, economice, culturale, la toate personalitățile hotărîte pentru alcătuirea marelui front național de luptă pentru salvarea patriei.”

Acest front trebuia, în concepția autorilor chemării, să înfăptuiască: alungarea nemților din țară; doborârea guvernului de trădare națională al Antoneștilor; formarea unui guvern cu adevărat național; încetarea războiului și încheierea păcii separate cu Statele Unite ale Americii, Anglia și Uniunea Sovietică; anularea dictatului de la Viena și eliberarea populației din Transilvania de sub jugul lui Horthy.

⁵² Documentul nr. 298.

⁵³ Documentul nr. 302.

⁵⁴ Documentul nr. 306.

⁵⁵ Documentul nr. 299, 332, 344, 350.

⁵⁶ Documentul nr. 355, 357.

Adresindu-se intelectualilor, funcționarilor, industriașilor, muncitorilor, meseriașilor, țărănilor, militarilor și civililor, le cerea să se constituie în grupe ilegale de patrioți, care să ducă lupta de eliberare națională, pentru pace și independență a poporului român pînă la izbînda definitivă, Chemarea reamintea un lucru esențial, și anume: „Mîntuirea patriei este în puterea noastră”. Este un element deosebit de important, care arată încrederea în forța poporului român, convingerea că el este în stare să înfăptuiască eliberarea țării. Aceasta se deosebește radical de concepția conducătorilor P.N.T. și P.N.L. care așteptau eliberarea din afară, din partea Aliatilor.

Și înainte, dar mai ales după această dată, apar îndeosebi în Capitală manifeste în care termenul de *Front Patriotic* este mereu prezent și care săn chiar semnate de Frontul Patriotic. Este interesant un document din 6 februarie 1943⁵⁷ din care rezultă că la acea dată „organizații ale Frontului Unic Național au luat ființă în Ardeal, Bucovina și Capitală, unde depun o vie activitate”. În Constanța, se preciza că „această formăție camuflată a partidului comunist nu a luat ființă, ea găsindu-se în prima fază de organizare”. Într-un ordin al poliției din localitatea de reședință Turnu Măgurele, din 15 februarie 1943, se arată că pentru a putea duce o propagandă mai intensă în mase, conducerea comunistă a inițiat constituirea unui Front Patriotic în care să intre reprezentanții tuturor grupărilor democratice, că s-au făcut tatonări pe lîngă Maniu și că s-au dat dispoziții „să se ia contact cu cadrele național-țărănistre cunoscute ca avînd o orientare mai avansată spre stînga, în speranța că în rîndurile acestora acțiunea de colaborare va găsi un ecou favorabil.”⁵⁸

Continuînd activitatea pentru crearea Frontului Unic Național, conducerea P.C.R. a fost mereu preocupată de realizarea unității mișcării muncitorești, unitate absolut necesară unirii celorlalte forțe. La începutul anului 1943, conducerea P.C.R. a adresat o scrisoare conducerii P.S.D. în care propunea: un acord de Front Unic pentru acțiuni comune ale celor două partide pentru apărarea intereselor vitale ale maselor muncitorești împotriva ocupanților hitleriști și a regimului antonescian; acțiune comună pentru unirea tuturor forțelor progresiste și patriotice într-un larg front național antihitlerist al întregului popor; formarea unui comitet al celor două partide pe baza Platformei din 6 septembrie 1941 și stabilirea unui program de acțiuni comune. În același timp se declara gata să discute orice propunere venită din partea conducerii Partidului Social-Democrat și să încheie un acord de luptă comună pe baza oricărui punct din Platformă sau a oricărei propunerî concrete.⁵⁹

Rezultatul acțiunilor duse de comuniști, în ciuda multiplelor și dificilelor greutăți, au fost semnalate de organele de stat. Astfel, la 10 iunie 1943 Poliția Capitalei sesiza că Comitetul Central al P.C.R. a dat indicații ca pe viitor « Comitetele de pace și antifasciste să capete titulaturi patriotice ca: „Ardealul”, „Avram Iancu”, „Tudor Vladimirescu”, „Carpați” »⁶⁰ etc.

⁵⁷ Documentul nr. 360.

⁵⁸ Documentul nr. 364.

⁵⁹ Documentul nr. 453.

⁶⁰ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. nr. 89–90.

În același timp, organele de poliție cunoșteau că s-a dispus de către conducerea centrală a mișcării comuniste ca „toate comitetele de pace să încerce o apropiere de foștii conducători și membri ai Partidului Social-Democrat” și că partidul „are interes să atragă un număr cît mai important din rândurile forțelor social-democrate în comitetele de pace și antifasciste”.

Încercările comuniștilor de a realiza unirea eforturilor de luptă n-au găsit de la început înțelegere la conducerea Partidului Social-Democrat. Despre aceasta informează, spre exemplu, un document din 18 iunie 1943 care arată că într-o ședință a comitetului de conducere a Partidului Social-Democrat s-a „luat hotărîrea să respingă orice propunere de fuzionare sau de colaborare venită din partea Partidului Comunist Român”⁶¹.

Un element nou pe linia unirii forțelor democratice îl constituie hotărîrea Comitetului Central al Partidului Comunist Român privind constituirea Frontului Patriotice Antihitlerist din iunie 1943. Hotărîrea a fost adoptată ca urmare a noilor condiții și anume a înrăutățirii și mai mult a situației interne și de pe front, a experienței și rezultatelor obținute pînă la acea dată, a dizolvării Internaționalei Comuniste și altele. Subliniind că fruntașii partidelor politice au refuzat pînă astăzi propunerile P.C.R. de a uni toate forțele naționale ale țării într-un „Front Unic Național al poporului român”, conducerea Partidului Comunist avertiza că „Dacă ei nu-și vor schimba atitudinea pasivă nici acum, în ultimul moment, ei vor răspunde la fel cu trădătorii de la cîrma țării pentru catastrofa națională a României [...]” După ce arată eforturile făcute de comuniști în această direcție, precum și condițiile care făceau posibilă și necesară realizarea acestui organ național, continuă: „A sosit ceasul al 11-lea: poporul român trebuie să-și ia soarta în mîinile sale proprii și să se ridice la luptă hotărîtă pentru salvarea sa de la catastrofa națională iminentă [...]” conștient de gravitatea istorică a momentului. Comitetul Central al Partidului Comunist propune tuturor partidelor și organizațiilor politice formarea unui Comitet Național de luptă pentru eliberarea țării. Comitetul Național are ca sarcină să mobilizeze și să unească toate forțele naționale ale țării, fără deosebire de partid și religie, în Front Unic Patriotice antihitlerist al poporului.⁶²“

Măsura preconizată de partidul comunist de a forma un Comitet Național care să coordoneze și să conducă activitatea Frontului Patriotice este ilustrată și de Declarația Uniunii Patriotice, publicată în ziarul *România liberă* din 8 august 1943, care între altele consideră „crearea Comitetului Național ca un act istoric decisiv pentru realizarea unității de luptă a întregii suflări românești în vederea salvării patriei”, de aceea „acceptă în întregime Platforma propusă de P.C.R. și lupta comună pentru realizarea Comitetului Național și a Frontului Patriotice Antihitlerist și hotărăște colaborarea cu P.C.R. și oricare alt partid ori grupare pentru atingerea acestor scopuri”. Totodată, Comitetul Central al Uniunii Patriotilor făcea apel „la toate organizațiile politice și patriotice și la membrii acestora de a trece peste deosebirile care săint de ordin secundar față de catastrofa națională iminentă și de a accepta propunerea P.C.R. ca singura soluție salvatoare și a porni imediat la o acțiune coordonată a tuturor forțelor naționale”⁶³.

⁶¹ Documentul nr. 396.

⁶² Documentul nr. 402.

⁶³ Documentul nr. 418.

Un manifest din septembrie 1943, adresat tineretului, îl îndemna « să se organizeze în „grupe de patrioți”, să treacă la acțiuni și să saboteze mașina de război hitleristă, să împiedice transporturile de război, să arunce în aer depozitele de muniție, să distrugă firele de telefon și telegraf ale armatei germane și să-și arate ura împotriva cotropitorilor în toate împrejurările »⁶⁴.

Organele de siguranță semnalau, într-un buletin din 4 octombrie 1943, constatarea conducerii comuniste că unii dintre membrii marcanți și conducătorii fostelor partide democratice, în special ai P.N.T., « nu activează în cadrul organizației „Uniunea Patriotă” conform angajamentului luat față de comitetul acestei organizații în vederea unei acțiuni pentru crearea unui curent democratic în rândurile populației și înlocuirea actualului regim cu un guvern democrat »⁶⁵.

Pe mai multe străzi din Capitală se răspîndeau, la începutul lunii octombrie 1943, manifestul intitulat, *Români*, semnat *Comitetul Uniunii Patriotice*, purtînd data de septembrie 1943. Adresîndu-se diferitelor categorii sociale, manifestul amintea și armata. Atrăgînd atenția că „este ceasul suprem cînd mai putem rupe cîrdășia cu călăii Europei, cînd trebuie să sfîrșim cu războiul în folosul lui Hitler, cînd trebuie să cucerim pacea și libertatea”, Comitetul Uniunii Patriotilor preciza că pentru aceasta, „**UNIUNEA PATRIOTILOR**, care duce fără pregeț lupta împotriva cotropitorilor nemți, *cheamă toată suflarea românească la Unire*, trecînd peste orice deosebire socială sau de partid.

TĂRANIȘTI, LIBERALI, SOCIALIȘTI, COMUNIȘTI și oameni neînregimentați în partide, civili și militari, uniți în marele Front Național Antihitlerist sub conducerea Comitetului Național de eliberare, compus din reprezentanții tuturor organizațiilor politice și patriotice, trebuie să pășească la luptă decisivă”⁶⁶.

Organismele preconizate și create de partidul comunist s-au afirmat ca organe active, ele fiind semnalate în diferite localități din țară. Este important de amintit că organele Ministerului de Interne, care cunoșteau acțiunile lor, au cerut prin ordine și circulare, intervenții și măsuri. Așa spre exemplu la sfîrșitul lui octombrie 1943, Direcția Generală a Poliției semnală organelor de poliție din țară „noi metode de activitate comunistă prin recurgere la formele de organizații camuflate”, numind între acestea: „Frontul Unic Național al poporului român, organism pentru a cărui formare se stabileau opt puncte principale difuzate prin circularele din iulie și septembrie 1941”.

După ce în ordin se descriau condițiile în care au fost concepute aceste organisme, activitatea lor (minimalizată, probabil pentru a nu rezulta imposibilitatea organelor de stat de a o stăvili), Direcția Generală a Poliției cerea să se ia măsuri ca personalul polițienesc al unităților în subordine să cunoască temeinic noua formulă de camuflare a activității comuniste, precum și a lozincilor ei pentru a putea că mai ușor să identifice și să descopere toate elementele care activează în cadrul acestor organizații⁶⁷.

În Manifestul C.C. al P.C.R. din 7 noiembrie 1943 se reamîntăște despre Frontul Patriotice Antihitlerist. „Organizațiile patriotice antihitleriste au primit

⁶⁴ Documentul nr. 430, 431.

⁶⁵ Documentul nr. 432.

⁶⁶ Documentul nr. 437.

⁶⁷ Documentul nr. 448.

propunerea partidului comunist și pășesc împreună la lupta pentru realizarea FRONTELUI PATRIOTIC". În același timp se arăta că „unii din conducătorii partidelor democratice, sub diferite preTEXTE, sabotează crearea Frontului Patriotic și refuză să intre în Comitetul Național[...].” Si prin acest manifest P.C.R. face din nou „apel la toți patrioții din partidele democratice să ceară șefilor lor schimbarea atitudinii, ieșirea imediată din pasivitate și aderarea lor la Comitetul Național pentru eliberarea țării”⁶⁸.

Un prim succes a fost obținut în septembrie 1943 cînd, răspunzînd chemării P.C.R., Frontul Plugarilor, Uniunea Patriotilor, Partidul Socialist-Tărănesc, MADOSZ și organizații ale P.S.D. împreună cu partidul comunist au format Frontul Patriotic Antihitlerist. S-a dat astfel expresie, pe plan organizatoric, voinței celor mai diverse forțe social-politice de a acționa în mod unitar pentru eliberarea țării. Crearea Frontului Patriotic Antihitlerist a marcat un moment de seamă în procesul de unire a forțelor antihitleriste și înlesnit o mai bună coordonare a mișcării de rezistență antifascistă, impulsind dezvoltarea ei rapidă.

Succesul obținut în direcția unirii forțelor a fost remarcat atât de organizații de siguranță, cît și de persoane străine.

Un document din sursă germană, datat 29 septembrie 1943, pe baza unor informații ale organelor de siguranță românești, arată, între altele: „Conducerea comunistă urmărește cu deosebită atenție evenimentele politice și militare, în vederea unei schimbări a regimului actual și înlocuirea lui printr-un guvern democratic, care, pentru început să fie format din diferite personalități ale fostelor partide politice democratice. În cercurile comuniste se spune că s-a luat legătura cu unele foste personalități politice democratice și s-a pus la punct cu ele un plan de acțiune în acest sens.”⁶⁹

Relevant, din punct de vedere al preocupărilor pentru ieșirea din situația în care se afla România la sfîrșitul anului 1943, este și un document din 27 decembrie 1943. Autorul lui se afla la Istanbul, unul din centrele în care existau intense, multiple și puternice preocupări pentru studierea evoluției războiului, a situației din diferitele țări și teatre de operațiuni. Evidențind unele evenimente ce aveau loc pe un plan mai larg, se arată că în România „Cercurile opoziției democratice au trecut printr-o serioasă criză”. După ce semnalază preocupările conducerii Partidului Național-Tărănesc și Partidului Național-Liberal, frămîntările din rîndurile lor, despre partidul comunist arată că „și-a extins acum în mare măsură activitatea și sfera de influență[...]” În urmă cu două luni, partidul comunist s-a adresat partidelor democratice cu o propunere de colaborare. Doi delegați au înmînat această propunere personal lui Maniu. Comuniștii propuneau crearea unui front patriotic unic. Apoi documentul continuă: „Maniu a respins propunerea de colaborare, motivând-o prin abținerea comuniștilor de a-și defini atitudinea față de retrocedarea către România a provinciilor de nord luate de Rusia[...].”⁷⁰

Despre preocupările și acțiunile P.C.R. în vederea organizării Frontului Patriotic Antihitlerist, despre modul cum au răspuns unele partide chemărilor repetate ale partidului comunist, aflăm și din scrisoarea adresată de C.C. al

⁶⁸ Documentul nr. 450.

⁶⁹ Documentul nr. 429.

⁷⁰ Documentul nr. 462.

P.C.R. Comitetul Executiv al P.S.D., din 15 noiembrie 1943. Conducerea P.S.D. revenise la adeziunea sa la Comitetul Național și la Frontul Patriotice Antihitlerist. Exprimîndu-și regretul față de această măsură, prin care se refuza de fapt participarea la formarea frontului patriotic al Partidului Social-Democrat, conducerea partidului comunist arăta că sunt nejustificate motivele și reînnoia propunerile din scrisoarea din ianuarie și din hotărîrea din iunie 1943. „Pe baza acordului nostru de front unic vă propunem intrarea voastră imediată în Frontul Patriotice Antihitlerist, format din forțele antihitleriste din România, și în Comitetul Patriotice pe țară al acestui front. În același timp, vă propunem să vă uniți cu noi și cu celelalte organizații antihitleriste la lupta pentru cîștigarea conducerii partidelor național-țărănești și național-liberal pentru ultima noastră platformă propusă acestor partide”⁷¹.

Un document din 10 decembrie 1943 ne informează că tratativele cu fostul Partid Social-Democrat „în vederea unei înțelegeri au eșuat. Totuși, conducerea comunistă face eforturi pentru a ajunge la o înțelegere cu socialdemocrații și cu Frontul Plugarilor de sub conducerea avocatului Petru Groza”⁷².

În luna ianuarie 1944, o nouă Chemare a Comitetului Frontului Patriotice Antihitlerist, publicată în ziarul *România liberă*,⁷³ se adresa din nou tuturor cetățenilor, inclusiv conducătorilor partidelor democratice, chemînd la luptă pentru salvarea țării.

Un document din ianuarie 1944 arată că partidul comunist „a făcut propunerea de colaborare adresată partidelor democratice, bazată pe un program de zece puncte”. După ce sunt enumerate aceste puncte, documentul precizează că Comitetul Național al Frontului Patriotice „va avea ca obligație de a mobiliza și uni toate forțele naționale fără distincție de partid și religie în cadrul frontului patriotic popular antifascist”. În continuare și acest document amintește că delegați ai P.C.R. s-au prezentat la Maniu pentru a-i cere colaborarea și că acesta a refuzat.⁷⁴

Încercările Partidului Comunist Român de a atrage cele două partide sunt consemnate și de alte surse documentare. Unele dintre ele socotesc chiar că partidul comunist ar vitaliza opoziția, că el stă în fruntea acțiunii. „Aliații au, în mod evident, interesul să adune laolaltă toate elementele de rezistență împotriva germanilor din România, cît și din alte țări. Un front unic pe direcțiile propuse în membrul comunist ar avea un dublu avantaj, din punctul nostru de vedere, de a insufla puțină energie opoziției românești actuale, iar din punctul de vedere al românilor, de a oferi un mijloc de a trata cu guvernul sovietic.”⁷⁵

Ambasadorul american la Moscova comunica, la 22 martie 1944, pe baza ziarelor din capitala Uniunii Sovietice, știrea despre „Organizarea unui front patriotic în România” care „cîștigă din ce în ce mai mulți adepti[...]” Frontul Patriotice editează un ziar al său propriu, *România liberă*, care cheamă toate forțele antihitleriste din România să se unească, indiferent de opiniile lor.⁷⁶

⁷¹ Documentul nr. 453.

⁷² Documentul nr. 459.

⁷³ Documentul nr. 474.

⁷⁴ Documentul nr. 475.

⁷⁵ Documentul nr. 471.

⁷⁶ Documentul nr. 501.

La începutul anului 1944 s-au operat, ca de atîtea ori, de către organele de represiune, arestări. Între cei arestați au fost și unii fruntași ai Uniunii Patriotice. Organele de siguranță au făcut o sinteză informativă în care au expus concluzii ce se desprindeau din documentele găsite la conducătorii Uniunii Patriotice. Rezultă mai ales activitatea pe care Comitetul Uniunii a dus-o și pentru organizarea Frontului Patriotice, mijloacele și metodele folosite, ca și rezultatele obținute mai ales pe linia colaborării cu celelalte partide, cu Frontul Plugarilor etc.⁷⁷

O informare a organelor de siguranță, de la începutul lunii martie 1944, se referă la procesul membrilor Uniunii Patriotice, arestări proces în care au fost condamnate cinci persoane. În același timp, se arată și noile instrucțiuni ale P.C.R. în vederea formării Frontului Unic Patriotic Antihitlerist.⁷⁸ *România liberă*, într-un articol redacțional intitulat *Salvarea sau catastrofă*, după ce arată evoluția frontalului din Răsărit și pericolul distrugerii țării și armatei, continuă: „Numai prin lupta hotărâtă și imediată putem evita soarta Ungariei (la 19–20 martie fusese ocupată de hitleriști, n.n.). Astăzi încă nu e tîrziu. Dacă armata și întreg poporul vor asculta Chemarea Frontului Patriotic și se vor ridica la luptă, puhoiul hoardelor nemțești poate fi opriit. Dacă partidele democratice, toate organizațiile antihitleriste se vor uni și vor conduce întreg poporul la lupta pentru doborârea bandei trădătoare de la cîrma țării, dacă comandanții și trupele române vor refuza să execute ordinele trădătorului Antonescu și vor întoarce imediat armele împotriva nemților și a slugilor lor, țara și poporul vor fi salvați de la dezastru.”⁷⁹ Pe aceeași linie este și Apelul adresat ofițerilor și soldaților armatei române și publicat în același ziar.⁸⁰

Unele manifeste provin de la diferite grupări patriotice constituite fie din cetăteni de pe unele străzi, fie pe localități sau întreprinderi. Sfera de cuprindere a acestor grupe era formată din masele populare din subdiviziunile teritoriale sau întreprinderile și instituțiile respective.

Partidul comunist a opus politicii și măsurilor dictaturii antonesciene puterea mereu crescîndă rezultată din unirea forțelor muncitorești și populare, patriotice și naționale. Forțele acestea au constituit rezistență împotriva fascismului, a războiului, a dictaturii, a ocupanților hitleriști. Intrată în literatura istorică și sub denumirea de *rezistență antifascistă*, ea s-a manifestat sub diverse forme, cu intensități diferite de la o etapă la alta. Organele de siguranță informau permanent despre acțiunile duse pe întreg teritoriu, ca și despre măsurile luate pentru stăvilirea mișcării și reducerea influenței acesteia. Informările și rapoartele acestora semnalau formele sub care s-au manifestat, domeniile în care au avut loc diferitele acțiuni, autorii acestora și alte aspecte. Sînt evidențiate: demonstrații, conflicte de muncă, greve, deteriorarea utilajelor în uzinele ce lucrau pentru război, deraierea unor trenuri militare, acțiuni de sabotaj în uzinele de armament și incendierea depozitelor militare, opunerea țăranilor la rechiziții și ascunderea de către aceștia a produselor alimentare, proteste adresate guvernului antonescian de către personalități din domeniul culturii și învățămîntului, neprezentarea a zeci de mii de oameni la recrutare sau concentrare, dezertări din unități

⁷⁷ Documentul nr. 491.

⁷⁸ idem.

⁷⁹ Document nr. 499.

⁸⁰ Document nr. 500.

militare, ciocniri între soldați români și hitleriștii acțiuni ale unor grupuri de partizani și ale formațiunilor de lupte patriotice și multe altele.

Toate aceste acțiuni, pe lîngă faptul că loveau în potențialul de luptă, în mașina de război, au creat și au dezvoltat o stare de spirit potrivnică regimului, dovedindu-se că, în ciuda multiplelor organe de supraveghere și represiune române și germane, a renunțelor legi și decrete de interzicere și sancționare, a celor mai drastice măsuri de reprimare, forțele rezistenței au acționat permanent și din ce în ce mai puternic.

O contribuție însemnată la ridicarea maselor, la organizarea și pregătirea lor, la crearea atitudinii ostile dictaturii antonesciene și susținătorilor ei, au adus-o materialele de propagandă elaborate, tipărite sau multiplicate și răspândite în toată țara: ziare, și în special *România liberă*, buletine, broșuri, manifeste, apeluri, afișe și alte materiale. Acestea li s-au adăugat lozincile scrise pe etichete sau direct pe zidurile locuințelor, fabricilor și instituțiilor.

Mai trebuie amintite emisiunile unor posturi de radio ilegale — între care cu o activitate îndelungată postul de radio „România liberă” — ce au funcționat în diferite localități, ale căror comunicate erau ascultate, în ciuda interzicerii, a sigilării și chiar a confiscării aparatelor de radio.

Toate aceste mijloace de propagandă, presă și radio — apărute și folosite în condițiile ilegalității, făceau cunoscut maselor cuvîntul partidului comunist, chemările la organizare și la luptă.

O condiție esențială pentru activitatea partidului comunist, pentru realizarea unei largi coaliții de forțe, pentru îndeplinirea rolului său de forță conducătoare, o constituia întărirea sa, a unității rîndurilor sale. Areștările frecvente din rîndul comuniștilor, în urma descoperirii unor organizații, a răspîndirii materialelor de propagandă, a organizării de manifestații, greve ori acte de sabotaj etc. micșorau efectivul în unele întreprinderi sau localități. În același timp, se simțea nevoia reorganizării celulelor, a organelor de conducere, precum și permanenta recrutare și pregătire a noilor membri de partid. Călit în marile bătălii de clasă, partidul comunist a găsit resurse să asigure continuarea luptei cu și mai multă vigoare. De altfel, partidul comunist a fost singurul partid cu o rețea organizatorică bine închegată, judicios structurată, de la organele superioare de conducere pînă la organizațiile de bază, instruită, care a funcționat neîntrerupt cu o bogată experiență a ilegalității, dar și cu autoritate în mase.

Dispunînd de organizații în majoritatea centrelor industriale și în marile întreprinderi, P.C.R. și-a creat legături la sate și în unele unități militare din București, Craiova, Timișoara, Caransebeș, Constanța, din apropierea orașelor Roșiori de Vede, Sibiu și altele.

În volume n-au fost incluse decît puține documente care arată preocupări pentru creșterea și întărirea efectivelor, acestea nefăcînd obiectul tematicii urmărite. Tocmai de aceea dorim să subliniem că măsurile de creștere a efectivului partidului și de instruire au fost o preocupare permanentă a tuturor organelor și organizațiilor P.C.R. Altfel nu s-ar putea explica de ce în întreprinderi sau localități, unde au fost descoperite unele celule și arestați membrii lor, la scurt timp erau semnalate noi acțiuni comuniste. Din rîndurile nici unui partid nu au fost arestați, judecați și condamnați, nu au fost internați în lagăre ori trimiși pe front atîția membri căi au fost din rîndul comuniștilor. Si totuși, zilnic, din diverse localități din țară organele de siguranță, ale Jandarmeriei etc. raportau despre acțiuni și activități ale comuniștilor.

În 1943—1944, Partidul Comunist Român reprezenta o puternică forță prin efectivul de care dispunea, prin experiența pe care o avea, dar și prin legăturile și influența sa în rîndul maselor. Acestea l-au ridicat, l-au impus, au determinat celelalte forțe politice să-l caute și să-i ceară colaborarea.

Semnificativă este, în acest sens, aprecierea ministrului ungar în România făcută la începutul lui martie 1944: „Mișcarea comunistă se răspindește într-o măsură cu totul neașteptată în România”.⁸¹

Factorul principal în unirea forțelor potrivnice lui Antonescu și hitleriștilor era realizarea Frontului Unic Muncitoresc, unitatea deplină de acțiune a clasei muncitoare. Lupta partidului comunist, a diferitelor organe și organizații create sau influențate de partidul comunist în anii războiului, a fost încununată de succes în primăvara anului 1944. Mai întâi, s-a realizat Frontul Unic Muncitoresc al cărui manifest a fost publicat, semnificativ, de 1 Mai — ziua solidarității muncitorești internaționale.⁸² Cu această ocazie, au apărut manifeste de front unic și pe întreprinderi sau departamente.⁸³

Prin făurirea Frontului Unic Muncitoresc, s-a realizat unitatea de acțiune a clasei muncitoare și s-a întărit capacitatea ei de luptă pentru eliberarea patriei, pentru propășirea, și dezvoltarea ei.⁸⁴ În procesul afirmării clasei noastre muncitoare, făurirea Frontului Unic Muncitoresc a constituit un eveniment de însemnatate decisivă pentru înmânuncherea și coordonarea de către P.C.R. a tuturor forțelor muncitorești, progresiste și patriotice. Manifestul de la 1 Mai chema la unire, la luptă hotărâtă toate forțele patriotice, antihitleriste, pentru „pace imediată, răsturnarea guvernului antonescian; formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste; izgonirea armatelor hitleriste din țară; sabotarea și distrugerea mașinii de război germane; pentru o Românie liberă, democratică și independentă”.⁸⁴

Realizarea Frontului Unic Muncitoresc, acțiunile comune duse de reprezentanții celor două partide muncitorești pe linia apărării intereselor fundamentale ale patriei și ale poporului român au dat un nou impuls realizării unirii forțelor antihitleriste. Tratativele partidului comunist cu reprezentanții acestora, tratative despre care organele Siguranței au informat permanent, au dus, după lungi dezbateri, la acceptarea punctului de vedere și a planului Partidului Comunist Român de răsturnare prin forță a dictaturii antonesciene și de biziure, în acțiunile ce se întreprindeau, pe *forțele interne*. Întelegerea, ca și obiectivele ce urmău să se înfăptuască, au fost înscrise în Declarația Blocului Național Democrat, ce s-a publicat la 20 iunie 1944.⁸⁵ Realizarea B.N.D. a avut, la timpul său, o importanță remarcabilă. Chemările adresate maselor populare pentru front patriotic⁸⁶ în perioada anterioară aveau acum și o formă organizatorică centrală, în jurul căreia ele puteau fi mobilizate în luptă pentru realizarea obiectivelor stabilite. Tocmai de aceea, alte chemări vor continua să fie semnalate.⁸⁷

Într-o amplă retrospectivă pe care a făcut-o Comitetul Central al Partidului Comunist Român în vara anului 1944 și a difuzat-o în broșură, se arată,

⁸¹ Document nr. 494.

⁸² Documentul nr. 560.

⁸³ Documentele nr. 561, 562, 563, 564.

⁸⁴ Documentul nr. 560.

⁸⁵ Documentul nr. 601.

⁸⁶ Documentele nr. 570, 571, 574, 578, 579.

⁸⁷ Documentele nr. 602, 603, 606 614.

între altele, că de la începutul războiului împotriva Uniunii Sovietice și a aliaților ei, „Partidul Comunist din România a fost singurul partid din țară care a luat o atitudine clară și categorică a cărei justețe au dovedit-o evenimentele”. În continuare, se reamintește că în permanență partidul communist a demascat politica criminală a lui Hitler și Antonescu, „a chemat toate partidele democratice, organizațiile antihitleriste, toate forțele naționale și întreg poporul român să se unească într-un singur Front Patriotic Național și să lupte pentru realizarea unor obiective fundamentale care corespundeau năzuințelor poporului român”. Timp îndelungat nu au fost ascultate indemnurile și apelurile la luptă comună pentru ieșirea României din războiul contra Națiunilor Unite. „Numai acum, în ultimul timp, partidul nostru a reușit să încheje Frontul Unic Muncitoresc, să ajungă la o înțelegere principală cu unele organizații democratice, patriotice și antihitleriste, pentru lupta comună de salvare a poporului român.”⁸⁸

În perioada următoare încheierii Blocului Național Democrat, au avut loc mai multe ședințe conspirative ale reprezentanților lui și ai cercurilor Palatului regal, în care s-au discutat îndeosebi probleme de ordin politic, privind structura noului guvern, întocmirea proclamației, a decretelor ce urmău să fie adoptate după înlăturarea guvernului și altele. Documentele evidențiază și greutăți, neînțelegeri, controverse, confuzii în cadrul acestor discuții.⁸⁹ Astfel, la 4 iulie 1944, organele de siguranță semnalau opiniile lui Maniu asupra evoluției situației de pe front și consecințele pentru România: « Răsturnarea frontului în sud va fi semnalul acțiunii politice a frontului opoziției. În acel moment, forțele unite ale opoziției vor intra în acțiune. Guvernul care din chiar acest moment se găsește incapabil de orice reacțiune va fi foarte ușor de „imobilizat”. Acțiunea opoziției unite în acel moment va trebui să aibă ca prim efect capitularea trupelor românești. » În cea ce privește atitudinea trupelor germane, Maniu avea informații că „au primit instrucțiuni să nu caute a rezista în cîmpile Munteniei; armatele germane nu vor jena prea mult acțiunea politică pe care o imaginează Maniu”. Iar în privința momentului declanșării acțiunii, Maniu credea că acesta va fi „în cel mult zece zile; că pînă la sfîrșitul acestei luni România va avea o nouă așezare politică”.⁹⁰ Cu privire la crearea unor formațiuni de luptă care să fie folosite în acțiuni, reprezentanții „opozitiei” credeau că aceasta este imposibilă din cauza „regimului exceptional”. În aceste condiții, „s-a renunțat de la început la ideea constituirii gărzilor civice” — informau organele Siguranței, care cunoșteau cele afirmate de un reprezentant al „opozitiei”. „Partidul communist însă a declarat că va face organizarea cadrelor sale pe bazele propuse, pentru a putea constitui, la momentul oportun, nucleul acțiunii cetățenești de rezistență pentru cazul cînd autoritatea românească s-ar dovedi în deficiență față de germani și, eventual, de legionari.”⁹¹ Într-o notă din 9 august, sînt arătate mai pe larg preocupările partidelor și grupărilor politice. La capitolul *Comuniștii*, se arată, între altele: „Organizațiile comuniste au primit, de asemenea, instrucțiuni de a procura arme pe orice cale și cu

⁸⁸ Documentul nr. 636.

⁸⁹ Documentele nr. 605, 620, 621, 622, 630, 632, 634, 658.

⁹⁰ Documentele nr. 620, 621, 622.

⁹¹ Documentul nr. 630.

orice sacrificiu bănesc, pentru a se înarma grupurile de rezistență și de partizani”⁹².

Față de discuțiile teoretice sterile, duse în cadrul ședințelor diverselor grupări politice burgheze, partidul comunist s-a adresat în continuare maselor prin manifeste, broșuri, ziarul *România liberă* etc., chemînd la luptă activă, la organizarea de acțiuni concrete. Este semnificativ, din acest punct de vedere, ziarul *România liberă* din 28 iulie, ca și cel din 10 august 1944. În articolul intitulat *Blocul partidelor și datoria României în ceasul de față*, după ce se arată că guvernul lui Antonescu, în ciuda situației grele și a avertismentelor, continuă războiul și că partidele politice „au înțeles care este în ceasul de față datoria poporului român”, se atrage atenția că „atât nu e de ajuns [...] Un program politic nu este nimic dacă nu este un program de luptă și dacă nu se traduce imediat în fapt [...] Blocul Partidelor Democratiice trebuie deci să lupte peste capul guvernului, împotriva guvernului, adresându-se direct nației și chemînd-o la rezistență și la luptă.”⁹³

Multe din documentele de față conțin informații despre încercarea unor reprezentanți ai P.N.T. (în special) și P.N.L. de a intra în legătură cu diplomați englezi și americani, începînd încă din 1943, și apoi despre convorbirile avute, condițiile propuse și impuse a fi acceptate pentru ieșirea din război. Documentele arată că au fost astfel de încercări atât din partea reprezentanților „opozitiei”⁹⁴, cît și ai guvernului⁹⁵.

Se dezvăluie astfel cercetătorului și cititorului că în ieșirea cît mai repede a României din război erau interesați atât reprezentanți ai cercurilor politice din România, cît și Aliații, că fiecare încerca să rezolve, prin condițiile ieșirii din război, interesele proprii cu eforturi și sarcini cît mai puține și cu avantaje cît mai mari; că, în poziția față de România, reprezentanții Aliaților, mereu în legătură cu guvernele lor, au fost în relații, informîndu-se reciproc și acționînd unitar; pe măsură ce trecea timpul pretențiile lor creșteau, amenințările și avertismentele devineau tot mai frecvente. Se poate constata că pe Aliați i-a interesat mai puțin dacă duc tratative cu reprezentanți ai guvernului Antonescu sau ai „opozitiei” – și mai mult să fie acceptate cît mai repede condițiile impuse. Se vede încă o dată că marile puteri aveau în vedere în primul rînd propile interese și avantaje.

Evenimentele anului 1944 s-au succedat mai repede, situația hitleriștilor devenind tot mai precară. „Pe toate fronturile de luptă, la răsărit, apus, sud, în aer și pe mare – scria *România liberă* din iulie 1944 – armatele hitleriste sănătățile și înfrînte”⁹⁶. Armatele Uniunii Sovietice erau în ofensivă pe toate fronturile, întregul său teritoriu fiind eliberat aproape în același timp, producînd pagube enorme armatelor germane.

Cum bine se știe, la începutul lunii iunie, armatele aliate au debarcat în Normandia și, mereu în ofensivă, izgoneau trupele hitleriste, eliberînd teritoriul țărilor ocupate în 1940. În Italia, de asemenea, armatele Aliaților împreună cu rezistența italiană alungau trupele germane. Peste tot în țările în care stăpîniseră hitleriștii, mișcarea de rezistență, sub diferite forme și

⁹² Documentul nr. 656.

⁹³ Documentul nr. 658.

⁹⁴ Documentul nr. 455, 456, 463, 466, 471, 477, 480, 490, 495, 497, 498, 502, 503, 504, 505, 506, 510, 511, 514, 516, 518, 520, 534, 554, 555, 565, 575, 576, 580, 583, 593, 608, 616.

⁹⁵ Documentul nr. 465, 509, 510, 513, 517, 529, 535, 537, 538, 539, 556, 565, 577, 608, 661, 666.

⁹⁶ Documentul nr. 628.

pe diferite căi, lovea pe atacanți, ducind la eliberarea țărilor lor. În imediata noastră vecinătate, în Iugoslavia, armata populară sprijinită de popoarele acestei țări dădea lovitură nimicitoare ocupanților.

Din punct de vedere al situației externe, în vara anului 1944, situația era favorabilă luptei și victoriei hotărîtoare a popoarelor ocupate sau care se aflau încă sub dominația Germaniei hitleriste.

Pentru România, devenise de acum clar că nu acțiunile întreprinse de conducerea Partidului Național—Țărănesc și Național-Liberal, și nici chiar de guvernul lui Antonescu puteau scoate țara din impas. Timpul a confirmat, a dat dreptate orientării și acțiunilor preconizate de partidul comunist. În vara lui 1944, pregătirile făcute de partidul comunist, de comun acord cu reprezentanții celorlalte partide din Blocul Național Democrat, pentru scoaterea țării din alianța cu Germania și înlăturarea dictaturii antonesciene, erau încheiate.

În condițiile cînd frontul de răsărit era în bună parte pe teritoriul României, cînd de pe acest front Comandamentul german retrăsese deja forțe însemnate pentru a le deplasa pe alte fronturi, ele trebuind să fie înlocuite cu efective românești, cînd de pe teritoriul Uniunii Sovietice se retrăseseră în România unități și servicii germane care săvîrșeau abuzuri, nedreptăți și jafuri insuportabile, cînd mareșalul Antonescu în vizita făcută lui Hitler promisese, în continuare, tot concursul său, cînd Antonescu în audiență la rege trebuia să-l informeze cu situația de pe front și cu măsurile pe care hotărîse să le ia, a apărut ocazia pentru trecerea la acțiune, la aplicarea planului asupra căruia reprezentanții Blocului Național Democrat căzuseră de acord. În acest sens, în seara zilei de 23 August au fost arestați Ion Antonescu și Mihai Antonescu și o parte din membrii guvernului, au fost alarmate unitățile militare și s-a intrat în dispozitiv. După ora 22 Proclamația citită la Radio de regele Mihai aducea la cunoștință poporului român și lumii întregi că România a ieșit din alianța cu puterile Axei și a încetat războiul cu Națiunile Unite, că un nou guvern, de uniune națională, a fost înșărcinat să ducă la îndeplinire voința hotărîtă a țării de a încheia pace cu Națiunile Unite, că Națiunile Unite au garantat independența și neamestecul lor în treburile interne și că au recunoscut caracterul nedrept al Dictatului de la Viena. În același timp, se cerea armatei și poporului să lupte cu orice mijloace și cu orice sacrificii contra celor care s-ar împotrivi hotărîrii liber luate.⁹⁷ Si din partea guvernului instaurat la 23 August a fost transmisă o declarație în care se arătau obiectivele politice interne și externe a României în noile condiții.⁹⁸

Comitetul Central al Partidului Comunist Român, într-o declarație dată publicității, în ziua următoare, în condiții de legalitate, reamintește că Partidul Comunist Român a participat activ, din prima zi, la pregătirea și răsturnarea dictaturii antonesciene, obiective pe care le-a formulat încă în septembrie 1941 și care au format programul guvernului instaurat la 23 August. Aceasta mai arată că partidul comunist este partid al clasei muncitoare și „reprezentă interesele întregii colectivități românești, deopotrivă ale muncitorilor și țăranilor, ale intelectualității și ale tuturor păturilor orășenești, ale întregului popor român în lupta sa de eliberare națională, în lupta sa pentru cîștigarea drepturilor cetățenești și democratice”. În numele acestei colectivități, a forței pe care o reprezinta Partidul Comunist Român, a

⁹⁷ Documentul nr. 668.

autorității și prestigiului pe care și l-a cîștigat în focul luptelor în anii războiului, conștient de lupta inevitabilă cu hitleriștii, partidul comunist chema „muncitorimea, țărănamea, intelectualii și pe toți cetățenii României la luptă fără cruce, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său”⁹⁸.

Manifeste sau apeluri au fost adresate în zilele următoare și de Comitetul Executiv al Partidului Social-Democrat, în ziua de 25 August⁹⁹, de Comitetul Central al Apărării Patriotice¹⁰⁰, de Comandamentul Formațiunilor de luptă patriotice¹⁰¹; Blocul Național Democrat a lansat la 27 august un manifest către poporul român, chemînd „la luptă pentru recîștigarea libertății și pentru salvarea țării”¹⁰². Astfel de manifeste, chemări, apeluri etc. au fost difuzate și de alte organizații.¹⁰³

Sentimentul național, dragostea față de patrie și în același timp ura față de cei ce au aruncat România într-un război străin intereselor poporului român, față de „protectorii” lor — hitleriștii, au făcut ca întregul popor, armata în totalitatea ei să răspundă chemărilor adresate, să sprijine noul guvern în înfăptuirea măsurilor luate.

În seara zilei de 23 August, în cursul nopții și a zilelor următoare, armata¹⁰⁴ și formațiunile de luptă patriotice¹⁰⁵, ale căror rînduri creșteau mereu, au trecut la imobilizarea și dezarmarea unităților militare germane, atât în Capitală cât și în celelalte părți ale țării.

Ceea ce se evidențiază și în documentele prezentei colecții este faptul că pînă la sfîrșitul lunii august întregul teritoriu aflat sub autoritatea guvernului român fusese curățat de armatele germane. De acum, direcția de atac a armatei române era spre nord-vest, pentru eliberarea Transilvaniei.¹⁰⁶

La 31 august, populația Capitalei României primea, într-un entuziasm de masă, glorioasa armată sovietică. De acum înainte, armata română va duce bătălii împreună cu armata sovietică, izgonind armatele germane de pe pămîntul românesc, pe care Hitler și Mussolini, împotriva voinei poporului român, l-au dat Ungariei horthyste.

Alăturîndu-se coaliției antihitleriste și întorcînd armele contra Germaniei, România a luptat cu toate forțele militare și economice pentru eliberarea întregului teritoriu românesc, pentru a-și aduce contribuția la înfrîngerea definitivă a Germaniei naziste.¹⁰⁷

Concentrîndu-și atenția asupra situației militare, guvernul român s-a ocupat, în același timp, și de celelalte probleme care trebuiau rezolvate în interesul refacerii economiei, al bunului mers al producției, al liniștii și ordinii

⁹⁸ Documentul nr. 667.

⁹⁹ Documentul nr. 711.

¹⁰⁰ Documentul nr. 743.

¹⁰¹ Documentul nr. 744.

¹⁰² Documentul nr. 768.

¹⁰³ Documentul nr. 781, 817, 826, 853, 855, 856.

¹⁰⁴ Documentul nr. 670, 671, 672, 673.

¹⁰⁵ Documentul nr. 676, 683.

¹⁰⁶ Documentul nr. 809, 823, 826, 827, 832, 848, 850, 853, 857 Vezi și *România în războiul antihitlerist. 23 August 1944–9 Mai 1945*, București, Editura militară, 1966, p. 61–272.

¹⁰⁷ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilateral dezvoltate*, Editura Politică, București, 1979, vol. 18, p. 577–581; *România în războiul antihitlerist. 23 august 1944–9 mai 1945*, București, Editura Militară, 1966, p. 581–588.

interne. Unele documente din volum sunt semnificative din acest punct de vedere.¹⁰⁸

Între multele probleme consemnate de documentele din volumul al II-lea, se evidențiază mai ales *participarea României la război alături de Uniunea Sovietică și de ceilalți Aliați, precum și însemnatatea pe care a avut-o actul istoric înfăptuit de poporul român la 23 August 1944*. Ne vom opri mai ales la aprecieri pe care le-au făcut, în zilele imediat următoare, diferitele agenții de presă, posturi de radio, ziare, diplomați etc.

O informare a Ministerului de Externe al Germaniei, din 24 august¹⁰⁹, menționa că „guvernul insurecției condus de generalul Sănătescu, este format din național-țărăniști, liberali, social-democrați și comuniști”. În dimineața zilei de 24 august, Legația germană din București a primit ordin „să pună capăt insurecției prin formarea imediată a unui contraguvern național român”¹¹⁰; ordinul era cel dat de Hitler în jurul orei 1 — „Arestați imediat camarila trădătorilor; înăbușiți eventuala răscoală; formați un nou guvern presidat de un general filo-german”. Pentru aceasta, ordinul preciza: „Toate forțele germane accesibile stau la dispoziție”¹¹¹. La orele 11, un nou ordin dispunea comandanților grupului de armate „Ucraina de sud” să introducă în luptă toate forțele și mijloacele de luptă ale Wehrmachtului și ale Waffen SS, precum și forțele disponibile ale formațiunilor și unităților germane din afara Wehrmachtului, ale forurilor germane civile și de partid și ale restului germanilor din Grupul etnic și din Reich, pentru menținerea liniștii, siguranței și ordinii în România și pentru respingerea marei atacuri sovietice.

În străinătate, știrea despre ieșirea României din Axă a fost, în general, primită cu bucurie. Transmiterea la Radio a Proclamației, citită de regele Mihai, și a Declarației guvernului, în seara și noaptea de 23—24 August, a fost imediat recepționată de agenții de presă. Au început imediat comentarii sau comunicate transmise prin radio, au apărut articole în diferite organe de presă. Deja în dimineața zilei de 24 august au început să se difuzeze știri pe toate continentele. Sintetizând aprecieri din documente, putem spune că ele se referă la însemnatatea actului înfăptuit de poporul român la 23 August, din punct de vedere politic, economic, militar, act ce viza efecte imediate sau mai îndepărtate, aprobind hotărîrea luată și evidențind curajul de care a dat doavă România, contribuția acesteia la grăbirea terminării războiului și alte aspecte. Multe documente evidențiază însemnatatea schimbărilor din România pentru procesul intern, dar și pe plan extern. „Retragerea României din tabăra naziștilor constituie o mare victorie politică și economică”, se aprecia la postul de radio „Londra”, explicîndu-se că „România va fi apărătoarea marilor puțuri petrolifere de la Ploiești”¹¹². La același post de radio, la ora 7, în dimineața zilei de 24 august, pentru ascultătorii de limbă germană, se aprecia că „prin ieșirea României din alianța cu Germania, nemții pierd

¹⁰⁸ Documentul nr. 674, 675, 811, 812, 826, 882, 886.

¹⁰⁹ Documentul nr. 687.

¹¹⁰ *Idem*.

¹¹¹ Documentul nr. 674, 675, 814, 826, 852, 854, 855, 882, 885, 887.

¹¹² Documentul nr. 699.

toate resursele lor petrolifere din regiunea Ploiești. ¹¹³ „Desigur, nu există estimări precise, dar se crede că între o pătrime și o treime din petrolul german, natural și sintetic, provine din importantele terenuri petrolifere românești de la Ploiești. Pierderea acestei surse va fi o serioasă și, probabil, chiar o lovitură paralizantă” ¹¹⁴ pentru Germania — se scria în 25 august în ziarul american *The New York Times*, iar în ziarul turc *Cumhuriyet* din aceeași zi, se dădea cifra de „3 milioane tone” ¹¹⁵ de petrol.

Ziarul francez *Le Figaro*, din 25 august, scria într-un articol: „Este prematur să evaluăm toate consecințele pe care le poate avea răsturnarea de situație produsă în România. În orice caz, este un eveniment de mare importanță, care a dat una din cele mai sensibile lovitură celui de al III-lea Reich. În primul rînd, pentru că îl lipsește definitiv de ultimele resurse de petrol pe care le-ar mai fi putut extrage. În al doilea rînd, pentru că ar fi imposibil ca celelalte state aliate, Ungaria și Bulgaria, să nu fie și ele antrenate în catastrofa care a și început să amenințe cel de al III-lea Reich.” ¹¹⁶

Importanța acțiunii României nu se referea numai la petrol, ci și la alte domenii. „Prin ieșirea României din război, flancurile celor două armate germane din Moldova sunt complet descoperite” se transmitea într-o emisiune din 24 august a postului de radio „Londra” ¹¹⁷. *The New York Times* din 25 august, referindu-se la consecințele militare pentru Germania arată: „România are probabil mobilizate aproximativ 20—30 de divizii; acestea au luptat alături de germani, iar după ruperea alianței au întors armele împotriva lor” ¹¹⁸. Și în Turcia populația era informată prin ziare despre cele petrecute în România. „Pentru Germania, în această jalnică și nefericită perioadă a ei — se scria în ziarul *Aksam* la 25 august — ieșirea României din război și întoarcerea armelor constituie, neîndoelnic, una din cele mai dureroase lovitură. Pierderea României va fi începutul pierderii Balcanilor, va prilejui desprinderea mai rapidă a Bulgariei și Ungariei.” ¹¹⁹

În același sens, se înscriu și aprecierile secretarului de stat american pentru afaceri externe, Cordell Hull, care, la scurt timp după anunțarea răsturnării din România, afirma: „Germania pierde astfel primul din sateliții săi. Naziștii trebuie să știe că stăpînirea lor în Balcani se prăbușește” ¹²⁰, iar postul de radio american din Europa, în dimineața zilei de 24 august, anunța: „De acum înainte, România este un nou aliat în tabăra Națiunilor Unite, ea manifestându-și voința de a se alătura la luptă ce se duce împotriva inamicului comun” ¹²¹.

Comentariile și aprecierile nu se refereau numai la capitularea României, termen des folosit în documente, ci spuneau mult mai mult, accentuând asupra întregii acțiuni pe care o implica actul înfăptuit în ziua de 23 August. Astfel, radio „Londra” în seara zilei de 24 august, își informa ascultătorii că „România n-a capitulat, ci luptă acum mai departe alături de Aliați. Noul

¹¹³ Documentul nr. 698.

¹¹⁴ Documentul nr. 721.

¹¹⁵ Documentul nr. 734.

¹¹⁶ Documentul nr. 724.

¹¹⁷ Documentul nr. 698.

¹¹⁸ Documentul nr. 739.

¹¹⁹ Documentul nr. 735.

¹²⁰ Documentul nr. 696.

¹²¹ Documentul nr. 705.

guvern român a hotărît mobilizarea tuturor forțelor naționale pentru noua luptă împotriva germanilor și alături de aliați.¹²² Era o recunoaștere și o apreciere a faptului că importanța actului înfăptuit de poporul român depășea granițele și interesele României. Victoria poporului român era de un sprijin real și pentru popoarele vecine, avea o influență considerabilă asupra forțelor democratice și progresiste, pentru mișcarea de rezistență din multe alte țări, mai apropiate ori mai îndepărtate. „Să ne aruncăm o privire pe hartă—transmitea în limba greacă radio „Londra” la ora 9, în dimineața zilei de 24 august — Vom putea deduce astfel că, în curînd, și Bulgaria se va alătura la luptă împotriva Germaniei. Zilele lui Hitler sunt numărate. Prin actul României, soarta tuturor țărilor balcanice a fost pecetluită”¹²³; iar cu altă ocazie: „Gestul României va fi un exemplu de urmat pentru Bulgaria, Finlanda și Ungaria.¹²⁴ Și concluziile se extind asupra unei arii mai largi. „Prin intrarea României în luptă alături de Aliați, calea Dunării este deschisă. Ruperea alianței cu Germania înseamnă apoi amenințarea diviziilor germane din Grecia. Cele din Iugoslavia sunt de mult crîncen lovite de Tito. Astfel, întreg Balcanul se va prăbuși.”¹²⁵

Mai categoric, în ziarul american *The Evening Star*, din 24 august, subliniindu-se că România, prin înlăturarea regimului Antonescu, formarea unui nou guvern și părăsirea lui Hitler, „a pus în mișcare evenimente de importanță hotărîtoare în estul Europei”, se aprecia: „Capitularea României face mai mult decât să lipsească pe naziști de sursa lor cea mai mare de petrol și de trupele care, odinioară, le fuseseră de mare ajutor. Ea năruie întregul front balcanic și pune în pericol oricare din trupele germane din Grecia, Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia și Polonia de sud. Cu totul aparte de efectele lui asupra finlandezilor, ușor de agitat, acest eveniment în mod sigur trebuie să grăbească hotărîrea bulgarilor și ungurilor de a pune capăt asocierii lor nenorocite cu Berlinul grăbindu-se astfel ziua cînd Hitler va fi obligat să facă drumul înapoi spre Germania, unde să fie întuit pînă cînd va fi îngenechiat sau pînă cînd cineva îl va desființa pentru a permite capitularea Reichului.”¹²⁶

Postul de radio „Londra”, în 24 august, transmitea un comentariu al lui Edward Montgomery, din care reținem o apreciere importantă: „Ajutați în mod activ de români, rușii vor putea fi în curînd la Viena. Prin poarta Carpaților deschisă de români, rușii vor putea ajunge la München și înainta spre Berlin.”¹²⁷

Agensiile „Reuter”, comentînd aprecierile făcute de unele ziare despre hotărîrea României de a accepta termenii armistițiului și de a înceta ostilitățile, o socoteau „ca fiind de cea mai mare însemnatate politică și militară. Ziarele scriu că această lovitură va fi fatală Reichului german.” Și mai departe, citind după ziarul *Times*: „Decizia României va avea un efect direct asupra Turciei, care a rupt relațiile diplomatice cu Reichul. Acțiunea României va da formațiunilor militare și organizațiilor politice din Grecia cel mai bun

¹²² Documentul nr. 703.

¹²³ Documentul nr. 704.

¹²⁴ Documentul nr. 698.

¹²⁵ Documentul nr. 703.

¹²⁶ Documentul nr. 710.

¹²⁷ Documentul nr. 702.

motiv de a coopera cu guvernul național al lui Papandreu și va încuraja partizanii maresalului Tito.“¹²⁸

În ziarul turc *Cumhuriyet*, din 25 august, se evidenția importanța hotărârii României din punct de vedere politic, economic și militar. „Importanța militară a evenimentului este și mai mare. Căci, germanii, prin ieșirea României și Bulgariei din Axă și prin trecerea acestora de partea Aliaților, vor fi obligați să se retragă din toată regiunea Balcanilor și, astfel, se va deschide calea Aliaților spre centrul Europei, nu va mai fi posibil ca Ungaria să rămînă alături de Germania, iar prin ieșirea Ungariei din război, nimic nu va mai putea împiedica formarea din nou a Cehoslovaciei. Se observă că ieșirea României din război va avea consecințe foarte mari și va facilita și, totodată, va acceleră sfîrșitul războiului.“¹²⁹

Ziarul american *The New York Times* își încheie unul din articolele sale din 25 august, cu următoarea apreciere: „Istoria poate consemna, pe bună dreptate, retragerea României ca unul din evenimentele decisive ale întregului război.“¹³⁰

Semnificativ pentru importanța care se acorda lui 23 August în chiar acele zile este un articol apărut în 25 august în ziarul turc *Aksam* care, bazat pe un comentariu al postului de radio american, scria că 23 August este „o zi care va ocupa un loc bine definit în istoria ultimei faze a acestui război“; autorul avea în vedere două evenimente care au avut loc în această zi: eliberarea Parisului de către proprii săi locuitori și ieșirea României din războiul hitlerist. Despre al doilea eveniment, autorul scria: „La 23 august s-a petrecut un eveniment și mai important în ceea ce privește apropierea sfîrșitului războiului: România a semnat armistițiul¹³¹. Dar ea nu s-a limitat numai la a semna armistițiul; alăturîndu-se Rusiei Sovietice, a întors armele împotriva foștilor săi aliați, Germania și Ungaria. Acest armistițiu — zice autorul mai departe — va fi important și în ce privește puțină îndeosebi a Rusiei Sovietice de a-și trimite peste foarte puțin timp, spre frontul de sus, forțele pe care a fost nevoie să le folosească în sud.“¹³²

Și în ziarul *L'Osservatore romano* — Vatican, din 25 august, actul de la 23 August este apreciat ca „istorica decizie a României“. În încheierea articolului, se arăta: „În România, războiul nu s-a terminat, ci a căpătat un nou obiectiv: înlăturarea prezenței trupelor germane de pe teritoriul național“¹³³.

Ecoul lui 23 August din România a fost înregistrat și în țările nordice. Astfel, într-o telegramă a maiorului Linke, adresată comandanțului suprem al armatei germane, referitoare la reacția guvernului horthyst provocată de evenimentele din România, după ce se arată măsurile preconizate de reprezentanții autorizați ai guvernului ungar, se continuă: „Evoluția situației din România și reacția germană la atitudinea acesteia este urmărită de Fin-

¹²⁸ Arhivele Statului București, Fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 263

¹²⁹ Documentul nr. 734.

¹³⁰ Documentul nr. 721.

¹³¹ Evident, este vorba de acceptarea condițiilor armistițiului care, de fapt, a fost semnat la 12 septembrie 1944.

¹³² Documentul nr. 735.

¹³³ Documentul nr. 728.

landa cu un interes extraordinar, deoarece este posibil ca situația de aici (din România, n.n.) să constituie un imbold spre atitudini asemănătoare, între altele (și) pentru Finlanda”¹³⁴.

Corespondentul lui *Der Bund* transmitea telefonic din Stockholm, la 24 iunie: „Eliberarea Parisului și capitularea României au produs o puternică impresie în țările nordice. Conform informațiilor pe care le avem, aceste două evenimente dau un nou impuls mișcării de rezistență patriotică din Danemarca și Norvegia. În ultimul timp, în aceste două țări se constată dese semne ale unei agitații mai puternice în rîndul populației [...]”

Mai clar decât toate celelalte evenimente de pînă acum ale războiului, retragerea trupelor germane din Paris și *trecerea României de partea Aliaților* trebuie să deschidă poporului german ochii, în sensul că definitiva cădere a Germaniei nu mai poate fi împiedicată.¹³⁵

Din aprecierile care s-au făcut imediat după ce a avut loc „istorica decizie a României”, mai amintim un articol publicat pe data de 30 august 1944, în ziarul francez *Le Figaro*. Era după o săptămînă de la declanșarea acțiunilor, timp în care s-a concretizat reușita actului bazat pe sprijinul dat de întregul popor, de armata română, și s-a înregistrat neputința germanilor de a „înăbușî” marea ridicare la luptă a românilor. În același timp, autorul a avut la dispoziție informații numeroase și din surse diverse, putînd să le coroboreze și să formuleze aprecieri mai aproape de realitate. Amintind cititorilor săi despre evenimentele din Italia din septembrie 1943 și despre declanșarea insurecției generale în Iugoslavia, amîndouă îndreptate împotriva celui de al III-lea Reich, autorul articolului făcea următoarea apreciere: „Acum cîteva zile, o revoluție politică și militară (sublinierea autorilor, n.n.) a izbucnit în România. Regele Mihai, după ce a cerut Uniunii Sovietice și anglo-americanilor armistițiu, a acceptat condițiile Rusiei și ale aliaților săi, a declarat nulă alianța germano-română și a mobilizat toate forțele țării sale împotriva Germaniei și Ungariei”. După ce arată cum evoluă situația în Bulgaria, articolul continuă: „Astfel se încheie dezmembrarea fostului sistem pe care diplomația — și tunurile — Reichului s-au străduit să-l construiască de la Marea Tireniană pînă la Marea Neagră. Schimbarea intervenită în poziția României este, fără îndoială, lovitura cea mai puternică pe care a primit-o Germania în această zonă a Europei.”¹³⁶

Este singurul document pe care-l cunoaștem pînă acum, care numește evenimentele ce s-au petrecut la 23 August în România drept „o revoluție politică și militară”. De reținut și aprecierile că *au fost mobilizate toate forțele țării împotriva Germaniei și Ungariei*, că *schimbarea intervenită în România este, fără îndoială, lovitura cea mai puternică pe care a primit-o Germania în această zonă a Europei*.

La sfîrșitul lunii august și începutul lunii septembrie 1944, teritoriul de sub autoritatea guvernului român era deja eliberat. Era rezultatul unei temeinice pregătiri de către partidul communist a evenimentului, al luptei maselor populare împotriva trupelor germane, rezultatul alegerii momentului lui mai potrivit pentru declanșarea insurecției, rezultatul unei înțelepte și

¹³⁴ Documentul nr. 692.

¹³⁵ Documentul nr. 732.

¹³⁶ Documentul nr. 806.

ferme conduceri a operațiunilor militare pe întregul teritoriu, rezultatul devotamentului, al spiritului patriotic de care au dat dovadă oamenii muncii răspunzînd chemărilor adresate lor prin proclamațiile din 23 și 24 august, toate acestea în condiții internaționale favorabile.

Oprindu-se asupra acestui moment hotărîtor în viața poporului român, secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu aprecia, în expunerea la plenara C.C. al P.C.R. din 1–2 iunie 1982 că „înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944, în condițiile internaționale favorabile determinate de victoriile armatelor sovietice și ale aliaților, de lupta popoarelor din Europa împotriva fascismului german, a deschis o nouă eră în istoria milenară a poporului nostru. România s-a alăturat, cu întreaga forță, armatelor sovietice, împotriva Germaniei hitleriste, pentru eliberarea deplină a patrie de sub dominația hitleristo-horthystă și apoi a luptat, dind jertfe grele, pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la zdrobirea deplină a fascismului.”¹³⁷

Documentele emanate în perioada septembrie – octombrie 1944 de la diverse instituții, organe, organizații și persoane arată preocuparea Partidului Comunist Român, a guvernului, pentru eliberarea întregului teritoriu românesc, pentru sprijinirea cu toate puterile a luptei împotriva Germaniei hitleriste, dar și pentru organizarea vieții interne, pentru reforme politice, sociale, economice. Se constată astfel o dată în plus că România și-a pus toate resursele materiale și umane, întregul potențial economic și militar în slujba luptei împotriva Germaniei hitleriste.

În marea bătălie pentru alungarea trupelor hitleristo-horthyste de pe teritoriul Transilvaniei, au participat, alături de armata sovietică, atât armata română cît și populația civilă.¹³⁸

Răspunzînd chemărilor adresate de C.C. al P.C.R.¹³⁹, de alte organe și organizații¹⁴⁰, masele muncitoare au participat activ la refacerea și punerea în funcțiune a întreprinderilor, a căilor și mijloacelor de transport, la aprovizionarea frontului cu cele necesare, au susținut frontul contribuind la eliberarea țării. Toate acestea au dat posibilitatea ca în două luni întregul teritoriu românesc, care prin Dictatul de la Viena a fost dat Ungariei horthyste, să fie eliberat, populația exprimîndu-și bucuria și recunoștința față de armatele române și sovietice, sprijinindu-le în acțiunile lor.

În comunicatul Marelui Stat Major al Armatei române din 22 octombrie 1944 se arăta: „În Transilvania de nord-vest trupele noastre, în colaborare cu cele aliate sovietice, continuă lupta pentru înfrîngerea ultimelor rezistențe inamice din zona Satu Mare, Careii Mari”¹⁴¹. Trei zile mai tîrziu, comandantul Armatei 4 română raporta președintelui Consiliului de Miniștri: „Trupele Armatei 4 au cucerit, prin lupte grele, frontiera de nord-vest a României, eliberînd pentru vecie ultimul colț robit al pămîntului românesc”, fapt „menit să asigure unitatea și libertatea patriei”¹⁴². În același timp, evidențind

¹³⁷ Nicolae Ceaușescu, *Expunere prezentată la plenara ședinta a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 1–2 iunie 1982*, Editura Politică, București, 1982, p. 17.

¹³⁸ Documentele nr. 850, 857, 866, 880, 883, 886, 888, 892–895, 897, 899, 900.

¹³⁹ Documentele nr. 852, 854, 855, 858, 859–873, 877–879.

¹⁴⁰ Documentul nr. 885, 886.

¹⁴¹ Documentul nr. 895.

¹⁴² Documentul nr. 899.

contribuția armatei la izgonirea trupelor hitleristo-ungare, Comunicatul Marelui Stat Major arăta: „După două luni de lupte îndărjite, trupele române au reușit, într-o primă fază, să distrugă forțele germane din interiorul țării noastre, capturind 52 000 ofițeri și soldați germani, printre care 14 generali, și să facă, pe un front de aproape 450 de km, acoperirea marșurilor concentrării nestingherite de inamic, a forțelor aliate sovietice [...] , luptând într-o strânsă colaborare și bună camaraderie cu puternicele și vitezele trupe sovietice, diviziile noastre au contribuit larg la înfringerea și nimicirea forțelor germano-maghiare din Transilvania și Banat”¹⁴³.

S-a realizat, astfel, un alt obiectiv de luptă la care au fost chemate masele populare de către Partidul Comunist Român încă din toamna anului 1940, consfințit de documentul — program din septembrie 1941. „Ardealul sfînt, leagăn scump al românismului, furat printr-un odios dictat, oferit cu generozitate de dictoriai Europei mag națiilor unguri pentru întregirea latifundiilor lor, a revenit azi, prin luptă dreaptă și jertfă vrednică, la patria din care a fost rupt”, consemnă Ordinul general al Ministrului de război din 26 octombrie 1944¹⁴⁴.

Comunicatul Marelui Stat Major, prin care se anunță eliberarea întregului teritoriu românesc, stabilea și acțiunile din perioada următoare: „Ajuște azi pe frontieră din 1940, diviziile noastre sunt gata de un nou efort și noi jertfe pentru consfințirea drepturilor noastre prin lupte alături de marii noștri aliați și pînă la înfringerea totală a forțelor germano-maghiare¹⁴⁵. Armata română a participat, împreună cu armata Uniunii Sovietice, la eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, luptând împotriva Germaniei hitleriste pînă la capitularea acesteia, pînă la terminarea războiului.

Acțiunea insurecțională de la 23 August 1944, cu care a început revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, a dovedit caracterul realist al orientării politice și tactice a partidului comunist, modul creator în care el a aplicat, în condițiile specifice țării noastre, principiile materialismului istoric privind rolul maselor în istorie.

Poporul român și-a hotărît el însuși soarta și destinul atunci cînd cercurile guvernante l-au adus la conducerea statului pe generalul Ion Antonescu și acesta a dus țara în războiul german contra Uniunii Sovietice. Forțele democratice, a căror bază a constituit-o mișcarea revoluționară, au formulat și adoptat, pe baza Platformei propuse de partidul comunist încă în septembrie 1941, și în Declarația din iunie 1944, obiectivele de realizat.

Forța politică inițatoare și conducătoare s-a aflat în permanență în interiorul țării, a acționat aici, în condițiile crunetei terori și asupriri, ea însăși întărindu-se mereu, perfecționîndu-și activitatea și largindu-și rîndurile, formulîndu-și obiectivele de luptă, sarcinile de realizat, perfecționîndu-și metodele, stabilind formele și mijloacele pe care să le folosească în raport de situația din țară, dar și de evoluția situației internaționale. Dacă în 1944 conducerile partidelor Național-Țărănesc și Național-Liberal au ajuns la înțelegerea necesității de a colabora și acționa împreună cu

¹⁴³ Documentul nr. 898.

¹⁴⁴ Documentul nr. 900.

¹⁴⁵ Documentul nr. 898.

forțele revoluționare, aceasta s-a datorat mai ales ascensiunii pe care partidul comunist o avea asupra maselor populare și a încrederii pe care masele o aveau în forțele revoluționare în frunte cu P.C.R. În același timp, așa cum s-a arătat, calea tratativelor în afara țării și încrederea numai în ajutorul englezilor și americanilor pentru eliberarea țării s-au dovedit fără succes.

Importanța deosebită a unității de acțiune a clasei muncitoare, a alianțelor ei cu alte clase, partide și grupări sociale în lupta pentru înfăptuirea unor obiective cu caracter național vital, necesitatea unei juste corelări a factorilor obiectivi și subiectivi în cucerirea puterii politice de către mase în înfăptuirea revoluției populare afirmate și susținute de partidul comunist, au fost confirmate de evenimente, ele avind rolul principal în întreaga lor desfășurare, în succesele obținute.

Propunând obiectivele de luptă și militând pentru unirea forțelor în vederea realizării lor, Partidul Comunist Român a fost conștient de noile greutăți ce le avea de întâmpinat, dar era convins de necesitatea realizării lor și, sigur de calea pe care a ales-o, fapt pentru care în permanență s-a aflat în fruntea maselor și în centrul acțiunilor duse împotriva dictaturii antonesciene, a războiului antisovietic, pentru scoaterea României din alianța cu Germania, răsturnarea dictaturii antonesciene și instaurarea unui guvern democratic care să dea o altă direcție de dezvoltare României.

Privite și prin intermediul informațiilor din volumele de față, evenimentele istorice petrecute în România în 1944 se înscriu ca un moment epocal în întreaga istorie a românilor, determinînd o cotitură radicală în destinele țării noastre. Rezultatul lor — revoluția de eliberare socială și națională, anti-fascistă și antiimperialistă — a marcat începutul unor ample mișcări sociale ale maselor largi ale poporului, în frunte cu clasa muncitoare, conduse de partidul comunist, pentru transformarea revoluționară a societății românești, poporul român devenind stăpîn pe destinele sale, constructor conștient al socialismului, săritor liber al viitorului său comunist.

VASILE ARIMIA

MIRCEA MUȘAT

INTRODUCERE

INTRODUCTION

The memorable day of 23 August 1944, a crucial moment in the history of the Romanian people, was the crowning of centuries of struggle for social justice and liberty, for national unity and state independence, successfully brought to completion by the working class, the peasantry, the intelligentsia, by all the advanced forces of the nation, under the leadership of the Romanian Communist Party.

The end of the First World War brought about rising expectations that the world's politicians had learned their lesson from the destruction and carnage caused by the war and would, therefore, carry out positive steps serving both the interests of their own countries and those of all mankind. It was hoped that governments would evince a proper sense of responsibility, that they would reward the confidence placed in them by the peoples and would abide by the obligations incumbent on them under the post-war Treaties. That was not to be.

The early twenties saw the emergence of two trends in the development of international relations. States whose policies were aimed at safeguarding peace and ensuring observance of the Treaties and, implicitly, of the boundaries set by the Paris Peace Conference in 1919—1920 were confronted by states bent on revising the Treaties, on restoring their pre-war frontiers, and regaining lost colonial or territorial possessions. Against that background, revenge-seeking reactionary forces in some countries felt encouraged and were even supported in their attempts to assume power, to coalesce and, eventually, to prepare a new world war. Leniency, appeasement and tolerance shown mainly to Nazi Germany and Fascist Italy and also to Spain and imperialistic Japan, led to the invasion of northeast China by Japan in 1931, followed, in 1937, by full-scale Sino-Japanese war, to the Italian-German armed intervention in the Spanish Civil War, to the Italian aggression against Abyssinia in 1936, to the German-Austrian Anschluss of 12 March 1938.

The Munich Agreement of 29—30 September 1938 forced Czechoslovakia to cede a portion of its national territory to Nazi Germany, and on 15 March 1939, Hitler's troops occupied the Land of the Czechs and Bohemia, virtually sealing the disintegration of the Czechoslovak state. On 1 September 1939, Nazi Germany invaded Poland, marking the outbreak of World War II.

All these ominous events caused the dissolution of political alliances, the collapse of regional and international treaties, and tipped the balance

of power, upsetting the equilibrium established after World War I. The policy of force and dictate thus set in, entailing the recarving of territories and even the disappearance of some Central and West European countries from the map of the Continent.

Having paid a huge toll of human lives and loss of property in the Great War, having suffered the horrors of war and foreign occupation, the Romanian people had finally built its own unitary national state in December 1918. All through the following years, Romania emerged as an unfliching champion of peace and territorial integrity; its basic interests were economic growth and good neighbourly, friendly relations with other nations. In the twenties and early thirties, successive Romanian governments had to take into account the new political and territorial realities in the world arena and to cope with the significant changes that were taking place in Romania's social and political life. Romanian domestic and foreign policies were focused on safeguarding the country's integrity, on strengthening and defending the unitary national state.

The shifting orientations and readjustments in the foreign policies of some countries, the changing picture of international relations, the big powers' appeasement policy of yielding to the aggressive claims of Nazi Germany, and the worsening international situation had a definite impact on Romania; like elsewhere in Europe, external events contributed to the gradual deterioration of internal situation. The annexation of Austria by Germany in March 1938; the Munich Pact of September 1938, the invasion and occupation of Poland in September 1939, indicated a clear pattern of Nazi expansionism. Romania found itself in a critical international situation of political and strategic isolation, which induced the ruling circles to make several economic concessions to the Third Reich.

The heroic struggle waged by the Communist Party in the van of the working class and other progressive forces under the banner of national independence and democracy, the clear-sighted stand taken by several political groupings of the ruling classes held in check for some time the advance of fascism in Romania and forced the government to take the will of the masses into account. After 10 February 1938, the installation of royal dictatorship imposed considerable limitations on civic rights and liberties and further aggravated the country's economic, political and social situation. At a time when Nazi Germany had already invaded a number of European states, when Romania was internationally isolated and was faced with a most serious situation at home, the ruling circles brought to power General Ion Antonescu in September 1940¹. With this, political developments in Romania took a new turn. Having assumed power, Ion Antonescu found his main political support with the pro-fascist Iron Guard movement. A month later, he admitted German troops into Romania in the guise of a military mission. On 23 November, he joined the Axis, the Tripartite Pact, concluded on 27 September 1940 by Germany, Italy, and Japan, and on 22 June 1941, Romania was pushed into Hitler's war against the Soviet Union. Unfavour-

¹ Buletinul Oficial no. 205, 5 September 1940; cf. also Aurică Simion, *Regimul politic din România în perioada septembrie 1940 – ianuarie 1941* (The Political Regime in Romania from September 1940 through January 1941), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976, pp. 24–30; *Cum au decurs evenimentele* (The Real Course of Events), in *Romania*, III/819, 9 September 1940.

rable international developments resulting in the loss of important portions of Romania's national territory, the pro-Germany and pro-Axis policies of the Government and the country's forcible involvement in the war against the Soviet Union combined to create a new situation. Under those tragic circumstances, the Romanian people engaged in fierce struggle against Hitler's war and Nazi occupation, aiming to regain Romania's national independence and sovereignty.

This book comprises two volumes of source documents; it is intended to enable both the scholars and the reading public to get an accurate picture of the succession of events, of the struggle waged by the Romanian people against the pro-German régime, against Nazi Germany and against Romania's involvement in the anti-Soviet war. This selection of documents is an homage paid to all those who fought fascism and war and who accomplished the historic act of 23 August 1944, the starting point to the antifascist and anti-imperialist Revolution of social and national liberation. Documents from Romanian and foreign sources have been selected to give a realistic picture of the actual developments, of the forces involved, and of the purposes pursued by the communists and by other democratic and patriotic groups.

They cast light on the social and political background and the internal and international circumstances in which the act of national dignity of 23 August 1944 was prepared and carried out, on the actual unfolding, under the leadership of the Romanian Communist Party, of the antifascist and anti-imperialist armed insurrection, on the Romanian war effort on the side of the United Nations for the complete liberation of the national territory and further on, until the final victory over Nazi Germany.

The chronology starts with the year 1939, marked in the domestic political scene by the strong antifascist and anti-war patriotic demonstrations of 1 May 1939 and, externally, by the outbreak of World War II, and it ends with the year 1944, which saw the overthrow of the military-fascist dictatorship, the establishment of a democratic government, the armistice agreement with the Soviet Union and the Allied and Associated Powers, Romania's joining the anti-Hitler coalition, the annihilation of German forces in Romania, and the complete liberation of the national territory (25 October 1944).

The corpus of documents supplied by national archives contains decrees, laws, reports, circular orders, comptes rendus, notes, intelligence bulletins and abstracts, courthouse records, issued by national or local organs of the state administration, law courts, or military headquarters; private memorandums and public pronouncements by office-holders and opposition politicians, leading scientists and intellectuals; news items and commentaries released by press agencies. Other documents — publications, newspapers, manifestoes, posters — originated from the Romanian Communist Party or other organizations operating under its guidance or influence. A number of documents come from security and regular police sources; besides highlighting the general mood of the masses, they supply information on the work of some underground organizations of the Communist Party and the Union of Communist Youth, on other organizations which were guided or

influenced by the Communist Party, on the arrest, trial and sentencing of resistance fighters, on the dissemination of communist propaganda materials throughout the country. Instructions, directions, and resolutions issued by the Central Committee of the Romanian Communist Party to the Party bodies and organizations, as well as minutes and records of various meetings have also been included in the selection.

Foreign documents — mostly from German, U.S., Swiss, British, French, Italian, Portuguese, Hungarian archives — reproduce reports, letters, memorandums, instructions, directives, a.s.o. produced by diplomats, foreign ministers or other governmental officials, military commanders, heads of missions, as well as newspaper articles, communiqués released by press agencies, radio news bulletins. A significant part of this selection covers the developments in Romania in the summer of 1944, during and after the August events.

The documents contain also a wealth of information on questions of topical interest for public opinion in Romania and elsewhere, on the response to and the effects of various steps or actions undertaken by the Romanian Government and some foreign governments, on the social and political movements of the time, on the specific steps taken toward toppling the military-fascist dictatorship, chasing the Nazi forces out of the country and liberating northwestern Romania — the portion of Romanian territory which had been invaded by Horthy's Hungary in the summer of 1940.

One of the major questions highlighted by the documents is *the defence of the country's independence and integrity*. Several documents² indicate the platforms and specific approaches used by various parties, political groups, organizations and individuals. In early 1939, as witnessed by documents³, the Central Committee of the Romanian Communist Party called the workers to rise in struggle and bar the advent of fascism, to save Romania's independence, to oppose the royal dictatorship, to demand a democratic, parliamentary and constitutional régime, firmly committed to safeguard national sovereignty. Moreover, the struggle for Romania's independence and territorial integrity is examined in historical context, in conjunction with the efforts made by other states to preserve their independence and integrity. Romanian public opinion deplored the Munich Pact, considering that Czechoslovakia had been betrayed and deserted by the western powers and expressing in various forms its solidarity with the Czech and Slovak peoples. It also took a strong stand against the Nazi invasion of Poland and rendered support to the Polish and Czechoslovak refugees.

In one of the manifestoes, which was printed and disseminated after the invasion of Czechoslovakia by Nazi troops, the Romanian Communist Party called upon the Romanian people to be watchful and to get ready to defend the country against the fascist invaders. The Communist Party stated that communists would fight arm in hand in the first combat lines and it called on the people to unite into a single, powerful front against Hitler and his revisionist allies. "Let us compel the Government to join those foreign forces that are determined to fight the fascist aggressors and to take

² Document no. 1, 4, 7, 9, 10, 16, 17, 25, 30, 31, 44, 49, 50, 66

³ Document no. 1, 2, 3, 7, 23, 24

advantage of the vicinity of the great Soviet Union which has always declared its readiness to protect the countries which may be menaced by fascist invasion.”⁴ The watchword launched in those circumstances by the Romanian Communist Party was to forge an alliance of the Romanian people and the coinhabiting nationalities in a United Front of struggle in defence of national independence.

The slogans of the Romanian Communist Party also mobilized working masses to action on the occasion of the big antifascist and anti-war demonstration of 1 May, 1939. At the call of the Romanian Communist Party, the workers went repeatedly on strike in 1939 and 1940 to protest the anti-popular measures taken by the royal dictatorship. Demonstrations of protest against the Vienna Dictate were also held under the slogans and at the call of the Romanian Communist Party.

This book offers new evidence on the efforts to build a strong national front of struggle in defence of Romania's territorial integrity and, after September 1940, for regaining its independence. That mission was undertaken by the working class and its Communist Party; carefully examining the situation at home and abroad, the Party concluded that the battle against fascism had to be fought by the masses, by the people as a whole, and that called for a common front of all social and political forces that were truly interested in Romania's democratic development and in safeguarding its territorial integrity, sovereignty, and independence.

The documents clearly indicate that during those dark years, when Romania's very existence as a state was seriously threatened, various political parties expressed their views and took action in accordance with their specific class interests. The nature, scope and actual effects of their actions are revealed in the documents, some of them being of great political and ideological value. Several documents use the term “opposition” to describe the traditional political forces, more precisely their leaders, opposing Antonescu's policies. In fact, the leaders of the National Peasant Party and the National Liberal Party held clandestine conferences and expressed their views in memorandums, letters and petitions addressed to General Ion Antonescu. The very fact of expressing dissenting opinions, offering advice and suggestions to Antonescu, or urging him to alter his stated policies was indeed, given the circumstances, an act of courage, a form of resistance. But traditional leaders never committed themselves to positive action, they never attempted to mobilize the masses, to organize and raise them to struggle against the war and against German occupation; their pronouncements were rather meant to indicate to the western Allies that they were still active, or as Antonescu himself put it, to “gather documents for posterity.”⁵

Another channel used by the opposition consisted in attempts to get into touch with western diplomatic representatives, primarily British and American, in various European capitals. Following the track of relevant documents, it becomes obvious that the original motivation and the actual conduct of those talks amounted to sheer political maneuvering, suited to other times and other circumstances. Thus, Peasant Party Leader Maniu

⁴ Document no. 7

⁵ Document no. 324, 371, 373, 382, 401

cherished the illusion that he would be able to bypass the Soviet Union and to negotiate a separate agreement with the British and the Americans who, he hoped, would consider Romania's situation with leniency and would help him accede to power; in military terms, his only hope for the liberation of Romania was a western landing in the Balkans. The tentative negotiations carried in Stockholm, Lisbon and Madrid, and later in Cairo and Ankara eventually failed in June-July 1944 because of the inability shown by the opposition to offer a realistic military and political alternative.

History showed that other social and political forces had to take the responsibility for saving Romania from impending national catastrophe. It required a new way of thinking, new forms, means and methods of struggle, new strategies. That task was assumed by the revolutionary forces of the nation under the guidance of the Romanian Communist Party. Indeed, the military-fascist dictatorship could be overthrown and the Nazis driven out of the country only by force of arms. To that end, the revolutionary forces called all the other patriotic-minded political forces to join in active struggle, to build a broad-based United Front, to organize effective actions against Antonescu's policy and against the war. That strategy had been mapped out by the Communist Party, as early as the summer of 1940, and it was validated by history on the memorable day of 23 August 1944.

The Romanian Communist Party proved to be the only political party in Romania having a clear platform of action, serving the true interests of the nation. It is the historic merit of the Romanian Communist Party to have identified the possibility to liberate the country from fascist domination by uniting, on a joint-platform basis, all the national forces that wished to see Romania free and independent. The documents elaborated in those years, in particular the Circular Letter of the Central Committee of the Romanian Communist Party of 8 July 1941 and the Programme-Platform of 6 September 1941, spelled out a tactical line of action answering the specific requirements of Romania's situation: to overthrow the Antonescu regime, to establish a government of national independence including representatives of all patriotic forces, to terminate the anti-Soviet war and to join the United Nations, to chase the Nazi forces out of the country and to liberate northwestern Transylvania, to restore all civic and democratic liberties. For that purpose the Communist Party proposed to build up the *United Workers' Front* and the *Anti-Hitler United National Front* of the Romanian people, in which the essential part would be played by the working class. It is to be noted that the Circular Letter of 8 July 1941 and other Party documents strongly emphasized the need to achieve the unity of action of the working class. Renouncing their previous approach to unity, the communists appreciated correctly that the united action of the working class should be forged not only at the grass-root level but also through negotiations with the leaders of the Social Democratic Party.

The Resolution of the Central Committee of the Romanian Communist Party of January 1942⁶ established the tasks incumbent on the communists in organizing antifascist resistance, giving pride of place to working-class unity as a foundation for the United Patriotic Front of the Romanian people: "Relying on the United Workers' Front and on mass patriotic movement,

⁶ Document no. 260

in neighbourhoods, cities, towns, and villages, the communists will strive to build a nationwide Patriotic Front together with representatives of all anti-Hitler parties, organizations, groups and personalities, with representatives of all patriotic forces." The Central Committee believed that it was most important for the United Patriotic Front to be joined in by the peasantry, the Army, the coinhabiting nationalities, the women and youth, urging the communists to carry out sustained propaganda and organization activities to that effect. The Communist Party encouraged and sponsored the foundation of new mass and civic organizations and stepped up the publication of newspapers, leaflets, bulletins, and posters, aiming to pool all efforts in the struggle for the implementation of the principles laid down in the Platform of 6 September 1941 and in other Party documents. One such organization was the Patriots' Union, founded in 1942. In the first issue of the newspaper *România liberă* (January 1943), the Steering Committee explained the circumstances and rationale of the founding of that organization: "In response to the legitimate revolt of all honest and disinterested patriots, we took the initiative and founded the Patriots' Union, an organization aiming to give new spirit to the struggle in defence of our national entity. The most important question facing our nation is unity and organization for the struggle of our entire people. Our main immediate goal is to unite all the forces of the Romanian nation into one patriotic front of struggle for the liberation of the country from Hitler's yoke. Therefore, we call upon all patriotic political parties, upon all the true and honest citizens, members of all political, economic, cultural organizations, upon all personalities determined to join the great national front of struggle for the salvation of the country."⁷ Addressing the intellectuals, civil servants, industrialists, workers, artisans, peasants, military and civilians alike, the Union urged them to form underground groups of patriots with an aim to wage the struggle for national liberation and independence up to final victory. The Call insisted on an essential fact: "The country's salvation is in our hands!" Such a statement was of paramount importance, for it evinced confidence in the strength of the Romanian people, in its ability to accomplish the country's liberation. This defines the basic difference between the authors of the Call and the approach taken by the leaders of the National Peasant Party and the National Liberal Party, who expected liberation to come from outside, from the Allies. Both prior to the Call and especially after its publication, most political leaflets distributed mainly in Bucharest made reference to the Patriots' Front and carried its specific logo.

A new and important element in the union of the democratic forces was the Resolution of the Central Committee of the Romanian Communist Party of 1943 concerning the foundation of the Anti-Hitler Patriotic Front. The decision was made as a result of the experience gained and results obtained until then, considering the deteriorating situation at home and on the battlefields, and also the decision of the Communist International to dissolve itself. The Resolution was brought to public notice through various channels, and it was perceived as a call to organized struggle of the entire people. The Manifesto of the Central Committee of the Romanian Communist Party, of 7 November 1943, mentioned specifically that "the anti-Hitler patriotic organizations have accepted the suggestions of the Communist

⁷ Document no. 357

Party and are ready to join the struggle for the foundation of the Patriotic Front."

Anti-Hitler Patriotic Front actually included the Romanian Communist Party, the Ploughmen's Front, the Patriots' Union, the Peasant Socialist Party, MADOSZ (Union of the Magyar Working People in Romania), and several organizations of the Social Democratic Party. The foundation of the Patriotic Front marked an important moment in the union of all antifascist forces and favoured a better co-ordination of the growing resistance movement in Romania. The Manifesto also revealed that some leaders of the traditional parties were sabotaging, under various pretexts, the creation of the Patriotic Front and declined to join the National Committee. The Romanian Communist Party renewed its call to all patriots who were members of the historical parties to urge their leaders to change their attitude, to give up their passive stand and to adhere to the National Committee for the country's liberation.⁸

The mounting concern to extricate Romania from the precarious situation obtaining by the end of 1943 is also illustrated by an interesting document dated Istanbul, 27 December 1943. After an outline of current international events, the document showed that, in Romania, "the democratic opposition circles were experiencing a serious crisis." Listing the concern of the leaders of the National Peasant Party and National Liberal Party, the document further noted that the Communist Party "has now greatly developed its activities and its sphere of influence... Two months ago the Communist Party approached the democratic parties with a proposal for collaboration. Two delegates handed over this proposal personally to Maniu. The Communists proposed the establishment of a united patriotic front." After specifying the proposed targets, the document continues: "Maniu rejected the proposal of collaboration, motivating it by the communists' abstention from defining their attitude with regard to the return to Rumania of the northern provinces taken away by Russia."⁹

Another document, also coming from a foreign source, dated London, January 1944, comments on the efforts to establish a United National Front and states that "the Rumanian Communist Party had made a proposal of collaboration addressed to the democratic parties, based upon a ten point programme." After listing the points, the document indicates that the National Committee of the Front "will have as obligation to mobilize and unite all national forces without distinction of party and religion within the framework of the patriotic anti-Hitlerist front of the people." The document further mentions that the Communist Party had approached Maniu to ask for his cooperation, but Maniu refused to go along with it.¹⁰

The United States Ambassador to Moscow, in a dispatch to the U.S. Secretary of State dated 22 March 1944, indicated that the Moscow papers carried a report concerning "the organization of a patriotic front in Rumania," which was "winning increasing numbers of adherents," mentioning that "the Patriotic Front issues its own paper, FREE RUMANIA (România

⁸ Document no. 450

⁹ Document no. 462

¹⁰ Document no. 475

liberă), which calls on all anti-Hitlerite forces in Romania to combine regardless of their political views.”¹¹

Despite the fact that the leaders of the historical parties had declined to join the Patriotic Front and to commit themselves in the struggle against Antonescu’s régime, against the war and for the chasing of the Nazis out of the country, a strong resistance movement developed in Romania, organized and led by the Romanian Communist Party. It took various forms, differed in intensity from one stage to the other, and resorted all along the war years to a wide spectrum of actions: demaging the equipment in factories engaged in war production, derailing military trains, sabotage, strikes, setting fire to military depots, combat operations carried out by partisans and patriotic fighting units, the peasants’ refusal to submit to war requisitions, and their attempts to store away the required products, protests addressed to the Antonescu Government by various scholars and academics, tens of thousands of draft dodgers, mass desertions; clashes between the Romanian and the Nazi soldiers; opposition by some industrial and banking circles to Nazi Germany’s economic demands.

The struggle conducted by the Romanian Communist Party and various organizations operating under its guidance or influence during the war won a significant breakthrough in the spring of 1944. The United Workers’ Front was eventually founded and its Manifesto was published, most significantly, on May-Day, the day of international working class solidarity.¹² Some of the leaflets bearing the logo of the United Front were published at enterprise or department level.¹³ The foundation of the United Workers’ Front marked the accomplishment of the unity of action of the working class, the strengthening of its capacity to fight for the country’s liberation; it was a moment of decisive significance in the efforts made by the Communist Party to rally together and co-ordinate all working-class, progressive and patriotic forces.

The joint action of the two working-class parties in defence of fundamental national interests gave an impetus to the drive for the union of all anti-Hitlerite forces. The negotiations conducted by the Communist Party with representatives of various other parties and political groups were successfully completed: on 26 May 1944, the Romanian Communist Party and the Social Democratic Party signed an agreement with the liberal group led by Gheorghe Tătărăscu and the National Democratic Party led by Dr. Petre Topa. On the night of 13 June, the representatives of the Romanian Communist Party, the Royal Court, and the Army had a secret meeting to map out a common plan of action; after protracted debates, the other participants accepted the view of the Communist Party envisaging the overthrow of Antonescu’s dictatorship by way of armed insurrection to be carried out by national forces in conjunction with the favourable external situation created by the defeat suffered by Nazi Germany on all war theatres.

Pressed by domestic and international developments, the leaders of the National Peasant Party and the National Liberal Party were compelled to negotiate and eventually concluded an agreement with the Communist

¹¹ Document no. 501

¹² Document no. 510

¹³ Document no. 561 562, 563

Party and the Social Democratic Party, thus laying the foundations of the National Democratic Bloc, a political alliance of the most diverse social classes, parties and groups united for the common purpose of antifascist struggle. The agreement spelling out the envisaged goals was included in the Declaration of the National Democratic Bloc, made public on 20 June 1944.¹⁴ The establishment of the Bloc provided a nationwide organizational form for rallying and leading the masses in the struggle for national salvation.

The foundation of the National Democratic Bloc was followed by a series of clandestine meetings between its representatives and those of the Royal Court to examine political questions regarding the composition of the future new government, the wording of the Proclamation to the Nation, and the decrees to be passed after the successful completion of the national armed insurrection. Despite the difficulties caused by the initial reluctance of the two traditional parties to assume a definite commitment for decisive action, the preparations for the overthrow of Antonescu's dictatorship were essentially completed in the summer of 1944.

At a time when the Eastern Front had reached the confines of Romanian territory, when the German High Command had moved some of its forces to other theatres and had them replaced by Romanian troops, when some German units, which had perpetrated heinous atrocities in the Soviet Union had been withdrawn into Romania, when Marshal Antonescu had reiterated to Hitler the promise of his unqualified support, the moment was ripe for action, for the implementation of the plan that had been agreed upon by the representatives of the National Democratic Bloc.

On 23 August, in the evening, Marshal Ion Antonescu, Foreign Minister Mihai Antonescu, and several other members of the Government were arrested, Romanian military units were placed on the alert and deployed for combat. After 21.00 a Proclamation was read over the radio by King Mihai announcing the Romanian nation and the whole world that Romania had terminated its alliance with the Axis and had withdrawn from the war against the United Nations; that a new Government had been formed; that the United Nations had guaranteed Romania's independence and non-interference in its domestic affairs and had recognized the unjust character of the Vienna Dictate. Moreover, the Romanian Army had been ordered to fight and suppress any possible opposition to this new course of policy.¹⁵ The newly established Government issued a Declaration stating the basic principles of Romania's domestic and foreign policy.¹⁶

The next day, having resumed its legal activity, the Central Committee of the Romanian Communist Party released a statement to the press. Recalling in the preamble that the Communist Party had actively participated from the very beginning in the preparation of the historic act which resulted in the overthrow of Antonescu's dictatorship and had mapped out its strategy as early as September 1941, the statement indicated that the Communist Party was the party of the working class and "represents the interests of the entire Romanian community, of the workers, the peasants, and the intellectuals, of the whole Romanian nation in its struggle for national liberation, for civic and democratic rights." Relying on the authority and prestige it

¹⁴ Document no. 601

¹⁵ Document no. 668

¹⁶ Document no. 669

had gained in the heat of struggle, aware of the inevitable confrontation with the Nazis, the Romanian Communist Party called on all workers, peasants and intellectuals, on all Romanian citizens to rise in determined struggle, arms in hand, against the deadly enemy of the Romanian people, for the sake of their own future.”¹⁷

National feelings, love of country and hate against those who had pushed the country in a war alien to the Romanian people's interests and against their Nazi “protectors” induced the entire people and the Romanian Army to answer that call and to support the new Government. As early as the evening of 23 August, during that night and the following days, the Army¹⁸ and a growing number of patriotic fighting units¹⁹ started to surround and disarm the German troops in Bucharest and throughout Romania. By the end of August the entire territory under the authority of the Romanian Government was cleared of German forces. The Romanian Army started on its northwestern advance for the liberation of Transylvania.²⁰

On 31 August 1944, the Council of Ministers organized an enthusiastic welcome to the glorious Soviet Army by the people of Bucharest. Romania joined the anti-Hitlerite coalition, turned arms against Nazi Germany, and threw the entire weight of its military and economic potential in the struggle, alongside the Soviet Army, for the complete liberation of the Romanian territory, making its contribution to the final defeat of Nazi Germany.

The documents included in this selection bring into evidence Romania's participation in the war on the side of the Soviet Union and the other Allies and the significance of the historic act accomplished by the Romanian people on 23 August. The news about the Romanian withdrawal from the Axis was generally welcomed as an important event. The Proclamation read by King Mihai and the Declaration made public by the new Government were promptly monitored by foreign news agencies and elicited extensive commentaries. Most foreign observers emphasized the political, economic and military significance of the act of 23 August and pointed to its immediate and longer-term effects, as a major contribution toward shortening the duration of the war.²¹ Several documents point out both the domestic and the international impact of Romania's change-over.²²

The days following the event of 23 August confirmed the Romanian people's resolve to take its fate into its own hands and to go on fighting to the end of the war. The attempts made by the German leaders to stifle the Romanian insurrection and to restore the old state of affairs were promptly repelled by the Romanian people and Army.

¹⁷ Document no. 667

¹⁸ Documents nos. 670, 671, 672, 673.

¹⁹ Documents nos. 676, 683

²⁰ Documents nos. 809, 823, 826, 827, 832, 848, 850, 863, 867.

²¹ Documents nos. 678, 681, 688, 699, 700, 707, 714, 719, 726, 727, 728, 737, 739, 757.

²² Documents nos. 679, 680, 682, 692, 695, 696, 697, 698, 701, 702, 703, 706, 710, 715, 716, 721, 723, 730, 731, 732, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 755, 756, 759, 766, 767, 775, 785, 788, 796, 797, 806.

Emphasizing the decisive historical significance of the antifascist and anti-imperialist Revolution of social and national liberation, Nicolae Ceaușescu, General Secretary of the Romanian Communist Party, stated in his speech at the Plenum of the Party Central Committee of 1–2 June 1982: "The implementation of the historic act of 23 August 1944, under the favourable international circumstances created by the victories of the Soviet and other Allied armies, by the struggle of the European peoples against German fascism, ushered in a new era in the millenary history of our people. Romania joined with all its might the Soviet Army against Nazi Germany, for the complete liberation of the Homeland from Hitler-Horthy domination, and then fought, at the cost of huge sacrifices, for the liberation of Hungary and Czechoslovakia, up to the final crushing of fascism".²³

The insurrection of 23 August 1944, which marked the start of the anti-fascist and anti-imperialist Revolution of social and national liberation, came to prove the realism of the Communist Party's political and tactical orientation, the creative way in which it applied the principles of historical materialism on the role of masses in history to Romania's specific conditions. The great importance of the united action of the working class and of its alliance with other social groups and classes in the struggle for vital national interests, the correct assessment of the correlation of objective and subjective factors for winning the power and carrying out the people's revolution — ideas that had been constantly emphasized by the Communist Party — were further confirmed by the developments and were to play a decisive role in the subsequent stage, when the Romanian people became true masters of their own fate, conscious builders of socialism, free makers of a brighter future.

VASILE ARIMIA

MIRCEA MUŞAT

---

²³ Nicolae Ceaușescu, *Exponere prezentată la Plenara largită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 1–2 iunie 1982*, (Exposé at the Enlarged Plenum of the Central Committee of the Romanian Communist Party, 1–2 June 1982), Editura Politică, București, 1982, p.17

LISTA DOCUMENTELOR

LISTA DOCUMENTELOR

1. *1939 ianuarie*. Manifest al C.C. al P.C.R. prin care se condamnă interzicerea activității partidelor politice de către dictatura regală și se demască caracterul antidemocratic al acțiunilor întreprinse în vederea organizării Frontului Renașterii Naționale.
2. *1939 ianuarie 8*. Notă informativă relativ la instrucțiunile elaborate de Comitetul Central al Partidului Comunist Român în vederea obiectivelor ce urmau a fi promovate de comuniști în rândurile Frontului Renașterii Naționale.
3. *1939 ianuarie 13*. Notă informativă asupra instrucțiunilor elaborate de C.C. al P.C.R. privind activitatea membrilor de partid în conjunctura politică din iarna și primăvara anului 1939.
4. *1939 ianuarie 19*. Articol al generalului Schina reflectând hotărîrea întregului popor de a lupta pentru apărarea independenței și integrității României.
5. *1939 februarie 3*. Ordin de informații al Legiunii de jandarmi București privind răspândirea de manifeste comuniste în mai multe localități ale țării.
6. *1939 februarie 14*. Notă informativă referitoare la constituirea Comisiei tineretului comunist din Capitală, care a avut un rol important în procesul de reorganizare a U.T.C.
7. *1939 martie 17*. Manifest al Comitetului Central al Partidului Comunist Român pentru apărarea independenței naționale și a integrității teritoriale.
8. *1939 martie 22*. Articol publicat în ziarul „Universul” referitor la ospitalitatea acordată de populația orașelor Cluj și Făgăraș refugiaților din Cehoslovacia.
9. *1939 martie 25*. Articol semnat de Nicolae Iorga prin care relevă hotărîrea întregului popor de a apăra independența și integritatea teritorială a României.
10. *1939 martie 29*. Extras din cuvîntarea lui Armand Călinescu asupra direcțiilor politicii externe românești și a rezultatelor mobilizării parțiale din martie 1939.
11. *1939 aprilie 10*. Însemnare din ziarul „Lumea nouă” privind desfășurarea, la 1 aprilie în București, a festivalului muncitoresc la care a participat tovarășul Nicolae Ceaușescu.
12. *1939 aprilie 17, București*. Raport al ambasadorului Ungariei la București, Bárdossy László, către ministrul de externe al Ungariei, Csáky

- ✓ István, asupra politicii externe românești în contextul desfășurării crizei politico-diplomatice internaționale.
13. *1939 aprilie 30*. Însemnare din ziarul „Lumea nouă” referitoare la realizarea, în ziua de 22 aprilie, a unei șezători literare la care a participat tovarășul Nicolae Ceaușescu.
14. *1939 aprilie*. Memoriu întocmit de Comandamentul Suprem al Wehrmachtului, privind posibilitățile aprovizionării cu produse petroliere a Germaniei în caz de război; căile prevăzute pentru luarea în stăpînire a terenurilor petroliere din România.
15. *1939 mai 2*. Notă informativă referitoare la desfășurarea, pe stadionul din Parcul Veseliei, a serbării cîmpenești a muncitorilor din București la care a participat tovarășul Nicolae Ceaușescu.
16. *1939 mai 3*. Reportaj privind desfășurarea marii demonstrații antifasciste de la 1 Mai din București.
17. *1939 mai 3*. Extras din discursul lui Armand Călinescu ținut la Congresul general al breslelor și fragment din moțiunea adoptată.
18. *1939 mai 4*. Notă a Corpului detectivilor asupra discuțiilor purtate în cadrul unei ședințe a Comisiei centrale a tineretului din Capitală condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu.
19. *1939 mai 6*. Notă a Corpului detectivilor în legătură cu activitatea conducerii P.C.R. pentru intensificarea mișcării Frontului Păcii din România.
20. *1939 mai 9*. Extras din decretul cu privire la componența și funcționarea Adunării Deputaților și Senatului.
21. *1939 mai 15*. Notă a Corpului detectivilor prin care se semnalează intensificarea activității comuniste printre lucrătorii ceferiști de la atelierele Grivița.
22. *1939 mai 16*. Notă a Corpului detectivilor cu privire la măsurile hotărîte de organizația P.C.R. din București în vederea participării la alegerile generale parlamentare organizate în luna iunie 1939.
23. *1939 iunie 1*. Relatare asupra desfășurării marii manifestații antifasciste de la 1 Mai 1939.
24. *1939 iunie 7*. Extras din Raportul C.C. al P.C.R. la Plenara a VI-a privind participarea comuniștilor la lupta de apărare a țării în conjunctura politico-strategică din vara anului 1939.
25. *1939 iunie 10, București*. Raport al ambasadorului Ungariei, Bárdossy László, la București către ministrul de externe, Csáky István, relativ la discursul ținut de ministrul de externe român, Grigore Gafencu, în Parlament, asupra politicii externe a României.
26. *1939 iunie 23*. Ordin de informații al Legiunii de jandarmi București privind măsurile stabilite de C.C. al P.C.R. de activizare a organizațiilor sale din întreaga țară.
27. *1939 iulie 22*. Notă informativă privind funcționarea, între 26 iunie și 20 iulie, la Ploiești, a primei școli superioare de cadre a P.C.R., la care a participat tovarășul Nicolae Ceaușescu.
28. *1939 august 4*. Notă informativă privind activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu în cadrul Cercului cultural al lucrătorilor textiliști și cizmari din București.
29. *1939 august 14*. Notă informativă referitoare la desfășurarea la București, în Parcul Veseliei, a serbării cîmpenești a muncitorilor din industria de pielărie și încălțăminte, organizată de militanții comuniști.

Printre participanți se află menționați tînărul comunist Nicolae Ceaușescu și Elena Petrescu (Ceaușescu).

30. 1939 septembrie 6. Comunicat privind neutralitatea României.
31. 1939 septembrie 17, București. Raport al ambasadorului Ungariei la București, Bárdóssy László, către ministrul de externe, Csáky István, privind situația internă și externă a României în condițiile declanșării celui de-al doilea război mondial.
32. 1939 septembrie 20. Articolul *Refugiații poloni în România*, publicat în ziarul „Universul”, referitor la ajutorarea refugiaților polonezi de către statul român.
33. 1939 octombrie 6. Ordin de informații al Legiunii de jandarmi București privind activitatea comuniștilor în cadrul breslelor.
34. 1939 noiembrie 25. Ordin de informații al Legiunii de jandarmi București privind activitatea de propagandă desfășurată de comuniști în rîndurile populației.
35. 1939 decembrie 5, Berlin. Scrisoare a secretarului de stat, cu însărcinări speciale în Ministerul de Externe al Reichului, Wilhelm Keppler, către reichsführerul SS Heinrich Himmler, solicitînd sprijinul acestuia pentru preîntîmpinarea actelor de sabotaj de la rafinăriile de petrol din regiunea Ploiești.
36. 1939 decembrie 24. Raport al Inspectoratului regional de poliție Iași, Serviciul poliției de siguranță, către Rezidența regală a ținutului Prut, prin care informează asupra răspîndirii de manifeste comuniste la Bacău în noaptea de 14–15 iulie 1939.
37. 1940 ianuarie 9. Informare a organelor Siguranței despre hotărîrea C.C. al P.C.R. de a pregăti cadre de rezervă pe lîngă fiecare organizație de partid.
38. 1940 ianuarie 31, Washington. Informare a Secției pentru problemele europene a Departamentului de Stat către ambasadorii americanii din Brazilia, Columbia și Venezuela în legătură cu disputa dintre Aliați și Germania asupra vînzărilor petrolului românesc.
39. 1940 ianuarie. Raport al Prefecturii poliției municipiului București referitor la activitatea comunistă și grevele organizate în Capitală.
40. 1940 februarie 21. Ordin de informații al Legiunii de jandarmi București privind obiectivele propagandei comuniste.
41. 1940 februarie 23. Articol publicat în ziarul „Scînteia” referitor la însemnătatea reconstituirii Uniunii Tineretului Comunist.
42. 1940 martie 16. Ordin al Inspectoratului de poliție al ținutului Bucegi către Poliția portului Giurgiu prin care se cere luarea de măsuri în vederea combaterii activităților revoluționare.
43. 1940 martie 17. Raport al Prefecturii Poliției Capitalei privind activitatea revoluționară organizată de comuniști și măsurile întreprinse împotriva acestora în perioada 10–17 martie.
44. 1940 aprilie 6, București. Raport al ambasadorului Ungariei la București, Bárdóssy László, către ministrul de externe, Csáky István, referitor la expozeul ministrului de externe român, Grigore Gafencu, ținut în ședință secretă a Comisiei externe a Parlamentului.
45. 1940 aprilie 12, Galați. Telegramă a consulului german la Galați, A. Loerner, către Ministerul de Externe al Reichului despre starea de spirit antihitleristă existentă în rîndul populației române.

46. 1940 aprilie 17. Raport al Inspectoratului regional de poliție Iași către Rezidența regală a ținutului Prut privind activitatea desfășurată de Partidul Comunist Român.
47. 1940 aprilie 21. Extras din raportul Prefecturii Poliției Capitalei în legătură cu activitatea revoluționară desfășurată în București în perioada 14–21 aprilie.
48. 1940 mai 5, Berlin. Scrisoare a însărcinatului german cu probleme economice în România, H. Neubacher, către un gauleiter din Viena despre dificultățile misiunii sale.
49. 1940 mai 8, București. Telegramă a ministrului plenipotențiar german la București, W. Fabricius, către Ministerul de Externe al Germaniei, reluînd o discuție cu ministrul afacerilor externe român, Grigore Gafencu, pe tema politiciei externe a României; hotărîrea fermă a României de a nu se lăsa antrenată în război, de a acționa pentru menținerea păcii în Balcani.
50. 1940 mai 9, București. Telegramă a ministrului plenipotențiar german la București, W. Fabricius, către Ministerul de Externe al Germaniei, în care sunt comunicate afirmațiile făcute de ministrul afacerilor externe român, Gr. Gafencu, senatorului Roth pe tema politiciei de neutralitate a României; hotărîrea Românci de a rămîne în afara oricărui eventual conflict determinat de Marile Puteri în Balcani, de a se apăra în cazul încălcării suveranității ei.
51. 1940 iunie 22. Decret cu privire la transformarea Frontului Renașterii Naționale în Partidul Naționii.
52. 1940 iunie 22. Decret-lege cu privire la apărarea ordinii politice a țării.
53. 1940 iunie 23, Moscova. Telegramă a ambasadorului german în U.R.S.S., Friedrich Werner von Schulenburg, către Ministerul de Externe al Germaniei despre declarația pe care i-a făcut-o Veaceslav Mihailovici Molotov în legătură cu soluționarea problemei Basarabiei.
54. 1940 iunie 24. Dare de seamă a Chesturii de poliție Iași asupra stării de spirit a populației din oraș și județ. Fragment referitor la activitatea comunistă.
55. 1940 iunie 25, Berlin. Telegramă a ministrului de externe al Germaniei, Joachim von Ribbentrop, prin care Legația germană de la București era informată asupra poziției adoptate de Berlin față de revendicările teritoriale ale Uniunii Sovietice.
56. 1940 iunie 26–28. Notele ultimative ale guvernului sovietic și răspunsurile guvernului român date publicității în ziarul „Universul”.
57. 1940 iunie 27, Berlin. Notă a secretarului de stat, Ernst Weizsäcker, referitoare la discuția avută cu ministrul plenipotențiar român în legătură cu nota ultimativă a guvernului sovietic.
58. 1940 iulie 15. Scrisoare a lui Adolf Hitler către Carol al II-lea prin care dictatorul nazist cerea, pe un ton ultimativ, acceptarea de către România a unor concesii teritoriale în favoarea Ungariei și Bulgariei.
59. 1940 iulie 25. Buletin informativ al Chesturii poliției municipiului Oradea. Fragment referitor la starea de spirit a populației și la mișcarea comunistă din Bihor.
60. 1940 sfîrșitul lui iulie. Notă a organelor Siguranței despre arestarea preventivă a unui grup de comuniști și despre înființarea organizației comuniste Frontul Antirăzboinic.

61. 1940 august 19. Ordin circular al Poliției județului Dîmbovița prin care se semnalează intensificarea propagandei în rîndurile maselor muncitorești pe tema internării în lagăre a comuniștilor.
62. 1940 august 25. Articol al lui Nicolae Iorga în legătură cu situația grea a României în fața pretențiilor revizioniste ale Ungariei horthyste.
63. 1940 august 25. Fragment din adresa Marelui Stat Major către Președintia Consiliului de Miniștri referitoare la atitudinea hotărâtă a armatei și a poporului român de a apăra teritoriul național.
64. 1940 august 26. Studiu întocmit de Secția operații din Marele Stat Major asupra situației politico-militare în care se află România.
65. 1940 august 29. Informare a organelor Siguranței privitoare la broșuri editate și răspândite de C.C. al P.C.R.
66. 1940 august 29. Informare a organelor Siguranței referitoare la scrierea primă de Iuliu Maniu de la conducătorul germanilor din Alba Iulia, în care se arată că naționalitatea germană nu este de acord cu „încorporarea” Ardealului la Ungaria.
67. 1940 august 30. Textul Dictatului de la Viena în baza căruia partea de nord-vest a Transilvaniei a fost răpită României și dată de Germania și Italia Ungariei horthyste.
68. 1940 august 30. Apel adresat peșterului român de pe stul de radio Londra imediat după semnarea documentelor Dictatului de la Viena.
69. 1940 august 30. Știre transmisă de Agenția Reuter din Londra prin care se apreciază că România a fost obligată să accepte Dictatul, după ce fusese constrinsă să cedeze și alte teritorii.
70. 1940 august 31. Ordin al Marelui Stat Major prin care se fac cunoscute presiunile militare și politice datorită căror România a fost silită să accepte Dictatul de la Viena.
71. 1940 august. Manifestul Comitetului regional din Moldova al Uniunii Tineretului Comunist adresat tinerilor premilitari, țăranilor, muncitorilor, funcționarilor, elevilor și studenților.
72. 1940 septembrie 1. Articol prin care scriitorul și ziaristul Zaharia Stancu relevă că poporul român în decursul întregii sale istorii nu a cucerit pământuri străine și că Ardealul „este românesc și trebuie să rămînă românesc”.
73. 1940 septembrie 1. Protestul telegrafic adresat de Iuliu Maniu lui Hitler și Mussolini față de Dictatul de la Viena.
74. 1940 septembrie 2. Ordin circular înaintat marilor unități din armata română prin care se fac cunoscute conjunctura în care României i-a fost impus Dictatul de la Viena și consecințele neaplicării lui de către statul român.
75. 1940 septembrie 2. Extras din buletinul contrainformativ al Marelui Stat Major referitor la starea de spirit și la acțiunile maselor populare în urma Dictatului de la Viena.
76. 1940 septembrie 2, București. Telegramă a ministrului plenipotențiar al Germaniei în România, W. Fabricius, despre demonstrațiile de la Cluj și Oradea împotriva Dictatului de la Viena.
77. 1940 septembrie 3. Raport al Poliției județului Timiș-Torontal către Rezidența ținutului Timiș, privind demonstrația de protest a populației române din Timișoara, inițiată de muncitorii români de la Ate-

lierele C.F.R. cu ocazia vizitei la Timișoara a Reichsteiterului Adolf Hühnlein.

78. 1940 septembrie 3, București. Telegramă cifrată a ambasadorului Ungariei la București, Bárdóssy László, referitoare la telegrama trimisă de Iuliu Maniu lui Adolf Hitler în care protestează împotriva Dictatului de la Viena.
79. 1940 septembrie 3. Notă a Subsecretariatului de propagandă către Președintia Consiliului de Miniștri în legătură cu știrile transmise de Legația germană din București privind situația din România după Dictatul de la Viena.
80. 1940 septembrie 4, Timișoara. Adresă a Consulatului german din Timișoara prin care se fac cunoscute Prefecturii locale urmările demonstrației românilor în fața Consulatului german din Timișoara, împotriva Dictatului de la Viena.
81. 1940 septembrie 4. Raport al Consulatului german din Timișoara către Legația germană din București despre o demonstrație a românilor împotriva Dictatului de la Viena; atitudinea populației față de Adolf Hühnlein, comandantul corpului motorizat german, aflat în trecere prin Timișoara.
82. 1940 septembrie 4, Timișoara. Raport al Consulatului german din Timișoara către Legația germană din București despre mitingul de masă și demonstrațiile din fața Consulatului german organizate de români din Timișoara împotriva Dictatului de la Viena.
83. 1940 septembrie 6. Decret regal privind învestirea generalului Ion Antonescu, președintele Consiliului de Miniștri, cu puteri depline pentru conducerea statului român.
84. 1940 septembrie 6, Berlin. Notă a directorului ministerial al Departamentului politic din Ministerul de Externe german, Ernst Woermann, către secretarul de stat, privind forma în care s-a comunicat la Roma trimiterea unei comisii militare germane în România.
85. 1940 septembrie 7. Fragment din raportul Prefecturii județului Arad înaintat Ministerului de Interne și Prefecturii ținutului Timiș în legătură cu manifestația populației arădene împotriva Dictatului de la Viena.
86. 1940 septembrie 9. Raport al Comandamentului Aero către Comandamentul Armatei 4 referitor la starea de spirit a personalului militar din subordine.
87. 1940 septembrie 10. Informare a organelor Siguranței despre dispozițiile Comitetului Central al Partidului Comunist Român date organizațiilor sale de a intensifica acțiunile.
88. 1940 septembrie 12. Raport al Corpului 1 Armată către Armata 4 referitor la ecoul produs de Dictatul de la Viena asupra ostașilor și populației civile.
89. 1940 septembrie 14. Decretul prin care statul român a fost proclamat stat național-legionar.
90. 1940 septembrie 16. Notă înaintată Președinției Consiliului de Miniștri de Subsecretariatul de propagandă prin care se informează despre atitudinea P.C.R. față de regimul antonescian.
91. 1940 septembrie 19. Notă a Direcției Siguranței referitoare la instrucțiunile date de C.C. al P.C.R. pentru intensificarea propagandei împotriva regimului antonescian.

92. *1940 septembrie 25*. Extras din raportul Parchetului general al Curții de Apel Constanța, înaintat Ministerului de Justiție, cu privire la activitatea membrilor organizației comuniste din orașul Constanța.
93. *1940 septembrie 26*. Notă a organelor Siguranței despre intensificarea propagandei revoluționare în rîndul populației, organizarea de demonstrații și manifestații prin care să se ceară eliberarea deținuților comuniști și simpatizanți din închisori.
94. *1940 septembrie 28*. Raport al Inspectoratului General al Jandarmeriei despre răspîndirea unor broșuri comuniste în Mărășești, Tecuci, Botoșani și Iași.
95. *1940 septembrie 29*. Ordin de informații al Legiunii de jandarmi Mehedinți în care se semnalează recrudescența mișcării comuniste și răspîndirea unor manifeste adresate atât muncitorilor cât și armatei.
96. *1940 septembrie*. Fragment din manifestul comunist prin care se îndeamnă la luptă pentru un guvern popular, amnistie, demobilizare totală și imediată.
97. *1940 octombrie 8*. Articol privind constituirea Asociației „Pro Transilvania”, publicat în ziarul „Timpul”.
98. *1940 octombrie 9, Berlin*. Telegramă a ministrului de externe al Germaniei, J. von Ribbentrop, către Ambasada germană la Moscova, conținând instrucțiuni asupra modalității de informare a lui V. M. Molotov, președintele Consiliului comisarilor poporului al Uniunii Sovietice, cu privire la venirea trupelor germane în România.
99. *1940 octombrie 9, București*. Telegramă a ministrului plenipotențiar german în România, W. Fabricius, către Ministerul de Externe german privind nota prin care ministrul plenipotențiar englez la București, Reginald Hoare, cerea ministrului de externe al României informații referitoare la trupele germane ce urmau să sosescă în România.
100. *1940 octombrie 9, Berlin*. Telegramă a ambasadorului cu însărcinări speciale în Ministerul de Externe, Karl Ritter, prin care se dispune informarea ministrului de externe al Italiei, Galeazzo Ciano în legătură cu solicitarea de către Ion Antonescu a unei misiuni militare germane.
101. *1940 octombrie 10, Berlin*. Indicații ale ambasadorului Karl Ritter din Ministerul de Externe german către ministrul plenipotențiar german la București, W. Fabricius, privind forma în care să apară Comunicatul oficial referitor la instalarea Misiunii militare germane în România și limbajul ce urma să fie utilizat în legătură cu aceasta.
102. *1940 octombrie 10, Berlin*. Circulară semnată de ministrul de externe al Germaniei către reprezentanțele diplomatice germane din străinătate privind interpretarea oficială a trimiterii unei misiuni militare germane și a unor trupe de instrucție în România.
103. *1940 octombrie 10, Moscova*. Telegramă a consilierului de ambasadă, W. von Tippelskirch, către ministrul de externe al Germaniei, J. von Ribbentrop, despre întrevederea cu V. M. Molotov și informarea acestuia, conform instrucțiunilor primite în legătură cu venirea trupelor germane în România.
104. *1940 octombrie 11*. Raport al Poliției de reședință Oravița către Parchetul tribunalului județean Caraș referitor la difuzarea de manifeste comuniste la Anina în dimineața acelei zile.

105. 1940 octombrie 14. Ordin circular al Legiunii de jandarmi București către toate secțiile și poșturile de jandarmi pentru intensificarea măsurilor luate împotriva propagandei comuniste ce se desfășoară în întreaga țară.
106. 1940 octombrie 20–21. Buletin informativ întocmit de Prefectura Poliției Capitalei privind procesul tipografilor care au lipit etichete cu lozinci comuniste.
107. 1940 octombrie 24. Informare a Inspectoratului General al Jandarmeriei despre răspândirea unor manifeste comuniste în județul Brașov.
108. 1940 noiembrie 3. Notă referitoare la manifestația organizată în Piața Obor.
109. 1940 noiembrie 5, București. Telegramă a ministrului plenipotențiar al Germaniei în România, W. Fabricius, referitoare la demonstrațiile antifasciste și antirăzboinice din București organizate de comuniști.
110. 1940 noiembrie 7. Telegramă cifrată a Inspectoratului General al Jandarmeriei către unitățile sale teritoriale despre accentuarea activității comuniste.
111. 1940 noiembrie 7. Informare a Inspectoratului General al Jandarmeriei despre răspândirea în Ploiești a publicației comuniste intitulată „Tînărul luptător”.
112. 1940 noiembrie 7 și 11. Informare a Inspectoratului General al Jandarmeriei despre răspândirea de manifeste comuniste în cartierul Apărătorii Patriei din București.
113. 1940 noiembrie 8. Extras din buletinul informativ al Serviciului de informații și buletine către Secretariatul general al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la activitatea comunistă.
114. 1940 noiembrie 9. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitoare la activitatea comuniștilor din Constanța și București.
115. 1940 noiembrie 13. Decret-lege prin care guvernul legionaro-antonescian stabilește măsuri pentru „asigurarea” ordinii publice și a intereselor statului.
116. 1940 noiembrie 13. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Date privind desfășurarea propagandei comuniste.
117. 1940 noiembrie 14, Brașov. Raport al viceconsulului Ungariei la Brașov, Csöpöy Dénes către ministrul de externe, Csáky István, privind declarația făcută de Iuliu Maniu lui Ion Antonescu asupra îndoielilor sale în victoria germană și necesitatea pregătirii unei a doua garnituri care în caz de nevoie să treacă de partea englezilor.
118. 1940 noiembrie 14. Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la semnalarea mișcării comuniste în diferite zone ale țării.
119. 1940 noiembrie 15. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la acțiuni ale comuniștilor din București, Iași și din județul Ilfov.
120. 1940 noiembrie 25. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la acțiuni ale comuniștilor din Capitală, Reșița, Iași, Turnu Severin.
121. 1940 noiembrie 28. Notă informativă despre răspândirea unor manifeste comuniste în atelierul C.F.R. Pașcani.

122. *1940 noiembrie 30.* Notă a Serviciului special de informații despre instrucțiunile date de conducerea P.C.R. pentru stabilirea de legături cu cadre ale Partidului Național-Tărănesc în vederea organizării opoziției contra regimului legionar.
123. *1940 noiembrie.* Note informative interne înaintate Președinției Consiliului de Miniștri referitoare la manifestări antihitleriste și antidictatoriale.
124. *1940 noiembrie.* Sinteză contrainformativă a Marelui Stat Major înaintată Președinției Consiliului de Miniștri referitoare la propaganda comună în rândurile armatei.
125. *1940 decembrie 1–2.* Notă informativă privind activitatea comunistă din București, Mediaș, Sibiu.
126. *1940 decembrie 4.* Scrisoare a lui Iuliu Maniu către generalul Ion Antonescu în care, referindu-se la starea de indignare și de revoltă care a cuprins toate straturile societății românești, își exprimă îngrijorarea față de situația internă a țării.
127. *1940 decembrie 9.* Ordin de informații în legătură cu semnalarea răspândirii de manifeste comuniste în București.
128. *1940 decembrie 12.* Informare, preluată după agenția de presă Reuter, trimisă Serviciului I din Ministerul de Externe german, privind actele de sabotaj din zona petroliferă din România.
129. *1940 decembrie 13.* Ordin circular al Legiunii de Jandarmi București în legătură cu urmărirea echipelor de comuniști care răspindesc lozinci antilegionare.
130. *1940 decembrie 14.* Ordin de informații al Legiunii de Jandarmi București privind răspândirea de manifeste comuniste în capitală.
131. *1940 decembrie 15.* Raport al Direcției Siguranței către ministrul afacerilor interne referitor la procesul comuniștilor din Mediaș și Sibiu.
132. *1940 decembrie 18.* Extras din decretul-lege privitor la desființarea breslelor.
133. *1940 decembrie 18.* Scrisoare a lui C. I. C. Brătianu către generalul Ion Antonescu în care atenționează asupra pericolului ce-l reprezintă subordonarea economică a României față de Germania nazistă.
134. *1940 decembrie 19.* Notă a Direcției Siguranței prin care se semnalează că mișcarea comunistă a prins teren în regiunile industriale, fapt ce a atras atenția conducerii Partidului Liberal.
135. *1940 decembrie 19.* Notă informativă despre activitatea comuniștilor în rândurile muncitorilor de la fabrica Vulcan.
136. *1940 decembrie 21.* Notă a Direcției Siguranței privind începerea judecării procesului organizației comuniste din București.
137. *1940 decembrie 23.* Extras din raportul prim-procurorului Parchetului tribunalului Vlașca către ministrul de justiție, prin care se semnalează răspândirea de manifeste comuniste la domiciliul unor cetățeni din județul Vlașca, în perioada 15–22 decembrie 1940.
138. *1940 decembrie 28.* Ordin al Prefecturii județului Arad către Legiunea de jandarmi Arad, privind anchetarea actelor de sabotaj comise împotriva armatei hitleriste de către populația din zona Arad–Nădlac.
139. *1940 decembrie 28.* Relatări ale agenției A.F.I., prin Istanbul, despre numeroasele acte de sabotaj în rafinării, pe căile ferate etc.

140. *1940 decembrie 28.* Memoriul adresat de Iuliu Maniu lui Hitler și Mussolini în care se susține că Dictatul de la Viena a fost o flagrantă nedreptate.
141. *1941 ianuarie 13.* Extras dintr-un raport al Marelui Stat Major înaintat Ministerului Apărării Naționale referitor la metodele și mijloacele de propagandă comunistă.
142. *1941 ianuarie 20.* Ordin al Marelui Stat Major pentru alarmarea și deplasarea spre București a unui regiment de grăniceri în vederea înăbușirii rebeliunii legionare.
143. *1941 ianuarie 20.* Ordin al Marelui Stat Major de alarmare a unui batalion din Regimentul 2 care de luptă în vederea înăbușirii rebeliunii legionare.
144. *1941 ianuarie 21.* Raport al Corpului 2 armată către Marele Stat Major prin care se comunică ordinul Ministerului de Interne pentru înăbușirea rebeliunii legionare.
145. *1941 ianuarie 21.* Dare de seamă asupra măsurilor luate de Comandamentul Militar al Capitalei pentru înăbușirea rebeliunii legionare.
146. *1941 ianuarie 30.* Notă referitoare la ordinul Președinției Consiliului de Miniștri ungăr privind dispozițiile date pentru schimbarea oficială a numelor de familie și a prenumelor românilor din nord-vestul Transilvaniei.
147. *1941 ianuarie 31.* Extras din darea de seamă a Inspectoratului regional de poliție Iași referitoare la acțiunile organizate de Comitetul regional al P.C.R. și de organizațiile U.T.C. din Moldova.
148. *1941 (ianuarie).* Manifest al Comitetului județean Botoșani al P.C.R. prin care țăranii, muncitorii, soldații și intelectualii sunt chemați la luptă pentru îmbunătățirea condițiilor de trai, răsturnarea regimului antonescian și alungarea hitleriștilor din țară.
149. *1941 februarie 2.* Memoriu adresat de C. I. C. Brătianu generalului Ion Antonescu în care își expune părerea asupra căilor și modalităților de guvernare după înăbușirea rebeliunii legionare.
150. *1941 februarie 5.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri, referitor la instrucțiuni ale conducerii P.C.R. în problema reînceperii campaniei de revendicări muncitorești și la răspîndirea de manifeste comuniste în Constanța.
151. *1941 februarie 17.* Extras din decretul-lege privitor la militarizarea instituțiilor și întreprinderilor de stat și particulare.
152. *1941, februarie 21.* Scrisoare a lui C. I. C. Brătianu către generalul Ion Antonescu în care își exprimă poziția față de situația internă și externă a țării.
153. *1941 februarie 26.* Broșura *De la regimul legionar la dictatura militară*, editată de C.C. al P.C.R., în care este demascată politica antinațională dusă de regimul antonescian, dezvăluindu-se cauzele rebeliunii legionare din 21–23 ianuarie și esența profund reacționară a noului guvern constituit.
154. *1941 februarie.* Manifest al Comitetului regional Dobrogea al P.C.R. prin care se demască adevăratul caracter al rebeliunii legionare din ianuarie 1941 și se cheamă poporul român la luptă pentru răsturnarea dictaturii antonesciene.
155. *1941 martie 13.* Manifest prin care tineretul universitar este îndemnat să lupte împotriva hitleriștilor.

156. *1941 martie 13.* Extras din decretul-lege cu privire la mobilizarea agricolă.
157. *1941 martie 18.* Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la organizația comunistă din comuna Poiana Cîmpina, județul Prahova.
158. *1941 martie 21.* Extras din darea de seamă a Inspectoratului regional de poliție Galați referitoare la activitatea regionalei „Dunărea de Jos” a P.C.R. și a organizației comuniste din Focșani.
159. *1941 martie 23.* Fragment din buletinul de informații înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la acțiunea de imprimare a lozincilor comuniste în Capitală.
160. *1941 martie 26, București.* Ministerul Afacerilor Externe al Italiei informează Ministerul regal de interne al Italiei asupra știrilor transmise de Viceconsulatul regal italian din Timișoara privind reorganizarea mișcării comuniste în Banat și acțiunile întreprinse împotriva războiului.
161. *1941 martie 27.* Notă informativă referitoare la activitatea de propagandă desfășurată de dr. Petru Groza în cadrul Frontului Plugarilor.
162. *1941 (martie).* Răspunsul lui I. Antonescu la mai multe memorii ale lui C. I. C. Brătianu, președintele P.N.L.
163. *1941 aprilie 1.* Notă a organelor Siguranței despre un nou centru de întîlnire al comuniștilor din Turnu Severin.
164. *1941 aprilie 1.* Notă informativă înaintată de Parchetul tribunalului Ilfov cu privire la modul cum a fost asasinat profesorul Virgil Madgearu.
165. *1941 aprilie 1.* Notă informativă înaintată de Parchetul tribunalului Prahova cu privire la modul în care a fost asasinat în 27 noiembrie 1940 profesorul Nicolae Iorga.
166. *1941 aprilie 2, București.* Telegramă a însărcinatului special cu problemele economice pe lîngă Legația germană din București, H. Neubacher, referitoare la situația internă din România. Referiri la propaganda comunistă activă.
167. *1941 aprilie 4.* Scrisoare a lui Iuliu Maniu adresată generalului Ion Antonescu în care face cunoscută poziția P.N.T. față de o eventuală angajare militară, alături de Germania nazistă, împotriva Iugoslaviei.
168. *1941 aprilie 4, Roma.* Notă a Ministerului Afacerilor Externe al Italiei prin care comunică Ministerului regal de Interne al Italiei și ambasadelor și legațiilor italiene din Berlin și Moscova și respectiv din Sofia, Belgrad și Budapesta informații privind reorganizarea cadrelor de partid și noile directive privind propaganda comunistă în România.
169. *1941 aprilie 5.* Notă a organelor Siguranței despre indicațiile P.C.R. în problema recensămîntului, ajutorarea familiilor celor concentrați și boicotarea unor zare guvernamentale.
170. *1941 aprilie 8.* Scrisoare a lui C. I. C. Brătianu către generalul Ion Antonescu în care își reafirmă părerea despre necesitatea menținerii stării de neutralitate a României în războiul dintre Axă și Iugoslavia.
171. *1941 aprilie 9.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la tipărirea și răspîndirea de către comuniști a unor broșuri cu titlu camuflat conținînd documentele *Pentru pacea și independența națională a poporului român și De la regimul legionar la dictatura militară*.

172. *1941 aprilie 17.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la răspîndirea unui manifest comunist în raza municipiului Iași.
173. *1941 aprilie 22.* Buletin informativ special înaintat de Inspectoratul General al Jandarmeriei cu privire la greva muncitorilor de la minele Lupeni și Aninoasa.
174. *1941 aprilie 23.* Raport al Prefecturii județului Hunedoara, însoțit de procesul verbal înaintat Ministerului Afacerilor Interne și Ministerului Muncii, în legătură cu greva minerilor din Valea Jiului declanșată la 15 aprilie.
175. *1941 aprilie 26.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la propaganda comunistă desfășurată în cartierul Tei din Capitală.
176. *1941 aprilie 28.* Notă a Prefecturii Poliției Capitalei referitoare la activitatea desfășurată de comuniști în vederea sărbătoririi zilei de 1 Mai.
177. *1941 aprilie 28.* Adresa Președinției Consiliului de Miniștri către Ministerul Justiției prin care se înaintează nota informativă relativă la greva minerilor din Valea Jiului.
178. *1941 aprilie 29.* Ordin al Ministerului Afacerilor Interne adresat prefectului județului Putna, privind actele de distrugere a liniilor telefonice și telegrafice ale armatei germane și măsurile necesare pentru prevenirea sabotajului. În anexă: tabelul actelor de distrugere comise în județele Vlașca, Ilfov, Teleorman și Dolj în perioada 1941 martie 28 – aprilie 15.
179. *1941 aprilie 30.* Buletin informativ al Prefecturii Poliției Capitalei prin care se semnalează instrucțiunile C.C. al P.C.R., privind sărbătoarea zilei de 1 Mai.
180. *1941 aprilie 30.* Notă informativă înaintată Inspectoratului regional de poliție Suceava privind aversiunea populației românești față de Germania hitleristă.
181. *1941 aprilie 30.* Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Fragment cu privire la semnalarea de către Marele Stat Major a faptului că la Constanța au fost identificați 150 de comuniști.
182. *1941 aprilie.* Articol redacțional al publicației „Adevărul dobrogean”, organ de presă al Comitetului regional Dobrogea al P.C.R.
183. *1941 mai 3.* Ordin al Chesturii poliției Ploiești către Comisariatul de poliție Slănic prin care se semnalează instrucțiunile date de P.C.R. în vederea desfășurării acțiunilor dedicate zilei de 1 Mai.
184. *1941 mai 15.* Raport al Inspectoratului general administrativ către Ministerul Afacerilor Interne cu privire la atitudinea de ostilitate a intelectualității și a armatei române față de armata germană.
185. *1941 mai 19.* Extras din raportul Prefecturii Poliției Capitalei referitor la răspîndirea în cartiere muncitorești din București a numeroase exemplare din manifestul semnat de C.C. al P.C.R., intitulat *Muncitori și muncitoare, cetățeni*.
186. *1941 mai 24, București.* Telegramă a ministrului plenipotențiar al Germaniei la București, M. von Killinger, despre situația internă din România; reprimarea grevei de la minele de cărbuni din Petroșani.
187. *1941 mai 28.* Ordin al Președinției Consiliului de Miniștri către Ministerul Muncii în care se evidențiază rezistența populației românești față de politica de apropiere de Germania hitleristă.

188. *1941 mai 28.* Circulară adresată de Prefectura Poliției Capitalei comisariilor de poliție prin care se aduce la cunoștință săvârșirea unor acte de sabotaj contra armatei germane.
189. *1941 mai 31.* Ordin al Chesturii poliției Ploiești către Comisariatul de poliție Cîmpina, din care rezultă că P.C.R. a dat instrucțiuni pentru crearea de resorturi feminine pe lîngă organizațiile locale, în scopul intensificării propagandei comuniste.
190. *1941 mai.* Sinteză înaintată de Serviciul special de informații Președinției Consiliului de Miniștri asupra atrocităților săvârșite între 1 septembrie 1940 — 15 mai 1941 în nordul Transilvaniei, cedată Ungariei prin Dictatul de la Viena din 20 august 1940.
191. *1941 iunie 2.* Ordin de informații al Inspectoratului General al Jandarmeriei adresat unităților în subordine, prin care se face cuncscută hotărîrea C.C. al P.C.R. privind desfășurarea unei ample acțiuni în rîndul maselor de la orașe și sate.
192. *1941 iunie 11.* Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la arestarea unor comuniști din Capitală.
193. *1941 iunie 12.* Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la arestarea și trimiterea în lagărul de la Tîrgu Jiu a 119 comuniști din Capitală.
194. *1941 iunie 15, Roma.* Notă a Ministerului Afacerilor Externe al Italiei prin care comunică Ministerului regal de interne al Italiei informațiile primite de la Viceconsulatul regal italian din Timișoara în legătură cu arestarea principalilor componenți ai centrului regional comunist din Iași.
195. *1941 iunie 19.* Telegramă a Comandamentului suprem al armatei de uscat germane către Comandamentul trupelor germane din România privind decizia Führerului ca, în conducerea operațiunilor militare, cerințele germane față de armata română să apară ca ordine emise de generalul Ion Antonescu; detalii de procedură în acest sens.
196. *1941 iulie 1.* Raport al Prefecturii județului Covurlui către Ministerul Afacerilor Interne. Fragment referitor la internarea în lagărul de la Tîrgu Jiu a 53 de comuniști și la arestarea a 100 de muncitori din portul Galați.
197. *1941 iulie 5.* Notă informativă a organelor Siguranței care informează despre activitatea lui Petru Groza în Deva.
198. *1941 iulie 5.* Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Extras referitor la arestarea unor comuniști din Constanța și la noi instrucțiuni date de conducerea P.C.R.
199. *1941 iulie 8.* Circulară C.C. al P.C.R. în care se stabilesc sarcinile pentru mobilizarea poporului român în vederea organizării luptei pentru doborârea regimului antonescian, sabotarea războiului antisovietic și alungarea trupelor hitleriste (fragment).
200. *1941 iulie 17.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea unor manifeste comuniste pe teritoriul comunei Moțac (județul Baia).
201. *1941 iulie 19.* Notă a organelor Siguranței despre instrucțiuni date de Comitetul Central al Partidului Comunist Român.
202. *1941 iulie 19.* Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Extras referitor la condamnarea a 13 membri ai organizației comuniste din Valea Jiului.

203. *1941 iulie 23.* Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Extras privind starea de spirit a muncitorilor și propaganda comunistă.
204. *1941 iulie 25.* Buletin informativ al Prefecturii Poliției Capitalei referitor la acțiunile inițiate de organizația lo cală a P.C.R.
205. *1941 iulie 29.* Buletin informativ al Președinției Consiliului de Miniștri. Fragment privind activitatea organizației comuniste din județul Ilfov și realizarea unor etichete conținând lozinci comuniste.
206. *1941 iulie 29.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la organizarea sabotajului de către comuniștii aflați în închisori și lagăre.
207. *1941 iulie 31.* Buletin informativ al Prefecturii Poliției Capitalei referitor la acțiunile P.C.R. de ajutorare a familiilor celor trimiși în lagăr și de intensificare a muncii de propagandă comunistă.
208. *1941 august 4.* Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei referitoare la încercările comuniștilor de a stabili contacte cu lideri ai grupărilor politice în problema atitudinii antihitleriste și antiantonesciene.
209. *1941 august 4.* Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la arestarea unor comuniști care activau la Mediaș.
210. *1941 august 5.* Buletin informativ al Prefecturii Poliției Capitalei relativ la direcțiile de activitate ale organizației P.C.R. din București.
211. *1941 august 7.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la nucleul comunist de la uzinele Malaxa din București.
212. *1941 august 8.* Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea unor publicații comuniste în Banat și la acțiunile inițiate de comuniști în vederea constituirii Frontului popular și a Frontului național împotriva cotropitorilor străini.
213. *1941 august 10–17.* Buletin rezumativ alcătuit de Ministerul Justiției pe baza rapoartelor parchetelor generale și ale parchetelor tribunalelor. Fragment referitor la organizația comunistă din Arad și la organizația tineretului comunist din Deva.
214. *1941 august 15.* Extras din raportul Prefecturii Poliției Capitalei referitor la descoperirea unor manifeste comuniste adresate femeilor. În anexă un exemplar al acestui manifest.
215. *1941 august 20.* Extras din buletinul de informații al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la arestarea unor comuniști din București.
216. *1941 august 21.* Notă a Prefecturii Poliției Capitalei referitoare la intensificarea acțiunilor de sabotaj organizate de comuniști.
217. *1941 august 22.* Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea manifestelor comuniste în București și la acțiunile de sabotaj preconizate de conducerea P.C.R.
218. *1941 august 26.* Notă a Ministerului Afacerilor Externe al Italiei prin care comunică Ministerului regal de Interne al Italiei și reprezentanțelor sale diplomatice din Berlin, Madrid, Budapesta, Sofia, Belgrad, Zagreb,

Bratislava, Berna, Lisabona și Atena informațiile primite de la vice-
consulul din Timișoara privind activitatea comunistă.

219. 1941 august 27. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre atitudinea comuniștilor în legătură cu scrisoarea adresată de Iuliu Maniu lui Ion Antonescu.
220. 1941 august 29. Informare a Prefecturii Poliției Capitalei despre atitudinea C.C. al P.C.R. față de social-democrați și național-țăraniști.
221. 1941 august 31. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu referire la descoperirea unor nuclee comuniste la Deva și Simeria.
222. 1941 septembrie 3. Notă a Serviciului special de informații asupra indicațiilor C.C. al P.C.R. elaborate cu prilejul împlinirii a doi ani de la declanșarea războiului mondial.
223. 1941 septembrie 5, București. Telegramă a însărcinatului special cu probleme economice pe lîngă Legația germană din București, H. Neubacher, și a ministrului plenipotențiar al Germaniei la București, M. von Killinger, prin care cer întărirea zonei Porțile de Fier, expusă acelor de sabotaj.
224. 1941 septembrie 6. Platforma — program a C.C. al P.C.R., intitulată *Lupta poporului român pentru libertate și independență națională*, în care este fundamentată linia politică și strategică a P.C.R. în vederea răs-
turnării dictaturii antonesciene și scoaterii țării din războiul hitlerist.
225. 1941 septembrie 9, București. Raport al ambasadorului Ungariei la București, Nagy László, cu privire la situația internă a României, starea de spirit antirăzboinică, opoziția față de participarea la război și hotărîrea de a se acționa pentru eliberarea părții de nord-vest a Transilvaniei.
226. 1941 septembrie 12. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la manifestele lansate la Sibiu (fabrica de mașini „Rieger Andreas”) și la București (manifestul intitulat *Către toți muncitorii, muncitoarele și tinerii din fabrica Vulcan*).
227. 1941 septembrie 15. Notă a organelor de Siguranță prin care informează despre noi instrucțiuni date de Partidul Comunist privind recrutarea de membri de partid, intensificarea acțiunii de ajutorare a deținuților etc.
228. 1941 septembrie 18. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Extras referitor la răspîndirea unui manifest antirăzboinic prin care se susține Frontul Unic Muncitoresc.
229. 1941 septembrie 24. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Fragment referitor la răspîndirea în București a unui manifest comunist intitulat *Apel către intelectualii români*.
230. 1941 septembrie 29. Extras din raportul Prefecturii Poliției Capitalei către Direcția Generală a Poliției prin care se semnalează răspîndirea unor manifeste comuniste și arestări de comuniști în Capitală.
231. 1941 septembrie 29. Raport al Marelui Cartier General adresat Armatei 3 prin care se comunică acțiunile întreprinse de membrii partidului comunist în rîndul armatei, precum și necesitatea luării de măsuri care să ducă la descoperirea comuniștilor care activează în armată.
232. 1941 octombrie 1. Fragment din sinteza contrainformativă a Armatei 3 privind natura activităților desfășurate de partidul comunist.
233. 1941 octombrie 2. Extras din decretul-lege privitor la regimul muncii pe timpul stării de război.

234. 1941 octombrie 3. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Extras referitor la difuzarea Platformei-program intitulată *Lupta poporului român pentru libertate și independentă națională*.
235. 1941 octombrie 22. Manifest al C.C. al U.T.C. prin care tineretul din România este chemat să saboteze războiul și să se organizeze în vederea răsturnării dictaturii antonesciene.
236. 1941 octombrie 25. Ordin al Chesturii poliției Ploiești către Comisariatul de poliție Filipești prin care se comunică instrucțiunile date de PCR cu privire la organizarea rezistenței antiantonesciene și antihitleriste.
237. 1941 octombrie 31. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri prin care se semnalează lansarea manifestului comunist intitulat *Români, românce*.
238. 1941 noiembrie 1. Fragment din nota Prefecturii Poliției Capitalei prin care se semnalează arestarea a trei membri din Comitetul local al P.C.R. Sectorul II Negru.
239. 1941 noiembrie 1–3. Manifest comunist intitulat *Tineri, muncitori, țărani și intelectuali ! Tovarași și tovarăše !* semnat de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist, în care se susține necesitatea făuririi frontului unic patriotic al tineretului român.
240. 1941 noiembrie 3. Manifest intitulat *Frați români ! Muncitori, intelectuali, femei, tineret*, lansat de Comitetul Sectorului 1 Galben București al P.C.R. prin care locuitorii Capitalei sunt chemați să se organizeze în Frontul Unic Muncitoresc.
241. 1941 noiembrie 4. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Fragment referitor la arestarea în Capitală a 8 membri ai Partidului Comunist și la descoperirea a 60 de manifeste comuniste intitulate *Frați români ! Muncitori, intelectuali, femei și tineret !*, semnate de Comitetul Sectorului 1 Galben al Partidului Comunist Român.
242. 1941 noiembrie 6. Informare a Prefecturii Poliției Capitalei despre hotărîrea Comitetului local al P.C.R. de a pregăti și edita un manifest contra plebiscitului din 9 noiembrie.
243. 1941 noiembrie 8. Ordin al Chesturii poliției Ploiești către Comisariatul de poliție Urlați din care rezultă că P.C.R. a hotărît crearea de școli clandestine de cadre pentru instruirea membrilor de partid.
244. 1941 noiembrie 14. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Fragment referitor la arestarea unor comuniști de la fabrica de avioane I.C.A.R. din București.
245. 1941 noiembrie 21. Informare a Prefecturii Poliției Capitalei despre instrucțiuni date de conducerea locală a P.C.R. privind problema legăturilor, problema tinerilor recrutați pentru plecarea în Germania etc.
246. 1941 noiembrie 30, *Budapestă*. Memoriu înaintat de președintele Asociației de Tir din Ungaria, baronul Atzel Eduard (Ede) și de Hejas Ivan, conducătorul gărzilor „Zdrențăroșilor” primului ministru dr. Bárdóssy László, prin care se propun măsuri menite să ducă la deznaționalizarea și eliminarea românilor din partea de nord-vest a Transilvaniei; nota informativă conține observațiile și acordul primului ministru ungar asupra măsurilor propuse în memoriu.

247. 1941 *<noiembrie>*. Manifest lansat de Comitetul Sectorului III Albastru din București al P.C.R. prin care se îndeamnă la luptă pentru alungarea trupelor germane din țară și scoaterea României din războiul purtat împotriva Uniunii Sovietice.
248. 1941 decembrie 3. Notă informativă transmisă de Inspectoratul regional de poliție Iași privind acțiunile desfășurate de comuniști pentru constituirea Frontului Unic Național.
249. 1941 decembrie 9. Comunicat privind nota ultimativă a Marii Britanii adresată României la 30 noiembrie 1941.
250. 1941 decembrie 13. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Fragment referitor la organizația comunistă din Brașov.
251. 1941 decembrie 14. Comunicat privind nota guvernului român adresată guvernului S.U.A. la 12 decembrie 1941.
252. 1941 decembrie 18. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Extras referitor la răspîndirea unor manifeste comuniste în Timișoara.
253. 1941 decembrie 31. Sinteză a serviciului de contrainformații înaintată de Ministerul Afacerilor Interne Președinției Consiliului de Miniștri. Fragment privind activitatea comuniștilor din Capitală.
254. 1942 ianuarie 1. Telegramă a Marelui Stat Major către Armata 3 – privind starea de spirit a unităților din cadrul Corpului Vînători de Munte.
255. 1942 ianuarie 5. Telegramă a Armatei 3 către Marele Stat Major referitoare la măsurile luate de comandamentele germane pentru a determina trupele române să participe la lupte.
256. 1942 ianuarie 18. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la intensificarea propagandei comuniste în rîndurile militarilor și ale familiilor acestora.
257. 1942 ianuarie 19. Sinteză informativă pe luna decembrie 1941 înaintată Președinției Consiliului de Miniștri referitoare la problema muncitorească și la activitatea comuniștilor.
258. 1942 ianuarie 19, București. Memoriu semnat de C. I. C. Brătianu și Iuliu Maniu către Ion Antonescu în legătură cu continuarea războiului și retragerea trupelor române de pe teritoriul Uniunii Sovietice.
259. 1942 ianuarie 20. Scrisoare de răspuns a lui Ion Antonescu către generalul de corp de armată adjutant Iosif Iacobici în care sunt prezentate motivele demiterii acestuia din funcția de șef al Marelui Stat Major.
260. 1942 ianuarie. Rezoluția C.C. al P.C.R. intitulată *Pieirea sau salvarea poporului român*, prin care sunt stabilite sarcinile comuniștilor în organizarea rezistenței antifasciste.
261. 1942 februarie 1. Extras din sinteza contrainformativă a Armatei 3 relativ la activitatea membrilor partidului comunist în București și Constanța.
262. 1942 februarie 2. Manifest comunist adresat muncitorilor de la întreprinderile industriale I.A.R., Astra și Voina, precum și populației brașovene.
263. 1942 februarie 6, Brașov, Extras din raportul consulului Ungariei la Brașov, Sztankay Zoltán, privind mobilizarea generală în România.

starea de spirit împotriva războiului și lipsa de popularitate a lui Antonescu.

264. *1942 februarie 6.* Știre transmisă de Agenția A.F.I. cu privire la protestul partidelor politice față de continuarea războiului antisovietic.
265. *1942 februarie 13, Brașov.* Raport al consulului Ungariei la Brașov, Sz tankay Zoltán, cu privire la memorandumul înaintat de Iuliu Maniu și C. I. C. Brătianu lui Ion Antonescu.
266. *1942 februarie 15.* Notă a șefului Secției operații către Secția informații din Marele Stat Major privind starea de spirit a trupelor române și măsurile întreprinse de comandanțele germane pentru a le determina să participe la lupte.
267. *1942 februarie 16.* Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea în București a unor manifeste comuniste.
268. *1942 februarie 16.* Ordin al Chesturii poliției Galați către Comisariatul de poliție al Circumscripției a II-a în care se semnalează că s-au găsit manifeste comuniste la soldații care se întorc de pe front.
269. *1942 februarie 17.* Scrisoare a generalului Manoliu, comandantul Brigăzii 4 Vinători de Munte, în care arată situația grea a trupei și cere scoaterea unității din dispozitivul de luptă și aducerea ei în țară.
270. *1942 februarie 18.* Raport al generalului de corp de armată adjutant Iosif Iacobici asupra divergențelor dintre poziția pe care se situa în calitate de șef al Marelui Stat Major și linia politică militară imprimată de Ion Antonescu.
271. *1942 februarie 22.* Extras din sinteza contrainformativă pe luna ianuarie 1942 a organelor Siguranței înaintată Președinției Consiliului de Miniștri referitoare la activitatea Partidului Comunist Român.
272. *1942 februarie 27.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la intensificarea propagandei comuniste și la descoperirea de către organele Prefecturii Poliției Capitalei a organizației comuniste care activa la atelierele tipografice de la „Monitorul Oficial” și „Imprimeriile statului”.
273. *1942 februarie.* Notă informativă a organelor Siguranței despre măsurile stabilite de Comitetul Central al P.C.R.
274. *1942 martie 10.* Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la noile instrucțiuni ale Partidului Comunist Român pentru organizarea manifestațiilor de stradă, a actelor de sabotaj, precum și pentru desfășurarea propagandei în rîndurile armatei și ale muncitorilor premilitari.
275. *1942 martie 11.* Chemare transmisă de postul de radio „România liberă” adresată poporului român de a se ridica la luptă contra regimului antonescian și a războiului hitlerist.
276. *1942 martie 13.* Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la procesul organizației comuniste de la întreprinderile I.A.R. și ASTRA din Brașov.
277. *1942 martie 14.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la procesul comuniștilor tipografi de la imprimeria „Monitorului oficial”.

278. *1942 martie 16.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la continuarea propagandei comuniste și la semnalarea unui manifest la Timișoara, prin care se îndeamnă la unirea tuturor forțelor patriotice.
279. *1942 martie 17.* Raport al Marelui Stat Major prin care se face cunoscut că Partidul Comunist Român a dat instrucțiuni cu privire la intensificarea propagandei în rîndurile soldaților.
280. *1942 martie 18.* Comunicare radiofonică a postului „România liberă” referitoare la formarea Frontului Național Român Antihitlerist și la acțiunile grupurilor de partizani.
281. *1942 martie 19.* Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la activitatea de propagandă desfășurată de organizația comunistă Ajutorul Roșu.
282. *1942 martie 24, București.* Scrisoare a ministrului plenipotențiar german la București, Manfred von Killinger, către președintele societăților germano-române pentru cumpărarea grînelor, Dassler, despre dispariția grînelor de pe piața românească.
283. *1942 martie 29.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri prin care se semnalează difuzarea la Botoșani a unui manifest comunist adresat tineretului.
284. *1942 martie 31.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri prin care se relatează despre procesul a 19 comuniști judecați de Curtea Martială Brașov.
285. *1942 aprilie 8.* Ordin al Inspectoratului regional de poliție București către Poliția orașului Tîrgoviște prin care se cere să se ia măsuri împotriva intensificării propagandei comuniste contra războiului, a organizării grupelor de partizani, semnalându-se circulara C.C. al P.C.R. intitulată *Atacul banditesc contra Uniunii Sovietice și problema Partidului Comunist din România*.
286. *1942 aprilie 14.* Ordin de informații trimis inspectoratelor de jandarmi în legătură cu noile directive transmise de P.C.R. organelor sale în subordine.
287. *1942 aprilie 15.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la instrucțiunile date de P.C.R. în vederea sărbătoririi zilei de 1 Mai.
288. *1942 aprilie 18.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea buletinului de propagandă „România liberă”, editat de comuniștii din Capitală în cadrul acțiunii pentru crearea Frontului Unic Național de luptă.
289. *1942 aprilie 20.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la propaganda comunistă desfășurată în Capitală în cadrul Frontului Unic Național.
290. *1942 aprilie 22.* Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la acțiunile comuniștilor din Capitală organizate în vederea zilei de 1 Mai.

291. 1942 *aprilie* 25. Ordin prin care Corpul 1 de armată cere să se ia măsuri pentru împiedicarea sabotării liniilor de comunicații la Rm. Vilcea și la Pitești.
292. 1942 *aprilie* 30. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la acțiunile de propagandă comunistă pentru ziua de 1 Mai.
293. 1942 *aprilie*. Manifest răspândit în București, împăturit în reclama cremerii de ghete „Gladys”, adresat de Comitetul Central al P.C.R. tuturor categoriilor sociale pentru făurirea frontului unic al clasei muncitoare și a Frontului Național Antihitlerist, pentru sabotarea mașinii de război hitleriste și doborârea regimului antonescian.
294. 1942 *mai* 1. Manifest al Comitetului Frontului Patriotic din Moldova pentru chemarea la luptă patriotică a întregului popor român.
295. 1942 *mai* 6. Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la propaganda desfășurată de comuniști în cadrul Frontului Patriotic.
296. 1942 *mai* 21. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la manifestele comuniste răspândite în Capitală.
297. 1942 *mai* 27. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la grevele muncitorești de la conducta de petrol Constanța – Cernavodă și de la fabrica Industria textilă Arădana din Arad.
298. 1942 *mai* 28. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la intensificarea propagandei comuniste în Capitală, semnalându-se răspândirea „Buletinului informativ pentru luptă patriotică a tineretului român”, datat 15 mai 1942.
299. 1942 *iunie* 4, București. Raport al atașatului militar al Ambasadei ungare la București referitor la descoperirea unei organizații comuniste care avea ca scop organizarea de acțiuni de sabotaj în regiunea petroliferă Prahova.
300. 1942 *iunie* 8–14. Fragment din buletinul rezumativ al Ministerului Justiției înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspândirea unor manifeste comuniste în orașul Piatra Neamț.
301. 1942 *iunie* 16. Ordin de informații al Inspectoratului General al Jandarmeriei referitor la organizarea, în cadrul Frontului patriotic al tineretului, al celulelor de tineret conduse de Partidul Comunist Român.
302. 1942 *iunie* 20. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspândirea publicației intitulată „Buletin pentru luptă patriotică a tineretului român”, datat 10 iunie 1942.
303. 1942 *iulie* 4. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la activitatea comuniștilor din Sectorul II Negru și la manifestele comuniste difuzate în Capitală.
- 304— 1942 *iulie* 5. Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la manifestele antiantonesciene și antirăzboinice răspândite la Arad.

305. 1942 iulie 6. Ordin al Poliției orașului Botoșani către Comisariatul de poliție Hîrlău prin care se arată hotărîrea Comitetului Central al P.C.R. de a lansa un manifest cu ocazia zilei de 22 iunie, cerînd să se urmărească cele semnalate.
306. 1942 iulie 13. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la redactarea și difuzarea de către P.C.R. a „Buletinului informativ nr. 4 pentru lupta patriotică a tineretului român”, datat 4 iulie 1942, și a unei broșuri de propagandă comunistă.
307. 1942 iulie 25. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la manifestul comunist intitulat *Către patrioții din Uzinele Rogifer-Malaxa* difuzat în Capitală.
308. 1942 iulie 27. Extras din buletinul de informații înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la semnalarea la Timișoara a unor manifeste comuniste adresate de Comitetul regional din Banat al P.C.R. poporului român, naționalităților conlocuitoare, ostașilor.
309. 1942 iulie—august. Fragment din darea de seamă a prefectului județului Brașov înaintată Ministerului de Interne referitoare la activitatea comunistă din județul Brașov.
310. 1942 august 11. Fragment din sinteza contrainformativă referitoare la direcțiile acțiunilor Partidului Comunist.
311. 1942 august 12. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la acțiunile preconizate de Comitetul Central al P.C.R. în cadrul Frontului Patriotice.
312. 1942 august 17. Fragment din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea în cartierul Rahova din București a unor manifeste comuniste adresate soldaților și la procesul organizațiilor comuniste din Capitală descoperite la 27 aprilie și 17 iunie.
313. 1942 august 20. Raport confidențial al Primăriei comunei Cîmpuri către Prefectura județului Putna referitor la atitudinea ostilă a locuitorilor din comună față de măsurile excepționale luate de guvern și autoritățile superioare.
314. 1942 septembrie 13. Sinteză informativă întocmită de Prefectura Poliției Capitalei în legătură cu activitatea comuniștilor din București.
315. 1942 septembrie 16. Extras din Legea nr. 687 pentru combaterea transmitterii de informații și sabotajului în întreprinderile și depozitele publice și particulare.
316. 1942 septembrie 19. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea la Făgăraș a unor manifeste comuniste care îndemnau la organizarea frontului patriotic de luptă împotriva războiului, pentru independență și eliberare națională.
317. 1942 septembrie 21—27. Fragment din buletinul rezumativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la manifestările antihitleriste și antiantonesciene semnalate de Parchetul tribunalului Hunedoara.

318. 1942 *septembrie*. Extras din sinteza contrainformativă lunară privind starea de spirit a armatei și populației civile și cauzele care îi determină cursul.
319. 1942 *octombrie* 7. Notă a organelor Siguranței prin care informează despre dispozițiile conducerii organizației P.C.R. din București de a se acorda ajutor prizonierilor de război.
320. 1942 *octombrie* 11. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre misiunile încredințate de C.C. al P.C.R. organizațiilor din Capitală în săptămâna de la 11–18 octombrie.
321. 1942 *octombrie* 13. Informare a organelor Siguranței despre indicațiile conducerii organizației din București a P.C.R. date raionelor de a intensifica munca în cadrul organizației „Muncă și lumină“.
322. 1942 *octombrie* 14. Informare a organelor Siguranței despre noi indicații date de Partidul Comunist Român organizațiilor regionale de a se intensifica acțiunile de sabotaj și de a se crea echipe de partizani.
323. 1942 *octombrie* 17. Notă informativă primită de Ministerul de Externe al Germaniei privind activitatea desfășurată de reprezentanții diplomatici români în străinătate în vederea trecerii României de partea Aliaților; activitatea consilierului român de presă la Legația din Stockholm, Șineșcu.
324. 1942 *octombrie* 29. Extras din scrisoarea de răspuns a mareșalului Ion Antonescu către C. I. C. Brătianu în care se fac aprecieri asupra politicii Partidului Liberal și comparații cu ceea ce a realizat guvernul său după 6 septembrie 1940.
325. 1942 *octombrie* 30. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri privind intensificarea activității comuniste în rîndul tinerețului din fabrici, ca și printre tinerii școlari și universitari.
326. 1942 *octombrie* 30. Ordin de informații trimis de Inspectoratul General al Jandarmeriei organelor în subordine în legătură cu instrucțiunile date de conducerea P.C.R. pentru aniversarea zilei de 7 Noiembrie.
327. 1942 *octombrie*. Raport al atașatului militar al ambasadei ungare la București asupra politicii externe a României și a schimbului de scrisori între Iuliu Maniu și Valer Pop în problema atitudinii față de Dictatul de la Viena.
328. 1942 *noiembrie* 2. Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea unor manifeste comuniste adresate țăranilor.
329. 1942 *noiembrie* 3. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre manifestele răspîndite în cartierul Ferentari din București.
330. 1942 *noiembrie* 5. Situație a evenimentelor importante petrecute de la 1 septembrie – 5 noiembrie 1942, întocmită de Prefectura Poliției Capitalei, prin care se semnalează identificarea și anchetarea a două organizații comuniste din București.
331. 1942 *noiembrie* 6. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri privind difuzarea în apropierea stației C.F.R. Ploiești a unui manifest comunist.

332. 1942 noiembrie 7. Fragment din buletinul de informații militare înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la răspândirea unor manifeste comuniste la Timișoara.
333. 1942 noiembrie 7. Fragment din manifestul C.C. al P.C.R. adresat muncitorilor, țăranilor, soldaților și patrioților români.
334. 1942 noiembrie 11. Adresă a Statului Major de legătură german pe lîngă Comandamentul Armatei 3 române către Misiunea militară germană; în anexă, o notă a colonelului C. Eftimiu despre comportarea ofensatoare față de ofițerii și soldații români a unor ofițeri și soldați germani.
335. 1942 noiembrie 13. Notă informativă înaintată de Inspectoratul regional de poliție București către Poliția Tîrgoviște referitoare la propaganda comunistă în rîndurile femeilor, medicilor și micilor industriași și meseriași.
336. 1942 noiembrie 14. Sinteză informativă întocmită de Prefectura Poliției Capitalei prin care semnalează măsurile luate de Comitetul Central al P.C.R. privind reorganizarea conducerii comitetului de partid din București și a organizației locale a tineretului comunist.
337. 1942 noiembrie 23. Ordinul Inspectoratului regional de poliție Iași către Circa I de poliție Iași în legătură cu măsurile ce trebuiau luate în urma intensificării acțiunilor C.C. al P.C.R. în rîndurile tineretului universitar în vederea creării unui Front Patriotic Studențesc.
338. 1942 noiembrie 24. Ordin al șefului Statului Major german de legătură pe lîngă Comandamentul Armatei 3 române privind comportamentul militarilor germani față de ofițerii și soldații români.
339. 1942 noiembrie 26. Ordin al Inspectoratului regional de poliție București către Poliția Tîrgoviște, prin care trimite o notă informativă referitoare la lupta de eliberare inițiată de P.C.R.
340. 1942 decembrie 3. Ordin de informații al Inspectoratului General al Jandarmeriei în legătură cu inițiativa luată de Partidul Comunist de a înființa un front al păcii.
341. 1942 decembrie 3. Telegramă a lui Ion Antonescu către generalul Ilie Șteflea în care „se disculpă” în legătură cu angajarea României în războiul antisovietic.
342. 1942 decembrie 3. Circulară a Misiunii militare germane despre tensiunea manifestată în cadrul armatei române și criza internă din România.
343. 1942 decembrie 5. Scrisoare a generalului Ilie Șteflea, șeful Marelui Cartier General, adresată feldmareșalului von Manstein prin care îi aduce la cunoștință starea de tensiune creată în armata română de comandamentele germane prin uzurparea comenzi de către ofițerii germani și tratamentul neomenos și jignitor aplicat militarilor români.
344. 1942 decembrie 22. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la acțiunile de organizare a comuniștilor de la atelierele C.F.R. din Simeria și Timișoara.
345. 1942 decembrie 23. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la instrucțiunile date de C.C. al P.C.R. în legătură cu organizarea de acțiuni de sabotaj.

346. 1942 decembrie 26. Adresă a comandanțului superior al Grupului de armate Don, general-feldmareșalul von Manstein, către șeful Marelui Cartier General al Armatei Române, generalul Ilie Șteflea, privind moralul trupelor române și necesitatea schimbării comandanților care nu manifestă interes în acest sens.
347. 1942 decembrie 27. Comunicare a Secției operații a Grupului de armate către Comandamentul Suprem al Armatei de uscat privind comportamentul unităților Armatei 4 română pe front;
348. 1942 decembrie 29. Comunicare telefonică a generalului-feldmareșal von Manstein către șeful Marelui Cartier General al Armatei Române de uscat, generalul Ilie Șteflea, cerînd eliberarea din funcție a colonelului Dragomir.
349. 1942 decembrie 31. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre manifestele găsite în trenul accelerat Brașov — București, semnate „Frontul Național”.
350. 1942 Cluj. Extras din raportul Inspectoratului de poliție Cluj cu privire la starea de spirit și propaganda antihitleristă în România.
351. 1943 ianuarie 4. Notă informativă a Inspectoratului General al Jandarmeriei prin care se semnalează manifeste comuniste găsite la Brașov, printre care și „Plugușorul muncitorilor”.
352. 1943 ianuarie 14. Ordinul Inspectoratului regional de poliție Galați către poliția orașului Buzău prin care se semnalează emisiunile postului de radio ilegal „Lupta pentru eliberare”.
353. 1943 ianuarie 24. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre atitudinea comuniștilor de la Arsenalul Armatei și fabrica Wolf, judecați de Curtea Marțială a Capitalei.
354. 1943 ianuarie 24. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre activitatea de propagandă a „Mișcării Dezrobirii Naționale”.
355. 1943 ianuarie 28. Articolul publicat în primul număr al ziarului „România liberă” prin care se cheamă poporul român la lupta pentru alungarea trupelor germane din țară și răsturnarea dictaturii antonesciene.
356. 1943 ianuarie 28. Articol transmis de postul „Lupta pentru eliberare” și publicat în „România liberă” prin care se exprimă nemulțumirea generală a poporului român.
357. 1943 ianuarie 28. Chemare a Uniunii Patrioților adresată națiunii române prin care îndeamnă la constituirea frontului național de luptă pentru dobârșirea guvernului antonescian, anularea Dictatului de la Viena și eliberarea țării.
358. 1943 ianuarie 31. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre manifestele răspîndite în noaptea de 29–30 ianuarie în Capitală.
359. 1943 februarie 5. Comunicat al Misiunii militare germane în România către Grupul de armate Don despre atitudinea dușmănoasă a soldaților români față de Wehrmachtul german.

360. *1943 februarie 6.* Extras din darea de seamă a Chesturii poliției Constanța trimisă Parchetului tribunalului Constanța, cu privire la activitatea comuniștilor.
361. *1943 februarie 7.* Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre activitatea „Mișcării Dezrobirii Naționale”.
362. *1943 februarie 9.* Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre manifestele și fluturașii răspândiți de „Mișcarea Dezrobirii Naționale”.
363. *1943 februarie 12.* Manifest cu caracter antihitlerist descoperit în diferite cartiere din București.
364. *1943 februarie 15.* Ordin al Poliției de reședință Turnu Măgurele către Comisariatul de poliție Alexandria referitor la constituirea din inițiativa P.C.R. a Frontului Patriotic.
365. *1943 februarie 26.* Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Notă privind răspîndirea unor manifeste antigermane în Sebeș și la Făgăraș.
366. *1943 martie 1.* Extras din sinteza întocmită de Armata 3 referitor la activitatea Partidului Comunist Român și a celorlalte forțe politice interne.
367. *1943 martie 13.* Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre aprecierile pe care le fac comuniștii în legătură cu diverse evenimente și cu măsurile preconizate de ei pentru atragerea maselor.
368. *1943 martie 21, Madrid.* Telegramă a ministrului american în Spania, Carlton J. H. Hayes, prin care informează că ministrul român la Madrid, Nicolae Gr. Dimitrescu, a cerut ambasadorilor argentinian și portughez din aceeași capitală să servească drept intermediari pentru a comunica dorința României de a încheia pace cu Națiunile Unite.
369. *1943 martie 25.* Ordin al Poliției de reședință Oravița către Departamentul de poliție Buziaș prin care se semnalează și reproduce un manifest antigerman și antiantonescian adresat cetățenilor din județul Făgăraș, difuzat în luna februarie 1943.
370. *1943 martie 30.* Telegramă secretă a ambasadorului american la Ankara, Laurence A. Steinhhardt, în care reproduce o declarație a ministrului de externe turc, Numan Raffat Menemencioglu, potrivit căreia din mai multe surse s-a aflat despre dorința României de a ieși din război.
371. *1943 martie 31.* Sinteză politică înaintată de Serviciul special de informații Președinției Consiliului de Miniștri din care rezultă activitatea cercurilor politice aflate în opoziție față de politica guvernului antonescian.
372. *1943 aprilie 1.* Extras din darea de seamă întocmită pentru perioada 1 aprilie 1942 – 1 aprilie 1943, înaintată Președinției Consiliului de Miniștri de Direcția Generală a Poliției, referitoare la acțiunile pentru formarea Frontului Patriotic și la intensificarea propagandei comuniste.
373. *1943 aprilie 2.* Notă a Serviciului special de informații cu privire la încercările liderilor grupărilor politice de a colabora împotriva regimului antonescian.

374. *1943 aprilie 5.* Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspândirea unor manifeste comuniste în orașul Brașov și în Capitală.
375. *1943 aprilie 7.* Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspândirea unor manifeste antirăzboinice la Arad.
376. *1943 aprilie 10.* Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cuprinzând date privind răspândirea unor manifeste comuniste pe Șoseaua Mihai Bravu din Capitală.
377. *1943 aprilie 14.* Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la intensificarea propagandei comuniste antihitleriste care îndeamnă la crearea Frontului Patriotice Antihitlerist.
378. *1943 aprilie 17.* Ordin de informații în legătură cu hotărîrea C.C. al P.C.R. de a se face cunoscute în rîndul maselor muncitorești măsurile luate de Ion Antonescu de mobilizare totală a românilor.
379. *1943 aprilie 17.* Notă a Serviciului special de informații referitoare la reacția grupărilor și partidelor politice față de hotărîrea guvernului antonescian de a purta războiul și împotriva puterilor anglo-saxone.
380. *1943 aprilie 18.* Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei referitoare la preocupările Partidului Comunist de a atrage la acțiunile sale și femeile.
381. *1943 aprilie 19.* Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspândirea unui manifest comunist la Uzinele Metrom din Brașov, al cărui conținut îl reproduce în anexă.
382. *1943 aprilie 20.* Notă a Serviciului special de informații în legătură cu atitudinea partidelor politice față de politica antonesciană de a angrena țara într-un război nedorit de națiunea română.
383. *1943 aprilie 22.* Ordinul Chesturii poliției Ploiești către comisariatele de poliție din județ prin care se arată că Partidul Comunist a luat măsuri pentru intensificarea propagandei comuniste printre militari.
384. *1943 aprilie 27.* Ordin al Chesturii poliției orașului Craiova către Circa a III-a poliție în legătură cu starea de spirit a soldaților întorși de pe Frontul din Răsărit.
385. *1943 aprilie.* Notă informativă întocmită de un agent al poliției orașului Giurgiu privind activitatea comunistă din rîndul muncitorilor de pe vasele din Portul Giurgiu.
386. *1943 mai 3.* Notă a Serviciului special de informații cu privire la încercările grupărilor politice de opozиie de a scoate țara din războiul hitlerist.
387. *1943 mai 3.* Notă a Serviciului special de informații privind demersurile grupării liberale de sub conducerea lui Gh. Tătărăscu, pe linia organizării „Uniunii Sacre”, și încercările de coalizare a partidelor politice în vederea ieșirii României din alianța cu Germania nazistă.
388. *1943 mai 7.* Notă a Serviciului special de informații prin care se semnalează numărul din 20 aprilie 1943 al ziarului „Journal de Genève” care comentează consecințele politice ale aderării guvernării antonesciene la Pactul Tripartit.

389. *1943 mai 24.* Notă a Serviciului special de informații referitoare la comentariile făcute de Iuliu Maniu, președintele P.N.T., cu privire la desființarea Internaționalei a III-a și repercușiunile asupra situației din România.
390. *1943 mai 28.* Notă a Serviciului special de informații în care, citindu-se ziarul „Curentul” din aceeași dată, se semnalează numeroase incidente cauzate de faptul că tineri de naționalitate germană din România refuză să se înroleze în armata hitleristă.
391. *1943 mai 28.* Notă a Serviciului special de informații care, citind fragmente din discursul de recepție rostit de Gh. Brătianu la Academia Română, conchide că opiniile acestuia reprezintă rezultatul unității de vederi antermane adoptate de conducerea P.N.L.
392. *1943 iunie 6.* Ordin de informații trimis de Inspectoratul General al Jandarmeriei unităților în subordine cu privire la directivele C.C. al P.C.R. ca membrii secretariatelor regionale să preia conducerea comitetului organizațiilor comuniste din orașele mai importante.
393. *1943 iunie 10.* Notă a Serviciului special de informații referitoare la poziția echivocă adoptată de fruntașii național-țărăniști în probleme ale politicii interne și externe.
394. *1943 iunie 13.* Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre indicațiile date de conducerea Partidului Comunist ca, în urma desființării Internaționalei a III-a, simpatizanții mișcării comuniste să activeze în cadrul unor organizații patriotice.
395. *1943 iunie 15.* Raportul Chesturii poliției Ploiești către Inspectoratul regional de poliție Ploiești referitor la starea de spirit a ostașilor și ofițerilor întorși de pe front în urma înfrângerii de la Stalingrad.
396. *1943 iunie 18.* Notă a Serviciului special de informații privind hotărîrea conducerii Partidului Social-Democrat de a respinge propunerile de colaborare ale P.C.R.
397. *1943 iunie 19.* Ordin de informații al Inspectoratului General al Jandarmeriei prin care se semnalează lansarea de către C.C. al P.C.R. a unui apel către populația rurală de a se cpune rechizițiilor și mobiliărilor.
398. *1943 iunie 25.* Raportul Chesturii poliției Municipiului Arad referitor la răspîndirea de manifește comuniste în noaptea de 24/25 iunie 1943.
399. *1943 iunie 25.* Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la organizarea grupelor de partizani în vederea sabotării războiului și la reorganizarea propagandei comuniste.
400. *1943 iunie 28.* Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea în Arad a 40 de exemplare dintr-un manifest comunist antirăzboinic și antifascist.
401. *1943 iunie 29.* Notă a Seviciului special de informații referitoare la opoziția fruntașilor partidelor burgheze față de politica regimului antonescian.

402. 1943 iunie 1. Hotărîrea C.C. al P.C.R. privind constituirea Frontului Patriotic Antihitlerist.
403. 1943 (iunie). Manifest, răspîndit la Arad, în care se cere înacetarea războiului antisovietic și răsturnarea guvernului antonescian.
404. 1943 iulie 1. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la atenția acordată de comuniști întrevederilor dintre liderii P.N.T. și P.S.D. în vederea ralierii tuturor forțelor democratice.
405. 1943 iulie 1. Circulară a Inspectoratului regional de poliție Timișoara către organele din subordine referitoare la propaganda antirăzboinică și antifascistă desfășurată de P.C.R.
406. 1943 iulie 3. Ordin al Marelui Stat Major prin care se interzice comentarea situației militare și a relațiilor cu trupele germane, stabilindu-se măsurile ce trebuie luate pentru „educarea” militarilor.
407. 1943 iulie 15. Notă a Serviciului special de informații cu privire la atitudinea opoziției burgheze față de politica antonesciană.
408. 1943 iulie 21. Ordin circular al Inspectoratului regional de poliție Timișoara către detașamentul de poliție Drencova referitor la măsurile preconizate de P.C.R. de a intensifica propaganda comunistă în închisori, de a recruta noi aderenți din rîndurile deținuților de drept comun și a reconstitui organizațiile regionale ale Ajutorului Roșu.
409. 1943 iulie 27. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre dispozițiile date de conducerea organizației P.C.R. din București în urma arestării membrilor organizației comuniste de la Malaxa.
410. 1943 iulie 28. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei referitoare la răspîndirea de manifeste comuniste pe străzile Antim și Sfinții Apostoli din Capitală.
411. 1943 august 1–31. Fragmente din darea de seamă a Direcției Generale a Poliției referitoare la activitatea comuniștilor.
412. 1943 august 2. Extras din Legea nr. 509 privind aplicarea pedepsei cu moartea pentru unele infracțiuni, pe timpul stării de război.
413. 1943 august 3. Notă a Serviciului special de informații în legătură cu ecoul produs de o cuvîntare a mitropolitului Bălan al Ardealului, în care acesta condamna guvernul antonescian care a tîrît națiunea română în război, fără voia ei.
414. 1943 august 3. Ordin circular al Inspectoratului General al Jandarmeriei prin care se cere să se ia măsuri de prevenire împotriva acțiunii P.C.R. de a se apropia de partidele burghezo-democratice.
415. 1943 august 3. Extras din decretul-lege cu privire la pedepsirea unor infracțiuni pe timp de război.
416. 1943 august 4. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei asupra modului cum explică conducerea antifascistă în rîndul populației bombardamentele anglo-americane în regiunea petroliferă.
417. 1943 august 6. Manifest răspîndit în orașul Ploiești, prin care se cere înacetarea războiului.

418. 1943 august 8. Declarația Uniunii Patrioților, publicată în „România liberă”, cu privire la propunerile P.C.R. de constituire a Comitetului național pentru eliberarea țării.
419. 1943 august 8. Scrisoare deschisă a unui membru al Partidului Național-Tărănesc către președintele acestui partid, Iuliu Maniu, prin care se cere intrarea în luptă a forțelor patriotice pentru încetarea războiului hitlerist și înlăturarea guvernului antonescian.
420. 1943 august 20. Notă informativă a Legiunii de jandarmi Severin către Inspectoratul General al Jandarmeriei referitoare la răspândirea unor manifeste comuniste în comunele Plavișevița și Ogradina Veche, ca și pe raza orașului Orșova, din care anexăm un exemplar.
421. 1943 august 25. Raport al Prefecturii Poliției Capitalei în legătură cu răspundirea de cărți poștale adresate Curții Martiale prin care se cere eliberarea detinuților politici.
422. 1943 august 25. Extras din raportul Prefecturii Poliției Capitalei referitor la răspândirea de manifeste comuniste pe străzile Biserica Enei, Giulești, Piața dr. Boteză, Transilvania și Popa Tatu din Capitală.
423. 1943 august 26. Ordin de informații al Legiunii de jandarmi Dolj cu privire la propaganda comunistă la sate împotriva războiului hitlerist.
424. 1943 august 29. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei referitoare la răspândirea în Piața Națiunii din Capitală a unui manifest semnat de Comitetul de secție a luptătorilor patrioți S.T.B.
425. 1943 septembrie 8. Notă informativă a organelor Siguranței despre răspândirea la Iași a unor foile cu conținut antirăzboinic.
426. 1943 septembrie 8. Manifest al Mișcării Dezrobirii Naționale intitulat *Frați Români*.
427. 1943 septembrie 19. Notă informativă a organelor Siguranței despre răspândirea de manifeste comuniste la Arad.
428. 1943 septembrie 24. Buletin informativ al Președinției Consiliului de Miniștri. Date privind instrucțiunile C.C. al P.C.R. referitoare la organizația tineretului, activitatea Uniunii Patriotice și răspândirea în Capitală a unui manifest semnat de Comitetul Central de luptă al Mișcării Dezrobirii Naționale.
429. 1943 septembrie 29, București. Știre de presă difuzată de Agenția germană „Die Zeitung im Ausschnitt” despre activitatea Partidului Comunist din România îndreptată spre unirea tuturor forțelor democratice din țară, în scopul răsturnării regimului antonescian și instaurării unui guvern democratic.
430. 1943 septembrie 30. Raport al Prefecturii Poliției Capitalei în legătură cu răspândirea unor manifeste comuniste pe raza Comisariatului de poliție 16 din Capitală.
431. 1943 octombrie 1. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la atitudinea mișcării comuniste față de măsurile guvernului antonescian și la răspândirea unor manifeste comuniste adresate tineretului.

432. 1943 octombrie 4. Fragment din buletinul informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri referitor la acțiunea de propagandă inițiată de P.C.R. în rândurile celoralte forțe politice pentru încadrarea lor în Uniunea Patriotă.
433. 1943 octombrie 5. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei despre modul cum au primit și cum explică comuniștii comunicatul Ministerului de Interne privitor la actele de sabotaj.
434. 1943 octombrie 7. Extras din nota Serviciului special de informații cu privire la răspîndirea în Capitală a numeroase etichete cu lozinci anti-războinice și antihitleriste.
435. 1943 octombrie 7. Extras din buletinul informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri cu privire la răspîndirea, în cartierul Cotroceni din Capitală, a unui ziar-manifest intitulat „Dezrobirea” organ de presă al Mișcării Dezrobirii Naționale.
436. 1943 octombrie 7. Scrisoare deschisă adresată de un membru al Partidului Național-Țărănesc prin care peședintele acestui partid, Iuliu Maniu este îndemnat să renunțe la atitudinea șovăielnică și să se alăture forțelor patriotice conduse de Comitetul Național de Eliberare.
437. 1943 octombrie 9. Manifeste răspîndite în Capitală în noaptea de 7—8 octombrie, semnate de Comitetul Uniunii Patriotice.
438. 1943 octombrie 13. Fragment din buletinul informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri referitor la intensificarea propagandei comuniste în regiunea petroliferă.
439. 1943 octombrie 15. Fragment din buletin informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri cu privire la noile instrucțiuni date de conducerea comunistă organizațiilor în subordine.
440. 1943 octombrie 16. Notă a Serviciului special de informații referitoare la activitatea Uniunii Patriotice.
441. 1943 octombrie 23, Washington. Scrisoare a subsecretarului de stat al S.U.A., Edward Stettinius, către șeful Statului Major al Comandamentului suprem al armatei și marinei S.U.A., amiralul William D. Leahy, prin care îi transmite un *aide-mémoire* al ambasadorului britanic la Ankara, trimis Departamentului de Stat de Foreign Office, privind un demers de pace și de ieșire din război formulat, în numele mareșalului Antonescu, de atașatul militar român la Ankara.
442. 1943 octombrie 23. Fragment din raportul Parchetului tribunalului Sibiu către ministrul justiției referitor la organizația comunistă descoperită la Sibiu.
443. 1943 octombrie 24. Fragment din buletinul informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri cu privire la activitatea comuniștilor și a muncitorilor din Sibiu; răspîndirea în Capitală a unor etichete de propagandă care îndemnau populația să intre în frontul național de luptă; sentința în procesul organizației comuniste din Constanța.
444. 1943 octombrie 24. Raport al Parchetului Curții de Apel către ministrul justiției referitor la starea de spirit a populației la organizația comunistă și organizația intelectualilor universitari care activau la Sibiu.

445. 1943 octombrie 30. Notă informativă semnată de Eugen Cristescu, șeful Serviciului special de informații, și înaintat Președinției Consiliului de Miniștri, referitoare la declarațiile făcute de baronul Atzel Eduard (Ede), președintele Asociației de Tir din Ungaria, cu ocazia sărbătoririi zilei de 8 august, prin care a propus o serie de măsuri pentru deznaționalizarea și eliminarea românilor din partea de nord a Transilvaniei.
446. 1943 octombrie 30. Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la opinia lui Anton Alexandrescu, unul din conducătorii tineretului național-țărănist, față de transformările sociale și politice din țara noastră.
447. 1943 noiembrie 3. Fragment din raportul Parchetului general al Curții de Apel Cluj către ministrul justiției referitor la starea de spirit a populației de naționalitate germană și la activitatea organizației comuniste din Sibiu.
448. 1943 noiembrie 4. Circulara Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Drencova referitoare la crearea din inițiative P.C.R. a Frontului Unic Național și a Frontului Patriotic Antihitlerist, arătându-se care sunt obiectivele acestora în conformitate cu sarcinile P.C.R. stabilite în anul 1941.
449. 1943 noiembrie 5. Notă rezumativă întocmită de Serviciul pentru străinătate al contraspionajului nazist, în baza unei telegrame a lui M. von Killinger despre demersurile românești pe lîngă Anglia și S.U.A. ; dificultăți cauzate armatei hitleriste ; activități desfășurate de comuniști.
450. 1943 noiembrie 7. Manifest adresat muncitorilor, soldaților, femeilor, tinerilor, cetățenilor Capitalei și semnat de Comitetul județean Ilfov al P.C.R.
451. 1943 noiembrie 7. Manifest intitulat *Muncitori, țărani, soldați. Patrioți din toate clasele sociale*, editat de C.C. al P.C.R., în care se îndeamnă la crearea Frontului Patriotic Antihitlerist.
452. 1943 noiembrie 10. Buletin al Ministerului Afacerilor Interne asupra atitudinii ostile a organizațiilor SS ale Grupului etnic german.
453. 1943 noiembrie 15. Scrisoare a C.C. al P.C.R. către Comitetul Executiv al P.S.D. în care se face o privire retrospectivă asupra activității P.C.R. pentru făurirea Frontului Patriotic Antihitlerist și se reînnoiește propunerea ca P.S.D. să adere la acest organism.
454. 1943 noiembrie 19. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre găsirea unor manifeste comuniste pe strada Cometa din București, al căror text îl reproduce.
455. 1943 noiembrie 24, Washington. Notă a Departamentului de Stat către ambasadorul S.U.A. la Londra, John G. Winant, prin care își precizează poziția față de nota britanică în legătură cu primirea unui emisar al lui Iuliu Maniu.

456. 1943 noiembrie 28, Fairo. Textul unei note asupra situației din România înmînată de ambasadorul britanic pe lîngă guvernul iugoslav în exil lordul Moyne, ambasadorului american pe lîngă guvernul grec și iugoslav în exil, la Cairo, Lincoln MacVeagh.
457. 1943 decembrie 1. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei în legătură cu răspîndirea de manifeste comuniste.
458. 1943 decembrie 9. Notă telefonică a Legiunii de jandarmi Cîmpulung către Prefectura județului Cîmpulung referitoare la încetarea lucrului de către muncitorii de la mina de mangan Arșița din Iacobeni.
459. 1943 decembrie 10. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la măsurile luate de organizația P.C.R. din Capitală privind reorganizarea cadrelor, la tratativele inițiate de comuniști cu social-democrații și Frontul Plugarilor și la propaganda comunistă în Capitală.
460. 1943 decembrie 17, Washington. Analiză a situației politice și militare a României la sfîrșitul anului 1943, întocmită de Biroul pentru informații strategice din Departamentul de Război; explicarea rațiunilor intrării României în război.
461. 1943 decembrie 24. Raport al Prefecturii Poliției Capitalei despre răspîndirea de manifeste pe raza Comisariatului 7 poliție, intitulat *Lupta de eliberare*.
462. 1943 decembrie 27, Istanbul. Raport al șefului serviciului polonez de informații politice trimis la Departamentul de Stat de însărcinatul cu afaceri ad-interim american pe lîngă guvernul polonez în exil la Londra, Rudolf E. Schoenfeld, referitor la situația politică din România la sfîrșitul anului 1943.
463. 1943 decembrie 29, Stockholm. Raport strict confidențial al ministrului S.U.A. în Suedia, Herschel V. Johnson, privind diferitele încercări de a aranja o întîlnire la Stockholm între reprezentanți diplomatici români și sovietici.

LIST OF DOCUMENTS

1. *1939 January*. Manifesto of the Central Committee of the Romanian Communist Party in which the interdiction of the political parties by the royal dictatorship is blamed and the anti-democratic character of the actions made in view of organizing the Front of the National Renaissance is exposed.
2. *1939 January 8*. Informative note regarding the instructions issued by the Central Committee of the Romanian Communist Party for the objects to be promoted by the communists within the Front of the National Renaissance.
3. *1939 January 13*. Informative note on the instructions issued by the Central Committee of the Romanian Communist Party regarding the activity of the party members in the political conditions of the winter and spring of 1939.
4. *1939 January 19*. General Schina's article expressing the decision made by the entire people to fight for the defence of Romania's independence and integrity.
5. *1939 February 3*. Information order of the Gendarmes Legion of Bucharest regarding the spreading of the communist manifeson in several localities of the country.
6. *1939 February 14*. Informative note regarding the setting up of the Communist Youth Commission in the Capital, that had an important role in the process of reorganization the Union of Communist Youth.
7. *1939 March 17*. Manifesto of the Central Committee of the Romanian Communist Party for defending the national independence and territorial integrity.
8. *1939 March 22*. Article published in the newspaper "Universal" on the hospitality given by the population of Cluj and Făgăraș towns to the refugees of Czechoslovakia.
9. *1939 March 25*. Article signed by Nicolae Iorga in which he shows the decision of the entire people to defend Romania's independence and territorial integrity.
10. *1939 March 29*. Excerpt from the speech delivered by Armand Călinescu regarding the directions of the Romanian foreign policy and the results of the partial call-up in March 1939.

11. *1939 April 10*. Note in the newspaper "Lumea nouă" regarding the Workers' Festival held on April 1st in Bucharest, in which Nicolae Ceaușescu took part.
12. *1939 April 17, Bucharest*. Report by the Ambassador of Hungary at Bucharest, Bárdossy László, to the Minister for Foreign Affairs of Hungary, Csaky Istvan, on the Romanian foreign policy under the circumstances of the international political-diplomatic crisis development.
13. *1939 April 30*. Note in "Lumea nouă" concerning the literary soirée on April 22, in which Nicolae Ceaușescu participated.
14. *1939 April*. Statement by the High Command of Wehrmacht, regarding the possibilities to supply Germany with petroleum products in case of war; the ways provided for taking into possession the Romania's oilfields.
15. *1939 May 2*. Informative note concerning the workers' picnic on the stadium of Parcul Veseliei in Bucharest, in which Nicolae Ceaușescu participated.
16. *1939 May 3*. Report on the development of the great anti-fascist May-Day demonstration in Bucharest.
17. *1939 May 3*. Excerpt of Armand Călinescu's speech delivered at the Guilds' General Congress and a fragment of the adopted motion.
18. *1939 May 4*. Note of the Detectives' Body on the discussions made within a meeting of the Youth Central Commission of the Capital, chaired by Nicolae Ceaușescu.
19. *1939 May 6*. Note of the Detectives' Body regarding the activity of the Romanian Communist Party leadership for intensifying the movement of the Peace Front in Romania.
20. *1939 May 9*. Excerpt from the Decree on the composition and activity of the Deputies and Senate Assembly.
21. *1939 May 15*. Note of the Detectives' Body drawing the attention to the intensification of the communist activity among the Romanian railwaymen from Grivița workshops.
22. *1939 May 16*. Note of the Detectives' Body regarding the measures taken by the Romanian Communist Party organization in Bucharest in view of participating in the parliamentary general elections organized in June 1939.
23. *1939 June 1*. Report on the development of the great anti-fascist demonstration on 1 May 1939.
24. *1939 June 7*. Excerpt from the Report of the Central Committee of the Romanian Communist Party on the 6th Plenary Session regarding the participation of the communists in the fight for the country defence under the conditions of the political-strategical situation in summer of 1939.
25. *1939 June 10, Bucharest*. Report by the Ambassador of Hungary at Bucharest, Bárdossy László, to the Minister for Foreign Affairs, Csáky István, concerning the speech delivered by the Romanian Minister for Foreign Affairs, Grigore Gafencu, in the Parliament on Romania's foreign policy.

26. *1939 June 23.* Information order of the Gendarmes Legion of Bucharest regarding the measures established by the Central Committee of the Romanian Communist Party for making more active its organizations in the whole country.
27. *1939 July 22.* Informative note regarding the functioning of the first higher school for the Romanian Communist Party staff, from June 26 to July 20, in Ploiești, the courses of which were attended by Nicolae Ceaușescu.
28. *1939 August 4.* Informative note on Comrade Nicolae Ceaușescu's activity in the Cultural Circle of the textile workers and shoemakers of Bucharest.
29. *1939 August 14.* Informative note regarding the leather dressers and shoemakers picnic held in Bucharest in Parcul Veseliei, organized by the communist militants. Among the participants the young communist Nicolae Ceaușescu and Elena Petrescu (Ceaușescu) are mentioned.
30. *1939 September 6.* Official statement regarding Romania's neutrality.
31. *1939 September 17, Bucharest.* Report by the Ambassador of Hungary at Bucharest, Bárdossy László, to the Minister for Foreign Affairs, Csáky István regarding Romania's internal and external state in the circumstances of starting the Second World War.
32. *1939 September 20.* Article "Polish Refugees in Romania", published in the newspaper "Universul" on the help given to the Polish refugees by the Romanian State.
33. *1939 October 6.* Information order of the Gendarmes Legion of Bucharest concerning the communists activity within the guilds.
34. *1939 November 25.* Information order by the Gendarmes Legion of Bucharest concerning the propaganda activity carried on by the communists among the population.
35. *1939 December 5, Berlin.* A letter of the State Secretary, with special charges in the Reich Ministry for Foreign Affairs, Wilhelm Keppler to Reichsführer SS, Heinrich Himmler, requesting the latter's help for preventing the sabotages from the oil refineries of Ploiești region.
36. *1939 December 24.* Report by the Police Regional Inspectorate of Jassy, the Political Police Department to the Royal Residence of the Prut Region, by which it informs on the spreading of communist manifestos in Bacău, in the night of July 14–15, 1939.
37. *1940 January 9.* Information by the Political Police Dept. bodies about the decision of the Central Committee of the Romanian Communist Party to train the reserve staff attached to every Party organization.
38. *1940 January 31, Washington.* Information by the State Department Section for the European problems to the American ambassadors in Brazil, Colombia and Venezuela in connection with the dispute between the Allies and Germany on the sale of the Romanian oil.
39. *1940 January.* Report by the Police Department of Bucharest regarding the communist activity and the strikes organized in the Capital.
40. *1940 February 21.* Information order by the Gendarmes Legion of Bucharest regarding the targets of the communist propaganda.

41. 1940 February 23. Article published in the newspaper "Scînteia" on the significance of reconstitution of the Union of Communist Youth.
42. 1940 March 16. Order by the Police Inspectorate of Bucegi Region to the police of Giurgiu harbour requesting to take steps against revolutionary activities.
43. 1940 March 17, Bucharest. Report of the Police Department in the Capital regarding the revolutionary activity organized by the communists and the steps taken against them during 10–17 March.
44. 1940 April 6, Bucharest. Report by the Ambassador of Hungary at Bucharest, Bárdossy László to the Minister for Foreign Affairs, Csák István, concerning the statement of the Romanian Minister for Foreign Affairs, Grigore Gafencu, made in the secret meeting of the Parliament's External Commission.
45. 1940 April 12, Galați. Cable by the German Consul at Galați A. Loerner, to the Reich's Ministry for Foreign Affairs about the anti-Hitlerite feeling of the Romanian population.
46. 1940 April 17. Report by the Police Regional Inspectorate of Jassy to the Royal Residence of Prut Region concerning the activity carried on by the Romanian Communist Party.
47. 1940 April 21. Excerpt from the report of the Police Department in the Capital regarding the revolutionary activity carried on in Bucharest, during 14–21 April.
48. 1940 May 5, Berlin. Letter by the German chargé-d'affaires for economic problems in Romania, H. Neubacher, to a gauleiter to Vienna about the difficulties of his mission.
49. 1940 May 8, Bucharest. Cable by the German Minister Plenipotentiary at Bucharest, W. Fabricius, to the Germany's Ministry for Foreign Affairs, taking again a discussion with the Romanian Minister for Foreign Affairs, Grigore Gafencu, on the topic of Romania's foreign policy; Romanian steadfast decision not to be involved in the war and to act for maintaining peace in the Balkans.
50. 1940 May 9, Bucharest. Cable by the German Minister Plenipotentiary at Bucharest, W. Fabricius, to Germany's Ministry for Foreign Affairs, in which the statements made by the Romanian Minister for Foreign Affairs, Gr. Gafencu, to the senator Roth regarding Romania's policy of neutrality are included; Romania's decision to remain beyond any possible conflict caused by the Great Powers in the Balkans and to protect herself in case her sovereignty is violated.
51. 1940 June 22. Decree regarding the transformation of the Front of National Renaissance into the Party of the Nation.
52. 1940 June 22. Decree-Law concerning the defence of the country political order.
53. 1940 June 23, Moscow. Cable by the German Ambassador to the USSR, Friedrich Werner von Schulenburg, to Germany's Ministry for Foreign Affairs about the statement made to him by Veaceslav Mihailovici Molotov regarding the solution of Basarabia question.

54. 1940 June 24. Report of Jassy Police Station about populationn's mood in the town and county. Fragment regarding the communist activity.
55. 1940 June 25, Berlin. Cable by Germany's Minister for Foreign Affairs Joachim von Ribbentrop, informing the German Legation at Bucharest on the attitude adopted by Berlin as regards the Soviet Union's territorial claims.
56. 1940 June 26—28. The ultimatum notes of the Soviet Government and the replies of the Romanian Government published in the newspaper "Universul".
57. 1940 June 27, Berlin. Note of the State Secretary, Ernst Weizsäcker, concerning the talk he had with the Romanian Minister Plenipotentiary regarding the ultimatum note of the Soviet Government.
58. 1940 July 15. Adolf Hitler's letter to Carol II by which the Nazi dictator requested, on an ultimatum language, that Romania should accept some territorial yieldings in Hungary's and Bulgaria's favour.
59. 1940 July 25. Information Bulletin of the Police Station of Oradea. A fragment regarding the population's state of mind and the communist movement in the Bihor county.
60. 1940, the end of July. Note of the Political Police Department bodies on the preventive custody of a group of communists and the setting up of the communist organization "the Anti-war Front".
61. 1940 August 19. Circular order of the Police of Dîmbovița district by which it is pointed out the intensification of the propaganda among the working people as to the communists confining into concentration camps.
62. 1940 August 25. Nicolae Iorga's article regarding Romania's difficult condition owing to the revisionist claims of the Horthy Hungary.
63. 1940 August 25. Fragment from the address of the High General Staff to the Presidency of the Council of Ministers concerning the steadfast attitude of the Romanian Army and people to defend the national territory.
64. 1940 August 26. Survey compiled by the Operations Division of the High General Staff on Romania's political-military condition.
65. 1940 August 29. Information by the Political Police Department bodies regarding the leaflets issued and spread by the Central Committee of the Romanian Communist Party.
66. 1940 August 29. Information note by the Political Police Department bodies as regards the letter received by Iuliu Maniu from the leader of Germans in Alba Iulia, in which it is shown that the German nationality disagree with the "joining of Transylvania to Hungary".
67. 1940 August 30. The text of the Dictate of Vienna on the basis of which the north-western part of Transylvania was taken from Romania and given to the Horthy Hungary by Germany and Italy.

68. 1940 August 30. Appeal addressed by the London broadcasting (BBC) to the Romanian People immediately after the signing of the Vienna Dictate records.
69. 1940 August 30. A piece of news sent by Reuter Agency of London by which it is considered that Romania was obliged to accept the Dictate, after she was compelled to cede other territories too.
70. 1940 August 31. Order by the General Headquarters letting know the military and political pressures owing to which Romania was compelled to accept the Dictate of Vienna.
71. 1940 August. The Manifesto of the Union of the Communist Youth, the Regional Committee of Moldova addressed to the pre-military youth, to the peasants, workers, civil servants, pupils and students.
72. 1940 September 1. Article by which the writer and journalist Zaharia Stancu shows that the Romanian people during their entire history did not conquer foreign lands and the Transylvania is "Romanian and must remain Romanian".
73. 1940 September 1. The telegraphic protest addressed by Iuliu Maniu to Hitler and Mussolini as regards the Dictate of Vienna.
74. 1940 September 2. Circular order forwarded to the great units of the Romanian Army by which the political circumstances in which the Dictate of Vienna was imposed to Romania and the consequences of its non-application by the Romanian State are made known.
75. 1940 September 2. Excerpt from the counter-information bulletin of the General Headquarters regarding the mood and the actions of the masses of the people after the Dictate of Vienna.
76. 1940 September 2, Bucharest. Cable by Germany's Minister Plenipotentiary in Romania, W. Fabricius, on the demonstrations of Cluj and Oradea against the Dictate of Vienna.
77. 1940 September 3. Report by the Police of Timis-Torontal county to the Residence of Timiș Region regarding the protest demonstration of the Romanian people in Timișoara, started by the Romanian workers of the railway workshops on the occasion of the visit in Timișoara of Reichsteleiter Adolf Hühnlein.
78. 1940 September 3, Bucharest. Cable ciphered of Hungary's Ambassador at Bucharest, Bárdossy László, concerning the cable sent by Iuliu Maniu to Adolf Hitler in which the latter protests against the Dictate of Vienna.
79. 1940 September 3. Note of the under-Secretary of propaganda to the Presidency of the Council of Ministers concerning the news sent by the German Legation at Bucharest as regards the condition in Romania after the Dictate of Vienna.
80. 1940 September 4, Timișoara. Address of the German Consulate in Timișoara informing the local prefect's office on the consequences of the Romanians' demonstration in front of the German Consulate in Timișoara, against the Dictate of Vienna.

81. *1940 September 4.* Report by the German Consulate in Timișoara to the German Legation at Bucharest about a demonstration of the Romanians against the Dictate of Vienna; attitude of population towards Adolf Hühnlein, the commander of the German motorized body, who was passing through Timișoara.
82. *1940 September 4, Timișoara.* Report of the German Consulate in Timișoara to the German Legation at Bucharest about the mass meeting and the demonstrations in front of the German Consulate organized by the Romanians of Timișoara against the Dictate of Vienna.
83. *1940 September 6.* Royal Decree regarding the investiture of General Ion Antonescu, the President of the Council of Ministers, with complete powers to lead the Romanian State.
84. *1940 September 6, Berlin.* Note of the Ministerialdirektor of the Political Department in the German Ministry for Foreign Affairs, Ernst Woermann to the State Secretary, regarding the way in which Rome was informed about the sending of a German military commission to Romania.
85. *1940 September 7.* Fragment of the report by the Prefect's office of Arad county submitted to the Ministry for Internal Affairs and to the Prefect's office of Timiș county relating to the demonstration of Arad population against the Dictate of Vienna.
86. *1940 September 9.* Report of the Air Force General Headquarters to the High Command of the 4th Army as regards the state of mind of the subordinate military staff.
87. *1940 September 10.* Information note by the Political Police Department bodies about the orders given by the Central Committee of the Romanian Communist Party to its organizations for intensifying the actions.
88. *1940 September 12.* Report by the 1st Army Corps to the 4th Army concerning the echo of the Dictate of Vienna upon the soldiers and civilians.
89. *1940 September 14.* Decree by which the Romanian State was declared a national-Iron Guard State.
90. *1940 September 16.* Note submitted to the Presidency of the Council of Ministers by the under-Secretary for propaganda informing about the Romanian Communist Party's attitude towards the Antonescu régime.
91. *1940 September 19.* Note by the Directorate of Political Police Department regarding the instructions given by the Central Committee of the Romanian Communist Party for intensifying the propaganda against Antonescu's regime.
92. *1940 September 25.* Excerpt from the report by the General Prosecuting Magistracy of the Court of Appels in Constanța submitted to the Ministry of Justice relating to the activity of the communist organization members of Constanța.
93. *1940 September 26.* Note by the Political Police Department bodies on the intensification of revolutionary propaganda among population, the organization of demonstrations and meetings requesting the release

from prisons both the communists and their sympathizers who were prisoners.

94. 1940 September 28. Report by the General Inspectorate of Gendarmerie on the spreading of communist leaflets in Mărășești, Tecuci, Botoșani and Jassy.
95. 1940 September 29. Information order of the Gendarmes Legion of Mehedinți printing out the recrudescence of the communist movement and the spreading of manifestos addressed both to the workers and the army.
96. 1940 September. A fragment of the communist manifesto urging to fight for a people's government, amnesty, total and immediate release.
97. 1940 Octobre 8. Article regarding the setting up of the Association "Pro Transilvania", published in the newspaper "Timpul".
98. 1940 October 9, Berlin. Cable by the Minister for Foreign Affairs of Germany, J. von Ribbentrop to the German Embassy at Moscow, containing instructions on the way of informing V. M. Molotov the President of the Soviet Union's Council of People's Commissaries regarding the arrival of the German troops in Romania.
99. 1940 October 9, Bucharest. Cable by the German Minister Plenipotentiary, W. Fabricius, to the German Ministry for Foreign Affairs regarding the note by which the British Minister Plenipotentiary at Bucharest, Reginald Hoare, requested from Romania's Minister for Foreign Affairs information about the German troops that were to arrive in Romania.
100. 1940 October 9, Berlin. Cable by the ambassador with special charges in the Ministry for Foreign Affairs, Karl Ritter, ordering the information of the Italian Minister for Foreign Affairs, Galeazzo Ciano di Cortellazzo, as regard Ion Antonescu's request for a German military mission.
101. 1940 October 10, Berlin. Indications by the ambassador Karl Ritter from the German Ministry for Foreign Affairs to the German Minister Plenipotentiary at Bucharest, W. Fabricius, regarding the form of the publication for the Official Statement concerning the settlement of the German Military Mission in Romania and the language to be used in connection with this.
102. 1940 October 10, Berlin. A circular letter signed by Germany's Minister for Foreign Affairs to the German diplomatic representations from abroad concerning the official interpretation as regards the sending of a German military mission and of some training troops in Romania.
103. 1940 October 10, Moscow. Cable by the Embassy Counsellor, W. von Tippelskirch, to the German Minister for Foreign Affairs, J. von Ribbentrop, on the meeting with V. M. Molotov and the latter's information, according to the instructions received, in connection with the arrival of the German troops in Romania.
104. 1940 October 11. Report by the Residence Police of Oravița to the Prosecuting Magistracy of Caraș Districtual Court on the spreading of communist manifestos in Anina in the morning of that day.

105. 1940 October 14. Circular order of the Gendarmes Legion of Bucharest to all gendarmes departments and stations for intensifying the measures taken against the communist propaganda developed all over the country.
106. 1940 October 20—21. Information bulleting issued by the Police Department of the Capital regarding the trial of the printers who stuck labels with communist slogans.
107. 1940 October 24. Information of the General Inspectorate of Gendarmerie about the spreading of communist manifestos in Brașov county.
108. 1940 November 3. Note regarding the demonstration organized in Piața Obor (Obor Market).
109. 1940 November 5, Bucharest. Cable by the German Minister Plenipotentiary in Romania, W. Fabricius, concerning the anti-Nazi and anti-war demonstrations in Bucharest, organized by the communists.
110. 1940 November 7. Cable ciphered by the General Inspectorate of Gendarmerie to its territorial units about the intensification of the communist activity.
111. 1940 November 7. Information by the General Inspectorate of Gendarmerie on the spreading of the communist publication "Tânărul luptător" (The Young Fighter) in Ploiești.
112. 1940 November 7—11. Information by the General Inspectorate of Gendarmerie about the spreading of communist manifestos in the quarter "Apărătorii Patriei" of Bucharest.
113. 1940 November 8. Excerpt from the information bulletin of the Information and Bulletins Department to the General Secretariat of the Presidency of the Council of Ministers regarding the communist activity.
114. 1940 November 9. Excerpts from the information bulletin submitted to the Presidency of the Council of Ministers regarding the activity of the communists in Constanța and Bucharest.
115. 1940 November 13. Decree-Law by which Antonescu's legionary Government establishes measures for "ensuring" the public order and the State interests.
116. 1940 November 13. Information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers. Data regarding the development of the communist propaganda.
117. 1940 November 14, Brasov. Report by the vice-consul of Hungary, at Brașov, Csopey Dénes, to the Minister for Foreign Affairs, Csáky István, concerning the statement made by Iuliu Maniu to Ion Antonescu on his doubts as to the German victory and the need to prepare a second team of Government in case it is necessary to join the British.
118. 1940 November 14. Excerpt from the information bulletin of the Council of Ministers Presidency pointing out the communist movement in various areas of the country.
119. 1940 November 15. Excerpt from the information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the actions of the communists in Bucharest, Jassy and the Ilfov district.

120. *1940 November 15.* Excerpt from the information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the actions of the communists in the Capital, Reșița, Jassy, Turnu Severin.
121. *1940 November 29.* Information note about the spreading of some communist manifestos in the Romanian railway workshop of Pascani.
122. *1940 November 30.* Note of the Special Intelligence Office regarding the instructions given by the leadership of the Romanian Communist Party for establishing connections with the staff of the National-Peasant Party in view of organizing the opposition against the Iron-Guard régime.
123. *1940 November.* Internal informative notes forwarded to the Presidency of the Council of Minister regarding anti-Nazi and anti-dictatorial demonstrations.
124. *1940 November.* Counter-informative synthesis of the General Headquarters submitted to the Presidency of the Council of Ministers about the communist propaganda among the army.
125. *1940 December 1–2.* Informative note concerning the communist activity in Bucharest, Mediaș, Sibiu.
126. *1940 December 4.* Letter addressed by Iuliu Maniu to general Ion Antonescu in which, referring to the indignation and disgust of all the strata of the Romanian society, he expresses his concern as regards the internal state of the country.
127. *1940 December 9.* Information order regarding the pointing out of the communist manifestos spreading in Bucharest.
128. *1940 December 12.* Information taken over from Reuter Press Agency, sent to the 1st Department of the German Ministry for Foreign Affairs, concerning the acts of sabotage in the petroleum area of Romania.
129. *1940 December 13.* Circular order of the Gendarmes Legion of Bucharest relating to the pursuit of the communist groups what spread anti-legionary slogans.
130. *1940 December 14.* Information order of the Gendarmes Legion in Bucharest as regards the spreading of the communist manifestos in the Capital.
131. *1940 December 15.* Report by the Directorate of the Political Police Department to the Minister for Internal Affairs concerning the trial of the communists in Mediaș and Sibiu.
132. *1940 December 18.* Excerpt from the Decree-Law concerning the dissolution of guilds.
133. *1940 December 18.* C. I. C. Brătianu's letter to general Ion Antonescu in which he draws the attention to the danger represented by Romania's economic dependence on the Nazi Germany.
134. *1940 December 19.* Note of the Directorate of the Political Police Department pointing out that the communist movement gain advantage in the industrial regions, fact that drew the attention of the Liberal Party leadership.
135. *1940 December 19.* Informative note about the activity of the communists among the workers of "Vulcan" factory.

136. 1940 December 21. Note of the Directorate of Political Police Department regarding the begining of the trial of the Bucharest communist organization.
137. 1940 December 23. Excerpt from the report by the first prosecutor of the Prosecuting Magistracy of Vlașca Law Court to the Minister of Justice, in which there is pointed out the spreading of communist manifestos to the dwellings of Vlașca county citizens, during the period of 15—22 December 1940.
138. 1940 December 28. Order of the Prefect's Office of Arad county to the Gendarmes Legion of Arad regarding the investigation made of the sabotage acts committed against the Nazi Army by the people in Arad—Nădlac area.
139. 1940 December 28. Report by the A.F.I. Agency, via Istanbul, regarding the numerous sabotage acts in the oil distilleries, railways, etc.
140. 1940 December 28. Statement addressed by Iuliu Maniu to Hitler and Mussolini in which it is asserted that the Dictate of Vienna was a flagrant injustice.
141. 1941 January 13. Excerpt from a report by General Headquarters forwarded to the Ministry of National Defence regarding the methods and means of communist propaganda.
142. 1941 January 20. Order by the General Headquarters for alarming and shifting a regiment of border guards to Bucharest in view of suppressing the Iron Guard rebellion.
143. 1941 January 20. Order by the General Headquarters, for alarming a battalion of the 2nd Regiment in view of suppressing the Iron Guard rebellion.
144. 1941 January 21. Report by the 2nd Army Corps to the General Headquarters as regards the Order of the Ministry for Internal Affairs for suppressing the Iron Guard rebellion.
145. 1941 January 21. Report on the measures taken by the Military Headquarters of the Capital for suppressing the Iron Guard rebellion.
146. 1941 January 30. Note regarding the order of the Presidency of the Hungarian Council of Ministers concerning the orders given for the official change of the surnames and first names of the Romanians in north-western Transylvania.
147. 1941 January 31. Excerpt from the report by the Regional Police Inspectorate of Jassy regarding the actions organized by the regional Committee of the Romanian Communist Party and by the organization of the Union of the Communist Youth in Moldavia.
148. 1941 January. Manifesto of Botoșani Districtual Committee of the Romanian Communist Party by which the peasants, workers, soldiers and intellectuals were called to fight for improving the living conditions, for overthrowing the Antonescu's legionary regime and for chasing the Hitlerites out of the country.
149. 1941 February 2. Memo by C. I. C. Brătianu to general Ion Antonescu expressing his opinion on the ways and means of Government after the suppression of the Iron Guard rebellion.

150. *1941 February 5*. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers, regarding the instructions given by the leadership of the Romanian Communist Party as to the start again the campaign of workers' claims and the spreading of communist leaflets in Constanța.
151. *1941 February 17*. Excerpt from the Decree-Law regarding the militarizing of the State and private institutions and enterprises.
152. *1941 February 21*. A letter by C. I. C. Brătianu to general Ion Antonescu expressing his attitude towards the internal and external condition of the country.
153. *1941 February 26*. The leaflet "From the Iron Guard Régime to the Military Dictatorship", issued by the Central Committee of the Romanian Communist Party, in which it is shown up the anti-national policy of Antonescu's Iron Guard regime, revealing the causes of the Iron Guard rebellion of January 21–23 and the deep reactionary nature of the new Government.
154. *1941 February*. Manifesto of the Dobrudja Regional Committee of the Romanian Communist Party showing up the real character of the Iron Guard rebellion of January 1941 and calling the Romanian people to fight for overthrowing the Antonescu's legionary regime and the chasing the Hitlerites out of the country.
155. *1941 February*. Manifesto by which the academic youth is urged to fight against the Nazis.
156. *1941 March 13*. Excerpts from the Decree-Law regarding the farm labourers' mobilization.
157. *1941 March 18*. Information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the communist organization in Poiana Câmpina village, Prahova county.
158. *1941 March 21*. Excerpt from the report by the Regional Police Inspectorate of Galați about the activity of the regional central communist organization "Dunărea de Jos" of the Romanian Communist Party in Focșani.
159. *1941 March 23*. Fragment of the information bulletin submitted to the Presidency of the Council of Ministers concerning the action of printing the communist slogans in the Capital.
160. *1941 March 26, Bucharest*. The Ministry for External Affairs of Italy informs the Royal Ministry for Internal Affairs of Italy on the news sent by the Italian Royal Vice-consulate of Timișoara regarding the re-organization of the communist movement in Banat and the actions undertaken against the war.
161. *1941 March 27*. Informative note concerning the propaganda activity carried on by dr. Petru Groza within the Ploughmen's Front.
162. *1941 March*. I. Antonescu's reply to several written memos sent by C. I. C. Brătianu, the President of the National-Liberal Party.
163. *1941 April 1*. Note of the Political Police Dept. bodies about a new meeting centre of the communists in Turnu Severin.
164. *1941 April 1*. Informative note forwarded by the Prosecutor's Office of Ilfov Law Court as regards Virgil Madgearu's assassination.

165. 1941 April 1. Informative note submitted by the Prosecutor's Office of Prahova Law Court regarding professor Nicolae Iorga's assassination on November 27, 1940.
166. 1941 April 2, Bucharest. Cable by the special chargé-d'affaires for economic problems attached to the German Legation at Bucharest, H. Neubacher, regarding Romania's internal condition. References to the active communist propaganda.
167. 1941 April 4. Iuliu Maniu's letter to general Ion Antonescu informing about the attitude of the National Peasant Party towards a possible military engagement, beside the Nazi Germany against Yugoslavia.
168. 1941 April 4, Rome. Note of the Ministry for External Affairs of Italy conveying to the Royal Ministry of Internal Affairs of Italy and the Italian embassies and legations in Berlin and Moscow and Sofia, Belgrad and Budapest, information on the reorganization of the party staff and on the new directions regarding the communist propaganda in Romania.
169. 1941 April 5. Note of the Political Police Dept. bodies about the Romanian Communist Party's directives as regards the census, relief of the families of those who were concentrated and the boycotting of same Government newspapers.
170. 1941 April 8. C. I. C. Brătianu's letter to general Ion Antonescu in which he stated again his opinion about the need of maintaining Romania's neutrality in the war between the Axis and Yugoslavia.
171. 1941 April 9. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers, regarding the printing and spreading by the communists of some leaflets with a disguised title, containing the documents: *For the Peace and National Independence of the Romanian People* and *From the Iron Guard Régime to the Military Dictatorship*.
172. 1941 April 17. Excerpts from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers, about the spreading of a communist manifesto in the Jassy area.
173. 1941 April 22. A special informative bulletin submitted by the Gendarmerie General Inspectorate regarding the strike of the workers of Lupeni and Aninoasa mines.
174. 1941 April 23. Report by the Prefect's Office of Hunedoara county accompanied by the official report forwarded to the Ministry for Internal Affairs and Ministry of Labour, regarding the strike of the miners in Valea Jiului, started on April 15.
175. 1941 April 26. Excerpt from the informative bulletin submitted to the Presidency of the Council of Ministers concerning the communist propaganda developed in the Tei quarter of the Capital.
176. 1941 April 28. Address by the Presidency of the Council of Ministers to the Ministry of Justice by which there are forwarded the informative note relating to the strike of the miners in Valea Jiului.
177. 1941 April 28. Note of the Police Department of the Capital about the activity carried on by the communists for celebrating the May-Day.

178. *1941 April 29.* Order by the Ministry for Internal Affairs to the prefect of Putna county regarding the destruction of the telephonic and telegraphic lines of the German Army and the necessary measures to prevent the sabotage. In appendix: table of destructions made in Vlașca, Ilfov, Teleorman and Dolj counties in the period March 28 — April 15, 1941.
179. *1941 April 30.* Informative bulletin of the Police Department of the Capital pointing out the instructions of the Central Committee of the Romanian Communist Party regarding the celebration of the May-Day.
180. *1941 April 30.* Informative note forwarded to the Regional Police Inspectorate of Suceava regarding the aversion of the Romanian population to the Nazi Germany.
181. *1941 April 30.* Informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers. Fragment regarding the pointing out by the General Headquarters that 150 communists were identified in Constanța.
182. *1941 April.* Editorial of the "Adevărul dobrogean" (The Dobrudja Truth), newspaper of Dobrudja Regional Committee of the Romanian Communist Party.
183. *1941 May 3.* Order of the Police Station of Ploiești to the Police Station of Slănic as regards the instructions given by the Romanian Communist Party in view of the carrying on the actions dedicated to the May-Day.
184. *1941 May 15.* Report by the General Administrative Inspectorate to the Ministry for Internal Affairs regarding the hostile feeling of the Romanian intellectuals and army against the German Army.
185. *1941 May 19.* Excerpt from the Report of the Police Department of the Capital concerning the spreading of many copies of the manifesto signed by the Central Committee of the Romanian Communist Party, entitled *Working Men and Women, Citizens* in the working arrondisements of Bucharest.
186. *1941 May 24, Bucharest.* Cable sent by the Minister Plenipotentiary of Germany at Bucharest, M. von Killinger, about the internal situation of Romania; the suppression of the strike from the charcoal mines of Petroșani.
187. *1941 May 28.* Order by the Presidency of the Council of Ministers to the Ministry of Labour where it is rendered obvious the resistance of the Romanian population to the pro-Nazi policy.
188. *1941 May 28.* A circular letter addressed by the Police Department of the Capital to the police stations being informed about the sabotages committed against the German army.
189. *1941 May 31.* Order of the Police Station of Ploiești to the Police Station of Cîmpina informing that the Romanian Communist Party give instructions for the creation of a responsible for women's activity beside the local organizations in order to intensify the communist propaganda.
190. *1941 May.* Synthesis on the Hungarian atrocious deeds committed between September 1, 1940 and May 15, 1941 in the Northern Transylvania, ceded to Hungary by the Dictate of Vienna on August 30, 1940.

191. 1941 June 2. Information order of the Gendarmerie' General Inspectorate addressed to the units dependent on it, letting known the decision of the Central Committee of the Romanian Communist Party regarding the development of an extensive actions among the town and village population.
192. 1941 June 11. Fragment of the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the arresting of communists in the Capital.
193. 1941 June 12. Fragment of the information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the arresting of 119 communists in the Capital and their sending to the concentration camp in Tîrgu Jiu.
194. 1941 June 15, Rome. Note of the Ministry for External Affairs of Italy announcing the Royal Ministry of Internal Affairs of Italy the information received from the Italian Royal Vice-consulate at Timișoara in connection with the arresting of the main representatives of the communist regional centre of Jassy.
195. 1941 June 19. Cable sent by the General Headquarters of the German land Army to the High Command of the German troops in Romania regarding Führer's decision that the German requirements to the Romanian army should appear in the command of the military operations as orders issued by general Ion Antonescu; details of the procedure for this.
196. 1941 July 1. Report by the Prefect's Office of Covurlui county to the Ministry of the Internal Affairs. Fragment regarding the sending of 53 communists to the concentration camp in Tîrgu Jiu and the arresting of 100 workers of Galati port.
197. 1941 July 5. Information note of the Political Police Dept. bodies informing on Petru Groza's activity in Deva.
198. 1941 July 5. Information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers. Excerpt regarding the arresting of communists from Constanța and the recent instructions given by the leadership of the Romanian Communist Party.
199. 1941 July 8. The circular letter of the Central Committee of the Romanian Communist Party establishing the tasks for mobilizing the Romanian people in view of organizing the fight for overthrowing Antonescu's régime, the sabotage of the anti-Soviet war and the chasing of the Nazi troops (fragment).
200. 1941 July 17. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministry concerning the spreading of communist manifestos over the territory of Moțac village (Baia district).
201. 1941 July 19. Note of the Political Police Dept. bodies about the instructions given by the Central Committee of the Romanian Communist Party.
202. 1941 July 19. Information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers. Excerpt regarding the conviction of 13 members belonging the communist organization of Valea Jiului.

203. 1941 July 23. Information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers. Excerpt regarding the workers' state of mind and the communist propaganda.
204. 1941 July 25. Information bulletin of the Police Dept. of the Capital concerning the actions started by the local organization of the Romanian Communist Party.
205. 1941 July 29. Information bulletin of the Presidency of the Council of Ministers. Fragment concerning the activity of the communist organization of Ilfov county and the achievement of labels containing communist slogans.
206. 1941 July 29. Excerpt from the informative bulletin submitted to the Presidency of the Council of Ministers as to the organization of sabotages by the communists from prisons and the concentration camps.
207. 1941 July 31. Information bulletin of the Police Department of the Capital regarding the actions undertaken by the Romanian Communist Party for helping the families of those sent to the concentration camp and for the intensification of the communist propaganda work.
208. 1941 August 4. Informative note of the Police Department of the Capital as to the communists' trials to establish contacts with the leaders of the political groups in the matter of the anti-Hitlerite and anti-Antonescu attitude.
209. 1941 August 4. Excerpt from the informative bulletin of the Presidency of the Council of Ministers regarding the arresting of communists acting at Mediaș.
210. 1941 August 5. Information bulletin of the Police Department of the Capital regarding the directions of activity for the organization of the Romanian Communist Party in Bucharest.
211. 1941 August 7. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the communist nucleus from Malaxa Works in Bucharest.
212. 1941 August 8. Fragment of the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the spreading of communist leaflets in Banat and the actions started by the communists in view of setting up the People's Front and the National Front against Foreign Invaders.
213. 1941 August 10–17. Summary bulletin drafted by the Ministry of Justice based on the reports of the General Prosecutor's offices. Fragment regarding the communist organization in Arad and the organization of the communist youth in Deva.
214. 1941 August 15. Excerpt from the report by the Police Department of the Capital regarding the discovery of communist manifestos addressed to the women. In appendix: a copy of this manifesto.
215. 1941 August 20. Excerpt from the informative bulletin of the Presidency of the Council of Ministers concerning the arresting of communists in Bucharest.
216. 1941 August 21. Note by the Police Department of the Capital concerning the intensification of the sabotage actions organized by the communists.

217. 1941 August 22. Fragment of the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the spreading of the communist manifestos in Bucharest and the actions of sabotage planned by the leadership of the Romanian Communist Party.
218. 1941 August 26. Note of the Ministry for External Affairs of Italy conveying to the Royal Ministry for Internal Affairs of Italy and to its diplomatic representations in Berlin, Madrid, Budapest, Sofia, Belgrad, Zagreb, Bratislava, Bern, Lisbon and Athens the information received from the vice-consul of Timișoara regarding the communist activity.
219. 1941 August 27. Informative note by the Police Department of the Capital about the communists' position regarding the letter sent by Iuliu Maniu to Ion Antonescu.
220. 1941 August 29. Information of the Police Department of the Capital about the position of the Central Committee of the Romanian Communist Party against the social-democratic and national-pesant party membership.
221. 1941 August 31. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers with references to the discovery of communist nuclei at Deva and Simeria.
222. 1941 September 3. Note of the Special Intelligence Department on the directions of the Central Committee of the Romanian Communist Party drafted on the occasion of 2 years passed since the start of the world war.
223. 1941 September 5, Bucharest. Cable sent by the special chargé-d'affaires for economic problems attached the German Legation in Bucharest, H. Neubacher and of the Minister Plenipotentiary of Germany at Bucharest, M. von Killinger, by which they request the reinforcement of the area Portile de Fier, exposed to the acts of sabotage.
224. 1941 September 6. The programme of the Central Committee of the Romanian Communist Party, entitled *The Fight of the Romanian People for Freedom and National Independence*, where it is substantiated the political and strategic line of the Romanian Communist Party in view of overthrowing Antonescu's dictatorship and the removal of the country from the Hitlerite war.
225. 1941 September 9, Bucharest. Report by the Ambassador of Hungary at Bucharest, Nagy László regarding the internal situation of Romania the anti-war feeling, the opposition to the participation in the war and the decision to act for the release of the Transylvanian north-western part.
226. 1941 September 12. Fragment of the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the manifestos distributed at Sibiu (the machine factory "Rieger Andreas") and in Bucharest (manifesto entitled *To All Working Men and Women and Young People of Vulcan Factory*).
227. 1941 September 15. Note by the Political Police Dept. bodies informing on the late instructions given by the Communist Party regarding the

- enlisting of party members, the intensification of the actions for helping the prisoners etc.
228. 1941 September 18. Information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers. Excerpt regarding the distribution of an anti-war manifesto by which the United Working Front is supported.
229. 1941 September 24. Information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers. Fragment concerning the spreading of a communist manifesto entitled *Appeal to the Romanian Intellectuals*, in Bucharest.
230. 1941 September 29. Excerpt from the report by the Police Department of the Capital to the General Directorate of Police in which it is pointed out the spreading of communist manifestos and the arresting of communists in the Capital.
231. 1941 September 29. Report by the General Headquarters addressed to the 3rd Army informing about the actions undertaken by the members of the Communist Party among the army and the need to take steps which should lead to the discovery of the communists acting in the army.
232. 1941 October 1. Fragment of the counter-intelligence synthesis of the 3rd Army regarding the nature of the activities carried on by the Communist Party.
233. 1941 October 2. Excerpt from the Decree-Law regarding the labour regime during the state of war.
234. 1941 October 3. Information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers. Excerpt regarding the distribution of the programme entitled *The Fight of the Romanian People for Freedom and National Independence*.
235. 1941 October 22. Manifesto of the Central Committee of the Union of the Communist Youth by which the young people of Romania are called to sabotage the war and to organize itself in view of overthrowing Antonescu's dictatorship.
236. 1941 October 25. Order of the Police Station of Ploiești to the Police Station of Filipești letting known the instructions given by the Romanian Communist Party concerning the organization of the resistance against Antonescu's régime and the Nazis.
237. 1941 October 31. Informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers in which it is pointed out the spreading of the communist manifesto entitled *Romanian Men and Women*.
238. 1941 November 1. Fragment of the note issued by the Police Department of the Capital in which it is shown the arresting of the three members of the Local Committee of the Romanian Communist Party — the Black Arrondissement.
239. 1941 November 1—3. Communist manifesto entitled *Young People, Workers, Peasants and Intellectuals, Comrades!* signed by the Central Committee of the Union of the Communist Youth by which it is defended the necessity to set up the united patriotic front of the Romanian youth.

240. 1941 November 3. Manifesto entitled *Brothers of Romania! Workers Intellectuals, Women, Young People!* distributed by the Committee of the 1st Yellow Arrondissement of Bucharest, belonging to the Romanian Communist Party, in which the inhabitants of the Capital are called to organize themselves in the United Working Front.
241. 1941 November 4. Information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers. Fragment regarding the arresting of 8 members of the Communist Party in the Capital and the discovery of 60 communist manifestos entitled *Brothers of Romania! Intellectuals, Women and Young People!*, signed by the Committee of the 1st Yellow Arrondissement of the Romanian Communist Party.
242. 1941 November 6. Information by the Police Department of the Capital about the decision of the local Committee of the Romanian Communist Party to prepare and issue a manifesto against the plebiscite of November 9.
243. 1941 November 8. Order by the Police Station of Ploiești to the Police Station of Urlați from which it results that the Romanian Communist Party decided to set up clandestine schools for training the party members.
244. 1941 November 14. Information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers. Fragment regarding the arresting of communists of the ICAR Airplanes Factory in Bucharest.
245. 1941 November 21. Information by the Police Department of the Capital about the instructions given by the local leadership of the Romanian Communist Party to their members regarding the matter of connections, between the party members and the youth recruited in order to leave for Germany etc.
246. 1941 November 30, Budapest. Memo forwarded by the president of the Target Shooting Association of Hungary, baron Atzel Eduard (Ede) and by Hejas Ivan, the leader of the "Ragged" guards to the Prime Minister, dr. Bárdossy László, in which they suggest measures which should lead to the desnationalization and the elimination of the Romanians from the north-western part of Transylvania; the informative note contains the remarks and consent of the Hungarian Prime Minister on the measures suggested in the memo.
247. 1941 November. Manifesto distributed by the Committee of the 3rd Blue Arrondissement of Bucharest belonging to the Romanian Communist Party in which an appeal is made to the fight for chasing the German troops out of the country and for the removal of Romania from the war waged against the Soviet Union.
248. 1941 December 3. Informative note sent by the Regional Police Inspectorate of Jassy regarding the actions carried on by the communists for setting up the United National Front.
249. 1941 December 9. Official statement regarding the ultimatum note of the Great Britain addressed to Romania on 30 November 30; 1941.
250. 1941 December 13. Information bulletin submitted to the Presidency of the Council of Ministers. Fragment concerning the communist organization of Brașov.

251. 1941 December 14. Official statement concerning the note of the Romanian Government addressed to the U.S. Government on December 12, 1941.
252. 1941 December 18. Information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers. Excerpt regarding the spreading of communist manifestos in Timișoara.
253. 1941 December 31. Counter-intelligence synthesis forwarded by the Ministry for Internal Affairs to the Presidency of the Council of Ministers. Fragment regarding the activity of the communists in the Capital.
254. 1942 January 1. Cable by the General Headquarters to the 3rd Army regarding the mood of the units belonging to the Mountain Corps Body.
255. 1942 January 5. Cable by the 3rd Army to the General Headquarters concerning the measures taken by the German Commands in order to determine the Romanian troops to participate in the battles.
256. 1942 January 18. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the intensification of the communist propaganda among the military and their families.
257. 1942 January 19. Informative synthesis for December 1941 forwarded to the Presidency of the Council of Ministers as regards the working people problem and the communists' activity.
258. 1942 January 19, Bucharest. Memo signed by C. I. C. Brătianu and Iuliu Maniu addressed to Ion Antonescu, in connection with the war going on and the retreat of the Romanian troops from the territory of the Soviet Union.
259. 1942 January 20. Ion Antonescu's letter of reply to the Army Corps Adj't-General, Icsif Iacobici, in which there are shown the reasons of his dismissal from the function of Head of General Headquarters.
260. 1942 January. Resolution of the Central Committee of the Romanian Communist Party entitled *Romanian People's Destruction or Saving* by which the communists' tasks as to the organization of the anti-fascist resistance are established.
261. 1942 February 1. Excerpt from the synthesis by counter-intelligence of the 3rd Army related to the activity of the Communist Party members in Bucharest and Constanța.
262. 1942 February 2. Communist manifesto addressed to the workers of the industrial enterprises I.A.R. Astra and Voina and to the population of Brașov.
263. 1942 February 6, Brașov. Excerpt from the report by the Consul of Hungary at Brașov, Sztankay Zoltán, regarding the general call to arms in Romania, the anti-war state of mind, and Antonescu's unpopularity.
264. 1942 February 6. News transmitted by A.F.I. Agency concerning the protest of the political parties against the anti-Soviet war going on.
265. 1942 February 13, Brașov. Report by the Consul of Hungary at Brașov, Sztankay Zoltán regarding the memorandum forwarded by Iuliu Maniu and C. I. C. Brătianu to Ion Antonescu.

266. 1942 February 15. Note of the Head of the Operation Department to the Intelligence Department of the General Headquarters regarding the Romanian troops' mood and the measures taken by the German Commands in order to make them take part in the battles.
267. 1942 February 16. Informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the distribution of communist manifestos in Bucharest.
268. 1942 February 16. Order of the Police Station in Galați to the Police Station of the 2nd District in which it is pointed out that communist manifestos were found at the soldiers coming back from the front.
269. 1942 February 17. A letter of general Manoliu, the Commander of the 4th Brigade of Mountain Corps in which he shows the difficult condition of the troops and requests the removal of the unit from the fighting disposition and its return to the country.
270. 1942 February 18. Report of the Army Corps Adj.-General, Iosif Iacobici, on the divergencies between his position as Head of the General High Staff and the military political line given by Antonescu.
271. 1942 February 22. Excerpt from the synthesis of the counter-intelligence bodies for January 1942 forwarded by the Political Police Dept. to the Presidency of the Council of Ministers, regarding the activity of the Romanian Communist Party.
272. 1942 February 27. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers, concerning the intensification of the communist propaganda and the discovery made by the bodies of the Police Department of the Capital as to the existence of the communist organization acting in the printing houses of „Monitorul oficial” (The Official Gazette), and „Imprimeriile statului” (The State Printing Offices).
273. 1942 February. Information note of the Political Police Dept. about the measures established by the Central Committee of the Romanian Communist Party.
274. 1942 March 10. Excerpt from the informative bulletin of the Presidency of the Council of Ministers regarding the new instructions of the Roumanian Communist Party for the organization of street demonstrations and sabotage acts as well as for the development of the propaganda among the army and the pre-military workers.
275. 1942 March 11. Appeal transmitted by the broadcasting station „România liberă” (The Free Romania) urging the Romanian people to fight against Antonescu's régime and the Hitlerite war.
276. 1942 March 13. Fragment of the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the trial of the communist organization from the companies I.A.R. and ASTRA of Brașov.
277. 1942 March 14. Excerpt from the informative bulletin forwarded to Presidency of the Council of Ministers concerning the trial of the communist printers from the printing house for „Monitorul Oficial” (Official Gazette).
278. 1942 March 16. Excerpt from the informative bulletin submitted to the Presidency of the Council of Ministers regarding the communist

- propaganda going on and the appearance of a manifesto in Timișoara, urging to the union of all patriotic forces.
279. 1942 March 17. Report by the General Headquarters showing that the Romanian Communist Party gave instructions related to the intensification of the propaganda among the soldiers.
280. 1942 March 18. „România liberă” broadcasting communiqué regarding the setting up of the National Romanian Anti-Hitlerite Front and the actions of the partisans groups.
281. 1942 March 19. Excerpt from the informative bulletin of the Presidency of the Council of Ministers regarding the propaganda activity of the communist organization the Red Aid.
282. 1942 March 24, Bucharest. Letter by the German Minister Plenipotentiary at Bucharest, Manfred von Killinger, to the President of the German-Romanian companies for purchasing the Dassler grain, and about the need of cereals on the Romanian market.
283. 1942 March 29. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers as regards the spreading of a communist manifesto in Botoșani addressed to the youth.
284. 1942 March 31. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers relating to the trial of 19 communists judged by Court Martial in Brașov.
285. 1942 April 8. Order of the Regional Inspectorate of Police in Bucharest to the Police Department of Tîrgoviște by which it is requested to take measures counter to intensifying the communist propaganda against the war and against the organization of the partisan groups, pointing out the memo of the Central Committee of the Romanian Communist Party entitled *The Predatory Attack against the Soviet Union and the Romanian Communist Party Question*.
286. 1942 April 14. Informative order sent to the General Inspectorate of Gendarmerie about the new directives conveyed by the Romanian Communist Party to the subordinate bodies.
287. 1942 April 15. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the instructions given by the Romanian Communist Party for celebrating the May-Day.
288. 1942 April 18. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the spreading of „România liberă” propaganda bulletin issued by communists in the Capital within the framework of action for setting up the United National Front.
289. 1942 April 20. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers relating to the communist propaganda developed in the Capital by the United National Front.
290. 1942 April 22. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the communist actions in the Capital organized in view of the May-Day.
291. 1942 April 25. Order by which the 1st Corps of Army requests measures for preventing the sabotage of the lines of communications at Rm. Vilcea and Pitești.

292. 1942 April 30. Excerpt from the information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers as to the actions of communist propaganda for the May-Day.
293. 1942 April. Manifesto spread in Bucharest folded in the advertising prospectus for the shoe polish „Gladys”, addressed by the Central Committee of the Romanian Communist Party to all social strata for setting up the united front of the working class and the Anti-Nazi National Front for the sabotage of the Nazi war machinery and the overthrowing the Antonescu's régime.
294. 1942 May 1. Manifesto of the Patriotic Front Committee of Moldavia for calling the entire Romanian people to patriotic fight.
295. 1942 May 6. Excerpt from the information bulletin of the Presidency of the Council of Ministers, regarding the propaganda developed by the communists within the Patriotic Front.
296. 1942 May 21. Excerpt from the information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the communist manifestos distributed in the Capital.
297. 1942 May 27. Excerpt from the information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the workers' strikes from the oil pipe-line Constanța-Cernavodă and from the textile factory Arădana of Arad.
298. 1942 May 28. Excerpt from the information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the intensification of the communist propaganda in the Capital, signalling the distribution of the „Information Bulletin for the Patriotic Fight of the Romanian Youth”, dated 15 May, 1942.
299. 1942 June 4, Bucharest. Report by the military attaché of the Hungarian Embassy at Bucharest concerning the discovery of the communist organization the purpose of which was to organize sabotage actions at Prahova oil fields.
300. 1942 June 8–14. Fragment of the summary bulletin of the Ministry of Justice forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the spreading of communist manifestos in Piatra Neamț city.
301. 1942 June 16. Information order of the General Inspectorate of Gendarmerie concerning the organization of youth cells headed by the Romanian Communist Party within the youth Patriotic Front.
302. 1942 June 20. Excerpt from the information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the distribution of the leaflet entitled „Bulletin for the Patriotic Fight of the Romanian Youth”, dated June 10, 1942.
303. 1942 July 4. Excerpt from the information bulletin submitted to the Presidency of the Council of Ministers regarding the activity of the communists in the 2nd Black Arondissement and the communist manifestos spread in the Capital.
304. 1942 July 5. Excerpt from the information bulletin of the Presidency of the Council of Ministers concerning the manifestos against Antonescu and war, distributed in Arad.

305. 1942 July 6. Order of the Police of Botoșani to the Police Station of Hîrlău by which it is shown the decision of the Central Committee of the Romanian Communist Party to diffuse a manifesto on the occasion of the 22 of June, requesting to follow up those shown.
306. 1942 July 13. Fragment of the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers as regards the issued and spreading of the „Information Bulletin no 4, for the Patriotic Fight of the Roumanian Youth“ dated July 4, 1942 and a leaflet of communist propaganda, by the Romanian Communist Party.
307. 1942 July 25. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the communist manifesto entitled *To the Patriots of Rogișor-Malaxa Works* spread in the Capital.
308. 1942 July 27. Excerpt from the information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the appearance of communist manifestos in Timișoara, addressed by the Banat Regional Committee of the Romanian Communist Party to the Romanian people, to the coinhabiting nationalities, and to the soldiers.
309. 1942 July-August. Fragment of the report by the Prefect of Brașov county forwarded to the Ministry for Internal Affairs, concerning the communist activity in Brașov county.
310. 1942 August 11. Fragment of the synthesis by the counter-intelligence bodies as to the directions of the Communist Party actions.
311. 1942 August 12. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the actions planned by the Central Committee of the Romanian Communist Party within the Patriotic Front.
312. 1942 August 17. Fragment of the informative bulletin of the Presidency of the Council of Ministers regarding the spreading of communist manifestos addressed to the soldiers in Rahova quarter of Bucharest and the trial of the communist organizations of the Capital, discovered on April 27 and June 17.
313. 1942 August 20. Confidential report of the Townhall of Cîmpuri village to the Prefect's Office of Putna county regarding the hostile position of the village inhabitants against the exceptional measures taken by the Government and by the higher authorities.
314. 1942 September 13. Information synthesis drafted by the Police Department of the Capital in connection with the activity of the communists in Bucharest.
315. 1942 September 16. Excerpt from Law no. 687 for fighting against the transmission of information and the sabotage in the private and public enterprises and warehouses.
316. 1942 September 19. Fragment of the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the spreading of communist manifestos at Făgăraș, urging to the organization of the patriotic front of struggle against the war, for independence and national liberation.

317. 1942 September 21–27. Fragment of the brief bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the anti-Hitlerite and anti-Antonescu, demonstrations signalled by the Prosecutor's Office of Hunedoara Law Court.
318. 1942 September. Excerpt from the monthly synthesis of the counter-intelligence bodies regarding the state of mind of the army and civilians and the causes determining its course.
319. 1942 October 7. Note of the Political Police Dept. bodies informing on the dispositions of the leadership of the Romanian Communist Party organization in Bucharest so as to help the prisoners of war.
320. 1942 October 11. Note of the Police Department of the Capital informing of the tasks given by the Central Committee of the Romanian Communist Party to the organizations of the Capital in the week from 11 to 18 October.
321. 1942 October 13. Information by the Political Police Dept. bodies on the indications given by the leadership of the Romanian Communist Party organization in Bucharest to the districtual organization to intensify the work within the organization "Work and Light".
322. 1942 October 14. Information by the Political Police Dept. bodies about new directions given by the Romanian Communist Party to the regional organizations so as to intensify the sabotage actions and to create new partisan groups.
323. 1942 October 17. Informative note received by the Ministry for External Affairs of Germany regarding the activity carried on by the Romanian diplomatic representatives abroad for Romania's joining the Allies; activity of Seinescu the Romanian press counsellor at the Legation of Stockholm.
324. 1942 October 29. Excerpt from the letter of reply sent by Marshal Ion Antonescu to C. I. C. Brătianu expressing his opinions on the policy of the Liberal Party and making comparisons with what his government did after September 6, 1940.
325. 1942 October 30. Informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the intensification of the communist activity among the youth in factories and among the young school-pupils and students.
326. 1942 October 30. Information order by the General Inspectorate of Gendarmerie to the dependent bodies in connection with the instructions given by the leadership of the Romanian Communist Party for celebrating 7 November Day.
327. 1942 October. Report by the military attaché of the Hungarian Embassy at Bucharest on the external policy of Romania and on the exchange of letters between Iuliu Maniu and Valer Pop concerning the attitude toward the Dictate of Vienna.
328. 1942 November 2. Excerpt from the information bulletin of the Presidency of the Council of Ministers regarding the spreading of communist manifestos addressed to the peasants.
329. 1942, November 3. Note of the Police Department of the Capital informing on the manifestos spread in Ferentari quarter of Bucharest.

330. *1942 November 5.* Report on the important events occurred from 1 September to 5 November, 1942, drafted by the Police Department of the Capital, pointing out the identification and inquiry of the communist organizations in Bucharest.
331. *1942 November 6.* Information bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the spreading of a communist manifesto near Ploiești railway station.
332. *1942 November 7.* Fragment of the bulletin of military information forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the spreading of communist manifestos in Timișoara.
333. *1942 November 7.* Fragment of the manifesto of the Central Committee of the Romanian Communist Party addressed to the Romanian workers, peasants, soldiers and the Romanian patriots.
334. *1942 November 11.* Address of the German High Staff of Liaison attached to the General Headquarters of the 3rd Romanian Army to the German Military Mission; in appendix, a note of colonel C. Eftimiu about some German officers' and soldiers' offending conduct towards the Romanian officers and soldiers.
335. *1942 November 13.* Informative note forwarded by the Regional Inspectorate of Bucharest Police to the Police of Tîrgoviște regarding the communist propaganda among the women, physicians, and small manufacturers and artisans.
336. *1942 November 14.* Informative synthesis drafted by the Police Department of the Capital pointing out the measures taken by the Central Committee of the Romanian Communist Party regarding the reorganization of the leadership of the Party Committee in Bucharest and the local organization of the Communist Youth.
337. *1942 November 23.* Order of the Regional Inspectorate Police in Jassy to the 1st District of Jassy Police in connection with the measures to be taken after the intensification of the action carried on by the Central Committee of the Romanian Communist Party among the academic youth in view of creating the Students' Patriotic Front.
338. *1942 November 24.* Order of the Head of the German High Staff of Liaison attached to the General Headquarters of the Romanian 3rd Army regarding the conduct of the German militaries towards the Romanian officers and soldiers.
339. *1942 November 26.* Order of the Regional Inspectorate of the Bucharest Police to the Police of Tîrgoviște sending an informative note concerning the liberation struggle started by the Romanian Communist Party.
340. *1942 December 3.* Circular order of the German Military Mission about the tension occurred within the Romanian Army and the internal crisis of Romania.
341. *1942 December 3.* Information order of the General Inspectorate of Gendarmerie regarding the initiative taken by the Communist Party in the foundation of a front of peace.
342. *1942 December 3.* Ion Antonescu's cable to general Ilie Stăflea in which he "exculpates himself" as to Romania's engagement in the anti-Soviet war.

343. 1942 December 5. A letter by General Ilie Șteflea, the Head of the General Headquarters to the Field-Marshal von Manstein informing him on the tension created in the Romanian Army by the German Commands, owing to the command usurpation by the German officers and the inhuman and offending treatment applied to the Romanian military.
344. 1942 December 22. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers regarding the actions of organizing carried on by the communists from the railway workshops of Simeria and Timișoara.
345. 1942 December 23. Excerpt from the informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the instructions given by the Central Committee of the Romanian Communist Party in connection with the organization of sabotage actions.
346. 1942 December 26. Address of the High Commander of Don Army Group, General-Field-Marshal von Manstein to the Head of the General Headquarters of the Romanian Army, General Ilie Șteflea regarding the morale of the Romanian troops and the need to change the commanders who seem not be to interested in this direction.
347. 1942 December 27. Information of the Operation Department of Don Army Group to the General High Command of the Land Army regarding the conduct of the units belonging to the Romanian 4th Army on the front.
348. 1942 December 29. Telephonic communication of General-Field-Marshal von Manstein to the Head of the General Headquarters of the Romanian Land Army, general Ilie Șteflea requesting the dismissal of Colonel Dragomir.
349. 1942 December 31. Note of the Police Department of the Capital informing on the manifestos found in the fast train Brașov-Bucharest signed by the "National Front".
350. 1942 Cluj. Excerpt of a report by the Police Inspectorate in Cluj regarding the mood and the anti-Nazi propaganda in Romania.
351. 1943 January 4. Informative note by the Gendarmerie General Inspectorate referring to communist manifestos found at Brașov, among which "The Workers' carol".
352. 1943 January 14. Order by the Galați Regional Police Inspectorate to the police of the Buzău town, pointing out the illegal broadcasting program "Struggle for Liberation".
353. 1943 January 24. Note by the Police Prefect's Office in Bucharest informing about the attitude of the communists in the "Army Arsenal" and the Wolf Plant, under trial by the Court Martial of the Capital.

354. 1943 January 24. Note by the Police Prefect's Office in Bucharest concerning the propaganda of the "Movement for National Liberation".
355. 1943 January 28. Article published in the newspaper, "România liberă" calling the Romanian people to the struggle for driving away the German troops from the country and overthrowing Antonescu's dictatorship.
356. 1943 January 28. Article broadcast by the "Struggle for Liberation" program and published by the newspaper "România liberă" expressing the Romanian people's general discontent.
357. 1943 January 28. Appeal of the Patriots' Union addressed to the Romanian nation urging to set up the national struggle front in order to overthrow Antonescu's Government, to annul the Dictate of Vienna and to liberate the country.
358. 1943 January 31. Note by the Police Prefect's Office in Bucharest informing on the manifestos spread in the night of January 29–30 in Bucharest.
359. 1943 February 5. Communiqué by the German Military Mission in Romania to the Don Army Group, concerning the Romanian soldiers' hostile attitude towards the German Wehrmacht.
360. 1943 February 6. Excerpt from the report by the Constanța Police Station to the Prosecutor's Office in Constanța, regarding the communists' activity.
361. 1943 February 7. Note by the Police Prefect's Office in Bucharest, informing on the actions of the "Movement for National Liberation".
362. 1943 February 9. Note by the Police Prefect's Office in Bucharest, on the manifestos spread by the "Movement for National Liberation".
363. 1943 February 12. Anti-Hitlerite manifesto discovered in various quarters of Bucharest.
364. 1943 February 15. Order by the Turnu Măgurele local Police to the Police Station in Alexandria referring to the setting up of the Patriotic Front, on the initiative of the R.C.P.
365. 1943 February 26. Informative bulletin submitted to the Presidency of the Council of Ministers. Note on the spreading of some anti-German manifestos in Sebeș and in Făgăraș.
366. 1943 March 1. Excerpt from the survey drawn up by 3rd Army as to the activity of the Romanian Communist Party and of the others internal political forces.

367. 1943 March 13. Informative note of the Police Prefect's Office in Bucharest on the communists' opinions concerning various events and on the measures they consider fit to attract the masses of the people.
368. 1943 March 21. Telegram by the American Minister in Spain, Carlton J. H. Hayes, informing that Romania's Minister in Madrid, Nicolae Gr. Dimitrescu, asked Argentine's and Portugal's ambassadors in the same city to mediate in conveying Romania's desire of concluding peace with the Allied Powers.
369. 1943 March 25. Order by the Oravița local Police to the Police Department in Buziaș, pointing out and reproducing an anti-German and anti-Antonescu manifesto addressed to the citizens in the Făgăraș county, spread in February 1943.
370. 1943 March 30. Secret telegram by the American Ambassador in Ankara, Lawrence A. Steinhardt, quoting a declaration of the Turkish Minister for Foreign Affairs Numan Raffat Menemencioglu, according to which various sources informed about Romania's desire to give up the war.
371. 1943 March 31. Political synthesis by the Special Intelligence Office submitted to the Presidency of the Council of Ministers, including the activity of the political circles in opposition to the policy of Antonescu's Government.
372. 1943 April 1. Excerpt from a report for the period from the April 1 1942 to April 1 1943 forwarded to the Presidency of the Council of Ministers by the Police General Office, referring to the actions undertaken for the setting up of the Patriotic Front and for intensifying the communist propaganda.
373. 1943 April 2. Note of the Special Intelligence Office on the attempts made by leaders of political groups to co-operate against Antonescu's regime.
374. 1943 April 5. Fragment from the report addressed to the Presidency of the Council of Ministers, on the spreading of some communist manifestos in Brașov and in the Capital.
375. 1943 April 7. Informative bulleting forwarded to the Presidency of the Council of Ministers, referring to the spreading of some anti-war manifestos in Arad.
376. 1943 April 10. Informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers, comprising data on the spreading of some communist manifestos on Mihai Bravu avenue, in the Capital.
377. 1943 April 14. Informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers on the intensification of anti-Hitlerite communist propaganda, urging on the setting up of the anti-Hitlerite Patriotic Front.

378. *1943 April 17.* Intelligence Order as regards the decision of the Central Committee of the Romanian Communist Party to inform the masses of workers on the steps taken by Ion Antonescu towards a general call to arms.
379. *1943 April 17.* Note by the Special Intelligence Office concerning the attitude of political parties and groups as to the Antonescu's Government decision of waging war against the Anglo-Saxon powers as well.
380. *1943 April 18.* Informative note by the Police Prefect's Office in the Capital referring to the Communist Party's concern to win over to their actions women too.
381. *1943 April 19.* Informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers, referring to the spreading of a communist manifesto in the Metrom works in Brașov, the content of which is quoted in the annex.
382. *1943 April 20.* Note of the Special Intelligence Office concerning the attitude of the political parties towards Antonescu's policy of involving the country in a war the Romanian nation is unwilling to wage.
383. *1943 April 22.* Order by the Police Station in Ploiești to the district police stations, showing that the Communist Party took steps to intensify the communist propaganda among the military.
384. *1943 April 27.* Order by the Police Station in Craiova to the 3rd Police Office 3 as to the morale of the soldiers returned from the Eastern front.
385. *1943 April.* Informative note by a police agent of the Giurgiu town concerning the communist activity among the workers on the vessels in the port of Giurgiu.
386. *1943 May 3.* Note of the Special Intelligence Office concerning the attempts made by opposition political groupings to deliver the country from the Hitlerite war.
387. *1943 May 3.* Note of the Special Intelligence Office concerning the steps taken by the liberals under the leadership of Gh. Tătărescu, to set up a "Sacred Union" and the attempts to achieve a coalition of the political parties with the view of Romania's going out from the alliance with the Nazi Germany.
388. *1943 May 7.* Note of the Special Intelligence Office pointing out the issue of April 1943, of "Journal de Genève", which comments on the political consequences of Antonescu's Government adhering to the Tripartite Pact.
389. *1943 May 24.* Note of the Special Intelligence Office as regards the comments of Iuliu Maniu, chairman of the National Peasant Party, concerning the dissolution of the 3rd Internationale and the consequences thereof on Romania's condition.

390. 1943 May 28. Note of the Special Intelligence Office in which quoting the newspaper "Curentul" issued on the same day, points out a lot of incidents caused by the fact that young people of German nationality in Romania refuse to enlist in Hitlerite Army.
391. 1943 May 28. Note of the Special Intelligence Office which quoting fragments from the reception speech delivered by Gh. Brătianu to the Romanian Academy, concludes that his opinions are practically the result of the consonant anti-German views adopted by the National Liberal Party leaders.
392. 1943 June 6. Informative order by the Gendarmerie General Inspectorate to its subordinate offices, concerning the directives of the Central Committee of the Romanian Communist Party that the members of the regional secretariates should take over the leadership of the committee of communist organizations in the principal towns.
393. 1943 June 10. Note of the Special Intelligence Office concerning the ambiguous position adopted by the National Peasant leaders in questions of home and foreign policy.
394. 1943 June 13. Informative note by the Bucharest Police Prefect's Office on the indications of the Communist Party leaders that, after the dissolution of the 3rd Internationale, the Communist sympathizers should act within the framework of some patriotic organizations.
395. 1943 June 15. Report by the Police Station in Ploiești to the Regional Police Inspectorate of Ploiești, concerning the feeling of the soldiers and officers returned from the front after the defeat of Stalingrad.
396. 1943 June 18. Note of the Special Intelligence Office concerning the decision of the Social-Democratic Party leaders to reject the co-operation proposals of the Romanian Communist Party.
397. 1943 June 19. Information Order by the Gendarmerie General Inspectorate mentioning the appeal of the Central Committee of the Romanian Communist Party to the rural population to oppose to requisitions and mobilizations.
398. 1943 June 25. Report by the Police Station of the Arad municipality on the spreading of communist manifestos in Arad, in the night of 24/25 June 1943.
399. 1943 June 25. Informative bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers on the organization of partisan groups in order to sabotage the war and on the reorganization of the communist propaganda.
400. 1943 June 28. Fragment from the informative bulletin addressed to the Presidency of the Council of Ministers concerning the spreading of 40 copies of an anti-war and anti-fascist communist manifesto in Arad.

401. 1943 June 29. Note of the Special Intelligence Office concerning the opposition of the leaders of bourgeois parties to the policy of the Antonescu régime.
402. 1943 June 1. Decision of the central Committee of the Romanian Communist Party concerning the setting up of an Anti-Hitlerite Patriotic Front.
403. 1943 June. Manifesto calling to cease the anti-Soviet war and to overthrow Antonescu's Government, spread in Arad.
404. 1943 June. Fragment from the informative bulletin addressed to the Presidency of the Council of Ministers referring to the communists' concern with the meetings between National Peasant Party leaders and Social-Democratic Party leaders in order to rally all democratic forces.
405. 1943 July 1. Circular note of the Regional Police Inspectorate of Timișoara addressed to subordinate offices, concerning the anti-war and anti-fascist propaganda of the Romanian Communist Party.
406. 1943 July 3. Order by the General Headquarters to forbid commenting on the military situation and the relation with German troops, establishing measures to be taken for the military's "education".
407. 1943 July 15. Note of the Special Intelligence Office concerning the bourgeois attitude of opposition to Antonescu's policy.
408. 1943 July 21. Circular order of the Regional Police Inspectorate of Timișoara to the police detachment of Drenova referring to the measure, meant by the Romanian Communist Party to intensify communist propaganda in jails, to enlist new supporters from among the convicts and to set up again regional organization of the Red Aid.
409. 1943 July 27. Informative note of the Police Prefect's Office in Bucharest on the dispositions given by the Bucharest leadership of the Romanian Communist Party after the arrest of the members of the communist organization of Malaxa Works.
410. 1943 July 28. Informative note of the Police Prefect's Office of Bucharest concerning the spreading of communist manifestos in the streets Antim and Sfinții Apostoli of Bucharest.
411. 1943 August 1 — 31. Fragments from the report of the Police General Office concerning the activity of communists.
412. 1943 August 2. Excerpts from Law no. 509 concerning the application of death penalty, for some offences, at the time of war.
413. 1943 August 3. Note of the Special Intelligence Office concerning the echo of a speech delivered by Bălan, the Metropolitan of Transylvania, blaming Antonescu's Government which has drawn the Romanians in war, against their will.

414. *1943 August 3.* Circular order of the Gendarmerie general Inspectorate requiring that measures be taken to prevent the Romanian Communist's Party action of making approaches to the bourgeois — democratic parties.
415. *1943 August 3.* Excerpt from the Decree-Law concerning punishments for offences at times of war.
416. *1943 August 4.* Informative note of the Police Prefect's Office in Bucharest on the way the anti-fascist leadership explains to the population the Anglo-American bombardments of the oilfields.
417. *1943 August 6.* Manifesto spread in the town of Ploiești, which requires the war ceasing.
418. *1943 August 8.* Declaration of the Patriots'Union published in the newspaper „România liberă” concerning the Rumanian Communist Party proposals as to the setting up of a National Committee for the country's liberation.
419. *1943 August 8.* Open letter of a member of the National Peasant Party to the party's chairman, Iuliu Maniu, demanding the joining of democratic forces in the struggle for the cessation of the anti-Hitlerite war and overthrowing of Antonescu's régime.
420. *1943 August 20.* Informative note of the Legion of Gendarmes in Severin to the Gendarmerie General Inspectorate referring to the spreading of communist manifestos in the communes of Plăvișevița and Ogradina Veche, as well as within the town of Orașova, with a copy enclosed.
421. *1943 August 25.* Report by the Police Prefect's Office in Bucharest on the spreading of post cards addressed to the Court Martial, demanding the release of political prisoners.
422. *1943 August 25.* Excerpt from the report by the Police Prefect's Office in Bucharest referring to the spreading of communist manifestos in the streets Biserica Enei, Giulești, Piața dr. Botescu, Transilvania and Popa Tatu, in Bucharest.
423. *1943 August 26.* Informative order of the Gendarmerie of Dolj as regards the communist propaganda in villages against the Hitlerite-war.
424. *1943 August 29.* Informative note of the Police Prefect's Office in Bucharest as to the spreading of a manifesto signed by the Committee of Patriotic Champions S.T.B. (Tramway Society of Bucharest).
425. *1943 September 8.* Informative note of the Political Police Department concerning the spreading in Jassy of sheets bearing an anti-war text.
426. *1943 September 8.* Manifesto of the „Movement for National Liberation entitled „Frații români” (Romanian Brothers).

427. 1943 September 19. Informative note of the Political Police Department organs on the spreading of communist manifestos in Arad.
428. 1943 September 24. Informative bulletin of the Presidency of the Council of Ministers. Data concerning the Central Committee of the Romanian Communist Party instructions referring to the youth organization, to the activity of the Patriotic Union and to the spreading of a manifesto signed by the Central Committee of Struggle of the Movement for National Liberation.
429. 1943 September 29. Bucharest. Press information published by the German Agency „Die Zeitung im Ausschnitt“ on the activity of the Romanian Communist Party meant to join all democratic forces of the country, in order to overthrow Antonescu's régime and set up a democratic government.
430. 1943 September 30. Report of the Police Prefect's Office in Bucharest concerning the spreading of communist manifestos within the area of the 16th Police Station in Bucharest.
431. 1943 October 1. Fragment from the informative bulletin of the Presidency of the Council of Ministers referring to the attitude of the communist movement as regards the measures taken by Antonescu's government and the spreading of communist manifestos addressed to the youth.
432. 1943 October 4. Fragment from the informative bulletin addressed to the Presidency of the Council of Ministers concerning propaganda initiated by the Romanian Communist Party among the other political forces, so that they might join the Patriotic Union.
433. 1943 October 5. Note of the Police Prefect's Office in Bucharest on the manner in which communists have considered and accounted for the communiqué of the Ministry of Home Affairs concerning actions of sabotage.
434. 1943 October 7. Excerpt from the note of the Special Intelligence Office concerning the spreading in Bucharest of a great number of labels comprising anti-war and anti-Hitlerite slogans.
435. 1943 October 7. Excerpt from the informative bulletin addressed to the Presidency of the Council of Ministers concerning the spreading of a manifesto — newspaper entitled „Deszrobirea“, a press organ of the Movement for National Liberation in the Cotroceni quarter of Bucharest.
436. 1943 October 7. Open letter addressed to a member of the National Peasant Party, by which the chairman of that party, Iuliu Maniu, is urged to give up his undecided attitude and to join the patriotic forces led by the National Committee of Liberation.

437. 1943 October 9. Manifesto spread in the Capital in the night of 7/8 October, signed by the Committee of the Patriotic Union.
438. 1943 October 13. Fragment from the informative bulletin addressed to the Presidency of the Council of Ministers referring to the intensification of communist propaganda in the oilfields.
439. 1943 October 15. Fragment from the informative bulletin addressed to the Presidency of the Council of Ministers concerning the new instructions given by the communist leaders to the subordinate organizations.
440. 1943 October 16. Note of the Special Intelligence Office concerning the activity of the Patriotic Union.
441. 1943 October 23, Washington. Letter of U.S.A. Under-Secretary of State, Edward Stettinius, to U.S. Commander in Chief of the Army and Navy, Admiral William D. Leahy, conveying an aide-mémoire of the British Ambassador in Ankara, sent to the State Department by Foreign Office, concerning and attempt of concluding peace and ceasing war, drawn up in Marshal Antonescu's name by the Romanian military attaché in Ankara.
442. 1943 October 23. Fragment from the report of the Prosecutor's Office in Sibiu to the Minister of Justice referring to the communist organization found in Sibiu.
443. 1943 October 24. Fragment from the informative bulletin addressed to the Presidency of the Council of Ministers concerning the communists' and workers activity in Sibiu; spreading of propaganda labels in Bucharest, urging the population to join the National Front of Struggle; sentence of the trial of the communist organization in Constanța.
444. 1943 October 24. Report of the Prosecutor's Office of the Court of Appeal to the Minister of Justice, concerning the mood of the population as to the communist organization and to the university intellectuals' organization which acting in Sibiu.
445. 1943 October 30. Informative note signed by Eugen Cristescu, Head of the Special Intelligence Office addressed to the Presidency of the Council of Ministers, concerning the declaration made by Baron Atzel Eduard (Ede), Chairman of the Shooting Association of Hungary on the occasion of the celebration of 8 August, by which he proposes to take steps towards the de-nationalization and removal of Romanian from North Transylvania.
446. 1943 October 30. Excerpt from the informative bulletin of the Presidency of the Council of Ministers concerning the opinion of Anton Alexandrescu, one of the leaders of the national-peasant youth as to the social and political changes in Romania.

447. 1943 November 3. Fragment from the report by the General Prosecutor's Office of the Court of Appeal to the Minister of Justice, concerning the state of mind of the German nationality population and the activity of the communist organization in Sibiu.
448. 1943 November 4. Circular note of the local Police in Oravița to the Police Detachment of Drencova referring to the setting up of the United National Front and of the anti-Hitlerite Patriotic Front on the Romanian Communist Party's initiative showing their aims in accordance with the targets of the R.C.P. established for 1941.
449. 1943 November 5. Summary note drawn up by the Foreign Service of the Nazi Counterespionage on the basis of a telegram sent by M. von Killinger on the Romanians' attempts to approach England and the U.S.A.; difficulties made to Hitlerite forces; communist activities.
450. 1943 November 7. Manifesto addressed to the workers, soldiers, women, youths, citizens of Bucharest and signed by the Ilfov County Committee of the Romanian Communist Party.
451. 1943 November 7. Manifesto entitled *Workers, Peasants, Soldiers, Patriots From All the Social Classes* issued by the Centsal Committee of the Romanian Communist Party, urging the population to join in a Patriotic Anti-Hitlerite Front.
452. 1943 November 10. Bulletin of the Ministry of Internal Affairs on the hostile attitude of the SS organizations of the German Ethnic Group.
453. 1943 November 15. Letter of the Central Committee of the Romanian Communist Party addressed to the Executive Committee of the Social-Democratic Party making a retrospective survey of the Romanian Communist Party activity meant to setting up an Anti-Hitlerite Patriotic Front; renewed proposal that the Social Democratic Party should join the latter.
454. 1943 November 19 — Informative note of the Police Prefect's Office in Bucharest on finding communist manifestos in Cometa street, Bucharest, the text of which it records.
455. 1943 November 24, Waswhington. Note of the Department of State to the U.S.A. Ambassador in London, John G. Winant, expressing the position on the British note concerning the reception of Iuliu Maniu's emissary.
456. 1943 November 28, Cairo. Text of a note on Romania's situation, handed by Lord Moyne, the British Ambassador in Cairo attached to Yugoslav Government in exile, to Lincoln Mac Veagh U.S. Ambassador attached to the Greek and Yugoslav Government in exile.
457. 1943 December 1. Informative note of the Police Prefect's Office in Bucharest concerning the spreading of communist manifestos.

458. 1943 December 9. Telephone note of the Gendarmes Legion in Cîmpulung to the County Prefect's Office of Cîmpulung county informing that the labourers of the manganese mine Arița in Iacobeni ceased the work.
459. 1943 December 10. Informative bulletin addressed to the Presidency of the Council of Ministers referring to measures taken by the Romanian Communist Party organization in Bucharest initiated by the communists with the social-democrats and with the Ploughmen's Front and to the communist propaganda in Bucharest.
460. 1943 December 17, Washington. Analysis of the political and military condition of Romania at the end of 1943 drawn up by the Office of Strategic Services of the Department of War; explanations of the reasons for Romania's joining the war.
461. 1943 December 24. Report of the Police Prefect's Office in Bucharest as to the spreading of manifestos within the area of the 7 th Police Station entitled *Struggle for Liberation*.
462. 1943 December 27, Istanbul. Report of the Chief of Polish Service of Political Intelligenue addressed to the Department of State by the ad-interim chargé d'affaires to the Polish Government in exile at London, Rudolf E. Schoenfeld, concerning the political situation of Romania at the end of 1943.
463. 1943 December 29, Stockholm. Top secret report of the U.S.A. Minister in Sweden, Herschel V. Johnson, concerning various attempts at preparing a meeting between Romanian and Soviet diplomatic representatives in Stockholm.

1939 ianuarie. Manifest al C.C. al P.C.R. prin care se condamnă interzicerea activității partidelor politice de către dictatura regală și se demască caracterul antideocratic al acțiunilor întreprinse în vederea organizării Frontului Renașterii Naționale.

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Către poporul român și popoarele conlocuitoare.¹

Muncitori, țărani, intelectuali

Regimul dictaturii regale a interzis activitatea și existența legală a partidelor și organizațiilor democratice ale maselor. Acum caută să-și creeze o bază de masă, prin „Frontul Renașterii Naționale”² pentru a putea astfel întări și mai mult exploatarea și jefuirea poporului muncitor.

Diferite asociațiuni, zeci de mii de cetățeni au fost siliți să intre în „Front”. Iar inițiatorii lui, marii capitaliști și moșieri reacționari, în frunte cu regele, nici nu ascund că vor să facă din Front o anexă a guvernului, o nouă armă contra drepturilor poporului.

Regulamentul legii pentru înființarea F.R.N. dezvăluie scopurile urmărite de rege și guvern prin crearea „Frontului”.

Muncitorii și țărani formeză 90% a populației țării. După regulament, capitaliștii și moșierii, un mănușchi al populației, vor dispune de două ori mai multe locuri în organele de conducere ale „Frontului Renașterii Naționale”.

Iubitori de țară și popor, programul „Frontului Renașterii Naționale” anunță apărarea independenței țării.

Prin răpirea tuturor libertăților democratice, prin numirea tuturor organelor de conducere de către rege și guvern, dezarmează și mai mult poporul român și popoarele conlocuitoare față de Germania fascistă și agentura ei principală în țară, Garda de fier.

Comuniști, social-democrați, național-țărăniști. Toți democrații și iubitori de pace UNIȚI-VĂ forțele pentru lupta în contra Gărzii de fier și dictaturii regale.

MUNCITORI, ȚĂRANI, INTELECTUALI

Toți care ați intrat în F.R.N. luptați:

Pentru scoaterea gardiștilor de fier și a tuturor fasciștilor din „Frontul Renașterii Naționale”.

¹ Termenul de *popoare conlocuitoare* și cel de *minorități naționale*, ce se găsesc în multe documente de epocă, au fost utilizate, impropriu, în sensul de „naționalități conlocuitoare” întrucât România era un stat național unitar. Folosirea unor astfel de termeni de către P.C.R. se datoră unor teze greșite impuse de către Internaționala a III-a.

² Prin decretul-lege din 15 decembrie 1938 s-a înființat Frontul Renașterii Naționale „ca unică organizație politică de stat... orice altă activitate politică decit aceea a F.R.N. fiind socotită clandestină”. Crearea noului organism urma să asigure un suport social și politic dictaturii regale, trebuind să „acopere” actele de politică autoritară ale regelui, să ofere posibilități de selecție a cadrelor necesare regimului, să influențeze tineretul, să consolideze pozițiile dictaturii regale pe plan internațional și totodată să dea o lovitură de grație vechilor partide care în fapt își mai continuau activitatea.

Pentru scoaterea F.R.N. de sub dependența regelui și guvernului, pentru alegerea tuturor organelor de conducere.

La luptă pentru existența legală a organizațiilor și partidelor democratice. Pentru drepturi și libertăți cetățenești poporului român și popoarelor conlocuitoare, ca să aibă puterea de a rezista atacurilor fasciste ce amenință independența României.

Jos uniformele și saluturile. Trăiască lupta pentru PĂINE, PACE, PĂMÂNT ȘI LIBERTATE.

Comitetul Central al Partidului Comunist din România

Ianuarie 1939

■ Arhiva Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lingă C.C. al P.C.R., cota A XXIII-3, nr. inv. 1024.

2

1939 ianuarie 13. Notă informativă asupra instrucțiunilor elaborate de C.C. al P.C.R. privind activitatea membrilor de partid în conjunctura politică din iarna și primăvara anului 1939.

Notă a organelor de Siguranță

Comitetul Central al PARTIDULUI COMUNIST a dat instrucțiuni organizațiunilor clandestine comuniste să îndrumeze pe membrii acestei mișcări, necompromiși pînă în prezent față de autorități, să se înscrie în FRONTUL RENAȘTERII NAȚIONALE¹, cu consemnul de a desfășura o strînsă colaborare cu foștii social-democrați și național-țăraniști, pentru combaterea fascismului și impunerea unui program de revendicări muncitorești.

Se așteaptă și apariția materialului clandestin, editat de partid, cu toate instrucțiunile Comitetului Central privitoare la modul de activare al elementelor comuniste, față de noua organizație politică.

■ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, fond 1, dosar nr. 219, f. 253.

¹ Vezi documentul 1, nota 2.

1939 ianuarie 8. Notă informativă relativă la instrucțiunile elaborate de Comitetul Central al Partidului Comunist Român în vederea obiectivelor ce urmău a fi promovate de comuniști în rândurile Frontului Renașterii Naționale.

Notă a organelor de Siguranță

Comitetul Central al Partidului Comunist din România a trimis la începutul acestei săptămâni organizațiunilor în subordine o serie de instrucțiuni prin care revizuește, în funcție de actuala situație politică, atitudinea și modul de orientare în activitatea membrilor partidului.

Comitetul Central începe prin a arăta că în urma acordului de la München¹ linia politică a Partidului Comunist din România s-a dovedit a fi cea mai conformă cu realitatea și ca atare epoca de romanticism revoluționar și de strict sectarism trebuie considerată ca definitiv depășită, membrii partidului urmând a se integra în totul vieții sociale prezente.

Acest realism al liniei politice a partidului comunist a fost confirmat, între altele, afirmă mai departe Comitetul Central, și de faptul că însuși ministrul de externe Grigore Gafencu a formulat de curând ca principii direcționale ale politicii noastre externe două dintre punctele susținute de partidul comunist, primul fiind independența politică și economică în cadrul hotarelor actuale, iar cel de-al doilea relațiuni de bună vecinătate cu U.R.S.S.

Astfel că, adaugă Comitetul Central, linia politică a partidului comunist confundîndu-se în actuala conjunctură politică cu interesele superioare ale statului, activitatea membrilor partidului va trebui să se desfășoare pe viitor în însuși cadrul și ritmul intereselor naționale.

Comitetul Central încheie arătînd că trebuie de asemenei acordată o importantă deosebită activitate pe linia profesională, în bresle, colegii etc., subliniind în această direcție necesitatea creării unei platforme sociale de mare importanță pentru partid în actualele momente.

■ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, fond 1, dosar nr. 219, f. 1. 266 – 267.

¹ La 29 – 30 septembrie 1938 a avut loc la München conferința internațională la care au participat reprezentanți ai Germaniei, Italiei, Marii Britanii și Franței. Cu acest prilej Hitler, Mussolini, Chamberlain și Daladier au impus Cehoslovaciei cedarea regiunii sudești către Germania hitleristă și „reglementarea problemei minorităților” naționale polone și maghiare, acte ce au consemnat începutul dezmembrării statului cehoslovac.

1939 ianuarie 19. Articol al generalului Schina reflectînd hotărîrea întregului popor de a lupta pentru apărarea independenței și integrității României.

Frontierele se apără

Cuvintele rostite de domnul Herriot, reales președinte al Camerei, sunt izvorite din însăși conștiința umană, ele găsesc răsunet în toate colțurile lumii, fiind în armonie cu sufletul și cugetul ei.

Nu tot astfel pot fi socotite alte cuvîntări ce au la baza lor îndemnul pe care îl dă numai conștiința forței, fie ea și supraprețuită, care năzuiește nu la apărarea propriilor hotare, ci la atacul altora.

„Frontierele se apără” a spus și dl. Mussolini cînd Reichul a apărut pe Brenner, deși cu cîteva luni înainte făcuse din această eventualitate un „casus belli”. Lumea l-a aplaudat și noi români ne-am putut mîndri cu gîndul că Ducele a reflectat poate și la imaginea pe care i-o înfățișează la Roma coloana lui Traian, reamintindu-i cum au știut străbunii noștri din bastionul transilvan să-și apere hotarul.

Că „frontierele se apără” aceasta o știm noi români dintre Nistru și Tisa încă de acum 2 000 de ani, de cînd strămoșul nostru dac a învins legiunile romane și cînd, în a doua campanie a lui Traian, Decebal a fost înfrînt, el și-a străpuns trupul cu propria lui spadă, dar viu nu s-a predat.

Toată istoria neamului românesc nu este decît o luptă de apărare a hotarelor. Poate că pentru alții lucrul acesta, dacă nu este nou de tot, se pierde în noianul luptelor pe care alții le-au dat pe pămîntul lor pentru libertatea și independența națională.

Acei care susțin pretențiile celor care vor să ne șirbească hotarele ar trebui să răscolească în subconștientul lor coardele simîirilor omenești care nu vibrează decît la sunetele armonioase ale adevărului și dreptății.

Noi nu cerem de a fi judecați decît după adevăr și dreptate, pe cînd acei care ne pîndesc la o răspîntie nu se folosesc în propaganda lor decît de minciuni și falsuri [...].

Este o tendință a unora din state să învăluie în ramuri de măslin invitația ce o fac altora de a se sinucide prin persuasiune, ceea ce a creat o atmosferă de neliniște și de încordare care a ajuns a fi de nesuferit.

Înainte de 1914 toate guvernele păstraau în relațiunile lor o bună cuviință bazată pe un principiu moral care îngăduia lumii să trăiască în pace și siguranță, chiar dacă îci-colo mocnea sub cenușă un jar de aspirații perfect de îndreptățite, așteptînd ca furtuna să o dezlanțuie împrejurări neașteptate și sorocite de imperativul timpului.

Astăzi însă vedem șefi de guverne care de la tribuna oficială adreseză altora cereri și invitații, cu amenințări ce depășesc marginile îngăduite de o normală conviețuire liniștită sau de cuviincioase raporturi diplomatice.

Pacea dulce și binecuvîntată de altă dată este înlocuită astăzi de o pace anacronică. Trăim într-o atmosferă de pacifism sălbatic care ajunge să te silească a dori războiul.

Cauza o găsim în unele părți ale tratatului de la Versailles care au vrut să îmbrățișeze prea mult și au nesocotit condițiunile de căpătenie care singure

sint în stare a păstra pacea. Trebuia ca după un lung și crîncen război pacea să fie impusă, iar nu cerșită cu formule ideologice care au lăsat porțile deschise tuturor pretențiilor nesăbuite și au îngăduit rostiri ce ating amorul propriu, prestigiul și demnitatea națiunilor. Aceasta este marele învățămînt pe care îl dau omenirii evenimentele ultimilor 20 de ani.

Dacă agresorul țânțoș va îndrăzni, el trebuie să știe că va găsi în fața lui o lume care după ce îl va răpune va ști și să-l cumințească pentru a-l sili în viitor să lase omenirea să trăiască în pace, cel puțin pentru 2–3 generații următoare.

Astăzi cînd toate hotarele sint amenințate nu există altă lozincă decît: „ochii țintiți la hotare”. Și cu un singur cuget într-o singură credință să facem din armata română cel mai puternic și cel mai temut factor de luptă din Europa Orientală.

Această hotărîre trebuie afirmată cu tărie de guvern și popor pentru a se ști pretutindeni că nu admitem discuționi, tocmai și compromisuri. Spada în slujba dreptului a tras hotarele firești ale neamului românesc și numai spada le va putea tăia. Drepturile sfinte ale unui popor, cînd sint în primejdie, se apără numai cu șiroaie de săng și dacă ursita îl sorocește vremelnic să fie învins, tot numai din mormintele eroilor lui rodește speranța și reînvie dreptul afirmat cu demnitate și bărbătie împotriva oricui.

■ General Schina, *Frontierele se apără*, în „Neamul românesc”, an XXXIV, nr. 14, din 19 ianuarie 1939.

5

1939 februarie 3. **Ordin de informații al Legiunii de jandarmi București privind răspîndirea de manifeste comuniste în mai multe localități ale țării.**

Comunicat: Secții și Posturi

Comandantul Legiunii de Jandarmi București
(indescifrabil)

Ordin de informații nr. 9
din 3 februarie 1939

Inspectoratul General al Jandarmeriei cu ordinul de informații nr. 5/939 ne informează că în ultimele zile au fost răspîndite manifeste comuniste, în mai multe părți ale țării, intitulate: „Către poporul român și popoarele conlocuitoare”, „Muncitori, țărani, funcționari și intelectuali” semnate de „Comitetul regional al partidului comunist”, iar altele intitulate: „Lenin, Liebknecht, Luxemburg, către toți iubitorii de neam și țară”, semnate: Comitetul județean al Partidului Comunist din România.

Manifestele sint îndreptate contra regimului actual din România, care și-a creat „Frontul Renașterii Naționale” spre a însela poporul și a întări dictatura regală.

De asemenea, se arată că Garda de fier n-a renunțat la propagandă, pe care o va dezvolta în sinul „Frontului Renașterii Naționale,” care vrea să subjuge țara fascismului german.

Se lansează lozinca: „Frontul popular antifascist” și „Frontul democratic” pe care să le opună „Frontului Renașterii Naționale,” care a primit în organizațiile sale pe hitleriștii germani și unguri.

Răspândirea acestor manifeste este semnalul refacerii activității comuniste, ca o consecință a instrucțiunilor primite din partea Cominternului, care a hotărât lupta împotriva fascismului și hitlerismului, cu toate forțele democratice din lume.

Comuniștii din România au decis ca, pe baza acestor instrucțiuni să înceapă o activitate intensă prin propagandă, întruniri secrete, răspândiri de manifeste etc.

Față de cele de mai sus semnalate se vor lua măsuri să se urmărească cu toată vigoarea încercările de redresare ale mișcării comuniste și să se reprime la timp orice manifestare de natura aceasta.

Constatările ce veți face vor fi raportate legiunii conform instrucțiunilor date.

Comandantul Legiunii de Jandarmi București
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului București, fond Legiunea de jandarmi București, dosar nr. 27/1939, f. 10.

6

1939 februarie 14. Notă informativă referitoare la constituirea Comisiei tinereții comunist din Capitală, care a avut un rol important în procesul de reorganizare a U.T.C.

Grupul detectivilor
Grupa a II-a

Nr. 00041
14 februarie 1939

Constituirea Comisiunii tineretului
comunist din Capitală

Potrivit hotărîrilor luate în conferința plenară a organizației clandestine a Partidului Comunist din București, s-a ținut în seara zilei de 10 februarie crt., în casa conspirativă cunoscută din Capitală, ședința pentru constituirea Comisiunii tineretului comunist care are misiunea de a conduce acțiunea de organizare a tinerilor comuniști.

La această ședință au participat: CEAUȘESCU NICOLAE, domiciliat în comuna suburbană Andronache, un tânăr comunist de la C.F.R., altul de la Leonida și un membru din partea comitetului localei București [...]

S-a repartizat munca între cei trei membri ai comisiunii astfel: CEAUȘESCU a fost delegat cu munca de organizare a tinerilor comuniști din sindicate, cel de la Leonida se va ocupa cu activitatea printre premilitari, iar cel de la C.F.R. printre străjeri.

■ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, fond 74, dosar nr. 4744, f.3.

7

1939 martie. **Manifest al Comitetului Central al Partidului Comunist Român pentru apărarea independenței naționale și a integrității teritoriale.**

Către poporul român și popoarele conlocuitoare!

Trupele de asalt ale lui Hitler au invadat Cehoslovacia și se găsesc la granița țării noastre. Întreg poporul să se pună în stare de alarmă! Singur Partidul Comunist din România a anunțat acest pericol cu ani înainte. Guvernele, partidele burgheze și întreaga presă reaționară au ascuns acest pericol. Hitler a făcut declarații solemne că va respecta independența Austriei și Cehoslovaciei. Le-a cotropit. Guvernul și întreaga presă ascund pericolul în fața poporului! Partidul Comunist din România dă alarmă! Să fie pregătit de luptă întreg poporul român și toate popoarele conlocuitoare pentru apărarea țării, împotriva cotropitorilor fasciști! Hitler vrea să ne răpească grul, petrolul și teritoriul. El vrea să ne arunce în robie.

Popor român, popoare conlocuitoare!

Ridicați-vă la luptă de a împiedica orice capitulare.

Să fie arestați toți agenții lui Hitler din țara noastră. Să fie alungați din guvern, armată și din întreg aparatul de stat toți fasciștii și capitulanții. Poporul ceh a săpat tranșee, a ridicat fortificații formidabile, era gata să-și apere independența și viața. El a fost trădat de către guvernul și burghezia reaționară.

Popor român, popoare conlocuitoare! Fiți în gardă să nu aveți soarta popoarelor din Austria și Cehoslovacia.

P.C.R. declară: comuniștii vor lupta cu arma în mână în primele rînduri. Uniți-vă cu toții într-un singur front puternic contra lui Hitler și a aliaților săi revizionisti. Impuneti guvernului să se unească cu acele forțe externe care sănătoș și liber va putea să-și apere țara! Luptați pentru îmbunătățirea nivelului de trai, pentru restabilirea drepturilor și libertăților democratice, pentru drepturi egale minorităților naționale. Nici o concensiune Germaniei fasciste. Fiecare kilogram de gru și petrol dat Germaniei se reîntoarce în formă de glonte în pieptul ostașului român.

Jos cu trădătorii fasciști ! Jos cu capitulanții !

Jos cu toți care ascund pericolul !

Trăiască frontul unic de luptă al poporului român și al popoarelor conlocuitoare pentru apărarea independenței naționale !

Trăiască lupta pentru apărarea păinii, pământului și libertății !

Comitetul Central al Partidului Comunist
din România

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, dosar nr. 299/61, f. 138; *Documente din istoria Partidului Comunist din România*, ediția a II-a, Editura pentru Literatură Politică, București, 1953, p. 319–320; Ioan Scurtu (coordonator), *Istoria României între anii 1918–1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 398–399.

8

1939 martie 22. **Articol publicat în ziarul „Universul”¹ referitor la ospitalitatea acordată de populația orașelor Cluj și Făgăraș refugiaților din Cehoslovacia²**

La Cluj

Populația românească dă întregul său concurs refugiaților
Dl Voloșin adinc mișcat de atențunea populației românești
față de refugiați

Cluj, 19 martie

Exodusul refugiaților din Ucraina Carpatică³, început cu membrii guvernului, continuă. Prin gara Cluj au trecut, sămbătă după amiază și duminică, numeroase trenuri cu cehi și ruteni, refugiați din fața invaziei ungurești. Dacă primele din aceste trenuri erau pline mai ales de civili, ultimele sunt încărcate de refugiați militari. Toți sunt obosiți, abătuți. În ochii lor se citește tristețea fără de margini a celor lăsate în urmă și teama de un viitor necunoscut.

Au dispărut între acești oameni baricadele sociale care poate îi despărțeau mai înainte. Femei și copii, țărani și intelectuali, civili și militari, soldați și ofițeri, toți sunt înfrântați de aceeași tristețe nemărginită de a se vedea fără cămin, fără țară. Cind se văd însă că sunt punctul central al manifestațiilor locale, în ochii lor se aprinde o sclipire de incredere.

Peronul gării Cluj este tixit de numeroși elevi și intelectuali și de foarte multe membre ale societăților de binefacere din localitate, în frunte cu So-

¹ Același număr al ziarului publică știri privind ospitalitatea de care s-au bucurat refugiații cehoslovaci și în alte localități ale țării.

² În martie 1939, o dată cu ocuparea Boemiei și Moraviei de către trupele hitleriste, statul cehoslovac a fost desființat.

³ Așa în text. În realitate este vorba de Ucraina Subcarpatică.

cietatea de „Cruce Roșie” și Gruparea femeilor române, care distribuie acestor refugiați mari cantități de alimente. În același timp, la primăria orașului s-a înființat un birou de încartiruire a acestor oameni.

Membrii fostului guvern al Ucrainei Carpatice, în frunte cu monșterul Voloșin, au părăsit Clujul, cu automobilele în care sosiseră sâmbătă după amiază la ora 4,30, îndreptându-se spre Timișoara. La plecare, fostul prim-ministru al Ucrainei Carpatice, adresându-se reprezentanților autorităților locale, a spus: „Nu voi putea să uit niciodată atenția dv. față de niște bieți refugiați ca noi. Ori cîte mulțumiri v-am aduce, cuvintele nu sînt în stare să le exprime”.

Era începutul omagiuului care se aducea cunoscutei ospitalități românești, pentru a continua cu refugiații care, perindându-se prin fața capitalei ardelene, mișcăți de ajutoarele primite din partea societăților feminine clujene amintite, își uită un moment necazul, pentru a striga, căutînd să pronunțe cît mai corect românește, „Trăiască România Mare!”

La Făgăraș

Făgăraș, 20 martie.

Azi dimineață la ora 5, cu un tren special, au sosit în orașul nostru 800 refugiați din Cehoslovacia, civili.

De altfel, Prefectura județului fusese înștiințată de acum trei zile despre acest lucru.

În acest scop, prefectul județului nostru, dl col. Mihail Papadopol, a luat toate măsurile de primire și încartiruire, convocînd în acest scop pe toți șefii de autorități, la o confătuire.

La sosirea refugiaților, în primul rînd li s-a împărțit hrana.

Din satele vecine au sosit femei și bărbați, care le-au adus pîine și lapte.

Au fost concentrați toți medicii de spital și oraș, în frunte cu dnii dr. Stoichiția, inspector general sanitar al ținutului, și Ion Giurcă, medic primar al județului, care au procedat la deparazitarea tuturor.

A fost adus și trenul-baie, unde ei au trebuit să facă baie.

Mai mulți locuitori au cerut să li se dea în găzădă refugiați, oferindu-le hrana în mod gratuit.

„Au sosit și mai multe soții ale ofițerilor și copii.

Reuniunea femeilor ortodoxe române, la apelul prefectului, în frunte cu dna președintă dr. Eliza Gramă, și-a luat obligația de a îngriji pe femeile refugiate.

S-au format echipe de doamne care se îngrijesc de acest lucru.

La ora 11, a sosit în localitate dl rezident regal, general Dănilă Papp, care, însotit de dl prefect, a vizitat lagărul, trenul-baie și hotelurile de încartiruire, dînd dispoziții de alimentare și îngrijire.

■ „Universul”, an 56, nr. 79, din 22 martie 1939.

1939 martie 25. **Articol semnat de Nicolae Iorga prin care relevă hotărîrea întregului popor de a apăra independența și integritatea teritorială a României.**

Spirit sănătos

Stăm drepți înaintea soartei.

O cunoaștem de mult, din neam în neam, și rareori a fost bună pentru noi. Dar noi am primit-o aşa cum a venit. Fără a pierde, o singură clipă, încrederea nezguduită a chemării noastre.

Sintem un popor acasă la el, în mijlocul dreptului său. N-am cerut niciodată mai mult decât aceasta, dar niciodată n-am consimțit a părăsi ceva din el. Cu o răbdare de mucenici am îndurat toate nedreptățile și am biruit toate suferințele.

Porniri străine de firea noastră scot de la munca lor onestă tineretul acestei nații, chemat să facă strajă înaintea oricărei primejdii (ce) ar putea veni. Si oamenii vin la timp, fără a scoate un strigăt de ură contra nimănui, dar deplin hotărîti a-și face datoria.

Ardealul s-a dovedit conștient de ce i s-ar putea pregăti și el n-o poate primi cu nici un chip. Cei care au alergat la regiment duc în sufletele lor una din acele voințe care sunt în stare să frângă orice dușmanie. Ei s-ar bate pe viață și pe moarte, fie oricine sigur.

E în noi unul din acele rari suflete care nu-și arată întreaga valoare decât atunci când simt asupra lor amenințarea. Nu e bine să aibă a face cu dînșii nimeni.

Și astfel, de sus pînă jos, cincisprezece milioane de oameni stau drept înaintea soartei.

■ N. Iorga, *Spirit sănătos*, în „Neamul românesc“, an XXXIV, nr. 67, din 25 martie 1939.

1939 martie 29. **Extras din cuvîntarea lui Armand Călinescu asupra direcțiilor politicii externe românești și a rezultatelor mobilizării partiale din martie 1939.**

Şedința Consiliului Superior al Frontului Renașterii Naționale

Cuvîntarea domnului prim-ministru Armand Călinescu

Domnilor, care este această acțiune de guvern? În fața căror probleme ne-am găsit noi? În cuvîntarea pe care am făcut-o la 27 februarie, cu prilejul aniversării noii Constituții, am arătat pe larg activitatea desfășurată în timp de un an pe toate tărîmurile vieții de stat.

Între acestea situația internațională se întunecă prin ivirea unor grave tulburări în Cehoslovacia și prin intervenții militare din afară. Îndeosebi, era

un fapt care interesa de aproape România, și anume mobilizarea armatei maghiare și intrarea unei părți din această armată în Rusia Subcarpatică în scopul de a o anexa.

Domnilor, problema Rusiei Subcarpaticice nu se pune pentru prima oară. Această problemă se ridicase și în toamna trecută. Guvernul român a fost sondat atunci dacă ar avea vreo obiecție de făcut la o schimbare teritorială în acea regiune și dacă ar vrea să participe la ea.

Firește că am dat atunci singurul răspuns conform cu îndatoririle noastre. România nu putea să fie de acord cu o atingere adusă unui stat amic și aliat. Cit pentru o participare la o asemenea acțiune, ea nici nu putea fi luată în considerare.

Am înțeles să dăm acestei atitudini a guvernului român o semnificație morală, nu numai pentru acel caz, dar pentru a caracteriza întreaga noastră concepție despre relațiile internaționale. Am voit să se știe că România, atunci cînd încheie alianțe, rămîne cu sinceritate și lealitate credincioasă lor. Astfel, integritatea teritorială a Cehoslovaciei a putut fi salvată atunci.

Cînd însă, în timpul din urmă, chestiunea s-a ridicat din nou, ea nu mai păstra același aspect. Acțiunea centrifugală, desfășurată în hotarele statului cehoslovac, implică ea însăși renunțarea la orice sprijin de la țările amice. De altminteri, dacă a existat un singur demers din acea parte, în timpul crizei, a fost acela al șefului statului subcarpatic care ne cerea tocmai alipirea la statul român și, prin urmare, renunțarea la independența sa. Firește că România nu avea nici un interes să încorporeze un teritoriu locuit de o naționalitate străină, de aceea nu s-a oprit un moment la ideea de a da curs cererii ce i se făcuse.

Aceasta nu ne putea împiedica de a anunța că într-o regiune din vecinătatea graniței noastre nordice sînt și interese românești. În ce constau însă aceste interese și care era forma de satisfacere a lor rămînea să stabilim ulterior.

Astfel, Ungaria nu a fost împiedicată de a intra cu trupele sale și de a ocupa regiunea subcarpatică. Guvernul de la Budapesta a întreprins o acțiune de alipire a unor teritorii locuite în cea mai mare parte de o naționalitate străină. Prin această alipire statul ungar și-a schimbat aspectul său pur național. Firește nu ne aparține nouă să judecăm aceasta, ci ne mărginim să o constatăm. În orice caz, guvernul de la Budapesta nu a putut lipsi de a vedea în această împrejurare o atitudine de neutralitate amicală din partea României. Singura măsură pe care am luat-o a fost de a trimite în apropierea graniței din Maramureș cîteva unități militare, cu efective de pace, cu scopul de a proteja teritoriul național de eventualele incursiuni din afară. Și trecerea prin acel loc a unui însemnat număr de refugiați, între care cei mai mulți în formațiuni militare, care, în treacăt fie zis, au găsit o primire civilizată la noi – această trecere confirmă precauția ce am luat.

Cu toată atitudinea corectă observată de guvernul român însă la 14 martie sănțem informații și constatăm că armata ungară continuă cu intensitate mobilizarea și că cinci corpuși sunt concentrate chiar la frontieră României, în dreptul Someșului și al Mureșului.

Ce rost putea avea această masivă concentrare de forțe după ce Rusia Subcarpatică fusese ocupată fără nici o stînjenire din partea noastră? Ce se urmărea? Acțiunea din nord, prin însăși natura ei, atitudinea agresivă a

presei maghiare și a postului de radio din Budapesta, concentrarea de numeroase trupe la granița României, toate erau de natură să inspire o legitimă îngrijorare.

Guvernul nostru nu se putea lăsa surprins de evenimente, de aceea el a luat imediat măsurile pe care le-a socotit conforme cu interesele de siguranță ale statului.

Astfel, în primul rînd, a făcut cunoscut cancelariilor străine că sănsem hotărîți să ne apărăm fruntariile. Pentru integralitatea teritoriului ei, România se va bate împotriva oricui, cu toate puterile ei și fără să stea să cîntărească rezultatul luptei. Noi avem un patrimoniu sfînt pe care înaîntașii noștri l-au creat; sănsem datori să-l păstrăm cu orice sacrificiu. Oricare ar fi rezultatul, istoria va înregistra hotărîrea noastră de viață independentă și curajul nostru de a o apăra. Iată ce am spus.

Dar, pentru ca această hotărîre să fie efectivă, am chemat sub arme mai multe contingente de rezerviști, completînd astfel forțele necesare pentru siguranță fruntariilor. Și atunci, domnilor, s-a întîmplat acel fenomen minunat pe care, desigur, l-ați văzut cu toții: țara a răspuns cu un entuziasm impresionant la chemare. Oamenii au alergat în cazări din primele zile. Au venit de trei și patru ori mai mulți decît cei ce erau concentrați.

Această manifestare a poporului și, îndeosebi, a țărănimii a constituit cea mai elocventă dovdă a sentimentului de mîndrie națională și a forței reale de care dispunem.

În această manifestare am găsit noi și semnul că politica de siguranță și de demnitate a guvernului era în sprijinul însuși al țării.

Domnilor, pentru a vedea mai bine caracterul măsurilor noastre militare, trupele concentrate au fost ținute la o zi de marș departe de frontieră, pe o zonă preventivă.

Am luat hotărîrea de a sta acolo numai pentru apărarea țării și numai atât cît va exista o nesiguranță din acea parte.

■ „Universul”, an 56, nr. 86, din 29 martie 1939.

11

1939 aprilie 10. Însemnare din ziarul „Lumea nouă“ privind desfășurarea, la 1 aprilie în București, a festivalului muncitoresc la care a participat tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Festival muncitoresc în Capitală

Sîmbătă 1 aprilie a.c. a avut loc festivalul breslei îmbrăcămintă [...] S-a desfășurat apoi următorul program:

„Seară“ de Gh. Coșbuc, declamat de Ceaușescu Nicolae. Cor: „Sub cel deal, sub cea colină“. Teatru: C.F.R., scenetă de Caragiale [...]

■ „Lumea nouă“, 10 aprilie 1939.

12

1939 aprilie 17 Bucureşti. Raport al ambasadorului Ungariei la Bucureşti, Bárdoșy László către ministrul de externe al Ungariei, Csáky István, asupra politicii externe româneşti în contextul desfăşurării crizei politico-diplomatice internaţionale.

M. kir. követség
Bucarest
79/pol szám
1939

Bukarest, 1939 április 17.-én
Tárgy: Az európai krízis és a
román külpolitika

A még mindig akut európai krízis megint egyszer megmutatta, hogy a mai politikai konstelláció Románia számára milyen veszélyeket rejt magában.

A helyzet veszélyessége nemcsak abban áll, hogy Romániát három oldalról olyan államok veszik körül, amelyek területének egy-egy részére igényt formálnak, hanem abban, hogy a román természeti kincsekre, különösen is elsősorban a petróleumra, a tengelyhatalmaknak háboru esetén feltéletlen szükségük van, a demokratikus államoknak pedig éppen ezért az az érdekkük, hogy a „tengelyt” a román természeti kincsek megszerzésében megakadályozzák. Az ebből származó veszélyekkel szemben Romániának sem közel, sem távol nincsen olyan szövetsége, amely megbizható védelmet nyújthatna.

A román kormányzat majdnem a legutolsó időig nem látszott realizálni ennek a helyzetnek a veszélyeit s nemrég még abban az illúzióban ringatta magát, hogy Európa keleti részében quasi nagyhatalmi szerepet játszhatik.

A mult évi őszi események, de valójában tulajdonképpen csak a most márciusban megindult krízis ébreztette rá a románokat a keserű valóságra. Ennek a felismerése ismét automatikusan visszavezeti a román kormányt a románság tradicionális politikájához. Ez a politika abban áll, hogy minden lehetőséget, egészen a legutolsó pillanatig nyitva tart s közben kihasznál minden előnyt — nem vetve meg a kicsinyeket sem — amely bármely oldalról adódik.

Ez a politika különösen Románia sajátos helyzetében, ügyes kezelés mellett hozhat előnyöket, de valójában csak idönyerést jelent; a különböző megoldásokból származó előnyök és hátrányok vagy az áldozatok és elérhető nyereségek mérlegelésének és az erre alapított állásfoglalásnak elodázását. A helyzet veszélyességén lényegében semmit sem változtat, az országon kívül és belül egyformán bizonytalanságot teremt és aláássa a bizalmat az ország vezetőivel szemben. Gyengéje az is, hogy ha váratlanul jön el a döntés ideje, akkor a kormánynak kellő előkészület nélkül esetleg emocionális szempontok hatása alatt kell állást foglalnia.

Ezért van az ilyen politika mellett a közvélemény hangulatának és beállítottságának nagyobb jelentősége, mint ezt az ország kormányzati rendszere alapján gondolni lehetne.

Az európai konflagráció veszélyeivel számolva, a román kormánynak ma az a legelső törekvése, hogy a két hatalmi csoport közül egyikkel se rontsa el viszonyát.

Hogy ez a játék sikerüljön, ahhoz el kell hitetni a birodalmi kormánnyal, hogy Románia semmit sem kíván annyira, mint a német-román gazdasági szerződés végrehajtását, hogy a külügymeniszter a német kivánságok meg-hallgatására örömmel utazik Berlinbe és hogy a román kormány távol tartja magát minden Németország ellen irányuló csoportosulástól.

Ugyanakkor London és Páris felé azt kell megjátszani, hogy a román kormány az adott viszonyok között kénytelen számolni Berlin nyomásával és azzal a veszéllyel, amit Berlin „engedelmes eszközének“: Magyarországnak esetleges támadása jelentene. De Románia ebben a helyzetben is nagyon szivesen látja az angol és francia kormányok „nem kompromittáló“ formában kifejezett védelmi garanciáját.

Közben a kormány Törökország közvetítésével megprobálja újból felvenni a kapcsolatot Szovjet-Oroszországgal is s gondolskodik arról, hogy melegen tartsa a viszonyt Lengyelországgal és a Balkán szövetségesekkel.

Ennek a politikának a célját szolgálja a külügymenisztérium vezértitkárának titokban tartott párisi és londoni utazása ugyanakkor, amikor Gafencu Sztambulban a török külügymeniszterrel folytatott megbeszélést, s e politika methódusai közé tartozik az is, hogy a román külügymeniszter Berlin után Brüsszelbe, Londonba, Párisba, majd ismét Rómába látogat el.

Az eredmény egyelőre az, hogy a román „függetlenség“ megkapta Anglia és Franciaország egyoldalú garanciáját, anélkül hogy ez észrevehető módon rontott volna a német-román viszonyon.

Bárdossy
m. kir. követ

Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 50, c. 130 – 132; Magyar Országos Levéltár. Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K“ szekció) Külügymenisztériumi levéltár, Külügymenisztérium. K 63 Politikai osztály általános irtai. 1939-27. tétele.

Ambasada regală ungără
Bucureşti
Nr. 79 pol.
1939

Bucureşti, 1939 aprilie 17
Obiect: Criza europeană și politica
externă română

Criza europeană, care se menține acută, a arătat din nou ce pericole ascunde pentru România actuala configurație politică.

Pericolul constă nu numai în faptul că România este înconjurată din trei părți de state care revindică cîte o parte a teritoriului ei, dar și datorită faptului că puterile Axei au neapărată nevoie, în caz de război, de bogățiile naturale românești, îndeosebi, și în primul rînd de petrol, statele democratice fiind interesate tocmai de aceea să împiedice „Axa“ să obțină bogățiile naturale românești. În fața pericolelor rezultate din situația de mai sus, România nu are nici mai aproape, nici mai departe vreun aliat care să-i poată oferi o apărare sigură.

Până în ultimul moment guvernul român aproape nici nu a realizat pericolul acestei situații și până nu de mult trăise cu iluzia că în partea estică a Europei ar putea juca rolul unei *quasi* mari puteri.

Evenimentele din toamna anului trecut și, mai cu seamă, criza declanșată în martie i-a trezit pe români la realitatea amară. Recunoașterea acestei situații a readus în mod automat guvernul român la politica tradițională românească. Această politică constă în a menține și a folosi, până în ultimul moment, orice posibilitate care s-ar ivi, neexcluzând-o nici pe cea mai neînsemnată.

Această politică, folosită cu pricepere, poate aduce avantaje, îndeosebi în condițiile specifice României, dar în realitate acest lucru nu înseamnă decât cîștigare de timp: amînarea luărilor de poziții bazate pe analizarea avantajelor și sacrificiilor sau a cîștigurilor ce ar rezulta din diversele soluții. Ea nu schimbă în esență cu nimic această situație periculoasă, creează nesiguranță deopotrivă în țară și în afara ei și subminează încrederea țării în conducătorii săi. Slăbiciunea ei constă și în aceea că dacă momentul deciziei va surveni pe neașteptate, atunci guvernul va trebui să ia poziție fără pregătirea necesară, eventual sub influența unor puncte de vedere emotionale.

De aceea, în cazul unei asemenea politici, dispoziția și orientarea opiniei publice au o importanță mai mare decât s-ar putea crede, avînd în vedere sistemul de guvernămînt al țării.

Înîind seama de pericolul unei conflagrații europene, principala preocupare a guvernului român este și în prezent aceea de a nu-și înrăutăți situația față de nici una din cele două grupări de puteri.

Pentru ca acest joc să reușească, guvernul Reichului trebuie convins că România nu-și dorește nimic atât de mult cît înfăptuirea acordului economic germano-român, că ministrul de externe român călătorește bucuros la Berlin pentru a asculta dorințele germane și că guvernul român se ține deo-parte de orice grupare care este îndreptată împotriva Germaniei.

În același timp, guvernul român trebuie să arate Londrei și Parisului că în condițiile date este nevoie să țină cont de presiunea Berlinului și de pericolul pe care l-ar reprezenta un eventual atac al Ungariei, „instrumentul docil” al Berlinului. Dar România privește și în această situație ca binevenită garanția de securitate exprimată într-o formă „necompromitătoare” de guvernele englez și francez.

Între timp, guvernul încearcă prin medierea Turciei să reia legăturile și cu Rusia Sovietică și se îngrijește de menținerea relațiilor cordiale cu Polonia și cu aliații din Balcani.

Scopului acestei politici îi servește călătoria secretă a secretarului general al Ministerului de Externe la Londra și Paris, în timp ce Gafencu poartă la Istanbul con vorbiri cu ministrul de externe turc; de metodele acestei politici ține și faptul că ministrul de externe român, după Berlin, va face vizite și la Bruxelles, Londra, Paris și din nou la Roma.

Deocamdată, rezultatul este acela că „independența” română a primit garanția unilaterală a Angliei și Franței, fără ca aceasta să fi afectat în mod vizibil relațiile germano-române.

Bárdossy
ambasador re gal ungar

1939 aprilie 30. Însemnare din ziarul „Lumea nouă“ referitoare la realizarea, în ziua de 22 aprilie, a unei șezători literare la care a participat tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Culturale-muncitorești

Sîmbătă 22 aprilie, ora 8 seara, a avut loc în sediul breslelor îmbrăcămintă și pielărie din str. Uranus 138, o șezătoare literară cu următorul program [...]

Au declamat Ceaușescu Nicolae, „Pădure tînără și verde“ de Gh. Coșbuc [...]

S-a mai jucat „Justiția“ de Caragiale, interpretată de muncitori [...]

■ „Lumea nouă“, 30 aprilie 1939.

1939 aprilie. Memoriu întocmit de Comandamentul Suprem al Wehrmachtului, privind posibilitățile aprovizionării cu produse petroliere a Germaniei în caz de război; căile prevăzute pentru luarea în stăpînire a terenurilor petrolifere din România.

Oberkommando der Wehrmacht
Wehrwirtschaftsstab
Nr. 1010/39 gK W Wi Vid

Den [...]¹ 4. 1939

Die Mineralölversorgung Deutschlands im Kriege

[...]² Vordringlichstes Kriegsziel muss deshalb unbedingt die Beherrschung der Deutschland nächstgelegenen und feindlichen Einwirkungen tunlichst entrückten Erdölgebiete sein. Die Übersichtskarte der osteuropäischen Erdölvorkommen lässt diese Ziel klar erkennen: *Rumänien!* In einer Länge vom 400 km und einer Breite von 30 km erstrecken sich am Südabhang der Karpaten in unmittelbarer Folge erdölführende Gebiete. Für etwa 45 000 ha ölführende Felder sind Konzessionen erteilt, nur gegen 5 000 ha werden gegenwärtig ausgebeutet, dass heißt nahezu 90% des rumänischen Petroleumreviers sind zur Zeit noch unerschlossen.

Hier liegt die Lösung des Problems der Mineralölversorgung Deutschlands im Kriege. Sie bildet schlechthin die einzige Möglichkeit einer Lösung und somit zugleich als notwendige Erkenntnis:

Die Beherrschung der rumänischen Olfelder und somit des gesamten Donauraums als Vorbedingung für eine ausreichende Mineralölversorgung Deutschlands in einem Krieg von langerer Dauer.

- Dieses Ziel ist mit verschiedenen Mitteln erreichbar,
1. mit *wirtschaftlichen*, zum Zwecke der Errichtung eines deutschen Erdölmonopols,
2. mit *aussenpolitischen*, mit dem Ziel eines bedingungslosen Bündnisvertrages,
3. mit *militärischen*, zum Zwecke der unbedingten Beherrschung des Landes.

Die wirtschaftlichen und aussenpolitischen Mittel haben eine endgültige Lösung bisher nicht erbracht. Der Wirtschaftsvertrag von Ende März 1939 sieht keinerlei Verpflichtungen Rumäniens gegen Deutschland in einem Kriegsfalle vor. Auch 1914 beherrschte deutsches Kapital zu 62% die rumänische Erdölindustrie; außerdem bestand zwischen beiden Ländern ein Bündnisabkommen. Trotzdem musste Rumänien erst mit militärischen Mitteln gezwungen werden, Deutschland seine Bodenschätze restlos preiszugeben. Für den Kriegsfall hat sich die Situation inzwischen nicht geändert, ganz abgesehen von den starken politischen Strömungen gegen Deutschland. Es wird deshalb auch weiterhin das *militärische Mittel* das einzige sein, das die Beherrschung der rumänischen Erdölgebiete im Kriegsfall gewährleistet. Es kann sich dabei sowohl auf Anwendung eines äusseren militärischen Druckes beschränken als auch zu offenen Aktion übergehen. Für die Versorgungsfrage ist diese Unterscheidung insofern von Bedeutung, als entweder eine *sofortige Bezugsmöglichkeit in vollstem Umfange* oder erst eine *spätere Nutzbarmachung* nach Beendigung der Aktion und dem vollzogenen Wiederaufbau der inzwischen zerstörten Anlagen in Betracht kommt. Dabei ist anzunehmen, dass in einem solchen Falle die Zerstörung weit gründlicher erfolgen würde, als es 1916 geschah, wonach es immerhin zwei Jahre währte, bis zwei Drittel der gesamten Anlagen wieder in Betrieb waren.

Bei Setzung des Kriegszieles wird es deshalb einer genauen Prüfung der Mittel bedürfen, um nicht durch falsches Vorgehen den Erfolg zunichte zu machen, ehe das Ziel erreicht ist [...] ³

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 35, T. 77—500, c. 1666892-1666893; Reichskriegsministerium, Wi/I.37.

Comandamentul suprem al Wehrmachtului
Statul major al economiei de război
Nr. 1010/39, Strict secret

<...>¹ aprilie 1939

Aprovizionarea cu produse petroliere a Germaniei
în *(caz dc) război*

[...]². Prin urmare, obiectivul de importanță capitală al războiului trebuie să-l constituie neapărat stăpînirea teritoriilor petrolifere cît mai apropiate de Germania și cît mai ferite de acțiuni inamice. Harta sinoptică a zăcămintelor de petrol din Europa răsăriteană lasă să se vadă clar acest

¹ Loc gol în text, ziua nefiind precizată.

² Considerații privind necesarul de produse petroliere pentru Germania în caz de război.

obiectiv: *România!* Pe o lungime de 400 km și o lățime de 30 km se întind, în zona versanților sudici ai Carpaților, într-o succesiune neîntreruptă, zone petroliere. Pentru aproximativ 45 000 ha sînt acordate concesiuni; numai cca 5 000 ha sînt exploatare în prezent, deci aproape 90% din terenul petrolier român este astăzi încă neexploatat.

Aici se află soluția problemei aprovizionării cu produse petroliere a Germaniei în *„caz de război”*. Pur și simplu, unica posibilitate de rezolvare *„a problemei”* și, prin urmare, o hotărîre necesară este aceasta:

Stăpînirea cîmpurilor petroliere române și, prin urmare, a întregului spațiu dunărean, ca premişă pentru o aprovizionare îndestulătoare cu produse petroliere a Germaniei într-un război de o mai lungă durată.

Acest obiectiv se poate realiza prin diverse mijloace:

1. *economice*, în scopul instituirii unui monopol german al petrolului;
2. *de politică externă*, cu scopul *„încheierii”* unui tratat de alianță necondiționată;
3. *militare*, în scopul stăpînirii absolute a țării.

Mijloacele economice și cele de politică externă nu au adus pînă în prezent o rezolvare definitivă. Acordul economic de la sfîrșitul lui martie 1939 nu prevede nici un fel de obligații ale României față de Germania în cazul unui război. Și în 1914 capitalul german stăpînea industria petrolieră a României în proporție de 62%; în afară de aceasta, între cele două țări există un tratat de alianță. Totuși, România a trebuit să fie silită prin mijloace mai întîi militare să lase pe deplin la dispoziția Germaniei bogățiile solului ei. Pentru cazul de război, situația nu s-a schimbat între timp, făcînd *„bineînțeles”* abstracție de puternicele curente politice împotriva Germaniei. De aceea, *mijlocul militar* va fi și în continuare singurul care asigură stăpînirea terenurilor petroliere române în caz de război. În acest caz, fie că ne putem limita la exercitarea unei presiuni militare externe, fie că putem trece la acțiuni deschise. Pentru problema aprovizionării *„cu produse petroliere”* această deosebire prezintă importanță în sensul că se are în vedere fie *possibilitatea imediată de procurare în cantitate maximală*, fie o *fructificare mai tîrzie*, după terminarea acțiunii *„militare”* și după reconstruirea completă a instalațiilor între timp distruse. În acest sens trebuie să avem în vedere că într-un astfel de caz distrugerile ar fi mult mai radicale decît în 1916, cînd oricum au fost necesari doi ani pentru ca două treimi din totalul instalațiilor să fie repuse în funcțiune.

La stabilirea obiectivului de război va fi deci necesară o examinare corectă a mijloacelor, pentru a nu prejudicia, prin utilizarea unor procedee greșite, succesul înainte de atingerea țelului [...] ³.

³ Date privind exploatarea petrolului în România și în alte state (Polonia, Ungaria, Iugoslavia, Albania), posibilități de transport etc.

1939 mai 2. Notă informativă referitoare la desfășurarea, pe stadionul din Parcul Veseliei, a serbării cîmpenești a muncitorilor din București la care a participat tovarășul Nicolae Ceaușescu.

2 mai 1939

Ieri după amiază, la Stadionul Ministerului Muncii din Parcul Veseliei, a avut loc serbarea cîmpenească a muncitorimii din Capitală, pentru ziua de 1 Mai¹.

Au luat parte cca 1 500 persoane [...]

NICOLAE CEAUȘESCU, fost condamnat la 3 ani închisoare pentru activitate comunistă, pe deasupra executată, a strigat la terminarea serbării lozincă comunistă „Trăiască Frontul Popular”.

■ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, fond nr. 1, dosar nr. 227, f. 385 – 386.

1939 mai 3. Reportaj privind desfășurarea marii demonstrații antifasciste de la 1 Mai din București.

1 Mai. Mii de oameni au umplut ieri pădurile și parcurile din jurul Capitalei, sărbătorind Ziua Muncii
(3 mai 1939)

[...]²

Într-adevăr, dacă Armindenul anului acestuia a fost — ca întotdeauna — o sărbătoare universală, sensul pe care noi îl-am acordat a fost unul de unitate națională, de cimentare și deplină afișare a clasei muncitorești în corpul națiunii.

[...]³ Ziua aceasta a însemnat sărbătorirea și legămîntul muncitorimii românești pentru apărarea și cimentarea unității și independenței naționale.

¹ La 1 Mai 1939, din inițiativa și sub conducerea Partidului Comunist Român, au fost organizate, în colaborare cu organizații ale Partidului Social-Democrat, pe bază de front unic, mari demonstrații și manifestații antifasciste, antihitleriste și antirăzboinice.

În București, participanții la marșa demonstrație populară, în organizarea căreia un rol important a avut tovarășul Nicolae Ceaușescu, după finarea adunărilor breslelor în sălile „Tomis” și „Eintracht” s-au înconjurat și au manifestat pe străzile Capitalei, pronunțindu-se împotriva politicii agresive a țărilor fasciste și revizioniste, pentru apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a țării. Marșa demonstrație s-a încheiat cu o serbare cîmpenească a muncitorilor bucureșteni, cu care prilej a fost evidențiată hotărîrea participanților de a lupta pentru realizarea frontului popular antifascist.

Marșa demonstrație antifascistă și antirăzboinică din București, celelalte manifestații desfășurate în alte orașe ale țării au evidențiat voința poporului român de a se opune planurilor războinice, imperialiste ale Germaniei naziste, constituind cea mai puternică acțiune de masă antifascistă organizată în Europa în ajunul declanșării celui de-al doilea război mondial.

², ³ Se referă la tradiția Armindenului în România și în alte țări.

Lucrul a fost subliniat de către președintele Consiliului de Miniștri, dl Armand Călinescu, ca și de ministrul muncii, dl Mihail Ralea, ale căror cuvântări au cules îndelungi și călduroase aplauze ale muncitorimii strînse la „Aro”, în congresul breslelor.

1 Mai 1939 a arătat o dată mai mult că muncitorimea este — în toate timpurile și sub orice semn — temeiul, baza și substanța Națiunii, chezașia prosperității ei în pace și apărătoarea ei atunci cînd Patria o cere.

Acesta e sensul nou pe care l-a cunoscut ieri o veche și eternă sărbătoare muncitorească.

■ „Timpul”, an III, nr. 717 din 3 mai 1939.

17

1939 mai 3. Extras din discursul lui Armand Călinescu ținut la Congresul general al breslelor și fragment din moțiunea adoptată.

Discursul dlui Armand Călinescu, președintele
Consiliului de Miniștri

Domnilor congresiști, n-aș mărturisi pe deplin simțăminte pe care le încerc astăzi, dacă n-aș sublinia un fapt care s-a produs aici și care, desigur, va avea un mare răsunet dincolo de aceste ziduri.

Reprezentanții cei mai autorizați ai muncitorimii, mărturisind simțăminte lor de dragoste de țară, grija lor de libertate și de viitorul neamului, au declarat solemn: înțelegem ca o ilustrare a acestor simțăminte să jertfim din puținul cîștiagat cu greu pentru înzestrarea oștirii țării.

Ca președinte de Consiliu și ca ministru al Apărării Naționale sănătă deosebi mișcat de actul dv. și țin să vă exprim aici mulțumirile.

Da, domnilor! în declarațiunea dv. s-a rostit instinctul acestei națiuni care se vrea apărătă. Pentru apărarea țării nu numai că nu trebuie să crățăm nici o jertfă, dar trebuie să arătăm o veghe de fiecare clipă.

Se spune că în presa dintr-o țară vecină se vîntură astăzi unele revendicări înspre România. Se spune chiar că aceste revendicări se înfățișează ca sprijinite și de alte puteri străine. Asemenea agitațiuni nu sănătă de natură să înlesnească raporturile de bună vecinătate și de amicitie pe care le dorim noi. Asemenea metode nu sănătă de natură să lămurească situațiunile. De aceea, țin să declar hotărît de aici că nici un moment nici un reprezentant autorizat al vreunei puteri străine nu ne-a făcut vreo sugestie despre sacrificii ale noastre în legătură cu teritoriul țării. Nicăieri nu am văzut și nu am simțit vreo încurajare a unor asemenea agitațiuni. Dimpotrivă, pot afirma că președinteni politica guvernului român — politică de demnitate și de apărare a independenței țării — a găsit o deplină înțelegere [...].

Prin urmare, țin să declar, ca să nu fie nici un echivoc, că România doresc să întrețină relațiuni de bună vecinătate și de amicitie cu țările din prejura; ea este gata să lucreze pentru a întări încă aceste relațiuni în domeniul cultural

și în domeniul economic. Cînd însă se va schița de undeva o încercare de atingere a teritoriului nostru ca se va izbi de cea mai hotărîtă și cea mai neclintită rezistență.

Această politică nu e numai politica guvernului sau politica unui grup de oameni: aceasta este politica țării, este politica națională.

Am spus-o și altădată — o repet și astăzi — generația care ne-a precedat a avut nobila misiune de a realiza unitatea națională. Generația noastră a răspuns la datoria de a se sacrifica pentru păstrarea ei.

Ce este rezistența noastră a avut prilejul să simtă toată lumea; toți cei care au văzut elanul patriotic cu care rezerviștii noștri au alergat în cazărmi au putut să înțeleagă. Iar acea mișcare care de pretutindeni se schițează, de la cea mai modestă manifestare pînă la cea mai largă, care constă în oferta de contribuție pentru apărarea țării, este cea mai strălucită doavadă a stării noastre sufletești.

Deunăzi, la Ministerul Armatei, un țăran bătrîn a ținut cu tot dinadinsul să fie primit sus. Și acolo, dezlegîndu-și o batistă, a scos un bilet vechi de o mie de lei, care, probabil, reprezenta economiile unei trude de mai mulți ani, și, timid întinzînd mîna spre birou, cu simplitate, a spus: „pentru armată!..”

Această manifestare anonimă e un simbol al spiritului de sacrificiu a țăranului român.

Astăzi, înfrățindu-vă, veniți dv., muncitorii, să faceți o declarație de același fel. Onoare dv.! În fața acestei manifestații eu săn în drept să spun: țara e pregătită sufletește, țara astăzi e unită și cine își închipuie că mai poate reînvia vechile disensiuni care să micșoreze curajul, energia și puterea de muncă a națiunii se înșeală și are gînduri criminale.

Mai mult, pot să vă asigur că și pregătirea materială este făcută cu toată grijă. Toți cei care au venit în cazărmi să-și completeze instrucționea, să cunoască noul armament, s-au întors acasă înviorați și cu un sentiment de mai mare siguranță.

Fiți încredințați că obolul dv. va merge realmente acolo unde a fost gîndul dv. În această privință guvernul Majestății Sale, care are ca primă deviză cinstea și corectitudinea desăvîrșită, va veghea [...]

Moțiune

Congresiștii au votat următoarea moțiune:

[...] Congresul, luînd în considerare situația îngrijorătoare internațională de azi, cînd pacea între popoare este din nou amenințată și cînd și integritatea țării noastre ar putea fi periclitată de agresori externi:

Hotărăște ca toți membrii breslelor ai căror reprezentanți participă la acest congres să contribuie cu întreg cîștigul lor pe o zi pentru mărirea fondului de înzestrare a armatei și de apărare a integrității țării.

Aducînd această hotărîre voluntară, congresul face un călduros apel către toți salariații industriali, funcționarii particulari și micii meseriași, care însă nu fac parte din breslele lor, precum și către toți liber-profesioniștii și funcționarii publici ca, fără excepție, să contribuie în același mod, cu cîștigul lor pe o zi, la fondul de apărare al țării [...]

1939 mai 4. Notă a Corpului detectivilor asupra discuțiilor purtate în cadrul unei ședințe a Comisiei centrale a tineretului din Capitală condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Corpul detectivilor
Grupa a II-a

Informații referitoare la activitatea
tineretului comunist din Capitală

Sursă serioasă
Şeful grupei

Comisia centrală a tineretului comunist din Capitală compusă din comuniști: Ceaușescu Nicolae, cizmar, Alexandru Răducanu, metalurgist la atelierul „Leonida”, și un tânăr ceferist în curs de identificare a ținut aseară o ședință clandestină în legătură cu activitatea tineretului comunist din Capitală. S-au făcut reproșuri delegatului de la C.F.R. că nu a scos mai mult tineret comunist și lucrători din atelierele Grivița la întrunirea și manifestația muncitorească din ziua de 1 Mai.

S-a hotărît ca pînă duminică să se țină ședințe în fiecare sector din Capitală pentru constituirea comisiilor raionale ale tineretului comunist.

S-a mai arătat că instructorul partidului comunist, care conduce munca tineretului comunist din București, a mărit comisia tineretului din Capitală cu încă doi membri (o fată și un băiat), pentru ca să se poată desfășura o activitate mai intensă.

Prima ședință a comisiei Capitalei a fost anunțată pentru ziua de 10 mai, cînd vor participa și doi membri noi, desemnați a face parte din conducere.

Se urmărește de aproape activitatea tineretului comunist și la timp se va raporta orice constatare.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 3/1939, f.1.

1939 mai 6. Notă a Corpului detectivilor în legătură cu activitatea conducerii P.C.R. pentru intensificarea mișcării Frontului Păcii din România.

Corpul detectivilor
Grupa a II-a

Acțiunea comuniștilor pentru intensificarea
mișcării Frontului Păcii în România

Sursă serioasă
Şeful grupei

Conducătorii comuniști, care activează în mișcarea Frontului Păcii din România, sănătății de problema reorganizării și intensificării acestei mișcări, pe baza rezoluțiilor ce se vor elabora la Congresul Mondial al R.U.P.-ului

(Reuniunea Universală pentru Pace), care va avea loc în zilele de 13 și 14 mai crt., la Paris.

Acțiunea în favoarea mișcării pentru pace urmează să fie desfășurată printr-o largă popularizare a materialului propagandistic pe care îl va lansa congresul în cauză, cu scopul de a se cîștiga simpatia păturilor intelectuale și muncitorești din țară la mișcarea pentru pace.

Pentru a nu întîmpina dificultăți din partea autorităților, fruntașii comuniști care activează în această direcție au hotărît să procedez la reorganizarea Comitetului Național al Frontului Păcii din România, prin solicitarea unor personalități din lumea intelectuală spre a face parte din acest comitet.

În acest scop, se afirmă în cercul fruntașilor comuniști din mișcarea Frontului Păcii că va fi înlocuit dr. N. Lupu din calitatea de președinte activ al Comitetului Național al Frontului Păcii din România, din cauza actualei poziții politice a acestuia.

Se urmărește acțiunea comuniștilor în această direcție.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2/1939, f. 7 și 7 v.

20

1939 mai 9. Extras din decretul cu privire la componența și funcționarea Adunării Deputaților și Senatului.

LEGEA ELECTORALĂ pentru ADUNAREA DEPUTAȚILOR ȘI SENAT

Art. 1. Reprezentarea națională se compune din Adunarea Deputaților și Senat.

Art. 2. Adunarea Deputaților se compune din 258 reprezentanți. Numărul lor pe circumscripții și categorii de îndeletniciri este stabilit în tabloul anexat, care face parte integrantă din legea de față.

Art. 3. Alegerea deputaților se face prin vot secret, obligatoriu și exprimat prin scrutin uninominal pe circumscripții. Sînt 11 circumscripții electorale și anume pentru fiecare ținut cîte una, plus Capitala țării [...]. Durata mandatelor este de 6 ani.

Art. 4. Spre a fi eligibil în Adunarea Deputaților se cere:

a) A fi cetățean român;
b) A avea exercițiul drepturilor civile și a fi înscris în lista electorală pentru circumscripția și categoria de îndeletniciri pe care trebuie să o reprezinte;
c) A avea domiciliul în România.

Femeile nu sunt eligibile în Adunarea Deputaților.

Art. 5. Au drept de vot pentru alegerea deputaților cetățenii români, bărbați și femei, care întrunesc condițiunile următoare:
a) Au vîrstă de 30 ani împliniți;

- b) Sint știutori de carte;
c) Practică efectiv o îndeletnicire intrînd în vreuna din următoarele trei categorii:
1. Agricultura și munca manuală;
2. Comerțul și industria;
3. Ocupații intelectuale.
d) Nu intră în nici unul din cazurile de incapacitate sau nedemnitate prevăzute de legea de față.

Art. 6. Senatul se compune din senatori numiți de rege, din senatori de drept și din senatori aleși.

Art. 7 Senatorii numiți de rege trebuie să întrunească condițiile generale de obligativitate pentru acest Corp. Numărul lor este de 88, adică egal cu al senatorilor aleși, fixat în tabloul anexat, care face parte integrantă din legea de față.

Art. 8. Sint senatori de drept, în virtutea înaltei lor situații în stat și biserică:

- a) moștenitorul Tronului, de la vîrsta de 18 ani împliniți;
b) toți principii familiei regale, majori;
c) patriarhul și mitropolitii țării;
d) episcopii bisericilor ortodoxe române și greco-catolice, întrucît sint aleși conform legilor țării;
e) capii confesiunilor recunoscute de stat, cîte unul din fiecare confesiune, întrucît sint numiți sau aleși conform legilor țării și reprezintă un număr de peste 200 000 de credincioși

f) senatorii de drept recunoscuți pînă la data de 27 februarie 1938 pe baza legii electorale din 27 martie 1926.

Art. 9. Senatorii aleși sint desemnați prin vot obligatoriu, secret și exprimat prin scrutin uninominal.

Toți alegătorii din țară constituie o singură circumscripție, al cărei sediu este la Curtea de Apel din București.

Numărul senatorilor aleși este de 88 [...]

Art. 10. Pentru a fi eligibili în Senat, bărbații și femeile trebuie să întrunească următoarele condiții:

- a) Să fie cetăteni români;
b) Să aibă vîrsta de 40 de ani împliniți;
c) Să aibă exercițiul drepturilor civile și să fie înscrisi în lista electorală pentru categoria de îndeletnicire pe care trebuie să o reprezinte;
d) Să aibă domiciliul în România.

Art. 11. Au dreptul de vot pentru alegerea senatorilor, cetătenii români, bărbați și femei, care întrunesc condițiile următoare:

- a) Au vîrsta de 30 de ani împliniți;
b) Sint știutori de carte;
c) Nu intră în nici unul din cazurile de incapacitate sau nedemnitate prevăzute de legea de față;
d) Sint membri în organele de conducere ale corporilor constituite în stat din cele trei categorii de îndeletniciri prevăzute la art. 5 din prezenta lege [...]

Art. 12. Durata mandatelor senatorilor de drept începează odată cu calitatea sau demnitatea în virtutea cărora le dețin.

Durata mandatelor senatorilor numiți și aleși va fi de 9 ani.

Mandatele senatorilor aleși se reînnoiesc din trei în trei ani de la data depunerii jurământului prevăzut de art. 48 din Constituție, în proporție de o treime [...]

Art. 17. Sînt incapabili de a fi alegători sau aleși acei puși sub interdicțiu sau consiliu judiciar, precum și cei în stare de faliment, declarați și nereabilitați. [...]

Art. 19. Militarii în activitate nu pot fi alegători, nici aleși [...]

Art. 47. Validarea alegerilor pentru ambele Adunări și verificarea titlurilor membrilor aparținînd fiecăruia dintre ele se face de Înalta Curte de Casație și Justiție, înainte de data fixată pentru întrunirea Adunărilor și fără dezbatere orale. [...]

Art. 66. Nimeni nu poate candida decît într-o singură circumscripție electorală și pentru o singură Adunare. Senatorii de drept și cei numiți nu mai pot candida în alegeri pentru nici o Adunare [...]

Art. 68. Membrii Parlamentului vor purta la ședințe și solemnități în mod obligatoriu uniforma Frontului Renașterii Naționale.

■ „Monitorul Oficial”, nr. 106 bis din 9 mai 1939, p. 1951–1956; Ioan Scurtu (coordonator), *Istoria României între 1918–1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 347–348.

21

1939 mai 15. Notă a Corpului detectivilor prin care se semnalează intensificarea activității comuniste printre lucrătorii ceferiști de la atelierele Grivița.

Corpul detectivilor

Grupa a II-a

I – 4

Activitatea comuniștilor în rîndul lucrătorilor ceferiști din atelierele Grivița

Şeful grupului

În legătură cu intensificarea acțiunii clandestine comuniste printre lucrătorii ceferiști din atelierele Grivița, biroul celulei comuniste din aceste ateliere a hotărît ca fiecare membru de partid la C.F.R. să fie convocat la o ședință specială cu instructorul, delegat de Partidul Comunist cu munca printre lucrătorii ceferiști.

Acste convocări individuale au drept scop de a da instrucțiuni referitoare la activitatea și organizarea muncitorilor în mișcarea comunistă, pentru ca fiecare membru de partid să poată recruta cât mai multe elemente.

Instructorul Partidului Comunist printre lucrătorii ceferiști este identificat în persoana comunistului Mihăilescu Gheorghe, lucrător metalurgist, iar conducătorul celulei comuniste din atelierele Grivița este tînărul Barăscu Ion, tîmplar la secția a 2-a vagoane, activitatea lor fiind zilnic urmărită de acest serviciu.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/11, dosar nr. 2/1939, f. 5.

1939 mai 16. Notă a Corpului detectivilor cu privire la măsurile hotărîte de organizația P.C.R. din București în vederea participării la alegerile parlamentare organizate în luna iunie 1939.

Corpul detectivilor

Grupa a II-a

Activitatea organizației Partidului Comunist din București în legătură cu alegerile generale parlamentare

Şeful grupelui

Secretariatul comitetului de conducere al organizației Partidului Comunist din București a ținut în seara zilei de 14 mai a.c. o ședință clandestină, în casa conspirativă cunoscută din Capitală, la care a participat și instructorul Comitetului Central al Partidului Comunist pe lîngă organizația București.

Cu privire la alegerile generale parlamentare din luna iunie crt., s-a arătat că, față de hotărîrea Comitetului Central al Partidului Comunist de a se concentra tot activul comunist în breslele muncitorești și asociațiile profesionale, pentru a impune candidați în alegeri din rîndul militanților și simpatizanților comuniști, urmează ca elementele comuniste din bresle să pregătească masele muncitorești prin propagandă orală făcută individual și în cadrul întunirilor și ședințelor pentru desemnarea candidaților din rîndul muncitorilor în alegeri.

Pentru conducerea acestei acțiuni în cadrul breslelor muncitorești din Capitală, secretariatul organizației locale a Partidului Comunist a delegat pe David Constantin, metalurgist, domiciliat în str. Crăsnaru nr. 38 și Georgescu Teohari, tipograf, domiciliat în str. Candiano Popescu nr. 111.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2/1939, f. 20 și 20 v.

1939 iunie 1. Relatare asupra desfășurării marii manifestații antifasciste de la 1 Mai 1939.

Demonstrația antifascistă de 1 Mai

1 Mai. Dimineața ora 9. Pe calea Călărași și străzile vecine – grupuri de cetățeni se grăbesc spre sala Tomis. Lîngă biserică Sf. Vineri – agenți, lîngă Tomis – agenți, toată poliția Capitalei e pusă în picioare pentru a împiedica sărbătorirea întîiului Mai ca zi de luptă a clasei muncitoare. Guvernul și ajutorii lui făcuseră sforțări pentru a deruia masele muncitoare de pe drumul de luptă împotriva fascismului și a exploatarii capitaliste, făcuse încercări

de a preface această zi într-o manifestare pentru regimul actual antinational. Muncitorii comuniști și social-democrați conștienți au știut însă să mobilizeze masele muncitorești și mica burghezie la luptă contra fascismului și a guvernului de dictatură regală. Pentru apărarea independenței naționale a țării, contra agresorilor fasciști. Pentru drepturi egale pentru popoarele conlocuitoare cu cele ale poporului român. Pentru cele mai arzătoare revendicări ale maselor. Pentru restabilirea regimului democratic.

Tomis. Sala și curtea sînt arhipline. Iată-i pe sindicaliștii din str. Dristorului, iată-i pe cei din Izvor, Uranus, pe meșteșugari, funcționari particulari și alți și alți – cu greu își fac drumul spre ușa de intrare.

„Contribuția pentru sală!„, „Ajutați pe antifasciștii încihiș!“. Bani mărunti cîștiigați cu truda zilnică cad veseli în cutii. Deasupra capetelor mulțimii, muncitorii conștienți înalță placarde antifasciste: Să apărăm granițele țării împotriva agresorului hitlerist! Trăiască independența națională a țării! Jos fascismul! Amnistie pentru deținuții antifasciști! Vrem 8 ore de muncă! Spor de salariu! Vrem restabilirea regimului democratic parlamentar!

Cuvîntarea capitulantă a lui Marian e primită cu indignare de întrunire. Dar iată pe tribună se ridică un orator exprimînd nevoile maselor și ale țării. „! Mai este o zi internațională de luptă pentru drepturile și revendicările muncitorești – o zi de luptă contra fascismului“ (un tunet de aplauze). „Pentru! Mai mii și mii de muncitori au înfundat pușcăriile“ (un tunet de voci). Amnistie pentru deținuții antifasciști! (aplauze frenetice și îndelungate). Trădătorul Marian se agită, strigînd „să încețeze de a vorbi“. „Să vorbească“ – răspunde ca un singur om întrunirea. Si oratorul vorbește mai departe. Așa au vorbit oratorii muncitorilor susținuți și apărăți de mulțime. Pe urmă încolonați cîte șase într-un rînd masele pornesc în demonstrație. Mii și mii de muncitori, meseriași, funcționari, intelectuali, femei muncitoare, țărânce, intelectuale, mase de tineri muncitori antifasciști – o adevărată înfrâțire de luptă antifascistă.

Din piepturile a douăzeci de mii de demonstranți răsună: Jos fascismul! Jos Garda de fier! Jos regimul de dictatură regală! Pace – pîne – pămînt – libertate! Cerem abrogarea pactului economic germano-român de trădare a țării! La muncă egală salariu egal! – strigă femeile, susținute de bărbați. Imediat se ivesc unii șefi reaționari din bresle: „Nu evoie să strigăti... „nu dăvoie dl ministru“.

Dar cei douăzeci de mii de demonstranți nu s-au lăsat intimidați, ei au urmat pe muncitorii comuniști și social-democrați. Masele continuau să strige cu entuziasm: „Vrem România liberă și independentă! Jos fascismul! Jos agresorul hitlerist! Vrem amnistie pentru deținuții antifasciști! Areștarea fasciștilor!“ Si astă în fața palatului regal. Așa au răspuns masele guvernului care a încheiat pactul economic cu Germania cotropitoare de popoare, dușmanul de moarte al României – pact care a și dat rezultate distrugătoare pentru clasa muncitoare și popor, sute și sute de muncitori din uzine și fabrici pierzîndu-și locul de lucru. Cei douăzeci de mii de demonstranți s-au afirmat pentru alianța cu Franța, Anglia și Uniunea Sovietică, cea mai hotărîtă apărătoare a țărilor amenințate de agresiune. Demonstranții s-au afirmat pentru egalitate în drepturi cu poporul român pentru popoarele conlocuitoare.

Masele de demonstranți și-au manifestat indignarea lor față de spioni fasciști Pamfil Șeicaru, Vaida etc. Concentrarea tuturor forțelor democratice

și sincer patriotice într-un larg front patriotic contra agresiunii fasciste — aceasta fu dorința maselor de demonstranți.

Demonstrația din ziua de 1 Mai a dovedit o creștere serioasă a activității politice a maselor și o creștere a influenței și capacitatei partidului comunist de mobilizare a maselor la luptă în front unic.

Înainte! Comuniști și muncitori social-democrați — realizați și întăriți frontal unic! Muncitori pentru concentrarea tuturor forțelor democratice și sincer patriotice într-un front larg combativ, împotriva dușmanului fascist din afară, a agenților hitleriști din țară și împotriva regimului actual de jaf și teroare sălbatică.

[...] De munca voastră comună, tovarăși, de energia voastră, de fideliitatea voastră față de clasa muncitoare, față de poporul român și față de popoarele conlocuitoare depinde succesul acestei lupte mărețe de salvare a țării.

■ „Scinteia”, an IX, nr. 20 (110), din 1 iunie 1939, p. 3., *Probleme fundamentale ale istoriei patriei și Partidului Comunist Român. Tematică. Bibliografie. Crescătire*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 415—416.

24

1939 iunie 7. Extras din Raportul C.C. al P.C.R. la Plenara a VI-a privind participarea comuniștilor la lupta de apărare a țării în conjunctura politico-strategică din vara anului 1939.

Raportul Comitetului Central la Plenara a VI-a a C.C. al Partidului Comunist din România

Lupta pentru apărarea integrității țării, contra agresiunii fasciste.

Cînd armatele Germaniei fasciste și ale Ungariei horthyste au cotropit Cehoslovacia și Ucraina Subcarpatică, agresorii și-au îndreptat privirile către România. Încurajate de către Hitler, guvernele Ungariei și ale Bulgariei au mobilizat la granițele țării, amenințînd existența României. C.C. al P.C.R. a dat imediat alarmă de mobilizare a maselor celor mai largi contra agresorilor fasciști, declarînd că comuniștii vor lupta cu arma în mînă pentru apărarea independenței naționale.

C.C. al P.C.R. a ținut o ședință plenară care a hotărît următoarele în legătură cu apărarea țării:

1. Alarmarea țării asupra pericolului unei imediate agresiuni fasciste și a atitudinii guvernului, care, cu toată mobilizarea, a căutat să ascundă pericolul.

2. Participarea activă a membrilor de partid la concentrările de trupe unde să lupte pentru întărirea forței politice și morale a armatei, contra Germaniei hitleriste și a statelor revizioniste, pentru demascarea tuturor ofițerilor gardiști și capitulanți, care caută să demoralizeze trupele, pentru îndepărțarea și arestarea acestora din urmă, pentru apărarea hotărîță a intereselor soldaților în legătură cu hrana, tratamentul, încărcăturierea și măsurile sanitare, apărarea și ajutorarea familiilor celor concentrați, campanie prin presa legală și ilegală,

conferințe, întruniri și manifestații unde să se voteze telegrame și moțiuni în care să se ceară: arestarea tuturor agenților fasciști ai lui Hitler, trădători de țară, scoaterea tuturor fasciștilor și capitulantilor din guvern, armată și din întregul aparat al statului, îmbunătățirea situației maselor, drepturi egale pentru popoarele conlocuitoare cu cele ale poporului român, restabilirea drepturilor și libertăților democratice, alianța cu țările democratice în frunte cu Uniunea Sovietică, folosindu-se imensul avantaj al vecinătății cu marea țară socialistă [...] ; pentru un front patriotic al poporului român și al popoarelor conlocuitoare; pentru apărarea țării contra fascismului agresor.

■ „Lupta de clasă”, an XX, nr. 6, din 7 iunie 1939; Colonel dr. Ilie Ceaușescu (coordonator), *Documente privind activitatea P.C.R. în armată. 1921–1944*, Editura Militară, București, 1974, p. 125; Constantiu Mocanu (coordonator), *Probleme fundamentale ale istoriei patriei și Partidului Comunist Român. Crestomatie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 417-418.

25

1939 iunie 10, București. **Raport al ambasadorului Ungariei, Bárdossy László, la București către ministrul de externe, Csáky István, relativ la discursul ținut de ministrul de externe român, Grigore Gafencu, în Parlament, asupra politiciei externe a României.**

M. kir. követség
Bucarest
111/pol. szám
1939

Bukarest, 1939 június 10-én
Tárgy: A román külügyminiszter
expozéja

A román külügyminiszter a képviselőház június hó 9-én tartott ülésén elmondta első parlamenti expozéját.

Gafencu aránylag ritkán szól meg. Közel féléves minisztersége alatt mindenössze három beszédet történt. Nyilván alaposan megmondja, hogy mit mondjon és hogyan, úgy hogy nyilatkozatai már ezért is külön figyelmet érdemelnek.

A román külpolitika eddig gondosan ügyelt arra, hogy minkét hatalmi csoporttal lehetőleg egyformán jóviszonyt tartson minden gesztust amit az egyik felé tett, a másik irányában minden sietve kiegyenlítette.

Gafencu expozójának elolvasása azt a benyomást kelti, hogy a román külpolitika túljutott a kínosan óvatos egyensúlyozás periodusán. Az irány ma már inkább az u.n. demokratikus nyugati hatalmak felé mutat. Ezekről a külügyminiszter a politikai barátok és szövetségesek között első helyen s jól több melegséggel és szimpatiával beszélt mint a „tengely” államairól. Még a Szovjet Oroszország és Románia között fennálló „zavartalan jó szomszédi viszonyt” is sorrendben előbb nyugtázta a külügyminiszter annak a hangsúlyozása mellett, hogy a román kormány azért nem támaszkodik a szomszédos nagy hatalomra, nehogy ezzel okot adjon a román határokon vagy ezeken belül támasztható konfliktusokra.

A külügyminiszter attól sem riadt vissza, hogy nyiltan perbe szálljon a „Lebensraum” jelszával, amely „mint valami fantom árnyékot vet a

nemzetközi életre és azt megmérgezi". Az ilyen fantomokkal — szerinte — mindenkinék külön-külön fel kell vennie a harcot, még mielőtt a „háborús törekvések békés bekerítése" sikerül.

A tengely hatalmakról csak azokkal a gazdasági megállapodásokkal kapcsolatban beszélt a külügymintiszter, amelyek szerinte gazdasági vonatkozásban egészítik ki a román biztonság rendszerét.

Feltűnő, hogy ebben a vonatkozásban is utolsó helyre került Olaszország, amelynél ugyan a külügymintiszter a vérségi kapcsolatokat és kölcsönös érdekeket is megemlíti, de a hangsúlyt mégis arra helyezi, hogy „egy tartós nyugalmi periódus már csak azért is előnyös lenne Románia számára, mert ez lehetővé tenné az olasz termeléssel és kereskedelemmel fennálló kapcsolatok természetes fejlesztését".

A román biztonság politikai garanciái között az expozé szerint legnagyobb szerepet a Balkán Szövetség játszik, amelynek jelentőségét a külügymintiszter nem győzi hangsúlyozni. A Szövetség tagjainak egységét a közöttük fennálló szoros kapcsolatokat és a Szövetség kiegyensúlyozó és a békét biztosító szerepét az egész európai politika szempontjából különös nyomatékkal emlegette. Közben számunkra természetesen az expozénak az a része a legérdekesebb, amelyben a külügymintiszter a nemzeti kisebbségekről és ezzel szoros kapcsolatban a magyar-román viszonyról beszélt.

A külügymintiszter mindenekelőtt is azt állapította meg, hogy a román kisebbségi probléma nem területi kérdés s hogy ezt Európában egyetlen számottevő hatalom („aucune puissance importante") sem tekinti ilyennek. Szerinte mindenütt tisztában vannak azzal, hogy a „román nemzeti állam" kötelékéből kisebbségi töredékeket sokkal jelentősebb román tömegek elszakítása nélkül nem lehetne elválasztani. Amiből a külügymintiszter azt a következtetést vonja le, hogy a román területi integritás nemcsak a román külpolitika alapja, hanem egyben az európai rendnek és békének is alapelve.

E mellett a külügymintiszter elismeri a kisebbségi probléma jelentőségét, még pedig ezuttal nem úgy, ahogyan azt a román politikusoktól megszoktuk. Nem állítja, hogy a kisebbségek helyzete Romániában ideális s hogy ebben a tekintetben nincsen semmi tennivaló. Emlegeti ugyan a múlt évi kisebbségi statutumot és a kérdés rendszésére irányuló törekvéseket, de e mellett elismeri, hogy a kisebbségi kérdés megfelelő kezelése folytonos és szakadatlan gondoskodást, a kisebbségek kulturális, iskolai, vallási és gazdasági érdekeinek jóakaratú és emberséges ápolását kívánja meg. Erre szerinte a román kormány kész, de anélkül, hogy hajlandó lenne újabb nemzetközi jellegű kötelezettségeket magára venni, ami tulajdonképpen válasz arra a felszólításra, amit a magyar kormány nevében Nagyméltóságod két legutóbbi expozéjában Romániához intézett.

Ez az álláspont — a külügymintiszter szerint — nem csökkenti, azoknak a kijelentéseknek és intézkedéseknek az értékét, amelyeket a román lormány a kisebbségek érdekében tett. A román kormány — folytatta Gafencu — hajlandó a szomszéd államokkal barátságos és loyális megállapodást létesíteni. Magyarországgal, — amelynek politikai és szociális problémái annyira hasonlítanak a romániaiakhoz — egy ilyen megegyezés a Dunavölgyi viszonyok jó és békés rendezésének szempontjából különösen előnyös volna. A külügymintiszter ezzel kapcsolatban örömmel állapította meg, hogy a baráti Jugoszlávia „bebizonította", hogy a román kormány selfogását, magatartását és eljárását teljes mértékben magáéva teszi.

Hogy a jugoszláv kormány erre mikor szolgáltatott külön bizonyítéket, azt nem tudom — talán a két külügymeniszter legutóbbi orsovai találkozásán.

Az exposé francia fordítását mellékelten felterjesztem.

Bárdossy
m. kir. követ

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 50, c. 93–96; Magyar Országos Levéltár. Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Kül. ügymenisztériumi levéltár. Külügymenisztérium. K 63 Politikai osztály általános iratai. 1939-27-tétei.

Ambasada regală ungara
București
Nr. 111/pol.
1939

București, 1939 iunie 10
Obiect: Expozeul ministrului
de externe român

Ministrul de externe român a prezentat la ședința Adunării Deputaților din 9 iunie primul său expozeu parlamentar.

Gafencu ia relativ rar cuvîntul. În aproape șase luni de cînd este ministrul a vorbit doar de trei ori. Desigur că el judecă temeinic ce anume să spună și în ce fel, aşa că declarațiile sale merită și din acest motiv o atenție deosebită.

Politica externă română a urmărit pînă acum, cu grijă, să mențină pe cît era posibil relații la fel de bune cu ambele grupări de puteri și orice gest făcut către una din părți a fost de îndată repetat față de cealaltă parte.

Citirea expozeului lui Gafencu dă impresia că politica externă românească a depășit perioada de echilibristică exasperant de precaută. De acum orientarea se îndreaptă mai mult spre așa-zisele puteri democratice din Occident. Pe acestea ministrul de externe le-a pomenit printre prietenii politici și aliați de prim rang, menținîndu-le cu mai multă căldură și simpatie decît a făcut-o față de statele „Axei”. Ministrul de externe a amintit cu prioritate chiar și „relațiile neturburate de bună vecinătate” dintre Rusia Sovietică și România, subliniind pe deasupra că guvernul român nu se bazează pe mareea putere vecină spre a nu da motive de conflicte la granițele române sau în interiorul lor.

Ministrul de externe nu s-a sfîrtit să se opună deschis lozincii „Lebensraum” ului (a spațiului vital), care „ca o fantomă umbrește și otrâvește viața internațională”. Cu asemenea fantome — după părerea lui — trebuie să lupte fiecare în parte înainte ca „îngrădirea pașnică a aspirațiilor războinice” să fie înfăptuită.

Referitor la puterile Axei, ministrul de externe a vorbit numai despre acele convenții economice care, după părerea lui, întregesc pe linie economică sistemul românesc de securitate.

Este surprinzător faptul că Italia a fost menționată, chiar și în aceste referiri, pe ultimul loc, deși ministrul de externe a amintit cu privire la această țară legăturile de sînge și interesele reciproce existente, accentul fiind însă pus pe faptul că „o perioadă de liniște trainică ar fi avantajoasă pentru România,

chiar și pentru motivul că aceasta ar face posibilă dezvoltarea firească a relațiilor cu producția și comerțul italian".

Printre garanțiile politice ale securității române, conform expozeului, rolul cel mai mare îl joacă Înțelegerea Balcanică, a cărei importanță ministrul de externe o subliniază neconenit. El a subliniat în mod deosebit unitatea membrilor Înțelegerei, relațiile strinse dintre aceștia și rolul ei de echilibru și de asigurare a păcii din punctul de vedere al întregii politici europene. Fișește, pentru noi cea mai interesantă este acea parte a expozeului, în care ministrul de externe a vorbit despre minoritățile naționale și, în strînsă legătură cu aceasta, despre relațiile ungaro-române.

Ministrul de externe a constatat în primul rînd că problema minoritară din România nu este o problemă teritorială și că nici o putere europeană însemnată („aucune puissance importante“) nu o consideră ca atare. După părerea lui, peste tot se știe perfect de bine că nu se pot desprinde frânturi de minorități din „statul național român“ fără a se rupe mase cu mult mai însemnate de români. Din aceasta, ministrul de externe desprinde concluzia că integritatea teritorială a României constituie nu numai baza politică externe române, dar totodată și principiul de bază al ordinii și păcii europene.

Pe lîngă acestea, ministrul de externe recunoaște însemnatatea problemei minoritare, de data aceasta nu însă în maniera în care ne-am obișnuit că o fac politicienii români. Nu afirmă că situația minorităților în România este ideală și că în această privință nu este nimic de făcut. Deși pomenesc de statutul minoritar din anul trecut și de năzuințele îndreptate spre soluționarea problemei, recunoaște pe lîngă aceasta că tratarea corespunzătoare a problemei minoritară necesită o grijă continuă și neîntreruptă, cultivarea binevoitoare și umanitară a intereselor culturale, școlare, religioase și economice ale minorităților. După părerea sa, guvernul român este dispus să accepte aceste lucruri, fără a-și asuma însă obligații noi cu caracter internațional — ceea ce reprezintă de fapt un răspuns la apelul adresat României în numele guvernului ungar în ultimele două expozeuri ale Excelenței Voastre.

Acest punct de vedere — după ministrul de externe — nu diminuează valoarea acestor afirmații și măsuri pe care guvernul român le-a întreprins în interesul minorităților. Guvernul român — a continuat Gafencu — este dispus să ajungă la o înțelegere prietenească și loială cu statele vecine. Un asemenea aranjament cu Ungaria — ale cărei probleme politice și sociale se aseamănă atât de mult cu ale României — ar fi deosebit de avantajos din punctul de vedere al unei bune și pașnice soluționări a relațiilor din bazinul dunărean. În legătură cu aceasta, ministrul de externe a constatat cu plăcere că Iugoslavia prietenă „a dovedit“ că-și însușește pe deplin concepția, atitudinea și modul de a proceda al guvernului român.

Cînd anume a furnizat guvernul iugoslav dovezi speciale în acest sens, nu știu, poate la întîlnirea ultimă de la Orșova a celor doi miniștri de externe.

Alăturat vă înaintez traducerea franceză a expozeului.

Bárdossy,
ambasador regal ungar

1939 iunie 23. **Ordin de informații al Legionii de jandarmi București privind măsurile stabilite de C.C. al P.C.R. de activizare a organizațiilor sale din întreaga țară.**

Comunicat: Secții și Posturi

Ordin de informații nr. 30
din 23 iunie 1939

În conformitate cu ordinul de informații nr. 32/939 al Corpului de Jandarmi, binevoiți a cunoaște că Direcția Generală a Poliției cu adresa nr. 41 194/939 informează că, Comitetul Central al Partidului Comunist din România a dat de curînd instrucțiuni organizațiilor clandestine comuniste din țară, pentru organizarea acestei mișcări pe noi baze, deoarece s-a constatat că vechile directive au făcut ca mișcarea să eșueze.

Se recomandă astfel că, păstrîndu-se vechile lozinci cu privire la lupta contra fascismului, să se renunțe la acțiunea fățușă dusă pînă în prezent contra actualei așezări, adoptîndu-se o atitudine moderată, care să inducă în eroare și să atragă pe neobservate masele.

În legătură cu această recomandare, se observă de câtva timp o stăruitoare perseverență de pătrundere a elementelor comuniste în toate organizațiile și formațiunile de orice natură, care au ființă legală, tinzînd la acapararea organelor de conducere, cu scopul de a le dirija apoi după principiile comuniste.

Se caută de asemenea a se menaja sentimentul național, recomandîndu-se ca în cazul de război comuniștii să lupte cu arma în mînă în primele rînduri pentru apărarea granițelor țării amenințate de țările fasciste și hitleriste, preconizînd lupta minorităților alături de elementul românesc în toate împrejurările favorabile promovării principiilor comuniste.

În urma acestor instrucțiuni se observă o vie activitate în rîndurile comuniștilor din țară, prin ținere de ședințe conspirative în cadrul U.T.C. (tineretul comunist) și al M.O.P.R. (Ajutorul Roșu) în care se stabilesc mijloacele pentru intensificarea propagandei și a influenței comuniste și pentru sporirea fondului de ajutor necesar atîț deținuților din închisori, cît și pentru ajutorarea refugiaților republicani din Spania și susținerea Chinei comuniste.

O importanță deosebită se acordă în aceste ședințe tineretului comunist, asupra căruia cade sarcina de a adînci ideologia comunistă în mase, de a tipări, răspîndi și a transporta instrucțiunile și materialul de propagandă la organizațiunile din centrele comuniste din țară.

În ziua de 23 aprilie a.c. a avut loc la Iași, într-o casă conspirativă, în apropiere de gara Iași, sub conducerea unui oarecare Popov (nume conspirativ) din partea Comitetului Central, o ședință a conducerilor însărcinați cu organizarea U.T.C.-ului în Iași, Bacău, Roman, Tg. Neamț și Comănești. Aceștia au anunțat participarea prin scrisori trimise post-restant, iar în gară au fost așteptați de curieri care i-au condus la casa conspirativă pe străzi ocolite.

În ședință a luat cuvîntul Popov, care a mulțumit celor prezenți pentru activitatea desfășurată, arătînd că mișcarea este în progres, după care s-au luat următoarele hotărîri, pe care fiecare le-a scris pe cărți de vizită:

1. Trecerea imediată la reorganizarea din sus-zisele orașe, care au rămas în urma celor din Bucovina, Basarabia și București.

2. Adunarea și retrimiterea de material cultural de propagandă în cel mai scurt timp posibil.

3. Comitetul Central cere delegaților să trimită raport despre cele efectuate de mișcare la o adresă ce se va comunica tuturor pe adresele lor.

Ședința a durat două ore, după care cei prezenți au plecat fiecare pe un drum diferit.

Pînă în prezent Inspectoratul de Poliție Iași a reușit să identifice un număr de 15 membrii care activează intens, precum și casele conspirative în care se țin ședințele.

Luați serioase măsuri pentru urmărirea activității comuniste care a început să se desfășoare intens, intensificînd serviciul de informații asupra mișcării comuniste, iar cazurile pozitive se vor raporta legiunii prin note informative.

Comandantul Legiunii de Jandarmi București,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului municipiul București, fond Legiunea de jandarmi București, dosar nr. 22/1939, f. 27.

27

1939 iulie 22. Notă informativă privind funcționarea, între 26 iunie și 20 iulie, la Ploiești, a primei școli superioare de cadre a P.C.R., la care a participat tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Corpul detectivilor
Grupa I

nr. 1473
22 iulie 1939

Școala superioară de cadre
a Partidului Comunist Român

Urmare semnalării noastre anterioare prin care arătam că Secretariatul Comitetului Central al Partidului Comunist Român a hotărît să țină, în timpul verii, cursuri în serii cu tinerele elemente comuniste, pentru completarea educației în direcția muncii clandestine și conspirative comuniste [...] Între 26 iunie și 20 iulie crt. a funcționat la Ploiești, într-o casă conspirativă ce urmează a fi identificată, prima școală superioară de cadre a Partidului Comunist Român [...] Au participat 6 tineri comuniști, dintre care Nicolae Ceaușescu [...]

■ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, fond 1, dosar nr. 85, f. 31.

34

1939. august 4. Notă informativă privind activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu în cadrul Cercului cultural al lucrătorilor textiliști și cizmari din București.

Corpul detectivilor
Grupa a II-a
I - 2

nr. 1567
4 august 1939

Activitatea Cercului cultural al lucrătorilor textiliști și cizmari

Cercul cultural al lucrătorilor textiliști și cizmari a ținut ieri, 3 crt. ședință săptăminală, la sediul din strada Uranus nr. 138.

Au luat parte peste 40 de tineri muncitori, în majoritate cunoscuți militanți și simpatizanți comuniști [...]

CEAUȘESCU NICOLAE, cunoscut comunist, arată importanța instrucțiunii pe care lucrătorii o capătă prin intermediul cercurilor culturale, cerînd conducerii breslei să le acorde mai multă libertate de acțiune pentru a ține ședințe educative cât mai des, pentru a face pe muncitori conștienți de rolul pe care-l au în bresle. Face apel la tineri să nu se mărginească numai la o activitate culturală și sportivă, ci să se organizeze un program artistic la toate serbările pe care bresla textilă le dă în fiecare săptămînă etc.

Ceausescu Nicolae propune să se înființeze secțiuni turistice, teatrale, corale și culturale separate [...]

■ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, fond 95, dosar nr. 14, 481, f. 1-2.

1939 august 14. Notă informativă referitoare la desfășurarea la București, în Parcul Veseliei, a serbării cîmpenești a muncitorilor din industria de pielărie și încălțăminte, organizată de militanți comuniști. Printre participanți se află menționati tînărul comunist Nicolae Ceaușescu și Elena Petrescu (Ceaușescu).

Manifestație comunistă la serbarea cîmpenească a breslei lucrătorilor din industriile pie- lăriei și încălțămintei.

14 august 1939

În ziua de 13 august crt., după amiază, a avut loc la stadionul Ministerului Muncii din Parcul Veseliei serbarea cîmpenească organizată de bresla lucrătorilor din industriile pielelor și încălțăminte, la care au participat peste 1 000 muncitori.

Printre participanți s-a remarcat prezența unui mare număr de membri și simpatizanți ai mișcării comuniste.

Serbarea a decurs în liniște, conform programului fixat pînă la orele 21,30—22, cînd a avut loc împărțirea cărților poștale ilustrate pentru alegerea „Reginei Muncii”.

Comuniștii au folosit această ocazie pentru a o transforma în manifestație comunistă [...]

Textul acestor cărți poștale, citit cu voce tare de comunistul Ceaușescu Nicolae [...] a fost folosit de comuniștii prezenți ca prilej pentru a manifesta și a lansa lozinci comuniște [...]

Rechină a Muncii a fost aleasă comunista Lenuța Petrescu, lucrătoare la fabrica „Jaquard”, identificată conducătoarea secției de tineret din Sectorul II Negru, care după alegerea ei s-a adresat muncitorilor cu cuvintele: „Mulțumesc proletariatului conștient de eforturile făcute pentru apărarea libertății și a martirilor clasei muncitoare. Cerem pînă și dreptate, intrarea în legalitate” [...]

În același sens a vorbit apoi Nicolae Ceaușescu. De remarcat faptul că majoritatea celor care au condus această manifestație erau membrii Cercului cultural de pe lîngă breslele din industriile textile, pielărie și încălărminte.

■ Arhiva Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., fond VII, dosar nr. 1801, f. 9—10.

30

1939 septembrie 6. Comunicat privind neutralitatea României.

Ministrul Casei regale face cunoscut:

1. Maiestatea Sa Regele, convocînd consilierii regali, ședința a avut loc astăzi 6 septembrie, ora 16, la palatul Cotroceni.

2. După expunerea președintelui Consiliului de Miniștri, ministrul al apărării naționale, și a ministrului afacerilor străine asupra politiciei externe a guvernului, față de evenimentele internaționale în curs, Consiliul în unanimitate a aprobat acțiunea diplomatică urmată și măsurile militare luate pentru apărarea fruntariilor.

3. Consiliul, în unanimitate, a hotărît observarea strictă a regulelor neutralității stabilite prin convențiunile internaționale față de beligeranți, din actualul conflict.

4. Au luat parte:

Domnii: Armand Călinescu, președintele Consiliului de Miniștri; generalul Arthur Văitoianu, consilier regal; dr. Al. Vaida-Voevod, consilier regal; Gh. Gh. Mironescu, consilier regal; prof. N. Iorga, consilier regal; dr. C.

Angelescu, consilier regal; Gh. Tătărăscu, consilier regal; C. Argetoianu, consilier regal; general adj. E. Ballif, consilier regal; Gr. Gafencu, ministrul afacerilor străine.

București, 6 septembrie 1939

■ „Monitorul oficial”, nr. 206, din 7 septembrie 1939, p. 5292; Ioan Scurtu (coordonator), *Istoria României între 1918–1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 405.

31

1939 septembrie 17, București. **Raport al ambasadorului Ungariei la București, Bárdossy László, către ministrul de externe, Csáky István, privind situația internă și externă a României în condițiile declanșării celui de-al doilea război mondial.**

M. kir. követség
Bucarest
152/pol. szám
1939
Szigoruan bizalmas

Bukarest, 1939 szeptember 17.
Tárgy: Románia helyzete a hadsereg
mozgósítása után.

Az utóbbi napokban elrendelt behívások és rekvírálások eredményeként — hozzáértők véleménye szerint — Romániát immár alig választja el valami a teljes mozgósítás állapotától, hadserege kevés híján hadilétszámon van.

A mozgósítás oka nagyrészben pszichológiai. A külpolitikai helyzet alakulása a román kormányzatot már a tavasz óta állandó izgalomban (azt is mondhatnám: félelemben) tartja, ami a legutóbbi események hatása alatt csak fokozódott. E mellett a mozgósítás elrendelésére csak két olyan plauzibilis magyarázat adódik, amelyben a román kormányzat tervszerű meggon-dolása is szerepet játszik.

Az egyik szerint a kormány a hadsereg mozgósításával akarta kifejezésre juttatni, hogy fegyverrel védi meg semlegességét minden nyomás ellen „bármilyen oldalról jöjjön is az”.

A másik magyarázat logikailag következik az elsőből. Eszerint a kormány úgy ítélte meg a helyzetet, hogy a Romániára gyakorolt presszió előbb — utóbb olyan erős lesz, amely az országot ugyis elkerülhetetlenül belesororja a háboruba.

A mai katonai és politikai helyzetben azonban csak Németország hozzá-járulása mellett vagy egyenes kivánságára Magyarország és Bulgária felől lehet olyan nyomástól férni, amely ellen fegyveresen kellene védekezni. Az angol-francia szövetség részéről ilyen presszióról egyelőre nem lehet szó. Erről az oldalról legfeljebb gazdasági ellenszolgáltatással, igéretekkel és a jövőre szóló fenyegetéssel operálhatnak, mással nem.

A háborus felek helyzete ilyen módon Romániához viszonyítva nem egyforma, helyesebben: a Német Birodalomnak vagy barátainak Romániá-

hoz intézett kivánságai összhasonlithatatlanul könnyebben jelentkezhettek a fegyveres fenyegetés formájában és a román közvélemény előtt is könnyebben lehet ezeket is beállítani. Következéskép: Románia háborus felkészültisége kétségtelenül Németországnak, illetőleg Németország mellett Magyarországnak és Bulgáriának szólt és nyilvánvalóan azt jelentette, hogy a román kormány a Birodalommal és barátaival szemben védekező, helyesebben: adott esetben ennek minősithető háborura készült fel.

Hogy Románia ezt a háborut mikor vállalta volna, az — a román kormány elgondolásában — Németország követeléseitől, a háborus helyzet alakulásától és nem kis mértékben attól függött, tud-e a román kormány a maga számára a Németországgal szembeni ellenállásért Londonban és Párisban, legalább józan számítás szerint tényleg érvényesíthető ellenszolgáltatást biztosítani.

Amilyen mértékben csökkent az „ellenszolgáltatások” érvényesítésének valószínűsége, ugyanolyan mértékben fogott a románok „védekező” kedve — akármilyen „németellenes” legyen is a román közvélemény. A németek rohamos hadi sikerei ugyanezt a processust eredményezték.

Kétségtelen azonban, hogy a román kormány, amikor a hadsereg mozgositását megkezdte, ezt *akkor* még azzal a meggyőződéssel vagy legalábbis azzal a számitással tette, hogy a háborut végül akárhogyan is, de a Birodalom veszti el s akkor majd „védekező” — háborús felkészültséget a győztesek felé előnyösen lehet értékesíteni, sőt esetleg kellő pillanatban latba vetni. Ha nem is egy szoros értelemben vett támadó háboru formájában, amire Románia Németország ellen aligha vállalkozhatott volna, hanem abban a formában, hogy a román kormány a háborus állapot megteremtésével tagadta volna meg azokat a gazdasági szolgáltatásokat, amire a Birodalomnak innen szüksége van.

Ez a számítás és az az okoskodás, hogy birtokállományának épségét Románia igazán csak a nyugati hatalmak győzelmétől várhatja, vezetett a román hadsereg mozgositásának *megindítására*, amit érzelmi momentumok: a közvélemény és a vezető körök alig titkolt entente — barátsága nagymértékben megkönynyített.

A német hadsereg rendkívüli gyors lengyelországi sikere után, a helyzet gyökerében megváltozott [...]

Nehezen képzelhető el, hogy a történtek után a román kormányzatnak kedve lenne arra, hogy a német kivánságokat szabotálja vagy hogy azokkal szemben éppen ellenállást tanúsítson.

Viszont nem lehetetlen, hogy akár a német, akár a szovjet kormány most már nem fogja eltürni, hogy a mozgositott román hadsereg ott álljon a megszállás alá kerülő Lengyelország határain.

Ezt a veszélyt jelenti Románia számára az időelőtti háborus felkészültseg, amely arra indithatja akár a birodalmi, akár a szovjet kormányt, hogy a megnyugtatására messzemenő garanciákat követeljen [...]

Evidens, hogy a háború kiterjesztése nem német érdek. Az a Románia, amely a német gazdasági szükségleteket kiszolgálja — még ha Németország szempontjából veszélyt uly sem jelentő hadserege mozgositva van is — ma, jobban megfelel a német érdekeknek, mintha Romániát fegyverrel, következéskép: a termelési eszközök, petroleumkutak stb. épségének kockázatával már most teljes megadásra kényszerítik.

Tagadhatatlan azonban, hogy a kényszer lehetősége fennáll. Ha Berlin (esetleg Moszkva) magyarázkodást és kibuvókat nem türő határozottsággal lép fel Romániával szemben és olyan messzemenő garanciális követeléseket támaszt, amelyek az ország gazdasági erejét teljesen kiszolgáltatják Németországnak és a román védekezést a jövőre is lehetetlenné teszik, akkor kerül a román kormány abba a helyzetbe, hogy a részben általa teremtett situáció konzekvenciáit levonja.

A király és a kormányzat eddig unos-untalan azt hangoztatta hogy a román hadsereg az ország függetlenségét és minden talpalatnyi földjét a legnagyobb áldozatok árán is megvédi. Ezzel táplálták, bátorították a közvéleményt s ez volt az új kormányzati rendszer *raison d'être*-je.

Igaz, hogy ebben a nagyhangú fogadkozásban sohasem volt valami nagy bizalma a román tömegeknek.

A román nem az a fajta, amelyik tulbecsüli a maga erejét. A veszélyt szivesebben elkerüli. Tudja, hogy a politikai és geográfiai helyzete milyen rendkívül nehéz s megtanulta tisztelni az idegen fegyverek súlyát.

Itt heroikus állásfoglalásra nem kell számítani. A fanatizmus nem a védekezésben, de annál inkább a védtelenek elleni kétségebe esett bosszúban érvényesülne.

Mégis kockázatos volna azt állítani, hogy Románia meg akkor is engedne, ha életérdekeit fenyegető követelések elé kerül. A kérdés természetesen nagyrészt azon fordul meg, hogy melyik oldalról támasztanák Romániával szemben ezeket a követeléseket. De ha minden oldalról egyszerre lenne is támadásnak kitéve, előreláthatóan az Erdélyt fenyegető veszéllyel szemben védekeznék aránylag leghevesebben.

Bárdossy
m. kir. követ

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 50, c. 63–68; Magyar Országos Levéltár. Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Külügyminisztériumi levéltár. Külügyminisztérium. K 63 Politikai osztály általános iratai. 1939-27. térel.

Ambasada regală ungară
București
nr. 152/Pol.
1939

Strict confidential

Ca rezultat al chemărilor în armată și al rechizițiilor ordonate în ultimele zile, România se afla — conform părerii specialiștilor — la un pas de mobilizarea generală, armata ei se află aproape la efectivul de război.

Mobilizarea este mai mult de natură psihologică. Evoluția situației politice externe ține guvernul încă din primăvară într-o agitație permanentă (pot să spun chiar frică), care sub influența ultimelor evenimente s-a accentuat. Ordinul de mobilizare poate avea în aceste condiții numai două explicații plauzibile, în care un rol important joacă și rațiunea metodică a guvernului român.

București, 1939 septembrie 17
Obiect: Situația României
după mobilizarea armatei

Conform uneia, guvernul a vrut prin mobilizarea armatei să aducă la cunoștință că își va apăra cu armele neutralitatea împotriva oricărei presiuni, presiuni „din orice parte ar veni”.

A doua explicație rezultă în mod logic din prima. Conform acesteia, guvernul român a apreciat astfel situația, încât presiunea exercitată asupra României va deveni mai curînd sau mai tîrziu atît de puternică, încât va an-trena inevitabil țara în război.

În condițiile militare și politice actuale însă teama poate să fie numai față de o asemenea presiune din partea Germaniei, mai precis cu sprijinul său la dorința directă a Germaniei, din partea Ungariei și Bulgariei, împotriva căreia trebuie să se apere îmarnat. Despre o asemenea presiune din partea alianței anglo-franceze nu poate fi deocamdată vorba. Din această parte se poate opera cel mult cu contramăsuri economice, promisiuni și cu amenințări de viitor, cu altceva nu.

Astfel situația părților beligerante față de România nu este uniformă: pretențiile Reichului german sau ale prietenilor săi adresate României au luat incomparabil mai ușor forma unei amenințări armate și pot fi mult mai ușor prezentate astfel opiniei publice românești. Se deduce că, pregătirile de război ale României sunt adresate fără îndoială Germaniei, mai precis alături de Germania, Ungariei și Bulgariei și a însemnat desigur că guvernul român se pregătește pentru a se apăra mai precis, în caz de nevoie, de război împotriva Reichului și a prietenilor săi.

Momentul în care și-ar fi asumat România acest război depindea — conform rațiunii guvernului român — de pretențiile Germaniei, de evoluția situației de război și nu în mică măsură a depins de faptul dacă va putea guvernul român să-și asigure la Londra și Paris, cel puțin după calcule reale, contraservicii care pot fi valorificate pentru rezistență sa față de Germania.

În măsura în care s-au redus posibilitățile de valorificare a „contraserviciilor”, în aceeași măsură a scăzut pofta de „apărare” a românilor, oricît de „antigermană” ar fi opinia publică românească. Succesele rapide militare germane au determinat același proces.

Este fără îndoială însă că guvernul român cînd a început mobilizarea armatei a făcut *atunci* aceasta cu convingerea, sau cel puțin cu socotință, că oricum Reichul va pierde pînă la urmă războiul și atunci se va putea valorifica în mod avantajos în față puterilor victorice pregătirea sa pentru un război „de apărare”, mai mult chiar să o tolosească la momentul oportun. Chiar dacă nu sub forma unui război de agresiune, ceea ce România nici nu putea întreprinde față de Germania, dar sub forma creării situației de război ar fi refuzat acele servicii cu caracter economic de care Reichul avea nevoie.

Acest calcul și această judecată că integritatea teritorială a României se poate aștepta într-adevăr numai de la victoria puterilor occidentale a dus la *începerea* mobilizării armatei române, ceea ce constituie momente sentimentale; opinia publică și prietenia deschisă față de Antantă au ușurat mult această acțiune.

Situația s-a schimbat însă radical după succesele extraordinare de rapide ale armatei germane din Polonia [...]

Este greu de imaginat că după cele întîmpilate guvernul român va fi dispuș de a sabota dorințele germane sau să manifeste opozitie față de ele.

Nu este însă exclus ca nici guvernul german și nici cel sovietic să nu susțină o armată română să se afle la granițele Poloniei ocupate.

Pregătirea prematură de război înseamnă acel pericol pentru România, care ar putea determina atât guvernul Reichului, cît și pe cel sovietic să prețindă pentru liniștea lor garanții temeinice [...]

Este evident că extinderea războiului nu este de interes german. România care deservește astăzi necesitățile economice ale Germaniei — chiar dacă are mobilizată armata, care nu constituie de altfel un pericol pentru Germania — corespunde astăzi mai mult intereselor germane decât dacă ar fi forțată la o supunere totală cu ajutorul armelor, riscându-se distrugerea mijloacelor ei de producție, a sondelor petroliifere etc.

Este de netăgăduit însă faptul că există posibilitatea folosirii forței. Dacă Berlinul (eventual Moscova) va avea o asemenea atitudine față de România, care nu permite discuții și subterfugii și va pretinde asemenea garanții multiple care ar subordona complet forțele economice ale țării Germaniei și ar face imposibilă pe viitor apărarea română, atunci guvernul român va ajunge în acea situație de a trage consecințele situației create în parte de el.

Regele și guvernul au propovăduit neîncetat că armata română va apăra chiar cu prețul celor mai mari sacrificii independența țării și fiecare palmă de pămînt. Cu aceasta era influențată, încurajată opinia publică și aceasta a fost „*raison d'être*” a nouului guvern.

Este adevărat că masele românești nu au avut niciodată încredere prea mare în aceste făgăduieri răsunătoare.

Românul nu este acela care să-și supraaprecieze propria forță. Mai bine evită pericolul. El știe cît de grea este situația politică și geografică a țării și a învățat să respecte povara armelor străine.

Nu trebuie să se aștepte la o rezistență eroică. Fanatismul s-ar concretiza nu în apărare, ci mai mult în răzbunarea desperată împotriva celor lipsiți de apărare.

Ar fi totuși riscant să se susțină că România va ceda și atunci dacă se va afla în față unor pretenții care ar amenința interesele sale vitale. Întrebarea se pune, desigur, din care parte s-ar pune României aceste pretenții, dar dacă ar veni dintr-o dată din toate părțile și ar fi expusă atacului este de presupus că s-ar apăra cel mai vehement în fața pericolului care amenință Transilvania.

Bárdossy,
ambasador regal ungar

32

1939 septembrie 20. **Articolul Refugiații poloni în România publicat în ziarul „Universul”, referitor la ajutorarea refugiaților polonezi de către statul român.**

În urma presiunii ofensive a armatelor rusești în Polonia, nenumărate convoiuri de refugiați au trecut frontieră în România, prin punctele Zalesnic, Orășeni și Vișnița. Odată cu acest exod al populației civile au trecut și cîteva elemente militare disparate.

Numărul refugiaților particulari trece de 4 000. Ei au venit cu automobile și fac parte din clasa avută a Poloniei.

S-au refugiat de asemenea și cîteva vagoane cu copii. Numărul copiilor se ridică la circa 400; al trupelor în retragere, refugiate la noi, cam 10 000 soldați și ofițeri.

Soldații și ofițerii au fost imediat dezarmați și internați.

De remarcat că ei aparțineau armelor și unităților celor mai diferite.

Pe ziua de ieri au intrat în țară și 100 de avioane poloneze, în majoritate avariate, iar o parte din piloți răniți.

Potrivit regulilor internaționale, trupele internate vor fi întreținute pe socoteala statului. Refugiații care n-au roluri militare vor părăsi probabil țara.

În cursul nopții au trecut granița și dnii Moscicki, președintele Republicii Polone, mareșalul Ridz Smigly, membrii fostului guvern polon cu președintele lor și dl Beck. Primirea s-a făcut după toate regulile ospitalității. Găzduirea președintelui Moscicki și a mareșalului Rydz Smigly s-a făcut la Palatul metropolitan din Cernăuți. În cursul zilei de ieri foștii demnitari poloni au părăsit Cernăuții îndreptîndu-se spre localitățile ce le-au fost indicate pentru timpul cât vor sta în România.

Dl. Moscicki va sta la Bicaz, mareșalul Rydz Smigly la Craiova, iar foștii miniștri la Slănic.

■ „Universul”, an 54, din 26 septembrie 1939.

33

1939 octombrie 6. Ordin de informații al Legiunii de jandarmi București privind activitatea comuniștilor în cadrul breslelor.

Comunicat: Secții și
Posturi

Secret
10.X. 1939, Intr.nr. 53

Ordin de informații nr. 61
din 6 octombrie 1939

Comandantul Corpului de jandarmi, cu ordinul de informații nr. 66/1939, ne face cunoscut că deține următoarele informații:

Conducerea Partidului Comunist din România a trimis recent organizațiunilor în subordine o serie de instrucțiuni, cerîndu-le să întreprindă o acțiune cât mai intensă în scopul determinării în opinia publică a unui curent ostil poziției de neutralitate adoptată de țara noastră față de actuala conflagrație europeană.

În propaganda ce va fi desfășurată, instrucțiunile prevăd dispoziția de a se arăta maselor că România trebuie neapărat să intervină pentru ajutorarea Poloniei, întrucât în cazul unei înfrângeri definitive a acestui stat independența sa va fi în mod sigur știrbită.

Luați cele mai severe măsuri de verificarea acestor informațiuni și pentru împiedicarea aducerii la îndeplinire a celor de mai sus, iar cazurile complete le veți raporta acestei Legiuni.

Comandantul Legiunii de Jandarmi București,

Maior
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului municipiul București, fond Legiunea de jandarmi București, dosar nr 22/1939, f. 45.

34

1939 noiembrie 25. **Ordin de informații al Legiunii de jandarmi București privind activitatea de propagandă desfășurată de comuniști în rândurile populației.**

29.XI.1939
Intrare nr. 69

Ordin de informații nr. 74
din 25 noiembrie 1939

Binevoiți a cunoaște că Comandantul Corpului de Jandarmi, cu ordinul de informații nr. 77/1939, ne face cunoscut următoarele:

Conducerea centrală a partidului comunist a adoptat o nouă tactică pentru aducerea la îndeplinire a aspirațiunilor sale.

Elemente noi, neidentificate pînă în prezent printre simpatizanți sau activanți, au apărut la iveală atunci cînd a fost vorba de o manifestare a masei muncitoare.

Aceștia sănt însă elemente ce trebuie să execute cu strictețe instrucțiunile partidului, și anume de a evita orice conflict cu autoritățile, pentru a nu fi prinși, mai cu seamă că alții noi se găsesc foarte greu, iar pregătirea lor se face cu mare greutate.

Partidul a dat ordin a se folosi orice ocazie pentru a fi speculată în favoarea unei manifestări în masă.

Orice nemulțumire — și situațiunea actuală oferă unul din cele mai însemnate momente de acțiune — să fie speculată.

În chestiunea speculei agită acum lozinca: „Guvernul nu face nimic contra celor ce speculează săracia maselor muncitoare: sătem sătui de promisiuni și hotărîri pe hîrtie pe care nu le credem”.

Printre ultimele manifestări se poate cita procesul textiliștilor din București, care a început să se judece în ziua de 9 noiembrie a.c. Partidul comunist a dispus să i se dea un caracter politic, lucru ce s-a și executat. Astfel, o serie de oameni care nu aveau nici o cunoștință despre chestiune au fost văzuți

pe sălile Tribunalului, aşteptind să fie chemați ca martori, deși nu erau utili cauzei.

Au început să se infiltreze în organizațiilor breslelor, acceptînd la început locuri de simpli membrii, pentru ca ulterior, prin agitarea maselor, să poată debarca însuși comitetul și înlocuirea lui cu oameni de încredere ai partidului. Procedați imediat la verificarea oricăror manifestări.

Rezultatul se va raporta centralizat pe secții pînă la data de 14 decembrie 1939.

Comandantul Legiunii de Jandarmi București,
(indescifrabil)

Am luat cunoștință,
Şeful postului,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului municipiul București, fond Legiunea de jandarmi București, dosar nr. 22/1939, f. 50.

35

1939 decembrie 5, Berlin. Scrisoare a secretarului de stat, cu însărcinări speciale în Ministerul de Externe al Reichului, Wilhelm Keppler, către reichsführerul SS Heinrich Himmler, solicitînd sprijinul acestuia pentru preîntîmpinarea actelor de sabotaj de la rafinăriile de petrol din regiunea Ploiești.

Wilh. Keppler, Staatssekretär
z.b.V. im Auswärtigen Amt

Berlin, 5. Dezember 1939

An Reichsführer-SS Himmler,
Berlin SW 11, Prinz Albrecht-Str. 8

Lieber Himmler !

Heute Vormittag hatte ich eine Besprechung mit SS-Brigadeführer Dr. Best bezüglich der zunehmenden Meldungen über geplante und ausgeführte Sabotageakte in Rumänien, das für uns wegen der Erdöl-Zufuhr von ganz besonderer Kriegswichtigkeit ist. Ich legte Herrn Dr. Best nahe, ein Sonderreferat für dieses Gebiet zu schaffen und etwas grosszügig an die dortige Aufgabe heranzugehen. Ich wäre Dir dankbar, wenn ich Deine Unterstützung in dieser Frage haben könnte.

Heute ist wieder die Meldung eingegangen, dass die grösste Raffinerie in Ploesti — im Mittelpunkt des dortigen Erdölgebietes —, von der wir grosse Mengen Benzin bekommen haben, brennt. Jedenfalls ist in Rumänien der Secret Service² in eifrigster Form tätig.

Dein, Keppler

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme R.F.G. r. 45, c.9: Bundesarchiv-Koblenz, Persönlicher Stab Reichsführer-SS, NS 19/neu 809.

44

Wilhelm Keppler, secretar de stat
cu însărcinări speciale în Ministerul
de Externe

Berlin, 5 decembrie 1939

Către reichsführerul SS Himmler,
Berlin SW 11, Prinz Albrecht-Strasse 8

Dragă Himmler !

Astăzi, înainte de amiază, am avut o con vorbire cu SS-Brigadeführerul dr. Best referitoare la știrile tot mai numeroase despre actele de sabotaj planuite și înfăptuite în România, care este pentru noi de o importanță strategică cu totul deosebită, având în vedere aprovizionarea *(noastră)* cu petrol. Am recomandat cu insistență domnului dr. Best să întocmească un referat special asupra acestei regiuni și să întreprindă ceva serios în legătură cu misiunea de acolo. Îți-șă fi foarte recunoscător dacă aș putea avea sprijinul tău în această problemă.

Astăzi a sosit din nou știrea că cea mai mare rafinărie din Ploiești — din centrul regiunii petroliifere de acolo —, de la care noi am obținut mari cantități de benzină, arde. În orice caz, Secret Service¹ activează foarte intens în România.

Al tău, Keppler,

36

1939 decembrie 24. Raport al Inspectoratului regional de poliție Iași, Serviciul poliției de siguranță, către Rezidența regală a ținutului Prut, prin care informează asupra răspândirii de manifeste comuniste la Bacău în noaptea de 14—15 iulie 1939.

Inspectoratul de Poliție
al Ținutului Prut

Bacău

În noaptea de 14—15 iulie anul curent s-au răspândit în orașul Bacău următoarele manifeste comuniste: 12 manifeste de culoare albă intitulate: „Iubitori de țară și popor”, cu data de iulie 1939 și semnate „Comitetul regional din Moldova al Partidului Comunist din România”, 5 manifeste de culoare albă intitulate: „Agenții lui Hitler, gardiștii de fier trădează țara, la luptă împotriva trădătorilor”, 7 manifeste de culoare albă și galbenă intitulate: „Iubitori de țară și popor”, cu data de 20 martie 1939 și semnate „Comitetul regional din Moldova al Partidului Comunist Român”, un manifest

¹ Se referă la acțiunile de sabotare a producției petroliere organizate de agenți ai Serviciului special de informații britanic, cu acordul statului român.

de culoare albă intitulat: „Către poporul român și popoarele conlocuitoare, muncitori, țărani, funcționari și intelectuali”, cu data de noiembrie 1938 și semnate „Comitetul Central al Partidului Comunist din România”, 2 manifeste de culoare roșie intitulate: „Muncitori, țărani, intelectuali”, cu data de februarie 1939 și semnate „Comitetul de ajutorare spaniol” din Iași, un manifest intitulat: „Frații țărani de pe Valea Siretului, Moldovei și a Trotușului, din Munții Neamțului și Valea Prutului” semnat „Comitetul regional din Moldova al Partidului Comunist din România”, un manifest de culoare verde de dimensiuni mici intitulat: „Jos dictatura regală”, un manifest galben intitulat: „Jos măiniile imperialismului japonez de pe grumazul poporului chinez”, două manifeste mici intitulate: „Jos fascismul, jos războiul imperialist”.

Trei exemplare din revista „Scîntea”, 8 exemplare din broșura intitulată: „Un cuib de defetiști”, o broșură mică camuflată cu titlul de „Demascare”, titlul real fiind „Pentru independență și libertate, pentru republică, pentru unitatea tuturor spaniolilor”.

Ce îndemnuri conțin manifestele

Prin manifestele răspîndite în raza acestui inspectorat se atacă în special „Frontul Renașterii Naționale”, care este considerat de comuniști ca un partid fascist¹, organ al dictaturii regale. Unele conțin îndemnuri pentru ducrea luptei contra formei de guvernămînt din România, contra războiului, contra fascismului și hitlerismului. Prin altele se atacă acordul economic germano-român, precum și noua lege electorală.

În cele adresate studenților, fi îndeamnă să lupte contra „Frontului Național Studențesc”, împotriva înlăturării lor din facultăți, pentru scutirea de taxe și acordarea de sesiuni de examene.

Prin altele se face apel la unirea tuturor forțelor democratice într-un front unitar, pentru răsturnarea guvernului și formarea unui guvern care să se înțeleagă cu țările balcanice pentru formarea blocului balcanic împotriva agresiunii fasciste.

Situația mișcării în prezent

Problema cea mai importantă care preocupa în prezent partidul comunist este crearea de noi cadre și găsirea mijloacelor mai eficace după care să se facă educația marxist-leninistă a lor, într-o strînsă legătură și permanentă conlucrare cu cadrele vechi, pentru ca pe calea schimbului de experiențe între cadrele vechi și noi să se asigure o cît mai bună însușire a bolșevismului de către toți membrii.

Pentru realizarea acestui plan s-a căutat să se atragă în mișcare noi membri prin intermediul vechilor militanți, care sunt însărcinați să activeze de obicei în alte localități decât în cele de origine, iar pentru educația lor în spiritul ideologiei comuniste se tipăresc în mod permanent materiale de propagandă care din punct de vedere al conținutului se diferențiază în parte de cel întrebuințat în trecut.

Pe cînd înainte manifestele aveau un pronunțat colorit revoluționar și antinațional, cele actuale au un caracter mai mult educativ, care servesc

¹ În unele documente emanate de la diverse organe ale P.C.R. atât dictatura regală cît și Frontul Renașterii Naționale au fost etichetate ca „fasciste”. Apreciere eronată.

pentru formarea și obișnuirea membrilor cu problemele comuniste și la însușirea lozincilor pe baza cărora să ducă acțiunea de organizare.

În instrucțiunile ce se dău conducătorilor mișcării și în manifestele ce se tipăresc, se observă că scopul esențial al activității comuniste este realizarea cu orice chip a unității clasei muncitorești, sub egida partidului comunist, iar ca tactică de luptă pentru înfăptuirea acestui deziderat este desfășurarea activității în cadrul Frontului Plugarilor alături de orice grupare democratică pentru a se folosi astfel de potențialul de luptă al acestora.

De aceea în manifestele ce se tipăresc și se răspindesc la diferite intervale se caută a se menaja susceptibilitățile naționale ale maselor populare înregimentate în aceste grupări.

Din instrucțiunile transmise conducătorilor formațiunilor comuniste din această regiune și obținute prin mijloacele noastre de siguranță rezultă că programul de luptă dictat de Comitetul Central al Partidului Comunist din România pentru a fi îndeplinit vizează următoarele obiective:

1. Întreprinderea unei acțiuni care să provoace demonstrația maselor populare contra guvernului.

2. Organizarea de adunări și demonstrații comuniste în care să se ia rezoluționi prin care să se protesteze contra ultimelor decrete-legi și pentru schimbarea legii electorale.

În special legea electorală va face încă, deși a mai făcut, obiectul mai multor manifeste, în care caută să se arate că România se guvernează anti-democratic, încercându-se totodată ca pe această chețiune să solidarizeze fosete grupări politice, în cadrul unor demonstrații de front popular.

3. Combaterea fără încetare a „Frontului Renașterii Naționale” și a oricăror manifestații naționaliste similare cu cele din statele totalitare.

4. Intensificarea activității comuniste în rîndurile breslelor și a altor asociații muncitorești de masă, hotărîndu-se sporirea numărului agitatorilor în aceste unități.

5. Cîștigarea maselor țărănești la aceste acțiuni, insistîndu-se în instrucțiunile Comitetului că în România succesul mișcării comuniste depinde în mod hotărîtor de masele țărănești, care formează pătura cea mai mare a poporului român.

6. Intensificarea propagandei comuniste în fabrici și în rîndurile armatei pentru slăbirea spiritului războinic al ostașilor.

7. Lupta împotriva dușmanilor interni ai mișcării: trotzkiști și social-democrați, care colaborează cu guvernul, denunțarea și eliminarea lor din rîndurile muncitorilor.

8. Crearea imediată a „Frontului popular antifascist” și realizarea unității clasei muncitorești.

9. Educarea membrilor de partid și a tineretului comunist în acțiuni conspirative și ridicarea conspirației la rangul de linie politică a partidului.

Se constată, de asemenea, că preocuparea de seamă a partidului comunist în prezent este cîștigarea tineretului muncitoresc, țărănesc și intelectual în mișcarea comunistă și educarea lui în spiritul antifascist combativ, pentru a paraliza acțiunea Gărzii de fier, pe care comuniștii o consideră încă în ființă și în măsură să mai prezinte amenințări pentru obiectivele lor.

Cu toate instrucțiunile date de Comitetul Central al Partidului Comunist, mișcarea a înregistrat în ultimii ani o vădită diminuare atât din punct de

vedere al organizării, cît și al activității, aceasta datorită lipsei de fonduri, măsurilor severe luate de autorități și a faptului că majoritatea muncitorilor aderaseră la mișcarea de dreapta.

La începutul anului curent în urma instrucțiunilor primite de la conducerea centrală a Partidului Comunist Român s-a reînceput o activitate clandestină timidă, prin răspândire de manifeste la Iași, Bacău și Piatra Neamț după cum am arătat mai sus.

Concomitent cu aceste încercări de propagandă prin manifeste s-a reînceput și reorganizarea unora din formațiuni ceea ce nu a reușit decât în mică măsură.

Astfel, s-au înjghebat organizațiuni comuniste la Bălți și Bacău, care însă au fost descoperite.

În prezent Comitetul Central al Partidului Comunist Român încearcă să organizeze cadrele regionale și a formațiunilor județene locale în centrele industriale mai importante.

În celelalte orașe deși au existat organizațiuni comuniste, și unele din vechile elemente comuniste au rămas, nu sînt constituite în formațiuni, iar activitatea lor se desfășoară pe cale legală în breslele muncitorești.

În ceea ce privește fostele organizațiuni ale U.T.C.-ului, care au fost desființate din punct de vedere organizatoric încă din anul 1937 de către Comitetul Central al Partidului Comunist Român, nu s-au mai înființat, iar membrii respectivi activează în cadrul breslelor. [...]

Se exceptează centrele industriale rurale din județele Neamț și Bacău, unde, fiind mulți muncitori, se simte o slabă acțiune comunistă, fără efecte apreciabile.

În armată și școli de asemenea nu există în prezent o penetrație comunistă.

În asociațiunile profesionale și unele evreiești se găsesc elemente comuniste care activează sub formă legală.

Față de „Frontul Renașterii Naționale“ comuniștii au o atitudine ostilă denumindu-l în unele din manifestele răspîndite „Frontul trădării naționale“.

Față de fostele partide și organizațiuni politice comuniștii au, de asemenea, o atitudine ostilă în special în contra acelora de centru și de dreapta, precum și în contra social-democraților, pe care îi acuză că au trădat cauza muncitorască.

În unele bresle care sunt provenite din vechile sindicate (textilă, pielearie, lemnărie, metalurgie și arte grafice) se simte influența comunistă, decarece vechii conducători ai sindicatelor, în majoritate comuniști, au reușit să pătrundă și în comitetele de conducere a breslelor, iar activitatea lor comunistă constă în a exploata orice nemulțumire de ordin profesional pentru a întreține o permanentă stare de agitație printre muncitori.

■ Arhivele Statului județul Iași, fond Rezidența regală a ținutului Prut, dosar nr. 9 1939, f. 159 – 165, 168.

1940 ianuarie 9. Informare a organelor Siguranței despre hotărîrea C.C. al P.C.R. de a pregăti cadre de rezervă pe lîngă fiecare organizație de partid.

Pentru a preîntîmpina o eventuală dizolvare a organizațiunilor comuniste prin măsurile pe care autoritățile le-ar putea lua contra elementelor comuniste față de situația politică internă și internațională, Comitetul Central al Partidului Comunist a hotărît să creceze cadre de rezervă pe lîngă fiecare organizație.

Acest cadre urmează a fi compuse din elemente neidentificate pînă în prezent de autorități și vor începe acțiunea numai în momentul cînd s-ar lua măsuri restrictive contra actualilor conducători ai mișcării comuniste.

■ Arhivele Statului București, fond Istrate Micescu, dosar nr. 7/1940, f. 1.

1940 ianuarie 31, Washington. Informare a Secției pentru problemele europene a Departamentului de Stat către ambasadorii americanii din Brazilia, Columbia și Venezuela în legătură cu disputa dintre Aliati și Germania asupra vinzărilor petrolierului românesc.

Department of State
Division of European Affairs

January 26 to 29, 1940, inclusive
January 31, 1940

During the past few days a veritable tug of war has been taking place between the Allies and Germany with regard to the sale and disposal of Rumanian oil. The British are putting great pressure on Rumania to prevent any increase in the amount of Romanian oil sold to Germany, and to curtail the amount if possible. The Germans are trying to increase the amount available, and seemingly are winning the first round. The British are frankly concerned about the situation, but have not found effective means of counterpressure. Rumania is alleged to be willing to accept increased German demands for oil, partly for fear of more aggressive German methods, and partly because Germany (in counterdistinction to the Allies) is actually supplying Rumania with urgently-needed war materials. The British are looking for countermeasures which will be effective and yet which will not push Rumania into the German orbit.

Reports have been received that Germany has succeeded in negotiating a modest trade agreement with Turkey. Although no texts have been seen,

this agreement is believed to provide for delivery to Turkey of German goods now in bonded warehouses up to the value of four million Turkish pounds, and for delivery of additional German machinery and replacement parts to a value of about two million Turkish pounds. In return, Germany will purchase Turkish products to a value of approximately seven million pounds. Prior to the war, Germany was a heavy purchaser of Turkish goods, but in the last few months German-Turkish trade had dropped almost to the vanishing point.

The continuance of abnormal cold weather has brought fighting on the western front to a standstill, except for occasional air raids.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 270-271; The National Archives of the United States, Washington D. C., General Records of the Department of State (R. G. 59) Division of Eastern Affairs, Roll 5, no. 740.0011 European War 1939/1596.

Departamentul de Stat
Secția pentru Probleme Europene

26-29 ianuarie 1940
31 ianuarie 1940

În ultimele cîteva zile o adevărată luptă pentru supremație a avut loc între Aliați și Germania cu privire la vînzarea și dreptul de a dispune de petrolul românesc. Britanicii fac mari presiuni asupra României pentru a împiedica orice sporire a cantității de petrol românesc vîndut Germaniei și pentru a reduce această cantitate, dacă este posibil. Germanii încearcă să sporească cantitatea disponibilă și, după cît se pare, cîștigă prima rundă. Britanicii sunt în mod deschis preocupați de situație, dar nu au găsit mijloace eficace de contrapresiune. Se pretinde că România ar dori să accepte cererile din ce în ce mai mari de petrol ale germanilor, în parte de teama unor procedee mai agresive germane și în parte pentru că Germania (spre deosebire de Aliați) aprovizionează în prezent România cu material de război necesar urgent. Britanicii sunt în căutare de contramăsuri care să fie eficace și care totuși să nu împingă România pe orbita germană.

S-au primit rapoarte că Germania a reușit în negocierea unui acord comercial modest cu Turcia. Deși nu s-a văzut nici un text, se crede că acest acord prevede livrarea de bunuri germane către Turcia, aflate acum în antrezite, pînă la valoarea de patru milioane lire turcești și livrarea unor utilaje germane suplimentare și piese de schimb pînă la valoarea de două milioane lire turcești. În schimb, Germania va cumpăra produse turcești pînă la valoarea de aproximativ șapte milioane lire. Înainte de război, Germania era un mare achizitor de bunuri turcești, dar în ultimele cîteva luni comerțul turco-german a scăzut aproape pînă la limita inferioară.

Continuarea neobișnuităi vremi reci a făcut ca luptele de pe frontul de vest să atingă punctul de stagnare, cu excepția unor raiduri întîmplătoare.

1940 ianuarie. **Raport al Prefecturii poliției municipiului București referitor la activitatea comunistă și grevele organizate în Capitală.**

Prefectura Poliției Municipiului București
Serviciul Poliției Sociale și al Informațiilor

Acțiunea comunistă
și
grevele din București

În data cu lichidarea grevei de la fabrica textilă GALIA¹, care se va produce probabil în cursul acestei săptămâni, se poate socoti ca încheiată întreaga mișcare grevistă declanșată cu o lună înaintea sărbătorilor.

Condițiile care au provocat aceste greve, scumpirea excesivă a traiului, salariile scăzute, reducerea cîștigului familial din cauza concentrărilor etc., au rămas însă aceleași, fiind deci de prevăzut că, în decursul lunilor viitoare, grevele vor reîneci.

Întreprinderile nu vor păsi la o urcare de salarii din proprie inițiativă și, cum comuniștii nu vor renunța a propaga ideea de grevă și de a instiga pe muncitori, nu este greu de întreținut ce ne va aduce primăvara.

Lipsurile și greșelile constatate în desfășurarea grevelor recente vor fi împlinite și îndreptate, Partidul Comunist urmînd a pune întreaga greutate de acțiune nu pe bresle, ci numai pe întreprinderi.

După experiența făcută, breslele nu mai reprezintă astăzi punctul de sprijin în acțiunea grevistă. Breslele fiind sub conducerea imediată și directă a social-democraților, supravegheate de aproape de autorități, nu mai pot folosi scopurilor Partidului Comunist. Breslele au constituit o cursă pentru identificarea a numeroși comuniști. Fără a le părăsi complet, lăsînd unele elemente să activeze mai departe, comuniștii nu vor mai îndemna pe muncitori să se înscrie în bresle.

Unii comuniști au avut iluzia că dl. Ralea va păstra o strictă legalitate față de bresle, tolerînd pe acelea unde comuniștii vor cuceri conducerea. Cu toate că organul clandestin SCÎNTEIA combătea aceste iluzii ca periculoase, activiștii continuau a urma drumul cuceririi breslelor ca forme legale prin adunări generale. Experiența cu breasla textilă din București, și mai recentă a breslei metalurgiștilor, face ca punctul de vedere al Secretariatului Partidului Comunist să fie astăzi adoptat de toți comuniștii din bresle. Se părăsește o iluzie, nu se părăsește însă o activitate. [...]

Nu se contestă de comuniști faptul că dl Ralea nu a încercat să convingă a adopta o atitudine mai conciliantă și să renunțe la unele activități prea pronunțate. Prin mijlocirea lui H. Silber a chemat o delegație a comuniștilor din bresle, sfătuindu-i la moderăție în chiar interesul breslelor. Inițiativa — spun ei — a pornit din teama că vor izbucni mari mișcări de greve.

¹ Greva muncitorilor de la fabrica de textile Galia din București a avut loc între 14 decembrie 1939 — 30 ianuarie 1940 și s-a încheiat cu victoria muncitorilor.

Comuniștii pretind a ști că UGIR-ul² ar fi adresat mai multe rapoarte Palatului, în care se arată că datorită unei toleranțe neînțelese ei ar stăpini breslele, ar instiga la greve și la tulburarea ordinii, fiind de așteptat o catastrofă

În momentul de față comuniștii sănătății mulțumiți de rezultatele obținute prin recenta mișcare grevistă.

Se susține a se fi făcut dovada că:

a. Greva se poate produce cu toată teroarea dictaturii pentru că muncitorii, în general, nu s-au intimidat de măsurile represive și condamnări.

b. Orice grevă, reușită sau nu, ridică conștiința de clasă a muncitorilor, îi stimulează la acțiuni viitoare și îi solidarizează.

c. Prin faptul că comuniștii au fost mai greu loviți, fiindcă unii muncitori au spus că sănătății, partidul a cîștigat ascendență³ și încredere față de mase.

d. Mai presus de orice s-a făcut dovada că Partidul Comunist există și activează, fiind așezat în fruntea maselor pe care le conduce, și se apreciază că grevele recente au avut mai mult o semnificație politică, decât una economică, reușind să înfrîngă „dictatura regală”.

Condițiile de dezvoltare ale grevelor n-au fost însă din cele mai favorabile:

1. Conducerea grevelor era potrivnică.
2. Identic s-au manifestat și organele Ministerului Muncii.
3. Autoritățile au urmărit și arestat pe muncitori.
4. Muncitorii nu au fost organizați, lipsindu-le mijloacele de existență și nu au fost ajutați decât în măsură redusă.

5. Comuniștii nu au fost așa de numeroși, ca să poată încadra pe muncitori și le-au lipsit pînă și sălile de întrunire.

Împrejurările în care au izbucnit și s-au dezvoltat grevele din București au fost examineate de către o conferință clandestină comunistă, ținută a doua zi de Crăciun, la care a participat numai locala București, ajungîndu-se la încheierile de mai sus. [...]

În vederea unei mai îndîrjite urmăriri a comuniștilor, locala partidului a dat instrucțiuni ca toți activiștii să-și pregătească o a doua și chiar a treia locuință, pentru ca la nevoie să aibă unde să se ascundă.

În privința activității, instrucțiunile prevăd ca secțiile să se pregătească și să învețe a lucra autonom, fără conducere de la centru, iar elementele să știe să se descurce singure din toate situațiile fără concursul șefilor.

„În curînd veți fi chemați să dați dovada capacitatei voastre de comuniști. Veți lucra singuri, fără instrucțiuni, fără control, fără șef. Vă veți conduce după instinctul de clasă, veți aplica ceea ce ați învățat. O singură lozincă să vă conduce: Revoluția”.

Acesta este ultimul cuvînt al partidului.

Conducerea comunistă mai susține că evenimentele se precipită într-un timp vertiginos, încît poate surprinde o situație în care comuniștii nu vor mai putea avea contactul între ei, nu se vor mai putea ține consfătuiri, nu vor mai avea loc întîlniri și nu vor mai ieși din casele unde se vor ascunde.

Convingerea generală în partid este că primăvara va aduce o clarificare. Se pregătesc două grupe care se vor ocupa exclusiv cu tipărirea manifestelor.

² Uniunea Generală a Industriașilor din România.

³ Aderenți.

Se preconizează editarea unei reviste legale, unde intelectualitatea stîngii va putea să strecoare deghizat lozincile comuniste, Constantinescu-Iași fiind desemnat conducătorul ideologic al revistei.

Tot în cadrul propagandei pe care partidul comunist o încearcă pe cale legală, trebuie puse și articolele despre ciudăteniile războiului european și criza Russo-Finlandeză (Cronica militară), publicate în „Viața Românească” numărul din ianuarie. [...]

Elementele de la conducerea Partidului Comunist clandestin din Capitală au fost identificate, urmărindu-li-se deaproape activitatea.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2/1940, f. 110 – 116.

40

1940 februarie 21. **Ordin de informații al Legiunii de jandarmi București privind obiectivele propagandei comuniste.**

Intrare nr. 45/1940

Ordin de informații nr. 38
din 21 februarie 1940

Inspectoratul General al Jandarmeriei cu ordinul de informații nr. 18/1940, ne face cunoscut că detine următoarele informații, transmise de Direcția Generală a Poliției.

Comitetul Central al Partidului Comunist a hotărît ca fiecare regională comunistă și organizație locală (din orașele reședințe de județ), să înființeze cîte o școală de cadre pentru pregătirea viitorilor conducători.

Scolile vor funcționa sub formă de ședințe conspirative, în cadrul cărora vor fi explicate pe larg problemele politice, economice și profesionale, după un program întocmit de Comitetul Central al partidului.

Se va da o importanță deosebită cunoștințelor referitoare la organizarea propagandei comuniste și a legăturilor conspirative de partid.

Prima parte a programului trimis de Comitetul Central al Partidului Comunist organizațiilor regionale, în acest scop, conține teme principale și anume:

1. Răboiul imperialist;
2. Politica provocatoare de război a dictaturii regale¹;
3. Luptele politice și economice ale proletariatului și ale țărănimii;
4. Partidul (organizare).

Procedați la verificare și luați măsuri legale față de orice manifestare constatătă sub acest raport.

¹ În unele documente de epocă au fost preluate indicații ale Cominternului în care se aprecia greșit că guvernul de dictatură regală promova o „politică provocatoare de război”

Cazurile pozitive constatare se vor raporta imediat Legiunii.

Comandantul Legiunii de Jandarmi București

Maior
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului municipiul București, fond Legiunea de jandarmi București, dosar nr. 25/1939, f. 16.

41

1940 februarie 23. **Articol publicat în ziarul „Scîntea“ referitor la însemnătatea reconstituirii Uniunii Tineretului Comunist.**

De două luni de zile a început să ființeze Uniunea Tineretului Comunist. Această veste a umplut de bucurie și speranță nouă inimile tineretului muncitor. Peste tot unde prin sprijinul și grija Partidului Comunist se înființează secțiuni ale U.T.C.-ului, tinerii cu entuziasm și hotărîre aderă la ele, văzînd în U.T.C. o armă puternică a luptei tineretului din România pentru drepturile sale, pentru o viață mai bună și contra celei mai mari nenorociri în care dictatura regală vrea să arunce poporul și tineretul — războiul.

[...]

După cum se vede, tinerii comuniști au pornit la recladirea U.T.C.-ului într-o clipă deosebit de favorabilă, într-o perioadă de numeroase acțiuni ale tineretului, dar și într-o clipă de grea răspundere, într-o clipă cînd proletariatul revoluționar a pornit o luptă dîrză, neînfricată și neșovăitoare împotriva extinderii războiului imperialist, pentru oprirea lui. De aici decurg și cele mai arzătoare sarcini ce stau în fața noii conduceri a Tineretului Comunist și în fața tuturor tinerilor comuniști.

[...]

■ „Scîntea“, an. X, nr. 27 (117), din 23 februarie 1940, p. 4; Constantin Mocanu (coordonator), *Probleme fundamentale ale istoriei patriei și P.C.R. Crestomatie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 418.

42

1940 martie 16. **Ordin al Inspectoratului de poliție al ținutului Bucegi către poliția portului Giurgiu prin care se cere luarea de măsuri în vederea combaterii activităților revoluționare.**

*Copie de pe ordinul cu nr. 5767 din 12 martie 1940
al Inspectoratului de poliție al ținutului Bucegi
către acest oficiu, înregistrat la nr. 9550 din 16 martie 1940*

Întrucît în prezent ne aflăm în perioada cînd expiră majoritatea convențiilor de muncă, momentul este foarte prielnic pentru elemente comuniste

54

de a provoca agitații printre lucrători, instigîndu-i să ceară și să susțină majorarea salariilor, asigurarea lucrului de 48 ore, săptămînal, contracte colective de muncă etc., condiționi care neputînd fi acceptate de patroni, din cauza crizei de materii prime ce obligă industriile să-și reducă producția, să provoace în sînul muncitorilor nemulțumiri ce vor fi apoi exploataate în vederea cîști-gării lor la cauza comunistă.

Cum astfel de agitații s-au și semnalat în alte ținuturi la diferite industrii și care au luat forme destul de serioase, fiind nevoie de intervenția poliției, vă atragem atențunea pentru a lua din timp toate măsurile necesare semnalării și prevenirii oricărora intenționi în sensul celor de mai sus, din partea agitatorilor comuniști.

Veți supraveghea îndeaproape activitatea din sînul breslelor, mai ales a celor în care figurează elementele comuniste identificate de dv., pe care îi veți ține în continuă și severă observație.

Veți lua contact cu conducătorii tuturor întreprinderilor industriale din circumșcripția dvs. pentru a vă informa asupra intențiunilor muncitorilor și eventual a colabora în vederea stabilirii mijloacelor celor mai eficace pentru împiedicare oricărora încercări de sabotaj și agitații.

Veți atrage atenția informatorilor dvs. de a-și îndrepta observațiunile lor asupra acestei chestiuni, pentru a vă preveni din timp asupra tuturor intențiunilor și mișcărilor muncitorești.

Orice alte măsuri impuse de împrejurări vor fi studiate de dvs. cu toată seriozitatea, pentru ca evenimentele să nu vă prindă nepregătiți. Ne veți ține în curent cu toate mișcările muncitorești și măsurile pe care le-ați luat.

Inspector Regionala de Poliție Bucegi
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Giurgiu, fond Poliția portului Giurgiu, dosar nr. 2/1940, f. 93.

43

1940 martie 17. Raport al Prefecturii Poliției Capitalei privind activitatea revoluționară organizată de comuniști și măsurile întreprinse împotriva acestora în perioada 10—17 martie.

Prefectura Poliției Capitalei
Serviciul Poliției Sociale

Serviciul Poliției Sociale

[...]

Mișcările subversive

Urmărindu-se curentele de extrema stîngă și în general mișcarea muncitorească din Capitală s-a procedat la următoarele operațiuni:

a) S-au operat în cursul săptămînii expirate 26 descinderi domiciliare în locuința comuniștilor cunoscuți, pentru confiscarea și împiedicare răspîndirii publicațiilor comuniste apărute în ultimul timp.

b) Au fost deferiți Tribunalului militar al Comandamentului militar al Capitalei patru comuniști dovediți că vindeau obiecte confectionate de comuniști în închisori cu scopul de a strînge fonduri pentru susținerea mișcării și ajutorarea deținuților comuniști.

c) S-a furnizat un număr de 65 informații privind mișcarea comunistă și muncitorească în general.

Din aceste informații evidențiem pe cele mai importante pe baza cărora organele respective au fost avizate la luarea măsurilor de prevenirea greivelor în fabrici, răspândirea materialului propagandistic etc.

1. S-a semnalat apariția manifestului partidului comunist intitulat *Muncitori, Țărani, Mășteșugari din vechiul regat, Naționalitați asuprute de dictatura regală imperialistă*,¹ prin care se atacă Coroana și guvernul țării pe chestiunea înzestrării armatei și a politiciei internaționale.

2. S-a semnalat hotărîrea Comitetului Central de Patronaje Populare, organizație comunistă, pentru convocarea unei ședințe plenare la sfîrșitul lunii martie cu delegați din provincie, în vederea reorganizării mișcării pentru reconstituirea comitetelor la orașe, sate și în întreprinderi spre a putea începe acțiunea de strîngere de fonduri necesare mișcării.

3. S-a semnalat existența Comitetului Central de Acțiune al partidului comunist pentru organizarea mișcării ceferiste în vederea declanșării grevei generale, formulînd în acest sens o serie de revendicări profesionale și economice care să servească drept puncte de agitație.

4. S-au identificat membrii Celulei Comuniste de la Pirotehnia armatei care sănătățeau în evidență pînă la strîngerea dovezilor de culpabilitate spre a fi deferiți Justiției.

5. S-a semnalat înființarea Comitetului tineretului comunist la Pirotehnia armatei, care activează pentru gruparea tinerilor de ambele sexe în vederea educării lor în spiritul ideologiei marxiste.

6. S-a aflat despre ședință clandestină a Comisiei Locale a Sindicatelor Revoluționare pentru constituirea acestor organizații în front unic de luptă pentru cucerirea revendicărilor, specularea nemulțumirilor în fabrici și începerea unei ofensive contra patronilor.

7. S-a semnalat hotărîrea comitetului asociației „Tracțiunea” a mecanicilor ceferiști pentru convocarea unei ședințe speciale în ziua de 31 martie a.c. cu delegați din provincie în vederea discuțiilor și alcătuirea unui memoriu cu revendicări generale pe chestiunea primelor de alocație, încadrările, avansările la vechime, reglementarea orelor de muncă și propunerii pentru modificarea articolelor din codul penal care prevăd sancțiuni severe în caz de accidente de cale ferate.

8. S-a semnalat memoriu Asociației Generale a Pensionarilor casei Muncii C.F.R. prin care solicită sporirea pensiilor.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar 1475, dosar nr. 3/1940 f 3-5.

¹ Aprecierea dictaturii regale ca „imperialistă” este eronată.

1940 aprilie 6, București. Raport al ambasadorului Ungariei la București, Bárdossy László, către ministrul de externe, Csáky István, referitor la expozeul ministrului de externe român, Grigore Gafencu, ținut în ședință secretă a Comisiei externe a Parlamentului.

M. kir. követség

Bucarest

51/pol. szám

1940

Szigoruan bizalmas!

Bukarest, 1940 április 6

Tárgy: Gafencu bizalmas külpolitikai expozeja a képviselőház külügyi bizottságának titkos ülésén

A román képviselőház külügyi bizottsága április 4-én titkos ülést tartott, amelyen Gafencu az ország külpolitikai helyzetéről tájékoztatást adott.

Ezt a tájékoztatást nyilván azért tartották szükségesnek, hogy a Molotov beszéd miatt felzaklatott kedélyeket legalább a képviselők körében megnyugtassák. Az aktualis külpolitikai kérdésekhez azonban a kormány nem akart nyíltan állást foglalni, ezért minősítették titkosnak a bizottságülését és a külügyminiszter expozéját.

Mint bizalmasan értesülök, Gafencu azzal kezdte fejegetéseit, hogy Románia mindig a nagyhatalmak között fennálló ellentétek ügyes kihasználásával biztosította és érvényesítette a maga érdekeit. A kormány ma is ezt tradicionális román külpolitikát követi, amelyben Románia kiegyenlítő szerepe jut kifejezésre. Molotov beszédének Besszarábiára vonatkozó részét nem kell tulságosan tragikusan venni. Nem egyéb ez, mint jogfentartás, amiben tulajdonképpen nincsen semmi új. Az érvényben levő Briand-Kellogg¹ paktum, valamint a támadó fél meghatározására vonatkozó egyezmény biztosítéket nyújt, hogy fegyveres támadás veszélye nem fenyegeti Romániát. Boutienko bukaresti szovjet ügyvívő eltünésében a román hatóságoknak nem volt semmi részük. Ebből Romániát nem értheti vád.

A román érdekek védelmét az ország értékes külföldi kapcsolatai is biztosítják. Ebben a tekintetben a külügyminiszter elsősorban a Balkán egyezményt és ennek keretében különösen a török-román szerződés jelentőségét emelte ki. Beszélt arról a szerepről, amit a román kormány a legutóbbi belgrádi Balkán konferencián betöltött s amely jelentős diplomácia sikert hozott Romániának. A konferencia a Romániát érdeklő kérdésekben olyan módon foglalt állást, ami a legteljesebb mértékben megnyugtató. Messzemenő bizakodásra jogosít az olasz-román viszony alakulása is. Sidorovici olaszországi látogatása alatt mindenütt igen kedvező hangulatot talált.

Értesülésem szerint ezek voltak a külügyminiszteri tájékoztatás főbb pontjai. Magyarországot és a magyar-román viszonyt Gafencu egyetlen szóval sem érintette.

A külügyminiszter expozéjához többen hozzászóltak, elsősorban a besszarábhai képviselők. Azt hangoztatták, hogy Besszarábiában a lakosság körében rendkívüli nyugtalanság uralkodik, amely Molotov beszéde óta még fokozódott. Az orosz és ukrán lakosságot rendszeresen izgatják a határon túlról. mindenkit terrorizál az a veszély, hogy a szovjet hadsereg egyik napról a másikra támadást kezdhett. Az ilyen hangulatban nincs normális helyzet

s megáll a munka. A kormánynak tehát módot kell találnia arra, hogy a lakosságot megnyugtassa és a bizalmát helyreállítsa.

A külügyi bizottság elnökének javaslatára azt ajánlották a kormánynak: gondoskodjék arról, hogy mielőbb befejezzék azt a három középületet, amelyek építését Chișinau-ban már régebben megkezdtek, de utóbb abba-hagyták. A lakosság ebből látni fogja, hogy a kormány nem számol orosz támádással.

A bizottság egyik tagja a magyar-rcmán viszonyt is szóba hozta. Arról beszélt, hogy a jelek szerint Magyarország és Jugoszlávia között állandóan javul a viszony, vajon miért nem látjuk ugyanezt Magyarország és Románia között?

A külügymeniszter még ezzel a nyilt kérdéssel szemben is kitért az elől, hogy Magyarországról bármiképpen nyilatkozzék. Azt válaszolta, hogy a román-jugoszláv kapcsolatok olyan szilárdak és bensőségesek, hogy Románia számára is csak előnyös lehet, ha Jugoszlávia viszonya más államokkal kedvezően alakul.

Gafencu ugylátszik azért nem volt hajlandó a magyar-román viszonyról beszálni, mert a bizottság ülésen néhány magyar képviselő is jelen volt.

Bárdossy
m. kir. követ

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 51, c. 634-636; Magyar Országos Levéltár. Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Külügymenisztériumi levéltár. Külügymenisztérium. K. 63 Politikai osztály általános iratai. 1940-27. téTEL.

Ambasada regală ungara
București
Nr. 51/pol.
1940
Strict confidential

București,
1940 aprilie 6

Obiect: Expozeul confidențial de politică externă al lui Gafencu, în ședința secretă a Comisiei externe a Parlamentului

Comisia externă a Parlamentului român a ținut la 4 aprilie o ședință secretă, în care Gafencu a făcut o informare asupra situației politice externe a țării.

Tinerea informării a fost considerată ca necesară, după cît se pare, pentru a liniști cel puțin în cercurile deputaților spiritele agitate din cauza cuvîntării lui Molotov. Deoarece guvernul nu a vrut să ia poziție publică în problemele actuale ale politiciei externe, ședința Comisiei externe și expozeul ministrului de externe au fost considerate secrete.

După cum am fost informat în mod confidențial, Gafencu și-a început expunerea arătînd că România și-a asigurat și promovat întotdeauna interesele sale folosind în modabil contradicțiile existente între marile puteri. Guvernul promovează și în prezent această politică românească tradițională, în care se remarcă rolul de aplanare al României. Partea referitoare la Basarabia din cuvîntarea lui Molotov nu trebuie luată prea tragic. Aceasta nu constituie nimic mai mult decît o rezervare de drept în care nu există de

altfel nimic nou. Pactul Briand-Kellogg¹, în vigoare, precum și convenția cu privire la definirea agresorului constituie o garanție că România nu este amenințată de un atac armat. În dispariția lui Butienko, reprezentantul diplomatic la București, autoritățile române nu au nici un amestec. Aceasta nu poate constitui o învinuire la adresa României.

Apărarea intereselor românești este asigurată și de relațiile externe valoroase ale țării. În această privință ministrul de externe a evidențiat importanța Întelegerii Balcanice și în cadrul ei îndeosebi Acordul turco-român. A vorbit despre rolul guvernului român la ultima Conferință Balcanică din Belgrad, care a adus României un succes diplomatic important. În problemele ce interesează România, conferința a luat o asemenea poziție care este extrem de liniștită. Cu mult optimism trebuie privită desfășurarea relațiilor italo-române. În timpul vizitei sale în Italia, Sidorovici a găsit peste tot o atmosferă foarte prielnică.

După cîte săt informații, acestea au fost punctele principale ale informării făcute de ministrul de externe. Despre Ungaria în relațiile ungaro-române Gafencu nu a spus nici un cuvînt.

La expozeul ministrului de externe au luat mai mulți cuvîntul, în primul rînd deputații basarabeni. Ei au declarat că în rîndul populației din Basarabia există o neliniște extraordinară, care s-a amplificat după cuvîntarea lui Molotov. Populația rusă și ucraineană este tot timpul agitată peste hotare. Toți sunt terorizați de pericolul începerii atacului armatei sovietice de pe o zi pe alta. În asemenea atmosferă, viața nu decurge normal și lucrul se oprește. Guvernul trebuie deci să găsească modalitatea liniștirii populației și restabilirii încrederii.

La propunerea președintelui Comisiei externe s-a recomandat guvernului: să se îngrijească de terminarea cît mai grabnică a construcției celor trei clădiri publice din Chișinău, începută de mult și abandonată. Din aceasta populația va vedea că guvernul nu se așteaptă la un atac rusesc.

Unul din membrii comisiei a pus în discuție și relațiile ungaro-române. El a vorbit despre faptul că săt semne de îmbunătățire permanentă a relațiilor dintre Ungaria și Iugoslavia, de ce nu se constată același lucru și despre Ungaria și România?

Ministrul de externe s-a eschivat să facă — chiar și la o asemenea întrebare deschisă — orice fel de declarații referitoare la Ungaria. El a răspuns că legăturile româno-iugoslave sunt atît de solide și temeinice, încît pentru România poate fi numai favorabil dacă relațiile Iugoslaviei cu alte state se conturează în mod favorabil.

Se pare că Gafencu nu a fost dispus să vorbească despre relațiile ungaro-române, pentru că la ședința comisiei erau prezenți și cîțiva deputați maghiari.

Bárdossy,
ambasador regal ungar

¹ Pactul Briand-Kellogg, semnat la Paris 27 august 1928 de către 15 state, "privind interzicerea războiului ca instrument al politicii naționale".

1940 aprilie 12, Galați. Telegramă a consulului german la Galați, Loerner, către Ministerul de Externe al Reichului despre starea de spirit antihitleristă existentă în rîndul populației române.

Telegramm (geh. Ch. V.)

Galatz, den 12. April 1940, 21,50 Uhr
 Ankunft: den 13. April 1940, 5,35 Uhr
 Nr. 56 v. 12.4.
 Cito!

Rumänischer Rundfunk verbreitete gestern mittag fast ausschliesslich Nachrichten aus Stockholm und London über Sieg englischer Waifén in der Nordsee. Auch gesamte Provinz presse, gestützt auf Bukarester Presse, brachte überwiegend Londoner Nachrichten. Dadurch Eindruck deutscher Niederlage erweckt und erneut starke Stimmung gegen Deutschland erzeugt.

Nach Mitteilung Gesandtschaft, kommt deutsches Nachrichten-Material später als das englische. Hauptinteresse gilt Bukarester Radiosendung 14 Uhr, Deutsche Nachrichten nur von Wirkung, wenn sie zu dieser Sendezzeit durchgegeben werden.

Vorverlegte Sendezzeit deutscher Nachrichten in rumänischer Sprache ungünstig. Günstigste und gleichzeitig Hauptempfangszeit wie früher 20 Uhr 30.

Loerner

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 6, T. 120 — 175, c. 136838; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien, Bd. 2.

Telegramă

(Secret, cu circuit restrîns, pentru şefi)

Galați, 12 aprilie 1940, ora 21,50
 Sosire: 13 aprilie 1940, ora 5,35
 Nr. 56, din 12 aprilie
 Urgent

Radioul român a răspîndit ieri la amiază aproape exclusiv știri din Stockholm și Londra despre victoria armatei engleze în Marea Nordului. De asemenea, întreaga presă din provincie, bazată pe știrile presei din București, a difuzat preponderent știri din Londra. Prin aceasta s-a creat impresia unei înfrângeri germane și s-a produs din nou o puternică atmosferă împotriva Germaniei.

Conform comunicării Legației, materialul informativ german sosește mai tîrziu decît cel englez. De un maxim interes este emisiunea de la ora 14 a postului de radio București. Știrile germane sunt de efect numai dacă sunt date la această oră de emisie.

O oră de emitere devansată a știrilor germane în limba română (este) nefavorabilă, ora de emisie cea mai favorabilă și totodată de maximă receptivitate este ca mai înainte, 20,30.

Loerner

46

1940 aprilie 17. Raport al Inspectoratului regional de poliție Iași către Rezidența regală a ținutului Prut privind activitatea desfășurată de Partidul Comunist Român.

Inspectoratul Regional de Poliție Iași
Serviciul Poliției de Siguranță

Nr. 9497

Ziua 17, luna aprilie 1940

Personal, confidențial

Domnule Rezident Regal,

Pentru cunoștința dvs., avem onoare a înainta copie după raportul nostru nr. 49497/1940, ca rezultat al ordinului direcțiunii nr. 23 688/1940.

Inspector Regional,
Gh. Bîrzescu

Şeful Poliției de Siguranță
Şt. Micle

Domnule Rezident Regal,

La ordinul dv. nr. 23 688/din 1 aprilie a.c., în legătură cu acțiunea comunistă, avem onoare a rapoța următoarele:

Mișcarea comunistă care, din anul 1933, înregistrase o vădită descreștere și chiar o perioadă de stagnare ¹, datorită lipsei de fonduri, precum și măsurilor severe și repetitive luate de autorități, de la începutul anului 1939, în urma instrucțiunilor date de Comitetul Central al Partidului Comunist din România, s-a reînceput o vie activitate, atât clandestină, cât și legală din punct de vedere al organizării, cât și al propagandei.

¹ Pentru a se justifica eficiența acțiunilor organelor de poliție în multe documente ale acestora este minimalizată forța și activitatea organelor și organizațiilor comuniste. Sunt și situații în care, pentru a justifica necesitatea creșterii efectivului polițiștilor și agenților care urmăreau activitatea comunistilor și, respectiv, pentru a obține fonduri mai mari se exagerau acțiunile organizate sau pregătite de comuniști.

Problema cea mai importantă care preocupa în prezent pe comuniști este crearea de noi cadre și găsirea mijloacelor celor mai eficace, după care să se facă educația „marxist – leninistă” a lor, într-o strânsă legătură cu cadrele vechi, pentru ca pe calea schimbului de experiențe, între cadrele vechi și noi, să se asigure o cît mai bună asimilare a bolșevismului de către toți membrii.

Pentru realizarea acestui plan, s-a căutat să se atragă în mișcare noi membri prin intermediul vechilor militanți, care sunt însărcinați să activeze în special în alte localități decât în acele de origină, iar pentru educația lor în spiritul ideologiei comuniste se tipăresc în mod permanent materiale de propagandă clandestină.

În instrucțiunile ce se dău conducătorilor mișării și în manifestele ce s-au tipărit, se observă că scopul esențial al activității comuniste este realizarea, cu orice chip, a unității clasei muncitorești sub auspiciile partidului comunist, iar ca tactică de luptă pentru înfăptuirea acestui deziderat este desfășurarea activității în cadrul frontului popular alături de orice grupare democratică, pentru a se folosi astfel și de potențialul de luptă al acestora.

Din instrucțiunile transmise conducătorilor formațiunilor comuniste din această regiune și obținute prin mijloacele noastre de siguranță, rezultă că programul de luptă preconizat de Comitetul Central al Partidului Comunist din România pentru a fi adus la înăpere, vizează următoarele obiective:

1. Întreprinderea unei acțiuni, care să provoace demonstrația maselor populare contra guvernului căruia îi spun „guvern al dicturii regale”, împotriva concentrărilor și rechizițiilor, împotriva impozitelor și a taxelor.

2. Combaterea fără încetare a Frontului Renașterii Naționale și a oricărei manifestații naționaliste, similară cu cele din statele totalitare.

3. Intensificarea activității comuniste în rîndurile breslelor și ale altor asociații muncitorești de masă, hotărîndu-se sporirea numărului agitatorilor în aceste unități.

4. Căștigarea maselor țărănești la aceste acțiuni, întrucât s-a constatat că în România succesul mișării comuniste depinde în mod hotărîtor de masele țărănești, care formează pătura cea mai mare a poporului român [...]

7. Crearea imediată a frontului popular antifascist și realizarea unității clasei muncitorești.

8. Educarea membrilor de partid și a tineretului comunist în secțiuni conspirative și ridicarea conspirației la rangul de linie politică a partidului.

Pentru atingerea obiectivelor arătate mai sus, încă din cursul anului 1938, și în special în tot timpul anului 1939, activitatea comunistă s-a desfășurat în vederea reorganizării cadrelor muncitorești și sub formă de propagandă, în special prin răspîndirea de manifeste.

Față de cele de mai sus, și în conformitate cu instrucțiunile primite în ziua de 20 februarie 1940, la conferința ținută la direcțione sub președinția dlui subsecretar de stat Gh. Vîntu, s-au luat măsuri în întreaga regiune, pentru intensificarea acțiunii informative în rîndurile comuniștilor.

De asemenea, s-au luat măsuri de imediată stăvilire a mișării comuniste, printr-o acțiune imediată, procedîndu-se la razii periodice, avîndu-se ca obiectiv principal comuniștii.

În noaptea de 16—17 martie anul curent la Bacău s-au efectuat un număr de 54 percheziții la cunoștuții comuniști, rezultatul fiind negativ.

Măsurile de descinderi și percheziții continuă, conform instrucțiunilor primite, iar rezultatele concrete se vor raporta pentru fiecare caz în parte.

În ceea ce privește măsurile ce ar trebui luate, pentru stăvilirea mișcării comuniste, propunem următoarele:

1. Continuarea raziiilor periodice cît mai dese și care să aibă tot caracter general pentru a masca obiectivul principal (comuniștii).

2. Comuniștii asupra căror se găsesc acte compromițătoare să fie cu actele dresate deferiți justiției.

3. Intensificarea acțiunii de supraveghere a organizațiilor de orice fel, ale comunităților evreiești, suspectate de comunism, sau care au înclinații de stînga.

4. Supravegherea atentă a breslelor muncitorești în care au pătruns comuniștii.

5. Supravegherea tuturor acelora care îndeamnă pe alții să comită acte de sabotaj în industrii, atât pentru paralizarea acțiunii lor, cît și pentru dovedirea culpabilității lor, spre a putea fi deferiți justiției.

6. În cazul cînd organele superioare ar aprecia util, s-ar putea înființa lagăre de concentrare pentru comuniștii activanți, cunoșuți de organele polițienești, în contra căror nu s-au putut stabili probe concrete de vinovăție.

7. De asemenea, s-ar putea lua măsuri și mai drastice, după cum s-a procedat față de organizațiile extremiste de dreapta, bineînțeles dacă situația statului nostru, în legătură cu politica internațională, permite acest lucru.

8. O acțiune de contrapropagandă prin organele de resort este, de asemenea, necesară pentru lămurirea întregii populații asupra acțiunii comuniste.

Inspector regional,
Gh. Bîrzescu

Şeful Poliției de Siguranță,
Şt. Micle

■ Arhivele Statului județul Iași, fond Rezidența regală a Ținutului Prut, dosar nr. 2/1940, 19—25.

47

1940 aprilie 21. Extras din raportul Prefecturii Poliției Capitalei în legătură cu activitatea revoluționară desfășurată în București în perioada 14—21 aprilie.

Prefectura Poliției Capitalei
Serviciul Poliției Sociale

Activitatea Serviciului Poliției Sociale

Mișcări sociale

a) S-au evidențiat în cursul săptămînii opt conflicte de muncă la întreprinderile din Capitală, dintre care două au fost aplanate.

b) S-au trimis autorităților în drept un număr de 279 informații verificate și clasificate în ordinea următoare:

— 88 informații privind mișcarea comunistă și muncitorească în general, 23 mișcarea studențească, 28 politica național-țărănistă, 27 mișcarea germană, 4 politica cузă, 9 politica liberală, 12 rezultatul conferințelor, 11 mișcarea evreiască, 9 chestiunea engleză, 5 chestiunea franceză, 2 chestiunea italiană, 17 mișcarea maghiară, 6 iridenta bulgară, 1 chestiunea turcă, 5 mișcarea legionară, 2 mișcarea rusă și 30 diverse informații.

Toate aceste informații au fost semnalate în scopul prevenirii acțiunilor dăunătoare ordinii și siguranței statului.

Din aceste informații s-a evidențiat în cursul săptămînii programul partidului comunist pentru sărbătorirea zilei de 1 Mai din care s-au intercepțat următoarele acțiuni:

a) Comuniștii să se introducă în sala de întrunire convocată de instituția MUNCĂ ȘI VOIE BUNĂ, pentru a striga lozincile în spiritul comunist și a face propagandă contra social-democraților înscriși în Frontul Renașterii Naționale, demascîndu-i că au trădat interesele muncitorilor.

b) Să formeze grupuri de muncitori textiliști și metalurgiști din fabricile existente în Capitală, în special de la C.F.R., Pirotehnica armatei, Arsenalul armatei, S.T.B. și regia C.A.M., care să meargă în după-amiaza zilei de 1 Mai pentru serbare cîmpenească în pădurea Băneasa, Pantelimon, Grădiștea, în comuna Militari și prin grădinile din București Noi unde oratorii să țină cuvîntări ocazionale în spiritul comunist.

c) Grupuri de comuniști să fie răspîndite în cartierele muncitorești pentru șablonarea pe zidurile clădirilor și gardurile fabricilor prin afișarea biletelor gumate cu următoarele lozinci comuniste: Jos războiul imperialist, Jos dictatura română, Vrem pace, Vrem sindicate libere, Vrem front unic, Jos munca forțată, Vrem amnistie politică pentru muncitori, Trăiască Uniunea Sovietică, Vrem desființarea averilor mănăstirești și boierești și altele.

d) S-a hotărît ca revista „Scînteia” organul central al Partidului Comunist să apară în număr festiv pentru ziua de 1 Mai, împreună cu un manifest adresat către muncitorime consacrat acestei zile.

În revista „Scînteia” se vor scrie nemulțumirile existente în fabrici culese prin ancheta făcută de comuniști în rîndurile muncitorilor din aceste întreprinderi.

e) Grupuri mici de comuniști vor fi postate pe străzi în diferitele puncte pe unde se vor scurge reprezentanții breslelor la sala de întrunire și la grădina unde se va face serbarea cîmpenească pentru a striga lozincile comuniste în vederea acestei zile.

1940 mai 5, Berlin. Scrisoare a însărcinatului german cu probleme economice în România, H. Neubacher, către un gauleiter din Viena despre dificultățile misiunii sale.

Berlin, den 5. Mai 1940

Gauleiter !

In den Tagen meines Aufenthaltes in Wien hatte ich mit Pg. Jung einige Unterredungen allgemeinen Inhaltes über Probleme unserer Stadtverwaltung und ich stelle fest, dass wir uns gut verstehen. Ich habe auch bei meinen Arbeitskameraden beobachten können, dass Pg. Jung jene Wertschätzung geniesst, die er für die zentrale Führung der kommunalen Verwaltung benötigt.

Vor meiner Abreise aus Berlin, die mich morgen über Wien wieder nach Bukarest führen wird, möchte ich Ihnen im Zusammenhange mit unserem Gespräche vom 27. April folgendes mitteilen:

Ich werde in den nächsten Tagen in Bukarest einen schweren Kampf um die Heranziehung der englisch-französischen Gross — Raffinerien¹ für die Öllieferung nach Deutschland zu bestehen haben. Bei Ausnutzung aller Transportmittel kann die oft wiederholte Mengenzusage der rumänischen Regierung ohne Mitwirkung der hochleistungsfähigen Verladeeinrichtungen dieser grossen Raffinerien ab Mai nicht mehr bewältigt werden. Bis Mai genügten kleinere Mengen wegen des Donaueises und der Überschwemmung der Verladeanlagen im Monat April.

Angesichts der überaus schwierigen Aufgabe, die rumänischen Regierung dazu zu bewegen, dass englische und französische Betriebe unsere Tanks und unsere Bomber mit Benzin beliefern, stelle ich — wie damals in unserem Gespräche — in voller Übereinstimmung mit Ihnen fest, dass im Hinblicke auf die Russenfrage die politische Grundlage unserer Arbeit in Rumänien sehr problematisch ist, weil wir den Rumänen nicht einmal auf Kriegsdauer eine Gewähr dafür bieten können, dass ein russischer Zugriff auf ihr Territorium unterbleibt und die rumänisch — russische Frage an einem Konferenztische geregelt werden wird. Unsere derzeitige Position in Rumänien beruht neben einem gründlichen Respekt vor der Führung und vor der Wehrmacht Grossdeutschlands auf dem Glauben, dass ohne unsere Einflusnahme von Russland schon etwas unternommen worden wäre. Es steht aber auch fest, dass im Falle eines russischen Angriffes Rumänien überzeugt sein wird, dass der Angriff mit unserer Zustimmung erfolge.

Angesichts so schwieriger Probleme wie das der Feindraffinerien und im Hinblicke darauf, dass im Zuge einer von den Feindmächten inszenierten Beunruhigung des Balkans weitere schwere Probleme im wirtschaftlichen Sektor auftauchen können, bedeutet es natürlich eine ausserordentliche Erschwerung unserer Arbeit, dass wir, wie die Dinge offenbar liegen, den Rumänen auf ihre brennendste Frage keine Antwort geben können.

Ich muss von den Rumänen verlangen, dass sie trotz der wahrscheinlichen Repressalien der Westmächte ihre handelspolitischen Zusagen auch

im Falle der Feindraffinerien einhalten. Auf die Frage aber, ob wir ihnen von den Russen den Hals abschneiden lassen, kann ich sie endgültig nur auf die orthodoxen Heiligen und auf den lieben Gott verweisen.

Wenn dies aus höchsten Erwägungen so sein muss, habe ich mich selbstverständlich damit zu bescheiden und aus der schwierigen Situation mit vollem Einsatz das Menschenmögliche herauszuholen. Letzten Endes sind es ja die politischen und militärischen Erfolge des Führers, die aller Aussearbeit den Weg hahnen. Ich möchte aber angesichts eines unmittelbar bevorstehenden besonderen Einflusskampfes zwischen uns und den Feindmächten in Bukarest betonen, dass Sie mit Recht festgestellt haben, dass für unsere Arbeit in Rumänien derzeit jene politische Fundierung fehlt, die geeignet wäre, Rumänien von der Last einer ängstlichen und höchstkomplizierten Neutralitätspolitik zu befreien.

Ich werde Ihnen, Gauleiter, an dem Tage, an dem die ersten feindlichen Mineralölprodukte nach Deutschland abgehen, telegraphieren, dass es mir sehr gut geht.

Ich empfehle mich...

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilm S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 272, T 120—381, c. 293025—293026; German Foreign Ministry, Political Archives, Bucharest.

Berlin, 5 mai 1940

Gauleiter !

În zilele șederii mele la Viena am avut, cu membrul partidului Jung, unele discuții cu conținut general asupra problemelor administrației orașului și am constatat că ne înțelegem bine. Am putut observa și la camaradul meu că membrul de partid Jung se bucură de acea stimă de care el are nevoie pentru conducerea centrală a administrației comunale.

Înainte de plecarea mea din Berlin, pe care o voi întreprinde mîine prin Viena, spre București, vreau să vă comunic în legătură cu discuțiile noastre din 27 aprilie următoarele:

În zilele următoare voi avea de purtat la București o grea luptă pentru a a'rage marile rafinării anglo-franceze¹ pentru livrarea de petrol pentru Germania. Folosind toate mijloacele de transport, cantitatea de petrol promisă, de repetate ori, de guvernul român nu mai poate fi încărcată, începînd din mai, fără colaborarea instalațiilor de încărcare cu mare randament ale acestor mari rafinării. Pînă în luna mai au fost suficiente cantități mai mici, din cauza înghețului Dunării și a inundației instalațiilor de încărcare din luna aprilie.

În ce privește sarcina foarte grea de a determina guvernul român ca întreprinderile engleze și franceze să livreze benzină tancurilor și bombardierelor noastre, constat — ca odinioară în discuția noastră — în deplin

¹ Este vorba de rafinăriile cu capital anglo-francez din Valea Prahovei.

acord cu dv. că în ce privește problema rusă, fundamentul politic al muncii noastre în România este foarte problematic, deoarece noi nu putem oferi românilor nici măcar pe durata războiului o garanție că un atac rus asupra teritoriului lor nu va avea loc și că problema româno-rusă va fi reglementată la o masă a conferinței. Poziția noastră de azi în România se bazează, pe lîngă respectul profund față de conducerea și față de Wehrmachtul Germaniei mari, și pe credința că, fără influența noastră, Rusia ar fi întreprins deja ceva. Dar este de asemenea sigur că, în cazul unui atac rus, România va fi convinsă că atacul se efectuează cu aprobarea noastră.

Luând în considerare probleme atât de grave ca cea a rafinăriilor inamice și avînd în vedere că în urma neliniștilor înscenate în Balcani de puterile inamice pot apărea alte probleme în sectorul economic; faptul că, aşa cum stau lucrurile, noi nu putem răspunde la cea mai arzătoare problemă a lor, reprezentă bineînțeles o deosebită îngreunare a muncii noastre.

Eu trebuie să cer românilor ca, în ciuda represaliilor probabile din partea puterilor occidentale, ei să-și țină promisiunile politice-comerciale, chiar și în cazul rafinăriilor inamicilor. Însă la întrebarea dacă lăsăm să li se taie gîțul de către ruși, nu putem decît să-i lăsăm în seama sfinților ortodocși și a bunului Dumnezeu.

Dacă din considerente superioare, lucrurile aşa trebuie să stea, eu trebuie bine înțeles să mă resemnez și cu prețul oricărui efort să obțin din această situație grea tot ceea ce omenește este posibil. În ultimă instanță, succesele politice și militare ale Führerului deschid drumul oricarei activități externe. Eu însă aş dori să accentuez că, în ce privește lupta specială ce ne stă nemijlocit în față, între noi și puterile inamice, pentru cîștigarea influenței la București, dumneavoastră ați constatat cu dreptate că pentru munca noastră în România lipsește în prezent acel fundament politic care ar fi apt pentru a elibera România de povara unei politici de neutralitate plină de teamă și foarte complicată.

În ziua în care primele produse petroliere inamice vor pleca spre Germania vă voi telegrafia, Gauleiter, că îmi merge foarte bine.

Rămîn al dumneavoastră...

49

1940 mai 8, București. Telegramă a ministrului plenipotențiar german la București, W. Fabricius, către Ministerul de Externe al Germaniei, redind o discuție cu ministrul afacerilor externe român, Grigore Gafencu, pe tema politiciei externe a României; hotărîrea fermă a României de a nu se lăsa antrenată în război, de a acționa pentru menținerea păcii în Balcani.

Telegramm (Geh. Ch. V.)

Bukarest, den 8. Mai 1940, 17,00 Uhr

Ankunft: den 8. Mai 1940, 19,45 Uhr

Nr. 658 vom 7.5., Citissime!

Gafencu erklärte bei meinem heutigen Besuch, dass er Wunsch gehabt habe, mich im Auftrag des Königs zu sprechen, da die von Deutschland aus-

gehenden alarmierenden Nachrichten über bevorstehende Aktionen der Westmächte auf dem Balkan Klarstellung notwendig machte.

Er erklärte:

1) Rumänien ist fest entschlossen, sich nicht zu Kriegszwecken der einen oder anderen Seite benutzen zu lassen. Rumänien hat dies bewiesen durch scharfe Bekämpfung der englisch-französischen Sabotageversuche auf der Donau. Rumänien wirke in gleichem Sinn vollkommener Neutralität auf seine Freunde in Balkan.

2) Die verantwortlichen Persönlichkeiten der Kriegsführenden Staaten haben kategorische Erklärung abgegeben, dass sie Aufrechterhaltung des Friedens auf dem Balkan wünschen. Franzosen und Engländer haben ihm dies kürzlich wieder bestätigt. Es ist auch in letzter Zeit in dieser Beziehung kein Druck irgendwelcher Art auf Rumänien und übrige Balkanstaaten ausgeübt worden, der eine Abweichung hiervon erkennen lasse. Die Balkanstaaten sind entschlossen, ihre friedlichen Ziele und Interessen weiter zu verfolgen und sie gegen jeden zu verteidigen, dar sie in ihrer Neutralität stören will.

Gafencu hinzufügte, dass er ähnliche Nachrichten aus Türkei habe. Er fragte mich nach Auffassung Botschafters von Papen, da Botschafter Stoica ähnliches aus einer Unterredung mit Herrn Papen mitgeteilt habe. Gafencu bemerkte weiter, Franzosen und Engländer hätten sowohl öffentlich als auch durch ihren hiesigen Vertreter erklärt, dass sie neutraler Haltung Rumäniens Verständnis entgegenbrächten und an ihr nicht rühren wollten. So habe französischer Botschafter, der am Sonntag von Paris zurückgekehrt sei und ihn sofort aufgesucht habe, gleiches als die Auffassung seiner Regierung bestätigt.

Auf meine Bemerkung, dass französische und englische Staatsmänner doch gerade jetzt nach Niederlage in Norwegen¹ von Konzentrierungen auf anderen Kriegsschauplätzen gesprochen hätten und dass diese nur Balkan oder Mittelmeer bedeuten können — ich hinwies auf Zusammenziehung englischer Flotte im östlichen Mittelmeer und auf Vorhandensein zahlreicher englischer Agenten in Griechenland — entgegnete Gafencu, er teile diese Meinung nicht; englische Flotte sei nur wegen Gefahr eines Angriffs Italiens auf Suezkanal in Alexandrien zusammengezogen, aber ohne aggressive Absichten. Vermehrung der Zahl englischer Agenten in Griechenland sei ihm nicht bekannt.

Ich bemerkte, dass man auf der Hut sein müsse, da England sicher alles tun werde, um Schlappe Norwegen auszugleichen. Gafencu glaubte diese Ansicht nicht teilen zu können. Er hinzufügte, dass er heute abend noch durch Propagandaminister an Pressevertreter eine Erklärung über Ruhe auf dem Balkan abgabe und morgen früh im Timpul bezüglichen Artikel verbreiten werde.

Fabricius

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 6, T 120—175, c. 136899—136900; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien, Bd. 2.

Telegramă

(Secret, cu circuit restrâns — pentru șefi)

București, 8 mai 1940, ora 17,00

Sosire: 8 mai 1940, ora 19,45

Nr. 658 din 7 mai, Foarte urgent

În timpul vizitei mele de astăzi, Gafencu a declarat că a dorit să-mi vorbească, din însărcinarea regelui, întrucât știrile alarmante care sosesc din Germania despre acțiuni iminente ale Puterilor occidentale în Balcani fac necesară o clarificare.

El a declarat:

1) România este ferm hotărâtă să nu se lasă folosită pentru scopurile de război ale uneia sau alteia dintre părți. România a dovedit acest fapt prin combaterea severă a încercărilor de sabotaj anglo-franceze pe Dunăre. România acționează, în același sens al neutralității absolute, asupra prietenilor ei din Balcani.

2) Personalitățile responsabile ale statelor beligerante au declarat categoric că doresc menținerea păcii în Balcani. De curînd, francezii și englezii i-au confirmat din nou acest fapt. Nici în ultimul timp nu s-a manifestat în acest sens vreo presiune de vreun fel asupra României sau a celorlalte state balcanice, care să lasă să se vadă vreo abatere de la această (politică). Statele balcanice sunt hotărîte să-și urmeze în continuare țelurile și interesele lor pașnice și să se apere împotriva oricui ar vrea să le lezeze în neutralitatea lor.

Gafencu a adăugat că are știri asemănătoare (și) din Turcia. M-a întrebat care este aprecierea ambasadorului von Papen, deoarece ambasadorul Stoica a comunicat ceva asemănător în urma unei discuții avute cu domnul Papen. Apoi Gafencu a arătat că francezii și englezii ar fi declarat, atât public, cât și prin reprezentanții lor de aici, că ei manifestă înțelegeție pentru poziția neutră a României și nu vor s-o lezeze. Astfel, ambasadorul francez — care s-a întors duminică de la Paris și l-a căutat imediat — i-a reconfirmat poziția guvernului lui.

La observația mea că totuși oamenii politici francezi și englezi tocmai acum, după înfrângerea din Norvegia¹, ar fi vorbit despre concentrări (ale lor) pe alte teatre de acțiuni militare și că acestea ar putea însemna numai Balcanii sau Marea Mediterană — am amintit (în acest sens) concentrarea flotei engleze în estul Mării Mediterane și prezența a numeroși agenți englezi în Grecia — Gafencu a replicat că el nu împărtășește această părere; flota engleză s-a concentrat la Alexandria numai din cauza pericolului unui atac al Italiei asupra Canalului Suez, însă fără intenții agresive. Mărirea numărului agenților englezi în Grecia nu îi este cunoscută.

Am remarcat că trebuie să fim cu (ochii) în patru, întrucât cu siguranță că Anglia va face totul pentru a compensa eșecul din Norvegia. Gafencu a

¹ La 14 aprilie 1940, după 5 zile de la invadarea de către trupele germane a Danemarcei, și Norvegiei, corpul expediționar anglo-francez a debarcat în Norvegia. Înferioare numericește, forțele expediționare aliate au suferit mari pierderi, fiind obligate să se retragă și să evacueze teritoriul norvegian la începutul lunii mai. Numai o grupare de forțe debarcată la Narvik a reușit să reziste pînă la 8 iunie, cînd a fost silită să abandoneze pozițiile pe care le detineau.

arătat că nu poate împărtăși această opinie. A adăugat că astă seară chiar, prin ministrul propagandei, va remite reprezentanților presei o declarație asupra liniștii în Balcani, iar mine dimineață va publica în *«ziarul» „Timpul”* un articol pe aceeași temă.

Fabricius

50

1940 mai 9, București. Telegramă a ministrului plenipotențiar german la București, W. Fabricius, către Ministerul de Externe al Germaniei, în care sunt comunicate afirmațiile făcute de ministrul afacerilor externe român Gr. Gafencu senatorului Roth pe tema politică de neutralitate a României; hotărirea României de a rămâne în afara oricărui eventual conflict determinat de Marile Puteri în Balcani, de a se apăra în cazul încălcării suveranității ei.

Telegramm
(Geh. Ch. V.)

Bukarest, den 9. Mai 1940

Ankunft: den 10. Mai 1940, 0,10 Uhr

Ohne Nummer

Im Anschluss an Telegr.
vom 7., nr. 658¹

Aussenminister Gafencu sprach heute mit Senator Roth unter Bezugnahme auf seine mir gemachten Erklärungen² über Rumäniens Haltung³: Ich war heute mittag bei Aussenminister Gafencu um mit ihm laufende Angelegenheiten zu besprechen. Gafencu begrüßte mich mit der auffallenden Frage: was denken Sie über die internationale Lage und hätten Sie Zeit, sich mit mir eine Stunde in Ruhe über einige aussenpolitische Fragen zu unterhalten? Als ich bejahte, erklärte Gafencu, dass er Gewicht darauf lege gewisse Feststellungen, die er vor einigen Tagen Herrn Minister Fabricius gegenüber gemacht habe, auch mir gegenüber zu wiederholen.

1) Rumänien sei entschlossen, bis zu Ende strenge und loyale Neutralität zu beobachten, im Gegensatz zu 1916 habe Rumänien in Krieg nichts zu gewinnen, sondern nur zu verlieren. Wenn das rumänische Volk auch mehrere Schwächen und Defekte habe, so müsse ihm doch ein zuverlässiger Wirklichkeitssinn für die Beurteilung der politischen Probleme zugebilligt werden. Gerade aus diesem Grunde wünsche er, dass seinen Worten Glauben und Vertrauen geschenkt werde.

2) Rumänien werde alles tun, um Wünsche Deutschlands bezüglich Ausfuhr Reichs zu beobachten und zu erfüllen. Wenn immer wieder gewisse Missverständnisse auftauchten, sei das nicht auf den bösen Willen massgebender Kreise, sondern auf Unzulänglichkeit der Organisation und gewisse Schwächen einzelner untergeordneter Organe zurückzuführen. Jedenfalls sei Rumänien entschlossen, die wirtschaftlichen Interessen Deutschlands im Rahmen der Neutralität bis zum Abschluss des Krieges gewissenhaft zu berücksichtigen. Sollte es — was Rumänien tief bedauern würde — gegen seinen Willen und gegen seine Absichten im Balkan zu irgendeiner Konfla-

gration kommen, so sehe er immer noch keinen Grund dafür, dass Rumänien irgendwie in den Krieg hineingezogen werde. Rumänien werde seinerseits nicht zugeben, dass fremde Mächte (England und Frankreich) von Konstanza aus oder über Rumänien politische oder militärische Aktionsbasis beginnen. Gerade deswegen werde es möglich sein, deutscherseits alle eventuellen Gegenaktionen an Rumänien vorbeizuleiten, ohne unser Land in die entstehenden Enddifferenzen einzubeziehen. An sich habe er bei der letzten Zusammenkunft der Balkanentente in Belgrad mit Erfolg versucht, alle Balkanstaaten einschliesslich der Türkei in den Ring strengster Neutralität einzubeziehen. Sollte irgendwer versuchen, Truppen über Rumänien zu führen oder sonstwie militärische Aktionen auf rumänische Gebiete zu übertragen, müsste sich Rumänien zur Wehr setzen, nicht weil Rumänien nach irgend einer Seite Händel suche, sondern ausschliesslich aus Gründen der Selbstachtung und zum Schutz der verletzten Souveränität. Das könnte aber Deutschland um so weniger wünschen, als es seit... (Gr. verst.)⁴ Unterjochen der kleinen Völker zum... (Gr. verst)⁵ habe. Im weiteren Verlauf des Gesprächs, in dem ich den deutschen Standpunkt und die deutschen Befürchtungen zu begründen und zu rechtfertigen versuchte, betonte Aussenminister ausdrücklich, dass der Botschafter Frankreichs und der englische Gesandte in der letzten Zeit eher leise treten, als dass man ihnen den Vorwurf einer anmassenden Haltung machen könne. Er gebe zu, dass England und Frankreich bis vor kurzem wiederholt den Wunsch geäussert hätten, dass Rumänien sich den Alliierten geneigt zeigen möge. Seit dem Frieden mit Finnland⁶ und seit den Ereignissen in Norwegen⁵ hätte sich das allerdings nicht mehr wiederholt. Er verstehe darum auch nicht, warum Deutschland in der letzten Zeit Rumänien gegenüber so misstrauisch geworden sei. Im Fall der Bedrohung des Eisernen Tores habe Rumänische Regierung energisch durchgegriffen und auch bezüglich des Aufenthalts gewisser englischer Elemente in Rumanien strenge Massnahmen getroffen. Ein heutemittag von Sofia eingegangenes Telegramm des rumänischen Gesandten bringe ihm zur Kenntnis, dass der bulgarische Ministerpräsident und der Aussenminister Popoff gestern abend bei einem Essen dem rumänischen Gesandten von sich aus *erklärt*⁵ hätten, dass die in der Presse verbreiteten Nachrichten über eine englisch-französische Demarche wegen eines eventuellen Durchmarsches alliierter und türkischer Truppen jeder Grundlage entbehre und aus der Luft gegriffen seien. Gafencu sagte schliesslich dass die gestrige Unterhausdebatte lamentabel gewesen sei und eine verheerende Wirkung in den neutralen Staaten ausgelöst habe. Durch die Zopfigkeit der Engländer sei ein échec zu einem desastre gemacht worden: „dessen Bedeutung politisch stark ins Gewicht fallen werde. Gafencu bat Senator Saleh mir Inhalt seines Gesprächs mitzuteilen.

Beunruhigung bei Regierung ist ausserordentlich gross; man feststellt allgemein, dass gegenüber beruhigenden Erklärungen der Westmächte von Deutschland ausgehende Nachrichten Unruhe in Südosten tragen. Ich trat dem entgegen unter fester Betonung, dass wir, wie bisher, nur Frieden und Ruhe auf Balkan wünschen, dass aber durch London-Erklärung insbesondere auch Cooper, wonach neue Kriegsschauplätze im Südosten gesucht werden, Versicherungen hiesiger englischer und französischer Vertreter als Verschleierungsmanöver aufzufassen sind, dass ferner Zusammenziehung britis-

cher Flotteneinheiten im östlichen Mittelmeer und englische Agenten in Balkanländern, insbesondere in Griechenland, Beunruhigung verursachen, dass weiterhin Vermehrung britischer Ausfuhr aus Rumänien auf 10 Prozent des Vorjahres Neutralitätsvleretzung bedeuten und dass schliesslich Abzug englischer und französischer Donaukähne muss über Istanbul Donau von für rumänische Wirtschaft notwendigen Frachtraum zum Nachteil gesunder Wirtschaft entblössen.

Meines Erachtens ist bei etwaiger Aktion unsererseits im hiesigen Raum in erster Linie darauf zu achten, dass Mineralölquellen und Raffinerie intakt bleiben. Im übrigen schwebt nach Auffassung Gewährsmannes Gafencu vor, dass man vielleicht ähnlich wie mit Schweden klares Verhältnis schaffen könnte ohne in Rumänien selbst einzudringen.

Fabricius

Nr. 668 vom 9.5.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 6, T 120—175, c. 136902—905; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien, Bd. 2.

Telegramă

(Secret, cu circuit restrâns— pentru şefi)

București, 9 mai 1940

Sosire: 10 mai 1940, ora 0,10

Fără număr

Urmare la telegrama din
7 mai, nr. 658¹

Ministrul de externe Gafencu a vorbit azi cu senatorul Roth, tema constituind-o declarațiile² pe care mi le-a făcut în legătură cu atitudinea României³: Am fost azi la amiază la ministerul de externe Gafencu, pentru a discuta cu el chestiuni curente. Gafencu m-a întîmpinat cu *(următoarea)* întrebare surprinzătoare: Ce credeți despre situația internațională și *(dacă)* ați avea timp să vă întrețineți cu mine o oră, în liniște, despre unele probleme de politică externă? Cind am încuviințat Gafencu a spus că ține să repete și față de mine anumite constatări pe care le-a expus cu cîteva zile mai înaintea față de domnul ministru Fabricius.

1) România este decisă să respecte pînă la sfîrșit o neutralitate strictă și loială; spre deosebire de anul 1916, România, nu are nimic de cîștigat în război, cînd numai de pierdut. Dacă poporul român are și multe părți slabe și defecte, trebuie să i se recunoască totuși un autentic simț al realității în judecarea problemelor politice. Tocmai din acest motiv, el dorește să se dea crezare și încredere cuvintelor sale.

¹ și ² Vezi doc. nr.

³ Deși textul este eliptic, apare clar că în continuare se redă relatarea senatorului Roth (cu excepția părții finale, care aparține, evident, lui Fabricius).

2) România va face totul pentru a respecta și îndeplini dorințele Germaniei cu privire la exportul *(către)* Reich. Dacă au apărut mereu anumite neînțelegeri, ele nu se datorează relei-voințe a cercurilor de decizie, ci unei organizări insuficiente și unor slăbiciuni ale diverselor organe subordonate. În orice caz, România este hotărâtă să ia în considerare cu scrupulozitate interesele economice ale Germaniei, în cadrul neutralității, pînă la încheierea războiului. Dacă, împotriva voinței și împotriva intențiilor României, se va ajunge la vreo conflagrație în Balcani — ceea ce România ar regreta profund — el tot nu ar vedea un motiv ca România să fie antrenată în vreun fel în război. La rîndul ei, România nu va admite ca puteri străine (Anglia și Franța) să înceapă de la Constanța sau prin România o bază de acțiune politică sau militară. Tocmai de aceea ar fi posibil ca toate eventualele contraacțiuni germane să ocolească România, neimplicînd țara noastră în diferele finale care se vor produce. Cît despre el, la ultima întrunire a Înțelegerii Balcanice, la Belgrad, a încercat cu succes să atragă toate statele balcanice, inclusiv Turcia, în cercul celei mai stricte neutralități. Dacă cineva ar încerca să transporte trupe prin România sau să ducă în alt fel acțiuni militare pe teritoriul românesc, România ar fi nevoită să se apere, nu fiindcă România ar căuta conflict în vreo parte oarecare, ci exclusiv din motive de demnitate și pentru apărarea suveranității încălcate. Însă acest lucru Germania nu-l poate dori, cu atît mai puțin cu cît ea, de cînd... (grup omis)⁴, are de... (grup omis)⁵ subjugării popoarelor mici. În continuarea con vorbirii, în care eu am încercat să fundamentez și să justific punctul de vedere german și temerile germane, ministrul de externe a accentuat în mod expres că, în ultimul timp, ambasadorul Franței și plenipotențiarul englez mai degrabă procedează cu prudență decît să li se poată reproșa o atitudine arogantă. El recunoaște că Anglia și Franța, pînă nu demult, și-au exprimat de repetate ori dorința ca România să încline spre Aliați. De la pacea cu Finlanda⁶ și de la evenimentele din Norvegia⁷, acest lucru, ce-i drept, nu s-a mai întîplat. De aceea, el nici nu întălege de ce Germania a devenit în ultimul timp atît de neîncrezătoare față de România. În cazul amenințării Porților de Fier guvernul român a acționat energetic și, de asemenea, a luat măsuri severe cu privire la șederea unor anumite elemente engleze în România. O telegramă a plenipotențiarului român, transmisă azi la amiază de la Sofia, îi aduce la cunoștință că președintele Consiliului de Miniștri bulgar și ministrul de externe Popov i-ar fi *(declarat)*⁸ din proprie inițiativă, ieri seara, la un dîneu, plenipotențiarului român că știrile răspîndite în presă despre un demers anglo-francez cu privire la o eventuală trecere a trupelor aliate și turce sunt născute și lipsite de orice temei. Gafencu a spus la sfîrșit că dezbaterea de ieri din Camera Comunelor a fost lamentabilă și că a avut un efect dezastruos în statele noastre. Datorită pedanteriei englezilor, un eșec s-a transformat într-un dezastru „a cărui importanță va atîrna greu în balanță din punct de vedere politic”. Gafencu l-a rugat pe senatorul Saleh să-mi împărtăsească conținutul con vorbirii sale.

⁴ și ⁵ Așa în text (deficiență de cifru).

⁶ Tratat de pace sovieto-finlandez încheiat la Moscova la 12 martie 1940.

⁷ Vezi nota la doc. nr.

⁸ În text apare loc liber, cu specificația „grup omis” (deficiență de cifru).

Neliniștea guvernului *(român)* este extraordinar de mare; se constată în general că, spre deosebire de declarațiile liniștitioare ale puterilor occidentale, stările care provin din Germania aduc neliniște în sud-est. Eu am contrazis acest lucru, accentuind ferm că noi dorim, ca și pînă acum, numai pace și liniște în Balcani, dar că, prin declarația de la Londra, în special cea a lui Cooper, după care se caută noi teatre de război în sud-est, asigurările reprezentanților englezi și francezi de aici trebuie înțelese ca manevre de camuflare, că, apoi, concentrarea unităților flotei britanice în Mediterana răsăriteană și agenții englezi din țările balcanice, în special din Grecia, provoacă neliniște, că sporirea exportului britanic din România cu 10% față de cel din anul precedent înseamnă încălcarea neutralității și că, în fine, retragerea șlepurilor dunărene engleze și franceze va lipsi Dunărea de mijloace de transport prin Istanbul, necesare pentru economia română, spre dezavantajul unei economii sănătoase.

După părerea mea, într-o eventuală acțiune din partea noastră în spațiul de aici, trebuie să se ia seama, în primul rînd, ca sursele petroliifere și rafinăriile să rămînă intacte. În rest, după părerea confidentului *(Roth)*, Gafencu își imaginează că s-ar putea eventual crea o relație clară, asemănătoare celei *(pe care o avem)* cu Suedia, fără a se pătrunde în România însăși.

Nr. 668 din 9.5.

Fabricius

51

1940 iunie 22. **Decret cu privire la transformarea Frontului Renașterii Naționale în Partidul Națiunii.**

DECRET — LEGE
pentru transformarea Frontului Renașterii
Naționale în „Partidul Națiunii”

Art. I. Frontul Renașterii Naționale devine partid unic și totalitar sub denumirea de „Partidul Națiunii”. El va funcționa sub conducerea supremă a Maiestății Sale Regelui.

Art. II. Partidul Națiunii îndrumează viața morală și materială a națiunii și statului român. El este o instituție de drept public.

Art. III. Conducătorul suprem numește forurile superioare ale partidului, care sunt singurele răspunzătoare.

Art. IV. Normele de organizare, funcționare și disciplină vor fi hotărîte de conducerea supremă.

■ „Monitorul Oficial”, nr. 142, din 22 iunie 1940, p. 322; Ioan Scurtu (coordonator), *istoria României între 1818—1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 350.

1940 iunie 22. **Decret-lege cu privire la apărarea ordinii politice a țării.**

DECRET — LEGE
pentru apărarea ordinii politice
unice și totalitare a statului român

Art. 1. Constituie delictul de uneltire contra ordinii politice a țării și se pedepsește cu închisoare corecțională de la 3 la 5 ani și amendă de la 10 000 la 100 000 lei, interdicție corecțională de la 1 la 5 ani:

a) Faptul de a propovădui prin viu grai sau prin scris schimbarea organizației politice a țării azi existentă astfel cum ea este stabilită prin decretul-lege de înființare a Partidului Națiunii;

b) Faptul de a constitui sau organiza asociații secrete în scopul arătat la aliniatul precedent;

c) Faptul de a reconstitui asociații dizolvate sau de a continua activitatea lor;

d) Orice fapt tinzind să arunca discredit asupra organizației politice unice ca recunoscută de lege sau a-i zădărniți activitatea.

Cei condamnați pe baza prezentului text vor pierde dreptul la pensiune dacă sunt pensionari publici.

Art. 2. Cei ce nu vor cere înscrierea pînă cel tîrziu la data de 1 august 1940, precum și cei ce cerînd înscrierea nu vor fi admisi, sunt revocați de plin drept pe această dată. Această dispoziție nu se aplică militarilor în activitate.

Art. 3. Nimeni nu poate candida și nimeni nu poate fi ales în consiliul sau comitetul de conducere al vreunui dintr-o profesiunile libere organizate prin legi, dacă nu este membru al Partidului Națiunii. Pierderea calității de membru al partidului atrage de plin drept excluderea din orice colegiu sau organizație privitoare la profesiunile libere.

Art. 4. Orice persoană juridică, asociație sau societate de orice natură și oricare ar fi obiectul activității ei, se dizolvă dacă:

a) Persoanele avînd conducerea ei vor desfășura o activitate potrivnică intereselor Partidului Națiunii;

b) Fonduri ale ziselor asociații sau societăți vor fi întrebuințate în scop de propagandă potrivnică Partidului Națiunii.

Art. 5. Nimeni nu poate fi membru în consiliul de administrație al unei întreprinderi private sau publice dacă nu are calitatea de membru al Partidului Națiunii.

Art. 6. Acela care smulge, distrugă, deteriorează în public în scop de dispreț sau batjocură insignele, emblemele, uniformele, manifestele sau publicațiunile Partidului Națiuni se va pedepsi cu închisoare corecțională de la o lună la un an.

Art. 7. Averea persoanelor fizice sau juridice ce se vor face vinovate de unul din delictele de mai sus enumerate va fi pusă sub sechestrul pe timpul ce se va determina de instanța de judecată prin hotărîrea de condamnare.

Judecata va putea pronunța lichidarea întreprinderilor sociale sau radierea firmelor individuale, precum și lichidarea părților sociale de orice fel în întreprinderi de orice natură.

Art. 8. Procesele avînd de obiect judecata oricăreia din infracțiunile arătate în articolele precedente se vor judeca după procedura flagrantelor delictice cuprinse în Codul penal Carol al II-lea, chiar dacă nu sînt întrunite condițiunile art. 226 din Codul de procedură penală Carol al II-lea.

■ „Monitorul Oficial“, nr. 142, din 22 iunie 1940, p. 3122–3123; Ioan Scurtu (coordonator), *Istoria României între 1918–1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 350–351.

53

1940 iunie 23, Moscova. Telegramă a ambasadorului german în U.R.S.S., **Friedrich Werner von Schulenburg**, către Ministerul de Externe al Germaniei despre declarația pe care i-a făcut-o Veaceslav Mihailovici Molotov în legătură cu soluționarea problemei Basarabiei.

Telegramm

Moskau, den 23. Juni 1940, 21 Uhr 26
Ankunft, den 23. Juni 1940, 23 Uhr 20
Nr. 1205 v. 23.6.

Citissime

Auf Telegramm vom 22., no. 1065 * und im Anschluss an Telegramm vom 21., no. 1195.

Molotow abgab mir heute nachstehende Erklärung: Lösung Bessarabien — Frage gestatte nunmehr keinen weiteren Aufschub. Sowjetregierung anstrebe nach wie vor Lösung auf friedlichem Wege, sei aber entschlossen, Gewalt anzuwenden, falls rumänische Regierung friedliche Einigung ablehne. Sowjetischer Anspruch erstrecke sich auch auf Bukowina, die ukrainische Bevölkerung habe.

Zur Begründung angab Molotow, dass, obwohl seit seiner Erklärung vor dem Obersten Rat viel Zeit verflossen sei, Rumänien nichts unternommen habe, um Lösung Bessarabien — Frage herbeizuführen. Daher müsste jetzt etwas geschehen.

Ich habe Molotow erklärt, dass dieser Entschluss der Sowjetregierung mir unerwartet komme. Ich sei der Ansicht gewesen, dass die Sowjetregierung ihre — von uns nicht bestrittenen — Ansprüche auf Bessarabien aufrechterhalte, jedoch zu ihrer Verwirklichung nicht selbst den Anstoss geben würde. Ich hätte die Befürchtung, dass aussenpolitische Schwierigkeiten Rumäniens das uns zur Zeit kriegs — und lebenswichtige Rohstoffe in sehr grosser Menge liefere, zu einer schweren Beeinträchtigung der deutschen Interessen führen würde. Ich sagte Molotow, dass ich meiner Regierung sofort berichten würde

und ihn bâte, keine entscheidenden Schritte zu unternehmen, bevor nicht meine Regierung zu den Absichten der Sowjetregierung Stellung genommen habe.

Molotow versprach, von meiner Bitte der Sowjetregierung Kenntnis zu geben, betonte jedoch ausdrücklich, dass die Sache ausserordentlich eilig sei. Molotow hinzufügte, die Sowjetregierung rechne damit, dass Deutschland die sowjetische Aktion nicht stören, sondern unterstützen würde. Sowjetregierung würde ihrerseits alles tun, um die deutschen Interessen in Rumänien zu wahren.

Erbitte hiernach unverzüglich Drahtweisung. Ich darf an die zahlreichen, in Bessarabien und der Bukowina ansässigen Volksdeutschen erinnern, für die in irgendeiner Weise Vorsorge getroffen werden müsste.

Schulenburg

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 11, T 120—308, c. 224875—224876; Auswärtiges Amt Büro des Staatssekretärs, Rumänien.

Telegramă

Moscova, 23 iunie 1940, ora 21,26

Sosire: 23 iunie 1940, ora 23,20

Nr. 1205 din 23 iunie

Foarte urgent

Urmare la telegrama din 22, cu nr. 1065 și în legătură cu telegrama din 21, nr. 1195.

Molotov mi-a făcut azi următoarea declarație: Soluționarea problemei Basarabiei nu mai permite acum nici o amînare. Guvernul sovietic tinde acum, ca și mai înainte, la soluționarea pe cale pașnică, însă este decis să întrebuințeze forță în caz că guvernul român refuză o înțelegere pașnică. Pretenția sovietică se extinde și asupra Bucovinei care are populație ucraineană.

Ca temei, Molotov, a indicat faptul că, deși a trecut mult timp de la declarația lui în fața Sovietului Suprem, România n-a întreprins nimic pentru a rezolva problema Basarabiei. De aceea ar trebui acum să se întîmple ceva.

Eu am explicat lui Molotov că această hotărîre a guvernului sovietic îmi vine pe neașteptate. Am fost de părere că guvernul sovietic să-și mențină drepturile asupra Basarabiei — drepturi necontestate de noi — dar că pentru realizarea lor să nu dea el însuși impulsul. Aș avea temerea că dificultățile de politică externă ale României, care în prezent ne livrează nouă materii prime în cantități foarte mari, importante pentru război și pentru existență,

ar aduce prejudicii intereselor germane, I-am spus lui Molotov că voi raporta imediat guvernului meu și că îl rog să nu întreprindă pași decisivi înainte ca guvernul meu să fi luat atitudine față de intențiile guvernului sovietic.

Molotov mi-a promis să aducă la cunoștință guvernului sovietic dorința mea, a accentuat totuși în mod expres că chestiunea este foarte urgentă. Molotov a adăugat că guvernul sovietic contează pe faptul că Germania nu va incomoda acțiunea sovietică, ci o va sprijini. Guvernul sovietic va face ~~totul din partea lui~~ pentru a apăra interesele germane în România.

Rog trimiteți neînțirziat îndrumări. Îmi permit să amintesc de numeroșii germani etnici care locuiesc în Basarabia și Bucovina, pentru care trebuie să se poarte de grija într-un fel oarecare.

Schulenburg

54

1940 iunie 24. Dare de seamă a Chesturii de poliție Iași asupra stării de spirit a populației din oraș și județ. Fragment referitor la activitatea comunistă.

COMUNIȘTII

Elementele încadrate în mișcarea comunistă, neputind din cauza măsurilor luate să răspîndească materialul pregătit pentru ziua de 8 iunie crt., au împărtiat un număr mic de manifeste în noaptea de 12 iunie pe străzile Ga-fencu și Primăverii.

Acste manifeste semnate de Comitetul regional din Moldova al Tinerețului Comunist din România, cuprind atacuri la adresa guvernului pe motiv că pregătește intens intrarea României în război și se aduc atacuri la adresa Suveranului pe aceeași chestiune (raportul nr. 51 959 din 12 iunie 1940).

În general, în cursul lunii iunie, starea de spirit a populației s-a menținut ca și în trecut, cu o evidentă destindere în ultimul timp, datorită încreșterii războiului dintre Germania și Franța și deci a îndepărțării pericolului din continent.

Chestorul Poliției Iași,
Ion Vlasie

Sef Birou Poliție Siguranță
Enache Horeangă

■ Arhivele Statului, județul Iași, scrd Fășectura județului Iași, dosar nr. 2/1940, f. 209.

1940 iunie 25, Berlin. Telegramă a ministrului de externe al Germaniei, Joachim von Ribbentrop, prin care Legația germană de la București era informată asupra poziției adoptate de Berlin față de revendicările teritoriale ale Uniunii Sovietice.

Telegramm

Von Baumschule Nr. 1 vom 25.6
 Für Diplogerma Bukarest
 Unter 738 nach Bukarest
 weitergesandt. Ch. B. 26.6
 Streng geheim

Citissime!

Von Gesandtem persönlich zu entziffern.

Nachstehend folgt telegraphischer Bericht des Grafen Schulenburg vom 23. Juni und die ihm darauf erteilte Instruktion vom 24. Juni betr. Bessarabischer Frage. Ich teile Ihnen diesen Telegrammwechsel ausschliesslich zu Ihrer persönlichen und streng vertraulichen Information mit. Sollten Sie dort auf die Angelegenheit angesprochen werden, so bitte ich Sie sich völlig rezeptiv zu verhalten und zu berichten.

[...] » Schulenburg Schluss des Telegramms aus Moskau. Instruktion an Schulenburg.

„Ich bitte Sie, sich zu Herrn Molotow zu begeben und ihm folgendes zu sagen:

1) Deutschland stehe auf dem Boden der Moskauer Abmachungen. Es ist daher an der bessarabischen Frage desinteressiert. In diesem Gebiet leben etwa 100 000 Volksdeutsche. Deutschland ist an dem Schicksal dieser Volksdeutschen selbstverständlich interessiert und erwartet, dass die Zukunft dieser Volksdeutschen sichergestellt wird. Die Reichsregierung behält sich vor, zur gegebenen Zeit über die Frage der Umsiedlung dieser Volksdeutschen, analog der Volksdeutschen in Wolhynien, der Sowjetregierung bestimmte Vorschläge zu machen.

2) Der Anspruch der Sowjetregierung auf die Bukowina ist ein Novum. Die Bukowina war früher österreichisches Kronland und ist stark von Deutschen besiedelt. Deutschland ist daher an dem Schicksal dieser Volksdeutschen ebenfalls besonders interessiert.

3) In dem übrigen rumänischen Staatsgebiet hat Deutschland stärkste wirtschaftliche Interessen. Diese umfassen sowohl die Ölgebiete, als auch das Agrarland. Deutschland ist daher, wie wir Sowjetregierung wiederholt mitgeteilt haben, in hervorragendem Masse daran interessiert, dass diese Gebiete nicht zum Kriegsschauplatz werden.

4) Bei allem Verständnis für eine Bereinigung der bessarabischen Frage ist daher die Reichsregierung der Auffassung, dass seitens der Sowjetunion im Gebiete der Moskauer Abmachungen, alles getan werden sollte, um mit der rumänischen Regierung zu einer friedlichen Lösung der bessarabischen Frage zu gelangen. Die Reichsregierung wäre ihrerseits im Geiste der Moskauer Abmachungen bereit, gegebenenfalls der rumänischen Regierung zu

einer friedlichen Bereinigung der bessarabischen Frage im russischen Sinne zu raten.

Zusammenfassend bitte ich Herrn Molotow nochmals in klarer Form darauf hinzuweisen, ein wie grosses Interesse wir daran haben, dass Rumänen nicht zum Kriegsschauplatz wird. Wir seien nach Lage der Dinge der Auffassung, dass bei entsprechender Behandlung der Frage eine friedliche Bereinigung im russischen Sinne durchaus im Bereich des Möglichen liege. Wir wären Sowjetregierung dankbar für eine Mitteilung ihrer Auffassung über die weitere Behandlung der Angelegenheit.

Ribbentrop

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 11, T 120—308, c. 224886—224888; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien.

Telegramă

De la Baumschule nr. 1 din 25 iunie

Pentru diplogerma Bucureşti

Emisă pentru Bucureşti sub *(nr.)* 738 *(Ch. B. 26 iulie)*

Strict secret

Foarte urgent

Să fie descifrată de ministru personal.

Ceea ce urmează *(este)* raportul telegrafic din 23 iunie al contelui Schulenburg și instrucțiunea dată lui, la 24 iunie, referitor la problema Basarabiei. Acest schimb de telegramme vi-l comunic exclusiv pentru informarea dv. personală și strict secretă. Dacă veți fi întrebată în această problemă, vă rog să vă comportați receptiv și să raportați.

[...] Sfîrșitul telegrammei din Moscova a lui Schulenburg.

Vă rog să vă prezentați la domnul Molotov și să-i comunicați următoarele:

1) Germania este fidelă acordurilor de la Moscova. Ea este deci dezinteresată de problema Basarabiei. În această regiune trăiesc aproximativ 100 000 de germani etnici. Germania este bine înțeles interesată de soarta acestor germani etnici și așteaptă ca viitorul acestor germani să fie asigurat. Conducerea Reichului ține, ca la timpul potrivit, să facă anumite propuneri conducerii sovietice pentru problema repatrierii acestor germani, analog cu germanii etnici din Volhinia.

2) Pretenția guvernului sovietic asupra Bucovinei este o nouitate. Bucovina a fost mai înainte provincia coroanei austriece. De aceea Germania este, în special, interesată de soarta acestor germani etnici.

3) În restul teritoriului român, Germania are puternice interese economice. Acestea cuprind atât zonele petrolifere cât și pămîntul agrar. Germania este interesată, așa cum am explicitat în repetate rînduri guvernului sovietic, ca aceste regiuni să nu devină teatru de război.

4) Pentru *«o rezolvare»* a problemei Basarabiei, conducerea Reichului este de părere ca, pe tărîmul înțelegerii din partea Uniunii Sovietice, să se facă totul pentru o rezolvare pașnică cu conducerea română în problema Basarabiei. Conducerea Reichului ar fi pregătită, în spiritul înțelegerii cu Moscova, să sfătuiască conducerea română pentru o clarificare pașnică a problemei Basarabiei, în sensul rusesc.

Rezumînd, rog a se indica clar domnului Molotov, ce interes mare avem ca România să nu devină teatru de război. În această situație sănsem de părere ca tratarea problemei să aibă, în limita posibilului, o clarificare în accepția rusească. Am mulțumi conducerii sovietice pentru o comunicare a concepției sale despre tratarea în continuare a chestiunii.

Ribbentrop

56

1940 iunie 26—28. Notele ultimative ale guvernului sovietic și răspunsurile guvernului român date publicității în ziarul „Universul“.

Textul notei ultimative sovietice *«din 26 iunie 1940»*

În anul 1918 România, folosindu-se de slăbiciunea militară a Rusiei, a desfăcut de la Uniunea Sovietică (Rusia) o parte din teritoriul ei, Basarabia, călcînd prin aceasta unitatea seculară a Basarabiei, populată în principal cu ucraineni, cu Republica Sovietică Ucrainiană.

Uniunea Sovietică nu s-a împăcat niciodată cu faptul luării cu forță a Basarabiei, ceea ce guvernul sovietic a declarat nu o singură dată și deschis în fața întregii lumi.

Acum, cînd slăbiciunea militară a U.R.S.S. a trecut în domeniul trecutului, iar situația internațională care s-a creat cere rezolvarea rapidă a chestiunilor moștenite din trecut, pentru a pune în fine bazele unei păci solide între țări, U.R.S.S. consideră necesar și oportun ca în interesele restabilirii adevărului să pășească împreună cu România la rezolvarea imediată a chestiunii înapoierii Basarabiei Uniunii Sovietice.

Guvernul sovietic consideră că chestiunea întoarcerii Basarabiei este legată în mod organic cu chestiunea transmiterii către U.R.S.S. a acelei părți a Bucovinei a cărei populație este legată în marea sa majoritate cu Ucraina Sovietică prin comunitatea soartei istorice, cît și prin comunitatea de limbă și compoziție națională.

Un astfel de act ar fi cu atît mai just cu cît transmiterea părții de nord a Bucovinei către U.R.S.S. ar putea reprezenta, este drept că numai într-o măsură neînsemnată, un mijloc de despăgubire a acelei mari pierderi care a fost pricinuită U.R.S.S. și populației Basarabiei prin dominația de 22 de ani a României în Basarabia.

Guvernul U.R.S.S. propune guvernului regal al României:

I. Să înapoieze cu orice preț Uniunii Sovietice Basarabia;

2. Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei cu frontierele potrivit cu harta alăturată.

Guvernul sovietic își exprimă speranța că guvernul român va primi propunerile U.R.S.S. și că acesta va da posibilitatea de a se rezolva pe cale pașnică conflictul prelungit dintre U.R.S.S. și România.

Guvernul sovietic așteaptă răspunsul guvernului regal al României în decursul zilei de 27 iunie curent.

Răspunsul guvernului român

Guvernul U.R.S.S. a adresat guvernului român o notă care a fost remisă la 26 iunie 1940, la ora 10 seara, de către excelența sa domnul Molotov, Președintele Comisarilor Poporului a Uniunii Sovietice * și Comisar al poporului pentru afacerile străine, excelenței sale domnului Davidescu, ministrul României la Moscova.

Fiind însușit de aceeași dorință ca și guvernul sovietic de a vedea rezolvate prin mijloace pacifice toate chestiunile care ar putea să producă o neînțelegere între U.R.S.S. și România, guvernul regal declară că este gata să procedeze imediat și în spiritul cel mai larg la discuțiunea amicală și de comun acord a tuturor propunerilor emanând de la guvernul sovietic.

În consecință, guvernul român cere guvernului sovietic să binevoiască a indica locul și data ce dorește să fixeze în acest scop. De îndată ce va fi primit un răspuns din partea guvernului sovietic, guvernul român își va desemna delegații și nădăjduiește că conversațiunile cu reprezentanții guvernului sovietic vor avea ca rezultat să creeze relațiuni trainice de bună înțelegere și prietenie între U.R.S.S. și România.

27 iunie 1940

Nota ultimativă adresată de guvernul sovietic în noaptea de 27 iunie spre 28 iunie 1940

Guvernul U.R.S.S. consideră răspunsul guvernului regal al României din 27 iunie ca imprecis, deoarece în răspuns nu se spune direct că el primește propunerea guvernului sovietic de a-i restituî neîntîrziat Basarabia și partea de nord a Bucovinei. Însă cum ministrul României la Moscova, domnul Davidescu, a explicat că răspunsul menționat al guvernului regal al României înseamnă accedarea la propunerea guvernului sovietic, guvernul sovietic, primind această explicație a domnului Davidescu, propune:

1. În decurs de patru zile, începînd de la ora 14, după ora Moscovei, la 28 iunie, să se evacueze teritoriul Basarabiei și Bucovinei * de trupele românești.

2. Trupele sovietice în același timp să ocupe teritoriul Basarabiei și partea de nord a Bucovinei.

3. În decursul zilei de 28 iunie trupele sovietice să ocupe următoarele puncte: Cernăuți, Chișinău, Cetatea Albă.

* Așa este în text.

4. Guvernul regal al României să ia asupra sa răspunderea în ceea ce privește păstrarea și nedeteriorarea căilor ferate, parcurilor de locomotive și vagoane, podurilor, depozitelor, aerodromurilor, întreprinderilor industriale, uzinelor electrice, telegrafului.

5. Să numească o comisiune alcătuită din reprezentanți ai guvernelor român și al U.R.S.S., cîte doi din fiecare parte, pentru lichidarea chestiunilor în litigiu în legătură cu evacuarea armatei române și instituțiilor din Basarabia și partea de nord a Bucovinei.

Guvernul sovietic insistă ca guvernul regal al României să răspundă la propunerea sus-menționată nu mai tîrziu de 28 iunie, ora 12 ziua (ora Moscovei).

Răspunsul guvernului român din ziua de 28 iunie 1940

Guvernul român, pentru a evita gravele urmări pe care le-ar avea recurgea la forță și deschiderea ostilităților în această parte a Europei, se vede silit să primească condițiile de evacuare specificate în răspunsul sovietic.

Guvernul român ar dori totuși ca termenele de la punctul unu și doi să fie prelungite, deoarece evacuarea teritoriilor ar fi foarte greu de adus la îndeplinire în patru zile din pricina ploilor și inundațiilor care au stricat căile de comunicație.

Comisiunea mixtă instituită la punctul 5 ar putea discuta și rezolva această chestiune. Numele reprezentanților români în această comisiune vor fi comunicate în cursul zilei.

■ „Universul”, an 57, nr. 181, din 4 iulie 1940, p. 7; Ioan Scurtu, *Culegere de documente și materiale privind istoria României, 1938—1940*, București, 1974, p. 241—244.

57

1940 iunie 27, Berlin. Notă a secretarului de stat, Ernst Weizsäcker, referitoare la discuția avută cu ministrul plenipotențiar român în legătură cu nota ultimativă a guvernului sovietic.

St. S. Nr. 489

Berlin, den 27. Juni 1940

Der Rumänische Gesandte kam heute 15 Uhr mit folgender Nachricht zu mir: Seine Regierung habe in der vergangenen Nacht von Molotow eine Note ultimativem Charakters erhalten. In dieser Note werde von Rumänien verlangt, im Laufe des 27. ds. Mts. sich mit der Räumung von Bessarabien und der nördlichen Bukowina zu Gunsten Russlands einverstanden zu erklären.

Die Rumänische Regierung habe geantwortet, sie sei zu freundschaftlichen Verhandlungen gern bereit, könne aber nicht unter ultimativem Druck sprechen. Sie werde vielmehr bei Aufrechterhaltung des Ultimatums mit der Mobilmachung antworten.

Der Gesandte fragte mich nun im Auftrage seiner Regierung, ob Deutschland bereit wäre, die Vermittlerrolle in der Sache zu übernehmen. Zugleich bitte seine Regierung um Auskunft, ob die Deutsche Regierung in der Lage sei, anzugeben, ob im Falle eines russisch-rumänischen Krieges Ungarn und Bulgarien sich ruhig verhalten würden.

Da die Instruktion an den Rumänischen Gesandten bereits heute Vormittag um 10 Uhr aus Bukarest abgegangen war, hat sie sich mit der Instruktion gekreuzt, die Herr Fabricius heute Vormittag um 11 Uhr erhalten und zwischen 11 und 12 Uhr in Bukarest ausgeführt hat.

Unter diesen Umständen habe ich dem Rumänischen Gesandten wie folgt geantwortet.

Seine erste Frage sei durch den Schritt von Fabricius überholt. Die zweite Frage, nämlich nach dem ungarisch-bulgarischer Verhalten gehe von einer Voraussetzung aus, die wir vermieden zu sehen wünschten, nämlich von dem Fall eines russisch-rumänischen Krieges.

Der Gesandte bat trotzdem um Übermittlung seiner Eröffnung an den Herrn Reichsaussenminister, wobei es ihm besonders darauf ankam, zu erfahren, ob im Falle einer freundschaftlichen Auseinandersetzung zwischen Rumänien und Russland das rumänische Territorium gegenüber den bulgarischen und ungarischen Ansprüchen als wohlfeil betrachtet würde.

Der Gesandte neigte dazu, aus der heutigen Instruktion an Fabricius abzuleiten, dass wir Rumänien vollkommen im Stiche liessen. Ich habe dieses hinsichtlich der Bewahrung des Friedens, der Aufrechterhaltung unserer bekannten wirtschaftlichen Beziehungen und des unmittelbaren deutsch-rumänischen Verhältnisses bestritten. Dagegen sagte ich ihm, ich hätte Grund anzunehmen, dass England, was bekanntlich sich als Garantiemacht für Rumänien aufgespielt habe, Rumänien den Russen als leichte Beute hingeworfen habe. Der Gesandte gab letzteres zu und meinte sogar, England ziele darauf ab, doch noch den Krieg zwischen Rumänien und Russland zu entfachen. Der Gesandte erbat, wenn möglich, eine Antwort auf seine zweite Frage noch im Laufe des heutigen Tages. Ich habe ihm jedoch eine solche nicht versprochen.

Hiermit
dem Herrn Reichsaussenminister
mit Fernschreiben oder telefonisch
gez. Weizsäcker

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r.11, T 120—308, c.224904—224905; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, R.R.

Secretar de stat nr. 489

Berlin, 27 iunie 1940

Ministrul plenipotențiar român a venit la mine azi, la orele 15, cu următoarea veste: guvernul său a primit noaptea trecută de la Molotov o notă cu caracter ultimativ. În această notă se cere României ca, în cursul zilei de

27 iunie, să se declare de acord cu evacuarea Basarabiei și a Bucovinei de nord în favoarea Rusiei.

Guvernul român a răspuns că este dispus pentru tratative prietenești, dar nu poate sta de vorbă sub presiune ultimativă. Dacă se menține ultimatumul, el va răspunde mai curînd cu mobilizarea.

Ministrul plenipotențiar m-a întrebat, în numele guvernului, dacă Germania ar fi dispusă să preia rolul de mijlocitor în problemă. Totodată guvernul său cere să fie informat dacă guvernul german este în situația de a indica dacă, în cazul unui război ruso-român, Ungaria și Bulgaria ar rămîne liniștite.

Deoarece instrucțiunea către ministrul plenipotențiar român fusese transmisă din București azi, înainte de amiază, pe la orele 10, s-a încrucisat cu instrucțiunea pe care a primit-o domnul Fabricius, azi, înainte de amiază, pe la orele 11, și pe care a dus-o la îndeplinire la București între orele 11 și 12.

În aceste împrejurări am răspuns ministrului român după cum urmează:

Prima sa întrebare este depășită de demersul lui Fabricius. A doua întrebare cu privire la comportarea ungaro-bulgară pleacă de la o supozitie pe care noi am dori să o vedem evitată, anume de la cazul unui război ruso-român.

Ministrul plenipotențiar a cerut, cu toate acestea, să se transmită întrebarea domnului ministrului de externe al Reichului, ținînd în mod special să afle dacă în cazul unei discuții prietenești între România și Rusia teritoriul român ar putea să se considere scăpat de pretențiile bulgare și ungare.

Ministrul plenipotențiar înclina să deducă din instrucțiunea de azi către Fabricius că noi am lăsat România complet abandonată. Eu am contestat acest lucru, în ce privește menținerea păcii, menținerea cunoșcutelor noastre relații economice și a relațiilor directe germano-române. Dimpotrivă, i-am spus eu, aş avea motiv să presupun că Anglia, care, după cum se știe, și-a dat aere de putere garantă pentru România, ar fi aruncat România ca pradă ușoară rușilor. Ministrul a admis această ultimă afirmație și chiar a fost de părere că Anglia tinde încă să aștepte războiul între România și Rusia. Ministrul a rugat, pe cît posibil, să i se dea un răspuns la cea de-a doua întrebare a lui încă în cursul zilei de azi. Eu totuși nu i-am promis.

Aceasta *(să se aducă la cunoștință)*
ministrului de externe al Reichului
telegrafic sau telefonic

semnat Weizsäcker

1940 iulie 15. Scrisoare a lui Adolf Hitler către Carol al II-lea prin care dictatorul nazist cerea, pe un ton ultimativ, acceptarea de către România a unor concesii teritoriale în favoarea Ungariei și Bulgariei.

Führer Headquarters,
July 15, 1940

Your Majesty,

Events, together with several consultations arising from them, have prevented me until today from giving you my views on the suggestions which Your Majesty has communicated to me. I must ask you to accept the extraordinary situation and the perils inherent in it as the explanation for the unqualified candor of the thoughts I shall express. I have informed the Duce of this letter. There are two possibilities of meeting the issues which are causing anxiety to Your Majesty and all of Rumania:

1. The tactical approach, that is, to try to salvage what can be salvaged by skillful adjusting to situations as they arise.
2. The method of a basic decision to seek a final solution and carry it into effect, even at the risk of sacrifices.

Concerning the first method, Your Majesty, I am unable to say anything at all. Throughout my life I have been a man of basic decisions and it is only from them that I expect any decisive success. Every attempt to overcome the dangers menacing your country by tactical maneuvers of any sort whatsoever must and will fail. The outcome sooner or later — and perhaps in a very short time — may even be the destruction of Rumania.

Only the second method is practicable in my view. I do not delude myself about the difficulties, domestic as well as in foreign relations, which have to be overcome in the process. Still, I can conceive of it as achieving, at least for the future, first a durable peace and second the progressive prosperity of all concerned.

The second method, and the only one I can recommend to Your Majesty, is a reconciliation in good faith with Hungary and Bulgaria. I am referring to both of these countries because I think it would be a disastrous fallacy to believe that granting concessions to one of them would drive a wedge between the two, and that this might make it easier to stand up to the second one. At most only a temporary gain of time could be accomplished by that, Your Majesty. New tensions would obviously arise and a new crisis would be bound to break out at once at the first opportunity. That opportunity would not fail to materialize; in fact, such deferring or a decision would itself bring it about, inevitably and within a very short time.

As regards the purely legal aspect, there is nothing I wish to say. A decisive factor, it would seem to me, is the political power aspect of this problem. After the World War Rumania, favored by exceptional luck, acquired¹ territories from three states, which I believe she cannot retain in the long run from the standpoint of political power. It would be different if Rumania had succeeded in achieving the internal assimilation² or these territories

in ethnic and political respects, or if the military impotence of the neighboring countries were to remain permanent. The first alternative failed to materialize, and the second should not be expected by anyone who has any knowledge of the laws governing the evolution of nations. If Rumania is compelled today to return again, by way of concession, the territories that fell to her share, this is no more than human foresight had to expect to happen some day. It seems to me to be a great gain already that Hungary — as I think I have reason to believe — is not pressing for a purely legalistic definition of her claims, but is willing to negotiate them on the basis of an equitable compromise.

I may now very briefly outline to Your Majesty the attitude held by Germany:

The German Reich has no territorial interests east of the line separating the German and Russian spheres of interest, or east of Slovakia and the German-Hungarian and German-Yugoslav boundaries, or south of the German-Yugoslav and the German-Italian boundaries. Its political interests beyond these boundaries find fulfilment largely in the establishment of friendly collaboration in all fields with the nations inhabiting these areas. The same is true of Germany's economic interests. Germany consequently has no territorial interests either in Hungary, Rumania, or Bulgaria. It has ties of friendship, among which those with Hungary and Bulgaria have existed and been cultivated for a long time.

Rumania's offer to observe a friendly attitude toward Germany in the future will certainly only be welcomed by Germany, the more so because in the past and until very recently, as has been positively established from the documents discovered, the attitude toward Germany of the official Rumanian policy, at any rate, was unfortunately hardly friendly, but rather quite hostile. The reasons for this, I must say, are incomprehensible to me in so far as ascertainable political factors are concerned. The ultimate consequences of that attitude were more detrimental to Rumania herself than they were to Germany. If Germany, in spite of this, entertains the sincere desire to make a contribution to the preservation of peace in all these countries, she is first of all prompted also by an understandable economic interest. I have now, however, made the following unequivocal declaration to the Hungarian Government, too:

In the event that there should be no possibility of a peaceful understanding between Rumania, Hungary, and Bulgaria, Germany for her part might conceivably announce that she would henceforth disinterest herself entirely from any further developments in southeastern Europe. The German Reich is powerful enough to protect itself promptly and by its own strength against the threat of any aggression. However, I shall never permit Germany's Wehrmacht to be sent into battle for issues which are all out of proportion to the sacrifices entailed by a war. If Rumania, Hungary and Bulgaria believe they cannot reach an agreement, it is my conviction that this attitude will benefit none of these countries but on the contrary will punish them all. In this case I would not feel called upon to do anything to check the ensuing development. The military situation of the Reich has developed so favorably as to enable us, if need be, even to do without the oil deliveries although this would surely mean certain privations. But I have already said, we would be able

to accept this as a sacrifice ; yet it would surely be less costly than to involve the Reich in conflicts which exist only because the other participants could not find it in themselves to permit just reason to prevail over passions and emotions. Any just reasoning, however, must lead to recognition of the fact that a revision has become unavoidable in the long run and that the quicker it is made, the greater its benefits will be. Not until a reasonable settlement of all questions pending between Rumania, Hungary, and Bulgaria has been reached would there be any sense in Germany's exploring the possibilities of closer collaboration and possibly assuming commitments of considerable proportions.

If Your Majesty should now be able to review the Rumanian point of view in this sense and should be inclined to inform me of this, I would immediately make this known to Mussolini as well as the Hungarian and Bulgarian Governments.

If, on the other hand, Your Majesty should find yourself unable to agree with my line of reasoning, I shall not pursue it further but shall merely inform the Hungarian and Bulgarian Governments that the German Government on its part does not see its way to addressing itself to the solution of those problems³.

Should it be possible, however, to achieve a satisfactory settlement between the three countries through such an attitude, it would mean more for the happiness and the future of all three concerned than any supposed tactical success of the moment, which sooner or later would inevitably only lead to new crises.

Your Majesty's etc.

Adolf Hitler

■ *Documents on German Foreign Policy, 1918–1945*, Seria D, vol. X, Londra, 1957, p. 217–220. O traducere în limba engleză a textului aceleiași scrisori se află și la Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 681, c. 875–879; Hoover Institution Archives, Vișoianu Collection, Container No. 1, Outcard No. 582, p. 1–4.

Cartierul general al Führerului,
15 iulie 1940

Maiestatea Voastră,

Evenimentele, ca și unele con.ultări determinate de ele, nu mi-au îngăduit pînă azi să vă exprim opiniile mele despre propunerile pe care Maiestatea Voastră mi le-a comunicat. Trebuie să vă rog să admiteți că situația extraordinară și pericolele pe care le prezintă constituie explicația absolutei francheți a gîndurilor pe care doresc să le exprim. L-am informa pe duce despre această scrisoare.

Există două posibilități pentru întîmpinarea chestiunilor controversate care produc îngrijorare Maiestății Voastre și întregii Români:

1. O abordare tactică, aceasta însemnînd să se încerce a se salva ceea ce poate fi salvat printr-o adaptare cu abilitate la împrejurări, pe măsură ce se produc.

2. Procedeul unei decizii fundamentale — în căutarea unei soluții deținute — și îndeplinirea acestei *«decizii»*, chiar cu riscul unor sacrificii.

În privința primului mod de a proceda, Maiestate, săt absolut incapabil să afirm ceva. Întreaga mea viață am fost un om al deciziilor fundamentale și numai de la acestea aștept succese decisive. Orice încercare de a înlătura prin manevre tactice de vreun fel sau altul pericolele care amenință țara dumneavoastră trebuie *«să sufere»* și va suferi un eșec. Sfîrșitul, mai devreme sau mai tîrziu — și poate în foarte scurt timp — ar putea fi chiar distrugerea României.

În opinia mea, numai cel de-al doilea procedeu este practicabil. Nu-mi fac iluzii în privința dificultăților — de natură internă, cît și în domeniul relațiilor externe — care urmează să fie învinse. Totuși, pot concepe că se va ajunge — cel puțin pentru viitor — mai întîi la o pace durabilă și în al doilea rînd la prosperitatea crescîndă a tuturor celor interesați.

Cel de-al doilea procedeu — și *«de fapt»* singurul pe care îl pot recomanda Maiestății Voastre — este o înțelegere de bună credință cu Ungaria și Bulgaria. Mă refer la ambele țări, deoarece cred că ar fi o eroare funestă să se creadă că, admîñind concesii față de una, s-ar provoca o ruptură între ele iar aceasta ar putea face mai ușoară rezistența față de-a doua. Prin aceasta s-ar putea realiza, Maiestate, cel mult, un cîstig provizoriu de timp. Este clar că vor apărea noi stări tensionale și o nouă criză va izbucni de îndată ce va se ivi prilejul. Acest prilej nu va întîrzi să apară. De fapt, o astfel de tăărăgănanare a unei decizii va duce ea însăși, în mod inevitabil și în foarte scurt timp, la o astfel de criză.

Referitor la aspectul strict juridic, nu am nimic de spus. Un factor decisiv îmi pare a fi aspectul de politică de forță al acestei chestiuni. După războiul mondial, România, favorizată de o sansă excepțională, a dobîndit¹ de la trei state teritorii pe care, după părerea mea, nu le mai poate păstra mult timp din punctul de vedere al politiciei de forță. Alta ar fi fost situația dacă România ar fi reușit să realizeze asimilarea² internă a acestor teritorii din punct de vedere etnic și politic sau dacă slăbiciunea militară a țărilor vecine ar fi rămas permanentă. Prima alternativă nu s-a putut materializa, iar pe cea de-a doua nu ar putea conta nimeni dintre cei care au cunoștință de legile ce guvernează evoluția națiunilor. Dacă România este astăzi silită ca pe calea concesiei să înapoieze teritoriile pe care le-a dobîndit, aceasta nu reprezintă altceva decît ceea ce previziunea omenească trebuie să se aștepte a se întîmpla într-o zi. Îmi pare a fi deja un mare cîstig faptul că Ungaria — după cum consider că am motive să cred — nu insistă asupra unei definiri strict juridice a revendicărilor ei, ci este gata să le negocieze pe baza unui compromis echitabil.

¹ În concepția lui Hitler și a altor revizionisti realizarea de către unele popoare a unității lor statale prin unirea teritoriilor lor naționale ce se aflau sub dominație străină, recunoscută de tratatele de pace din 1919—1920, a însemnat „deposedarea” de teritori. După cum se știe, înainte de 1918 o parte din teritoriul românesc s-a aflat sub dominație străină. În anul 1918, românii din aceste teritorii s-au unit cu patria-mamă, act recunoscut și consfințit de Conferința de pace din 1919—1920. Susținind „dobindirea de teritori de la alte state”, revizionistii justificau teza revizuirii hotarelor.

² Guvernele românești nu și-au propus și nici nu au dus o politică de asimilare forțată a naționalităților conlocuitoare. Poporul român a fost dintotdeauna omogen, a trăit și trăiește în bună înțelegere cu naționalitățile conlocuitoare.

Îmi permit acum să schițez foarte pe scurt Maiestății Voastre atitudinea adoptată de Germania:

Reichul german nu are interese teritoriale la est de linia care separă sferele de interese germane și ruse, sau la est de Slovacia și de frontierele germano-ungară și germano-iugoslavă, sau la sud de frontierele germano-iugoslavă și germano-italiană. Interesele lui politice dincolo de aceste frontiere își află împlinirea din belșug prin stabilirea unei colaborări prietenoști în toate domeniile cu națiunile care locuiesc acolo. Același lucru este valabil și pentru interesele economice ale Germaniei. În consecință, Germania nu are interese teritoriale nici în Ungaria, nici în România, nici în Bulgaria. Ea are legături de prietenie, dintre care cele cu Ungaria și cu Bulgaria datează și sunt cultivate de mult timp.

Propunerea României de a manifesta în viitor o atitudine prietenoasă față de Germania desigur că nu poate fi decât salutată de către Germania, cu atât mai mult cu cît în trecut și pînă foarte recent — aşa cum a fost stabilit categoric din documentele descoperite — atitudinea politică române oficiale față de Germania din păcate a fost, în orice caz, nu tocmai prietenoasă, ba mai degrabă cu totul ostilă. Rațiunile acesteia — trebuie să spun — îmi sunt de neînțeles, în măsura în care se iau în considerare factori politici constatabili. Consecințele finale ale acestei atitudini au fost mai mult în detrimentul României însăși decât al Germaniei. Dacă Germania, în pofida acestei situații, are dorință sinceră de a aduce o contribuție la menținerea păcii în toate aceste țări, aceasta se explică prin faptul că ea este minată în primul rînd și de un interes economic lesne de înțeles. Eu am făcut însă și guvernului ungar următoarea declarație clară:

În eventualitatea că nu ar exista nici o posibilitate de înțelegere pașnică între România, Ungaria și Bulgaria, Germania — la rîndul ei — ar putea anunța în mod clar că de acum înainte ea se va dezinteresa total față de viitoarea evoluție în sud-estul Europei. Reichul german este destul de puternic spre a se proteja el însuși, cu promptitudine și prin propria forță, împotriva amenințării oricărei agresiuni. Totuși, eu nu voi permite niciodată ca Wehrmachtul german să fie angrenat într-un conflict pentru chestiuni care sunt absolut disproportionate cu jertfele cerute de un război. Dacă România, Ungaria și Bulgaria consideră că nu pot ajunge la o înțelegere, convingerea mea este că această atitudine nu va aduce beneficii nici uneia dintre aceste țări, ci, din contră, le va aduce pedeapsă tuturor. În acest caz nu mă simt chemat să întreprind ceva spre a ține sub control evoluția viitoare. Situația militară a Reichului s-a dezvoltat atât de favorabil, încit ne permite ca la nevoie să renunțăm chiar la livrările de petrol, cu toate că aceasta ar însemna în mod sigur anumite privații. Cum am spus deja, am putea accepta aceasta ca un sacrificiu; totuși, ar fi mai puțin costisitor decât implicarea Reichului în conflicte care există numai din cauză că ceilalți participanți nu pot ajunge la concluzia că *trebuie* să permită rațiuni juste să prevaleze asupra pasiunilor și emoțiilor. Orice mod de a rationa just *trebuie* totuși să ducă la recunoașterea faptului că, cu timpul, o revizuire a devenit inevitabilă și că *această revizuire* cu cît se produce mai devreme, cu atât mai mari vor fi foloasele ei. Atât timp cât nu s-a ajuns la o reglementare rezonabilă a tuturor chestiunilor pendinte între România, Ungaria și Bulgaria, nu va exista nici un sens în explorarea de către Germania a posibilităților unei colaborări mai strînse

și în asumarea — în funcție de posibilități — a unor obligații mai cuprinzătoare.

Dacă Maiestatea Voastră ar fi acum în măsură să revadă punctul de vedere al României în acest sens și ar fi dispusă să mă informeze despre aceasta, aş face imediat cunoscut lui Mussolini acest fapt, ca și guvernelor ungar și bulgar.

Dacă, pe de altă parte, Maiestatea Voastră ar considera că nu poate fi de acord cu modul meu de a raționa, eu nu îl voi mai continua în viitor, ci, pur și simplu, voi informa guvernele ungar și bulgar că guvernul german, la rîndul lui, nu vede calea pe care ar putea porni la soluționarea acestor probleme³.

Dacă totuși ar fi posibil să se ajungă la o reglementare satisfăcătoare între cele trei țări printre-a se asemenea atitudine, aceasta ar însemna, pentru fericirea și viitorul tuturor celor trei interesați, mai mult decât orice presupus succes tactic de moment, care, mai devreme sau mai tîrziu, ar duce inevitabil la noi crize.

Maiestate etc.

Adolf Hitler

59

1940 iulie 25. Buletin informativ al Chesturii poliției municipiului Oradea. Fragment referitor la starea de spirit a populației și la mișcarea comunistă din Bihor.

Chestura Poliției Municipiului Oradea
Biroul Poliției de Siguranță

Buletin informativ
nr. 7069, din 25 iulie 1940

Diferite informații cu caracter politic:

Fruntașii românilor din Bihor se declară unanim că mai bine să se angajeze lupta cu orice risc decât să se renunțe la vreo părticică de teritoriu de aici.

MIȘCAREA COMUNISTĂ. Diferite informații cu privire la activitatea comunistă:

³ De altfel, din tonul scrisorii, din modul în care Hitler i-a infățișat lui Carol al II-lea problemele, chiar atunci cînd se declară dezinteresat, ca și din dorințele exprimate, se desprinde clar încercarea de intimidare, chiar de amenințare, pentru a-l determina pe regele Carol al II-lea să accepte revizuirea și cedarea de teritorii Ungariei și Bulgariei.

În noaptea de 25 a.c. prin cartierele de la periferiile Municipiului Oradea s-au răspândit mici bucați de hârtie cu lozinci comuniști „Jos dictatura regală”, „Vrem guvern popular” scrise în limba română și maghiară.

Şeful Poliției Județului Bihor,
Lt. colonel GH. BUCŞA

Şeful Biroului Informații,
Tache Ciorășcu

■ Arhivele Statului județul Bihor, fond Prefectura județului Bihor, Biroul Statistic Militar, dosar nr. 87/1940, f. 122.

60

1940 sfîrșitul lui iulie. **Notă a organelor Siguranței despre arestarea preventivă a unui grup de comuniști și despre înființarea organizației comuniște Frontul Antirăzboinic.**

În legătură cu arestarea preventivă a unui lot de comuniști în vederea zilei de 1 august¹ crt., s-a constatat că în Capitală a luat naștere o organizație comunistă sub denumirea FRONTUL ANTIRĂZBOINIC, similară cu cele dizolvate cum au fost Comitetul Antifascist, Frontul Popular Antifascist și Frontul Păcii.

Din materialul găsit la locuința celor arestați, s-a dovedit că prin organizația Frontul Antirăzboinic se urmărea determinarea tineretului muncitoresc din fabrici și atelierele ceferiste la mișcări cu caracter politic pentru cucerirea revendicărilor profesionale și economice, la lupta contra războiului și contra actualei orînduirii sociale.

Propagandistii la ședințele ce se țineau clandestin îndemnau pe cei prezenți să nu plătească impozitele, să refuze sprijinul pentru înarmarea țării și să se abțină de la instrucția premilitară.

Comuniștii Tudose Vasile, Mihalache Marin, Godeanu Constantin, lucrători ceferiști din atelierele Grivița, Oprescu Marin, muncitor textilist, Clara Turcu și Sabina Singer, absolvente ale Comerțului Superior, funcționare particulare, și Vlasie Ștefan, cismar, constituți în această organizație, au fost anchetați și înaintați astăzi cu actele de anchetă la Curtea Martială a Comandamentului Militar al Capitalei.

■ Arhivele Statului București, fond Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 15–16.

¹ 1 august—Ziua începerii campaniei de luptă împotriva fascismului și războiului.

1940 august 19. **Ordin circular al Poliției județului Dîmbovița prin care se semnalează intensificarea propagandei în rîndurile maselor muncitorești pe tema internării în lagăre a comuniștilor.**

Secții, Detașamente, Posturi

Ordin circular din 19 august 1940

Nr. 6626 — 19.8.1940 — Partidul comunist a dat instrucțiuni să se intensifice propaganda în rîndurile maselor muncitorești pe tema internării în lagăre a comuniștilor. Se vor sablonă pe ziduri lozinci și se vor îndemna soțiiile acestora să protesteze contra acestei măsuri, cerînd a se elibera bărbății și a se intensifica propaganda pentru încadrarea muncitorilor din fabrici în mișcarea comunistă.

Luăți măsuri pentru stricta supraveghere și a raporta orice mișcare.

Comandantul Poliției județului Dîmbovița,

Maior

Gh. Stroescu

■ Arhivele Statului județul Dîmbovița, fond Postul de jandarmi Bădulești, dosar nr. 2/1940, f. 411.

1940 august 25. **Articol al lui Nicolae Iorga în legătură cu situația grea a României în fața pretențiilor revizioniste ale Ungariei horthyste.**

Se discută rostul viitor al Ardealului. Toate argumentele noastre s-au isprăvit. Le vom prezenta unde începe o discuție pe care nu noi am cerut-o. Dacă vor fi oameni s-o înțeleagă, aceasta va fi mai bine pentru pacea lumii. Prin presă cred că s-au spus de mult cele din urmă cuvinte.

E însă cineva care n-a vorbit încă. E poporul însuși a cărui moștenire e adusă înainte.

El are un grai special, care nu intră nici în diplomația specialiștilor, nici în războiul statelor.

Aceia care ne poartă continuu gînd rău, în loc să-și îngrijească de pri-mejdiile lor, care sănt multe, cunosc felul acesta de a vorbi al românului ardelean.

■ L-au mai auzit de multe ori.

Și ar fi bine să nu *(se)* mai întîlnească din nou cu dînsul.

Mi s-a cerut să dau cîteva rînduri în ceea ce privește ceasul greu de acum. Pentru guvernânți am un sfat, care nu se poate da în vileag, pentru milioanele de români de-acolo nu mai trebuie unul.

■ „Țără nouă”, an II, nr. 67, din 25 august 1940, p. 1; George Ivașcu, Antoneta Tănăsescu, *Cumpăna cuvîntului, 1939—1945. Mărturii ale conștiinței românești în anii celui de-al doilea război mondial*, Editura Eminescu, București, 1977, p. 194.

1940 august 25. Fragment din adresa Marelui Stat Major către Președinția Consiliului de Miniștri referitoare la atitudinea hotărâtă a armatei și a poporului român de a apăra teritoriul național.

Marele Stat Major,

Nr. 10 945/25.VIII.1940

Domnule Președinte al Consiliului,

Față de modul cum au evoluat tratativele pînă în prezent, trebuie să ne așteptăm și în viitor la intransigența delegației ungare în susținerea pretențiunilor ei.

Pentru continuarea tratativelor în condiții optime, Marele Stat Major ține să vă facă cunoscut că în susținerea tezei românești politica se poate bazi pe armată fără nici o reticență, găsind totodată și un sprijin neconditionat în populația Transilvaniei.

Armata este bine pregătită, cu moralul nezdruncinat și dornică de acțiune, așa încît ea este gata nu numai să apere teritoriul național, dar chiar să atace.

Primiți vă rog, Domnule Președinte al Consiliului, încredințarea înaltei mele consideraționi.

Şeful Marelui Stat Major,
General de divizie adjutanț,

Gh. Mihail

Domniei Sale
Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 539, f. 51—52.

1940 august 26. Studiu întocmit de Secția operații din Marele Stat Major asupra situației politico-militare în care se află România.

Studiul situației militare
la data de 26 august 1940

Situația generală politică

1. Ne considerăm complet izolați și lipsiți de sprijinul material și politic al oricărei puteri străine.

2. Ne considerăm în situația de a fi atacați:

— cu certitudine, simultan, de către ruși și unguri, deci la frontierele de Est, Nord și Vest;

— cu oarecare probabilitate, de către bulgari și iugoslavi care vor căuta să speculeze situația noastră grea.

3. Ne considerăm, din punct de vedere politic, înselați și de către germani și de către ruși și de către bulgari, atât în tratativele existente, cît și în promisiunile vagi care ne-au fost făcute.

Scopul politic urmărit

1. Apărare, în limitele posibilităților noastre materiale (forțe armate și resursele teritoriului), pentru a ajunge să durăm maximum de timp pe acea parte din teritoriul țării care poate fi în adevăr apărată cu mijloacele noastre.

2. Alegerea teatrului de operații pe care trebuie să se concentreze astfel apărarea se face după următoarele criterii:

a) Să corespundă porțiunii de teritoriu asupra căruia drepturile noastre sunt cele mai contestate.

b) Să se adreseze adversarului pe care putem avea certitudinea de a-l învinge.

c) Să corespundă regiunii pentru apărarea căreia se poate cîștiga consensul unanim al populației țării.

d) Să ne pună în situația:

— de a obține sprijinul moral al țărilor neinteresate în conflict;

— de a obliga, direct sau indirect, puterile Axei să ne sprijine.

Teatrul de operații care corespunde tuturor acestor deziderate este Ardealul.

În consecință, scopul politic urmărit de război poate concretiza formula vagă de la început în următoarea formă:

Apărarea Ardealului cu totalitatea forțelor consimțind, la nevoie, la o simplă acoperire pe restul frontierelor și deci la pierderea eventuală a Moldovei, Dobrogei și chiar la pierderea Munteniei și Banatului.

Proiect de repartiție a forțelor

Frontul de Vest

1. Forma operațiilor. Bătălie defensivă urmărind oprirea unui atac ungar.

2. Forțe necesare:

— 13 divizii infanterie și 1 divizie cavalerie pentru obținerea opririi inamicului.

Frontul de Est

1. Forma operațiilor

În Moldova: acoperire, cu misiunea de:

— A întîrzierea înaintarea forțelor sovietice și a închide definitiv defileele munților și direcțiile Focșani-Buzău sau Galați-Buzău.

2. Forțe necesare: maximum 10 divizii infanterie și 3 divizii cavalerie.

În Dobrogea: acoperire, cu misiunea de a întîrzierea pătrunderea forțelor ruso-bulgare, cedînd terenul și regrupîndu-ne la Vest de Dunăre.

Forțe necesare: 2 divizii infanterie și 1 brigadă cavalerie.

Frontul de Sud

1. Forma operațiilor: acoperire, pe Dunăre și față de un atac de la Sud:

— închiderea defileelor Carpaților, spre Muntenia;

— eventual păstrarea regiunii petroliifere Ploiești.

2. Forțe necesare: pentru acoperire, maximum 1 divizie infanterie.

Din totalul de 33 divizii infanterie și 4 1/2 divizii cavalerie pe care le avem în prezent, s-au destinaț:

- 13 D.I. și 1 D.Cv. la Vest
- 12 D.I. și 3 D.Cv. la Est
- 1 D.I. la Sud.

Rămîn disponibile 6 D.I., totalitatea carelor de luptă și rezervele de artillerie grea ale M.C.G., cu care se poate:

- Trece la o contraofensivă pe Frontul de Vest, după oprirea atacului unguresc;
- Ajuta oprirea atacului din Est, pe creasta munților și eventual linia F.N.B.;
- Închide defileele munților, în cazul unui atac la Sud.

Realizarea dispozitivului

În situația actuală, realizarea dispozitivului este condiționată de:

1. Atacul rusesc în Est și în Nord, care poate să ne surprindă în dispozitivul actual. În acest caz, suntem obligați să ne batem aşa cum ne găsim.
2. Echiparea teatrului de operațiuni din Ardeal, care trebuie să preceadă sau să meargă paralel cu aflierea forțelor noastre în Ardeal.
3. De obținerea unei quasi certitudini în ceea ce privește atitudinea Bulgariei în Dobrogea.

În consecință, realizarea dispozitivului se va face în mod treptat, descongestionând Estul în profitul teatrului de operațiuni de Vest.

Şeful Secției 3,
Colonel
Cr. Cantuniar

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, Marele Stat Major, secția 3, dosar nr. 1591, f. 277–280.

65

1940 august 29. **Informare a organelor Siguranței privitoare la broșuri editate și răspândite de C.C. al P.C.R.**

29 august 1940

Verificat

COMUNIȘTII

[...]

Comitetul Central al Partidului Comunist din România a difuzat în rîndurile membrilor săi, pentru lectură, următorul material de propagandă comunistă:

1. Broșura intitulată: „Combaterea răului“ de Episcopul Ioachim, care conține articolul „România sub domnia lui Carol al II-lea Hohenzollern“,

96

în care se aduc injurii Coroanei, muncitorimea de toate categoriile fiind îndemnată să lupte pentru „înlăturarea regimului dictatorial”, și crearea Frontului Unic Popular.

2. Broșura cu coperta deghizată intitulată „Cum să ne apărăm contra bombardamentelor aeriene”, de General V. Economu, care conține articolul „1 Mai și lupta împotriva războiului imperialist” de G. Dimitrov, în care sunt arătate sarcinile partidelor comuniste din toate țările.

3. Publicațiunea „Igazság” (Dreptatea), tipărită în limba maghiară de organul Comitetului regional din Ardeal și Banat al Partidului Comunist din România, datată în iunie 1940. Aceasta cuprinde mai multe articole intitulate „Muncitorii din România și războiul imperialist”, „Comitete Sătești” (prin care masele românești și minoritare rurale din Ardeal sunt îndemnate să organizeze comitete de acțiune, care să lupte împotriva concentrărilor, rechizițiilor etc.), „Lupta tineretului împotriva regimului dictaturii regale” etc.

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 17/1940, f. 131 – 32.

66

1940 august 29. Informare a organelor Siguranței referitoare la scrisoarea primită de Iuliu Maniu de la conducătorul germanilor din Alba Iulia, în care se arată că naționalitatea germană nu este de acord cu „încorporarea” Ardealului la Ungaria.

29 august 1940
Sursă serioasă

Iuliu Maniu a primit o scrisoare din partea dr-ului Fleicher

Național-țărăniștii afirmă că Iuliu Maniu a primit o scrisoare din partea av. dr. Fleicher, conducătorul minoritarilor germani din jud. Alba Iulia.

Scrisoarea, spun cei de mai sus, cuprinde următoarele:

„Sașii din Ardeal sunt deciși să nu admită niciodată încorporarea totală sau parțială a Ardealului la Ungaria”.

„Necesitatea în momentele actuale a unei strânsă cooperări între români ardeleni și minoritatea săsească”.

Cercurile maniste susțin că în răspunsul dat la această scrisoare Iuliu Maniu a declarat că este de acord cu propunerile av. Fleicher, deoarece „astăzi mai mult ca oricând se impune colaborarea românilor ardeleni cu minoritatea săsească din Ardeal, pentru a se dejuca planurile maghiarilor”.

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 17/1940, f. 76.

1940 august 30. **Textul Dictatului de la Viena în baza căruia partea de nord-vest a Transilvaniei a fost răpita României și dată de Germania și Italia Ungariei horthyste.**

1. Traseul definitiv al liniei de frontieră, care desparte România de Ungaria, va corespunde aceluia marcat de harta geografică aci anexată. O comisie româno-ungară va determina detaliile traseului la fața locului.

2. Teritoriul român atribuit Ungariei va fi evacuat de trupele românești într-un termen de 15 zile și remis în bună ordine acesteia. Diferitele faze ale evacuării și ale ocupării, precum și modalitățile lor vor fi fixate în termen de o comisie româno-ungară. Guvernele ungar și român vor veghea ca evacuarea și ocuparea să se desfășoare în ordine completă.

3. Toți supușii români stabiliți în această zi pe teritoriul ce urmează a fi cedat de România dobîndesc, fără alte formalități, naționalitatea ungară. Ei vor fi autorizați să opteze în favoarea naționalității române într-un termen de șase luni. Acele persoane care vor face uz de acest drept vor părăsi teritoriul ungar într-un termen adițional de un an și vor fi primiți de România. Ei vor putea să ia, fără nici o împiedicare, bunurile lor mobile, să lichideze proprietatea lor imobilă, pînă în momentul plecării lor, și să ia cu ei produsul rezultat. Dacă lichidarea nu reușește, aceste persoane vor fi despăgubite de Ungaria. Ungaria va rezolva într-un mod larg și acomodant toate chestiunile relative la transplantarea optanților.

4. Supușii români de rasă ungară, stabiliți în teritoriul cedat în anul 1919 de către Ungaria României, și care rămîne sub suveranitatea acesteia, primesc dreptul de a opta pentru naționalitatea ungară, într-un termen de 6 luni. Principiile enunțate în paragraful trei vor fi valabile pentru persoanele care vor face uz de acest drept.

5. Guvernul ungar se angajează solemn să asimileze în totul cu ceilalți supuși unguri pe persoanele de rasă română, care, pe baza arbitrajului de mai sus, vor dobîndi naționalitatea ungară. Pe de altă parte, guvernul român ia același angajament solemn în ceea ce privește pe supușii de rasă ungară, care vor rămîne pe teritoriul român.

6. Detaliile rezultînd din transferul de suveranitate vor fi reglementate prin convenția directă între guvernele român și ungar.

7. În cazul în care dificultăți sau îndoieri s-ar ivi în cursul aplicării acestui arbitraj, guvernele român și ungar se vor înțelege pe cale directă. Dacă într-o chestiune sau alta înțelegerea nu se realizează, litigiul va fi supus guvernelor Reichului și Italiei, care vor adopta o soluție definitivă.

■ „Universul”, an 57 (1940), nr. 240, din 1 septembrie, p. 1; I. Scurtu, *Culegere de documente și materiale privind istoria României 1939–1940*, Tipografia Universității București, 1974, p. 258–259.

1940 august 30, ora 22,30. **Apel adresat poporului român de postul de radio Londra imediat după semnarea documentelor Dictatului de la Viena.**

Postul Londra — ora 22,30 — 30 august 1940

— Români! Acum va vorbi cineva a cărui voce vă este cunoscută (Scotus Viator)¹. Ziua de astăzi poate să fie considerată ca o Vineri a Patimilor pentru neamul românesc și una din zilele cele mai negre prin care a trecut țara.

Români! Azi s-a săvîrșit la Viena o nouă și monstruoasă ciuntire a granițelor românești; prin arbitrajul puterilor Axei, România pierde mai bine de două treimi din suprafața Transilvaniei. Noua graniță pornește de la Salonta, urcă spre nord la Oradea, care devine ungurească, trece pe la sud de Cluj, care și el devine unguresc apoi se arcuiește în sud pe lîngă Turda, care rămîne României, trece pe la sud de Odorhei, care devine unguresc, apoi coboară spre sud, pînă la nord de Brașov, care rămîne românesc. Trece apoi la Covasna, se ridică spre nord pe creștele munților pe vechea graniță din 1916. Luați creionul în mînă și, dacă aveți în față o hartă (și sunți sigur că aveți cu toții harta României în față dvs.), urmăriți cu mine din nou granița pe care au fixat-o puterile Axei. Deci, noua graniță pornește de la Salonta, care devine ungurească, pînă la Carpați.

Așadar, toate sacrificiile făcute în războiul trecut, printr-o simplă trăsătură de condei, aşa peste noapte, vor fi spulberate. Acestea au fost hotărîte, nu în România, ci în străinătate, la Viena. Ne adresăm acum mai ales transilvănenilor. Dacă timp de sute de ani românii ardeleni și-au păstrat cu tenacitate credința și limba, cum pot admite acum să treacă din nou sub jug unguresc, cum pot ei admite acum să-și piardă libertatea? Vă gîndiți poate că ați putea părăsi casele voastre plecînd pe alte locuri mai bine decît să rămîneți sub stăpînire ungurească. Vă gîndiți poate că e mai bine în exil, dar gîndiți-vă cum s-ar putea transforma un plugar în pădurar, sau un pădurar în plugar. Gîndiți-vă că toate industriile trec la unguri și împreună cu ele toată munca și toate creațiile românești. În loc ca guvernul român să profite de faptul că Germania are tot interesul ca pacea să fie asigurată în răsăritul Europei, guvernul Gigurtu a lăsat soarta României la discreția puterilor Axei. [...]

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 34, f. 205.

¹ Pseudonim al cunoscutului publicist britanic Hugh Setton-Watson.

1940 august 30. **Ştire transmisă de Agenția Reuter din Londra prin care se apreciază că România a fost obligată să accepte Dictatul, după ce fusese constrinsă să cedeze și alte teritorii.**

Agenția Reuter — din Londra — ora 23

Deși amândouă guvernele, cel german și cel italian, declaraseră intenția lor, sau să arbitreze sau să impună înțelegerea dintre Ungaria și România, de fapt, ele au făcut pe amândouă — scrie corespondentul diplomatic al agenției Reuter.

Guvernul român a fost pus în fața ultimatumului de a accepta arbitrajul Germaniei și al Italiei; lăsată fără nici un prieten spre care s-ar fi putut întoarce, România s-a plecat în fața inevitabilului, delegații ei căpătind instrucțiuni pentru a accepta termenii dictați de „arbitri”. Aceste condiții dău Ungariei tot ceea ce ceruse, adică aproximativ 19 000 mile² din teritoriul de ani de zile declarat și în prezent locuit în majoritate de români. Lipșită și de Basarabia, nordul Bucovinei și Dobrogea de sud, România este acum aproape în granițele sale din 1912. În schimbul acestor dureroase sacrificii, i s-a dat de către Germania și Italia garanția independenței și integrității redusului său teritoriu. Cât valorează această garanție, dacă România nu corespunde cererilor economice germane, este o chestiune pe care guvernul român ar putea mai curind să o aprecieze. Vizitele domnilor Manoilescu și Gigurtu la Berchtesgaden au avut aceleași urmări ca și vizitele de odinioară ale domnilor Schussnigg și Hacha. În asemenea împrejurări presiunea Rusiei asupra României relativ la pretinsele incidente de frontieră pare foarte suspectă. Ea se armonizează cu planul total. Deși se vorbește de o posibilă rezistență românească în Transilvania, nu se crede că ea ar putea avea loc într-un mod serios și prelungit, fără ajutorul guvernului român.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 34, f. 189.

1940 august 31. **Ordin al Marelui Stat Major prin care se fac cunoscute preșunile militare și politice datorită cărora România a fost silită să accepte Dictatul de la Viena.**

Comandamentul M.U.
Stat Major
Secția 2
Of. Poștal Militar nr. 36
Secret, confidențial

Nr. 24 216 din 1 septembrie 1940

Comandamentul M.U.
Stat Major
Către
Comand. 4 Aero
Of. Poștal Militar nr. 36

Cu onoare se trimită în copie ordinul M.St.M. nr. 212 107/B din 31.VIII. 1940 pentru conformare, raportind acestui comandament de executare. D.O.

Şeful de Stat Major
General Calotescu

Copie: Pentru a preveni eventualitatea ca nemulțumirile provocate în sufletele românilor, prin trecerea sub autoritatea maghiară a teritoriilor din nordul Ardealului, să degenereze în acte de violență dăunătoare cauzei, vă rugăm să binevoiți a lua măsuri urgente ca:

1. Să se explice ofițerilor și trupei că România a fost silită să cedeze sub amenințarea că în caz de refuz statul român va fi complet desființat prin atacul simultan al Ungariei, Bulgariei, Rusiei, Germaniei și Italiei.

2. În fața acestei amenințări și cu deosebire a perspectivei ca Moldova să fie înghițită de Rusia, fapt ce ar avea urmări incalculabile asupra viitorului românismului, țara a trebuit să cedeze.

Trebuie cu stăruință explicat tuturor că armata a fost silită să-și stăpînească dorința de luptă și să asculte hotărîrile impuse de situația grea în care conducerea țării s-a găsit.

3. Fiecare român trebuie să înțeleagă că viața și istoria neamului românesc nu se termină la aceste zile. Pentru moment trebuie însă să ne resemnăm și să aşteptăm cu liniște și încredere în destinele neamului, viitorul bun ce nu va întîrzie să vină.

4. Ca rezultat al sacrificiilor impuse ni s-au asigurat frontierele ce rezultă din cedări.

5. Aceleasi explicații vă rugăm a lua măsuri să fie date și populației civile de către autorități și ofițeri cînd vin în contact cu această populație care trebuie să rămînă convinsă de misiunea ei istorică pe pămîntul pe care îl locuiește.

Acest ordin va fi adus la cunoștința tuturor ofițerilor și subofițerilor, iar trupei la primul raport al unității lor. El va trebui să fie continuu repetat tuturor pentru a înlătura efectele propagandei străine care în momentele de față are tot interesul să provoace nemulțumiri și dezordine.

Şeful Marelui Stat Major,
General de divizie adjutant
Gh. Mihail

p. conformitate
Şeful Secției 2,
Lt. colonel
T. Ţerb

1940 august. **Manifestul Comitetului regional din Moldova al Uniunii Tinerețului Comunist adresat tinerilor premilitari, țărănilor, muncitorilor, funcționarilor, elevilor și studenților.**

Proletari din toate țările, uniți-vă!

**Tineri țărani, muncitori, funcționari, elevi
și studenți!**

Pentru a satisface dorințele de stoarcere a țării noastre de tot ce are mai bun, dictatura regală, după ordinul lui Hitler, a pornit o campanie de intensificare a agriculturii, lăsată în părăsire din cauza concentrărilor fără sfîrșit. Concentrările lipsind pămîntul de destoiniciei săi lucrători, țărănilor, dictatura regală a înființat o lege a mobilizării agricole, care cauță să rupă tineri, bătrâni, femei, și chiar schilozi de la ocupațiile lor prin care își cîștigă minimum de existență, sau întreținerea familiei, și astfel să aibă mîini de lucru ieftine sau gratuite.

În conformitate cu această lege fără Dumnezeu, tinerii premilitari de la orașe și sate au fost și ei chemați. Dictatura regală s-a lovit însă de o rezistență dîrzbă din partea lor. Astfel, tinerii țărani premilitari din jurul Tîrgului Frumos nici nu s-au mișcat spunînd că nu vor să muncească pe pămînturile boierilor atunci cînd mica lor țară a fost lăsată în paragină, prin concentrarea fără sfîrșit a fraților și părinților lor. Premilitarii de la moșia zgîrcitului și nababului Roznovanu au părăsit în masă cîmpul de lucru împreună cu instructorii lor, pentru că li s-a dat de mîncare și adăpost ce numai omenești nu erau.

La moșia „Ciocoilului Garabet Manea” premilitarii au refuzat să lucreze atât cît cerea moșierul, în condițiile mizerabile de trai (la care erau) supuși la această moșie. Trecînd peste capul plutonierului major cumpărat de moșier, premilitarii au plecat cu toții la casele lor. Ei n-au cerut să doarmă în puf și să măñînce mincărurile cele mai alese, ci un tratament omenesc, nu să doarmă în grajd, să măñînce pe stomacul gol mămăligă cu castraveți murați și să muncească 14—15 ore pe zi, sub ploile de înjurături și bețe a majorului și a boierului.

La Bacău premilitarii, prin luptă organizată, au cîștigat 8 ore de lucru pe zi, în serii cu pauze de 10 zile, hrană mai bună, încetarea bătăii. La Triușeni premilitarii au fugit cu toții fără să țină seamă de amenințările șefului lor.

Tineri premilitari!

Fiți treji, teroarea se va întezi, căci dușmanul de clasă vă urmărește de moarte. Dar voi sănăti mulți și dușmanul se teme de cei mulți și dîrzi. **UNIȚI-VĂ**, alungați din rîndurile voastre pe trădători și porniți la luptă. Nu faceți deosebire de culoare politică și origine etnică, ci toți tinerii cins-

tiți, uniți printr-o suferință comună și având același dușman, burghezia și moșierimea românească, porniți la luptă organizată:

- pentru plata integrală a muncii voastre;
- pentru 8 ore de muncă pe zi;
- pentru hrană bună și îndestulătoare;
- pentru adăpost igienic;
- împotriva muncii obligatorii ce vă răpește posibilitatea de a cîștiga existența voastră și a familiei;
- împotriva bătăii la instrucția premilitară;
- împotriva instructorilor codițe de topor ale dușmanului de clasă;
- împotriva instrucției ce vă răpește timpul de odihnă și cultivare;
- împotriva pregătirii premilitare, instrument de fascizare, militari-zare și brutalizare a tineretului;
- pentru pace, pîne, libertate și pămînt;
- pentru răsturnarea dictaturii regale (fasciste)¹;
- pentru întronarea unui regim de libertate și prosperitate;
- împotriva antrenării țării noastre în războiul imperialist în care nu avem ce căuta;
- împotriva încheagării frontului antisovietic.

Trăiască Marea Uniune Sovietică și Fâlnica Armată Roșie!

Trăiască înfrățirea popoarelor din U.R.S.S.

Trăiască P.C.R., conducătorul hotărît al proletariatului românesc în lupta contra dușmanului de clasă.

Trăiască U.T.C., gruparea tineretului cinsit și hotărît, în lupta alături și sub conducerea Partidului Comunist din România.

Comitetul Regional din Moldova
al Uniunii Tineretului Comunist

■ Arhivele Statului județul Iași, colecția Foi volante, nr. 227.

72

1940 septembrie 1. **Articol prin care scriitorul și ziaristul Zaharia Stancu relevă că poporul român în decursul întregii sale istorii nu a cucerit pămînturi străine și că Ardealul „este românesc și trebuie să rămînă românesc”.**

Din 1918, lozinca tuturor românilor, indiferent de credințele lor politice și de organizațiile în care activau, a fost una singură: Ardealul s-a alipit la patria mamă pentru totdeauna. După suferințele milenare, prin jertfa a opt sute de mii de soldați căzuți pentru patrie, s-a ajuns la întregire.

¹ Considerațiile potrivit cărora în România interbelică ar fi existat o politică deliberată de fascizare a țării din partea aparatului burghez de stat constituie, desigur, o eroare. În cadrul regimului politic din perioada dictaturii carliste, aprecierea lui că dictatura „fascistă” este nefondată. Această apreciere eronată reflectă concepțiile care au circulat în cadrul mișcării muncitorești internaționale în legătură cu analiza fenomenului fascist în diversele sale ipostaze.

În tot decursul existenței neamului românesc n-am rîvnit pămînturi străine. Voievozii noștri din trecut și strămoșii noștri s-au luptat numai pentru menținerea libertății neamului românesc, niciodată pentru a ridica libertățile altor neamuri, niciodată pentru a intra în stăpînirea pămînturilor altor neamuri.

În 1918 s-a ajuns la întregire [...] Minoritarilor le-am dat drepturi egale cu ale românilor. În Ardeal cînd s-au împărțit marile moșii au fost împroprietăriți toți țărani, toți cei ce roboteau de secole pe ogoare care nu erau ale lor. Comisiile de împroprietărire au fost drepte în măsurile lor. Nu i-au părtinit pe țărani români din Ardeal și nu i-au nedreptășit pe țărani unguri [...]

Noi știm, și o mai știu și alții, că nu poporul maghiar este revizionist, că revizionistă este numai clasa conducătoare ungurească, compusă din mari bogăți, din mari stăpînitori de pămînturi pe care țărani maghiari robesc din zori pînă în noapte ca și străbunii lor în evul mediu [...]

■ „Azi”, an VIII, seria a II-a, nr. 78, din 1 septembrie 1940, p. 1–2; George Ivașcu, An-toneta Tănăsescu, *Cumpăna cu întului, 1939–1945. Mărturii ale conștiinței românești în anii celui de-al doilea război mondial*, Editura Eminescu, București, 1977, p. 196.

73

1940 septembrie 1. **Protestul telegrafic adresat de Iuliu Maniu lui Hitler și Mussolini față de Dictatul de la Viena.¹**

In numele poporului român din Transilvania și în calitatea mea de fost președinte al Consiliului Dirigent al Transilvaniei, consiliu ales de istorica Adunare Națională din Alba Iulia, ținută la 1 decembrie 1918 îndată după hotărîrea de unire a Ardealului și a Banatului cu România, protestez cu toată puterea sufletului meu contra sentinței arbitrale care atribuie Ungariei o majoritate de români din Ardeal pentru a îngloba țării lor o minoritate de maghiari.

Această sentință nesocotește principiul naționalităților și concepțiile cele mai elementare de drept, creînd în Europa orientală un focar de neliniște care va fi un izvor de permanentă tulburare a păcii.

Solicit excelenței voastre să binevoiți a anula această sentință și îmi voi permite să vă supun în curînd un memoriu pentru motivarea acestei cereri.

Transilvania, Banatul și poporul român nu vor accepta niciodată această hotărîre care s-a adus fără consultarea sa.

Cu deosebită stimă,
Iuliu Maniu

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr.25/1940, f. 13.

¹ Protestul a fost trimis și generalului Ion Antonescu, după venirea la putere.

1940 septembrie 2. **Ordin circular înaintat marilor unități din armata română prin care se fac cunoscute conjunctura în care României i-a fost impus Dictatul de la Viena și consecințele neaplicării lui de către statul român.**

Ministerul Apărării Naționale
Marele Stat Major

2 septembrie 1940

Ordin circular
nr. 17835/B

Ultimele evenimente, care au dus la ciuntirea teritoriului național, fără ca armata să fi fost pusă în situația de a lupta pentru apărarea patriei, au produs o explicabilă durere în sufletul tuturor ostașilor, de toate gradele.

Din această cauză, se pare că în oștire își face drum părerea că România nu trebuia să consimtă de bunăvoie la cedările succesive de teritorii și mai ales nu trebuia să se supună arbitrajului de la Viena.

Asemenea opinii, dacă sănt lăsate să circule liber, pot produce o stare de revoltă care ușor se poate transforma în acte de indisciplină, cu consecințe incalculabile pentru țară.

Pentru a se evita asemenea grave eventualități, domnii comandanți de M.U. (mari unități) vor da instrucțiunile necesare de detaliu spre a se explica ofițerilor și trupei în subordine, cauzele care au făcut ca organele de conducere superioară ale statului să accepte condițiunile atât de dureroase ale arbitrajului de la Viena.

Se va accentua, în special, că România, încunjurată pretutindeni de dușmani, unii foarte puternici, ar fi fost zdrobită în puțin timp și chiar desființată ca stat. Exemplul Poloniei, Norvegiei, Belgiei și Olandei sunt foarte convingătoare în această privință.

Acceptând arbitrajul cu garantarea frontierelor ce ne-au rămas, s-a asigurat existența unui stat românesc independent în jurul căruia se vor grupa toate speranțele românilor de pretutindeni.

Trebuie să facem toate eforturile, pentru a păstra și consolida ceea ce ne-a rămas.

Orice turburare internă poate zădărni atât viitoarea consolidare a statului actual, cât și nădejdile de viitor ale neamului întreg.

Este deci imperios necesar ca toți ostașii să fie adânc convinși de necesitatea păstrării ordinii și disciplinei, spre a nu oferi dușmanilor preteze pentru noi agresiuni.

Pe lîngă opera de convingere, domnii comandanți de M.U. vor lua măsurile cele mai severe, pentru supravegherea oricăror manifestări individuale.

duale sau colective, care, sub pretextul patriotismului, ar putea duce la minarea coeziunii unităților sau la acte de indisciplină, aplicind la nevoie sancțiunile prevăzute de legi și regulamente.

Ministrul Apărării Naționale,
General de divizie
C. Nicolescu

Seful Marelui Stat Major,
General de divizie adjutant
Gh. Mihail

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 332, dosar nr. 63, f. 37

75

1940 septembrie 2. **Extras din buletinul contrainformativ al Marelui Stat Major referitor la starea de spirit și la acțiunile maselor populare în urma Dictatului de la Viena.**

Se semnalează următoarele manifestații, în cursul zilei de ieri:
La Cluj, circa 4 000 persoane, studenți, muncitori etc. au manifestat în cursul dimineții contra cedării.

Manifestanții au luat cu forță 80 arme dintr-un magazin de arme ce se evacua.

Intervenind autoritățile, manifestanții au fost dezarmați.

S-a luat de autorități hotărârea de a nu se mai permite manifestații.
La Sibiu, la amiază, premilitarii și multă populație au manifestat în fața Comandamentului 7 teritorial, după care, cu muzica, au parcurs străzile orașului.

Manifestația a avut un caracter pur naționalist.

La orele 18,30 a avut loc o nouă manifestație.

Circa 2 000 persoane, cu placarde pe care scria „Nici o brazdă! Trăiască Ardealul Românesc!” au manifestat contra cedării, strigând pe tot parcursul „Vrem pe Maniu!”.

La Timișoara la amiază, circa 400 persoane au manifestat contra cedării în jurul statuii „Lupoaică”.

S-a strigat de unii participanți:

„Trăiască Franța liberă și Anglia binevoitoare!”.

Manifestanții au fost împrăștiati.

La Brașov, în cursul dimineții, a avut loc o mare manifestație contra cedării (circa 6 000 persoane).

S-au ținut o serie de cuvântări, protestându-se contra soluției arbitrajului.

Mulțimea s-a dus apoi la statuia lui Andrei Mureșan, unde îngenunchind a jurat că nu va lăsa să se ia nici un petec de pămînt.

În cursul după amiezii a avut loc o altă manifestație, cu același caracter, pornită de către 600 de tineri, muncitori din localitate.

La Alba Iulia, au manifestat ieri după amiază un număr de 300 tineri, muncitori dela uzinele Cugir.

La Bucureşti, circa 1 500 persoane, în majoritate muncitori, au manifestat ieri după amiază la statuia lui Mihai Viteazul.

■ Arhivele Statului Bucureşti, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, dosar nr. 19/1940, f. 110 – 111.

76

1940 septembrie 2, Bucureşti. Telegramă a ministrului plenipotențiar al Germaniei în România, W. Fabricius, despre demonstrațiile de la Cluj și Oradea împotriva Dictatului de la Viena.

Telegramm

Bukarest, den 2. September 1940, 22,50 Uhr

Ankunft: den 3. September 1940, 8,35 Uhr

Nr. 1495 v. 2. 9

Konsulat Klausenburg meldet:

Lage weiter gespannt. Überstürzte Räumung Büro- und Privatwohnungen. Abtransport auch Kirchenschätze Kathedrale. Demonstrationen andauern, ausser Plünderung eines Hauses wurden ernste Zusammenstösse bisher vermieden. Grosswardein, wo grosse jüdische Bevölkerung, meldet Sprechchor:

Nieder mit Hitler! Steinwürfe ausgiebig gegen Konsulat und Abreissen eines dortigen Türschildes. Erblicke mehr als bisher Gefahr in Zeitpunkt Abzugs des letzten rumänischen Militärs, dessen Wille zur Ordnung vorläufig noch vorhanden. Sehe einzige Möglichkeit zur Verhinderung ernster Ausschreitungen in höchster Beschleunigung Gebietsräumung, bis zu welchem Zeitpunkt ausreichende rumänische Ordnungskräfte an Hauptplätzen zu verbleiben hätten.

Fabricius

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. – Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 314, T120 – 1179, c. 475490; Auswärtiges Amt, Handakten Luther, Bd. 6.

Telegramă

Bucureşti, 2 septembrie 1940, ora 22,50

Sosire: 3 septembrie 1940, ora 8,35

Nr. 1495 din 2 septembrie

Consulatul din Cluj, comunică:

Situația este în continuare încordată. Are loc evacuarea precipitată a birourilor și locuințelor particulare. S-au transportat și tezaurele biseri-

cești (din) catedrală. Persistă demonstrațiile, în afară de jefuirea unei case, au fost evitate pînă acum încăierările serioase. La Oradea, unde este o populație evreiască numeroasă, se strigă în masă: „Jos cu Hitler!” S-a aruncat cu pietre în clădirea consulatului și a fost smulsă placa de pe ușă. Observ, mai mult ca pînă acum, pericolul în momentul retragerii ultimilor militari români, a căror dorință de ordine mai există pentru moment. Văd o singură posibilitate de a împiedica gravele excese, doar prin evacuarea grabnică a teritoriului, termen pînă la care ar trebui să se asigure menținerea unor suficiente forțe românești de ordine în locurile principale.

Fabricius

77

1940 septembrie 3. **Raport al Poliției județului Timiș — Torontal către Rezidența ținutului Timiș, privind demonstrația de protest a populației române din Timișoara, inițiată de muncitorii români de la Atelierele C.F.R. cu ocazia vizitei la Timișoara a Reichsleiterului Adolf Hühlein.**

Poliția Județului Timiș-Torontal
Serviciul Poliției de Siguranță
Nr. 3803/1940, din 3 septembrie 1940

Personal-Confidențial
Tinutul Timiș
Intrat ziua 4 luna septembrie 1940
nr. 364

Către
Tinutul Timiș

Timișoara

Pentru azi, 3 septembrie, orele 18, a fost așteptat în localitate dl. ministru Heinlein¹. În acest scop de către comunitatea germană s-a organizat o primire, însărind pe străzi și în centrul orașului elevi și eleve în costume hitleriste, precum și foarte multă populație germană.

O parte din muncitorii români din Atelierele C.F.R., văzînd această pregătire, printr-un cuvînt de ordine ce probabil a circulat de la om la om, s-au adunat în celălalt capăt al străzii, în fața catedralei, unde au cîntat „Deșteaptă-te române”, „Trăiască regele”, „Pe al nostru steag” etc., și s-au ținut cuvîntări de către diferite persoane. Aici în fața catedralei au fost ținuți pe loc de la orele 16 pînă la orele 20,30.

În acest interval de timp, ambele atrupamente au stat față în față, timp de 4 ore și jumătate. Am reușit să ținem pe loc grupul românesc pînă în momentul sosirii lui Heinlein, aproximativ pe la orele 20,30, cînd acesta fiind primit cu strigăte de „Heil Hitler”, grupul românesc cu toată opunerea jandarilor și gardienilor, prin lupte corp la corp, au reușit să treacă peste cele două cordoane și în goana mare s-a apropiat de grupul nemțesc.

¹ Este vorba, probabil, de Reichsleiterul Adolf Hühlein.

Aici s-a produs o rezistență culminantă fără a se întrebuința focul sau baioneta și tot aici jardarmii și gardienii au făcut zid despărțitor între grupul nemțesc și cel românesc.

Manifestanții români erau în număr de 2 000 aproximativ, iar grupul nemțesc de cca 2 500. De aici, din mijlocul grupului nemțesc, din localul Băncilor Bănățene Unite a ieșit dl Heinlein cu însoțitorii săi, care s-au urcat în două mașini, în care au luat loc și ofițerii de jandarmi și ofițerii de poliție (și) au fost conduși la restaurantul Schnur pentru a lua masa.

Se părea că lucrurile s-au terminat aici, cu atât mai mult cu cît am reușit să determinăm grupul nemțesc să părăsească localul de adunare pe străzile laterale.

Manifestanții români însă din nou au rupt cordoanele, reușind să ajungă în fața Consulatului Italian, unde au înlăturat Corpul de gardă și au spart geamurile, dind jos emblema consulatului.

După acestea, imediat același grup s-a îndreptat spre Consulatul german, unde gardienii și jandarmii, pentru a împiedica și intimida pe manifestanți, au tras focuri de arme în aer.

La Consulatul german nu s-a spart nici un geam și nu a fost rănit nimeni.

De aici, grupul de manifestanți s-a îndreptat spre Liceul german „Banatia“, unde se retrăsese tineretul școlar, ce luase parte la adunare.

Aici manifestanții români au aruncat cu pietre, spărgind mai multe geamuri, unde din interiorul liceului s-a răspuns cu focuri de armă (pistol, carabină) de către germanii adăpostiți în liceu, nici aici nu a rezultat nici o răniere.

Acum, la ora 22,45 în oraș este completă liniste, s-au arestat un număr de 22 manifestanți, cărora urmează să li se dreseze acte.

S-au luat măsuri ca și în timpul nopții să fie pază permanentă la Consulatul german și italian, la Pension Central, unde peste noapte este găzduit dl ministrul Heinlein, — care mâine dimineață la orele 7 va părăsi orașul, luind direcția Arad, pe care traseu, de asemenea, se vor face patrulări de către toți jandarmii, pe unde dl Heinlein va trece.

Am comunicat și Legiunii Arad, pentru a se lua măsuri în consecință față de cele întâmpilate la Timișoara.

Şeful Polițiilor și Siguranței județului Timiș-Torontal,
Lt. colonel

G. Cartianu

Şeful Poliției de Siguranță al județului,
Subinspector
P. Epre

1940 septembrie 3, București. Telegramă cifrată a ambasadorului Ungariei la București, Bárdossy László, referitoare la telegraama trimisă de Iuliu Maniu lui Adolf Hitler în care protestează împotriva Dictatului de la Viena.

Bukarest, 1940 IX 3, 13 ó
Budapest, 1940. IX. 3, 13 ó
7126

350 szám

Miniszter úrnak
Vörnle követ úrnak
Politikai osztálynak
Sajtó osztálynak

Számjeltávirat
a bukaresti magyar királyi követségtől

Maniu itteni német követ útjan Hitlerhez intézett táviratban tiltakozik bécsi döntés ellen, amely „magyar kisebbség Magyarországhoz való visszacsatolása érdekében román többséget szakít el anyaországtól. Hatálytalanitani kéri igaztalan, nemzetiségi elvvel ellentétben álló döntést, amelyet erdélyi románok soha nem fognak elfogadni”. Német követ szerint Maniu visszakerült területen marad és itt átveszi románok vezetését.

Bárdossy

■ Arhivele Statului București, Colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 52, c. 351; Magyar Országos Levéltár. Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció), Külügyminisztériumi levéltár. Külügyminisztérium. K 63 Politikai osztály általános iratai 1940-27. tétele.

București, 3 septembrie 1940, orele 13
Budapest, 3 septembrie 1940, orele 13
7126

Nr. 350

Domnului ministru
Domnului ambasador Vörnle
Secția politică
Secția presă

Telegramă cifrată
de la ambasada regală ungără din București

Maniu protestează într-o telegramă adresată lui Hitler, prin intermediul ambasadei germane de aici, împotriva Dictatului de la Viena, care „în interesul realipirii unei minorități maghiare la Ungaria rupe o majoritate romă-

nească de la patria mamă. Cere anularea arbitrajului nedrept și contrar principiilor naționale, pe care românii transilvăneni nu-l vor accepta niciodată". După afirmația ambasadorului german, Maniu va rămîne pe teritoriul cedat și va prelua aici conducerea românilor.

Bárdossy

79

1940 septembrie 3. Notă a Subsecretariatului de propagandă către Președinția Consiliului de Miniștri în legătură cu știrile transmise de Legația germană din București privind situația din România după Dictatul de la Viena.

Notă

3 septembrie 1940

În ziua de 2 septembrie a.c. Legația Reichului a transmis telefonic Comandamentului Suprem al Armatei Germane, Secția Aтаșăilor Militari, următoarea comunicare rezumativă asupra situației din România:

„1. Ieri au avut loc în toată țara mari demonstrații antigermane, în special la Brașov, Cluj, Oradea, Sighișoara și București.

2. Mare îndîrjire în armată contra Germaniei.

3. Un manifest de propagandă al lui Iuliu Maniu cu următorul conținut:

„Germania a trecut în mâna ungurilor o mare parte de români” !

4. Sînt curente și contra evacuării Ardealului.

5. Guvernul a interzis orice fel de manifestații. Se pare că încă el mai este stăpîn pe situație.

Vom urmări mai departe orice desfășurare”.

În legătură cu cele de mai sus, se semnalează următoarele:

În Capitală manifestanții împotriva sentinței arbitrală de la Viena au fost urmăriți printre alții de ziariștii Pomerein și Rehling care în observațiunile lor au ajuns la concluzia că manifestația nu a fost organizată, ci a fost mai mult reflexul cîtorva ardeleni de aici.

În ziua de 2 septembrie a.c. un curier al legației a plecat la Berlin cu un raport amănunțit asupra celor comunicate în ziua premergătoare.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 17.

1940 septembrie 4, Timișoara. **Adresă a Consulatului german din Timișoara prin care se fac cunoscute Prefecturii locale¹ urmările demonstrației românilor în fața Consulatului german din Timișoara, împotriva Dictatului de la Viena.**

Consulatul german
Nr. de înregistrare 541/1940

Domnule prefect,

După cum vă este deja cunoscut, o mulțime de 500 oameni a aranjat ieri noapte, între orele 20,30 — 21 o demonstrație înaintea Consulatului german, insultând statul german și încercând de a intra cu forță în clădirea consulatului. Funcționarii români însărcinați cu serviciul siguranței s-au dovedit față de mulțime fără putere și putem mulțumi că intenția demonstranților n-a reușit numai datorită faptului că, pentru asigurarea clădirii, comunitatea germană din România mi-a trimis în cursul după-amiezii un grup de 40 oameni. Clădirea consulatului a fost însă avariată de către mulțime, care a aruncat cu pietre și în unele locuri s-a tras în clădire cu pușca. Urmele se pot vedea în 37 locuri ale clădirii. Mai cu seamă este grav faptul că emblema Reichului, care este fixată la intrarea principală, este deteriorată pe semne de o împușcătură. După ce mi-am permis a vă atrage atenția, deja, luni seară, înainte de demonstrație, vă rog, ca reprezentant al statului german, prin prezenta încă o dată, de a asigura o pază eficientă a clădirii consulatului, pentru a face față la orice eventualitate și pentru a evita o vătămare a prestigiului german. Mai departe, v-aș fi recunoscător de o comunicare asupra rezultatului cercetărilor întreprinse de dumneavoastră asupra incidentului și îndeosebi dacă conducătorii demonstrației și săptuitorii au fost identificați și dacă au fost înaintați unei pedepse corespunzătoare cu circumstanțele.

Primiți vă rog, domnule prefect, asigurarea deosebitei mele stime.

Consul german

P.S Din sursă sigură mi se comunică chiar acum următorii conducători ai demonstranților și autori principali ai incidentului, funcționari și intelectuali români: avocat dr. Victor Rădulescu, jurnalistul Mihăilescu Timiș Ștefanuț, dr. Mesaroșiu, Târbeț, Grădinariu. Cei patru numiți în urmă, de la Administrația financiară din localitate.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme R.D.G., r. 40, c. 39; Deutsches Zentralarchiv, 09. 05. Konsulat Temesvar, Signatur 92.

¹ Prefectul județului Timiș-Torontal, colonel Virgil Popovici, a răspuns la adresa nr. 541/1940 a Consulatului german din Timișoara arătind măsurile întreprinse pentru a pre-întimpina producerea de incidente cu ocazia unor demonstrații ale muncitorilor de la C.F.R. din Timișoara împotriva Dictatului de la Viena. Documentul se află în aceeași rolă, la c. 32 — 33.

1940 septembrie 4. Raport al Consulatului german din Timișoara către Legația germană din București despre o demonstrație a românilor împotriva Dictatului de la Viena; atitudinea populației față de Adolf Hühnlein, comandanțul corpului motorizat german, aflat în trecere prin Timișoara.

den 4. September 1940

542/40

1 Durchschläg

Betrifft: Durchreise des Korpsführers des NSKK Reichsleiter Hühnlein

Zum Empfang des gestern abend in Temesvar eingetroffenen Korpsführers des NSKK Reichsleiter Adolf Hühnlein, hatten sich vor einem gequartier etwa 2 000 Volksdeutsche eingefunden, die seine Ankunft erfahren hatten und ihm begeisterte Huldigungen entgegenbrachten. Körpersführer Hühnlein, wurde von mir und Gauleiter Dr. Riesz begrüßt und mit seiner Begleitung in ihr Hotel begleitet. Während dieser Zeit versuchte eine grössere Gruppe von rumänischen Demonstranten, die gerade eine Kundgebung gegen den Wiener Schiedsspruch veranstalteten, den Empfang zu stören, indem sie gegen die deutsche Minderheit eine drohende Haltung einnahmen. Die Polizei und der Ordnungsdienst der Volksgemeinschaft zerstreute jedoch schnell die Demonstranten, die sich später nur im Hintergrund hielten und ihren Unwillen durch laute Rufe und Pfiffe zum Ausdruck brachten.

Den Abend verbrachte Korpsführer Hühnlein auf seinen ausdrücklichen Wunsch mit mir im Kreise der Gauleitung¹ Seine Weiterreise nach Budapest erfolgte heute früh um 8 Uhr.

An

die Deutsche Gesandtschaft Bukarest

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme R.D.G. r. 40, c. 36 – 37; Deutsches Zentralarchiv, 09.05, Konsulat Temesvar, Signatur 92.

4 septembrie 1940

542/1940

Referitor la: trecerea Reichsleiterului Hühnlein,
comandanțul corpului motorizat german,
(prin Timișoara)

La primirea oficială a comandanțului Corpului motorizat german, Reichsleiter Adolf Hühnlein, care a sosit ieri seară la Timișoara, s-au prezentat în fața acestui Cartier General circa 2 000 germani care aflaseră de venirea lui și care entuziasmați, l-au întâmpinat cu respectul cuvenit. Comandanțul Corpului motorizat, Hühnlein, a fost salutat de mine și de gauleiterul dr. Riesz și condus împreună cu escorta sa la hotelul său. În acest timp, un grup mai

mare de demonstranți români, care tocmai organizaseră o manifestație împotriva arbitrajului de la Viena, a încercat să tulbure primirea, adoptînd o atitudine amenințătoare față de minoritatea germană. Poliția și Serviciul de ordine al Comunității germane au împrăștiat însă repede pe demonstranți, care ulterior au rămas în planul doi și își exprimau revolta lor prin strigăte și fluierături.

La dorința lui expresă, comandantul Corpului motorizat, Hühnlein, și-a petrecut seara împreună cu mine, în cercul conducerii Gau-lui¹. Azi dimineață la ora 8 și-a continuat călătoria spre București.

Către Legația germană din București.

82

1940 septembrie 4, Timișoara. **Raport al Consulatului german din Timișoara către Legația germană din București despre mitingul de masă și demonstrațiile din fața Consulatului german, organizate de români din Timișoara împotriva Dictatului de la Viena.**

den 4. September 1940

541/40

3 Durchschläge

Betrifft: Demonstration vor
dem Deutschen Konsulat

Wie ich bereits telefonisch berichtet habe, ist es gestern abend anlässlich einer gegen den Wiener Schiedsspruch veranstalteten Demonstration in der Zeit von 20,30—21 Uhr auch vor dem hiesigen Konsulat zu einer Massenkundgebung gekommen, an der sich etwa 500—600 Personen beteiligt haben. Die dem Konsulat auf mein Verlangen schon vor zwei Tagen beigegebene verstärkte Sicherheitswache zeigte sich dem Überfall artigen Vorgehen der Demonstranten nicht gewachsen und wurde von der Menge bald in Schach gehalten, zumal sie von ihrer Schusswaffe keinen Gebrauch machte. Die Menge begnügte sich zunächst mit Schmähungen, bewarf dann das Konsulatsgebäude mit Steinen und versuchte schliesslich mit Gewaltrüber den Zaun in das Grundstück einzudringen. Nur dem Umstand, dass mir die hiesige Leitung der Volksgemeinschaft im Zusammenhang mit den Sicherungsmassnahmen für ihre eigenen Gebäude bereits am Nachmittage eine Sicherheitsabteilung von 40 Mann zur Verfügung gestellt hatte und dass diese Abteilung sich gegen die Eindringlinge tatkräftig zur Wehr setzte, ist es zu verdanken, dass die Demonstranten zurückgeschlagen und schliesslich zum Abzug genötigt

¹ Consulul german din Timișoara se referă în mod greșit la „Gau”, cea mai mare unitate teritorial-administrativă a NSDAP (Partidul Muncitoresc Național Socialist German); în România a funcționat numai o secție a NSDAP, organizată în comisii sportive, culturale, de control și supraveghere; avea de asemenea, grupe locale în 17 orașe ale României, printre care și Timișoara; existau puncte de sprijin, asistență socială; se ocupa și de organizarea comunității germane din România.

wurden. Verletzungen von Personen sind auf deutscher Seite nicht eingetreten. Im Verlaufe der Angriffe auf das Konsulatsgebäude wurde jedoch das über dem Haupteingang angebrachte Höheitszeichen anscheinend durch einen Schuss beschädigt. Das Mauerwerk und die Fensterrahmen weisen an Stellen Einschläge und Beschädigungen auf. Scheiben wurden nicht zertrümmert, da alle Rolläden rechtzeitig heruntergelassen wurden.

Vom Präfekten, der von dem Zwischenfall sehr betroffen schien und mich aufsuchte, um mir sein lebhaftes Bedauern auszusprechen, habe ich eine strenge Untersuchung und entsprechende Sühne verlangt. Ich konnte ihm im Laufe des heutigen Tages auch bereits die Haupträdelsführer, darunter vier rumänische Beamte namhaft machen, die mir von zuverlässiger Seite als Anführer der Demonstranten benannt wurden. Es handelt sich um den hier sattsam bekannten Hetzjournalisten Mihailescu Timiș, den Rechtsanwalt Dr. Victor Radulescu, und vier Beamte der hiesigen Finanzadministration: Dr. Mesaroșiu, Tărbeț und Grădinariu. Da bei der auch dort bekannten Einstellung des hiesigen Residenten mit einer sichtlichen Verschleppung der Angelegenheit gerechnet werden muss, wäre ich dankbar, wenn auch von der Gesandtschaft entsprechende Schritte bei der rumänischen Regierung vorgenommen würden.

An die Deutsche Gesandschaft, Bukarest

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme R.D.G., r. 40, c. 40—41; Deutsches Zentralarchiv, 09.05, Konsulat Temesvar, Signatur 92.

541/1940
13 exemplare

4 septembrie 1940

Referitor la: Demonstrațiile din fața
Consulatului german

După cum v-am raportat deja telefonic, ieri seară, între orele 20,30—21, cu ocazia unei demonstrații, organizată împotriva arbitrajului de la Viena, a avut loc un miting de masă și în fața consulatului de aici, la care au participat cca 500—600 persoane. Garda întărită, pentru paza consulatului, trimisă în ajutor la cererea mea încă de acum două zile, s-a dovedit fără putere față de un atac de asemenea proporții al demonstranților și curind a fost ținută de mulțime în șah, mai ales că n-au făcut uz de arme. Mulțimea s-a mulțumit la început cu injurii, apoi a aruncat în clădirea consulatului cu pietre și, în final, a încercat să pătrundă cu forță, peste gard, pe terenul (consulatului). Numai datorită faptului că conducerea comunității germane de aici, în concordanță cu măsurile de securitate pentru propriile ei clădiri, îmi pusese la dispoziție deja în cursul după amiezii un grup de 40 de oameni și că acest grup de oameni s-a apărat energetic împotriva intrușilor, demonstranții au fost respinși, și, în final, au fost nevoiți să se retragă. Nu s-au produs răniri ale persoanelor din partea germană. În cursul atacurilor asupra clădirii consulatului au fost însă avariate, după cît se pare, de o împușcătură, însenmele

Reichului, aplicate deasupra intrării principale. Zidăria și ramele ferestrelor au locuri lovite și stricăciuni. Geamurile n-au fost sparte, deoarece toate jaluzelele au fost trase la timp.

Am cerut prefectului, care părea foarte afectat de incident și care m-a vizitat pentru a-și exprima regretul său profund, o anchetă severă și o pedeapsă corespunzătoare. În cursul zilei de azi am și cunoscut deja numele principalilor conducători ai răzvrătișilor, dintre care patru funcționari români, dintr-o sursă de încredere, au fost indicați ca instigatori ai demonstranților. Este vorba de cunoscutul ziarist instigator, Mihăilescu Timiș, avocatul dr. Victor Rădulescu și patru funcționari ai Administrației financiare de aici: dr. Mesaroșiu, Târbeț și Grădinariu (sic!). Deoarece, dată fiind atitudinea rezidentului local, care este cunoscută și acolo, trebuie să ne așteptăm la tărgăganarea afacerii, v-aș fi recunosător dacă și legăția ar întreprinde demersurile corespunzătoare la guvernul român.

Către Legația germană
din București

83

1940 septembrie 6. Decret-regal privind investirea generalului Ion Antonescu, președintele Consiliului de Miniștri, cu puteri depline pentru conducerea statului român.

[...] Art. I. Învestim pe dl general Ion Antonescu, președintele Consiliului de Miniștri, cu depline puteri pentru conducerea statului român.

Art. II. Regele exercită următoarele prerogative regale:

- a) El este capul oștirii ;
- b) El are dreptul de a bate monedă ;
- c) El conferă decorațiunile române ;
- d) El primește și acreditează ambasadorii și miniștrii plenipotențiari ;
- e) El numește pe primul-ministru, însărcinat cu depline puteri ;
- f) El are dreptul de amnistie și grătiere.

Art. III. Toate celelalte puteri ale statului se exercită de președintele Consiliului de Miniștri.

■ „Monitorul Oficial”, nr. 206 bis, din 6 septembrie 1940, p. 5275; Ioan Scurtu (coordonator), *Istoria României între 1918–1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 351–352.

1940 septembrie 6, Berlin. Notă a directorului ministerial al Departamentului politic din Ministerul de Externe german, Ernest Woermann, către secretarul de stat, privind forma în care s-a comunicat la Roma trimiterea unei comisii militare germane în România.

Berlin, den 6. September 1940

Der Herr Reichsaussenminister hat auf Telegramm Nr. 1510 aus Bukarest wegen Entsendung einer deutschen Militär-Kommission nach Rom folgende angeordnet:

„Pol.I g (Militär) soll Besprechungen mit dem OKW zwecks Entsendung einer Militärkommission aufnehmen. Ziel der Besprechungen soll sein, dass ein General sowie 3—4 Offiziere namhaft gemacht werden, die nach Bukarest entsandt werden. Die Mission hat den Zweck: „den Finger in den Pudding zu stecken“¹. Es soll für die Arbeiten der Kommission ein Plan ausgearbeitet werden, in dem das Aufgabengebiet Abgrenzung der Kompetenzen usw. festgelegt wird. Auch muss der Plan selbstverständlich vorsehen, dass die Kommission — entsprechend der Stellung der Wehrmachtsattachés — diesem unterstehen. Sie soll etwa die Stellung eines Militärattachés haben. Bevor der General sein neues Arbeitsgebiet aufsucht, wünscht der Herr RAM den General zu sehen“.

Die Urschrift ist unmittelbar an Pol.I g gegangen.

Auf dem Telegramm nr. 1510 aus Bukarest ist vermerkt „hat dem Führer vorgelegen“.

Hiermit dem Herrn Staatssekretär vorgelegt

Woermann

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A.-Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 5, T 120—167, c. 135588; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien.

Berlin, 6 septembrie 1940

La telegrama nr. 1510 din Bucureşti cu privire la trimiterea unei comisii militare germane, domnul ministrul de externe al Reichului a dispus (să se comunică) la Roma următoarele:

„Pol. I g (Armată) trebuie să înceapă con vorbiri cu Comandamentul Suprem al Wehrmachtului în scopul trimiterii unei comisii militare. Obiectul con vorbirilor va fi indicarea unui general și a 3—4 ofițeri care să fie trimiși la București. Misiunea are scopul „să-și vîre degetul în budincă“¹. Se va

¹ Aici, cu sensul de „a-și băga nasul în această afacere“.

elabora un plan pentru lucrările comisiei, în care se va stabili domeniul atribuțiilor, delimitarea competențelor etc. Este de la sine înțeles că planul trebuie să prevadă că comisia — potrivit poziției atașaților Wehrmachtului — este subordonată acestuia. Ea trebuie să aibă aproximativ poziția unui atașat militar. Înainte ca generalul să-și ia în primire noul său domeniu de lucru, domnul ministru de externe al Reichului dorește să-l vadă pe general".

Originalul a fost trimis la Pol. I. g.

Pe telegrama nr. 1510 din București s-a făcut mențiunea: „a fost prezentată Führerului".

Cu aceasta, a fost prezentată domnului secretar de stat

Woermann

85

1940 septembrie 7. Fragment din raportul Prefecturii județului Arad înaintat Ministerului de Interne și Prefecturii ținutului Timiș, în legătură cu manifestația populației arădene împotriva Dictatului de la Viena.

Prefectura Județului Arad
Nr. 513/1940, Confidential
Arad, la 7 septembrie 1940
Privește:
Raport lunar,

Către
1. Ministerul de Interne, Cabinet
București
2. Ținutul Timiș
Timișoara

21 481/1939, din 12 decembrie 1939

La ordinul dvs. nr. 63/1940, conf. cu onoare raportăm următoarele:

a. Starea de spirit în general a populației din județul și municipiul Arad.

Starea de spirit a populației din județul și municipiul Arad datorită evenimentelor actuale în general este neliniștită și agitată.

Populația românească este adînc mîhnită pentru atribuirea unor teritorii din trupul Transilvaniei Ungariei. Mîhnirea aceasta s-a exteriorizat într-o manifestație din ziua de 1 septembrie a.c. a intelectualilor români din Arad, care, în frunte cu Prea Sfântia Sa dl Episcop ortodox român al Aradului, au înaintat protestul lor guvernului țării contra nedreptății ce s-a făcut României prin Dictatul de la Viena. O altă manifestație de stradă a urmat acestia în ziua de 2 septembrie a.c., care degenerînd în cîteva spargeri de vitrine, a fost oprită de noi prin risipirea manifestanților cu forța armată. Cazul acesta este dat în cercetarea Poliției județului Arad. De atunci o liniște generală și un calm resemnat domnește în rîndurile populației românești din acest municipiu și județ [...]

■ Arhivele Statului județul Arad, Colecția de documente referitoare la mișcarea muncitorăescă din județul Arad, dosar nr. 43, f. 1

1940 septembrie 9. **Raport al Comandamentului Aero către Comandamentul Armatei 4 referitor la starea de spirit a personalului militar din subordine.**

România
 Comandamentul Aero M.U.
 Stat Major
 Biroul 2
 Oficiul Poștal Militar nr. 36
 Confidențial-Personal

Nr. 173
 1940, luna IX, ziua 9

Comandamentul Aero M.U.
 Oficiul Poștal Militar nr. 36
 Către
 Comandamentul Armatei 4
 Statul Major

La ordinul dv. nr. 24 292/1940 confidențial personal;

Am onoare a vă raporta că din investigațiile făcute la unități rezultă următoarea stare de spirit printre ostași.

1. Ultima modificare a frontierelor noastre, prin sentința arbitrajului de la Viena, a produs o adâncă consternare în rândurile armatei și a populației civile.

Se constată regretul că prin enorumele sacrificii ale națiunii, precum și prin îndelungata stare de încordare militară nu s-au putut totuși zădărniți cedările de teritorii.

2. Totodată, regretul că nu ne-am luptat cu arma în mînă pentru apărarea frontierelor noastre inițiale este unanim.

Ideea și chiar convingerea că această ciuntire a țării este numai temporară aparține în general tuturor ostașilor.

Adevărată redeșteptare a conștiinței naționale se pare că a și început în urma acestor evenimente. Spiritul combativ al ostașilor este foarte evident.

3. Eventualitatea demobilizării armatei nu a fost, în general, de nimeni primită cu satisfacție, ci din contra se constată că nu se poate da crezare unei astfel de informații în actuala situație.

Numai la o singură unitate, recent sosită în dispozitiv — unde numai o mică parte din efectivul trupei a beneficiat de concedii agricole — se constată că prinde teren în susținutul ostașilor ideea lăsării lor la vatră.

Se menționează, în același timp, un singur caz cînd un bătrîn cetățean s-ar fi exprimat că „poate vom fi mai liniștiți, aşa cum eram în România mică dinainte de război”.

În consecință, din cele raportate mai sus rezultă că în prezent există un pronunțat spirit combativ al unităților, o vie dorință de recucerire prin

acțiuni militare a teritoriilor cedate, iar ideea unei apropiate demobilizări a armatei nu satisface dorința vie de refacere a frontierelor sub forma lor inițială și este considerată ca inopportună.

Comandantul Aero M.U.

Comandor Av.

Em. Ionescu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 71, f. 437–438.

87

1940 septembrie 10. **Informare a Organelor Siguranței despre dispozițiile Comitetului Central al Partidului Comunist Român date organizațiilor sale de a intensifica acțiunile.**

Sursă sigură

Acțiunea revoluționară comunistă

Comitetul Central al Partidului Comunist din România a dat dispoziții organizațiilor din Capitală și din țară, să înceapă o acțiune intensă de agitare a maselor muncitoare, cu tendința de a le antrena în mișcări turbulentе.

Instrucțiunile prevăd, să se țină „întruniri zburătoare”, la principalele întreprinderi industriale, cu ocazia intrării și ieșirii muncitorilor de la lucru.

În cadrul întrunirilor ,un delegat al organizației să vorbească muncitorilor, îndemnîndu-i la acțiune comună pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă.

În jurul vorbitorului să existe o „gardă de autoapărare”, formată din elemente comuniste, care să strige diferite lozinci ca: „Jos dictatura militară gardistă”, „Vrem guvern popular” [...]

La fabricile cu mulți muncitori să se organizeze difuzarea de material de propagandă.

Membrii celulelor comuniste din Capitală au primit instrucțiuni din partea conducătorilor respectivi, ca „în caz de atacuri din partea legionarilor, să răspundă la violență prin violență”.

În același sens, comuniștii au cuvînt de ordine să facă propagandă în rîndurile membrilor fostelor partide democratice, cu scopul de a-i antrena în acțiunea de combatere a noului regim.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2/1940, f. 6–7.

120

1940 septembrie 12. Raport al Corpului 1 Armată către Armata 4 referitor
a ecoul produs de Dictatul de la Viena asupra ostașilor și populației civile.

Corpul 1 Armată

Nr. 14 516

Statul Major

12 septembrie 1940

Biroul 2

Corpul 1 Armată
Stat Major
Către
Armata 4 — Secția 2

La ordinul Dvs. nr. 23 985/1940 și nr. 24 292 din 1 septembrie 1940;

Am onoarea a raporta că din investigațiile întreprinse asupra răsunetului pe care l-a avut în rîndurile ostașilor și populației civile ciuntirea Țării, prin sentința de la Viena, s-a constatat:

1. ofițerii și trupa: au primit cu indignare și durere sufletească știrea pierderii a o parte din trupul Țării.

Se constată în rîndurile ostașilor — ofițeri și trupă — un accentuat spirit de revanșă, toți fiind convinși că această situație este numai provizorie și nu va trece multă vreme pînă cînd aceste teritorii pierdute vor fi recăștigate.

După cum acest Comandament a arătat și în raportul contrainformativ pe luna august a.c., ofițerii și trupa își manifestă regretul că nu s-a răspuns cum se cuvine — adică cu armele — acelor care ne-au silit să părăsim o parte din pămîntul strămoșesc.

2. Populația civilă: deși îngrijorată și împovărată de greutățile prin care trecem, populația este tot așa de indignată și îndîrjită de amputările la care a fost supusă în mod arbitrat Țara.

Conform ordinului Marelui Stat Major nr. 212 107/1940, s-a explicat atît trupei, cît și populației civile, motivele pentru care a trebuit să înăbușim deocamdată durerea și sentimentele noastre de revoltă, dar va sosi curînd ceasul cînd ne vom lua revanșa.

Comandantul corpului 1 Armată,
General de divizie
Th. Ionescu

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 20.

1940 septembrie 14. Decretul prin care statul român a fost proclamat stat național-legionar.

[...]

1. Statul român devine stat național-legionar.
 2. Mișcarea legionară este singura mișcare recunoscută în noul stat, având ca ţel ridicarea morală și materială a poporului român și dezvoltarea puterilor lui creațoare.

3. Dl general Ion Antonescu este conducătorul statului legionar și șeful regimului legionar.

4. Dl Horia Sima este conducătorul mișcării legionare.

5. Cu începere de la data acestui Înalt decret, orice luptă între frați încetează.

■ „Monitorul Oficial”, nr. 214 bis, din 14 septembrie 1940, p. 5514; Ioan Scurtu (coordonator), *Istoria României între 1918–1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 353.

1940 septembrie 16. Notă înaintată Președinției Consiliului de Miniștri de Subsecretariatul de propagandă prin care se informează despre atitudinea P.C.R. față de regimul antonescian.

Notă
16 septembrie 1940

Fruntașii Partidului Comunist din România, în fața creării Statului Național Legionar, declară că nu sunt surprinși de evenimente.

Comitetul Central al partidului — afirmă cercurile menționate — a studiat din vreme toate posibilitățile politice ale regimului generalului Ion Antonescu, prevăzînd și posibilitatea unui regim legionar.

Pentru aceasta partidul a luat dispozițiunea de a suprima orice activitate politică menită să antreneze organizațiunile politice democratice, întrucât regimul a declarat că singură activitatea politică permisă numai pe calea legionară. Partidul se va manifesta de aci înainte numai ca organizație comunistă, lansînd manifeste și pornind la acțiuni în numele Partidului Comunist.

Se va căuta totuși să se țină contactul cu masele național-țărănești și de jos pentru a se putea lupta mai ușor contra regimului [...]

Partidul Comunist din România pus în fața unei noi poliții, poliția legionară înarmată, pe care o consideră îndreptată mai mult contra muncitorimii, a claselor asuprile și mai ales contra fruntașilor și muncitorilor comuniști, a decis să alcătuiască rapid „gărzii de apărare” înarmate, înzestrate cu multă mobilitate și puse la dispoziția organizațiilor comuniste pentru a putea acționa la nevoie și cît de repede.

Partidul urmează a lansa manifeste prin care să explice „înțelesul politic al regimului legionar, diversionist, antimuncitoresc și antinațional, regim care va antrena România la cel mai mare dezastru prin care a putut trece vreodată, anume într-un război contra Sovietelor”.

Partidul Comunist luptă și de aici înainte pentru „o politică de pace alături de U.R.S.S.” și pentru „un regim popular de libertate, dreptate și prosperitate pentru muncitorime și țărănim, pentru naționalizarea mijloacelor de producție astăzi în mîna capitaliștilor apărați de regimul legionar”.

Partidul Comunist lansează actualmente lozinca „La luptă pentru dărîmarea regimului legionar, al generalilor și moșierilor din România”.

■ Arhivele Statului București, colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 21–22.

91

1940 septembrie 19. Notă a Direcției Siguranței referitoare la instrucțiunile date de C.C. al P.C.R. pentru intensificarea propagandei împotriva regimului antonescian.

Direcția Siguranței

Valoarea informativă: serioasă

Propagandă comunistă în rîndurile populației de toate categoriile împotriva regimului legionar

Măsuri luate: supravegherea activității elementelor comuniste

Comitetul Central al Partidului Comunist din România a dat instrucțiuni organizațiilor din întreaga țară pentru intensificarea propagandei împotriva regimului legionar în rîndurile populației de toate categoriile.

În cadrul acestei propagande, comuniștii vor arăta că noul regim urmărește introducerea în mod sistematic a întregului program hitlerist, aplicînd însă vechiul sistem al partidelor politice prin plasarea membrilor organizației legionare în posturi de conducere.

Pe aceeași temă, formațiunile comuniste au primit dispoziții să desfășoare o via activitate pentru atragerea în mișcare a tuturor elementelor refractare regimului legionar, în special a evreilor.

De asemenea, să se reia legăturile cu elementele comuniste, membri de partid sau simpatizanți, eliberate din lagăre.

■ Arhivele Statului, București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2/1940, f. 41.

92

1940 septembrie 25. Extras din raportul Parchetului general al Curții de Apel Constanța, înaintat Ministerului de Justiție, cu privire la activitatea membrilor organizației comuniste din orașul Constanța.

1765

25 septembrie 1940

Domnule ministru,

Conformîndu-se ordinului domniei voastre nr. 88 615/1936 am onoare a vă aduce la cunoștință că în ultimul timp membrii organizației comuniste din

municipiul Constanța au început o intensă propagandă subversivă prin împrăștiere de manifeste cu caracter revoluționar.

Astfel în ziua de 23 septembrie anul curent, între orele 21 și 23, s-au împrăștiat în cuprinsul municipiului Constanța manifeste cu conținut revoluționar, unele dintre ele adresate către muncitori, țărani, intelectuali, soldați și marinari, purtând data de 6 septembrie, emanate de la Comitetul Central al Partidului Comunist din România, îndemnîndu-i la greve politice în contra guvernului și afiliere la politica Uniunii Sovietice, altele emanate de la Uniunea Tineretului Comunist din România, adresate tineretului muncitoresc și țărănesc cu aproape același conținut și, în fine, un al treilea exemplar imprimat cu stampila de cauciuc emanat de la Uniunea Tineretului Comunist dobrogean, îndreptat în contra guvernului domnului general Antonescu.

Până în prezent nu s-a putut descoperi care sunt autorii împrăștierii acestor manifeste.

Organele de poliție de siguranță și-au îndreptat cercetările printre foștii membri ai partidului comunist, care, deși în ultimul timp nu mai acționau într-o organizație constituită, s-au reorganizat, căutînd să profite de ultimele evenimente petrecute în țară.

Aducîndu-vă acestea la cunoștință cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune. Alăturat vă înaintăm și câte un exemplar¹ din manifestele împrăștiate în ziua de 23 septembrie anul curent.

Procuror general,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Constanța, fond Parchetul general al Curții de apel Constanța dosar nr. 38/1940, f. 117.

93

1940 septembrie 26. Notă a organelor Siguranței despre intensificarea propagandei revoluționare în rîndul populației, organizarea de demonstrații și manifestații prin care să se ceară eliberarea detinuților comuniști și simpatizanți din închisori.

Direcția Siguranței

Acțiunea Partidului Comunist
pentru eliberarea din închisori
și lagăre a elementelor comuniste

Verificat

Elementele care militează în comitetele comuniste de patronaje populare din Capitală au primit instrucțiuni din partea conducătorilor respectivi să intensifice propaganda în rîndurile populației de toate categoriile, organizînd demonstrații și manifestații prin care să ceară eliberarea membrilor de partid și simpatizanților comuniști aflați în închisori și lagăre.

În același scop, comitetele au primit din partea conducerii centrale o serie de manifeste format etichetă, scrise la mașină, cuprinzînd lozinci comu-

¹ Nu există în dosar.

niste, prin care masele populare să îndemnate să lupte pentru eliberarea comuniștilor din închisori și lagăre.

Aceste etichete urmează a fi lipite pe zidurile locuințelor și ale întreprinderilor industriale din cartierele muncitoarești.

Redăm mai jos textul a două din manifestele menționate:

„Închisorile sănătate pline de luptători pentru pământ, pace, libertate, Eliberăți-i“.

„Salvați viața celor ce zac în închisori pentru că au apărat interesele clasei muncitoare“.

■ Arhivele Statului, București, fond Ministerul de Interne, inventarul nr. 1264/10, dosar nr. 2/1940, f. 58 – 59.

94

1940 septembrie 28. Raport al Inspectoratului General al Jandarmeriei despre răspândirea unei broșuri comuniste în Mărășești, Tecuci Botoșani, și Iași.

**Inspectoratul General al Jandarmeriei
Serviciul Jandarmeriei
Răspândire de manifeste comuniste
în orașele Mărășești, Tecuci, Botoșani și Iași**

În noaptea de 23/24 septembrie a.c. s-au răspândit în Mărășești, Tecuci, Botoșani și Iași, în special în centrele populate de minoritari, lucrători și măsări și în preajma cantonamentelor trupelor, manifeste comuniste format broșură de mărimea 8,5 cm × 6 cm conținând 16 file scrise cu caractere mici.

Pe prima pagină se află scris: „Apel către Români“ de general I. Antonescu, iar pe ultima „Tiparnița Gutemberg“ București, încheindu-se cu apelul: „Cu încredere în victorie la lupta revoluționară“ și purtând semnătura: „Partidul Comunist din România“. Este datat „10 septembrie 1940“.

După ce arată cauzele înlăturării regelui Carol al II-lea, criticind activitatea din acea vreme, trece mai departe menționând că s-a instaurat cea mai feroce dictatură, dictatura militaro-gardistă a generalului dictator-reacționar Antonescu.

Continuând, vorbește că s-au schimbat asupriorii, exploatațorii și jefuitorii. A rămas asuprirea și acest regim trebuie doborât, altfel muncitorimea este amenințată de o mare catastrofă.

Pe teritoriul rural nu s-au răspândit astfel de manifeste.

**Valoarea informației: Sigură
Măsuri luate: Confiscare și identificarea
răspânditorilor**

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 92/140, f. 60 – 61.

1940 septembrie 29. **Ordin de informații al Legiunii de jandarmi Mehedinți în care se semnalează recrudescența mișcării comuniste și răspândirea unor manifeste adresate atât muncitorilor cât și armatei.**

Secțiilor și Posturilor

Secret

Legiunea de Jandarmi Mehedinți

Ordin de informațiuni nr. 10
din 29 septembrie 1940

Inspectoratul General al Jandarmeriei ne informează că, în urma evenimentelor politice interne care au dus la instaurarea regimului legionar în România se constată o recrudescență a mișcării comuniste, caracterizată mai ales prin lansări de manifeste, ce se răspândesc în diferite părți ale țării și cu deosebire în centrele industriale și muncitorești.

Prin aceste manifeste se condamnă actualul regim politic în România și se îndeamnă muncitorimea de la sate și orașe la unire și organizare pentru a duce marea luptă de eliberare de sub jugul burghezo-moșieresc.

Manifestele se adresează și armatei, soldații fiind îndemnați să aleagă comitate, să pună pe goană ofițerii și să se unească cu țărani și muncitorii, pentru a ieși în stradă și a forma un guvern popular.

După cum se vede, mișcarea comunistă a ieșit din fața pasivității aparente de pînă acum și și-a reluat activitatea cu mai multă intensitate, scontînd un eventual succes de pe urma stării de tranziție în care s-a găsit statul în ultimul timp.

Față de gravitatea ce o prezintă pentru țară o atare acțiune, mai ales în împrejurările de față, toate formațiunile jandarmeriei săn obligate a-și îndoi vigilența, în special acolo unde terenul este prielnic dezvoltării unor asemenea acțiuni.

Reacțiunea polițienească trebuie să fie legală, dar promptă și hotărîtă.

Se vor identifica deci toți cei ce colportează manifeste sau desfășoară orice fel de altă activitate comunistă și se vor deferi justiției militare. Orice constatare o veți raporta Legiunii.

Comandantul Legiunii de Jandarmi Mehedinți,
Lt. colonel
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Mehedinți, fond Legiunea de jandarmi Mehedinți, dosar nr. 6 1940 f. 38.

1940 septembrie. Fragment de manifest comunist prin care se îndeamnă la luptă pentru un guvern popular, amnistie, demobilizare totală și imediată.

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Muncitori din fabrici și de pe ogoare, vîrstnici și tineri,
soldați! Femei de concentrații!
Cetățeni, tovarăși!

Lovitura gardistă n-a reușit încă să instaleze un guvern stabil. O parte din armată refuză ascultarea lui Antonescu. O duzină de generali au fost dați afară. Garda de fier caută să acapareze în grabă toate posturile de conducere, în special în armată și poliție. De ce? Pentru că simte propria ei slăbiciune în fața valului de nemulțumire populară. În fabrici, în sate, în cazărmă și în căminele lăsate fără tată clocotește cazanul suferințelor și al mîniei.

Să îndreptăm mînia poporului împotriva adevăraților vinovați.
Realizați frontul unic de luptă în fabrici, cartiere și sate.

Alegeți comitete de acțiune din muncitorii cei mai cinstiți și hotărîți care să vă conducă lupta.

Prin greve impuneți drepturile voastre.

Formați găzzi de autoapărare populară contra teroarei gardiste și polițieniști.

Formați comitete de soldați contra bătăii și a vieții de cîine din cazărmă, pentru demobilizarea imediată.

Țărani! prin comitete țărănești opuneți-vă în masă la rechiziții și refuzați munca silnică pe moșiiile boierești. Luați mîncare și nutreț din hambarele moșierilor.

Femei de concentrații! formați comitete de acțiune pe cartiere și sate și porniți cu copiii spre cazărmă cerînd demobilizarea.

Impozitele și taxele să le plătească numai bogații care jefuiesc poporul.

Muncitori și țărani, vîrstnici și tineri, soldați, femei de concentrații! Numai în luptă unită vom impune drepturile noastre! Muncitori din capitală! Către voi se îndreaptă în primul rînd chemarea Partidului Comunist. Masele largi populare din întreaga țară așteaptă de la voi semnalul luptei hotărîtoare contra regimului capitalist-moșieresc. Nu așteptați ca dictatura lui să se întărească. Cu Partidul Comunist în frunte porniți la lupta cea mare. Ieșiți în stradă și demonstrați contra dictaturii gardiste, pentru un guvern popular de amiciție cu Uniunea Sovietică, contra provocărilor de război, pentru demobilizarea totală imediată și pentru amnistierea luptătorilor adevărați ai poporului din închisori și lagăre de concentrare.

Comitetul local al Partidului Comunist din România ¹.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr 2/1940, f. 106 – 109.

¹ În nota informativă înaintată Președintelui Consiliului de Miniștri la 16 septembrie 1940 – care însoțește acest document – se menționează: «răspindit recent prin cartierele periferice și muncitorii din Capitală. Prin acest manifest se afirmă că „lovitura gardistă n-a reușit încă să instaleze un guvern stabil” și că înainte de întărirea regimului trebuie să se pornească,

1940 octombrie 8. **Articol privind constituirea Asociației „Pro Transilvania”, publicat în ziarul „Timpul”.**

Marți la ora 11 a.m. s-a ținut în sala festivă a Ligii Antirevizioniste din Palatul „Universului” ședința de constituire a Asociației patriotice „Pro Transilvania”. Actul constitutiv a fost semnat de peste 100 fruntași ai vieții publice românești, care prin votarea statutelor acestei asociații s-au legat că vor lupta cu toate puterile lor pentru promovarea intereselor românești și pentru dezrobirea fraților noștri din Ardealul robit.

Președintele ad-hoc al acestei dintiș ședințe a fost proclamat prin vii aclamații dl Iuliu Maniu iar secretar ad-hoc dl Ghiță Pop.

Cuvântarea dlui Iuliu Maniu

Dl Iuliu Maniu luând cuvântul a mulțumit celor prezenți pentru încredere ce i-au acordat-o și a expus într-o frumoasă cuvântare rostul asociației întemeiate:

„În fața dezastrului ca e s-a abătut peste țara noastră și din care sfintele noastre hotare au fost încălcate, toți românii conștienți au datoria să dea statului întregul lor concurs, pe cale de colaborare cu oficialitatea și mai ales de inițiativă particulară, pentru alinarea suferințelor fără pereche care au fost hărăzite românilor din Ardeal.

În primul rînd statul e dator să îngrijească de interesele românești, dar nu trebuie să lăsăm totul în sarcina statului. Particularii trebuie să-și dea tot tributul lor și să ia parte la munca de apărare și înălțare a neamului. Catastrofa ce ne-a ajuns a urmat și din împrejurarea că cetățenii singuratici nu au fost îndestul angajați prin munca, obolul și sufletul lor la scopurile obștești și că regimul trecut a împiedicat voit manifestarea opiniei publice și ridicarea elanului național.

Demnitatea românească nu poate să îngăduie atrocitățile ungurilor care aujuși stăpini pe o parte din țara noastră, au reeditat astăzi, în mijlocul Europei, vremea cumplită a năvălirilor barbare.

Scopul asociației noastre este înălțarea națiunii, binele țării și dezrobirea, fraților ajuși sub stăpînire străină”.

În aplauzele unanime ale celor prezenți dl dr. Emil Ghilezan a dat citire Statutelor Asociației.

În articolul 6 al acestor statute se arată că membru al Asociației poate fi orice român de origine etnică, fără deosebire de vîrstă și sex, care își însușește scopul Asociației și se identifică cu obiectivele ei.

Alegerea Comitetului

S-a procedat apoi la alegerea comitetului de conducere al Asociației „Pro Transilvania”.

in frunte cu Partidul Comunist, prin acțiuni de stradă, la luptă pentru un guvern popular de pace cu U.R.S.S., pentru amnistiere, pentru demobilizare totală și imediată etc.

Același manifest mai îndeamnă să se formeze frontul unic de luptă în fabrici, cartiere și sate și să se constituie gărzii de autoapărare populară contra „teroarei gardiste și polițienești” precum și comitete de soldați contra „bătălii și a vieții de ciine din cazărmi”.

Dl președinte Iuliu Maniu a enunțat că principiu că în primul comitet, pentru mai buna lui funcționare, să fie aleși membri din București. Au fost aleși prin aclamații unanime membri în comitet dnii: Iuliu Maniu, C. I. C Brătianu, Mihai Popovici, Gheorghe Brătianu, Ion Mihalache, A. C. Cuza, dr. C. Angelescu, dr. Nicolae Lupu, Stelian Popescu, Virgil Magdearău, Alex. Lapedatu, Sever Bocu, V. P. Sasu, dr. Aurel Dobrescu, Oct. Tăslăuanu Ghiță Pop, dr. Augustin Popa, Mihai Răduțu, Ionel Lugoșianu, Ion Cămărășescu, C. Bucșan, Ilie Lazăr, C. Stoicescu, N. Bănescu, Valer Roman, Sevru Dan, I. Jumanca, I. Vescan, prof. Ștefan Pop, dr. D. Dănulescu, Gh. Fotino, prof. Em. Antonescu, prof. I. Simionescu, prof. Clinciu, Emil Ghilezan.

Cenzori au fost proclamați dnii: C. Cipăianu, printul M. Sturza, prof. Manolescu, D. R. Ioanițescu, M. Mora și A. Leucuția.

■ „Timpul“, an IV, nr. 1239, din 12 octombrie 1940, p. 6.

98

1940 octombrie 9, Berlin. **Telegramă a ministrului de externe al Germaniei, J. von Ribbentrop, către Ambasada germană la Moscova, conținând instrucțiuni asupra modalității de informare a lui V. M. Molotov, președintele Consiliului comisarilor poporului al Uniunii Sovietice, cu privire la venirea trupelor germane în România.**

Abschrift
Berlin, den 9. Oktober 1940
Diplomerma Moskau
Nr. 1832

Telegramm in Ziffern

Ich bitte Sie, morgen, Donnerstag, Herrn Molotow aufzusuchen und ihm die nachstehende Mitteilung zu machen. Ich bitte, diese Mitteilung aber nicht als eigentlichen Anlass zu Ihrer Demarche erscheinen zu lassen, sondern dazu irgendein anderes Thema zu nehmen und dann die nachstehende Mitteilung nur gelegentlich der Erörterung des andern Themas einfließen zu lassen.

In der letzten Zeit seien in der englischen Presse verschiedene Meldungen über die Entsendung grösserer deutscher Truppenverbände nach Rumänien erschienen. Diese Meldungen seien völlig tendenziös. In Wahrheit handele es sich um folgendes: Die Rumänische Regierung habe auf Grund der ihr von den Achsenmächten gewährten Garantie schon vor einiger Zeit die Bitte an uns gerichtet, ihr für die Ausbildung der rumänischen Armee eine deutsche Militärmision mit gewissen Lehrformationen aus der deutschen Wehrmacht zur Verfügung zu stellen. Wir hätten uns mit Rücksicht auf unser Interesse daran, dass Ruhe und Ordnung auf dem Balkan aufrecht erhalten bleiben und um unsere Oel- und Getreideinteressen gegen jegliche etwaige Störungsversuche seitens Englands zu schützen, bereit erklärt, auf den rumänischen Wunsch einzugehen. Wie die Sowjetunion ja wisse, haben wir ein vitales Interesse an diesen Gebieten, die wir nicht der Gefährdung durch die

Engländer, deren Presse fortgesetzt mit solchen Gedanken spiele, ausgesetzt lassen könnten. Im Hinblick auf die freundschaftlichen Beziehungen wollten wir die Sowjetregierung dies mitteilen.

Ich habe heute Botschafter Schkwarzew bereits im gleichen Sinne informiert.

Ribbentrop

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 7, T 120 — 176, c. 85439; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien.

Copie

Berlin, 9 octombrie 1940

Diplogerma Moscova

Nr. 1832

Telegramă cifrată

Vă rog căutați măine, joi, pe domnul Molotov și faceți-i următoarea comunicare. Dar vă rog nu lăsați să pară că această comunicare este motivul propriu-zis al demersului dumneavoastră, ci luați o temă oarecare și apoi strecuți comunicarea următoare numai ocazional, în expunerea celeilalte teme.

În ultimul timp, în presa engleză au apărut diferite știri despre trimiterea de unități de trupe germane mai mari în România. Aceste știri sunt complet tendențioase. În realitate este vorba de următoarele: guvernul român, în baza garanției acordate de Puterile Axei, ne-a adresat acum cîțiva timp¹ rugămintea să-i punem la dispoziție, pentru instruirea armatei române, o misiune militară germană cu anumite formații de instrucție, din cadrul Wehrmachtului german. Înțînd seama de interesul nostru de a se menține liniștea și ordinea în Balcani și de a proteja interesele noastre pentru petrol și cereale contra oricăror încercări de tulburare din partea Angliei, ne-am declarat dispuși să răspundem dorinței române. După cum Uniunea Sovietică știe, noi avem un interes vital față de aceste teritorii, pe care nu le-am putea lăsa expuse periclitării de către englezi, a căror presă strecoară permanent astfel de gînduri. Înțînd seama de relațiile prietenești, am voit să comunicăm acest lucru guvernului sovietic. Azi am informat și pe ambasadorul Șkvarțev în același sens.

Ribbentrop

¹ Este edificatoare în acest sens telegrama lui W. Fabricius, ministru plenipotențiar al Germaniei la București, din 2 septembrie, în care între altele arată: „Voi încerca să întăresc guvernul (român — n.n.) și să-i ofer prilejul să reinnoiască dorința trimiterii unei misiuni militare . . .“. Deci cererea guvernului, dar sugerată de plenipotențiarul Germaniei.

1940 octombrie 9, București. **Telegramă a ministrului plenipotențiar german în România, W. Fabricius, către Ministerul de Externe german privind nota prin care ministrul plenipotențiar englez la București, Hoore Reginald Hervey, cerea ministrului de externe al României informații referitoare la trupele germane ce urmău să sosească în România.**

Telegramm

Bukarest, den 9. Oktober 1940, 23.00 Uhr
Ankunft; den 10. Oktober 1940, 0.50 Uhr
Nr. 1746 v. 9. 10

Citissime !

Englischer Gesandter übergab heute im Aussenministerium Note mit Anfrage, ob und wieviel deutsche Truppen in Bukarest erwartet werden, Gesandter hinzufügte, er bitte Aussenminister ihm bald zu antworten oder ihm wenigstens mitzuteilen, falls er nicht antworten könne, dass er dies nicht tun wolle. Dann bemerkte er, es sei schwierig für seine Gesandtschaft hier zu bleiben, wenn die Zahl deutscher Truppen in Bukarest übermäßig gross sein werde.

Der Aussenminister will Gesandten auf früheres Dementi verwiesen haben und sagte mir, er werde ihm auch sonst nicht antworten.

Heutige rumänische Abendpresse bringt Veröffentlichung „Trans Kontinent ;Presse“ nr. 33 vom 8. Oktober über deutsche Truppen in Rumänien.

Fabricius

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia r. 7, T 120—176, c. 85440; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien.

Telegramă

București, 9 octombrie 1940, ora 23,00
Sosire: 10 octombrie 1940, ora 0,50
Nr. 1746 din 9.10.

Foarte urgent !

Plenipotențiarul englez a predat azi la Ministerul de Externe o notă cu întrebarea dacă și cîte trupe germane sînt așteptate la București. Plenipotențiarul a adăugat că roagă pe ministrul de externe să-i răspundă imediat sau în caz că nu-i poate răspunde să-i comunice cel puțin că nu vrea să facă acest lucru. Apoi, a remarcat el, ar fi dificil pentru legația sa să rămînă aici, dacă numărul trupelor germane în București va fi exagerat de mare.

Ministrul de externe vrea să-l mențină pe plenipotențiar englez în limitele dezmințirii anterioare și mi-a spus că de altminteri nu-i va răspunde.

Presa română de astă-seară publică știrea din „Trans Kontinent Presse“ nr. 33 din 8 octombrie despre trupele germane din România.

Fabricius

1940 octombrie 9, Berlin. Telegramă a ambasadorului cu însărcinări speciale în Ministerul de Externe, Karl Ritter, prin care se dispune informarea ministrului de externe al Italiei, Galleazzo Ciano di Cortellazzo, în legătură cu solicitarea de către Ion Antonescu a unei misiuni militare germane.

Abschrift

c.o Pol.I 1119 gRs.

Berlin, den 9. Oktober 1940

Diplogerma

Rom

Geheime Reichssache

Nr. 1421

Cito

Auf Weisung des

Telegramm in Ziff.

Herrn RAM

(Geh. Chiffr. Verf.)

H.St.-S

U.St.-S.Pol.

U.St.-S.Recht

z.g. Kts.

Ich bitte, im Auftrag des Herrn RAM dem Grafen Ciano am Donnerstag Vormittag folgendes mitzuteilen.

Der Herr RAM habe schon gelegentlich seines letzten Besuches in Rom dem Grafen Ciano davon Mitteilung gemacht, dass General. Antonescu die Reichsregierung darum gebeten habe, nach Rumänien eine Militärmision mit einigen Lehrformationen zu entsenden. Ihre Aufgabe solle sein, der rumänischen Wehrmacht bei dem von General Antonescu beabsichtigten Neuaufbau der rumänischen Wehrmacht behilflich zu sein.

Die Angelegenheit sei jetzt in ein aktuelles Stadium getreten, und die Reichsregierung habe sich entschlossen, dieser Bitte den Generals Antonescu zu entsprechen. In den nächsten Tagen werde zunächst ein kleines Vorkommando nach Bukarest gehen, um die Unterbringung der Militärmision und der Lehrformationen vorzubereiten, die baldigst nachfolgen würden. General Antonescu habe in den letzten Tagen seine Bitte sehr dringlich dahin erweitert, dass zum Schutze der Ölfelder gegen Sabotageversuche aus der Luft auch einige Formationen Jagdflieger beschleunigt nach Rumänien entsendet werden. Er habe das damit begründet, dass er die ernste Besorgnis habe, dass bei dem Bekanntwerden der Entsendung einer Militärmision und von Lehrformationen noch vor ihrem Eintreffen solche englische Sabotageversuche gemacht werden. Bei dem grossen deutschen und italienischen Interesse an der Aufrechterhaltung der ungestörten Ölproduktion habe die Reichsregierung auch diesem Ersuchen entsprochen.

Der Herr RAM nahme an, dass Graf Ciano den Duce schon auf Grund seiner früheren Mitteilung vorläufig unterrichtet habe und ihm auch vorstehendes mitteilen werde. Schluss der Mitteilung.

Bitte um alsbaldige telefonische Bestätigung an mich, dass der Auftrag am Donnerstag Vormittag ausgeführt werden konnte.

ab: 10.X., 1,20 Uhr

Ritter

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 7, T 120—176, c. 85443—85444; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien, Bd. 4.

Copie
Berlin, 9 octombrie 1940
(Reprezentanța diplomatică
germană la Roma)
Roma

e.o Pol.I 1119 secret

Secret

Nr. 1421
Urgent
La indicația domnului
ministrului de externe al
Reichului

Telegramă cifrată

H.St.-S.
U.St. — S. Pol.
U.St — S.Recht
z.g. Kts.

Rog ca, din însărcinarea domnului ministrului de externe al Reichului, să
comunicați contelui Ciano, joi, înainte de amiază, următoarele:

Domnul ministrul de externe al Reichului a comunicat deja contelui Ciano, cu ocazia ultimei sale vizite la Roma, că generalul Antonescu a rugat guvernul Reichului să trimită în România o misiune militară cu cîteva formațiuni de instrucție. Sarcina ei trebuie să fie de a ajuta armatei române la reorganizarea intenționată de generalul Antonescu.

Chestiunea a devenit actuală și guvernul Reichului s-a decis să răspundă acestei rugăminți a generalului Antonescu. În zilele următoare va merge la București, mai întîi, un mic grup, spre a pregăti cazarea misiunii militare și a formațiunilor de instrucție, care vor urma foarte curind. Generalul Antonescu și-a extins în ultimele zile rugămintea, foarte insistent, în sensul de a se trimite rapid în România și cîteva formații de avioane de vînătoare, pentru protejarea regiunii petrolifere împotriva încercărilor de sabotaj din aer. El a motivat acest lucru prin aceea că este serios îngrijorat că, atunci cînd va face cunoscută trimiterea unei misiuni militare și a unor formațiuni de instrucție, încă înainte de sosirea lor, se vor face încercări engleze de sabotaj. Înînd seamă de marele interes german și italian de a se menține nestingherită producția de petrol, guvernul Reichului a răspuns și acestei cereri.

Domnul ministrul de externe presupune că contele Ciano a informat provizoriu pe Duce, pe baza comunicării lui anterioare, și că îi va comunica și cele de mai sus. Sfîrșitul comunicării.

Rog confirmați curînd, telefonic, dacă sarcina a putut fi executată joi, înainte de amiază. Cu începere din 10.X., ora 1,20.

Ritter

101

1940 octombrie 10, Berlin. Indicații ale ambasadorului Karl Ritter din Ministerul de Externe german către ministrul plenipotențiar german la București, W. Fabricius, privind forma în care să apară Comunicatul oficial referitor la instalarea Misiunii militare germane în România și limbajul ce urma să fie utilizat în legătură cu aceasta.

Botschafter Ritter
Geheime Reichssache

e.o. Pol. I 1121 g. Rs.

Aktenvermerk

Ich habe dem Gesandtem Fabricius heute um 13.15 Uhr Folgendes telefonisch mitgeteilt:

1. Er werde gebeten, das Pressekommuniqué in der gestern mitgeteilten Fassung der Rumänischen Regierung zu zeigen und zu fragen, ob sie mit dieser allgemeinen Linie einverstanden sei. Die gestrige Fassung sei allerdings noch nicht die endgültige Fassung. Ich behielte mir vor eine etwaige endgültige Fassung, ihm noch mitzuteilen. Jedenfalls dürfe, bevor wir das Schlusswort darüber nicht gesprochen haben, von rumänischer Seite ein offizielles Kommuniqué nicht publiziert werden.

2. Er werde ferner gebeten, der Rumänischen Regierung folgende Instruktion an die rumänischen Missionen im Ausland zur Sprachregelung in dieser Sache nahezulegen.

Das Wichtigste sei, dass die Aktion eine antienglische Note bekomme und auf keinen Fall eine antirussische. (Wir seien in diesem Punkte besorgt, weil wir gelesen hätten, dass der Staatssekretär Hull den Rumänischen Gesandten in Washington zu sich gebeten habe.) Ferner sollten folgende Stichworte eingehalten werden: im Rahmen der Garantie, auf Ersuchen der Rumänischen Regierung, Wehrmachtsmission plus Lehrformationen.

Diese Sprachregelung solle auch für die Kommentierung durch die Rumänische Regierung gelten.

Berlin, den 10. Oktober 1940
gez. Ritter

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 7, T 120—176, c. 85441; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien.

Notă

Astăzi la ora 13,15 am comunicat telefonic ministrului plenipotențiar Fabricius următoarele:

1. Este rugat să arate guvernului român comunicatul de presă în versiunea comunicată ieri și să întrebe dacă este de acord cu această linie generală. Versiunea de ieri nu este desigur încă cea definitivă. Îmi rezerv dreptul să-i comunic o eventuală versiune definitivă. În orice caz, înainte de a ne spune ultimul cuvînt în această chestiune, partea română să nu publice un comunicat oficial.

2. Mai este rugat să recomande guvernului român următoarea instrucțiune către misiunile române din străinătate, pentru reglementarea limbajului în această chestiune:

Cel mai important este ca acțiunea să capete o notă antiengleză și în nici un caz una antirusă. (Sîntem îngrijorați în legătură cu acest punct, deoarece am citit că secretarul de stat Hull a chemat la el pe ministrul plenipotențiar român la Washington.) Apoi trebuie respectate următoarele cuvinte cheie: în cadrul garanției, la cererea guvernului român, misiune militară plus formațiuni de instrucție.

Această reglementare a limbajului trebuie să fie valabilă și în ce privește comentariile guvernului român.

Berlin, 10 octombrie 1940
semnat Ritter

102

1940 octombrie 10, Berlin. Circulară semnată de ministrul de externe al Germaniei von Ribbentrop, către reprezentanțele diplomatice germane din străinătate privind interpretarea oficială a trimiterii unei misiuni militare germane și a unor trupe de instrucție în România.

Abschrift
Berlin, den 10. Oktober 1940

Pol. I M 13821 g.

Diplogerma
Sofia, Helsinki, Athen, Tokyo, Belgrad, Lissabon,
Stockholm, Madrid, Pressburg, Ankara, Budapest,
Washington, Dublin

Telegramm in Ziffern

Citto!

I. Zur Entsendung einer Wehrmachtmission nach Rumänien wird nachstehende Sprachregelung gegeben: „In Zusammenhang mit dem in Wien der Rumänischen Regierung gegebenen Garantiever sprechen ist eine Reorganisation des rumänischen Heeres auf Grund der deutschen Kriegserfahrung

beabsichtigt. Zu diesem Zweck wird auf ausdrücklichen Wunsch der Rumänischen Regierung eine deutsche Wehrmachtsmission nach Rumänien entsandt, der gleichzeitig auch Verbände verschiedener Waffengattungen als Lehrreinheiten zur Verfügung gestellt werden, um die Ausbildung der rumänischen Truppen schneller und wirksamer nach modernen Grundsätzen gestalten zu können."

II. Zur eigenen Unterrichtung wird hinzugefügt, dass das grosse deutsch-italienische Interesse an der ungestörten rumänischen Ölproduktion und die Gefahr englischer Sabotageversuche bestimmd für die Entsendung stärkerer Lehrreinheiten war. Es ist sorgfältig alles zu vermeiden, was der Aktion eine antirussische Spalte geben könnte. Jede derartige Bemerkung von anderer Seite ist mit Entschiedenheit zurückzuweisen. Dagegen kann die antienglische Spalte der Aktion schon im Hinblick auf die angedrohten Sabotageversuche gegen die Olfelder unterstrichen werden.

Zusatz für Budapest, Sofia, Belgrad, Tokyo, Madrid:

III. Bitte dortige Regierung gemäss obiger Sprachregelung unter I unter Beachtung von Ziffer II zu unterrichten.

Zusatz für alle: Empfangbestätigung.

Ribbentrop

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria Virginia, r. 7, T 120 — 176, c. 85447 — 85448; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien.

Copie Pol. I M 13821 s.
Berlin, 10 octombrie 1940
Diplogerma
Sofia, Helsinki, Atena, Tokio, Belgrad, Lisabona
Stockholm, Madrid, Bratislava, Ankara, Budapesta,
Washington.

Urgent!

Telegramă cifrată

I. Referitor la trimiterea unei misiuni a Wehrmachtului în România se va folosi ca explicație următorul text: „În legătură cu promisiunea de garanție dată la Viena guvernului român, se intenționează o reorganizare a armatei române pe baza experienței de război germane. În acest scop, la dorința expresă a guvernului român, se trimit o misiune militară germană în România, căreia i se pun totodată la dispoziție și trupe din diferitele genuri de arme ca unități de instrucție spre a putea realiza instruirea trupelor române mai repede și mai eficace după principii moderne”.

II. Pentru propria informare, se adaugă că marea interes germano-italian față de o producție petrolieră română nestînjenită precum și pericolul de încercări engleze de sabotaj au fost determinante pentru trimiterea de unități mai puternice de instrucție. Să se evite cu grijă tot ceea ce ar putea da acțiunii o notă antirusă. Orice observație de acest fel din altă parte trebuie respinsă cu

hotărire. Dimpotrivă poate fi subliniat obiectivul antienglez al acțiunii cu referire deja la încercările de sabotaj cu care au amenințat terenurile petroliifere.

Adaos pentru Budapesta, Sofia, Belgrad, Tokio, Madrid:

III. Rog informați guvernul de acolo potrivit reglementării de mai sus de la **(punctul) I**, ținând seamă și de cele de la **(punctul) II**.

Adaos pentru toți: Să se confirme primirea.

Ribbentrop

103

1940 octombrie 10, Moscova. Telegramă a consilierului de ambasadă, W. von Tippelskirch, către ministrul de externe al Germaniei, J. von Ribbentrop, despre întrevederea cu V. M. Molotov și informarea acestuia, conform instrucțiunilor primite în legătură cu venirea trupelor germane în România.

Telegramm

Moskau, den 10. Oktober 1940, 23,20 Uhr

Ankunft den 11. Oktober 1940, 3,25 Uhr

Nr. 2142 vom 10.10.

Citissime

Auf Telegramm vom 9. Oktober nr. 1832 BRAM.

Ich habe Molotow heute um 18,30 Uhr aufgesucht. Als Anlass meines Besuchs bezeichnete ich ihm die Mitteilung, die Hilger dem Volkskommissar Mikojan vor drei Tagen über die bevorstehende Ankunft einer deutschen Delegation zum Zwecke der Wiederaufnahme der Wirtschaftsverhandlungen gemacht hatte. Ich betonte, dass ich, angesichts der Wichtigkeit der Frage Wert darauf legte, auch ihm — Molotow — darüber zu unterrichten, dass die von Schnurre geführte Delegation durch massgebende Persönlichkeiten verstärkt sein würde, die zu selbständigen Entscheidungen befugt wären, und dass wir auf Grund der in Berlin geleisteten Vorarbeit den Eindruck hätten, dass eine Basis für eine Verständigung geschaffen sei.

Molotow zeigte sich interessiert, erkundigte sich nach dem genauen Zeitpunkt der Ankunft Schnurres und bemerkte, dass das Weitere sich aus den Verhandlungen ergeben würde.

Sodann leitete ich das Gespräch zwanglos auf den eigentlichen Zweck meines Besuchs über und machte Molotow die vorgeschriebenen Mitteilungen, denen er interessiert zuhörte. Nachdem ich geendet hatte, meinte Molotow, dass, wenn es sich nur um ... (Gr. verst.) Lehrformationen handele, der zahlermässige Bestand der in Rumänien befindlichen deutschen Truppenverbände nicht allzu gross sein könne. Die Frage Molotows, ob mir die Zahl der nach Rumänien entsandten deutschen Truppen bekannt sei, verneinte ich, unterstrich aber erneut das vitale deutsche Interesse an jenen Gebieten, die gegen eine Gefährdung durch die Engländer geschützt werden müssten. Das Vorhandensein einer solchen Gefährdung wollte Molotow nicht wahr-

haben, indem er lächelnd bemerkte, dass England jetzt andere Sorge habe und froh sein müsse, das eigene Leben zu bewahren.

Zum Schluss erkundigte sich Molotow nach den von ihm letzthin erbeuteten Informationen in der finnischen Angelegenheit, worauf ich erwiderte, dass diese Informationen vermutlich der in einigen Tagen zurückkehrende Botschafter mitbringen würde.

Tippelskirch

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 7, T 120—176, c. 85457—85458; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien.

Telegramă

Moscova, 10 octombrie 1940, ora 23,20

Sosire, 11 octombrie 1940, ora 3,25

Nr. 2142 din 10.10.

Foarte urgent

La telegrama din 9 octombrie nr. 1832 a Ministerului de Externe al Germaniei.

Am căutat azi la orele 18,30 pe Molotov. Ca motiv al vizitei mele i-am spus că este comunicarea pe care i-o făcuse Hilger comisarului poporului Mikoian acum trei zile cu privire la apropiata sosire a unei delegații germane, în scopul reluării tratativele economice. Am accentuat că, ținând seama de importanța cheștiunii, am ținut să-l informez și pe el, Molotov, că delegația condusă de Schnurre va fi întărăită de personalități hotărîtoare, care ar fi îndreptățite să ia hotărîri autonome și că pe baza lucrărilor preliminare din Berlin avem impresia că s-a creat o bază pentru o înțelegere.

Molotov s-a arătat interesat, s-a informat asupra datei exacte a sosirii lui Schnurre și a făcut observația că celealte vor rezulta din tratative.

Apoi am condus con vorbirea în mod firesc spre scopul propriu-zis al vizitei mele și i-am făcut lui Molotov comunicările prescrise, pe care le-a ascultat cu interes. După ce am terminat, Molotov a făcut remarcă, că dacă e vorba numai de ... (lipsește în text) formațiuni de instrucție, efectivul numeric al unităților de trupe germane care se găsesc în România nu poate fi prea mare. La întrebarea lui Molotov, dacă nu cunosc numărul trupelor trimise în România, am spus că nu, am subliniat însă din nou interesul german vital în acele regiuni care trebuie să fie apărate împotriva unei periclitări de către englezi. Existența unui asemenea pericol, Molotov n-a vrut să o recunoască, și, zîmbind, a spus că Anglia are acum alte griji și trebuie să fie bucuroasă să-și păzească propria-i viață.

În încheiere, Molotov s-a interesat de informațiile cerute de el de curînd în cheștiunea finlandeză la care eu am răspuns că aceste informații probabil le va aduce în câteva zile ambasadorul, care trebuie să se întoarcă *(de la Berlin)*.

Tippelskirch

1940 octombrie 11. **Raport al Poliției de reședință Oravița către Parchetul tribunalului județean Caraș referitor la difuzarea de manifeste comuniste la Anina în dimineața acelei zile.**

Poliția de Reședință Oravița
Nr. 361 Tel. din 11 octombrie 1940

Nr. întreg. 5697
1940 octombrie 11

Către

Parchetul Tribunalului Caraș

Motivați de raportul telefonic nr. 1893 din 11 octombrie a.c. al detașamentului de poliție Anina, raportăm că azi dimineață 11 octombrie s-au lansat în Anina manifeste comuniste, bătute la mașină, adresate tineretului muncitor din Anina, îndemnându-i la grevă și contra mișcării legionare și a guvernului.

S-au luat măsuri pentru descoperirea colportorilor¹.
Pentru Șeful Poliției,

⟨indescifrabil⟩

Şeful biroului,
⟨indescifrabil⟩

■ Arhivele Statului județul Caraș Severin, fond Parchetul Tribunalului Caraș, Oravița dosar nr. 6/1940, f. 10.

1940 octombrie 14. **Ordin circular al Legiunii de jandarmi București către toate secțiile și posturile de jandarmi pentru intensificarea măsurilor luate împotriva propagandei comuniste ce se desfășoară în întreaga țară.**

Comunicat: Secții
și Posturi

Secret

Intrare nr. 427/27 oct. 1940

Ordin circular nr. 1204
din 14 octombrie 1940

În conformitate cu ordinul Inspectoratului Jandarmi București nr. 1204/940, binevoiți a cunoaște următoarele:

— Propaganda comunistă se desfășoară pe o scară întinsă, profitând de schimburile radicale care au loc în țară, iar acțiunea a trecut de la masa minoritară la masa românească.

— Se răspindesc manifeste în număr foarte mare, îndemnându-se atât lumea de la orașe cât și cea de la sate să se ridice contra actualului regim, care nu este decât continuarea dictaturii regale.

¹ Notă marginală a procurorului șef: „Se va raporta la timp“.

— În activitatea lor săt ajutați de împrejurări nefavorabile cu care trebuie să lupte guvernul.

— Materialul de propagandă răspîndit în ultimul timp ne arată că acțiunea comunistă se duce cu mari mijloace materiale, iar colportorii au rămas nedescoperiți.

Prin aceasta se face dovada că organele jandarmeriei care săt obligate a sta de veghe pentru astfel de elemente nu depun tot interesul în descoperirea autorilor.

Agenții comuniști săt lăsați să-și ducă mai departe activitatea lor prin toate mijloacele posibile în loc să fie împiedicați pentru a nu-și putea desăvîrși opera lor destrucțivă.

Cu începere de la primirea prezentului ordin șefii de secții și posturi vor supraveghea îndeaproape pe toți agenții comuniști identificați pînă în prezent și vor căuta pe toate căile și sub orice împrejurare a identifica pe noii aderanți și colportorii care răspîndesc manifeste, care au actele dresate se vor înainta Legiunii.

Comandantul Legiunii de Jandarmi București,
Căpitan
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului municipiul București, fond Legiunea de jandarmi București, dosar nr. 27/1940, f. 69.

106

1940 octombrie 20—21. Buletin informativ întocmit de Prefectura Poliției Capitalei privind procesul tipografilor care au lipit etichete cu lozinci comuniște.

Buletin informativ
de la 20—21 octombrie 1940

În ziua de 21 septembrie 1940 au fost înaintați cu actele de anchetă la Curtea Marțială a Comandamentului Militar al Capitalei numiții Popescu Constantin și Cristescu Gheorghe, originari din București, de meserie tipografi, ambii în serviciu la Imprimeriile Statului.

Primul a fost surprins pe cînd lipea etichete cu conținut comunist pe zidurile clădirilor din Șoseaua Giurgiului, iar secundul a fost dovedit că a primit acest material de la comunistul Georgescu Teohari, fost condamnat 10 ani închisoare pentru activitate comunistă, prin intermediul unui individ al căruia nume Cristescu a declarat că nu-l cunoaște.

Etichetele conțineau următoarele lozinci: JOS DICTATURA GARDISTĂ A MOȘIERILOR ȘI FABRICANȚILOR — TRĂIASCĂ REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ.

Judecîndu-se procesul sus-numiților în ziua de 14 octombrie au fost achitați, cu toate dovezile stabilite din cercetări, în sarcina lor.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 31.

140

1940 octombrie 24. **Informare a Inspectoratului General al Jandarmeriei despre răspîndirea unor manifeste comuniste în județul Brașov.**

Inspectoratul General al Jandarmeriei
Serviciul Jandarmeriei

În comunele Vama Buzăului și Întorsura Buzăului,
județul Brașov, s-au găsit manifeste comuniste

În ziua de 21 octombrie 1940 locuitorul Ioan I. Ciobanu a găsit un manifest comunist în pădurea Peri Acriș de pe teritoriul comunei Vama Buzăului.

Manifestul este scris pe hîrtie roșie format 15/11 cm, cu titlul: „Muncitori! La arme!”. Prin manifest se atacă mișcarea legionară și se îndeamnă muncitorii la neplata chiriilor și rezistență împotriva teroarei guvernului.

În aceeași zi au fost găsite 6 manifeste identice cu cele de mai sus în curtea unei femei din comuna Întorsura Buzăului.

Se transmite copie de pe manifest¹.

Informație sigură

Se continuă cercetările pentru identificarea
și arestarea colportorilor

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2 1940, f. 68.

1940 noiembrie 3. **Notă referitoare la manifestația organizată în Piața Obor.**

Notă întocmită de Corpul detectivilor
Privind manifestația organizată în
Piața Obor²

Urmare notei noastre informative din 2 noiembrie anul curent nr. 2636 referitoare la manifestația proiectată de organizația Partidului Comunist din București pentru astăzi dimineață la Piața Obor în cadrul acțiunilor revoluționare pentru ziua de 7 Noiembrie, aniversarea revoluției ruse, raportăm următoarele:

¹ Nu există în dosar.

² Una din acțiunile importante organizate de P.C.R. împotriva politicii de înfeudare politică, economică și militară a României față de Germania nazistă a fost organizarea demonstrației de la Obor.

Această demonstrație, la care au luat parte mii de oameni, prin lozincile imprimate („Jos fascismul!”, „Vrem independență națională!”, „Afară cu armata de ocupație!” etc.), a fost o doveză importantă a stării de spirit antinaziste a poporului român, o dovedă a hotărîrii sale ferme de a continua și intensifica, în condițiile deosebit de grele ale dictaturii lupta pentru recuștingarea drepturilor democratice și pentru redoborirea independenței și suveranității naționale a patriei.

La ora 8,45, grupurile de comuniști s-au concentrat de pe străzile lătărele din Șoseaua Pantelimon, mergind spre piață.

Au fost circa 80 participanți.

S-au ridicat din grupul manifestanților trei drapele roșii și placarde cu lozinci comuniști contra scumpelei. Intervenind organele militare și ale Prefecturii Poliției Capitalei, manifestanții au fost împriștași.

Au fost arseatați cca 30 comuniști, care au fost înaintați la Prefectura Poliției Capitalei pentru cercetări.

■ *Culegere de documente și materiale privind istoria României (1940 – 1944)*, București, 1978, p. 43.

109

1940 noiembrie 5, București. **Telegramă a ministrului plenipotențiar al Germaniei în România, W. Fabricius, referitoare la demonstrațiile antifasciste și antirăzboinice din București organizate de comuniști.**

Telegramm

Bukarest, den 5. Nov. 1940, 19,00 Uhr

Ankunft: den 6.Nov. 1940, 1,15 Uhr

Nr. 2000 vom 5.11

1) Etwa 100 Kommunisten demonstrierten Sonntag vormittag auf dem an der Peripherie der Stadt liegenden Obor-Platz. Polizei, die informiert war, versuchte Versammlung aufzulösen, dabei kam es zu Schiessereien, wobei ein Legionärpolizist schwer verletzt und heute gestorben. Ein Kommunist schwer verletzt, 20 verhaftet.

2) Sonntag abend erneute Demonstrationen, einige Kommunisten verhaftet.

3) Für 7. November grössere Kundgebungen geplant.

4) [...]. Kommunistische Bewegung zweifellos im Anwachsen, wenn auch noch nicht irgendwie gefährlich.

Fabricius

■ *Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A.-Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 7, T 120-176, c. 85558; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien, Bd. 4.*

Telegramă

București, 5 noiembrie 1940, ora 19,00

Sosire: 6 noiembrie 1940, ora 1,15

Nr. 2000 din 5 noiembrie

1) Circa 100 comuniști au demonstrat duminică dimineață în piața Obor, aflată la periferia orașului. Poliția, care a fost informată, a încercat să împriște manifestația, din aceasta s-au iscat împușcături, în urma cărora un polițist

legionar a fost grav rănit și astăzi a murit. Un comunist a fost grav rănit și 20 au fost arestați.

2) Duminică seara au avut loc din nou demonstrații, cîțiva comuniști au fost arestați.

3) Pentru ziua de 7 Noiembrie se proiectează manifestații mai mari.

4) [...] Mișcarea comunistă este, fără îndoială, în creștere, chiar dacă nu într-un fel periculos.

Fabricius

110

1940 noiembrie 7. **Telegramă cifrată a Inspectoratului General al Jandarmeriei către unitățile sale teritoriale despre accentuarea activității comuniste.**

Telegramă cifrată
Inspectorate de jandarmi
Legiuni teritoriale

Urmare la Ordinul circular secret nr. 36 010 din 29 octombrie 1940.

Activitatea comunistă se accentuează zilnic organizînd greve și sabotaje împotriva regimului legionar și ducînd o campanie provocatoare față de Germania.

Concentrați toate mijloacele contra propagandei comuniste și deosebit urmăriți automobilele suspecte fiind întrebuințate pentru răspîndirea manifestelor.

Cazurile pozitive se vor raporta imediat telegrafic Inspectoratului General al Jandarmeriei.

General
Vasiliu

nr. 36576 din 7.XI.1940

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1474, dosar nr. 38/1940, f. 43.

111

1940 noiembrie 7. **Informare a Inspectoratului General al Jandarmeriei despre răspîndirea în Ploiești a publicației comuniste intitulată „Tinăru luptător”.**

Inspectorat General al Jandarmeriei
Serviciul Jandarmeriei

În noaptea de 5—6 noiembrie crt. în jurul fabricilor de la periferia orașului Ploiești s-au răspîndit manifeste comuniste

În noaptea de 5—6 noiembrie crt. s-a răspîndit în jurul fabricilor de la periferia orașului Ploiești manifestul „Tinăru luptător”, organ al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, Secția România, purtînd data „septembrie 1940”.

Prin manifest se duce o vie propagandă contra regimului.

Se cere tineretului să formeze gărzi de autoapărare împotriva teroarei dezlănțuite de guvernul dictaturii militaro-gardiste.

Aceste manifeste ar fi fost aruncate dintr-o mașină tip militar, culoare închisă.

Informație sigură

Se fac cercetări pentru identificarea colportorilor

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264, dosar nr. 2/1940, f. 83.

112

1940 noiembrie 7 și 11. **Informare a Inspectoratului General al Jandarmeriei despre răspîndirea de manifeste comuniste în cartierul Apărătorii Patriei din București.**

Inspectoratul General al Jandarmeriei

Serviciul Jandarmeriei

În noaptea de 6/7 noiembrie crt.
s-au răspîndit manifeste comuniste
în cartierul Apărătorii Patriei —
București

În dimineața de 6 noiembrie crt., s-a găsit în curtea locuinței femeii Ionescu Seer din cartierul Apărătorii Patriei, strada General Dragalina nr. 4 un plic conținând un manifest comunist adresat către: *Toți muncitorii și țărani săraci ! Către toate femeile trudite și întregul tineret dornic de muncă și pace ! Către soldații asupriți și infomenți ! Către întregul popor exploatați și asupriți !*

Este semnat: „Comitetul de București al Partidului Comunist din România“.

Se ridică contra trupelor germane aflate în România care vor abate asupra țării pe lîngă alte greutăți și grozăviile bombardamentelor engleze.

Să se formeze comitete de acțiune și să se alunge perceptorul și jandarmul.

De asemenea s-au mai avizat 25 plicuri cu manifeste comuniste și în curtea locuitorului Stan Constantinescu unde se afla cantonat un pluton din Regimentul 30 Dorobanți.

Din investigațiunile făcute s-a constatat că în noaptea de 5/6 noiembrie crt. a fost văzută prin cartierul Apărătorii Patriei mașina nr. 8744 B. proprietatea Societății Anonime Anglo-Române în care se aflau pe lîngă șofer și două doamne [...]

Informație sigură
Cercetările sunt în curs

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar 1264/10, dosar nr. 2/1940, f. 80–81.

144

1940 noiembrie 8. Extras din buletinul informativ al Serviciului de informații și buletine către Secretariatul general al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la activitatea comunistă.

Acțiunea comunistă

Direcția Siguranței (8.XI., 3) — Ziua de 7 Noiembrie a decurs în liniște în Capitală; întreprinderile au funcționat normal; nu s-au înregistrat nici incidente nici încercări de manifestare.

La Iași s-au răspândit în noaptea de 6—7 câteva manifeste comuniste. La Galați au fost răspândite și lipite etichete cu lozinci comuniști. La Timișoara au fost atacate cu focuri, în timpul raziiilor, poliția, armata și poliția legionară. N-au fost răniți. Au fost arestați aproape toți agresorii: 16 persoane. Se cere internarea lor în lagăre.

În restul țării liniște.

Inspectoratul General al Jandarmeriei (7—8.XI.1940) — În comuna Crăciunel, județul Tîrnava Mică, s-au găsit manifeste comuniste la un sătean.

Inspectoratul General al Jandarmeriei (8.XI., 9) — Un lucrător de la Uzinele de gaz și electricitate a predat în ziua de 5 noiembrie două manifeste comuniste intitulate: „Ura șovinistă pregătește robia comună; jos cu cotropitorii germani și cu agenții lor gardiști“ și „Jos cu cizmele imperialiste de pe pămîntul Ardealului“, spunând că le-a găsit lipite pe stîlpii felinarelor din Capitală, el fiind lampagiu.

Inspectoratul General al Jandarmeriei (8.XI. p. 10) — Mașina care a fost văzută în noaptea de 5—6 noiembrie în cartierul Apărătorii Patriei și din care s-au aruncat manifeste comuniste, avea un număr fals. Cercetările continuă.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 40—41.

1940 noiembrie 9. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la activitatea comuniștilor din Constanța și București.

Acțiunea comunistă

Serviciul Poliției Sociale (8—9 XI. 1940, p. 9). În seara zilei de 3/4 XI a.c. în Constanța s-au răspândit manifeste comuniste în legătură cu sărbătorirea zilei de 7 Noiembrie 1940.

S-au luat măsuri de identificare a colportorilor.

Note informative interne, 9.XI. Conducătorii comuniști declară că nu s-a dat amploare manifestațiilor comuniști din România, cu prilejul zilei de 7 Noiembrie, din cauză că la 3 noiembrie s-a putut constata că autoritățile românești au luat măsuri drastice.

La 7 Noiembrie a avut loc o ciocnire la întretăierea dintre Calea Griviței și linia C.F.R. Constanța, unde un grup de comuniști și cîteva zeci de persoane cu steaguri roșii au încercat să manifesteze. Au fost împăraștiati.

Au fost răspândite manifeste comuniște intitulate: „Tineretul și ultimele evenimente”, în care este combătut regimul politic din țară.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 43—44.

115

1940 noiembrie 13. **Decret-lege prin care guvernul legionaro-antonescian stabilește măsuri pentru „asigurarea” ordinii publice și a intereselor statului.**

DECRET-LEGE

pentru reprimarea întrunirilor sau manifestațiunilor care urmăresc o acțiune cu caracter de uneltire împotriva ordinii sociale existente în stat.

Art. 1. Acci care determină sau iau parte la întruniri sau manifestațiuni prin care se urmărește o acțiune cu caracter de uneltire împotriva ordinii sociale existente în stat vor fi pedepsiți cu munca silnică de la 5—12 ani și degradarea civică de la 3—5 ani.

Dacă manifestațiunile cu caracter social vor fi însotite de acte de violență, pedeapsa va fi munca silnică de la 8—15 ani și degradarea civică de la 5—8 ani.

Art. 2. Infracțiunile prevăzute de această lege vor fi judecate după procedura de judecată a flagrantelor delictelor cuprinse în codul de procedură penală, chiar dacă nu sînt întrunite condițiunile cerute de art. 226 din acel cod.

Art. 3. Cînd infracțiunile de mai sus sînt comise de persoane de altă origine etnică decît cea română, sancțiunile prevăzute de art. 1 se vor dubla.

Art. 4. Orice dispozițiuni contrare prezentului decret-lege se abrogă.

Dat în București, la 13 noiembrie 1940

Conducătorul statului român
și
președintele Consiliului de Miniștri,
general Ion Antonescu
Ministrul Justiției
Mihai A. Antonescu

■ „Monitorul oficial”, partea I, nr. 267, din 13 noiembrie 1940, p. 6 423—6 424.

1940 noiembrie 13. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Date privind desfășurarea propagandei comuniste.

Acțiunea comunistă

Note informative interne, 13.XI:

Conducerea comunistă din Capitală a dat instrucțiuni pentru intensificarea propagandei, exploatajind toate dificultățile întâlnite de regimul legionar.

Continuă sablonarea cu lozincile: „Afară cu armata hitleristă cotropitoare”, „Jos dictatura militaro-gardistă provocatoare de război antisovietic”.

S-a dat circulară tuturor polițiilor pentru urgentă verificare.

Direcția Siguranței (12—13 XI 1940, p. 8) — Partidul comunist va lansa un manifest în cheștiunea deținuților de la Doftana.

Serviciul Poliției Sociale (12—13 XI 1940, p. 14) — În noaptea spre 12 XI. a.c. comuniștii au răspândit manifeste în cartierele Grant și Grivița din București.

Se fac cercetări.

Direcția Siguranței (12—13 XI 1940, p. 9) — În 11—12 XI. a.c., au fost răspândite în comuna Ieșenița, județul Caraș, manifeste comuniste.

Se fac cercetări.

■ Arhivele Statului, București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 45—46.

1940 noiembrie 14, Brașov. Raportul viceconsulului Ungariei la Brașov, Csópey Dénes, către ministrul de externe, Csáky István, privind declarația făcută de Iuliu Maniu lui Ion Antonescu asupra șindoielilor sale în victoria germană și necesitatea pregătirii unei a doua garnituri care în caz de nevoie să treacă de partea englezilor.

M. kir. alkonzulátus
Brassó
8/pol
1940

Brassó, p.t. Budapest
1940 november 14.
Tárgy: Maniuék erdélyi akciója

Maniu brassói bizalmásától, Suciu volt prefektustól ered az alábbi hír: Maniu a közelmultban felkereste Antonescu tábornokot és kifejtette előtte, hogy semmi sem biztos a nap alatt, így a tengely győzelme sem. Románianak tehát arra az eshetőségre is el kell készülnie, hogy idővel az angolok kerekednek felül és ezen orientációra való átállás véget feltétlenül szükséges hogy rendeletekre álljon egy második politikai garnitura, amely Romániát

szükség esetén az angol vizekre átevezné. Ma erre egyedül alkalmas csoport a régi parasztpárt kádere, amelyet ő, Maniu, még mindig a kezében tart. Maniu ezt követőleg azt kérte, hogy engedtessék meg részére a szabad szervezkedés.

Antonescu állítólag belátta Maniu érvélésének helyességét és biztosította őt, hogy szervekedésük elő nem fog akadályt gördíteni, amikor azonban Maniu ezen szóbeli igéretnek irásbeli megerősítését kérte, hogy a hatóságok előtt fedve legyenek, Antonescu ezt megtagadta. Hozzáfüzte azonban, hogy gondja lesz rá, hogy a hatóságok a Maniu-féle szervezkedési akciót jóindulatban kezeljék.

Eddig szól a Suciu környezetéből származó hírem.

A hír, bár fantasztikusnak látszik, ismerve a román kétszinűséget, nem tartható kizártnak, hogy Maniu és Antonescu között tényleg történt¹ (elszakadt a dokumentum, hiányzik a szó) azonban nem látszik valószínűnek, hogy a német csapatok jelenlétére, a vasgárdára és általában a jelenlegi román külpolitikai orientációra tekintettel megengednék Maniuék pártjának mozgolódását, feltehető, hogy ezt más formába fogják öltözhetni. Erre kitűnő cégről lehet a Maniu által alapított „Pro Transsylvania” román revíziós egyesület, amely az erők csoportosítását feltünés nélkül megteheti.

Ez a feltevésem nem látszik teljesen alaptalannak és egy alkalmas bizalmas egyén útján érdeklődtettem, hogy miként áll a „Pro Transsylvania” szervezése Brassóban.

Megállapításom szerint a „Pro Transsylvania” mozgalom élén az eddig politikailag nem szerepelt Dr. Nicolai Caliman áll, aki a román kulturális Astra — egyesület elnöki tiszttét tölti be és Maniu meghit bizalmasa. Nevezett egy román oldalról feltüntetett érdeklődésre azt közölte, hogy a „Pro Transsylvania”-ba még nem lehet belépni, mert az alapszabályokat november első hetében benyújtották ulyan, azonban még nem hagyták jóvá Bukarestbe és különféle nehézségeket támasztanak. De remélik, hogy egy-két héten belül a jóváhagyás meglesz és akkor egy brassói szervezetet felállítanak, amely falragaszokon fogja a lakosságot a mozgalomhoz való csatlakozásra felhívni.

A Caliman által jelzett nehézségek alatt valószínűleg a tengelyhatalmak érzékenységének kimélése érthető. Az a tény, hogy az egész mozgalmat Maniu tartja a kezében és politikailag eddig nem exponált egyéneket állítanak az élre, nyilvánvalóan csak el akarja terelni a figyelmét arról, hogy itt voltakép egy román belpolitikai akcióról van szó.

(aláírás nélkül)
m. kir. alkonzul

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 50, c. 376–377; Magyar Országos Levéltár Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Külügyminisztériumi levéltár. Külügyminisztérium. K 63 Politikai osztály általános iratai 1940-27/1 tétele.

Viceconsulatul regal ungar
Brașov
8 pol.
1940

Brașov p.t. Budapest
1940 noiembrie 14

Obiect: Acțiunea lui Maniu în
Transilvania

Știrea de mai jos provine de la confidentul lui Maniu, fostul prefect Suciu:

De curînd Maniu l-a vizitat pe generalul Antonescu și i-a arătat că astăzi nu este nimic sigur sub soare, în consecință nici victoria Axei. România trebuie deci să se pregătească și pentru alternativa în care englezii, cu timpul, vor avea supremăția, iar pentru înfăptuirea unei schimbări în direcția orientării de mai sus este neapărat necesar să dispună de o a doua garnitură politică, care, în caz de nevoie, să determine trecerea României în sfera de influență engleză. Singura grupare capabilă astăzi să înfăptuiască acest lucru o reprezintă cadrele vechiului partid tărănesc pe care el, Maniu, le are încă și acum în mînă. Ca urmare, Maniu a pretins să i se îngăduie să acționeze liber în vederea organizării.

După cît se aude, Antonescu a recunoscut justețea argumentelor lui Maniu și l-a asigurat că nu va pune piedici în calea organizării lor, dar cînd Maniu a cerut întărirea scrisă a promisiunii verbale, Antonescu a refuzat. El a declarat însă că va avea grijă ca autoritățile să privească cu bunăvoieță acțiunea de organizare a lui Maniu.

Atîta spun știrile provenite din anturajul lui Suciu.

Deși știrea pare a fi fantastică, nu este exclus, cunoscînd duplicitatea română, că între Maniu și Antonescu să fi avut loc cu adevărat (întîlnirea)...¹ dar nu pare a fi verosimil ca în condițiile prezenței trupelor germane, a Gărzii de fier și în general a orientării actuale a politiciei externe românești, să se admită că partidul lui Maniu să acționeze: se poate presupune că acest lucru se va face sub o altă înfățișare. Pentru aceasta ar fi o firmă excelentă asociația revizionistă română „Pro Transilvania”, fondată de Maniu, care ar putea face regruparea de forțe fără nici o vîlvă.

Această presupunere a mea nu pare a fi fără temei, și prin medierea unui confident capabil m-am interesat cum este organizată „Pro Transilvania” la Brașov.

După constatăriile mele, în fruntea mișcării „Pro Transilvania” se află dr. Nicolai Căliman, președintele Asociației culturale române Astra, care nu a avut pînă în prezent vreun rol politic și este confident fidel al lui Maniu. Numitul a declarat, la o tatonare venită ca din partea română, că în „Pro Transilvania” încă nu se pot face înscrieri, deoarece statutul încă nu a fost aprobat de București, deși a fost înaintat în prima săptămînă a lunii noiembrie, și întrucînt apar tot felul de greutăți. Dar speră că într-o săptămînă sau două va sosi aprobarea și atunci va fi creată și organizația din Brașov, care va chama, prin afișe, populația să se alăture acestei mișcări.

Prin greutățile semnalate de Căliman trebuie înțeleasă probabil menajarea sensibilității puterilor Axei. Faptul că întreaga mișcare se află în mîinile

¹ Text rupt.

lui Maniu și în fruntea ei se pune o persoană care nu s-a expus încă politic, urmărește desigur să sustragă atenția de la faptul că aici este vorba în esență de o acțiune de politică internă română.

Viceconsulul regal ungar
(fără semnătură)

118

1940 noiembrie 14. Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la semnalarea mișcării comuniste în diferite zone ale țării.

Acțiunea comunistă

Direcția Siguranței (13—14 XI. 1940, p. 17)

În 12.XI. a.c. poliția Deva a arestat doi agenți comuniști, care aveau misiunea de a organiza mișcarea comunistă în județul Hunedoara.

Direcția Siguranței (13—14.XI. 1940, p. 14)

Avocatul comunist Athanasie Joja, eliberat recent din lagărul de internare de la Caracal, și-a reînceput activitatea în cadrul mișcării comuniste din București.

Este ținut sub observație.

Direcția Siguranței (13—14 XI. 9140, p. 15)

În cercul conducătorilor comuniști din București, noua lege pentru reprimarea întruruirilor și manifestațiunilor cu caracter politic, este considerată ca fiind îndreptată, în primul rînd, împotriva activității partidului comunist din țară. În acest scop, s-au luat anumite măsuri de prevedere, pentru a ocoli dispozițiile legii amintite.

Buletinul Inspectoratului General al Jandarmeriei (13—14.XI.1940, p. 10)

În noaptea de 10/11 noiembrie a.c., în orașul Galați s-au răspândit manifeste comuniste.

Se fac cercetări.

Buletinul Inspectoratului General al Jandarmeriei (13—14 XI. 1940, p. 11)

În noaptea de 6—7 XI a.c. la Bocșa Montană, județul Caraș, au fost arestați trei comuniști.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 47—48.

1940 noiembrie 15. **Extras din buletinul informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri referitor la acțiuni ale comuniștilor din București, Iași și din județul Ilfov.**

Acțiunea comunistă

Serviciul Poliției Sociale (14—15.XI.1940, p. 20)

Comitetul local al partidului comunist din Ilfov a răspândit un manifest muncitorilor C.F.R., care sănătățează îndemnați la manifestații de stradă.

Direcția Siguranței (14—15.XI.1940, p. 23)

În noaptea de 4—5.XI. a.c., la Iași s-a descoperit o tipografie comunistă.

Serviciul Poliției Sociale (13—14 XI.1940, p. 16)

Din cercetările comuniștilor au arătați s-a descoperit organizația tinereții comunistă din Capitală, cu ramificațiile sale, precum și mijloacele de activitate. Au fost arătați pînă în prezent 15 tineri evrei. Cercetările continuă.

Note informative interne (15.XI)

Se răspîndesc manifeste comuniste în care se protestează împotriva ocupației germane și împotriva scumpetei, cerînd salarii pentru muncitori în raport cu prețurile de azi.

Conducerea comunistă a dat diferite instrucțiuni, cerîndu-se săbzonarea lozincilor comuniste, agitația pe chestiunea scumpetei, constituirea de gărzii de autoapărare comunistă; recomandă apoi abținerea de la orice contact cu membrii partidului eliberați în urma recentelor arestări.

La Atelierele Grivița continuă agitația comunistă.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42 1940, f. 50—51.

1940 noiembrie 25. **Extras din buletinul informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri referitor la acțiuni ale comuniștilor din Capitală, Reșița, Iași, Turnu Severin.**

Acțiunea comunistă

Serviciul Poliției Sociale (24—25. XI. 1940, p. 16)

Partidul comunist intenționează să transforme procesul celor 19 comuniști arestați cu ocazia manifestației de la Obor în proces politic.

Direcția Siguranței (24—25.XI.1940, p. 2).

În noaptea de 22/23 XI. a.c. pe zidurile uzinelor Reșița au fost săbzonate lozinci comuniste.

Poliția din Reșița face cercetări pentru descoperirea autorilor.

Direcția Siguranței (24—25.XI. 1940, p. 1)

În noaptea de 22—23 noiembrie a.c., la Iași au fost răspândite un număr restrîns de manifeste comuniste.

Se fac cercetări.

Buletinul Inspectoratului General al Jandarmeriei (24—25 XI.1940, p. 16)

Pe șantierul naval de la Turnu Severin se face propagandă comunistă.

Se supraveghează acțiunea.

Direcția Siguranței (24—25.XI.1940, p. 30)

Avocatul comunist Lucrețiu Pătrășcanu din București acordă ajutoare bănești pentru comuniștii din lagăr.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 54—55.

121

1940 noiembrie 28. Notă informativă despre răspândirea unor manifeste comuniste în atelierul C.F.R. Pașcani.

Acțiunea comunistă

Note informative interne (28. XI)

În atelierele C.F.R. Pașcani s-au răspândit manifeste comuniste în care regimul legionar este acuzat că a „măcelărît țărani și muncitori”, că a aservit țara germanilor imperialiști și că, prin adeziunea la pactul tripartit, România a devenit un focar de tulburări la dispoziția Reichului și a Italiei, care vor să aprindă războiul în Balcani. Manifestul cere „un guvern popular ales de popor”.

■ Arhivele Statului, București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 56.

122

1940 noiembrie 30. Notă a Serviciului special de informații despre instrucțiunile date de conducerea P.C.R. pentru stabilirea de legături cu cadre ale Partidului Național-Țărănesc în vederea organizării opoziției contra regimului legionar.

NOTĂ
30 noiembrie 1940

Partidul Comunist și colaborarea cu național-țărăniștii

Conducerea centrală a Partidului Comunist din România a dat instrucțiuni elementelor subordonate spre a stabili legături cu cadrele inferioare ale Partidului Național-Țărănesc pentru a organiza opoziția contra regimului

legionar, speculîndu-se diferitele cazuri petrecute în unele comune ca Tărtășești unde propaganda comunistă pretinde că au avut loc conflicte între săteni și legionari.

Cercurile superioare comuniste mai pretind că unele elemente național-țărănești desfășoară actualmente o activitate clandestină, unele trecînd chiar peste voința lui Maniu.

Se citează în acest sens de către cercurile comuniste unele nume ca Mihăileanu, Găvănescu și Mateescu care — susțin comuniștii — ar fi cerut încă de mai mult timp să li se dea însărcinarea spre a conduce o mișcare clandestină, însă Maniu a evitat a se pronunța, răspunzînd că va avea autorizarea de la general Antonescu de a putea organiza comitete pe județe, însă nu și la sate.

Sursă serioasă

În curs de verificare
Comunicat și Marelui Stat Major.

■ Arhivele Statului București, Fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2/1940, f. 92.

123

1940 noiembrie. Note informative interne înaintate Președinției Consiliului de Miniștri referitoare la manifestări antihitleriste și antidictoriale.

P.C.M. — B.I. nr. 22/7.XI.1940

Direcția Siguranței (6—7 XI.1940, p. 21)

La Galați și Brăila s-au răspîndit numeroase manifeste și lozinci comuniști.

P.C.M. — B.I. nr. 22/7.XI.1940

Insp. Gl. al Jandarmeriei (nr. 710, 7.XI)

În noaptea de 6—7 noiembrie a.c. s-au răspîndit în Focșani manifeste comuniști cu titlul următor: „Cetăteni, luptați pentru alungarea armatei germane care ne flămînzește și ne răpește independența”.

P.C.M. — B.I. nr. 22/7.XI.1940

Insp. Gl. al Jandarmeriei (nr. 710, 7.XI)

La intrarea în portul Constanța, la poarta nr. 6, grănicerii au găsit în dimineața zilei de azi un steag roșu atîrnat pe stilpul de telegraf.

A fost predat poliției legionare.

P.C.M. — B.I. nr. 22/7.XI.1940

Bul. Insp. Gl. al Jandarmeriei (6—7 XI.1940, p. 6)

În noaptea de 5—6 XI. a.c. în jurul fabricilor de la periferia Ploieștiului s-au răspîndit manifeste comuniști.

P.C.M. — B.I. nr. 27/12.XI.1940

Note informative interne (12.XI)

Dr. Maniu și-a stabilit legături permanente, prin corespondență cu unii fruntași ardeleni din Ardealul ocupat, care îi raportează despre situația de

acolo și starea de spirit a românilor. Dl Maniu socotește necesară o acțiune susținută a fruntașilor opoziției în favoarea românilor din Ardealul cedat, cu atât mai mult cu cît — după părerea sa — conducătorii regimului nu pot duce o asemenea acțiune din pricina susceptibilității Axei.

P.C.M. — B.I. nr. 27/12.XI.1940

Note informative interne (12.XI.)

Săptămâna trecută au avut loc mai multe întrevederi între dnii Barbu Știrbei și Dinu Brătianu. S-ar fi discutat problema adaptării Partidului Liberal la realitățile politice de zi. Dl. Știrbei socotește că este o greșală colaborarea Partidului Liberal cu cel Național-Țărănesc. În politica externă D-sa crede că Partidul Liberal trebuie să stea într-o rezervă totală, așteptînd limpezirea situației internaționale, fără a se pronunța pentru nici una din cele două tabere în luptă.

P.C.M. — B.I. nr. 27/12.XI.1940

Serv. Poliției Sociale (11—12.XI.1940, p. 14)

În București au fost descoperite mașini de imprimat și materialul folosit de comuniști, pentru imprimarea de lozinci și manifeste ale partidului comunist.

P.C.M. — B.I. nr. 27/12.XI.1940

Bul. Insp. Gen. al Jandarmeriei (11—12.XI.1940, p. 7)

În noaptea de 5—6 XI.a.c. în comuna subordonată Fratelia — Timișoara s-au răspîndit manifeste comuniste.

P.C.M. — B.I. nr. 28/13.XI.1940

Note informative interne

Un manifest antilegionar intitulat „Români cu dragoste de țară” și semnat „Deșteaptă-te române!” a fost trimis la diferite adrese din țară pe calea poștei.

P.C.M. — B.I. nr. 28/13.XI.1940

Serv. Poliției Sociale (12—13.XI.1940, p. 7)

Dl Maniu este nemulțumit de întîrzierea acordării autorizației de funcționare pentru asociația „Pro Transilvania”. Dl Dinu Brătianu crede că asociația poate activa și fără autorizație.

P.C.M. — B.I. nr. 28/13.XI.1940

Note informative interne (13.XI.)

Continuă săblonarea cu lozincile „Afară cu armata hitleristă cotropitoare”, „Jos dictatura militaro-gardistă provocătoare de război antisovietic”

P.C.M. — B.I. nr. 30/15.XI.1940

Note informative interne (15.XI)

Fruntașii național-țărăniști au discutat decretele pentru interzicerea oricărui acțiuni politice neoficiale. Dl. Maniu a preconizat un memoriu prezentat de liberali și național-țărăniști domnului general Antonescu, în care să se arate că interesul țării nu admite o astfel de casare a oricărei activități politice.

Fruntașii liberali socot de asemenea că nu este interesul țării ca mișcarea legionară să deschidă acum lupta împotriva Partidului Liberal și a celui Național-Țărănesc.

P.C.M. — B.I. nr. 30/15.XI.1941

Serv. Poliției Sociale (14—15.XI.1940, p. 4)

În 14.XI. a.c. a început să se răspîndească în București al patrulea manifest semnat „Ardealul”, provenit din cercurile național-țărănistă și liberele. Manifestul s-a distribuit și în provincie. În manifest se face o propagandă iredentistă, pentru recucerirea Ardealului cedat Ungariei.

P.C.M. — B.I. nr. 20/15.XI.1940

Direcția Siguranței (14—15.XI.1940, p. 23)

În noaptea de 4—5.XI. a.c. la Iași s-a descoperit o tipografie comunistă.

P.C.M. — B.I. nr. 30/15.XI.1940

Note informative interne (15.XI.)

Se răspîndesc manifeste comuniste în care se protestează împotriva ocupației germane și împotriva scumpelei, cerînd salarii pentru muncitori în raport cu prețurile de azi.

P.C.M. — B.I. nr. 30/15.XI.1940

Note informative interne (15.XI)

La Atelierele Grivița continuă agitația comunistă

P.C.M. — B.I. nr. 31/16.XI.1940

Note informative interne

Un manifest comunist a fost răspîndit prin cartierele muncitorești din Capitală, în care se cere eliberarea deținuților antifasciști din închisorile românești.

P.C.M. — B.I. nr. 31/16.XI.1940

Bul. Insp. Gen. al Jandarmeriei

În 13.XI. a.c., comuniștii au răspîndit manifeste în comuna suburbană Principale Nicolae, Ilfov.

P.C.R. — B.I. nr. 32/17.XI.1940

Bul. Insp. Gen. al Jandarmeriei (16—17.XI.1940, p. 7)

În 4.XI. a.c. în comuna Motăței, județul Dolj, s-au răspîndit manifeste comuniste.

P.C.M. — B.I. nr. 33/17.XI.1940

Dir. Siguranței (17—18.XI.1940, p. 2)

Poliția Mediaș, în 13.XI. a.c., a descoperit la fabrica I.R.T.I. manifeste comuniste. S-au arestat mai mulți comuniști.

■ Arhiva Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 59—68.

1940 noiembrie. Sinteză contrainformativă a Marelui Stat Major înaintată Președinției Consiliului de Miniștri referitoare la propaganda comunistă în rîndurile armatei.

Acțiuni subversive îndreptate contra armatei

Propaganda comunistă

Intensificată în ultimul timp, în proporții necunoscute, propaganda comunistă speculează toate lipsurile inerente vremurilor prin care trecem.

Ca rezultat al acestei propagande subversive, în rîndurile oștirii, s-au semnalat cazuri de:

- reclamațiuni scrise — colective;
- refuz de a urma unitatea;
- refuz de a primi mîncarea;
- dezertări, părăsindu-se materialul de pe poziție;
- îmbarcarea în tren, cu armament, în intențiunea de a merge la București ca să ceară a fi desconcentrați;
- neprezentarea la concentrare sau din concedii.

S-au luat măsuri de organele militare, în colaborare cu autoritățile civile, pentru arestarea agentilor comuniști.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 69.

1940 decembrie 1—2. Notă informativă privind activitatea comunistă din București, Mediaș, Sibiu.

Acțiunea comunistă

Serviciul Poliției Sociale (1—2. XII. 1940, p. 19)

Partidul comunist organizează echipe care să şablonizeze pe ziduri lozinci contra regimului.

S-au luat măsuri pentru prinderea lor.

Serviciul Poliției Sociale (1—2.XII.1940, p. 20)

Trei comuniști dovediți că au strîns bani pentru deținuții de la Doftana au fost înaintați Curții Marțiale.

Serviciul Poliției Sociale (1—2.XII. 1940, p. 10)

Comuniștii spun că parada germană din 2. XII a.c. este preludiul protecțoratului german în România.

Note informative interne (2.XII)

În Capitală s-a răspîndit un manifest comunist, îndreptat împotriva regimului „militaro-gardist“.

În 18.XI. a.c. la Mediaș a fost descoperită o organizație comunistă. În urma cercetărilor făcute, s-a descoperit că aceasta avea legături cu organizația comunistă din Sibiu. Membrii organizației comuniste din Sibiu au fost și ei arestați.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 70–71.

126

1940 decembrie 4. Scrisoare a lui Iuliu Maniu către Ion Antonescu în care, referindu-se la starea de indignare și de revoltă care a cuprins toate straturile societății românești, își exprimă îngrijorarea față de situația internă a țării.

Domnule general,

Țin să vă mulțumesc pentru amabilitatea ce ați avut de a ne primi, pe dl I. Mihalache și pe mine, îndată după săvîrșirea revoltătoarei crime împotriva mult regretatului nostru prieten Virgil Madgearu, de a asculta cuvintele noastre de durere și indignare și de a împlini dorința exprimată pentru înmormântarea lui creștinească.

Tragica întîmplare a asasinatelor săvîrșite în ultimul timp și a goanei deschise contra atîtor persoane din viața publică prezintă simptomele unei dezagregări sufletești și ale unei disoluții sociale a cărei continuare trebuie stăvilită cu toată hotărîrea.

Ca unul care urmăresc cu atenție curentele și simptomele vieții publice, ca unul care în situația ce am în viața politică simt că mă apasă o răspundere și care doresc ca ocîrmuirea domniei voastre să aibă rezultate mulțumitoare pentru țară, învingînd greutățile ce se anunță, sănăt dator să vă expun adîncă îngrijorare ce mă stăpînește.

Situația internă a început să alunece spre povîrnișul unei anarhii după care, dacă ea va dăinui nu poate urma decît disoluția și ocuparea țării nu numai de actuala oștire de „instructori”, dar și de altele care vor veni fățis cu titlul de ocupanți. Astfel în loc de a opri dezmembrarea țării, începută sub regele Carol al II-lea săntem amenințăți ca ea să continue.

Desigur vi s-a raportat despre starea sufletească de indignare și de revoltă, despre panica și defetismul ce domnesc astăzi în toate straturile societății românești. Este foarte semnificativ că la această stare sufletească participă în chip deosebit țărăniminea și clasele de jos, care văd în faptele petrecute presemnele falimentului clasei conducătoare și ale prăbușirii a însăși organizației de stat.

Deosebit de dureros este însă începutul de dezagregare ce se manifestă în organul cel mai viril și cel mai nobil al corpului național, în oștire. Cu nervii extenuați de lungile suferințe ale concentrărilor și mobilizării zadarnice, cu rezultate dureros de umilitoare și demoralizatoare, disciplina trupei este în decădere, iar ofițerii la rîndul lor după ce au pierdut încrederea în fermitatea conducerii de stat, văzîndu-și pînă și cariera în primejdie, cu perspectiva unei

grave crize financiare, prevăd timpuri tot mai întunecate pentru viitorul ăstirii și al țării.

Fără îndoială că asasinatele din noaptea de 26 spre 27 noiembrie 1940 au constituit semnalul unui proces de descompunere care în puține zile a făcut progrese uimitor de repezi. Opera a trei generații glorioase care au creat de la revoluția din 1848 pînă la Unirea din 1918 România Mare, este în pericol de a se prăbuși.

Acest proces de disoluție capătă un ritm accelerat îndeosebi prin faptul că asasinii nu sunt descoperiți, urmăriți sau pedepsiți nici azi, a șaptea zi după crime, iar complicitii lor justifică, aprobă, ba chiar preamăresc crimele săvîrșite. În tot cazul pînă în momentul de față nu s-a dat publicitatea nici un comunicat despre mersul cercetărilor din care cauză opinia publică are impresia că decretele prin care s-au stabilit sancțiuni severe pentru asemenea cazuri nu se pun în aplicare, iar răufäcătorii și atentatorii sunt încurajați. Sentimentul de nesiguranță a devenit general și nu este întrecut decit de indignarea celor care mai au simț pentru ordinea de drept și de încrăciunirea patrioților care deplîng starea de decadență a Țării Românești.

Aveți dreptate, domnule general, să spuneți la Alba Iulia că multă lume este vinovată pentru aceste stări de lucruri, dar cred că era cu dreptate să constatați tocmai la Alba Iulia că eu, partidul pe care-l prezidez și prietenii mei, care azi sunt în parte amenințați și ei, nici nu am „colaborat” cu regimul trecut, nici nu am „tăcut” față de evenimentele ce s-au desfășurat în anii din urmă.

Cînd după căderea guvernului lui Tătărăscu în decembrie 1937 regele Carol al II-lea a însărcinat pe Octavian Goga să formeze un guvern predicatorial, el nici nu a încercat să-mi propună colaborarea. Cînd în februarie 1938, după concedierea lui O. Goga, regele a hotărît să formeze primul guvern dictatorial făță el a apelat la toți foștii prim-miniștri, oferindu-le colaborarea. Dintre aceștia eu am fost singurul care, fiind chemat în audiență, am refuzat accesată problematică onoare. Cu această ocazie, li s-a oferit și dlor dr. Nicolae Lupu și I. Cămărășescu portofolii pe care însă le-au refuzat. De asemenea s-au făcut mai tîrziu propunerî ademenitoare prietenilor noștri Sever Bocu, Aurel Dobrescu și Ghiță Popp, care asemenea au refuzat, iar grupul Călinescu (Potîrcă, Ralea, Ghelmegeanu, Andrei) a fost eliminat din partid îndată după intrarea în guvern.

Nevoind să avem nimic comun cu regimul regelui Carol al II-lea, senatorii de drept ai Partidului Național-Țărănesc au refuzat să-și exercite mandatul în condițiile create de acel regim, mandat recunoscut de Înalta Curte de Casătie și confirmat din nou și de pseudoconstituția din 1938, spre a nu colabora nici măcar în calitate de opozitie cu un regim care pentru noi era absolut evident că va duce țara la un dezastru extern și intern sigur, prezis în mod formal și repetat de subsemnatul. Această atitudine a noastră a devenit încă și mai dîrză după asasinarea fruntașilor legionari și după masacrul din septembrie 1939, crime contra căror am ținut să protestez astăzi în public cît și prin memorii speciale adresate direct Suveranului.

Tot atât de puțin mă poate atinge acuzația că aş fi „tăcut” alături de toți oamenii politici și alături de cler și ăstire în față nemaipomenitelor crime și abuzuri săvîrșite de regele Carol, de guvernele lui și de camarila lui.

În curs de trei ani am înaintat regelui Carol patru memorii și am dat publicitatea, socotind numai pe cele mai importante, peste cincizeci de cuvîntări,

declarații și interviuri, care, fiind oprite de cenzură, eu le-am transmis Curții Regale pe toate și le-am răspîndit heliografiate în public, din care cauză am fost dus și în fața Consiliului de Război. Am luat asupra tot riscul convingerilor mele pe care le-am manifestat pe față și în auzul tuturor, inclusiv al emisarilor regali însărcinați să mă sondeze. Am încurajat și am protejat pe toți cei de o părere cu mine și am apărat față de crimele și nelegiuirile regelui Carol și pe adversarii mei politici.

Cred prin urmare că este justă dorința mea ca conducătorul statului în manifestările lui publice să nu mă implice pe mine și partidul meu ce prezidez, prin generalizare, în răspunderea colectivă a faptelor criminale sau a tăcerilor vinovate și lașe din ultimii trei ani. Conștiința mea este liniștită și opinia publică a țării știe că eu nu am greșit și că eu nu am tăcut. De opt ani sînt în război politic fățis cu regimul regelui Carol, iar domnia voastră, domnule general știiți mai bine ca oricine că am luat hotărîrea să nu mă suport domnia regelui Carol și că am procedat în consecință.

Nu este însă vremea acum de a face istorie; ea se va scrie la timpul său.

În momentul de față, țin însă să protestez și în scris contra sălbăticilor ce s-au făptuit, în contra asasinării prietenului meu Virgil Madgearu, om de o excepțională valoare științifică și națională, și a marelui profesor Nicolae Iorga, care, deși mi-a fost înverșunat adversar politic, totuși am recunoscut totdeauna că a avut merite neșterse în evoluția gîndirii naționaliste românești și care a fost o podobă a științei naționale și universale. Respectul ce am avut pentru meritele lui științifice și naționale m-a determinat să nu ripostez niciodată la nenumăratele lui atacuri îndreptate împotriva mea.

Din parte-mi domnule general, vă adresez rugămintea — și acesta este scopul principal al rîndurilor de față — să nu întîrziati nici o clipă pentru a restabili autoritatea puterilor constituite în stat, să dați serviciile de menținere a ordinii publice în mîini competente și să faceți prin toate mijloacele ca cetățenii de orice categorie să redobîndească siguranța averii și a vieții lor, pentru ca astfel să poată continua munca productivă atât de necesară organismului social și economic. Domnia voastră, domnule general, veți găsi desigur mijlocul potrivit acestui scop. În ceea ce mă privește pe mine, eu urmez a crede, precum știiți, că singura cale este respectarea ordinii legale, a vieții constituționale și a libertăților cetățenești.

Deodată cu acest protest, vă rog pe domnia voastră, să dați la lumină pe cei vinovați și aceasta nu numai pentru a restabili ordinea de drept în stat, și pentru a da și o satisfacție opiniei publice și pentru a reface, întrucît se poate, reputația țării noastre adînc compromisă.

Nu se mai pot trece sub tăcere crimele săvîrșite, nici nu pot fi tăinuiți făptuitorii fără ca lumea civilizată să rostească verdictul ei zdrobitor asupra statului nostru, acuzîndu-l că el ori nu este în stare să descopere două grupuri de cîte cinci atențatori care au săvîrșit faptele lor la lumina zilei, ori că chiar organele statului ascund pe făptuitori.

În ce privește masacrul de la închisoarea Jilava¹, cu toată revolta explicabilă a făptuitorilor, cred totuși că dacă nu un sentiment de umanitarism, dar măcar buna reputație a țării ar fi cerut ca autoritățile în drept să aplice măsurile cuvenite.

¹ În noaptea de 26 spre 27 noiembrie 1940, au fost masacrați în închisoare de la Jilava, ca și în alte locuri, peste 60 de deținuți politici.

Vă rog în sfîrșit, domnule general, să dispuneți cenzurii să permită publicarea anunțurilor de deces ale regreților Virgil Madgearu și Nicolae Iorga și publicarea dărilor de seamă despre decursul funeraliilor împreună cu discursurile rostite pentru ca pe de o parte țara să cunoască fapta domniei voastre creștinească de a fi dat curs liber înmormântării acestor valoroși bărbați ai țării și pentru ca pe de altă parte ea să cunoască sentimentele de pietate și gratitudine ale familiei și ale prietenilor lor față de cei decedați, care sănătății unor credințe, iar nu criminali urmăriți de legile țării și condamnați de opinia publică.

Vă rog, domnule general, să primiți încredințarea înaltei mele stime și considerațiuni.

Iuliu Maniu
președintele Partidului
Național-Țărănesc

București, 4 decembrie 1940

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 49/1940, f. 2-5.

127

1940 decembrie 9. **Ordin de informații în legătură cu semnalarea răspândirii de manifeste comuniste în București.**

Inspectoratul Jandarmeriei București
După nota informativă **⟨nr⟩ 220,**
din 5.XII.1940, a Siguranței Ilfov

Ordin de informații nr. 135
din 9 decembrie 1940

Acest inspectorat defișează următoarele informații:

În ultimul timp în București s-au găsit răspândite și lipite pe stâlpuri de telegraf manifeste comuniste pe care era scris: „Afară cu armata hitleristă cotropitoare”, iar dedesubt desenat secera și ciocanul. Tot pe manifeste mai jos, se află scris: „Jos dictatura militară gardistă, provocatoare de război antisovietic”.

Luați urgente măsuri și verificați dacă pe raza acelui Legiuni s-au răspândit sau afișat asemenea manifeste.

Inspector Jandarmeria București,
Lt. colonel
⟨indescifrabil⟩

Şeful Biroului Politic,
Maior
⟨indescifrabil⟩

■ Arhivele Statului, București, Fond Ministerul de Interne, Inventar nr. 1474, dosar nr. 26 vol. I, f. 52.

160

1940 decembrie 12. **Informare, preluată după agenția de presă Reuter, trimisă Serviciului I din Ministerul de Externe german, privind actele de sabotaj din zona petroliferă din România.**

29.12.40

1. Sabotageakte im rumänischen Petroleumgebiet
London (Reuter)

Sabotageakte, die zu Bränden, Explosionen und Entgleisungen von Güterzügen führten, sind fast täglich in den rumänischen Petroleumgebieten verübt worden, wie der Korrespondent der unabhängigen französischen Agentur in Istanbul meldet. Diese Zwischenfälle dauern trotz zahlreicher Verhaftungen von Kommunisten und Verbannungen von Juden aus dem Petroleumgebiet an, fügt der Korrespondent hinzu, der zehn solcher Sabotageakte anführt.

V2 Schl/Te.0100

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virgina, r. 41, T 77—604, c. 1788927; Oberkommando der Wehrmacht, Wehrwirtschafts und Rüstungsamt, Wi/Ic 4.57.

29 decembrie 1940

1 Acte de sabotaj în zona petroliferă română
Londra, *⟨Agenția⟩* Reuter

Acte de sabotaj care duc la incendii, explozii și deraierea trenurilor de marfă au loc aproape zilnic în regiunile petrolifere române — după cum informează corespondentul Agenției franceze independente din Istanbul. Aceste incidente persistă în ciuda numeroaselor arestări de comuniști și a expulzărilor de evrei din zona petroliferă — adăugă corespondentul, care menționează 10 acte de sabotaj de acest fel.

V2 Schl/Te.0100

1940 decembrie 13. **Ordin circular al Legiunii de jandarmi București în legătură cu urmărirea echipelor de comuniști care răspindesc lozinci anti-legionare.**

Intrare nr. 562/15. XII. 1940

Ordin circular nr. 1565
din 13 decembrie 1940

Inspectoratul General al Jandarmeriei cu ordinul nr. 38 358/940, ne sesizează că Partidul Comunist a dat instrucțiuni comitetului local din București să organizeze în cartierele muncitorești șablonarea lozincilor JOS GUVERNUL

ASASIN, JOS GUVERNUL GĂRZII DE FIER, pe zidurile clădirilor, în special la fabrici și pe gardurile de la atelierele C.F.R. Grivița, S.T.B., Regie și Pirotehnia Armatei, în modul următor:

Echipele de sablonare vor fi alcătuite numai din simpatizanți comuniști și din cîte trei oameni, unul însărcinat cu această muncă, iar ceilalți doi cu observarea pe teren și autoapărare, spre a nu fi surprinși de organele polițienești.

Urmăriți asemenea echipe, raportind cazurile concrete imediat Legiunii.

Comandantul Legiunii de Jandarmi
București
Căpitan,
(indescifrabil)

■ Arhiva Statului municipiul București, fond Legiunea de Jandarmi București, dosar nr. 27/1940, f. 77.

130

1940.decembrie 14. **Ordin de informații al Legiunii de jandarmi București privind răspindirea de manifeste comuniste în capitală.**

Comunicat: Secții și Posturi
22.XII.1940, nr. 133

Secret
Raportat Legiunii

Ordin de informații nr. 137
din 14 decembrie 1940

Inspectoratul Jandarmi București cu ordinul de informații nr. 135/1940 face cunoscut că deține următoarele informații:

În ultimul timp în București s-au găsit răspîndite și lipite pe stîlpii de telegraf manifeste comuniste pe care era scris: „Afară cu armata hitleristă cotropitoare”, iar dedesubt desenate secera și ciocanul. Tot pe manifeste mai jos se află scris: „Jos dictatura militaro-gardistă, provocatoare de război antisovietic”.

Verificați imediat dacă și pe teritoriul acelei formații s-au răspîndit asemenea manifeste, iar rezultatul se va raporta „urgent Legiunii”.

Comandantul Legiunii de Jandarmi București,
Căpitan,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului municipiul București, fond Legiunea de jandarmi București, dosar nr. 25/1939, f. 54.

162

1940 decembrie 15. **Raport al Direcției Siguranței către ministrul afacerilor interne referitor la procesul comuniștilor din Mediaș și Sibiu.**

Direcția Siguranței

15 decembrie 1940

Ora 8

Verificat

Situația
de la 14 la 15 decembrie 1940

Urmare notei informative din Buletinul general al zilei de 14 decembrie a.c. — p. 10 — Inspectoratul Craiova raportează că Tribunalul militar al Corpului I Armată a pronunțat sentință în procesul comuniștilor din Mediaș și Sibiu. Un număr de 15 comuniști [...] au fost condamnați la pedepse variind între 1 și 4 ani închisoare, iar restul de 14 au fost achitați.

■ Archivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 73.

1940 decembrie 18. **Extras din decretul-lege privitor la desființarea breslelor.**

DECRET — LEGE
pentru desființarea breslelor de lucrători, funcționari particulari
și meseriași¹

Art. 1. Toate breslele de lucrători, funcționari particulari și meseriași, constituite și recunoscute în baza legii pentru recunoașterea și funcționarea breslelor de lucrători, funcționari particulari și meseriași, publicată în „Moni-

¹ Instaurarea la 6 septembrie 1940 a dictaturii militaro-fasciste a avut repercusiuni grave asupra tuturor categoriilor de oameni ai muncii din țara noastră. Este perioada în care printr-o serie de legi adoptate vor fi înăspriate măsurile de represiune, vor fi înălțurate ultimele forme de guvernare constituțională. Dictatura militaro-fascistă va îngrădi la maximum ultimele drepturi și libertăți cetățenești.

Astfel, împotriva breslelor constituite de dictatura regală — care au reprezentat în cele din urmă datorită tacticii elastice aplicate de comuniști, socialiști și social-democrați importante forme de organizare la nivelul întregii țări a mișcării revendicative — se va declanșa ofensiva legionară. Dezvoltarea acțiunilor organizate prin intermediu breslelor a stîrnit riposta autorităților care au săcăt tot posibil pentru a le lichida. Cu toate că din sondajele săcute în numeroase întreprinderi din diverse orașe ale țării reiese cu claritate dorința clasei muncitoare de menținere a ultimei forme de organizare legală, guvernul antonescian a decretat, la 18 decembrie 1940, abrogarea legii din 12 octombrie 1938.

Dizolvarea breslelor a însemnat lichidarea oricărui drept de asociere profesională, fapt ce s-a răsfrințit în mod negativ asupra capacitatei de luptă organizată a clasei muncitoare, mai ales după militarizarea întreprinderilor și decretarea zilei de muncă de 10—12 ore pe timp de război.

torul oficial" nr. 237 din 12 octombrie 1938, cu modificările ulterioare precum și uniunile lor, săn și rămîn desființate, pe data publicării prezentului decret-lege [...]

Art. 4. O comisiune compusă din: inspectorul-șef al regiunii respective de inspecție a muncii, președintele Camerei de muncă locale sau un delegat al său și administratorul finanțier respectiv de încasări și plăți, sau un delegat al acestuia va prelua întreaga avere a organizațiilor profesionale desființate prin decretul-lege de față.

Art. 5. Actualele organe de conducere ale acestor organizații profesionale săn obligate să ia toate măsurile ce se impun, pentru conservarea întregii averi a registrelor și scriptelor, pînă la data predării către Comisiunea prevăzută de articolul precedent.

Orice abatere sau neglijență constatătă în aplicarea dispoziției alineatului precedent se va pedepsi cu închisoare de la 6 luni la 2 ani, afară de cazul cînd dispozițiile Codului Penal, în care faptul s-ar încadra, ar prevede o pedepsă mai mare.

Art.6. Organizațiile profesionale mai sus vizate nu vor mai putea activa sub nici o formă, după data publicării prezentului decret-lege.

Membrii acestor organizații profesionale, care ar contraveni dispoziției alineatului precedent vor fi pedepsiți cu închisoare de la 6 luni la 2 ani.

Art.7. Orice dispoziții contrarii celor de mai sus săn și rămîn abrogate.

■ „Monitorul Oficial”, nr. 298, din 18 decembrie 1940, p. 6 890; Ioan Scurtu (coordonator) *Istoria României între 1918–1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 167–168.

133

1940 decembrie 18. Scrisoare a lui C.I.C. Brătianu către generalul Ion Antonescu în care atenționează asupra pericolului ce-l reprezintă subordonarea economică a României față de Germania nazistă.

Domnule general,

*Am intrat în programul economic german*¹

[Să examinăm care este acest program și cum se conciliază cu interesele românești.

Germania, prin puterea armelor, a cucerit continentul european, pe care-l consideră ca destinat exclusiv numai exploatarii germane.

Iată în rezumat regimul viitor ce vrea să impună Europei.

¹ În text apar sublinierile lui Ion Antonescu care, în plus, face și următoarele adnotări marginale:

„Dl. Brătianu nu este bine informat. Trage concluzii din fapte necontrolate; este în unele privințe pătimaș”.

„Dl. Căncicov va întocmi proiectul de răspuns ce trebuie să dăm pentru ca... să nu rămînă deschise.

Răspunsul nu va avea caracterul de polemică. Va pune lucrurile la punct pe baza scrisorii”.

164

I. Germania formează centrul economiei europene ca mare țară industrială, sporind producția ei din aceste articole.

Celealte țări devin furnizoare de produse alimentare și materii prime.

Prin urmare trebuie dezvoltată agricultura lor și redusă industria lor.

De aceea Germaniei nu-i este teamă de o suprapopulație, pe care o poate întrebuița și îmbogății.

II. Comerțul european se pune sub conducerea Germaniei care pune mîna pe întreprinderile comerciale și financiare ale acestor țări, cumpărînd sau comanditînd întreprinderile lor pînă atunci naționale.

Ea începe opera sa impunînd programul său de lichidare a averilor evreiești, apoi a celor naționale, pe care le poate înlocui.

Se pune întrebarea: la ce rol sănt reduse celealte țări? Răspund: rolul de colonii ale Germaniei.

Este acest schimb avantajos țărilor băgate în Axă?

Orice materie primă exportată și reimportată ca articol fabricat constituie o pagubă a economiei naționale.

Interesul unei țări este de a transforma ea însăși materiile sale prime, dindu-le maximum de valoare prin munca ce a băgat în ele, fie pentru consumația internă, fie pentru export.

O țară echilibrată economicește trebuie să aibă și agricultură, dar și industrie în proporție.

Germania pune ca program pentru dezvoltarea la maximum a agriculturii, motorizarea și sporirea mașinilor agricole înlocuind mîna de operă.

România, după ce a pierdut Basarabia, Cadrilaterul și Bucovina de nord, a micșorat suprafața solului său cultivat cu cereale și semințe.

Ea va avea de aici înainte mai multe brațe disponibile pentru culturile sale.

Dacă trece într-o fază mai înaintată a agriculturii va spori producția ei animală și va micșora cultura cerealelor.

De aici rezultă o nouă reducere a brațelor întrebuițate de agricultură.

Propunerea de a introduce la tăierea lemnelor din pădure a fierăstraielor motorizate, va accelera și mai mult criza de șomaj rezultînd din reducerea industriei din țară.

Vom avea de rezolvat o gravă problemă socială în momentul unor evenuale agitații comuniste.

Prin capitalul ce Germania <il> pune la dispoziția României pentru creația de căi de comunicație, ea devine un mare creditor al statului român, care va fi încărcat cu datorii importante de o țară străină.

Am avut destul de suferit de la creditorii străini, ca să nu ne mai angajăm din nou peste forțele noastre, cînd starea noastră financiară este destul de oborâtă <sic!>.

Dar se adaugă încă o chestie gravă, aceea a deznaționalizării întreprinderilor din țară.

Închiderea întreprinderilor evreiești pe care români nu le pot cumpăra teroarea creată de tinerii nerăspunzători, silesc pe mulți comercianți și industriași ca să-și pună averea la adăpost, să o vîndă pe sume mici la minoritari, subvenționați din afară, sau chiar la organizații direct străine.

În loc de naționalizare se face o deznaționalizare, mai periculoasă ca starea de astăzi.

Cîteva exemple: capitalul german s-a introdus în aproape toate băncile mari și în întreprinderile comerciale române ca: Societățile de petrol, Petrol Blok, I.R.D.P. Columbia, Concordia, Banca de Credit, Comercială, Crisoveloni, Creditul Agricol Ipotecar, pe lîngă vechea Societate Germană Bancară; Întreprinderi comerciale ca: Schlesinger, Lustgarten, Sora, Galerie Lafayette etc. Fabrici de hîrtie ca: Piatra Neamț și Petrești.

În fiecare zi aflu că firme evreiești sau altele au trecut în mîinile germanilor sau sașilor.

S-au creat foarte mari întreprinderi comerciale germane, care monopolizează exportul țării.

Starea de nesiguranță a creat o criză de scădere de valori, care face posibilă înstrăinări, la care capitalul român nu poate concura.

Nu am pretenția că guvernul poate rezista la presiunea unei țări învingătoare pînă acum, dar săn convins că interesele noastre nu sunt apărate de actualul ministru al Economiei Naționale, care ca să-și ispășească păcatele din trecut, este gata la orice tranzacție.

Numai faptul că omul de afaceri al regelui Carol al II-lea și ministru în cabinetele care au lucrat la omorîrea legionarilor este recomandat de Legația germană, arată că nu poți avea nici o încredere în el.

Cel care a colaborat mai mult ca oricare altul, la scumpirea traiului, la deprecierea monedei, la crearea crizei industriale, cînd spune astăzi că sub regimul legionar va repara greșelile din trecut, se condamnă singur.

De altminteri cînd am avut o con vorbire cu dv. la Președinție, în ajunul formării guvernului, v-am atras atenția că pentru asanarea morală a statului nu trebuie să faceți apel la cei ce s-au compromis în guvernele trecute.

Politica Țării Românești a fost în trecut să concilieze interesele României cu interesele europene.

În situația de astăzi înțeleg să se concilieze interesele României cu ale Germaniei, dar nu să le sacrificăm.

În acest scop nu putem să rămînem la discreția unui singur om ca să le apere pe ale noastre.

Să scuzați că vă fac aceste observații, dar cred de datoria mea să vă atrag atenția asupra unui pericol care a devenit foarte grav.

Primiți, vă rog domnule general, încredințarea simțămintelor mele alese.

C. I. Brătianu

1940 decembrie 19. Notă a Direcției Siguranței prin care se semnalează că mișcarea comunistă a prins teren în regiunile industriale, fapt ce a atras atenția conducerii Partidului Liberal.

Direcția Siguranței
Conducerea liberală a fost
informată că mișcarea comu-
nistă prinde teren în regiunile
industriale

19 decembrie 1940
⟨Sursa⟩ serioasă
Ordin circular polițiilor
pentru verificare

Conducerea Partidului Liberal a primit rapoarte de la organizațiile județene, din regiunile industriale, în care se afirmă că „mișcarea comunistă prinde teren în aceste regiuni și că, în curînd, este posibil să se producă ciocniri între elementele legionare și cele comuniste”.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 74.

1940 decembrie 19. Notă informativă despre activitatea comuniștilor în rîndurile muncitorilor de la fabrica Vulcan.

Direcția Siguranței
Acțiunea comuniștilor în rîndurile
muncitorilor de la fabrica Vulcan

19 decembrie 1940
⟨Sursă⟩ sigură
S-au luat măsuri pentru
prevenirea răspândirii
manifestului

Conducere organizației din București a Partidului Comunist din România a întocmit un manifest, care urmează a fi multiplicat și difuzat în rîndurile muncitorilor de la fabrica Vulcan din Capitală.

În conținutul manifestului, masa muncitoare este îndemnată să facă manifestații în fața Administrației respective, spre a cere mărirea salariilor în raport cu scumpetea, lemne de foc, încetarea concedierilor, suprimarea impozitelor asupra salariului, higienă în ateliere, hrana suficientă, îmbrăcăminte pentru ucenici etc.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 75.

1940 decembrie 21. Notă a Direcției Siguranței privind începerea judecării procesului organizației comuniste din București.

Direcția Siguranței
Judecarea procesului organizației
comuniste din București la Tribunalul
Comandamentului Militar al Capitalei

21 decembrie 1940
Verificat

În ziua de 20 decembrie a.c., a început, la Tribunalul Comandamentului Militar al Capitalei — Secția a II-a, judecarea procesului membrilor organizației comuniste din București, descoperită de organele Direcției Generale a Poliției în luna octombrie 1940.

Complețul de judecată este compus din dnii: lt. col. magistrat Suceveanu Ion; majori magistrați Vasilescu Mihail și Șutescu; fotoliul Ministerului Public fiind ocupat de dl procuror militar, căpitan Popescu Cezar.

Pe banca apărării sînt avocații: Mihail Mora, Titus Stoica, Bianchi Ion și Angheluță.

În ședința din 20 decembrie a.c. s-au luat interogatoriile inculpaților și s-a citit ordonanța de trimitere în judecată.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 42/1940, f. 76.

1940 decembrie 23. Extras din raportul prim-procurorului Parchetului tribunalului Vlașca, către ministrul de justiție, prin care se semnalează răspîndirea de manifeste comuniste la domiciliul unor cetățeni din județul Vlașca, în perioada 15—22 decembrie 1940.

În conformitate cu ordinul circular nr. 13 2955 din 20 octombrie 1940, am onoare a raporta următoarele: pentru cursul intervalului de la 15 la 22 decembrie 1940, relativ la mersul justiției și aprovizionare menținem constatăriile din rapoartele anterioare.

În ce privește ordinea publică raportăm că în cursul săptămînii expirate au fost reținuți pentru cercetări un număr de 30 de persoane, la domiciliul cărora s-au găsit manifeste cu conținut comunist.

Față de această ampolare a acțiunii agenților organizațiilor comuniste, am căutat să menținem cel mai strîns contact cu Prefectura județului, poliția orașului cum și cu șefii tuturor întreprinderilor, unde sunt întrebuințați muncitori.

■ Arhivele Statului județul Giurgiu, Parchetul Tribunalului Vlașca, dosar nr. 303/1940 — 1944, f. 25.

1940 decembrie 28. **Ordin al Prefecturii județului Arad către Legiunea de jandarmi Arad, privind anchetarea actelor de sabotaj comise împotriva armatei hitleriste de către populația din zona Arad — Nădlac.**

Regatul României

Tinutul Timiș

Prefectura Județului Arad

Cabinetul Prefectului

Nr. 801/1940

Arad, la 28 decembrie 1940

Către
Legiunea de Jandarmi Arad

Ministerul Afacerilor Interne cu ordinul nr. 5911/1940 ne face cunoscut că populația din zona Arad — Nădlac se dedă la acte de sabotaj, prin aceea că distrug și fură linia telegrafică ce face legătura cu Comandamentul armatei germane din care cauză se fac dese reclamații.

Pentru stabilirea adevărului în această chestiune, vă rugăm să binevoiți a ordona de urgență o severă anchetă și a ne comunica rezultatul pentru a putea lua măsuri de sancționare contra celor vinovați.

Totodată vă rugăm a lua severe măsuri de pază pentru a se evita în viitor întâmplarea faptelor de asemenea natură.

Prefect,
(Indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Arad, Colecția de documente referitoare la mișcarea muncitorăescă din județul Arad, dosar nr. 39, f. 13.

1940 decembrie 28. **Relatări ale agenției A.F.I., prin Istanbul, despre numeroasele acte de sabotaj în rafinării, pe căile ferate etc.**

Agenția A.F.I.

Din Istanbul: ora 18,20

[...] La 9 decembrie, 150 vagoane de benzină au ars în rafinăria „Standard”; la 11 decembrie a fost un mic incendiu în rafinăria „Concordia”; la 12 decembrie, 8 000 m.c. de lemn au ars în centrul de instrucție german de la Tîrgoviște; în aceeași zi primele vagoane de benzină destinate Italiei au ars la ieșirea din rafinăria „Creditul Minier”; la 13 decembrie, incendiul a distrus 60 vagoane de benzină în stația de pompă Teleajen; la 15 decembrie, în apropiere de Teleajen, pipe-line(-ul) a Societății „Astra Română” a explodat, întrerupînd circulația feroviară înspre Basarabia; la 16 decembrie,

2 trenuri de marfă deraiaza la Rîmnicu Sărat, încărcate fiind cu material de construcție în beton pentru frontieră româno-sovietică; la 17 decembrie, explozia a distrus 80 vagoane benzină pentru avioane provenind de la „Creditul Minier” din Ploiești; la 20 decembrie s-au înregistrat alte două deraieri de trenuri, la Ploiești, întrerupînd circulația trenurilor petrolifere — (A.F.I.).

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 65, f. 327.

140

1940 decembrie 28. **Memoriu adresat de Iuliu Maniu lui Hitler și Mussolini în care se susține că Dictatul de la Viena a fost o flagrantă nedreptate¹.**

Excelență !²

Transilvania și Banatul trăiesc clipe de adîncă durere sufletească. După o eclipsă de 16 veacuri a vieții naționale, aceste două provincii au renăscut ca pasărea Phönix din cenușa vechii Dacii-Traiane. Unirea lor cu România, înfăptuită după războiul mondial, ca rod al unei lupte de veacuri pentru libertatea națională, a fost cel mai strălucit triumf al principiului naționalităților, realizat în secolul al 20-lea. Astăzi ele se văd, însă, iarăși crunt lovite și amenințate de puterile intunecate ale trecutului, printre-o propagandă tenace și temerară, lipsită de temeiul adevărului, propagandă cunoscută sub numele de „revizionism maghiar”.

După 22 de ani de la unire, ne aflăm în situația de a reîncepe lupta abia terminată la 1918, care ne-a costat torente de sângie și a ne pune din nou pe liniile de apărare. O vom face cu toată hotărîrea, chiar de ar trebui să reluăm totul de la început, cu toate jertfele, oricăr de mari, căci îndărăt, în

¹ Memoriul a fost înaintat și generalului Ion Antonescu.

² Memoriul înaintat de Iuliu Maniu lui Adolf Hitler și Benito Mussolini prin care liderul Partidului Național Tărănesc încercă să-i convingă, tocmai pe aceia care, în fapt, au hotărît și impus aplicarea Dictatului fascist de la Viena, de nedreptatea actului comis, reprezentă unul dintre exemplele caracteristice pentru modalitățile prin care liderii politici burghezi înțelegeau să acționeze pentru apărarea intereselor poporului român.

Astfel, deși, cum este foarte bine cunoscut, Iuliu Maniu a fost un adversar convins al politicii agresive, imperialiste promovate de Germania nazistă și Italia fascistă, pronunțindu-se consecvent în favoarea unei politici românești de colaborare cu Anglia, Franța, țările din Mica Întelgere și Întelgerea Balcanică, în condițiile internaționale și interne de la sfîrșitul anului 1940, liderul P.N.T. încercă să schimbe „impresia negativă” a potențaților de la Berlin și Roma, care au impus prin presiuni și amenințarea cu forța ciuntirea teritoriului țării, ca măsură de pedeapsă aplicată României și drept recompensă pentru Ungaria horthystă. Documentul, pe lîngă informații corecte privind lupta românilor pentru realizarea unității naționale, caracterul românesc al Transilvaniei, justifică actului de unire de la 1 Decembrie 1918, conține și o serie de aprecieri eronate menite, în concepția lui Iuliu Maniu, să atenuze sentimentele de dușmanie pe care le nutreau Hitler și Mussolini față de poporul român. Cum era și firesc, lucru de care avea să se convingă și Iuliu Maniu în cele din urmă, nu cu memorii de protest sau cu acte de „acomodare” la exigențele de dominație ale celui de-al treilea Reich se putea obține anularea Dictatului fascist de la Viena, ci numai prin lupta unită, cu arma în mînă împotriva acelora care au încălcăt grav suveranitatea, independența și integritatea țării.

juguri sfârîmate, nu vom mai merge, iar națiunea noastră nu o vom mai lăsa în robia de care a scăpat pentru totdeauna.

Revendicările maghiare, susținute de propaganda lor subversivă, sunt azi fățuș formulate de Ungaria, care, în 1919, a fost salvată din ghiarele bolșevismului de români și contra cărora și-a îndreptat, chiar de a doua zi, politica ei revizionistă.³ Fără a lua parte la război, statul maghiar a reprimit astăzi teritoriile și aspiră să restabilească, ca simplu efect al victoriilor și jertelor altora, Ungaria mare, responsabilă, în bună parte, de dezastrul războiului mondial de la 1914-1918.

Nu putem primi în tăcere încecarea de reînviere a unui statut teritorial perimat, a unui sistem politic definitiv osindut de evoluția politică modernă. Protestăm cu toată energia contra oricărei atingeri a hotarelor României Mari, care nu au fost primite în dar de la nimeni, cum se afirmă, ci au fost dobândite prin lupte crincene și prin jertfe de sînge îmbelșugate.

Cine se atinge de aceste hotare, care n-au fost așezate cu nici un km pătrat dincolo de drepturile noastre istorice și naturale, imutabile, aduce pacea din acest sector al Europei în starea de dinainte de 1914. Nu folosește aceasta nimănui, nici chiar națiunii cotropitoare, care își va istovi toată energia înăbușind o neliniște ce va deveni aici permanentă.

Unirea Transilvaniei și a Banatului s-a putut efectua după războiul mondial, dar n-a fost rezultanta lui directă sau rezultanta unui simplu fapt de arme. Ea este rezultanta logică și firească a unui imperativ etnic, a unei situații geografice, a unei evoluții sociale, politice și psihologice, care, cu fatalitatea unei legi naturale, a trebuit să ducă la concluzia întemeierii statului român, cuprinzind toate provinciile locuite în majoritate de români. De la războiul mondial încoace, în care România nici nu ar fi intrat, dacă nu erau în joc aceste provincii ale ei, un alt război mare, la care Ungaria nu a participat, vine să creeze o altă ordine în Europa.

Oricare ar fi această ordine, ea nu poate fi o reîntoarcere la Europa dinainte de 1914 sau la una din evul mediu, care a cunoscut un stat maghiar feudal. Ungurii se pare că dau această interpretare noii ordini europene.

Ei revendică Ardealul și Banatul sub cuvînt că au în aceste provincii 1 350 000 unguri, frați de ai lor, care împărtășesc o soartă nu de asupriți, ci de minoritari rămași la noi din lungi epoci de colonizare, cu care ei au urmărit în cursul vremurilor spargerea masivului autohton românesc, fără ca totuși să reușească. Li se pare acum o mare nedreptate să stea 1 350 000 unguri, ca minoritate, sub tratamentul — fără a voi să-l lăudăm — incontestabil mult mai blind și mai uman al legilor românești, care au permis culturii maghiare să prospere în acești 22 ani, dar găsesc firesc ca ei să stă-

³ După cum se știe, în toamna anului 1918, ca urmare a intensificării luptelor revoluționare și de eliberare națională și a infringerilor militare suferite de Puterile Centrale, o serie de state din centrul și sud-estul Europei și-au realizat independența, iar altele și-au refăcut unitatea.

În acest context a fost declanșată revoluția burghezo-democratică în Ungaria, care a fost proclamată republică independentă, iar în martie 1919 a fost instaurată puterea revoluționară a Republicii Sfatului. Din păcate, atât revoluția burgheză cit și puterea sovietică instaurată în Ungaria, neînțelegind pe deplin principiul dreptului popoarelor la autodeterminare, nu au recunoscut caracterul legic și deci just al unirii Transilvaniei cu România. În aceste condiții, după ce armata roșie ungără a forțat linia de demarcare, armata română a trecut la contraofensivă.

pînăescă 3 milioane și jumătate de români⁴, pe care i-au ținut 1 000 de ani sub tratamentul lor dur și inuman.

Este oare cu puțință ca noua ordine, pe care vor să o inaugureze Germania și Italia, să îndemne la o refacere a trecutului condamnat? Este oare cu puțință ca această nouă ordine, răsturnînd filozofia modernă a statului, reprezentată prin Hegel și Fichte, să voiască a reface un stat poliglot în chiar mijlocul Europei, Ungaria mare, dar aceasta nu cu puteri proprii, ci cu sabia germană și italiană?

A cui este Transilvania

Nimeni nu poate contesta că Transilvania, împreună cu ținuturile românești de la nord-vestul ei (Maramureșul, Sălajul, Bihorul și Aradul), ținuturi numite și cunoscute în istorie ca „partes adnexae Transilvaniae”, formează o unitate închegată prin trecutul comun și prin interese comune și că fărămițarea ei ar însemna o ireparabilă jignire și prejudiciere a locuitorilor ei. În fața acestui fapt, problema Transilvaniei nu se poate pune în felul cum încearcă să o facă maghiarii, care pretind, că Ungaria ar avea, în baza unui pretins „drept istoric milenar” drept să reclame Transilvania. Această problemă se poate pune numai în felul următor: dintre popoarele locuitoare în Transilvania, care are cuvînt hotărîtor asupra sorții ei?

Răspunsul la această întrebare, singura îndreptățită, poate fi dat numai după examinarea exactă și obiectivă a situației Transilvaniei din punct de vedere istoric, etnic și social-economic. Toate aceste considerații dau răspunsul categoric că asupra Transilvaniei nu este cu drept și nu este uman să dispună alt neam decît neamul românesc.

Români în trecutul Transilvaniei

Din punct de vedere istoric:

Oricît s-a trudit o istoriografie tendențioasă și interesată să dovedească contrariul ea nu a putut să infirme faptul persistenței elementului românesc pe pămîntul Transilvaniei și al Banatului, acolo unde, cu 18 veacuri în urmă, fuziunea dacو-geților, băștinași, cu coloniștii Romei a dat naștere unui nou și vînjos popor neolatin.

Acoperit uneori de valurile furioase ale năvălirilor străine, acest popor a format o stîncă, adînc însipătă în solul Transilvaniei, provincie care a devenit leagănul neamului românesc. Vitregia imperialismelor medievale n-a putut distrugă seminția Romei, ci mai mult a consolidat-o, dîndu-i țără și rezistență granitului.

Zadarnic au încercat învățății maghiari să construiască teoria meșteșugită și absurdă a unei țări rămasă nelocuită în evul mediu, în mijlocul unei Europe străbătută veacuri de-a rîndul de zeci de popoare, într-o tumultuoasă căutare de spații vitale; zadarnic au mers pînă la contestarea mărturiei autentice a propriilor lor cronicari și a vechilor documente, care vorbesc despre români. Cercetători conștiințioși și imparțiali, printre care numărăm mai recent pe un savant ca profesorul german Gamillscheg de la Universitatea din Berlin, au ajuns la concluzia ce confirmă adevărul firesc și simplu,

⁴ Se referă la perioada în care voievodatul și, respectiv, principatul Transilvaniei s-au aflat sub dominație străină.

al continuității noastre în Transilvania și Banat, adevăr pe care numai o mentalitate diformă de interesul politic a putut să-l nege vreodată.

Sistemul feudal, generalizat în evul mediu în Europa apuseană, a devenit poporul românesc din Transilvania și Banat, desnaționalizând clasa lui conducătoare, fie assimilând-o nobilimii maghiare, fie degradând-o la starea de iobagi. Această clasă conducătoare a dat Ungariei oameni cu renume european, ca pe Ion Huniade, viteazul luptător în contra invaziilor turcești, ca pe fiul său, Matei Corvinul, cuceritorul Vienei, strălucitul rege umanist, a cărui origine latină o proslăvește Bonfinius și ca pe marele arhiepiscop-primat Nicolae Olahus, care a ținut să-și ateste originea prin însuși numele său adoptat „Valahul”. Ar fi fost oare cu puțință ca o aristocrațiune trufașă, înindră de vechimea titlurilor, să aleagă și să primească a fi condusă de un regent, pe urmă de un rege și un arhiepiscop-primat ieșit dintr-un neam de „ciobani pribegi”, veniți de curind din Balcanul disprețuit?

Dar clasa nobilimii maghiare și maghiarizate a reușit să acopere și să pună în umbră viața unei țărănimii românești căzute în iobagie, atât de mult, încit, falsificind însăși izvoarele istorice, teoriile maghiare să îndrăznească a tagădui pînă și existența celui mai vechi și celui mai numeros popor din Transilvania. Iar atunci cînd iobagul român, osindit la o viață animalică, apăsat și stors pînă la măduvă, s-a ridicat în sălbatecă învîforare ca în 1436, stăpînitorii, nemaiputîndu-i tagădui existența, i-au răpit titlul de „Națiune”, încheind acea faimoasă alianță „uniunea celor trei națiuni”, adică ungurii, secuilor și sașilor, cu excluderea românilor, alianță care a menținut, pînă la anul 1848, tirania unei minorități privilegiate asupra unei majorități împilate.

Sufletul acestui neam nu se putea resemna însă la sentința de moarte națională. Vulcanul de suferințe și revolte care clocotea în adincul lui părea stîns, dar lava răzvrătirii reizbucnise cumpătită sub Horea, ca flacăra unei erupții ce însăpîmîntă și cutremură pămîntul sub picioarele unei aristocrații străine, fără suflet și fără conștiință.

Iar cînd, la 1848, aceeași nobilime străină hotărăște, în contra majorității românești și a minorității săsești, alipirea Transilvaniei la Ungaria, protestul românilor conduși de Simion Bărnuțiu și Episcopul Șaguna își găsește expresie în Adunarea Națională de pe Cîmpul Libertății și în rezistența armată a lui Avram Iancu, Buteanu, Axente și Balint care au înălbit cu oasele dușmanilor ereditari munții pururea românești din inima Transilvaniei. Atunci căzu și capul admirabil înzestrat al nemuritorului săs Ștefan Ludwig Roth, figură simbolică pentru idealul Ardealului românesc, care, luminat de zorile libertății ce mijeanu, denunță alianța asuprîtoare a conaționalilor lui cu ungurii și cu secuii.

Politica dinastică a Habsburgilor, pasivitatea parlamentară a românilor și neconitenitele lor petiții și plângeri adresate împăratului, de la Inocențiu Micu-Clain și de la *Supplex Libellus Valahorum*, în 1791, pînă la Memorandumul de la 1892 sănătățile reacțiuni împotriva unei stări de subjugare și umiliință, față de care sufletul românesc s-a găsit într-o permanentă revoltă.

Trebuie oare reînnoită, la 1940, această stare, mai violentă și mai nă-prăznică? Dacă procesul Memorandumului a adus masele românești pînă la un pas de o nouă și sîngeroasă revoluție, în schimb activitatea parlamentară, decretată la 1905, nu a fost decît o revenire la încercările de a dobîndi, pe căile legale și pașnice, o îmbunătățire a situației deznađăduite a unui popor îngenunchiat, dezmoștenit de drepturi, pauperizat, silit de regimul lati-

fundiilor feudale să trimită sute de mii dintre tiii lui în America, în căutarea altor spații vitale.

Provocarea conflagrației mondiale nu a fost decât o încercare a monarhiei feudale de a asigura continuarea acestui sistem de asuprire și deznaționalizare, printr-un război preventiv împotriva principiului național. Dați patru ani de suferințe crude acasă și de sîngerare pe fronturi nu au făcut decât să desăvîrșească procesul de dezagregare a unei monarhii, în care Ungaria avea un rol de prim violonist în conducerea unei politici interne de feudalism și de asuprire națională.

Nu este adevărat că unirea Transilvaniei și a Banatului, provincii istorice românești, a fost opera unui act de cucerire și a unui tratat de pace încheiat la Trianon. Ea a fost rodul unui dublu proces: de dezagregare politică și morală, pe de o parte, de renaștere și de reintegrare națională, de altă parte. Monarhia habsburgică, omul bolnav al Europei centrale în plină descompunere, a făcut un act de sinucidere pur și simplu, încercînd să-și prelungă viață prin operația riscată a unui război de reîntinerire.

În același timp, tinerele națiuni, ajunse la maturitatea conștiinței lor naționale, și-au reluat libertatea, încheiîndu-se în state naționale, întemeiate pe principiul modern al naționalității.

Unitatea uimitoare a limbii românești, conștiința națională și setea de libertate au fost baza firească pe care s-au întemeiat aspirațiile tuturor românilor de a realiza unitatea lor națională. Sub influența mișcării mărăști a poporului italian pentru „Italia Unită” și a poporului german pentru unirea națională a tuturor germanilor și sub înînrîuirea ideilor de libertate plămădite în Franța, poporul român a luptat, în mod conștient, pentru înfăptuirea libertății, independenței și unității sale naționale. Suferințele lui Silvio Pellico, scările lui Mazzini, Fichte, luptele lui Bismarck, Cavour și Garibaldi și ale atitor martiri italieni și germani, au trezit și în sufletele noastre un răsunet puternic.

Cum s-a înfăptuit unirea Transilvaniei

Sub influența hotărîtoare a acestui curent s-a desfășurat activitatea generației din 1848 în Principatele române și s-au săvîrșit marile acte naționale ale românilor din Ardeal și Banat, care au culminat, în mod logic și organic, în Adunarea de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918.

Tratatul de la Trianon, încheiat abia în anul 1920, nu a creat, ci a înregistrat numai, pentru lumea internațională, unirea Ardealului și Banatului cu regatul român.

Dovadă pentru aceasta este faptul că, încă în luna octombrie 1918, Comitetul Național al românilor din Ardeal și Banat a hotărît dezlipirea poporului român de regatul Ungariei, iar declarațiile stabilite în această ședință au fost citite, de dl Al. Vaida Voievod, chiar în Parlamentul de la Budapest, în ziua de 18 octombrie 1918, înainte de armistițiul încheiat abia la 13 noiembrie 1918. Tot înainte de armistițiul s-a constituit Consiliul Național Român, sub președinția regretatului Șt. Cicio-Pop, consiliu care a luat în mîinile sale conducerea efectivă a poporului român din Ardeal și Banat.

Consiliul m-a însărcinat pe mine cu conducerea afacerilor externe și militare. În această calitate m-am stabilit la Viena, unde am organizat revolta regimentelor românești, în special a celor de pe front și din principalele orașe

ale monarhiei Austro-Ungare, la Viena și Praga, și cu ajutorul ofițerilor români din Ardeal și Banat, în frunte cu generalul baron A. Boeriu, colonelul Vlad și al căpitanilor Ilcuș și Traian Popa, am luat sub comanda mea efectivă forța militară a românilor transilvăneni. Ministrul de război austriac, generalul Steiner-Störger, a recunoscut subsemnatului, înainte de armistițiul, calitatea mea de reprezentant al românilor în afacerile externe și militare și, la solicitarea mea, mi-a pus la dispoziție, în acest scop, tot înainte de armistițiul, în clădirea Ministerului de Interne din Viena, un local. Numai în Viena și împrejurimi, eu am concentrat peste 70 000 soldați transilvăneni. În această calitate a mea, prin ministrul plenipotențiar al românilor ardeleni la Buda-pesta, Dr. Ioan Erdely, recunoscut de guvernul maghiar, am notificat Ministerului de Război ungar că soldații români vor depune jurământul de credință nu către autoritățile statului maghiar, ci către Consiliul Național Român și pe steagul tricolor românesc. Guvernul ungar s-a declarat de acord cu această hotărîre, tot înainte de armistițiul.

Guvernul maghiar, prin ministrul Oscar Jászi, a intrat în tratative, în mod oficial, cu Consiliul Național Român, chiar pe timpul negocierilor de armistițiul anglo-franco-austro-ungare, care au avut loc la Belgrad.

Pe urmă, sub pavăza legiunilor și a gărzilor naționale românești, organizate de români ardeleni și bănățeni, găzii care au înlocuit forțele armate ale statului maghiar, căzut în dezagregare, s-a ținut Adunarea Națională de la Alba Iulia, care a decretat, pe baza dreptului de autodeterminare, unirea Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România, pentru a realiza unitatea națională a tuturor românilor.

Adunarea Națională a constituit, prin Consiliul Dirigent, guvernul Transilvaniei, guvern care a organizat viața românească în Dacia superioară, a realizat reforma agrară, reforma administrativă. A decretat libertăți cetățenești și drepturi democratice și a stabilit un tratament just pentru minorități.

Toate acestea s-au petrecut înainte de Tratatul de la Trianon.

Aceste uriașe prefaceri au fost desăvîrșite în cea mai deplină ordine, în cadre cu totul solemne, fără nici un act de brutalitate sau de răzbunare, ceea ce constituie un titlu de mîndrie pentru poporul român.

Este deci evident că unirea provinciilor românești din fostul stat ungar nu este rezultatul tratatului de la Trianon, pe care l-a precedat cu un an, ci al conștiinței naționale a românilor transilvăneni și al vredniciei întregului neam românesc.

Cine sunt succesorii legali ai monarhiei habsburgice

Noi români suntem, în ce privește teritoriile românești, succesorii de drept ai monarhiei austro-ungare desființată, în aceeași măsură în care Germania, Italia și chiar Ungaria sunt succesoare pe teritoriile lor naționale, moștenite de la monarhia habsburgică și stăpînite de ele.

Noi nu am fost „favorizații” Tratatului de la Trianon și ai Conferinței de Pace de la Paris, ci în unele privințe chiar nedreptății ei, pentru că nici nu a fixat o linie de demarcație nedreaptă și pentru că tratatul de la Trianon nu a respectat hotărîrile de la Alba Iulia și nici pe cele stabilite de tratatul încheiat de România, în 1916, cu aliații ei.

Tratatul de la Trianon a stabilit hotare pe care noi le-am primit numai siliți de un ultimatum ce ne-a fost adresat de Marile Puteri aliate la finele anului 1919.

Rectificarea hotarelor în favoarea statului ungur s-a făcut chiar la Trianon, rectificare pe care am primit-o de dragul păcii. Între timp procesul de disoluție al statului ungur a continuat. S-a înstăpinit acolo regimul bolșevic, de care Ungaria a scăpat grație armatei române, armată care a fost primită la intrarea ei în orașele maghiare cu flori de populația maghiară. Armata noastră a trebuit să intre în Budapesta pentru a apăra astfel noile hotare atacate de regimul bolșevic.

Întreaga Transilvanie, pînă la hotarele ei dinspre est, o stăpînim în baza ființei noastre autohtone și în baza realităților etnice. Ea formează nu numai leagănul poporului românesc, ci și cetatea de apărare a neamului nostru, care este cu 58,4% în majoritate românească. Orice ciuntire a acestui teritoriu însemnează cea mai mare nedreptate pentru români și încălcarea tuturor considerentelor care trebuie să reglementeze așezarea și conviețuirea popoarelor într-o lume civilizată.

Realitatea etnică pe care o constituie majoritatea românească a populației din Transilvanie nu poate fi doborâtă prin existența unor enclave minoritare, care sunt efectul unor infilații sprijinate de un regim dușman nouă, tocmai cu scopul de a întrerupe continuitatea noastră geografică și etnografică și de a justifica pretențiuni asupra teritoriului nostru național.

Noi dorim pacea în centrul Europei și o prietenească vecinătate cu Ungaria. Dorim să avem cele mai bune relații cu concetățenii noștri maghiari, care trebuie să înzestrați cu depline drepturi, dar pe acestea nu le putem răscumpăra prin concesiuni teritoriale, pentru că noi nu deținem teritoriul ungare, ci numai teritoriile noastre proprii, pe care le-am luat în stăpînire în baza principiului unității naționale și a dreptului de autodeterminare. Teritoriile noastre naționale, pe care le-a posedat Ungaria înainte de Adunarea de la Alba Iulia, le-a avut în stăpînire în urma unor conjuncturi internaționale favorabile ei în temeiul forței militare a monarhiei habsburgice. Dovadă este faptul că îndată după prăbușirea monarhiei habsburgice le-a pierdut, în zadar au încercat în două rînduri să le recăștige prin forță ei proprie.

Autonomia Transilvaniei

În ceea ce privește afirmația maghiarilor că Ungaria „milenară” are drept istoric asupra Transilvaniei, constatăm că Ardealul niciodată n-a fost incorporat, în mod organic și de drept public, la Ungaria pînă în 1867. Istoria Ardealului cunoaște trei perioade principale:

1. Epoca voievodatelor din timpurile străvechi pînă în 1526;
2. Epoca principatului independent de la 1526 pînă la 1691;
3. Epoca marelui principat autonom pînă la 1867.

În cele trei epoci Ardealul avea administrație, justiție și puteri legiuitorii proprii, cu singura deosebire că pe vremea principatului autonom împărații Austriei, care erau și regi ai Ungariei, în aceeași vreme erau mari principi ai Ardealului, dar cu toate acestea principatul era realmente autonom, sub o putere centrală cîrmuită din Viena.

Limba oficială a Ardealului era, tot timpul, cea latină, și nimic nu dovedește mai mult situația de completă independentă a Ardealului față de Ungaria decît împrejurarea că dietele ungurești din Pressburg (Bratislava)

și Budapesta și opinia publică din Ungaria aveau neîncetat în fruntea pre-ocupărilor lor realizarea unei uniri între Ungaria și Ardeal.

Dar majoritatea populației, formată de români din Ardeal, s-au împotrivit întotdeauna acestor tendințe de unire cu Ungaria, în special în 1848, cind au trecut la o revoluție singeroasă, prin care și-au arătat hotărîta lor voință de a nu admite cu nici un preț o contopire a Ardealului cu Ungaria. Rezistența aceasta a izbutit, întrucât maghiarii nu au putut realiza unirea dorită de ei, decât cu prilejul tranzacțiunii încheiate în 1867 cu dinastia habsburgică. Această casă domnitoare a sacrificat poporul român tendințelor maghiare, fiind silită să încheie tranzacția aceasta în urma pierderii războiului din 1866.

Evident că, îndată ce monarhia habsburgică s-a prăbușit, Ungaria a trebuit să renunțe la dominațiunea sa susținută, în chip meșteșugit, de puterea habsburgică și a trebuit să sufere ca părțile ei locuite de alte neamuri să fie alipite țărilor de același neam, în baza principiului autodeterminării și a unității naționale.

Situația etnică în Transilvania

Dacă din punct de vedere istoric maghiarii și statul ungar nu au dreptul să dispună asupra sortii Transilvaniei, cu atât mai puțin îi îndreptățesc la aceasta considerațiuni trase din situațiunea etnică. Poporul românesc formează majoritatea absolută a locuitorilor Transilvaniei, având 58,4%. Din 23 județe ale Transilvaniei, în 17 români au majoritatea absolută, în trei județe au majoritatea relativă și numai în trei județe (cele secuiești) sunt în minoritate. În județele cu majoritate românească relativă, numai în jud. Mureș urmează după numărul românilor cel al maghiarilor, în celealte două, ca importanță numerică, după români urmează germanii. Este de remarcat, ca o împrejurare de o importanță decisivă, că în toate județele mărginașe cu Ungaria (Arad, Bihor, Sălaj, Satu Mare), români sunt în majoritate absolută de peste 60% și că ungurii nu trec în nici unul din aceste județe peste 30%, iar în județul Maramureș ei ating abia 6,2%.

În întreaga Transilvanie maghiarii și secuii abia formează 24,5% din populație și cătă vreme români sunt așezați în continuitatea geografică și etnică, maghiarii sunt lipsiți în așezarea lor de această continuitate, fiind despărțiți și de secuii din estul Transilvaniei prin mase compacte românești și de maghiarii din Ungaria, cu excepția celor trei plase din Bihor și Sălaj. În schimb continuitatea geografică și etnică a poporului român cu cel din vechiul regat (Oltenia, Muntenia și Moldova) este evidentă și de nimic tulburată, în afară de județele secuiești care însă nu prezintă nici un fel de obstacol economic, cultural sau de comunicație în ceea ce privește viața națională românească și de stat unitar a României.

Situația social-economică

Ca structură socială, poporul românesc este un popor agricultor, în imensa sa majoritate așezat în comune rurale, tot așa ca și poporul maghiar, cu deosebirea că distribuția pământului între țărani, în comunele românești, este cu mult mai sănătoasă decât în cele maghiare. Pulverizarea pământului în comunele românești nu a luat proporții, precum nici formarea noilor proprietăți mijlocii sau mari după reforma agrară nu s-a început.

Este adevărat că în multe dintre comunele urbane elementul românesc este inferior celui neromân. Este însă o împrejurare hotărîtoare în acastă

privință că în comunele urbane elementul cel mai puternic este german, pe urmă, cel evreiesc, iar orașele, astăzi în bună parte maghiare, Cluj, Turda, Zalău, Aiud au fost odinioară germane și s-au maghiarizat în cursul vremurilor, în urma presiunii vieții de stat și a politiciei de maghiarizare. Aceste orașe însă fără nici o presiune românească vor căștiga tot mai multe elemente românești, astfel că în mod natural ele se vor asimila în scurtă vreme mediului românesc în care sănătățile să se așezează.

Ca element social-economic este de importanță a constată că marile întreprinderi industriale și comerciale din Transilvania, deși erau protejate și înființate de puterea statului maghiar, nu erau proprietatea particularilor maghiari, ci, acele care nu erau în posesiunea germanilor, erau evreiești. Este de ajuns să amintim că industria forestieră, textilă, de piele, de fier, carboniferă, de spirt, ca și morăritul industrial, asemenea și marile institute de asigurare și de credit, cu foarte puține excepții, au fost și sub dominațiunea maghiară în mîna acționarilor sau proprietarilor evrei, tot așa ca și comerțul de vite și de produse agricole. Dominațiunea română, începută abia de 20 de ani, a dat vădite semne de îndreptare a acestei situații.

Astfel putem afirma cu certitudine că în afară de instituțiile conduse de stat, administrație și școli, viața socială, economică nu a avut un caracter maghiar nici sub dominațiunea ungurească. Mai mult: chiar mișcarea literară maghiară sub dominațiunea românească în Transilvania a luat un avînt genuin maghiar, mai pronunțat maghiar-ardelenesc, decît oricînd altă dată. Iar bunăstarea țărănimii maghiare după reforma agrară făcută de noi, precum și propășirea industriei ardeleni, în conjunctura foarte favorabilă a apropierii immediate și a comunicației foarte mult ușurate cu vechiul regat român, au luat un avînt pe care nu l-au cunoscut nicicînd înainte.

Educația publică însăși a luat un avânt considerabil chiar și la populația unea maghiară. Dovadă că numărul știutorilor de carte a crescut în județele din Transilvania în medie cu 17% chiar și în județele secuiești.

Problema politică a Transilvaniei

După toate acestea se pune de la sine întrebarea: Pe ce se intemeiază oare revisionismul maghiar cu lozinca „Ardealul înapoi, totul înapoi”? Pe drepturi istorice? Ele nu pot fi decât imaginare. Rezultă aceasta din cele expuse mai sus și din faptul că nici un drept istoric nu poate fi mai valabil decât cel pe care-l intemeiază miile de ani, căă vreme înaintașii noștri geto-daci locuiau acest pămînt și pe care îl alcătuiesc cei 1 800 ani de la colonizarea romană încoace, petrecuți de neamul românesc în neîncetată luptă dată pentru existența sa națională, luptă al cărei rezultat este însăși ființa noastră de astăzi.

Dacă din punctul nostru de vedere dezlipirea unor teritorii din patri-moniul nostru național e o nedreptate, din punct de vedere al intereselor permanente europene e o greșală regretabilă. Ea va avea drept consecință o continuă tulburare a păcii și a liniștii în această parte a lumii. Nimeni nu se poate legăna în iluzia deșartă că neamul românesc, compus din peste 16 milioane suflete, așezat într-o continuitate geografică, cu o unitate culturală desăvîrșită și cu o conștiință națională trează, va suferi în liniște dezmembrarea sa, după ce a cucerit și a înfăptuit odată unitatea sa națională, care este ținta și singura condiție de desăvîrșire a tuturor popoarelor civilizate. Nimeni nu va putea crede că poporul românesc se va resemna și va suferi

în liniște ca peste 4 milioane de suflete românești să fie îndepărtate din trupul națiunii și zeci de mii de kilometri pătrați să fie rupti din teritoriul național.

Este în interesul Europei întregi, ca la gurile Dunării și în puternica fortăreață a Carpaților de est să stăpînească un popor vrednic și numeros și să fie realizat prin el un regim consolidat, capabil să susțină pacea și liniștea.

Acest popor nu poate să fie decit cel românesc. La aceasta îl predețină că așezarea sa geografică, numărul său covîrșitor față de celelalte popoare din bazinul Dunării, firea sa tolerantă și aptitudinile sale culturale. El nu poate fi dezmembrat și din nou subjugat, căci ar deveni el însuși un izvor și un factor de neliniște. Este cu siguranță de prevăzut că nemulțumirea și jignirea altor 16 milioane de oameni va fi un izvor de neliniște și de permanentă rivalitate între cei care vor dori să profite în folosul lor de tragedia sufletească a celor despărțiti cu forță.

Dacă enclavele minoritare din Transilvania au interese naționale de ocrotit, această țintă se poate realiza și pe altă cale decit prin ruperca teritoriilor naționale de la patrimoniul națiunii române.

Fidelitatea maghiară față de Axa

Ungurii invocă, în favoarea lor, că încă de la războiul mondial ei au fost tovarășii de luptă ai Germaniei și că, în calitate de foști aliați, li se cuvine acum Ardealul, drept pradă de război. Dar tot ei au creat o literatură întreagă, silindu-se a dovedi că, în iulie 1914, primul lor ministru, contele Ștefan Tisza, a luptat din răsputeri contra declarării războiului, pe care nu l-au vrut decit germanii și în care ei nu au fost tîrzi decit „ca victime”. În realitate ungurii nu au urmat decit o politică de oportunitate și duplicitate. Ei au încercat după dezastru să obțină prietenia și iertarea aliaților. Contii și baronii au cultivat pînă în ajunul victoriei germane și italiene, cu aceeași frecvență, bunăvoiințele franceze și engleze, pînă într-atît, încit în ultimii ani piețele Londrei și Parisului erau cu adevărat inundate cu cărți, broșuri și articole tipărite, precum se știe, cu monede falsificate în scopuri patriotice. Bărbați politici englezi ca Rothermere, miniștri francezi ca De Monzie, Pierre Cot, François de Tessan și alții, deveniseră maghiarofili cunoscuți. Ce să mai vorbim de propaganda lor în Anglia, de nenumăratele banchete și congrese ale contelui Ștefan Bethlen în Marea Britanie? Toate acestea nu s-au uitat. Si nici această subită „schimbare la față” în contra englezilor și francezilor a doua zi după înfringerea lor. Însăși „Sfânta Coroană” a Sfîntului Ștefan n-a fost oare oferită oricui, englezilor îndeosebi, pentru revisionism, ca pe urmă, după catastrofa Franței, imediat să se prezinte și să se constituie în puncte care „leagă” indestructibil Axa Roma-Berlin.

Afirmația unei fidelități continue și neîntrerupte către Germania nu va induce în eroare, însă, pe nimeni și mai ales nu pe Führer.

Dl Adolf Hitler are în singe toată tragedia austriacă și cunoaște raporturile ei cu maghiarii. Dar dacă pentru germanism austriacismul a fost o tragedie, ce a putut fi oare pentru români, într-o formă și mai gravă, maghiarismul? Nimeni, ca Adolf Hitler, nu poate înțelege mai bine problema românească. Noi am văzut cum Führerul nu a ezitat să arunca în balanță totul pentru salvarea și alipirea și celei mai mici rămășițe ce n-a intrat încă în unitatea germană. Cum n-ar înțelege hotărîrea noastră de a sacrifica totul nu pentru mici rămășițe românești, ci pentru însuși leagănușul naționalității noastre, care este Transilvania?

Despărțirea Transilvaniei sau a unei părți a ei de România constituie cea mai mare greșală a noului statut politic al Europei centrale.

În ce privește Italia, se pare că invectivele ungurești străbat tot mai viu, iar adevărurile noastre tot mai estompat la Roma. Renașterea noastră ca popor și ca stat s-a făcut prin Italia. De acolo ne-au adus istorică învierea! Acolo zac și astăzi oasele părintelui nostru politic, ale lui Inocențiu Micu-Clain.

Nu vrem să ne abandonăm unui patetism romantic. Putem totuși să ne întrebăm: ce așteaptă Roma de la maghiari. Bararea anarhiei de la răsărit? Noi suntem aceia care am îndeplinit acest rol și care îl putem îndeplini și în viitor, cu sau fără ei. Dar mergind pe această cale, ducele va dezarma cea mai serioasă, dacă nu unica rezistență a hotarelor de la nord ale Imperiului Roman resuscitat. Factorul cel mai de căpătenie în acest sud-est european este armata română. Nu trebuie demoralizat acest factor. Primim o colaborare cu ungurii, dar nu printr-o mutilare prealabilă a noastră.

De aceea îndreptăm apelul nostru către duce, nu patetic, totuși sincer, cald: Duce, posturile avansate de la Dunăre cer Romei dreptate! Dacă glasul nostru va fi ascultat, pacea și liniștea pot fi salvate.

Hotărîrea arbitrară de la Viena

Hotărîrea arbitrară dată de cei doi miniștri ai Axei, la 30 august, la Viena, a fost o lovitură catastrofală dată unității naționale a poporului românesc și unității geografice, politice și morale a Transilvaniei. Gravitatea ei nu a fost prevăzută de nimeni în România, tocmai pentru că nedreptatea ei părea de neconceput. Ea este în contradicție cu toate declarațiile anterioare, care susțineau că se urmărește o soluție întemeiată pe dreptate și că se va căuta să se pună capăt, odată pentru totdeauna, diferendului maghiaro-român, întemeind o pace durabilă și definitivă.

Aceste așteptări au fost grav dezamăgite.

Hotărîrea arbitrară de la Viena constituie o flagrantă nedreptate și ea nu poate fi menținută pentru următoarele motive:

1. *Unitatea geografică a Transilvaniei.* Mărginită de jur împrejur de munți cu părțile ei anexe (jud. Sălaj, Bihor, Satu Mare, Maramureș), cu un sistem orografic și hidrografic propriu, cu căi de comunicații unitare, Transilvania formează o unitate geografică aproape ideală. Efectele acestei unități geografice au creat și partea ei istorică mereu unitară. Sub daci sau gezi ca și sub romani, în timpul invaziunilor străine, ca și a voievodatelor sub turci, sub habsburgi și, în sfîrșit și făcind parte din România Mare, țara aceasta a avut întotdeauna aceeași soartă pe care au împărtășit-o toți locuitorii ei și toate părțile ei. Niciodată, în toată istoria ei, cunoscută de 2 500 de ani, de la agatîrși și pînă la hotărîrea de la 30 august 1940, dată la Viena, această țară nu a fost tăiată în două și împărțită nici o clipă. Acest fapt singur ajunge pentru a sublinia că este de intenabilă hotărîrea și pentru a demonstra că este imposibil ca poporul român să se resemneze la situația creată prin ea.

Imposibilitatea situației geografice și economice, în care a fost împinsă Transilvania, prin hotărîrea de la Viena, o dovedește la evidență situația în care a ajuns Clujul și împrejurimile sale. Clujul s-a întemeiat încă în vremurile preistorice primind o organizare de oraș și cetate importantă sub romani, cunoscută sub denumirea de Napoca. Întemeierea orașului Cluj a avut rațiunea sa economică, precum au avut toate orașele importante, în împrejurarea

că erau așezate în noduri d^c comunicații, și de atingere a altor două regiuni de producție deosebită, mijlocind schimbul de mărfuri.

Astfel Clujul a fost așezat la punctul de atingere a regiunii muntoase a Munților Apuseni, cu Cîmpia Ardealului și Valea Someșului, avînd menirea de a face schimbul de mărfuri între regiunea munților și cea a cîmpilor. Clujul nu poate fi lipsit de această misiune a sa fără a fi nenorocite aceste două regiuni, cu care formează un corp inseparabil economic și geografic. Ori aceste două regiuni sunt curat românești, deci Clujul nu poate aparține în mod logic și just decit României. Acest adevăr îl evidențiază, în mod surprinzător, mizeria în care a ajuns, în timp atât de scurt orașul Cluj, de cînd a fost rupt din mediul său natural. Același lucru s-a întîmplat cu Brașovul și cu regiunea secuască, ce nu poate fi separată de cursul mijlociu al Oltului, al Tîrnavelor și Mureșului. Întreaga populație a secuimii e amenințată de mizerie, fiind lipsită de spațiile vitale, în care se înșiră chiar și vechiul regat spre capitala căruia au gravitat clasele producătoare ale populației secuiești. Poporul maghiar din Transilvania s-ar pronunța categoric împotriva verdictului de la Viena.

2. *Ruperea arterelor de comunicații și a legăturilor economice.* Noua graniță tăie linia ferată Brașov – Cluj, care este artera de comunicație principală a provinciei. Tot astfel rîurile Oltul, Someșul și Mureșul sunt întrețăiate de granițe tulburătoare a circulației și a unei regiuni de ape, rațional. În special, Mureșul, rîul central al Transilvaniei, izvorăște pe teritoriul maghiar, dar trece prin teritoriul românesc pe o lungime de cel puțin 3–400 km. Plutăritul devine astfel imposibil fiind nevoie să treacă de două ori granițe economice vamale.

3. *Nerespectarea principiului naționalităților.* Hotărîrea de la Viena a dat Ungariei o majoritate românească de 1 304 000 (50,2%) de suflete spre a „elibera” o minoritate ungurească de 968 000 (37,1%) de suflete. Dintre celelalte frânturi de popoare, care locuiesc pe acest teritoriu (germani, evrei și puțini ruteni), trebuie să se țină seama cel puțin de voința minorității germane. Membrii ei, în număr de aproximativ 72 000, au protestat hotărît contra dezlipirii lor de România. Protestul sașilor din Bistrița a mers chiar pînă la scene violente cu puținii unguri din acea regiune și la proteste exprimate la Berlin.

Cît pentru cei vreo 45–50 000 de șvabi din ținutul Sătmăreanu, treziți abia de curind la conștiința națională, grație tratamentului de specială bună-voință aplicat minorității germane, în România, ei sunt expuși să recadă în starea de letargie, care sub regimul maghiar începuse să se transforme treptat în moarte națională prin adoptarea progresivă a limbii maghiare.

Hotărîrea dată de arbitrajul de la Viena a lovit, în primul rînd, principiul naționalităților. De oricare parte s-ar găsi un observator al evenimentelor, fie din partea Axei, fie în tabără opusă ei, el va trebui să recunoască faptul obiectiv, imposibil de tăgăduit, că supunerea unei majorități naturale sub stăpînirea unei minorități atinge adînc principiul fundamental al constituiri statelor moderne, care este principiul național. Statul modern nu se poate întemeia pe altă bază, decît pe aceea a vieții organice și a unei personalități colective și unitare, care e naționalitatea. Orice încercare de a nesocoti sau de a violenta drepturile ei este nu numai o nedreptate făcută prin călcarea dreptului de autodeterminare, prin distrugerea libertății ei morale, dar este și o greșală politică.

Ea stîrnește, în mod fatal, o reacțiune și duce la lupte care nu se pot sfîrși, decât atunci cînd partea lezată este fie complet distrusă, fie din nou satisfăcută și eliberată.

Nu putem crede că Axa urmărește distrugerea completă și definitivă a românismului ca naționalitate și dispariția lui de pe harta Europei, încercare ce credem că ar fi nu numai monstruoasă, dar și imposibil de realizat. Dacă puterile Axei ar fi avut acest gînd, ele nu s-ar fi mulțumit cu hotărîrea de la Viena, ci ar fi mers mai departe.

Cît timp, însă, existența unui stat românesc este principal admisă de puterile Axei, ca neformînd o primejdie pentru ea, precum se pare că rezultă din hotărîrea de la Viena, acest stat românesc, oricît de redus, și poporul românesc chiar lipsit de o viață de stat proprie, nu va putea să renunțe niciodată și cu nici un preț la aspirația de a trăi o viață națională unitară, împreună cu toți fiili săi, oriunde se găsesc în majoritate și în continuitate teritorială cu masa principală a românismului. Acest drept imprescriptibil și sfînt al poporului românesc nu va putea să se stingă decît odată cu el însuși.

Nimeni nu va putea convinge poporul acesta să renunțe definitiv la partea din Transilvania cedată în virtutea arbitrajului de la Viena. Felul cum a fost trasată noua graniță, departe de a liniști poporul românesc, a izbutit împotriva să-l convingă, cu nouă putere, cît de mare și adînc întemeiată este dreptatea lui propriă. Deși s-a căutat să se înglobeze în Ungaria un minimum de populație maghiară, cuprinzînd toate masele maghiare cu importanța insulă etnică a secuilor, cu numeroase enclave mărunte și sate risipite din județele Someș, Cluj, Sălaj și Sătmăr, împreună cu infilațiunile maghiare de lîngă hotare, creîndu-se o frontieră, întrînd în forma artificială și absurdă a unui sac, totuși nu s-a putut evita ca pe acest teritoriu să nu se anexeze o majoritate românească. Faptul singur demonstrează, mai mult ca orice argumente, forța blocului românesc în Transilvania și caracterul ei majoritar indestructibil. Hotărîrea de la Viena are meritul incontestabil de a veni în sprijinul tezei românești și de a face dovada practică și ad oculos că Transilvania este o țară în majoritate românească și că acest caracter al ei nu poate fi schimbat prin nici o silnicie și prin nici o artificialitate.

O greșală politică: crearea unui nou iridentism revizionist și a unor noi complicații. Să ni se îngăduie să o spunem cu sinceritate și francheză: credem că hotărîrea de la Viena constituie o mare greșală politică săvîrșită de Axa, direct interesată în menținerea liniștii din Europa răsăriteană. Ea a zdruncinat încrederea popoarelor în ordinea de dreptate pe care Axa a anunțat că vrea să o realizeze în această regiune.

România nu a luat niciodată atitudine dușmănoasă împotriva Germaniei și a Italiei. Românii din Transilvania și Banat păstrează în special poporului german recunoștință pentru progresele ce au realizat grație influenței culturale germane.

Tratatul economic încheiat în martie 1939 cu Germania este mărturia cea mai bună. În cursul războiului, România nu a schițat nici un gest împotriva puterilor Axei și nu merita să fie astfel tratată de către aceste puteri.

Credem că Axa are tot interesul să se pună capăt litigiului româno-maghiar pe altă cale decît aceea a unei nedreptăți care este rezultatul unei preferințe nejustificate pentru una din părțile în litigiu.

Hotărîrea de arbitraj însă a adîncit și permanentizat conflictul dintre aceste două națiuni vecine.

Pentru a satisface iredentismul maghiar absolut nejustificat, susținind cauza unei minorități contra majorității, s-a creat un iredentism românesc de astădată legitimat de dreptul veșnic și imprescriptibil al majorității naționale, care este așezată în continuitate geografică și etnică evidentă.

Conflictul dintre cele două națiuni va continua, deci, și va putea să aducă, tocmai în momente critice pentru Axă, surpize și complicații. Vandalismele și cruzimile, omorurile și distrugerile cauzate de maghiari după ocuparea părților judecate lor dovedesc că prin acea hotărîre s-a făcut o greșală în contra umanității.

Preluarea Transilvaniei de către români, în 1918, s-a întîmplat fără nici un fel de răzbunare din partea românilor, în mod uman și civilizat.

Transpunerea puterii, de astădată, s-a petrecut în valurile de sînge și suferințe indescriptibile ale românilor.

Pentru preîntîmpinarea lor este absolută nevoie de o revizuire imediată a verdictului de la Viena, revizuire care nu va coborî, ci va înălța prestigiul Axei.

Un verdict dat cu eroare de drept și eroare de fapt

Înainte de pronunțare, arbitrii au cerut guvernului românesc să declare dacă va recunoaște obligativitatea pentru el a sentinței ce urma a se da. În Consiliul de Coroană, întrunit în noaptea de 29 spre 30 august, guvernul, respectiv regele Carol II a comunicat celor prezenți că România se află într-o situație de îndoită coerciție, întrucât guvernele Axei i-au adresat o notă cu caracter ultimativ pentru recunoașterea hotărîrii arbitrale de a doua zi și întrucât trupele rusești, masate în mare număr la granița României, neliniștesc hotarul țării, prin numeroase incidente grave de frontieră, și se pregătesc să treacă Prutul. În aceste împrejurări, Consiliul de Coroană, contra sentimentului unanim al țării, a luat, cu majoritate, hotărîrea de a se supune sentinței de arbitraj ce se pregătea la Viena. Atât puterile Axei, cât și guvernul sovietic au dezmințit, însă, aceste două afirmații ale guvernului român. Nu a existat nici o notă cu caracter ultimativ a Axei Roma - Berlin și nici amenințarea cu război a guvernului din Moscova. Consiliul de Coroană a adus, deci, o hotărîre intemeiată pe o eroare de fapt evidentă. Acest Consiliu de Coroană nu avea, de altcum, nici un drept de a reduce o hotărîre în chestiile teritoriale ale României, precum am expus în declarația mea făcută în Consiliul de Coroană din 31 august. Această afirmație a mea nu a fost contrazisă nici de regele Carol, nici de alții membri ai Consiliului de Coroană.

Astfel hotărîrea de la Viena și acceptarea ei din partea României, fiind intemeiată pe o eroare de fapt și pe eroare de drept, ea urmează să fie casată ca vicioasă.

Poporul românesc, din partea sa, înselat și grav prejudiciat de guvern și de suveranul său, a aplicat, după scurt timp, singura sancțiune ce se putea da într-un asemenea caz, silind pe regele Carol al II-lea să abdice la tron și îndepărând guvernul.

Prin înlăturarea regimului imoral și nepatriotic al regelui Carol al II-lea poporul românesc a dobîndit într-o măsură oarecare satisfacție pentru această inducere în eroare.

Concluzie

Din toate acestea reiese că Transilvania, care formează o admirabilă unitate geografică și economică, nu poate fi desființată, nici subjugată sau sfâșiată în bucăți, ci trebuie să urmeze soarta pe care a avută în trecut de atâtea ori — și suntem siguri că o va avea și în viitor — adeziunea poporului german. Voința unanimă a poporului român din Ardeal este realizarea unității naționale într-un stat, deci o voință în perfectă armonie cu marile idei ce domină doctrina național-socialistă germană și cea fascistă italiană. Căci nu se poate să nu ne fie nouă îngăduit a menține ceea ce Reichul și Italia au realizat: întrunirea într-un singur stat a tuturor germanilor ca și a tuturor italienilor.

Ideea unității naționale este la temelia gîndirii politice moderne în ce privește formarea statelor. Poporul românesc, compus din 16 milioane de susliete, aspiră de secole la unitatea națională. El și-a înfăptuit-o. Un neam înzestrat cu o perfectă continuitate geografică și etnografică, cu o conștiință națională, cu o unitate culturală și identitate de limbă uimitoare, împărtit în două confesiuni creștine, dar cu rit cu desăvîrșire identic, cu o concepție de viață întemeiată pe o morală creștină, nu poate fi lipsit de dreptul unității sale naționale. Din această Românie unită nu poate lipsi îndeosebi Transilvania, sau o parte a ei, care este leagănul neamului românesc și care a fost scena a trei revoluții naționale în decursul a 150 ani numai, urmărind libertatea, independența și unitatea neamului românesc. Distrugerea acestei unități este nu numai cea mai mare nedreptate pentru neamul românesc, ci și o încălcare a principiilor moderne de stat și oprirea unei activități, care abia în 22 de ani a făcut mari și salutare progrese pentru civilizarea acestei părți a Europei. Desființarea feudalismului oprimător, reforma agrară, reforma totală a serviciului sanitar, înglobarea întregului bazin dunărean și a regiunii Carpaților într-o rețea modernă de comunicații sănătatea și a regiunii Carpaților care au apropiat regiunea noastră de Apus.

Arbitrajul de la Viena a sfâșiat Transilvania de Nord, lăsând pradă Ungariei o populație majoritară românească și ținuturi locuite întotdeauna de români.

Verdictul de la Viena nu a voit să țină seama de faptul că Transilvania nu a fost niciodată împărtită în cursul istoriei sale și că revendicările ungurești nu au nici un temei și nici o îndreptățire.

Dacă România și Ungaria, în tratativele directe ce le-au avut la Turnu Severin nu au putut ajunge la o înțelegere în ce privește Transilvania, însemnează că între aceste două țări nu este posibilă o înțelegere pe calea pașnică, în sensul dorințelor nejustificate ale maghiarilor, deoarece România nu poate admite să i se rupă fișii din trupul teritoriului său național și nici un arbitraj nu o poate obliga să renunțe, de bunăvoie, la drepturile ei.

Minoritatea maghiară, risipită pe teritoriul Transilvaniei, dacă nu e mulțumită cu tratamentul uman de care se bucură sub regimul românesc și dacă Ungaria vrea să adune pe toți maghiarii pe teritoriul ei național poate să o facă, fără să ridice pretenții asupra Transilvaniei românești. Printr-o reformă agrară și prin împărtirea latifundiilor feudale, Ungaria poate crea condiții de existență pentru o populație mai numeroasă chiar decât aceea a maghiarilor ce trăiesc în Transilvania.

Deși Ungariei i s-au impus angajamente ferme, prin sentința arbitrară de la Viena, totuși nu a găsit de cuviință să țină seama de ele. În loc să respecte drepturile românilor din Transilvania de Nord, cum era obligată, a dezlănțuit împotriva lor o prigoană barbară de extirpare. Au fost uciși preoți și țărani, pe unii i-au spânzurat de crucile bisericilor, s-au schinguit și bătut înii de intelectuali și de săteni, s-au trimis peste graniță, în vagoane plumbuite de vite, episcopi, femei și bărbați, s-au evacuat în bloc sate românești întregi, alungind pe locuitori peste frontieră și silindu-i, cu baioneta, să semneze un act de renunțare la tot avutul lor, — au organizat un adevărat jaf, în comunele românești, au închis școlile, au pîngărit bisericile românilor, iar pe funcționarii români de toate categoriile i-au concediat, i-au insultat, i-au batjocorit și bătut, trimișindu-i în România. Sălbăticile săvîrșite de unguri în Transilvania ocupată, unde s-au ucis și copiii în leagăn, sunt fără pereche în istorie. Și ele continuă. Parte din faptele înșirate mai sus au și fost constatare și verificate de comisiunea mixtă germano-italiană, trimisă de Berlin și de Roma la fața locului. Pînă la sfîrșit, desigur, vor fi toate verificate.

În ziua de 31 ianuarie 1941, va avea loc în Ungaria un recensămînt al populației. Este evident că prin cruzimile, teroarea, prigoanele și prin expulzările peste graniță, făcute în masă, se urmărește sătîș scopul de a se transforma, în timpul cel mai scurt, încă înainte de data de mai sus, majoritatea românească într-o minoritate etnică. Se ținete, astfel, să se creeze un fals titlu de drept, pentru revendicările maghiare, asupra acestui teritoriu. Mărturisirea primului ministru maghiar, contele Teleki, făcută cu franchețe, cum că această acțiune a fost înscenată din ordinul autorităților, confirmă această presupunere.

Iată opera de civilizație a ungurilor în Transilvania cedată lor prin arbitrajul de la Viena și iată pacea creată de puterile Axei în Europa centrală.

Firea lor de acum o mie de ani nu s-a schimbat. Ea este în contradicție flagrantă cu firea umană și tolerantă a poporului românesc, care nici în 1918 și nici de data aceasta nu s-a făcut vinovat de excese și de acte de persecuție și (n-a luat nici măcar represalii) față de nemaipomenita barbarie săvîrșită de unguri în Ardealul ocupat.

Dar noi români nu vom tolera ca frații noștri și pămîntul nostru străbun să fie din nou prada sălbăticiei seculare.

Drept concluzie, în numele Transilvaniei și Banatului, protestăm solemn și solidar împotriva ciuntirii teritoriului țării românești și îndeosebi în contra dezlipirii unei părți așa de însemnate a Transilvaniei de la trupul României unite. Cerem respectarea hotărîrilor proclamate în Adunarea Națională, ținută la 1 decembrie 1918, în Alba Iulia. Cerem anularea arbitrajului de la Viena și retrocedarea întregului teritoriu al Transilvaniei ocupat de unguri. Afirmăm voința noastră de a trăi liberi și independenți pe străvechiul nostru pămînt și de a apăra cu orice mijloace și cu supremul sacrificiu patrimoniul nostru național.

Această hotărîre a noastră însă nu servește numai interesele poporului nostru românesc, ci servește ideea generală a păcii. Pacea în aceste părți ale lumii nu poate fi asigurată decât printr-un statut teritorial, care respectă principiul dreptății, înțemeindu-se pe principiul unității naționale și a libertății națiunilor. Toate popoarele din sud-estul Europei, după părerea noastră, trebuie înzestrate cu statul lor național liber și independent, echitabil delimitat, ca astfel în mod liber consumit să se poată asocia într-o mare con-

federație capabilă să facă legătură pașnică, fără rivalități între puternicul masiv german și între întinsul spațiu russo-american. Axa și în special Germania nu are nici un interes să se prezinte ca dușman al unui pașnic aranjament al conviețuirii atitor popoare relativ mici, dar importante prin calitățile lor etnice și așezarea lor geografică. Întreaga omenire, dar în primul rînd Germania și Italia, ar profita din o pace durabilă care însă, după credința noastră, nu se poate realiza prin forță, ci numai prin măsuri echitabile corespunzătoare spiritului timpului și realităților geografice, politice și economice.

București, 28 decembrie 1940

Iuliu Maniu

■ Arhivele Statului București, fond Casa regală, dosar nr. 1/1941, f. 4–34; fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 25/1940, f. 24–39.

1941 ianuarie 13. Extras dintr-un raport al Marelui Stat Major înaintat Ministerului Apărării Naționale referitor la metodele și mijloacele de propagandă comunistă.

Marele Stat Major

Secția 2

Biroul 2

Confidențial

Personal

Nr. 22 2760/B, din 13 ianuarie 1941

Marele Stat Major

Secția 2

Către
Ministerul Apărării Naționale
Secretariatul General

La ordinul dvs nr. 166 din 10 ianuarie 1941, am onoare a raporta cele de mai jos.

Din rapoartele primite de Marele Stat Major rezultă:

a) Propaganda comunistă continuă a se destășura pe teritoriul țării, prin mijloacele deja cunoscute și anume:

- propaganda de la om la om;
  - manifeste;
  - şablonări de lozinci comuniste;
  - broşuri, reviste;
  - discuţiuni cu muncitorii, duse după un anume plan, pentru a scoate în relief greutățile prin care populația și muncitorii în special, trec;
  - elogierea regimului din U.R.S.S. prin propaganști;
  - specularea tuturor greutăților și nemulțumirilor;
  - instigație la continue revendicări;
  - întruniri clandestine.
- ....]

Şeful Marelui Stat Major,

General

Al. Ioanițiu

Şeful Secției 2,

Colonel

Dumitrescu Polichron

Adnotare marginală:

14.I.1941. A fost văzut de dl. general Antonescu. Mi-a dat ordin ca părțile relative la lipsurile în alimente și îmbrăcăminte să fie trimise dlui ministru Dragomir.

General Șteflea

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 1-2.

1941 ianuarie 20. **Ordin al Marelui Stat Major pentru alarmarea și deplasarea spre București a unui regiment de grăniceri în vederea înăbușirii rebeliunii legionare.**

Marele Stat Major
Secția Operații

Către
Regimentul 2 grăniceri — Cernavodă

Luați măsuri ca regimentul să fie gata de îmbarcare la primul ordin¹, cu organizarea pe care a avut-o cînd s-a deplasat la București înainte de Crăciun.

Se va lăsa asupra oamenilor 3 unități de foc și hrana asigurată pentru patru zile.

Nr. 17 806/C/20.I.1941, ora 23,20
Subșeful Marelui Stat Major,
General
N. Tătăranu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 576, f.2.

1941 ianuarie 20. **Ordin al Marelui Stat Major de alarmare a unui batalion din Regimentul 2 care de luptă în vederea înăbușirii rebeliunii legionare.**

Marele Stat Major
Secția Operații

Către
Regimentul 2 care de luptă — Tîrgoviște

Luați măsuri ca batalionul de care de luptă pe care îl mai aveți în garnizoană să fie alarmat și completat pentru deplasare în cel mai scurt timp la București.

Ordin de deplasare se va da ulterior².

Nr. 17 806/C din 20.I.1941, ora 23,20
Subșeful Marelui Stat Major,
General
N. Tătăranu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 576 f.3.

¹ Ordinul de deplasare a fost transmis în dimineața zilei de 21 ianuarie. Regimentul a fost pus la dispoziția Comandamentului Militar al Capitalei (*Ibidem*, f. 19).

² Ordinul de deplasare a fost transmis în dimineața zilei de 26 ianuarie (*Ibidem*, f. 55).

1941 ianuarie 21. **Raport al Corpului 2 armată către Marele Stat Major prin care se comunică ordinul Ministerului de Interne pentru înăbușirea rebeliunii legionare.**

Corpul 2 Armată

Către

Marele Stat Major, Secția Operații,
Nr. 212 din 21 ianuarie 1941, ora 22,30

Raportăm că prefectura Constanța a primit ordinul nr. 436 din 21.I.1941 al Ministerului de Interne astfel:

„Ministerul de Interne dispune să luăți sub ordinele dvs. trupele din garnizoană și să ocupați toate instituțiile publice. Nu veți permite nici o mișcare în oraș. În județele unde mișcarea legionară este mai puternică veți lăsa măsuri severe [...] ¹, lucrînd cu mult tact, nu se va trage decît în ultimă instanță cînd toate mijloacele împăciuitoroare vor fi epuizate. Nu înseamnă aceasta că trebuie să arătați slăbiciune“. S-au dat ordine în sensul de mai sus unităților.

Nr. 38 556/21 ianuarie 1941
Comandantul Corpului 2 Armată,
General
Macici

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 576, f. 38.

1941 ianuarie 21. **Dare de seamă asupra măsurilor luate de Comandamentul Militar al Capitalei pentru înăbușirea rebeliunii legionare.**

Măsurile luate de Comandamentul Militar al Capitalei
în ziua de 21 februarie 1941, pînă
la ora 21,30

La ora 0,30 s-a ordonat ca la ora 4 să se ocupe cu forță sediul Societății de Radiodifuziune din Str. Beîthelot și postul de emisiune de la Băneasa. Ordinul a fost executat de trupe din Regimentul 1 vînători care au dezarmat gărzile legionare, trimîndu-le acasă.

La ora 4,45, din ordinul Președinției Consiliului de Miniștri s-au trimis la Siguranță generală 2 companii purtate, 1 companie care *<de>* luptă și 1 obuzier tractat pentru ocuparea și evacuarea localului. Ele au fost puse sub ordinele generalului Mitrea.

¹ Lipsă în original.

La ora 7,05 s-au ordonat (de către generalul D.I. Popescu) patrulări în tot orașul.

La ora 7,20, din ordinul generalului Antonescu, Comandamentul Militar al Capitalei a dat o ordonanță prin care se interzicea orice fel de întruniri publice, iar posesorii de arme să le depună la Comandamentul Militar al Capitalei și Tribunalul militar (ordonanța nu a fost publicată).

La ora 8,30 s-a alarmat întreaga Divizie 3 ordonându-se să împingă unități la punctele sensibile, conform planului de acțiune stabilit de Comandamentul Militar al Capitalei.

În după amiaza zilei au sosit în Capitală 2 companii care *(de)* luptă (Regimentul 2), Regimentul 2 grăniceri și Batalionul 2 infanterie ușoară de la Iași fără mașini.

S-a realizat următorul dispozitiv:

Președinția Consiliului de Miniștri	— Regimentul 2 grăniceri — 1 batalion din Regimentul 1 vînători — 1 batalion din Regimentul 4 dorobanți — 11 care <i>(de)</i> luptă R. 35 și 20 care <i>(de)</i> luptă R. 2 — 1 companie din Regimentul de jandarmi pedeștri
Marele Stat Major	— 1 companie din Regimentul 21 infanterie
Prefectura poliției	— 1 batalion din Regimentul 30 dorobanți. — Regimentul jandarmi pedeștri
Poștă, telefon	— gărzii întărite
Regimentul 1 vînători	— Batalionul I la Președinția Consiliului de Miniștri — Batalionul II la Atelierele Grivița — Batalionul II la Institutul Medico-Militar.
Regimentul 4 dorobanți	— Batalionul I la Președinția Consiliului de Miniștri — Batalionul II la Tg. Moșilor — Batalionul II la Statuia Pache
Regimentul 30 dorobanți	— Batalionul I la Prefectura Poliției — Batalionul II în Parcul Carol — Batalionul III la Patriarhie și Banca Națională Română.
Care <i>(de)</i> luptă	— 31 la Președinția Consiliului de Miniștri — 9 în cazarmă — 7 în spatele Tribunalului — 2 la Ministerul Apărării Naționale

1941 ianuarie 30. Notă referitoare la ordinul Președinției Consiliului de Miniștri ungar privind dispozițiile date pentru schimbarea oficială a numelor de familie și a prenumelor românilor din nord-vestul Transilvaniei.

NOTĂ
referitoare la ordinul 70/1941, al Președinției
Consiliului de Miniștri maghiar.

Ordinul 70/1941 al Președinției Consiliului de Miniștri maghiar, promulgat în „Monitorul Budapestei” nr. 4, din 5 ianuarie 1941, se ocupă de reglementarea îndreptării și modificării numelui de familie și a prenumelui de origine străină, introdus în registrele de stat (ale Ofițerului stării civile), în timpul „stăpînirii străine” (române).

Ordinul acesta — având caracter de lege — și care intră în vigoare pe data publicării (promulgării), adică la 5 ianuarie 1941, se sprijină pe paragraful 4 din legea XXXIV din 1938, pe paragraful 7 din legea VI din 1939 și paragraful 3 din legea XXVI-1940.

Paragraf 1

În el se dispune rectificarea numelui de familie deformat (*elverditve*) trecut în registrele de stat (ofițerul stării civile) sau în registrele de căsătorii, pe timpul „dominației străine” (române), precum și al numelor de familie cu rezonanță străină. Aceste nume *trebuie* rectificate pentru a avea forma „originală corectă”, la cererea părții interesate, urmând calea procedurală de rectificare a matricolei.

Paragraf 2

Prenumele de origine străină ale copilului trecut în registrele de stat (ofițerul stării civile) sau prenumele de origine străină ale celor ce se căsătoresc, trecut în registrul căsătoriilor în timpul „dominației străine” și care nume nu au forma corespunzătoare în limba maghiară, iar „purtarea acestui nume jignește sentimentul național ori interesele purtătorului”, acest prenume poate și transformat în prenume maghiar.

Această schimbare a prenumelui o încuviințează autoritatea imediată a matricolei, la cerere.

Cererea este îndreptățită a o înainta purtătorul numelui sau reprezentantul său legal.

Paragraf 3

Dispozițiile paragrafului 2 se aplică și acelora al căror nume se trece în matricola ungară, chiar dacă aceasta se face *în baza unui extras matricol*, al cărui titular s-a născut sau s-a căsătorit în străinătate, fiind originar cetățean maghiar sau care a devenit ulterior cetățean maghiar.

Paragraf 4

Regulile detaliate de aplicare prezentului ordin le stabilește de comun acord Ministerul de Interne și cel de Justiție. Ordinul de față se aplică din ziua publicării (promulgării).

Budapesta, la 13 decembrie 1940

groful Paul Teleki,
Ministrul Președinte ungar

În înțelesul acestui ordin (decret) autoritatea șefă a registrelor este obligată să rectifice: 1) toate numele de familie trecute în registrele de stat, fie ale copiilor fie ale adulților, dacă aceste nume au fost „deformat” trecute în timpul dominației române în ținutul Ardealului de nord. 2) De asemenea — la cerere — *trebuie schimbate* chiar și prenumele copiilor sau adulților care „nu sună ungurește”, care nu au rezonanță maghiară.

Acest decret presupune că nume ungurești de familie sau prenume ar fi fost schimbate sau modificate în timpul dominației române, iar în locul al doilea, că unele prenume ale locuitorilor nu au corespondență românești și purtarea acestor nume ar jigni sentimentul național — sau interesele purtătorului.

Faimosul șovinism bolnav maghiar și-a mai găsit o dată exprimare prin acest decret.

Lumea întreagă cunoaște furia șovină de maghiarizare și metodele vecinilor noștri, care chiar și prin personajile cu care se mîndresc sau prin curențe trecute în istoria literaturii lor sub denumirea de „înnoirea limbii” (*nyelvújítás*) încă din secolele trecute se frâmîntau cu maghiarizarea numelor de persoane, a numelor geografice, ale lucrurilor etc. Pentru a dovedi vechimea neamului și a limbii lor au ajuns la exagerări de ridicol unic în istoria popoarelor, spre exemplu, cînd unul din așa-zisii lor filologi a pretins că numele Adam și Eva sănt maghiare precum și cetatea africană, Cartagina.

Să admitem ipoteza că unii români, bucurîndu-se de libertate în țara lor, au cerut și au obținut dreptul de a-și schimba numele maghiarizat în era ungurească, de oficialitatea ungurească, împotriva dorinței lor. Să admitem că un Molnár, care niciodată nu a fost ungur, a revenit la numele său atît de latin Moraru, sau unul pe care ungurii l-au scris Csobán și-a reluat numele său atît de românesc Ciobanu. Dar aceasta nu este o vină a acestui român care nici n-a știut vreodată ungurește, ci a acelora care i-au falsificat numele cu scopul de a-i falsifica naționalitatea. Căci ungurii, fiind puțini la număr, totdeauna au avut nevoie și în viitor vor avea nevoie să arate lumii un număr sporit cu acela al popoarelor conlocuitoare pentru a-și justifica dreptul de a avea o țară disproportională față de numărul ungurilor adevărați.

Decretul de față este un atentat la dreptul neamului românesc, în special care locuiește în număr preponderent în teritoriul Ardealului cotropit prin Dictatul de la Viena.

Decretul nr. 70/1941 este bătător la ochi și din alt punct de vedere. El este unul din măsurile premergătoare și pregătitoare ale recensămîntului care se va face în Ungaria în cursul anului 1941, cînd — după năravul învechit la unguri, vor trebui să găsească cît mai mulți maghiari. Ceea ce depășește însă și măsurile cele mai exagerate de șovinism este dreptul pe care îl acordă acest decret ofițerului stării civile de a modifica și schimba și prenumele care nu au rezonanță ungurească sau care nu au corespondent unguresc. Ungurii știu bine că români, începînd mai ales de la procesul Memorandului, pentru a-și salva odraslele de maghiarizare, și-au botezat copiii cu nume strămoșești latine: Aurel, Aurelian, August, Nerva, Traian, Liviu, Ovidiu, Liciniu, Cornelia, Claudia, Ligia etc. sau cu nume istorice: Decebal, Mircea, Radu etc. care nu au corespondent în limba maghiară și care nici nu se vor putea traduce în limba maghiară. Pentru ca nici măcar prenumele să nu poată trăda originea românească a cetătenilor acum maghiari s-a născocit acest ordin (decret). Prin el, vecinii noștri maghiari vor să-și pregătească materia-

lul documentar în vederea recensământului ce fac în acest an și care, la nevoie, să servească la orice cercetare ce eventual ar dori să facă reprezentanții altor neamuri.

Apoi, firește, este unul din mijloacele de maghiarizare a fraților noștri din Ardealul cedat.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presa externă, dosar nr. 1209, f. 3-5.

147

1941 ianuarie 31. **Extras din darea de seamă a Inspectoratului regional de poliție Iași referitoare la acțiunile organizate de Comitetul regional al P.C.R. și de organizațiile U.T.C. din Moldova.**

Comuniștii

Elementele comuniste continuă să desfășoare propagandă de la om la om, prin răspândirea de broșuri, cărți cu conținut subversiv printre cei mai de încredere și prin răspândirea de manifeste.

Din cauza măsurilor luate în ultimul timp comuniștii, deși intenționau să răspîndească manifeste, nu au cutezat să le împrăștie de teama de a nu fi prinși.

În cursul lunii ianuarie a.c. (în noaptea de 6—7 și 18—19 ianuarie a.c.) la Iași, s-au răspîndit manifeste ale Comitetului regionalei comuniste Moldova și ale Uniunii Tineretului Comunist, despre care s-a raportat la timp.

Manifestele nu au putut ajunge la cunoștința publicului, căci au fost imediat ridicate de organele polițienești, iar persoanele ce au mai găsit cîteva le-au predat imediat autorităților.

De asemenei la Botoșani în noaptea de 14—15 ianuarie a.c. s-au răspîndit de autori necunoscuți un număr restrîns de manifeste. [...]

Relativ la noua structură organizatorică și felul în care se face propaganda comunistă, raportăm următoarele:

Încă în cursul lunii precedente comuniștii au primit instrucțiuni de a îndruma muncitorii din ateliere și fabrici să manifeste nemulțumiri pentru salariul ce-l primesc și să se solidarizeze în vederea măririi salariului.

În acest scop să se întocmească memorii care să fie înaintate Inspectoratului muncii.

Cei ce au lucrat peste 8 ore de muncă, să ceară plata lor pe toți anii în urmă. Să se întreprindă o acțiune pentru suprimarea taxei săptămînale pe cărțulile muncitorilor (La corporație se percepe taxa de 20 lei săptămînă).

Cum și o serie de îndemnuri ce le obișnuiesc a le face comuniștii prin propaganda lor, ca proteste contra concentrărilor, proteste că nu se acordă ajutoare familiilor concentrărilor etc. [...]

■ Arhivele Statului județul Iași, fond Prefectura județului Iași, dosar nr. 7/1941, f. 12—13.

1941 (ianuarie). Manifest al Comitetului județean Botoșani al P.C.R. prin care țărani, muncitorii, soldații și intelectualii sunt chemați la luptă pentru îmbunătățirea condițiilor de trai, răsturnarea regimului antonescian și alungarea hitleriștilor din țară.

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Țărani, muncitori, soldați și intelectuali!

La 6 ianuarie s-au împlinit 4 luni de când marii fabricanți, bancheri și moșieri — pentru a înbăsuți cazurile de nemulțumiri și agitații populare — au instaurat dictatura fascistă, aducând la cîrma țării un guvern al Gărzii de fier ce a infăptuit acest regim de trădare națională și infometare a maselor în scurt timp.

1. A vîndut Germaniei independența națională, a aservit țara nemților prin ceda rea către Ungaria feudală a unui imens teritoriu din Ardealul românesc (obiind maghiarilor aproape 1 500 000 români). Prin cotropirea țării de către trupe germane, hrânite din sudoarea muncii românești, precum și prin trimiterea tuturor bunurilor către Germania, lipsurile cresc mereu, iar viața se scumpește iar scumpetea crește pe zi ce trece.

2. A aruncat pe drumul pribegiei și în seama milei publice zeci de mii de familii refugiate în loc ca guvernul din impozitele și din taxele grele ce încasează să le fi asigurat un trai omenesc.

3. A asasinate miserește și fără judecată un număr impresionant de oameni politici, profesori, scriitori, ziaristi, ostași etc.

4. A înăsprit cenzura ca cetățenii să nu afle adevărul despre ceea ce se petrece în țară și în străinătate decât ceea ce convine regimului fascist.

5. A desființat breslele, organizații de apărare și revendicări ale muncitorilor.

6. Menține micilor funcționari și pensionari lefuri de mizerie cu toate că viața s-a scumpit îngrozitor încât nici jumătate din strictul necesar nu și-l pot acoperi.

7. A înăsprit măsurile de reprimare a valului de nemulțumiri și proteste populare provocate de rechiziții, muncă forțată și neplătită, concentrări [...]

Partidul comunist a semnalat din timp pericolul ce-l prezintă fascismul în general și Garda de fier, în special, pentru țara noastră și continuă a demasca politica de infometare și provocatoare de război. În același timp popoarele din Uniunea Sovietică, prin înțeleapta politică de pace și prosperitate a conducătorilor ei, nu numai că sunt ținute în afara războiului dar le sunt asigurate condițiuni de viață omenești pentru care prestigiul Uniunii Sovietice crește mereu în fața tuturor popoarelor din lume, dar prin aceeași măsură crește ura guvernelor capitaliste.

Țărani, muncitori, soldați și intelectuali! Salvarea stă în propriile voastre măni, răsturnarea regimului de dictatură fascistă, dezrobirea și libertatea se dobîndesc prin luptă.

Lozinca momentului de față este deci răsturnarea guvernului Gărzii de fier prin demonstrații și instalarea unui guvern popular de muncitori și țărani, singurul care vă poate asigura pacea, păinea și libertatea.

Trăiască Partidul Comunist! Trăiască Uniunea Sovietică!
Trăiască unirea țăranoilor și muncitorilor!

Comitetul Județean Botoșani al Partidului Comunist Român

■ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, fond 8, mapa 303; Colonel dr. Ilie Ceausescu (coordonator), *Documente privind activitatea P.C.R., în armată. 1921–1944*, Editura Militară, București, 1974, p. 142–144.

149

1941 februarie 2. **Memoriu adresat de C.I.C. Brătianu generalului Ion Antonescu în care își expune părerea asupra căilor și modalităților de guvernare după înăbușirea rebeliunii legionare.**

Domnule General,

Revoluția legionară era de prevăzut.

Nu se putea organiza un regim nou cu oameni care se luptaseră în realitate pentru a pune mâna pe Țara Românească, prin eliminarea elementelor conducătoare din trecut. Asasinarea lor era mijlocul de a atinge țelul dorit. El era lozinca dată de centrele conducătoare, sub influența unor elemente străine, grupate în legiune cu mentalitatea adusă din țara lor. Ca și în Bulgaria, în Grecia și Jugoslavia, liniștea în țară nu se putea restabili decât prin înfrângerea lor.

Dorința de a lua puterea era legată cu pofta de o repede îmbogățire.

Mulți tineri și intelectuali, fără experiență politică, au fost fanatizați de ideea unei regenerări a unei Români pretinsă învechită.

Partidul legionar nu putea da măsura capacității sale, decât prin venirea lui la guvern. Experiența făcută a risipit repede iluziunile ce se puteau face.

Generalul Antonescu a căutat să facă o selecție între membrii acestui partid prin eliminarea elementelor rele dintr-însul. Din nenorocire însă nu a putut distruge solidaritatea între acești membri. Fapt care a împiedicat eliminarea celor răi. Pofta de îmbogățire și de cotropire a fost mai mare decât dorința menținerii prestigiului partidului. Cei chemați în posturile mari

¹ Memoriul este însoțit de o scrisoare în care se arată:
„Domnule general,

Cred că este inutile să vă mai cer din nou o audiență, de vreme ce din alăturatul memoriu-
puțeti lua cunoștință de cele ce vreau să vă expun verbal.

Primiți, vă rog, Domnule General, asigurarea simțămintelor mele distinse”.

C. I. C. Brătianu

La 11 februarie Antonescu punea următoarea rezoluție pe memoriu:

„La actele respective, împreună cu răspunsul – copie – ce am dat”.

Ion Antonescu

de cîrmă ale statului și instituțiilor au protejat pe cei ce abuzau de faptul că puteau teroriza lumea.

Prigoana contra evreilor a dat ocazia să se opereze ca în vremea revoluțiilor. De la evrei s-ar fi trecut desigur la creștini, pe care legionarii îi credeau că pot pune frînă la apucăturile lor sau la aceia ale căror averi le pismuiau.

Legionarii, care acuzaseră pe francmasoni, au adoptat principiile lor de solidaritate, de răzbunare în contra numișilor trădători sau adversari și de supunere oarbă ordinelor date, fără a se ști măcar de unde s-au dat.

De aceea nu poți conta pe cei pe care îi introduci în viața politică, socială sau economică a țării, pentru că, peste datoria lor în instituții, peste consecința individuală domnește obligația ce au luat prin jurămînt că vor executa ordinele ce primeau de la centrele lor de conducere.

Acest fapt s-a constatat cu prisosință în ultima rebeliune și va continua atât timp cât va exista regimul legionar. Nu se poate avea nici o încredere în adevăratii legionari, legați prin jurămînt și printr-un misticism bolnăvicios.

De aceea crearea unui partid politic legionar este o utopie, pentru că organizarea lor este o boală socială, nu o organizare folositoare țării.

S-a creat în mintea tinerimii o psihoză bolnăvicioasă. Un legionar, fără a munci și fără a dovedi vreo capacitate, are dreptul să ocupe orice funcție ar dori. El este un martir, chiar dacă nu a suferit nimic în trecut, chiar dacă nu a acționat și nu s-a manifestat. El are drept asupra averii și vieții altuia. De aceea nu este de mirat cele ce s-au întîmplat în ultimele luni.

Curajul lor este cu atât mai mare cu cât nu se tem de sănătuni și cu cât cei pe care îi atacă sănătoșează.

Cum se poate îndrepta mentalitatea viciată a generațiilor tinere: I) prin școală și biserică, din care trebuie extirpate elementele corupătoare de conștiință; II) prin sancționarea culpabililor și în special a conducătorilor; III) prin combaterea lor nu în mod oficial ci prin partide organizate, dispunând de elemente împrejurul căror se pot grupa și reacționa oameni cu scaun de cap; IV) dînd tineretului ocupăție și o menire.

Nu prin înregimentare cu Straja țării ci prin boicotism care dezvoltă inițiativa și creează o solidaritate între elementele tinere sănătoase.

Conducătorul statului, care de fapt împlinește în mare parte atribuțiile de cap de stat, nu trebuie să aibă partid, dacă vrea să grupeze împrejurul lui pe toți oamenii de bine și să fie arbitrul situației.

Ca șef de partid este silit să facă concesii partizanilor, să dea luptă în contra celor ce nu ar face parte din partidul său, să fie izolat de națiune prin cei pe care crede că îi conduce. Lumea cea multă nu are simpatie pentru oficialități. Îi place să asculte mai mult voci independente de cât guvernamentale. Lucrînd de comun acord cu șefii partidelor politice, conducătorul statului, poate avea o acțiune mult mai mare decât dacă s-ar izola, înconjurat de un număr de persoane de a căror dezinteresare personală și devotament real nu-l poate cunoaște, cât timp are puterea în mînă.

Regele Carol II a făcut greșeala de a vrea să fie și șef de partid și din această cauză a pierdut din autoritatea sa de rege.

Nu trebuie să micșorați autoritatea incontestabilă ce ați obținut mai cu seamă în ultimul timp. Nu reînviați un partid care a devenit odios în țară și să reîncepeți o experiență, care ar putea fi fatală.

Primiți, vă rog Domnule General, încredințarea simțămintelor mele alese.

C. I. C. Brătianu

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 61/1940, f. 41–42.

150

1941 februarie 5. **Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la instrucțiuni ale conducerii P.C.R., în problema reînceperii campaniei de revendicări muncitorești și la răspindirea de manifeste comuniste în Constanța.**

Acțiunea comunistă

— Conducerea Partidului Comunist din România a trimis organelor în subordine o serie de instrucțiuni cu privire la reînceperea campaniei de revendicări muncitorești pe baza reorganizării sindicatelor unitare revoluționare, (Note interne).

— Pe străzile din Constanța au fost găsite manifeste comuniste prin care se aduc ofense Conducătorului statului pe tema ultimelor evenimente. Se cere răsturnarea domniei capitalismului și alungarea armatei germane din țară.

(Direcția Siguranței)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1940, f. 4.

151

1941 februarie 17. **Extrase din decretul-lege privitor la militarizarea instituțiilor și întreprinderilor de stat și particulare.**

Art. 1. Orice instituție sau întreprindere de stat sau particulară poate fi militarizată oricând interesele superioare ale statului ar cere.

Instituțiile și întreprinderile de stat sau particulare vizate de lege sunt în primul rînd acele care lucrează pentru apărarea națională și în al doilea rînd acele prevăzute în planul de mobilizare a teritoriului, putînd fi însă mobilizate și altele, atunci cînd nevoia va cere.

- Art. 2.** Instituțiile sau întreprinderile de stat și particulare de orice natură pot fi mobilizate la propunerea departamentului interesat în măsură să aprecieze necesitatea militarizării și scopul de a asigura funcționarea lor în interesul superior al statului.
- Propunerile de militarizare se adresează Ministerului Apărării Naționale (Marele Stat Major) care, dacă și le însușește, dispune militarizarea, conform legii [...] Organele de conducere și control ale oricărei instituții sau întreprinderi sunt datoare să sesizeze, de îndată și pe orice cale, cînd este cazul, departamentul respectiv și Ministerul Apărării Naționale (Marele Stat Major) arătînd cazuile și temeuriile care ar impune militarizarea instituțiilor sau întreprinderilor respective.
- Această obligație încumbă organelor de conducere și control, în cazurile cînd, din pricina agitațiunilor din interior sau din afară, a mișcărilor, dezordinilor sau altor cauze asemănătoare instituția sau întreprinderea ar fi în pericol de a-și reduce randamentul, sau de a-și înceta activitatea.
- Neîndeplinirea la timp a acestei obligații atrage după sine răspunderea organelor respective, ea fiind considerată crîmă de sabotaj și pedepsită, conform articolului 4 din decretul lege pentru reprimarea sabotajului nr. 3674 din 1940.
- Art. 3.** Prin militarizare se înzelege punerea sub regim de control, disciplină și jurisdicție militară a instituțiilor și a întreprinderilor de stat sau particulare, precum și a întregului personal al acestora care va fi socotit rechiziționat.
- Prin controlul instituțiilor sau întreprinderilor se înzelege supravegherea lor din punct de vedere al pazei și al funcționării, pentru a se înlătura toate cauzele menite să le turbure activitatea[...]
- Art. 4.** Întregul personal mobilizabil ori nemobilizabil a instituțiilor sau întreprinderilor militarizate este socotit rechiziționat și deci, în conformitate cu art. 18 din decretul-lege asupra rechizițiilor nr. 583 din 1940 supus disciplinei și jurisdicției militare [...] Personajul instituțiilor sau întreprinderilor militarizate nu poate părăsi serviciul și nici nu poate fi concediat decît cu aprobarea organului militar de control, care va ține seama și de părerea sau propuneră organelor de conducere și control respective [...]
- Art. 7.** Instituțiile și întreprinderile militarizate se află, pe timpul militarizării, sub controlul Marelui Stat Major, exercitat direct sau prin organe militare anume destinate, în ceea ce privește ordinea, disciplina și paza instituției sau întreprinderii.
- Art. 8.** Asigurarea ordinii, disciplinei și pazei instituției sau întreprinderii militarizate se poate face la nevoie printr-un comandant militar și gardă necesară [...]
- Efectivul gărzii se va fixa de organul militar de control în înțelegere cu conducerea instituției sau întreprinderii. [...]
- Art. 10.** [...] Garda este obligată să dea tot sprijinul serviciului special de control, pentru a putea interveni în mod eficace la nevoie.

Art. 11. Personalul militarizat este supus, pentru orice abateri derivînd din serviciile ce îi sănt încredințate sau săvîrșite cu prilejul acestor servicii, disciplinei și jurisdicției militare.

[...]

Dat în București la 17 februarie 1941

Conducătorul statului român
și
președintele Consiliului de Miniștri

general,

Ion Antonescu

Ministrul apărării naționale,
general adj. Iosif Iacobici

Ministrul afacerilor interne
general D. I. Popescu

Ministrul lucrărilor publice și al comunicațiilor,
general Gr. Georgescu

Ministrul muncii, sănătății și ocrotirilor sociale
Prof. dr. P. Tomescu

Ministrul coordonării și al statului major economic,
N. Dragomir

Ministrul justiției,
Const. C. Stănescu

■ „Monitorul oficial”, partea I, nr. 41, din 18 februarie 1941, p. 794–795; Ioan Scurtu (coordonator), *Culegere de documente și materiale privind istoria României. 6 septembrie 1940 – 23 august 1944*, București, 1978, f. 91–93; Ioan Scurtu (coordonator), *Istoria României între anii 1918–1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică București, 1982, p. 168–169.

152

1941 februarie 21. Scrisoare a lui C.I.C. Brătianu către generalul Ion Antonescu în care își exprimă poziția față de situația internă și externă a țării.

Domnule General,

Deși sănt convins că aveți aceleasi preocupări ca mine, totuși cred necesar să vă arăt modul meu de a vedea ceea ce trebuie să facem pentru viitor.

Trebuie să ne îngrijim din vreme de situația noastră la încheierea păcii.

În starea actuală sătem sub ocupația germană, cu tendința de a ne băga în război. Interesul Germaniei este: hegemonia în Europa cu excluderea Angliei și Americii. Țările să fie exploatațe pentru îmbogațirea Reichului și pentru crearea unui cît de larg spațiu vital Germaniei.

În acest scop Germania are interes ca nici o țară să nu fie tare. Dominația sa va fi cu atît mai puternică, cu cît va avea aface cu țări mai slabe, echilibrând forțele lor.

De aceea a slăbit România, care era cea mai puternică țară din centrul și orientul Europei, rupând 1/3 din teritoriul său [...]

În acest mod Germania cîștigă parțea leului și face sacrificii mai mici. România devine teatrul de război și suferă stricăciunile rezultînd din bombardamente, operații militare și slăbirea și mai mult a economiei sale naționale.

Se poate ca Germania să se țină de cuvînt, dacă după un atare război nu va avea un alt interes care va prima făgăduiala dată.

Convențiile și făgăduielile nu au nici o valoare sub regimurile de dictatură. Să ne reamintim cele petrecute în ultimii ani de la Anschluss la garantarea neutralităților statelor apusene.

Trebuie însă avut în vedere și eventualitatea unei înfrângeri a Germaniei, sau mai bine zis unei astfel de reduceri economice și sociale încît să fie silită să primească pacea impusă de Anglia.

În conjunctura politică actuală nu vom putea conta nici pe sprijinul Germaniei nici pe al Angliei. Viitorul nostru depinde de ceea ce vom reprezenta ca forțe la încheierea păcii.

Să ne dăm cont cît am pierdut ca teritoriu, prin urmare ca putere armată și economică, cît am pierdut din puterea noastră financiară, cîte reparații avem de făcut, cîte datorii de plătit și să vedem dacă la acestea am adăuga pierderile rezultate dintr-un război, în ce stare am fi la încheierea păcii.

Desigur că, chiar după o campanie presupusă victorioasă în contra Rusiei, am fi la discreția învingătorului războiului.

În 1918 aliații noștri ne-au cerut să facem triunghiul morții în Moldova. Neputînd să mai contăm pe Rusia, fiind înconjurați de armatele austro-germane să închidem armata română într-un triunghi din Moldova întărit, în care să rezistăm pînă la ultimul om. În acest mod am fi ocasionat astfel de pierderi armelor germano-austriice, încît am fi ușurat situația armelor aliate pe frontul de vest. Guvernul român cu toate presiunile și amenințările ce i s-au făcut nu a cedat unei cereri, care ar fi pus România în momentul încheierii păcii, la discreția învingătorului.

Trebuie să păstrăm forțele noastre, ca să putem realiza aspirațiile naționale și de aceea am preferat să trecem prin tratatul de la Buftea [...]

Prin urmare chiar după sfîrșitul războiului armatele țărilor mici au trebuit să acționeze spre a putea constitui teritoriile lor naționale.

Dacă dau aceste exemple este pentru a arăta că nu trebuie, oricare ar fi făgăduielile ce ni s-ar face, să ne angajăm în operații militare care ar slăbi țara noastră. Să nu uităm că teritoriul unei țări nu se poate apăra, și reluarea teritoriilor pierdute nu se poate redobîndi, decît prin propriile tale forțe.

Ori forța însemnează nu numai puterea armatei, dar și ca starea economică și financiară a țării să permită o acțiune de durată.

Nu putem face politică de aventură, și nu trebuie să tablăm pe o singură ipoteză. Rezultatul războiului este cel puțin îndoios.

România a putut să-și mențină existența tocmai printr-un joc de basculă ¹ între marile puteri. Ea trebuie pe cît posibil să nu se angajeze prea mult pentru a-și menaja viitorul.

Primiți, vă rog domnule General, asigurarea simțămintelor mele distințe.

C. I. C. Brătianu

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 61/1940 f. 13—14.

153

1941 februarie 26. **Broșura** De la regimul legionar la dictatura militară, editată de C.C. al P.C.R., în care este demascată politica antinațională dusă de regimul antonescian, dezvăluindu-se cauzele rebeliunii legionare din 21—23 ianuarie și esența profund reaționară a noului guvern constituit.

Generalul Antonescu, conducătorul statului legionar, și conducătorii legionari în frunte cu Horia Sima au făgăduit poporului că vor face o țară ca „soarele sfînț de pe cer”. Regimul lor național-legionar, întronat de cei mai mari capitaliști moșieri români, s-a prăbușit în rușine, singe, foc și jaf. În măcelul dezlănțuit în zilele de 21—23 ianuarie ² de către clica generalului Antonescu și conducătorii legionari, marii capitaliști și moșieri români au susținut clica generalului Antonescu. Imperialiștii germani erau tot de partea generalului precum generalul Hansen, comandantul trupelor germane a și mărturisit

¹ Pe această scrisoare Ion Antonescu a scris următoarele:

„Politica jocului de basculă? În condițiile actuale și în situația noastră internațională?

Între cine și cine? Este superficialitate? Este oboseală? Dl Brătianu să aleagă între politica cu Rusia și aceea cu Germania, fiindcă nu cred că în situația actuală poate face politică cu Anglia și cu Franța.

Nu se poate compara situația din 1918 cu aceea actuală. În 1918 eram complet izolați. Azi avem un punct de sprijin de ales. Pe care-l alege dl Brătianu?

D-sa ar fabrica mai bine hîrtii decit idei.

În privința „triunghiului morții” nu este bine informat. Să-mi dea voie să știu mai bine ca dînsul ce a fost cu el, fiindcă eram ce eram și D-sa era prin alte meleaguri.

În privința situației economice D-sa crede că a fost mai înfloritoare cît am fost creditați de Anglia. Să comparăm. Să comparăm și toate crizele în care s-a zbătut țara după 1918, timp de 22 ani din cauza presiunii politice, economice și financiare pe care a făcut-o la fiecare ocazie, judeo-masonii de la Londra, Paris și Washington, asupra noastră.

În privința ciuntirii frontierelor noastre D-sa nu este informat sau nu vrea să vadă adevarul. Î-l voi arăta eu.”

General Antonescu

Generalul Steslea. Se va prezenta un proiect de răspuns de acord cu Marele Stat Major și miniștrii de Externe și al Economiei Naționale. Urgent.

General Antonescu

² Este vorba despre rebeliunea organizată în acele zile de mișcare legionară — agentură hitlerianului în România, aservită în întregime imperialismului german — care urmărea în principal să devină singura beneficiară a puterii de stat.

În vederea realizării scopului propus, în zilele rebeliunii bandelegionare, înarmate de către stăpinii lor de la Berlin, săvîrșesc crime, atrocități și samavolnicii bestiale, căzindu-le victime comuniști și antifasciști, reputați oameni de știință și cultură cu vederi înaintate, ostași și ofițeri, muncitori și alți patrioți.

Crimele și asasinatele au dus la compromiterea completă a Gărzii de fier; haosul economic și aversiunea poporului român și a armatei față de legionari au pus în pericol pină și planurile expansioniste ale Germaniei hitleriste, determinindu-l pe Ion Antonescu să treacă la înăbușirea rebeliunii.

201

în scrisoarea sa de felicitare din 15 februarie. Iar masele celor ce muncesc de la orașe și sate și-au manifestat adîncă lor rezervă față de bandele de tilhări și asasini înarmați ale Legionii în ciocnirea acesteia cu armata. Generalul Antonescu se fălește că a salvat țara de anarhie. El a lăsat hoardele înarmate ale Legionii să măcelărească, jefuiască și să devasteză nestingherite în întreaga țară, fără a lua vreo măsură în timp de 3 zile.

Care sunt cauzele care au dus la iureșul singeros din zilele 21—23 ianuarie? Comitetul Central al Partidului Comunist a arătat poporului român în platforma sa de luptă din 15 ianuarie că *guvernul legionar a virit țara într-o situație catastrofală în timpul guvernării sale de 4 luni de zile*. Șefii legionari, „copii dragi” ai generalului dictator, au ocupat toate posturile de comandă la stat și comune. Acești noi stăpini au împovărat întregul aparat de stat cu partizanii lor. Sub egida legământului de a trăi în „sărăcie”, ei s-au dedat la un jaf organizat nemaivăzut încă în țară și la terorizarea bestială a populației. Patronul lor suprem, generalul Antonescu, a fost silit să recunoască că „copiii” săi s-au făcut vinovați, de „acte de anarhie, însușiri de averi în scopuri personale, care duc la dezordine economică” (cazul demiterii generalului Petrovicescu, fostul ministru de interne) și de actele de nemaiomenită teroare împotriva populației (cazul chestorului Maziliu, Brăila). Astfel ei au paralizat industria, comerțul și transporturile, au dezorganizat întreaga viață economică a țării.

Guvernul Antonescu-Sima a pornit în întreaga țară, pe baza legii pentru „românizarea personalului”, să arunce pe drumuri zeci de mii de muncitori și funcționari evrei, maghiari și săi înlocuiască cu partizanii lor mai cu seamă din rîndurile refugiaților. Cei indispensabili au fost „dublați”. În urma înlocuirii personalului calificat cu elemente nepregătite, întreprinderile au fost dezorganizate. În întreprinderile evreiești, maghiare și cu capital străin (afară de cele germane) au fost numiți cîteva mii de *comisari de românizare* cu lefuri grase. Ei trebuiau să asigure „bunul mers” al întreprinderilor să împiedice „sabotajul”, „evaziunile capitalului” și să „românizeze” personalul. Din neprincipere, ei luaseră măsuri, oprind de multe ori în loc întregul mers al întreprinderilor. Sub egida „românizării industriei și comerțului” legionari și partizanii lor înarmați au trecut în întreaga țară la exproprierea magazinelor mici și mari evreiești prin amenințări cu moartea. Puși de prietenii lor capitaliști români, legionarii au început să „cumpere” cu revolverul întreprinderile evreiești sau cele cu capital evreiesc. Capitaliștii germani și săi, profitind de această situație, începuseră să cumpere cu prețuri derizorii întreprinderile evreiești amenințate, mărdindu-și pozițiile în economia țării, ceea ce a provocat nemulțumirea burgheziei românești (exprimată în ziare). Toate aceste măsuri de jaf și tilhărie au fost încoronate prin furtul și jaful general dezlănțuit de către *poliția legionară* recrutată din pleava refugiaților și a întregii societăți românești. România național-legionară, „țară ca soarele sfînt de pe cer” devenise paradisul borfașilor.

Aceste măsuri ale regimului legionar au transformat viața economică a țării într-un haos și au paralizat producția și transportul. Capitaliștii și moșierii și-au văzut acum profiturile lor periclitate, iar imperialismul german s-a văzut stînjenit în stoarcerea bogățiilor țării pentru ineteresele sale războinice precum și în prefacerea țării într-o bază de atac a armelor sale. Masele celor ce muncesc, exploatațate pînă la sînge, ajunse în sapă de lemn, au început să revenească îndeplinirea făgăduielilor făcute de regimul legionar. Pentru cîștigarea simpatiei muncitorilor, șefii legionari au combinat acum atîțarea urei șovine

împotriva evreilor și a naționalităților asuprile cu o demagogie contra capitaliștilor, recrutând astfel pe muncitorii cei mai înapoiați în „Corpu muncitoresc legionar“. Ei au reușit să momească mai cu seamă pe tineri cu demagogia lor națională și socială. Capitaliștii și moșierii, sperindu-se de adîncă revoltă a maselor celor ce muncesc, vedeau un mare pericol în demagogia socială a Gărzii de fier, și cereau de la generalul Antonescu prin reprezentanții lor să ia măsuri împotriva „comuniștilor care au pătruns în legiuine“. Pe de altă parte legionari care și-au acaparat toate posturile în aparatul statului — afară de armată și jandarmerie — au început să exproprieze, jefuiască și să limiteze și pe capitaliștii români legați de capitalul englez sau de partide politice (liberali, național-țărăniști etc.), denunțându-i ca „francmasoni“ Aceștia toți se adresau generalului Antonescu cerîndu-i să ia măsuri contra șefilor legionari din fruntea prefecturilor, primăriilor și a populației.

În urma acestora s-au format două clici în conducerea regimului legionar: pe de o parte clica generalului Antonescu care se baza pe sprijinul marilor capitaliști și moșieri, pe al conducătorilor tuturor partidelor burgheze, mai cu seamă pe sprijinul cercurilor militare superioare, pe de altă parte, conducerea centrală a Gărzii de fier, în frunte cu comandantul său Horia Sima, sprijinită pe capitaliștii și moșierii cei mai șovini și huligani, care căuta să se îmbogățească și mai mult pe contul capitaliștilor evrei sau români „francmasoni“ și pe bandele înarmate ale organizațiilor legionare. Generalul dictator a vrut să devină șeful Gărzii de fier și să impună Gărzii de fier o politică care să corespundă intereselor generale ale clasei stăpînitoare și ale imperialismului german. Șefii legionari au recurs la o manevră sub presiunea opoziției din Garda de fier și a maselor adînc revoltate și au cerut un guvern „pur legionar“ în cap cu comandatul Legiunii, care să monopolizeze jefuirea celor ce muncesc și a evreilor în favoarea șefilor legionari, a capitaliștilor și moșierilor români cei mai hrăpăreți, șovini și huligani. Prin acuzarea clicii generalului Antonescu de „francmasonerie“ și prin pogromuri bestiale, de asasinate politice și demagogie națională și socială, ei au vrut să distragă atenția maselor de la cauzele adevărate ale suferinței lor. În această ciocnire de clică a biruit clica militară a generalului dictator cu ajutorul armatei române și cu protecția armatelor străine. *Marii capitaliști și moșieri români au izgonit regimul legionar și au întronat dictatura militară în frunte cu dictatorul general Antonescu care prezidează noul guvern de generali.*

CE NE-A ADUS NOUL REGIM MILITAR

Tara a fost prefăcută în cazărmă, închisori și lagăre de concentrare. Generalul Antonescu se fălește mereu că prin instaurarea regimului legionar a salvat țara de „anarhie și ocupație străină“. Guvernul legionar presidat de el a aruncat țara într-un haos nemaivăzut și a copleșit-o cu armatele unei puteri străine. Doborind regimul legionar condus de el însuși, generalul dictator a anunțat din nou că „a salvat“ țara de anarhie. Noul guvern militar Antonescu a militarizat întreaga viață economică și socială a țării, sperînd că va înfrunta criza, haosul economic prin baionete, mitraliere, tunuri și tancuri. Însă măsurile de represiune luate în toate ramurile vieții economice și sociale sporesc și mai mult haosul în industrie, agricultură, comerț și transporturi. Doborind regimul legionar, generalul Antonescu anunță că a salvat din nou țara de „ocupația străină“. Cînd „a salvat-o“ prima dată, el a adus în țară armatele germane, care au ocupat țara. Iar acum guvernul generalilor a rupt relațiile cu Anglia și a

prefăcut țara într-un cîmp de război în interesul puterilor imperialiste ale Axei. În zilele ce urmează vor apărea asupra României bombardierele engleze, care vor arunca mii și mii de bombe asupra orașelor, satelor, fabricilor și căilor de comunicații. Răminind în urma lor cadavrele fiilor și fiicelor poporului român, orașele și satele în flăcări și ruine.

Masele celor ce muncesc adînc revoltate contra politicii de jaf și teroare a regimului legionar, care le-a adus în sapă de lemn, au început să se îndrepte pe drumul luptei hotărîte pentru apărarea intereselor lor vitale. Șefii legionari au vrut să le abată de la această luptă prin pogromuri săngeroase și promisiuni demagogice ale unui nou guvern legionar ! *Clica generalului Antonescu, susținută de mari capitaliști și moșieri români, a ales arma terorii fățișe a dictaturii militare pentru a înăbuși prin mitraliere și tunuri lupta poporului român pentru o viață mai omenească, pentru pace și independență lui națională. Noul regim militar a decretat legea nouă „pentru reprimarea faptelor ce pun în primejdic existența și interesele statului”*. A fost introdusă pedeapsa cu moartea împotriva tuturor „care îndeamnă prin orice mijloace la manifestații sau acțiuni cu caracter de unelțire împotriva ordinii politice sau sociale existente în stat, împărțirea sau distribuirea averii altora, scutirea de impozite și lupta de clasă”. Ordinea politică și socială existentă în stat este noul regim militar întronat de marii capitaliști și moșieri. Ei amenință cu împușcarea pe oricine va îndemna poporul român să-și ia soarta în mîinile sale proprii, însăptuind regimul său propriu bazat pe libertatea și independența sa proprie ! Ei vor să împuște pe oricine îndeamnă la împărțirea sau distribuirea averii altora. Regimul legionar în frunte cu generalul Antonescu și Horia Sima nu numai a îndemnat la împărțire, dar și a împărtit prin lege sau fără lege averea populației evreiești. Mai mult, bandele legionare au măcelărit populația evreiască și au „împărtit averile altora” cu mii de camioane. Dintre ei, de sus în jos, nimeni n-a fost și nu va fi împușcat. Ei vor să împuște pe acela care cere exproprierea pămînturilor moșierești în favoarea țărănilor fără pămînt sau cu pămînt puțin. Ei vor să împuște pe oricine îndeamnă la luptă de clasă. Clasele stăpînitoare au dezlănguit războiul adevărat împotriva clasei muncitoare. Ele au împănat fabricile cu armate să înăbușe cu baioneta și mitralierele orice manifestare a maselor muncitoare pentru o bucată de pînă. Guvernul militar și întreaga presă a claselor stăpînitoare, dirijată de guvernul Antonescu îndeamnă zilnic pe soldați să tragă (în muncitorii), dacă vor porni la acțiune pentru mărirea salariilor lor mizere. Dar atâtătorii la prigoane de clasă împotriva celor ce muncesc nu vor fi împușcați fiindcă tocmai ei sănt aceia care au introdus legea cu pedeapsa cu moartea. *Prin noua lege, clasele stăpînitoare vor să extermină pe fiile cîi mai buni și croici ai poporului român care luptă în fruntea lui pentru pînă, pace, pămînt și libertate.* Ei vor să nimicească Partidul Comunist, avant-garda poporului român, împotriva căruia toți dușmanii poporului român, de la generalul Antonescu și pînă la Maniu, au născocit și răspîndesc minciuna josnică după care membrii lor ar fi luptat laolaltă cu asasini și tilhării legionari împotriva clicii generalului Antonescu în zilele de 21—23 ianuarie. Comuniștii tîrîți și schingiuîți în casele verzi ale legionarilor, băgați în lagăre de concentrare și temnițe, urăsc pe dușmanii de moarte ai poporului trudit român, pe șefii gardiști la fel ca și pe celelalte slugi mincinoase și credincioase ale marilor capitaliști și moșieri. Ei au vestejît și vestejesc atît tilhăriile și asasinatele, conduse de șefii gardiști, cît și pe aceia care au întronat și patronat regimul legionar pe care l-au prăbușit apoi cu ajutorul armatei.

Guvernul militar a militarizat prin decret-lege instituțiile, întreprinderile de stat și particulare. Întregul lor personal e supus disciplinei și jurisdicției militare. Scopul militarizării este împiedicarea și reprimarea „agităților din interior sau din afară, a mișcării dezordinelor sau a altor cauze asemănătoare”. Deci, decretul interzice muncitorilor și funcționarilor să intre în acțiune pentru mărirea salariilor lor de foame, rămase în urmă față de nivelul scumpelei. Mai mult, decretul interzice și simpla revendicare a măririi salariilor; „salarizarea întregului personal rămîne aceea stabilită prin legile, regulamentele, statuetele și dispozițiunile interioare de organizare ale instituției, sau întreprinderii respective”. Prin legea mobilizării agricole situația muncitorilor agricoli și a țărănimii sărace a rămas la fel neschimbată. Muncitorii agricoli trebuie să lucreze în condițiile dictate de moșeri sub presiunea și controlul armatei și jandarmeriei. Noul guvern a mers și mai departe: a interzis prin decret-lege muncitorilor agricoli și țărănilor săraci care lucrează pe pămînturile moșierilor și chiaburilor să mănânce pîine. Marea majoritate a poporului român nu mai are voie să mănânce decît mămăligă! Dacă micii meseriași și negustori ruinați și ajunși muritori de foame în urma scumpelei, a impozitelor excesive, a lipsei materiilor prime și de lucru, a concentrărilor vor cere „scutire de impozite”, săn amenințăți cu împușcarea fiindcă pentru această „crimă” marii moșeri și capitaliști au introdus pedeapsa cu moartea! Față de naționalitățile asuprile, regimul militar continuă politica de jaf și asuprire colonială a fostului regim legionar. Expropierea populației evreiești este dusă înainte precum și alungarea din întreprinderi a muncitorilor și funcționarilor evrei, maghiari etc. Pentru naționalitățile asuprile în cazul cînd ele luptă pentru drepturile și libertățile lor, noul decret-lege prevede dublarea pedepselor. Generalul dictator cînd era în fruntea regimului legionar a promis desconcentrarea, iar acum, cînd a format noul guvern militar, a ordonat concentrarea tuturor contingentelor de rezerviști în două rate, pe lunile februarie și martie. Au început din nou suferințele sutelor de mii de oameni și a familiilor lor. Si oricine va îndrăzni să protesteze sau să ceară îmbunătățirea hranei va fi amenințat cu moartea, socotit după noua lege ca „instigator antimilitar” (Art. 26 din Codul penal).

Căminele de ucenici, școlile și universitățile au fost transformate în cazărmă. Guvernul militar vrea să silească părinții și învățătorii să schilodească tineretul prin cătușele disciplinei cazone. Prin decretul-lege din 15 februarie a fost interzisă orice activitate politică de orice natură. Marii capitaliști și moșeri români, pentru salvarea intereselor generale ale claselor stăpînitoare, în situația actuală catastrofală a țării (urmarea politicii lor bancrutare), au instituit regimul militar în frunte cu generalul Antonescu, *neadmisind decîp politica dictaturii militare*. Pedeapsa cu munca silnică, de la 10 ani pînă la cea pe viață sau cu moartea, a fost decretată contra tuturor care vor încerca să facă o altă politică. Țara românească: cazărmă, închisori, lagăre de concentrare, bază militară străină și mîine cîmp de război.

CE NE AȘTEAPTĂ?

Lărgirea războiului imperialist. Măcelul între puterile mari imperialiste pentru reîmpărțirea lumii se lărgeste. Anglia și Italia au dezlănțuit războiul și în Balcani, aruncînd Grecia în flăcările mistuitoare ale războiului¹.

¹ La 28 octombrie 1940 armata italiană a inceput agresiunea împotriva Greciei, iar la 4 noiembrie trupele engleze au debarcat în insula Creta.

Regimul legionar a aderat la Pactul Tripartit al puterilor Axei și a pus România la dispoziția Germaniei pentru scopurile sale de război. Au fost aduse trupe germane să „instruiască” armata română. *Imperialismul german a prefăcut țara într-un cîmp imens de război.* Guvernul Antonescu declară, în ajunul evenimentelor singeroase din 21—23 ianuarie, că armatele germane sunt armate de „protecție” pentru apărarea hotarelor țării. Ruperea relațiilor diplomatice cu Anglia și măsurile drastice împotriva populației în legătură cu bombardamentele aeriene iminente, însă fără măsuri serioase de apărare, dovedesc poporului român odată mai mult că marii capitaliști și moșieri au transformat țara prin guvernul generalului Antonescu în teatru de război în favoarea Germaniei. După România urmează Bulgaria și Turcia. Cu toată declarația recentă de neagresiune a guvernelor acestor două țări, Anglia și puterile Axei întind războiul nimicitor și asupra acestor țări. [...]

De spaimă pericolului de a pierde privilegiile de exploatare și asuprire a proprietății popor muncitor, clasele stăpînitoare, în frunte cu generalul Antonescu și șefii legionari, au trădat independența națională a poporului român, au contribuit la largirea războiului de către puterile mari imperialiste în Balcani și au prefăcut țara într-un cîmp de război. Subjugarea națională și exploatarea de către puterile străine se vor completa cu uciderea și schilodirea în masă a bărbaților, femeilor și copiilor români. Iată ce ne așteaptă. Marii capitaliști și moșieri au întronat dictatura teroristă militară să încee în singe orice rezistență a poporului trudit împotriva planurilor lor criminale, războinice. Ei au întronat regimul militar pentru a rezolva criza adincă în care au aruncat țara prin politica lor dusă de 22 ani, prin mărirea exploatarii și jefuirii maselor celor ce muncesc pînă la extrema limită în fabrici și pe ogoare împărate cu baionete, mitraliere, tunuri și tunuri. Ei vor încerca să încee în singe orice rezistență a maselor celor ce muncesc împotriva asupririi și jefuirii lor nemaipomenit de barbare și să umple închisorile și lagările de concentrare cu noi mîi și zeci de mii de muncitori, țărani și intelectuali care vor lupta în fruntea poporului român împotriva politicii de război și de trădare națională a regimului actual. Iată ce ne pregătește dictatura militară în frunte cu Antonescu !

VIITORUL POPORULUI ROMÂN

Poporul muncitor din uzine și de pe ogoare, redus la nivelul de viață de cerșetor, pus sub amenințarea unei pături de baionete și aruncat pradă focului războiului imperialist nu va tolera această situație, fiindcă nu poate să tolerze. *Stăm în fața perspectivei unor lupte mari ale celor ce muncesc pentru pîine, pace și libertate.* La această luptă se adaugă și lupta de clică în sinul claselor stăpînitoare pentru posturile de comandă, pentru împărțirea exploatarii și jefuirii maselor celor ce muncesc, care s-a manifestat printr-un război cu arma dezlănțuit de șefii legionari și clică generalului Antonescu. La lupta de clică a șefilor legionari se adaugă și lupta reprezentanților a celor moșieri și capitaliști care se simt îngrădiți de regimul actual înfeudat puterilor Axei și caută să reducă țara în orbita imperialismului englez. *Prezența în țară a armatelor de ocupație ale unei mari puteri imperialiste, care sprijină dictatura militară poate să frîneze izbucnirea luptelor mari în perspectivă dar nu o poate înălțura* [...]

|Partidul Comunist din România e gata să colaboreze cu toate persoanele și grupările politice care vor să lupte pentru cucerirea revendicărilor celor mai vitale ale maselor populare, cuprinse în platforma sa din 15 ianuarie sau pentru oricare cerință parțială din platformă. Comuniștii pun ca singurul criteriu al luptei comune atitudinea față de punctul întii din platformă:

„**LUPTA PENTRU PACE ȘI CONTRA ATRAGERII POPOARELOR DIN ROMÂNIA ÎN RĂZBOIUL IMPERIALIST! LUPTA ÎMPOTRIVA PREFACERII ROMÂNIEI ÎNTR-O ANEXĂ A IMPERIALISMULUI GERMAN, PENTRU INDEPENDENȚA NAȚIONALĂ A POPORULUI ROMÂN FAȚĂ DE TOATE ȚĂRILE IMPERIALISTE, PENTRU O POLITICĂ DE STRÎNSĂ AMIȚIE CU UNIUNEA SOVIETICĂ”.**

26 februarie 1941

Comitetul Central al Partidului
Comunist din România

■ Arhiva Institutului de Studii Iсторice și Social-Politice de pe lingă C.C. al P.C.R., cota Ab XXV-3; Ioan Scurtu (coordonator). *Istoria României între anii 1918-1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 359-364.

154

1941 februarie. Manifest al Comitetului regional Dobrogea al P.C.R. prin care se demască adevăratul caracter al rebeliunii legionare din ianuarie 1941 și se cheamă poporul român la luptă pentru răsturnarea dictaturii antonesciene.

Proletari din toate țările uniți-vă!

Muncitori și muncitoare, țărani, tineri, soldați,
marinari, intelectuali !

După reprimarea singeroasă a rebeliunii legionare, generalul Antonescu a instaurat dictatura militară, cu ajutorul imperialismului german.

Noul regim de la început și-a arătat colții singeroși, pe lîngă permanetizarea stării de asediul a introdus și pedeapsa cu moartea contra tuturor acelora care nu sănătă de acord cu politica dictaturii singeroase a vîrfurilor reaționare militare și care luptă împotriva ei. Dar rebeliunea legionară a însemnat numai începutul crizei, care se va adînci și ascuți și mai mult datorită politicii dusă de Antonescu, care pentru consolidarea situației sale aruncă toată vina grozăvilor întîmpilate asupra unei părți din conducătorii legionari pe cînd realitatea este că Antonescu a patronat întreaga politică legionară de jaf, teroare, foame și crimă, inspirat fiind de regimurile din Germania și Italia, unde se practică aceste metode. Dar Antonescu mai comite și o mare mîrșăvie, susținînd că comuniștii s-ar fi introdus în Garda de fier și că ei ar fi comis acele crime, comise de fapt de copiii lui, de bandele instruite de Codreanu pentru crimă.

Cine a asasinat pe prefectul Manciu din Iași? Codreanu! Pe Duca¹, pe Iorga², pe deținuții de la Jilava? Comuniștii? Sau copiii domnului general? Legionarii!

Prin aceasta Antonescu vrea să compromită și partidul comunist, care este cel mai mare dușman al dictaturii burghezo-moșierești, luptătorul hotărât revoluționar pentru drepturile și eliberarea poporului muncitor și a tuturor naționalităților asuprile din România. De cînd există partid comunist în România, nu s-a găsit nici la organizațiile lui, nici la membrii lui, arme sau munițiuni. Nici un membru al P.C.R. nu a fost condamnat pentru crimă, jaf sau teroare, ci numai adversarii comunismului au această faimă.

Dictatura militară face încercări disperate să se reabiliteze, să zăpăcească din nou poporul cu minciuni și promisiuni, dar duce mai departe politica de înfometare și de terorizare a acestui popor, care prea mult a suferit. Dar să fie sigur generalul că cine seamănă vînt, va culege furtună. Cînd nu vom mai putea răbdă, cînd foamea ne va răscula, Cristoși să fiți, nu veți scăpa nici în mormînt. Noi vrem pămînt, muncă plătită, pîine, pace și libertate! Antonescu a adus armata germană în țară ca să-i susțină regimul și ca să prefacă România în cîmp de bătălie. Dobrogea este plină de armată germană care se poartă ca o armată de ocupație. Nemții acaparează totul și trimit în Germania. Nemții vor să ne tîrască și pe noi în războiul imperialist provocat de ei. Populația este indignată, suferă și găme cu pumnii înclestați.

Comitetul regional dobrogean al P.C.R. vă cheamă la luptă hotărîță adevărat revoluționară; prin greve la întreprinderi, întruniri de protest, demonstrații, respingenți dictatura lui Antonescu, nu-i dați nici o încredere.

Pentru ziua de 8 ore de lucru, mărirea salariilor, a pensiilor și ajutor de somaj în raport cu scumpetea.

Ajutor familiilor concentrațiilor săraci.

Desființarea tuturor taxelor de pe alimentele care scumpesc viața. Interzicerea exportului, ieftinirea pînii, cărnii și grăsimii.

Desconcentrarea celor concentrați, procurarea de lucru, ca să asigure hrana familiilor.

Desființarea cenzurii, stării de asediu și a tuturor decretelor-lege de represalii contra poporului.

Eliberarea tuturor deținuților politici.

Evacuarea armatei germane din România.

Pentru o politică de bune raporturi cu Republica sovietică care e singura țară din lume care duce o politică de pace.

Comitetul Regional Dobrogea al P.C.R.

■ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, fond 13, mapa 106; Colonel dr. Ilie Ceaușescu (coordonator), *Documente privind activitatea P.C.R. în armată. 1921–1944*, Editura Militară, București, 1974, p. 144–145.

¹ La 29 decembrie 1933 a fost asasinat de legionari I. G. Duca, prim-ministru.

² În noaptea de 27 spre 28 noiembrie 1940 a fost asasinat de legionari Nicolae Iorga, om politic și istoric român de renume mondial.

1941 martie 13. Manifest prin care tineretul universitar este indemnăt să lupte împotriva hitleriștilor.

Politica de expansiune a național-socialismului a îndoliat plaiurile naționale. Hoardele cotropitoare au năvălit peste omenire, iar popoarele au căzut în robie. Tot ce a fost libertate a pierit, tot ce a fost sentiment național s-a dizolvat.

În fața forței naziste nu există dreptul popoarelor.

Au pierit principiile morale, căci ce morală pot avea aceia care în numele păcii au supus Europa.

Vîntul năpraznic s-a abătut și asupra țării noastre. Granițele ne-au fost ciuntite, bogățiile furate. Am fost siliți să părăsim prietenii vechi, am fost siliți să primim în casa noastră pe dușmanul din 1916—18.

Armata germană sfidează tot ce avem mai scump. Naziștii necinstesc femeile noastre. Toate bogățiile pământului nostru le folosesc pentru scopuri străine intereselor noastre.

Studenți ! Studențimea a jucat totdeauna un mare rol în mișcările de libertate. Astăzi cu atât mai mult se impune ca de la noi să plece scîntea de luptă contra năvălitorilor ce se cred de rasă superioară.

Drapelul jignitor al hitlerismului trebuie să fie alungat de pe plaiurile noastre. De aceea considerăm ca o datorie ca fiecare dintre noi să boicoteze pe orice cale ceea ce vine de la naziști și în special propagandele lor otrăvitoare. Nu vă duceți la filmele de propagandă germană, să fim români și să ne purtăm ca atare, căci este vorba de demnitatea neamului nostru.

Români, luați aminte ! Dușmanul nostru de moarte, pericolul nostru ca popor, naziștii, inamicul numărul 1, moartea lor înseamnă victoria noastră, victoria lor înseamnă moartea noastră.

Români și oameni de bine de pretutindeni ! Călăul și groparul oamenilor liberi și al popoarelor libere este unul singur: Hitler.

Deci prăbușire și moarte.

Glorie și victorie românilor și tuturor popoarelor cotropite.

TRĂIASCĂ LIBERTATEA !

■ Arhivele Statului București fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/12, dosar nr. 1/1941, f. 2.

1941 martie 13. Extras din decretul-lege cu privire la mobilizarea agricolă.

DECRET-LEGE
pentru mobilizarea agricolă

Art. 1. Pentru a asigura aprovizionarea armatelor de operațiuni și a populației civile, pentru a se asigura aprovizionarea industriei cu materii prime și a se realiza stocurile de produse pentru export și rezerve pentru anii

agricoli de slabă producție, Ministerul Agriculturii și Apărării Naționale (Marele Stat Major) și Ministerul Cordonării și Statului Major Economic sunt autorizate să găsească mijloacele cele mai potrivite de organizare a agriculturii în vremuri excepționale, în condițiile decretului-lege de față.

Art. 2. Pentru înfăptuirea planului schițat în art. 1, Ministerul Agriculturii are îndatorirea să întocmească cu avizul Comisiunii Consultative prevăzută la art. 6, pînă la 1 august a fiecărui an, pentru anul agricol următor, planul general de organizare a agriculturii în vremuri excepționale care va cuprinde:

a) Planul de cultură pentru fiecare regiune și pentru toată țara, cu specificarea plantelor și a întinderilor fixate. [...]

b) Planul de aprovizionare cu semințe, mașini și unelte și reproducători, necesare exploatarilor agricole;

c) Norme pentru scutirile de rechiziții a animalelor de muncă, vehiculelor, harnășamentelor (hamuri), mașinilor și uneltele agricole, tractoarelor, semințelor și animalelor de prăsilă;

d) Norme pentru dezvoltarea pomiculturii, viticulturii și a celorlalte ramuri ale agriculturii. [...]

e) Norme privind mobilizarea pentru lucru a personalului strict necesar încadrării Ministerului Agriculturii și a instituțiilor pendinte, precum și a celui necesar în exploatarilor agricole;

f) Rechiziționarea brațelor de muncă pentru exploatarilor agricole precum și a personalului nemobilizabil și a pensionarilor necesari pentru instituțiile publice.

Rechiziționarea brațelor de muncă se va face pe baza art. 15 din legea rechizițiilor, prin Cercurile de Recrutare, la cererea Camerelor agricole.

Pentru accelerarea formalităților, Cercurile de Recrutare pot delega dreptul de a face rechiziții de brațe de muncă, șefilor secțiilor de jandarmi, la cererea șefilor de ocoale agricole.

Art. 3. Pentru întrunirea și realizarea planului general agricol, Ministerul Agriculturii poate fixa culturile și lucrările ce se vor executa în orice exploatare agricolă și poate obliga sub sancțiuni pe proprietarii respectivi sau pe deținătorii sub orice titlu de terenuri cultivabile, ca să satisfacă aceste prevederi.

Art. 4. Ministerul Agriculturii, din proprie inițiativă sau după propunerea Marelui Stat Major, poate declara indisponibile în mîinile deținătorilor toate produsele agricole, animalele, mașinile, uneltele și materialele necesare exploatarilor agricole. [...]

Sanctiuni

Art. 37. Se consideră abateri de la legea pentru mobilizarea agricolă:

1) Lipsa nemotivată de la lucru;

2) Lipsa de la lucru a unui locuitor în ziua și la locul orînduit de Comitetul agricol comunal la culturile lui sau ale altor locuitori;

3) Neprezentarea la lucru sau părăsirea lucrului de către o persoană rechiziționată;

4) Părăsirea nejustificată a unei proprietăți sau a unei părți din proprietatea unui agricultor, precum și neglijența acelora care-și lasă pămîntul nemuncit;

5) Sabotarea sau neexecutarea lucrărilor agricole sau neefectuarea lor la timp. [...]

6) Ascunderea produselor agricole sau a materialelor necesare agriculturii. [...]

Art. 14. [...] Actele de constatarea abaterilor de la legea pentru mobili-zarea agricolă [...] vor fi trimise spre judecare după caz organelor administra-tive [...] sau instanțelor militare prevăzute de Codul justiției militare. [...]

Abaterile de la punctele 1, 2 și 3 se pedepsesc cu 2 zile arest sau de la 100—200 lei amendă. Recidiva se va pedepsi cu 3—5 zile închisoare sau 200—500 lei amendă. [...]

Agentul fiscal va încasa în 48 ore amendă iar jandarmul va executa ho-tărirea de pedepsire cu închisoare în 24 ore de la primirea comunicării pedepsei.

Dacă agentul fiscal sau jandarmul din neglijență sau reavoință nu execută pe cei căzuți în vină, vor fi pedepsiți cu dublul pedepsei aplicate contravenien-tilor. Pedeapsa acestor funcționari se aplică de către prefectii județelor la sesizarea Camerei agricole.

Abaterile la punctele prevăzute la punctele 4, 5 și 6 se pedepsesc cu amendă de la 1 000—10 000 lei, iar în caz de recidivă cu amendă de la 2 500—25 000 lei. [...]

În caz de neplată în termen de 10 zile, amenzile se vor transforma în închisoare de către Tribunalul militar competente, sesizat de Camera agri-colă. [...]

Abaterile de la punctele 7—14 inclusiv se sănctionează de către tribunalele militare. [...]

■ „Monitorul oficial”, nr. 61, din 13 martie 1941, p. 1245—1251; Ioan Scurtu (coordonator), *Istoria României între 1918—1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 169—171.

157

1941 martie 18. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la organizația comunistă din Poiana Cîmpina, județul Prahova.

[...] În comuna Poiana Cîmpina, județul Prahova, a fost identificată o organi-zație comunistă, în atelierele Astra Română, având 7 nuclee și anume:
— La direcția tehnică, condus de desenatorul Baciu Silvestru;
— La Secția de garaj, condus de mecanicul Mihăilescu Nicolae;
— La Secția mecanică, condus de Dobre Ion și Iancowski Eduard;
— La Secția de strugărie, condus de Olaru A. Gheroghe;
— La Secția de turnătorie, condus de Silvestru Constantin;
— La secția de cazangerie, condus de Avrigeanu Vasile;
— La secția practicanți, condus de maistrul sondor Petre Gheorghe.
S-au luat măsuri severe, pentru supraveghere, prin organele poliției din Cîmpina.

(Buletinul Inspectoratului General al Jandarmeriei — anexe, p. 32—33)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 13/1941, f. 11.

1941 martie 21. Extras din darea de seamă a Inspectoratului regional de poliție Galați referitoare la activitatea regionalei „Dunărea de Jos“ a P.C.R. și a organizației comuniste din Focșani.

**Inspectoratul Regional
de Poliție Galați**

Dare de seamă

Întocmită în conformitate cu ordinul Direcționii
Generale a Poliției nr. 15 592 din 17 martie 1941

Comuniștii

La data de 1 martie—septembrie 1940 nu a fost identificată nici o organizație comunistă în raza acestui inspectorat.

La începutul lunii ianuarie 1941 a fost identificată la Galați regionala partidului comunist „Dunărea de Jos“ și organizația comunistă locală.

Regionala era compusă din organe auxiliare, formind resortul tehnic, resortul tineretului (U.T.C.), resortul asistenților deținuților politici și instrucțori trimiși de la centru.

Regionala era condusă de o secretară care a înființat organizația și făcea legătură cu centrala de la București.

Organizația locală, în formătie, nu era compusă decât din 3 celule. Atât în regională, cât și în organizația locală au fost identificați 18 membri.

Modul de organizare

Regionala era condusă de o secretară care ținea contactul cu comitetul organizației, ai cărei membri îndeplineau funcții în organele auxiliare denumite resorturi.

Din cauză că organizația nu dispunea de un număr suficient de oameni, care să fie și bine pregătiți, resorturile nu aveau o componență de mai mulți membri, având conducători pe chiar membrii din comitet care formau și resorturile.

Organizația locală nu avea comitet de conducere și era compusă din cîte 4 celule la Atelierul C.F.R., în Șantierele navale și la Arsenalul marinei.

Celulele de la Atelierele C.F.R. și Șantierele navale erau formate din cîte 4 membri, iar celula de la Arsenalul marinei, în formătie, nu avea decât un membru.

Atât pentru regională, cât și pentru organizația locală se tindea la recrutarea de noi membri, pentru a da o dezvoltare cît mai mare comunismului în localitate și în județele: Brăila, Putna, Tutova, Fălcu și probabil Rm. Sărat, asupra căror se întindea raza de acțiune a regionalei „Dunărea de Jos“.

Scopul

Scopul organizațiilor locale era cel doctrinar, adică de a infiltra în mari mase și în special printre muncitori doctrina comunistă, care are la bază lupta de clasă și instaurarea la conducerea statului a clasei proletare, cum și cel de a exista în localitate o organizație comunistă atunci cînd zvonurile de ocupare a orașului Galați de către ruși se vor traduce în realitate.

Regionala era condusă de o secretară care făcea legătura între membrii comitetului și centrala din București. Secretara a fost identificată ca purtând numele conspirativ de Marta și Marcovici, însă nu a fost prinsă.

[...]

La Focșani. La sfîrșitul lunii ianuarie a.c. a fost identificată organizația locală, compusă dintr-o celulă de conducere a organizației, din care apoi s-au format celule ale asistenței deținuților politici, ale tineretului și ale propagandei. Din această organizație au fost identificați 18 membri.

Modul de organizare. Celula de conducere era compusă din 3 membri, fiecare dintre aceștia avînd misiunea de a organiza celule pentru asistența deținuților politici, a tineretului și propagandei.

Astfel, au fost organizate 3 celule ale asistenței din care 2 conduse chiar de membri de conducere ai organizației. În aceste celule numărul membrilor varia: una fiind compusă din 4 membri, iar celelalte din cîte 2 și 3 membri.

A fost identificată și o celulă a tineretului compusă din 4 membri, dintre care unul era tehnicul celulei și avea legătura cu unul din membrii de conducere, care primea materialul de propagandă de la regională.

Tehnicul celulei era ajutat de un alt membru din celula tineretului care la rîndul său își formase o altă celulă compusă din 4 membri, avînd misiunea răspîndirii materialului.

Secretarul celulei tineretului avea legătura cu curierii trimiși de regională Galați și totodată făcea intensă propagandă pentru recrutare de noi membri.

Pentru a se putea face mai ușor legătura între curieri și membrii locali, organizația avea în Focșani 2 case conspirative.

Scopul: Realizarea organizării Statului în spiritul doctrinei comuniste.
[...]

În celelalte localități nu au fost identificate organizații comuniste, iar la Galați și Focșani, după prăbușirea celor din luna ianuarie a.c. nu au mai fost descoperite alte organizații și nici indicii că ar fi luat ființă alte noi nu au mai fost pînă în prezent.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 7–10.

159

1941 martie 23. Fragment din buletinul de informații înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la acțiunea de imprimare a lozincilor comuniste în Capitală.

Organizația locală din Capitală a Partidului Comunist a dat instrucțiuni organelor subordonate ca echipe de membri și simpatizanți comuniști să şablonizeze în noaptea de 23/24 martie pe zidurile Capitalei semnul Partidului Comunist, împreună cu următoarele lozinci:

213.

„Vrem păine”, „Vrem pace”, „Vrem libertate”, „Jos scumpețea”, „Trăiască U.R.S.S.”, „Trăiască Partidul Comunist”.

S-a înștiințat Ministerul Afacerilor Interne, Direcțiunea Generală a Poliției și Prefectura Poliției Capitalei, pentru a urmări și prinde pe făptuitori (Nota S.S.I., p. 71).

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 15.

160

1941 martie 26, București. Ministerul Afacerilor Externe al Italiei informează Ministerul regal de Interne al Italiei asupra știrilor transmise de Viceconsulatul regal italian din Timișoara privind reorganizarea mișcării comuniste în Banat și acțiunile întreprinse împotriva războiului.

Ministero degli Affari Esteri
A.G. IV

Telespresso N. 34/R

Posizione B.63 1757

Oggetto)

Riferimento) Attività comunista nei Balcani

Testo)

Per oportuna conoscenza, si ha il pregio di trascrivere il contenuto del telespresso n. 261 del 6.3.1941 del Reale Vice Consolato in Timisoara diretto alla Reale Legazione a Bucarest:

„Secondo notizie fornite da varie fonti, l'attività comunista nel Banato si va organizzando su basi ben stabilite e la centrale di Timisoara, che comprende pure le celulle di Arad, Caras, Lugoj e Severin, comincia a reclutare adepti anche fra i professionisti ariani di questa città.

Sono stato d'altro canto informato in questi giorni che nelle locali Officine C.F.R., salvo poche eccezioni, tutti gli operai avrebbero aderito al movimento spinti dalla accesa propaganda di un capo operaio, certo Ilie Dragan.

Stando alle dichiarazioni che quest'ultimo ha fatto al mio confidente, gli operai delle suddette officine avrebbero aderito all'ordine di menomare la produzione lavorando adagio e male.

Si tenterà poi ben presto di disorganizzare le forze produttive del paese promuovendo scioperi nelle più importanti fabbriche in base a richieste di aumenti di salari tali che non potranno esser accordati dagli industriali.

Sempre secondo le affermazioni del Dragan, l'attività comunista potrebbe svolgersi ora indisturbata non avendo né Germania né Romania interesse a far nascere incidenti con la Russia sovietica, promuovendo officialmente una energica campagna anticomunista.“

D'ordine del Ministro

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Italia, r. 112, c. 117 (Archivio Centrale dello Stato-Roma, Ministero dell'Interno, Direzione Generale, Serie Pubblica Sicurezza, Polizia Politica, busta 64).

Ministerul Afacerilor Externe

A.G. IV

Pozită B.63. 1757

Raport. Activitatea comunistă în Balcani

Text

Pentru o informare oportună, am onoarea de a transcrie conținutul telegramei nr. 261 din 6 martie 1941 a Viceconsulatului regal din Timișoara către Legația regală din București.

„Conform informațiilor furnizate de diverse surse, activitatea comunistă din Banat este în curs de organizare pe baze bine stabilite și centrală din Timișoara care cuprinde celulele din Arad, Caraș, Lugoj și Severin, începe să recruteze adepti și din rândurile lucrătorilor arieni din acest oraș.

Pe de altă parte, sunt informat că în aceste zile în atelierele mecanice locale ale C.F.R., cu puține excepții, toți muncitorii au aderat la mișcare, împinsă de propaganda făcută de un șef al muncitorilor, un oarecare Ilie Drăgan.

Conform declarațiilor pe care acesta din urmă le-a făcut unui confident de-al meu, muncitorii din atelierele sus-amintite au aderat la dispoziția de a micșora producția lucrând încet și prost.

Se va încerca dezorganizarea imediată a forțelor productive ale țării, provocând greve în cele mai importante fabrici, pe baza cererilor de mărire a salariilor astfel formulate încât să nu poată fi acordate de patroni.

Tot conform afirmațiilor lui Drăgan, activitatea comunistă se poate dezvolta acum nestingerită, neavând interes nici Germania nici România să dea naștere la incidente cu Rusia Sovietică, prin declanșarea oficială a unei campanii energice anticomuniste“.

Din ordinul ministrului

161

1941 martie 27. Notă informativă referitoare la activitatea de propagandă desfășurată de dr. Petru Groza în cadrul Frontului Plugarilor.

Poliția de Reședință Deva

Biroul Siguranței

Nr. 459.S.

Data: 27 martie 1941
Confidențial

Domnule inspector regional,

La ordinul dv. nr. 2747 din 27.III.1941, avem onoare a vă raporta că în urma investigațiilor întreprinse de noi cu privire la propaganda clandestină a Frontului Plugarilor sub conducerea fostului ministru Petru Groza, domiciliat în acest oraș, am constatat următoarele:

Numitul Petru Groza ține strinse legături cu toți simpatizanții fostului partid Frontul Plugarilor. Se remarcă deseori întâlniri a acestuia în special cu avocatul Nicolae Filimon și Petru Guia lui Moțu, ambii din Deva. Printre cei

de care este vizitat adeseori este și un mare număr de țărani de prin satele din jurul orașului Deva, cu care, în special în zilele de tîrg (miercurea), se plimbă prin oraș, vorbindu-le cu multă curtoazie și atențiune.

Cele mai dese întîlniri ale fostului ministru Petru Groza sînt acelea pe care le are cu frații Genad Eugen și Henrich, cunoscuți ca fanatici comuniști care au fost dați în judecată pentru activitate comunistă interzisă, fapt pentru care Genad Eugen a și fost condamnat.

Legăturile pe care numitul Petru Groza le are cu toate clasele sociale din Deva și județul Hunedoara sînt dintre cele mai ordinare, avînd un fel agreabil de a întreține discuții asupra oricărei probleme sociale sau economice curențe. Toate conversațiile sale însă, care ar putea prezenta un pericol pentru siguranța statului, le duce cu mult tact spre a nu se putea produce nici o dovadă contra sa, pentru a i se putea face acte de dare în judecată.

Propaganda pe care o desfășoară numitul Petru Groza este bine ascunsă de paravanul biroului său avocațial și chiar vizitele acasă sînt făcute sub acest pretext.

Organele noastre polițienești supraveghează îndeaproape întreaga activitate a sus-numitului și orice noi constatări le vom raporta la timp.

Şeful poliției,
Dr. Cornel Brădeanu

Şeful Biroului Poliției de Siguranță

Comisar
Racolța Vasile

■ Arhivele Statului județul Hunedoara, fond Chestura de poliție Deva, dosar nr. 13/1941; Ion Frățilă, Nicolae Wardegger, *Documente hunedorene din istoria mișcării revoluționare 1920–1944*, Deva, 1971, p. 401–402.

162

1941 (martie). Răspunsul lui I. Antonescu la mai multe memorii ale lui C.I.C. Brățianu, președintele P.N.L.

DOMNULE BRĂȚIANU,¹

În legătură cu memoriile d-voastră din 18 decembrie 1940, 14 februarie și 21 februarie 1941, în care expuneți cu vădită îngrijorare părerile ce aveți cu privire la orientarea politică și economică a României alături de puterile Axei și în special față de Germania, am onoare a vă comunica alăturatul răspuns, menit a stabili aceeași punere la punct pe care o doriți, spre lămurirea completă a oricărui echivoc. În repetate rînduri eu am definit categoric și precis punctul meu de vedere în toate chestiunile esențiale sesizate prin memoriile d-voastră; datorez acest nou răspuns grijei patriotice ce nutrî pentru viitorul politic și economic al țării, numelui respectat ce purtați și sentimentelor de încredere și considerațiune reciprocă de care sîntem animați

¹ După cum este cunoscut, liderii celor două partide burgheze, Partidul Național Țărănesc și Partidul Național Liberal, Iuliu Maniu și respectiv C.I.C. Brățianu, pronunțindu-se pentru răsturnarea regimului patronat de Carol al II-lea, pe care căutau să-l prezinte drept singurul responsabil al situației tragicе în care s-a aflat țara în vara anului 1940, au sprijinit acțiunile întreprinse de Ion Antonescu în vederea acaparării puterii. Pornind de la aprecierea că în

216

I POLITICA NOASTRĂ EXTERNA

În memoriu din 18 decembrie 1940 arătați că „politica țării românești a fost în trecut să concilieze interesele României cu interesele europene” și că în situația de astăzi înțelegeți „să se concilieze interesele României cu ale Germaniei, dar să nu le sacrificăm”. Pericolul grav, de care m-ați avertizat

condițiile manifestării unei supremății politico-militare discreționare în favoarea celui de-al treilea Reich și a statelor fasciste și imperialiste pe continent era absolut necesară și o „acordare” a României la exigențele politice și economice ale Germaniei naziste, conducătorii celor două partide burgeze s-au arătat dispuși să susțină instaurarea unui guvern de „specialiști” cu preponderență militară, condus de Ion Antonescu, formulă în care ei vedea, pe lîngă posibilitatea de a-și manifesta și în continuare influența în problemele majore ale statului și șansa conservării capitalului politic.

De asemenea, Iuliu Maniu și C. I. C. Brătianu considerau că numai astfel puteau fi contracarăta „varianta legionară”, aggregată la Berlin, care ar fi însemnat o dată cu înfeudarea totală a României celui de-al treilea Reich, instaurarea unui regim de crimă și teroare cu manifestări și exprimări în măsură să le afecteze propriile situații și interese.

Chiar din primele luni ale guvernării direcțiile imprimate de Ion Antonescu politicii externe, chemarea trupelor hitleriste în țară și aderarea la Pactul tripartit, accentuarea procesului de înfeudare a țării Germaniei naziste au determinat un proces de detașare a lui Iuliu Maniu și C. I. C. Brătianu față de măsurile întreprinse de dictator.

Concepțut ca un regim de tranziție pentru perioada cit era de neinlăturat dominația Germaniei naziste, cu menirea de a limita exigențele acestora și de a asigura perpetuarea sistemului economic și social existent, regimul instaurat după 6 septembrie 1940 a cunoscut evoluții mult diferite celor incluse în calculele fruntașilor partidelor politice burgeze. Nici după înfringerea rebeliunii legionare și eliminarea reprezentanților Gărzii de fier din guvern Ion Antonescu nu și-a schimbat poziția în raporturile cu cel de-al treilea Reich. Asumindu-și attribute și prerogative ce-i confereau puteri discreționare, fiind convins că Hitler va cîștiga războiul, dictatorul și-a făcut un titlu de onoare, așa cum documentul o probează pe deplin din a se număra printre susținătorii fidel ai politicii Germaniei naziste, politică în care vedea singura cale pe care trebuia să o urmeze România pentru a se salva de la dezastrul și mari. Pentru a-și proba fidelitatea față de cel de-al treilea Reich și a asigura „viitorul” țării într-o Europă „dominată de Germania”, situație pe care o și vedea materializată, Ion Antonescu considera că România trebuia să-și aducă, la alianța cu Axa, o importanță contribuție economică, politică și militară. La atenționările și reproșurile pe care i le făceau conducătorii partidelor Național-Țărănesc și Național-Liberal că o astfel de politică va angaja țara într-o aventură care chiar în varianta unui succes se va materializa tot în consecințe dezastruoase pentru România, Ion Antonescu le răspundea că „politica alături de Axă corespunde intereselor vitale și permanente ale neamului nostru, în raportul și în imprejurările în care ne găsim”.

Erijindu-se în „salvator al țării” săcea în același timp cunoscut faptul că nu înțelegea să se consulte cu nimeni în problemele ce angajau politica externă a României pe care era hotărît să o dirijeze singur.

Pentru susținerea unui asemenea punct de vedere, Ion Antonescu nu se sfîște să interpreteze în manieră proprie acțiunile și evenimentele majore care au jalona lupta poporului român pentru libertate și unitate națională. După cum se poate observa din lectura documentului, interpretarea abuzivă a faptelor merge pînă la mistificarea unor realități mai mult decit evidente. Răspunzind la criticele formulate de C. I. C. Brătianu pe probleme ce priveau situația economiei românești supusă tendințelor acaparatoare ale Germaniei naziste, Ion Antonescu utilizează date și cifre pe care, trecind peste semnificația lor reală, încearcă să le utilizeze drept argumente în favoarea concluziei că raporturile economice cu cel de-al treilea Reich erau favorabile României. În prezentarea tabloului comparativ privind evoluția transporturilor uită să menționeze faptul că surplusul de călătorii înregistrat în luna septembrie, octombrie și noiembrie 1940 față de lunile similare ale anului 1939 nu exprima nici pe departe un indice de avînt pentru ramura respectivă, ci realitatea tragică a sutelor de mii de refugiați din teritoriile smulse țării, obligați să se deplaseze pentru a-și găsi o locuință și un loc de muncă. De asemenea, atunci cînd se referă la situația comerțului exterior se mulțumește să înregistreze surplusul de sold activ înregistrat în anul 1940 față de anul 1939, escamotind faptul că provenea ca urmare a politicii dirijate de organele de resort germane care, impunind „clearingul”

atunci, își găsește o expresiune mai dezvoltată în memoriu d-voastră din 21 februarie 1941; rețin cele două chestiuni ce vă preocupă în legătură cu viitoarea situație a României la încheierea păcii și care sunt:

— țara noastră să-și păstreze cît mai intacțe forțele politice și mai ales militare, să încît să-și asigure puterea de a lupta pentru interesele proprii;

— preocuparea de soarta economică a României în cadrul „spațiului vital” german.

În legătură cu aceste preocupări d-voastră propuneți:

1. Să adoptăm o politică de basculă între marile puteri.

2. Să nu angajăm armata noastră în operațiuni militare, alături de puterile Axei, oricare ar fi făgăduielile ce ni s-ar face.

Pentru adoptarea acestei atitudini politice, invocați următoarele argumente:

a) Convențiile și făgăduelile nu au nici o valoare sub regimurile de dictatură.

b) În conjunctura actuală nu vom putea conta nici pe sprijinul Germaniei, nici pe al Angliei. Viitorul nostru depinde de ce vom reprezenta ca forțe la încheierea păcii. În sprijinul acestor afirmațiuni aduceți exemplul nostru din 1918, cînd ne-am păstrat forțele armate față de pretențiile aliaților de a le sacrifica în „triunghiul morții”. Cu această armată am asigurat realizarea idealului național.

c) Chiar dacă *(am duce)* o campanie presupusă victorioasă în contra Rusiei, am fi la discreția învingătorului.

d) Nu putem face politică de aventură și nu trebuie să tablăm pe o singură ipoteză. Rezultatul războiului este cel puțin îndoios. România a putut să-și mențină existența în trecut tocmai printr-un joc de basculă între marile puteri. Ea trebuie pe cît posibil să nu se angajeze prea mult, pentru a-și menaja viitorul.

Voi analiza pe scurt, în ordinea de mai sus, argumentele, revenind pe urmă la propunerile însăși.

a) *Valoarea convențiilor și făgăduielilor.* Este o apreciere cu totul subiectivă că sub regimurile de dictatură convențiile și făgăduelile nu au nici o valoare. Regimurile democratice nu sunt în această privință cu nimic mai prejos. Din dureroasa experiență politică a trecutului nostru, nu prea îndepărtat, îmi

---

în relațiile cu România se preocupau să achiziționeze cît mai multe produse fără să livreze mărfuri utile în contrapartidă. Situația aici menționată se va accentua pe parcursul anilor, fiind una dintre formele prin care cel de-al treilea Reich a adus imense prejudicii economiei românești. De altfel, cîtă incredere se poate acorda declarațiilor lui Hitler „că Germania nu vine în România ca să profite, ci ca să o apere pentru a se dezvolta economică cît mai repede” avea să afle însuși Ion Antonescu, unul din subiecțile de divergență dintre acesta și dictatorul nazist în anul 1943–1944 constituindu-l tocmai politica de spoliere economică practicată prin toate mijloacele de Germania nazistă.

Literatura noastră de specialitate oferă un tablou cuprinzător asupra adevăratelor cauze, a factorilor obiectivi și subiectivi ce au determinat situația poporului român în perioada respectivă, imprimind sensul evoluției acesteia. Sint de văzut și judecat concepția, poziția și maniera de a acționa ale aceluia care a apreciat că singura posibilitate de a se ieși din situația grea în care se afla România în toamna anului 1940 constă în alăturarea ei la politica Germaniei naziste, iar numai peste trei luni de la elaborarea documentului va decide, în povida opoziției și rezistenței întărite, angajarea țării în agresiunea declanșată de Hitler împotriva Uniunii Sovietice.

„Răspunsurile” la problemele pe care i le ridicau Maniu și Brătianu dovedesc, ca și politica scrisorilor practicată de cei doi oameni politici burghezi, preocuparea de a se justifica, de a se disculpa, unii în fața celorlalți și toți în fața istoriei.

permis a vă reaminti un singur exemplu. Prin tratatul încheiat de România cu puterile aliate în august 1916 eram asigurați nu numai de realizarea integrală a revendicărilor noastre teritoriale față de Austro-Ungaria, dar și de dreptul de a lua parte la tratativele de pace cu dușmanul, pe un picior de perfectă egalitate. Cunoașteți, desigur, lupta înverșunată și demnă purtată de neutratul dvs. frate, la Conferința de pace din Paris, pentru a respecta drepturile României înscrise în tratat, luptă diplomatică care a făcut obiectul studiului atât de documentat și instructiv al domnului prof. Gh. Brătianu: „Acțiunea diplomatică a României în 1919, în lumina corespondenței diplomatice a lui Ion I. C. Brătianu”. Din această corespondență rezultă că puterile aliate nu numai că nu recunoșteau integral revendicările teritoriale ale României conform prevederilor tratatului din 1916*, dar îi negau chiar și calitatea de aliată, contestînd valabilitatea tratatului, sub pretextul Păcii de la București, cu toate că aceasta nu fusese ratificată de regele Ferdinand și ne fusese impusă în urma unor împrejurări tragice, în desfășurarea cărora aliații noștri au avut cea mai mare parte de vinovăție. „Fac un ultim efort și sănătățit a-mi da demisia chiar de la Paris, dacă tratatul nostru nu este recunoscut” telegrafia în preziua plecării acolo I. I. C. Brătianu. S-a constatat ulterior că tocmai Anglia, țara clasică a democrației, era aceea care se opunea la recunoașterea calității de țară aliată a României. Numai prin stăruința Franței și Italiei s-a putut înlătura „una din cele mai monstruoase nedreptăți ce le-ar fi înregistrat istoria”. România a fost în sfîrșit admisă, dar numai cu doi delegați oficiali, pe cătă vreme Belgia, Serbia, Grecia, cu cîte trei. [...] Chestiunea petrolierului a dezluat împotriva noastră pe marii rechini ai trusturilor americane. Este cel puțin ciudat ca Franța, Anglia, Italia să se facă împotriva noastră instrumentele docile ale unor interese ce le sănătățit sărăcă și acestor resente. Aceste trei puteri, care constituie majoritatea conferinței, ne maltratează și ne amenință în modul cel mai violent în fața lumii întregi și se mărginesc, pentru mîngîierea noastră, a nevoilor pe ascuns bunele lor sentimente, sub formă de regrete.

După o rezistență și luptă energetică și demnă, dar zadarnică, Ion I. C. Brătianu a prezentat demisia întregului cabinet la 12 septembrie 1919, tocmai pe motivul nerespectării tratatului nostru de alianță de către marile puteri, pe atunci exclusiv democratice. „Consiliul suprem al marilor puteri, care a înlocuit Conferința de pace a statelor aliate, n-a ținut seama de acest tratat și a hotărît să impună României condițiuni pe care ea nu le poate primi deoarece sănătățit incompatibile cu demnitatea, neatîrnarea și interesele sale politice și economice”, spune textul demisiei respective.

Adaug, că nici clauzele convenției militare, conexate acelaiași tratat politic, nu au fost respectate de către aliații noștri democrat și nedemocrat din 1916,* nici ofensiva viguroasă pe frontul bucovinean, obligatorie pentru ruși, nici viguroasa ofensivă a armatelor aliate pe frontul de la Salonic, tot atât de obligatorie conform convenției, nu s-au produs; de unde au urmat situații grele pentru desfășurarea acțiunilor noastre militare.

* Art. III. din tratatul nostru de alianță din 14 august 1916 prevedea că „Franța, Anglia, Italia și Rusia recunosc României dreptul de a anexa de la Austro-Ungaria toate teritoriile specificate la art. IV”. Iar la art. IV al aceleiași convențiuni găsim că granița este astfel fixată încit Banatul întreg și Bucovina de la 1775, mai puțin regiunea dintre Prut și Nistru, rămîn de partea României. Vezi: Lt. col. I. Antonescu: *România, originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor*, București 1919, p. 75–76 și anexa I cu schița frontierelor fixate prin tratatul din 4 august 1916.

După aceste exemple demonstrative, scoase din însăși experiența noastră politică și militară, socot că nu este cazul a mai insista asupra modului cum regimurile democratice respectă tratatele, convențiile și făgăduielile. Alegerea față de regimurile dictatoriale rămîne cel mult o chestiune de preferință, cu totul subiectivă.

b) *Nu putem conta nici pe sprijinul Germaniei, nici al Angliei. Viitorul nostru depinde de ceea ce vom reprezenta ca forțe la încheierea păcii.* Este evident că în conjunctura actuală nu putem conta pe sprijinul Angliei, după cum n-am fi putut conta nici pe sprijinul Franței. România a tras concluzile ce se impuneau din situația internațională, și din situația sa internă, care reclama o totală prefacere structurală. Ea s-a alipit cu sinceritate puterilor Axei și își găsește punctul de sprijin special în Germania. [...]

În ce privește chestiunea „triunghiului morții“ din Moldova anului 1918, mă simt obligat să vă amintesc că nu dintr-o prudentă prevedere a evenimentelor guvernul român a respins cererea aliaților de a rezista pînă la ultimul om, reușind astfel să păstreze forțele armatei pentru a nu pune România, în momentul încheierii păcii, la discreția învingătorului. Soluția a fost impusă de situația militară și politică a momentului tragic în care ne găseam. Cele 15 divizii românești erau încunjurate din toate părțile de inamici, dintre care cei mai de temut erau rușii, care se purtau mai rău decît vrăjmașii. Nu aveam muniționi, hrană, echipament, adăposturi, bani și nici o speranță de ajutor de nicaieri. Asigurările date de Aliați că vor sosi voluntari ruși, cehoslovaci și sîrbi s-au dovedit iluzorii. Retragerea în Rusia nu era posibilă atât din cauza anarhiei care stăpinea acolo, cît și din cauză că armatele austro-germane pătrunseseră în Ucraina și Basarabia pînă la Smerinka și Molikov. Speranțele în constituirea unui front ucrainean s-au dovedit de asemenea zadarnice. N-ar fi fost o crimă să opunem rezistență, în asemenea condiții, celor 60 divizii inamice, expunînd țara la următoarele consecințe: a) dominația străină pentru un timp mai scurt sau mai îndelungat; b) toată avuția națională în mîinile dușmanului; c) Moldova complet devastată; d) tot materialul nostru de război distrus și armata desființată; e) căile ferate și în special materialul rulant pierdut; f) regele, guvernul și căpeteniile oștirii părăsind armata și țara, poate pentru totdeauna?

Onoarea noastră salvată ar fi fost prea scumpă plătită și, ținîndu-se seama de toate împrejurările de mai sus, sacrificiul acesta ar fi fost și fără folos real pentru aliații noștri.

Marele Cartier General a raportat situația cu adresa nr. 5369 din 1 decembrie 1917, arătînd soluțiile posibile și cele mai indicate, iar guvernul a adoptat pe aceea care corespunde mai bine intereselor generale ale țării; am înșăsurat deci standardele și am întrerupt lupta, convinși fiind că ne făcusem, față de aliați și de noi, mai mult decît datoria.

În împrejurările de azi este o iluzie a se crede că viitorul nostru depinde numai de ce vom reprezenta ca forță la încheierea păcii. Viitorul nostru depinde de aportul ce-l aducem, alături de aliații noștri, în rezolvarea problemelor europene în care suntem direct interesati: aport politic, aport economic, militar etc. Ar fi o imposibilitate morală ca fără să aducem nici o contribuție în crearea destinului nostru să ne prezentăm la încheierea păcii cu mîna întinsă, ca simpli beneficiari. Pe de altă parte, chiar dacă am organiza și economisi toate forțele noastre, nu vom putea fi în situația de a impune numai

prin puterile proprii condițiile noastre în structura viitoare a Europei. Avem deci neapărată nevoie de un punct de sprijin și de o colaborare activă cu una din puterile mari.

În sectorul politic ce ne interesează avem de ales între Anglia, Rusia și puterile Axei. Pe sprijinul Angliei nu putem conta în conjunctura politică actuală, fapt pe care îl afirmați și d-voastră. O politică alături de Anglia nu numai că nu ne-ar fi adus nici un sprijin real, dar ne-ar fi expus la primejdia prăbușirii totale. Politica alături de Rusia era o imposibilitate și morală și de fapt. Neputind conta pe Anglia și neputind merge alături de Soviete, Germania era singura forță pe care ne puteam răzima atât în ce privește sprijinul politic și economic, cit și în ce privește posibilitățile de a ne crea o reală putere armată, pe care s-o folosim la momentul potrivit, în modul cel mai corespunzător intereselor noastre. De aceea atitudinea ce am adoptat a fost clară, lipsită de echivocuri: alianță cu puterile Axei și politică activă în cadrul acestei alianțe, în vederea realizării revendicărilor integrale ale poporului român.

c) *Vom fi la discreția învingătorului*. D-voastră credeți că rezimindu-ne exclusiv pe forța Germaniei, chiar și după o campanie presupusă victorioasă împotriva Rusiei, am fi la discreția învingătorului. Acest rezultat poate fi cu atât mai puțin probabil, cu cât colaborarea noastră politică, economică și militară cu aliatul nostru german va fi mai activă. Să presupunem însă că Germania învinge fără participarea noastră. Nu vom fi atunci, cu atât mai mult, la discreția învingătorului?

Situatăția statelor mici este întotdeauna grea din acest punct de vedere. La 1878, cînd politica externă a României a fost condusă de marii bărbați de stat Ion Brătianu și M. Kogălniceanu am fost totuși la discreția învingătorului, cu toate garanțiile de prevedere luate prin Convenția de la Livadia. Totuși prin participarea activă a României la război s-a realizat independența și ca urmare, mai apoi, regatul. La 1919 la fel: Ion I. C. Brătianu a făcut o îndelungată pregătire diplomatică a întrării noastre în război alături de aliați, căutînd să obțină toate garanțiile posibile pentru o eficace acțiune militară și pentru împlinirea integrală a revendicărilor noastre. Am participat la război pînă la sacrificiul aproape total al statului nostru. La Conferința păcii n-am rămas, totuși, la discreția aliaților noștri? și cu toate acestea acțiunea politică și militară a României a avut ca rezultat înfăptuirea României Mari.

Pe considerația presupusei reale credințe a statelor mari ar trebui ca statele mici să renunțe la orice activitate politică. Buna credință a părților este presupusă în orice fel de relații între state, cit și între particulari și ea nu poate fi negată anticipat și în mod unilateral numai Germaniei.

d) *Despre politica de aventură*. Politică de aventură este aceea care mizează pe mai multe tablouri. Această politică ne-a dus în trecutul apropiat la dezastrele pe care ne trudim azi să le reparăm. Pînă în 1914, România a urmat credincios politica Triplei Alianțe, cu toată asuprîrea de către unguri și fraților noștri transilvăneni. Această politică ne-a asigurat față de pericolul expansiunii rusești și ne-a înlesnit o pașnică și rodnică dezvoltare internă. Izbucrenirea războiului mondial a creat o situație nouă, favorabilă îndeplinirii idealului nostru național. România s-a adaptat situației, schimbîndu-și orientarea spre puterile apusene. Această nouă orientare a fost pregătită de Ion I. C. Brătianu și s-a înfăptuit cu asentimentul complet al înțeleptului rege Carol I. Ea și-a adus roadele în realizarea unității noastre naționale.

Deci, în trecut, România a putut să-și mențină existența, să progreseze și să-și realizeze aspirațiunile, nu printr-un joc de basculă între marile puteri, ci printr-o orientare fermă alături de una din marile grupări politice.

În orbita politică a puterilor apusene, democratice, am rămas și după marele război. Prea mult timp am rămas — aceasta a fost greșala noastră. N-am sesizat marile prefaceri ce s-au petrecut sub ochii și în apropierea noastră și cărora trebuia să ne adaptăm. Azi suntem în faza acestei adaptări, care odată angajată trebuie să-și urmeze cursul și să-și dea roadele. Eu nu mă îndoiesc de bunele rezultate așteptate.

D-voastră considerați însă că nu trebuie să tablăm pe o singură ipoteză, căci rezultatul războiului este cel puțin îndoios. Vă mărturisesc, că nu merg din calcule meschine împreună cu învingătorii. Politica alături de Axă corespunde intereselor vitale și permanente ale neamului nostru, în spațiul și în împrejurările în care ne găsim. Sentimentului meu de onoare asociEZ pe acela al poporului român și refuz jocul pe două tablouri. Rămin, în această privință, cu totul pe aceeași linie de conduită cu Ion I.C. Brătianu, care spunea: „În chestiunile cele mari, în acele de ordin moral, care stăpînesc viitorul unui neam, de care sunt legate interesele lui supreme de onoare și de naționalitate, nu pot fi prețuri de tocmai, nu pot fi motive de oportunitate ca să te hotărască a le compromite, coborîndu-te de pe tărîmul înalt și sigur al principiilor. Oricare ar fi vicisitudinile zilelor și anilor, oricare ar fi durata lor, vine ora răsplatei”.

Reflectînd asupra propunerilor ce faceți, am de făcut următoarele observațiuni:

1. *Politica de basculă. D-voastră propuneți ca România să adopte o politică de basculă între marile puteri*

a) În general numai statele puternice pot face un joc de basculă între două sau mai multe puteri, căci numai statele puternice au destulă greutate ca să determine cumpăna balanței într-o parte sau alta. Din motive pe care le cunoașteți tot atât de bine ca mine, România, nu din vina mea, nu este astăzi un stat puternic. Ea n-ar putea deci să adopte o politică pe care forțele sale să nu o poată îndreptăti. [...]

Bună sau rea, o politică nu se poate judeca decât după rezultatele ei. Or, rezultatele politicii României din ultimii patru ani, cred că recunoașteți și d-voastră, domnule Brătianu, că sunt: pierderea Basarabiei, a Bucovinei de nord, a unei jumătăți din Transilvania și a Cadrilaterului.

c) *Orientarea politiciei noastre externe trebuie să fie precisă.* Este, cred, de prisos să mai adaug că politica externă trebuie, în mod necesar, să țină seama de forțele în prezență. Or, în sectorul Europei de sud-est, aceste forțe nu sunt actualmente decât două și anume: Germania și Rusia. Toate încercările făcute în trecut de guvernele române de a realiza o apropiere de U.R.S.S. au rămas infructuoase. Cu toată structura internă comunistă a Rusiei, Sovietele au îmbrățișat idealurile de expansiune politică țaristă și în parte au reușit să realizeze revendicările lor asupra teritoriilor pierdute prin revoluție, fără să aleagă mijloacele care le-au asigurat succesul. Exemplul statelor baltice care și-au remis soarta, la începutul actualului conflict, în mîinile Rusiei Sovietice și care au sfîrșit așa cum se știe mi se pare suficient în această privință.

Zdrobirea militară a Franței a lipsit coaliția țărilor democratice de pionul militar cel mai valoros. Întregul continent pînă la frontieră Sovietelor este

sub stăpînirea sau influența directă a puterilor Axei. Ce avem de ales? Care este forța care ne poate garanta nu numai față de primejdiiile viitoare, dar care să poată sprijini efectiv România în opera ei de refacere internă, militară și economică, pentru a se putea prezenta în condiții optime, din acest punct de vedere, la încheierea păcii?

În situația în care se găsea România, la începutul lui septembrie 1940, cînd am luat conducerea statului, d-voastră știți prea bine că orice politică alta decît una alături de puterile Axei ne-ar fi dus automat la o soartă asemănătoare cu aceea a Poloniei. Am convingerea neclintită că orientarea actuală a politiciei externe a României nu este numai singura posibilă, dar este și singura care poate corespunde siguranței și aspirațiilor noastre îndreptățite. Ca chestiune de tactică, nou regim a părăsit procedeul bizantin neonest și păgubitor, de a juca pe toate tablourile, procedeu cu atît mai nesocotit, cu cît România este o țară mică și insuficient consolidată politic și economic. O națiune, pentru a avea dreptul la stimă, trebuie să-și definească clar atitudinea și să-și respecte cuvîntul. Am hotărît definitiv cu cine mergem și mergem cînd sătul pe drumul ales.

Mi s-a reproșat, nu deschis și pe față bun înțeles, că am aderat la Pactul Tripartit.

Am făcut-o din instinct de prevedere și de conservare.

De prevedere fiindcă aderase Ungaria *înaintea mea*. În fața acestei situații am crezut că în cazul victoriei germane Ungaria nu va putea fi răsplătită pe spinarea noastră, iar în cazul înfrangerii Germaniei sănem părtași cu Ungaria la aceleași răspunderi față de învingători.

Am mai făcut-o și din spirit de conservare. În conjunctura de azi o țară mică, amenințată, cum este a noastră, nu face ce vrea ci ce poate. Cazul Jugoslaviei, care nu are dușmani și vecini pe ruși, este clar.

2. *Intărirea armatei și participarea la război*

Din atitudinea noastră politică clară rezultă consecințe tot atît de clare în ce privește eventualitatea unei participări active la război, alături de puterile Axei.

Noul regim a înțeles să reconstituie în primul rînd forțele de producție și rezistență ale neamului, pentru a cîștiga deocamdată în interior ceea ce am pierdut ca teritoriu, ca populație și ca economie națională, în afară. El năzuiește să repare rănilor morale și să pregătească națiunea în timpul cel mai scurt pentru a juca rolul ce i se cuvine pe plan internațional. România nu poate renunța la drepturile ei milenare și nici neamul românesc nu poate renunța la drepturile lui de viață, oriunde s-ar găsi. Aspirațiile noastre sunt mai cuprînzoare azi de cum erau înțelese în România de ieri. Pentru împlinirea lor trebuie să ne pregătim, și ne pregătim.

De aceea, între primele noastre griji este pregătirea armatei pentru a deveni un instrument cît mai perfectionat de război care să fie în stare să susțină efectiv politica revendicărilor noastre naționale. În această ordine de idei, recomandarea d-voastră categorică de a nu angaja armata română în operații militare alături de puterile Axei, oricare ar fi făgăduielile ce ni s-ar face, are un caracter de exclusivitate inacceptabilă. Căci și în eventualitatea aceasta România nu ar participa efectiv la război pentru interesele Axei, ci pentru propriile sale interese. Pînă în prezent, de altfel, guvernul nu a luat nici un angajament de participare la război.

Am expus, pe cît posibil de clar, punctul meu de vedere asupra politicii noastre externe. Dacă d-voastră credeți altfel, vă rog să vă exprimați precis punctul de vedere. A recomanda o conciliere a intereselor României cu interesele Germaniei (memoriul din 18 decembrie) și ulterior o politică de basculă (memoriul din 21 februarie) este, mi se pare, o contrazicere flagrantă. Politica de basculă ea însăși se cere răspicat definită: dacă aveți de ales între Rusia și Germania ar fi bine să o spuneți lămurit: cu cine preferați să mergeți? Și pentru ce?

Am moștenit, în chestiunea politicii externe, o situație care tocmai prin echivocurile ei putea să aibă, precum a și avut, cele mai tragice consecințe. Am lămurit-o în sensul unor atitudini leale, de sinceră atașare la politica puterilor Axei — o politică tradițională a țării noastre și singura care în situația geopolitică de azi a României corespunde intereselor ei vitale și aspirațiunilor naționale. Nu mă voi abate de la această atitudine, din sentiment de răspundere, din sentiment de onoare și din interes pentru viitorul tuturor românilor.

Dacă însă atât d-voastră, cît și dnii Maniu și Mihalache, credeți că în împrejurările actuale se poate face o altă politică sănătății gata să vă cedeze locul, pentru a vă da puțință să serviiți mai bine țara, deci să treceți de la critică la acțiune.

II POLITICA ECONOMICĂ

Partea a doua a răspunsului nostru se referă la problemele de ordin economic pe care le-ați ridicat în memoriile trimise.

În problemele de politică externă v-am arătat destul de clar că noua orientare a României este impusă de conjunctura politică internațională și că ea corespunde în total intereselor superioare ale țării.

„Economicul” și „politicul” sunt factori indisolubil legați, iar azi, mai mult decât oricând, economia este supusă comandamentului politic, în scopul de a satisface cerințele celui de al treilea factor, „socialul”.

Dacă politica externă a unei țări este, adesea, în funcție de poziția sa geo-politică și de situația internațională creată de statele puternice, în schimb, economia unui popor depinde de conjunctura economică generală. Cu atât mai mult atunci, cind e vorba de un stat mic, aflat în orbita economiei de război.

Trecem acum la examinarea chestiunilor economice, abordate în memoriile d-voastră.

A. Orientarea economică a României

Ocupându-vă de programul economic german care va face — spuneți d-voastră — ca Germania cucerind, prin puterea armelor, continentul european, să-l considere ca destinat exclusiv exploatarii germane, răspundem:

Este fals să se credă că în urma încheierii acordului de la Berlin între România și Germania s-ar periclită interesele noastre ca stat independent. Sistemul economic este strâns legat de structura și starea socială. România nu poate urma altă cale decât aceea care-i asigură o structură și o stare socială compatibilă cu concepția proprie a românilor.

După cum am susținut cu ocazia vizitei de la Berlin și Roma și după cum am arătat în comunicatul dat după întoarcerea mea de la Viena, toate acordurile economice și industriale care se stabilesc sau se vor stabili cu țările

străine pentru dezvoltarea producției noastre industriale și agricole, se fac cu respectarea următoarelor principii de bază:

- nu se înstrăinează fondul avuției naționale;
- pătrunderea în economia națională, fie în locul capitalului străin și evreesc, fie în investiții noi, care interesează independența noastră economică, nu se poate face decât cu știință și consumămintul guvernului și numai pînă la limita plafonului care să dea statului putință controlului și dirijării economiei sale de bază.

ACESTE PRINCIPII AU FOST CONSIDERATE DE FÜHRER, DE DUCE ȘI REICHSMARSCHALUL Göring CA NATURALE ȘI ACCEPTATE INTEGRAL.

Führerul a declarat că Germania nu vine în România ca să profite, ci ca să ajute, pentru a se dezvolta economicește cît mai repede, ridicarea neamului românesc folosind viitoarei ordini europene și înseși intereselor economice ale Germaniei.

Regimul democratic nu ar constitui un climat favorabil dezvoltării neamului nostru; progresul economic nu s-a răsfrînt decât într-o mică măsură asupra marii mase naționale românești și într-o măsură mult mai mare asupra străinilor stabiliți la noi în țară.

Aceasta înseamnă că din punct de vedere spiritual suntem mai aproape de popoarele din centrul Europei decât de democrațiile occidentale, unde o concepție de viață influențată de ideile socialiste și comuniste produsese în ultimii ani perturbări adinci.

Din punct de vedere economic, angrenarea României în sistemul pe cale de înfăptuire în sud-estul european — cu tendința de grupare a statelor — va fi mai folositoră decât sistemele anterioare. Această tendință de grupare este un fenomen natural, consecință a progresului tehnic și a diferențierilor specifice unităților economice.

Crearea de mari spații economice este o încercare de dominare a fenomenelor economice morbide, care în ultimii 40 ani au afectat într-o mare măsură economia mondială; Imperiul britanic și Statele Unite sunt două exemple de astfel de state.

Este neîndoios că dacă se va reuși să se asigure o viață economică normală în spațiul sud-est european, fiind ferit de frâmăntările sociale cu tendințe comuniste, credem că România va fi fericită să se găsească inclusă în acest spațiu.

Afirmăția că Germania, luînd conducerea comerțului european, ar acapara întreprinderile economice și financiare ale acestor țări, cumpărînd sau comanditînd întreprinderile lor, pînă atunci naționale — începînd cu lichidarea averilor evreiești apoi a celor naționale pe care le poate înlocui —, este de-a dreptul exagerată.

De bună seamă că Germania nu urmărește numai un „ajutor tehnic și finanțiar”, care să pună România în situația de a se reface pe plan economic, ci și o colaborare reală, din care, evident, fiecare parte urmează să tragă foloase. Aceasta nu înseamnă că țara va rămîne la discreția oamenilor de afaceri care vin ca simpli particulari, în scopuri de pură exploatare. Orice tranzacție se va face numai cu aprobarea guvernului și prin persoane oficiale reprezentînd legăția respectivă.

B. Avantajele acordului economic româno-german

Privitor la schimbul avantajos al țărilor făcind parte din Axă, este prematur azi — în plină economie de război — să se prejudece asupra acestor probleme. Dar România, care a avut totdeauna un schimb intens de mărfuri cu țările Axei — Germania însumând în mod normal mai mult de 50% din comerțul său exterior — nu văd de ce s-ar teme în viitor cind, în urma acordurilor încheiate la Berlin, economia românească va ieși întărită. Din examinarea atentă și obiectivă a Acordului de la Berlin, pentru cooperarea economică dintre România și Reich, rezultă, net, o serie de mari avantaje pentru noi.

Negocierile de la Berlin, încheiate la 4 decembrie 1940, au avut ca obiect:
— fixarea de contingent pentru anul în curs și asigurarea unui schimb de mărfuri adecvat în situația actuală excepțională;

— asigurarea bazelor de colaborare economică pentru o durată mai lungă, mulțumită planului decenal pentru refacerea economiei românești.

În ce privește Germania, rezultatul imediat al acordului de la Berlin a fost crearea de posibilități suplimentare de vînzare pentru producția curentă de articole finite sau stocurile lor, acumulate prin pierderea debușelor extra-continentale. Pentru România, spre deosebire de trecut, o intensificare a exportului în cantități mărite, după necesitățile importului german și disponibilitățile românești care, în urma pierderii altor debușee, vor fi destul de importante.

Printre articolele de importanță vitală pentru aprovizionarea României din Germania, trebuie să menționăm contingentul colectiv de fier brut și semi-fabricat, șine, tuburi, tablă, peste 100 000 tone, ca și contingentul de 100 000 tone cocs. Valoarea mașinilor agricole și a ustensilelor ce se vor importa reprezintă cifra de 32 milioane mărci.

Referitor la colaborarea economică de lungă durată, urmând liniile mari ale Convenției Wohltat, Acordul Clodius fixează bazele unei colaborări pe zece ani, urmând reconstrucția economică a României și integrarea ei în spațiul economic german.

În cadrul reconstrucției de lungă durată, s-a procedat la o discriminare între problemele de primă urgență, pentru care a fost elaborat un program imediat. Aceste probleme privesc agricultura, transporturile și conductele de petrol. Așa după cum se prevede în articolul 4 al protocolului, orice rețea de căi ferate și de drumuri, ca și aceea a conductelor de petrol, vor fi dezvoltate în conformitate cu debușele naturale, în cadrul noii ordini europene.

Planul mai prevede o colaborare în domeniul industrial, în vederea dezvoltării industriei române; în acest scop au fost create comisiuni mixte însărcinate de a studia problemele ce se pun în acest sector.

Tot în programul imediat mai intră și chestiunea creditului. De notat este că nu s-a fixat un plafon acestor credite și ele vor fi determinate după necesitățile de reconstrucție a României, bineînțeles în limita posibilităților de livrare. Aspectul cel mai important al colaborării de credit este suprimarea investițiilor pe termen lung sub formă de emisiuni de titluri și preferință evidentă acordată creditelor în mărfuri, pe termen mijlociu.

Relațiunile de credit se încadrează într-un sistem de circulație internațională a capitalului care a fost dominant în ultimii ani, înălțând definitiv creditele financiare.

Nu vom mai insista asupra acestui capitol, întrucât suntem convingi, domnule Brătianu, că veți aprecia în justă valoare sistemul acordului încheiat la Berlin și importanța ce îl prezintă pentru economia noastră națională.

Grupind pe principale puncte, celelalte aspecte ale memoriului d-voastră, răspundem:

a) *Raport de echilibru între agricultură și industrie.* La considerațiunea făcută „că o țară echilibrată economic este trebuie să aibă și agricultură dar și industrie în proporție sau cu alte cuvinte că ar trebui să existe un raport de echilibru între cei doi factori economici — agricultura și industria — chestiunea este destul de gingeșă, iar vechile noastre partide politice, în zeci de ani de guvernare a țării, n-au putut înfăptui aceasta. Suntem de acord că orice materie primă exportată și reimportată ca articol fabricat constituie o pagubă pentru economia națională și că interesul unei țări ar fi, găsiți d-voastră, de a transforma ea însăși materiile sale prime. Frumos deziderat, e drept, dar v-ați pus întrebarea unde s-ar putea ajunge cu o astfel de politică care practic nu se poate realiza și aceasta numai în unele domenii decât într-o țară complet autarhică.

Vă întreb, domnule Brătianu, este aceasta posibil pentru o țară ca România? Au dus, în trecut, partidele noastre de guvernămînt o asemenea politică? Ați putea-o duce d-voastră azi?

b) *Mîna de lucru.* Prin motorizarea și sporirea mașinilor agricole, pe care Germania le are în programul său, pentru dezvoltarea agriculturii, precum și prin introducerea la tăierea lemnelor în păduri a ferăstraielor motorizate, se va înlocui mîna de lucru, arătați d-voastră. Această înlocuire s-ar putea produce, dar numai în parte. În nici un caz nu se poate preciza astăzi în ce proporție se va produce reducerea mîinii de lucru în agricultură, prin introducerea motorizării. Este însă exagerat a se vedea în această eventuală măsură motive de îngrijorare pentru agitații comuniste.

La ora actuală nu există șomaj în România. La Ministerul Muncii, care are la dispoziție un fond de ajutorare a celor fără de lucru, nu se găsește nici o cerere de ajutor pentru șomaj.

În unele întreprinderi din industria textilă, urmînd să rămînă un număr restrîns de lucrători fără lucru, fabricile au înlăturat aceasta, introducîndu-se sistemul de lucru prin rotație și reducîndu-se numărul orelor de lucru de la 48 la 36 ore pe săptămînă.

Privitor la afirmația că prin pierderea unei părți din teritoriu, micșorîndu-se suprafața solului cultivat cu cereale și semințe, România ar avea mai multe brațe disponibile pentru culturile sale, aceasta cade; întrucât este stabilit că țărani au rămas la locurile lor în teritoriile cedate. Din vechea populație de 20 milioane locuitori, România nu mai numără astăzi, din nefericire, decât ceva mai mult de 13 milioane locuitori.

c) *Chestiunca participării capitalului german.* Prin participarea capitalului german la crearea de căi de comunicații, România trebuie să se felicite — nu să fie îngrijorată fiindcă pentru o țară lipsită de capitaluri mobiliare realizarea unei mari opere de utilitate națională, în condițiile pe care ni le oferă Germania, operația nu poate fi socotită decât ca o măsură salutară.

Chestiunea contractării de datorii și obligațiilor față de o țară străină este, evident, supărătoare, dar între două reale trebuie preferată măsura cea mai puțin rea.

Pentru înfăptuirea unor opere cu caracter național de mai mare importanță, vechile noastre partide politice au recurs la împrumuturi externe, uneori în condiții destul de oneroase. Astăzi, condițiile împrumuturilor germeane sunt mult mai avantajoase și ne aservesc mai puțin decât ne-au aservit vechile împrumuturi externe.

Noi nu uităm operele naționale realizate prin aceste împrumuturi, nici sacrificiile consimțite. Recent, statul a preluat de la consorțiu american S.A.R. de telefoane și ne putem mândri de a avea astăzi o rețea telefonică dintre cele mai bine utilizate.

d) *Naționalizarea întreprinderilor.* Ați mai ridicat o chestiune: aceea a desnaționalizării întreprinderilor din țară. Contraire desnaționalizării, noi trăim într-o epocă de naționalizare a întreprinderilor din România.

Este drept că, pe alocuri, s-a produs o infiltrație a capitalului german, în unele întreprinderi evreiești, pe care români nu le-au putut cumpăra. Astăzi, cind s-a restabilit ordinea și încrederea, cind viața economică și-a reluat un ritm mai viu de activitate, depinde, după cum am arătat și mai sus, de dîrzenia noastră, a tuturor românilor, spre a rezista atacurilor ce se dau de oamenii de afaceri germani spre a acapara întreprinderi din țară.

Pentru a evita orice neînțelegere și abuzuri s-a stabilit că nici o tranzacție definitivă nu se va face fără aprobarea guvernului și numai prin persoanele oficiale, reprezentând legătura respectivă.

Supușii români care se vor abate de la aceste principii, înstrăinind fără aprobare avutul, se vor face vinovați de trădarea intereselor naționale și vor fi pedepsiți ca atare. Iar străinii care vor încerca asemenea tranzacții neregulate, vor fi expulzați în 24 de ore.

e) *Criza transporturilor.* În chestiunea transporturilor ați afirmat, domnule Brătianu, că liniile noastre ferate sunt acaparate de transporturi militare și că celelalte trenuri sunt reduse ca și cind am fi în stare de război.

D-voastră știți bine că ne găsim într-o stare prerăzboinică și că, prin urmare, nu trebuie și nici nu putem pretinde în permanență o circulație perfect normală. Au fost, într-adesea, reduse pentru o scurtă durată trenurile de călători, dar acum s-a revenit la vechiul echilibru. Pentru orientarea d-voastră vă vom arăta că, dacă numărul de tren-km călători efectuat din septembrie pînă în decembrie 1940 rămîne aproape același cu cel efectuat în aceeași perioadă din 1939, în schimb călătorii transportați în aceeași luni sunt mult mai numeroși în 1940 decât în 1939.

Tabloul de mai jos va fi edificator:

<i>Luna</i>	<i>Anul</i>	<i>Călători transportați</i>	<i>Călători/tren</i>
Septembrie	1939	3 154 000	111
	1940	4 073 000	180
Octombrie	1939	2 844 000	104
	1940	3 981 000	161
Noiembrie	1939	2 801 000	116
	1940	3 809 000	169
Decembrie	1939	3 436 000	115
	1940	3 388 000	166

Privitor la transportul de mărfuri, au circulat în aceeași perioade următoarele numere de trenuri de marfă:

septembrie-decembrie 1939: 57 369 trenuri cu 3 289 454 000 tone brute/km
septembrie-decembrie 1940: 58 050 trenuri cu 3 641 338 000 tone brute/km

Deci, cu toată situația grea a țării, transporturile au crescut cu 351 884 000 tone brute/km.

Pentru aprovizionarea capitalei cu diferite mărfuri, s-a produs, într-adevăr, o ușoară scădere a numărului de vagoane folosite în acest scop. Acest număr care crește în octombrie 1940 la 33 732 vagoane față de 26 597 vagoane în 1939, scade în ianuarie 1941 la 20 174 vagoane față de 21 302 în ianuarie 1940.

Referitor la trenurile militare și speciale pentru perioada septembrie-decembrie pentru anii 1939/1940, situația este următoarea:

septembrie	1939	s-au folosit	1 426	trenuri
septembrie	1940	" "	906	"
octombrie	1939	" "	658	"
octombrie	1940	" "	583	"
noiembrie	1939	" "	512	"
noiembrie	1940	" "	758	"
decembrie	1939	" "	218	"
decembrie	1940	" "	530	"

După cum vedeți și aci suntem departe de luna septembrie 1939, cînd s-au folosit peste 1 400 de trenuri militare cu prilejul marilor concentrări de atunci. De la 906 trenuri militare, cît circulau în septembrie 1940, numărul lor s-a redus la 530 la finele anului 1940.

Am insistat asupra transporturilor, deoarece s-a bătut multă monedă de oameni de rea credință pe această chestiune. A pretinde însă că din această cauză s-a produs o micșorare considerabilă a producției industriale, o restrîngere a hranei populației, avînd la rîndul lor ca urmare o scumpire a mărfurilor devenite insuficiente consumației interne, este exagerat.

Este adevărat că pentru unele articole industriale producția a fost în scădere în perioada septembrie 1940—ianuarie 1941. Dar cauzele sunt multiple.

Izbucnirea războiului în Europa a adus industriei românești greutăți nesfîrșite. În primul rînd s-a resimțit lipsa de materii prime, greutatea completării instalațiilor și scăderile de consum în unele sectoare, datorită reducerilor de venituri și scumpirii de prețuri.

Prima grija a statului a fost să pregătească industria de război și să ia măsuri pentru a se opri scumpirea produselor industriale.

Nu trebuie, de asemenea, uitat că industria românească de transformare s-a găsit deodată în fața unei piețe de desfacere a produselor sale redusă la o treime din importanță sa, prin pierderile de 6,8 milioane locuitori, situație agravată prin faptul că potentialul industrial a rămas aproape neatins, importanța industrială a porțiunilor cedate fiind foarte redusă în cele mai multe ramuri industriale. Valoarea produselor industriale din teritoriile cedate era în ultimul an de 9 miliarde lei, adică 13% din valoarea producției totale, în timp ce populația s-a redus cu 35%.

Acțiunea statului pentru redresarea acestei situații grele a industriei a început imediat, iar principalele sectoare în care s-au depus străduințe au fost: aprovizionarea cu materii prime, oprirea urcării prețurilor, româniazarea personalului și întreprinderilor, sprijinirea producției de război, înlesnirea creditului, combaterea sabotajului, promovarea exportului produselor industriale.

f) *Deprecierea leului*. Valoarea leului, care pînă anul trecut se stabilizase, relativ, cu monedele străine la 3,33% și avea în interiorul țării o putere de cumpărare mult mai mare ca în tranzacțiile ei internaționale, s-a depreciat, subliniați d-voastră. De asemenea arătați că marca germană, care valora 40 lei, s-a urcat la 60 lei.

Fiindcă, probabil, voiți să ignorați adevărata poziție a „leului” și modul cum a evoluat puterea sa de cumpărare, vom examina, succint, această evoluție.

Anul trecut, „leul” valora, într-adevăr, 3,33% din valoarea aur, dar numai cu putere de eliberare internă pentru creațele liberate în monedă străină, plătibile în România, dar nu mai valora atît pentru nici un fel de plăti.

Lăsînd la o parte tîrgul liber, cursul oficial al „leului” a scăzut pentru prima oară față de devizele libere cu 27,5% în decembrie 1935, cînd s-a introdus prima de 38%. În noiembrie 1936, fără a se schimba juridicește puterea liberatorie a „leului”, acesta a fost devalorizat și față de aur, acordîndu-se prima de 38% și la prețul acestuia.

„Leul” are deci două valori: una neschimbătă față de marcă; alta micșorată cu 27% față de devizele libere, ceea ce face ca comerțul României cu Germania să se găsească pus în inferioritate. În decembrie 1939, Germania a obținut ridicarea prețului mărcii sale la 50 lei, deci un spor de 25% față de valoarea ei din 1929.

Prin urcarea mărcii îndreptîndu-se comerțul nostru cu Germania, s-au creat dificultăți comerțului românesc cu țările cu devize libere, singurele din care ne putem aproviziona cu anumite mărfuri.

În aprilie 1940 s-a făcut o nouă devalorizare a „leului”, sporindu-se primele la aur și devize libere cu 50% față de valoarea precedentă, dîndu-se aurului pe deasupra o primă economică. Astfel aurul crește cu 116% față de valoarea din 1929 și cu 57% față de cea precedentă; iar valoarea devizelor libere s-a urcat cu 107% față de 1929 și cu 50% față de valoarea lor precedentă.

Se crează o nouă disparitate a puterii de cumpărare a „leului” între Germania și țările cu devize libere, în dezavantajul comerțului româno-german, și Reichul cere guvernului Tătărăscu o revalorizare a mărcii la 80 lei, obținînd principal, de la guvernul Gigurtu, o revalorizare a mărcii la 60 lei.

Deci: în vreme ce regimul trecut a fost silit să urce prețul devizelor libere de la 100 la 207% față de nivelul din 1929, regimul actual a reușit să mențină pînă la 1 aprilie 1941 cursul mărcii germane la nivelul pe care l-a găsit, iar de la 1 aprilie încolo a acordat un aport de numai 25,56% față de trecut, ceea ce echivalează cu un spor de 50,68% prin raport cu nivelul anului 1929.

Privitor la urcarea prețurilor, produsă în anul 1940, ea este datorată, în bună parte, și acestei devalorizări, după cum o dovedește faptul că urcarea prețurilor a mers mai repede decît emisiunea monetară.

Luînd ca bază de calcul luna ianuarie 1940 egal cu 100, indicii circulației fiduciare au crescut la 135 în ianuarie 1941, față de 138,6 indicii prețului de detaliu, în aceiași epocă.

g) *Situația comerțului exterior* Afirmația că schimburile României au avut de suferit de pe urma blocării este întemeiată; dar a pretinde că aceste schimburi sunt astăzi reduse doar la comerțul cu Germania și Italia, echiv-

valează cu a fi rău informat, întrucât statisticile comerțului nostru exterior stau la îndemîna oricui spre a verifica că în afară de Anglia și Grecia, în ultimul timp, România se află în raport de schimburi cu mai toate celelalte țări.

Comerțul exterior al României în 1940, prin comparație cu 1939, se prezintă astfel:

Anii	Import		Export		Sold	
	Cant. quint.	val. 1 000 lei	cant. quint.	val. 1 000 lei	val. 1 000 lei	
1940	5 220 346	27 410 762	53 744 148	36 779 948	+9 369 186	
1939	7 390 394	22 890 474	75 641 462	26 809 349	+3 918 875	

În timp ce se constată o scădere a cantităților de mărfuri importate și exportate, se observă o creștere a valorilor, ceea ce se explică, după cum știți prea bine, prin urcarea prețurilor la articolele care fac obiectul comerțului exterior. Faptul că anul 1940 se soldează cu un excedent de peste 9 miliarde lei, față de un sold activ de nici 4 miliarde lei în anul 1939, denotă cît este de consolidată situația comerțului nostru exterior. Că acest comerț se deplasează către țările Axei, este adevărat. Dar către cine ați dori d-voastră, domnule Brătianu, să le îndrepte, în actualele circumstanțe, comerțul nostru exterior?

Față de Germania am avut în anul 1940 o balanță comercială în favoarea noastră de peste 2 miliarde lei, importând mărfuri în valoare de 13 869 888 000 lei, adică ceva mai mult de 50% din totalul importului românesc și efectuând un export în valoare de 16 024 919 000 lei, adică aproape de 50% din totalul exportului nostru.

Politica comercială a guvernului de la 6 septembrie 1940 înceoace constituie mai mult decât un simplu efort de a adapta comerțul exterior al țării la noile împrejurări provocate de starea de război. Ea este încadrarea hotărâtă a comerțului nostru exterior în spațiul economic firesc României.

Cu privire la comprimarea comerțului exterior, dvs. însivă arătați că aceasta este o consecință a reducerii teritoriului țării cu o treime. Spre a preîntîmpina unele lipsuri din alimentarea populației, s-au luat o serie de măsuri prohibitive la export pentru articolele ca: bovine, porcine și păsări vii, pe de o parte; cărnuri proaspete, păsări tăiate și vînat, cărnuri conservate, unt, brînză, ouă, pe de altă parte. În ce privește lipsa de pe piață a anumitor articole, aceasta este ușor de explicat, dacă ne gîndim la producția slabă a anului trecut și la considerentul că ne aflăm în cadrul conjuncturii economice de război, care implică oarecare restricții.

Este însă revoltătoare inconștiența pe care o dovedesc anumiți oameni de afaceri, setoși de cîștiguri mari, chiar în aceste momente grele prin care trece țara. Aceștia, cu toate legiuirile drastice ale guvernului și cu toate riscurile ce decurg din nerespectarea lor, dosesc mărfurile spre a le specula. Cum se explică bunăoară faptul că în timp ce în orașele din țară se găsește carne de vită în cantitate suficientă pentru nevoile populației, iar în capitală acest articol se găsește cu destulă greutate?

Grijă oricărui guvern conștient de misiunea lui face ca problema alimentației să se situeze pe primul plan al preocupărilor sale, aşa încit temerea d-voastră a fost din timp împărtășită și de noi, ceea ce ne-a determinat să acționăm în consecință.

h) *Lipsa de materii prime.* Economia românească resimte lipsa anumitor materii prime, spuneți d-voastră. Acesta este un crud adevăr, dar nici un guvern din lume nu poate face mai mult în actuala conjunctură economică, așa cind cele mai mari puteri din lume se găsesc în plin război și atrag în orbita lor toate celelalte state obligate să se supună injoncțiunii marilor beligeranți.

În ceea ce privește materiile prime străine, statul a făcut toate eforturile în tratativele comerciale cu țările străine, pentru a aprovisiona industria. Atunci cind nu s-a putut aduce întreaga cantitate de materie primă, s-au adus produse semifabricate (exemplu: firele textile), deși aceasta s-ar fi putut face în țară dacă se găsea materia primă.

Dar guvernele trecute ale României în loc să ducă o politică de aprovisionare cu materii prime au dus o politică de devizie. La ce ne-a folosit această politică a devizelor, cind miliarde de lei stau astăzi blocați înțezaurele marilor bănci străine? În Statele Unite ale Americii, spre pildă, sunt blocați nu mai puțin de cinci milioane dolari. Guvernul actual nu poate deci nici o vină din cauza greșelilor făcute de alții.

România a procedat și ea la introducerea unor succedanee, în locul anumitor materii prime, pentru a nu lăsa industria să sufere.

Cind s-a ivit greutăți de aprovisionare și cu firele textile-bumbac și lînă, de pildă, s-a inaugurat o politică de economisire a acestora. Încă din august 1940 s-a dispus să se importe din Germania și Italia celofibră (fibra artificială de celuloză) pentru ca bumbacul și lîna să se folosească în amestec cu acest surogat în proporție variind între 10 și 40%. În limita acestor amestecuri, rezultatele sunt mulțumitoare.

Recent, guvernul a intrat în tratative cu U.R.S.S., pentru a determina importuri de noi materii prime necesare industriei noastre. În ce privește materiile prime indigene s-a stabilit un regim pentru fier, lînă, piele, griu, semințe oleaginoase etc. De asemenea s-a dus o acțiune pentru strângerea fierului vechi și valorificare deșeurilor: metale neferoase, oase, maculătură, cauciuc etc.

Toate cele arătate sunt o chezărie a grijei noastre permanente ce purtăm industriei.

i) *Micșorarea veniturilor.* În ce privește micșorarea veniturilor la care spuneți că statul ar trebui să se aștepte, din cauza situației industriei, principala sursă de încasări a statului, situația se prezintă în felul următor:

(milioane lei)

	Incasări 1939/1940	1940/1941	Diferență	
			cifre absolute	%
septembrie	2 745,1	3 501,1	+ 756,1	+ 27,5
octombrie	2 750,1	3 811,6	+ 1 061,5	+ 38,5
noiembrie	2 797,8	3 247,5	+ 449,7	+ 16,1
decembrie	2 803,7	3 428,2	+ 624,5	+ 22,3
ianuarie	2 815,1	3 128,5	+ 313,4	+ 11,1
TOTAL 5 luni:	13 911,8	17 117,0	+ 3 205,2	+ 23,0
Total aprilie-august	13 314,8	14 913,8	+ 1 599,4	+ 12,0
Total 10 luni:	27 226,2	39 030,8	+ 4 804,6	+ 17,6

Din cercetarea tabloului de mai sus se poate constata situația îmbucurătoare a execuției bugetului, în ultimele 5 luni.

Intr-adevăr, pe cind în perioada aprilie — august s-a încasat cu 12% peste încasările anului precedent, sub noul regim, cu toate pierderile teritoriale, încasările în teritoriul rămas au întrecut pe cele din anul precedent, referitoare la întreg teritoriul, cu 23%.

În primele 22 zile ale lunii februarie 1941 — deși în această lună transporturile au fost mai stăjenite ca oricând — încasările bugetului ordinar au atins suma de 2 186 milioane lei, față de numai 1 577 milioane lei în ianuarie 1941 și de 1 829 milioane lei în perioada corespunzătoare a aceleiași luni a anului trecut, pentru întreaga țară. Încasările bugetului de înzestrare a armatei au atins 798 milioane lei față de numai 517 milioane lei în luna precedentă.

Cifra încasărilor pe primele 22 zile ale lunii februarie ne arată o creștere de încasări la bugetul ordinar cu 609 milioane lei (39,26%) față de luna ianuarie 1941 și cu 358 milioane lei (19,50%) față de aceeași lună a anului trecut. La bugetul pentru înzestrarea armatei, creșterea în luna februarie este de 54,43% față de luna precedentă.

Depunerile la C.E.C. între 28 ianuarie și 22 februarie 1941 au trecut de la 5 501 milioane la 6 016 milioane, deci un spor de 515 milioane, iar depunerile la bănci au crescut de la finele lunii ianuarie pînă la 17 februarie 1941, de la 7 501 milioane lei la 8 146 milioane lei, deci un spor de 645 milioane lei. Sporul total al acestor depuneri (bănci plus C.E.C.) în ultima lună a fost de 1 160 milioane lei.

Am încercat, mult respectate domnule Brătianu, ca la afirmațiile din memoriile d-voastră să răspund, sprijinit pe texte și date ce se pot ușor verifica.

Am înfățișat situația reală a politicii românești și am arătat că orientarea precisă a politicii noastre externe alături de puterile Axei nu este numai singura atitudine posibilă în împrejurările de față, dar este și singura care corespunde intereselor noastre vitale și aspirațiunilor noastre naționale. Ea nu este o atitudine de circumstanță și de oportunism, ci o atitudine leală, clară, impusă de interesele superioare și permanente ale țării.

Nu este o politică de oportunism, fiindcă atât spațiul dunărean, în care trăim, se leagă *permanent*, strîns și armonios de Germania, dar și fiindcă vecinătatea slavă dublată astăzi de amenințarea anarhică, constituie *permanent* un pericol și un dușman comun de care nu ne-am putut, nu ne putem și nu ne vom putea apăra decât sprijiniți pe țara care are permanent același interes și aceleasi riscuri ca și noi.

Pornind de la aceste stări, care nu se pot nega, am înțeles să tragem toate consecințele ce se impun din această orientare politică. Era evident că și o colaborare strînsă cu Germania ni se impune, fiindcă politică fără interes nu face nimeni, mai ales astăzi. Mă străduiesc însă ca din această colaborare să tragem foloase reale. Fiind izolați și cu posibilități proprii atât de reduse, în ce privește unele materii prime, cît și mijloacele de exploatare nu aveam de ales și nici de ezitat. Guvernul a luat, cred, toate măsurile de asigurare ca infiltrarea economică străină de care vă temeți atât de mult să nu treacă peste limitele îngăduite de interesele noastre bine cumpănite.

Situatia cere fara indoiala vigilenta de fiecare ceas, dar ea nu constituie nicidecum un prilej de ingrijorare.

Find personal independent de orice influențe și interese particulariste, veghez în permanență, cel puțin tot atât ca oricare altul, pentru apărarea intereselor neamului românesc.

Am dat, cred, suficiente dovezi în această privință și în trecutul meu și în guvernarea mea.

Istoria mă va judeca. Stau în fața ei cu fruntea sus și aștept să mă judece și pe mine, ca și pe alții.

În concluzie repet, domnule Brătianu, că am făcut tot ce omenește a fost posibil ca să salvez România și pe plan politic și pe plan economic. Am luat toate măsurile să-i întăresc forțele. Și nu se poate înfăptui acest mare imperativ național, tot așa de scump mie ca și d-voastră, decât prin acordurile economice cu Germania, acorduri pe care le-am găsit și pe care am căutat să le îmbunătățesc.

Dacă veți d-voastră sau altcineva o altă soluție, practică, imediată și sigură și în această privință, sănătatea și viața dumneavoastră și a celor dragi este în siguranță.

Am obținut, cît se poate obține în circumstanțele actuale, toate asigurările că drepturile noastre istorice vor fi satisfăcute și că „*eforturile și loialitatea noastră vor fi răsplătite.*“

Dacă însă credeți, atât d-voastră cît și dl Maniu, că puteți face mai mult, luați-vă, vă rog, răspunderile. Sunt gata să vi le trec. Recunosc că se fac și greșeli. Dar nu uitați că partidul d-voastră are în spate un sistem bancar, economic și politic organizat de zece de ani și totuși a făcut greșeli. Eu nu am nimic. Am avut, cînd am răsturnat regimul, un singur om alături de mine. Este dl Mihai Antonescu. Cu el mă zbat, zi și noapte, să fac față celor mai grele probleme.

■ Arhivele Statului Bucureşti, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, dosar nr. 61/1940, f. 16-39.

163

1941 aprilie 1. Notă a organelor Siguranței despre un nou centru de întâlnire al comuniștilor din Turnu Severin.

În localul de consumații din orașul Turnu Severin, str. Unirii nr. 52, proprietatea lui Grigore Colțan, sub pretext că beau, se întâlnesc zilnic la consfătuiri lucrătorii comuniști de la Atelierele C.F.R. și șantierul naval din localitate.

Printre participanții la aceste consfătuiri au fost identificați pînă în prezent următorii lucrători ceferiști:

Constantinescu Nicolae

Ioan T. Vasile

Bulum Titu

Sauer Ioan și

Mănuț Ioan, care este întîlnit și-n localul de consumație al lui I. Dăescu, semnalat anterior ca un alt centru de întîlnire al comuniștilor din Turnu Severin.

Sursă serioasă

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2/1941, f. 72.

164

1941 aprilie 1. Notă informativă înaintată de Parchetul tribunalului Ilfov cu privire la modul cum a fost asasinate în 27 noiembrie 1940 profesorul Virgil Madgearu.

**Notă informativă asupra împrejurărilor de fapt
în care a fost săvîrșit asasinatul lui Virgil Madgearu**

În ziua de 27 noiembrie 1940, pe la orele 13,30—14, în timp ce fostul ministru Virgil Madgearu și soția sa luau masa la locuința lor din str. Vasile Conta nr. 12, un grup de 7 legionari, ce au venit cu o mașină, s-au prezentat acolo. Unul a rămas de pază la poarta locuinței lui Virgil Madgearu, iar ceilalți 6, sub pretextul că vor să-i vorbească, au pătruns în casă și au pretins lui Virgil Madgearu să-i urmeze imediat la Prefectura Poliției Capitalei, unde spuneau că este chemat pentru a da o declarație. Unul dintre legionari s-a prezentat spunând că este din poliția legionară și arătând carnetul său de legitimație cu fotografie ce a fost văzut de victimă, cît și de dna Madgearu, fapt care a servit mai tîrziu pentru identificarea lui.

Cu un Virgil Madgearu s-a arătat mirat de acest procedeu și nelămurit ce declarațiuni î se cereau, a ezitat la început să-i urmeze, însă față de atitudinea presantă a celor 6 legionari, care îl zoreau să meargă, împiedicînd în același timp pe dna Madgearu să telefoneze și poate și încrețător în cuvîntul de onoare de legionar, ce unul dintre ei, care și-a spus și numele, și l-a dat, asigurînd pe victimă că în cel mult o oră va fi acasă, Virgil Madgearu s-a hotărît în cele din urmă să-i urmeze, urcîndu-se cu ei toți într-o mașină ce staționa nu de departe de locuința victimei. În loc de Prefectura Poliției, mașina s-a îndreptat însă spre pădurea Snagov, unde la punctul denumit „Coadă Lungă” victimă și însășitorii ei s-au dat jos, au intrat în pădure și acolo victimă a fost omorîtă pe la spate cu 6 gloanțe de diferite calibre în cap și 6 în spate. După aceea, asasinii s-au suiat în mașina cu care veniseră și au dispărut. Venirea mașinii în pădurea Snagov, ducerea victimei și a însășitorilor ei în pădure au fost văzute de un pădurar care a auzit și focurile de armă ceea ce l-au făcut ca după plecare asasinilor să caute și să găsească cadavrul victimei. Tot acest pădurar a notat numărul mașinii, ce în urmă s-a stabilit că aparținea Institutului Național al Cooperăției, a cărei direcțione generală o deservea. Această mașină prezentată de noi pădurarului a fost recunoscută de el ca fiind cea care transportase pe victimă în pădurea Snagov. Din carnetul de alimentare al acestei mașini s-a putut constata cine a semnat bonurile de benzină în ziua de 27 noiembrie

1940 și prin urmare de cine a fost condusă în acea zi. De asemenea s-a constatat că spre deosebire de cantitățile de benzină luate în zilele precedente, conducătorul ei a întrebuințat în ziua de 27 noiembrie 1940 o cantitate mai mare și anume 70 litri benzină, care i-ar fi permis deci să parcurgă un drum foarte lung, ceea ce de altfel rezultă și din kilometrajul notat pe carnet, din care se vede că din acea zi și pînă la alimentarea din ziua următoare mașina a parcurs 326 km. S-a mai stabilit că pe la orele 15, mașina a plecat de la Snagov spre Ploiești, ea a revenit din acea direcție spre București seara pe la orele 21, cînd este văzută la depozitul de benzină Snagov-Șosea de lîngă comuna Țigănești, unde în drum spre București s-a oprit să ia benzină, în mașină fiind de astă dată numai patru persoane, celelalte 3 rămînînd probabil la Ploiești. Aceste constatări au permis bănuiala că cei care au asasinat pe Virgil Madgearu nu sunt străini de asasinarea prof. Nicolae Iorga, ridicat în aceeași zi pe la orele 17,30 de la vila sa din Sinaia și omorât apoi pe drumul dinspre Sinaia spre București. Această bănuială s-a verificat mai tîrziu ca întemeiată, deoarece fotografiile a doi dintre asasinii lui Virgil Madgearu, înaintate de noi organelor anchetatoare de la Prahova, au fost recunoscute de către martori ca fiind ale unoră dintre cei care au participat la ridicarea prof. Nicolae Iorga de la vila sa de la Sinaia.

Pe baza celor de mai sus, prin rechizitoriul cu nr. 15 692 din 7 februarie 1941, al dlui prim-procuror al Trib. Ilfov, s-a deschis acțiune publică pentru crima de omor cu premeditare (art. 464, pt. I din Codul penal), contra lui Ștefan I. Cojocaru, fost consilier la Institutul Național al Cooperăției; I. Tucan fost secretar general al acestui institut; Ștefan Iacobuță, fost șofer la acest institut, și Tudor Decu, fost informator la poliția legionară din Ploiești. Primul a fost arestat, ceilalți trei sunt dispăruți. Pentru Tudor Decu s-a făcut cerere de extrădare din Ungaria, unde se pare că este arestat.

Afacerea este în curs de instrucție la Cabinetul 3 instrucție, Tribunalul Ilfov.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Justiție. Cabinet, dosar nr. 3/1941, f. 13 și 13 verso; Ioan Scurtu (coordonator), *Istoria României între 1918–1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 405.

165

1941 aprilie 1. Notă informativă înaintată de Parchetul tribunalului Prahova cu privire la modul în care a fost asasinat în 27 noiembrie 1940 profesorul Nicolae Iorga.

Notă informativă asupra împrejurărilor de fapt în care a fost săvîrșit asasinatul profesorului Nicolae Iorga

Pînă la cutremurul din noaptea de 9 spre 10 noiembrie 1940, profesorul Nicolae Iorga locuia la Vălenii de Munte, cu soția sa dna Ecaterina Iorga și cununata sa dna Lucia Bogdan, care îi era și cea mai apropiată colaboratoare la toate instituțiile culturale patronate de victimă. În tot timpul cît profesorul a locuit la Vălenii de Munte era păzit de legionari, sub motiv de a preveni vreo agresiune ce s-ar exercita contra sa.

Din cauza cutremurului casa profesorului fiind dărîmată, a fost obligat să se mute la vila sa din Sinaia, str. Codrului, unde a continuat să lucreze la *Istoria universală*.

Cu mult înainte de asasinat, profesorul devenise foarte nervos și adeseori spunea familiei că va fi omorât de legionari. Dna Iorga și cununata sa Lucia Bogdan l-au sfătuit să plece în Italia și să locuiască la Casa Românească din Venetia, pînă la liniștirea situației. Întotdeauna a refuzat această propunere sub motiv că nu e laș să-și părăsească țara.

În ziua de 27 noiembrie 1940, profesorul se găsea în biroul său din vila de la Sinaia, unde lucra, iar dna Ecaterina Iorga scria într-o cameră la parter. La ora 17,30 ușa de la camera dnei Iorga s-a deschis și trei persoane au barat ușa, iar alte patru se găseau în camera alăturată. Dna Iorga s-a ridicat impresionată de la biroul său și a întrebat cine săint. Unul din acei indivizi a răspuns: „Poliția legionară a Capitalei și a venit să-l ia pe domnul profesor Iorga la București, pentru un interrogatoriu”. Dna Iorga le-a spus că profesorul este bolnav. Au răspuns foarte mirați: „bolnav”? În acel moment a intrat pe ușă bucătăreasa Aneta Cazacu, care aducea ceaiul pentru victimă. Dna Iorga i-a făcut semn să ducă ceaiul sus în biroul unde profesorul lucra, dar indivizii au observat acest gest și au urmat pe bucătăreasă pînă în camera unde lucra victimă. Într-un minut au coborât din birou. Victimă mergea înainte, iar cei 7 indivizi îl urmău. În vestibul, profesorul s-a îmbrăcat și în timp ce voia să-și pună galoșii, observînd că unul din acei indivizi se uită curios la el, l-a întrebat dacă e voie să-și ia galoșii. Dna Iorga a intervenit sfătuindu-l să-și ia galoșii, fiindcă poate să răcească.

După ce s-a îmbrăcat complet a voit să meargă la baie, dar toți indivizii s-au pus în față, interzicîndu-i acest lucru, apoi încurjînd pe victimă să coborât scările și să iasă. Unul din acei indivizi își uitase pălăria în biroul profesorului și a cerut servitoarei ca să i-o aducă. Profitînd de această întîrziere, victimă i-a spus soției sale să aibă grijă de notele de la *Istoria universală*, care tocmai lucra în acel moment.

În drum spre mașină, care fusese garată mai jos, grupul s-a întîlnit cu dra Alina Iorga, fiica victimei, care auzind de la tatăl său că merge la București, pentru un interrogatoriu, a cerut să meargă și ea, însă unul din cei 7 i-a răspuns că n-are loc în mașină.

Profesorul a fost așezat în față, împreună cu șoferul și un alt individ iar alții patru în fund. Cel care a rămas jos a salutat pe cei care au plecat cu salutul legionar.

A doua zi, 28 noiembrie 1940, corpul profesorului a fost găsit împușcat pe cîmpul de lîngă comuna Strejnic. Lîngă cadavru s-au găsit nouă tuburi de cartușe, dintre care 7 de calibră 7,65, iar 2 de calibră 6,35.

Prin rechizitoriu introductiv cu nr. 8 268 din martie 1941 al dlui prim-procuror al Tribunalului Prahova, s-a deschis acțiune publică pentru crima de omor cu premeditare (art. 464, pt. p. c. p), contra lui Tudor Decu, fost informator la Poliția Legionară din Ploiești, și Ștefan Iacobuță, fost șofer la Institutul Național al Cooperăției, amîndoi dispăruti. Pentru primul s-a făcut cerere de extrădare din Ungaria, unde se pare că este arestat.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Justiție. Cabinet, dosar nr. 3/1941, f. 12 și 12 verso; Ioan Scurtu (coordonator), *Istoria României între 1918–1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 354–355.

166

1941 aprilie 2, București. Telegramă a șefului special cu problemele economice pe lângă Legația germană din București, H. Neubacher, referitoare la situația internă din România. Referiri la propaganda comunistă activă.

Telegramm
(Geh. Ch. V)

Bukarest, den 2. April 1941, 15,30 Uhr

Ankunft, den 2 April 1941, 16,25 Uhr

Nr. 840 vom 2.4

Auf Telegramm vom 31. Nr. 852 *

Vorgänge in Jugoslawien haben naturgemäß in rumänischen Kreisen, soweit sie nicht auf der politischen Linie der Achse stehen, ihren Eindruck nicht verfehlt. Maniu hat zum Beispiel vor einigen Tagen auf einem Tee sich dahingehend geäussert, dass Amerika und Englaud auf alle Fälle Krieg gegen Deutschland gewinnen, dass eine gemeinsame türkisch-griechisch-jugoslawische Front auf dem Balkan entstehe und das Schicksal der deutschen Balkanarmee zum mindesten doch recht unsicher sei. Grosse Teile rumänischer Intelligenz und Bevölkerung waren stets ententefreudlich eingestellt. Klare Stellungnahme Amerikas auswirkte sich auf diese naturgemäß entsprechend. Dazu kommt noch eine lebhafte kommunistische Propaganda, die teilweise ebenfalls nationalistisch gefärbt ist und die einen günstigen Nährboden in den wirtschaftlichen Mängelerscheinungen in Rumänien findet, die zum Teil auch auf organisatorische Fehler zurückzuführen sind. Kommunistische Propaganda ist von oben und von aussen her sehr schwer zu bekämpfen, da die wirtschaftlichen Ursachen nicht ohne weiteres beseitigt werden können und eine innerpolitische Bewegung, die den kommunistischen Wühlereien und ihrer Agitation entgegentreten könnte, nicht besteht.

Durch die Einberufung zum Heeresdienst hat sich Verhältnis zwischen deutscher Volksgruppe und rumänischer Bevölkerung verschlechtert. Durch die allgemeine politische und propagandistische Lage die Haltung der rumänischen Behörden, vor allem in den unteren Instanzen, auch gegenüber Reichsdeutschen zumindesten versteift. Hier und da vorkommende Reibungen und Schwierigkeiten haben bisher einen politisch beachtlichen Umfang nicht angenommen.

Neubacher

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r.9, T 120—193, c. 149468; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien, Bd. 6.

Telegramă
(Secret, cu circuit restrâns, pentru şefi)

Bucureşti, 2 aprilie 1941, ora 15,30

Sosire: 2 aprilie 1941, ora 16,25

Hr. 840 din 2 aprilie

La telegrama din 31 nr. 852 *

Evenimentele din Iugoslavia, în măsura în care acestea nu se situează pe linia politică a Axei, n-au rămas fără influență asupra cercurilor românești. Maniu, de exemplu, s-a exprimat acum cîteva zile, cu ocazia unui ceai, că în orice caz America și Anglia vor cîștiga războiul împotriva Germaniei, că în Balcani se formează un front comun turco-greco-iugoslav și că soarta armatei germane din Balcani este totuși, în ultimă instanță, nesigură. Pături largi ale intelectualității românești și ale populației au simpatizat totdeauna cu Antanta. Punctul de vedere clar al Americii a acționat, firește, în mod corespunzător asupra acestora. La aceasta se mai adaugă și o activă propagandă comunistă, care parțial are și o nuanță naționalistă și care își găsește un teren favorabil în deficiențele economice din România, care în parte își au originea în greșeli organizatorice. De sus și din afară este foarte greu de luptat împotriva propagandei comuniste, deoarece, fără doar și poate, cauzele economice nu vor putea fi înălțurate și nu există o mișcare politică internă care să se poată opune instigărilor și agitațiilor comuniste.

Prin convocarea la serviciul militar s-au înrăutățit relațiile dintre grupul etnic german și populația românească. Prin situația politică și de propagandă generală, atitudinea autorităților românești, și mai ales la instanțele înfătruiate a devenit cel puțin mai rigidă, față de germanii din Reich. Pînă acum, fricțiunile și greutățile care se produceau îci și colo, nu au luat proporții demne de luat în seamă din punct de vedere politic.

Neubacher

167

1941 aprilie 4. Scrisoare a lui Iuliu Maniu adresată generalului Ion Antonescu în care face cunoscută poziția P.N.T. față de o eventuală angajare militară, alături de Germania nazistă, împotriva Iugoslaviei.

Domnule general,

Ultimele evenimente din Peninsula Balcanică, în special refuzul Iugoslaviei de a se alătura la Pactul Tripartit și schimbarea regimului din acest stat aliat al nostru ating în mod direct România și pot avea repercusiuni catastro-

* P 5488

fale pentru noi. Efectul acestor repersiuni nu se poate evita decit printr-o precizare clară a atitudinii României și prin luarea urgentă a unor măsuri precise.

În această grea situație, plină de răspundere pentru toți, conducerea Partidului Național-Țărănesc ține și acum ca întotdeauna să-și manifeste punctul său de vedere.

Conflictul armat între Germania și Iugoslavia, cu greu va putea fi evitat. Împrejurarea că România s-a alăturat Pactului Tripartit poate să îndemne – evident fără temei – Germania și Italia să ceară de la noi două lucruri: să permitem ca ofensiva germană să se dezlănțuie contra Iugoslaviei, pe teritoriul nostru, la frontieră româno-iugoslavă, și apoi ca armata noastră să participe la acțiunea armatei germane alături de Germania.

Aceste cereri sunt însă, de la început, inadmisibile. Poporul românesc a trăit, în trecut, totdeauna, în relații de prietenie cu poporul iugoslav. În prezent și în viitor între noi și această națiune există o strânsă comunitate de interes și trebuie să existe o solidaritate de acțiune. În afară de aceasta, statul nostru a semnat un tratat de alianță cu Iugoslavia, tratat care pînă în prezent nu a fost denunțat și care implică pentru noi obligația elementară de a nu îngădui, de pe teritoriul nostru, o acțiune militară în contra ei. Cu atît mai mult o participare directă a României la o astfel de agresiune ar constitui o gravă greșală politică pe care națiunea română nu o poate nici concepe, nici agreea. Ar constitui o greșală istorică de neiertat, dacă România ar contribui în orice formă la slăbirea Iugoslaviei și la pătrunderea unei mari puteri în Balcani, ceea ce ar primejdui grav libertatea și securitatea națiunilor balcanice.

Nu este încă nici un an de când țara noastră a suferit cele mai grave și nedrepte amputări de teritorii locuite de milioane de frați. A încerca în asemenea situații să se dea armatei și sufletului național alte obiective decit refacerea vechilor hotare firești ale țării, ar însemna să se falsifice adevăratale idealuri ale națiunii. Țara se cutremură la gîndul că în loc să lupte pentru interesele ei firești să se vadă angajată în acțiuni străine de aspirațiile ei cele mai sfinte, cu riscul de a se transforma în teatrul unui război devastator și sângeros.

În sfîrșit, la toate acestea se adaugă, domnule general, perspectiva unor consecințe grave pentru revendicările noastre naționale, în momentul încheierii păcii generale. Îmîxiunea României în războiul actual contra democrațiilor occidentale nu ar corespunde nici sentimentului public românesc, nici intereselor țării noastre.

Partidul Național-Țărănesc ca expresie reală și sinceră a opiniei publice românești ține să protesteze în modul cel mai categoric contra intențiunii de a se îngădui o agresiune a armatei germane, de pe teritoriul nostru cît și a unei participări directe a armatei noastre contra Iugoslaviei.

Primiți vă rog asigurarea deosebitei noastre considerațuni.

București, 4 aprilie 1941

Iuliu Maniu

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 48/1940, f. 41-41 v.

1941 aprilie 4, Roma. Notă a Ministerului Afacerilor Externe al Italiei prin care comunică Ministerului regal de Interne al Italiei și ambasadelor și legațiilor italiene din Berlin și Moscova și respectiv din Sofia, Belgrad și Budapesta informații privind reorganizarea cadrelor de partid și noile directive privind propaganda comunistă în România.

Ricevuto
Telespresso N. 34 R 3865

Ministero degli Affari Esteri
A.G. IV
Posizione B.63.1757
Oggetto. Attività comunista
nei Balcani

Testo:

Indirizzato a Reale Ministero
dell'Interno P.S. — A.G.R. e.p.c.
Reale Ambasciate: Berlino, Mosca
Reale Legazioni: Sofia — Belgrado,
Budapest

4 apr. 1941 anno XIX

Per opportuna conoscenza, si ha il pregio di trascrivere il contenuto del telespresso n. 310 del 13 marzo 1941, del Reale Vice Consolato a Timișoara diretto alla Reale Legazione a Bucarest:

„Secondo notizie raccolte nei locali circoli comunisti, sta per essere iniziata una vasta e accurata riorganizzazione dei quadri del partito in tutta la Romania.

Gli esponenti comunisti ritengono che il reclutamento di nuovi aderenti sarà ora favorito dal malcontento creato fra la popolazione per i frequenti richiami alle armi, per la insufficienza dell'aiuto finanziario alle famiglie dei richiamati, in rapporto al maggior costo della vita, e per la crescente disoccupazione causata dalla mancanza di materie prime.

Le nuove direttive di propaganda non devranno più insistere sulla diffusione degli ideali comunisti e sulla unificazione delle classi, ma dovranno incitare direttamente ad atti di rivolta e di sabotaggio contro la guerra e contro il militarismo in genere. Tale propaganda dovrà essere fatta da uomo a uomo, trascurandosi le consulte diffuzioni di manifesti e di stampati e cercando di assoldare elementi decisi a cooperare attivamente all'opera di disorganizzazione.

Per effettuare questa nuova forma di propaganda alcuni giovani accuratamente scelti fra i più ferventi sarebbero stati dalla Romania e anche dai paesi vicini inviati a Mosca per esservi sottoposti ad un corso speciale di preparazione, che dovrà essere accuratissimo.“

D'ordine del Ministro

■ Arhivele Statului București, colecția Xerografii Italia, Archivio Centrale dello Stato — Roma, Ministero dell'Interno, Direzione Generale, Serie Publica Sicurezza 1920 — 1945, busta 64, Romania.

Ministerul Afacerilor Externe
A.G. IV
Poziția B.63.1757
Obiect. Activitatea comunistă
în Balcani

Pentru uz intern
Telegramă nr. 34 R 3865
Adresată Ministerului regal
de Interne PS.— A.G.R.
Ambasadele regale: Berlin,

Moscova

Legațiile regale: Sofia, Belgrad,
Budapest
4 aprilie 1941 anul XIX

Text:

Pentru o mai bună cunoaștere, am onoarea de a transcrie conținutul telegramei nr. 310 din 13 martie 1941 a Viceconsulatului regal din Timișoara adresată Legației regale din București.

„După știrile culese din localurile frecventate de comuniști, se pregătește o mare și atentă reorganizare a cadrilor de partid în toată România.

Exponenții comuniști consideră că recrutarea noilor membri va fi în prezent favorizată de nemulțumirea creată în rîndul populației de frecvențele concentrării, de insuficientul ajutor finanțiar dat familiilor concentrărilor în raport cu majorarea costului vieții și de creșterea șomajului ca urmare a lipsei de materii prime.

Noile directive ale propagandei nu vor trebui să mai insiste asupra difuzării idealurilor comuniști și asupra unificării claselor, ci vor trebui să incite direct la acte de revoltă și de sabotaj contra războiului și împotriva militarismului în general. O asemenea propagandă va trebui să fie făcută de la om la om, renunțîndu-se la frecvența răspîndire de manifeste și broșuri și încercîndu-se să se atragă elemente decise să coopereze activ la opera de dezorganizare.

Pentru a efectua această nouă formă de propagandă cîțiva dintre tinerii recent aleși dintre cei mai activi din România și din țările vecine ar fi fost trimiși la Moscova pentru a urma un curs de pregătire care are un caracter cu totul special.

Din ordinul ministrului

169

1941 aprilie 5. Notă a organelor Siguranței despre indicațiile P.C.R. în problema recensămîntului, ajutorarea familiilor celor concentrăți și boicotarea unor zile guvernamentale.

Organizația locală din Capitală a Partidului Comunist a dat organelor subordonate o serie de dispoziții în legătură cu evoluția situației politice interne.

1. Recensămîntul

În cercurile conduceătoare comuniște se pretinde că recensămîntul urmărește, între altele, să identifice pe simpatizanții și membrii mișcării comuniște.

242

În acest sens, Partidul Comunist prin instrucțiunile date recomandă membrilor săi prudență și deosebită rezervă față de recenzori, pentru ca astfel să nu-și trădeze convingerile lor revoluționare.

Totuși dispozițiile date cer întregului activ al partidului să pregătească masele muncitorești în sensul că în discuțiile la care vor fi provocăți de recenzori să-și manifeste față de aceștia nemulțumiri pe tema scumpelei și a prezenței trupelor germane pe teritoriul nostru.

2. Ajutorarea familiilor celor concentrați

Partidul Comunist a cerut organelor subordonate să i se înainteze de urgență adresele familiilor celor concentrați amenințați să fie evacuați din locuințe de către proprietarii acestora, întrucât partidul intenționează să organizeze rezistențe acolo unde vor fi cazuri de familiile evacuate.

Astfel, prin această acțiune membrii partidului va căuta să convingă masele muncitorești că și familiilor acestora li se va întâmpla același lucru dacă prin intervenția lor muncitorii nu vor împiedica evacuarea familiei unui muncitor concentrat.

3. Consemn de boicot împotriva unor zare

Cercurile conducătoare comuniste, preținzând că zarele „București” și „Viața” sănt mijloace prin care generalul Antonescu caută să-și acopere atitudinea sa antimuncitorească, a dat dispoziții membrilor de partid să boicoteze aceste publicații.

În acest sens lozinca lansată de Partidul Comunist este următoarea: „Nici un muncitor nu va cumpăra zarele « Viața » și « București ».”

Sursă serioasă

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2/1941, f. 75-76

170

1941 aprilie 8. Scrisoare a lui C.I.C. Brătianu către generalul Ion Antonescu în care își reafirmă părerea despre necesitatea menținerii stării de neutralitate a României în războiul dintre Axă și Iugoslavia.

Domnule general,

Vă mulțumesc pentru atenția ce ați dat sugestiilor ce v-am făcut, deși din răspunsul ce ați binevoit să mi-l triniteți trebuie să constat că avem puncte de vedere prea deosebite față de împrejurările politice actuale.

Aș fi rămas deci mai departe în rezerva ce mi-am impus dacă nu ar fi apărut comunicatul despre bombardamentele făcute de aeroplane iugoslave la Timișoara, Arad și Oravița ceea ce mă determină să vă comunic părerea mea, care este aproape în unanimitate și a țării în privința acestui fapt nou.

Faptul că Germania, sub motivul de a instrui armata română, a putut ocupa militarește țara, făcîndu-și aici baza sa de operațiune pentru războiul din Balcani, ne pune într-o grea situație ca țară neutră.

Cîmpurile de aviație instalate de germani, de unde pot îndrepta atacuri împotriva Iugoslaviei, sunt expuse bombardării ca și cele din Franța, Belgia și Olanda.

Totuși nu înțeleg cum iugoslavii au aruncat bombe asupra acestor orașe fără a preveni guvernul român și mă întreb dacă avioanele care au bombardat au fost într-adevăr iugoslave.

Comunicatul ce ați dat mă îngrijorează pentru că pune problema atitudinii noastre față de războiul dintre Axă și Iugoslavia.

Nu știu cum v-ați înfățișat această problemă, dar cred că nu înțelegeți să părăsiți neutralitatea din care nu trebuie să ieșim.

V-am arătat părerea mea despre eventualitatea intrării României în război.

Opinia noastră publică este stăpînită de durerea de a vedea distrusă unitatea noastră națională, realizată cu atîtea jertfe.

Singurul război admisibil pentru România ar fi acela pentru reluarea teritoriului pierdut.

Pentru aceasta, dacă ar fi posibil în momentul de față, ați avea toată țara în jurul dv., dar pentru unul în contra Greciei și Serbiei vă asigur că sentimentul public nu v-ar urma.

Sînt convins că patriotismul dv., oricare ar fi presiunile ce s-ar face, va sta să nu ne angajeze într-o asemenea luptă.

Primiți, vă rog, domnule general, încredințarea simțămintelor mele alese.

C. I. C. Brătianu
București, 8 aprilie 1941

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 61/1940, f.44

171

1941 aprilie 9. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la tipărirea și răspîndirea de către comuniști a unor broșuri cu titlu camuflat, conținînd documentele: Pentru pacea și independența națională a poporului român și De la regimul legionar la dictatura militară.

Conducerea partidului comunist a tipărit și răspîndit clandestin în rîndurile membrilor organizațiunilor respective, două noi broșuri de propagandă.

Cea dintîi, intitulată în mod camuflat: *Dragii mei copii*, de general Ion Antonescu, conține articolul *Pentru pacea și independența națională a poporului român*, datat la 15 Ianuarie 1941.

În esență, articolul vorbește de subjugarea României de către puterile Axei și de necesitatea de a se duce lupta împotriva puterilor imperialiste, cu sprijinul Uniunii Sovietice.

Se preconizează anumite măsuri, pentru atingerea acestui scop.

A doua broșură are titlul: *In umbra marelui Führer*, tot de general Ion Antonescu, conținînd articolul: *De la regimul legionar la dictatura militară*.

244

Articolul cuprinde o vehementă critică a programului de guvernămînt al regimului. (Buletin Direcția Siguranței Statului — anexe, p. 86).

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 22—23.

172

1941 aprilie 17. **Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la răspîndirea unui manifest comunist în raza municipiului Iași.**

În noaptea de 14/15 aprilie a.c. în raza municipiului Iași s-a răspîndit un manifest comunist cerînd lupta contra scumpetei și impozitelor, contra concentrărilor și rechizițiilor, contra ocupației germane, răsturnarea dictaturii militare Antonescu și alianță cu U.R.S.S.

Autoritățile locale urmăresc autorii și colportorii.

Cazul a fost semnalat Ministerului de Interne.

Se anexează un manifest în fotocopie.¹

(Buletinul Inspectoratului General de Jandarmi, anexe — p. 35).

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 25.

173

1941 aprilie 22. **Buletin informativ special înaintat de Inspectoratul General al Jandarmeriei cu privire la greva muncitorilor de la minele Lupeni și Aninoasa.**

Inspectoratul General al Jandarmeriei
Serviciul Jandarmeriei
Secret

Buletin informativ special nr. 505
din 22 aprilie 1941, ora 19

Urmare la buletinul informativ nr. 502 din 22 aprilie 1941:

Numărul muncitorilor de la minele Lupeni și Aninoasa, care au refuzat lucrul cu începere din dimineața zilei de 22 aprilie 1941, se ridică la 3 000 de persoane.

Ei așteaptă sosirea comisiei promisă de Ministerul Muncii pentru ziua de 25 aprilie 1941, care să le examineze plîngerile.

În urma contactului luat cu prefectul județului, aceștia s-au retras la domiciliile lor în mod pașnic.

¹ Nu există în dosar.

La fața locului se află comandantul militar al minelor și inspectorul muncii, care tratează cu muncitorii.

Informație sigură.

Comunicat:

- Președinția Consiliului de Miniștri — Cabinet
- Ministerul Afacerilor Interne — Cabinet
- Marele Stat Major — Secția 2.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 27.

174

1941 aprilie 23. Raport al prefecturii județului Hunedoara, însoțit de procesul verbal, înaintat Ministerului Afacerilor Interne și Ministerului Muncii, în legătură cu greva minerilor din Valea Jiului declanșată la 15 aprilie.

Prefectura Județului Hunedoara

Cabinet

Nr. 1644/1941

Domnule ministru,

Urmare la nr. 1582, 1459, 1498/1941, prin care am raportat că circa 300 muncitori de la mina Petrila (Petroșeni), în ziua de 15 aprilie a.c. de la orele 6—22, iar în ziua de 18 aprilie, același număr de muncitori la ora 6—14 a refuzat de a mai intra în mină, la lucru, am onoare a vă înainta darea de seamă de mai jos, care concretizează mersul și cauzele grevei de la acea mină.

În general toți muncitorii de la minele carbonifere de pe Valea Jiului de mai mult timp au manifestat nemulțumiri pe chestia salarizării, a scăderii rațiilor de alimente ce le primeu de la Societate cu preț redus, a îmbrăcămintei etc. pe care nemulțumiri, Prefectura, cu nr. 1596 din 15.IV.1941, secret, vi le-a raportat, conchizind totodată că în curând lucrătorii vor trece la greve, dacă nu se vor aduce ameliorări în aceste stări de fapt.

În ziua de 15 aprilie 1941 orele 6, echipa de 300 lucrători de la mina Petrila n-a mai intrat în lucru pe motivul că situației nu i s-a adus nici o îmbunătățire.

Transportindu-mă la fața locului cu Lt. col. Augustin Popa, Comandantul Legiunii de Jandarmi Hunedoara și cu dl Clonda Alexandru, subinspector al muncii Deva, am adunat muncitorii intrați în grevă. Chestionindu-i asupra motivelor care i-au determinat de a înceta lucrul ne-au declarat că sunt nemulțumiți cu salariile, cu rațiile de alimente, cu îmbrăcămintea etc.

Am procedat la încheierea procesului verbal anexat, care cuprinde cererile muncitorilor și măsurile luate.

Alegind o delegație de 5 membri, care să plece la București spre a prezenta dlui ministru al muncii doleanțele lor și să solicite satisfacerea cererii lor, muncitorii au reluat lucrul la orele 22.

Această delegație nereîntorcindu-se de la București pînă în dimineața zilei de 18 aprilie 1941, după cum așteptau, același grup de muncitori în dimineața zilei de 18 aprilie orele 6 din nou au refuzat intrarea în mină, crezind că delegația a fost arestată.

246

La orele 12, sosind delegația și comunicîndu-le rezultatul, toți greviștii, la orele 14, au reluat lucrul.

Muncitorii de la minele Aninoasa aflînd despre greva celor de la Petrila și dintre ei un grup de 200 care făceau parte din echipa chemată a intrat în mină la ora 14, nu s-au mai prezentat la lucru. Mai tîrziu, aflînd de sosirea delegației trimisă la București, au reluat lucrul în întregime la ora 22.

Totuși, în dimineață de 22 aprilie, prima echipă de lucrători de la Lupeni și Aninoasa a refuzat să intre în mină.

Cercetările continuă la fața locului.

Lucrătorii sunt liniștiți și nu s-au dedat la acte de violență.

Concluziuni

— Muncitorii continuă a fi foarte nemulțumiți cu situația lor, mai ales în privința rațiilor de alimente, pe care le cer sporite, sporire de salarii, îmbrăcăminte și asistență medicală.

— Solicită o remediere foarte urgentă.

— Așteaptă pînă la 25 aprilie a.c., dată la care li s-a făgăduit, prin delegație trimisă la București, că va sosi o comisie mixtă, care va cerceta la fața locului toate nemulțumirile muncitorilor de pe Valea Jiului și va aviza la măsuri.

— Muncitorii în prezent se găsesc într-o stare de subalimentație, provocată pe lîngă rațiile scăzute de făină ce primesc de la Societate și de numărul redus al zilelor de carne, solicitînd mărirea cu 2 zile pe săptămînă a zilelor de carne fixată prin ordonanțe.

— Munca grea pe care o prestau muncitorii reclamă crearea unui regim special de alimentație pentru toți minerii de pe Valea Jiului, în care regim să intre mai multă carne și grăsime spre a realiza plafonul de calorii necesar unui muncitor de mină.

— Am luat măsuri ca eventualii instigatori să fie identificați și deferiți instanțelor judecătoarești.

Prefectul Județului Hunedoara,
Colonel
C. Dumitrescu

Comandantul Legiunii de Jandarmi Hunedoara,
Lt. colonel
Popa Augustin

Pentru conformitate,
Sef de cabinet,
Ioan Varvescu

Proces verbal

Petroșeni, azi, 1941, aprilie 16

Noi, col. Dumitrescu Constantin, prefectul județului Hunedoara, împreună cu ing. Bădărău Alexandru, directorul tehnic al Societății „Petroșani” 2, Clonda Alexandru, subinspectorul muncii Deva și cu lt. colonel Popa Augustin,

comandanțul Legiunii de jandarmi Hunedoara, procedind la cercetarea cauzelor care au determinat la grevă pe cei 320 muncitori mineri de la Petrila (Petroșani), care muncitori în ziua de 15 aprilie 1941, orele 6, au refuzat de a intra în mină pentru lucru;

Am constatat următoarele:

— Muncitorii cer:

— spor de salariu în raport cu scumpetea vieții
— sporirea rațiilor de alimente ce le primesc de la Societate la cantitățile care li s-au distribuit în luna ianuarie 1941.

— 2 zile de carne în plus la săptămînă peste zilele fixate de Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării.

— îmbrăcăminte și îndeosebi încălțăminte de bună calitate, dîndu-li-se cîte un rînd de bocanci pentru cei care muncesc în mină la interval de 4 luni, iar pentru cei de la suprafață la interval de 6 luni.

— asistență medicală permanentă și mai ales după masă. Minerii de la Petrila în număr de 2 100 în prezent n-au medic.

Măsuri luate la fața locului

Am convocat pe toți muncitorii greviști la o consfătuire punîndu-le în vedere că în baza articolului 16 din legea conflictelor colective de muncă sunt obligați a relua imediat lucrul ca în baza acestei legi să se poată pune în aplicare procedura de conciliere. Lucrătorii au acceptat reluarea lucrului întrînd în mină la ora 22, alegînd totodată o delegație de 5 membrii compusă din următorii muncitori: Marcu Ion din Petrila, Carașca Mihai din Lonea, Gaia Traian din Petrila, Manoilă Petru din Petrila și Ștefan Roman din partea muncitorilor veniți pentru lucru de la societatea „Mica“ din Brad.

Această delegație în seara zilei de 15 aprilie 1941 a plecat la București, la Ministerul Muncii, pentru a prezenta doleanțele lor dlui ministru și pentru a solicita ameliorări.

Examinînd și situația lucrătorilor mineri detașați de la Societatea „Mica“ din Brad, am soluționat-o prin luarea următoarelor măsuri:

— Aplicarea în întregime a contractului colectiv de muncă în vigoare la Societatea „Petroșani“.

— Membrii de familie ai acestor lucrători, care au rămas la domiciliile lor, vor primi rațiile de alimente cuvenite de la Societatea „Petroșani“ conform contractului, urmînd ca aceste alimente să fie trimise familiilor lor de Societatea „Petroșani“ prin Societatea „Mica“ care va face distribuirea la fața locului.

— Societatea „Petroșani“ și-a luat angajamentul a achita muncitorilor 4 zile de lucru pentru timpul pierdut cu transportul lor din regiunea Bradului la Petroșani din care însă fiind plătite 2,1/2 zile urmează a se mai achita 1,1/2 zile.

— Societatea „Petroșani“ s-a obligat să mai dea locuințe în limita posibilității și pentru cei care solicită și să înființeze o cantină cu condiția ca să fie înscrîși cel puțin 10 muncitori.

Drept pentru constatarea celor de mai sus am încheiat prezentul proces verbal care se va înainta locurilor în drept spre cele legale.

Prefectul Județului Hunedoara,
Colonel
C. Dumitrescu

Subinspectorul Muncii,
Alexandru Clonda

Directorul tehnic al
Societății „Petroșani”,
Ing. Bădărau Alexandru

Comandantul Legiunii de
Jandarmi Hunedoara,
Lt. colonel
Popa A.

Pentru conformitate,
Sef de cabinet,
Ioan Varvescu

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 28 – 31.

175

1941 aprilie 26. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la propaganda comunistă desfășurată în cartierul Tei din Capitală.

— *In noaptea de 25/26 aprilie crt. s-au răspândit în Capitală — cartierul Tei — manifeste comuniste cu următorul conținut:*
„Cerem desființarea lagărelor de concentrare !“
„Cerem eliberarea tuturor luptătorilor antifasciști !“
— „Jos războiul !“
„Jos dictatura militară !“
Autoritățile urmăresc descoperirea autorilor și colportorilor.¹

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 32.

176

1941 aprilie 28. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei referitoare la activitatea desfășurată de comuniști în vederea sărbătoririi zilei de 1 Mai.

În vederea sărbătoririi zilei de 1 Mai, Comitetul Central al Partidului Comunist Român, prin organele care vin în contact direct cu aderenții mișcării, pregătește elemente necompromise și necunoscute de autorități pentru

¹ Informația este reluată în buletinul informativ din 30 aprilie 1941.

a le utiliza la colportarea materialului de propagandă, manifeste, broșuri și inscripții de lozinci comuniști pe zidurile caselor din cartierele muncitorești.

În special vor fi utilizate elemente tinere, fete și băieți, recent captate în mișcare.

Se intenționează derutarea autorităților, deoarece se știe că în vederea acestei zile se intensifică măsurile de supraveghere a elementelor comuniște cunoscute sau se trece chiar la arestarea acestora.

Cu privire la lozincile ce se vor lansa pentru ziua de 1 Mai, din informațiile ce posedăm rezultă că toate acestea vor avea de scop împiedicarea războiului antisovietic care s-ar pregăti pe teritoriul românesc.

Se va îndemna muncitorimea să nu răspundă la concentrări, să nu ridice armele împotriva U.R.S.S.-ului.

Poporul muncitor va fi îndemnat să transforme războiul antisovietic în război civil revoluționar.

Se vor organiza soțiiile muncitorilor concentrați și vor fi îndemnate să se prezinte în fața autorităților să ceară desconcentrarea bărbaților lor.

Comuniștii speră în reușita difuzării acestui material de propagandă pentru ziua de 1 Mai, datorită întunericului rezultat din camuflarea orașului.

Chestiunea se urmărește.

Sursă serioasă

■ Archivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 32 bis.

177

1941 aprilie 28. Adresă a Președinției Consiliului de Miniștri către Ministerul Justiției prin care se înaintează nota informativă relativ la greva minerilor din Valea Jiului.

Președinția Consiliului de Miniștri
Nr. 61971/nr.c. 1.
Confidențial-Personal

București, 28 aprilie 1941

Ministerul Justiției
Cabinet

Cu onoare se trimite alăturat o notă informativă — relativ la greva muncitorilor mineri din Valea Jiului — care a fost trecută în buletinul de informații din ziua de 23 aprilie 1941.

Pe acest buletin, domnul general Antonescu, conducătorul statului, a pus următorul ordin de rezoluție:

„24 aprilie 1941

Să fie arestați și pedepsiți toți instigatorii din Valea Jiului.

Dacă nu sînt motive de judecată, să fie internați în *lagăr de muncă* și puși la un regim foarte sever.”

250

Vă rugăm să binevoiți a dispune executarea ordinului în rezoluție arătat mai sus, raportind Președinției Consiliului de Miniștri (Serviciul de informații) măsurile luate și sancțiunile aplicate vinovaților.

Din ordinul
Președintelui Consiliului de Miniștri,
General
Şteflea

Comunicat:

- Ministerul Afacerilor Interne
- Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale
- Ministerului Apărării Naționale
- Ministerului Justiției
- Ministerului Economiei Naționale

Însemnare marginală:

În evidență la sosirea raportului de anchetă.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Justiției, Direcția Judiciară, dosar nr. 24/1941 f. 70 – 71.

178

1941 aprilie 29. Ordin al Ministerului Afacerilor Interne, adresat prefectului județului Putna, privind actele de distrugere a liniilor telefonice și telegrafice ale armatei germane și măsurile necesare pentru prevenirea sabotajului. În anexă: tabelul actelor de distrugere comise în județele Vlașca, Ilfov, Teleorman și Dolj în perioada 1941 martie 28 – aprilie 15.

România

Ministerul Afacerilor Interne
Cabinetul Subsecretarului de Stat

Foarte urgent
Confidențial

Domnului prefect al Județului Putna

Urmare la ordinul acestui departament nr. 1168 din 15.III.1941:

Cu onoare se face cunoscut că Misiunea militară germană semnalează o nouă serie de acte de distrugere a liniilor telefonice ale armatei germane, considerîndu-le ca acte de sabotare. Cele mai multe din aceste acte s-au petrecut în orașele de reședință și pe teritoriul județelor: Vlașca, Ilfov, Teleorman, Dolj. (A se vedea tabelul anexat).

Pentru ca pe viitor să nu se mai întîmple astfel de cazuri, veți lua:

1. În legătură cu organele polițienești și ale jandarmeriei, măsurile necesare pentru supravegherea rețelelor telefonice și telegrafice germane și prinderea elementelor ce comit astfel de acte.

2. A se atrage atențunea populației rurale și urbane prin publicațiuni, asupra grijii ce trebuie să o poarte firelor telefonice, precum și a consecințelor ce decurg pentru cei vinovați de distrugerea lor, din neglijență sau rea voință.

3. Se vor raporta măsurile ce dv. ați luat ca urmare a ordinului acestui departament nr. 1168 din 15.III.1941, înaintîndu-se și copii de pe ordinele date, precum și rezultatele obținute.

251

4. Se vor raporta scris măsurile luate pentru executarea prezentului ordin pînă la 2.V.1941.

Rog dispuneți urgent de urmărire.

Ministrul Subsecretar de Stat,
General de divizie
I. Popescu
Confidențial

Tabel

de acte de sabotaj comise la rețeaua telefonică și telegrafică a Misiunii militare germane

1. În ziua de 28.III.1941 s-a tăiat linia telefonică de campanie ce leagă depozitul de subzistență al armatei Giurgiu și s-a furat 120 m cablu.

2. În ziua de 28.III.1941 s-a tăiat linia telefonică de campanie întinsă între Giurgiu și Bălănoaia și s-a furat 1 1/2 km cablu.

3. În ziua de 28.III.1941 s-a tăiat linia telefonică de campanie Giurgiu—Daia în strada București din Giurgiu și s-a furat 100 m cablu.

4. În ziua de 29.III.1941 s-a tăiat linia telefonică de campanie unei divizii în orașul Giurgiu.

5. În ziua de 29.III.1941 s-a tăiat linia telefonică de campanie ce leagă postul de circulație (nord) și s-a furat material.

6. În ziua de 3.IV.1941 s-a tăiat din nou la Giurgiu linia telefonică de campanie ce leagă depozitul de subzistență al armatei din Giurgiu, strada București, furîndu-se cablul.

7. În ziua de 6.IV.1941 s-a tăiat linia telefonică de campanie unei divizii în orașul Turnu Măgurele, str. Grigore, în dreptul casei nr. 27 și s-a furat 30 m cablu.

8. În ziua de 8.IV.1941 s-a tăiat linia telefonică de campanie Băneasa — Pipera la ieșirea de nord de la Pipera, în dreptul hangarelor.

9. În ziua de 8.IV.1941 s-a tăiat linia telefonică de campanie, ce leagă escadrila Băneasa cu garda depozitului de benzină (Gara Băneasa).

10. În ziua de 15.IV.1941 s-au tăiat cele 12 linii telefonice ce leagă Misiunea militară terestră cu Misiunea militară aeronautică în vale de podul „Ferdinand“.

Prin acest act de sabotaj s-au produs mari deranjamente.

Pagube materiale sănt mari.

11. Linia telefonică Craiova — Bechet construită de trupe germane se tăie din rea-voință zilnic.

Pentru conformitate,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Vrancea, fond Prefectura Putna, dosar nr. 151/1941, f. 57—58.

179

1941 aprilie 30. Buletin informativ al Prefecturii Poliției Capitalei prin care se semnalează instrucțiunile C.C. al P.C.R. privind sărbătorirea zilei de 1 Mai.

Conducerea Partidului Comunist este îngrijorată că se urmărește de către autorități nesocotirea dreptului la repaosul duminical în ziua de 1 Mai.

Partidul are sarcina să împiedice tentativa, prin acțiuni de fabrică și cartiere, care vor trebui duse pînă la părăsirea lucrului în ziua de 1 Mai.

În fabricile și atelierele în care nu va fi posibilă părăsirea lor, raioanele vor pregăti elemente din alte fabrici și ateliere, care în ziua de 1 Mai vor vorbi muncitorilor despre importanța zilei de 1 Mai. Aceștia vor trebui să atingă — în puține cuvinte și cît mai legalitar — și problemele privind scumpețea, salariile, războiul și compromiterea șefilor legionari.

Raioanele, prin celulele de cartiere și fabrici, vor sfătuī masele muncitorii să sărbătorească această zi în parcurile și locurile de recreație din jurul Capitalei.

În toate aceste locuri, raioanele vor trimite echipe de membrii și simpatizanți, bine pregătiți, cu misiunea să facă munca de apropiere și după acțiune de clarificare mai ales în jurul scumpelei și lipsei alimentelor și articolelor de primă necesitate.

Întrucătă problemă este de mare importanță pentru întreaga muncitorime și întrucătă guvernul — spun comuniștii — încearcă polemică cu partidul comunist în jurul acestei probleme, oameni care au această misiune se vor prezenta în fața muncitorilor cît mai bine pregătiți, arătind prin cifre comparative că producția țării nu numai că poate acoperi nevoile interne, dar în mod normal rămîne disponibilă o cotă de 30% pentru export. Nevoile Germaniei necesită azi o cotă de 70% din producția totală a țării.

Membrii echipelor vor căuta să convingă masele că pierderea independenței economice a României în favoarea Germaniei, a dus la actuala stare de lucruri din țară — adică la flăminzirea poporului.

Raioanele vor lua măsuri ca pină în seara zilei de 1 Mai toate legăturile între oamenii partidului să fie întrerupte, iar aceștia să se ascundă pentru a nu fi găsiți acasă de autorități și ridicați, împiedicîndu-se astfel acțiunea comuniștilor.

Raioanele vor forma echipe de şablonare, care își vor începe activitatea lor numai în urma avizului localei.

Se vor face înscriptii pe peretei cu următoarele lozinci:

TRĂIASCĂ 1 MAI ZI DE LUPTĂ REVOLUȚIONARĂ!

JOS RĂZBOIUL! VREM PÂINE! JOS GENERALUL ANTONESCU ASUPRITORUL POPORULUI! AFARĂ ARMATA GERMANĂ!

TRĂIASCĂ U.R.S.S.!

Toți membrii de partid, în urma ordinelor primite, se vor prezenta la unitățile lor, unde li se vor da [la] timp instrucțiuni în ceea ce privește situația și atitudinea lor cînd România va fi împinsă împotriva Sovietelor.

Locala de partid mai arată că, întrucătă sint în perspectivă evenimente de mare importanță, acțiunile să fie duse ținîndu-se seamă și respectînd toate regulile conspirative spre a se înălătura măsurile luate de autorități, deoarece este necesar ca partidul să rămînă cît mai intact.

Sursă sigură

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 35–36

1941 aprilie 30. Notă informativă înaintată Inspectoratului regional de poliție Suceava privind aversiunea populației românești față de Germania hitleristă.

|Notă informativă

Din comentarii și tot felul de conversații, ascultate prin localuri publice, în piață, trenuri, pe stradă și alte locuri, se poate deduce că starea de spirit a populației românești în ultimul timp este oarecum agitată, din manifestările afișate fățiș, țîșnind un pronunțat sentiment de aversiune (attitudine neprietenescă) față de germani.

Schimbul de păreri și comentarii sunt cam acestea:

1. Acțiunea germană este nefastă pentru România în ce privește integritatea, independența și liniștea internă.

2. Germania, sub pretext că ne garantează granițele, a adus mari efective militare în România, dînd aspectul unei ocupații mascate cu tendință de a ne dezarma și dezorganiza militaricește, acționînd treptat și pe nesimțite la reducerea efectivelor noastre militare.

3. Neîncrederea în promisiunile făcute de Germania, punîndu-se la îndoială pretînsa frumusețe de caracter, și în cavalerismul german, în recunoașterea și consecvența Germaniei, precedentele făcînd dovadă că Germania cînd urmărește anumite interese și cauze germane nu ține seamă de cerințele de vitalitate ale altor state, încălcînd independența și libertatea lor, fie cu armele, fie diplomaticește, ațîțind un stat împotriva altuia, folosind și speculînd apoi situația de încordare creată.

4. România a aderat la Axă: am contribuit la interesele Germaniei prin umilința noastră, am lăsat să ne fie țara spintecată pentru idealuri care nu erau ale noastre, deoarece noi nu avem nimic de revendicat. Astăzi suntem ca și ocupați, lipsiți de pînă și strictul necesar, fără a fi avut vreo vină.

5. Se dă în șoapte părerea că soldatul român — edificat asupra deosebirii de tratament, condiționi de disciplină și alimentare față de soldatul german — ar mocni o stare de spirit îngrijorătoare și că nu s-ar putea conta pe el în eventualele împrejurări. La accentuarea acestei stări de spirit ar contribui lungile concentrări și insuficiența ajutorării familiilor rămase acasă.

6. Se crede chiar că rebeliunea de la 21—23 ianuarie a.c. ar fi fost pusă la cale și organizată ocult de elementele germane, așa-zise neoficiale.

7. Se observă amestecul organelor militare germane în atribuțiunile organelor executorii românești, provocînd confuzii de competențe și împiedicînd normala funcționare a aparatului nostru administrativ și militar. S-ar impune ca organele militare germane să ia contact mai întii cu centrele noastre care să dea organelor executorii dispozițiunile cuvenite, căci primind ordine și directive direct de la armata germană se dă aspectul unei administrații străine în țara noastră.

8. Aroganța și trufia unor germani din trupa de la noi, în contact cu publicul român, jignește și umilește sentimentul nostru de popor liber și independent ca națiune și drept geografic în Europa *, această atitudine de superioritate manifestată de unii germani abuzînd de principiile noastre de incontestabilă ospitalitate — constituind o credință pentru germani că se găsesc într-o țară fără cultură și un popor care ar fi laș.

* Așa în original.

■ Arhivele Statului județul Botoșani, fond Poliția Botoșani, dosar 10/1941, f. 387.

1941 aprilie 30. Buletin informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri. Fragment cu privire la semnalarea de către Marele Stat Major a faptului că la Constanța au fost identificați 150 de comuniști.

Marele Stat Major semnalează că la Constanța au fost identificați 150 comuniști.

Aceștia au primit instrucțiuni de la emisarul comunist din București ca să facă *propagandă comunistă*, exploatajnd nemulțumirile populației cauzate din lipsa de alimente de primă necesitate.

S-a comunicat și Ministerului Afacerilor Interne.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 34.

1941 aprilie. Articol redacțional al publicației „Adevărul dobrogean“, organ de presă al Comitetului regional Dobrogea al Partidului Comunist Român.

Copie
|Proletari din toate țările, uniți-vă !

„Adevărul dobrogean“
Organul Comitetului Regional Dobrogean al P.C.R.
DE CE APĂREM ?

Gazeta „Adevărul dobrogean“, organul Comitetului regional dobrogean al P.C.R., apare după o perioadă lungă de lipsă a oricărei edituri de partid regional (afară de manifestele periodice) mai serioasă și care trebuie să umple un gol în rândurile membrilor de partid, ale tineretului și ale simpatizanților mișcării comuniste.

Materialul, publicat de organul Comitetului regional, este de cea mai mare actualitate și se referă la cele mai arzătoare probleme. Se înțelege că lipsesc foarte multe informații care ar fi necesar de adus la cunoștința comuniștilor. Accastă lipsă însă sperăm să o înlăturăm în numărul viitor, cu concursul întregii mișcări comuniste dobrogene.

„Adevărul dobrogean“ trebuie să aibă corespondenții săi comuniști în toate ramurile de activitate și în toate raioanele provinciei. Materialul publicat este material de directive și educativ pentru comuniști și trebuie citit cu atenție și prelucrat de toți membrii partidului, iar directivele politice puse în aplicare.

Fiecare comunist să-și ia sarcina ca să popularizeze și să răspindească gazeta printre simpatizanții și muncitorii cinstiți și să prelucreze cu ei mate-

¹ Ziarul „Adevărul dobrogean“ a constituit, o dată cu apariția sa — în condiții ilegale — începând din aprilie 1941, o importantă tribună de luptă împotriva regimului de dictatură militaro-fascistă și a dominației hitleriste.

zialul. Cu ajutorul gazetei trebuie de popularizat scopurile mișcării comuniste, de lărgit autoritatea partidului, de mărit fondul pentru apariția ei regulată.

|Deci: la luptă revoluționară, pentru eliberarea poporului român de sub jugul tiraniei boierilor români, străini, înarmați cu teoria și practica marxistă-leninistă !

Comitetul Regional Dobrogean al P.C.R.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 35 bis.

183

1941 mai 3. **Ordin al Chesturii poliției Ploiești către Comisariatul de poliție Slănic, prin care se semnalează instrucțiunile date de P.C.R. în vederea desfășurării acțiunilor dedicate zilei de 1 Mai.**

Chestura Poliției Ploiești
Biroul Siguranței
Nr. 4004 S.

3 mai 1941

Către
Comisariatul de Poliție Slănic

Direcțiunea generală a poliției este informată că Comitetul Central al Partidului Comunist din România a dat instrucțiuni ca, în vederea zilei de 1 Mai — sărbătoarea muncii, celulele comuniste din fabrici și ateliere să militeze pentru formularea revendicărilor profesionale ale muncitorilor în întreprinderi — în memorii — care să fie prezentate administrațiilor respective.

Acțiunile să se desfășoare sub aparență legală, spre a lăsa impresia că sunt determinate de starea de nemulțumire a muncitorii.'

Elementele comuniste au dispoziționi să nu se dedea la acțiuni turbulente, datorită măsurilor severe luate de guvern pentru reprimarea dezordinilor.

Comitetul Central al Partidului Comunist va lansa un manifest de propagandă în legătură cu importanța zilei de 1 Mai pentru muncitori.

Dispuneți măsuri de urmărire a activității comuniștilor în vederea zilei de 1 Mai în circumșcripția dv. și a se lua măsuri pentru reprimarea oricăror acțiuni turbulente din partea acestora, raportind la timp rezultatul.

Chestorul Municipiului Ploiești,
Maior
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței,
Comisar
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Prahova, fond nr. 265, dosar nr. 6/1941, f. 73.

256

1941 mai 15. **Raport al Inspectoratului general administrativ către Ministerul Afacerilor Interne cu privire la atitudinea de ostilitate a intelectualității și a armatei române față de armata germană.**

Copie de pe raportul nr. 16 din 15 mai 1941 al Inspectoratului general administrativ

Domnule ministru,

Am onoare a vă aduce la cunoștință că, cu prilejul inspecțiilor, am constatat un curent de ostilitate vădită a intelectualilor din sate și orașe, ca și a ofițerilor români, împotriva armatei și ofițerilor germani.

Ofițerii români nu au aproape nici un contact cu ofițerii germani. În restaurante, pe străzi nu se văd nicăieri ofițeri români împreună cu ofițeri germani. Asemenei, intelectualitatea civilă românească se ține în completă rezervă. Ostilitatea merge pînă acolo încît ofițerii germani nu sunt găzduiți pe la români sau invitați în familiile românești.

Într-un oraș, după afirmarea primarului, un comitet de doamne convocat la primărie, în scopul cartuiririi unui grup de soldați și ofițeri germani, au refuzat să participe și să primească în găzădă. Asemenei, au refuzat și funcționarii superiori din localitate, ca directorul Băncii Naționale și alții.

În ziua cînd mă aflam în acel oraș, se anunțase sosirea de pe frontul balcanic a unui grup de 3 000 de nemți, pentru a căror încartiruire lucra un comitet al grupului etnic german. Toate încartiruirile soldaților și ofițerilor germani se fac la sași și unguri, care fraternizează între ei, făcînd o atmosferă dușmănoasă românilor.

Inspector general administrativ,
C. N. Ifrim

Pentru conformitate,
Căpitan
E. Nicolescu

■ Arhivele Statului județul Vrancea, fond Prefectura Putna, dosar nr. 151/1941, f. 183.

1941 mai 19. **Extras din raportul Prefecturii Poliției Capitalei referitor la răspîndirea în cartiere muncitorești din București a numeroase exemplare din manifestul semnat de C.C. al P.C.R., intitulat Muncitori și muncitoare, cetățeni !**

Răspîndirea de manifește comuniste

Agenții comuniști au răspîndit clandestin astă noapte din automobil numeroase exemplare din manifestul intitulat *muncitori și muncitoare, cetățeni !*, semnat, Comitetul Central al Partidului Comunist din România.

Manifestul a fost răspândit în cartierele muncitorești C.F.R., Regie, Ciurel și Obor, aruncate pe străzi.

Manifestul a fost răspândit în cartierele muncitorești C.F.R., Regie, Ciurel și Obor, aruncat pe străzi.

Se anexează un exemplar cu mențiunea că s-au întreprins cercetări pentru dovedirea autorilor.

Manifestul se referă la procesul celor 15 comuniști care se judecă astăzi în fața Tribunalului Militar al Capitalei, inculpați fiind de răspândire de manifeste subversive.

Proletari din toate țările uniți-vă !

Muncitori și muncitoare, cetățeni !

Guvernul Generalului Antonescu a arestat o serie din fișii cei mai buni ai poporului muncitor din capitală.

Care e vina lor ?

Ei nu au atât mascole nici la pogromuri bestiale sau la jaf, nici la rebeliune de clică cum au făcut-o șefii legionari.

Dar șefii legionari se plimbă liberi și nestinjeniți de nimeni pe cind [...] <cei> care au stat în primele rînduri ale luptei celor ce muncesc împotriva exploatarii barbare, pentru o viață mai bună, pentru independența națională a poporului român și pentru salvarea țării din flăcările mistuitoare ale războiului imperialist zac torturați în beciurile închisoarei SUB AMENINȚAREA PEDEPSEI CU MOARTEA ! Muncitorii Capitalei și ai întregii țări îi cunosc ca pe cei mai devotați și eroici luptători pentru cauza celor ce muncesc.

Muncitori și muncitoare, cetățeni !

Regimul militar al marilor capitaliști și moșieri a prefăcut întreaga țară într-o imensă cazarmă și închisoare contra poporului muncitor care se ridică împotriva jafului și a planurilor de război ale claselor stăpînitoare și ale puterilor străine. Dar el merge și mai departe, el vrea să împuște pe cei mai buni și devotați fii ai poporului muncitor. Viața muncitorilor aflători în fața Consiliului de Război al Capitalei este în pericol și îi așteaptă sentința pedepsei cu moartea !

Salvați viața lor !

Trimiteți din fiecare uzină, birou și cartier proteste către guvern și consiliul de război !

Cereți eliberarea lor !

Trăiască lupta poporului muncitor pentru pîine, pace și libertate !

Comitetul Central al
Partidului Comunist din România

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 50 – 51.

1941 mai 24, Bucureşti. Telegramă a ministrului plenipotențiar al Germaniei la Bucureşti, M. von Killinger, despre situația internă din România ; reprimarea grevei de la minele de cărbuni din Petroșani.

Telegramm
(geh. Ch. V.)

Bukarest, den 24. Mai 1941, 21,40 Uhr

Ankunft: 25 Mai 1941, 0,40 Uhr

Nr. 1489 v. 24.5

Vermerk

Unter Nr. 1649

an Sonderzug

weitergeleitet

Tel. Ktr.

25.5., 2,00 Uhr

Geheim
Für Reichsaussenminister

1) Anlässlich verschiedener Besprechungen über die innere Lage Rumäniens hat General Antonescu mich gefragt ob ich trotz noch ungeklärter aussenpolitischer Lage augenblicklichen Zeitpunkt für geeignet halte, um gemeinsam entworfenes Programm für Aufbau des Staates nunmehr zu veröffentlichen. Ich habe dies bejaht, gleichzeitig aber Frage Regierungsbildung im Hinblick auf bessere Arbeitsfähigkeit der Regierung im Interesse deutsch-rumänischer Beziehungen anklingen lassen. General, der Militärregierung von Anfang an als Übergangszustand bezeichnet hatte und von ihren Mängeln durchaus überzeugt ist, will nunmehr mit Revirement beginnen, indem er Wirtschaftsminister General Potopeanu durch uns bekannten und fähigen Erdölfachmann Marinescu ersetzt und Propagandaministerium, unter dessen schwachem Minister Crainic zahlreiche Entgleisungen der Presse, besonders in der ungarischen Frage, möglich waren, zunächst durch Staatsminister Antonescu verwalten lässt. Weitere Ernennungen (Aussenminister Brătianu, Finanzminister Cretzianu) würden in engster Zusammenarbeit mit uns erfolgen. Dass Einsetzung wirklich arbeitsfähiger Regierung so lange auf sich warten liess, begründete General damit, dass er auf psychologisch günstigen Moment gehofft hätte, um dem Lande in seiner schwierigen Lage gleichzeitig mit der Bildung der neuen Regierung einen mindestens psychologischen Auftrieb zu geben.

2) Im Zusammenhang hiermit gab Staatsminister Antonescu⁴ im Auftrage Generals ausführliches Bild der inneren Lage Rumäniens und bestätigte meine Behauptung, dass auf einigen Gebieten Stagnation eingetreten sei, die in inzwischen unterdrückten kommunistischen Streiks auf den Kohlegruben von Petrosani, wie auch in Arbeitsunlust und Opposition untergeordneter Behördenstellen Ausdruck findet. Lage sei nicht beunruhigend, würde jedoch mit einem Schlag erfreuliche Änderung erfahren, wenn rumänisches Volk, das trotz zahlenmässiger Schwäche dank Lage und Bodenreichtum immer politische Rolle gespielt habe, neuen Impuls bekäme. General

habe nationale Regierung im September 1940 nach furchtbaren politischen Schlägen für Rumänien übernommen und alle seine Verpflichtungen gegenüber dem Führer hundertprozentig erfüllt. [...]

von Killinger

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 9, T 120—193, c. 149647—149648; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien Bd. 6.

Telegramă
(Secret, cu circuit restrâns, pentru şefi)

București, 24 mai 1941, ora 21,40

Sosire: 25 mai 1941, ora 0,40

Nr. 1489 din 24 mai

Notă

Sub Nr. 1649

s-a transmis

mai departe la

tren special

Tel. Ktr.

25.5., ora 2,00

Secret

pentru ministrul de
externe al Reichului

1) Cu ocazia diferitelor con vorbiri despre situația internă a României, generalul Antonescu m-a întrebat dacă eu, cu toată situația politică externă încă neclară, consider potrivit momentul pentru a face public programul, conceput împreună, pentru organizarea statului. Am răspuns afirmativ, am amintit însă în același timp de problema constitu irii guvernului, în sensul unei activități mai bune a acestuia în interesul relațiilor româno-germane. Generalul, care văzuse în guvernul militar, de la bun început, un factor de tranziție, fiind pe deplin convins de lipsurile acestuia, vrea să înceapă acum cu o remaniere, prin înlocuirea ministrului economiei, generalul Potopeanu, cu destoinicul specialist în probleme petroliere, Marinescu, cunoscut nouă, efectuând totodată remanieri și în Ministerul Propagandei — unde datorită slăbiciunilor ministrului Crainic au fost posibile numeroase devieri în presă, îndeosebi în problema ungară; (conducerea) acestui minister a fost încredințată mai întâi ministrului de stat Antonescu. Alte numiri (ministrul de externe Brătianu, ministrul de finanțe Cretzianu) vor fi efectuate în strânsă colaborare cu noi. Faptul că a lăsat (să treacă) atât timp pînă să se ajungă la instalarea unui guvern într-adevăr activ a fost motivat de general prin aceea că ar fi sperat într-un moment psihologic favorabil, pentru a da țării cel puțin un stimulent psihologic în situația ei grea, concomitent cu formarea unui nou guvern.

2) În legătură cu aceasta, ministrul de stat Antonescu, din însărcinarea generalului, a prezentat în detaliu situația internă a României și mi-a întărit afirmația că în cîteva domenii ar fi intervenit o stagnare, care și-a găsit expresia în greva comuniștilor de la minele de cărbuni de la Petroșani, reprimată între timp, precum și în slaba preocupare față de muncă cît și în opoziția

serviciilor de stat subordonate. Situația nu este alarmantă, s-ar putea însă, brusc, îmbunătăți printr-o schimbare favorabilă, dacă poporul român, care, cu toate slăbiciunile sale, datorită poziției și bogăției solului, a avut de îndeplinit totdeauna un rol politic, ar primi acum un nou impuls. Generalul preluase în septembrie 1940, după loviturile politice îngrozitoare pentru România, un guvern național și și-a îndeplinit sută la sută îndatoririle față de Führer [...]

von Killinger

187

1941 mai 28. Ordin al Președinției Consiliului de Miniștri către Ministerul Muncii în care se evidențiază rezistența populației românești față de politica de apropiere de Germania hitleristă.

Ministerului Muncii
Direcția Personalului
Nr. 19 212, 17 iunie 1941
Ordin nr. 62 584
28 mai 1941
Confidențial, personal

Cu onoare se fac cunoscute următoarele:

1. În ultimul timp în cercurile sătești se afirmă că populația românească ar fi refractară unei apropiieri sincere față de Germania.

Se semnalează că unii funcționari români își exprimă — pe față — părerea că Germania va pierde războiul și prezintă în discuțiuni — această eventualitate, ca o dorință proprie, de care se bucură în mod inconștient.

2. Pentru a stăvili aceste acte de inconștiență, care aduc immense prejudicii Statului, și în conformitate cu dispozițiile date de d-l general Antonescu, conducătorul statului, vă rugăm să binevoiți a dispune să se pună în vedere tuturor funcționarilor de la departamentul dvs. și instituțiilor de stat în subordine *ca funcționari de orice categorie să se abțină de la orice discuțiune sau propagandă antigermană* care ar leza sentimentele de prietenie existente între România și Marele Reich.

3. Pe viitor, funcționarii care vor fi identificați că au afirmat păreri personale cu caracter antigerman sau au *complotat* zvonuri tendențioase în această privință vor fi deferiți justiției, ca instigatori sau colportori de zvonuri subversive și tendențioase.

4. Toți funcționarii de stat vor lua cunoștință de acest ordin și vor semna în tabele care vor fi păstrate la cabinetul fiecărui departament.

Din ordinul
Președintelui Consiliului de Miniștri,

General
Şteflea

Pentru conformitate,
M. Bourianu

■ Arhivele Statului județul Vilcea, fond Subinspectoratul Muncii, dosar nr. 53/1941, f. 36;
Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 333, dosar nr. 99, f. 54.

1941 mai 28. Circulară adresată de Prefectura Poliției Capitalei comisariatelor de poliție, prin care se aduce la cunoștință săvîrșirea unor acte de sabotaj contra armatei germane.

Comisariatul 19 Poliție

Direcțjunea Generală a Poliției ne face cunoscut că Misiunea militară germană din România a semnalat Marelui Stat Major o serie de acte de sabotaj săvîrșite de necunoscuți prin tăierea legăturilor telefonice ale armatei germane.

Comunicîndu-vă cele de mai sus, vă rugăm a lua măsuri de exercitare a unui control permanent și serios de-a lungul acestor axe telefonice din raza circumscriptiei dv.

În același timp veți dispune a se întreprinde cercetări pentru descoperirea autorilor precum și măsuri de prevenire a unor asemenea acte de sabotaj.

Despre orice constatare veți face în legătură cu cele semnalate mai sus ne veți informa la timp.

Pentru Prefectul Poliției
(Indescifrabil)

Pentru Șeful Serviciului,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului București, fond Prefectura Poliției Capitalei, dosar nr. 4/1941, f. 133.

1941 mai 31. Ordin al Chesturii poliției Ploiești către Comisariatul de poliție Cîmpina, din care rezultă că P.C.R. a dat instrucții pentru crearea de resorți feminine pe lîngă organizațiile locale, în scopul intensificării propagandei comuniste.

Chestura Poliției Ploiești
Biroul Siguranței
Nr. 283 conf.

31 mai 1941

Către
Comisariatul de Poliție Cîmpina

Comitetul Central al Partidului Comunist din România a dat instrucții pentru crearea de resorți feminine pe lîngă fiecare organizație comună regională, locală, raională etc.

Măsura a fost luată în scopul amplificării acțiunii comuniste în rîndurile femeilor muncitoare.

Resorturile feminine comuniste își vor desfășura activitatea în cadrul organizațiilor clandestine de partid, pe lîngă care vor lua ființă.

Urmăriți de aproape această activitate, raportînd la timp orice constatare.

Chestorul Municipiului Ploiești,
Maior
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței,
Comisar
(indescifrabil)

■ Arhiva Statului județul Prahova, fond nr. 265, dosar nr. 6, 1941, f. 127.

190

1941 mai. Sinteză înaintată de Serviciul special al informației Președinției Consiliului de Miniștri asupra atrocităților maghiare săvîrșite între 1 septembrie 1940 — 15 mai 1941 în nordul Transilvaniei, cedat Ungariei prin arbitrajul de la Viena din 30 august 1940.

Prin arbitrajul de la Viena, din 30 august 1940, România a fost obligată să cedeze Ungariei, Transilvania de nord, cu o populație totală de 2 603 589 locuitori, dintre care numai 968 371 sunt de origine etnică maghiară, față de 1 304 898 români iar restul germani, evrei și alte naționalități mai neînsemnate.

După retragerea armatei române din Transilvania cedată, îndată s-a dezlănțuit un potop de atrocități asupra populației române.

Guvernul maghiar, nu numai că n-a voit să asigure ordinea în teritoriul ocupat de armata maghiară, ci dimpotrivă, a încurajat teroarea, atrocitățile și opresiunea; iar unitățile armatei de ocupație au participat la masacrele și neleguiurile săvîrșite asupra pașnicei populații românești, lipsită de orice apărare.

În septembrie, octombrie și noiembrie 1940, populația românească de baștină din Transilvania de nord, care ajunge din nou sub stăpînirea Ungariei, a trăit unele dintre cele mai grele încercări ale existenței sale.

Asasinatele, schingiurile, arrestările, internările în lagăre, tîlhăriile, jafurile, devastările de sate românești, pîngăriile, profanările, incendierile, dărâmările de biserici, expulzările, convertirile forțate și alte acte de teroare comise de unguri împotriva populației române își ajung apogeul în lunile arătate, dar ele nu se sfîrșesc aici, ci continuă pînă în zilele de astăzi.

Dezlănțuirea atrocităților maghiare asupra populației române n-a fost provocată, deoarece armata maghiară de ocupație n-a întîmpinat nici o rezistență din partea populației române, de la țară, fapt care s-a putut verifica și acolo unde armata maghiară a organizat masacre în masă.

În intervalul de la 1 septembrie 1940 la 15 mai 1941, teroarea întreținută de guvernul maghiar asupra populației române din Transilvania de nord se oglindește în următorul sinistru bilanț de atrocități:

Omoruri și asasinate	919
Schingiuri	771
Bătăi	3 373
Arestări	13 359
Profanări	117

Devastări în masă	96
Devastări răzlețe	405

În intervalul arătat, statistica atrocităților comise de maghiari asupra populației române din Transilvania cedată, pe județe, ne dă cifrele următoare:

Județul	Omo- ruri	Schin- giuri	Bătăi	Arestări	Profa- nări	colect.	Devastări răzlețe	Total atrocități
Bihor	151	131	690	2 593	7	5	21	3 598
Ciuc	8	24	316	162	10	4	14	538
Cluj	174	210	515	5 258	10	6	83	6 256
Maramureș	26	11	23	222	2	—	—	284
Mureș	28	94	362	1 997	20	11	22	2 534
Năsăud	3	6	54	99	1	1	3	167
Odorhei	3	15	23	99	17	18	4	179
Satu Mare	28	43	421	692	14	11	7	1 216
Sălaj	436	155	399	769	9	22	91	1 880
Somes	38	20	324	1 217	5	2	17	1 623
Trei Scaune	24	62	246	251	23	16	143	765
Total	919	771	3 373	13 369	117	96	405	19 040

Din cauza terorii dezlănțuită de guvernul maghiar, între 1 septembrie 1940 și 15 mai 1941, Transilvania cedată a fost evacuată de aproape 150 000 locuitori români, între care se află și aproximativ 20 000 de români expulzați.

Exodusul acesta de români din Transilvania cedată spre România a înregistrat apogeul în lunile septembrie, octombrie, noiembrie și decembrie 1940, continuându-se și în primele luni ale anului 1941 și chiar în timpul din urmă.

O mare parte dintre români refugiați, pot fi considerați tot ca expulzați, deoarece asupra lor s-au exercitat presiuni pentru a pleca din teritoriul cedat și după ce li s-au luat declarații forțate că pleacă de bună voie și că renunță la cetățenia maghiară, au fost exhortați de autoritățile militare și polițienești la frontieră și alungați în România.

Statistica refugierilor și expulzaților românilor din Transilvania cedată, pe județe, între 1 septembrie și 1 ianuarie 1941, ne dă cifrele următoare:

Județul	Refugiați			Expulzați				Total general
	capi familie	membri familie	Total persoane	capi familie	membri familie	Total persoane		
Bihor	7 038	13 431	20 469	1 544	4 011	5 555	26 024	
Ciuc	1 056	2 080	3 136	57	106	163	3 299	
Cluj	12 167	23 101	35 268	338	338	896	36 164	
Maramureș	1 061	1 693	2 758	48	89	137	2 891	
Mureș	3 973	7 112	11 085	120	219	339	11 424	
Năsăud	1 653	2 811	4 464	45	63	108	4 572	
Odorhei	496	844	1 340	8	8	16	1 356	
Satu Mare	3 567	5 571	9 138	100	127	227	9 365	
Sălaj	3 497	6 075	9 572	713	1 855	2 568	12 140	
Somes	2 773	4 435	7 208	143	261	404	7 612	
Târnava Mare	7	8	15	—	—	—	15	
Târnava Mică	4	6	10	—	—	—	10	
Trei Scaune	1 607	3 466	5 073	468	1 076	1 544	6 617	
TOTAL	38 899	70 633	109 532	3 585	8 373	11 957	121 489	

În ianuarie, februarie, martie și aprilie 1941, refugierile și expulzările de români din Transilvania cedată sănătă în scădere, însă destul de importante pentru a ridica cifra exodului populației române evacuate la 150 000 suflete.

Pentru a ne da seama de violența atrocităților maghiare din Transilvania cedată Ungariei, vom rezuma principalele orori la care a fost supusă populația românească:

I. MASACRE ȘI OMORURI

A) *In masă*

1. Trăsnea (județul Sălaj). La 9 septembrie 1940, trupele maghiare au intrat în sat, în timp ce populația era adunată în frunte cu preotul Costea, pentru a le face o bună primire. După ocuparea satului, auzindu-se focuri de armă spre șoseaua din marginea satului, trase de un grup de soldați în stare de ebrietate unitățile maghiare au dezlănțuit măcelul asupra populației române. Românii sănătă masacrați cu focuri de armă și mitralieră, străpuniți cu săbii și baionetele, iar casele atacate cu grenade și incendiate.

În acest măcel au fost uciși peste 100 de români (copii, femei și bărbați), iar 40 de gospodării au fost incendiate.

Cadavrul ciuruit de gloanțe al preotului român Costea este lăsat pe prispa casei incendiate, unde îl mistuie flăcările.

Învățătorul Cosma și soția lui sănătă duși sub escortă pe cîmp, unde sănătă împușcați pe la spate, în timp ce erau îndemnați de soldați să fugă.

Soldații intră în biserică, unde ucid cîțiva copii și pîngăresc locașul sfînt, desărcînd gloanțe în altar și în icoanele sfînte.

2. Ip (județul Sălaj). În noaptea de 13 spre 14 septembrie 1940, trupele maghiare au pătruns în comună, dezlănțuind un măcel oribil și tot atît de sîngeros ca cel de la Trăsnea.

Au fost uciși, măcelăriți și ciopîrțiți cu o barbarie uluitoare:

82 copii
36 femei
37 bărbați
Total 155 români

Românii uciși au fost îngropați într-o groapă comună.

3. Cosmicul de Sus (județul Sălaj). La 18 septembrie 1940, armata maghiară fără nici un motiv a masacrat 16 țărani români (15 bărbați și 1 femeie), care au fost aruncați într-o groapă comună și îngropați fără preot.

4. Marca (județul Sălaj). La 16 septembrie 1940, Regimentul 32 de honvezi a jefuit comună și a executat 5 țărani români. În noaptea de 16/17 septembrie 1940, soldații unguri au omorât alte 3 persoane. În total, în comuna Marca au fost ucise 19 persoane.

5. Camăr (județul Sălaj). La 16 septembrie 1940, armata maghiară a masacrat 4 țărani români.

6. Șimleul Silvaniei (județul Sălaj). În 14 septembrie 1940, armata maghiară a schingiuit și ucis 7 români.

7. Zalău (județul Sălaj). La 7 septembrie 1940, soldații unguri au executat la marginea orașului familiile Vicaș Gheorghe și Prunea Gheorghe (în total 5 persoane).

Soția lui Vicaș Gheorghe era însărcinată, iar soldații unguri i-au scos copilul din pîntece cu baionetele, apoi l-au ciopîrît.

Pe șoseaua Meseșului, în apropierea orașului Zalău, armata maghiară a executat 13 români, soldați rezerviști, care se întorceau de la concentrare din armata română și se duceau spre căminurile lor, în teritoriul cedat Ungariei.

La 10 septembrie 1940, un căpitan ungur a împușcat cu revolverul pe țărani Sîrbu Gheorghe și 2 femei (țărane), în curtea liceului Wesselényi, unde era instalat Comandamentul militar maghiar.

8. Zăuani-Nușfalău (județul Sălaj). În septembrie 1940, armata maghiară a executat pe șoseaua Zăuani-Nușfalău, 13 români, soldați rezerviști, care se întorceau de la concentrare din armata română și se duceau spre căminurile lor, teritoriul cedat.

În hotarul comunei Zăuani, armata maghiară a mai executat alți 4 țărani români.

9. Mureșenii de Cîmpie (județul Călărași). În noaptea de 23/24 septembrie 1940, soldații unguri au măcelărît familia preotului român Bujor Laurențiu.

În aceleași condiții au fost măcelăriți: soția învățătorului și fetița sa în etate de 4 ani, un țărân român și soția acestuia, apoi servitoarea preotului. În total au fost măcelăriți 11 români.

Victimele au fost jefuite și îngropate într-o groapă comună. Ele au fost ucise cu o cruzime înfiorătoare.

10. Huedin (județul Cluj). La 25 septembrie 1940, un ofițer ungur cu unitatea sa a împușcat în masă un grup de 20 români, soldați rezerviști, care se întorceau de la concentrare din armata română, ducîndu-se spre casele lor în teritoriul cedat.

11. Brăișor (județul Cluj). La 17 septembrie 1940, pe șoseaua ce duce la Huedin, au fost uciși 3 țărani români.

La 23 septembrie 1940, soldații și civili unguri au ucis alți 3 țărani români din Brăișor, iar soțiile acestora au fost schingiuite.

12. Hodîș (județul Cluj). La 17 septembrie 1940 o bandă mixtă de soldați civili unguri au măcelărît cu cuțitele și topoarele 5 țărani români.

14. Sucutard (județul Sălaj). La 19 septembrie 1940, soldații unguri au împușcat 4 țărani români. I-au pus să-și sape groapa comună, apoi i-au executat. Tot în aceeași zi au mai fost executate două fete.

Orori și executări în masă a locuitorilor români au mai avut loc în comunele: Baia Mare (județul Satu Mare), 14 persoane; Belini (județul Trei Scaune), 10 persoane; Almașul Mare (județul Bihor), 16 persoane; Hida-Bragu (județul Cluj), 10 persoane; Valea Drăganului (județul Cluj), 12 persoane; Hoteni (județul Maramureș), 16 persoane; Poenile de Sub Munte (județul Maramureș), 5 persoane; Almoșd (județul Bihor), 10 persoane; Cluj, Oradea și Tîrgul Mureș etc.

B) Omoruri individuale

Asasinatele răzlete de 1—4 români au avut loc pe întregul teritoriu al Transilvaniei cedate Ungariei prin Arbitrajul de la Viena.

ACESTE ASASINATE AU FOST COMISE CU BESTIALITATE ȘI O CRUZIME DE NEDESCRIS.

Pentru a ne da seama de cruzimea și sălbăticia acestor asasinate, vom cita cîteva dintre ele:

1. Bitrău (județul Ciuc). La 12 septembrie 1940, Țepeș Ilie, pădurar din comuna Bucazul Ardelean, a fost chemat la Comandamentul militar maghiar din Bitrău, care *⟨era⟩* instalat în localul primăriei.

Acolo a fost snopit în bătăi, ciopîrțit cu lovituri de cuțit, apoi în stare muribundă a fost aruncat pe fereastră în stradă, de la etajul primăriei. În stradă și-a dat sufletul și cadavrul său a fost lăsat două zile vederii publicului.

2. Huedin (județul Cluj). Protopopul român Muteanu Aurel a fost maltratat și schingiuit pînă a murit. A fost apoi ciopîrțit cu baionetele, iar cadavrul său a fost purtat pe străzile orașului în văzul populației.

În aceleasi condițiuni a fost ucis și gardianul public Nicula din Huedin.

3. Domoșani (județul Cluj). Țăranul Pantea Ioan a fost ucis, tăindu-i-se arterele de la mîna dreaptă, apoi i s-a înfipt baioneta în piept, în fața copiilor lui, Lenuța și Marioara, care s-au salvat cu fuga.

4. Nădășel (județul Cluj). În 30 noiembrie 1940, o bandă de unguri din comuna Viștea a tăiat cu securile capul tînărului Ciocănaș Ioan, în văzul surorii sale mai mici.

5. Căpitanul (județul Mureș). Învățătorul român Onu V. Ioan a fost spintecat cu cuțitul de o bandă de civili și militari unguri, condusă de servitorul Zsonogor Domokos.

6. Mărtănuș (județul Trei Scaune). Țăranul Popescu Ioan, în etate de 73 ani, a fost spintecat cu cuțitele și securile, iar cadavrul său a fost aruncat într-o groapă de gunoi.

Majoritatea asasinatelor comise de unguri în Transilvania cedată au fostă săvîrșite cu cruzimea cazurilor citate mai sus.

Totalizînd pe județe cifra omorurilor în masă și individuale comise de maghiari în Transilvania cedată între 1 septembrie 1940 și 15 mai 1941, obținem ciferle:

Bihor	151
Ciuc	8
Cluj	174
Maramureș	26
Mureș	28
Năsăud	3
Odorhei	3
Satu Mare	28
Sălaj	436
Someș	38
Trei Scaune	24
Total	919 români uciși

II. SCHINGIURI

Schingiurile și maltratările au avut loc atît în masă cît și individual. Barbaria lor, în multe cazuri, întrece orice închipuire omenească.

Dintre schingiurile în masă, cităm cazurile următoare:

A) Schinguiurile în masă

1. Belini (județul Trei Scaune). În noaptea de 13/14 septembrie 1940, au fost ridicați de la casele lor și arestați într-un şopron, un numeros grup de români (bărbați, femei și copii). Aici, soldați și civili unguri i-au bătut cu ciomege de stejar verde, anume pregătite, lovindu-i fără nici o cruce. Din şopron, victimele erau tîrîte și aruncate într-o magazie, unde erau supuse altor serii de torturi.

Astfel, lui Bucur Iosif i-au jupuit pielea de pe spate; lui Păcuraru Alexandru i-au rupt o mînă și i-au spart capul; lui Morar Eugen i-au sfârîmat brațele; iar pe Păcuraru Mihail Mica l-au ciopîrît cu cuțitele. Printre cei schinguiuți se mai aflau: Suciu Gheorghe, Pușcaș Ioan, Păcuraru Gheorghe, Bucur Ioan, Vancea Elisabeta și mulți alții.

2. Cluj. La 11 septembrie 1940, un grup de 17 gardieni publici români au fost prinși pe stradă de o bandă de civili și soldați unguri, în timp ce se întorceau de la Poliție unde fuseseră chemați de autoritățile maghiare. Ei au fost înjunghiați cu cuțitele și baionetele. Au fost apoi dezbrăcați de uniforme, batjocorîți în mod sălbatic și duși la închisoarea Tribunalului, unde trei dintre ei au fost înjunghiați din nou cu cuțitele și aruncați în celule, unde au murit în chinuri groaznice.

În aceeași zi, în cartierul Mănăștur, au fost schinguiuți oribil numerosi locuitori români.

În septembrie 1940, numai în orașul Cluj au fost schinguiuți un număr de 94 români.

3. Tîrîmia (județul Mureș). La 14 septembrie 1940, un grup de 40 de români au fost schinguiuți și bătuți de soldații unguri și de o bandă de civili unguri. Între cei schinguiuți se aflau: Laslo Augustin și soția, cărora li s-au bătut spini în palme, Baba Avram (oribil mutilat), Chirilă Dumitru, Șuteu Teodor, Șuteu Ananie și mulți alții.

Printre localitățile unde s-au produs schinguiuri în masă de români, mai cităm următoarele: Cosnicul de Jos (județul Sălaj), 37 persoane schinguite; Ianculești (județul Sălaj), 24 persoane; Zalău, 5 persoane; Rusii Munti (județul Mureș), 17 persoane; Tîrgul Mureș, 14 persoane; Poiana Sărătă (județul Trei Scaune) 14 persoane; Micula (județul Satu Mare), 6 persoane; Corpadea (județul Cluj), 17 persoane; Huedin (județul Cluj), 25 persoane; Valea Chintăului (județul Cluj), 12 persoane; Mihail Bravul (județul Bihor), 35 persoane; Oradea, 38 persoane; Bicazul Ardelean (județul Ciuc), 7 persoane; Oradea, 38 persoane; Bicazul Ardelean (județul Ciuc) 7 persoane; Sighet, 9 persoane etc. etc.

B) Schinguiuri individuale

Pentru a releva sălbăticîunea cazurilor individuale de schingiuri, vom cita câteva din ele:

1. Porții (județul Sălaj). La 6 septembrie 1940, jandarmii unguri au întinut în cuie un steag românesc în spatele primarului Crăciun Pavel, pe care l-au escortat pe jos în această stare pînă la Șimleul Silvaniei.

Tot timpul drumului a fost lovit cu patul armei, întepat cu baionetele și batjocorit.

Cazuri asemănătoare de schingiuri s-au petrecut în mai multe locuri; dintre ele amintim și pe aceea a pensionarului Pop Dumitru din Oradea.

2. Popești (județul Bihor). Notarul Bart Victor a fost tăiat cu cuțitele, iar peste rănilor singărind călăii i-au pus sare pisată.

În acelaș mod barbar a fost schingiuit tînărul Opo Vasile din Huedin.

3. Cluj. Preotul român Pompei Onofrei a fost spînzurat de soldații unguri de două ori. De ambele dăți însă a scăpat cu viață; prima oară s-a desprins cuvînul de care era legată frînghia, iar a doua oară s-a rupt frînghia.

Mocian Grigore din Cluj a fost zdrobit cu ciomegile și strivit cu picioarele, fracturîndu-i-se mîinile și fluerile picioarelor.

Albu Teodor, după ce a fost schingiuit oribil cu cuțitele, i s-a smuls părul de pe cap.

4. Oșerheiu (județul Bihor). Țăranii români Cristea Florian și Cristea Ioan au fost ciopîrțiți cu baionetele, apoi înțepați în ochi.

Filimon Florian a fost spînzurat de picioare, cu capul în jos și ținut așa pînă ce a înnebunit.

În același chip sălbatec au fost schingiuiți: tînărul Negru Vasile din Huedin (județul Cluj), Filip Gheorghe din Inand (județul Bihor), Petîș Ioan din Maia (județul Someș) etc.

5. Poiana Sărătă (județul Trei Scaune). La 14 septembrie 1940, țăranul Vlej Gheorghe a fost bătut crîncen, apoi schingiuit în mod sălbatec. A fost spînzurat cu capul în jos, deasupra unei grămezi de jar dogoritor.

6. Jimbor (județul Odorhei). Primarul Simion Nicolae a fost ciopîrît cu loviturî de secure și cuțite de către ungurii Rigó Zoltan și Pál Iános, care i-au scos și ochii.

7. Supurul de Jos (județul Sălaj). La 7 septembrie 1940 soldații unguri au schingiuit 4 fete tinere (surorile Strâmbu, fetița lui Varga Ioan și fetița Anica Pereș), pe care le-au închis într-o cameră, le-au dezbrăcat pînă la piele, apoi le-au întins pe o masă și le-au bătut cu bastoanele pînă la nesimțire.

8. Aghireș (județul Cluj). Soldații unguri au schingiuit oribil un grup de români, în localul școalei primare. Victimele au fost înțepate cu baioneta, bătute cu bastoane și li s-au smuls unghiile de la mîini și picioare. Astfel a fost schingiuit țăranul Boc Gheorghe, care după schinguire a dispărut, dar după două săptămîni i s-a găsit cadavrul oribil mutilat pe hotarul comunei, unde a fost scos la iveală de porcii care surmău pămîntul.

Majoritatea schingiuirilor suferite de români au fost comise cu o violență și ferocitatea cazurilor descrise mai sus.

Între 1 septembrie 1940 și 15 mai 1941, numărul schingiuirilor a fost de 771, dintre care cele mai numeroase au avut loc în județele: Cluj (210 cazuri), Sălaj (155 cazuri), Bihor (131 cazuri), Mureș (94 cazuri), Satu Mare (43 cazuri), Someș (20 cazuri) și Trei Scaune (62 cazuri).

Mai puține ca număr s-au înregistrat schingiuri în județele: Năsăud (6 cazuri), Odorhei (15 cazuri), Ciuc (24 cazuri) și Maramureș (11 cazuri).

III. BĂTĂI

Bătăile au avut loc atît în masă cît și în mod individual.

În masă s-au dezlănțuit, îndeosebi, la orașe, apoi în localitățile cu populație mixtă româno-maghiară, fiind organizate de către bande civile de unguri și militari.

Cele mai numeroase cazuri de bătăi s-au înregistrat în județele: Bihor (690 cazuri), Cluj (515 cazuri), Satu Mare (421 cazuri), Sălaj (399 cazuri), Mureș (362 cazuri), Someș (324 cazuri), Ciuc (316 cazuri) și Trei Scaune (246 cazuri).

Mai puține cazuri s-au înregistrat în județele Maramureș (23 cazuri), Odorhei (23 cazuri) și Năsăud (54 cazuri).

În total în cele 11 județe cedate din Transilvania de Nord, în intervalul de la 1 septembrie 1940 pînă la 15 mai 1941, au fost bătuți un număr de 3 373 români.

IV. ARESTĂRI ȘI INTERNĂRI

După intrarea armatei maghiare în teritoriul cedat, autoritățile militare și polițienești, sub diferite preteze și înscenări, au aruncat în închisori și în lagăre de internare, un număr foarte mare de români.

Au fost arhipline de români deținuți lagărele din: Satu Mare, Carei, Tîrgu Mureș, Marghita, Someșani, Zalău, Prispök-Landány, apoi închisorile din Cluj, Oradea, Gherla, Sighet, Baia Mare, Sf. Gheorghe și chiar unele din interiorul Ungariei (Seghedin, Debrețin, Budapest, Békés-Csaba etc.)

La orașe și la sate, au fost ridicăți și închiși în primul rînd conducătorii spirituali ai populației române.

Urgia arestărilor și internărilor, în special, se îndrepta împotriva preoților, profesorilor, oamenilor politici și a funcționarilor publici.

La tribunale, poliții, închisori și lagăre, români deținuți au fost bătuți și schinguiuți cîteodată de mai multe ori pe zi, în timpul interminabilelor cercetări, apoi înghesuiți ca animalele în celule neîncăpătoare și de mizerie, unde paznicii au continuat barbariile.

Cei închiși au fost ținuți zile în sir fără hrană și apă, iar dacă li se da mîncare, primeau alimente de neconsumat, ori erau batjocorîți.

La închisoarea din Oradea, de exemplu, cîțiva deținuți au fost forțați să mânânce alimente amestecate cu excremente și să bea urină.

Mulți dintre cei închiși au fost eliberați din închisori și lagăre, numai după ce au declarat că „renunță la cetățenia maghiară și pleacă de bunăvoie în România”.

În intervalul de la 1 septembrie 1940 la 15 mai 1941, au fost arestați un număr de 13 359 români.

Cele mai multe arestări au fost operate de autoritățile maghiare în județele: Cluj (5 258 persoane), Someș (1 217 <persoane>), Sălaj (769 persoane) și Satu Mare (692 persoane).

Mai puține arestări dar destul de importante, au fost operate în județele: Năsăud, Odorhei, Ciuc, Maramureș și Trei Scaune.

Arestările și internările de români au ajuns apogeul în lunile septembrie și octombrie 1940, iar pe o scară mai mică continuă și astăzi.

V. PROFANĂRI DE BISERICI, TROIȚE, CRUCI ȘI MONUMENTE

Între 1 septembrie 1940 și 15 mai 1941, în Transilvania cedată bandele de civili unguri și armata maghiară au comis un număr de 117 profanări de biserici, troițe, cruci și monumente.

Pe lîngă aceste profanări, în județele Trei Scaune, Ciuc și Odorhei au fost devastate și dărimeate pînă în temelii un număr de 16 biserici românești. (De exemplu bisericile din Vârghiș-Odorhei, Ditrău-Ciuc, Racoșul de Sus, județul Trei Scaune etc., etc.)

Cele mai numeroase cazuri de profanări au avut loc în județele: Trei Scaune (23 cazuri), Mureș (20 cazuri), Odorhei (17 cazuri), Satu Mare (14 cazuri) și Ciuc (10 cazuri).

VI. DEVASTĂRI

Devastările au avut loc în masă și în mod răzleț.

A) În masă

Între 1 septembrie 1940 și 15 mai 1941 în Transilvania cedată s-au înregistrat un număr de 96 devastări în masă.

Majoritatea devastărilor în masă au fost ocupate de bande de teroriști unguri și de unitățile armatei de ocupație.

Devastările în masă au fost întotdeauna întovărășite de asasinate, schin-giuri, bătăi și jafuri.

Cele mai numeroase devastări în masă au avut loc în județele Sălaj (22 cazuri), Odorhei (18 cazuri), Trei Scaune (16 cazuri), Satu Mare (11 cazuri) și Mureș (11 cazuri), după care urmează Clujul (6 cazuri), Bihorul (5 cazuri), Ciucul (4 cazuri) etc.

În județele Sălaj, Satu Mare, Bihor, Ciuc și Trei Scaune au fost devastate numeroase sate românești, iar locuitorii români au fost jefuiți și expulzați în România.

În județul Sălaj au fost devastate satele și coloniile românești: Horia, Ianculești, Ip, Lucăceni, Urna Nouă, Marca, Santău, Scărișoara Nouă, Sisești, Trăsnea, Tășuad (colonie) etc.

În județul Satu Mare au fost devastate satele și coloniile: Baba Novac, Borveni, Gelu, Lazuri, Paulian, Prințipele Mihai etc.

În județele Bihor au fost devastate comunele: Diosig (colonie), Gepiu (colonie), Iosia (colonie), Mihail Bravul, Regele Ferdinand I, Salonta (colonie), Sălari etc.

În județul Ciuc au fost devastate comunele: Frumoasa, Tulgheș (casele românilor) etc.

În județul Trei Scaune au avut loc devastări în masă în comunele: Brețcu, Covasna, Lunca Ozunului, Ozun, Poiana Sărată, Vâlcele, Valea Mare, Zăbala și Zagon.

Coloniile românești din județele Sălaj, Satu Mare și Bihor au fost complet evacuate de populația românească care a fost expulzată, iar avutul ei jefuit de bande de teroriști unguri.

B) Devastări răzlețe

Au avut loc pe întreg teritoriul Transilvaniei cedate.

În intervalul de la 1 septembrie pînă la 15 mai 1941 au fost înregistrate 405 cazuri răzlețe de devastări de case, gospodării, prăvălii și magazine.

VII. CONVERTIRI RELIGIOASE

Nici spiritul religiei creștine al populației române n-a rămas nevătămat de ocupanții unguri.

Zeci de sate au fost și sănt terorizate de autoritățile maghiare, pentru a se converti la confesiunile maghiare.

În secuime (județele Trei Scaune, Ciuc și Odorhei), unde au fost dărimeate 16 biserici românești, un număr de peste 35 000 de români greco-catolici au fost siliți prin diverse acte de teroare, să treacă la confesiunea romano-catolică și reformată maghiară sau la Episcopia greco-catolică de desnaționalizare a Hajdudorogului.

Aceleași acte de represiune și de violență se exercită și asupra românilor de religie ortodoxă pentru a trece la confesiunile maghiare.

Toate autoritățile ungare întrețin și sprijinesc această încercare de deznaționalizare artificială a populației române.

În privința convertirilor religioase forțate, cităm cazurile următoare:

1. Bicsad (județul Trei Scaune). Preotul ungur Sándor Ferencz, în scrierea sa din 30 octombrie 1940, informează pe preotul român refugiat Trifan Dumitru, că 95% din români ortodocși ai fostei sale parohii, au trecut la confesiunea reformată maghiară.

Români refugiați din această comună au relatat felul cum s-au operat aceste convertiri silite.

2. Sâncrai (județul Sălaj). La 25 noiembrie 1940, după ce ungurii au alungat pe preotul greco-catolic român, autoritățile maghiare au invitat populația românească, prin bătăi de tobă, să se prezinte la Primărie. Aici, români au fost forțați prin amenințări să semneze declarații că renunță de bunăvoie la confesiunea lor și că trec nesiliți de nimeni la cea romano-catolică maghiară.

3. Lunca Ozunului (județul Trei Scaune). În noaptea de 19/20 noiembrie 1940, o bandă de terozi unguri, la îndemnul autorităților, au maltratat numeroși locuitori români din comună, pentru a-i determina să treacă la religia reformată maghiară. Li s-a fixat un termen de cinci zile, pentru a da declarații de trecere, sub amenințarea cu expulzarea.

4. Voșlăvani (județul Ciuc). Ungurii au pus în vedere românilor să nu mai asiste la serviciul divin din biserică ortodoxă română, căci altfel vor fi împușcați.

5. Belin (județul Trei Scaune). Preotul ungur a silit pe locuitorii români să treacă la confesiunea maghiară.

Același lucru l-a impus și un locotenent colonel ungur, care a ținut o cuvântare ~~adunare~~ de convertire în comună, la 4 noiembrie 1940.

6. Carei (județul Sălaj). În ianuarie 1940, autoritățile maghiare au pus în vedere românilor greco-catolici, să se înscrie pentru aderarea la Episcopia deznaționalizatoare de Hajdudorog.

7. Crasna (județul Sălaj). Români au fost conștiinți să treacă la confesiunea reformată maghiară. Soția avocatului Iacob Emerik a colindat din casă în casă cu o listă de convertire, amenințind pe cei ce n-o semnau că vor fi denunțați autorităților.

8. Sângiorgiul de Mureș (județul Mureș). Preotul ungur a convertit numeroase familii românești.

O statistică a numeroaselor cazuri de convertiri forțate n-a putut fi încă întocmită și ne măginim a cita doar cazurile din localitățile: Baia Mare (Satu Mare), Sighet, Vișeu de Sus, Borșa (Maramureș), Carei Mari, Domănești (Sălaj), Bihor, Crăești, Ogari (Mureș), Satu Mare, Erneul Mare (Mureș), Covasna (Trei Scaune), Gilău (Cluj), Ocna Șugatag (Maramureș), Căseni (Trei Scaune), Belin, Valea Mare, Ozun (Trei Scaune), Coșnea, Ghimeș-Făget (Ciuc), Cason, Cighieș, Mureș Izvor, Hodoșa, Bicaz-Chei, Joseni, Varviz, Ditrău, Borsec (Ciuc), Odorhei, Mărtiniș, Aldea, Ocland, Crăciunel, Merești (Odorhei), Ciuc-Sâncrai, Tulgheș, Corbu, Miercurea-Ciucului (Ciuc) etc.

VIII. DIVERSE ACTE DE TEROARE

Diversele acte de teroare, exercitate de maghiari asupra populației române, sănt aproape imposibil de ținut în evidență, din cauza varietății și fanteziei lor.

Din aceste acte de teroare menționăm:

1. Dej (Sălaj)

Mai mulți ofițeri de rezervă români, desconcentrați din armata română, care se întorceau la căminurile lor din teritoriul cedat au fost arestați și dezbrăcați de haine.

În vestiminte sumare, au fost purtați în „convoi”, sub escortă, pe străzile orașului, fiind bătuți, batjocorați și huiduiți de publicul maghiar.

2. Cățelușa (Sălaj)

În 8 septembrie 1940, învățătorul Rednic Traian a fost scuipat și batjocorit de un întreg escadron de soldați, la ordinul unui maior ungur.

3. Mihai Bravul (Bihor)

Soldații unguri au adunat 30 de țărani români într-un cimitir părăsit, i-au pus să-și sape mormintele și au fost întrebați, cum vor să fie ucisi: prin spânzurătoare sau împușcare?

După 6 ore de diverse chinuitoare batjocuri au fost lăsați în libertate, cu condiția ca în timp de două zile să părăsească comuna.

4. Lunca (Mureș)

Patru români au fost închiși într-un grăjd, batjocorați cu cele mai josnice insulțe și siliți să mănânce fin.

5. Herghelia (Mureș)

Civilii unguri au ordonat, în mai multe rânduri, preotului Morariu Laurențiu, să mute biserică după locul unde era clădită. Neputind executa acest ordin absurd a fost bătut, înjurat, scuipat și batjocorit.

6. Cluj

Românii întâlniți pe străzi de soldații și civiliunguri au fost bătuți și înjunghiați, pentru motivul că nu purtau cocărzi tricolore maghiare la butoniere, fapt din care ar fi rezultat că nu respectă națiunea maghiară.

Pe străzile Clujului, ungurii vindeau un necrolog al României, în care poporul român și dinastia sa erau batjocorați în termenii cei mai necivilizați.

Numerosi țărani români, care au fost prinși pe străzile Clujului, în portul lor național, au fost bătuți și li s-au tăiat vestimentele cu cuțitele sau au fost

rupte de pe corpul lor. Cazuri asemănătoare s-au petrecut și în alte localități din Transilvania cedată.

7. Tg. Mureș

Militarii și civiliunguri opreau în stradă pe români, obligîndu-i să-i salute cu plecăciuni și cu capul descooperit.

În timp ce li se făcea școală despre modul cum trebuie să salute, erau batjocoriți și înjunghiați.

8. Oradea

Numerosi români au fost huiduiți, bătuți și batjocoriți, pentru faptul că au fost auziți vorbind românește.

Cazuri asemănătoare s-au petrecut și în localitățile: Cluj, Tg. Mureș, Reghin, Odorhei, Zalău, Satu Mare etc.

9. Poiana Sărată (Trei Scaune)

Sublocotenentul ungur Molnar a violat cîteva fete românce pe care, apoi, le-a izgonit peste frontieră.

Cazuri asemănătoare s-au întîmplat și în alte localități din Transilvania cedată.

Din Poiana Sărată, soldații unguri au expulzat numerosi români în haine sumare, care au fost sculați noaptea din somn, nelăsîndu-li-se timp să se îmbrace. Goi și fără încălțăminte, au fost escortați la frontieră și izgoniți în România.

10. Cluj

Numerosi români au fost șantajați cu sume de bani de către civiliunguri, pentru a nu fi bătuți și schinguiți.

Cazuri asemănătoare s-au petrecut în numeroase localități din Transilvania cedată.

În județele Bihor, Satu Mare și Sălaj, țăranii români, expulzați în masă, au fost constrînși de soldații și jandarmii unguri să-și vîndă avutul pe prețuri derizorii. Cei ce se opuneau au fost schinguiți și bătuți.

11. Batjocoririle de la punctele de frontieră.

Sub pretextul controlului vamal, femeile române expulzate au fost dezbrăcate de veșminte și percheziționate pe întreg corpul, chiar și la organele genitale, uneori în văzul grupurilor de soldații unguri, care le adresau cele mai rușinoase aprecieri și făceau haz pe socoteala lor.

Cîțiva intelectuali români care au fost expulzați din Cluj, Oradea, Zalău și Satu Mare, în gara Lököshaza, au fost siliți de soldații unguri să ducă în mîini, în dosul gării, excrementele din vagoanele de marfă, în care au fost expulzați și care au fost închise pe tot parcursul drumului.

Victimele erau îndemnate la acest act umilitor cu ghionturi și cu patul armelor.

Cazurile relatate sunt numai crîmpeie din actele de terorism și de batjocură la care au fost supuși românii din Transilvania cedată.

IX. EXPULZĂRI

Expulzările s-au efectuat de autoritățile maghiare pe întreg teritoriul cedat.

Cea mai mare parte dintre expulzații români au fost ridicați de către organele militare și polițienești, adunați în convoaie escortate și izgoniți peste frontieră, fără nici o formalitate de expulzare și sub amenințarea, că vor fi execuțați dacă se vor înapoia. În numeroase cazuri, autoritățile militare maghiare au silit pe expulzați să dea declarații în scris, că pleacă de bunăvoie și că renunță la cetățenia maghiară și la tot avutul lor.

Expulzații au fost supuși celor mai umilitoare suferințe, în timpul transporturilor și la punctele de frontieră.

Intelectualii expulzați au fost expediați în vagoane închise (plumbuite), neavând voie să coboare nici pentru a-și satisfacă nevoile fizice.

La punctele de frontieră au fost percheziționați pînă la piele atît bărbații, cît și femeile, confiscîndu-li-se banii și valorile ce le aveau asupra lor.

Tărani expulzați au fost tratați în mod și mai neuman, fiind schingiuți, bătuți, batjocorîți și jefuiți de tot avutul lor.

Din execuțările în masă cităm cazurile următoare:

1. Oradea

La 4 octombrie 1940, au fost expulzați 282 intelectuali români, în frunte cu episcopul ortodox dr. Nicolae Popovici. Ei au fost ridicați de la casele lor și duși la închisoarea tribunalului, unde au fost percheziționați. În curtea închisorii au fost amenințați cu executarea de un pluton militar, care apoi i-a escortat la gară, unde au fost îmbarcați în vagoane de vite și expediați în România.

În aceleasi condiții au fost expulzați intelectualii români din orașele: Cluj, Dej, Șimleul Silvaniei, Gherla, Satu Mare, Marghita, Salonta, Tg. Mureș, Sighet, Carei, Baia Mare, Odorhei, Reghin etc.

2. Mihai Bravul (Bihor).

La 9 octombrie 1940, au fost ridicate cu forță de către armata maghiară și expulzate 200 familii de țărani români din această comună.

Expulzații au fost schingiuți, bătuți și jefuiți de întregul lor avut.

În luna octombrie 1940, au fost expulzați toți locuitorii acestei comune.

În aceleasi condiții au fost operate și expulzările în masă ale țărănilor români din comunele: Horia (Sălaj), Diosig (Bihor), Salonta (Bihor), Scărișoara Nouă (Sălaj), Paulian (Sălaj), Gelu, Lazuri, Lăcăceni, Sisești (Satu Mare), Zăbala, Valea Mare (Trei Scaune) etc.

În septembrie, octombrie, noiembrie și decembrie 1940, autoritățile maghiare au expulzat un număr de 11 957 români din Transilvania cedată.

Între timp numărul românilor expulzați a crescut în mod considerabil.

X. REFUGIERI

În urma teroarei maghiare din Transilvania de Nord, exodul populației române spre România a crescut în mod considerabil.

Pînă la 1 ianuarie 1941, numărul total al românilor refugiați era de 109 532 suflete, la care se mai adăugau și cei 11 957 români expulzați de autoritățile maghiare. Adică, în acest interval, au fost forțați să părăsească Transilvania cedată un număr de 121 489 români.

Între 1 ianuarie 1940 și 15 mai 1940, au mai părăsit Transilvania cedată alți 30 000 de români (refugiați și expulzați).

Cifra aceasta a românilor refugiați și expulzați, cu toate că este considerabilă, ea nu a micșorat numărul populației române din Transilvania cedată față de statistică din 1930 (adică de 1 304 898 români), deoarece ea reprezintă, în mare parte, abia procentajele unui spor prolific dintre anii 1930—1941.

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 287/1940, f. 63—87.

191

1941 iunie 2. **Ordin de informații al Inspectoratului General al Jandarmeriei adresat unităților în subordine, prin care se face cunoscută hotărîrea C.C. al P.C.R. privind desfășurarea unei ample acțiuni în rîndul maselor de la orașe și sate.**

Serviciul Jandarmeriei
Secția a II-a, Biroul A
Secret

Comunicat:

- Inspectoratul de jandarmerie
- Legiuni teritoriale
- Legiuni mobile nr. 1—3
- Legiunea jandarmi C.F.R.

Ordin de informații nr. 84
din 2 iunie 1941

Inspectoratul general al jandarmeriei este informat că Comitetul Central al Partidului Comunist din România a hotărît desfășurarea unei ample acțiuni în rîndurile maselor populare de la orașe și sate.

În acest scop a trimis organizațiilor regionale din țară instrucțiuni cuprinzînd următoarele sarcini — de îndeplinit în trimestrul mai — iulie, inclusiv — în vederea realizării acțiunii proiectate:

- creșterea organizatorică a cadrelor partidului cu 50%;
- creșterea organizatorică a formațiilor de tineret comunist cu 100%;
- intensificarea muncii și crearea de resorturi comuniste între semei și someri;
- intensificarea acțiunii și crearea de resorturi de partid — acolo unde nu există — pentru desfășurarea acțiunii comuniste la sate;
- mărirea veniturilor partidului cu 50%;
- sporirea cadrelor organizațiilor de apărare a comuniștilor închiși și a fondurilor de ajutorare cu 50%;
- amplificarea acțiunii în rîndurile micilor meseriași și printre intelectuali;

— acțiuni de masă, în centrele muncitorești, pentru ridicarea salariului la nivelul scumpelei, împotriva terorii și pentru aprovizionarea cu alimente de către patroni;

— împiedicarea concedierilor, prin refuzul celor concediați de a părăsi fabrica și solidarizarea celor ce lucrează cu aceștia, în cazul cînd se încearcă evacuarea cu forță;

— obținerea unui salar săptămînal de bază, în raport cu scumpeata, la întreprinderile unde se reduc orele de lucru sau se introduce lucru prin rotație;

— stabilirea de legături cu toate întreprinderile industriale și crearea de celule comuniste, acolo unde nu există.

Față de cele de mai sus, binevoiți a lua măsuri de verificarea acestor informații, urmărind îndeaproape orice secțiune comunistă în această direcție, iar rezultatele pozitive vor fi raportate la timp I.G.J.

Inspector general al Jandarmeriei,

General de divizie

C.Z. Vasiliu

Şeful Serviciului Jandarmi,
Colonel
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1474, dosar nr. 28-vol. I, f. 121.

192

1941 iunie 11. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la arestarea unor comuniști din Capitală.

Prefectura Poliției Capitalei raportează că în cursul zilei de 10 iunie a.c. a arestat 13 comuniști, cărora potrivit dispozițiunilor în vigoare urmează să li se fixeze domiciliu obligator la Tîrgu Jiu.

Prefectura Poliției Capitalei raportează că Partidul Comunist din România este dezorientat și slabit * în urma arestărilor efectuate în Capitală și provincie.

Centrala partidului a dat ordin ca pînă la o nouă reorganizare a cadrelor rămase toți membrii și simpatizanții să-și desfășoare activitatea în mod individual și pe răspundere proprie.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1949, f. 54.

* Este evident o exagerare a organelor de siguranță; documentele incluse în volum, emise de aceleasi organe, evidențiază o cu totul altă situație.

1941 iunie 12. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la arestarea și trimiterea în lagărul de la Tîrgu Jiu a 119 comuniști din Capitală.

Mișcări cu caracter subversiv

Prefectura Poliției Capitalei raportează că pînă în prezent a arestat și trimis în Lagărul de la Tîrgu Jiu 119 comuniști, considerați periculoși ordinii și siguranței statului, majoritatea foști condamnați și cu activitate constatătă pe teren.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 55

1941 iunie 15, Roma. Notă a Ministerului Afacerilor Externe al Italiei prin care comunică Ministerului regal de Interne al Italiei informațiile primite de la Viceconsulatul regal italian din Timișoara în legătură cu arestarea principaliilor componenți ai centrului regional comunist din Iași.

Ministero degli Affari Esteri
A.G. IV

6036

Telespresso N. 34/R.

Posizione B.63/14473
Oggetto: Attività comunista
in Romania

Indirizzato a Rèale Ministero
Interno P.S. A.G.R.
Dir. gen. A.E.M.
Uff. 2° = Sede

Roma alli 15. giun. 1941 anno XIX

Testo:

Si ha il pregio di comunicare che, a quanto viene riferito, da fonte indicata come degna di fede, al Rèale Vice Consolato in Timișoara gli organi della Sicurezza romena hanno potuto, tempo fa, arrestare i principali componenti del centro regionale comunista di Iași. Pare che ora questo centro si sia ricostituito a Piatra Neamț.

D'ordine del Ministro

■ Arhivele Statului București, colecția Xerografii Italia, Archivio Centrale dello Stato Roma, Ministero dell'Interno, Direzione Generale Seria Publica Sicurezza 1920 – 1945, busta 64, Romania

Telegrama nr. 34/R

Poziția B. 63/14473

Obiect: Activitatea comunistă
în România

Adresată Ministerului regal
de Interne. P.S. A.G.R.
Direcția generală A.E.M.
Oficiul 2, Sediul

Roma, 15 iunie 1941, anul XIX

Text:

Avem onoarea de a comunica, conform celor raportate, din sursă indicată ca demnă de încredere, la Viceconsulatul regal din Timișoara, că organele de siguranță române au reușit să-i arresteze, cu puțin timp în urmă, pe principaliii componenți ai centrului regional comunist din Iași. Se pare că acum acest centru s-a reconstituit la Piatra Neamț.

Din ordinul ministrului,
(indescifrabil)

195

1941 iunie 19. Telegramă a Comandamentului suprem al armatei de uscat germane către Comandamentul trupelor germane din România privind decizia Führerului ca, în conducerea operațiunilor militare, cerințele germane față de armata română să apară ca ordine emise de generalul Ion Antonescu; detaliu de procedură în acest sens.

Geheime Kommandosache

19.6.1941

An Oberkommando der Truppen des Deutschen
Heeres in Rumänien

Entsprechend Entscheidung des Führers, erfolgt Zusammenarbeit mit den Rumänen nach folgenden Gesichtspunkten:

I. Führer wünscht, aus politischen Gründen, dass Gen. Antonescu dem rum. Volke gegenüber als der siegreiche Führer der rum. Wehrmacht voll in Erscheinung tritt. Es wird daher das Verfahren angewandt werden, dass alle diejenigen Wünsche, die im Interesse der Führung der Gesamtoperationen an die rum. Wehrmacht gestellt werden müssen, durch den Führer an Gen. Antonescu übermittelt werden. AOK 11, gewissermassen als Arbeitsstab des rum. H. Qu., setzt diese Wünsche in militärische Befehle um und erlässt sie mit Unterschrift des Gen. Antonescu, sobald es sich um wesentliche Entscheidungen handelt.

II. Für die Befehlsführung wird hiernach festgestellt:

1) Bis zum Beginn des Angriffes aus Rumänien heraus:
— Die einheitliche Befehlsführung an der sowjetrussischen Front und für den Schutz des Ölgebietes wird dadurch sichergestellt, dass AOK 11 bezw.

die hierzu bestimmten Kommandostellen der Luftwaffe die Befehle auch an die rum. Kommandobehörden ausfertigen und bei wesentlichen Entscheidungen hierzu die Unterschrift des Gen. Antonescu einholen. Für den Rest der rum. Wehrmacht schalten sich die deutschen Kommandobehörden nur in soweit ein, als dies für die Gesamtlage erforderlich werden sollte.

2) Für die Vorbereitung und Durchführung des Angriffes aus Rumänien heraus werden die an dem Angriff teilnehmenden rum. Verbände uneingeschränkt unter deutschen Befehl treten während der Gen. Antonescu den Befehl in Rumänien beibehält.

III. Zur Sicherstellung der erforderlichen engen Verbindung zur rumänischen Wehrmacht treten:

1) Der Chef der Deutschen Heeresmission, der Chef der Deutschen Marinemission und ein Verbindungsoffizier der Luftflotte 4 zum rumänischen Hauptquartier;

2) Der Sous-Chef des Rum. Generalstabes zum AOK 11;

3) Gegenseitige Verbindungskommandos nach Bedarf zu den nachgeordneten Kommandostellen.

IV. H. Gr. Süd-Wien wird gebeten grundsätzliche Weisungen für die Operationsführungen des AOK 11, soweit sie Gen. Antonescu als Wünsche des Führers übermittelt werden müssen, von Fall zu Fall ausser an AOK 11 gleichzeitig an OKH zu übermitteln.

Die Briefe gehen von Führer-Haupt-Quartier dem AOK 11 zur Weiterleitung an Gen. Antonescu zu, Oberkommando der H. Gr. Sued erhält Abschrift.

OKH Gen. St.d.H. — Op. Abt. (I S) Nr. 1233/41

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia. r. 154, T 312—368, c. 7942926—7942931; Armeeoberkommando 11, dos. 22279/33.

Problemă secretă de comandament

19 iunie 1941

Către

Comandamentul superior al trupelor armatei germane din România

Corespunzător deciziei Führerului, colaborarea cu români urmează după următoarele puncte de vedere:

I. Führerul dorește, din motive politice, ca generalul Antonescu să apară pe deplin în fața poporului român drept conducătorul victorios al armatei române. De aceea, se va aplica procedeul ca toate acele dorințe care trebuie adresate armatei române în interesul conducerii operațiunilor generale să fie transmise din partea Führerului către generalul Antonescu. Comandamentul superior al Armatei 11, oarecum ca Stat major de lucru al Cartierului general român, transformă aceste dorințe în ordine militară și le emite cu semnătura generalului Antonescu, atunci cînd este vorba de decizii esențiale.

II. În privința exercitării comenzi se va stabili:

1) Pînă la începerea atacului pornit din România:

— Comanda unitară pe frontul sovietic și pentru protejarea zonei petrolifere se va asigura prin aceea că Comandamentul superior al Armatei 11,

respectiv comandamentele aviației desemnate pentru aceasta, vor emite ordinele și pentru eșaloanele de comandă române și, în caz de hotărîri esențiale, vor trebui să obțină semnătura generalului Antonescu. Pentru restul armatei române, eșaloanele de comandă germane intervin numai în măsura în care ar fi necesar pentru situația generală.

2) Pentru pregătirea și executarea atacului *(pornit)* din România, unitățile române care participă la atac vor intra nelimitat sub ordin german, în timp ce generalul Antonescu păstrează comanda în România.

III. Pentru asigurarea legăturii strînse necesare cu armata română săt desemnați:

1) Șeful Misiunii armatei de uscat germane, șeful Misiunii marinei germane și un ofițer de legătură al Flotei aeriene pe lîngă Cartierul general român;

2) Locuitorul șefului Statului major român de pe lîngă Comandamentul superior al Armatei 11;

3) Comandamentele de legătură reciproce, după nevoie, pe lîngă eșaloanele de comandă subordonate.

IV. Grupul de armate Sud-Viena este rugat ca instrucțiunile principale pentru conducerea operațiunilor Comandamentului superior al Armatei 11, în măsura în care ele trebuie să fie transmise generalului Antonescu ca dorințe ale Führerului, să fie comunicate, de la caz la caz, în afară de Comandamentul superior al Armatei 11, și către Comandamentul superior al Armatei de uscat.

Scrisorile pleacă de la Cartierul general al Führerului către Comandamentul superior al Armatei 11, spre a fi transmise mai departe către generalul Antonescu; Comandamentul superior al Grupului de Armate Sud primește copia.

Comandamentul suprem al armatei de uscat, Statul Major, Direcția Operațiilor (I S), nr. 1233/41.

196

1941 iulie 1. **Raport al Prefecturii județului Covurlui către Ministerul Afacerilor Interne. Fragment referitor la internarea în lagărul de la Tîrgu Jiu a 53 de comuniști și la arestarea a 100 de muncitori din portul Galați.**

Cabinetul Prefectului

SECRET
Foarte urgent

Domnului
Ministrul Afacerilor Interne
Subsecretariatul de Stat București

Nr. 20 333 din 1 iulie 1941

La ordinul telegrafic nr. 4539 cifrat, am onoare a raporta următoarele:

a. S-au internat în lagărul Tîrgu Jiu încă de la primirea primului ordin — dat de Siguranța Generală — înainte mult de începerea operațiilor — un număr de 180 persoane S 1 și S 2 din care 53 comuniști.

b. Pe lîngă aceştia s-au luat măsuri preventive pentru arestarea a cca 100 muncitori din port — lucrători din şantiere — din Arsenalul marinei şi din fabrici: aceştia sănătăţii ca periculoşi pentru siguranţa şi ordinea în aceste timpuri excepţionale.

Prefectul Judeţului Covurlui,
Colonel
Dumitru Goţescu

■ Arhivele Statului judeţul Galaţi, fond Prefectura judeţului Covurlui, dosar nr. 35/1941, f.336

197

1941 iulie 5. Notă informativă a organelor Siguranţei care informează despre activitatea lui Petru Groza în Deva.

S.S.I.
5 iulie 1941

Nota
Activitatea unui fruntaş comunist din Deva

Sînt indicaţii că organizaţia comunistă din Deva va continua activitatea sub conducerea lui Petru Groza, fost ministru, conducătorul organizaţiei comuniste camuflate „Frontul Plugarilor”, actualmente dizolvată.

Numitul este unul din conducătorii organizaţiei comuniste regionale din Ardeal şi are însărcinarea de a controla şi dirija activitatea comunistă în special din Valea Jiului.

Într-o discuţie pe care Petru Groza a avut-o acum cîteva zile cu cîştiga cunoscuţi, a afirmat că „deşi burghezii doresc cu orice preţ ca U.R.S.S. să piardă actualul război, aceasta nu se va întîmpla întrucât Stalin are de partea sa cele mai puternice state: Anglia, China şi America”.

Sursă serioasă

■ Arhivele Statului Bucureşti, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2/1941, f. 117.

198

1941 iulie 5. Buletin informativ înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri. Extras referitor la arestarea unor comunişti din Constanţa şi la noi instrucţiuni date de conducerea P.C.R.

Cinci comunişti prinşi la Constanţa în şedinţă conspirativă la 23 iunie a.c. au fost judecaţi.

Curtea Martială a Comandamentului 2 teritorial a dat sentinţa următoare:
1. Sîrbu Filimon, condamnat la moarte.

282

2. Buda Nicolae și Dincă Gh., 20 ani muncă silnică.
  3. Tușinschi Al. și Junglea Eugen, 15 ani muncă silnică.
- Condamnatul Sirbu Filimon a făcut cerere de grațiere, care este în curs de soluționare.

(M.A.N., Direcția Justiției)

Muncitorimea comunistă din fabrici a primit din partea conducerii Partidului Comunist noi instrucțiuni de activitate, prin care este îndemnată să nu dea crezare comunicatelor din ziare cu privire la mersul ostilităților pe frontul din răsărit și să continue lupta cu orice risc, minând ordinea în stat și exterminând pe oricine se opune luptei revoluționare comuniste.

În cadrul noilor instrucțiuni de activitate este menționat faptul că la întreprinderile Malaxa au luat ființă 13 celule comuniste.

(Direcția Generală a Poliției)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 60—61.

199

1941 iulie 8. Circulara C.C. al P.C.R. în care se stabilesc sarcinile pentru mobilizarea poporului român în vederea organizării luptei pentru doborarea regimului antonescian, sabotarea războiului antisovietic și alungarea trupelor hitleriste (fragment).

Sarcinile Partidului Comunist din România

1. Războiul tîlhăresc al bandiților fasciști, dezlănțuit împotriva Uniunii Sovietice, nu este numai războiul drept al poporului sovietic pentru existență și pentru libertatea sa. Este vorba despre libertatea sau sclavia tuturor popoarelor din Europa și lumea întreagă. Este în joc și viața sau moartea poporului român, cotropit de bande săngeroase fasciste din Germania și aruncat în acest măcel nimicitor.

Sarcina și răspunderea istorică a Partidului Comunist din România, față de poporul român, constă în organizarea luptei în România, alături de marea popor sovietic și celealte popoare cotropite, pentru zdrobirea fascismului săngheros german, a slugilor lui din toate țările, pentru alungarea ocupanților germani din România, pentru doborarea bandei de trădători de la cîrma țării, în frunte cu generalul Antonescu, pentru eliberarea țării de sub jugul german, pentru victoria Uniunii Sovietice, pentru România liberă și independentă.

Prima sarcină a comuniștilor este de a desfășura o intensă și sistematică muncă de clarificare în sinul poporului român, în sinul maselor trădate, asupra cauzelor războiului, a scopurilor Germaniei fasciste și a slugilor ei din țară, asupra situației și drumului de ieșire a poporului român din acest război banditesc împotriva Uniunii Sovietice, asupra felului de a dobîndi pacea, libertatea și independența poporului român.

2. Desfășurînd această campanie de clarificare, comuniștii trebuie să se pună în fruntea maselor largi pentru organizarea și conducerea luptei lor zilnice, pentru revendicările cele mai arzătoare și pentru legarea acestei lupte cu lupta de dezrobire națională a poporului român împotriva ocupanților germani și a lacheilor lor trădători de țară.

3. În aceste zile istorice, comuniștii trebuie să dea dovadă de eroism după pilda eroismului întregului popor sovietic, a ostașilor Armatei Roșii și de un spirit de jertfă de sine pentru cauza clasei muncitoare și a poporului român.

Dacă comuniștii își vor combina eroismul cu o politică justă, vor cucerî încrederea maselor largi, care vor merge la luptă pentru zdrobirea dușmanului fascist cotropitor și mercenarilor lui din țară.

4. Comuniștii trebuie să lucreze zilnic la formarea unității de luptă și a frontului unic al clasei muncitoare, cu muncitorii social-democrați, național-țărăniști și cei fără de partid. Printr-o muncă stăruitoare trebuie să cucerească masele muncitorești, mai cu seamă tineretul, de sub influența Grăzii de fier.

Fără unitatea clasei muncitoare nu se poate organiza cu succes nici unitatea de luptă pentru dezrobirea națională a poporului român.

Comuniștii trebuie să întrebuințeze toate mijloacele legale pentru organizarea comitetelor de front unic (delegații de fabrici, comitete de acțiune etc.).

5. Comuniștii trebuie să-și concentreze toate forțele pentru formarea Frontului Unic Național. Social-democrații, național-țărăniști, țărăniștii-radicali, liberalii și masele largi de sub influența lor urăsc ocupația singeroasă germană și clica trădătoare a slugilor din țară ale lui Hitler [...].

6. Partidul Comunist Român a slăbit mult în ultimii doi ani în urma greșelilor politice ale conducerii sale, cuprinse în rezoluția din august și sfaturile din decembrie 1940, a plecării activiștilor în provinciile ocupate, despărțite de România, dar mai cu seamă în urma loviturilor primite. Fiecare comunist trebuie să muncească zi cu zi pentru întărirea organizatorică a partidului, mai ales în întreprinderile mari de război (transporturi), între femei și soldați.

Trebuie ridicate, din cei mai eroici luptători și luptătoare, cadre noi, călăite în luptele de azi și puse în posturile de răspundere.

7. Disciplina de partid are o însemnatate covîrșitoare. De executarea rapidă și fără șovăire a tuturor hotărârilor depinde succesul Partidului Comunist din România în marea sa luptă contra dușmanului. Orice călcare trebuie sănctionată imediat, mergînd și pînă la excluderea din partid.

8. Apărarea partidului, a cadrelor sale, trebuie să fie grijă permanentă a tuturor comuniștilor. Trebuie respectate cu strictețe toate regulile muncii conspirative. Fiecare comunist trebuie să fie vigilant față de dușman și loviturile plănuite de el. Trebuie să fim vigilanți mai cu seamă față de încercările dușmanului de a introduce provocatori în rîndurile partidului, căci aceasta poate să însemne asasinarea celor mai eroici și mai buni tovarăși ai noștri. Deci, luptă pe viață și pe moarte pentru descoperirea, demascarea și îndepărțarea dușmanilor ticăloși din rîndurile partidului.

9. Fiecare comunist execută fără șovăire directivele și hotărârilile organelor conducerii ale partidului. În cazul ruperii legăturilor însă, toate organizațiile, organele și membrii individuali ai partidului trebuie să lucreze independent, după inițiativă proprie, pentru cauza clasei muncitoare, a întregului

popor român. Spiritul de inițiativă trebuie să se dezvolte în fiecare membru de partid, de pe acum, în muncă și în luptă.

10. Toți comuniștii trebuie să poarte cea mai mare grija pentru tovarășii înciși în lagăre, pentru toți acei care sunt jertfa războiului de dezrobire a poporului român și față de familiile lor, mai cu seamă ale celor omorîți [...]

Comitetul Central
al Partidului Comunist Român

8 iulie 1941

■ Arhiva Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lingă C.C. al P.C.R., cota A XXV-10; Ioan Scurtu (coordonator), *Istoria României între anii 1918-1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 419-421.

200

1941 iulie 17. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea unor manifeste comuniste pe teritoriul comunei Moțac (județul Baia).

In noaptea de 14/15 iulie s-au răspîndit pe teritoriul comunei Moțac (județul Baia), două feluri de manifeste comuniste, avînd următorul conținut:

— *Primul manifest*: „Ostași români, în spatele vostru stă dușmanul fascist german, care cu ajutorul tunurilor și mitralierelor vă împinge în război. [...]

— *Al doilea manifest*: „Români, voi flămînziți pentru că Hitler v-a jefuit de alimente, voi duceți războiul pentru că Antonescu v-a vîndut. Ridicați-vă la luptă pentru o Românie liberă și independentă. Petrolul vostru pune în mișcare tancurile și avioanele lui Hitler, cotropitorul vostru. Nici o picătură de petrol lui Hitler, dușmanul crîncen al poporului român.“

S-au luat măsuri pentru identificarea și arestarea autorilor și colportorilor.

(Direcția Generală a Poliției)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 62.

201

1941 iulie 19. Notă a organelor Siguranței despre instrucțiuni date de Comitetul Central al Partidului Comunist Român.

S.S.I.

19 iulie 1941

Notă
Instrucțiuni ale Partidului Comunist

Comitetul Central al Partidului Comunist din România a transmis recent organelor subordonate o serie de instrucțiuni în legătură cu actuala conjuncțură susținînd că:

— Forțele naziste abia acum încep să cunoască imensa putere de rezistență a Armatei Roșii și pierderilor enorme în oameni și materiale ale Germaniei fac ca planurile lui Hitler să fie împiedicate.

Față de această presupusă situație, cercurile conducătoare comuniste susțin că Uniunea Sovietică, aliată cu Anglia și Statele Unite, „duc lupta pentru eliberarea omenirii de amenințarea dicturii naziste împotriva forțelor proletariatului“.

Partidul Comunist pretinde că generalul Antonescu, „Gauleiterul României“, a dus proletariatul într-o luptă din care acesta nu are ce cîștiga și că este momentul ca acest proletariat să nu mai rămînă inactiv.

În legătură cu aceasta: conducerea comunistă lasă întreaga sarcină cadrelor sale, care vor trebui să organizeze cît mai curînd posibil grupuri speciale de luptă revoluționară, compuse din oameni de încredere ai partidului care să fie gata oricînd pentru a îndeplini orice misiune încredințată de partid.

Pentru ca această acțiune să reușească, Partidul Comunist cere organelor subordonate ca prin agentii lor să culeagă informații cu privire la starea de spirit a trupelor și nemulțumirile lucrătorilor din întreprinderi, menținînd în rîndurile acestora o continuă stare de agitație.

În acest sens, instrucțiunile date prevăd, între altele, boicotarea tuturor apelurilor prin care muncitorii sănătății la jertfă pentru victoria totală.

Proletariatul — susțin cercurile conducătoare comuniste — ajutat de mariile puteri democratice, trebuie să pornească luptă pentru „răsturnarea dorinței de dominație a lui Hitler și a slugilor sale“.

Sursă serioasă

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2/1941, f. 123 – 124.

202

1941 iulie 19. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Extras referitor la condamnarea a 13 membri ai organizației comuniste din Valea Jiului.

Curtea Martială a Corpului 7 Armată a condamnat 13 membri ai organizației comuniste din Valea Jiului, la pedepse între 1 an închisoare și 25 ani muncă silnică.

Trei inculpați au fost achitați.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 65.

286

1941 iulie 23. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Extras privind starea de spirit a muncitorilor și propaganda comunistă.

Președinția Consiliului de Miniștri
Serviciul Central de Informații

Buletin de Informații
din 23 iulie 1941, ora 20

Starea de spirit a muncitorilor: calmă.

Se semnalează unele nemulțumiri, provocate de:

— *inferioritatea tratamentului* ce li se aplică marinarilor români din portul Giurgiu, în raport cu marinarii de alte naționalități, înedosebi greci;

— *desființarea asociațiilor profesionale la muncitorii ceferiști*, deoarece — prin măsura luată — *dezideratele juste ale personalului C.F.R. nu vor mai putea fi aduse la cunoștința organelor de conducere*;

— *situația materială precară* a muncitorilor de toate categoriile, din Timișoara și cei de la fabrica *Astra* din Arad, unde se face o intensă propagandă comunistă; diferite broșuri cu caracter comunist sunt citite de muncitori și apoi sunt date pe ascuns — de la om la om — pentru a-i atrage în organizațiile comuniste.

Comunicat Ministerului Lucrărilor Publice și Comunicațiilor, Ministerului Muncii și Ministerului Economiei Naționale.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 67—68.

1941 iulie 25. Buletin informativ al Prefecturii Poliției Capitalei referitor la acțiunile inițiate de organizația locală a P.C.R.

Mai multe celule din Sectorul II, în urma dispozițiunilor primite, au confectionat din hârtie gumată o mică cantitate de etichete, ce urmează a fi lipite prin cartierele muncitorești.

Etichetele au următorul text: „Jos Hitler, asasinul muncitorilor”; nu s-a fixat încă ziua în care aceste etichete vor fi lipite.

Cu privire la regulile conspirative care trebuie să în totul respectate, conducerea locală a partidului comunist a dat următoarea dispoziție:

La fiecare întâlnire între oamenii de partid sau între aceștia și simpatizanți, cotizanți și donatori se va utiliza momentul conspirativ, adică stabilirea unui motiv al întâlnirii care să poată fi utilizat în cazul cînd ar interveni autoritățile polițienești.

Conducerea locală a partidului comunist în cadrul acțiunii de contră-balansare a propagandei antisovietice a dispus următoarele:

Acțiunea de ajutorare a răniților și a familiilor celor căzuți în războiul antisovietic, întreprinsă de guvern prin contribuție publică, va fi arătată de partid ca rezultat al situației mizerabile economice, la care i-a adus burghezia românească numai după 30 de zile de război. Parola lansată de partid este următoarea: „Nici un ban de la muncitorii, contribuția muncitorilor însemnind solidaritate cu agresorii împotriva Sovietelor; cheltuielile și răspunderea agresiunii revine celor bogăți.”

Conducerea partidului mai arată că se depun toate sforțările de burghezie pentru mistificarea adevărului, cu scopul de a menține cât mai ridicat moralul maselor; astfel agresorii români se feresc să arate care sunt pierderile de material și oameni ale armelor româno-germane, care e situația economică a țării, se feresc să arate că inundațiile provocate de ploile din săptămâna trecută au distrus complet recolta din mai multe regiuni și că în Basarabia se dau încă lupte crîncene cu mari pierderi pentru armata română.

Conducerea partidului mai arată că în Ungaria, Spania, Franța și în marile centre industriale engleze, au zilnic loc mari acțiuni de solidarizare ale muncitorilor din țările respective cu Sovietele.

La apelul disperat al cancelarului Hitler, care se vede amenințat să rămînă fără elementul uman necesar manipulării materialului tehnic, se răspunde cu mici unități de voluntari și de profesioniști ai militarismului.

Toate aceste dispoziții date au scopul de a crea în masele din spatele frontului o stare de spirit ostilă războiului și Germaniei.

Chestiunea se urmărește.

⟨Sursă⟩ sigură

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 69 – 70.

205

1941 iulie 29. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Fragment privind activitatea organizației comuniste din județul Ilfov și realizarea unor etichete conținând lozinci comuniste.

Organizația comunistă de Ilfov a lansat o circulară către conducătorii de organizații din întreprinderile industriale, prin care se critică intrarea României în război, alături de puterile Axei, și se îndeamnă masele muncitorești la acțiuni de sabotare a producției și împiedicare a transporturilor trupelor germane și române.

(Direcția Generală a Poliției)

Comuniștii au confectionat circa 1 000 ctichete, cu lozinca comunistă: „Trăiască 1 August, zi de luptă proletară”.¹

¹ În mișcarea revoluționară internațională, ziua de 1 August simboliza lupta împotriva războiului.

Aceste etichete urmează a fi împrăștiate, prin cartierele muncitorești.
(Prefectura Poliției Capitalei)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 71.

206

1941 iulie 29. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la organizarea sabotajului de către comuniștii aflați în închisori și lagăre.

Comuniștii — aflați în închisori și lagăre de internare — în special me-seriașii, care sunt obligați să presteze muncă în folosul statului, *au primit cuvînt de ordine*, de la organizațiunile comuniste, să saboteze prin orice mijloace lucrul pe care urmează să-l execute.

Autoritățile supraveghează îndeaproape.

(Ministerul afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente, privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 70 bis.

207

1941 iulie 31. Buletin informativ al Prefecturii Poliției Capitalei referitor la acțiunile P.C.R. de ajutorare a familiilor celor trimiși în lagăr și de intensificare a muncii de propagandă comună.

Conducerea centrală a Partidului Comunist clandestin din România consideră ca foarte importantă acțiunea de ajutorare a familiilor celor trimiși în lagăr. În scopul ca această acțiune să capete un cît mai larg caracter de acțiune în mase, locala de partid cere ca pe lîngă fiecare raională să se constituie o comisie care va primi sarcina ajutorării sub toate formele a familiilor celor trimiși în lagăr.

Întrucît s-a format convingerea că cei din lagăre vor fi execuții, conducerea partidului a dispus să se lupte împotriva acestei versiuni, arătînd că burghezia românească nu va îndrăzni să treacă la asemenea acte.

În legătură cu ziua de 1 august pînă în prezent nu s-a dat nici o dispoziție.

Spre a ține permanent trează atenția maselor muncitorești, conducerea centrală a partidului a dat dispozițiuni să se intensifice munca de șablonare. Acolo unde nu pot fi făcute înscripții se va face numai semnul partidului, prin aceasta demonstrîndu-se maselor muncitorești că partidul comunist din România trăiește și că este singura opoziție reală a timpurilor de astăzi.

Chestiunea se urmărește.

⟨Sursă⟩ sigură

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 72.

1941 august 4. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei referitoare la încercările comuniștilor de a stabili contacte cu lideri ai grupărilor politice în problema atitudinii antihitleriste și antiantonesciene.

Diferite elemente comuniste care lucrau în mișcarea de suprafață și care au legături cu cercurile politice ale vechiului regim au fost însărcinate de a găsi o legătură cu dl Iuliu Maniu spre a informa partidul comunist din România asupra actualei atitudini a d-sale față de război și față de domnul general Antonescu.

Aceleași elemente au căutat să facă legătură și cu dl dr. N. Lupu spre a se informa asupra audienței pe care d-sa a avut-o la dl ministru Mihai Antonescu.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 74.

1941 august 4. Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la arestarea unor comuniști care activau la Mediaș.

La Mediaș au fost arestați și predăți justiției 7 indivizi, care activau într-un nucleu comunist.

(Marele Stat Major — Parte Sedentară — Secția 2).

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 73.

1941 august 5. Buletin informativ al Prefecturii Poliției Capitalei relativ la direcțiile de activitate ale organizației P.C.R. din București.

Conducerea locală a partidului comunist clandestin dă următoarele dispozițiiunii fracțiunilor în subordine:

Conducerea partidului a dat încă din luna martie a.c. instrucțiuni privitoare la organizarea partidului pentru starea de război, care deși foarte clare n-au fost realizate decit într-o foarte mică măsură, datorită faptului că cei mai buni oameni din mișcare au fost trimiși în lagăre, unii mobilizați, iar alții din cauza vigilenței autorităților polițienești nu și-au putut aduce la înăplinire misiunile.

Față de această situație conducătorii raioanelor au următoarele obligații:

Conducătorii raioanelor vor ține mici ședințe cu oamenii de partid și simpatizanții de încredere în cadrul căror vor analiza situația partidului în raport cu evenimentele în curs, după care fiecare membru de încredere din partid își va alege sarcina în mod liber și va preciza timpul în care o poate aduce la înăplinire.

Cu începere de la 10 august a.c. se va desfășura planul de muncă pe teren, fiecare om fiind obligat a activa pe următoarele linii de muncă:

1. Angajarea unui anumit număr de cotizați pentru cei căzuți în luptă pentru partid și mărirea numărului membrilor amici ai U.R.S.S.-ului recruiți din fabrici.

2. Se vor organiza grupe de femei în fabrici și ateliere de confeții militare etc., care vor avea însărcinarea să ajute familiile celor închiși în lagăre și împingerea elementelor capabile la acte de sabotaj.

De asemenea, conducătorii raioanelor au misiunea să stimuleze munca de organizare și întrecere revoluționară între sectoare și între celule, majorarea numărului de cotizați, care va trebui să se dubleze, iar cei vechi să-și achite restanțele la zi.

În fiecare sector vor lua ființă comisii de coordonare a muncii care urmează să stabili legături între oamenii de partid dintr-un sector cu alt sector, sau legături cu muncitorii și muncitoare care ar urma să se activeze în mișcare.

Chestiunea se urmărește.

⟨Sursă⟩ sigură

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 75–76.

211

1941 august 7. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la nucleul comunist de la uzinele Malaxa din București.

La Uzinele Malaxa a fost descoperit un nucleu comunist, ce lucra sub numele „Frăția strungarilor de la filetaj din Uzinele Malaxa”, și care a colectat prin cotizații 20 558 lei, dintre care nu s-au mai găsit decât 5 808 lei.

Toți au fost arestați și sunt în curs de cercetare.
(Inspectoratul General al Jandarmeriei)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 77.

212

1941 august 8. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspândirea unor publicații comuniste în Banat și la acțiunile inițiate de comuniști în vederea constituirii Frontului popular și a Frontului național împotriva cotropitorilor străini.

— Marele Stat Major — P. S. — Secția 2 semnalează că în rândurile muncitorilor maghiari din Banat sunt răspândite publicațiunile comuniste *Observatorul liber* și *Cuvîntul liber*, redactate în limba maghiară.

— Ministerul Afacerilor Interne semnalează că elementele comuniste au primit instrucțiuni ca — în propaganda ce se desfășoară în masele muncitorești — să preconizeze formula *Frontului popular* și a *Frontului național împotriva cotropitorilor străini* (trupele germane).

Prin aceste formule, conducerea partidului comunist crede că va capta cu mai mare ușurință adeziunea maselor muncitorești.

Chestiunea se urmărește.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 77.

1941 august 10—17. **Buletin rezumativ alcătuit de Ministerul Justiției pe baza rapoartelor parchetelor generale și ale parchetelor tribunalelor. Fragment referitor la organizația comunistă din Arad și la organizația tineretului comunist din Deva.**

Parchetul tribunalului Arad raportează că în cursul săptămînii trecute Chestura Poliției Arad, prin biroul siguranței, după minuțioase cercetări a descoperit o organizație comunistă ce activa în Arad, după directivele centralei partidului comunist din România, directive ce parveneau acestei organizații prin intermediul unei persoane încă neidentificate, dar avînd precise semnalmente după care se va putea ușor identifica. Acest nucleu din Arad avea misiunea de a reorganiza muncitorii din fabrici, a face o întinsă propagandă prin grai viu și manifeste, a organiza Ajutorul Roșu, colectînd bani și cotizații de la membri. S-au identificat în total 11 persoane din Arad conduse de un muncitor din fabrica „Astra“, anume Vărșândan Ioan, în sarcina căruia s-a descoperit că a făcut propagandă comunistă activă, răspindind în public ideile comuniste, îndemnînd muncitorii la încetarea lucrului, grevă și cercînd a crea nemulțumiri pe tema salariilor. Celelalte persoane, români, maghiari, evrei și germani, bărbați și femei, implicate în această cauză se fac vinovate de asemenea de propagandă comunistă, organizare de întruniri secrete, colectări pentru Ajutorul Roșu. Toate persoanele în stare de arest au fost înaintate Curții Marțiale Timișoara, dresîndu-se acte împotriva lor pentru crima prevăzută de art. 5 din legea pentru reprimarea faptelor ce pun în primejdie existența și interesele statului.

Parchetul tribunalului Hunedoara semnalează că în Deva a fost descoperită în cursul săptămînii expirate o organizație a tineretului comunist ce avea ramificații în Simeria. Membrii acestei organizații de origine etnică evrei și germani, sănătuți pentru cercetări la parchetul civil; după terminarea cercetărilor vor fi înaintați, cu actele dresate, Parchetului militar Sibiu.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 80—81.

1941 august 15. **Extras din raportul Prefecturii Poliției Capitalei referitor la descoperirea unor manifeste comuniste adresate femeilor. În anexă un exemplar al acestui manifest.**

Prefectura Poliției Capitalei
15 august 1941, ora 8
D.3.

Raportul zilei

Comisariatul 27 Poliție raportează că organele de pază din raionul respectiv au găsit aruncate pe cîmpul Brătianu, aproape de calea ferată de pe linia

Giurgiu, un număr de 50 manifeste comuniste, unele intitulate **FRAȚI ȚĂRANI!**¹ și altele, **ROMÂNCE!**, din care se anexează cîte un exemplar.

Sau întreprins cercetări pentru dovedirea autorilor.

Manifestele erau aruncate toate la un loc.

Comunicat:

1. Președinția Consiliului de Miniștri
2. Ministerul Afacerilor Interne
3. Subsecretar de Stat Interne
4. Secretar General Interne
5. Direcționea Generală a Poliției
6. Comandamentul Militar al Capitalei
7. Inspectoratul General Jandarmi
8. Procuror General Curtea de Apel București
9. Prim Procuror Tribunalul Ilfov.
10. Serviciul Special de Informaționi.

Românce !

La Prut sînt sute de mii de morți și răniți. Sînt bărbații voștri, copiii voștri, pe care călăii Hitler, Mussolini și Antonescu i-au trimis la moarte.

La Prut sînt munți de morți. În colibele voastre nu e o bucată de mămăligă, copiii voștri sînt arucați pe drumul mizeriei, al bolilor, al morții. Pentru ce?

Guvernul lui Antonescu a vîndut țara nemților, a transformat-o în teatru de război și din ordinul lui Hitler v-a trimis fiili și bărbații la moarte.

Antonescu spune că ne-a dat un „război sfînt”. După mizeria, foamea, teroarea ce ni le-a dat, mai trebuia să sfîntim și cu sîngele nostru scopurile lui criminale. Luați seama !

Femei ! Popoarele din Rusia Sovietică trăiesc în bunăstare, libertate și fericire. Minciunile ce le scrie presa să nu le credeți. Această presă n-a scris niciodată în interesul vostru. Popoarele din Uniunea Sovietică își apără bunăstarea, libertatea și fericirea lor. Si ele nu vor fi înfrînte niciodată.

Pentru ce să murim noi? Pentru a fi eroi? Dar luptînd cu mizeria, cu foamea și teroarea stăpînilor, noi am fost toată viața eroi ! [...]

Femei ! Opreți războiul ! Nu lăsați ca soții și fiili voștri să fie trimiși la moarte !

Cereți demobilizarea ! Cereți ajutoare imediate pentru voi și copiii voștri ! Cereți aprovizionarea cu pînă de grîu, carne, untdelemn, lemne !

Femei ! uniți-vă și alungați din țară armatele foamei, ale terorii și ale războiului ! Luptați pentru pace, pînă, libertate. Pentru o Românie liberă și independentă !

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea mișcărească, dosar nr. 43/1941 f. 82 – 83.

¹ Nu există în dosar.

1941 august 20. Extras din buletinul de informații al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la arestarea unor comuniști din București.

215

Au fost arestați *șapte agitatori comuniști din București*, dintre care:

— *trei au fost condamnați la închisoare corecțională, respectiv la 1,3 și 6 luni;*

— *trei sunt în curs de judecată, la Curtea Martială a Capitalei și*

— *unul a fost achitat.*

Ministerul Afacerilor Interne

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 85—86.

216

1941 august 21. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei referitoare la intensificarea acțiunilor de sabotaj organizate de comuniști.

Comitetul local, organ afiliat Partidului Comunist din România, a dat dispozițiuni să se intensifice acțiunile de sabotaj, în special în întreprinderile militarizate.

Însărcinat cu actele de sabotaj la C.F.R. ar fi un student transilvănean, membru al mișcării comuniste.

În prezent se lucrează la organizarea nucleului comunist de la atelierele C.F.R., care în ultimul timp prin internările ce s-au făcut era descompus.

După ce se va termina munca de organizare, se vor lua măsuri pentru a începe acțiunea de sabotaj, care ar avea drept țintă distrugererea Uzinei Electrice și a locomotivelor.

Pe lîngă aceste dispozițiuni s-a mai hotărît să se răspîndească un manifest din mînă în mînă printre muncitorii de la C.F.R.

O ultimă dispozițiune este ca toți cei care vor fi delegați să treacă la acțiuni de sabotaj să-și schimbe imediat domiciliul.

Aceleași dispozițiuni s-ar fi dat și pentru uzinele FORD române.

Chestiunea se urmărește.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 85 bis.

217

1941 august 22. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea manifestelor comuniste în București și la acțiunile de sabotaj preconizate de conducerea P.C.R.

In București (pe Calea Vitan și str. Lînăriei) s-au găsit lipite — pe zidurile clădirilor — *manifeste comuniste*, conținînd inscripțiunile următoare:

NU DAȚI BANI PENTRU GERMANI.

MUNCĂ DE FOLOS OBȘTEȘC, MUNCĂ DE FOLOS NEMȚESC.

294

Autoritățile urmăresc prinderea autorilor.
(Prefectura Poliției Capitalei).

Ministerul Afacerilor Interne semnalează că conducerea Partidului Comunist din România a dat dispoziții organizațiunilor comuniste să intensifice acțiunile de sabotaj, în special în întreprinderile militarizate.

S-au luat măsuri de ordine și siguranță, comunicîndu-se și Comandamentului Militar al Capitalei.

— *Zece comuniști din București, dovediți că răspindesc material de propagandă comunistă, au fost arestați și predați Curții Martiale a Capitalei.*

(Direcțiunea Generală a Poliției).

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 87.

218

1941 august 26, Roma. Notă a **Ministrului Afacerilor Externe al Italiei** prin care comunică **Ministerului regal de Interne al Italiei și reprezentanțelor sale diplomatice din Berlin, Madrid, Budapesta, Sofia, Belgrad, Zagreb, Bratislava, Berna, Lisabona și Atena** informațiile primite de la **Viceconsulul din Timișoara** privind activitatea comunistă.

Ministere degli Affari Esteri A.G.IV Posizione B. 63. 1757	Riservato Telespresso N. 34 R. 8677 Indirizzato à Rèale Ministero dell'Interno. P.S. A.G.R. Comando Supremo S.I.M. Rèale Ambasciate: Berlino, Madrid Rèale Legazioni: Budapest, Sofia, Belgrado, Zagabria, Bratislava, Berna, Lisabona Rèale Plenipotenziario D'Italia Atene Direzione Generale A.E.M. 26 Agosto 1941
---	--

Attività comunista

Per opportuna conoscenza, si ha il pregio di trascrivere il contenuto del telespresso n. 3699/1515 del 13 agosto 1941 della Rèale Legazione a Bucarest:

„Il Rèale Vice Console in Timișoara ha riferito che un suo informatore bene introdotto nei locali circoli comunisti gli ha comunicato che sarebbero ultimamente state date ai vari Comitati rivoluzionari europei disposizioni perchè reclutino i loro membri specialmente fra i lavoratori agricoli ed i minatori, la cui adesione al movimento rivoluzionario sarebbe necessaria per sabotare i raccolti e le industrie estrattive“.

D'ordine del Ministro

■ Arhivele Statului București, colecția Xerografii Italia, Archivio Centrale dello Stato, Roma, Ministero dell'Interno, Direzione Generale, Serie Publica Sicurezza, busta 64 Ungheria.

Adresată la Ministerul regal de Interne P.S.
A.G.R.

Comandamentul Suprem S.I.M.

Ambasadele regale: Berlin, Madrid.

Legațiile regale: Budapesta, Sofia, Belgrad,
Zagreb, Bratislava, Berna, Lisabona.

Reprezentantul plenipotențiar al Italiei la Atena
Direcția Generală A.E.M.

26 august 1941

Activitate comunistă

Pentru luare la cunoștință, vă rugăm să transcrieți conținutul telegramei nr. 3699/1515 din 13 august 1941 a Legației regale din București:

„Viceconsulul din Timișoara a raportat că un informator al său, bine introdus în cercurile locale comuniste i-a comunicat că în ultimul timp s-ar fi dat dispoziții diverselor comitete revoluționare europene pentru a-și recruta membri în special dintre muncitorii agricoli și mineri a căror adeziune la mișcarea revoluționară ar fi necesară pentru a sabota recoltele și industria extractivă”.

Din ordinul ministrului
(indescrifabil)

219

1941 august 27. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre atitudinea comuniștilor în legătură cu scrisoarea adresată de Iuliu Maniu lui Ion Antonescu.

Prefectura Poliției Capitalei
Nr. 182, din 27 august 1941

Din cercurile comuniste

În cercurile comuniste se spune privitor la scrisoarea lui Iuliu Maniu adresată guvernului că partidul național-țărănesc și social-democrații au același ideal ca și ei și că toți pun umărul pentru a scăpa țara de sub jugul german.

Bazați pe aceste considerente conducătorii partidului comunist au hotărât să scoată un manifest prin care să ceară tuturor elementelor social-democrate și național-țărănești să întindă mîna muncitorimii avînd cu toții același ideal.

De asemenea, conducerea locală a partidului comunist a dispus ca toate acțiunile de sabotaj anunțate anterior să se suspende și aceasta datorită

296

măsurii luate de guvern de a executa un număr de evrei și comuniști pentru orice act de sabotaj.

Chestiunea se urmărește.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar 1264/10, dosar nr. 2/1941, f. 148.

220

1941 august 29. Informare a Prefecturii Poliției Capitalei despre atitudinea C.C. al P.C.R. față de social-democrați și național-țăraniști.

Prefectura Poliției Capitalei
Nr. 184, din 29 august 1941

Noi dispozițiuni date membrilor comuniști

Din partea Comitetului Central al Partidului Comunist s-au dat raionalelor instrucțiuni ca să slăbească acțiunea lor de mase scoțind din uz criticele aduse conducătorilor social-democrați și național-țăraniști, întrucit în urma unor întrevederi între reprezentanții Partidului Comunist și purtătorii de cuvînt ai centrului și aripei stîngi național-țărănistă au intervenit unele acorduri privitor la realizarea unui plan de luptă comun.

Conducătorii național-țăraniști de extremă stîngă, influențați de evoluția bătăliilor militare și diplomatice, net favorabile sovietelor și anglo-americanilor, au luat unele angajamente după cum urmează:

Să înălăture rezistența șefilor de dreapta național-țăraniști, ostilă ori cărei colaborări cu Partidul Comunist, să netezească drumul spre o înțelegere bazată pe un plan minimal de acțiune comună între Partidul Comunist și Social-Democrat, să sprijine acțiunea de la Londra a guvernului român prezentat de Viorel Tillea¹, în sensul unei înțelegeri româno-anglo-sovietice.

Partidul comunist are interes prin publicitatea ce s-ar face să creeze un curent care în mod firesc ar duce la slăbirea moralului filogermanilor din țară.

Comitetul central arată că eforturile făcute în sensul celor de mai sus trebuie sprijinite de întregul activ al partidului, trecîndu-se de urgență la o dirză acțiune de masă, urmărindu-se apropierea de pătura muncitorească a celor de sub influența celor două partide, motivînd că la primul eșec al germanilor forțele democratice din întreaga Europă vor trece la acțiuni și vor răsturna tot ceea ce au creat Hitler și cu Mussolini.

Acțiunile antigermane și antirăzboinice care au început în Franța, Belgia, Elveția, Polonia, Bulgaria și Iugoslavia sănt socratite ca prefață marilor acțiuni ce vor începe în toamna acestui an.

În ceea ce privește situația Turciei, Comitetul Central al Partidului Comunist arată că ținîndu-se seamă de acțiunea din Iran, de poziția geogra-

¹ Se referă la încercarea lui Viorel Tillea, fost ministru al României la Londra, de a constitui un guvern român în emigrație.

fică și structură economică a statului turc, care mai are de lichidat cu efectele propagandei germane, va trece în lagărul anglo-sovietic, cu toată dirzenia luptelor diplomatice și propagandistice ce se dau în jurul acestei cheștiuni.

Locala de partid cere membrilor activi să pătrundă în cercurile supușilor iugoslavi din țară care sănt ușor de împins la acțiuni contra germanilor și filogermanilor.

Chestiunea se urmărește.

⟨Sursă⟩sigură

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2, 1941 f. 156 – 157.

221

1941 august 31. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu referire la descoperirea unor nuclee comuniste la Deva și Simeria.

La Deva și la Simeria — Hunedoara au fost descoperite două nuclee comuniste. Cei opt membri au fost arestați și deferiți justiției militare.

Marele Stat Major — Secția 2.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 93.

222

1941 septembrie 3. Notă a Serviciului special de informații asupra indicațiilor C.C. al P.C.R. elaborate cu prilejul împlinirii a doi ani de la declanșarea războiului mondial.

S.S.I.

3 septembrie 1941

Notă
Noi dispoziții ale Partidului Comunist

Cu ocazia împlinirii a *doi ani de la declanșarea actualului război european*, Comitetul Central al Partidului Comunist a dat o serie de dispoziții organelor subordonate, potrivit cărora acestea, în cadrul ședințelor de celule ce au avut loc, să acorde o deosebită atenție acestui eveniment, prin *expunerea principalelor evenimente din acești ultimi doi ani*.

Conform acestor dispoziții, instructorii de partid au susținut în fața membrilor comuniști următoarea temă:

În anul 1939, prin ocuparea Poloniei, Germania a pornit actualul război și, „făcind diverse promisiuni, a pus sub călciiul hitlerist mai multe state euriopene, ducându-le la dezastru”.

298

În momentul de față, „părăsind tactica inițială, Reichul, prin alte mașinațuni”, se găsește în luptă cu cel mai pașnic stat, U.R.S.S., care a fost nevoit să ia atitudine împotriva agresiunii germane.

„Generalul Antonescu, prin vizita făcută înainte de acest conflict la Berlin, a aruncat în pieire tot ce a avut mai scump și mai bun masa muncitorească românească”.

În încheierea celor menționate, instructorii de partid au adăugat că, întrucât înfrângerea Uniunii Sovietice nu s-a produs și nu se va produce, datoria tuturor muncitorilor este de a sta strîns uniți alături de partid, pentru a ajuta la „înfrângerea totală a agresorului”.

Cu ocazia acelorași ședințe consacrate războiului, Comitetul Central al Partidului Comunist a comunicat membrilor de partid noile dispoziții prin care acestea sănătatea la strîngerea fondurilor și la stricta supraveghere a activității celorlalți membri.

În acest sens, dispozițiunile date mai cer membrilor ca în fiecare ședință să prezinte un raport asupra întrebuiențării timpului liber și le face cunoscut că pe viitor — din motive de conspirativitate — toate ședințele vor fi amânată cu cel mult o oră înainte de finirea acestora.

În ce privește proiectul conducătorilor muncitorimii comuniste de a lansa un manifest adresat „muncitorimii conștiente”, Comitetul Central al Partidului Comunist, mulțumind contribuției pe care aceștia o aduc cauzei comuniste, le-a făcut cunoscut că a retușat manifestul redactat, dar că momentul răspândirii acestuia n-a sosit încă, întrucât prin aceasta s-ar periclită situația celor definiți.

Totodată, membrii de partid au fost încunoștiințați că în prezent cercurile conducătoare comuniste studiază un nou plan de activitate și că pînă atunci niciunui membru nu-i este admis a lua vreo inițiativă fără știrea acestuia.

Sursă serioasă

Însemnare marginală:

7/IX

S-a dat în copie la grupa
a II-a spre știință

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2/1941, f. 160 – 161.

223

1941 septembrie 5, București. Telegramă a însărcinatului special cu probleme economice pe lîngă Legația germană din București, H. Neubacher, și a ministrului plenipotențiar al Germaniei la București, M. von Killinger, prin care cer întărirea zonei Portile de Fier, expusă actelor de sabotaj.

Telegramm

Bukarest, den 5. September 1941, 19,30 Uhr
Ankunft: den 5. September 1941, 20,35 Uhr
Nr. 2845 vom 1.9.41

Aus Donauschiffahrtskreisen wird mir mitgeteilt, dass der Schutz des Eisernen Tor-Kanals und der dortigen Treidelbahn nicht ausreicht, um die Anlagen gegebenenfalls vor einem Angriff von Saboteuren zu bewahren, da die dort eingesetzten deutschen Kräfte nicht in der Lage sind, die Höhenzüge am Eisernen Tor-Kanal ständig besetzt zu halten. Ich wäre für umgehende Prüfung dankbar, da der Verkehr durch den Eisernen Tor-Kanal kriegswirtschaftlich besonders wichtig ist.

Neubacher

von Killinger

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 40, T 77—603, c. 1787470; Oberkommando der Wehrmacht, Wehrwirtschafts- und Rüstungsamt Wi/IC 4, 65.

Telegramă

București, 5 septembrie 1941, ora 19,30

Sosire: 5 septembrie 1941, ora 20,35

Nr. 2845, din 1 septembrie 1941

Urgent

Din cercurile de navigație de pe Dunăre am fost informat că apărarea zonei Porțile de Fier și a sistemului de tractare a navelor nu este suficientă pentru a proteja instalațiile în cazul unui atac al sabotorilor, deoarece forțele germane amplasate acolo nu sunt în stare să mențină în permanentă sub ocupație zona muntoasă de la Porțile de Fier. Văș fi foarte recunoscător pentru o examinare urgentă a situației, deoarece traficul în zona Porțile de Fier este deosebit de important pentru economia de război.

Neubacher

von Killinger

224

1941 septembrie 6. **Platforma-program a C.C. al P.C.R., intitulată Lupta poporului român pentru libertate și independență națională, în care este fundamentată linia politică și strategică a P.C.R. în vederea răsturnării dictaturii antonesciene și scoaterii țării din războiul hitlerist.**

Lupta poporului român pentru libertate și independență națională.
Sarcinile Partidului Comunist din România

Partidul Comunist din România la începutul războiului
criminal antisovietic

În timpul celui de-al doilea război imperialist, partidul nostru, avangarda poporului muncitor din România, a fost singurul partid care a dus luptă pentru păstrarea păcii și independenței poporului român, împotriva puterilor impe-

rialiste în război, pentru o politică de bună vecinătate și amicitie cu Uniunea Sovietică, a cărei politică consecventă de pace ar fi putut să garanteze pacea și independența poporului român. [...]

Comitetul Central al partidului nostru a lansat la începutul războiului ¹ un MANIFEST în care a demascat agresiunea singeroasă a fascismului german și a slugilor sale împotriva Uniunii Sovietice. El a arătat că Uniunea Sovietică și eroica Armată Roșie duc războiul pentru apărarea libertății poporului sovietic și a tuturor popoarelor subjugate. El a chemat poporul român la luptă pentru victoria Armatei Roșii, pentru alungarea ocupanților fasciști din țară, împotriva slugilor fasciste ale imperialismului german, pentru FRONTUL UNIC DE LUPTĂ al poporului român împotriva stăpînilor fasciști și pentru libertatea și independența națională.

Comitetul Central al partidului nostru a elaborat la începutul lunii iulie CIRCULARA ² către membrii partidului, asupra sarcinilor istorice ale partidului nostru, în legătură cu războiul banditesc al fascismului german împotriva Uniunii Sovietice. După o analiză a războiului criminal antisovietic, Comitetul Central a spus în circulară:

„Războiul tălhăresc al bandiților fasciști dezlănțuit împotriva Uniunii Sovietice, nu este numai războiul drept al poporului sovietic pentru libertatea și existența sa. Este vorba despre libertatea sau sclavia tuturor popoarelor din Europa și lumea întreagă. Este în joc și viața sau moartea poporului român, cotropit de banda singeroasă fascistă din Germania și aruncat în acest măcel nimicitor“.

Sarcina și răspunderea istorică a Partidului Comunist din România față de poporul român constă în organizarea în România a luptei alături de marele popor sovietic și celealte popoare cotropite, pentru zdrobirea fascismului singeros german, a slugilor sale din toate țările, pentru alungarea ocupanților germani din România, pentru doborârea bandei de trădători de la cîrma țării în frunte cu generalul Antonescu, pentru eliberarea țării de sub jugul singeros german, pentru victoria Uniunii Sovietice, pentru România liberă și independentă. C.C. a pus, ca sarcină principală, lupta pentru realizarea frontului unic național al poporului român împotriva fascismului german și a clicii sale de trădători din țară.

Comitetul Central lansează lozincile concrete ale sabotajului și ale luptei de partizani în cel de-al doilea Manifest al său de la sfîrșitul lunii iulie. La începutul lunii august Comitetul Central a elaborat un nou document asupra formării „Frontului Unic al popoarelor iubitoare de libertate, împotriva fascismului german”. Comitetul Central al partidului a arătat:

„În urma acordului dintre Uniunea Sovietică și Anglia și mai pe urmă în urma acordului între Uniunea Sovietică și Cehoslovacia și Polonia, țări aliate României și trădate de slugile lui Hitler, s-a deschis și în România drumul larg spre realizarea unui singur front unic de luptă, al poporului întreg, împotriva ocupanților fasciști. Toți prietenii Angliei (conducătorii național-țărăniști, liberali și social-democrați) se pot uni și trebuie să se unească cu toți aceia care au luptat, pînă la atacul banditesc antisovietic al lui Hitler, pentru apărarea păcii și independenței țării, față de ambele tabere imperialiste“.

¹ Este vorba de atacarea Uniunii Sovietice la 22 iunie 1941.

² Vezi documentul 8 iulie 1941.

„Astăzi — arată în continuare Comitetul Central — ei trebuie să lupte umăr la umăr cu comuniștii, pentru unirea și ridicarea întregului popor român la lupta de dezrobire națională și patriotică, împotriva Germaniei hitleriste și a bandei trădătorilor de țară în frunte cu generalul Antonescu”.

„Ei trebuie să lupte pentru crearea Frontului Unic Național al poporului român, împotriva fascismului german și a slugilor sale. Astfel, România trebuie să se încadreze în lupta gigantică a Uniunii Sovietice, a țărilor democratice și a popoarelor subjugate, pentru zdrobirea fascismului german, dușmanul de moarte al întregii omeniri, pentru libertatea și independența națională”.

În urma nivelului scăzut politic și teoretic al cadrelor partidului, activiștii noștri au făcut greșeli în legătură cu declanșarea mișească a agresiunii criminale a fascismului german contra Uniunii Sovietice. Activiștii noștri n-au pricpeput schimbarea fundamentală ce s-a produs în regruparea forțelor internaționale.

[...]

În urma schimbării caracterului războiului și a regrupării forțelor se schimbă și linia noastră tactică:

a. Lupta pentru nimicirea fascismului german și a lacheilor săi, pentru victoria Uniunii Sovietice și a aliaților săi, trebuie să ia locul „luptei împotriva războiului imperialist” și „pentru pace”, împotriva „ambelor tabere imperialiste”.

b. Frontul unic al popoarelor pentru zdrobirea fascismului german — în locul „frontului unic de jos al celor ce muncesc, contra războiului imperialist și pentru pace”.

c. Frontul Unic Național al întregului popor român, pentru alungarea și zdrobirea ocupanților fasciști germani și a lacheilor lor, pentru libertatea și independența țării — în locul „frontului unic popular de jos împotriva ambelor blocuri imperialiste” —, a înrobirii țării noastre de către Germania imperialistă, pentru pace și independență națională a poporului român.

5. Sarcinile Partidului Comunist din România

 Comitetul Central al Partidului Comunist din România subliniază din nou, pentru membrii partidului, sarcina și răspunderea istorică a comuniștilor față de poporul român, formulată în CIRCULARA sa din 8 iulie:

„Sarcina și răspunderea istorică a Partidului Comunist din România față de poporul român constă în organizarea luptei din România, alături de marele popor sovietic și celealte popoare cotropite, pentru zdrobirea fascismului singeros german, a slugilor sale din toate țările, pentru alungarea ocupanților fasciști din România, pentru doborârea bandei de trădători de la cîrma țării în frunte cu generalul Antonescu, pentru eliberarea țării de sub jugul singeros german, pentru victoria Uniunii Sovietice, pentru România liberă și independentă”.

În interesul acestei lupte a lansat Comitetul Central lozinca creării „FRONTULUI UNIC NAȚIONAL al poporului român împotriva ocupanților fasciști și a clicii militaro-fasciste în frunte cu trădătorul Antonescu”. În interesul creării Frontului Unic Național, Comitetul Central al Partidului Comunist din România propune următoarea PLATFORMĂ:

1. Încetarea războiului contra Uniunii Sovietice. Pace și luptă comună cu Uniunea Sovietică, Anglia, Polonia, Iugoslavia, Cehoslovacia, cu țările demo-

cratice și cu toate popoarele iubitoare de libertate, împotriva hitlerismului cotropitor.

2. Oprirea producției de război, a transporturilor de trupe, arme și muniții pentru războiul lui Hitler. Alungarea din țară a ocupanților hitleriști. Recucerirea libertății și independenței naționale a României.

3. Răsturnarea guvernului și regimului militaro-hitlerist, trădător de țară, în frunte cu Antonescu, sluga lui Hitler. Pentru un guvern al independenței naționale, format din reprezentanții tuturor forțelor patriotice.

4. Împotriva dictatului hitlerist de la Viena asupra Ardealului, pentru eliberarea popoarelor din Ardeal de sub jugul lui Hitler, pentru libertatea lor națională.

[...]

6. Împotriva terorii singeroase. Încetarea împușcărilor în masă. Amnistie generală, politică, militară și agrară. Desființarea lagărelor de concentrare și de muncă. Arestarea și pedepsirea vinovaților trădători de țară care au aruncat poporul român în război pentru Germania hitleristă.

7. Împotriva oricărei forme de asuprare. Deplină libertate de asociație, presă și organizare. Restabilirea drepturilor și libertăților cetățenești și democratice.

8. Îmbunătățirea temeinică economică, culturală și sanitară a situației maselor ce muncesc. Asigurarea hranei poporului, prin oprirea exportului în Germania fascistă, a rechizițiilor și cumpărăturilor pentru armatele lui Hitler. Reducerea radicală a impozitelor. Restituirea bunurilor rechiziționate, despăgubirea completă de către stat a pierderilor și stricăciunilor cauzate. Ajutor suficient de către stat și comună, pentru șomeri, familiile mobilizaților, invalidilor, văduvelor și orfanilor de război.

Partidul Comunist din România propune lupta comună a tuturor partidelor, grupărilor, persoanelor politice și tuturor patrioților români pentru realizarea FRONTULUI UNIC NAȚIONAL al poporului român contra ocupanților hitleriști și a slugilor lor trădătoare din țară, pentru cucerirea cerințelor din PLATFORMĂ, care sint cerințele cele mai arzătoare și comune ale poporului român.

Partidul Comunist din România e gata să colaboreze cu toate partidele, grupările, persoanele politice și cu toți patrioții români pentru realizarea oricărei revendicări din PLATFORMĂ, punind ca singurul criteriu al colaborării: atitudinea față de ocupanții hitleriști, de slugile lor trădătoare de țară și de războiul criminal contra Uniunii Soviețice.

Circulara Comitetului Central din 8 iulie subliniază importanța realizării unității de luptă și a Frontului unic al clasei muncitoare, ca bază a FRONTULUI UNIC NAȚIONAL împotriva fascismului contropitor și pentru eliberarea națională a poporului român. Comuniștii trebuie să lucreze la crearea Frontului unic al clasei muncitoare în întreprinderi cu muncitorii social-democrați, național-țăraniști, gardiști și fără de partid. Însă în același timp trebuie realizat Frontul unic și cu Partidul Social-Democrat, cu conducătorii săi centrali și locali, împotriva fascismului, dușmanul comun.

Toți membrii partidului nostru, simpatizanții lui și toți patrioții iubitori ai libertății și independenței poporului român trebuie să aducă la cunoștința maselor PLATFORMA în uzine, birouri, cartiere, la vecini, în sate și peste tot pentru Frontul Unic Național al poporului român și pentru realizarea cerințelor cuprinse în PLATFORMĂ.

Comuniștii trebuie să lege popularizarea PLATFORMEI cu popularizarea tradițiilor de luptă pentru dezrobirea poporului român — împotriva imperialismului german din veacurile 17, 18 și 19 și din timpul războiului din 1916—1918.

Comuniștii trebuie să lege popularizarea PLATFORMEI cu campania pentru popularizarea Uniunii Sovietice, a popoarelor sovietice și a eroicei Armate Roșii, care prin jertfe enorme duc războiul împotriva hoardelor fasciste, nu numai pentru apărarea patriei sovietice și a cuceririlor grandioase ale socialismului, ci și pentru salvarea libertăților tuturor popoarelor, a culturii și civilizației omenești, de robia și barbaria fascistă.

Puternica Uniune Sovietică, ducînd războiul împotriva sîngerousului fascism german, duce războiul pentru zdrobirea ocupanților fasciști din țară, pentru eliberarea poporului român de sub jugul ocupației hitleriste, pentru libertatea și independența națională a poporului român.

Comuniștii trebuie să popularizeze Frontul unic al tuturor popoarelor iubitoare de libertate în frunte cu Uniunea Sovietică, împotriva fascismului german și aliaților săi, pentru salvarea omenirii.

Comuniștii, în interesul Frontului Unic Național, pentru zdrobirea fascismului cotropitor, pentru cucerirea drepturilor și libertăților democratice și cetățenești, a independenței poporului român, renunță la orice lozinci sau acțiune care ar putea să-i DESPARTĂ de celelalte partide și grupări politice care sunt pentru dezrobirea națională a poporului român. Însă ei nu renunță la programul lor, la propagarea programului lor și a lozincilor finale. Cu distrugerea tiraniei hitleriste nu încetează nici exploatarea și asuprirea celor ce muncesc, nici crizele, nici războaiele. Sistemul capitalismului monopolist, imperialismul, care se bazează pe asuprirea și exploatarea maselor ce muncesc și a popoarelor subjugate, renaște crizele și războaiele.

Partidul nostru trebuie să lege popularizarea PLATFORMEI cu propagarea cuceririlor grandioase ale popoarelor sovietice, cu superioritatea sistemului socialist asupra sistemului capitalist — și să arate maselor că singurul drum pentru salvarea lor definitivă de criză și războaie, de orice exploatare și asuprire e drumul muncitorilor și țăranilor din Rusia, al Marii Revoluții Socialiste din octombrie 1917. Însă drumul acesta e încă acum de fascismul sîngeros. Numai zdrobirea tiraniei fasciste va deschide calea eliberării definitive a omenirii de orice exploatare și asuprire. Comitetul Central subliniază, pentru membrii săi, lupta concretă împotriva hoardelor hitleriste, prin sabotaj și lupta de partizani.

Împiedicarea producției de război, a transportului de muniții, arme și armate pentru asupritorii sîngerăși ai poporului român, pentru războiul lui Hitler, lupta cu arma în mînă împotriva armatei lui Hitler e datoria fiecărui patriot român care iubește libertatea și independența poporului român. Sabotajul și luptele de partizani ale poporului român grăbesc zdrobirea ocupanților hitleriști și eliberarea țării.

Comunicatele Gestapoului, date prin trădătorul Antonescu, pentru asasinarea oamenilor nevinovați și lipsiți de orice apărare nu vor opri lupta poporului român, lupta eroică a celor mai buni fii ai săi, patrioti adeverăți, împotriva călăilor hitleriști. Cu atît mai puțin se intimidează comuniștii, cei mai buni fii ai poporului român. Ei vor mobiliza masele pentru apărarea vieții

celor amenințați de ocupanții hitleriști și de banda singeroase a lui Hitler din țară.

Comitetul Central al Partidului Comunist din România consideră ca una din sarcinile sale principale organizarea luptei tineretului, care a fost prefăcut în carne de tun pentru fascismul singeros pe cîmpurile de război — și în robi exploatați și asupriți în dosul frontului. Partidul nostru trebuie să dea tot ajutorul Uniunii Tineretului Comunist, pentru organizarea maselor tinerești la luptă pentru zdrobirea călăilor fasciști ai tineretului, pentru cucerirea drep-tului la muncă, cultură, libertate națională și o viață fericită a poporului român și a tineretului popoarelor conlocuitoare din țară.

Partidul nostru trebuie să ajute U.T.C. să-și învingă lipsurile și slăbi-ciunile, pentru transformarea ei într-o organizație puternică de masă, care va fi în stare să-și îndeplinească sarcinile.

Partidul nostru trebuie să dea cea mai mare atenție organizării luptei femeilor împotriva hitlerismului singeros, care le-a răpit bărbații, copiii și frații.

Comuniștii trebuie să organizeze lupta femeilor pentru preocuparea hranei copiilor lor, împotriva jefuirii și asupririi lor în uzine, birouri, cartiere și la sate, pentru împiedicare producției de război, pentru oprirea trimitei bărba-tilor, fraților și copiilor lor împotriva poporului sovietic în interesul fascismului german, pentru apărarea căminului, culturii și civilizației de barbarie fascistă. Femeile române trebuie să aibă și vor avea un rol de frunte în organizația FRONTULUI UNIC NAȚIONAL al poporului român. Împreună cu eroicele femei ale Uniunii Sovietice și ale tuturor popoarelor iubitoare de libe-rte, femeile române trebuie să ia parte la lupta împotriva hitlerismului singe-ros, pentru o viață liberă și fericită a poporului și a copiilor lor.

Partidul nostru trebuie să dea atenția cea mai mare pentru mobilizarea întregului popor, pentru apărarea victimelor fascismului singeros, pentru organizarea solidarității maselor largi cu luptătorii eroici, care au căzut jertfă luptei pentru interesele poporului, împotriva ocupanților fasciști și a războiului criminal antisovietic.

Partidul nostru trebuie să dea tot sprijinul organizațiilor de apărare antifascistă, ca să învingă slăbiciunile lor cauzate de loviturile terorii și să se transforme în organizații puternice de mase, care vor organiza cu succes lupta maselor populare împotriva terorii hitleriste, pentru apărarea și ajuto-rarea tuturor victimelor fascismului singeros și războinic.

Comitetul Central al
Partidului Comunist din România

6 septembrie 1941

■ Arhiva Institutului de Studii Iсторice și Social Politice de pe lingă C.C. al P.C.R., colecția Ab XXV-2; *Documente din istoria Partidului Comunist din România*, ediția 11-a, Editura pentru Literatură Politică, București 1953, p. 340—351; Colonel dr. Ilie Căușescu (coordonator), *Documente privind activitatea P.C.R., în armată 1921—1944*, Editura Militară, București, 1974, p. 155—160; Ioan Scurtu (coordonator), *Istoria României între anii 1918—1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 421—426.

1941 septembrie 9, Bucureşti. Raport al ambasadorului Ungariei la Bucureşti Nagy László, cu privire la situația internă a României, starea de spirit anti-războinică, opoziția față de participarea la război și hotărirea de a se acționa pentru eliberarea părții de nord-vest a Transilvaniei.

M. kir. követség
Bucarest
131/pol. szám
1941

Bukarest, 1941. szeptember 9-én
Tárgy: A romániai belpolitikai helyzet

A romániai belpolitikai helyzet egyre jobban bonyolódik és a kormánynak súlyos nehézségei támadtak. Az elégedetlenség minden tekintetben megnyilvánul és egyenesen a kormány elfen irányul.

A mult hó 23-án Antonescu tábornok hivatalos közleményben jelentette be, hogy Odessa eleste már csak percek kérdése, de Odessa még ma is orosz kézen van. A román hadsereggel Odessa körüli vesztesége igen nagy, amit a kormány bármennyire is igyekszik titkolni, még sem sikerül. Az elégedetlenséget Antonescu kitüntése és marsalli rangra való emelése nem csökkentette, mert a köztudatba gyökeret vert az a valóság, hogy ezekért a románság tuláságos nagy árat fizetett.

A napról napra fokozódó drágaság főleg a hivatalnoki karban és a munkáság körében fokozza az elégedetlenséget, a fixfizetéses emberek számára a megélhetés megoldhatatlan problemává vált. A lei feltartoztatthatatlanul megindult az infláció felé, Romániát a teljes gazdasági és pénzügyi csödöttől már csak egy lépés választja el.

A közvélemény már nyíltan hangoztatja, hogy a román hadsereget ki kell vonni a keleti frontról, meg kell kimélni a további véráldozattól s inkább Erdély visszaszerzése érdekében kell az erőt tartalékolni. Főleg Maniu és a körülötte csoporthoz tartozó erdélyiek ezen álláspont nyílt hirdetői, azonban, hogy Antonescu — minden bizonnal német nyomásra — nincs ezen a véleményen és a harc további folytatása mellett van, az kitünik Antonescunak a román néphez szeptember 5-én intézett proklamációjából.

A kormány rózsásnak egyáltalán nem mondható helyzetét még jobban megnehezíti a Vasgárda ujabb földalatti fokozott tevékenysége. Hiába hangozta Killinger Manfred báró, bukaresti német követ, hogy Vasgárda Romániában már nem létezik, mert a valóság ellen mond neki. A kormány egyéves uralmának évfordulója alkalmából az ország majdnem minden nagyobb városába katonai erőket vontak össze, mert féltek egy vasgárdista akció nyílt kirobbanásától.

Az indokolt e elégedetlenséget szítják még a régi rendszer volt politikai vezetői is (Bratianu György, Vajda Sándor, de első helyen Maniu Gyula) és az elégedetlenséget mint alkalmas fegyvert forgatják igen ügyesen a kormány, de főleg Antonescu ellen. Maniu nyíltan hangoztatja, hogy Romániának nincs szüksége kelet felé történő terjeszkedésre, Erdély visszaszerzése kell a cél legyen.

A németek mindenek dacára tartják Antonescu, de csak azon egyszerű oknál fogva, mert nincs kit a helyére állítani.

A német győzelembe vetett hit mát megingott és Antonescu állítólag már arra az esetre is megtette a biztosító intézkedéset, ha nem a német fegyverek győznének. Erré az esetre utódául Dragalina tábornokot jelölte ki, akinek nyugati — jobban mondva angol orientációja közismert.

A kormány az egyre növekedő e éledeletlenség levezetésére a féktelen magyarellenes izgatásban remél alkalmas eszközt és Erdély kérdését villogtatja meg a közvélemény előtt, amin természetesen főleg az erdélyi mene-kültek kapnak.

Az Ardealul című hetilap legfrissebb száma a határtalan magyargyalázás és magyarellenes izgatás jegyében jefent meg, természetesen a kormány tudtával és beleegyezésével, tekintve a szigotu cenzurarendszert.

Nagy
m. kir. követ

■ Arhivele Statului București, colectia Microfilme R. P. Ungară r. 54, c. 337–339; Magyar Országos Levéltár. Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Külügyminisztériumi levéltár. Külügyminisztérium K 63, Politikai osztály általános iratai. 1941-27/1 tétele.

Ambasada regală ungara
București
Nr. 131/pol.
1941

București, 1941 septembrie 9
Obiect: situația politică internă a României

Situația politică internă a României se complică într-o anumită măsură, iar guvernul are de înfruntațat mari greutăți. Nemulțumirile se manifestă în toate privințele și se îndreaptă nemijlocit împotriva guvernului.

În ziua de 23 a lunii trecute, generalul Antonescu a afirmat într-o declarație oficială: căderea Odessei este o chestiune de numai cîteva minute — dar Odessa se mai află și acum în mîinile rușilor. Pierderile armatei române în regiunea Odessa sunt foarte mari, lucru pe care guvernul, deși s-a străduit, nu a reușit să-l țină în secret. Nemulțumirile nu au fost atenuate de decorația lui Antonescu și înaintarea lui la gradul de mareșal, deoarece în cîstea generală s-a înrădăcinat faptul real că pentru acestea români au plătit un preț prea scump.

Scumpetea, care crește zi de zi, sporește nemulțumirile, îndeosebi în rîndurile funcționarilor și muncitorilor iar pentru cei cu salarii fixe viața a devenit o problemă de nerezolvat. Leul a pornit fără oprire spre inflație, România se află la un pas de catastrofa economică și financiară.

Opinia publică cere deja în mod deschis retragerea armatei române de pe frontul din Răsărit, căci ea trebuie să fie ferită de noi vârsări de singe, iar forțele trebuie să păstreze îndeosebi pentru recucerirea Transilvaniei. Acest punct de vedere este susținut deschis, îndeosebi de către Maniu și de ardeleanii din jurul său; dar faptul că Antonescu — cu siguranță ca urmare a presiunii germane — nu este de aceeași părere și se menține pe poziția continuării luptei, reiese din Proclamația adresată de Antonescu către poporul român la 5 septembrie.

Situația de loc trandafirie a guvernului este și mai mult îngreunată de activitatea intensă clandestină desfășurată recent de Garda de fier. Realitatea infirmă declarația baronului Manfred Killinger, ambasadorul german

la București, că în România nu mai există Garda de fier. Cu ocazia aniversării unui an de guvernare au fost concentrate, de frica izbucnirii unei acțiuni deschise a Gărzii de fier, forțe militare aproape în toate orașele mai mari

Nemulțumirile justificate sunt alimentate și de foștii conducători politici ai regimului vechi (Gheorghe Brătianu, Alexandru Vaida și în primul rînd de Iuliu Maniu), iar aceste nemulțumiri sunt folosite cu multă pricepere, ca o armă eficace împotriva guvernului, dar îndeosebi a lui Antonescu. Maniu declară deschis că România nu are nevoie să se extindă spre Răsărit, scopul trebuie să fie recucerirea Transilvaniei.

În pofida acestora, germanii îl susțin pe Antonescu chiar pentru simplul fapt că nu au pe cine să pună în locul lui.

Credința în victoria germană s-a clintit și, după cît se pare Antonescu, a luat deja măsuri de asigurare în cazul în care armatele germane nu obțin victoria. În acest scop l-a numit ca succesor pe generalul Dragalina, care este cunoscut pentru orientarea sa prooccidentală — mai precis proengleză.

Pentru a stăvili nemulțumirea crescindă, guvernul speră într-o ieșire corespunzătoare prin agitația neînfrînată antimaghiară și agită problema Transilvaniei în fața opiniei publice, ceea ce firește este mai ales pe placul refugiaților ardeleni.

Numărul cel mai recent al săptămînalului intitulat „Ardealul“ a apărut sub egida injuriilor și a atitudinii nemărginite antimaghiare, desigur cu știrea și aprobarea guvernului, avîndu-se în vedere sistemul sever de cenzuă.

Nagy
ambasador regal ungar

226

1941 septembrie 12. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la manifestele lansate la Sibiu (fabrica de mașini „Rieger Andreas“) și la București (manifestul intitulat Către toți muncitorii, muncitoarele și tinerii din fabrica Vulcan).

Comunismul

La Fabrica de mașini și vagoane Vulcan din București și la Fabrica de mașini „Rieger Andreas“ din Sibiu au fost lansate manifeste împotriva războiului și a împrumutului reîntregirii.

(Marele Stat Major)

Organizația comunistă din Capitală a lansat un manifest „Către toți muncitorii, muncitoarele și tinerii din fabrica Vulcan“ prin care îi îndeamnă

să manifesteze și să ceară mărirea salariilor, aprovizionarea cu alimente, opt ore de lucru pe zi și încetarea amenzilor.

Autoritățile cercetează.

(Direcția Generală a Poliției)

Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 96.

227

1941 septembrie 15. Notă a organelor de Siguranță prin care informează despre noi instrucțiuni date de Partidul Comunist privind recrutarea de membri de partid, intensificarea acțiunii de ajutorare a detinuților etc.

S.S.I.

15 septembrie 1941

Notă
Noi instrucțiuni date de Partidul Comunist

Apreciind dificultățile pe care le întâmpină mișcarea comunistă din cauza descompunerii¹ cadrelor sale, prin arestările și internărilor în lagăr efectuate în ultimul timp, Partidul Comunist a dat recent organelor subordonate o serie de noi instrucțiuni prin care le cere să înceapă imediat acțiunea de recrutare a unor noi elemente de partid, în special din rândurile muncitorilor din întreprinderile industriale.

Totodată, conștiente de potențialul pe care îl reprezintă încă pentru mișcare elementele comuniste deținute care să lipsească de mijloace materiale, cercurile conducătoare comuniste au cerut de asemenea intensificarea acțiunii de ajutorare, obligând pe fiecare membru de partid să-și dea o parte din puținul pe care-l cîștigă, în bani, alimente sau îmbrăcăminte, pentru a veni în ajutorul acestora.

În acest sens, Partidul Comunist recomandă membrilor săi care intenționează să doneze lucruri de o valoare mai mare, să recurgă la sistemul unor bilete de loterie, pe care să le plaseze în rîndurile lucrătorilor din întreprindere în care lucrează, iar sumele realizate să fie depuse la Ajutorul Roșu.

Sursă serioasă

Însemnare marginală:

16/IX

S-a dat în copie la
Grupa a II-a spre știință

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Internă, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2/1941, f. 165.

¹ Descompletării, ca urmare a arestărilor.

1941 septembie 18. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Extras referitor la răspândirea unui manifest antirăzboinic prin care se susține Frontul unic muncitoresc.

S-a răspândit un manifest semnat „un grup de muncitori” și îndreptat împotriva războiului și a scumpelei. Războiul nostru alături de Germania nu este recunoscut ca „național” și „sfînt” întrucât ne-am dus „peste Nistru, în loc să eliberăm cele 2 milioane de români subjugăți și maltratați de grofi unguri”. Califică războiul ca fiind al bancherilor și boierilor. Protestează contra obligațiunii de a subscrise la împrumut.

Îndeamnă pe muncitori să ceară mărirea salariilor pînă la 300% pentru cei căsătoriți, cu copii și cer să li se facă dreptate fiindcă nu vor să moară de foame.

Aclamă „Frontul unic al tuturor muncitorilor în luptă pentru pîine, pace și independență națională”.

(Direcția Generală a Poliției)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 99 – 100.

1941 septembrie 24. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Fragment referitor la răspândirea în București a unui manifest comunista intitulat Apel către intelectualii români.

Președinția Consiliului de Miniștri
Serviciul Central de Informații

Buletin de informații
din 24 septembrie 1941, ora 20

În noaptea de 22–23 septembrie pe mai multe străzi din București s-a aruncat prin curți un manifest comunista intitulat: *Apel către intelectualii români*.

Prin acest manifest se preconizează înființarea unui Front Unic Național, care să lupte împotriva Germaniei, și se îndeamnă muncitorimea la sabotarea industriei de război.

Se urmăresc autorii.

(Prefectura Poliției Capitalei)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 101.

1941 septembrie 29. Extras din raportul Prefecturii Poliției Capitalei către Direcția Generală a Poliției prin care se semnalează răspindirea unor manifeste comuniste și arestări de comuniști în Capitală.

Prefectura Poliției Capitalei

29 septembrie 1941, ora 8

D.3.

Raportul zilei
II. MANIFESTE DE PROPAGANDĂ COMUNISTĂ

Comisariatul 29 poliție raportează că organele de supraveghere au găsit afișat pe un gard în dreptul casei cu nr. 385—386 din calea Rahovei un imprimat pe care stă scris următoarele lozinci comuniste:

6 septembrie înseamnă cedarea Ardealului, răpirea libertății naționale, ocupația militară germană, scumpele, foamete, sărăcie, război, 300 000 morți și răniți, exploatare singeroasă pentru Hitler, teroare, asasinate, închisori, lagăre.

CETĂȚENI! ÎN FRONT UNIC PATRIOTIC LA LUPTĂ CONTRA COTROPITORULUI HITLER! CONTRA ARMATEI GERMANE! CONTRA SCUMPEȚEI! CONTRA FASCISMULUI, PENTRU PACE IMEDIATĂ CU UNIUNEA SOVIETICĂ, PENTRU PINE și LIBERTATE! PENTRU GUVERN POPULAR!

III. COMUNIȘTI TRIMIȘI CURȚII MARTIALE

Azi au fost trimiși Curții Martiale București cu actele de anchetă numiții Niculescu Aurel, Catană Ilina, Constantin T. Constantin zis Constantinescu, Pera Vasile și Crisca Ion, toți lucrători la fabrica Țesătoriile Reunite din București, str. Spătaru Preda nr. 9, care au introdus în fabrică exemplare din manifestul comunist semnat: „un grup de muncitori”, l-au citit și răspândit muncitorilor, făcîndu-se culpabili la delictul de propagandă politică interzisă.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43, 1941, f. 102—103.

1941 septembrie 29. Raport al Marelui Cartier General adresat Armatei 3 prin care se comunică acțiunile întreprinse de membrii partidului comunist în rîndul armatei, precum și necesitatea luării de măsuri care să ducă la descoperirea comuniștilor care activează în armată.

Marele Cartier General

Secția 2

Biroul 2

Strict secret

Nr. 6694/B
29 septembrie 1941

Marele Cartier General
Secția 2
Către
Armata 3

Am onoarea a vă aduce la cunoștință:

Din informațiile pe care le deținem rezultă că partidul comunist clandestin, prin noile instrucțiuni date, a cerut membrilor săi:

a) să înceapă o intensă propagandă comunistă și antirăzboinică printre ostași înapoiați de pe front (răniți, în concediu, în diferite delegații etc.);
b) să convingă pe acești soldați că este în interesul lor ca războiul să se sfîrșească în cel mai scurt timp, în care scop ei au datoria de a curma continuarea lui prin tot felul de acte de sabotaj; [...]

d) să caute a ciștiga cât mai mulți ostași pentru cauza comunistă, organizând cu ei în sînul armatei celule cărora să li se încredințeze misiuni precise de propagandă, sabotaj și legătură conspirativă cu elementele comuniste din afară.

Vă rugăm să binevoiți a dispune urgente măsuri de supraveghere pentru evitarea acestei propagande și identificarea clementelor comuniste din comandamentele, serviciile și unitățile în subordine.

Subșeful Marelui Cartier General,

General

BN. Pălăngeanu

Şeful Secției 2,
colonel
R. Dinulscu

Comunicat:

Pînă la brigadă mixtă inclusiv.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 3, dosar nr. 23, f. 215.

232

1941 octombrie 1. Fragment din sinteza contrainformativă a Armatei 3 privind natura activităților desfășurate de partidul comunist.

Armata 3
Secția 2
Nr. 25 611/8 octombrie 1941

Sinteza bilunară nr. 7 asupra fenomenelor mai importante produse în națiune și armată

1 octombrie 1941

Activitatea comunistă

1. Natura manifestărilor

Organizațiile comuniste au primit instrucțiuni ca în propaganda desfășurată printre muncitori să se lanseze formula creării „frontului unic muncitoresc, pentru salvagardarea intereselor clasei muncitoare“.

312

Conducerea partidului a mai hotărît să lanseze material de propagandă prin echipe formate din sînul fiecărei organizații raionale și să intensifice acțiunea de organizare a muncitorimii în celule și nuclee comuniste. Urmează a se arăta muncitorilor că trupele roșii duc războiul în favoarea proletariatului din întreaga lume și că acest război nu urmărește decît uzura armatelor fasciste, aşa încît pierderile de teritoriu nu trebuie să impresioneze. Chiar dacă și celealte centre de rezistență ar cădea, Sovietele tot vor învinge. Pentru a capta adeziunea muncitorilor la manifestațiuni turbulente, comuniștii vor exploata în special insuficiența salariilor în raport cu standardul actual de viață și imposibilitatea în care se găsesc muncitorii de a se aproviziona cu leme de foc și articole alimentare pentru iarnă. Ei vor fi îndemnați să trimîtă memorii pe aceste teme. În ședințele celulelor membrei de partid trebuie să îndemnați la luptă revoluționară. De asemenea, trebuie să se întocmească tabele numerice cu membrii din întreprinderile industriale, să se înceapă acțiuni de sabotaj în întreprinderile de stat și particulare care lucrează pentru armată, precum și la calea ferată. Muncitorii său îndemnați să protesteze în cazul cînd li se vor face reîncriminări pentru împrumut. Pentru ca propaganda împotriva împrumutului și a continuării războiului să prindă și în pătura țărănească, să recomandă comuniștilor să folosească elementele care fac legătura cu țărănimicea ca de pilda: soldații ieși din spitale, precupeții, etc.

În ce privește acțiunile de sabotaj, comuniștii au primit instrucțiuni să-și procure prin orice mijloace cantitățile necesare de explozibile. Sînt vizate în acest scop în special depozitele de explozibile ale armatei. O încercare de sustragere de explozibil se pare că s-a și produs la Pirotehnia Armatei, unde s-a găsit o cantitate de pulbere dosită. În atelierele de focoase și de artillerie nr. 1 și 2, se găsește material explozibil care, din cauza lipsei de control, poate fi sustras cu ușurință. Partidul comunist a dat recente instrucțiuni prin care fiecare membru angajat în întreprinderile industriale este obligat să întocmească un raport asupra activității întreprinderii respective care să cuprindă: cantitățile de material greu fabricat; destinația materialului; date de ordin administrativ. Raportul asupra uzinelor Malaxa este cerut de urgență și trebuie să arate dacă în comisile germane care le vizitează sunt și militari; asupra căror secții de fabricație își îndreaptă aceștia atenția; date asupra producției de materiale de război, indicîndu-se și tipul lor și formula de fabricație.

S-au semnalat numeroși comuniști printre muncitorii unguri care lucrează la fabricile din Brașov, Deva, Petroșani, Reșița și Hunedoara. De asemenea, numeroși comuniști sîrbi din Banatul sîrbesc se refugiază pe teritoriul românesc. Cei mai mulți dintre ei cunosc limba română.

În cercurile legației germane se afirmă că ministrul Killinger intenționează să ceară dlui ministru Dănulescu crearea unui front al muncii românești, după modelul celui din Germania, pentru a se stăvili propaganda comunistă.

2. Metoda de lucru

Este cea cunoscută. De remarcat încercarea de contact cu pătura țărănească

3. Zona de influență maximă

Pe tot cuprinsul țării, în special printre muncitori.

4. Obiectul activității

Producerea unei cît mai mari confuzii interne și ajutorarea pe cît posibil a Rusiei Sovietice.

5. Cauze

Nemulțumirile muncitorilor și conflictul cu Rusia Sovietică

6. Efecte

Unele acte de sabotaj

7. Măsuri de luat

Mișcarea comunistă de la noi ar putea fi înălțatată complet dacă s-ar rezolva justele revendicări ale muncitorilor cu privire la salarizare și aprovisionare printr-o lege aplicabilă întregii țări. Procedura Ministerului Muncii de rezolvarea diferendelor dintre patroni și muncitori este extrem de greoaie și nu face decît să zdruncine încrederea muncitorilor în administrația statului.

Crearea unui front al muncii românești, după modelul celui din Germania, pentru a stăvili activitatea comunistă.

Dispozițiuni la toate instituțiile unde se găsesc explozibile de a fi păzite cu grijă deosebită, deoarece comuniștii au hotărât recent să fie sustase pe orice cale.

D.O.

Colonel
Chirnoagă

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 3, dosar nr. 23, f. 173 – 175.

233

1941 octombrie 2. Extrase din decretul-lege privitor la regimul muncii pe timpul stării de război.

DECRET-LEGE
asupra regimului muncii în timp de război

Art. 1. Legiuirile privitoare la raporturile de muncă se modifică și completează, pe tot timpul stării de război în conformitate cu dispozițiunile prezantului decret-lege.

Art. 2. Concediile de odihnă, prevăzute de art. 49 și 89 din legea asupra contractelor de muncă din 5 aprilie 1929, cu modificările ulterioare, sunt suspendate.

Patronii sunt obligați totuși să plătească salariaților lor, funcționari particulari și lucrători, indemnizația prevăzută de art. 49 pentru concediile cuvenite dar suspendate. [...]

Art. 4. Durata de lucru va fi la întreprinderile industriale în care se lucrează continuu (cu trei echipe succesive) 8 ore pe zi, sau 56 ore pe săptămână; în celelalte întreprinderi industriale, durata normală de lucru este de 10 ore pe zi sau 60 ore săptămânal.

Comandanții militari de pe lîngă întreprinderile militarizate, îndrumătorii militari și directorii întreprinderilor militare de acord cu inspectorii de muncă, iar în ceea ce privește întreprinderile nemilitarizate, inspectorii de muncă pot acorda pe timp de cel mult 3 luni, autorizația de a se depăși

314

durată sus arătată a zilei de lucru pînă la maximum 12 ore pe zi sau 72 ore săptămînal. De asemenea, vor putea aproba lucru în zilele de duminică și sărbători legale, dacă necesitățile producției vor reclama acest lucru. [...]

Orele de lucru pierdute din cauza alarmelor se vor recupera prin orele lucrate peste orarul întreprinderii, fără ca totalul orelor lucrate să întreacă maximum duratei săptămînale de lucru arătate în alin. 1 și 2 de mai sus. [...]

Art. 6. Condiția de vîrstă prevăzută în art. 9 din legea pentru ocrotirea muncii minorilor și femeilor și durată muncii din 30 aprilie 1928, pentru băieți, se scade de la 18 ani la 16 ani.

Prin derogare de la dispozițiunile art. 15 din aceeași lege, femeile de la vîrstă de 18 ani pot fi întrebuințate la munca de noapte, cu excepția femeilor gravide sau a mamelor ai căror copii nu au împlinit etatea de 5 ani. Dispozițiunile prezentului articol nu se aplică în ceea ce privește munca în mine, care rămîne supusă regimului prevăzut de sus arătată lege.

Art. 7. [...] Soțiile patronilor meseriași mobilizați și văduvele de război ale meseriașilor patroni, precum și ascendenții și descendenții meseriașilor patroni căzuți pe cîmpul de luptă pot conduce atelierele aparținînd acestora fără a fi obligați să angajeze un meșter conducător.

Evreii de orice cetățenie nu beneficiază de dispozițiunile prezentului articol [...]

Art. 31. Sînt considerate crime de sabotaj și se pedepsesc cu temniță grea de 5–20 ani:

a) Orice încetare de lucru individuală sau colectivă, fără încuviințarea prealabilă a comandantului militar al întreprinderilor militarizate [...] sau directorul stabilimentului militar al armatei, iar în ce privește celelalte întreprinderi, fără încuviințarea prealabilă a inspectoratului de muncă [...]

b) distrugerea, deteriorarea, sustragerea, falsificarea fabricarea defecuoasă prin erori voite, manipulări sau manevrări frauduloase sau fără calitate, a mașinilor, a instalațiilor, a instrumentelor de lucru, materialelor, mărfurilor și produselor în total sau în parte, fie din partea salariaților, fie din partea patronilor.

Instigatorii la infracțiunile prevăzute și pedepsite conform prezentului articol se pedepsesc cu maximum prevăzut la acest articol [...]

Art. 33. — În caz cînd infracțiunea este comisă de o firmă socială, conducătorul efectiv al firmei, autor al măsurii care a dat naștere la încălcarea legii, se pedepsesc conform art. 31 și 32, iar firma soscotită separat, cu amendă de lei 50 000 pînă la 1 000 000 lei.

Art. 34. Constatarea infracțiunilor la dispozițiunile prezentului decret-lege se face de judecătorii de instrucție și procurorii civili sau militari, iar de inspectorii de muncă în asistența ofițerilor de poliție judiciară. [...]

■ „Monitorul oficial”, nr. 233, din 2 octombrie 1941, p. 5836–5839; Ioan Scurtu. (coordonator), *Istoria României între 1918–1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 171–172.

1941 octombrie 3. **Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Extras referitor la difuzarea Platformei-program intitulată Lupta poporului roman pentru libertate și independență națională.**

*Partidul Comunist din România a lansat o circulară intitulată *Lupta poporului roman pentru libertate și independență națională*¹ spre a fi citită și exploată² în ședințele conspirative de partid.*

Prin această circulară se critică regimul actual, se cere formarea frontului unic al clasei muncitorești și se dau instrucțiuni pentru acțiunea de sabotaj.

(Direcțiunea Generală a Poliției).

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 105 – 106.

1941 octombrie 22. **Manifest al C.C. al U.T.C. prin care tineretul din România este chemat să saboteze războiul și să se organizeze în vederea răsturnării dictaturii antonesciene.**

CĂTRE ÎNTREGUL TINERET DIN ROMÂNIA !

Tineri români !

Au trecut patru luni de cînd Hitler, cu ajutorul trădătorului de țară Antonescu, a aruncat tineretul român contra Uniunii Sovietice.

Fascismul german, după ce a subjugat și exploatat aproape toate națiunile Europei, după ce a furat pîinea, petroful și avutul poporului român, răpindu-i independența națională, a atacat în mod mișelesc popoarele pașnice din Uniunea Sovietică.

Gem națiunile Europei, gême tineretul românesc sub cizma barbară a imperialismului german.

Tineri români !

Zeci de mii de morminte se ridică în fața Odessei, în care zac părinții, frații și prietenii noștri. Tineretul român este sortit pieirii, iar văduvele, orfanii și invalidii rabdă durerea și mizeria.

Soldatul român, aruncat în primele focuri, mășincă ciorbă cu mămăligă, pe cînd armata lui Hitler se ghifituiște în țară cu untul și bunătățile pămîntului muncit în sudoarea frunții soților, copiilor și mamelor noastre.

Tineri rămași încă acasă, în uzine, fabrici și ogoare, la sate și pe băncile școlii, militarizați, se trudesc în cea mai neagră mizerie, sănt duși la „munca obștească” și premilitarie să muncească ca niște sclavi pentru războiul cotoritorilor germani.

¹ Este vorba de Platforma program din 6 septembrie 1941 a Comitetului Central al Partidului Comunist Român în care sunt stabilite sarcinile P.C.R. în vederea răsturnării dictaturii antonesciene și scoaterii țării din războiul hitlerist.

² Așa în original.

Lipsa de alimente, scumpetea, salariile mici dictate cu forța baionetelor provoacă foame, iar regimul de carceră în uzine și căminuri face viața tineretului muncitor insuportabilă.

Între timp temnițele și lagărele de concentrare sunt ticsite cu tineri muncitori, țărani și intelectuali care și-au ridicat vocea contra asupratorilor germani, pentru salvarea poporului român [...]

Tineri români!

Lupta alături de cotropitorii germani duce la trădarea libertății naționale a poporului român, duce la trădarea țării. Nu sprijiniți războiul contra Sovietelor, căci Armata Roșie, luptând pentru pământul și libertatea națională ale popoarelor din Rusia, luptă și pentru interesele naționale ale popoarelor din Rusia și Europa cotropite de imperialismul german.

Să urmăm exemplul mareș dat de tineretul din Soviete, Iugoslavia, Cehoslovacia, Franța, Belgia etc., care alături de vîrstnici au pornit în luptă înverșunată pentru eliberarea țărilor de sub jugul bandelor hitleriste. Iar eroica Armată Roșie a zdrobit mitul războiului fulger și printr-o rezistență dîrzhă și sistematică pregătește nimicirea armatei lui Hitler.

Tineri români!

Să urmăm pilda lor măreață!

Ceasul unirii a sosit! Toți acei care dorîți o Românie liberă și independentă, toți acei care vă iubiți poporul, toți dornici de pace, uniți-vă contra cotropitorilor germani și a slugilor lor din țară în frunte cu Antonescu. Uniți-vă, tineri români, fără deosebire de crez și nuanță politică. Tineri național-țărăniști, liberali, radical-țărăniști, social-democrați și cu comuniștii, cot la cot, porniți la luptă. [...]

Uniunea Tineretului Comunist din România face apel la unire și cheamă la luptă întregul tineret din România spre a realiza Frontul patriotic al tineretului român pentru izgonirea lăcustelor hitleriste din țară, pentru pacea și independența națională a poporului român.

Tineri muncitori!

În luptă de eliberare națională a tineretului român pe baza unității muncitorești trebuie să mergeți în frunte. Nu munciți pentru Hitler, împiedicați transporturile de război! Fiecare piesă de război stricată, fiecare oră de întirzire a materialului va aduce pacea pîinea și viața liberă.

Tineri soldați!

Dacă vreți pace grabnică, dacă vă este dor de casă, nu trageți în Armata Roșie, căci ea luptă contra dușmanului comun: cotropitorii germani. În loc de luptă contra Armatei Roșii, întoarceți baionetele contra fasciștilor germani și slugilor lor din țară.

Treceți cu arme și echipament de partea Armatei Roșii și, alături de ea, luptați pentru izgonirea fasciștilor germani din România. Cereți ca armata română să fie trimisă acasă, căci femeile, copiii și părinții voștri răbdă foamețea și reroarea Gestapoului.

Tineri de la sate!

Nici un bob de grâu să nu ajungă în mîna nemîilor sau a armatei. Formați grupuri de apărare a grînelor, împiedicați rechizitionarea vitelor și a căruțelor, ajutați părinții voștri ca să ascundă grînele, iar ce nu se poate feri de cotropitori, mai bine dați-le foc. Distrageți drumurile, podurile și calea ferată pe unde se duce pe front ce aveți mai scump pe această lume.

Studenti și elevi români!

Nu se revoltă conștiința voastră națională cînd vedeți că graiul românesc, cultura națională sînt în pericol?

Scolile, universitățile trebuie să devină focare de luptă pentru apărarea națională a tineretului român contra cotropitorilor fasciști și sluga lor Antonescu.

Tineri români!

În acest război se jertfește floarea tineretului nostru.

Luptați pentru încetarea acestui război, întoarceți armele contra cotropitorilor germani.

Luptați alături de Uniunea Sovetică, Anglia, America și celelalte popoare care luptă pentru distrugerea fascismului german, pentru libertatea națională.

Cereți ca armata română să fie adusă acasă de pe fronturi.

Luptați pentru scoaterea armatei hitleriste din țară, contra trădătorilor în frunte cu Antonescu, pentru libertatea și independența națională a poporului român.

Jos cotropitorii hitleriști germani!

Jos cu guvernul clictii trădătoare a lui Antonescu!

Trăiască Frontul patriotic al tineretului român!

Trăiască România liberă și independentă, România păcii și prosperității poporului!

Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist din România

■ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, fond 3, mapa 912; Coloneș
dr. Ilie Ceaușescu (coordonator), *Documente privind activitatea P.C.R. în armată, 1921–1944*,
Editura Militară, București, 1974, p. 162–164.

236

1941 octombrie 25. **Ordin al Chestiunii poliției Ploiești către Comisariatul de poliție Filipești prin care se comunică instrucțiunile date de P.C.R. cu privire la organizarea rezistenței antiantonesciene și antihitleriste.**

Chestura Poliției Ploiești
Biroul Siguranței

Nr. 10 056 S.

25 octombrie 1941

Către
Comisariatul de Poliție Filipești

Vi se înaintează mai jos în copie o notă informativă referitoare la noile instrucțiuni date de partidul comunist, pentru a dispune verificarea celor semnalate și măsuri în consecință, raportînd de rezultat.

Chestorul Municipiului Ploiești,
Maior
(indescifrabil)

Şeful Biroului de Siguranță,
(indescifrabil)

Copie

Noi instrucțiuni de la Partidul Comunist

Sesizat de o serie de rapoarte din partea organelor subordonate, prin care se arată că în ultimul timp masele muncitorești sînt din ce în ce mai

nemulțumite de politica României altături de Axă, ca și de continuarea războiului antisovietic, găsind în aceasta o nouă mișcare a Germaniei de asuprare a popoarelor libere din U.R.S.S., Partidul Comunist a dat organelor sale o serie de dispoziții cu privire la exploatarea tuturor nemulțumirilor care agită masele muncitorești.

În acest sens, conducerea comunistă urmărește să întrețină spiritul revoluționar în rândurile muncitorilor, pentru ca astfel să organizeze o rezistență serioasă împotriva operei de guvernare a actualului regim.

Astfel, dispozițiunile date prevăd ca temele care vor trebui exploataate de preferință să fie îndreptate împotriva acțiunii de refacere a țării prin împrumutul de întregire și a continuării războiului antibolșevic.

Prin această acțiune, cercurile conducătoare comuniste speră că la un moment dat vor putea îngreuna acțiunea de refacere internă a țării și că vor slăbi sprijinul pe care Reichul îl găsește în România. Totodată, prin instrucțiunile date partidul invită pe toți membrii săi să asculte cât mai mult emisiunile zilnice ale posturilor de radio Moscova și Londra, pentru ca din aceasta să-și poată da seama de linia ce trebuie urmată în acțiunea pe care fiecare membru de partid este obligat să-o desfășoare zilnic.

De asemenei, conducerea comunistă a informat cadrele că s-a hotărât să se continue cu editarea unui buletin de informație ilegal care, răspîndit în masele muncitorești, să le poată da posibilitatea de informare asupra mersului operațiunilor de pe teatrele de luptă.

■ Arhivele Statului județul Prahova, fond nr. 265, dosar nr. 15/1941, f. 9.

237

1941 octombrie 31. **Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri prin care se semnalează lansarea manifestului comunist intitulat Români, românce.**

Partidul comunist clandestin din Capitală a lansat un manifest subversiv intitulat ROMÂNI, ROMÂNCE și multiplicat la mașina de scris, pe hîrtie subțire.

Prin acest manifest:

a. *Se critică regimul actual, pentru că duce războiul contra popoarelor libere din Rusia Sovietică.*

b. *Se îndeamnă cetățenii de a forma — cu ocazia zilei de 7 Noiembrie (aniversarea revoluției roșii) — comitete ale Frontului unic național, atât în fabrici, pe străzi, pe ogoare, cât și pe front, care vor cere încetarea războiului contra U.R.S.S., alungarea cotropitorilor germani din țară, ajutoare pentru văduve, orfani și someri, libertatea întrunirilor și amnistie generală.*
Direcționea Generală a Poliției și Marele Cartier General

<indescifrabil>

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 108.

1941 noiembrie 1. Fragment din nota Prefecturii Poliției Capitalei prin care se semnalează arestarea a trei membri din Comitetul local al P.C.R. Sectorul II Negru.

Prefectura Poliției Capitalei

1 noiembrie 1941
ora 8

Descoperirea organizației comuniste

Serviciul poliției siguranței, urmărind acțiunea comunistă în Capitală în legătură cu răspindirea ultimelor manifeste, a arestat astă-noapte trei membri din Comitetul local al Sectorului II Negru asupra căror s-au găsit manifeste, etichete de propagandă cu lozinci comuniști contra războiului și ilustrații în acest scop, precum și placă de imprimare a etichetelor.

Se anexează un exemplar din aceste imprimate cu mențiunea că cercetările sunt în continuare pentru descoperirea întregului aparat comunist de tipărire, multiplicare și colportare.

Comunicat celor în drept.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10 dosar nr. 2/1941, f. 211.

1941 noiembrie 1—3. Manifest comunist intitulat **Tineri, muncitori, țărani și intelectuali ! Tovarăși și tovarășe ! semnat de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist , în care se susține necesitatea făuririi Frontului unic patriotic al tineretului român.**

Proletari din toate țările, uniți-vă

Tineri, muncitori, țărani și intelectuali ! Tovarăși și tovarășe !

[...].
Tineri Români !

Zia de 7 Noiembrie 1941 găsește tineretul român singărind în război, sub călcăiul cismei fascismului german. E scumpe, lipsă de alimente, foame și mizerie și asuprire națională. Cotropitorii germani poruncesc în România,

¹ În buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri la 5 noiembrie 1941 se arată: „*In noaptea de 3/4 noiembrie au fost aruncate în diferite curți din cartierele Obor, Pantelimon și Soseaua Iancului din Capitală, manifeste comuniști intitulate: TINERI, MUNCITORI, ȚĂRANI ȘI INTELECTUALI ! TOVARĂȘI ȘI TOVARĂȘE ! și semnate de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist din România.*

Prin acest manifest tineretul român este îndemnat să facă din ziua de 7 Noiembrie a.c.: Ziua sabotării și ziua distrugerii”.

² Manifestul a fost pregătit și difuzat cu ocazia aniversării zilei de 7 Noiembrie, cind s-a înăpătuit Marea Revoluție Socialistă în Rusia. În introducere se face o scurtă prezentare a condițiilor în care aniversează poporul sovietic această zi.

ne jefuiesc țara. Sluga Antonescu execută ordinele lui Hitler. Floarea tinereții română a murit în Ucraina, în fața Odessei. Poporul român este sortit pieirii în războiul contra sovietelor, dus în interesul fascismului german.

Ziua de 7 Noiembrie 1941 și pentru tineretul român trebuie să fie ziua luptei contra lăcustelor germane și contra clicii trădătoare a lui Antonescu. Trebuie să fie ziua sabotării, ziua distrugerii și a tot ceea ce servește acestui război. Trebuie să fie ziua unirii întregului tineret din România în frontul unic patriotic al tineretului român pentru pace, păine și libertate națională.

Dușmanul este comun: fascismul german. De aceea ziua de 7 Noiembrie 1941 leagă tineretul român cu cel sovietic, precum și cu întregul tineret al lumii, în lupta măreață de dezrobirea patriei și salvarea tineretului.

Tineri patrioți !

Mai bine să ne jertfim în lupta de dezrobire națională, decât să pierim ca niște sclavi umili ai baronilor germani.

Jos fascismul cotropitor german !

Trăiască lupta eroică a întregului tineret din lume, în frunte cu Armata Roșie, care luptă pentru nimicirea fascismului german, luptă și pentru libertatea națională a tuturor popoarelor amenințate și cotropite de Hitler !

Jos clica trădătorilor din țară, în frunte cu mareșalul Antonescu !

Trăiască lupta tineretului, pentru izgonirea fasciștilor germani din țară !

Trăiască frontul unic patriotic al tineretului pentru România liberă și independentă !

Comitetul Central
al Uniunii Tineretului Comunist din România

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 111.

240

1941 noiembrie 3. **Manifest intitulat Frați romani ! Muncitori, intelectuali, femei, tineret !, lansat de Comitetul de partid al Sectorului I Galben (București) al P.C.R. prin care locuitorii Capitalei sănătăți să se organizeze în Frontul Unic Muncitoresc.**

Citește și dă-l mai departe !

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Frați Români !

MUNCITORI, INTELECTUALI, FEMEI, TINERET

Al Sectorului I Galben

În aceste ceasuri grele, de foamete și robie națională, cînd sute și mii de vieți se pierd în groaznicul măcel al lui Hitler; cînd cei mai buni fii ai poporului, zeci de mii, sunt schinguiiți și aruncați în lagăre și temniți, întreaga

321

suflare românească și patriotică trebuie să pășească la realizarea Frontului Unic Național de luptă pentru zdrobirea fascismului cotropitor.

Ceasul descătușării naționale a sunat! Lupta împotriva jecmănitilor hitleriști și a slugilor lor, în frunte cu călăul Antonescu, înseamnă luptă pentru libertatea poporului și independența țării. Opriți vărsările de sânge ale bărbăților și copiilor voștri! Împiedicați transportul de arme și armate pentru asupratorii singeroși ai poporului român! Războiul împotriva Uniunii Sovietice să înceteze! Drumul poporului român este alături de Uniunea Sovietică, Anglia, Cehoslovacia, Polonia și celelalte țări cotropite care ne sănt aliate.

În ziua de 7 Noiembrie 1917 poporul ce gema sub cnotul țarist s-a ridicat — cu armele-n mâini! — împotriva asupratorilor lui, cucerindu-și libertatea și clădind societatea socialistă de belșug, bunăstare și fericire pentru poporul sovietic. Astăzi, 7 Noiembrie, găsește poporul sovietic într-o luptă uriașă împotriva hoardelor fasciste și pentru apărarea libertății și independenței popoarelor!

Și națiunea română sîngerează sub cizma bestiilor hitleriste. Dușmanii care i-am biruit la Mărăști ne-au redeschis rănilor încă nevindecate. Lupta poporului român trebuie să fie alături de lupta bravului popor sovietic și a eroicei Armate Roșii!

Muncitori, femei și tineret din uzine, porniți îndată la realizarea FRON-TULUI UNIC MUNCITORESC și prin acțiune, greve, cereți mărireala salăriilor, micșorarea orelor de muncă și înființarea grabnică de cooperative pentru aprovizionare.

Români

Creați comitete de Front Unic Național de luptă în uzine și cartiere! **TRANSFORMAȚI ZIUA DE 7 NOIEMBRIE ÎNTR-O ZI NAȚIONALĂ DE LUPTĂ PENTRU:**

- încetarea imediată a războiului antisovietic. Pentru pace și alianță cu Uniunea Sovietică, Anglia, Polonia, Cehoslovacia;
- alungarea din țară a oamenilor hitleriști, răsturnarea guvernului trădător de țară, în frunte cu Antonescu, și, pentru un guvern de independență națională;
- împotriva Dictatului de la Viena! Pentru **LIBERTATEA POPOARELOR DIN ARDEAL!**;
- pentru aprovizionarea îndestulătoare a populației din sector, prin cooperative, cu prețuri ieftine. Nici un aliment cîinilor cotropitori hitleriști!;
- pentru ajutorarea populației nevoiașe cu alimente, îmbrăcăminte și lemne, de către primăria sectorului;
- pentru ajutorarea imediată și suficientă de către stat, a familiilor mobili-zaților, invalidilor, văduvelor, orfanilor, șomerilor;
- pentru amnistie generală, politică, militară, agrară și desființarea lagărelor de concentrare și eliberarea deținuților;

- pentru reducerea impozitelor. Nici un ban trădătorului Antonescu, pentru războiul lui Hitler.;
- pentru libertatea de organizare și presă.

Trăiască Frontul Unic Național al tuturor patrioților din România !

București
3 noiembrie 1941

Comitetul Sectorului I Galben
al Partidului Comunist Român

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 116.

241

1941 noiembrie 4. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Fragment referitor la arestarea în Capitală a 8 membri ai Partidului Comunist și la descoperirea a 60 de manifeste comuniste intitulate *Frați romani !* Muncitori, intelectuali, femei și tineret !, semnate de Comitetul Sectorului I Galben al Partidului Comunist Român.

În legătură cu arestarea celor 8 comuniști din Capitală, în zilele de 31 octombrie și 1 noiembrie, care aveau misiune să fabrice materiale explozive și să le distribuie la centrele comuniste din București — semnalată în buletinul de informații din 2 noiembrie 1941 — *sase comuniști dintre cei arestați, în frunte cu inginerul chimist Paneth Francisc au recunoscut faptele ce li se impută.*

Toți au fost predăți Parchetului Militar al Capitalei, pentru continuarea cercetărilor.

(Direcția Generală a Poliției)

— *În ziua de 3 noiembrie s-au găsit pe străzile din cartierul Floreasca și pe bulevardul Brătianu din Capitală 60 de manifeste comuniste adresate către *Frați români, muncitori, intelectuali, femei și tineret !* și semnate de Comitetul Sectorului I Galben al Partidului Comunist.*

Prin acest manifest muncitorii sint îndemnați la greve și acte de sabotaj, pentru ziua de 7 Noiembrie a.c., care trebuie să fie transformată într-o „zi națională de luptă”, pentru încetarea războiului, alungarea germanilor din țară și împotriva Dictatului de la Viena.

S-au luat măsuri pentru prinderea autorilor și colportorilor.

Se alătură manifestul în original.

(Direcția Generală a Poliției și Prefectura Poliției Capitalei)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 115.

1941 noiembrie 6. Informare a Prefecturii Poliției Capitalei despre hotărîrea Comitetului local al P.C.R. de a pregăti și edita un manifest contra plebiscitului din 9 noiembrie.

Prefectura Poliției Capitalei
6 noiembrie 1941

Comuniști

Comitetul local, organ afiliat partidului comunist clandestin din România a hotărît concentrarea tuturor elementelor ce formează tehnica mișcării comuniste în vederea editării unui manifest contra plebiscitului de duminică 9 noiembrie a.c.

Se vor lansa următoarele lozinci: „Nici un vot pentru mareșalul Antonescu”, „Încetați războiul împotriva Rusiei”, „Jos actualul regim” etc.

Frațiunile comuniste vor forma echipe din elementele hotărîte care să agite spiritele persoanelor ce vor merge să voteze, invocînd scumpetea excesivă, salariile insuficiente, starea de război etc.

Chestiunea se urmărește îndeaproape.

Însemnare marginală:

6.XI.1941

S-a comunicat dlui Stelian,
șeful grupăi a II-a

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar 1264/10, dosar nr. 2/1941, f. 203.

1941 noiembrie 8. Ordin al Chestiunii poliției Ploiești către Comisariatul de poliție Urlați din care rezultă că P.C.R. a hotărît crearea de școli clandestine de cadre pentru instruirea membrilor de partid.

Chestura Poliției Ploiești
Biroul Siguranței

Nr. 1541 S.

8 noiembrie 1941

Către
Comisariatul de Poliție Urlați

Direcțiunea Generală a Poliției are informații că Partidul Comunist din România a luat hotărîrea să creeze școli clandestine de cadre la care să fie instruiți, în mod practic, o serie de membri asupra tacticii adoptate de mișcare față de situația internă și internațională.

Fiecare raională va desemna 2—3 membri, pentru a lua parte la cursurile ce se vor ține de instructorii partidului.

Aceste școli vor funcționa sub formă de ședințe conspirative cu un număr redus și variabil de membri, spre a se sustrage vigilenței autorităților.

Şedințele se vor ține prin casele membrilor de partid sau ale simpatizanților mișcării, care inspiră încredere deplină.

Luăți măsuri pentru urmărirea acestei chestiuni, prinderea membrilor în timpul prelegerilor și deferirea lor justiției, raportând rezultatul.

Chestorul Municipiului Ploiești,

Maior
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Prahova, fond nr. 265, dosar nr. 10/1941, f. 14.

244

1941 noiembrie 14. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Fragment referitor la arestarea unor comuniști de la fabrica de avioane I.C.A.R. din București.

Au fost arestați și predați Curții Marțiale a Capitalei 6 comuniști — membrii nucleului comunist de la fabrica de avioane I.C.A.R. — dovediți că îndemnau lucrătorii la acte de răzvrătire și sabotaj.

(Prefectura Poliției Capitalei)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 118.

245

1941 noiembrie 21. Informare a Prefecturii Poliției Capitalei despre instrucțiuni date de conducerea locală a P.C.R. privind problema legăturilor, problema tinerilor recruați pentru plecarea în Germania etc.

Prefectura Poliției Capitalei

21 noiembrie 1941

Comuniști

Din cercurile comuniste se află că locala de partid a dat membrilor săi următoarele instrucțiuni:

Începând din ziua de 21 noiembrie 1941 vor fi reluate legăturile de partid, fără să fie însă întreruptă acțiunea pentru „ziua de 7” (păstrarea mai departe

a legăturilor cu grupele pregătite, inscripțiile, împrăștierea materialului, etichetele și steguletele).

Celulele de partid în care s-a făcut selecția elementelor vor fi convocate în vederea alcătuirii planului de muncă și autocritica activității partidului pînă în ziua ședinței, punîndu-se accent pe acțiunile ce s-au dus în jurul zilei de 7.

În aceste celule se va introduce și sistemul caracterizărilor reciproce între membrii celulei.

În alcătuirea planului de muncă se va ține seama de dispozițiile partidului și de organizarea din timp a acțiunilor ce trebuie duse de către partid pentru comemorarea celor trei L. (Liebknecht, Luxemburg, Lenin).

Această comemorare se face în primele zile ale lunii decembrie.

Celulele mai au sarcina să facă propunerî pentru acțiunea ce trebuie dusă în jurul zilei de 13 decembrie, această zi fiind considerată sărbătoare națională revoluționară.

O sarcină importantă ce se pune în fața partidului este trimitera tineretului în Germania. Misiunea partidului comunist este să împiedice aceste emigrări dirijate¹.

În acest scop partidul cu întreaga sa forță și autoritate va trebui să treacă la muncă practică, arătînd maselor muncitorești greșeala ce o comit părinții care admit plecarea copiilor lor în Germania. Se va arăta că aici îi așteaptă viața de lagăr și tot felul de lipsuri. Cei mai vîrstnici vor fi trimiși chiar pe front spre a reface rîndurile rărite ale armatei germane.

În linii generale, partidul arată că angajările de ucenici și lucrători din toate țările ocupate, mai mult sau mai puțin deghizat de regimul hitlerist, dovedește atît dezechilibrul între producție și consum a materialului de război, cît și nesiguranța ce o prezintă aceste țări pentru organizarea intensificării producției de război. [...]

Chestiunea se urmărește îndeaproape.

Însemnare marginală:

22.XI.1941

Dat notă la grupă

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2-1941, f. 260-262, 273-274.

În fabrici și ateliere problema trebuie pusă sătîș și cu aparență legalitară.

O atenție deosebită va trebui dată celor ce sunt inscriși, căutînd a-i convinge să revină asupra hotărîrii.

Întrucît subserierile la împrumutul reîntregirii expiră la începutul lunii viitoare, raioanele au sarcina să mai pună un ultim accent pe această problemă.

În acest scop, se vor forma echipe care să săblozeze în nopțile viitoare inscripții pe perete cu lozincile cunoscute. Totodată se vor lipi și etichetele gumate cu aceleași inscripții, în cartierele evreiescute.

Locala de partid a mai comunicat membrilor că au sarcina să boicoteze toate spectacolele teatrale și cinematografice cu tendință antisovietică, cît și publicațiile cu text de propagandă antisovietică.

Pentru contrabalansarea curentului format de acest gen de propagandă antisovietică,

¹ O nouă notă informativă înaintată, la 29 noiembrie același an, de Prefectura Poliției Capitalei semnală: „Din cercurile comuniste se află că locala de partid a transmis membrilor de partid, simpatizanților și tuturor celor de sub influență partidului, lucrători sau muncitori din întreprinderile industriale mari și mici că au sarcina să opreasă pe colegii lor de a se înscrie pentru plecare în Germania.

activul partidului va arăta, în cadrul acțiunii de clarificare în mase, realizările însăptuite de partidul comunist în cei 25 ani de guvernare în Rusia, pe terenul industrial, edilic, sanitar, științific și cultural".

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar nr. 2/1941, f. 260—262, 273—274.

246

1941 noiembrie 30, Budapesta. Memoriu înaintat de președintele Asociației de Tir din Ungaria, baronul Atzel Eduard (Ede) și de Hejas Ivan, conducătorul gărzilor „Zdrențaroșilor”, primului ministru dr. Bárdossy László, prin care se propun măsuri menite să ducă la deznaționalizarea și eliminarea românilor din partea de nord-vest a Transilvaniei; nota informativă conține observațiile și acordul primului ministru ungar asupra măsurilor propuse în memoria.

Agentura ARDEAL

Nr. 7350

25 martie 1944

Memoriu Către guvernul maghiar responsabil

Cîntărind situația din Ardealul de nord a ungurilor — fără nici o partia-litate trebuie să ajungem la convingerea că prin arbitrajul de la Viena a trecut numai o parte din teritoriul Ardealului sub stăpînirea maghiară, dar despre ținuta acestui teritoriu și contrabalanșarea tendințelor ireditiste române maghiarimea are obligațunea să se îngrijească.

Trecutul ne-a dovedit că principiul politicii maghiare, care a garantat drepturi depline naționalităților grupate în cadrul imperiului Sfîntului Ștefan, care a garantat acestor naționalități libertatea limbii și libertatea dezvoltării culturii naționale, din partea naționalităților nu s-a răspuns cu loialitate față de ideea de stat maghiar, așa cum au așteptat la timpul său politicienii maghiari și guvernele maghiare de atunci.

Naționalitățile imperiului săn-ștefanian maghiar au folosit libertățile garantate pentru tendințe separatiste, pentru o activitate contrară ideii maghiare de stat și contra integrității teritoriului statului maghiar. Politica minoritară mărinimoasă a guvernului maghiar a dat posibilitate trădătorilor statului maghiar — naționalităților care cu ocazia năruirii ne-au atacat din spate, — ca să-și pregătească și realizeze Trianonul și să ciopărtească teritoriul național maghiar milenar.

Să nu băgăm de vină politicii minoritare trecute, deoarece prin aceasta nu se ajută interesele unitare maghiare, însă fără doar și poate e necesar ca învățind din greșelile trecutului să purtăm o politică minoritară care ajută consolidării economice și sufletești a maghiarimii în teritoriile cu naționalități, dar care totodată să apese naționalitățile din punct de vedere economic și politic și să le constrângă să se contopească în maghiarime.

¹ Memoriul, ca și notele marginale și observațiile primului ministru ungar, a parvenit Președintiei Consiliului de miniștri din România prin intermediul organelor de siguranță însoțit și de alte documente. Între acestea o notă cu declarațiile baronului Ede făcute la data de 8 august 1943 care confirmă cele relatate în memoria. Documentele se reproduc intocmai ca cele din dosar.

Aceasta este condiția ca să nu mai urmeze un al doilea Trianon și ca maghiarimea să-și poată păstra teritoriile strămoșești, respective să-și reîn-tregească fără amînare hotarele milenare. Acest principiu trebuie realizat pe pămîntul Ardealului, unde numărul românilor și puterea lor economică întrece cu mare intensitate insulele maghiare. Nu e permis să uităm că în spatele românilor din Ardeal stă toată puterea unui stat român șovinist și că acest stat sprijină cu toate mijloacele tendințele contra ungurilor și organizațiile secrete și libere.

Trebuie să demonstrează că în Ardealul de nord românia este și azi privescă stăpînirea maghiară ca trecătoare și este convinsă că stăpînirii trecătoare maghiare îi va lua locul din nou — stăpînirea română.

Intelectualii români rămași în Ardealul de nord — preoți, învățători, avocați, medici, — sunt într-o continuă legătură cu consulațele române din Cluj și Oradea și cu Bucureștiul. Acest contact, aceasta legătură este imposibil să fie opriță din motivul hotarului natural și alte motive. Intelectualitatea română e ca și un conducător spiritual al românilor și în Ardealul de nord — din punct de vedere românesc îndeplinește o misiune foarte importantă. Aceasta, fără discuție, deoarece statul român n-a abzis definitiv de teritoriul Ardealului de nord și nu se împacă cu arbitrajul dela Viena, teritoriul Ardealului de nord și azi îl privescă ca teritoriu român. Aceasta o dovedesc instrucțiunile secrete ce le-a dat guvernul român conducătorilor români cu ocaziunea predării Ardealului de nord și în care instrucțiuni a îndrumat intelectualitatea românilor ca fără a fi forțați să nu se refugieze în România ci să rămână pe loc, acesta fiind interesul superior al statului român.

Din aceste instrucțiuni secrete se evidențiază clar că, statul român continuă o activitate secretă de subminare, că intelectualii români din Ardealul de nord sunt uneltele și depozitarii propagandei secrete românești în Ardealul de nord.

I. Sîntem în clar cu faptul că guvernul responsabil într-o anumită măsură nu se poate folosi de toate mijloacele și nu poate să ia dispozițiuni care l-ar duce la ajungerea scopului, deoarece acestea, din motive de politică externă, sunt imposibile.

Avînd în vedere acest principiu conducător, am întocmit propunerile noastre și chiar din acest motiv, — conform principiului nostru — activitatea contrară românilor din Ardealul de nord n-o poate îndruma și n-o poate executa decit numai particulari, unii patrioți maghiari și o societate restrînsă ce se grupează în jurul lor.

O astfel de activitate însă necesită inevitabil sprijinul secret al guvernului maghiar responsabil, deoarece altfel autoritățile locale ar fi o piedică de neînlăturat. E nevoie deci ca patrioții maghiari care împlinesc o atare activitate să poată efectua cu aprobarea tacită a forurilor superioare și cu sprijinul secret al lor.

Societatea examinatoare a poporului din Ardeal de sub conducerea mea (baronul Atzel Ede) deja a început o acțiune, care activează pentru colonizarea românilor și a pregătit programul acțiunii. Această activitate nu s-a putut termina, deoarece în urma unor indiscrețiuni s-au strecut în public unele puncte din programul nostru, cărora le-a urmat anumite intervenții diplomatice. Contra acestora, trebuie să arătăm că secția a II-a dela Președinția Consiliului de Miniștri a acceptat planurile noastre ca ducătoare la scop, și activitatea noastră dezvoltată ne-a apreciat-o foarte mult.

Evidență exactă a românilor din Ardealul de nord și gruparea lor din punct de vedere politic, și al lealității față de națiune nu s-a putut termina. Încheierea acestei activități este cel mai mare interes al statului, deoarece ținerea exactă a evidenței românilor ne dă posibilitatea ca în orice moment să zădănicim orice întreprindere îndreptată contra intereselor statului maghiar și care ar periclită întregirea teritoriului Ardealului.

După retrocedarea Ardealului de nord am arătat de îndată că împotriva românilor e absolută nevoie de un organ patriotic maghiar dirijat de la Centru, care în părțile ardeleni ar dezvolta o propagandă care ar contrabalașa propaganda subterană românească și totodată ar crea o organizație maghiară care ar urmări activitatea românilor și la ocaziunea dată ar putea pași contra lor din inițiativă proprie.

Viața politică românească și organizația de stat ne-a dat posibilitatea ca aceasta organizație să o clădim. Guvernului i-am servit cu sfaturi prețioase și planurile și propunerile noastre au fost primite cu înțelegere.

În programul „Societății Ardelene pentru examinarea poporului”, între altele, a figurat și planul sancțiunilor economice contra românilor. Am arătat dovezi că înaintarea pe teren economic a românilor se face după un plan sistematic îndrumat din București, care conține pericolul că maghiarimea din Ardeal va ajunge sub puterea economică a românilor. A arătat că pe români din Ardeal trebuie scoși treptat din toate posturile economice și așezați în locul lor maghiarii.

Pentru promovarea acestora conform propunerilor noastre am întocmit un program amănunțit începând de la stabilirea cotelor de impozite pînă la revocarea drepturilor de monopol și autorizațiile industriale.

II. Totodată am arătat și accentuat că intelectualii români ardeleni – care se plasează în special în cariere liber profesionale, sunt un pericol pentru ideea de stat maghiar. Am servit dovezi care nu pot desmîni că preoții români, învățătorii, medicii, advocații stau în serviciul comandat al iredentei române și ideologia României Mari o altoiesc în adevăr în poporul român din Ardeal. În baza datelor ce le-am servit la timpul său a recunoscut-o și Consiliul de Miniștri și s-a adeverit că punctul de vedere al statului maghiar nu poate să aibă influență asupra masei românești din Ardeal pînă cînd aceste mase stau sub influența actualilor intelectuali români și că orice încercare din toate punctele de vedere ar fi fără nici o perspectivă.

Am arătat că o problemă eminentă este că pe conducătorii spirituali ai românilor rămași în părțile ardeleni trebuie ruptă de popor respectiv trebuie îndepărtați din Ardealul de nord sau dacă trebuie folosite contra lor mijloace, ca în urma acestora ei să abzică benevol de propagarea ideii iredentei românești, care infectează masa românească. Întru ajungerea acestui scop nu poate duce la întărită rezolvarea radicală și chiar pentru acest motiv a început mișcarea noastră, acțiunea de colonizare a elementului românesc.

Față de români din Ardealul de nord nu pot fi dătătoare de ton decît interesele superioare maghiare și față de aceste toate celelalte trebuie puse la o parte.

Culegerea datelor ce servesc la colonizarea românilor este în lucrare – cu sprijinul organelor secrete.

În această activitate pot să dea un sprijin extraordinar de favorabil organelor de contraspionaj și indivizii aşa numiți „B” plasați de către Ministerul Afacerilor Interne în regiunile cu naționalități.

Nu putem să nu amintim condensarea în societățile pentru apărarea națională a elementelor de încredere din masele maghiare instruite în ale armelor — militarești. Acest scop l-ar putea servi înființarea Reuniunii de Tir din Ardeal, în care maghiarimea, fără nici o suspiciune, ar putea primi instrucția necesară la tragerea cu arma, ar putea face serviciul de urmărire-spyonaj și în afară de aceasta — la ocaziunea dată — ar putea face preșiuni asupra românilor.

Între altele, din statutele — proiect al „Reuniunii de Tir din Ardeal”, în special din scrisul „confidențial” ce însoțesc aceste statute se vede pe deplin scopul îndepărtat al reuniunii, pentru apărarea națională.

În ce privește finanțarea reuniunii n-ar fi nici o sarcină.

III. În continuare, — s-ar putea garanta un rol important „Gărzii Zdrențoșilor”¹ contra acțiunii românilor din Ardealul de Nord, cu a cărei conducător, după ce împreună am studiat situația și spiritul din Ardealul de Nord, am concipiat acest memoriu care conține propunerile noastre, deoarece este nevoie de o acțiune cu perspective mari, care are nevoie de aprobarea confidențială a guvernului maghiar responsabil și pe care nu am putea-o realiza decât cu aprobarea tacită și sprijinul secret al guvernului maghiar responsabil.

Conlucrarea perfectă dintre societatea ardeleană pentru cercetarea poporului, Reuniunea Ardealului de Tir și „Garda Zdrențoșilor” și-a fixat următoarele scopuri:

1) Întocmirea în mod confidențial a evidenței românilor din Ardealul de nord, în care rămîne ar fi împărtiți în mai multe grupuri și anume, în ce fel de ordine ar trebui expulzați peste hotar indivizii români — cuprinși în aceasta evidență. La judecare cazul se va avea în vedere criteriul că respectivul român în ce măsură este periculos pentru siguranța statului maghiar.

2) Cooperarea în mod confidențial cu autoritățile administrative și industriale pentru a apăra pe români din Ardealul de Nord din punct de vedere economic.

3) Prin preșiuni amenințătoare să fie siliți români din Ardealul de Nord — și anume să apară că ei ar dori înființarea bisericii greco-ortodoxă maghiară.

Organizarea unei mișcări în acest scop, adunarea de subscrieri între români pentru un memoriu către guvernul maghiar în care să ceară înființarea imediată a bisericii greco-ortodoxe maghiare și extinderea jurisdicției.

IV. Trebuie să insistăm la acest punct că îndepărtarea românilor de biserică e foarte importantă și din punct de vedere al intereselor de stat maghiar ar fi foarte avantajos.

4) Punerea în aplicare a „Gărzii Zdrențoșilor” și activitatea ei din Ardealul de Nord — chiar în urma caracterului ei ce-l are ar fi o amenințare și anume:

a) Furtul de la locuința lor, respectiv, dispariția totală a conducătorilor spirituali, preoți, învățători români șoviniști care s-au expus prea mult.

b) Pentru justificarea retorziunilor oficiale contra românilor membrii „Gărzii Zdrențoșilor” care vorbesc românește, îmbrăcați în costume naționale române, ca grupe românești ar începe atacuri de teroare contra grupului poporului german ardelean și contra unor grupe de unguri.

¹ Așa în original.

Prin această metodă guvernul maghiar ar avea ocaziunea să arate cercu-
rilor germane și altor cercuri străine ce urmări are agitația Bucureștilor.

V. Recunoaștem că proiectele noastre conțin lucruri de natură foarte gravă, dar totodată suntem nevoiți să arătăm că guvernul maghiar responsabil trebuie să recunoască adevărul general ce nu se poate discuta că întrucât nu ne asigurăm — cu orice mijloace — stabilitatea proprietății părților din Ardealul de Nord grava responsabilitatea istorică cade asupra guvernului maghiar de azi și la ocaziunea dată nu va fi în stare să apere integritatea teritoriului maghiar de azi.

Trianonul și înținuta de atunci a naționalităților față de Statul maghiar trebuie să fie în fața fiecărui patriot ungur un memento vecinic, să desconsidere orice principiu sentimental și să se silească să asigure cu foc și fier drepturile ungurilor pe următorii una mie ani în cadrul Carpaților.

Pentru realizarea propunerilor noastre cuprinse în memoriu nostru și pentru continuarea activității necesare e neapărat nevoie ca să fie asigurată armonia complecă a cooperării confidențiale cu guvernul maghiar responsabil.

Este necesar deci ca pentru sprijinirea activității atât a Societății Ardelene pentru cercetarea poporului, cât și a Reuniunii de Tir din Ardeal și a „Gărzii Zdrențoșilor”, autoritățile ad-țive să primească instrucțiuni confidențiale și asupra faptului că conducătorii acestei activități patriotice să poată dispune într-o anumită măsură asupra lor.

Este necesar, ca în anumite cazuri, membrii Societății ardelene de tir și ai „Gărzii Zdrențoșilor” în legătură cu acțiunea lor ce o dezvoltă contra românilor să li se asigure în întregime — nepedepsirea lor.

În afară de sprijinul moral e nevoie într-o anumită măsură și de sprijinul material, deoarece aceasta activitate patriotică pretinde o sfârșitare foarte mare, pe care noi cu mijloacele noastre materiale modeste nu suntem în stare să o ducem la înăpere.

Între altele ne referim la con vorbirile avute cu secția a II-a de la Președinția Consiliului de Miniștri, cu care ocaziune secția specială respectivă a acceptat aproape în întregime propunerile noastre.

Tot asemenea a aprobat ideile noastre secția specială de la Marele Stat Major al Ministerului de Război, precum și organele de siguranță națională internă ale Ministerului Afacerilor Interne.

Comparind cu inimă și suflet maghiar situația, accentuăm cu conștiința liniștită că realizarea celor expuse în memorandul nostru sunt identice cu interesele poporului maghiar și amînarea acestora sau împiedicarea lor înseamnă o grea răspundere.

Rugîndu-vă ca propunerile surprinse în memorandul nostru să fie supuse unei serioase chibzuințe și ca începerea căt mai neîntîrziată a celor oferite cu suflet patriotic să le putem împlini în folosul națiunii maghiare cu sfânta lozincă „Toate pentru Ardeal”.

Budapesta, la 30 noiembrie 1941

baron Atzél Ede
Héjas Iván

Notă

Alăturat avem onoare a Vă înainta o copie după Memoriul făcut de baronul Ede Atzél, președintele Asociației de Tir din Ungaria, și a lui Héjas

Iván, conducătorul gărzilor „Zdrențoșilor“ din Ungaria, prin care s-au ceut măsuri foarte drastice pentru distrugerea elementului românesc din Ardealul de Nord.

Acest memoriu a fost întocmit de SZÉKELY MOLNÁR, ziarist și om de încredere a lui Héjas Iván.

Memorandul a fost înmînat primului ministru dr. BÁRDOSSY LÁSZLÓ în ziua de 3 decembrie 1941 de către Héjas Iván și baronul Atzél Ede, care în această zi au fost primiți în audiență specială.

În cercurile politice maghiare inițiate a produs o suspiciune generală faptul că primul ministru a primit deodată în audiență pe Hejas Ivan și baronul Atzel Ede, precum și faptul că această audiență a ținut peste termenul obișnuit — una oră și jumătate — dînd ocaziune la diferite zvonuri.

După convorbirea îndelungată primul ministru dr. Bárdossy László a promis baronului Atzél Ede și lui Héjas că memorandul predat să fie supus unui studiu serios.

Primul ministru să și ținut de promisiune și memorandul l-a studiat împreună cu secretarul său personal dr. INCZE. Pentru și în legătură cu acest memorand a avut convorbiri cu dr. Pataky Tibor, conducătorul secției II din Președinție, cu Dr. Keresztes-Fischer Ferenc ministrul Afacerilor Interne, și cu delegatul Marelui Stat Major, cu secretarul general al Consiliului Min. Ap. Nat. colonelul de stat major viteaz Naray Antal de Naray.

Primul ministru dr. Bárdossy László și-a făcut notele marginale și observațiunile cu mîna proprie.

I. „Se poate realiza“.

II. „Se va da Min. Apărării Naționale“.

III. „Da — pe lîngă controlul militar“.

IV. „Măsurile necesare pentru realizarea de sub 1, 2, și 3 se pot lua“.

V. „Ardealul nu poate fi lăsat pe mîna Zdrențoșilor“. În nici un caz nu e posibil, deoarece fără îndoială retorziunile s-ar resfîrge contra maghiarilor din România“.

VI. „Usay ! Să îndrume apăsat pe Héjas, că nu e voie să se aventureze în nici-o acțiune personală. Să se accentueze că sub răspunderea personală. Despre această să fie avizat și Atzél.

Referitor la alte puncte din proiect — nu mă opun ca în conțălegere cu organele competente să se realizeze.

Sprijinul material necesar din fondurile ce ne stau la dispoziție“.

Din fondul disponibil al Președinției în ziua de 20 decembrie 1941 a plătit prin Banca Budapestană Maghiară Comercială baronului Atzél Ede, pe numele acoperit „Erdélyi Ede“ suma de 100 000 pengő.

La conferința cu prefectii din județele ardelene interesate ținută la Președinție în ziua de 12 ianuarie 1942 — primul ministru dr. Bárdossy László a dat instrucțiuni confidențiale verbale ca să sprijine organizarea patriotică și activitatea din Ardeal a baronului Atzél Ede și pe conducătorii subalterni ai lor să-i informeze confidențial verbal despre punctul de vedere al guvernului maghiar.

Baronul Atzél Ede în 10 februarie 1942 deja se adresează prefectilor interesați cu un ordin circular și-i roagă să dea sprijinul necesar organizațiilor Atzél la întocmirea evidenței românilor din Ardealul de Nord. În acest ordin circular baronul Atzél se referă la dispozițiunile verbale date de Președinție la conferința prefectilor din ziua de 12 ianuarie 1942.

Asemenea se începe activitatea de organizare a „Reuniunii Ardelene de Tir” pe care o dirijează însuși baronul Atzél din Cluj, strada Unio (unde își are biroul).

În urma îndrumărilor primului ministru „Garda Zdrențoșilor” stă în expectativă. Baronul Atzél însă urgentează continuu punerea în funcțiune a organizațiilor din Ardeal ale „Gărzii Zdrențoșilor” și în sfîrșit la începutul lunei mai 1942 noul prim-ministru aproba aceasta și de îndată pun în funcțiune grupul ardelean al „Gărzii Zdrențoșilor”.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 130 – 137.

247

1941 noiembrie. Manifest lansat de Comitetul Sectorului III Albastru din București al P.C.R. prin care se îndeamnă la luptă pentru alungarea trupelor germane din țară și scoaterea României din războiul purtat împotriva Uniunii Sovietice.

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Români—Românce !

Un an de zile de cînd țara este cotropită de hienele fasciste germane. Un an de cînd un milion jumătate de frați români au fost aruncați în sabia săngeroasă a groșilor unguri. România bogată a devenit țara foamei, a terorii și a morții. Grîul, petrolul, vitele și toate bogățiile țării sînt zmulse de la gura poporului și trimise ca să hrănească cîinii fasciști germani. Zeci de mii din cei mai buni fii ai poporului zac în închisori și lagăre. În fabrici, pe ogoare, sănem siliți să muncim cîte 10—16 ore pe zi, cu salarii de mizerie. Alimente nu mai sînt, scumpetea e mare. Ce vom deveni, români? Unde vom ajunge, români? Iată ce-a adus țării trădătorul Antonescu: foamete, teroare, moarte ... și lifte fasciste, ca să ne jefuiască și să ne ucidă cu zile.

Români-românce !

De patru luni de zile fiii noștri au fost aruncați în războiul criminal contra popoarelor libere și fericite din țara sovietelor. Hitler și trădătorul Antonescu ne-au luat pîinea de la gura copiilor și acum ei ne cer viața și săngele părinților și fraților noștri. Sute de mii de români și-au dat săngele și viața în războiul criminal al lui Hitler.

Români-românce !

România nu poate fi liberă și independentă, poporul român nu poate fi fericit atîta timp cît țara va fi cotropită de hoardele nemîștești. Numai prin nimicirea lui Hitler, numai alungînd din țară hienele cotropitoare, numai alungînd de la guvern pe călăul Antonescu România poate deveni liberă și independentă.

Lupta eroică pe care o duc Armata Roșie, popoarele sovietice, împreună cu Anglia, America și toate popoarele cotropite, contra cîinilor fasciști, este un război drept. Locul poporului român nu este lîngă dușmanii săi de moarte, cotropitorii hitleriști. Fascismul german va fi nimicit. Numai trădătorii poporului și nebunii pot să credă că cele mai puternice țări din lume Sovietele, Anglia, America și popoarele cotropite ar putea fi învinse !

Români—românce !

La 7 Noiembrie 1917, popoarele Rusiei țariste, sătule de foamete, teroare și război — sub conducerea genială a lui Lenin — Stalin — au scuturat jugul bancherilor și moșierilor. De 26 ani popoarele sovietice au trăit în pace și fericiere, fără exploatați și exploataitori. În marea familie sovietică, fiecare popor și fiecare om s-a bucurat de libertate, bunăstare și cultură, cîinii fasciști mint cînd vă spun altceva.

Români-românce !

La luptă ! Dușmanul este încă puternic, iar omenirea întreagă este unită contra lui și el va fi nimicit. De 7 Noiembrie formați în fabrici, pe ogoare, pe front și pe străzi, comitete ale frontului unic național și pornoi la lupta de eliberare națională, pentru pace, pînă și o Românie liberă și independentă.

Cereți :

- 1) încetarea războiului criminal antisovietic ; pace cu Uniunea Sovietică ;
- 2) alungarea cotropitorilor germani din țară ; alungarea trădătorului Antonescu de la guvern. Pentru România liberă și independentă. Pentru un guvern al adevăraților patrioți români [...] ;
- 4) ajutorare îndestulătoare mobilizațiilor, văduvelor, orfanilor, şomerilor ;
- 5) libertatea de întrunire, de presă, cu drepturi politice pentru fiecare cetățean român ;
- 6) amnistie generală, politică, agrară, militară.

Nici un ban pentru războiul lui Hitler ! Nici o bucată de pînă pentru cotropitorii țării ! Nici un obuz, nici o mitralieră ucigașului Hitler și vînzătorului de neam și țară Antonescu !

Trăiască Frontul Unic Național ; Trăiască eroica luptă a popoarelor sovietice !

Comitetul de Sector III Albastru
al Partidului Comunist din România

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Comandamentul militar al Capitalei, dosar nr. 40/1941, f. 280—281; Colonel dr. Ilie Ceaușescu (coordonator), *Documente privind activitatea P.C.R., în armată, 1921—1944*, Editura Militară, București, 1974, p. 166—168.

1941 decembrie 3. Notă informativă transmisă de Inspectoratul regional de poliție Iași privind acțiunile desfășurate de comuniști pentru constituirea Frontului Unic Național.

Ministerul de Interne
Chestura Poliției Municipiului Iași
Biroul Siguranței

Confidențial

Nr. 51 407 din
1941, luna decembrie, ziua 3

Către
Comisariatul de Poliție Circa III

Vi se trimite în copie nota informativă primită cu ordinul Inspectoratului Regional de Poliție nr. 38397/1941, raportindu-se urgent rezultatul.

Chestorul Poliției Iași
<indescifrabil>

Seful Biroului Poliției de Siguranță
<indescifrabil>

Copie

Elementele comuniste au primit instrucțiuni ca, în propaganda desfășurată în rîndurile maselor muncitorești să preconizeze formula creării „Frontului Unic Național” al poporului român în care să se încadreze toți militanții și simpatizanții grupărilor democratice.

Să se arăta muncitorilor că „Frontul Unic Național” își propune să lupte pentru:

Încetarea războiului contra U.R.S.S.

Oprirea producției de război, a transporturilor de trupe, arme și muniții pentru războiul antisovietic.

Înlocuirea actualului regim printr-un guvern format din reprezentanții tuturor forțelor democratice.

Anularea Dictatului de la Viena și independența Ardealului?

Încetarea prigoanei împotriva evreilor.

Amnistie generală politică, militară, agrară.

Desființarea lagărelor de concentrare și de muncă.

Deplina libertate de asociație, presă și organizare și restabilirea drepturilor și libertăților cetățenești democratice.

Îmbunătățirea temeinică a situației economice sanitare și culturale a maselor muncitoare, reducerea impozitelor, restituirea bunurilor rechiziționate etc.

Elementele comuniste vor arăta că partidul comunist este gata să colaboreze cu toate partidele politice și grupările democratice pentru înfăptuirea acestei platforme minimale de revendicări cetățenești.

Direcțiunea Generală a Poliției urmărește acțiunea semnalată.

Am luat cunoștință,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Iași, fond Circumscripția a III-a poliție Iași, dosar nr. 2/1941, f. 840

249

1941 decembrie 9. **Comunicat privind nota ultimativă a Marii Britanii adresată României la 30 noiembrie 1941.**

Guvernul regal român a primit prin intermediul Legației Statelor Unite următoarea comunicare ultimativă din partea guvernului Marii Britanii.

„Guvernul român duce de multe luni operații militare agresive pe teritoriul Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice, aliate Marii Britanii, în cea mai strânsă colaborare cu Germania, luând astfel parte la războiul general european și aducând astfel o contribuție însemnată la sforțarea militară germană. În aceste împrejurări, guvernul maiestății sale britanice se vede nevoie să înștiințeze guvernul român că, dacă pînă la 5 decembrie guvernul român nu va fi opriți operațiile militare și încetat orice participare activă la ostilități, guvernul maiestății sale nu va avea nici o altă alegere decît de a declara existența unei stări de război între cele două țări“.

■ „Universul“, an 58, nr. 335, din 9 decembrie 1941; Ioan Scurtu (coordonator), *Culegere de documente și materiale privind istoria României, 1940–1944*, București, 1978, p. 138.

250

1941 decembrie 13. **Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Fragment referitor la organizația comunistă din Brașov.**

In noaptea de 11/12 decembrie a fost identificată o organizație comunistă în Brașov, compusă din 11 persoane.

La perchezitiile domiciliare s-au găsit și confiscat numeroase broșuri și manifeste comuniste de dată recentă.

Toți au fost arestați.

Cercetările sunt în curs.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 122.

336

1941 decembrie 14. **Comunicat privind nota guvernului român adresată guvernului S.U.A. la 12 decembrie 1941.**

În urma stării de război ce a intervenit între Statele Unite pe de o parte și Reichul german, Italia și Japonia pe de altă parte, guvernul regal român a comunicat în ziua de ieri 12 decembrie a.c. însărcinatului cu afaceri al Statelor Unite de la București, prin următoarea notă, că România se consideră în stare de război cu Statele Unite ale Americii:

„Guvernul regal român are onoarea să comunice guvernului Statelor Unite ale Americii că în conformitate cu dispozițiile Pactului Tripartit și respectând obligațiunile solidare prevăzute prin acest pact, ca urmare a stării de război ce a intervenit între Statele Unite pe de o parte și Reichul german, Italia și Japonia pe de altă parte, România se află ea însăși în stare de război cu Statele Unite ale Americii“.

■ „Universul“, an 58, nr. 340, din 14 decembrie 1941, Ioan Scurtu (coordonator), *Culegere de documente și materiale privind istoria României, 1940–1944*, București, 1978, p. 138.

1941 decembrie 18. **Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Extras referitor la răspândirea unor manifeste comuniste în Timișoara.**

In noaptea de 14/15 decembrie s-au răspândit în Timișoara manifeste comuniste, purtând următoarele inscripții:

- „Jos războiul, jos teroarea!“
- „Jos scumpețea!“
- „Vrem păine, pace și libertate“.

S-au luat măsuri, pentru prinderea autorilor și colportorilor.

(Statul Major al Armatei)

■ Arhivele Statului București, *Colecția de documente privind mișcarea muncitorească*, dosar nr. 43/1941, f. 123.

1941 decembrie 31. **Sinteză contrainformativă înaintată de Ministerul Afacerilor Interne Președinției Consiliului de Miniștri. Fragment privind activitatea comuniștilor din Capitală.**

**Ministerul Afacerilor Interne
Cabinet**

1. Mișcări subversive

Comuniști

În vederea Noului An, membrii mișcării clandestine comuniste din Capitală au primit cuvînt de ordine să organizeze reuniuni în cercuri restrînse, prin familiile celor încadrați în mișcare, spre a strînge ajutoare în bani și în natură, prin contribuții benevole, pentru comuniștii din lagăre și închisori.

Se vor organiza loterii cu obiecte provenite de la comuniștii din închisori.

S-au luat măsuri pentru identificarea adreselor unde se vor face reuniuni comuniste.

⟨Sursă⟩ sigură

Sursă: Direcția Generală a Poliției

Elementele comuniste de la atelierele Grivița C.F.R. au organizat mai multe colecte în bani și îmbrăcăminte, în vederea ajutorării de sărbători a comuniștilor ceferiști din închisori.

⟨Sursă⟩ serioasă

Sursă: Serviciul Special de Informații

Cu ocazia începerii unui nou an, Comitetul Central al Partidului Comunist a dat dispoziții instructorilor de partid care activează pe linie muncitorească pentru ca și în ședințele de nuclee ce vor avea loc să se facă un scurt istoric al evenimentelor din anul care se încheie, urmărindu-se totodată a se ciștiga încrederea muncitorimii comuniste în victoria finală a U.R.S.S.

⟨Sursă⟩ serioasă

Sursă: Serviciul Special de Informații

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 43/1941, f. 124.

254

1942 ianuarie 1. **Telegramă a Marelui Stat Major către Armata 3 privind starea de spirit a unităților din cadrul Corpului Vînători de Munte.**

Copie

Telegramă cifrată
Către
Armata 3

Detașamentul de legătură german pe lîngă Corpul Vînători Munte arată că starea morală a trupelor române este foarte încordată.

Se intenționează a se îmbunătăți situația prin trimiterea de ofițeri și subofițeri germani la batalioane și companii.

Raportați imediat care este starea morală a trupelor Corpului Vinători de Munte și ce anume manifestări au îndreptățit Comandamentul german să ajungă la asemenea concluziuni.

Şeful de Stat Major al Armatei,
General
N. Tătăranu

Nr. 46 018
1 ianuarie 1942

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 638, f. 558.

255

1942 ianuarie 5. **Telegramă a Armatei 3 către Marele Stat Major referitoare la măsurile luate de comandamentele germane pentru a determina trupele române să participe la lupte.**

Telegramă

Marelui Stat Major
Secția 3
Nr. 10 424

Avântul, 221 5/1 20,05

La ordinul d-voastră nr. 10 369/1942.

Transmitem în copie raportul nr. 22 344 din 5 ianuarie 1942 al Corpului de Munte.

1. Pietrosul ¹ a raportat că unitățile române au fost puse sub comandă germană mergind pînă la batalion, iar nu că trupele române sunt încadrate cu ofițeri și subofițeri germani.

2. În prezent la Brigada 4 Mixtă Munte s-a dat căte un ofițer german la batalioane și divizioane de artilerie și căte un subofițer german la companii și baterii ca legătură și informații.

3. Toate M.U. ale Pietrosului sunt puse sub comanda Corpurilor Armată germane din sectoarele respective.

Comandantul Corpului de Munte
Şeful de Stat Major al Armatei, 3

Nr. 29 945 din 5/I.
1942

S.C. Nr. 3813/H din 6/1 1942
p. conformitate ora 8,30

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 638, f. 287.

¹ Denumirea codificată a Corpului Vinători de Munte.

1942 ianuarie 18. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la intensificarea propagandei comuniste în rîndurile militarilor și ale familiilor acestora.

Comuniștii din Capitală au primit instrucțiuni să intensifice propaganda subversivă în masele muncitorești, în rîndurile familiilor militarilor aflați pe front.

Elementele comuniste vor căuta, prin orice mijloace — în special prin soldații care vin de pe front, cu diferite delegații — să trimită scrisori soldaților aflați în zona de luptă, cărora să le spună că familiile lor trăiesc în mizerie.

Partidul comunist clandestin urmărește — prin această acțiune subversivă — să zdruncine moralul trupelor care luptă pe front împotriva sovietelor.

S-a comunicat și Ministerului Apărării Naționale.
(Ministerul Afacerilor Interne și Direcțiunea Generală a Poliției)

Rezoluție

8 februarie 1942
Comunicat Marelui
Stat Major al Armatei
cu nr. 2896/M. din
2.II.1942
(indescifrabil)

„Pentru a se verifica să se organizeze cenzura soldaților care vin și pleacă pe front.
Să se facă însă centralizat.
Operațiunea să nu se facă continuu, ci din cînd în cînd.
Cabinetul va discuta modul de organizare al operațiunii și va urmări executarea.

A(ntonescu)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 2.

1942 ianuarie 19. Sinteză informativă pe luna decembrie 1941 înaintată Președinției Consiliului de Miniștri referitoare la problema muncitorească și la activitatea comuniștilor.

[...]

Situația politico-socială
Problema muncitorească

Comandamentele teritoriale și comandanții militari ai întreprinderilor raportează în mod unanim că starea morală a muncitorilor lasă mult de dorit din cauza lipsurilor materiale, de hrană, încălțăminte și îmbrăcăminte, precum și disproportiei dintre salarii și scumpețea excesivă.

Aceste lipsuri și în special lipsa făinii de grâu și porumb la majoritatea întreprinderilor fac ca muncitorii de la toate întreprinderile și în special din zona C. 7A. să fie nemulțumiți.

Deși întreprinderile depun toate eforturile de a asigura hrana muncitorilor, totuși din cauza lipsei mijloacelor de transport și blocării diferitelor articole ele nu pot face față nevoilor de hrana și încălăziminte, fapt care produce îngrijorare la conducerea întreprinderilor pentru faptul că randamentul de muncă scade la un muncitor slab hrănit și aproape desculț.

Ca și pînă în prezent, situația este mai gravă în regiunea minieră și petrolieră.

Pe lîngă inerentele nemulțumiri în legătură cu insuficiența salariilor și diferitelor lipsuri, se mai semnalează încă printre muncitori și alte nemulțumiri, astfel:

— Muncitorii de la Fabrica de spirit Timișoara sunt nemulțumiți pentru că primăria municipiului îi obligă să plătească un impozit de 250 lei lunare, echivalentul preșterii muncii în natură de 5 zile și socotesc că acest impozit nu ar trebui să fie aplicat muncitorilor din întreprinderile militarizate.

— Populația muncitorească din Valea Jiului întîmpină dificultăți în expedierea corespondenței, negăsind pe piață mărci de asistență socială cu valori mici, plătind astfel un plus peste valoarea oficială de timbre a corespondenței.

— Lipsa laptei necesar pentru copiii muncitorilor din regiunea Petrila-Lonea Iscroni, din cauză că în această regiune există în prezent cinci fabrici de brînzeturi care captează tot laptele din împrejurimi, lăsînd astfel familiile muncitorilor fără lapte.

— Scumpirea tutunului și a țigărilor de asemenea a nemulțumit pe muncitori. [...]

Comuniștii

În cursul lunii decembrie, Partidul Comunist a continuat o activitate destul de susținută pentru:

- redresarea moralului scăzut al membrilor;
- completarea și pregătirea cadrelor;
- menținerea stării de agitație și nemulțumirilor, în special în rîndurile muncitorimii.

Prin o serie de instrucțiuni s-a pus la dispoziția instructorilor de partid noi teme de propagandă care să fie difuzate în rîndurile maselor populare.

Acste teme sunt brodate în special pe tema campaniei din Răsărit și situației armatelor Axei și căror situație se cauță a se arăta sub o lumină defavorabilă și îngrijorătoare.

În ce privește completarea, organizarea și pregătirea cadrelor, conducerea comunistă, în instrucțiunile date arată că deși acțiunile represive ale autorităților au imobilizat un mare număr de militanți comuniști, iar masele au fost în cea mai mare parte derutate de puternica ofensivă germană împotriva U.R.S.S., totuși mișcarea a continuat să se manifeste.

Lozinca dată — ținînd seama de momentul considerat favorabil în legătură cu situația militară și politică — este că în momentul de față nici o slăbiciune din partea membrilor mișcării nu mai poate fi tolerată.

Aceleași instrucțiuni * date recent de conducerea partidului comunist prevăd:

— revenirea la activitatea celulară, fiecare celulă fiind compusă din trei membri;

— odată pe săptămînă — șeful celulei este obligat să prezinte raport de activitate conducătorului organizației comuniste din întreprinderea respectivă, care la rîndul său, va aduna pe șefii de celule pentru a le comunica ordinele Comitetului Central;

— șefii de raioane să facă toate eforturile pentru a plasa elemente comuniste bine pregătite și necompromise în întreprinderile principale unde organizațiile comuniste sunt mai slabe;

— evreii lăsați la vatră să fie reactivați și organizați în jurul partidului spre a fi folosiți în acțiunile de sabotaj industrial;

— propaganda în fabrici să se facă numai de la om la om.

— să nu mai apară niciun manifest scris cu termeni ofensatori la adresa guvernului pentru a nu da ocazie să se ia noi măsuri în contra comuniștilor.

Instrucțiunile mai prevăd:

— a se relua vechea temă de agitație arătîndu-se că lipsurile sunt datorită faptului că articolele alimentare și de primă necesitate sunt trecute peste frontieră în Germania, spre a veni în ajutorul populației civile și armatelor germane.

— a se încerca declanșarea de mișcări turbulente prin muncitorii din întreprinderile industriale de interes militar, pentru a produce perturbații în special în sistemul de aprovizionare a trupelor române și germane.

Din cele arătate rezultă că Partidul Comunist din România, speculînd la maximum orice eveniment de ordin intern sau extern, intenționează a trece la acțiunea susținută pentru a-și reorganiza, întări și pregăti cadrele cum și pentru a cîștiga cît mai mulți simpatizanți în opinia publică.

■ Arhivele Statului București, fond Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 3-7.

258

1942 ianuarie 19, București. **Memoriu semnat de C.I.C. Brătianu și Iuliu Maniu către Ion Antonescu în legătură cu continuarea războiului și retragerea trupelor române de pe teritoriul Uniunii Sovietice.**

Domnii Iuliu Maniu, președintele P.N.T., și C. Brătianu, președintele P.N.L., au trimis domnului mareșal Ion Antonescu următoarea scrisoare:

Domnule mareșal,

Preocupați de soarta țării noastre, ne facem o datorie să vă atragem atenția asupra gravelor pericole ce ne amenință și asupra măsurilor ce credem că trebuie să luați ca să le preîntîmpinați.

* Instrucțiunile respective sunt reluate în nota informativă din 28 ianuarie 1942.

Sîntem informați că vreți să faceți concentrări masive ale armatei noastre pentru a reîncepe campania împotriva Rusiei. Ați început trimiterea de noi forțe militare spre Marea de Azov. Se pune întrebarea: care vor fi consecințele acestei campanii?

Țara noastră suferă de o hemoragie lentă și continuă, care se va agrava foarte mult în 1942.

Vă cităm numai marile pagube de care suferă și care nu se pot repara dacă vom continua să fim în stare de război;

Pierderile mari pe care le-a avut armata noastră atât în cadre și soldați, cît și în material uzat sau consumat;

Inflația monetară rezultînd din deficitele bugetare și de acumulare a mărcilor germane neîntrebuințate;

Lipsa alimentară și de îmbrăcăminte pentru populație;

Continua micșorare a producției industriale;

Perspective grave pentru recolta anului 1942;

Paralizarea comerțului interior;

Lipsa de transporturi.

Am făcut pînă acum sacrificii prea mari, care au nemulțumit adînc populația noastră care nu mai vede unde ne vor duce ele. Toți dorim reîntregirea țării, dar ne întrebăm dacă se va putea realiza în cazul în care țara va continua să-și slăbească forța ei militară și puterea ei de producție.

Sînt două mari pericole: Rusia și Ungaria. Cînd luați sarcina să distrugăți bolșevismul rusesc, intrăm într-o acțiune care nu depinde de noi, ci de forțele de care Germania dispune ca să zdrobească armatele rusești. Dacă nu aveți convingerea că armata germană poate nimici fără ajutorul cîtorva divizii românești, armata bolșevică declarată înfrîntă, nu mai puteți crede în victoria finală a Germaniei. În acest caz, se impune cu atît mai mult ca armatele române să nu mai lupte dincolo de Nistrul.

S-a mers prea departe în cele ce s-au făcut pentru a satisface cererile germane. Am depășit cu mult ceea ce vechii aliați ai Germaniei — Ungaria și Bulgaria, care ar fi avut motive de recunoștință — au făcut în ajutorul acestei țări: ca alimente, concesiuni politice, economice și financiare și la sfîrșit ne întrebăm: cu ce vor fi ele răsplătite.

În cazul cînd Germania ar ieși învingătoare în acest război, aveți oare act scris că ea ne va reda Ardealul pierdut, cum a avut grija Ion Brătianu înainte de a intra în război alături de Franța, Anglia și Rusia, să se asigure printr-un pact scris că va obține Ardealul, Bucovina și Banatul? Făgăduielile verbale mai cu seamă cînd nu sînt întărite prin nici o declarație publică a factorilor responsabili, sînt aleatorii. Dar dacă este pericol bolșevic extern, este unul și mai mare de anarhie internă, la care va fi împins la sfîrșitul războiului poporul român sărăcit, înfometat și îndurerat de numeroase dolii și suferințe.

Războiul actual nu poate fi popular dacă este împins prea mult în afară de hotarele țării. Apoi opinia publică românească nu admite imensele sacrificii ce face România, decît dacă ar fi asigurată că ele duc la reîntregirea țării. Se pare că Germania ne cere sacrificii asemănătoare cu acele din 1917, cînd aliații noștri cereau să se facă „triunghiul morții”, la care, după refuzul lui Ion Brătianu, ei însă au renunțat. Lumea crede că tot ce sacrificăm ca armată și ca putere economică a țării este pentru ca Germania să menajeze forțele și traiul poporului său.

Să nu uitați că vom avea în coastele noastre două țări vrăjmașe care și-au menajat forțele lor militare și care nu au făcut nici un sacrificiu politic, economic sau financiar pentru a susține campania în Rusia. Cei care vor fi mai tari la încheierea războiului vor putea singuri realiza aspirațiile lor naționale.

Ungaria nu se sfiește să afirme că va lua de la România și restul Ardealului și Banatului, iar Bulgaria, Dobrogea. Astfel, de curând generalul Szombathelyi, șeful Statului Major Maghiar, într-un interviu acordat ziarului bulgar „ZORA”, afirma că armata maghiară în istoria sa milenară nu a fost niciodată instruită și înzestrată cum este astăzi și că o colaborare cu Bulgaria este posibilă.

Trebuie să prevedem mai întâi apărarea fruntariilor noastre și recucerirea Ardealului pierdut, ceea ce nu putem realiza decât cu o armată puternică și bine înzestrată.

Este oare un interes de primă importanță pentru Germania, chiar învingătoare, de a se angaja într-un război în contra Ungariei spre a ne da Ardealul? La sfîrșitul războiului, slăbită și îndurerată de atîtea pierderi în oameni, va mai angaja ea oare soldații săi în lupte, în contra foștilor ei aliați? Desigur că nu. Dar evident că nu în mod pașnic va renunța Ungaria la ceea ce a obținut prin Arbitrajul de la Viena.

Dar dacă Germania ar fi constrînsă să facă o pace pe care i-ar impune-o Anglia și America, în ce situație s-ar găsi România, ale cărei armate au depășit limitele sale naționale și s-au angajat într-o luptă în interiorul Rusiei, și care, fără a fi silită prin obligațiile aderării la Pactul Tripartit, a declarat război Statelor Unite contra asentimentului românilor, fapt pe care opinia publică română nu și-l poate explica.

De asemenea, ce situație î se creează României prin condamnablele excese contra evreimii, săvîrșite sau probabil inspirate de germani, contrare firii pașnice a poporului român?

Continuarea războiului în condițiile de astăzi nu poate duce la reîntregirea țării, ci numai la uzarea completă a țării, expusă la pericolul maghiar.

Prin urmare, cît mai este timp, trebuie să arătați Germaniei că ați făcut pînă acum, în cadrul alianței, ce ați contractat cu dinșii, tot ceea ce putea face România, fără a se expune la un grav dezastru, că am făcut sacrificii pe care Ungaria și Bulgaria nu le-au făcut; că sănsem siliți să retragem trupele noastre de peste Nistru ca să ne reconstituim forța noastră armată și să organizăm situația noastră internă, care nu poate suporta o prelungire a războiului.

Retrageți trupele din Rusia, pe care Germania le poate ușor înlocui. Reconstituîți armata, refacînd cadrele și armamentul. Îndreptați situația economică și financiară a țării.

Pregătiți-vă să faceți față la lipsa de alimente și îmbrăcămîntă care ne amenință în 1942 și la sporirea producției noastre agricole și industriale. Să se reorganizeze transporturile și să fie dirigate mai mult către economia noastră națională, fiind scutite de atîtea necesități militare.

Numai în acest mod vom putea apăra țara noastră, o vom putea reîntregi și o vom emancipa de influență străină, ca astfel să avem o țară liberă și stăpînă pe destinele ei.

Atunci vom putea rezolva relațiile noastre internaționale, avînd în vedere în primul rînd necesitățile noastre naționale.

Toți avem aceleași țeluri ca dv., dar credem că le vom putea realiza numai în condițiile pe care vi le arătăm mai sus.

Vă rugăm să primiți, domnule mareșal, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

București, 19 ianuarie 1942

Președintele Partidului
Național-Liber
C.I. Brătianu

Președintele Partidului
Național-Țărănesc
Iuliu Maniu

259

1942 ianuarie 20. Scrisoare de răspuns a lui Ion Antonescu către generalul de corp de armată adjutant Iosif Iacobici în care sînt prezentate motivele demiterii acestuia din funcția de șef al Marelui Stat Major.

Conf. pers.

Copie

Nr. 19 din 20 ianuarie 1942, Comandantul de căpitanie al Armatei către dl. general de corp de armată adjutant Iosif Iacobici ¹

Am luat cunoștință de scrisoarea trimisă domnului Mihai Antonescu și de raportul dv. nr. 102 din 17 ianuarie 1942 cu memoriul anexă, la care vă fac cunoscut următoarele:

1. Am dispus înlocuirea dv. din funcția de șef al Marelui Stat Major, înainte de a primi cererea dv. de desărcinare din funcțiune, pentru motivul că v-ați creat preocupări la care nu aveați dreptul și în schimb ați neglijat pe unele obligatorii.

Astfel:

---

¹ În urma eșecului suferit de trupele germane o dată cu declanșarea contraofensivei sovietice din zona Moscova și a presiunilor exercitate de guvernantații naziști, mareșalul Antonescu și-a asumat obligația de a spori numărul marilor unități române angajate în război. Șeful Marelui Stat Major, generalul Iosif Iacobici, n-a fost consultat în această problemă, ceea ce a dus la un conflict răsunător între Antonescu și el. Primind ordin să treacă la organizarea unui nou grup de forțe ce urma să fie trimis pe front, șeful Marelui Stat Major a înaintat la sfîrșitul lunii decembrie un raport lui Ion Antonescu, urmat în ianuarie 1942 de un referat în care se declară împotriva hotărîrii dictatorului, pronunțîndu-se pentru revizuirea politiciei adoptate de acesta.

La 17 ianuarie 1942, ca urmare a faptului că Antonescu nu renunțase la hotărîrea de a angaja noi trupe pe front, generalul Iacobici a cerut să fie desărcinat din funcție. Poziția adoptată de șeful Marelui Stat Major de a pune în discuție și a contesta competența lui Ion Antonescu de a hotărî de unul singur în probleme ce angajau soarta statului a fost sănctionată, generalul Iacobici fiind destituit din funcție, „File din istoria militară a poporului român”, vol. 5-6. Editura Militară, București, 1979, p. 212-217.

— v-ați menținut într-o gravă și permanentă neînțelegere cu subsecretarul de stat al Armatei de uscat² și ați făcut demersuri pentru înlocuirea lui;

— ați depășit însărcinarea dată de a prezenta un studiu cu organizarea și funcționarea I.A.R., punind o persoană străină de autoritatea de stat, inginerul Caranfil³, să facă cercetări nu numai la I.A.R., dar chiar în Subsecretariatul de Stat al Aerului (a prezentat generalului Jienescu⁴ un chestionar);

— trecind o parte din atribuțiunile dvs. subșefilor de stat major, ați modificat organizarea Marelui Stat Major fără nici o bază legală și v-ați creat preocupări de ordin mai înalt decât acele ale șefului Marelui Stat Major, în vederea funcțiunii de locuitor al Comandantului de căpetenie, pe care personal mi-ați solicitat-o și la care mi-am rezervat răspunsul.

În schimb:

— ați neglijat măsurile de apărare ale regiunii Odessa, degarnisind-o de trupe (deplasarea Diviziei 10 infanterie, înlocuită în plină iarnă cu Divizia 4) și afirmind în ședință de colaborare a conducătorilor armatei, din ziua de 12 decembrie 1941, că „nu v-ați gîndit la măsuri de apărare a Odesei împotriva unei eventuale debarcări rusești”. Eroarea aceasta, agravată prin raportul nr. 10 654/C, în care vorbiți de „exagerări” și „de jocul inamicului”, și-a primit sanctiunea prin alarmarea din ziua de 16 ianuarie 1942 a Armatei 3, 4 și a Diviziei 9, căreia i-ați ridicat efectivele fără a mă fi întrebăt;

— v-ați dezinteresat de trupele ce luptau în Crimeea, socotind că obligațiile ce le aveau comandamentele în subordine nu mai aveau nevoie de nici o impulsivitate și de nici un control din partea dvs. De cînd v-ați înapoiat de pe front, nici dvs., nici vreunul din subșefii Marelui Stat Major nu a vizitat unități de la est de Nistru. Pentru a înlătura consecințele lipsei de contact între cei ce luptă la mari depărtări și organele de conducere superioare ale armatei, am fost nevoit să trimit ofițeri de la cabinetul meu militar și pe generalul Pantazi pe front, în Crimeea, la Marea de Azov și la Odessa. Constatările au fost dureroase și au scos în evidență consecințele atât ale nesocotirii ordinelor mele categorice date la timp, cît și ale faptului că realitățile erau ignorate de noi.

2. Neavînd obiceiul să intru în polemică cu subalternii, nu am să vă dau nici un răspuns la cele cuprinse în memoriu anexat la raportul nr. 102, nici la referatul nr. 50 din 8 ianuarie 1942, însă pentru a da puțință celor care vor judeca mai tîrziu atât acțiunea mea cît și pe ceea a dvs. să o facă după realități, voi analiza, sprijinit pe documente, cele două acte și voi depune răspunsul meu la arhiva secretă a statului. Polemica în aceste vremuri, cînd gîndul și energia noastră trebuie să ne fie îndreptate spre salvarea intereselor neamului, ar duce într-adevăr la facerea „jocului inamicului”.

Din memoriu dvs. voi remarcă că este nefondată acuzațiunea că nu aș fi recunoscut meritele Marelui Stat Major în campania de pînă acum.

² Generalul de divizie C. Pantazi.

³ Inginer Nicolae Gh. Caranfil, fost ministru subsecretar de stat al Aerului 1935–1936.

⁴ Comandor aviator Gh. Jienescu, subsecretar de stat al Aerului și Marinei între anii 1940–1944 (NRB).

Las de o parte trista și deplasata aluzie la generalul Ioanițiu⁵, pentru care am avut totdeauna numai laude. Dar vă reamintesc cuvintele de mulțumire și de recunoștință a meritelor, pe care le-am rostit la Școala Superioară de Război, cu ocazia convocării comandanților de regimenter, mari unități și șefilor de state majore, din ziua de 5 decembrie 1941.

Dacă în ultimul timp am avut aprecieri defavorabile, ele au fost adresate, cum singur o mărturisiri la pagina 7 a memoriului „organelor de conducere ale Marelui Stat Major”, deci nu ofițerilor din Statul Major, pe care în marea parte eu i-am format, îi cunosc și apreciez, cel puțin tot atât cît dvs.

Vorbiți de metoda dvs. Nu am nimic de zis în contra ei. Nici nu am căutat să v-o impun pe a mea care trebuie să știți ce a dat la toate instituțiile pe care le-am comandat. Dar o metodă nu se judecă decât după rezultate, nu după considerații subiective.

În sfîrșit nu pot să las fără a da răspunsul cuvenit la afirmația că războiul departe de granițe este impopular. Am regretul să vă răspund că este o ofensă gratuită pe care o aduceți acestui neam.

Este aceasta influența mentalității acelora care nu s-au identificat total cu susținutul și aspirațiile acestui neam. Este mentalitatea defetiștilor și a acelora care pescuiesc în apă tulbure.

[...]

260

1942 ianuarie. Rezoluția C.C. al P.C.R. intitulată Pieirea sau salvarea poporului român prin care sînt stabilite sarcinile comuniștilor în organizarea rezistenței antifasciste.

Sarcinile Partidului Comunist din România

[...] Prima și cea mai urgentă sarcină a partidului nostru constă în împiedicarea planului criminal al lui Hitler și slugii sale Antonescu de a nimici poporul român prin aruncarea tuturor românilor valizi în război, pentru salvarea hoardelor bestiale hitleriste, care au suferit și suferă înfrîngeri catastrofale pe frontul de răsărit.

Comuniștii trebuie să lămurească toate păturile sociale ale poporului despre nebunia continuării războiului pentru salvarea tiraniei hitleriste împotriva întregii omeniri progresiste, în frunte cu marea și puternica Uniune Sovietică, puterea cea mai mare continentală, cu Statele Unite, puterea cea mai industrială și cu Marea Britanie, puterea cea mai mare navală din lume.

Patru cincimi din lume, în frunte cu Uniunea Sovietică, duc războiul pentru o cauză dreaptă, pentru salvarea omenirii, a tuturor popoarelor de barbaria și tirania hitleristă.

⁵ Generalul Ioanițiu, fost șef al Marelui Stat Major, mort într-un accident la Odesa, în octombrie 1941.

„Germanii duc un război nedrept, de acaparare. Ei cotropesc teritoriul și popoare străine. Toți oamenii cinstiți trebuie să se ridice împotriva lor. Uniunea Sovietică și aliații săi duc un război de eliberare împotriva tiraniei hitleriste. Toți oamenii cinstiți trebuie să sprijine armatele de eliberare ale Uniunii Sovietice și ale Marii Britanii, ca armate eliberatoare. Noi n-avem de cucerit teritoriul sau popoare străine din Asia, Europa sau Iran. Prima sarcină a noastră este eliberarea teritoriului nostru. În al doilea rînd este sarcina eliberării popoarelor — popoarelor cotropite, de sub tirania hitleristă. Uniunea Sovietică nu vrea să impună voința și regimul său popoarelor slave și altor popoare. Noi vrem să le ajutăm numai pentru eliberarea lor de sub jugul hitlerist. Noi nu ne amestecăm în treburile lor interne. Ele singure să hotărască asupra soartei lor, cum vor voi ele[...]" (Raportul tov. Stalin din 6 noiembrie 1941).

Toți români care vor fi înrolați în armată și vor fi trimiși în ajutorul hoardelor hitleriste, al jefuitorilor și cotropitorilor bestiali, împotriva marelui și eroicului popor sovietic, vor fi nimiciți pe teritoriul sovietic pînă la unul. Toți patrioții români, cărora le este sfîntă existența și libertatea națională a poporului român, trebuie să se ridice împotriva concentrărilor actuale în masă și a mobilizării generale în pregătire, prin care banda imperialistă a sîngerosului Hitler vrea să amîne momentul zdrobirii sale totale.

Comuniștii și toți prietenii partidului nostru trebuie să pornească imediat, practic, la organizarea luptei, împotriva concentrărilor individuale massive, la zădăncirea mobilizării generale și pentru reîntoarcerea în țară a soldaților de pe front, pe baza tacticii de front patriotic, fără să mai pună vreo condiție din PLATFORMA PARTIDULUI. Fiecare patriot trebuie să intre în această luptă, fiindcă însăși existența poporului, viața tuturor fiilor săi e amenințată cu nimicirea imediată.

A doua sarcină principală a partidului este să se pună în fruntea poporului român, să organizeze lupta pentru pîinea sa zilnică, pe care Hitler și Antonescu au răpit-o în folosul hoardelor cotropitoare.

Comuniștii trebuie să se pună în fruntea luptei poporului pentru hrana zilnică, în întreprinderi, în cartiere, la sate și în armată. Apărarea pînii zilnice a poporului român e datoria sfîntă a tuturor patrioților, la fel ca și lupta pentru libertatea și independența națională a poporului nostru.

Comuniștii trebuie să inițieze și să organizeze această luptă pe baza Frontului Unic în sînul clasei muncitoare și să unească această luptă a clasei muncitoare cu lupta țărănimii, a soldaților, a funcționarilor particulari și publici și a miciei burghezii, a femeilor și tineretului pe baza Frontului național (sau patriotic), pentru apărarea pînii poporului român împotriva ocupanților hitleriști și a cîlicii lor trădătoare în frunte cu Antonescu.

Lupta pentru pîinea răpită de la gura poporului pentru cotropitorii hitleriști duce poporul la lupte pentru terminarea războiului contra Uniunii Sovietice și a aliaților săi, pentru alungarea ocupanților din țară, pentru doborârea regimului hitlerist al trădătorilor, călăilor și jefuitorilor, în frunte cu Antonescu, și pentru libertatea națională a poporului.

A treia sarcină principală a comuniștilor este legarea luptei poporului împotriva noilor concentrări și a mobilizării generale, a luptei pentru pîine, cu lupta națională a poporului român pentru eliberarea sa de sub jugul fascismului și al cîlicii trădătoare de patrie în frunte cu Antonescu, pentru pace și

luptă comună cu Uniunea Sovietică, cu țările democratice și cu toate popoarele iubitoare de libertate.

Comuniștii și toți prietenii partidului nostru trebuie să aducă la cunoștința întregului popor PLATFORMA de luptă din 6 septembrie 1941 a partidului nostru, în interesul eliberării naționale și al creării Frontului Unic Național (patriotic) al întregului popor român. Ei trebuie să popularizeze PLATFORMA noastră, fără preget și fără încetare, în sînul maselor largi ale poporului, la orașe, sate și pe front, în uzine, mine, cazărmă, în cartiere, la vecini, pretutindeni.

Comuniștii trebuie să lege popularizarea PLATFORMEI cu popularizarea tradiției de luptă a poporului român pentru dezrobirea sa națională, împotriva imperialismului german, din veacurile trecute și din timpul războiului din 1916—1918. Ei trebuie să lege popularizarea PLATFORMEI cu popularizarea luptei marelui și eroicului popor sovietic, care singur duce aproape întreaga povară și jertfă a războiului de apărare a libertății tuturor popoarelor, împotriva contropitorilor hitleriști și cu victoriile glorioasei Armată Roșii care zdobește hoardele lui Hitler și își varsă singele în războiul crîncen împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru libertate și independență poporului nostru.

PARTIDUL NOSTRU, FĂRĂ SĂ ÎNCETEZE PROPAGAREA PRINCIPIILOR SALE ȘI A PROGRAMULUI SĂU FINAL, RENUNȚĂ LA ORICE ACȚIUNE SAU LOZINCĂ DE ACȚIUNE CARE AR PUTEA SĂ-L DESPARTĂ DE CELELALTE PARTIDE, GRUPE ȘI PERSONALITĂȚI PATRIOTICE, ÎN INTERESUL FRONTULUI UNIC NAȚIONAL AL POPORULUI ROMÂN.

Partidul nostru este gata să colaboreze cu ele și cu toți patrioții români, pentru realizarea oricărei revendicări din PLATFORMĂ, punind ca **SINGURUL CRITERIU AL COLABORĂRII ATITUDINEA FAȚĂ DE FASCISMUL GERMAN ȘI RĂZBOIUL SĂU TÎLHĂRESC**.

Pentru Frontul Național

FĂRĂ REALIZAREA UNITĂȚII DE ACȚIUNE A FRONTULUI UNIC AL CLASEI MUNCITOARE NU SE POATE CREA NICI FRONTUL UNIC PATRIOTIC AL POPORULUI ROMÂN.

Ocuparea țării de către cotropitorii hitleriști, războiul lor tîlhăresc au creat condiții favorabile pentru înfăptuirea (pe baza luptei pentru pîine, ridicarea salariilor, împotriva orelor suplimentare și celorlalte cerințe vitale ale muncitorilor) Frontul Unic Muncitoresc, pe care trebuie să se bazeze Frontul patriotic al întregului popor.

Comuniștii trebuie să continue, cu o perseverență și mai mare, realizarea Frontului unic cu toți muncitorii social-democrați, național-țărăniști și cu cei fără de partid. Ei trebuie să se folosească de ciocnirea Frontului unic de luptă al muncitorilor cu aparatul de stat al slugilor lui Hitler (Ministerul Muncii, Camera de Muncă, Asigurările Sociale). [...]

Comuniștii trebuie să organizeze lupta pentru împiedicarea exportului de muncitori și ucenici în Germania. Ei trebuie să se folosească de toate posibilitățile legale, pentru crearea Frontului unic, în întreprinderi (delegații, comitete de acțiune, organizații sportive și culturale, cantine etc.), la institu-

țiile de stat (Camera de Muncă, Asigurări Sociale), ducind o campanie pentru demascarea planului regimului hitlerist de a crea „Frontul Muncii” hitlerist sau „corporațiile”, după chipul corporațiilor fasciste din Italia, și pentru libertatea sindicală.

Comuniștii trebuie să continue de a sta în fruntea muncitorilor cheamăți de autoritățile hitleriste, unde vor susține revendicările vitale ale muncitorilor, zădănicind astfel planurile trădătorului Antonescu. E datoria fiecărui muncitor, față de poporul român, să lupte prin metodele sabotajului pasiv și activ, pentru dezorganizarea și oprirea producției de război a fascismului german.

E datoria lor să ajute astfel UNIUNEA SOVIETICĂ, singurul stat socialist din lume, al muncitorilor și țăranilor liberi care duc războiul crîncen pentru eliberarea întregului popor român de sub jugul ocupanților hitleriști.

Întreprinderile trebuie să fie bazele și inițiativarele frontului patriotic, în cartierele lor, în satele din jurul lor și în celealte pături ale poporului român. Pe baza Frontului unic de jos, în întreprinderi, comuniștii trebuie să realizeze Frontul unic cu social-democrații, pe scară locală, regională și națională.

Bazîndu-se pe Frontul Unic Muncitoresc și pe mișcarea de masă patriotică, în cartiere, orașe și sate, comuniștii muncesc din răsputeri pentru formarea Frontului patriotic cu reprezentanții tuturor partidelor, organizațiilor, grupurilor și personalităților antihitleriste, cu reprezentanții tuturor forțelor patriotice, pe scară națională.

Organele Frontului Patriotic sunt comitetele patriotice, create din reprezentanții tuturor forțelor patriotice pe scară locală și națională.

C.C. al P.C.R. atrage atenția tuturor membrilor săi asupra sectorului cel mai slab al muncii de partid. Aceasta este munca în sate, în sînul țărănimii, în afară de regiunile aproape pur țărănești (Oltenia și Muntenia).

Conducerea partidului și-a elaborat sarcinile concrete ale comuniștilor, pentru lupta țărănimii, în circulara din 8 iulie și în PLATFORMA din 6 septembrie. Fiecare comunist trebuie să știe că țărănamea română formează majoritatea zdrobitoare a soldaților români, care au căzut și cad în războiul criminal al lui Hitler. Formarea Frontului patriotic român, fără țărănamea română, aliată clasei muncitoare, este numai o pălăvrăgeală. Conducerea partidului se adresează tuturor comuniștilor care vin în contact cu țărani (prin rude, cunoștințe, fabrică, ogoare, armată etc.) să ducă o muncă zilnică sistematică pentru organizarea țărănimii, sub directivele imediate ale organelor lor de conducere.

Comuniștii trebuie să se pună în frunte pentru organizarea luptei țărănimii împotriva concentrărilor, pentru apărarea grîului și porumbului, contra blocării cerealelor și a prețurilor maximale, împotriva rațiilor anuale fixate pentru consumul propriu și pentru dreptul de vînzare liberă, împotriva rechizițiilor, a impozitului de război, pentru aprovizionarea ieftină a țărănimii cu lemn, petrol, pînzeturi, haine, încălăziminte și cu toate produsele industriale, pentru spitale și dispensare gratuite, împotriva culturii forțate a producătorilor prescrise de expertii germani, precum și împotriva muncii forțate pentru stat, comună și moșieri, în folosul războiului lui Hitler, pentru unirea luptei țărănimii trudite cu lupta muncitorilor de la orașe.

Comuniștii trebuie să organizeze lupta țăranilor pentru ascunderea cerealelor, ca ele să nu ajungă în mîinile lăcustelor hitleriste, pentru împiedicarea

vinzării către fasciștii germani, pentru devastarea depozitelor de cereale. Trebuie organizată adăpostirea și susținerea dezertorilor și partizanilor, distrugerea depozitelor cu materiale de război ale cotropitorilor germani și trebuie dezorganizate transporturile, căile de comunicații.

Formele luptei țăranilor variază; de la delegații alese cu petiții, memorii; adunări publice la cămine culturale, cooperative, cîrciumi, biserici, primării; manifestări în fața primăriilor, prefecturilor și pînă la ciocniri cu autoritățile guvernului trădător și cu ocupanții hitleriști.

ACESTE forme de luptă variază după nivelul concret de luptă al țăranilor, după credința și convingerea lor de a susține revendicările și formele luptei lor. Însă totdeauna organele luptei trebuie să fie delegații sau comitete țărănești, alese de către toți țărăni, pe baza frontului unic, pentru cerințele lor vitale.

În luptă împotriva ocupanților hitleriști și a regimului trădător de țară, ele trebuie create pe baza frontului patriotic din reprezentanții tuturor partidelor, organizațiilor și ai celor fără de partid.

Țărăni întorși de pe front trebuie să fie în fruntea luptei împotriva ocupanților pentru popularizarea cuceririlor mărețe ale țărănimii colhoznice din Uniunea Sovietică, pentru popularizarea luptei eroice a ostașilor roșii și a partizanilor sovietici împotriva dușmanului de moarte al poporului român.

Comuniștii trebuie să demaște campania fasciștilor germani, a regimului trădător de țară și a moșierilor hitleriști, pusă la cale pentru formarea aşa-ziselor „obștii țărănești”, care, după plan și în mod forțat, trebuie să cultive produsele necesare războiului cotropitorilor fasciști.

Comuniștii trebuie să organizeze lupta întregului popor pentru confisarea pămîntului și inventarului moșierilor hitleriști, care susțin regimul de trădare națională al lui Antonescu și alimentează hoardele lui Hitler cu produsele agricole muncite cu sîngele și sudoarea muncitorilor agricoli și țărănilor săraci, și pentru realizarea unei reforme agrare democratice.

Susținind cu fermitate lupta țărănimii pentru revendicările ei vitale, comuniștii trebuie să facă toate sforțările în vederea colaborării cu național-țărăniștii, țărăniștii-radicali, liberalii, și cu toate organizațiile (cooperative, cămine culturale) pentru înglobarea țărănimii — majoritatea mare a națiunii — în FRONTUL PATRIOTIC al poporului român, pe sate, plăși, județe și pe toată țara. [...]

Toți membrii și prietenii partidului nostru trebuie să aducă la cunoștința soldaților PLATFORMA noastră și s-o popularizeze în sînul lor. Soldații români trebuie să refuze de a mai fi unealta oarbă, carne de tun, în mîna dușmanului de moarte al poporului român. Înglobîndu-se în FRONTUL PATRIOTIC al întregului popor, ei trebuie să întoarcă armele pentru zdrobirea asupitorilor hitleriști, pentru recucerirea onoarei și libertății naționale a poporului român.

Comuniștii trebuie să găscască metodele și formele de propagandă între soldați, pentru apărarea intereselor lor vitale, pentru hrana mai bună, împotriva bătăii, reintrodusă prin lege de către călăul Antonescu, pentru un tratament omenesc, împotriva corvezilor și muncilor distrugătoare și înjosirii de către armata germană etc., prin ieșiri în masă.

În armată, proteste și refuzuri colective, pînă la stricarea materialului de război, a mijloacelor de transport, dezertări în masă și constituirea în grupe

de partizani, refuzul de a porni la atac și a trage asupra ostașilor roșii și pînă la trecerea în mod colectiv, cu arma, de partea Armatei Roșii.

Comuniștii trebuie să organizeze lupta funcționarilor particulari și de stat, a micilor meseriași și comercianți, a intelectualilor, pentru revendicările lor vitale, pentru pîine, alimente, lemne, îmbrăcăminte, împotriva blocării produselor de primă necesitate și a materiilor prime în folosul războiului lui Hitler; împotriva impozitelor grele, directe și de consum, a împrumutului „reîntregirii”, a scumpetei, pentru confisarea averilor tuturor trădătorilor de patrie hitleriști și ale profitorilor de război.

Comuniștii trebuie să unească lupta lor cu lupta clasei muncitoare și a întregului popor în FRONTUL UNIC NAȚIONAL pentru pace, pîine, cultură, libertate și independență națională a poporului, pentru nimicirea cotropitorilor hitleriști și a slugilor lor, în frunte cu Antonescu.

Pentru FRONTUL UNIC PATRIOTIC de luptă a poporului român, împotriva ocupanților hitleriști și a ciracilor lor, trădători de patrie, de o importanță mare este cîștigarea naționalităților.

[...]

Comuniștii trebuie să ducă o campanie de lămurire asupra politicîi hitleriste de atîțare a poporului român împotriva evreilor, maghiarilor și a celoralte naționalități, menită a abate ura poporului român de la dușmanii săi de moarte, Hitler și Antonescu.

Trebuie arătat, atîț poporului român, cît și celui maghiar din Ardeal și Banat, că demagogia și campania josnicilor trădători de patrie, în frunte cu Antonescu din România și Horthy în Ungaria, nu servește decît planul lui Hitler de a nimici atîț poporul român, cît și pe cel maghiar, în războiul său tilhăresc contra Uniunii Sovietice.

Comuniștii trebuie să mobilizeze muncitorimea și întreg poporul român pentru cucerirea revendicărilor și drepturilor economice, politice, sociale și naționale ale maghiarilor și, în același timp, trebuie să mobilizeze maghiarimea pentru aderarea la FRONTUL PATRIOTIC al poporului român, care are drept scop zdrobirea dușmanului lor de moarte comun, eliberarea lor de sub jugul național hitlerist comun și libertatea lor națională.

Comuniștii trebuie să ducă o campanie de lămurire, în sînul sașilor, șvabilor și al germanilor, despre soarta lor catastrofală care îi amenință, prin zdrobirea fascismului german, dacă ei vor urma mai departe pe șefii lor naziști, din organizațiile lor hitleriste, pentru asuprirea poporului român, a evreilor și a maghiarimii.

Rolul lor impus, în războiul criminal al lui Hitler, pentru cotropirea și exterminarea popoarelor, îi acoperă cu rușine și atrage ura nemărginită a popoarelor subjugate, împotriva lor. Singura salvare a lor este a se uni cu poporul român și cu celealte popoare conlocuitoare, pentru zdrobirea tiraniei hitleriste și a regimului slugilor ei din România.

Comuniștii trebuie să muncească pentru unirea tuturor forțelor anti-hitleriste din organizațiile naționalităților — Asociația muncii germane (Verband der deutscher Arbeit), comunitățile germane (Volksgemeinschaft), vecinătății (Nachbarschaft) Partidul Maghiar, comunitățile maghiare, organizațiile religioase maghiare, cooperative, personalitățile antihitleriste — și aderarea lor la FRONTUL PATRIOTIC al poporului român, pentru eliberarea tuturor popoarelor din România de sub jugul contropitorilor hitleriști și

al clictii lor din țară, în frunte cu călăul Antonescu, pentru libertatea lor națională.

În lupta pentru pîine și împotriva noilor concentrări masive, femeile au un rol de frunte. Grijă procurării pînii și a hranei, răpirea soților, taților și fiilor lovește cel mai mult pe femei.

Comuniștii și comunistele trebuie să se pună în fruntea acțiunilor femeilor, la orașe și sate, să coordoneze această luptă cu lupta întregului popor. Pentru organizarea și conducerea luptei femeilor, trebuie organizate comitete de acțiune ale femeilor pe întreprinderi, cartiere, orașe și sate.

Prin delegații de masă, prin demonstrații în fața primăriilor, prefecturilor de județe, în magazine și piețe, în fața spitalelor și la gări, femeile demonstrează pentru pîne și hrana copiilor și a familiei răpită de lăcustele hitleriste, pentru ajutor îndestulător văduvelor de război, pentru sprijinirea mamelor și a soților soldaților mobilizați, răniți sau bolnavi, pentru publicarea listelor celor căzuți și răniți, pentru întoarcerea soților, fiilor și taților de pe front și împiedicarea plecării lor în războiul tilhăresc al lui Hitler.

Femeile trebuie să ceară soților, fiilor și taților lor să se gîndească la ele și să nu urmeze ordinele călăului Antonescu și pe cele ale ofișerilor lui [...]

Lupta FEMEILOR pentru pîine, împotriva ocupanților hitleriști și a regimului trădător de țară, pentru oprirea războiului criminal împotriva Uniunii Sovietice, poate și trebuie să formeze partea cea mai înaintată a FRONTULUI PATRIOTIC al poporului. Pe baza luptei lor, femeile trebuie să participe pretutindeni în comitetele patriotice antihitleriste ale poporului.

Comuniștii trebuie să organizeze lupta TINERETULUI și s-o unească cu lupta întregului popor, împotriva planului criminal de exterminare a tuturor tinerilor prin noile concentrări și prin mobilizarea generală în pregătire, pentru războiul lui Hitler.

Comuniștii trebuie să organizeze lupta poporului român, împotriva fascizării tineretului și prefacerii lui în sclavi și carne de tun pentru Hitler și pentru instructorii germani, șefii legionari și clica trădătoare de patrie a lui Antonescu — în întreprinderi și la sate, în organizațiile culturale, sportive, la premilitărie și armată, prin educație extrașcolară și prin crearea organizațiilor „Munca Tineretului Român”.

Lupta împotriva fascizării tineretului comuniștii trebuie s-o lege cu popularizarea insistentă a „APELULUI mitingului antifascist al tineretului de la Moscova către tineretul din toată lumea” și a PLATFORMEI partidului nostru, pretutindeni în masele tineriști, pentru organizarea practică a FRONTULUI PATRIOTIC AL TINERETULUI român ca parte integrantă a FRONTULUI UNIC NAȚIONAL al poporului român, împotriva bandei săngeroase fasciste a lui Hitler și Antonescu, dușmanii de moarte ai tineretului.

Comuniștii trebuie să lege lupta pentru pîne și împotriva noilor concentrări în sănul tineretului cu lupta pentru revendicările lui cele mai arzătoare, susținută de vîrstnici, pe baza tacticii de front unic, cu împiedicarea exportului de muncitori tineri și ucenici în Germania.

Comuniștii trebuie să conducă lupta tinerilor patrioți pentru dezorganizarea mașinii de război a lui Hitler, prin sabotaj și luptă de partizani, pen-

tru eliberarea națională a tineretului, pentru dreptul la muncă, cultură și viață fericită, în sinul poporului liber și independent.

Trebuie dată o atenție specială muncii în rîndurile tineretului studios, care trebuie să ocupe un loc de frunte, în lupta pentru salvarea patrimoniului național al poporului, pentru eliberarea lor de sub influența șefilor legionari, trădători de patrie, adăpostiți de Hitler în Germania și pentru înregistrarea lor în primele rînduri ale Frontului Patriotice al poporului.

Comuniștii trebuie să popularizeze lupta eroică și imensa jertfă a milioanelor de tineri sovietici, care își varsă sângele în războiul crîncen, împotriva dușmanului de moarte al tineretului român, nu numai pentru libertatea poporului sovietic, dar și pentru libertatea și independența națională a poporului nostru și a tuturor popoarelor cotropite.

Tinerii patrioți români trebuie să urmeze pilda măreță a TINERETULUI IUGOSLAV, GREC, POLON, NORVEGIAN și din alte țări cotropite, care luptă cu arma în mînă, în primele rînduri ale eroicilor partizani, împotriva cotropitorilor fasciști.

Membrii partidului nostru trebuie să ducă o muncă zilnică, fără preget, pentru organizarea tinerilor celor mai buni și curajoși din întreprinderi, sate, școli și universități în UNIUNEA TINERETULUI COMUNIST. Membrii și organele partidului trebuie să simtă drept o principală datorie a lor întărirea U.T.C.-ului, legarea sa cu masele largi ale tineretului, pentru organizarea și conducerea luptei sale și pentru organizarea FRONTULUI PATRIOTIC AL TINERETULUI.

Datoriile fiecărui comunist

Pentru realizarea sarcinilor istorice ale partidului nostru față de clasa muncitoare, de poporul român și de Uniunea Sovietică, în războiul pentru nimicirea cotropitorilor hitleriști, activiștii și membrii partidului trebuie să însușească următoarele condiții:

1. Reclădirea întregii munci de partid pe baze noi de război.

Întreaga muncă, a noastră, de partid, trebuie să o supunem intereselor distrugerii fascismului german și slugilor sale din țară. Dușmanul e feroce, fără nici o crutare. Deci, în primul rînd, trebuie să punem capăt oricărui spirit liberal, lipsit de griji, nepăsării sau oricărei alte preocupări personale. Singura preocupare a noastră trebuie să fie distrugerea dușmanului.

2. Reeducarea cadrelor

Comuniștii trebuie să-și însușească învățămîntele trase din greșelile și slabiciunile conducerii și ale întregului nostru partid. Trebuie să ne eliberăm de rămășițele doctrinarismului și sectarismului mulțumit de sine. Trebuie să întărim și să lărgim legătura noastră cu masele și să ascultăm glasul lor.

Munca noastră pentru mobilizarea maselor în timpul războiului nu exclude, ci condiționează o muncă sistematică și stăruitoare de educare a cadrelor noastre, cu nivel scăzut, în spirit marxist-leninist, o muncă pentru însușirea cunoștințelor elementare teoretice, politice, organizatorice și a artei de luptă împotriva Siguranței și a Gestapoului, pentru apărarea existenței partidului, a vieții membrilor săi.

În legătură cu aceasta, se pune sarcina: editarea literaturii marxist-leniniste, continuarea și înșințarea cursurilor elementare, folosirea radioului. Însușirea cunoștințelor elementare ale marxism-leninismului trebuie să o legăm cu prelucrarea temeinică a liniei și sarcinilor partidului nostru, în timpul războiului mondial.

Cadrele trebuie să învețe combinarea principialității finale cu elasticitatea bolșevică, în munca lor practică. Ele trebuie să aibă un spirit critic și autocritic și să verifice justețea lozincilor, tacticii și a liniei partidului, prin experiența de luptă a maselor.

3. Munca de recrutare, ridicare de cadre noi

Membrii partidului nostru trebuie să știe că fără întărirea organizatorică a partidului, în urma pierderilor, nu putem asigura nici legătura strânsă cu masele largi și nici conducerea lor. Deci recrutarea de noi membri trebuie să fie preocuparea lor zilnică, permanentă și stăruitoare.

În primul rînd, comuniștii din întreprinderile cele mai mari și de război trebuie să facă toate eforturile pentru recrutarea în partid a muncitorilor celor mai conștienți și curajoși. Organizațiile județene trebuie să înceapă o muncă intensă pentru recrutarea membrilor de partid la sate.

Organele regionale și județene ale partidului trebuie să pornească la ridicarea în posturile de conducere, după o verificare severă, a celor mai buni comuniști din rîndurile proletariatului industrial, din întreprinderile cele mai mari și care sunt legați cu masele principale ale muncitorilor.

Trebuie făcute toate sacrificiile pentru educarea marxist-leninistă a acestor cadre noi, în spirit partinic, de devotament, disciplină de fier și vigilanță, pentru înarmarea lor cu cunoștințele practice ale conspirației, în luptă împotriva dușmanului feroce.

Devotament pînă la moarte

Comuniștii, convinși de dreptatea cauzei clasei muncitoare, a poporului român și a tuturor popoarelor iubitoare de libertate, în frunte cu marea țară socialistă, vecină, trebuie să lupte cu eroism și curaj împotriva dușmanului fascist, ei trebuie să fie devotați pînă la moarte clasei muncitoare, poporului român, partidului nostru [...]

Tovarășii noștri trebuie să se inspire din curajul, vitejia, neînfricarea și hotărîrea de luptă a marelui popor sovietic, a eroicilor ostași roșii și a minunaților partizani sovietici.

Disciplină de fier

Prin cunoașterea liniei partidului, a sarcinilor sale pentru zdrobirea dușmanului fascist, disciplina fiecărui membru de partid trebuie să fie conștientă și, în același timp, ea trebuie să fie disciplină de fier. Voința unică, unitatea partidului se bazează pe disciplina conștientă și de fier.

De executarea imediată și fără șovăire a tuturor hotărîrilor depinde succesul partidului nostru, în organizarea și conducerea luptei poporului român împotriva dușmanului său de moarte. Orice călcare de disciplină, fie

din lașitate, fie dintr-un spirit anarchic mic-burghez, trebuie sănctionată imediat mergind și pînă la excluderea din partid.

Vigilență și conspirație

Lepădîndu-se de spiritul lipsei de grijă și al nepăsării, comuniștii trebuie să recunoască, să descopere și să urmărească, pas cu pas, planurile dușmanului feroce de a ne extermina.

Trebuie să descoperim urmările introducerii provocatorilor în rîndurile partidului, care pot să ducă la asasinarea tovarășilor celor mai buni. Trebuie să ducem o luptă pe viață și pe moarte, pentru descoperirea, demascarea și izgonirea dușmanilor ticăloși din rîndurile noastre.

Numai prin respectarea, fără nici o călcare, a regulilor concrete de azi ale conspirației putem să ne apărăm împotriva urmărilor, arestărilor și putem descoperi pe provocatori. Numai astfel putem apăra partidul, activiștii și membrii săi, de loviturile nimicitoare ale dușmanului. Orice călcare a regulilor de conspirație și orice pălăvrăgeală trebuie pedepsite, pînă la excluderea din partid.

Independență și spirit de inițiativă în muncă

Fiecare comunist e dator să execute, fără șovăire, directivele și hotărîrile organelor conducătoare ale partidului, pe baza disciplinei de partid. Însă, înarmați cu cunoșterea liniei generale a partidului, a sarcinilor sale, activiștii și membrii partidului trebuie să lucreze independent, cu spirit de inițiativă, în sînul maselor, pentru organizarea luptei lor, fără să mai aștepte directive pentru fiecare acțiune în parte.

Independența și spiritul de inițiativă trebuie să fie însușite de fiecare comunist, comitet sau organizație de partid. Numai astfel vom putea îndeplini datoria noastră față de clasa muncitoare și poporul român, în cazul cînd, în urma împrejurărilor de război sau a terorii hitleriste, se rup legăturile cu organele conducătoare.

Lupta împotriva oportunismului

Învingînd slăbiciunile și greșelile noastre, arătate de conducerea partidului, printr-o critică și autocritică temeinică, trebuie să ducem o luptă, fără cruceare, împotriva influenței străine, dușmănoase, în sînul clasei muncitoare și în rîndurile partidului.

Aștăzi oportuniștii lași de dreapta, cît și cei sectariști „revoluționari” în vorbe, sau aventurieri mic-burghezi, sunt agenții fascismului german și ai slugilor lor români, furișați în rîndurile noastre.

Ei izolează partidul nostru de masele largi ale poporului român, ne atacă din spate, în lupta noastră împotriva dușmanului fascist și formează baza pentru fractionarea voinței unice de luptă și pentru nașterea luptei fractioniste, criminale, în favoarea dușmanului fascist. [...]

Popularizarea eroismului, sănctionarea trădării

Comuniștii trebuie să ia pildă de la eroismul oamenilor sovietici, de la curajoșii și vitejii ostași și marinari roșii, de la neînfricății șoimiaviatorii

și de la eroicii partizani. În munca și în lupta lor, ei trebuie să se inspire din actele curajoase ale eroilor patrioți din țările cotropite de hoardele hitleriste.

Noi trebuie să popularizăm larg exemplele eroice ale muncitorilor, în luptele lor deschise contra dușmanului, al purtării curajoase și demne în fața dușmanului la arestări în închisori. Comuniștii să ia pildă de la eroicii ostași și cetățeni sovietici, care mor sub tortura canibalică a ucigașilor hitleriști, însă nu trădează patria sovietică, nu dau nici o informație dușmanului fe-roce.

Orice act de trădare, fie în acțiune, luptă, fie în fața dușmanului la arestări, orice act de lașitate și pălvărăgeală, trebuie să-l înfierăm și să-l pedepsim. Organele partidului nostru să cerceteze căderile, purtarea tovarășilor (la) arestări și în fața justiției, în mod temeinic.

Grija pentru victimele terorii hitleriste

Comuniștii trebuie să poarte grija permanentă tovarășilor noștri întemnițați și internați în lagăre de concentrare, tuturor patrioților antihitleriști, căzuți jertfă terorii sângeroase fasciste și familiilor lor.

Trebuie să popularizăm pe cei mai buni comuniști, pe cei mai curajoși patrioți, care au purtare demnă, în închisori și lagăre. E datoria sfântă a fiecărui comunist să organizeze ajutorarea și apărarea prizonierilor sovietici de către poporul român, împotriva înfometării și exterminării lor bestiale, fiindcă ei au dus războiul împotriva dușmanului de moarte al poporului român.

E datoria noastră sfântă să muncim, fără încetare, pentru organizarea, întărirea și largirea organizațiilor Apărării antifasciste, în toate păturile poporului, pentru organizarea și dezvoltarea solidarității întregului popor, pentru ajutorarea și apărarea tuturor patrioților căzuți în luptă în interesul clasei muncitoare și al poporului, împotriva tiraniei fasciste și pentru eliberarea lor.

Comitetul Central al
Partidului Comunist din România

ianuarie 1942

■ Arhiva Institutului de Studii Iсторice și Social-Politice de pe lingă C.C. al P.C.R., cota Ab-XXVI-1; *Documente din istoria Partidului Comunist din România*, ediția a II-a, Editura pentru Literatură Politică, 1953, p. 352–365.

261

1942 februarie 1. Extras din sinteza contrainformativă a Armatei 3 relativ la activitatea membrilor partidului comunist în București și Constanța.

Armata 3
Secția 2

Sinteză bilunară nr. 15 asupra fenomenelor mai
importante produse în națiune și armată

1 februarie 1942

Membrii celulelor comuniste din Capitală au primit dispozițiuni să înainteze memorii ca din partea maselor muncitorești pe care să le înainteze Ministerului Muncii, Ministerului de Interne și Președinției Consiliului de Miniștri, protestând împotriva scumpetei și a lipsei articolelor de primă necesitate. Prin aceleasi memorii se va cere înființarea de cooperative de aprovizionare, cu acordarea de înlesniri de plată pentru muncitori.

Secretarul partidului a adus la cunoștința membrilor acestui comitet *(din Constanța)* că centrul din București a hotărât tipărirea unei gazete care va servi la educarea noilor membri și în care se va publica o parte din instrucțiunile generale, precum și diferite informații în legătură cu mersul operațiilor militare. Pe lîngă această gazetă se vor tipări și broșuri de propagandă comunistă.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 3, dosar nr. 27, f. 65–66.

262

1942 februarie 2. Manifest comunist adresat muncitorilor de la întreprinderile industriale I.A.R., Astra și Voina, precum și populației brașovene.

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Către populația română din Brașov

Muncitori, Tânărî, Soldați, Femei și Tineri !

Se pregătește un atentat împotriva muncitorilor patrioți români din I.A.R., Astra și Voina. Zeci de muncitori și muncitoare patrioți sunt torturați, schin-guiți la Siguranță și la instanțele militare *(de)* mai mult de 5 săptămâni.

Care-i cauza că guvernul Antonescu organizează provocări în contra muncitorilor români ! De aceea, le organizează, căci muncitorii din I.A.R., Astra și Voina și din toată țara lucrează cîte 11—14 ore cu 300 grame de pîine pe zi, fără haine călduroase, fără pingele la ghete, și acasă familia de care atât de mult se îngrijește mareșalul Antonescu moare de frig și foame, ducînd lipsă de alimentele cele mai necesare și de lemn de foc.

De aceea organizează guvernul Antonescu provocări împotriva muncitorilor români patrioți, ca să bagă frica și tăcerea în poporul român. O clică de trădători de batrîie, în frunte cu Antonescu, a adus armata fascistă germană în țară, care pustiește peste tot, le-a vîndut pîinea, carne, petrolul, talpa și hainele, le-a vîndut singele poporului român împotriva marelui popor sovietic, din cauza lui Hitler.

Antonescu, sluga lui Hitler, spune că duce „război sfînt și de reîntregire”. Aceasta este o minciună grosolană. Cine nu știe că Basarabia și Bucovina de nord sunt prădate și jefuite de germanii fasciști ajutați de funcționarii guvernului Antonescu, sunt azi colonii germane.

Cine nu știe că România însăși este ocupată, jefuită, trădată și umilită de hoardele lui Hitler. Este deja știut că politica clicii lui Antonescu, dictată de Hitler, a împins poporul român în suferință, în foamete și distrugere completă.

358

Muncitorii din I.A.R., Astra, Voina și toată populația brașoveană, fiți vigilenți! Patrioții români care se află, în fața tribunalului militar, în pericol, este numai un început al provocărilor care se întind și mai mult dacă nu ne vom organiza lupta împotriva lor.

Drumul spre salvare este forța unită a poporului român, fără deosebire de convingere politică, adică toți acei care sunt pentru o Românie liberă și independentă. Un front unic patriotic, cît mai larg și cît mai puternic, care va fi în stare să ducă o luptă unică și hotărîtă.

PENTRU ÎNCETAREA IMEDIATĂ A RĂZBOIULUI ÎMPOTRIVA U.S.!
PENTRU ALUNGAREA COTROPITORILOR FASCIȘTI GERMANI!
PENTRU O ROMÂNIE LIBERĂ ȘI INDEPENDENTĂ!
PENTRU O VIAȚĂ MAI BUNĂ, LAPTE, PÎINE, CARNE PENTRU NOI
ȘI NU PENTRU LĂCUSTELE GERMANE!

JOS GUVERNUL ANTONESCU, SLUGA LUI HITLER!
TRĂIASCĂ LUPTA ELIBERATOARE A UNIUNII SOVIETICE
ȘI A ALIAȚILOR EI ÎMPOTRIVA TIRANIEI FASCISMULUI
GERMAN!

C.I. al P.C.R.
(Centrul nr. 1 al Partidului Comunist Român)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 8-9.

263

1942 februarie 6, Brașov. Extras din raportul consulului Ungariei la Brașov, Sztankay Zoltán, privind mobilizarea generală în România starea de spirit împotriva războiului și lipsa de popularitate a lui Antonescu.

Magyar királyi konzul átus
Brassó
23. Pol.
1942

Brassó, 1942, február 6-án
Tárgy: Hiresztelések az általános mozgósításnak kora tavasszal való elrendeléséről
Romániában

Különböző tünetekből a romániai közvélemény arra következtet,/: ezt különböző „teljesen megbizható” forrásra hivatkozó mende – monda is „megerősíti”: / hogy kora tavasszal Románia általános mozgósítást, vagy legalább az 1941, évinél nagyobb arányú behívásokat fog elrendelni.

Ily tünetek : 1.) bizonyos korosztályoknak már most tisztázni kell katonai állapotukat, 2.) az iskolákban kihirdették, hogy a tanítás 1942. április 1-én meg fog szünni, 3.) számos délerdélyi városban néhány hete oda helyezett német tisztekből és altisztekből álló kiképzőkéretek képzik át a román tiszteket és altiszteket, stb. stb.

Természetesen a román köznép a legnagyobb ellenszenvvel gondol arra, hogy megint az orosz háboru gyötrelmeinek tegye ki fiait. Az intelligencia, sőt a tisztkar nagyrésze is lappangó németellenes gondolkozása miatt retteg az angol-szász hatalmak oldalán álló Oroszország elleni harctól.

Ezért Antonescu — akit a németek hajcsárának tekintenek — nemcsak népszerűtlen, de sokak előtt egyenesen gyülöletessé lett.

Sztankay Zoltán
m. kir. konzul

■ Arhivele Statului, București, Colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 56, c. 208—209; Magyar Országos Levéltár, Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Külügyminiszériumi levéltár. Külügyminiszérium. K 63 Politikai osztály általános iratai. 1942—27/1 tétele.

Consulatul regal ungar

Brașov

23 pol.

1942

Brașov, 1942, februarie 6

Obiect: Zvonuri despre decretarea în
primăvară a mobilizării generale în România

Din diverse simptome, și acest lucru este întărit și de unele „zvonuri” din surse „demne de încredere”, opinia publică din România deduce că la începutul primăverii va avea loc în România mobilizare generală, sau cel puțin vor fi ordonate concentrări mai masive decât cele din anul 1941.

Asemenea simptome sunt: 1) Unele contingente trebuie deja să-și clasifice de pe acum situația militară; 2) În școli s-a anunțat că vor fi încheiate cursurile la 1 aprilie 1942; 3) În numeroase orașe din sudul Transilvaniei cadre de instrucție formate din ofițerii și subofițerii germani detașați aici de cîteva săptămâni îi instruiesc pe ofițerii și subofițerii români etc., etc.

Firește, populația română de rînd se gîndește cu repulsie că-și expune din nou fiții chinurilor războiului rusesc. Intelectualitatea, dar și majoritatea corpului de ofițeri, ca urmare a concepției lor intime antiermane, se îngrozeste de războiul împotriva Rusiei, aliată puterilor anglo-saxone.

Din această cauză, Antonescu, care este socotit un fel de lacheu al nemților, este nu numai nepopular, dar a devenit multora de-a dreptul odios.

Sztankay Zoltán
consul regal ungar

264

1942 februarie 6. Știre transmisă de Agenția A.F.I. cu privire la protestul partidelor politice față de continuarea războiului antisovietic.

Centrele de radio-ascultare București

Strict secret

Comunicare specială
(Fapte și comentarii — propagandă străină)

Agenția A.F.I.

Din Ankara — ora 11,15

După informații sosite aici din România, mai multe partide politice ar fi protestat față de mareșalul Antonescu, împotriva promisiunii de a se trimite

300 000 oameni pentru ofensiva de primăvară din Rusia. Zvonurile spun că generalul Iacobici, șeful Statului Major, și generalul Tătăranu ar fi demisiani, în semn de protest.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale. Buletine, dosar nr. 119, f. 85.

265

1942 februarie 13, Brașov. **Raport al consulului Ungariei la Brașov, Sztankay Zoltán, cu privire la memorandumul înaintat de Iuliu Maniu și C. I. C. Brătianu lui Ion Antonescu.**

Magyar királyi konzulátus
Brassó

Brassó, 1942. február 13-án
Tárgy: Maniu-Brătianu memorandum
Antonescuhoz Románia külpolitikájának
megváltoztatása, Magyarország megtáma-
dása céljából

Ellenőrizhetetlen román eredetű forrásból arról értesülök, hogy 1942. február első napjaiban Gheorghe Brătianu memorandumot¹ akart átadni Maniu és Dinu Brătianu megbízásából Antonescu marsallnak.

A látogatót az államvezér török ingerlékeny hangulatban találta. Antonescu éles hangon szemére hánnya Gheorghe Brătianunak, hogy bizonyára megint a már igen jól ismert javaslatokkal állanak elő és a memorandumot át sem vette.

E hír szerint Antonescu másnap mégis Gheorghe Brătianuhoz küldte bizalmását és kérte a memorandum átadását.

Az így Antonescu elé került memorandumban Maniu és Dinu Brătianu Németországtól való feltünés nélküli elfordulásra és amig még lehetséges, angolszász barát külpolitikához való visszatérésre kéri az államvezérét. Ova intik őt az orosz háborúban való további részvétel „kalandjától” és ehelyett Északerdél minél előbb való visszaszerzésére sarkalják.

Ezt a hirt látszik megerősíteni az, hogy mikor egyik informátorom Suciu ügyvédtől, Maniu brassói bizalmásától megkérdezte, miért oly passziv vezére, a nevezett azt válaszolta, hogy éppen a napokban történt valami, ami az ellenkezőjét bizonyítja.

Maniu itteni bizalmasai útján értesültem, hogy Maniu bizonyos időközben hivatalhoz küldött körlevelekben fejti ki nézetét a történetkről és íly módon erős befolyást gyakorol a román közvélemény alakulására. Mondanom sem kell, hogy nem magyar barát irányban.

Sztankay Zoltán
m. kir. konzul

Obiect: Memorandumul Maniu-Brătianu către
Antonescu pentru schimbarca politiciei
externe și atacarea Ungariei

Sînt informat din sursă românească necontrolabilă că în primele zile ale lunii februarie 1942, Gheorghe Brătianu a vrut, din însărcinarea lui Maniu și Dinu Brătianu, să predea un memoriu¹ mareșalului Antonescu.

Vizitatorul l-a găsit pe conducătorul statului foarte iritat. Antonescu i-a replicat violent lui Gheorghe Brătianu că probabil vine din nou cu propunările arhicunoscute și nici nu a primit memoriu.

Potrivit acestei informații, Antonescu și-a trimis totuși a doua zi emul de încredere la Gheorghe Brătianu și a cerut predarea memoriu.

În memoriu ajuns astfel la Antonescu, Maniu și Dinu Brătianu cer conducătorului statului să rupă relațiile în mod discret cu Germania și, pînă mai este posibil, să se reîntoarcă la politica externă de prietenie cu anglo-saxonii. I se atrage serios atenția asupra „aventurii“ de a participa mai departe la războiul rusesc, îndemnîndu-l ca în locul acesteia să recucerească cît mai curînd Transilvania de nord.

Se pare că această știre este întărîtă de faptul că, atunci cînd unul din informatorii mei l-a întrebat pe avocatul Suciu, confidentul lui Maniu la Brașov, de ce este atît de pasiv conducătorul lui, sus-numitul a răspuns că tocmai zilele acelea s-a întîmplat ceva care dovedește contrariul.

Am aflat pe căi demne de încredere folosite de Maniu că acesta, prin circularele periodice trimise adeptilor săi, își exprimă părerea asupra celor petrecute, exercitînd astfel o influență puternică asupra evoluției opiniei publice românești, desigur nu în direcție filoungară.

Sztankay Zoltán,
consul regal ungar

266

1942 februarie 15. Notă a șefului Secției operațiilor către Secția informații din Marele Stat Major privind starea de spirit a trupelor române și măsurile întreprinse de comandamentele germane pentru a le determina să participe la lupte.

Marele Stat Major General
Secția Operațiilor

¹ Probabil este vorba de memoriu din 19 ianuarie 1942, semnat de I. C. Brătianu și Iuliu Maniu.

Nr. 11 857/C din 15 februarie 1942
Marele Stat Major General
Către
Secția 2

La nr. 50 916/1942;

Cu onoare vă facem cunoscut:

1. Asupra afirmației că ostașii români sunt trimiși să susțină luptele cele mai grele, posedăm următoarele date:

a) În raportul nr. 1001 din 2.I.1942 Corpul de Munte afirmă că: „scopul propunerii * de a se încadra cu ofițeri și subofițeri germani unitățile române este de a foța la luptă pînă la distrugere”.

b) În raportul nr. 33 937 din 22.I.1942 Corpul de Munte afirmă: „Comandamentul german, fiind în criză de trupe, apreciază că nu este oportună treacerea trupelor române, greu încercate, la refacere și cer de la acestea rezistență pînă la ultimul om”. Si mai departe în același raport afirmă: „Fără intervenția Comandamentului superior român, Comandamentele germane nu vor consimți la nici un repaus pentru trupele române și le vor impune noi eforturi care vor duce la epuizarea completă a acestor unități, făcînd apoi imposibilă refacerea lor”.

c) În raportul nr. 1 820 din 12.I.1942 Detașamentul de legătură Lt. colonel Tătu afirmă că: „Diferite mici unități puse sub comanda unităților germane și asistate de ofițeri germani au fost puse la eforturi supraomenești sau împinse la atac pînă aproape de epuizarea lor (în special cazul Detașamentului Korne) [...]”

Şeful secției operațiilor,
Colonel
Al. Gavrilăescu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 670, f. 84.

267

1942 februarie 16. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea în București a unor manifeste comuniste.

In dimineața de 14 februarie 1942, au fost găsite — aruncate pe strada General Mărgineanu, din Capitală — manifeste comuniste, intitulate „Frați români”, cu următorul cuprins:

Frați români!

Patria și poporul sunt în primejdie!

Hitler cu ajutorul mareșalului Antonescu a infometat poporul și ne mistuie neamul în războiul său.

---

* Propunerea ar fi fost făcută de Detașamentul de legătură german, pe lingă Comandamentul <Vinători> de Munte.

Porniți la luptă neînfricați ! Pentru:
1. Încetarea îndată a războiului !
2. Întoarcerea acasă a fraților noștri !
3. Rupeți ordinele de chemare !
4. Nu plecați la moarte, în războiul lui Hitler !
5. Împiedicați transporturile de alimente, arme și armate pentru Hitler !
6. Pînă îndestulătoare ! În lături cu cartelele ! Gaz și lemne pentru încălzit !
7. Nici o fărîmă de pînă hitleriștilor !

Trăiască lupta patrioților din România ! Pentru eliberarea țării de sub jugul jăcmănitilor și prădălnicilor hitleriști !

S-au luat măsuri pentru identificarea și arestarea autorilor și colportorilor.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosarul nr. 44/1942, f. 10 – 11

268

1942 februarie 16. **Ordin al Chesturii poliției Galați către Comisariatul de poliție al Circumscripției a II-a în care se semnalează că s-au găsit manifeste comuniste la soldații care se întorc de pe front.**

Chestura Poliției Galați

Biroul Siguranței

Nr. 7526

16 februarie 1942

Către
Comisariatul de Poliție al Circumscripției a V-a

Motivat de ordinul Inspectoratului regional de Poliție Galați nr. 35 985 S din 7/II/1942, vi se trimite în copie o notă informativă nr. 151 din 21/I/1942 cu privire la soldații români care s-au înapoiat de pe front posedînd manifeste comuniste și vă invităm a lua măsuri să li se facă percheziție corporală soldaților care vin în concediu ori se desconcentrează din Basarabia confisçînd manifestele oriunde se găsesc și trimîșind în judecată pe colportori, comunicîndu-ne rezultatul pînă la 19 februarie a.c.

Chestor,
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței,
N. Teodoru

■ Arhivele Statului județul Galați, fond Poliția orașului Galați (Administrativ), dosar nr. 34/1942, f. 19.

364

1942 februarie 17. Scrisoare a generalului Manoliu, comandantul Brigăzii 4 Vinători de Munte, în care arată situația grea a trupei și cere scoaterea unității din dispozitivul de luptă și aducerea ei în țară.

23.II.1942

Sc. 3

Personal

Prin curier

Crimeea, Carasbasov

Iubite Șteflea,

Doresc ca timpul să-ți permită să dai atențunea cuvenită rîndurilor de mai jos expuse — *după cum te știu că ai călcat toată viața pe pămînt* — cu toată realitatea sinceră;

a) Abstracție făcînd de *efective*, apreciez că unitățile Bug ce am onoarea să comand pe cîmpul de luptă 8 luni zi la zi sînt la maximum sforțărilor lor: capacitatea lor de luptă — diminuată.

Căuze:

Ofițerii și trupa: obosită: deosebire vizibilă între ce a fost și ce este.

— Ofițeri de rezervă — ajunși chiar și (M. de Comp.) complectați de la P.S. sau chiar de la vatră, fără pregătire; de *specialiști* nici vorbă.

— Trupă — *gradații* — care pentru tr. de munte și specialități este o necesitate vitală din cauza marilor pierderi au fost înlocuiți cu elemente *improvizate*.

— *Am luat și pus în front chiar și oamenii de la Tr. R. și Tr. L.*

— *Eu? Oricare ar fi eforturile și sacrificiile voi face toate sforțările pentru executarea fără șovăire a însărcinărilor ce primim.*

Propunerea mea cu totul obiectivă:

— brigada să fie înlocuită și dusă în interior pentru refacere.

— instrucție intensivă în munți pentru pregătirea *serioasă* a cadrelor, astfel că în **maximum 3 luni** să fie din nou gata de luptă dirză.

Ți-am expus situația aşa cum cred că ţie îți place: sincer și fără ocolire.

Cu dragoste,
Devotat,
General
Manoliu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 670, f. 165—166.

1942 februarie 18. Raport al generalului de corp de armată adjutant Iosif Iacobici asupra divergențelor dintre poziția pe care se situa în calitate de șef al Marelui Stat Major și linia politică militară imprimată de Ion Antonescu.

Lămuriri

relative la ordinul domnului Comandant de căpătenie al armatei, nr. 19 din 20 ianuarie 1942, prin care am fost înlocuit din funcția de șef al Marelui Stat Major.

Ordinul nr. 19 din 20 ianuarie 1942 conține o serie de acuzații la adresa mea. De altă parte arată că domnul Comandant de căpătenie îmi va face cinstea de a analiza, sprijinit pe documente, referatul meu nr. 50 din 8 ianuarie și memorii anexat raportului nr. 102 din 17 ianuarie, analiza respectivă fiind depusă la arhiva secretă a statului.

Acuzațiile aduse mie de ordinul nr. 19 sunt, desigur neintenționat, fie deformări, fie erori. Cum nu pot reclama în contra acestui ordin, deoarece acela care ar trebui să rezolve reclamația este însuși acuzatorul meu, dar cum orice acuzat are dreptul la apărare, mă simt obligat, atât pentru a apăra onoarea mea ostășească cît și pentru a da celor care vor judeca mai tîrziu acțiunea unui șef al Marelui Stat Major în timpul actualului război, explicații suplimentare sub forma „Lămuririlor“ de față, care, la timpul său, tot vor trebui să ajungă la arhiva secretă a statului.

Principalul motiv care m-a făcut a cere desărcinarea mea din funcție a fost, cum am arătat în memorii anexă la raportul nr. 102, faptul că *în ultimele săptămîni* nu mi s-a dat posibilitatea de a-mi face datoria ce îmi revine ca șef al Marelui Stat Major, evident după concepția care *eu* o am despre această funcție.

Ordinul nr. 19 nu răspunde la această a mea constatare în nici un fel. Poate că „analiza“ ce va fi depusă la arhiva secretă a statului va da în această privință explicații. Oricare ar fi ele, tot nu vor putea însă nega faptul că șeful Marelui Stat Major a fost lăsat aproape complet la o parte și neorientat în ceea ce privește schimbările de vederi ce le-a avut domnul Comandant de căpătenie relative la participarea armatei române la operațiile proiectate pentru primăvara 1942.

Făcînd abstracție *de că* de scrisoarea Führerului¹ din 29 decembrie, care mi-a fost dată pentru a fi citită în original, nu știam nimic, absolut nimic, am fost surprins de schimbarea repetată a situației noastre militar-politice, uneori pe calea cu totul anormală a unor rezoluții puse pe hîrtii de importanță redusă. Încercarea mea de a ajunge la o clarificare și hotărîre urgentă, făcută prin raportul nr. 50 din 8 ianuarie și mai tîrziu prin cererea zadarnică de a fi primit în audiență, n-a găsit nici măcar un răspuns din partea Comandantului de căpătenie, nici pînă la plecarea mea din fruntea Marelui Stat Major, timp de 14 zile, deși hotărîrile de luat au fost foarte urgente. Este evident că în astfel de condiții nu mai puteam suporta răspunderile legate de funcția ce o ocupam.

¹ Este vorba de scrisoarea adresată lui Antonescu de către Hitler, care cerea ca România să-și sporească substanțial, față de angajamentele inițiale, contribuția în trupe și materiale la campania preconizată de comandamentul german pentru anul 1942; această cerere era urmarea pierderilor suferite de trupele hitleriste pe frontul antisovietic, în special în infrințarea din față a Moscovei.

În ceea ce privește acuzările, pozitive și negative, ce mi le face dl Comandant de căpătenie, prin ordinul nr. 19, am de făcut următoarele constatări: [...]

V

În ceea ce privește reproșul de dezinteresare „față de trupele ce luptau în Crimeea“ prin lipsa de impulsione și de control, trebuie să relevați, pe lîngă cele arătate în raportul anexă la raportul nr. 102 (p. 6 și 7), și *tăria lor*.

Se aflau: Brigada 1 munte, în fața Sevastopolului; brigăzile 4 munte și 8 cavalerie în acțiune de siguranță a spatiului, toate în cadrul Armatei 11 germane și sub ordinele Corpului vinătorilor de munte. Vizitarea acestor trupe de tărie destul de redusă, provocînd, în împrejurările deosebit de grele ale comunicației unei ierni exceptional de aspre, absențe de lungă durată, nu cred că, cade în sarcina normală a șefului Marelui Stat Major, ocupat foarte intensiv cu probleme de ansamblu de mare importanță.

În ceea ce privește trupele de ocupație, aflate sub ordinele Armatei 3 și răspîndite pe spații enorme, lipsite de posibilități bune de comunicație în acest timp de iarnă grea, vizitarea lor tocmai în perioada de greutăți de mișcare de către șeful sau subșefii Marelui Stat Major ar fi constituit, după fîrma mea convingere, pildă unei greșite întrebunțări a timpului, atît de prețiosă în perioada de plină reorganizare a armatei. Vizitarea trupelor cădea în sarcina normală a comandanților ierarhiei pînă la armată inclusiv. [...]

VII

În ceea ce privește, în sfîrșit, ofensa „gratuită“ care aș fi adus-o neamului, după afirmația dlui comandant de căpătenie, apreciind că războiul de departe de țară nu este popular, relevați că am fost dator ca șef al Marelui Stat Major a înregistra și a socoti, cu toate manifestațiile neamului, indiferent dacă ele sănt sau nu plăcute înaltei conduceri militare.

Impresia nepopularității se reazîmă pe currentul puternic ce zilnic poate fi constatat la Marele Stat Major în ceea ce privește pe foarte mulți chemați a merge sau a rămîne în Crimeea sau chiar în Transilvania. Se mai poate deduce și dintr-o acțiune a unor foști politicieni, ce ar fi fost întreprinsă pe lîngă dl conducător al statului, pentru a nu duce spre est decît cît mai puține forțe [...].

Ca încheiere țin să arăta că schimbarea șefului de Stat Major al unei armate în plin război, mai ales puțin timp după ce a fost numit și mai puțin timp după ce s-a distins pe cîmpul de bătălie, lînd Odessa, constituie un eveniment deosebit de important, care nu poate fi înțeles nici de armată și nici de opinia publică internă și externă, decît dacă șeful ar fi comis greșeli de mare importanță, palpabile pentru toată lumea.

Cred că „lămuririle“ de față împreună cu raportul meu nr. 50 și cu memoria din 17 ianuarie au dovedit pentru un judecător obiectiv, de-o parte:

— că situația în care am fost pus în ceea ce privește condițiile executării datorilor mele și mai ales tratamentul dur la care am fost supus, cu totul neobișnuit între înalteii demnitari ai statului, a justificat cererea mea de a fi desărcinat de funcția plină de răspundere a șefului de Stat Major, iar pe de altă parte:

— că motivele enumerate în ordinul nr. 19 al comandantului de căpitanie al armatei pentru a justifica schimbarea mea dorită nu constituiau în nici un caz „greșeli de mare importanță” justificatoare. Dovada afirmației mele este dată de vîlva care a produs-o desărcinarea mea, în armată, în opinia publică și în străinătate.

În concluziile, ce se desprind în mod logic, spun că adevăratale motive ale schimbării mele trebuie să fie căutate pe alt teren decât cel militar: fie pe teren politic, fie pe cel psihologic, fie pe amândouă, de care sunt cu totul străin.

București, 18 februarie 1942

General de corp de armată adjutant
Iosif Iacobici

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 457, dosar nr. 2059, f. 175—183.

271

1942 februarie 22. Extras din sinteza contrainformativă pe luna ianuarie 1942 a organelor Siguranței înaintată Președinției Consiliului de Miniștri referitoare la activitatea Partidului Comunist Român.

Comuniști

În cursul lunii ianuarie activitatea Partidului Comunist s-a manifestat prin:

- propaganda defetistă;
- organizare de cadre;
- canalizarea urii maselor împotriva Germaniei.

Propaganda comunistă

Instrucțiunile, manifestările și şablonările de lozinci recente ale Partidului Comunist conțin ca teme de propagandă:

- Chestiunea Ardealului.
- Zvonurile despre o nouă mobilizare.
- Lipsurile materiale.
- Retrocedarea Ardealului este arătată de cercurile comuniste ca de parte de a fi rezolvată în favoarea României.

Cercurile comuniste pretind că sunt informate că în curînd se va produce o nouă mobilizare, unitățile urmînd să fie îndreptate spre frontul de Est — „*o nouă baie de sânge ce se pregătește tinerelului român*” — în timp ce aspirațiile tuturor românilor — Ardealul — sunt complet neglijate.

În legătură cu această mobilizare, cercurile comuniste au dat instrucțiuni ca agitatorii de partid, în cazul cînd vor fi mobilizați, să continue acțiunea de propagandă în rîndurile ostașilor arătîndu-le că numai doctrina marxistă este în măsură a satisface nevoile maselor țărănești și muncitorești.

(S-au luat măsuri de prevenire).

Maselor li se va arăta că, față de situația economică din țară, de grelele sacrificii de pînă acum și de noua situație a țării, continuarea războiului nu mai are nici un rost pentru România.

— Lipsurile materiale au constituit principalul mijloc de propagandă comunistă.

Raționarea consumului de pâine, greutatea procurării materialelor necesare execuțării diferitelor meserii, insuficiența salariilor, lipsa de pe piață a petrolului și lemnelor au fost exploatație la maximum de agitatorii comuniști.

Instrucțiunile date de Partidul Comunist în această privință prevăd:

- pregătirea căt mai multor conflicte de muncă în fabricile mari, lucrătorii fiind împinși din umbără să ceară mereu sporirea salariilor;
- regionalele de partid vor organiza echipe care vor fi repartizate pe lîngă depozitele de lemn, de petrol și piețele de aprovizionări, în special la periferii, a căror misiune va fi influențarea spiritelor pentru a se ajunge chiar pînă la demontarea sau incendierea depozitelor;
- pentru a spori nemulțumirile arătate de raționarea consumului pînii, agitatorii comuniști vor lansa zvonul că în curînd pîinea va fi fabricată cu mălai în proporție de 70%.

Organizarea cadrelor

Pentru a putea duce o vastă campanie de propagandă defetistă Partidul Comunist a dat dispoziții pentru:

— organizarea tineretului muncitoresc din fabrici și ateliere în cadrele mișcării comuniște;

— organizarea grupelor mixte de amici ai U.R.S.S.

Se arată că în ultimele 16 zile ale lunii decembrie au fost constituite în Capitală 45 grupe de Amici ai U.R.S.S.

— partidul va strînge în jurul său mica burgherie creștină și evreiască, funcționari, comercianți și mici industriași, aceștia fiind cei mai loviți de actuala situație economică și politică;

— fiecare comunist zis „moprist” va trebui să reactiveze pe toți simpatizanții care cotizau bani, haine, alimente pentru cei închiși;

— toate formațiunile comuniște au datoria să-și revizuiască cadrele.

Canalizarea urii maselor împotriva Germaniei

În toată activitatea și propaganda desfășurate de Partidul Comunist din România, prezența trupelor germane în țară și colaborarea României cu Germania au un rol de seamă.

Astfel, ca și în trecut, prin instrucțiunile și manifestele elaborate se arată că:

— Lipsurile tot mai mari, ascunse sub formula raționalizării consumului, arată mai degrabă jefuirea sistematică a poporului român de către germani.

— România — în soluționarea chestiunilor de ordin social — ia din ce în ce mai mult aspectul unei țări ocupate de germani;

— Dificultățile pe care muncitorimea le întîmpină în materie de aprovizionare se datorează colaborării noastre cu Germania „care acaparează totul”.

— Colaborarea cu Germania ne-a adus: lipsa de alimente, de materii prime, fii asasinați, teritori încorporate, amestec de rase, soții pîngărite de național-socialiști, la care se adaugă o jertfă de cîteva sute de mii dintre cei mai buni fii ai poporului.

În fine pentru a convinge masele că victoria finală nu poate fi decit de partea „popoarelor libere“ cercurile comuniste folosesc exemplul războiului din Est, despre care susțin că „a arătat lumii întregi ce înseamnă lupta unui neam pentru libertate“.

Din cele arătate, rezultă că Partidul Comunist activează încă, speculind toate situațiile prielnice pentru scopul pe care comunismul îl urmărește.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 13 – 17.

272

1942 februarie 27. Extras din buletinul informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri referitor la intensificarea propagandei comuniste și la descoperirea de către organele Prefecturii Poliției Capitalei a organizației comuniste care activa la atelierele tipografice de la „Monitorul oficial“ și „Imprimeriile statului“.

Informațiuni interne

1. *Partidul Comunist clandestin din România continuă propaganda subversivă.*

Fiind informat că situația tinerilor români trimiși în Germania — pentru specializare — este rea, că ucenicii sunt prost alimentați și lipsiți de îngrijire și că adreseză apeluri disperate părinților lor, *partidul communist a dispus intensificarea propagandei, speculind aceste nemulțumiri în defavoarea Germaniei, multiplicind și difuzind cîteva din scrisorile acestor tineri români.*

In același timp, partidul communist a hotărît organizarea de acțiuni de sabotaj în fabrici, vizînd — ca prim obiectiv — fabrica de avioane S.E.T. din București.

Organizarea de acțiuni în această fabrică se va face, *exploatînd problema salariilor și orice alte nemulțumiri.*

Autoritățile urmăresc îndeaproape activitatea elementelor comuniste.

(Ministerul Afacerilor Interne)

2. *Organele Prefecturii Poliției Capitalei au descoperit o organizație comunistă care activa la atelierele tipografice ale „Monitorului Oficial“ și „Imprimeriile statului“.*

Pînă în prezent, au fost identificați și arestați 7 lucrători tipografi, printre care și conducătorul organizației, Ștefan Pompiliu.

La descinderile domiciliare făcute s-au găsit manifește comuniste și copii după discursul lui Stalin ținut la Moscova, în octombrie 1941.

Din primele cercetări întreprinse s-a stabilit că lucrătorul tipograf Stan V. Gheorghe — care este arestat — a făcut parte din echipa atelierului de la „Monitorul oficial“, care a tipărit dicționarul cifrat al Ministerului Afacerilor Externe.

Acest comunist a luat parte la tipărirea a trei feluri de cifruri.

Deoarece Stan Gheorghe este un comunist marcant, nu este exclus ca cele 2 dicționare ale ultimului cifru tipărit — actualmente în serviciu — să fi ajuns în măini străine de interesele statului român.

Cercetările sunt în curs.

(Ministerul Afacerilor Interne)

Rezoluție:

2.III.1942

In atenția domnului Mihai Antonescu

Cînd am fost Șeful Statului Major în 1933, am organizat ca cifrul Ministerului de Externe să fie tipărit la Marele Stat Major ca și acela al Armatei, sub supravegherea ofițerilor de Stat Major, zi și noapte.

Măsura s-a aplicat și după aceea a fost părăsită o dată cu plecarea mea, ceea ce constituie încă un exemplu tragic în plus de greutatea pe care o întîmpină la noi orice acțiune sănătoasă, cît și ușurința cu care se procedează în chestiunile cele mai serioase.

Rog pe domnul Mihai Antonescu să dispună revenirea la vechiul sistem, la tipărirea unui nou cifru și la anchetarea celor descoperite.

Mareșal Antonescu

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 18 – 19.

273

1942 februarie. Notă informativă a organelor Siguranței despre măsurile stabilite de Comitetul Central al P.C.R.

februarie 1942

Comuniștii

— Comitetul Central al Partidului Comunist din România a hotărît execuțarea unei serii de acte de sabotaj, între care:

a) încendieri la întreprinderile de interes militar;
b) provocarea de catastrofe de cale ferată la trenurile cu transporturi militare, incendieri de cisterne etc.

Actele de sabotaj vor fi executate de resortul tehnic central de sabotaj al Partidului Comunist.

Recrutarea și completarea cadrelor se va face cu elemente necunoscute de autoritățile polițienești.

Conducătorii organizațiilor clandestine au primit cuvînt de ordine să reînnoiască instrucțiunile către celulele din întreprinderi, pentru comiterea actelor de sabotaj, în toate domeniile de activitate și în special în întreprinderile care lucrează pentru armată.

371

S-au dat directive organizațiilor regionale și locale să facă propagandă în rîndurile soldaților și mobilizaților, în care scop se vor forma comitete numai cu această însărcinare.

Au răspîndit manifestul: „Sub drapelul lui Lenin”, cuprinsînd cuvîntarea ținută de Serbacov, președintele sovietului din Moscova, în ziua de 21 ianuarie a.c.

În acest manifest sînt descrise evenimentele din cursul celor 7 luni de război, și se afirmă că Armata Roșie a reușit să opreasă ofensiva germană, silind pe înamic să cedeze din teritoriile ocupate și provocîndu-i mari pagube de material și 300 000 soldați.

Pretind că primele grele încercări au trecut, iar Rusia va obține victorie deplină.

Elementele clandestine au primit dispoziții să popularizeze lozincile lansate de postul clandestin de radio care se intitulează „România liberă” și cele *lansate* de „Radio Londra”.

ACESTE LOZINCI CUPRIND APELURI ADRESATE:

a. Femeilor române, spre a împiedica plecarea bărbăților și copiilor pe front, și spre a cere, prin delegații, rechemarea celor de pe front;

b. Populației de toate categoriile, pentru formarea comitetelor care să ceară înșetarea războiului antisovietic și încheierea păcii;

c. Țăranilor, care sînt îndemnați să ascundă și îngroape cerealele, spre a împiedica aprovizionarea trupelor germane etc.

Elementele active în comitetele de patronaj au primit directive să instige populația nevoiașă din cartierele muncitorești și în piețele pentru desfășurarea alimentelor (brutării, depozite de lemn etc.) spre a determina la acțiuni de protest, îndemnînd-o să meargă în corpore la primăria centrală și primăriile de sectoare și să trimită minorii la Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Muncii.

La Arad, au răspîndit 15 manifeste cu lozinca: „Vrem pace, pîine și libertate!”

La Botoșani, au scris pe garduri următoarele lozinci: „Hitlerismul ne omoară bărbății și ne flămînzesc copiii”; „Să încheteze războiul”; „Nu vrem să murim pentru Hitler”; „Vrem pace — Contingentul 1942”.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 20—22.

274

1942 martie 10. Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la noile instrucțiuni ale Partidului Comunist Român pentru organizarea manifestațiilor de stradă, a actelor de sabotaj, precum și pentru desfășurarea propagandei în rîndurile armatei și ale muncitorilor pre-militari.

Conducerea centrală a Partidului Comunist clandestin din România a dat noi instrucțiuni organizațiunilor comuniste, pentru organizarea de:

372

a) *Manifestațiuni de stradă, folosind în acest scop femeile din partid – numai românce – care vor fi trimise la brutării și măcelării, cerind pâine și carne.*

Se vor lansa următoarele lozinci comuniste în rîndurile muncitorilor și populației nevoiașe:

„**VREM CARNE, PENTRU SUPA COPIILOR**“ și „**NUMAI BINE HRĂNIȚI, PUTEM MUNCI**“.

b) *Acte de sabotaj în fabrici și la Atelierele Căilor Ferate.*

c) *Propagandă subversivă:*

— *în rîndurile armatei* — prin membrii și simpatizanții comuniști, care se găsesc mobilizați la unități — cerînd mărirearea ratiei de pâine și

— *printre premilitarii muncitori*, îndemnîndu-i să nu se mai prezinte la muncile impuse de conducătorii lor.

Autoritățile urmăresc îndeaproape activitatea elementelor subversive, luînd măsuri pentru identificarea și prinderea agenților comuniști.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 24.

275

1942 martie 11. **Chemare transmisă de postul de radio „România liberă“ adresată poporului român de a se ridica la luptă contra regimului antonescian și a războiului hitlerist.**

Centrele de radio-ascultare București

Confidențial

Comunicare specială
(Faptă, comentarii și propagandă străină)
11 martie 1942 — ora 18

Postul „România liberă“ — ora 13 (în limba română)

— Români, pentru nemți Antonescu a silit pe țărani să muncească! Pentru nemți el a făcut să fie sacrificate atîtea sute de mii de vieți românești! Pentru interesele nemților au pierit atîtea milioane de vieți românești, fiind distruse o mulțime de gospodării și așezăminte culturale!

Frați țărani, nici moșii, nici strămoșii noștri nu au suferit să stea sub ocupație străină.

Nici moșii, nici strămoșii noștri n-au putut fi dominați de liftele străine, ei provocînd revoluție împotriva celor ce-i asupreau. Moșii s-au ridicat împotriva magnaților unguri și chiar a magnaților români, cînd aceștia căutau să-i guverneze asuprindu-i. Muntenii și oltenii s-au ridicat contra fanarioșilor și a familiilor domnitoare de origine străină, nedorind să se supună legilor făcute de aceștia și nici să plătească birurile pe care aceștia le puneau.

Deci, nici noi, români de astăzi, să nu îngăduim ca nemții să ne poruncească, să nu îngăduim ca ei să-și bată joc de sentimentele noastre naționale, să ne pradă țara într-un mod aşa de barbar.

Să nu ascultăm de sfaturile guvernului condus de trădătorul Ion Antonescu și să lucrăm atât cît ne trebuie pentru a ne întreține existența. Să nu semănam decât atâtă pămînt cît avem nevoie, restul lăsându-l nelucrat pentru că numai procedînd aşa ne vom putea scăpa de bandele de hitleriști care fură ca în codru.

Contribuabililor români li s-a întins o nouă cursă și anume: reducerea impozitelor sub 4%, dacă vor plăti restanțele pînă la 1 aprilie a.c. Ce și-au zis guvernății noștri? Acordăm o mică reducere, pentru a-i putea momi pe cei ce nu și-au plătit pînă acum impozitele, să o facă cît mai urgent posibil. Procedînd în felul acesta, singurul avantajat va fi numai guvernul, care prin înșelătorie va reuși să pună mâna pe niște bani, pe care nu mai speră să-i vadă atât de ușor. Si iată altă cîteva zeci de milioane de lei intrate în tezaurul lui Antonescu în loc să intre în tezaurul național.

Dar, de 18 luni, Antonescu ne tot pradă și jefuiește mereu. De 18 luni, nemții, de asemenea, ne jefuiesc ca în codru fiind acoperiți de Antonescu și cu clica sa. Astăzi, ne-am săturat de aceste bande de hoți și ucigași. Noi nu mai vrem război împotriva rușilor, alături de nemți. Astăzi deviza noastră trebuie să fie: „Nici un ban pentru trădătorul Ion Antonescu”. Nu vrem războiul cu rușii, alături de nemți. N-avem nevoie de scăderi, deoarece nu mai putem plăti impozite.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 25, f. 168 – 169

276

1942 martie 13. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la procesul organizației comuniste de la întreprinderile I.A.R. și ASTRA din Brașov.

Curtea Martială Brașov a judecat — în zilele de 6 și 7 martie 1942 — procesul organizației comuniste, descoperită la întreprinderile I.A.R. (Industria Aeronaumatică Română) și ASTRA din Brașov, pronunțînd 19 sentence de condamnare.

Au fost condamnați:

- 1 la 20 ani muncă silnică ;
- 5 la 15 ani muncă silnică ;
- 4 la 10 ani muncă silnică ;
- 3 la 5 ani muncă silnică ;
- 2 la 4 ani temniță grea și
- 3 la 4 ani temniță grea.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 25–26.

374

1942 martie 14. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la procesul comuniștilor tipografi de la imprimeria „Monitorului oficial”.

Azi, 14 martie 1942, Curtea Martială a Capitalei a judecat procesul grupului de comuniști tipografi de la imprimeria „Monitorului oficial”, pronunțând 8 sentințe de condamnare.

Au fost condamnați:

- 2 la moarte ¹;
- 5 la câte 3 ani temniță grea și 500 lei cheltuieli de judecată;
- 1 la 6 luni închisoare corecțională, 1 000 lei amendă penală și 500 lei cheltuieli de judecată.

Condamnații la moarte au făcut cereri de grațiere.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 27.

1942 martie 16. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la continuarea propagandei comuniste și la semnalarea unui manifest la Timișoara, prin care se îndeamnă la unirea tuturor forțelor patriotice.

Propaganda comunistă continuă astfel:

a) Ministerul Afacerilor Interne semnalează că recent Comitetul Central al Partidului Comunist clandestin din România a întocmit „un comentariu comunist” referitor la:

- situația internațională actuală și
- perspectivele campaniei antisovietice din primăvara acestui an.

Acest comentariu urmează a fi difuzat numai conducătorilor de organizații comuniste pentru a fi folosit ca material de propagandă și popularizat în cadrul ședințelor instructive cu membrii celulelor comuniste.

b) Serviciul Special de Informații de asemenea informează că în rîndurile muncitorilor de la Atelierele Căilor Ferate Române din Timișoara s-a răspândit — în a doua săptămînă a lunii martie — „un periodic comunist”.

¹ Condamnații la moarte au fost comuniștii Pompiliu Ștefu și Nicolae Mohănescu.

Ideea conducătoare care se desprinde din acest manifest subversiv este indemnul către muncitorii pentru:

— unirea tuturor forțelor patriotice într-un „FRONT UNIC”, în vederea alungării și zdrobirii cotropitorilor nemți;

— îndepărțarea regimului actual din țară.

Manifestul termină cu următoarele lozinci comuniste:

„Ridică-te române și luptă împotriva nemților!”

„Cum se va săvârhi România de mîine?”

Prin lupta noastră, pentru:

— Libertate,

— Pace și

— Păcere.

Autoritățile au luat măsuri pentru prinderea autorilor și colportorilor.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 28—29.

279

1942 martie 17. Raport al Marelui Stat Major prin care se face cunoscut că Partidul Comunist Român a dat instrucțiuni cu privire la intensificarea propagandei în rîndurile soldaților.

Marele Stat Major

Secția 2

Biroul 2

Nr. 53 938/C, din 17 martie 1942

Marele Stat Major

Secția 2

Către

Divizia 8 Infanterie

Am onoare a face cunoscut:

Marele Stat Major este informat că Partidul Comunist din România a dat instrucțiuni organizațiunilor regionale prin care prevede intensificarea propagandei în rîndurile soldaților, urmărind a-i determina să nu lupte pe Frontul de Est.

Instrucțiunile recomandă:

— A se prezenta războiul cu Sovietele ca nepopular, folosindu-se tema că toate revendicările românilor trebuie să se întreprindă „numai” spre Ungaria;

— A se constituie imediat comitete antimilitariste pe lîngă fiecare organizație comunistă regională sau locală, formate din 3—4 membri, care să se ocupe numai de acțiunea în rîndurile soldaților din cazării.

Vă rugăm să binevoiți și să dispunăriți să se urmărească de aproape această chestiune, supraveghindu-se în special recruții recent incorporați.

376

Subșeful Marelui Stat Major,
General
N. Tătăranu

Şeful Secției 2,
Lt. colonel
C. Ionescu

■ Arhivele Statului Bucureşti, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 14/1942, f. 29 bis.

280

1942 martie 18. **Comunicare radiofonică a postului „România liberă“ referitoare la formarea Frontului Național Român Antihitlerist și la acțiunile grupurilor de partizani.**

Postul „România liberă“, ora 22,30 (Bul. Sp. II, p. 15).

Salutăm formarea Frontului Național Român Antihitlerist și aprobăm unirea grupurilor de partizani români din Gorj, Muscel, Bacău și Vîlcea, care luptă sub lozinca: „Tot ce este străin de țară și trădător al intereselor românești ne este dușman“. Rezultatul hotărârii partizanilor va fi distrugerea trupelor germane și liberarea națională a românilor. În județul Neamț, partizanii au atacat un convoi militar german și au capturat un car cu pînă. Așa trebuie să activeze național-țărăniștii, liberalii și ceilalți partizani indiferent de opinia politică. La depoul C.F.R. din Bacău s-au comis acte de sabotaj care au împiedicat circulația. Deoarece industria română de război lucează pentru germani, muncitorii români trebuie să facă acte de sabotaj.

■ Arhivele Statului Bucureşti, fond Ministerul Propagandei Naționale. Buletine, dosar nr. 127, f. 20.

281

1942 martie 19. **Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la activitatea de propagandă desfășurată de organizația comunistă Ajutorul Roșu.**

Organizația Ajutorul Roșu al Partidului Comunist clandestin din România a editat și răspîndit — printre membrii comuniști — un manifest de propagandă, cu prilejul zilei de 18 martie, aniversarea Comunei din Paris (18 martie 1871), consacrată ca „ziua solidarității internaționale contra teroarei fasciste și hitleriste“.

Prin acest manifest, se dău îndemnuri pentru:

- ajutorarea celor închiși în lagăre și închisori;*
- lupta împotriva pedepsei cu moartea;*

- organizarea țărănimii pentru lupta împotriva teroarei regimului actual;
- lupta contra teroarei „hitleriste“ care a invadat țara;
- popularizarea zilei de 18 martie ca zi a solidarității internaționale, contra teroarei.

Direcțiunea Generală a Poliției a luat măsuri pentru identificarea autorilor, colportorilor și a locului de imprimare al acestui manifest.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 30.

282

1942 martie 24, București. Scrisoare a ministrului plenipotențiar german la București, **Manfred von Killinger**, către președintele societăților germano-române pentru cumpărarea grinelor, **Dassler**, despre dispariția grinelor de pe piața românească.

An Herrn Präsident Dassler
in Berlin

Bukarest, den 24. März 1942
Personlich

Sehr geehrter Herr Präsident,

Verzeihen Sie, wenn ich erst jetzt auf Ihren Brief vom 2. März zurückkomme.

Herr Dr. Bender hat mit mir gesprochen. Ihren Ausführungen habe ich an sich nichts hinzuzufügen. Jedenfalls eins steht fest. Getreide ist nicht mehr da, und kein Mensch weiss, wo es ist. Neubacher weiss es nicht. Sie wissen es nicht, Antonescu weiss es nicht, ich weiss es nicht; also suchen! Vielleicht finden wir es, wenn es bereits weg ist, aber wohin? Leider habe ich feststellen müssen, dass viele Deutsche hier sehr reich geworden sind; wodurch? Jedenfalls verfolge ich dieselben wie der Teufel die arme Seele. Damit will ich nicht behaupten, dass die Betroffenden auf dem Sektor Getreide reich geworden sind.

Ich habe mir die Bilanzen der Getreide-Einkaufsgesellschaften einreichen lassen. Wie zu erwarten, ist nur ein Teil eingegangen. Wir zerbrechen uns hier den Kopf, was zu machen ist. Jedenfalls ist kein Getreide da. Die Rumänen geben an, dass sie nicht wissen, wo es ist und äussern den Verdacht, dass es von uns verschoben worden ist. Mit der Zeit werde ich schon klar sehen.

Dass mit Hilfe der deutschen Intendanz und von Militärzügen auf illegale Weise verschiedene Güter nach Deutschland gebracht worden sind, ist leider Gottes erwiesen.

Im übrigen möchte ich Ihnen mitteilen, dass sich Ihre Männer hier, die mit Getreide zu tun haben, die grösste Mühe geben, und dass ich mit ihrer Arbeit sehr zufrieden bin.

Bitte grüssen Sie Wüster bestens von mir. Mit den besten Grüßen und
bin ich Ihr ergebener
gez. von Killinger

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 272, T 120—381, c. 293045—293046; Auswärtiges Amt, Politisches Archiv Bukarest, Wirtschaftliche Abteilung, Bd. 5, 1936—1942.

Către domnul președinte Dassler
Berlin

Bucureşti, 24 martie 1942
Personal

Mult stimate domnule președinte,

Vă rog să mă scuzați că abia acum răspund la scrisoarea dumneavoastră din 2 martie.

Domnul dr. Bender a vorbit cu mine. La explicațiile dumneavoastră nu am, în sine, nimic de adăugat. În orice caz, un lucru este cert: aici grîne nu se mai găsesc și nimeni nu știe unde se află. Neubacher nu știe, dumneavoastră nu știți, Antonescu nu știe, eu nu știu; aşadar, să căutăm! Poate le găsim după ce se află deja plecate, dar încotro? Din păcate, a trebuit să constat că mulți germani s-au îmbogățit foarte mult aici; prin ce? În orice caz, pe aceștia eu îi urmăresc cum urmărește satana un suflet sărman. Cu aceasta nu vreau să afirm că respectivii s-au îmbogățit în sectorul grîne.

Am cerut să mi se dea bilanțurile societăților de cumpărare a grînelor. Cum era de așteptat, mi-a parvenit numai o parte. Ne spargem capul aici (pentru a vedea) ce este de făcut. În orice caz, aici nu se mai găsesc grîne. Români spun că ei nu știu unde se găsesc și își exprimă bănuiala că au fost luate de noi prin contrabandă. Cu timpul mă voi lămuri.

Că prin ajutorul dat de Intendența germană și de trenurile militare au fost duse de noi în mod ilegal diverse bunuri spre Germania, este, din nefericire, un fapt dovedit.

De altfel, țin să vă comunic că oamenii dumneavoastră de aici care se ocupă de grîne își dau cea mai mare osteneală și că eu sănăt foarte mulțumit de munca lor.

Vă rog transmiteți lui Wüster toate cele bune din partea mea.
Cu cele mai bune urări,

al dumneavoastră devotat,
semnat: von Killinger

283

1942 martie 29. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri prin care se semnalează difuzarea la Botoșani a unui manifest comunist adresat tineretului.

În noaptea de 26/27 martie, au fost găsite cîteva exemplare dintr-un manifest comunist, afișate pe clădirea internatului Liceului „Laurian“ din Botoșani, cu următorul conținut:

„A vîndut fără germanilor!

Poporul român robește și flăminzește pentru Hitler!

Tineret român, unește-te la lupta națională antisfascistă, pentru:

– încreșterea războiului dincolo de Nistru;

– anularea dictatului lui Hitler, de la Viena, pentru dezrobirea Ardealului ocupat.

Păine, pace, independență și libertate pentru poporul român!“

Se fac cercetări pentru descoperirea autorilor.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 31.

284

1942 martie 31. Extras din buletinul informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri prin care se relatează despre procesul a 19 comuniști judecați de Curtea Martială Brașov.

Curtea Martială Brașov a judecat 19 comuniști, care au fost condamnați la pedepse variind între 4 ani temniță grea și 15 ani muncă silnică, pentru „constituirea de asociații clandestine potrivnice ordinei existente în stat”.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 32.

285

1942 aprilie 8. Ordin al Inspectoratului regional de poliție București către Poliția orașului Tîrgoviște prin care se cere să se ia măsuri împotriva intensificării propagandei comuniste contra războiului, a organizării grupelor de partizani, semnalindu-se circulara C.C. al P.C.R. intitulată Atacul banditesc contra Uniunii Sovietice și problema Partidului Comunist din România.

Inspectoratul Regional de Poliție București

Nr. 170

1942 aprilie 8

Către
Poliția Tîrgoviște

Comitetul Central al Partidului Comunist din România a trimis o circulară comitetului local comunist din Brașov, intitulată *Atacul banditesc contra Uniunii Sovietice și problema Partidului Comunist din România*, iar ca subtitlu „Ocuparea României de către trupele fasciste germane”.

În această circulară, la pagina 3, capitolul III, subtitlul „Ce trebuie să facă poporul român”, se agită muncitorimea din fabrici care este îndrumată să nu sufere munca istovitoare, foamea și teroarea săngeroasă a bandiților imperialiști și-i îndeamnă să înceapă lupta pentru pretențiunile cele mai arzătoare. Muncitorimea trebuie să se pună în fruntea poporului, să se înceapă lupta contra bandelor fasciste ale lui Antonescu.

Agită tineretul muncitorească, țărăniminea și pe mobilizați spunând că se duc să moară pentru împăratul germani.

Agită femeile române spunând că bărbații și copiii lor au fost duși să moară pentru fasciștii germani, în timp ce ele sunt lăsate să moară de foame.

380

Face agitații în rîndurile armatei, spunînd că soldații nu apără țara prin războiul actual ci interesele dușmanilor țării care sunt fasciștii germani.

La capitolul IV, subtitlul „Problemele Partidului Comunist din România” spune:

1. Prima misiune a comuniștilor este să înceapă o acțiune de clarificare a poporului român trădat asupra adevăratelor cauze ale războiului actual, să arate drumul de sustragere a poporului de la războiul banditesc contra Uniunii Sovietice, în interesul libertății, independenței și păcii.

2. În această acțiune de clarificare a maselor, comuniștii trebuie să treacă în fruntea poporului, organizînd lupta pentru pretențiunile cele mai arzătoare.

3. În aceste zile istorice, comuniștii trebuie să dea dovadă de eroismul lor, luînd pildă de la Armata Roșie și a întregului popor sovietic.

4. Comuniștii trebuie să lucreze zilnic pentru unitatea luptei și pentru realizarea frontului unic al clasei muncitoare, împreună cu muncitorii social-democrați, național-țărăniști și cei fără partid.

Comuniștii trebuie să cucerească masele de muncitori și în special pe tinerii care sunt sub influența Gărzii de fier.

5. Comuniștii trebuie să lucreze zilnic pentru întărirea organizației partidului și în special în marile industrii de război, în întreprinderile de transporturi și între militari și femei.

7. Disciplina de partid are o importanță uriașă. Succesele partidului în marile lupte contra dușmanului constau în executarea rapidă și fără șovăire a misiunilor.

8. Fiecare comunist trebuie să depună toată stăruința pentru conservarea cadrelor partidului. Dușmanii mișcării caută să introducă în partid agenți provocatori care pot provoca moartea celor mai buni tovarăși.

9. Fiecare comunist va executa fără șovăială hotărîrile și instrucțiunile organelor de conducere ale partidului.

În cazul cînd legătura se rupe, toate organele partidului și membrii individuali vor activa mai departe din proprie inițiativă.

10. Fiecare comunist trebuie să-și îndrepte gîndul la tovarășii care suferă în taberele de concentrare și cei din închisori și să-i ajute pe ei și familiile lor, pentru că sunt victimele luptei pentru libertatea românilor.

11. Numai atunci își vor îndeplini cu succes misiunea comuniștii, dacă vor lupta cu vîțejie, dacă vor trage învățăminte din luptele lui Stalin și Lenin contra dușmanilor clasei muncitoare.

Față de cele de mai sus, suntem informați că actualmente comuniștii procedează la organizarea echipelor aşa-zise de partizani care vor avea de îndeplinit misiuni teroriste, provocînd acte de distrugere la uzinele de armament, poștă, telefoane, dezorganizarea căilor de comunicație prin distrugerea de șine și aruncarea în aer a podurilor.

Luați serioase măsuri în circumscripția dv. pentru a se urmări îndeaproape activitatea comuniștilor pentru a se putea preîntîmpina din timp orice acțiune din partea lor.

Inspector regional,
(indescifrabil)

Şeful Serviciului,
(indescifrabil)

1942 aprilie 14. **Ordin de informații trimis inspectoratelor de jandarmi în legătură cu noile directive transmise de P.C.R. organelor sale în subordine.**

**Ordin de informații nr. 28
din 14 aprilie 1942**

Serviciul special de informații ne informează că Comitetul Central al Partidului Comunist din România a trimis tuturor organelor sale în subordine noi directive în legătură cu actuala conjunctură internațională în care, după ce mai întâi scoate în evidență lupta pe care Uniunea Sovietică o duce „cu succes” împotriva Germaniei și aliaților acesteia, încearcă să convingă cadrele sale că lupta bolșevismului nu a dat încă rezultatele așteptate, întrucât organizațiile comuniste din alte țări, ca și din țara noastră, s-au abătut mult de la linia revoluționară a doctrinei marxiste, dând astfel dovedă de o totală slăbiciune.

Cauzele acestei slăbiciuni, adaugă Partidul Comunist, sunt: „eroarea singeroasă hitleristă, lipsurile și greșelile conducerii centrale, nivelul scăzut teoretic și politic al cadrelor rămase”.

În afară de acestea, o altă cauză serioasă o constituie pentru conducerea comunistă și lipsa de pregătire marxist-leninistă a cadrelor datorită unei slabe activități depuse în această direcție.

Față de această situație și dată fiind apropiata reluare a ofensivei împotriva bolșevismului, Partidul Comunist a dat instrucțiuni cadrelor sale cu privire la reeducarea și la intensificarea acțiunii de reclădire a întregii activități de partid „pe baze noi, de război”.

Totodată, aceleși dispoziții prevăd lupta continuă pentru realizarea „Frontului Național”, renunțîndu-se, pentru moment, la acțiuni violente în sens terorist¹, care ar putea despărțî mișcarea comunistă de alte grupări politice.

În afară de aceste dispoziții, comuniștii au primit misiunea de a desfășura acțiunea lor în armată, la sate, în rîndurile funcționarilor particulari și de stat, ale intelectualilor, ale micilor meseriași și comercianți etc., cu scopul de a-i antrena în lupta pentru diverse „revendicări vitale”, „pîine”, „îmbrăcăminte” etc.

Pentru o cît mai deplină reușită a acțiunii întreprinse Partidul Comunist a cerut cadrelor sale ca un rol de frunte să se dea femeii, în special în lupta pentru pîine și împotriva noilor concentrări.

Spre a ilustra în mod cert cele de mai sus, redăm mai jos în extras pasagii din instrucțiunile în cauză².

Astfel la capitolul intitulat „Sarcinile Partidului Comunist în România” se afirmă:

¹ Organele de ordine și represiune ale regimului antonescian calificau acțiunile revoluționare organizate și conduse de comuniști drept „acte teroriste”, „acțiuni antistatale”, terminologie care, evident, exprima propria lor imagine despre activitatea desfășurată de mișcarea de rezistență antifascistă din România și nu sensul real al acțiunilor întreprinse de acestea pentru salvarea țării de la dezastru spre care o impingea politica aventuristă promovată de Ion Antonescu la remorca Germaniei naziste.

² Este vorba de *Rezoluția C.C. al P.C.R. din ianuarie 1942* care a stabilit sarcinile partidului comunist pentru organizarea rezistenței antifasciste.

„Prima și cea mai urgentă sarcină a partidului nostru constă în împiedicare planului criminal al lui Hitler și a slugii sale Antonescu de a nimici poporul român prin aruncarea tuturor românilor valizi în război pentru salvarea hoardelor bestiale hitleriste, care au suferit și suferă înfringeri catastrofale pe frontul din răsărit“.

„A doua sarcină principală a partidului este să se pună în fruntea poporului român, să organizeze lupta pentru pâinea sa zilnică pe care Hitler și Antonescu au răpit-o în folosul hoardelor cotropitoare. Comuniștii trebuie să se pună în fruntea luptei poporului român pentru hrana sa zilnică, în întreprinderi, în cartiere, la sate și în armată. Apărarea pînii zilnice a poporului român e datoria sfîntă a tuturor patrioticilor, la fel ca și lupta pentru libertatea și independența națională a poporului nostru. Comuniștii trebuie să inițieze și să organizeze această luptă pe baza Frontului unic în sînul clasei muncitoare și să unească această luptă a clasei muncitoare cu lupta țărănimii, a soldaților, a funcționarilor particulari și publici și a micii burghezii, a femeilor și tineretului, pe baza Frontului național (sau patriotic), pentru apărarea pînii poporului român împotriva ocupanților hitleriști și a clictii lor trădătoare în frunte cu Antonescu. Lupta pentru pâinea răpită de la gura poporului pentru cotropitorii hitleriști, duce poporul la lupta pentru terminarea războiului contra Uniunii Sovietice și a aliaților săi, pentru alungarea ocupanților din țară, pentru doborârea regimului hitlerist al trădătorilor, călăilor și jefuitorilor, în frunte cu Antonescu, și pentru libertatea națională a poporului“.

„A treia sarcină principală a comuniștilor este legarea luptei poporului împotriva noilor concentrări și a mobilizării generale, a luptei pentru pâine, cu lupta națională a poporului român pentru eliberarea sa de sub jugul fascismului și al clictii trădătoare de patrie în frunte cu Antonescu, pentru pace și lupta comună cu Uniunea Sovietică, țările democratice și cu toate popoarele iubitoare de libertate. Comuniștii și toți prietenii partidului nostru trebuie să aducă la cunoștință întregului popor Platforma de luptă din 6 septembrie 1941 a partidului nostru, în interesul eliberării naționale și al creării Frontului Unic Național (patriotic) al întregului popor român. El trebuie să popularizeze PLATFORMA noastră, fără preget și fără încetare, în sînul maselor largi ale poporului, la orașe, sate și pe front, în uzine, mine, cazărmă, în cartiere, la vecini, pretutindeni. Comuniștii trebuie să lege popularizarea PLATFORMEI cu popularizarea tradiției de luptă a poporului român pentru dezrobirea sa națională, împotriva imperialismului german, din veacurile trecute și din timpul războiului 1916—1918. El trebuie să lege popularizarea PLATFORMEI cu popularizarea luptei marelui și eroicului popor sovietic, care singur duce apăape întreaga povară și jertfă a războiului de apărare a libertății tuturor popoarelor, împotriva cotropitorilor hitleriști și cu victoriile glorioase ale Armatei Roșii, care zdobește hoardele lui Hitler și își varsă singele în războiul crîncen împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru libertatea și independența poporului nostru.

PARTIDUL NOSTRU, FĂRĂ SĂ ÎNCETEZE PROPAGAREA PRINCIPIILOR SALE ȘI A PROGRAMULUI SĂU FINAL, RENUNȚĂ LA ORICE ACȚIUNE SAU LOZINCĂ DE ACȚIUNE CARE AR PUTEA SĂ-L DESPARTĂ DE CELELALTE PARTIDE, GRUPE ȘI PERSONALITĂȚI PATRIOTICE, ÎN INTERESUL FRONTULUI UNIC NAȚIONAL AL POPORULUI ROMÂN.

PARTIDUL nostru este gata să colaboreze cu ele și cu toți patrioții români, pentru realizarea oricărei revendicări din **PLATFORMA**, punind ca **SINGURUL CRITERIU AL COLABORĂRII ATITUDINEA FAȚĂ DE FASCISMUL GERMAN ȘI RĂZBOIUL SĂU TILHARESC**.

Iar mai departe la capitolul *Pentru Frontul Național* se afirmă:

„Fără realizarea unității de acțiune a Frontului unic al clasei muncitoare, nu se poate crea nici Frontul unic patriotic al poporului român”.

„Comuniștii trebuie să continue, cu o perseverență și mai mare, realizarea Frontului unic cu muncitorii social-democrați, național-țărăniști și fără partid. Ei trebuie să se folosească de ciocnirea Frontului unic de luptă al muncitorilor cu aparatul de stat al slugilor lui Hitler (Ministerul Muncii, Camera de Muncă, Asigurările Sociale), pentru scoaterea muncitorilor legionari de sub influența șefilor lor trădători de patrie, care s-au angajat în solda ocupanților fasciști și a trădătorului Antonescu să combată „comunismul” în fabrici în folosul războiului banditesc al lui Hitler. Comuniștii trebuie să organizeze lupta pentru împiedicarea exportului de muncitori și ucenici în Germania. Ei trebuie să se folosească de toate posibilitățile legale, pentru crearea Frontului unic în întreprinderi (delegații, comitete de acțiune, organizații sportive și culturale, cantine etc.), la instituțiile de stat (Camera de Muncă, Asigurările Sociale), ducind o campanie pentru demascarea planului regimului hitlerist de a crea „Frontul Muncii” hitlerist sau „corporațiile”, după chipul corporațiilor fasciste din Italia, și pentru libertatea sindicală. Comuniștii trebuie să continue de a sta în fruntea muncitorilor chemeți de autoritățile hitleriste, unde ei susțin revendicările vitale ale muncitorimii zădănicind astfel planurile trădătorului Antonescu. E datoria fiecărui muncitor, față de poporul român să lupte prin metodele sabotajului pasiv și activ, pentru dezorganizarea și oprirea producției de război a fascismului german. E datoria lor să ajute astfel Uniunea Sovietică, singurul stat socialist din lume, al muncitorilor și țărănilor liberi care duc războiul crîncen pentru eliberarea poporului român de sub jugul ocupanților hitleriști. Întreprinderile trebuie să fie bazele și inițiatoarele frontului patriotic, în cartierele lor, în satele din jurul lor și în celealte pături ale poporului român. Pe baza Frontului unic de jos în întreprinderi, comuniștii trebuie să realizeze Frontul Unic cu social-democrații, pe scară locală, regională și națională.

Bazindu-se pe Frontul unic muncitorec și pe mișcarea de masă patriotică în cartiere, orașe și sate, comuniștii muncesc din răsputeri pentru formarea Frontului Patriotc cu reprezentanții tuturor partidelor, organizațiilor, grupurilor și personalităților antihitleriste, cu reprezentanții tuturor forțelor patriotice, pe scară națională. Organele Frontului Patriotc sunt comitetele patriotice create din reprezentanții tuturor forțelor patriotice pe scară locală și națională. C.C. al P.C.R. atrage atenția tuturor membrilor săi asupra sectorului cel mai slab al muncii de partid. Aceasta este munca la sate în sinul țărănimii, în afară de regiunile aproape pur țărănești (Oltenia și Muntenia). Conducerea partidului a elaborat sarcinile concrete ale comuniștilor, pentru lupta țărănimii, în circulara din 8 iulie și **PLATFORMA** din 6 septembrie. Fiecare comunist trebuie să știe că țărănamea română formează majoritatea zdrobitoare a soldaților români care au căzut și cad în războiul criminal al lui Hitler. Formarea Frontului patriotic român, fără țărănamea română, aliată clasei muncitoare, este numai o pălavrăgeală. Conducerea partidului se adresează tuturor comuniștilor care vin în contact cu țărani

(prin rude, cunoștințe, fabrică, ogoare, armată etc.) să ducă o muncă zilnică sistematică pentru organizarea luptei țărănimii, sub directivele imediate ale organelor de conducere.

Comuniștii trebuie să se pună în frunte pentru organizarea luptei țărănimii împotriva concentrărilor, pentru apărarea grâului și a porumbului, contra blocării cerealelor și a prețurilor maximale, împotriva rațiilor anuale fixate pentru consumul propriu și pentru dreptul de vînzare liberă, împotriva rechizițiilor și impozitelor de război, pentru aprovizionarea ieftină a țărănimii cu leme, petrol, pînzeturi, haine, încălăjiminte și cu toate produsele industriale, pentru spitale și dispensare gratuite, împotriva culturii forțate a produselor prescrise de experții germani, precum și împotriva muncii forțate pentru stat, comună și moșieri, în folosul războiului lui Hitler, pentru unirea luptei țărănimii trudite cu lupta muncitorilor de la orașe.

Comuniștii trebuie să organizeze lupta țăranilor pentru ascunderea cerealelor, ca ele să nu ajungă în mîinile lăcustelor hitleriste, pentru împiedicarea vînzării către fasciștii germani, pentru devastarea depozitelor de cereale. Trebuie organizată susținerea și adăpostirea dezertorilor și partizanilor, dezorganizarea transporturilor căilor de comunicații și distrugerea depozitelor cu materiale de război ale cotropitorilor germani. Lupta în rîndurile țăranilor se desfășoară în special prin: adunări publice la cămine culturale, cooperative, cîrciumi, biserici, primării, manifestări în fața primăriilor, prefecturilor, pînă la ciocniri cu autoritățile guvernului trădător și cu oamenii hitleriști. Aceste forme de luptă variază după nivelul concret de luptă al țăranilor, după credința și convingerea lor de a susține revendicările și formele luptei lor. Însă totdeauna organele luptei trebuie să fie delegații sau comitete țărănești, alese de către toți țăranii, pe baza Frontului Unic, pentru cerințele lor vitale. În lupta împotriva oamenilor hitleriști și a regimului trădător de țară, ele trebuie create pe baza frontului patriotic din reprezentanții tuturor partidelor, organizațiilor și ai celor fără de partid. Țăranii întorsi de pe front trebuie să fie în fruntea luptei împotriva oamenilor, pentru popularizarea cuceririlor grandioase ale țărănimii colhoziene din Uniunea Sovietică, pentru popularizarea luptei eroice a ostașilor roșii și a partizanilor sovietici împotriva dușmanului de moarte al poporului român. Comuniștii trebuie să demâște campania fasciștilor germani, a regimului trădător de țară și a moșierilor hitleriști pentru formarea așa-ziselor „obștii țărănești”, care, după plan și în mod forțat, trebuie să cultive produsele necesare războiului cotropitorilor fasciști. Comuniștii trebuie să organizeze lupta întregului popor pentru confiscarea pămîntului și inventarului moșierilor hitleriști, care susțin regimul de trădare națională al lui Antonescu și alimentează hoardele lui Hitler cu produsele agricole muncite cu singele și sudoarea muncitorilor agricoli și țăranilor săraci, și pentru realizarea unei reforme agrare democratice. Susținînd cu fermitate lupta țărănimii pentru revendicările ei vitale, comuniștii trebuie să facă toate eforturile pentru colaborarea cu național-țărăniștii, țărăniștii-radicali, liberali cu toate organizațiile (cooperative, cămine culturale) pentru înglobarea țărănimii – majoritatea mare a națiunii – în FRONTUL PATRIOTIC al poporului român pe sate, plăși, județe și pe toată țara”.

Față de cele de mai sus, binevoiți a lăua urgente măsuri ca acțiunea pusă la cale de Comitetul Partidului Comunist din România să fie contracarată prin măsuri energice.

În acest scop se vor da instrucțiuni tuturor organelor în subordine pentru o permanentă și continuă acțiune de supraveghere, în special în centrele cu aglomerări muncitorești.

Constatările concrete se vor raporta și I.G.J.

Inspector general al Jandarmeriei,

General

C. Z. Vasiliu

Şeful Serviciului Jandarmeriei,

Colonel

C. Tobescu

Urmare la ordinul de informații nr. 28 din 14 aprilie 1942 al I.G.J. primit direct de dv. referitor la activitatea comunistă.

Binevoiți a cunoaște următoarele:

— Legiunea Brașov va intensifica măsurile de supraveghere și va continua urmăririle în zona unde s-a identificat activitatea recentă comunistă.

— Legiunea jandarmi București va lăua măsuri de supraveghere în întreprinderile industriale din comunele suburbane.

— Legiunea jandarmi Dâmbovița va lăua măsuri de supraveghere în regiunile petroliifere.

— Legiunea jandarmi Muscel va lăua măsuri de supraveghere în întreprinderile industriale.

— Legiunea jandarmi Prahova va lăua măsuri de supraveghere în Moreni și Valea Prahovei.

— Orice constatare semnalată de dv. o veți raporta și Inspectoratului.

Pentru Inspector Jandarmi București,

Lt. colonel

V. Miulescu

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 47 – 50.

287

1942 aprilie 15. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la instrucțiunile date de P.C.R. în vederea sărbătoririi zilei de 1 Mai.

Ministerul Afacerilor Interne raportează:

Partidul Comunist din România a dat instrucțiuni în vederea sărbătoririi zilei de 1 Mai, îndemnînd pe comuniști să activeze intens printre:

— muncitorii din fabrici și

— masele țărănești,

în scopul de a-i atrage și canaliza în spiritul doctrinei comuniste.

386

De asemenea, s-au dat dispozițiuni ca *tineretului comunist* — constituit în ultimul timp în organizația denumită „Frontul patriotic” — să i se dea *toată atențunea, deoarece acest tineret reprezintă viața mișcării comuniste.*

Cu prilejul zilei de 1 Mai, comuniștii să demonstreze existența *partidului comunist* prin:

- răspândirea materialului de propagandă comunistă;
- şablonări de lozinci comuniști etc.

Autoritățile urmăresc îndeaproape activitatea subversivă a comuniștilor.

De asemenea, s-au dat dispozițiuni ca *tineretului comunist* — constituit în ultimul timp în organizația denumită „Frontul patriotic” — să i se dea *toată atențunea, deoarece acest tineret reprezintă viața mișcării comuniste.*

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 51.

288

1942 aprilie 18. Extras din *buletinul informativ* înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspândirea buletinului de propagandă „România liberă”, editat de comuniștii din Capitală în cadrul acțiunii pentru crearea *Frontului Unic Național de luptă*.

Ministerul Afacerilor Interne raportează:

Comuniștii din Capitală — în cadrul acțiunii pentru crearea unui *Front Unic Național de luptă* din elementele democratice și opoziționiste regimului actual — au editat și răspândit clandestin un buletin de propagandă, intitulat: „România liberă”.

Prin acest buletin:

- se face propagandă pentru: „independență”, „democrație”, „pace” și „păine”;
- se caută a atrage pe foștii politicieni democrați români în mișcarea comunistă, spre a activa împotriva Puterilor Axei și contra războiului anti-bolșevic.

S-au luat măsuri pentru descoperirea autorilor și a locului de imprimare a acestor buletine subversive.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 52.

1942 aprilie 20. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la propaganda comunistă desfășurată în Capitală în cadrul Frontului Unic Național.

Ministerul Afacerilor Interne comunică:

Comuniștii continuă propaganda subversivă, în Capitală.

Ei se pregătesc pentru declanșarea unei vaste acțiuni, ce se va desfășura sub camuflajul așa-zisei organizații clandestine a Frontului Unic Național, în care scop:

— *au editat un buletin, denumit „România liberă“, pentru a deruă organele de Siguranță și a atrage pe cetățeni la o acțiune antigermană și democrată;*

— *au anunțat că în săptămâna viitoare va apărea și o revistă de 40 pagini în 100 exemplare, tot sub egida „România liberă“, din care se va trimite cîte un exemplar întreprinderilor muncitorești importante și organizațiunilor comuniste.*

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 53.

1942 aprilie 22. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri, referitor la acțiunile comuniștilor din Capitală organizate în vederea zilei de 1 Mai.

In legătură cu pregăririle comuniștilor din Capitală, în vederea zilei de 1 Mai — semnalate în Buletinul de informații din 15 aprilie 1942 — Ministerul Afacerilor Interne mai comunică următoarele:

a) *Conducerea locală a Mișcării clandestine comuniste din București a hotărît să facă uz de toate elementele de care dispune pentru difuzarea a cîte mai mult material de propagandă:*

- manifeste subversive;
- broșuri comuniste;
- etichete cu diferite lozinci comuniste etc.

b) *Răspîndirea materialului scris se va face în special în punctele aglomerate din cartierele muncitorești ale Capitalei.*

c) *De asemenea, se vor trimite echipe la cimitirele unde sunt înmormântați comuniștii (Sf. Vineri, Reînvierea și Ghencea), pentru a depune flori pe mormintele acestora.*

Autoritățile urmăresc această activitate și au luat măsurile necesare.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 55.

1942 aprilie 25. **Ordin prin care Corpul 1 de armată cere să se ia măsuri pentru împiedicarea sabotării liniilor de comunicații la Rm. Vilcea și Pitești.**

Corpul I Armată
Stat Major
Biroul 2
Confidențial

Nr. 58 165
25 aprilie 1942
Corpul 1 Armată
Stat Major

Către
Inspectoratul Jandarmi Craiova

1. În ziua de duminică 19 aprilie orele 4 dimineața a fost tăiat și furat în Rm. Vilcea, pe distanță de 100 metri, un fir de bronz al circuitului anti-inductat folosit de ad-ția P.T.T. Română și de armata germană pentru multiplele legături telefonice și telegrafice.

2. În aceeași zi în Pitești a fost tăiat și furat, de asemenea, un fir de bronz pe o portiune de 250 metri.

3. În ziua de 24 aprilie, orele 12,15, s-a constatat un nou deranjament la circuitul antiinductat în stația Rm. Vilcea — unde după multe și minuțioase cercetări s-a găsit că aceasta se datora unei bucați de sîrmă subțire legată de un fir din circuit, care producea atingerea intermitentă cu un alt fir.

4. Față de cele întâmpilate și dată fiind importanța circuitului care pe lîngă deservirea mai sus menționată permite legături diferite interne și internaționale ce interesează atât armata, cît și siguranța statului apreciem acestea drept acte de sabotaj duse fie de dușmani declarați — ce lucrează prin partizani — fie de elemente subversive sau inconștiente.

Rugăm a lua legătura cu Divizia 3 (Pitești) și Divizia 11 (Slatina) pentru ca întreg județul, de acord cu unitățile militare, să execute supravegherea și controlul circuitului în scop de a identifica răușăcătorii și preveni evenualele acte de asemenea natură.

Divizia 3 și 11 au ordin în acest sens.

Inspectoratul P.T.T. a dublat posturile de control al circuitului și a făcut cunoscut cele de mai sus ofiților P.T.T. Pitești și Rm. Vilcea.

Pentru Șeful de Stat Major,
Lt. colonel
Gh. Antoniu

Şeful Biroului 2
Căpitan
Alexandrescu

Rezoluție:
B.3.

1942 aprilie 30. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la acțiunile de propagandă comunistă pentru ziua de 1 Mai.

Ministerul Ajacerilor Interne raportează:

- a) În cadrul acțiunii de propagandă subversivă pentru ziua de 1 Mai 1942, comuniștii continuă a duce o intensă acțiune de la om la om împotriva:
- „Zilei cumpătării“, stabilită de guvern pentru ziua de 3 mai, insinuind că sumele ce se vor strînge în acea zi vor fi destinate fondului de război;
  - *Armatelor germane*, care au comis orori prin țările pe unde au trecut.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 57.

1942 aprilie. Manifest¹ răspândit în București, împăturit în reclama cremei de ghete „Gladys“, adresat de C.C. al P.C.R. tuturor categoriilor sociale pentru făurirea frontului unic al clasei muncitoare și a Frontului Național Antihitlerist, pentru sabotarea mașinii de război hitleriste și doborarea regimului antonescian.

Proletari din toate țările uniți-vă !

Către poporul român
Muncitori și muncitoare, patrioți din România

1 Mai e ziua de luptă a clasei muncitoare; începînd din anul 1889 proletariatul tuturor țărilor manifestă la 1 mai prin greve și demonstrații de stradă, pentru ziua de 8 ore, pentru drepturile și libertățile democratice, împotriva războiului și pentru pace.

1 mai 1942 ne găsește în flăcările nimicitoare² ale războiului mondial dezlănțuit de singerosul Hitler și banda sa de tilhari fasciști. Trădătorul Antonescu și haita sa de bandiți hitleriști ne-au prefăcut pe noi întregul popor în carne de tun și robi muritori de foame pentru războiul de cotropire și de jaf al fascismului german. [...]

Antonescu, trădătorul neamului românesc, pregătește mobilizarea generală pentru așa-zisa „ofensivă de primăvară“ a canibalului Hitler.

Sîntem mînați spre cea mai mare catastrofă națională din toată istoria poporului român.

Soarta cotropitorilor germani e pecetluită; eroicele popoare ale Uniunii Sovietice, glorioasa Armată Roșie, bat și nimicesc hoardele fasciste ale lui Hitler și ale slugilor sale. În anul 1942 cotropitorii străini vor fi nimiciți pînă la unul pe pămîntul Uniunii Sovietice.

¹ Manifestul este anexat la ordinul Inspectoratului regional de poliția Timișoara din data de 29 aprilie 1943 făcînd precizarea că s-a răspîndit începînd cu aprilie 1942.

² În textul documentului „muncitoare“.

Coaliția mondială a Uniunii Sovietice, Americii, Angliei și țărilor democratice va învinge Germania fascistă și vasalii săi. Trădătorul Antonescu a legat soarta țării și a poporului de singerosul său stăpân Hitler. Sîntem sortiți unei morți sigure. Clasa muncitoare și întregul popor român nu vrea să moară pentru fiarele Hitler și Antonescu, pentru plutocrații și mișeii fasciști germani și români pe cîmpii nesfîrșite ale Uniunii Sovietice. Nici de foame nu vrem să murim la sate și la orașe, ca robi în fabrici și pe ogoare pentru războiul tilharilor fasciști. Nu vrem ca cei mai buni fii ai poporului român să fie exterminați în temnițe și lagăre de concentrare de muncă. [...]

Muncitori și muncitoare

Voi sănăteți avangarda poporului român. Ridicați-vă împotriva lui Hitler și Antonescu.

Făuriți Frontul unic al clasei muncitoare; alegeți comitete de front unic și comitete de acțiune pentru cucerirea zilei de muncă de 8 ore pentru închiderea războiului. Lucrați încet.

Distrugăți mașinile în întreprinderile de război, stricați munițiile, armamentul și toate materialele pentru războiul lui Hitler.

Ceferiști

Împiedicați transporturile de trupe și materiale de război. Oprîți trenurile încărcate cu bunurile răpîte poporului român pentru Germania fascistă.

Muncitori din porturi. Marinari

Oprîți încărcarea și plecarea vapoarelor încărcate pentru ocupanții germani !

Muncitori tineri

Refuzați munca pentru războiul lui Hitler. Nu plecați la muncă în Germania unde vă așteaptă foamea, epidemii, teroarea singeroasă și moartea. Treceți în fruntea întregului tineret român și luptați pentru crearea Frontului patriotic al tineretului împotriva ocupanților fasciști și a slugilor lor, trădători de patrie, călăii voștri.

Muncitori mobilizați

Treceți în fruntea soldaților. Nici un soldat pentru războiul lui Hitler și Antonescu.

Soldați

Nu plecați pe front. Dezertați cu arme și echipament. Formați grupuri de partizani împotriva ocupanților fasciști. Urmați exemplul eroicilor partizani sovietici, iugoslavi, greci, norvegieni și polonezi.

Pe front refuzați să trageți în ostașii roșii care duc războiul împotriva lui Hitler și Antonescu, dușmanii de moarte ai poporului român. [...]

Tărani

Uniți-vă cu muncitorii de la orașe în frontul național al poporului împotriva ocupanților germani și a trădătorilor Antonești de la cîrma țării. Ascundeți-vă grîul, mălaiul și vitele de lăcustele nemțești. Opuneți-vă rechișțiilor. Semănați și lucrați numai cît vă trebuie vouă și familiilor voastre. Niți un grăunte pentru războiul lui Hitler și Antonescu. Luați-vă înapoi din magazii și depozite tot ce vi s-a luat pentru războiul lui Hitler. Tăiați firele de telefon, provocați deraierea trenurilor cu trupe și material de război. Ascundeți-i pe dezertori, ajutați-i pe partizani și intrați în grupele de partizani.

Muncitoare

Puneți-vă în fruntea tuturor femeilor și opriți-i pe bărbații, frații și pe copiii voștri să meargă pe front pentru ofensiva de primăvară a lui Hitler; cereți întoarcerea lor de pe front și împiedicați în gări plecarea trenurilor spre front. Luați cu asalt pîinea și hrana voastră din brutării și magazine pentru voi și copiii voștri flăminzi.

Patrioți

Fără deosebire de poziție socială și convingere politică, uniți-vă cu muncitorii în Frontul Unic Național pentru salvarea poporului român și a armatei de pieire sigură.

Luptați pentru împiedicarea mobilizării generale, pentru rechemarea imediată a armatei din Uniunea Sovietică și pentru încetarea războiului de jaf și cotropire.

Muncitori și muncitoare

Partidul Comunist din România vă cheamă în ziua de 1 mai să manifestați solidaritatea voastră cu luptătorii patrioți antihitleriști din închisori și lagăre de concentrare, pentru eliberarea lor. În ziua de 1 mai manifestați solidaritatea de luptă cu marele și eroicul popor sovietic și glorioasa sa Armată Roșie care duce toată povara războiului contra cotropitorilor fasciști și care luptă pentru eliberarea noastră. Manifestați solidaritatea voastră cu proletariatul internațional și cu toate popoarele iubitoare de libertate, care duc războiul sfînt împotriva tiraniei hitleriste pentru eliberarea și independența țărilor cotropite pentru salvarea omenirii de barbaria fascistă.

Trăiască 1 Mai ziua solidarității de luptă a proletariatului din toate țările.

Trăiască frontul mondial și popoarele iubitoare de libertate, pentru zdrobirea fascismului.

[...]

Trăiască Frontul unic al clasei muncitoare din România.

Trăiască Frontul național al întregului popor pentru alungarea ocupanților din țară, pentru doborârea regimului de trădare națională a lui Antonescu. Trăiască România liberă și independentă.

Comitetul Central al
Partidului Comunist din România

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 68—70.

294

1942 mai 1. **Manifest al Comitetului Frontului Patriotice din Moldova pentru chemarea la luptă patriotică a întregului popor român.**

Dă-l și altora mai departe să-l citească.

Către muncitori, țărani, soldați, intelectuali, femei și tineret !

Către toți patrioții iubitori de țară !

După un an și jumătate de guvernare a clicii trădătoare de țară în frunte cu Antonescu și al „alianței” cu Germania hitleristă, țara se găsește în fața unui adevărat dezastru. Trupul țării a fost sfâșiat prin cedarea Ardealului și Dobrogei iar peste un milion de români au fost vînduți stăpînirii străine, economia țării zdruncinată, țara ocupată de armatele lui Hitler, industriașii și bancherii hitleriști domnesc și comandă în țara noastră pompind cu lăcomie alimentele și bogățiile țării și exportind totul pe credit în Germania, țara este pustiită și săracită, iar poporul suferă cumplit de foame.

Rația de pâine, amestecată cu tărîte, a fost redusă la 300 gr pe zi în timp ce mii de vagoane, zilnic, iau drumul spre Germania. În țara culturii de porumb, mălaialu a devenit un articol de lux, ce se vinde clandestin cu 25—30 lei kg, în timp ce toate rezervele țăranului au fost confiscate pe prețuri de nimic. Alimentele de primă necesitate: carne, zahărul, untdelemnul etc. au dispărut de pe piață, îmbrăcămintea și încălărmintea la fel, în timp ce populația țării, flămîndă și dezbrăcată, este hrănita de Antonescu și Hitler, cu cartele, ordonanțe și prețuri maximale.

Antonescu, instrument de execuție al lui Hitler, reprimă orice atitudine patriotică, iar Killinger, călăul care a ordonat asasinarea celor 60 de patrioți de la Jilava¹, în frunte cu Iorga și Madgearu², amenință public pe generalul

¹ Este vorba de asasinatele săvîrșite în noaptea de 26/27 noiembrie 1940, la închisoarea Jilava, de o bandă de legionari. Din grupul celor asasinați au făcut parte oameni politici burghezi, militari și ofițeri din organele de poliție și Siguranță, care s-au pronunțat pentru lichidarea fruntașilor mișcării legionare sau au participat la aplicarea măsurilor represive desfășurate în anii 1938, 1939 împotriva Gărzii de fier.

Este cunoscut faptul că legionarii au desfășurat acțiunile bestiale cu asentimentul organelor naziste de al căror sprijin nemijlocit s-au bucurat și toate acțiunile teroiste organizate în perioada septembrie 1940 – ianuarie 1941.

² Nicolae Iorga și Virgil Madgearu au fost împușcați în ziua de 27 noiembrie. N. Iorga a fost găsit a doua zi în cimpul de lingă comuna Strejnic Prahova, iar V. Madgearu a fost găsit în pădurea Snagov.

Iacobici și Ciupercă pentru atitudinea lor patriotică, închisorile și lagărele sunt neîncăpătoare, arestările și execuțiile ordonate de Gestapoul german împotriva patrioților români se țin lanț.

Poporul român a devenit, sub guvernarea banditului Antonescu, o turmă de sclavi. Femei și copii și bătrâni sunt scoși forțat la munci cerute de războiul lui Hitler, mii dintre ei au fost trimiși să robească în uzinele tîlhărilor hitleriști, spionați de copoi Gestapoului german.

POPOR ROMÂN ! Toate popoarele Europei săngerează și gem sub călcăiul barbariei hitleriste și *(sînt)* forțate să contribuie cu săngelul lor la realizarea planului hitlerist de subjugare a poporului sovietic și a lumii întregi, însă planul hitlerist de război fulger a fost sfârșit de către eroica Armată Roșie, care a zdrotit de acum cele mai bune armate hitleriste. Ofensiva de primăvară din Rusia s-a topit odată cu zăpada. Armatele hitleriste bătute se retrag lăsînd în urmă tot materialul de război. Rezervele lui Hitler în oameni și materii prime sunt secătuite în timp ce rezervele Armatei Roșii cresc uriaș. Alături de poporul sovietic în această luptă pentru zdrobirea hitlerismului și de apărare a independenței și libertăților democratice se găsesc unite 25 de state în frunte cu Anglia și America, următe de toți patrioții cinstiți și de toate popoarele din Europa subjugată lui Hitler. Hitlerismul va fi zdrobit, dreptatea va învinge.

FRAȚI SOLDĂȚI ! Antonescu v-a răpit liniștea și pacea și vă mînă să muriți pentru Hitler, pe un pămînt străin care nicicidată n-a fost al vostru. [...] Pe voi vă așteaptă aceeași soartă. Salvați-vă viața pînă nu este tîrziu. Opriți-vă ! Nu vă legați soarta de acești asasini și tîlhari pe care îi blestemă milioanele de invalizi, văduve și orfani de război. Poporul sovietic nu vă este dușman, dușmanul vostru este Hitler și Antonescu căci ei vă mînă la război. Voi îndurați foame, sănăti roși de boli și păduchi iar bestiile hitleriste vă necinstesc soțiile, surorile și mamele voastre, fiind hrăniți de Antonescu cu toate bunătățile. Pînă cînd frați soldați ? Cine să apere onoarea și demnitatea patriei și familiilor voastre pîngărite de bestiile hitleriste, dacă nu tu cu brațul tău înarmat ! Ridicați-vă și cereți încetarea imediată a războiului impus de Hitler, luptați pentru demobilizare și pentru eliberarea patriei voastre de sub jugul hitlerist, dezertați de pe front, treceți de partea Armatei Roșii.

FRAȚI ȚĂRANI ! Guvernarea lui Antonescu v-a adus la sapă de lemn. V-a răpit prin rechiziții vitele, uneltele, grîul, porumbul, lăsîndu-vă muritori de foame. Sănăti forțați să recoltați plante necesare pentru războiul lui Hitler, iar nevoile voastre nu sunt ținute în seamă, impozitele și muncile forțate vă sugrămă.

FRAȚI ȚĂRANI ! Refuzați predarea rechizițiilor și a însămîntărilor cu plante cerute de Hitler, cereți unelte, semințe, vite de muncă și credite ieftine. Ascundeți grîul și porumbul și păstrați-l pentru familiile voastre înămînde, fiecare bob de grîu înseamnă prelungirea războiului, refuzul tău înseamnă salvarea de la moarte a fiilor tăi. Luptați pentru încetarea războiului și pentru eliberarea patriei voastre de sub ocupația hitleristă.

FRAȚI MUNCITORI ! Voi sănăti forțați să munciți peste puterile voastre cu salarii de mizerie. Foamea și munca istovitoare v-au distrus sănătatea, cu toții sănăti flămînzi și dezbrăcați, organizațiile profesionale vă sunt interzise, jandarmii înăbușă orice glas de protest. Iată unde v-a adus guvernarea lui Antonescu și ocupația hitleristă. Luptați împotriva ocupației

hitleriste și a slugilor sale în frunte cu Antonescu, luptați pentru front, încetiniți producția, cereți salarii în raport cu scumpețea și micșorarea orelor de muncă.

PATRIOTI CINSTIȚI ! Pe umerii voștri apăsa răspunderea istorică de a vă salva patria, familia și cultura națională, pîngărite de hitleristi. Fiți mindri ! În această luptă de eliberare a popoarelor robite de hitleristi și de apărare a libertăților democratice, stă în primele rînduri poporul sovietic ajutat de Anglia și America care pregătesc crearea unui al doilea front împotriva lui Hitler. Atentatele, actele de sabotaj din Norvegia, Franța etc., cît și lupta poporului iugoslav grăbesc prăbușirea armatelor hitleriste.

1 Mai 1942 să fie chemarea la luptă patriotică a întregului popor român, din toate straturile sociale, fără deosebire de sex, stare materială, vedere politică, religie sau concepție de viață, într-un puternic FRONT PATRIOTIC, capabil să răstoarne clica trădătoare a lui Antonescu, să elibereze România de sub jugul hitlerist, să opreasă concentrările și rechizițiile pentru războiul lui Hitler, să lupte pentru demobilizarea generală, pentru amnistie generală, politică, militară și agrară și eliberarea patrioților români din lagăre și pușcării, contra cartelelor și a exportului forțat în Germania, pentru pace imediată cu Uniunea Sovietică, Anglia, Statele Unite și pentru restabilirea libertăților democratice, pentru independența țării.

Jos războiul antisovietic ! Jos clica trădătoare în frunte cu Antonescu. Afară cu trupele de ocupație hitleriste. Trăiască 1 Mai zi de luptă pentru independență și libertatea României. Trăiască Frontul Patrioților români.

Comitetul Frontului Patriotic
din Moldova

1 Mai 1942

■ Arhivele Statului județul Iași, colecția „Foi volante“ document 224.

295

1942 mai 6. Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștrii referitor la propaganda desfășurată de comuniști în cadrul Frontului Patriotic.

Buletin de informații
din 6 mai 1942, ora 20

Informații interne

Ministerul Afacerilor Interne comunică :

— *Aciunea de propagandă a comuniștilor continuă* pentru captarea adeziunii maselor în noua organizație subversivă *Frontul Patriotic* preconizată

de Partidul comunist clandestin din România și având ca scop lupta împotriva germanilor și a războiului.

— *La Iași s-a difuzat un manifest comunist care face apel la populația din Moldova, în scopul arătat mai sus.*

S-au luat măsuri pentru descoperirea autorilor și agenților comuniști.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 59.

296

1942 mai 21. **Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la manifestele comuniste răspândite în Capitală.**

Partidul comunist clandestin din Capitală continuă propaganda subversivă.

Astfel:

a) *In noaptea de 13/14 mai, s-au răspândit în București, pe strada Maior Alexandru Cîmpeanu (cartierul Filantropiei), 73 manifeste comuniste, prin aruncarea în curți și pe stradă.*

Prin aceste manifeste — prezentate sub forma unor reclame „Jawol” — poporul român (muncitori și muncitoare, patrioți din România) este îndemnat să înceze războiul contra Sovietelor, care luptă pentru libertatea țărilor cotropite de Germani.

(Serviciul Special de Informații)

b) *In noaptea de 18/19 mai, în unele cartiere ale Capitalei, s-au răspândit manifeste comuniste intitulate:*

CĂTRE POPORUL ROMÂN

— Aceste manifeste, editate de Partidul comunist clandestin din România, au fost încredințate oamenilor din partid, pentru difuzare în ziua de 1 mai 1942.

Autoritățile au luat măsuri pentru prinderea agenților colportori comuniști.
(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 61.

396

1942 mai 27. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la grevele muncitorești de la conducta de petrol Constanța — Cernavodă și de la fabrica Industria textilă Arădana din Arad.

Buletin de informații
din 27 mai 1942, ora 20

Informațiuni interne

1. Ministerul Afacerilor Interne raportează stadiul grevei muncitorești semnalate în Buletinul de informații din 26 mai 1942:

a. Greva celor 100 de lucrători de la Conducta de petrol Constanța-Cernavodă (punctul „Valul lui Traian“)¹ a încetat în ziua de 26 mai, cind toți au reluat lucrul.

S-a instituit o comisie care să studieze revendicările, pentru a se curma starea de agitație a acestor muncitori, cauzată de insuficiența salariailor.

b) In ziua de 26 mai, greviștii de la Fabrica INDUSTRIA TEXTILA ARĂDANA din Arad² după sosirea comisiei de anchetă — și-au expus doleanțele (mărirea salariailor și procurarea articolelor de primă necesitate pe preț redus) și s-au răspândit în liniște, urmând să reia lucrul a doua zi.

In ziua de 27 mai ora 6, din cei 900 muncitori greviști s-au prezentat la lucru numai 100 lucrători.

Se crede că restul muncitorilor condiționează intrarea la lucru de rezultatul lucrărilor comisiei, care continuă cercetările.

De asemenea, 200 femei, din comuna Glogovăț (județul Arad), muncitoare la acea fabrică, nu s-au prezentat la lucru.

¹ În buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri la 29 mai 1942 se relata:

„Lucrătorii de la conducta de petrol Constanța-Cernavodă de la punctul „Valul lui Traian“ continuă lucrul normal, în așteptarea soluționării doleanțelor lor.

„Autoritățile au lăsat măsuri de siguranță, pentru prevenirea oricărei agitații și pentru identificarea agitatorilor“.

² În buletinul informativ din 28 mai 1942 se arată:

„Greva de la fabrica Industria textilă Arădana din Arad continuă.

Un număr de 500 lucrători nu s-au prezentat încă la lucru.

Pină în prezent, greviștii nu s-au manifestat în nici un fel, așteptând liniștiți rezolvarea favorabilă a doleanțelor“.

La 29 mai buletinul informativ preciza:

„La fabrica Industria Textilă Arădana din Arad au mai lipsit de la lucru — în ziua de 28 mai — numai 137 muncitori.

Dintre cele 12 femei lucrătoare, arestate ca instigatoare, au fost reținute 3, care au fost înaintate Curții Martiale Timișoara.

În urma primelor cercetări s-a constatat că greva a urmărit:

- mărirea salariailor;
- aprovizionarea muncitorilor cu materiale lucrate în fabrică, la preț redus, și
- aprovizionarea cu lenjerie de foc.

Luind act de doleanțele lucrătorilor, comisia de anchetă a încheiat un proces verbal și a intervenit la Ministerul Muncii pentru soluționare“.

S-au luat măsuri ca muncitoarele domiciliate pe teritoriul rural să fie obligate — prin posturile de jandarmi — să se prezinte la lucru, deoarece întreprinderea este militarizată.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 62–63.

298

1942 mai 28. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la intensificarea propagandei comuniste în Capitală, semnalindu-se răspindirea „Buletinului informativ pentru lupta patriotică a tineretului român”, datat 15 mai 1942.

Propaganda comunistă continuă cu intensitate.

Astfel, se semnalează următoarele:

In Capitală, recent s-a răspândit un manifest subversiv, intitulat „Buletin informativ pentru lupta patriotică a tineretului român”, datat 15 mai 1942.

Manifestul cuprinde ultimele evenimente politice — interne și externe — văzute prin prisma partidului comunist, arătând că:

— „Ziua Muncii” a fost transformată în ziua suferinței și nenorocirilor pentru muncitorii;

— „Ziua Cumpătării” se poate numi mai exact ziua foamei;

— „Ziua de 10 Mai” nu a mai amintit de independența și unirea tuturor românilor într-un singur stat, deoarece România se lasă condusă de germani.

În plus, se fac aprecieri în legătură cu luptele de pe frontul sovietic și situația din Anglia, Germania, Iugoslavia și Grecia.

Totodată, tineretul român este îndemnat să lupte contra fasciștilor și contra germanilor.

S-au luat măsuri pentru prinderea autorilor și colportorilor.

(Ministerul Afacerilor Interne)

Partidul comunist clandestin din România a dat dispoziții să se asculte postul de radio „România liberă” care exprimă linia justă pe care trebuie să meargă poporul român.

Toate știrile ascultate urmează să fie difuzate, în cercurile membrilor și simpatizanților comuniști.

Autoritățile urmăresc îndeaproape activitatea comuniștilor.
(Serviciul Special de Informații)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 67–68.

398

1942 iunie 4, București. Raport al atașatului militar al Ambasadei ungare la București referitor la descoperirea unei organizații comuniste care avea ca scop organizarea de acțiuni de sabotaj în regiunea petroliferă Prahova.

M. kir. követség. Bukarest
189/129 Szám.
k.a. 1942
Kommunista szervezkedés
az olajforrások területén

Katonai attaché

A m. kir Honvéd Vezérkar Főnökének

Bukarest, 1942, évi június hó 4-én

Budapest

Bár úgy a román hatóságok, mint az itteni német csapatok mindenekelkövetnek az olajtermelés zavartalanságának biztosítására, nap nap után hallatszanak hírek új kommunista szervezkedésről és sabotage akciókról.

Legutóbb a Prahova völgyében levő olajkútak területén jöttek nyomára még idejében egy földalatti kommunista szervezkedésnek, melynek célja az volt, hogy kiterjedt sabotage akciókkal az olajtermelés zavartalanságát lehetetlenné tegyék.

A csoport egy, a szovjettel összekötetés/-t tartó rád. adó — vevővel is rendelkezett.

Bartha örnyg

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 56, c. 327; Magyar Országos Levéltár. Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Külügyminisztériumi levéltár. Külügyminisztérium. K. 63 Politikai osztály általános iratai. 1942-27/5 tétele.

Ambasa regală ungară București
Nr. 189/129
K.a. 1942
Organizare comunistă în
regiunea sondelor petrolifere

Atașatul militar

Către

Şeful Marelui Stat Major al Armatei regale ungare Budapesta

București, anul 1942, luna iunie 4

Deși atât autoritățile române, cât și trupele germane de aici fac tot posibilul pentru asigurarea nestingerherită a producției de petrol, se aud zi de zi știri despre noi organizații comuniste și acțiuni de sabotaj.

Recent s-a descoperit, în timp util, o organizație comunistă clandestină în regiunea sondelor petrolifere din Valea Prahovei, care avea drept scop ca prin acțiuni intense de sabotaj să facă imposibilă producția nestinherită de țărăi.

Grupul dispunea de un aparat de radio emisie-recepție care era în legătură cu sovieticii.

Maior Bartha

300

1942 iunie 8—14. Fragment din buletinul rezumativ al Ministerului Justiției înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspândirea unor manifeste comuniste în orașul Piatra Neamț.

Comuniștii. Parchetul tribunalului Neamț semnalează că în noaptea de 23—24 mai crt. s-au răspândit în orașul Piatra Neamț manifeste comuniste prin care se înfierăză hitlerismul și fascismul, care manifeste *(se)* termină cu fraza: „Frați români, îndreptați armele și loviți mortal pe adversul inamic!”. Se fac cercetări pentru identificarea colportorilor și deferirea lor justiției.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 74.

301

1942 iunie 16. Ordin de informații al Inspectoratului General al Jandarmeriei referitor la organizarea, în cadrul Frontului patriotic al tineretului, a celulelor de tineret conduse de Partidul Comunist Român.

Inspectoratul General al
Jandarmeriei
Serviciul Jandarmeriei
Secția a II-a Sig. Stat
Bir. A.
Secret

Comunicat:
Inspectorate de jandarmi
Legiuni teritoriale și C.F.R.

Ordin de informații nr. 59
din 16 iunie 1942

Prefectura Poliției Capitalei informează că conducerea centrală a partidului comunist a dat dispoziții tuturor organizațiunilor în subordine ca în cel mai scurt timp să înființeze pe lîngă celulele de fabrici formate din oameni maturi și celule de tineret, în cadrul frontului patriotic al tineretului, în care să se atragă tineretul din fostele partide democratice.

400

Conducerea partidului crede că aceste celule pot lua ființă destul de ușor, dat fiind că nu este nevoie să se explice membrilor scopul formării lor.

Importanța creeării cît mai multor celule de tineret este de ordin capital pentru mișcarea comunistă, deoarece în aceste organizații urmează să intre tineretul care nu ar fi primit direct sub nici un motiv în organizațiile comuniste.

Față de cele de mai sus, binevoiți a lua măsuri pentru urmărirea cu toată vigilență acțiunii elementelor suspecte pentru comunism.

Rezultatele pozitive obținute se vor raporta la I.G.J.

Inspector General al Jandarmeriei,

General

C. Z. Vasiliu

Şeful Serviciului Jandarmeriei,

Colonel

C. Tobescu

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 75.

302

1942 iunie 20. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspândirea publicației intitulată „Buletin pentru luptă patriotică a tineretului român”, datat 10 iunie 1942.

Ministerul Afacerilor Interne raportează:

În cercurile comuniste s-a răspândit un manifest intitulat: „Buletin pentru luptă patriotică a tineretului român”.

— *Manifestul* — datat 10 iunie 1942 — *analizează situația internă și nemulțumirile din România*, făcînd și un expozeu asupra evenimentelor de pe Frontul de Est.

— *Se fac apel și indemnuri către:*

— *tineretul român de a se înscrie în „Frontul patriotic al tineretului” pentru alungarea germanilor din țară, salvarea independenței și libertății patriei noastre;*

— *tinerele fete, de a împiedica pe frații și bărbații lor să mcargă pe front și a cere ieftinirea vieții.*

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 81.

401

1942 iulie 4. Extras din buletinul informativ înaintat referitor la activitatea comuniștilor din Sectorul II Negru și la manifestele comuniste difuzate în Capitală.

Serviciul Special de Informații comunică:

a) Partidul comunist clandestin din România — organizația *Capitaliei* — a hotărât ca organizația comunistă a Sectorului II Negru să fie împărțită în 2 grupări:

- gruparea „Dudești“ și
- gruparea uzinelor Malaxa,

în scopul ca propaganda comunistă să se poată desfășura în mai bune condiții, în special în rîndurile lucrătorilor.

b) Cercurile conducătoare comuniste au dat noi dispoziții pentru intensificarea acțiunii de colectare a fondurilor necesare pentru ajutorarea comuniștilor aflați în închisori și lagăre.

Autoritățile urmăresc îndeaproape activitatea subversivă și clandestină a agenților comuniști.

Ministerul Afacerilor Interne raportează:

a) *In noaptea de 2/3 iulie au fost aruncate manifeste comuniste pe linia C.F.R. București — Giurgiu (la bariera Pieptănari — periferia Bucureștiului).*

Manifestele sunt datate 22 iunie 1942, adresate CĂTRE POPORUL ROMÂN și semnate de Comitetul Central al Partidului Comunist din România.

Prin acest manifest se critică regimul actual și se spune — între altele — următoarele:

Ceasul al 12-lea a sunat!

Poporul nostru are de ales:

— *A pieri pentru Hitler și împreună cu fascismul german, încă în cursul anului 1942;*
sau

— *A se salva, prin retragerea armatei române de pe frontul sovietic, prin încheierea imediată a păcii cu Uniunea Sovietică.*

b) *Agenții comuniști au răspândit asemenea manifeste și în alte locuri.*

Un exemplar a fost găsit aruncat într-un wagon de tramvai din București.
S-au luat măsuri de prinderea autorilor și colportorilor comuniști.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 82 — 83.

1942 iulie 5. Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la manifestele antiantonesciene și antirăzboinice răspândite la Arad.

Cabinet Militar al Conducătorului Statului
Biroul 2

Buletin de informații
din 5 iulie 1942, ora 20

Recent, au fost răspândite la Arad numeroase exemplare dintr-un manifest subversiv — scrise în limba maghiară și română — și multiplicate la mașina de scris.

Prin acest manifest, se aduc acuzațiuni regimului actual din România și amenințări la adresa germanilor cotropitori, lansând următoarele lozinci comuniste:

- „Afară cu cotropitorii germani“.
- „Jos cu războiul banditesc al lui Hitler“.
- „Trăiască pacea cu Uniunea Sovietică“.
- „Trăiască România liberă și independentă“.

S-au luat măsuri pentru prinderea autorilor și colportorilor.

(Serviciul Special de Informații)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 84–85.

1942 iulie 6. Ordin al Poliției orașului Botoșani către Comisariatul de poliție Hîrlău prin care se arată hotărîrea Comitetului Central al P.C.R. de a lansa un manifest cu ocazia zilei de 22 iunie, cerînd să se urmărească cele semnalate:

Poliția orașului Botoșani
Biroul de Siguranță
Nr. 4 337/6 iulie 1942

Confidențial

Către
Comisariatul Hîrlău

Motivat de ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Iași nr. 9 913/1942 și în conformitate cu ordinul Direcționii Generale a Poliției nr. 13 180/1942, vi se face cunoscut următoarele: Comitetul Central al Partidului Comunist din România a hotărît să lanseze un manifest de propagandă în vederea zilei de 22 iunie a.c. cînd se va aniversa „împlinirea unui an de luptă împotriva fascismului și hitlerismului“.

Lozincile principale ce vor fi popularizate prin acest manifest vor fi: „Încetarea războiului” și „Pace separată cu U.R.S.S.”. Manifestul va fi trimis pentru răspîndire la toate organizațiile regionale și locale comuniste din țară.

În vederea aceleiași zile, elementele comuniste au primit dispozițiuni să șablonize pe zidurile locuințelor din cartierele muncitorești și ale fabricilor lozinci comuniste antirăzboinice și antifasciste. De asemenea, se răspîndesc tichete cuprînd lozinci similare.

Față de cele ce preced, avem onoare a vă ruga să binevoiți a dispune măsuri pentru urmărirea acțiunii semnalate, precum și descoperirea autorilor, comunicîndu-ne dacă după 22 iunie s-a lansat vreun manifest în sensul celor de mai sus.

Şeful Poliției,
Dr. Arcadie Clipa

Şeful Biroului Siguranței
Comisar aj. V. Pavliuc

■ Arhivele Statului județul Botoșani, fond Poliția orașului Botoșani, dosar nr. 15, 1942, f. 68.

306

1942 iulie 13. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la redactarea și difuzarea de către P.C.R. a „Buletinului informativ nr. 4 pentru lupta patriotică a tineretului român”, datat 4 iulie 1942, și a unei broșuri de propagandă comunistă.

Ministerul Afacerilor Interne raportează:

a) Recent, *Partidul Comunist clandestin din România* a redactat și încreștinat conducătorilor de organizații comuniste:

— „Buletinul informativ nr. 4, pentru lupta patriotică a tineretului român”, datat 4 iulie 1942.

și

— *O broșură de propagandă comunistă*, compusă din 11 file, scrisă la mașină și coprată.

b) *Aceste broșuri conțin:*

— *Descrierea tratatului de alianță anglo-sovietic*, evidentînd ajutorul în armament ce urmează a fi dat Rusiei Sovietice, de către Anglia și Statele Unite.

— *Informații despre congresul tineretului antifascist*, de la 7 iunie 1942, ținut la Moscova.

— *Relații despre situația economică în Germania*, care a devenit catastrofală, din cauza lipsei mîinii de lucru.

— *Critici în legătură cu funcționarea premilităriei în România*, arătînd că se răpește inutil singura zi liberă a tînărului muncitor român.

— *Indemnuri pentru tineretul român* de a lupta pentru:

— *eliberarea Patriei* de tirania fascistă și

— *distrugerea mașinii de război a lui Adolf Hitler*.

c) Autoritățile au luat măsuri pentru identificarea și arestarea autorilor și colportorilor comuniști.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1941, f. 86–87.

307

1942 iulie 25. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la manifestul comunist intitulat Către Patrioții din Uzinele Rogifer-Malaxa, difuzat în Capitală.

In dimineața zilei de 24 Iulie, organele poliției de siguranță au găsit în Capitală — în curtea imobilelor din strada Petrescu XII¹ Nr. 4 și 6 — cîte un manifest comunist intitulat: „Către Patrioții din Uzinele Rogifer-Malaxa”

Prin acest manifest se arată nemulțumirile lucrătorilor, din cauza salariilor mici și a lipsei de alimente strict necesare.

Totodată, se dau indemnui muncitorilor, ca:

- să lupte aprig, pentru pîine și pentru majorarea salariilor;
- de asemenea, să lupte contra teroarei regimului actual și pentru a scăpa de germani, care sunt asupritorii poporului român.

Manifestul încheie cu următoarele lozinci comuniște:

- „Vrem pace separată imediată cu Anglia, America și Rusia”.
- „Trăiască România liberă și independentă”.

Autoritățile au luat măsuri pentru identificarea și prinderea autorilor comuniști.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 88–89.

308

1942 iulie 27. Extras din buletinul de informații înaintat Președinției Consiliului de Miniștri, referitor la semnalarea la Timișoara a unor manifeste comuniște adreseate de Comitetul regional din Banat al P.C.R. poporului român, naționalităților conlocuitoare, ostașilor.

— La Timișoara, s-au găsit 3 exemplare dintr-un manifest comunist — redactat în limba germană — și intitulat:

¹ Așa în original.

“**POPOR ROMÂN!
NAȚIONALITĂȚI!
OSTAȘI!**”

Manifestul — semnat de „Comitetul Regional din Banat al Partidului Comunist din România” — a fost lansat cu prilejul aniversării unui an de la începerea războiului împotriva Sovietelor.

În text, se fac îndemnuri pentru:

- lupta împotriva germanilor;
- propagandă intensă pentru ca războiul să se termine în acest an;
- ieșirea României din războiul antibolșevic, deoarece altfel își va împărti soarta catastrofală cu Germania fascistă.

Se fac cercetări pentru identificarea autorilor și colportorilor comuniști.

(Ministerul Afacerilor Interne)

Adnotare:

5 august 1942. Comunicat cu nr. 8 002/M.2, din 5 august 1942, la Ministerul Afacerilor Interne, iar rezultatul se va transmite la Secretariatul general al P.C.M. (indescifrabil).

Rezoluție:

Se fac cercetări. Dar nu se prind niciodată autorii.

Să se constate cîte din acțiunile — anunțate prin aceste buletine — au dus la rezultate practice și care au fost ?

A(ntonescu)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 90 – 91.

309

1942 iulie-august. **Fragment din darea de seamă a prefectului județului Brașov, înaintată Ministerului de Interne, referitoare la activitatea comunistă din județul Brașov.**

Către

Ministerul de Interne

Dl Subsecretar de Stat al Ordinii Publice și Siguranței

Dl Inspector general administrativ

Biroul 2

Sibiu

În conformitate cu instrucțiunile generale contrainformative, avem onoare a vă înainta următoarea

Dare de seamă

asupra stării de spirit, ordinei și siguranței din județul Brașov, pe luna iulie a.c. și pînă în prezent.

406

[...]

Comuniștii

Având informații că printre comuniștii locali în luna iulie au circulat instrucțiuni pentru ziua de 1 august, organele legiunii de jandarmi, cu organele Chesturii Poliției, de comun acord cu Curtea Marțială, în ziua de 29 iulie ora 4 dim. au făcut descinderi domiciliare, percheziții la 28 comuniști sau bănuiți comuniști, urmăriți de Legiune, și alți 34 urmăriți de Chestură, care au fost reținuți pentru cercetări.

Cercetările s-au făcut de Parchetul Curții Marțiale din Brașov, ajutat de ofițerii de poliție din Legiune și Chestură.

La perchezițiile făcute s-a găsit următorul material comunist:

1. La individul Szekely Ioan, gaterist, str. Carpați 6

— Un manifest comunist intitulat „Brașoveni” lansat de Comitetul regional al Partidului Comunist Român — în care se adresează în special refugiaților, pentru a răspândi defetismul în rîndurile acestora, arătîndu-le că Ardealul nu se va mai retroceda din cauza participării noastre la luptă contra rușilor.

— Un „apel” către toți membrii de partid ai organizației Brașov, în care se dău instrucțiuni referitor la atitudinea și organizarea viitoare, semnat de Secretariatul Comitetului local al Partidului Comunist Român Brașov. Aceeași apel și în limba maghiară.

— Un exemplar din „Datorile fiecărui comunist”, extras din rezoluția politică a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din ianuarie 1942.

— Un exemplar „Lupta poporului român pentru libertatea națională și independență și sarcinile partidului român comunist”.

— Un exemplar „Raportul tovarășului Stalin” făcut la 6 noiembrie 1941, cu ocazia aniversării a 24 de ani a marii revoluții comuniste, în care în special se pun în sarcina armatei germane sapte și barbarii de domeniul fanteziei și lansează ca deviză: „Moarte intrușilor germani”.

2. La communistul Vajda Albert, muncitorul Danciu Joil și femeia Lorincz Ana, cîte un revolver.

3. La Niculescu Stelian de la uzinele I.A.R s-a găsit un proiect de protest pe care intenționa să-l înainteze Direcțiunii Uzinelor, în legătură cu salarizarea muncitorilor.

4. La inginerul Polacsek Ioan, evreu, s-a găsit:

— O broșură în limba maghiară, „Proletarek”, cu idei comuniste.

5. Legiunea de jandarmi a găsit și ea lista de subscrîptii pentru Ajutorul Roșu și diverse broșuri.

La descinderile făcute în str. C. A. Rosetti, 21 un gardian public a tras un foc de armă, pentru înlăturarea unui pericol ce i s-a părut că este, rănind ușor din întîmplare pe individul Gál Ion.

Din cercetările făcute și informațiile deținute rezultă următoarele:

— Există o organizație mai întinsă în uzinele I.A.R., cu ramificații în oraș.

— Este precis stabilită existența a două nuclee comuniste, șeful unui nucleu fiind But Miron, strungar de fier la I.A.R.

Un rol important îl are Rusu Ioan, de 30 ani, maistru la I.A.R., care se pare că e șeful celulei comuniste, apoi Matei Ioan, lăcătuș la I.A.R.

Dintre cei reținuți și cercetați de organele anchetatoare, 29 sunt de la Uzinele I.A.R., între care 5 funcționari, 1 maistru, 3 mecanici și alți meseriași și lucrători calificați, 1 lăcătuș C.F.R., 1 strungar de la Uzinele Astra și 1 ajutor și un modelist de la Întreprinderile D. Voina, iar restul din oraș: 1 medic evreu, 1 inginer evreu, croitori, rotari, tîmplari, chelneri, alți meseriași și muncitori.

După originea etnică: 42 români, 10 unguri, 6 evrei, 1 polonez și 3 sași.

Între comuniștii de la I.A.R., care activează, este și funcționara Viorica Ștefănescu, care se pare că are un rol important. Aceasta a făcut și o călătorie la București, fiind supravegheată.

Locul de întîlnire: la ieșirea din uzină, pe stradă, la unii din ei, și în special la cîrciuma lui Manițiu de pe șoseaua Sînpetru.

Unul dintre ei, Bucșa Teodor, a fost de mai multe ori pe la căminul de ucenici din Calea Victoriei.

Comunistul Rusu Ioan a fost cu bicicleta în comuna Sînpetru, vizitînd pe un locuitor.

Cu toate sforțările lor, în comunele rurale propaganda lor nu prinde și cu atât mai puțin printre sași.

În Brașov au fost identificați cîțiva noi aderenți.

Între comuniștii din Brașov ar fi și individul Popescu, secretarul regional al partidului comunist pentru această regiune, care a dat instrucțiuni membrilor din partid ca să comită acte de sabotaj, în special în industriile de război și să-și procure revolvere.

Propaganda se făcea prin difuzare de material comunist, cotizații pentru Ajutorul Roșu și în special pentru familiile celor închiși și prin răspîndire de știri false în favoarea Rusiei care — pretind ei — va cîștiga războiul.

Lucrătorii din ateliere erau îndemnați ca să lucreze aşa fel, ca randamentul lor să fie foarte mic. Erau învățați să salute cu pumnul strîns (salutul comunist). Situația muncitorilor din U.R.S.S. se descrie în culorile cele mai frumoase.

După terminarea cercetărilor, principalii comuniști au fost menținuți arestați și trimiși în judecata Curții Martiale.

■ Arhivele Statului județul Brașov, fond Prefectura județului Brașov — Cabinet, dosar nr. 911/1942, f. 7-9.

**1942 august 11. Fragment din sinteza contrainformativă referitoare la direc-
țiile acțiunilor Partidului Comunist.**

Marele Stat Major
Secția propagandă
B. 1
Nr. 735 484/11.08.42

Sinteza bilunară nr. 27
asupra fenomenelor mai importante produse
în națiune și armată
16–31 iulie 1942

Activitatea comunistă

1. Natura manifestărilor

Activitatea comunistă se manifestă prin propagandă pentru serbarea zilei de 1 august, „Ziua luptei contra fascismului și războiului imperialist”. Pentru menținerea moralului membrilor din mișcare se continuă denaturarea rezultatelor acțiunilor militare de pe frontul din răsărit și totodată afirmarea situației interne reale din România și Germania.

În toată țara se continuă colectarea de sume de bani cu care să se vină în ajutorul comuniștilor care nu au posibilități de existență.

Spre sfîrșitul lunii iulie, cercurile conducătoare comuniste urmăresc o reluare mai intensă a activității. În acest scop au dat dispoziții pentru creația de echipe de partizani cu ajutorul căror să pună în aplicare planul de sabotaj economic, industrial și feroviar.

2. Metoda de lucru

Cea cunoscută pînă în prezent. Recrutare și instruire de partizani. Se semnalează editarea și difuzarea „Buletinului informativ pentru lupta patriotică a tineretului român”.

3. Zona de influență

Se remarcă o activitate mai intensă în centrele industriale. Apoi în Basarabia și în Capitală, în special în rîndurile muncitorilor.

4. Obiectul activității

Determinarea populației la acte de protest și insubordonare și în special ca ea să se opună la participarea României la actualul război contra U.R.S.S.-ului.

5. Cauze

Activitatea comunistă se grupează mai cu seamă pe nemulțumirea muncitorilor și funcționarilor din cauza salariilor prea mici și a scumpetei, în special în ce privește alimentele și obiectele de primă necesitate.

1942 august 12. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la acțiunile preconizate de Comitetul Central al P.C.R. în cadrul Frontului Patriotic.

Serviciul Special de Informații comunică următoarele cu privire la caracterul acțiunilor comuniste :

Comitetul Central al Partidului Comunist din România, cu toate că în ultimul timp a căutat să creeze o nouă platformă de luptă revoluționară prin lansarea unor lozinci cu caracter patriotic; în cadrul Frontului Patriotic, totuși în fond a menținut întreaga linie de luptă revoluționară în rândurile muncitorimii. *Acțiunile de sabotaj, actele teroriste și îndemnurile la rebeliune au fost și au rămas punctele principale de program.* pentru care se caută mijloacele și momentele cele mai prielnice de punere în aplicare.

Comitetul Central acordă mare importanță menținerii spiritului revoluționar în masa muncitorească și a credinței în victoria finală a democrației. În ce privește organizarea, el se servește de celulele comuniste din întreprinderi, care au înlocuit așa-zisele comitete de acțiune, care la rîndul lor urmează vechii organizații sindicale. Celulele comuniste nu urmăresc să apară în întreprinderi ca elemente active revoluționare decât numai în măsura în care pot antrena grupuri cît mai mari de muncitori simpatizanți sau chiar independenți. *Se caută a se evita acțiuni revoluționare „compromișătoare“, care ar duce la diminuarea cadrelor și se urmărește consolidarea acestora și formarea cu ajutorul lor, a unor serii de muncitori conștienți de cerințele revoluționare ale timpului.*

Lozincile de luptă sunt cele izvorîte din interesele muncitorimii din fiecare întreprindere, precum și acelea, mai cuprinzătoare, rezultate din nemulțumirile sociale și politice cauzate de starea de război.

In momentul de față mișcarea comunistă urmărește reorganizarea și reactivarea cadrelor și simpatizanților comuniști din întreprinderi, fără a renunța la platforma de luptă patriotică folosită pînă în prezent. Menținîndu-se cît mai conspirativ contactul atît cu conducerea supremă a mișcării cît și cu celulele din întreprinderi, se crede că se va putea ajunge să se creeze acțiuni de sabotaj menite să întărească rezistența frontului democratic, front care în orașele țării a și luat ființă sub forma unui bloc puternic antifascist.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 94 – 95.

1942 august 17. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspândirea în cartierul Rahova din București a unor manifește comuniste adresate soldaților și la procesul organizațiilor comuniste din Capitală descoperite la 27 aprilie și 17 iunie.

Președinția Consiliului de Miniștri
Secretariatul General
Serviciul de Documentare și Informații

Buletin de informații
din 17 august 1942, ora 20

Informații interne

Chestiuni politice

1. În noaptea de 7—8 august c., în cartierul Rahovei, Suburbana Tudor Vladimirescu, colportori comuniști au aruncat manifește de propagandă prin care soldații români să intemeată să înceteze lupta contra rușilor, să incendieze sondele, depozitele de armament, muniționi și de alimente, precum și de a se împiedica transporturile de trupe spre front.

Se fac cercetări pentru prinderea autorilor.
(Ministerul Afacerilor Interne)

2. Curtea Martială a Capitalei a pronunțat sentința în procesul organizațiilor comuniste — identificate de organele de siguranță ale Prefecturii poliției Capitalei la 27 aprilie și 17 iunie c.

Au fost condamnate 33 de persoane la următoarele pedepse :

- 6 condamnați la moarte;
- 1 la muncă silnică pe viață;
- 20 la cîte 25 ani muncă silnică;
- 6 la cîte 10 ani temniță grea.

Un acuzat a fost achitat.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f., 97—98.

1942 august 20. Raport confidențial al Primăriei comunei Cîmpuri către Prefectura județului Putna referitor la atitudinea ostilă a locuitorilor din comună față de măsurile excepționale luate de guvern și autoritățile superioare.

Primăria Comunei Cîmpuri

Județul Putna

Nr. 13

1942, luna august, ziua 20

Confidențial

Domniei sale domnului prefect, județul Putna

Avem onoare a raporta următoarele:

I. În urma ultimelor ordine primite pentru executarea măsurilor luate de autoritățile superioare și înaltul guvern, măsuri impuse de evenimentele excepționale prin care trecem, am constatat următoarele:

II. Locuitorii comunei, ori de câte ori venim în contact cu ei, arată cea mai mare rea voință, sănătățile îndărătnici pînă la refuz și nu execută nimic din convingere, ci numai cu măsuri de constrîngere, cînd se pot lua, prin propriile noastre mijloace.

III. Ordonanța Prefecturii Putna, dată cu privire la transportul de lemn, nu se execută aşa cum a fost întocmită, iar fișele distribuite, numai în parte sunt executat.

IV. Măsurile de treierat cereale, de asemenea, se aduc la îndeplinire cu mari greutăți, deoarece locuitorii nu înțeleg să se supună controlului, cu toate că din comună nu vom avea probabil cantități de cereale pentru colectat.

V. Legile speciale nu se execută de organele jandarmeriei, din care cauză curățenia comunei, măsurile de poliție și legea drumurilor, nu sunt aduse la îndeplinire.

[...]

IX. Față de situația raportată mai sus cu onoare vă rugăm să binevoiți a lăsa cuvenitele măsuri ca să se trimită în localitate un reprezentant sau alte cadre mai energice ale jandarmeriei, pentru ca împreună să putem lăsa măsurile de îndreptare contra abaterilor semnalate mai sus, de executare a tuturor dispozițiunilor ce vom primi în viitor, pentru bunul mers al administrației comunale din localitate.

Primar, V. Dragu

Notar, Gh. Negoeșcu

Prezentul s-a comunicat de noi Prefecturii Putna, Preturii Vidra și Secției de Jandarmi Vizantea-Putna.

■ Arhivele Statului județul Vrancea, fond Pretura plășii Vrancea-Vidra, dosar nr. 17/1942, f.72.

1942 septembrie 13. Sinteză informativă întocmită de Prefectura Poliției Capitalei în legătură cu activitatea comuniștilor din București.

Prefectura Poliției Capitalei
Serviciul Poliției de Siguranță

13 septembrie 1942

Sinteză informativă
Mișcarea comunistă

Curentul comunist, cu toate măsurile polițienești luate, prezintă o recrudescență în activitate, motivată de rezistența bolșevică pe front și speranța în prăbușirea forței germane.

Mijloacele de propagandă utilizate în acest scop sunt:

1. Difuzarea de șabloni în care se cere românilor de a încheia pace separată cu U.R.S.S. și Anglia.

2. Agitarea nemulțumirilor și lipsurilor inerente războiului.

Nu este neglijată acțiunea contra Germaniei, pusă pe un plan patriotic.

Metodele de acțiune sunt aceleași, intensificându-se la maximum aplicarea sistemului conspirativ pentru a se evita arestările produse în ultimul timp, în mare număr.

De la începutul anului acesta, au fost identificate 9 organizații importante comuniste, arestându-se circa 140 membri, care deși au fost condamnați la pedepse capitale și muncă silnică între 10—25 ani.

În prezent sunt urmăriți de organele de Siguranță ale acestei Prefecturi circa 200 comuniști din Capitală, care urmează a fi arestați în curind.

■ Arhivele Statului București, fond Prefectura Poliției Capitalei, dosar nr. 78/1942, f. 33—34.

1942 septembrie 16. Extras din Legea nr. 687 pentru combaterea transmiterii de informații și sabotajului în întreprinderile și depozitele publice și particulare.

Art. 1. Se instituie asupra întreprinderilor de orice natură, publice sau particulare, un control în scopul prevenirii culegerii și transmiterii de informații, precum și actelor de sabotaj.

Acest control se va exercita de guvern, prin organe anume desemnate [...]

Art. 10. Distrugerea în parte sau în întregime, vătămarea, stînjenirea activității normale sau expunerea intenționată la primejdii a instalațiilor sau întreprinderilor de orice natură, publice sau particulare, importante din punct de vedere al apărării naționale, sau pentru aprovisionarea populației, se pedepsește cu moartea.

Aceeași pedeapsă se aplică și celui care se face vinovat de a fi livrat statului materiale defectuoase destinate apărării naționale, primejduiind prin aceasta, în mod intentionat, puterea combativă a armatei. Complicitatea și tentativa se pedepsesc ca și infracțiunea principală. Cei care din neglijență săvîrșesc faptele arătate mai sus se pedepsesc cu muncă silnică de la 10—25 ani.

Art. 11. Culegerea de informații asupra instalațiunilor cu caracter militar aflate pe teritoriu în folosul unui serviciu de informații străin sau altui stat, precum și mijlocirea procurării de astfel de informații, se pedepsesc cu moartea.

Complicitatea și tentativa se pedepsesc ca și infracțiunea principală.

Art. 12. În cazul comiterii infracțiunilor prevăzute în art. 10 și 11, se vor mai pedepsi și următoarele persoane:

a) cu închisoarea corecțională de la 3—10 ani, persoanele desemnate potrivit art. 6, din prezența lege, precum și directorul întreprinderii, care din rea-credință sau neglijență n-au luat la timp măsurile necesare pentru prevenirea acestor infracțiuni;

b) cu închisoare corecțională de la 2—8 ani, organele însărcinate cu asigurarea administrativă, ordinii și pazei întreprinderilor și depozitelor care din rea-credință sau din neglijență nu și-au îndeplinit îndatoririle.

Art. 13. Judecarea infracțiunilor prevăzute de legea de față este de competență instanțelor militare [...]

Dată în București la 16 septembrie 1942

Antonescu,
mareșal al României și
conducător al statului

■ „Monitorul oficial”, partea I, nr. 217 din 17 septembrie 1942, p. 7698—7699.

316

1942 septembrie 19. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea la Făgăraș a unor manifeste comuniste care îndemnau la organizarea frontului patriotic de luptă împotriva războiului, pentru independență și eliberare națională.

În ziua de 7 septembrie c., cu ocazia tîrgului de vite ținut la Făgăraș, organele polițienești au găsit 12 manifeste comuniste aruncate pe marginile şoselei, probabil cu intenția de a fi găsite de țărani care veneau la tîrg.

Manifestele instigă la ură împotriva germanilor și împotriva războiului din Răsărit, care nu ne poate readuce Ardealul cedat, îndeamnă la organizarea unui larg front patriotic care să lupte pentru imediata închetare a războiului antisovietic, pentru independența națională și libertatea poporului, izgonind guvernul trădător, și cer muncitorilor și țărănilor să facă acte de sabotaj și să ajute pe prizonierii sovietici.

În comuna Arpașul de jos (județul Făgăraș) s-au găsit de asemenea manifeste comuniste, ceea ce arată că *propaganda comunistă își îndreaptă acțiunea și în mediul rural*.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 104.

317

1942 septembrie 21—27. Fragment din buletinul rezumativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri, referitor la manifestările antihitleriste și anti-antonesciene semnalate de Parchetul tribunalului Hunedoara.

Comuniștii. Parchetul tribunalului Hunedoara semnalează că în comuna Vulcan, la Uzina Electrică și la stația de autobuze de la Societatea Petroșani au fost găsite cîteva manifeste cu nuanță comunistă, scrise de mînă, pe cîte o optime de coală, cu următorul conținut: „Frații muncitori, nu mai lucreți pentru germani căci Hitler și Antonescu ne-au adus în cea mai mare mizerie.”
[...]

Tot asemenea manifeste s-au găsit și în comuna Aninoasa, în ziua de 23 septembrie cu următorul conținut: „La luptă contra nemților, jos cu Antonescu, sluga lui Hitler”. Organele jandarmeriei cercetează.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 107.

318

1942 septembrie. Extras din sinteza contrainformativă lunară privind starea de spirit a armatei și populației civile și cauzele care îi determină cursul.

Marele Stat Major

Secția 2

Biroul Contrainformații

Sinteza contrainformativă pe luna septembrie 1942

Fără a influența starea de spirit, scumpetea excesivă a traiului constituie însă un motiv de îngrijorare pentru ofițeri și subofițeri, fapt relevat de toate comandamentele.

Soldații manifestă grija pentru familiile lor în legătură cu seceta prelungită care a compromis, în parte, culturile de toamnă și periclitează facerea semănăturilor.

Majoritatea unităților semnalează că insuficiența actuală a ajutoarelor de concentrare produce o stare de oarecare nemulțumire printre ostași, în special pentru acei ale căror familii sănt total lipsite de mijloace (lucrători, meseriași etc.).

Chestiunea recuperării teritoriului cedat vremelnic maghiarilor constituie o îngrijorare permanentă pentru toți, mai ales pentru cei care au plecat din Ardealul de nord.

[...]

Pentru a ilustra situația grea materială, Armata 1 dă următorul tabel cu drepturile medii primite de către ofițerii și subofițerii căsătoriți cu un copil, pe luna septembrie a.c.

Gradele	Solda după stat	Rețineri	Soldele primite
lt.-colonel	29 840	11 478	18 362
maior	26 134	10 771	15 363
căpitan	20 744	9 135	13 674
locotenent	17 995	4 638	13 357
sublocotenent	14 125	2 875	11 250
plut.-adj.	13 347	3 615	9 732
plut. major	9 560	1 138	8 422
plutonier	8 481	2 280	6 201
serg. major	6 417	3 999	2 418

Comentînd acest tabel, Armata 1 conchide: cu solda actuală orice echilibru ar vrea să facă un ofițer sau subofițer, în raport cu standardul de viață este evident că nu mai poate face față scumpetei, aceasta cu atît mai mult cu cît — spre deosebire de alte categorii de salariați ai statului — atît unii (ofițerii) cît și ceilalți (subofițerii) nu au alte venituri, ci trăiesc — mareea majoritate — exclusiv din soldă.

Nu se cere atît mărirea soldelor — aceasta nefiind singura și cea mai bună soluție — cît înființarea de cooperative militare care să distribuie lucrurile de strictă necesitate pentru prețul standard și compatibil cu bugetul ofițerilor și ajutoarelor lor (sucursalele Casei Oștirii vînd articolele strict necesarea cu prețuri destul de ridicate).

În legătură cu aceasta, Comandamentul Militar al Capitalei propune:

Pentru a se interveni în mod eficace în sprijinul ofițerilor și subofițerilor și spre a le da putință ca să se aprovizioneze din timp cu cele necesare pentru iarnă și pe un preț mai scăzut, propunem ca M.A.N. să acorde imediat un avans de aproximativ 30 000 lei fiecărui ofițer și cîte 20 000 lei fiecărui subofițer, din care jumătate să fie suportat din fondurile M.A.N., iar jumătate să fie restituit în 6 rate lunare, începînd cu luna noiembrie a.c. [...]

Toate unitățile semnalează că reducerea rației de pîine la 500 gr a provocat nemulțumiri printre ostași.

În acest sens se citează cele raportate de Armata 1 în legătură cu insuficiența păinii: Oricită educație gastronomică s-ar face ostașului nostru, el nu poate să se obișnuiască ușor fără hrănirea de bază care este păinea sau mămăliga suficientă.

Scumpetea tutunului apasă enorm asupra micului buget al ostașului [...].

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 333, dosar nr. 102, f. 126 – 131.

319

1942 octombrie 7. Notă a organelor Siguranței prin care informează despre dispozițiile conducerii organizației P.C.R. din București de a se acorda ajutor prizonierilor de război.

Direcția Generală a Poliției

7 octombrie 1942

Nr. 4432 B.

Conducerea organizației Partidului Comunist din București a dat dispoziții raioanelor respective din Capitală, să acorde ajutoare în articole de hrănă prizonierilor sovietici repartizați pentru muncă la diferite întreprinderi din industria grea din București.

Legătura cu prizonierii se va stabili prin membrii celulelor comuniste de partid și ale „Ajutorului Roșu” din întreprinderea la care s-au afectat prizonieri sovietici.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 110.

320

1942 octombrie 11. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre misiunile încredințate de C.C. al P.C.R. organizațiilor din Capitală în săptămâna de la 11–18 octombrie.

Prefectura Poliției Capitalei

11 octombrie 1942

Activitate comunistă

Comitetul Central al Partidului Comunist din România a fixat pentru săptămâna de la 11–18 octombrie a.c., organizațiilor sale din raza Capitalei, următoarele misiuni:

1. Formarea de echipe de simpatizanți, care în dimineața zilei de 11 octombrie a.c., să lipească pe căruțele ce vin în piețele Capitalei cu produse

alimentare etichete imprimate cu parolele: „Vrem să fim stăpini pe recolta noastră”, și „Vrem pace”.

Echipele vor confecționa aceste etichete cu materialul lor.

2. Toate sumele de bani ce se găsesc asupra simpatizanților comuniști colectori vor fi încredințate în acest interval familiilor celor din închisori, lagăre etc.

3. Se va specula starea de spirit îngrijorătoare ce s-a creat în rîndurile populației țărănești prin intensificarea propagandei pentru formarea de grupuri de simpatizanți cu care se vor putea crea comitete de apărare față de măsurile represive luate de autorități.

4. Se vor forma echipe din rîndurile muncitorilor, care să protesteze în piețele publice contra lipsei și scumpetei excesive, urmărindu-se a se menține în rîndurile populației atmosfera de nemulțumire.

Astfel de manifestații sunt proiectate și în fața magazinelor alimentare și a brutăriilor.

Raionala din Sectorul II Negru va organiza astfel de manifestații în piețele Obor și Vitan.

5. Simpatizanții, în special cei necunoscuți de autoritatea publică, sunt obligați să facă pe cont propriu, săptămînal cel puțin două inscripții, scrise cîte și la loc vizibil; trebuie raportat locul unde le-au făcut.

Parolele¹ vor fi în legătură cu războiul, situația politică și economică și nu vor purta semnul partidului.

Chestiunea se urmărește îndeaproape.

S-au intensificat măsurile pentru identificarea și arestarea agenților comuniști.

Conducerea comunistă pretinzînd că în rîndurile maselor muncitorești domnește nervozitate față de pierderile suferite de România în oameni și materiale, în războiul antisovietic, ca și față de starea economică actuală, a hotărît să intensifice în rîndurile muncitorilor acțiunea de lămurire pentru a evidenția posibilitățile combative ale U.R.S.S. și a pregăti o atmosferă prielnică acțiunii de pace.

În acest scop toți simpatizanții au primit instrucțiuni să exploateze orice nemulțumire, arătînd că sacrificiile poporului român în lupta antisovietică sunt zadarnice, deoarece tot bolșevicii vor cîștiga războiul.

Propaganda va căuta să demonstreze că rezistența dîrza a armelor sovietice la Stalingrad este o dovadă a inutilității continuării războiului pentru România.

În acest scop oamenii de partid vor multiplica materialul informativ cu privire la situația de pe frontul sovietic.

Chestiunea se urmărește îndeaproape.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 111–113.

¹ Lozincile.

1942 octombrie 13. **Informare a organelor Siguranței despre indicațiile conducerii organizației din București a P.C.R. date raioanelor de a intensifica munca în cadrul organizației „Muncă și lumină“.**

Direcția Generală a Poliției

13 octombrie 1942

Nr. 4493 B.

Conducerea organizației din București a Partidului Comunist a dat instrucțiuni raioanelor respective să intensifice acțiunea în cadrul organizației muncitorești „Muncă și Lumină“.

Potrivit acestor instrucțiuni, celulele comuniste urmează a determina pe delegații muncitorilor din întreprinderi să organizeze șezători culturale în fabrici, în cadrul cărora elementele comuniste să participe cu programe din domeniul mișcării de stînga.

De asemenea, șezătorile urmează a fi folosite pentru menținerea legăturilor între membrii celulelor comuniste.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 114.

1942 octombrie 14. **Informare a organelor Siguranței despre noi indicații date de Partidul Comunist Român organizațiilor regionale de a le intensifica acțiunile de sabotaj și de a se crea echipe de partizani.**

Direcția Generală a Poliției

14 octombrie 1942

Nr. 4517 B.

Comitetul Central al Partidului Comunist din România a dat dispozițiile organizațiilor regionale și locale să intensifice propaganda de sabotaj în industria de război și în transporturile militare.

Dispozițiile prevăd să se creeze echipe de partizani, pe lîngă organizațiile mari de partid, care vor avea misiunea de a aplica planul de sabotaj.

Echipele de partizani vor fi constituite în special din soldați dezertori și din muncitori, membri de partid sau simpatizanți, care nu se vor prezenta la unități cînd vor primi ordine de chemare. Aceștia vor trece în completă clandestinitate și vor fi întreținuți de organizațiile comuniste.

Pentru echiparea grupurilor de partizani organizațiile comuniste au primit instrucțiuni să colecteze îmbrăcăminte de iarnă.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 115.

1942 octombrie 17. Notă informativă primită de Ministerul de Externe al Germaniei privind activitatea desfășurată de reprezentanții diplomatici români în străinătate în vederea trecerii României de partea Aliaților; activitatea consilierului român de presă la Legația din Stockholm, Șeinescu.

Auswärtiges Amt

219/42

An Vierlinger¹

den 17.10.1942

Betrifft: Den rumänischen Pressebeirat Seinesco, Stockholm

Vorgang: Ohne

Von unterrichteter Seite (Stadler) wird mitgeteilt, dass die Rumänen jetzt in allen wichtigen Ländern an ihren Gesandtschaften Leute haben, deren Hauptaufgabe es ist, die Stimmung sorgfältig zu sondieren und den Umfall Rumäniens nach der alliierten Seite vorzubereiten. Man wartet angeblich in Rumänien nur auf den Augenblick, wo die gewonnenen Informationen zeigen, dass die Kriegslage sich endgültig zu ungünsten der Achsenmächte verschlechtert, um dann sofort mit Alliierten die Verbindung aufzunehmen. So ist der hiesige rumänische Presserat Seinesco mit dieser Aufgabe nach Stockholm geschickt worden. Seinesco gibt sich nach aussen als überaus deutschfreundlich, soll aber innerlich vollständig auf Feindeseite stehen und auch hier mit englisch-amerikanischen Kreisen Verbindung aufgenommen haben. Damit dürfte auch die hier von Herrn Popesco gespielte Rolle klar sein, da Popesco und Seinesco eng zusammenarbeiten und sehr befreundet sind. Seinesco war mehrere Jahre an der Rumänischen Gesandtschaft in Kairo und hat dort, wie er sagte, für die rumänische Abwehr gearbeitet, ist also in seinem Fach kein Neuling.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 391, T 120—2614, c. E362483; Auswärtiges Amt, Abteilung Deutschland, Referat D II, Inland II, Geheim 79/4.

Ministerul de Externe

219/1942

17 octombrie 1942

Către cel de-al patrulea¹

Referitor: Consilierul român de presă la Stockholm, Șeinescu

Prioritatea: Fără

Din sursă informată (Stadler) s-a comunicat că români au acum la legațiile lor din toate țările importanți oameni a căror sarcină principală este să sondeze cu băgare de seamă starea de spirit și să pregătească trecerea României de partea Aliaților. Se pare că în România se așteaptă doar momentul în care informațiile obținute vor arăta că situația de pe fronturi se

¹ Pare a fi o adresare cifrată în cazul de față către Ministerul de Externe, a cărui denumire este dactilografiată sus, cu alt tip de literă (s-a dactilografat probabil ulterior).

înărtătește definitiv în defavoarea Puterilor Axei, pentru ca apoi să reia imediat legătura cu Alianții. Astfel, consilierul român de presă de aici, Șeinescu, a fost trimis la Stockholm cu această sarcină. Șeinescu se prezintă ca un filo-german notoriu, dar în sinea sa pare să fie cu totul de partea adversarului și pare să fi reluat și aici legătura cu cercurile anglo-americane. Prin aceasta apare clar și rolul jucat aici de domnul Popescu, deoarece Popescu și Șeinescu colaborează foarte strâns și sunt foarte buni prieteni. Șeinescu a fost mai mulți ani la Legația română de la Cairo și, după cum a spus *«chiar* el, a lucrat acolo pentru contraspionajul român, deci nu este un novice în domeniul lui.

324

1942 octombrie 29. **Extras din scrisoarea de răspuns a mareșalului Ion Antonescu către C.I.C. Brătianu¹ în care se fac aprecieri asupra politicii Partidului Liberal și comparații cu ceea ce a realizat guvernul său după 6 septembrie 1940.**

Domnule Brătianu,

Am lăsat fără răspuns scrisorile d-voastră anterioare.

Am făcut-o din înțelepciune, fiindcă urmăream unirea și nu vrajba.

Puteam să vă răspund, aducând la bară justiției pe toți vinovații de catastrofa morală și politică a țării, printre care sănăteți, în primul rând, și d-voastră.

¹ Scrisoarea consemnează disensiunile acute ce se manifestau între liderii celor două partide burgeze, C. I. C. Brătianu și Iuliu Maniu, și Ion Antonescu în probleme ce priveau relațiile cu Germania nazistă și implicit continuarea participării armatei române la războiul hitlerist.

La criticele formulate în scrisorile și memoriile de protest, dictatorul răspunde, în maniera-i cunoscută, dar de această dată cu un ton mult mai dur, formulind un adevărat rechizitoriu la adresa practicilor și metodelor de guvernare utilizate de cele două mari partide burgeze în perioada cit s-au aflat la conducerea destinelor țării. Desigur, racilele regimului burgez din România sunt reale și intr-adesea îi ofereau, aşa cum se poate observa în text, multe exemple ce puteau fi utilizate într-o polemică asupra mijloacelor și metodelor de guvernare, dar în nici un caz argumente în favoarea direcțiilor pe care le imprimase politicii românești de cind se află la conducerea statului, cu atit mai mult cu cit, aşa cum singur recunoaște, Ion Antonescu a făcut totul ca să apere și să perpetueze cadrele economice și sociale existente în țară. Chiar și atunci cind trece la amenințări nu uită să amintească faptul că din punctul de vedere al opțiunilor în probleme ce priveau viața socială și economică a țării se găseau pe aceeași platformă ceea ce presupunea, după părerea sa, o raliere a eforturilor în vederea contracărării luptei revoluționare a maselor largi populare în frunte cu partidul comunist. De altfel, aşa cum evenimentele au demonstrat-o pe deplin, sub acest aspect nu s-au manifestat disensiuni de substanță între dictator și cei doi lideri politici burgezi care au căutat pină în ultimele clipe ale regimului antonescian să găsească formule prin care să evite colaborarea cu forțele revoluționare și să imprime o soluție în măsură să asigure perpetuarea regimului politic, economic și social existent.

Și în abordarea problemelor de politică externă Ion Antonescu avea suficiente argumente pentru ducerea unei polemici cu Iuliu Maniu și C. I. C. Brătianu. Sunt cunoscute metodele și practicile utilizate de marii puteri occidentale în relațiile cu România, continua preocupare a acestora de a-și promova interesele de mare putere, atit pe plan politic cit și pe plan economic.

Nația o dorește și o așteaptă de la mine.

|Nu am făcut-o totuși, fiindcă nu am voit să ațîț și mai mult spiritele și, mai ales, nu am voit să dau un spectacol care ar fi fost speculat de inamicii noștri.

Am lăsat ziua acestor răfuieți, pentru mai tîrziu.

Abuzați însă de răbdarea, de tăcerea și de înțelepciunea mea și, rînd pe rînd, la scurte intervale de timp, îmi trimiteți, cînd d-voastră cînd dl. Maniu, avertismente, sfaturi și acuzațiuni.

În virtutea cărui drept?

Ce reprezentați în această țară, d-voastră, toți foștii oameni politici, în afară de interesele d-voastră egoiste și un trecut politic total compromis și dureros !?

Uitați, domnule Brătianu, că eu săn omul muncii mele și martirul greselilor acelora care au primit în 1918 România Mare și au dus-o, după 22 de ani de conducere, în prăpastia de unde am luat-o eu în 1940, pe cînd d-voastră, sănțeți unul din profitori și dărimătorii unei moșteniri mari.

În mai puțin de un sfert de secol, fiecare în parte și toți la un loc, ați prăbușit lupta, sacrificiile și suferințele duse și îndurate, 20 de secole, de poporul nostru, pentru a face unitatea sa politică.

Orice apărare încercați și orice diversiune faceți, d-voastră, conducătorii politicii de ieri, purtați pe umeri această răspundere.

D-voastră liberalii, mai mult ca alții, fiindcă și din opoziție și de la guvern, prin acțiunea d-voastră de dirijare și de îndrumare a vieții noastre politice, economice, morale și spirituale, exercitată direct și indirect, de pe băncile ministeriale, din birourile băncilor și din culisele politice, ați dus țara la catastrofa din 1940.

Stați față în față cu conștiința d-voastră, depănați cu corectitudine, pas cu pas, atîț actele d-voastră, cît și pe ale acelora cu care, rînd pe rînd, v-ați întovărășit și v-ați acuzat în fața nației dezolate, scandalizate și înmărmurite; răsfoiți toată colecția ziarelor din ultimii 40 de ani, începînd cu Universul și terminînd cu Viitorul și cu ziarele jidovești pe care se sprijinea naționalistul domn Maniu, și vă veți reaminti: cine sănțeți d-voastră și d-lui; cîte păcate ați făcut; cum v-ați calificat singuri și cum v-a calificat nația; cîte răspunderi aveți.

Situatia în care s-a aflat țara din punct de vedere al statutului său internațional în perioada interbelică nu putea fi în nici un caz comparată cu cea în care s-a găsit între septembrie 1940 și august 1944. Cind Ion Antonescu declară că are „minile libere” uită să menționeze faptul că în România se aflau trupe de ocupație germană și că el însuși nu putea lăsa nici o decizie care ar fi intrat în contradicție sau ar fi afectat interesele celui de-al treilea Reich. În această problemă chiar scrisoarea este indeajuns de „lămuritoare” prin pasajul în care încearcă să demonstreze de ce nu era posibilă o retragere a armatei române de pe front. Dacă un ordin de încetare a ostilităților și de retragere a armatei de pe front ar fi determinat în mod sigur reacția nimicitoare a „marelui aliat”, dictatorul nu amintește nimic despre faptul că el era singurul și adeveratul responsabil al situației în care se găsea armata română angajată într-un război pe care nu-l-a dorit. Desfășurarea evenimentelor avea să înfirme argumentele de natură politico-strategică prin care Ion Antonescu încerca să justifice continuarea „colaborării” militare cu cel de-al treilea Reich. Forțele patriotice, cadrele responsabile din comandanțamentele superioare ale armatei angajate în mișcarea de rezistență antifascistă au găsit calele și mijloacele prin care să salveze armata de la dezastrul spre care o impingea politica aventuristă promovată de Ion Antonescu și să o pregătească pentru marea ridicare la luptă a poporului român din August 1944.

Pentru a vă ușura munca, vă reamintesc, domnule Brătianu, că împreună cu dl Maniu, v-ați acuzat public și zilnic în presă, în întîniruri, în Parlament de: „incapacitate”; „tilhării”; „falsificări” și „furturi de urne” în alegeri; demonstrații ridicolă, cu plată „și pe socoteala statului”, în București, pentru obținerea puterii; „demisii în alb”; „bătăi și omoruri”; „călcarea legilor și Constituției”; „luări de comisioane” la toate furniturile statului; „traficările de influență” practice de partizanii, deputații, miniștrii și președinții corporilor d-stră legiuitorare; „scandalurile cu contingentările”, cu „griful britanic”; modul cum ați făcut reforma agrară și cum „ați profitat de ea”; risipa avutului public; „concesionările oneroase ale bunurilor statului”; „demagogie”; incorectitudine civică, provocată de faptul că atunci cînd erați în opoziție diriți ocult statul în profitul intereselor d-voastră și ale jidaniilor din ale căror consilii de administrație – mari și mici – făceaiți parte, iar de pe fotoliile ministeriale, încurajați și favorizați, acoperați și mușamalizați afacerile lor și ale d-stră, în detrimentul statului.

Adăugați, la acest bogat și concluzionat stat de serviciu al partizanilor și al adversarilor d-stră de ieri, cu care – ca totdeauna cînd vă găsiți în opoziție – sănăti ați prietenii;

– cazurile, pe care nația le ține numai în adormire, ale domnilor Tătărușcu, Bîrsan, Boilă, Aristide Blank și afacerea Skoda;

– ruinarea poporului, prin dobînzile oneroase care au prăbușit economiile, avutul și munca tuturor, de la țaran pînă la marele proprietar, de la micul pînă la marele negustor român;

– ravagiile făcute de conversiune și de concesionarea bunurilor statului, pe care am început să le răscumpăr eu;

– împrumuturile externe, oneroase și umilitoare;

– introducerea controlului străin la Banca Națională și Căile Ferate, comisioanele scăaloase etc. etc. și veți avea, domnule Brătianu, imaginea unui trecut tragic, pe care l-am plătit atît de scump și pe care nația întreagă o are permanent în fața ochilor săi.

Totuși, domnule Brătianu, cu toții credeți că toate acestea au fost uitate și, cu perfidia politiciană de altă dată – de totdeauna – atît de bine cunoscută, vă așezați cu cinism pe acest trecut și – de la cel dintîi dintre d-voastră, pînă la cel din urmă – încercați să acuzați și să sabotați, pe sub mînă, opera de îndreptare și consolidare la care s-a antrenat toată nația și să tăiați elanul unui om care nu a avut, nu are și nu va avea nici moșii, nici vii, nici pivniță de desfacere, nici bani depuși, nici industriei, nici consilii de administrație, nici safeuri, în țară și străinătate, nici cupoane de tăiat, nici timp de pierdut la club și care nu și-a pricopsit nici cumnații, nici nepoții, nici prietenii, nici partizanii, nici adversarii.

Chiar dacă am greșit, greșesc sau voi greși, nu pot fi acuzat, domnule Brătianu, de nici unul dintre dvs. care, fiți încredințați, sănăti și infierați și puși chiar de generația actuală pe banca acuzațiilor.

Dacă va fi să fiu adus și eu pe această bancă, pentru că fac tot ceea ce un om putea să facă, nu numai pentru a salva un neam de la dezunire și de la prăbușire, dar și pentru a-l întregi și a-i asigura o viață nouă, în onoare și în muncă, atunci, în nici un caz nu veți fi d-voastră acuzatorii și în nici un caz nu voi fi pus alături de d-voastră și acuzat de aceleasi greșeli ca d-voastră.

Fac această afirmație nu pentru că mă simt vinovat cu ceva față de țară, dar pentru că știu ce au suferit, din antichitate și pînă azi, de la Socrate și

Demostene pînă la Clemenceau, atîția nenumărați — mici și mari — oameni, care și-au servit poporul cu credință, cu devotament și cu folos și mai ales pentru că nu au uitat că la Iași, în tragică primăvară din 1918, și chiar la București după Unire, s-a cerut trimiterea în judecată și condamnarea fratelui d-voastră, atîț pentru că făcuse războiul, cît și pentru dezmaștul creat de nepriceperea d-voastră a tuturor, chiar de către aceia care ceruseră intrarea în luptă; care îl acuzaseră în 1914—15 de lunga și desmăștata perioadă de neutralitate; care au aplaudat cu frenzie intrarea în război și care, ca culme a cinismului lor, erau ei însăși vinovați de modul cum fusese administrată și ruinată țara.

Eu, și mulți alții încă în viață, nu am uitat ridicoulul acestei îndrăzneli pe care istoria l-a înregistrat.

Oricum ar fi însă, eu nu voi putea fi acuzat de d-voastră și nici pus pe aceeași bancă cu d-voastră, pentru că nu sunt nici profitorul meritelor predecesorilor mei și nici șeful unei bande de corbi odioși, care au ajuns la conducere prin „minciună”, „promisiuni”, „furt de urne” sau prin „sprijin ocult masonic și iudaic”, ci sunt omul adus de un trecut onest și de voință unanimă a unei nații care, pentru a se salva, a făcut apel la mine, iar nu la d-voastră sau la dl. Maniu și nici la domnii care stau în jurul d-voastră și cu care ați făcut și faceți sistem.

Niciodată, pentru a fi salvată, națiunea, armata și corporile constituite nu au indicat numele d-voastră sau al dlui Maniu în ultimii ani ai tragediei guvernării care s-a sfîrșit la 6 septembrie 1940.

D-voastră v-ați strecut și v-ați alăturat acestei mulțimi, cu discreția impusă de instinctul răspunderii pe care o aveați și a dorinței legitime de a vă salva și nu ați făcut nici — un gest pentru a vă valorifica drepturile la conducere, cînd această mulțime spulbera un regim care era de fapt al d-stră și cînd aclama un om nou, care eram eu.

Fiți încredințat, domnule Brătianu, că vă reamintesc toate cele de mai sus cu durerea omului care constată că nu ați învățat nimic din tragedia care era să prăbușească, în 1940 și 1941, total și definitiv, un întreg neam nevinovat, tragedie la care au contribuit în cea mai largă măsură oamenii care au guvernat-o ultimii 40—50 ani.

O fac:

— pentru că nu ați înțeles noblețea cu care am tratat intervențiile d-voastră anterioare;

— pentru că încercați să vă creați, prin aceste intervenții, drepturi pe care nu le aveați și situații pe care le-ați pierdut total și de mult prin greșelile d-voastră de neierat și prin unanimă voință a poporului și

— pentru a fixa, o dată pentru totdeauna, pozițiile pe care stăm, fiecare dintre noi, față de conștiința noastră, de popor și de istorie.

După această punere la punct de principiu, vă răspund punct cu punct, la acuzațiile d-voastră din ultima scrisoare.

Răspund, nu pentru d-voastră, fiindcă sunt sigur că nici d-stră nu credeți în ceea ce afirmați și nu ați face, dacă ați avea conducerea, ceea ce îmi cereți mie să fac.

Răspund, prin urmare, numai pentru a clarifica, o dată pentru totdeauna, pozițiile pe care stăm fiecare din noi.

1. Afirmați, domnule Brătianu, că „sîntem în preajma iernii, amenințați de foame și de frig, pentru populația țării”.

Este o îndrăzneală.

Vă doare de abia acum — ca întotdeauna cînd sănăti în opoziție — lipsurile poporului?

Dar de ce, de 70 de ani de cînd guvernați direct și indirect această țară, nu ați dat poporului o altă îndrumare, o altă stare, l-ați exploatat și l-ați lăsat, la țară și la orașe, în halul de mizerie și sărăcie în care se zbate?

Afirm și dovedesc cu cifre, domnule Brătianu, că nu ați făcut d-voastră în 70 de ani ceea ce am făcut eu în 2 ani, pentru hrana țăranului și a săracului, pentru copiii lor, pentru ușurarea vieții lor, pentru răsplata muncii lor, pentru ridicarea satelor lor, pentru școala și biserică lor, pentru înlesnirea circulației bunurilor lor (șosele și căi ferate).

Conformindu-vă procedeelor politicianiste, pe care le practicați în trecut, după cîteva luni de opoziție, agitați azi spectrul „foamei” și al „mortii de frig” a bietului popor.

Ați mai făcut acest lucru și în toamna trecută și nimenei n-a murit de foame.

V-ați uitat în pivnițele și în cămăriile d-stră, ale familiei și ale partizanilor d-stră, cînd ați făcut și faceți această profeție?

Puteți nega că, cu toată profeția d-voastră alarmantă și defetistă din 1940 și 1941, nu a fost în general în țară o abundență mult mai mare ca în toate țările din Europa, cu toată vremea agricolă neprielnică și cu toată dezorganizarea pe care o aducea ca o consecință, catastrofa economică — rezultat al catastrofei granițelor — exodul, cutremurul, rebeliunea și războiul?

Ați fost în piețele capitalei și ale tuturor orașelor ca să vedeți abundența care este astăzi, cu tot acest an de groaznică secretă?

Știți ce se petrece în jurul nostru în toată Europa din acest punct de vedere?

Ați vorbit cu străini și cu români care călătoresc?

Desigur că ați vorbit, desigur că știți domnule Brătianu, dar, patima, invidia și nepuțința d-voastră de a realiza și obiceiul d-voastră de a pone griji, de a micșora sau de a nu recunoaște nimic din realizările altora au făcut din d-voastră, ca și din toți partizanii d-voastră, oameni care cred că prin îndrăzneală pot răsturna realitățile și cu cinism pot murdări și devaloriza o muncă.

Un diplomat al unui stat neutru, venit de curînd în țară, a afirmat profesorului Dr. Teodorescu că numai un „nebun” se poate plînge de stările de la noi, cînd se știe ce se petrece peste tot în lume*.

Nu fac nici o comparație, dar vă întreb: cum puteți face d-voastră atirațiuni, atunci cînd nu cunoașteți nici chiar cît străinii realitățile — toate realitățile — deși știți ce eforturi supraomenești se fac pentru a face față unor greutăți nemaiînomenite.

D-voastră ați avut ani „grași”, de belșug și de pace și v-ați bătut joc de ei.

Eu am moștenit o catastrofă, am avut anii și condițiile cele mai potrivnice și am făcut totuși față situației.

Opera pe care d-voastră încercați să o stropiți cu noroi este admirată și apreciată de toți străinii, chiar și de dușmani.

Au fost lipsuri și în iarna trecută.

* În Grecia, prețurile alimentelor care aproape nu se mai găsesc au crescut de 600—800 ori; un ou costă 1600 drahme, carne 17 000 drahme kg! ! etc.; cantitatea de hîrtie monedă a crescut de 9 ori.

Au fost și în timpuri normale lipsuri în anumite regiuni; dovedă, continuele agitații ale moților, ale muncitorilor și ale minerilor din valea Jiului și din alte regiuni industriale, pe care o memorie poate voit obosită să face să le uitați.

Acum ei sănt, spre nemulțumirea d-voastră și a jidului de la Londra, liniștiți.

Nici jandarmi și nici unități militare nu stau concentrate cu arma la picior în mijlocul lor, cum stăteau permanent pe timpul d-voastră și al d-lui Maniu, și nici nu trag pentru ca să-i liniștească, după cum s-a procedat sub d-voastră și sub dl Maniu.

Care să fie cauza?

V-ați întrebat, domnule Brătianu?

Au fost lipsuri în iarna trecută; sănt și vor fi desigur lipsuri și la iarnă, dar vor fi ele atât de grave și sănt eu vinovat de ele?

Puteți, în fața conștiinței d-stră, să afirmați că am făcut greșeli, că am dormit, că nu fac totul pentru a răspunde situației?

Un sfert de țară a fost cotropită; căile ferate au fost dezorganizate; populația am găsit-o în agitație, dezorientată, dezbinată, demoralizată, tineretul anarhizat; am trecut printr-un cutremur catastrofal; inundațiile și secretele cele mai mari mi-au creat condiții de munca cîmpului cum n-au fost niciodată; am avut în 1940 și 1941, 400 mii de refugiați, mii de copii, de preoți, de funcționari de adăpostit și de plasat; în ajunul unei ierni cumplite a trebuit să refac clădirile publice, cazările, școlile, bisericile dărîmate de cutremur; am găsit drumurile stricate și aparatul de stat anarhizat, înrăit, în mare parte compus din oameni fără instrucție * generală sau specială, vechi bătăuși electorali, politicaniști, rău plătiți; armata dezorganizată, dezonorată, dezorientată și pe punctul de a se clăti ca disciplină; eram pînă la intrarea în război sub amenințarea continuă bolșevică etc.

Toate acestea s-au petrecut în 2 ani, cu o repeziciune amețitoare și toate au fost rînduite, dominate, repuse în ordine, îndrumate pe calea unirii, a cinstei, a creațiunei, a onoarei, a încrederii.

Toate acestea au fost făcute de cîțiva oameni pe care nu i-am cunoscut înainte, cu care nu am avut legături politice sau de prietenie, care nu sănt prizonierii și tributarii nimănuți; care s-au sacrificat, care nu au nici profit și nici odihnă, care nu au partizani de satisfăcut, de plasat, de ghiftuit; care nu taie cupoane, nu se țin de mese și de cinematografe; trăiesc modest și măñinăca ca și cei de jos, nu ca acei care, deși nu mai au loc în hainele lor, agită totuși spectrul foamei pentru popor.

Nu va muri, domnule Brătianu, de „foame” și de „frig” poporul nici la iarnă, după cum nu a murit nici în iarna trecută, cînd încercați să-l agitați de după paravan, cu aceeași perspectivă.

Vă tăiați singur craca de sub picioare, domnule Brătianu, cu aceste agitații.

Orice nouă mișcare socială, pe orice temă, va nărui definitiv și total tot ceea ce d-stră, cei bogați, ați agonisit. Va fi moartea d-voastră.

V-am scăpat o dată.

* Am găsit în administrațiile principale, din 34 mii de funcționari, 17 mii avînd numai 4 clase primare.

Nu voi mai putea să vă scap a doua oară, dacă scap ordinea și liniștea din mină.

Această elementară prudentă ar trebui să vă îndemne pe toți să stați alături de mine în aceste grele clipe și să puneți umărul la muncă, împreună cu mine, ca prin muncă, prin sfaturi, prin exemplul unirii să antrenăm la liniște, la muncă, la răbdare, la înțelegere masele.

Dacă nu avem pînă și mălai îndeajuns, puteți să afirmați cu mîna pe cruce că situația se datorește exportului, nepriceperii, trîndăviei, neprevederii, desmățului, risipei sau căpătuirei?

Nu, domnule Brătianu.

Nu puteți să o faceți, pentru că știți prea bine că nu am exportat nici ceea ce eram obligat să export și că s-a făcut tot ce omenește era cu puțință pentru a se asigura producția solului nostru; s-a făcut mai mult ca oricînd.

Atunci de ce acuzați?

De ce nu vă dați seama că, în greutățile actuale și în starea de sensibilitate în care a ajuns poporul, locul d-voastră — al acelora care trageți sfori politice și economice — este alături de mine și nu în tabăra care încearcă, din dușmanie, să anihileze și să saboteze sforțările pe care le fac pentru învingerea greutăților și pentru salvarea țării.

Dar și aceasta este o atitudine pe care țara sănătoasă, țara onestă, țara în imensa ei majoritate o cunoaște și o califică după cum merită.

Mai agitați și spectrul frigului.

Ati înghețat iarna trecută?

Și din acest capitol faceți demagogie.

Știți ce s-a petrecut din acest punct de vedere în țări cu alte posibilități și cu altă organizare decât a noastră: la Berlin, la Paris, la Viena, în Elveția, în toată Franța și Germania, în toată Europa.

În schimb uitați ce a fost la noi.

Cu toată dezorganizarea pe care v-am reamintit-o, dar pe care nu eu am provocat-o, am făcut față și în iarna 1940—1941 și 1941—1942 la toate greutățile de combustibil.

Nu a fost școală, instituție publică, cazarmă care să nu fi fost încălzită.

Comparativ cu greutățile de față, efortul este remarcabil și el depășește tot ce s-a făcut mai înainte, chiar în timpuri de pace.

Toate autoritățile, toate școlile, toate cantinele — și au fost cîteva mii înființate într-un an — sănătoase și cu aprovizionate și cu lemn și cu alimente.

Așa era, domnule Brătianu, cazul în 1916, 1918 și 1919 cînd guvernații d-stră și cînd pădurile nu erau distruse de desmățul demagogic în care s-a zbătut țara după război?

Au fost atunci școlile, cazările, spitalele, autoritățile — la București sau la Iași — încălzite?

Nu era imprudent să atacați și această problemă, cînd generația care a suferit de incuria și de incapacitatea d-stră de a domina evenimentele de atunci, trăiește încă?

[...]

Iată, domnule Brătianu, situația*.

* Situația financiară.

Comparați-o cu activitatea care s-a depus în epoca înfloritoare care ar fi trebuit să fie după război în țară și comparați-o mai ales cu dezorganizarea, stagnarea totală economică, ruina și deprimarea care au dominat în războiul trecut.

Este ușor să acuzați, trecând cu cinism peste cifre, peste amintiri și peste istorie.

A fost acuzat, cu aceeași îndrăzneală și cu același cinism și tatăl d-voastră.

La atacurile unui deputat cu nume de rezonanță străină, Ion Brătianu a răspuns cu demnitatea care-l caracteriza:

„Cine ești d-ta să-mi spui aceasta: Dă-mi voie să-ți spun că nu trebuie să personifici în d-ta singur istoria și să te faci reprezentantul tuturor românilor valorosi.

Lasă ca prin faptele d-tale să dovedești că ești un român de valoare strămoșilor noștri.”

Cine sănțeți d-stră domnule Brătianu?

De ce personificați în d-voastră istoria?

De ce vă confundați cu poporul român, cind el nu vrea să se confundă cu d-voastră?

De ce nu lăsați ca, prin faptele d-voastră, nu prin memorii, să „dovediți” că sănțeți de valoarea strămoșilor d-voastră?

De ce vorbiți în numele poporului, cind nu v-a dat în trecut și nici nu vă va da în viitor un asemenea mandat.

Dar dacă vi l-ați dat singur, confundând clubul liberal cu țara, fiți onest și loial în actele d-voastră publice, cel puțin față de un regim care nu înșeală, nu minte, nu fură, nu face demagogie, dimpotrivă, face tot ce omenește și stă în puțință pentru ca să salveze o țară frămîntată de la pieire și un popor zdruncinat, din mizerie.

Înainte de a încheia și acest capitol, țin să lichidez, domnule Brătianu, încă una din afirmațiile făcute de d-voastră într-un memoriu anterior, afirmație care este și o ofensă.

Ați afirmat că nu am „mîinile libere”.

Domnule Brătianu, pe ale mele nu a reușit nimeni pînă acum și nu va reuși nici în viitor să mi le încătușeze.

Pe lîngă mîndria neterfelită de soldat, o am și pe aceea de român adevărat, modest, dar fanatic.

Am, domnule Brătianu, mîinile total libere și față de toți cei din afară, care ar încerca ceea ce le-a reușit sub regimurile d-voastră, și față de cei din țară, care încearcă să mă ofenseze.

Nici o servitute — nici față de străini, nici față de aliați, nici față de prieteni și de colaboratori — nu apasă pe umerii, pe voință și pe conștiința mea.

Nu tot astfel puteți afirma d-voastră, despre situațiile în care s-au găsit tatăl și fratele d-voastră.

Vă reamintesc suferințele pe care le-au îndurat și zbuciumul în care au trăit, încercând să apere, chiar față de foștii lor aliați, drepturile noastre, libertățile noastre și demnitatea noastră.

Fiți sigur, domnule Brătianu, că de cînd guvernez, nu am trecut prin aceste încercări.

Am raporturi foarte amicale cu aliații noștri de astăzi și foarte corecte cu dușmanii.

Am tratat cu demnitate toate problemele neamului, deși am luat conducedere unui stat dezarmat, dezorganizat, compromis.

Cu toate acestea, nu am părăsit nici o clipă ținuta demnă pe care mi-o impunea dreptul unui popor nevinovat; nu am tolerat nici un amestec, nici în afacerile politice interne, nici în cele economice și nimeni pînă acum, din marii noștri aliați, nu a încercat să mă umilească și prin mine să vă umilească pe d-voastră toți.

Urăz țării mele, domnule Brătianu, să fie și în viitor tratată cum este astăzi și cred că sănăteți convins că am mai puțin ca oricare altul din această țară atrofiață conștiința și mîndria de român și de om liber.

Poporul românesc nu mai are astăzi nici servituitoare impuse de Congresul de la Berlin din 1878 prin schimbarea art. 7 din Constituție, nici servituitoare rușinoase impuse, după războiul trecut, în privința minorităților, nici servituitoare Genevei, nici pe acelea impuse prin creditele de stabilizare și refacere.

Nici un străin nu mai exercită astăzi, pe teritoriul României și în teritoriile ocupate de noi, „controlul” cu care „democrațiile străine” au umilit „democrațiile românești” și, datorită lor, amorul propriu al unui popor liber.

Tara Românească, domnule Brătianu, nu se mai găsește astăzi în situația umilitoare creată de tratatul României cu Austria, prin care se impuneau României „condiții ce jigneau independența ei politică și compromiteau grav libertatea ei economică”; nici în situația și mai umilitoare creată prin „preambulul” tratatului minorităților, în care se afirma, textual, că „independența României n-a fost recunoscută decât sub rezerva anumitor condiții”. [...]

Iată, domnule Brătianu, cum era tratat neamul românesc sub regimul părintelui și fratelui d-voastră.

Totuși, aveți cinismul să trageți vălul peste aceste umilințe istorice, să mă acuzați — fără să cunoașteți adevărul — că „nu am mîinile libere”, să-mi cereți să am mai multă încredere în aceste democrații și să mă întorc la ele.

Ofensa pe care mi-o aduceți astăzi și mie și țării privește guvernările d-voastră care, ușind regimul capitulațiilor și lupta dată pentru a-l înlătura, nu au avut țaria și autoritatea să scutească neamul și pe cei 800 de mii de înărtiri ai luptei pentru întregire și unire de o nouă umilință.

Aliații noștri de astăzi nu și-au îngăduit și nici nu au încercat să umilească neamul românesc.

Ei au redat țării, nației și armatei, considerația pe care o constatați zilnic din ziarele străine, aliate și neutre și pe care o puteți constata, dacă vreți să vă dați osteneala, din Arhivele Statului.

Ati fost imprudent, domnule Brătianu, și regret că m-ați forțat să vă aduc la realitate, întorcînd pagini de umilință înscrise în istoria poporului nostru de către guvernele liberale și democratice, conduse de predecesorii dvs. de la care vă trageți și situația și pretențiile de unic îndrumător al acestui neam.

Am, în ceea ce privește raporturile cu aliații, mîinile perfect libere, fiindcă prin ținuta, prin demnitatea și prin munca pe care mi le-am impus și le-am impus și altora, am reușit să le descătușez și să le redau libertatea.

Este drept însă, domnule Brătianu, că nu am ca d-voastră democrații „mîinile libere”.

- să mînuiesc fondurile secrete cum le-ați mînuit;
- să mint poporul cum a fost mințit;

- să „măsluiesc” urnele, să mînuiesc „suveica”, „bîta” și „țuica” cum ați mînuit-o, pentru a cere și smulge „voturile poporului”;
- să dispun și să împart pămîntul, creditele, acțiunile, băncile, devizele statului, cum le-ați împărțit d-voastră, și să-mi iau partea leului din ele;
- să mă amestec în justiție cum se amestecau regimurile d-voastră;
- să mînuiesc, să organizez și să ațîț studenții, funcționarii și armata după interesele mele politice;

— să dau prietenilor, familiei și partizanilor, credite pe termen lung și cu dobînzi de favoare, de la Banca Națională sau de la alte instituții de credit și bancare, pentru a cumpăra moșii, acțiuni, fabrici etc.;

— să confund punga mea cu a statului și să pun interesele mele mai presus de interesele statului;

— să nu plătesc sau să tolerez să nu se plătească fiscul, de către potențiații banului, ai profesiunilor libere și ai politiciei;

— să acopăr pe tîlhari cînd îi prind, oricine ar fi și orice situație ar avea;

— să fac legi protecționiste pentru fabricile mele, să dispun de aparatul de stat după interesele electorale sau să afirm că „legea sănătății”, „poporul să rămînă cu Constituția și eu cu puterea” sau „așa vreau, așa fac”.

Iată, domnule Brătianu, după ce suspină democrațiile și iată de ce, deși sunt, după d-voastră și după crainicul pe care l-am pomenit mai sus, „tiran” și „dictator”, nu mai am mâini libere.

Nu le am, domnule Brătianu, fiindcă respect acest popor cum vă respect și pe d-voastră și nu pot să-mi bat joc în nici un fel de el.

Pot greși; sunt însă și voi rămînere de bună credință.

Este ceea ce vă cer și d-voastră tuturor.

[...]

Ați guvernat, și d-voastră și familia d-voastră și alții, îndelungată vreme această țară.

Ați făcut greșală peste greșală.

Ați fost detestați și, după fiecare guvernare, v-ați găsit sub amenințarea răzbunării publice, de care ați scăpat numai prin abilități bizantine și datorită împrejurărilor.

Am primit și eu roluri foarte mari în această țară.

Exemplul pe care l-am dat, însăptuirile și încrederea cu care m-a onorat întotdeauna armata și de multe ori și națiunea, fără să le-o cer, mi-ar fi dat dreptul, mai mult decât d-voastră, să intervin, să trimit memorii și să acuz pentru ceea ce, direct sau indirect, făceați ca om politic sau se făcea de partidul d-voastră, cu sau fără voința d-voastră.

Nu am făcut-o, fiindcă am avut bun simț, fiindcă nu-mi luam informațiile mele din stradă, de la oameni interesați, de la dezamăgiți sau pătișași

Nu am făcut-o, fiindcă cred că un om înțelept nu trebuie să intervină cu sfaturi sau gesturi cînd nu este îndeajuns informat asupra cauzelor care au determinat o acțiune și nu alta.

D-voastră, care nu aveți la activ nimic deosebit înfăptuit pentru țară și care aveți însă foarte mult realizat pentru d-voastră personal, îmi trimiteți, ori de câte ori afacerile personale — la Letea, la Bănci, la desfacerea produselor d-voastră agricole și viticole nu vă aduc beneficiile pe care le urmăriți, cîte un memoriu care poartă pecetea omului care, fiind incapabil să iasă din sfera intereselor egoiste, nu poate să se ridice, pe culmea intereselor colective, superioare și istorice.

Ar fi bine să lăsați vechile procedee politicianiste, domnule Brătianu, cel puțin în ceasurile acestea de furtună și de pericol și să trăiți, împreună cu neamul, clipele sale de durere, de muncă desinteresată în folosul mulțimii, de răspunderi și de idealuri supreme.

Lăsați-vă, vă rog, de abilitățile vechi politicianiste, cel puțin atunci cind se joacă soarta neamului.

Strângeți, prin memoriile și scrisorile ce-mi trimiteți, documente pentru istorie.

Fiți sigur că ele se vor întoarce împotriva d-voastră.

Memoriile și amenințările ați trimis regilor Carol și Ferdinand, ori de câte ori erați în opoziție.

Memoriile numeroase s-au trimis regilor și de alții împotriva d-voastră.

S-au trimis în special de popor care nu o dată a murmurat în contra d-voastră.

Memoriile ați trimis regenței, împotriva regimului „demisiilor în alb” și al skođiștilor și boiștilor, cît și împotriva „restaurației”.

Ați organizat în ajunul ei, în fața „Clubului Partidului”, cunoscută și ridicola manifestare de stradă, în fruntea căreia ați pus un general, crezind că vă puteți asocia armata.

Ați răspândit broșuri ofensatoare și manifeste oculte „anticarliste”, ați amenințat cu anumite atitudini, pentru ca două zile mai tîrziu să încercați forțarea porții de din dos a palatului, prin Tătărăști, Strugi, prin Angelești și Costinești, pentru a vă înțelege.

Înțelegerea v-a adus la putere, doi ani mai tîrziu, sub regimul pe care-l calificaserăți cum l-ați calificat.

Memoriile ați trimis regelui Carol al II-lea pentru a protesta împotriva lui Tătărăscu, care a guvernat 4 ani țara cu partidul, care l-a urmat în între-gime, dar al cărui „șef” ați continuat să rămîneți, ca la trecere în opoziție să puteți — așa cel puțin sperați — să exercitați din nou asupra lui o șefie „efec-tivă”.

Ce s-a ales și din această credință și speranță a d-stră o știu toți.

Memoriile ați făcut împotriva loviturii de stat din 1938, deși a fost dată și cu concursul statului d-stră major de astăzi.

Memoriile, mi-ați trimis și mie, cind am dat lovitura de stat în septembrie 1940, cind am făcut regimul legionar, după rebeliune, la intrarea în război și după Odessa și Crimeea.

Acestea sunt toate, domnule Brătianu, gesturi formale, de acoperire și de „om care vrea să se afle în treabă”, pe cind nația cere, în special în momen-te grele, fapte și riscuri și, mai presus de toate, cere sinceritate și consec-vență, iar nu memorii și atitudini echivoce.

Nu cu critică sterilă și cu memoriile protestatoare se pot soluționa proble-me și se poate salva liniștea, granițele, onoarea și viitorul unui neam, mai ales pe vreme de furtună.

Afișați că vecinii noștri își „păstrează forțele, pentru a le avea intacte la sfîrșitul războiului”.

Dar bulgarii nu au rămas în coasta fratelui d-voastră în 1916, care totuși a intrat în război fiindcă avea „garanția” tuturor că nu va fi atacat mișe-ște?

Nu am nevoie să vă reamintesc cît a valorat această „garanție”.

Ce s-a întîmplat, de asemenea.

Vă temeți că ungurii se „armează” și vedeți în acest fapt un pericol. Se înarmau și bulgarii; vedea și fratele d-voastră un pericol în acest fapt, totuși nu a ezitat să intre în război, lăsându-și spatele la discreția lor totală.

Situația de astăzi a României este alta.

Am asigurări că la cel dintâi gest pe care-l vor face vecinii împotriva noastră, pe timpul războiului, vor fi zdrobiți.

Totuși, făcind abstracție de aceste asigurări vă întreb, cît de nesinceră sau de subredă poate să fie mintea care-și închipuie că nu vor fi spulberate de anarhie toate forțele — mai ales acelea rezultate dintr-un mediu social anarhizat, cum este cazul Bulgariei și al Ungariei — în cazul cînd Germania va fi învinsă de asiatici?

Ceva mai mult, pentru liniștea d-voastră vă atrag atenția că, în cazul unei eventuale înfrângeri, liniile de retragere germane trec pe la noi și prin Ungaria.

Cum vor putea deci ungurii, să întreprindă în această eventualitate, vreo agresiune împotriva noastră?

De aci, domnule Brătianu, reiese necesitatea de a contribui cu sinceritate, cu toate puterile și la timp pentru înlăturarea — definitivă și totală — prin înfrângere a pericolului care amenință toată civilizația, toată Europa și în primul rînd pe noi.

După aceea, vom vedea.

O minte sănătoasă nu aleargă în același timp după mai multe țeluri, ci caută să rezolve problemele pe rînd.

[Într-un memoriu anterior, m-ați acuzat că *nu sunt sigur că voi cîștiga victoria și ați afirmat că rezultatele războiului sunt îndoienlnice*.]

Vă întreb, care om cu mintea întreagă, care conducător înțelept, de la Gengishan și pînă la timpurile noastre, a fost sigur sută la sută de victorie cînd a început o acțiune, sau a luat armele pentru a se apăra cînd a fost provocat?

Totuși, nu a ezitat să se arunce cu toate forțele și cu toată nația sa în luptă, chiar cînd era, cum este cazul nostru de azi și cum a fost cazul nostru de totdeauna, pe viață și pe moarte.

Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Regele Carol I au fost sută la sută siguri de victorie, cînd au ridicat spada neamului împotriva dușmanilor cotrocipitorii?

A fost sută la sută sigur de victorie tatăl d-voastră cînd a trecut Dunărea în 1877 în condițiile în care a trecut-o?

A fost sută la sută sigur de victorie fratele d-voastră * în 1916 cînd a făcut pasul istoric pe care conștiința unui neam îl-a impus atunci să-l facă și pe care aceeași conștiință a neamului întreg, mai puțin a d-voastră, a cătorva care pot fi numărăți pe degete, *mi l-a impus și mie să-l fac în 1940 și 1941 și mi-l impune astăzi să-l continui?*

Aceasta nu înseamnă însă că nu mi-am luat toate precauțiunile și nu mă pregătesc să fac la sfîrșitul războiului față, chiar cu armele, în cît mai bune condiții posibile, în mult mai bune condiții, decît ați aruncat d-voastră armata în războaiele din 1913 și 1916, oricarei eventualități, oricarei nebunii.

Dacă rezultatul războiului este „îndoielnic” de ce nu ați fost de la început categoric împotriva lui?

* Dacă ar fi așa, nu ar avea încă un merit de a fi făcut ceea ce a făcut.

Dar rezultatul războiului pe care l-ați făcut în 1916 nu era „îndoelnic” chiar de la primele noastre ciocniri, cînd a început să se desemneze și valoarea reală a ajutorului rusesc și nesinceritatea angajamentului scris luat de toți aliații în privința ofensivelor care trebuiau să fie declanșate, concomitent cu intrarea noastră în război, de Brusilov și de Sarail?

Acest rezultat nu a devenit și mai îndoelnic datorită înfrângerilor din Dobrogea, de la Turtucaia, Jiu, Cerna, Predeal, București etc. etc., care se succedau într-un ritm amețitor și care au dus, chiar din primele luni ale războiului, la înmormîntarea entuziasmului și la distrugerea armatei și a țării?

A fost atît de îndoelnic, încît ne-a dus la cunoscuta și dureroasa pace regizată de d-voastră și totuși nimeni, în afară de descreierați, nu s-a gîndit să condamne pe fratele d-voastră, pentru faptul că a cerut poporului să săngereze, pentru înfăptuirea idealurilor și libertatea fraților.

Dar cîte din războiale și luptele noastre nu au fost îndoelnice sau pierdute și totuși poporul românesc a continuat, sub diferiți conducători, să ia lupta de la cap pentru a-și asigura stăpînirea pămînturilor strămoșești?

La fel au făcut și români, care au pornit de la o colină și au cucerit, după mai multe secole de luptă, toată lumea antică.

În cîte secole și după cîte victorii și înfrângeri au fost realizate unitatea și gloria Franței, a Germaniei, a Italiei, a Rusiei, a noastră?

Dar care acțiune omenească nu este la începuturile ei îndoelnică?

Numai netrebnicii nu întreprind nici una, sub cuvînt și de frică că ea poate să fie îndoelnică.

Dar chiar așa fiind, vă întreb de ce îmi puneți această întrebare mie și nu ați pus-o tuturor oamenilor care au făcut în trecut istoria noastră și de ce, mai cu seamă, nu ați pus-o și tatălui și fratelui d-voastră?

Nu ați pus-o, domnule Brătianu, fiindcă tot ceea ce face familia d-stră, chiar cînd este rău, este infailibil și orice operă făcută de alții, chiar cînd este grandioasă, trebuie să fie criticată cu orice preț, chiar cu acela al ridicolului.

[...]

Pătimăș, orb și mistificator este acela care nu vede evidență și nu recunoaște că nu se putea face altă politică sau altă acțiune.

Într-un memoriu din 1941, cereați „să fac armata”* pentru că ea este „singurul mijloc de a reîntregi țara”.

Ei bine, domnule Brătianu, am făcut ceea ce-mi cerea armata însăși, ceea ce-mi impunea conștiința mea și dorința poporului.

Am refăcut, în cîteva luni de guvernare, ceea ce reușise politicianismul să strice în 20 de ani și am început să „reîntregesc” cu ea țara.

Dar unii dintre d-stră, în clara lor concepție și dreapta lor judecată în toate, ar fi vrut să fac armata cu ajutorul german — pentru că, cu altul, nu ar fi fost posibil în împrejurările actuale —, însă, fără să dau nimic Germaniei și în scopul de a o rezerva și a o întrebuința, la momentul oportun, împotriva Germaniei.

Raționamentul acesta, de factură fanariotică, iudaică și masonică, depășește orice limită; ar depăși chiar cretinismul, dacă nu ar avea la spate rea-credință.

Nu mai analizez ce s-ar fi întîmplat dacă la conducerea țării ar fi fost în anii 1940—1941 un general „Simovici” oarecare.

* Ceea ce dovedește că recunoașteți că armata nu era „făcută”.

Fiindcă și d-stră și domnul Maniu mi-ați cerut să „fac armata”, vă întreb, cum aş fi făcut-o, dacă nu aş fi mers alături de germani?

Graficele vă arată că am dat, în ultimii doi ani, comenzi pentru armată în valoare de circa 184 miliarde lei *; aceste comenzi au fost livrate în proporție de 80%, pe cind înainte de 1940, fabricile livrău comenziile în proporție de 25 și 30 la sută.

Credeți d-voastră că s-ar fi putut ajunge la aceste rezultate fără ajutorul efectiv german?

Credeți d-voastră că ar mai fi avut o singură fabrică din țară putință să lucreze cum lucrează și pentru cine lucrează și ar mai fi avut un singur locuitor libertatea să trăiască și să se aprovizioneze, cum trăiește și se aprovizionează, dacă nu mă alăturam „Axei”?

Sunt sigur că nu o credeți, domnule Brătianu.

Ar fi de neexplicat dacă m-aș înșela; cu atât mai de neexplicat cu cît nu se poate să nu constatați și tragedia în care se zbat grecii, sărbii etc., dar și agonia lor, fiindcă s-au lăsat duși de „maniștii” și „brătienii” lor, în loc să se lase conduși de instinctul lor de conservare și de bunul lor simț.

În același memoriu, afirmați că „războiul ce ducem alături de germani nu știm unde ne va duce și cînd se va sfîrși”.

Dar alături de cine voiți d-voastră, domnule Brătianu, să ducem războiul, pentru a întregi țara la est?

Vedeți d-voastră alt aliat?

Putem aștepta să-l facem singuri?

Cine vă poate urma, domnule Brătianu, pe această linie de judecată?

Vreți reîntregirea țării.

Știți sigur că nu se putea face aceasta fără război și mai știți că războiul nu-l putem duce singuri împotriva Rusiei.

După ce am intrat și ați aprobat intrarea în război vă întrebați, „unde ne va duce el și cînd se va sfîrși”?

Să vă înțeleagă cine poate.

c) „Ce asigurări pot avea că Germania ne va reda Ardealul.”

Nici una scrisă.

O afirm fiindcă într-un memoriu anterior, m-ați acuzat că „nu am nimic scris” și că la sfîrșit Hitler mă va păcăli.

Trec peste ofensa anticipată și gratuită care se aduce unui mare om și peste spiritul fanariotic de culise, ale cărui urme au rămas și astăzi încă adînc imprimate în anumite mentalități românești, care judecă pe alții după ei.

Dar, domnule Brătianu, pentru că nu am putut obține nimic scris în privința Ardealului de nord trebuie să renunț la Basarabia și Bucovina, cu tot cortegiul riscurilor pe care vi l-am semnalat, și să stau cu brațele încrucișate?

Așa ați fi făcut d-voastră?

Să-mi dați voie să nu cred și, în tot cazul, să-mi dați voie să afirm categoric, că și tatăl d-voastră și neuitatul d-voastră frate, ar fi făcut la fel ca mine.

Ce asigurări a avut fratele d-voastră că va lua Basarabia cînd a atacat Austria?

Nici una.

* Mai mult cu 80 de miliarde decit au comandat în 22 de ani „democrațiile” patriotică, naționale și liberale.

Ați uitat atitudinea „nemțofililor“ de atunci care prețindea să se alăture Austriei și să atace Rusia, pentru a libera, mai întâi, provinciile care erau cele mai amenințate de deznaționalizare?

Ce s-ar fi întîmplat dacă i-ar fi ascultat?

Am fi fost astăzi una cu masa anarchică slavă, iar țara ar fi fost prefăcută într-un pustiu.

Și tot într-un pustiu ar fi fost prefăcută și azi, dacă aș fi ascultat de cei care-mi dau lecții și mă amenință de la Londra, deși nu sunt din Londra.

D-voastră vreți ca germanii să ne redea Ardealul.

Pot să vă încredeți că neamul românesc are cu totul altă concepție. El nu așteaptă ca „germanii să ne redea Ardealul“.

Ar fi să-l cerșim.

El îl prețindeste și îl va lua la nevoie cu armele.

El are conștiința că l-a pierdut, din vina conducătorilor pe care i-a ales după sistemul democratic și se consideră — fiindcă are bun simț — părțaș la această vină.

În același timp însă poporul, datorită bunului său simț milenar, știe că nu se poate bate pe mai multe fronturi deodată, fiindcă are intuiția că ar pierde peste tot.

De aceea, românii s-au aruncat cu toată ființa lor, cu toată convingerea și cu toată încrederea lor la răsărit, pentru că nu puteau pierde prilejul să redea libertatea fraților pe care îi părăsise(ră) cu lașitate în 1940 și fiindcă speră că, după ce va termina cu acela care-i amenință mortal întreaga existență și toate libertățile, să se întoarcă, cînd va suna ceasul pe care-l așteaptă, impotriva celuilalt dușman.

Pentru acest al doilea act sănătății, domnule Brătianu, mari pregătiri în curs *, pregătiri pe care d-voastră voi să le ignorați, și bine faceți, fiindcă de la d-voastră trec la domnul Maniu și de la domnul Maniu la Londra.

Aceasta nu este o ofensă pe care o aduc domnului Maniu.

Este o acuzare pe care o voi putea susține în fața nației cu fapte și documente, la timpul potrivit.

Dar, domnule Brătianu, chiar dacă nu am nici o asigurare din partea domnului Hitler, ce trebuia să fac?

D-voastră și dnii Maniu, Tătărușcu și întreaga d-voastră cîmpanie, de ieri și de azi, ați avut mai mult decît asigurările, de care mă acuzați că nu le-am obținut de la domnul Hitler.

Ați avut România Mare încredințată d-voastră spre păstrare, întărire și înflorire, de fratele d-voastră și de cei 800 mii de morți și invalizi ai Marelui Război.

Ce ați făcut cu ea?

Cum îndrăzniți, d-voastră și domnul Maniu, să mă acuzați pentru faptul că nu am reușit să reîntregesc în 2 ani ceea ce ați sfârîmat d-voastră în 20 de ani și să mă condamnați că nu am obținut asigurări că se va reconstituî ceea ce ați mutilat atît de groaznic?

Cine este dintre noi mai criminal?

Eu sau d-voastră?

* Pregătirea tineretului, munca și ordinea pe care o cer tuturor, șoselele și căile ferate care se construiesc, cadrele care se pregătesc, fabricile care se dezvoltă etc. etc., care au provocat într-o bună măsură inflația, fac parte din aceste pregătiri.

Cine trebuie să fie mai întii tras la răspundere, eu sau d-voastră? Să cine este în drept să mă tragă la răspundere?

D-voastră?

Mai multă îndrăzneală nu se poate concepe.

Îndrăzneala este cu atît mai mare, cu cît v-am prevenit că nu am putut obține nici o asigurare scrisă în privința viitorului politic al Ardealului de nord și v-am oferit să luați conducerea statului pentru a o obține d-voastră.

Am procedat la fel cu domnul Maniu.

V-am făcut această ofertă de mai multe ori și ați declinat-o.

Atunci nu este mai bine să vă abțineți de la acuzații care se întorc împotriva d-voastră?

Nu am avut pretenția de a guverna această țară.

V-am oferit-o, de îndată ce am scăpat-o de furtuna care o ducea în morămint.

Rolul meu trebuie să fie terminat la 7 septembrie 1940.

Am continuat însă, fiindcă în fața pericolului, a greutăților și a răspunderii v-ați derobat și v-ați ascuns cu toții.

Nu s-a găsit atunci și nici mai tîrziu, afară de Horia Sima, nici un om în stare să ceară sau să se impună prin calitățile sale la conducere sau să fie impus de popor.

Astăzi, cînd s-a pus ordine, cînd pericolul a fost înlăturat, cînd au început să se limpezească zările și cînd perspectivele încep să devină din nou luminoase, cînd prosperitatea a reapărut, ridicăți capul și, conform obiceiului, începeți prin a crea atmosferă, prin a acuza.

Exasperat de sistemul d-voastră și al lui Maniu, de a mă dojeni și dădăci la scurte intervale de timp, după cum ați dojenit și dădăcit pe atîția șefi de guvern pe care i-ați inventat și pe care i-ați răsturnat după ce v-ați făcut treburile, vă voi răspunde după cum meritați.

Vă voi răspunde așa cum merită vinovații și îndrăzneții să li se răspundă.

Vă va răspunde armata și poporul, care au astăzi altceva de făcut, dar care să nu credeti că v-au uitat.

Am pus 20 de secole să facem România Mare.

Ați prăbușit-o mișelește în 20 de ani și acum îndrăzniți să mă acuzați de greșeli și de neprincipere pentru că nu am refăcut-o în 2 ani?

Poftiți și refaceti-o d-voastră.

Eu am făcut destul pentru un om, faceți restul.

Este însă mai ușor să critici decît să realizezi și mai prudent să lași pe altul să ia riscuri decît să le iezi.

Dar știți prea bine că nici poporul nu ar accepta să-și încredințeze soarta și viitorul în măini care l-au împins în prăpastie.

Avînd conștiința vinovăției d-voastră, sănăti grăbit să-i vedeți urmele șterse pentru vecie.

Vă înțeleg nerăbdarea.

O împărtășesc și sufăr și eu cumplit de ea.

Dar care popor a reușit să repară într-o zi greșeli grave și cine și-a realizat maximum de idealuri fără sacrificii imense și dintr-o dată?

Prin cîte lupte și sacrificii au trecut Franța, Germania, Italia, Anglia, Rusia pînă au realizat granițele aspirațiunilor și drepturilor lor?

Arătați-mi ce mare popor a clădit dintr-o dată granițele aspirațiunilor sale integrale?

Cite lupte s-au dus pentru realizarea lor, cite s-au pierdut și cite s-au reluat de la capăt?

D-voastră vreți ca fără lupte, fără să vă „impun” sacrificii, fără să suferim, fără să înfruntăm riscuri, păstrând cămăriile, beciurile și buzunarele pline, cît mai pline, și făcind numai afaceri grase să reconstruim granițele?

Mă avertizați că voi fi păcălit.

Cine nu a fost păcălit în viață?

De cîte ori au fost păcăliți domnitorii noștri?

Ați uitat ce a pătit Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și alții?

Ați uitat ce a pătit tatăl d-voastră în 1877, care, drept răsplătă pentru că a sărit în ajutor, a pierdut Basarabia, a fost ținut ca cerșetorii la ușa Congresului și i s-a impus schimbarea articolului 7 din Constituție, datorită căruia s-a jidovit țara și s-a compromis economia românească și puritatea rasei noastre?

Ați uitat, cîte asigurări scrise și-a luat fratele d-stră în 1916, pentru a evita repetarea istoriei?

Ce s-a ales de ele? [...]

Cu toate angajamentele luate de aliați, cu toate asigurările scrise, uitați că:

— Banatul a fost frînt și în inima lui stă și astăzi însipă un pumnal dureros?

— Clemenceau a refuzat să primească pe I. I. C. Brătianu, cu toate că aducea după dînsul glorioasa cohortă a celor 800 de mii de morți, căzuți pentru cauza tuturor?;

— la Conferința de pace am avut o situație inferioară Belgiei, Serbiei, Greciei, sub pretextul că făcînd pace separată nu mai eram aliați?

— ni s-a impus umilitorul tratat al minorităților?

Uitați și multe altele, domnule Brătianu.

Dar poporul nu uita.

D-voastră îndrăzniți să-mi faceți proces pe ce are să se întîmple.

Eu vă răspund, domnule Brătianu, cu procesul celor ce s-au întîmplat.

În ceea ce privește viitorul, nu sunt sigur de nimic, domnule Brătianu.

Dar cine, de cînd există omul, a fost sigur de viitor?

Cu toate acestea omul, care a fost om, a luptat, a luat riscuri și a perseverat.

Lupt și eu, lupt ca un leu și sper să reușesc.

Dar dacă Dumnezeu nu mă va ajuta și nu voi reuși, atunci altul va relua lupta de la cap.

Așa s-a depănat și se deapănă firul istoric al tuturor popoarelor, mai ales al celor mici.

Nu uitați că prin lupte grele — de multe ori inegale, mai ales la început — din mica România s-a clădit un mare imperiu; din Prusia de ieri, Germania de azi, dintr-o insulă săracă cel mai mare imperiu pe care l-a cunoscut istoria.

Pornind de la criteriul presupusei rele credințe a celor mari față de cei mici, ar trebui ca statele mici să nu mai facă niciun fel de politică, pentru a nu risca critica „Brătienilor” lor.

Numai netrebnicii și poltronii pot să justifice lipsa de acțiune națională cu scuza că nu sunt siguri sătă la sută de victorie și nu au garanții scrise.

Nația, cu instinctul ei curat, nația care nu este îmbuitată de moșii și de fabrici, nația care din munca ei nu reține nimic pentru ea și dă totul pentru binele comun, nația aceasta și nu cea capitalistă s-a aruncat în luptă fără

aceste asigurări, cu siguranța totală în victorie, cu credința și cu voința de a o cîștiga.

Nația, care nu știe să ia și să înfrunte riscurile, pierde.

Răsfoiți istoria și vedeți cîte popoare au pierit pentru că nu au știut, sau au refuzat să se bată.

Poltronii săi, domnule Brătianu, întotdeauna spulberați.

Îmi dați avertisment „să nu mă îndoiesc care va fi soarta Ardealului dacă germanii rămîn stăpînii Europei“.

Sînteți bănuitor și ofensat.

Este o atitudine răușăcătoare țării și neîngăduită unui om de stat.*

Aveți mai multă încredere în englezii, în americanii și în jidani care au dictat pacea și după războiul trecut.

Ați uitat însă care au fost rezultatele, deși aveam o alianță politică iar fratele d-voastră își luase toate garanțiile și primise toate asigurările.

V-am reamintit mai sus atitudinea lui Clemenceau și a lui Hoover; v-am reamintit ce conținea faimosul preambul al tratatului cu Austria.

Iată ce s-a ales, din garanțiile și asigurările scrise date de marii aliați ai d-voastră. [...]

De ce, domnule Brătianu, perseverați să credeți că veți putea să reîntregiți țara cu ajutorul democrațiilor, care nu au fost în stare să se țină de angajamentele scrise pe care și le-au luat pentru garantarea granițelor noastre?

Acuzați pe germani, de arbitrajul de la Viena și-i tratați de dușmani, dar nu acuzați pe aliații democrați, care v-au trădat?

Cum se poate califica aceasta domnule Brătianu?

Ce interese vă îndeamnă să deformați buna judecată și vă împiedică să trageți învățăminte și concluzii logice?

Ar fi trebuit să le trageți, cu atît mai mult cu cît nu trebuia să uitați suferința și amărăciunea fratelui d-voastră cînd a părăsit, în 1919, desgustat și dezamăgit, Parisul.

Gestul a trecut în istorie și a înfierat pentru vecie atitudinea neloială și nedemnă a unor aliați mari față de un popor mic, care făcuse atîtea sacrificii și pentru el, dar și pentru victoria lor.

Iată, textual, ce spunea atunci I. I. C. Brătianu:

„Fac un ultim efort și săt hotărît a-mi da demisia chiar de la Paris, dacă tratatul nostru nu este recunoscut“, pentru că Anglia, țara clasică a democrației, se opune la recunoașterea calității de aliat a României și numai datorită Franței și Italiei s-a putut înălțatura „una din cele mai monstruoase nedreptăți pe care le-ar fi înregistrat istoria“. [...]

Cu o indignare firească, primul ministru român întreabă: „Sîntem noi prietenii, sau ungurii săt aliații Conferinței? Chestiunea petrolierului a dezlanțuit împotriva noastră pe marii rechini ai trusturilor americane. Este cel puțin ciudat ca Franța, Belgia, Italia să se facă, împotriva noastră, instrumentele docile ale unor interese ce ne săt vrăjmașe și acestor resentimente. Aceste trei puteri, care constituiesc majoritatea conferinței, ne maltratează și ne amenință în modul cel mai violent în fața lumii întregi și se mărginesc, pentru mîngîierea noastră, să ne dovedească pe ascuns bunele lor sentimente, sub formă de regrete.“

* Memoriul d-voastră circulă.

În scrisoarea de demisie de la 12 septembrie 1919, Ion I. C. Brătianu spunea:

„Consiliul Suprem al Marilor Puteri, care a înlocuit Conferința de pace a statelor aliate, n-a ținut seama de acest tratat și a hotărît să impună României condițiuni pe care ea nu le poate primi, deoarece sunt incompatibile cu demnitatea, neafirmarea și interesele sale politice și economice“.

Iată, domnule Brătianu, cît prețuiesc popoarele cu care d-voastră, oamenii democrațiilor mincinoase, vreți să refaceti România Mare.

Pe cînd fratele d-voastră dezamăgit și îndurerat înfiera pe acei cu care mă acuzați că nu „am aranjat“ nimic pentru obținerea granițelor, tatăl d-voastră răspundeau astfel acelora care îl acuzau că a trădat interesele țării, pentru că se rezema și avea încredere în Germania:

„Franța cunoaște prea bine statornicia noastră în recunoștință“.

„Iar Germania a văzut la noi un popor care știe să nu uite binele ce i se face și de aceea nu numai că nu a căutat să ne germanizeze, dar chiar ne-a incurajat și ne-a dat binevoitorul ei sprijin, ca să ne putem dezvolta în toată libertatea, așa cum dorim noi.“

Aceeași libertate de a face ce vrem o are poporul român și de la Germania de azi, iar același binevoitor sprijin de a ne dezvolta cum dorim noi l-am găsit și eu la conducătorii ei.

Iată, domnule Brătianu, puse față în față pe plan istoric două atitudini diferite.

D-voastră ați ales pe aceea care ne-a umilit și ne-a înselat; eu am ales pe aceea a tatălui d-voastră.

Istoria va judeca.

[...]

10) În sfîrșit, mă întrebați „în ce situație vom fi în cazul cînd Germania nu va cîștiga războiul“, „de vreme ce nu s-a aranjat nimic pentru a ne împăca cu Anglia și Statele Unite“.

Iată-vă, domnule Brătianu, întreg descris de d-voastră însivă ! [...]

Voi și astăzi să ne sprijinim și pe englezi?

Ce v-au promis ei?

Ce noi asigurări v-au dat ei în scris sau măcar verbal?

Nici una, nici d-voastră nici domnului Maniu, și totuși mă trimiteți să mă înțeleg cu ei și să realizez astfel, la maximum, condițiile care ne vor face să pierdem sigur pe amîndouă tablourile.

Ați aranjat cu englezii multe.

Ce s-a ales din aceste aranjamente?

V-au dat garanții pentru granițe; au asigurat și pe ale altora, pe ale tuturor în Europa.

Ce s-a ales de ele?

Cu toate că am plătit atât de scump această politică de duplicitate, totuși nu ați învățat nimic și perseverați în ea.

Politica de duplicitate a boierilor de la curtea Basarabilor și Mușatinilor a ținut țările românești învrăjbite și în luptă între ele atîtea veacuri.

Aceeași dezbinare și mentalitate care-i făcea pe unii să „joace pe un tablou“, și pe alții pe altul, a împiedicat și întîrziat atât de mult formarea blocului românesc.

Aceeași neînțelegere criminală era să răstoarne în ultimul ceas și unirea Principatelor.

Aceeași mentalitate ne-a prezentat desunți în fața marii încercări din anul 1916, care a dus la spectacolul dement dat de clica Arion, Lupu Kostaki, Mitropolitul Konon Donici, general Mustață, Verzea etc.

Aceeași stare de desbinare a încercat să creeze Codreanu cînd a făcut necugetatele sale declarații politice.

În sfîrșit, aceeași încercare se face și astăzi, cînd se caută a se împărtî nația în anglofili și germanofili.

Nația adevărată, țara întreagă, domnule Brătianu, nu cunoaște altă „filie” decît „filia românească”; nu cunoaște decît un singur drum, cel drept, și o singură atitudine, atitudinea loială.

Cine are altă mentalitate va fi spulberat, trebuie să fie spulberat.

Luptăm astăzi cu aceeași fermitate alături de Germania, după cum am luptat în războiul trecut împotriva ei, pentru că am luptat și luptăm pentru dreptul nostru.

Luptăm cu loialitate, pentru că experiența tristă din trecut ne-a învățat minte.

Cine nu a învățat nimic din aceste greșeli ale trecutului și reîncearcă să ne reducă pe aceleasi drumuri va fi zdrobit.

Va fi zdrobit, fiindcă poporul și-a dat seama cît de scump au plătit și unde ne-a dus dezbinarea între frați.

De această dezbinare — și este trist că ați uitat-o — au profitat, în decursul veacurilor și polonii și tătariei și turcii și ungurii și marile puteri înconjurătoare, pentru a ne înghiți.

Voiți să o luăm de la cap?

Dar, domnule Brătianu, pentru a încheia și acest capitol vă rog să luați cuvenita lecție și în această privință tot de la înțeleptul d-voastră frate.

Iată ce spunea el:

„În chestiunile cele mari, în cele de ordin moral, ca și stăpînesc viitorul unui neam, de care sunt legate interesele lui supreme de onoare și de naționalitate, nu pot fi prețuri de tocmai, nu pot fi motive de oportunitate ca să te hotărască a le compromite, coborîndu-te de pe tărîmul înalt și sigur al principiilor.

Oricare ar fi vicisitudinile zilelor și anilor, oricare ar fi durata lor, vine ora răsplatelor.”

Între „bascula” d-voastră și „tărîmul înalt și sigur al principiilor”, poporul și cu mine nu am ezitat.

Între politica regelui Carol al II-lea și a fratelui d-voastră, eu am ales una și d-voastră alta.

Istoria ne va judeca și în această privință.

Domnule Brătianu,

Îmi „atrageti atenția” că starea României nu este atît de strălucită cît cred și viitorul ei nu este atît de bine asigurat cît cred.

Nu am crezut niciodată că starea noastră este „strălucită” și nu am putut să cred astfel fiindcă am simțit-o mai mult ca d-voastră care — în contrast cu cei pe care i-ați guvernat — aveați „o stare strălucită”!

În leagănul copilăriei nu am găsit drumul ascensiunii mele deschise, netezit și înlesnit de înaintași.

M-am ridicat prin muncă grea, am suferit eu însuși lipsuri și am trăit toată viața în mijlocul celor mulți, lipsiți de mijloace, nevoiași și nenorociți,

nu printre aceia printre care v-ați născut și v-ați mișcat d-voastră, toată viața.

Am suferit de această „stare” nu pentru mine, ci pentru toți și am dorit să nu mor pînă ce nu voi contribui, în limita puterilor mele, la îndreptarea ei.

Este ce am făcut în toate ocaziile toată viața, este ceea ce mă lupt să fac de cînd am luat conducerea statului.

Alții vor aprecia strădaniile mele și Dumnezeu știe dacă voi reuși.

Nu mă dau în lături să vă afirm că pînă acum nu sănătatea nu sînt mulțumit de ele.

Vă înșelați deci cînd afirmați că „cred” „starea” poporului român și a României, „strălucită”.

Cred tocmai contrariul.

Cunosc lipsurile și suferințele țării, știu cine sănătatea și îi știe și poporul.

„Mă înșel”, spuneți tot d-voastră, cînd „cred” că viitorul nostru este „bine asigurat”.

Viitorul nostru îl asigură bine, domnule Brătianu, numai disciplina, munca, credința, unirea, altruismul, lupta și solidaritatea noastră, mai ales în perioadele de grea încercare.

El nu poate să fie nici asigurat și nici compromis de un singur om.

Pentru a și-l asigura, poporul a ales lupta; și a ales-o în unanimitate și cu entuziasm.

Numai acei de reacredință afirmă altfel.

A ales lupta, fiindcă sentimentul de mîndrie, de onoare și instinctul de conservare îi spun că dreptatea națională se cucerește, nu se cerșește.

Lupta, domnule Brătianu, poate să nu aducă victoria, dar ea niciodată nu umilește și nu distrugă un popor.

Drepturile lui rămîn în picioare și, prin înfrângere, devin și mai tari.

D-voastră puteți să credeți ce voiți în această privință, eu însă cred în victorie.

Cred în victorie, fiindcă cred în drepturile noastre.

Cum însă sănătatea este angajată într-o acțiune de proporții imense, ai cărei factori determinanți nu depind de mine, nu pot să dau asigurări că, sănătatea nu se va cîștiga lupta pe viață și pe moarte în vîltoarea căreia ne găsim.

Totuși, cred în victorie și fac totul pentru ca să o smulg; fiindcă conducerul care nu crede în ea nu pune totul în joc și de aceea o pierde.

Este „jocul de basculă” aplicat de astădată și în luptă de omul slab și nedecis.

D-voastră domnule Brătianu ați vrut lupta și totuși nu credeți în victorie.

Nu știți ce vreți și nici nu aveți curajul să faceți ceea ce credeți că ar trebui făcut.

Vreți înfrângerea bolșevicilor, însă ați protestat cînd am semnat „Pactul anticomunist”.

Nu voiți să mă angajeze „a fond”, în luptă începută împotriva anarhiei, dar vă dați seama că dacă anarhia înginge totul este pierdut și pentru totdeauna.

Sîntă împotriva alianței cu Germania, însă vă dați seama că nu ne putem alia cu altcineva.

Vreți să fac armata și să înarneze țara, știți că armata costă foarte scump și totuși protestați în contra inflației, pe care de altfel ați practicat-o fără nici o măsură în războiul trecut și după aceea.

Mă acuzați că înfometez țara și o lipsesc de combustibil cînd dau Germaniei cereale și păcură în schimbul armamentului, deși știți bine că nu pot să dau altceva și nu pot să aduc altfel armamentul.

Sînteți naționalist — cel puțin aşa este fațada — și totuși luați apărarea evreilor și protestați, ca și domnul Maniu, împotriva măsurilor de românizare pe care le-am luat.

Nu duceți nici o lipsă, nici de alimente, nici de combustibil, nici de îmbrăcăminte și totuși afirmați că „murim de foame și de frig“.

Afirmați că în țară este „catastrofă economică“ și niciodată afacerile d-stră și ale altora nu au fost mai înfloritoare.

Strigați că „vă impun sacrificii“ și nu ați făcut nici unul personal.

Afirmați că aceste sacrificii sunt „inutile“ și cu toate acestea mă acuzați că nu refac „România“.

Primii care au luat în brațe și au susținut revisionismul maghiar au fost englezii.

Constatăți că cu ajutorul lor și al aliaților lor nu am putut salva granițele și condamnați pe germani.

Ştiți că pămîntul nostru nu produce cît ar putea, fiindcă este rău lucrat, deoarece țăranii au fost lăsați, prin greșita politică făcută, fără inventarul viu și mort de care au nevoie să-l lucreze și protestați cînd aduc tractoare.

Ați obținut de la englezi, francezi și americani, împrumuturi care ne-au umilit și ne-au ruinat și acuzați pe germani că nu ne ajută, deși ne-au dat credite pe termen lung și cu 3,1/2% dobîndă, fără a cere în gaj nici onoarea, nici avutul țării.

Aruncați răspunderea catastrofei din 1940 pe regele Carol II, deși știți că a guvernat cu întreg partidul liberal, a cărui șefie nominală totuși ați păstrat-o.

În sfîrșit, de 2 ani, găsiți că fac rău ceea ce fac și refuzați să vă luați răspunderea.

Întăresc afirmația cu următoarele precizuni:

a) În septembrie 1940, prevenindu-mă că „fac rău“ aducînd pe legionari la putere“, m-ați sfătuit, sub forma de a „mă ajuta“, să fac guvernul cu oameni desemnați de d-voastră și de domnul Maniu.

Pe considerațiuni, bune sau rele, asupra căror nu este momentul să mă opresc, am declinat sfatul și v-am oferit d-voastră și lui Maniu conducerea statului.

Ați refuzat-o și unul și altul sub pretext că, avînd în vedere armata, numai eu puteam, în momentele aceleia, să domin situația.

V-am asigurat concursul armatei pentru o conducere înțeleaptă și totuși nu ați acceptat.

b) Cînd am intrat în Pactul Tripartit m-ați dojenit din nou.

V-am răspuns invitîndu-vă să luați conducerea pentru a face politica pe care o voiți.

Ați refuzat, afirmînd că „atîta timp cît va fi război eu trebuie să rămîn la conducere fiindcă nu pot fi înlocuit“.

„Atâtă timp cît va fi război“ adică, atâtă timp cît este greu și sănt riscuri.

Este ușor, domnule Brătianu, să fii om de stat, și încă cu pretenții, cind nu ai riscuri de luat și greutăți catastrofale de învins.

Cind este greu și sănt riscuri vă trebuie un salahor care să muncească și un general să le ia asupra sa, d-voastră rezervîndu-vă dreptul de critică, pentru ca după război să veniți, d-voastră sau domnul Maniu, ajutați de dnii Costinescu, dr. Angelescu, Boilă, Bîrsan, Tătărăscu, Mihai Popovici și Zeleski, pentru a lăua de la cap munca d-voastră constructivă și a pregăti un nou 1940.

Credeti și ați sperat să mă folosiți ca instrument cu sabie, după cum ați folosit pe mareșalul Averescu și pe generalii Coandă și Văitoianu.

Eu însă nu sănt nici Averescu și nici Coadă, iar d-voastră nu săntăți Ionel Brătianu și nu ați făcut ceea ce a făcut el.

Cind am intrat în război cu prudență caracteristică a politicianilor valoși, nu v-ați manifestat nici pentru, nici contra.

După ce am reluat Basarabia și Bucovina, v-ați grăbit să-mi cereți și d-voastră și domnul Maniu să mă opresc la Nistru.

V-am arătat considerațiunile militare, politice, economice și morale, pentru care nu puteam să o fac și v-am invitat, pentru a treia oară, să lăuți conducerea, răspunderea și riscurile unei asemenea acțiuni.

Bineînțeles, ați refuzat.

c) După omorurile de la Jilava și imediat după rebeliune mi-ați trimis memorii prin care îmi arătați situația și-mi dădeați noi sfaturi.

V-am oferit să lăuți conducerea și să faceți cum credeti că este mai bine.

Si unul și altul v-ați scuturat.

d) Luîndu-vă după cîțiva ofițeri fără prestigiu militar, care au deraiat după linia principiilor sănătoase strategice, morale și politice, pe care poate că nici nu le-au avut vreodată, mi-ați cerut să retrag armata din Rusia și m-ați îndemnat să mă „aranjez“ cu Anglia și cu America.

Ar fi o greșală și o felonie, iar greșelile și felonile se plătesc scump.

Sîntem la peste 1 500 km de țară, drumurile sănt cum sănt, iarna bate la ușă, depozitele sănt ale germanilor, căile ferate sănt în mîna lor, aviația are forța de distrugere pe care ar trebui s-o cunoașteți.

Retragerea forțelor din situația lor actuală ar însemna părăsirea frontului.

Exact ceea ce au făcut rușii în 1917–1918.

Vă întrebați ce s-ar întimpla dacă germanii ar face cu noi astăzi, în caz de părăsirea frontului, ceea ce am făcut noi, atunci, cu rușii?

Vă dați seama ce s-ar alege de armata noastră, de disciplina noastră, de soldații și caii noștri, de tunurile noastre, dacă am încerca, în condițiile arătate mai sus, să părăsim frontul fără asentimentul Comandamentului german?

Situația aceasta, a oamenilor care la cea dintîi greutate se descurajează, ar denota ușurință, totală neprincipere militară și prostie.

Soluția ar fi și criminală, domnule Brătianu, fiindcă nu s-ar prăbuși numai armata, s-ar prăbuși însăși țara, deoarece germanii ar ocupa-o imediat și am ajunge în situația Serbiei și Greciei.

Poftiți, domnule Brătianu, vă ofer din nou conducerea statului și a guvernului.

Retrageți d-voastră armata și „aranjați-vă“ cu Anglia.

Numai că trebuie să întreb și armata și poporul.

Sînt gata să le pun această întrebare, deschis și categoric, dacă și d-voastră sănțeți gata să vă luați răspunderea.

A mă fi „oprit la Nistru” și a „retrage astăzi forțele din Rusia”, înseamnă, pentru un om care mai poate încă judeca, a anihila dintr-o dată totul, toate sacrificiile făcute de la trecerea Prutului, acțiune în contra căreia nu v-ați pronunțat public; însemnează a ne dezonora pentru vecie ca popor; însemnează a crea țării, în cazul victoriei germane, condiții dezastruoase, fără a ne asigura, în cazul victoriei ruse, nici provinciile pentru care luptăm și avem datoria sacră să luptăm, nici granițele care vor voi să ni le mai lase rușii, nici libertățile noastre și nici măcar viața familiilor și a copiilor noștri; în sfîrșit, însemnează, din cauza nestabilității și a feloniei pe care mă sfătuîți să o practic — și aceasta este cea mai mare crîmă — a asigura țării în viitoarea comunitate europeană, o poziție morală care îi va ridica drepturile idealurilor sale și ar putea să-i fie chiar fatală.

Gestul pe care mi-l cereți să-l fac, domnule Brătianu, va face din neamul românesc o victimă a tuturor, fiindcă concomitent cu dezorganizarea, prăbușirea și distrugerea armatei ar începe instaurarea anarchiei în țară.

Comuniștii, legionarii, jidani, ungurii, sașii ar începe agitațiile, lupta, distrugerea ordinii, a liniștii, pentru a profita de ocazie, pentru a da ultima lovitură de picior unui neam care cu adevărat ar merita calificativul de netrebnic.

Ungurii ar ocupa imediat restul Ardealului.

Iată, domnule Brătianu, la ce ar da naștere gestul pe care mi-l cereți să-l fac.

Ar fi gestul nefericit al unui soldat lipsit de onoare și al unui om de stat nu numai inconștient, dar nebun.

Conducătorul nefericit al Franței — și mai nefericite de azi — a declarat, într-o recentă chemare la realitate a unui popor, care a căzut și el victimă josnică a unei guvernări venale, iudeo-democratice și masonice, că are convingerea că dacă „Germania ar fi înfrîntă, Sovietele ar impune mîine legea în Europa și s-ar termina astfel cu independența și patriotismul națiunilor”.

Am avut și am această convingere.

Rămîn la această convingere, fiindcă noi, mai curînd ca alții, mai total ca alții, vom fi zdrobiți:

— pentru că suntem puncte între slavi și zăgazul care le stă de secole în calea expansiunii lor, către vestul și sud-vestul Europei;

— pentru că avem bogățiile pe care le avem; și

— pentru că vom fi trambulina salturilor lor viitoare.

Trăgînd învățămîntul din trecut, cunoscînd tendințele slave, plecînd de la considerațiunile făcute mai sus și îndrumat de instinctul de conservare și de logica bunului simț nu puteam, domnule Brătianu, ca conducător responsabil să mă „opresc la Nistru” și nici nu pot „să retrag armata din Rusia”.

Ar fi o prostie din partea mea.

Este cu neputință să o facă cineva și ar fi și o greșală ireparabilă pe care nu eu și d-stră, ci neamul ar plăti-o scump.

Mareșalul Pétain, într-o din valoroasele sale cuvîntări, a dat speculatorilor situațiunilor grele lecția care li se cuvenea și care a fost applaudată de toți oamenii cu conștiința clară și nepătătată.

Răspunzînd unor critici ale acțiunii sale, el a spus: „cînd Franța este în nenorocire nu mai este loc pentru minciuni și himere”.

Nici la noi, domnule Brătianu, nu mai este loc pentru „minciuni și himeră” și mai ales nu mai putem să ne plătim luxul de a face și prostii.

V-am răspus, domnule Brătianu, punct cu punct, nu numai la scrisoarea d-voastră de la 24 septembrie, dar și la cele anterioare.

Este răspunsul unui soldat care nu are nimic de ascuns și care este conștient de greutățile și pericolele ceasului de față, precum și de îndatoririle și de răspunsurile lui.

V-am răspus cum v-am răspus, fiindcă nu ați înțeles nici ținuta și nici înțelepciunea cu care am voit să trec atât peste greșelile trecutului cît și peste marii vinovați de ele.

Ca oamenii cei mai lipsiți de păcat, uitând marile și numeroasele greșeli politice care s-au comis sub șefia d-voastră, continuând a considera comunitatea românească ca pe o turmă de sclavi pe care – împreună cu celelalte organizații politice, cu firmă naționalistă, însă în acord cu oculta iudeo-masonică, cu care numai pe față erați în luptă – ați exploatat-o, ați mințit-o, ați dezorganizat-o, ați demoralizat-o, ați exasperat-o și în cele din urmă, din neputință, ați dus-o, mină în mină cu trinitatea Tătărăscu – Urdăreanu – Lupeasca, la catastrofa din 1940 și la rebeliunea din 1941, îndrăzniți astăzi, cind s-a pus regulă în țară și viața nimănui nu mai este în pericol, să ridicăți capul de după saltarele consiliilor de administrație, a industriilor și a multiplelor afaceri pentru a mă acuza.

Ei bine, domnule Brătianu, cind cineva a fost șeful unui partid care, de la mare la mic, de la primăria din sat pînă la cabinetul ministrilor are răspunderea destrăbălării administrative, dezmașțului moral, a iudeo-masonizării țării, a venalității, a compromiterii viitorului neamului și a catastrofei granițelor, nu mai are calitatea să vorbească în numele comunității românești, să dea sfaturi de conducere altora și mai ales să-i acuze că lucrurile nu merg cum trebuie.

Mareșal Antonescu

29 octombrie 1942

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 61/1940, f. 88 – 221.

325

1942 octombrie 30. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri privind intensificarea activității comuniste în rîndul tineretului din fabrici, ca și printre tinerii școlari și universitari.

Președinția Consiliului de Miniștri
Secretariatul General
Serviciul de Documentare și Informații

Buletin de informații
din 30 octombrie 1942, ora 12

Informații interne

Chestiuni politice

Comitetul Central al Partidului Comunist, care în ultimul timp și-a intensificat activitatea, a dat dispoziții ca tineretul din fabrici și cartierele mun-

ciorești să fie dirijat de oamenii partidului spre acțiuni de protest împotriva scumpetei și demonstrații antimilitariste.

Centrala comunistă a mai dispus intensificarea propagandei între tineretul școlar, căruia i se va demonstra inutilitatea premilitariei și a muncii tineretului. Se va încerca organizarea de comitete antigermane și antimilitariste ale tineretului școlar.

Mișcarea comunistă caută să atragă de partea sa și tineretul universitar, prin propagandă politică împotriva Germaniei.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 116.

326

1942 octombrie 30. **Ordin de informații trimis de Inspectoratul General al Jandarmeriei organelor în subordine, în legătură cu instrucțiunile date de conducerea P.C.R. pentru aniversarea zilei de 7 Noiembrie.**

Inspectoratul General al Jandarmeriei
Serviciul Jandarmeriei
Secția a II-a, Birou A

Ordin de informații nr. 103
din 30 octombrie 1942

Inspectoratul general al Jandarmeriei este informat că în vederea aniversării zilei de 7 Noiembrie conducerea Partidului Comunist a dat următoarele dispozițiuni:

Toate legăturile de partid vor fi întrerupte în dimineața zilei de 2 noiembrie a.c. Întregul activ de partid va căuta să strângă cât mai urgent legăturile cu fabricile și cartierele muncitorești, iar oamenii de încredere vor trece de îndată la formarea de mici grupe (cel mult 10 oameni) din simpatizanți hotărâți.

Din fiecare grupă se va desemna un responsabil, care va cunoaște locurile unde fiecare om din grupă să poată fi găsit în orice timp.

Toate celulele vor pregăti oameni de partid și simpatizanți care să fie puși la dispoziția tehnicienilor raionali, pentru acțiunea de împrăștiere.

Celulele vor mai pregăti oameni pentru munca de şablonare.

Data la care vor începe inscripțiile în vederea acestei zile va fi anunțată la timp.

Se vor face lozinci împotriva războiului antisovietic, antiantoniste și antigermane.

Nu vor fi neglijate nici cele antiungare.

Toate celulele au sarcina să confectioneze un cât mai important număr de etichete cu lozinci antigermane, acestea având un caracter patriotic.

Conducerea partidului a insistat, atrăgind din nou atenția asupra importanței ce o prezintă pentru partid, faptul ca toate acțiunile să fie organizate și practicate sub o cît mai strictă aparență patriotică și creștinească.

Față de cele de mai sus, luați imediat măsuri pentru supravegherea elementelor suspecte pentru comunism, raportind I.G.J. constatările pozitive ce veți face.

Inspector General al Jandarmeriei,
General de Corp de Armătă
C.Z. B. Vasiliu

Şeful Serviciului Jandarmeriei,
Colonel
C. Tobescu

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 117.

327

1942 octombrie. Raport al atașatului militar al ambasadei ungare la București asupra politicii externe a României și a schimbului de scrisori între Iuliu Maniu și Valer Pop în problema atitudinii față de Dictatul de la Viena.

Külpolitika:

I/ *Maniu Gyula és Pop Valér levélváltása Magyarországot érintő vonatkozásai:*

A két politikus között É. Erdély elvesztése körüli politikai tevékenységük miatt, heves vita fejlődött ki, egymást személy szerint vádolván a bekövetkezett eseményekért.

A vita folyamán f. évi VI./12-től kezdve többszöri politikai levélváltás történt. A levelek magyar fordítását csatolom. Azok tartalmából minden, ami említésre méltó magyar vonatkozásokat érint s aktualitásukat még ma sem vesztette el, az alábbiakban foglalom össze:

Előre kell bocsájtani azt, hogy Pop Valér, mint a magyar-román kisebbségi panaszok intézésére alakult román bizottság miniszteri rangban lévő elnöke, a nyár végén bekövetkezett lemondásáig, a marsall munkatársa volt, így annak felfogásáról többé — kevésbé tájékozott s a marsall bizalmát ma is birja.

Ez a körülmény, a leveleiben foglaltak megítélésénél bizonyos súllyal esik latba.

1) *Pop Valér f. évi VI./12-én kelt s Maniu Gyulához intézett levele szerint:*

Pop Valér nem irta alá a Bécs-i döntést, bár az azt megelőző tárgyalásokon részt vett.

2) *Maniu Gyula f. évi VI./27-én kelt s Pop Valérhoz intézett levele szerint:*

A Maniu párt állásfoglalása É. Erdély átadását megelőző tárgyalásokkal kapcsolatban a következő volt:

a) A part tiltakozott az ellen, hogy Magyarországgal közvetlen tárgyalásokat folytassanak, a fennálló vitás kérdések elintézésére, mert az végeredményben annak elismérést jelentené, hogy Romániának Magyarország javára területi engedményeket kell tenni.

b) Románia köteles fegyverrel megvédeni az ország területét s különösen Erdély egységét, mert Erdély, az egyesületi aktus által egész katonai és gazdasági erejével, egész létfélel egybeolvadt Romániával, azzal a kikötéssel, hogy megvédjé őt évszázados ellenfeleivel szemben.

3) *Pop Valér f. évi VII. / 2-án kelt s Maniu Gyulához intézett levele szerint:*

a) *Turnu Severinban a Pop Valér által képviselt román álláspont a következő volt:*

a.a) *Romániának nincsenek vitás területi kérdései Magyarországgal. Ezért eleve visszautasítja Magyarország ily irányú törekvéseit.*

Amig Romániában, egy román nemzet és román hadsereg létezik, román föld át nem engedhető.

b.b) *Románia nem járul ahhoz, hogy akár egy román is magyar uralom alá kerüljön, de nem ragaszkodik ahhoz sem, hogy egy magyart is tartson román uralom alatt.*

Ezt a homogenizálást csak *lakosság-cserével* lehet megvalósítani.

b) *A Bécsi-i döntésnél alkalmazott román agyafurtság:*

a.a) A döntés elfogadására a román kormány, a román megbizottaknak adott *felhatalmazása kollektív volt.*

b.b) A döntést Pop Valér nem írta alá, igaz, nem jószántából, hanem azért, mert a döntöbiróság illetékességet nem ismerte el.

c.c.) Pop Valér nézete szerint *aláírásának hiánya formai kifogást* jelent a döntéssel szemben, amit alkalmas időben a román kormány *felhasználhatna a döntési aktus elhárítására.*

Ezt a körülményt Pop Valér a román kormány tudomására is hozta. Ezen fogás hatékonyiságának beigazolására, az 1918 évi különbéke, román részről elmaradt ratifikálására utalt, amely körülmény tette lehetővé a románoknak annakidején azt, hogy a különbéke megkötése dacára, az ententeal szemben, szövetségesi mivoltukra hivatkozhassanak. Ezáltal érték el azt is, hogy a békétárgyalásoknál őket a szövetséges hatalmak a zöld asztalhoz engedték.

c) *A Bécsi döntést megelőző kétszinű román külpolitika, Pop Valér megvilágításában.*

Romániában 1940-ig a *francia-angol orientáció* volt a külpolitika iránya.

Ezt a külpolitikát, a közvélemény zöme s elsősorban *Maniu helyeselte.*

A Tatarescu kormány 1936-ban, a régi barátságok és szövetségek változatlan fenntartásával párhuzamosan, normálizálni akarta a viszonyt Németország és Olaszország felé.

A Tatarescu kormány távozásával ez a viszony (Németország, Olaszország felé) már a normalizálódás útján annyira haladt, hogy a lékgör alkalmas volt, politikai természetű megegyezések megkötésére anélkül, hogy a régi baráti kötelékek megszakadásának veszélye kisérthetett volna.

Ezt az előrelátó politikát, román részről azonban nem folytatták. Maradtak a francia-angol orientáció mellett, amelyet még királyi látogatások és hangzatos kijelentések is kidomborítottak.

Mindezek betetőzéséül *els fogadták az angol garanciát*, melyről azt állították a román illetékes tényezők, hogy azt egyoldaluan ajánlották fel, a *valóságban azonban maguk a románok kértek s azt örömmel el is fogta* ták.

Mindezek leplezésére nagyjelentőségű gazdasági egyezményeket kötöttek az angolokkal s a Führenél tett királyi látogatással kacérkodtak a németek felé, melyet egy vérrel irt dezavuálás követett... (textul se întrerupe).

(Bartha örngy)

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 56, c. 273–275; Magyar Országos Levéltár. Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai. („K” szekció) Külügyminisztériumi levéltár. Külügyminisztérium. K 63 Politikai osztály általános iratai 1942-27/5 tétel.

Politica externă:

I. Aspectele privind Ungaria în schimbul de scrisori dintre Iuliu Maniu și Valer Pop:

Între cei doi politicieni s-a iscat, din cauza politicii care a dus la pierderea Transilvaniei de Nord, o vie dispută, acuzîndu-se reciproc pentru evenimentele ce au rezultat.

În cursul disputei, începînd din 12.VI. a.c., au avut loc mai multe schimburi de scrisori politice. Anexez traducerea lor în limba maghiară. Din conținutul lor sintetizez mai jos tot ceea ce este demn de amintit referitor la Ungaria și care nu și-a pierdut încă nici astăzi actualitatea.

Trebuie să precizez de la început că Valer Pop, în calitate de președinte cu rang de ministru al Comisiei române create pentru rezolvarea plîngерilor minoritare ungaro-române, a fost, pînă la demisionarea lui la sfîrșitul verii, colaboratorul mareșalului și astfel era, mai mult sau mai puțin, informat asupra concepțiilor acestuia și se bucură și în prezent de încrederea mareșalului.

Această situație are o anumită pondere în aprecierea celor cuprinse în scrisori.

1. Conform scrisorii din 12.VI. adresată de Valer Pop lui Iuliu Maniu:

Valer Pop nu a semnat Dictatul de la Viena, deși a participat la tratativele premergătoare definirii lui.

2. Conform scrisorii din 27.VI. adresată de Iuliu Maniu lui Valer Pop:

Poziția partidului lui Maniu referitoare la tratativele premergătoare cedării Transilvaniei de nord a fost:

a) Partidul a protestat împotriva continuării tratativelor directe cu Ungaria pentru rezolvarea chestiunilor în litigiu, deoarece aceasta ar însemna în ultima instanță că România recunoaște că trebuie să accepte cedări teritoriale în favoarea Ungariei.

b) România este obligată să apere cu arma teritoriul țării și îndeosebi unitatea Transilvaniei, deoarece Transilvania prin actul unirii s-a contopit cu întreaga sa forță militară și economică, cu toată ființa ei, cu România, cu condiția ca aceasta să o apere împotriva dușmanilor săi de secole.

3. Conform scrisorii din 2.VII adresată de Valer Pop lui Iuliu Maniu:
a) Punctul de vedere românesc susținut de Valer Pop la tratativele de la Turnu Severin a fost:

a. a/ România nu are chestiuni teritoriale litigioase cu Ungaria. De aceea respinge dintru început tentativele de acest fel ale Ungariei.

Așa că în România există o națiune română și o armată română, nu poate fi cedată nici o bucată de pămînt românesc.

b.b/ România nu este de acord ca fie și un singur român să treacă sub dominație ungără, dar nu ține neapărat nici să păstreze vreun ungur sub dominație română.

Această omogenizare se poate obține numai prin schimbul de populație.

b) Subterfugiile române la arbitrajul de la Viena:

a.a/ Împăternicirea dată de către guvernul român delegațiilor române de a accepta arbitrajul a fost colectivă.

b.b/ Valer Pop, e drept, nu de bunăvoie nu a semnat Dictatul, ci pentru că nu a recunoscut competența Arbitrajului.

c.c/ După părerea lui Valer Pop, lipsa semnăturii sale constituie un viciu de formă față de Dictat, care poate fi folosit la momentul oportun de către guvernul român pentru anularea Actului Arbitrajului.

Această împrejurare a fost adusă la cunoștința guvernului român de către Valer Pop. Pentru a întemeia legitimitatea acestei proceduri s-a referit la neratificarea din partea română a păcii separate din 1918, situație care a permis atunci românilor ca, în pofta încheierii păcii separate, să apeleze față de Antanta, la calitatea lor de foști aliați. Astfel au obținut ca la tratativ le de pace puterile aliate să-i permită să participe la masa verde.

c) Politica externă română duplicitară dinaintea Dictatului de la Viena în lumina precizărilor făcute de Valer Pop.

Până în 1940 politica externă din România a avut o orientare franco-engleză.

Această politică externă a întrunit aprobarea majorității opiniei publice și în primul rînd a lui Maniu.

Guvernul Tătărăscu, paralel cu menținerea neschimbată a vechilor prietenii și alianțe, a vrut în 1936 să-și normalizeze relațiile cu Germania și Italia.

În momentul plecării guvernului Tătărăscu, această situație pe linia normalizării (cu Germania și Italia) a progresat într-atât încât atmosfera era prietică pentru încheierea unor înțelegeri de natură politică, fără să se teamă de pericolul întreruperii legăturilor vechi prietenesti.

Dar această politică de perspectivă nu a fost continuată de partea română. Au rămas la orientarea franco-engleză, care a fost pusă în evidență și de vizite regale și declarații răsunătoare.

Și toate acestea au culminat prin aceea că ei au acceptat garanția engleză, despre care factorii români competenți afirmă că a fost o propunere unilaterală, în realitate însă a fost cerută de români și acceptată cu bucurie.

Pentru acoperirea tuturor acestora, au încheiat cu englezii acorduri comerciale de mare importanță și cochetind cu germanii prin vizita regală făcută lui Hitler, care a fost urmată de o dezavuare scrisă cu singe ... (Textul se întrerupe).

(Maior Bartha)

1942 noiembrie 2. **Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspindirea unor manifeste comuniste adresate țărănilor.**

În ziua de 26 octombrie c., în raza comunei Chilad, județul Timiș-Torontal, s-au găsit 3 manifeste comuniste, cu următorul text:

„ȚĂRANI

Nu dați nimic pentru războiul lui Hitler, formați gărzi cetățenești pentru apărarea muncii voastre.

Jos cu guvernul trădător“.

Se fac investigații pentru descoperirea colportorilor.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 116.

1942 noiembrie 3. **Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre manifestele răspândite în cartierul Ferentari din București.**

Prefectura Poliției Capitalei

3 noiembrie 1942

Manifeste comuniste

Pe străzile Cartierului Ferentari (Comisariatul 27 poliție) agenți neidentificați au răspândit niște manifeste comuniste, scrise pe hârtie albă format 10/7 cm, cu următorul cuprins:

„Patrioți Români,

Singele românesc curge în Răsărit pentru o Germanie mare și o Românie subjugată și înfometată.

Prin luptă unită la dezrobire națională.

Frontul patrioților români“.

Se fac cercetări pentru identificarea autorităților și colportorilor.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942 f. 119.

1942 noiembrie 5. Situație a evenimentelor petrecute de la 1 septembrie – 15 noiembrie 1942, întocmită de Prefectura Poliției Capitalei, prin care se semnalează identificarea și anchetarea a două organizații comuniste din București.

Prefectura Poliției Capitalei

Situația

evenimentelor importante petrecute de la 1 septembrie 1942 – 5 noiembrie 1942

COMUNIȘTII

1. Organele Poliției de Siguranță au identificat, anchetat și deferit Justiției Militare două organizații comuniste:

— O organizație cu 40 membri, cu *«o»* parte din Comitetul Central al Partidului Comunist din România, precum și doi din membrii principali ai conducerii Ajutorul Roșu. Justiția a sancționat pe 6 din aceștia cu pedeapsa capitală, pe 1 cu muncă silnică pe viață și ceilalți cu muncă silnică de la 10–25 ani.

— Organizația comunistă de la Atelierele C.F.R. Grivița, împreună cu Comitetul Central al organizației Uniunea Tineretului Comunist. În total 19 membri.

Conducerea comunistă se pregătește pentru ziua de 7 Noiembrie a.c., aniversarea revoluției bolșevice. În acest scop a dat dispoziții membrilor săi de a săbloana parole comuniste și a difuza material de propagandă scrisă.

În cartierul muncitoresc din Ferentari au și fost semnalate mici etichete gumate cu lozinci antigermane.

2. Folosind actuala situație economică, elementele comuniste continuă specularea nemulțumirilor de tot felul. S-au semnalat repetitive cazuri la aglomerările de la depozitele de distribuirea mălaiului, petrolului etc., unde mulțimea este adunată în număr mare și unde agenții comuniști profită pentru a învăța pe cei nevoiași în contra conducerii. Prefectura Poliției Capitalei a cerut în nenumărate rânduri a se înmulți centrele de distribuție.

[...]

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 120.

1942 noiembrie 6. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri, privind difuzarea în apropierea stației C.F.R. Ploiești a unui manifest comunist.

Președinția Consiliului de Miniștri
Secretariatul General
Serviciul de Documentare și Informații

Buletin de informații
din 6 noiembrie 1942, ora 12

Informații interne

În urma descinderilor efectuate de Comisariatul de poliție *Reșița s-a descoperit o organizație a tineretului comunist din acel oraș.*

Până în prezent au fost arestați tinerii Durulescu Mihai, Bido Ion, Penescu Dumitru, Anghel Pavel zis Ernest Gheorghe, Radu Alexandru, Bălan Petru și Vîlcea Petru.

Cercetările sunt în curs; la ele colaborind și o echipă a Direcției Generale a Poliției.

(Ministerul Afacerilor Interne)

În dimineața de 4 noiembrie c. s-au găsit în cartierul Bărcănești, din apropierea stației C.F.R. Ploiești-sud, două exemplare dintr-un manifest comunist, șapirografiat.

Manifestul critică politica României și a puterilor Axei, elogiind pe sărbi, greci și francezi, care „au rămas credincioși puterilor democratice”.

Se face de asemenea apologia regimului din U.R.S.S. și se anunță ca „semn de luptă” ziua de 6¹ noiembrie, zi aniversară a revoluției ruse.

S-au luat măsuri pentru identificarea autorilor și colportorilor.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 121 – 122.

1942 noiembrie 7. Fragment din buletinul de informații militare înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la răspândirea unor manifeste comuniste la Timișoara.

Buletin de informații militare
din 7 Noiembrie 1942, ora 20

I. Informații militare interne

Marele Stat Major raportează:

La Timișoara au fost răspândite manifeste comuniste cu lozincile următoare:

¹ Așa în original.

- „*Jos cu Hitler*“,
- „*Vrem pace și păine*“,
- „*Femei și fete patriote, nu lăsați pe bărbații voștri să moară pentru Hitler*“.

A fost arestat un mecanic ungur, care este bănuit de colportaj.

Cercetările sănt în curs.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942 f. 123 – 124.

333

1942 noiembrie 7. **Fragment din manifestul C.C. al P.C.R. adresat muncitorilor, țărănilor, soldaților și patrioților români¹.**

MUNCITORI, ȚĂRANI, SOLDAȚI! PATOIȚI ROMÂNI!

POPOR ROMÂN !

Ridică-te la lupta hotărâtă, salvează-te de la pieire sigură împotriva ocupanților nemți și ai slugilor lor trădătoare de patrie, pentru ieșirea imediată din războiul nemțesc, antiromânesc.

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA, avangarda clasei muncitoare și a poporului, cheamă pe toți patrioții, fără deosebire de clasă, rasă, convingere politică și de sex, toate partidele și organizațiile patriotice la crearea imediată a **FRONTULUI PATRIOTIC ANTIHITLERIST AL INTREGULUI POPOR** pentru salvarea libertății, independenței și onoarei țării noastre ! Cereți conducătorilor partidelor democratice să iasă din pasivitate. Nu urmați pe acei care vă rețin de la luptă și defăimează prietenia și alianța Angliei și Americii cu Uniunea Sovietică, care garantează libertatea și independența țării noastre după zdrobirea definitivă a fascismului german. Partidele Național-Țărănesc, Liberal, Social-Democrat, Comunist, Uniunea Patrioților, toate organizațiile și asociațiile patriotice să se unească în

FRONTUL PATRIOTIC ANTIHITLERIST AL POPORULUI !

Muncitori și muncitoare,

Uniți-vă în frontul unic de luptă al clasei muncitoare. Prin greve și demonstrații luptați pentru pâine, alimente și haine, ridicarea salariilor. Cereți pace imediată cu Marea Țară Socialistă a muncitorilor și țărănilor liberi și cu toate țările democratice. Nu lucrați pentru războiul lui Hitler și Antonescu !

MUNCITORI PETROLIȘTI,

Distrugăți sondele și rafinăriile ! Nici o picătură de benzină și petrol pentru războiul nemțesc !

¹ Buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri la 7 noiembrie 1942 precizează că manifestul a fost găsit pe Șoseaua Panduri în dimineața zilei de 6 noiembrie.

454

CEFERIȘTI ȘI MUNCITORI DIN PORTURI,

Opriți plecarea din țară a trenurilor, vaselor încărcate pentru nemți !
SOLDAȚI ȘI OFIȚERI,

Refuzați plecarea pe front ! Dezertați în masă ! Întoarceți-vă de pe front. Formați detașamente de partizani. Uniți-vă cu tot poporul, întoarceți armele împotriva ocupanților nemți și a slugilor lor trădătoare de la cîrma țării. Nu luptați pe front, predați-vă prizonieri cu arme și echipament, salvîndu-vă astfel viața, onoarea și patria.

ȚĂRANI ȘI ȚĂRANCE,

Uniți-vă cu poporul de la orașe ! Nu lucrați pămîntul pentru nemți. Ascundeți produsele voastre. Luați cu asalt depozitele umplute cu grîne și alimente pentru nemți. Distrugăți ceea ce nu puteți lua. Opriți și devastați trenurile încărcate pentru lăcustele nemțești. Ascundeți pe patrioții dezertoitori. Ajutați pe partizani și înrolați-vă în rîndurile lor !

ROMÂNCE,

Alegeți comitete de acțiune, demonstrați pentru pîinea și hrana bărbaților, copiilor și a taților voștri. Luați-vă cu asalt mori, brutării și magazine. Cereți încetarea imediată a războiului și reîntoarcerea bărbaților, logodnicilor, fiilor și fraților voștri de pe front.

TINERI MUNCITORI, ȚĂRANI, STUDENȚI ȘI ELEVI,

Nu munciți ca robi înfometăți pentru războiul lui Hitler și Antonescu. Sfârîmați lanțurile slaviei voastre și a poporului. Sabotați munca în fabrici și pe ogoare. Intrați în primele rînduri ale partizanilor. La luptă pentru libertate, cultură națională, pentru viață liberă și fericită. Uniți-vă în FRONTUL PATRIOTIC ANTIHITLERIST AL TINEREI GENERAȚII DIN ROMÂNIA.

PATRIOTI,

Luptați împotriva teroarei hitleriste. Apărați viața patrioților din închisori și lagăre de concentrare. Luptați pentru eliberarea lor. Împiedicați arestarea patrioților. Luptători, salvați viața și libertatea lor. Apărați viața prizonierilor sovietici.

Trăiască Marea Revoluție Socialistă din Octombrie !

Trăiască lupta eroică a popoarelor sovietice condusă de Marele Partid Comunist al lui Lenin și Stalin !

Pentru pacea imediată cu Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste și cu toate țările democratice !

Moarte ocupanților fasciști !

Jos guvernul trădător de patrie !

TRĂIASCĂ ROMÂNIA LIBERĂ ȘI INDEPENDENTĂ !

Comitetul Central al
Partidului Comunist din România

7 noiembrie 1942

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 125 – 129.

1942 noiembrie 11. Adresa a Statului Major de legătură german pe lingă Comandamentul Armatei 3 română către Misiunea militară germană; în anexă, o notă a colonelului C. Eftimiu despre comportarea ofensatoare față de ofițerii și soldații români a unor ofițeri și soldați germani.

Deutscher Verbindungsstab
zum rum. AOK 3, Abt. Ia

H. Qu., den 25.11.1942

1 Anlage
Betr: „Note“ der 3. rum. Armee

An Deutsche Heeresmission

Anliegend wird eine Note der 3. rum. Armee zur Kenntnis gebracht.

Rum. Wunsch ist inzwischen durch Besagen aller in Frage kommenden deutschen Dienststellen.

⟨Anexa⟩
Uebersetzung

Note

Die Offiziere und Soldaten die von der Front kamen, meldeten mir, dass sie von einigen deutschen Offizieren und Soldaten schlecht behandelt und beleidigt worden sind.

Die Offiziere und Soldaten des VI.A.K. die sich über Kalatsch zurückzogen, erhielten von den deutschen Dienststellen während 4—5 Tagen nicht ein einziges Mal Verpflegung.

Einige wurden entwaffnet, und einigen Offizieren wurden sogar ihre eigenen Pistolen abgenommen. Heute am 24. November ereignete sich am Bahnhof von Morosowskaja ein solcher Fall.

Die ortseingesessene Bevölkerung, obwohl feindlich, zeigte ihnen den Weg und orientierte sie und gab ihnen sogar zu essen.

Dieser Vergleich den unsere Soldaten zwischen der feindl. Bevölkerung und einer verbündeten Wehrmacht, selbst im Falle einer vorübergehenden Niederlage, die einer jeden Wehrmacht passieren kann, anstellen, ist keineswegs angetan die Stimmung und den Wunsch, den Kampf auch weiterhin mit derselben Verbissenheit fortzuführen, von dem beinahe alle unsere Einheiten Zeugnis ablegten.

Ich glaube, dass es angetan ist, den deutschen Truppen den Befehl zu erteilen, ihre Haltung zu ändern.

Chef des Stabes
I.V.
gez. C. Eftimiu
Oberst

25.XI.1942

Erledigung: An den Gr. Rum. Gen. Stab melden und dem Deutschen Verb. Stab mit der Bitte um Veranlassung der Einstellung jeder Art von Beleidigungen.

gez. Generalmajor Arbore

F.d.R.d.Ue.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 98, T501—279, c. 269 — 270; Deutsch: Heeresmission in Rumänien/Ia.

Statul Major de legătură german
pe lîngă Comandamentul Armatei
3 română, Secția Operații
Una anexă
Referitor: Nota Armatei 3 română

Ca (rtierul principal.)
25 noiembrie 1942

Către Misiunea militară germană

Alăturat se trimită o *notă* a Armatei 3 română, spre luare la cunoștință.

i (indescifrabil)

Dorința română a fost satisfăcută între timp prin comunicarea (făcută) tuturor forurilor germane respective ¹.

⟨Anexa⟩
Traducere

Notă

Ofițerii și soldații care au venit de pe front mi-au raportat că au fost tratați rău și ofensați de unii ofițeri și soldați germani.

Ofițerii și soldații Corpului VI de armată care se retrăgeau prin Kalaci n-au primit, timp de 4—5 zile, nici cel puțin o dată îngrijire din partea serviciilor germane.

Unii au fost dezarmați, iar unor ofițeri li s-au luat chiar propriile pistoale. Azi, 24 noiembrie, s-a întîmplat un asemenea caz în gara Morozovskaia.

Populația locală, deși inamică, le-a arătat drumul și i-a orientat și le-a dat chiar să măñințe.

Această comparație pe care o fac soldații noștri între populația inamică și o armată aliată, chiar în cazul unei înfrângeri trecătoare, care se poate întîmpla oricărei armate, nu este în nici un fel favorabilă menținerii dispoziției și dorinței de a continua lupta cu aceeași îndîrjire de care au dat dovadă aproape toate unitățile noastre.

¹ Notare cu scris de mînă.

Cred că este cazul să se dea trupelor germane ordinul de a-și schimba atitudinea.

Şeful Statului Major,
semnat: C. Eftimiu,
colonel

25 noiembrie 1942

Rezolvare: Să se aducă la cunoștința Marelui Stat Major Român, precum și a Statului Major de legătură german, cu rugămintea de a dispune închiderea oricărui fel de ofense.

semnat: General maior Arbore

Pentru corectitudinea traducerii,

⟨indescifrabil⟩

Locotenent colonel

335

1942 noiembrie 13. Notă informativă înaintată de Inspectoratul regional de poliție București către Poliția Tîrgoviște referitoare la propaganda comună în rîndurile femeilor, medicilor și micilor industriași și meseriași.

Inspectoratul Regional de Poliție București

Nr. 15 764 S.

1942, noiembrie 13

Către
Poliția Tîrgoviște

În conformitate cu ordinul nr. 43 003 din 10 noiembrie 1942 al Direcției Generale a poliției vă trimitem alăturat o notă informativă referitoare la propaganda comună.

Dispuneți verificarea celor semnalate și raportați de urgență rezultatul.

Inspector regional,

⟨indescifrabil⟩

Şeful Serviciului
⟨indescifrabil⟩

1. În legătură cu propaganda dusă pentru lupta antifascistă, Comitetul Central a cerut organizațiilor în subordine să creeze „comitete de femei” ai căror soți se află pe front, în scopul de a demonstra în fața autoritaților cerind libertatea bărbaților ce luptă de mult timp pe front, mărirea ajutoarelor, aprovizionarea cu alimente etc.

Prin aceste „comitete”, conducerea comună intenționează să creeze o vastă rețea de agitații în rîndurile diverselor medii sociale, speculîndu-se diferite nevoi și cerințe specifice fiecăruia.

Se speră că în felul acesta s-ar ajunge la încheierea unei mari acțiuni protestatare cu caracter revoluționar antigerman și pacific.

2. Agitatorii comuniști urmăresc cu toată atenția nemulțumirea creată în rîndurile medicilor după care Ministerul Sănătății ar intenționa ca medicii care fac serviciul la mai multe autorități să fie obligați să opteze numai pentru unul din salarii.

Se speră că această nemulțumire se va putea canaliza în scopul urmărit de mișcarea comunistă mai ales că în cadrele mișcării sănt destui medici care vor căuta să speculeze această situație.

3. În legătură cu agitația urmărită de mișcarea comunistă prin micii industriași și meseriași, pe tema germanizării întreprinderilor, mișcarea comunistă intenționează să arate pericolul infiltrării germane în industria românească, lansând zvonul că germanii urmăresc distrugerea industriei din România pentru a rămîne o țară pur agricolă pe piața căreia să se desfăcă numai produsele industriei germane, micilor industriași nemairămînindu-le decît să lichideze.

Se spune că germanii, prin așa-zisii consilieri de specialitate, impun guvernărilor români tot felul de impozite care ating în felul acesta anumite sectoare economice ce nu sănt agreate de germani.

■ Arhivele Statului județul Prahova, fond nr. 265, dosar nr. 49/1942, f. 134.

336

1942 noiembrie 14. Sinteză informativă întocmită de Prefectura Poliției Capitalei prin care se semnalează măsurile luate de Comitetul Central al P.C.R. privind reorganizarea conducerii comitetului de partid din București și a organizației locale a tineretului comunist.

[...]

Mișcarea comunistă

În urma ultimelor descoperiri și arestări efectuate de Prefectura Poliției Capitalei, care au dus la descompletarea comitetului local al partidului și tineretului comunist, Comitetul Central al P.C. din România constatănd că aceste organe locale, atât din cauza numărului de membri restrâns cît și a unor călcări a regulilor conspirative, nu-și mai pot îndeplini misiunea, a hotărît să procedeze la o recompletare și reorganizare a acestor foruri de conducere după următoarele norme:

A. 1. Cinci din cei șase instructori dependenți de locala comunistă de București, vor fi desărcinați de muncile de partid ce li se încredințase, Comitetul Central rezervîndu-și dreptul de a le fixa noi atribuții, cît și sectoare de activitate.

2. Cel de al șaselea instructor, contra căruia nu s-a luat această măsură, împreună cu 4 secretari de raionale, din cele șase din raza Capitalei, care vor fi aleși de către Comitetul Central, vor forma comitetul localei de București a partidului comunist.

3. Noul comitet astfel format, după ce i se va arăta greșelile comise de vechiul comitet prin călcarea regulilor conspirative, are misiunea să treacă de urgență la munca de organizare și reorganizare a tuturor formațiilor de

partid, să centralizeze, coordoneze, îndrumze și să sprijine întreaga acțiune pe Capitală.

4. Pentru ca noul comitet al localei București să nu comită greșelile vechei conduceri, Comitetul Central a hotărît ca rezoluțiile ce le va adopta în ședințe să nu devină execuțorii, dacă nu au fost luate cu participarea unui delegat al Comitetului Central.

Această restrîngere a dreptului de inițiativă ridicat Comitetului local este justificată, de faptul că vechiul comitet a comis greșeli care au dus la arestarea majorității membrilor, tocmai fiindcă nu au știut să folosească marea inițiativă pe care o aveau.

5. În vederea unei unificări a acțiunii de conducere reprezentată prin dezideratul „unitatea de comandă” s-a hotărît de Comitetul Central ca la ședințele comitetului local să participe pe lîngă delegatul comitetului central și cîte un delegat al conducerii „Tineretului” și al „Ajutorului Roșu”.

Legătura între Comitetul Central și locala București va fi făcută printr-unul din instructorii Comitetului Central și printr-un delegat al localei, desemnați ambii de Comitetul Central, care de asemenea fixează în viitor și pe delegatul localei care să facă legătura cu locala tineretului și cu raioanele.

Pentru a se crea acestor noi organizații condițiuni noi de agitație și propagandă, Comitetul Central al Partidului Comunist din România a procedat și la o readaptare a tacticii la noua stare de lucruri ce s-a creat prin aceasta.

Astfel, pe noua platformă de agitație, în cursul ultimei luni, conducerea centrală a fixat ca preocupări primordiale următoarele:

B. 1. Redeschiderea universităților și a tuturor școlilor de orice grad, a pus Comitetul Central al mișcării comuniste în fața celei mai importante probleme de acaparare a acestui tineret și de pregătirea lui în spirit marxist revoluționar.

Această acțiune de propagandă în rîndul tineretului va fi cu atât mai acerbă cu cît comuniștii au hotărît ca prin orice mijloace să scoată tineretul de sub influența „muncii tineretului român”, unde zic ei că aceștia primesc o educație fascistă.

Pentru atingerea acestui scop, întregul activ de partid a primit ordin să contribuie prin toate mijloacele la pregătirea politică a tineretului atras pe linia partidului și la educația revoluționară a celor mai avansați.

Această pregătire va trebui să aibă la bază patriotismul — ca diversiune — și respectul rasei, pentru ca aceștia sub aspectul acestor formule oficiale să poată organiza în voie și să poată capta cît mai mulți aderenți dintre studenții facultății sau elevii școlii unde frecventeaază.

Întregul tineret de sub influența partidului comunist din școli și universități, asociații sportive, culturale și religioase, cît și cei folosiți la muncii extrașcolare și în formațiuni premilitare, au sarcina să accentueze acțiunea de largire a cercului lor, cu atât mai mult cu cît încercările conducerilor germani și români pentru cucerirea tineretului sănt mai active.

Raionalele, au sarcina să trimită, sau să formeze, în universități, școli, asociații și societăți, în care partidul nu este reprezentat prin oameni de partid, tineret bine pregătit din punct de vedere propagandistic. [...]

De asemenea, s-a dispus ca întregul activ de partid să intensifice acțiunea de solidaritate a elementului etnic românesc cu evreii și continuarea acțiunii de creare a comitetelor patriotice și de patronaj în care vor intra și evreii.

Se vor crea comitete de ajutoare a celor evacuați în Transnistria. Se vor organiza acțiuni de masă în care se va cere readucerea din Transnistria a familiilor evreiești evacuate.

La începutul lunii curente, elemente ale organizației comuniste din Capitală au împrăștiat în cartierele muncitorești mici etichete gumate cu lozinca „PATRIOTI ROMANI, SINGELE ROMANESC CURGE ÎN RĂSARIT PENTRU O GERMANIE MARE ȘI O ROMANIE SUBJUGATĂ ȘI INFOMETATĂ”, „PRIN LUPTĂ UNITĂ, LA DEZROBIREA NAȚIONALĂ.” Semnat Frontul Patrioților Români.

C. Agenții mișcării comuniste însărcinăți cu agitația și propaganda în rîndurile masei muncitorești profită de aglomerările ce se produc la distribuirea alimentelor dar în special la aglomerările ce se produc la morile din raza Capitalei, unde în zilele de marți, joi și sîmbătă se distribuie mălai și făină de orz, cu misiunea de a atîța această populație pe tema lipsurilor, dar mai ales pe considerentul că nu se poate distribui populației cantitățile de care realmente are nevoie pentru a asigura hrana familiilor.

Agitația ce o fac acești propagandiști bolșevici tinde să demonstreze masei muncitorești că dacă în clipa de față cînd de-abia s-a ridicat recolta de pe câmp nu se poate face față nevoilor alimentare ale populației, pînă la recolta viitoare muncitorimea este expusă pur și simplu să moară de foame.

În dimineața zilei de 5 noiembrie a.c. s-a găsit — aruncat pe stradă — un manifest intitulat „MUNCITORI, TĂRANI, SOLDAȚI! PATRIOTI ROMANI!”, datat 7 noiembrie 1942, semnat Comitetul Central al Partidului Comunist din România.

Manifestul, redactat în vederea sărbătoririi zilei de 7 Noiembrie cînd s-au împlinit 25 de ani de la marea revoluție comunistă, cuprinde o critică aspră a regimului hitlerist și îndeamnă poporul român să facă pace imediată cu U.R.S.S. împotriva ocupanților nemți.

Manifestul este tipărit pe hîrtie albă în 3 pagini cu litera cunoscută din manifestele anterioare, probabil a tipografiei conducerii Partidului Comunist din România.

D. Ziua de 7 Noiembrie a.c. a trecut fără nici o manifestare mai de seamă.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 135 – 137.

337

1942 noiembrie 23. **Ordinul Inspectoratului regional de poliție Iași către Circa I de poliție Iași** în legătură cu măsurile ce trebuiau luate în urma intensificării acțiunilor C.C. al P.C.R. în rîndurile tineretului universitar în vederea creării unui Front Patriotic Studențesc.

Către Circa I

Cu onoare vi se trimite jos în copie ordinul nr. 30113 din 8 noiembrie 1942, al Inspectoratului Regional de poliție Iași, pentru întocmai executare, raportîndu-se de rezultat.

Şeful Biroului Poliției Siguranței,
Comisar șef,
A. Zglobiu

Copie

Direcțiunea Generală a Poliției este informată că în legătură cu acțiunea pentru încheierea unui „Front Patriotice”, Comitetul Central al Partidului Comunist a dat recent unele dispoziții organizațiilor în subordine prin care le pune în vedere ca odată cu începerea anului școlar să se intensifice acțiunile printre tineret, și în special printre tineretul universitar. Astfel, aceste dispoziții cer ca pe lîngă fiecare Universitate să se creeze un Front Patriotice Studențesc alcătuit din „comitete patriotice” pe facultăți.

Binevoiți a dispune verificarea celor de mai sus, raportîndu-ne la timp relații.

Inspector Regional,
Mt. Cosma

Şeful Serviciului de
Siguranță,
Şt. Micle

Pentru conformitate,
Emilia M. Roiu

■ Arhivele Statului județul Iași, fond Circa I de Poliție Iași, dosar nr. 34/1942, f. 385.

338

1942 noiembrie 24. Ordin al șefului Statului Major german de legătură pe lîngă Comandamentul Armatei 3 română privind comportamentul militarilor germani față de ofițerii și soldații români.

Deutscher Verbindungsstab
zum rum. A.O.K.3
I a No. 1750/42 . geh.
Betrifft: Behandlung rum. Soldaten

A.H. Qu., 24.II.1942

Beim Deutschen Verb. Stab sind mehrfach Meldungen eingegangen, dass von Angehörigen des deutschen Heeres rumänischen Soldaten Kraftfahrzeuge und Waffen, ja sogar Offizieren die Pistolen weggenommen worden sind.

Ein derartiges Verhalten ist geeignet, die Waffenkameradschaft mit der rum. Armee auf das schwerste zu gefährden.

Sämtliche Angehörige der Einheiten sind darüber zu belehren, bei festgestellten Verstößen, die Schuldigen zu bestrafen.

Für das rum. Armee Oberkommando
(sic)
Der deutsche Chef des Gen.-Stabes
Oberst i.G.

Verteiler: bis Regt.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 219, T 312 – 1452, c.000026; Arhiva Comandamentelor de război germane, Armate, Armeoberkommando 6, Dos. 26624/2.

462

Statul Major german de legătură
pe lingă Comandamentul Armatei 3 română
Secția Operații, nr. 1750/42, Secret
Referitor: Tratamentul soldaților români

Cartierul general al armatei,
24 noiembrie 1942

La Statul Major german de legătură au sosit în repetate rânduri informații potrivit cărora militari aparținând armatei germane au luat soldaților români autovehiculele și armele, iar ofițerilor pistoalele.

Un asemenea comportament are menirea să pericliteze în modul cel mai grav camaraderia de arme cu armata română.

Toți militarii unităților să fie informați că, la constatarea abaterilor, vinovații vor fi pedepsiți.

Pentru Comandamentul Suprem al Armatei Române *(sic)*
Şeful Statului Major german,
(indescifrabil)
Colonel în Statul Major

Distribuirea: pînă la regiment

339

1942 noiembrie 26. Ordin al Inspectoratului regional de poliție București către Poliția Tîrgoviște, prin care trimit o notă informativă referitoare la lupta de eliberare inițiată de P.C.R.

Inspectoratul Regional de Poliție București

Nr. 16 856 S.

1942 noiembrie 26

Confidențial

Către
Poliția Tîrgoviște

În conformitate cu ordinul nr. 45 266 din 23 noiembrie 1942 al Direcției generale a Poliției vă trimitem alăturate o notă informativă referitoare la activitatea partidului comunist.

Dispuneți verificarea celor semnalate și raportați rezultatul pînă la 5 decembrie 1942.

Inspector regional ,
(indescifrabil)

Copie

Şeful serviciului,
(indescifrabil)
21 noiembrie 1942

Notă

De curînd, mișcarea comunistă a lansat o nouă formulă de activitate: „lupta de eliberare”.

Prin această formulă, Comitetul Central urmărește să determine unele cercuri democratice și antigermane să organizeze „comitete secrete de acțiune

politică și echipe de luptători", care să activeze sub lozinca „la luptă contra nemților pentru eliberarea patriei".

[...]

■ Arhivele Statului județul Prahova, fond nr. 265, dosar nr. 49/1942, f. 169.

340

1942 decembrie 3. Ordin de informații al Inspectoratului General al Jandarmeriei în legătură cu inițiativa luată de Partidul Comunist de a înființa un front al păcii.

**Ordin de informații
nr. 121, din 3 decembrie 1942**

Inspectoratul General al Jandarmeriei este informat că în cercurile conducătorilor mișcării clandestine comuniste se afirmă că Partidul Comunist a luat inițiativa creării unui „Front al păcii" în care să fie atrase toate grupurile și fostele partide de nuanță democratică.

Scopul urmărit ar fi strângerea maselor populare în jurul acestui front, pentru a se afișa dorința încetării războiului împotriva Sovietelor.

Frontul Partidului Național-Țărănesc este primul vizat pentru a fi antrenat în această acțiune.

Cercurile comuniste susțin că, spre a se ajunge la o înțelegere în această privință, diferiți delegați au fost trimiși, în mai multe rânduri la domnul Iuliu Maniu, care a refuzat această propunere.

Față de cele de mai sus, luați măsuri de o că mai intensă activitate informativă, raportând și Inspectoratului General al Jandarmeriei cazurile concrete descoperite.

Inspector General al Jandarmeriei,

General

C. Z. Vasiliu

Şeful Serviciului Jandarmeriei,
Colonel,
C. Tobescu

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 138.

464

1942 decembrie 3. Telegramă a lui Ion Antonescu către generalul Ilie Șteflea în care „se disculpă“ în legătură cu angajarea României în războiul antisovietic.

Cabinetul Militar al
Conducătorului Statului
Biroul 3
Nr. 251/S
Strict Secret

3 decembrie 1942
ora 21,15

Telegramă cifrată

Domnului General Șteflea
Şeful Marelui Cartier General

La raportul dvs. nr. 282/1942, vă comunic următoarele:

Cunosc raportul Ion Gheorghe.

Cunoaștem și situația Armatei 3.

Am dat de mai multe ori semnalul de alarmă. Alarma a fost fără rezultat.

Istoria va judeca.

Arătați Generalului Dumitrescu și comandanților că încrederea mea în ei a rămas neclintită, eu știu că s-au bătut ca cei mai bravi soldați din toate timpurile, că o greșeală de concepție, de conducere și de neputință din cauza lărgirii excesive a liniilor de comunicații și a subestimării inamicului a dus fatal la distrugerea armatelor noastre.

La judecarea cea mai sumară a situației, care se va face mai târziu, noi vom rămâne cu gloria și alții cu răspunderea.

Comandamentele noastre de la cele mai mici pînă la mine și-au făcut datoria, ele nu au deci de ce să se teamă de judecata istoriei și resping cu dispreț și legitimă dreptate sugestiile incorecte și ofensa morților noștri.

Cînd 4 generali comandanți de divizie luptă în capul ultimului om și se sacrifică nedînd un pas înapoi și fiind fără muniție și fără hrană, armata din care au făcut parte iese din această titanică luptă cu fruntea nepărată.

Noi toți care am văzut clar, am prevăzut totul, nu puteam face altfel.
(Ca) soldați disciplinați trebuia să executăm ordinul.

Această supunere fără murmur constituie un punct de onoare în plus, de la soldat pînă la general.

Răspunderea în fața istoriei o port eu, pentru că nu am făcut mai mult decît am făcut pentru a împiedica masacrarea armatelor, datorită ușurinței cu care a procedat conducerea germană, a lipsei totale de prevedere și a împasivității cu care a primit semnalele noastre de alarmă și pregătirile știute din vreme ale inamicului.

Comunicați generalului Hauffe acest răspuns al meu. El este după mine principalul vinovat pentru că, deși de mai multe ori i-am atras în scris și verbal atenția asupra condițiilor în care accept să trimit eșalonul doi pe front și să intre în sector, nu și-a respectat promisiunile și nici cuvîntul dat în numele Comandamentului Superior.

Deși i-am atras atenția la timp asupra evidenței atacului inamic, a subestimat totuși valoarea lui pînă în ajunul atacului.

În fața acestor răspunderi un om loial trebuia să aibă curajul să refuze a trimite Armatei 3 ordinul ofensator și nemeritat al unui general german. Așa aș fi făcut eu, așa ar fi făcut un bun camarad și un adevărat cavaler.

Cînd corpurile noastre de armată au luptat pe fronturi de 50 km, fără suficiente tunuri anticar, fără organizații defensive complete, fără mine, cu slabe rețele de sîrmă și numai cu rezerve totale de 1—2 companii și cînd armata este atacată de cele mai grele tancuri și este lipsită total de aportul aviației, de intervenția rezervelor promise și cînd rămîne fără muniții numai după primele ceasuri ale deslănțuirii atacului inamic, nu este o armată care poate fi insultată de nimeni pe acest pămînt.

Insulta se întoarce contra acelora care i-au aruncat-o.

Voi arăta Führerului după trecerea momentului critic și după consolidarea frontului pe care o sper, însă nu săn sigur, adevărată situație în care au fost puse bravele noastre trupe și săn sigur că vom avea reparația cuvenită șiindcă Führerul este loial.

Mareșal Antonescu

p. Conformatate,
Şeful Cabinetului Militar,
Colonel R. Davidescu

■ Arhiva ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 733, f. 371—373.

342

1942 decembrie 3. Circulară a Misiunii militare germane despre tensiunea manifestată în cadrul armatei române și criza internă din România.

H. Qu, den 3.12.1942

Dem

Chef des Genst. des Hgr. Kdos. A. Genlt. v. Greiffenberg
Chef des Genst. des Hgr. Kdos. Don, Genmaj. Schulz
Oberquartiermeister 2. D.H.M.i.R., Oberst i.G. Assmann

Die „Deutsche Heeresmission in Rumänien“ hat unter anderen die Aufgabe, die Forderungen der Deutschen militärischen Führung gegenüber Rumänien durchzusetzen. Diese Forderungen stehen zwangsläufig zunächst oft im Gegensatz zu den Wünschen des Marschalls Antonescu oder des Rumänischen Generalstabes. Bei der Deutsch-Rumänischen Koalition ist stets zu berücksichtigen, dass Rumänien — wohl als einziger der Verbündeter — nicht nur unentbehrlicher Bündnispartner auf dem *kriegswirtschaftlich* entscheidenden Gebiete der Ölproduktion ist, sondern dass es darüber hinaus als *militärischer* Verbündeter die Masse seines Heeres für die gemeinsame Kriegsführung zur Verfügung gestellt und in den Feldzügen 1941 und 1942 erhebliche Blutopfer — allerdings hauptsächlich auf Grund nicht kriegsmässiger Ausbildung und Ausstattung — gebracht hat.

Die durch die überlegenen Feindangriffe (ab 19 Nov.) gegen Rumänische 4. und 3. Armee verursachte ernste Krise an Wolga und Don hat —

466

wie jede Krise in einer Koalition — erhebliche Spannungen innerhalb der Rumänischen Armee und des Landes Rumänien hervorgerufen. Darüber hinaus hat die Krise beim Rumänischen Generalstabschef und grossen Teilen des Rumänischen Offizierkorps ernste Sorgen um den Bestand des Rumänischen Heeres wie auch eine mehr oder weniger objektive Kritik ausgelöst. [...] ⁴.

Rumänen und seine Staatsführung erleben zur Zeit durch die Rückschläge seines Heeres an der Front eine ernste innerpolitische Krise. Die Deutsche Heeresmission sieht daher neben der militärischen Beratung der Rum. Führung ihre Hauptaufgabe darin, dem Rum. Offizier über den Rum. Generalstab den inneren Halt zu geben, der ihn befähigt, den von der Deutschen Führung weiterhin gestellten Forderungen gerecht zu werden.

(gez.) Hauffe

■ Arhivele Statului București, colecția Microfâlme R.F.G., r. 66, c. 88—92; Bundesarchiv, Militärarchiv, RH 31.

Cartierul general,
3 decembrie 1942

Către

Şeful Statului Major al Comandamentului Grupului de armate A, general-locotenent von Greiffenberg,

Şeful Statului Major al Comandamentului Grupului de armate Don, general-maior Schultz,

Oberquartiermeister 2, Misiunea militară germană în România, colonel de artilerie Assmann

„Misiunea militară germană în România“ are, între altele, sarcina de a asigura îndeplinirea cerințelor conducerii militare germane față de România. Aceste cerințe sunt adeseori, inevitabil, în contradicție în primul rînd cu dorințele mareșalului Antonescu sau ale Statului Major Român. În ceea ce privește coaliția germano-română trebuie avut permanent în vedere că România — desigur ca aliat prețios — nu este numai un partener de convenție indispensabil în domeniul producției de petrol, hotărîtor din punctul de vedere al *economiei de război*, ci că ea, în afară de aceasta, ca aliat *militar*, a pus la dispoziție efectivul armatei ei pentru ducerea în comun a războiului, iar în campaniile din 1941 și 1942 a dat considerabile jertfe de singe — ce-i drept datorită mai ales instruirii și dotării nepotrivate împrejurărilor de război.

Criza serioasă de la Volga și Don, cauzată de puternicele asalturi inamice (începînd cu 19 noiembrie) împotriva Armatelor 3 și 4 române, a dus — ca orice criză într-o coaliție — la tensiuni considerabile în rîndul armatei române și în România. În plus, criza a provocat șefului Statului Major Român și unei mari părți a corpului ofițeresc român serioase îngrijorări în privința situației armatei române, precum și o critică mai mult sau mai puțin obiectivă. [...] ¹.

România și conducerea ei de stat trec în prezent într-o serioasă criză politică internă, din cauza reculului armatei ei pe front. De aceea, Misiunea

¹ Relatarea desfășurării luptelor pe Don.

militară germană consideră că sarcina ei principală este, alături de sfătuirea conducerii militare române, să dea ofițerului român, prin intermediul Statului Major Român, echilibrul interior care să-l facă apt de a face față cerințelor puse în continuare de conducerea germană.

(semnat) Hauffe

343

1942 decembrie 5. Scrisoare a generalului Ilie Șteflea, șeful Marelui Cartier General, adresată feldmareșalului von Manstein prin care îi aduce la cunoștință starea de tensiune creată în armata română de comandamentele germane prin usurparea comenzi de către ofițerii germani și tratamentul neomenos și jignitor aplicat militarilor români.

7.XII.1942

Luat cunoștință,
General Constantinescu

Excelenței Sale
Feldmareșalului von Manstein
Comandantul Grupului de armate Don

5.XII.1942

6.XII.1942
Luat cunoștință,
General P. Dumitrescu

Excelență,

Am onoarea a aduce la cunoștință Excelenței voastre cele ce urmează:

Primesc zilnic extrem de multe informații din care rezultă că atât comandamentele, cât și ofițerii și trupa română sunt tratați cu desconsiderare și uneori chiar cu dispreț de către comandamentele și ostașii germani pe motiv că trupele Armatei 3 și 4 române n-au luptat cu bravură și au creat astfel trupelor germane o situație critică.

Unele comandamente române au fost puse în situații umilitoare, astfel:

a) La Armata 3 statul major a fost înlocuit cu un stat major german, cu toate că generalul Arbore, fostul șef de stat major al Armatei 3, este unul dintre cei mai pricepuți și cred cei mai bravi generali din oștirea noastră;

b) De asemenea, Armata 3 a primit comanda a două grupări germane, formate din unități de lucrători, pază, alarmă și construcție, iar marile unități române, chiar corpuși de armată, au fost trecute sub comandamente de corpuși de armată germane;

c) Corpul 1 armată român a fost pus sub comanda unui corp de armată german care tratează acest comandament într-un mod necunoscut în oștirea noastră și, după cîte știu, nici în armata germană;

d) Au fost ofițeri români, cărora trupele germane le-au smuls revolvele de la centură iar unități române au fost dezarmate și insultate.

Acest tratament este cu totul nedrept, creează o demoralizare în rîndurile trupelor române, ceea ce nu poate fi decît în detrimentul operațiunilor

ulterioare și al legăturii de strânsă camaraderie ce trebuie să domnească între cele două armate aliate

Această atitudine din partea comandamentelor și trupelor germane se face cunoscut fulgerător în rîndurile ostașilor români și provoacă o stare de indignare și totală demoralizare.

Cînd am primit primele informațiuni am crezut că sunt numai cazuri izolate și am căutat prin toate mijloacele să îndemn ostașii români la menținerea mai departe a legăturilor de bună camaraderie cu ostașii germani.

Acum însă m-am convins că ar fi o mare greșeală din partea mea dacă nu aș aduce aceste informațiuni la cunoștința excelenței voastre mai ales că, concomitent cu atitudinea comandamentelor, ofițerilor și trupei germane, rușii fac o propagandă prin toate mijloacele (radio, megafoane, manifeste etc.) scoțind mereu în evidență atitudinea trupelor germane față de români.

Nu știu ce moștenire de informațiuni a lăsat Grupul B, Grupului de armate „Don” despre trupele române, cred însă că judecînd după cele două ordine date de Grupul de armate „B” (Anexa nr. 1)¹ și care sunt pe cît de aspre pe atît de nedrepte, această moștenire nu putea fi decît în defavorul armatei noastre.

Cred, de aceea, de a mea datorie să informez pe domnul general feldmareșal von Manstein, care a ridicat atît de mult prestigiul trupelor române, asupra adevăratelor cauze ale insuccesului de pe frontul armatelor române.

I. Armata 3

S-a afirmat că Armata 3 ar fi avut suficientă densitate, adîncime și destule rezerve pentru a nu lăsa să se producă spărtura așa de adîncă a frontului.

Iată care au fost densitatea, adîncimea și rezervele acestei armate.

1. Densitatea

În ziua atacului Armata 3 a avut în prima linie, pe un front de 156 km, 7 divizii infanterie și 1 divizie cavalerie, deci forța a 52 batalioane, ceea ce revine la 3 km de batalion, dacă ar fi fost așezate absolut toate în prima linie, fără nici o rezervă de batalion, regiment, divizie și corp de armată.

Dacă ținem seama că eșaloanele, de la batalion pînă la corp de armată (ambele inclusiv), au tras în rezervă cam 1/3 din forțele disponibile, rezultă că densitatea primei linii a fost de 4 1/2 km de batalion, ceea ce corespunde unor avanposturi cu misiune de supraveghere sau cel mult de rezistență limitată.

Densitatea primei linii a mai fost slăbită și din cauza lipsurilor următoare:

— traseul poziției de rezistență foarte defavorabil, fără nici un obstacol natural anticar și cu majoritatea observatoarelor în mîna inamicului (traseu moștenit);

— poziția de rezistență foarte slab organizată, cu mici porțiuni din front cu obstacol artificial anticar din lipsă de mine, cu extrem de redus obstacol contra infanteriei, din lipsă de sîrmă și pari, fără adăposturi din lipsă de lemn;

— de la intrarea pe front și pînă în ziua atacului general (19.XI) toate diviziile și în special Divizia 13 și 14, asupra cărora s-a făcut efortul inamicului, au fost continuu atacate. Astfel, Divizia 13 infanterie a fost atacată

¹ Nu există în dosar.

în zilele și nopțile de: 14/15, 18, 25, 26 și 27 septembrie, 7, 8, 9, 13, 16, 18, 21, 22, 23, 24, 25/26, 26, 27, 28, 29, 30 și 30/31 octombrie, 1, 2, 4, 9, 9/10, 10, 12, 13, 14 și 17 noiembrie, iar Divizia 14 infanterie în zilele și nopțile de: 8/9, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21 și 28 octombrie, 1, 9/10, 14, 15, 16, 17/18 și 18 noiembrie.

Din această cauză în ziua de 19.XI.:

— Divizia 13 infanterie avea pierderi de 115 ofițeri și 3 648 trupă luptătoare;

— Divizia 14 infanterie avea pierderi de 98 ofițeri și 2 163 trupă luptătoare.

Aceste pierderi au slăbit, de asemenea, densitatea forțelor din linie:

— densitatea mijloacelor antican a fost redusă la 6 piese de 75 pe frontul fiecărei divizii, adică pînă aproximativ 20—24 km, ceea ce revenea la o piesă pe 3—4 km. Aceasta din cauză că inamicul a atacat în prima linie cu care de luptă KW 1 și T 34, care au un blindaj de 50—80 mm, cu nepuțință de a fi străbătut de piesele noastre antican cu calibrul între 37 și 47 mm;

— densitatea rezistenței a fost micșorată și din cauza cantității reduse de muniții. Cu toate insistențele depuse să se aducă muniții din țară, unde așteptau 31 trenuri programarea, nu s-au putut satisface cererile noastre decît în măsura în care munițiile se consumau pentru respingerea atacurilor inamicului ce au precedat marea ofensivă. Din această cauză încă din ziua de 19 noiembrie la ora 12 unele piese de artillerie n-au mai avut muniție.

2. A d i n c i m e a

Din cauza disproportiei dintre front și mijloace, dispozitivul marilor unități din Armata 3 n-a avut adîncime. După cum am arătat mai sus, pentru a realiza o perdea de supraveghere care să nu permită infiltrarea inamicului pe timpul nopții sau pe ceată, a trebuit să se introducă în prima linie cam 2/3 din mijloacele infanteristice, rezultînd o densitate de un batalion de 4 1/2 km.

Rezultă dar că a rămas pentru toată adîncimea dispozitivului de la companiile din prima linie și pînă la eșalonul corp armată (inclusiv) cîte un batalion pe un front de 9 km, adică nici măcar adîncimea cerută unor avanposturi cu misiune de rezistență limitată.

Tot din cauza disproportiei dintre front și mijloace, rezervele au fost foarte reduse, astfel:

— Divizia 13 infanterie, în sectorul căreia s-a rupt frontul în ziua de 19.XI., a avut în rezervă numai Batalionul 13 pionieri, cu un efectiv de 130 oameni;

— Corpul 4 armată, care avea sub ordine Divizia 13 infanterie, a avut în rezervă numai Grupul 54 cercetare și Batalionul 2 din Regimentul 1 roșiori, cu efective reduse reprezentînd în total forța unei companii întărită;

— Divizia 14 infanterie, în sectorul căreia, de asemenea, s-a rupt frontul în ziua de 19.XI., a avut în rezervă Batalionul 2 din Regimentul 39 infanterie;

— Corpul 2 armată, care avea sub ordine Divizia 14 infanterie, a avut în rezervă numai 2 companii din Batalionul 52 pionieri;

— Armata 3 pentru frontul de 156 km a avut în rezervă numai 5 batalioane din Divizia 15 infanterie și Divizia 7 cavalerie (forța a 3 batalioane și 4 baterii).

Toate aceste rezerve extrem de reduse, la eșaloanele divizie, corp de armată și armată, nu *(s-au)* putut mișca de pe locurile ce ocupau, din cauza atacului executat de inamic cu o puternică masă de care. Toate aceste rezerve au luptat pe locurile ce ocupau. S-a mișcat inițial pentru contraatac, ulterior pentru colmatare, numai Divizia 7 cavalerie, care a fost însă în foarte scurt timp distrusă de carele de luptă inamice fiind prinsă neîngropată în teren.

Rezervele Grupului de Armate „B“ (Divizia 1 blindată română, Divizia 22 blindată germană și Divizia 14 blindată germană) au intervenit prea tîrziu în contraatac, fără a putea măcar să opreasă înaintarea inamicului.

Se vede dar precis că Armata 3 română a avut:

— o densitate în prima linie corespunzătoare unui eșalon de supraveghere;

— o adâncime corespunzătoare unui batalion, de 8—9 km și

— rezerve extrem de reduse, care nici nu s-au putut mișca pentru intervenție din cauza acțiuniei rapide a carelor de luptă inamice, iar cele care s-au mișcat (Divizia 7 cavalerie și Divizioanele 611 și 670 vînători de care germane) au fost prinse neîngropate de către carele inamice și într-un timp foarte scurt distruse.

Marele Cartier General român a intervenit prima oară la 23 septembrie a.c., și de atunci în nenumărate rînduri, să se îmbunătățească situația operativă și materială a trupelor noastre, dar fără rezultat. Astfel, în scris:

— a cerut să se reducă întinderea frontului de apărăt sau să se sporească forțele. S-a promis pe frontul Armatei 3 încă o divizie română și patru divizii germane, dar n-au sosit decît cu cîteva zile înainte de începutul ofensivei ruse două divizii blindate cu o capacitate redusă la 25%, din cauza pierderilor suferite în luptele anterioare;

— a cerut să reducem capul de pod format de ruși la sud de Don, împingînd apărarea pe malul fluviului, pentru a nu da posibilitate rușilor să monteze ofensiva în condițiunile cunoscute. Această cerere n-a fost aprobată, cu toate că se vede acum cîtă dreptate aveam;

— s-a mai cerut ca trupele noastre să fie întărite cu unități speciale de vînători de care și tunuri de asalt ce le lipseau în dotare, spre a se putea apăra în contra unui atac cu masă de care. Ni s-a răspuns că „dileanțele române vor putea fi probabil satisfăcute pe deplin“, dar nu s-a dat decît la Armata 3, în ultimul moment, două divizioane, care au intervenit prea tîrziu și fără rezultat;

— s-a cerut continuu să ni se dea material pentru organizarea terenului, în special mine contra carelor, sîrmă și pari, sau să ne dea liber transport spre a ne aduce din țară, dar nu ni s-a putut da decît o cantitate extrem de mică, în ultimul timp, din cauză că transporturile erau ocupate cu aprovizionarea Armatei 6;

— s-a cerut insistent să ni se programeze trenurile cu muniții din țară. Tot din cauza aglomerării transporturilor pe căile ferate n-am avut muniție suficientă nici pentru operațiunile care au precedat marea ofensivă rusă;

— s-a cerut carburanți pentru puținele autovehicule de care dispunem și care nu ne puteau aproviziona din lipsă de benzină, dar n-am primit decît cantități infime, aşa ca aprovizionările au suferit mult.

Aceasta a fost situația operativă și materială a Armatei 3. Noi am făcut toate eforturile posibile să-o remediem, dar n-am fost ajutați.

În această situație, inamicul a atacat Armata 3 cu mijloacele cunoscute și mai ales cu mari unități blindate, cu care grele, asupra cărora apărarea noastră anticar n-a avut absolut nici un efect.

Cu toate acestea trupele Armatei 3 s-au luptat cu atită bravură încit, în trei zile de luptă (19, 20 și 21 noiembrie) inamicul n-a reușit să rupă frontul decit la un singur regiment (Regimentul 89 infanterie) din Divizia 13 infanterie și la două regimete (Regimentul 13 dorobanți și 39 infanterie) din Divizia 14 infanterie.

În dimineața de 22 noiembrie, umerii pătrunderii, la Divizia 13 infanterie (Detașamentul Voicu și Divizia 1 cavalerie spre est și Regimentul 7 infanterie și Regimentul 22 infanterie la vest), iar la Divizia 14 infanterie (Regimentul 6 vînători la est și dreapta Divizia 9 infanterie la vest) țineau încă foarte bine.

Cu toate că trupele din prima linie ale Armatei 3 au ținut atit de bine, spărtura a fost adîncită și largită în spate, din cauză că Armata 3 n-a avut rezerve cu ce să intervină, iar rezervele Grupului de armate „B“ (Divizia 1 blindată română, Divizia 22 blindată germană și Divizia 14 blindată germană) n-au putut măcar să oprească înaintarea inamicului.

Văzînd că rezervele Grupului de armate „B“ nu pot nici măcar încide pătrunderile pe fronturile a 3 regimete, am cerut insistent Grupului de armate „B“ în ziua de 21.XI. ora 10, ca în noaptea de 21/22.XI să aprobe retragerea tuturor trupelor ce se găseau între cele 2 breșe (Divizia 5, 6 și 15 infanterie, Regimentul 7 infanterie și Regimentul 22 infanterie din Divizia 13 infanterie și Regimentul 6 vînători din Divizia 14 infanterie, cu artileriile respective, inclusiv artilleria grea). Aprobarea n-a fost dată. Țin să atrag atențunea că în acea noapte s-au retras intacte de la Golovskii, adică de la centrul încercuirii, brutăriile de campanie ale Diviziei 5 și 6 infanterie, tractate cu boi, fără să întilnească vreun inamic.

În zilele următoare (22, 23 și 24.XI) au fost lupte desperate, duse de trupele Grupului Lascăr (Diviziile 5, 6, 13, 14 și 15 infanterie) rămase încă din ziua de 19.XI. fără muniții și în imposibilitate de a fi aprovizionate.

Trupele încercuite au luptat trăgînd ultimul cartuș și nu s-au predat.

Nu pot să vă obosesc cu înșirarea nesfîrșitelor cazuri de sacrificiu și vitejiei petrecute la trupele încercuite.

Țin însă să vă arăt numai două cazuri:

— Colonelul Roman, comandantul artilleriei Diviziei 6 infanterie, cînd a văzut că nu mai există scăpare s-a dus la secția de artillerie pe care o comanda fiul său, sublocotenent de artillerie și, după ce au tras fiecare la cîte un tun ultimele proiectile, s-au sinucis;

— Grupul de comandă al generalului Lascăr, cu generalul în mijloc, s-a baricadat în casa ce ocupau și au luptat pînă la totală distrugere.

Din efectivul de 39 081 luptători, cît aveau Diviziile 5, 6, 13, 14 și 15 în ziua de 19 noiembrie, nu s-au mai putut salva pînă astăzi decit 3 160, cu toate că bravul general Sion reușise să scape din încercuire în ziua de 24 noiembrie cu aproximativ 6 000 ostași.

În afară de oamenii de la servicii, care au primit ordin să se retragă, pentru acești 3 160 ostași sîntem tratați de camarazii noștri germani drept „fugari“, care nu ne-am făcut datoria.

II. Armata 4

La Corpul 6 armată situația a fost și mai critică. Toate diviziile acestei armate au fost instalate pe fronturi imense, cu o eșalonare de rezerve în adincime formate din:

- o grupă de 4—5 oameni la companie;
- un pluton de 16—20 oameni la batalion;
- o grupă de 4—5 oameni la regiment, care împreună cu grupul de comandă formau un pluton și
- escadronul de cavalerie la divizie.

Toate inconvenientele operative și materiale arătate la Armata 3 au fost în proporții cu mult mai grave la Corpul 6 armată, ale cărei divizii s-au găsit în lupte grele, fără să fi fost schimbate din prima linie încă din luna ianuarie a.c., cu toate că aveau lipsuri în luptători și armament de infanterie de cel puțin 60%.

Am intervenit de nenumărate ori să se îmbunătățească situația operativă și materială și a acestor unități, dar fără nici un rezultat. Mai mult chiar, prin pierderile zilnice și prin oboseala liniei întii, fiindcă toate trupele erau în prima linie, situația s-a înrăutățit.

Excelență,

Am arătat numai adevărul, numai purul adevăr și n-am omis decât înșirarea miilor acte de bravură ale ostașilor și unităților române.

După cum veți am făcut tot ce ne-a stat în putință:

- am dotat unitățile noastre cu tot ce am avut mai bun în țară;
- le-am instruit cu toată stăruință;
- le-am ridicat moralul, convingând pe fiecare ostaș că luptă pentru o cauză dreaptă;
- am fost puși în cele mai grele situații operative și materiale, le-am semnalat la timp și nu s-au îndreptat;
- am fost atacați cu o superioritate zdrobitoare și cu toate acestea inamicul n-a putut rupe frontul decât în sectoarele a trei regimenter;
- am ținut umerii pătrunderilor timp de trei zile ca să ne poată veni ajutoare și nu ne-a venit nimic, nici măcar ajutorul aviației;
- am cerut la timp să se permită celor cinci divizii încercuite să rupă cercul și să se retragă, însă nu s-a aprobat;
- am luptat încercuți împotriva carelor grele, fără armament anticar și fără muniții;
- nu s-au putut salva, din cauză că am executat ordinul Grupului de armate „B“, de a rămâne încercuți, decât 3 160 ostași din 39 081.

Aceasta este tot ce au putut face și ce au făcut ostașii români, iar acum săntem tratați și de ultimul ostaș de la coloanele germane drept „fugari“.

Excelență,

Ieri a fost bombardat orașul Mangalia din Dobrogea, tot ieri au fost alarmate toate trupele noastre de pe litoralul Mării Negre:

- 1 divizie în Dobrogea (Divizia de gardă)

- 1 divizie în Basarabia (Divizia 21 infanterie)
- 4 divizii în Transnistria (Divizia 1 fortificată și Diviziile 1, 2 și 3 pază)
- 2 divizii în Crimea (Diviziile 1 și 4 munte)
- 1 divizie între Taman și Novorosiisk (Divizia 10 infanterie).

În luptele grele cu inamicul se mai găsesc:

- 5 divizii în Caucaz (Diviziile 2 și 3 munte, diviziile 6 și 9 cavalerie, Divizia 19 infanterie);
- 3 divizii la Armata 4 (Divizia 4 infanterie, Diviziile 5 și 8 cavalerie);
- 3 divizii la Armata 3 (Diviziile 7, 9 și 11 infanterie)
- 2 divizii încercuite la Stalingrad (Divizia 20 infanterie și Divizia 1 cavalerie).

După atîtea sacrificii pentru cauza comună am ajuns:

- să fim tratați drept „fugari”;
- să se ia comenziile generalilor noștri fără justificare;
- ostașii noștri să nu mai fie primiți în cantonamente, din ordinul autorităților militare germane;
- ostașii noștri să nu mai primească alimente și, în fine,
- ostașii noștri să fie disprețuiți de camarazii lor germani.

Excelență,

Numai viitorul m-a făcut să vă adresez această scrisoare.

Gîndiți-vă la cele încă 22 de divizii române care sînt alarmate, iar unele în lupte grele cu inamicul.

Gîndiți-vă la moralul trupelor române care trebuie să rămînă cît mai ridicat și faceți tot posibilul ca în cel mai scurt timp ostașii români să fie tratați pretutindeni, chiar și în încercuirea de la Stalingrad, aşa cum impun sacrificiile făcute de oștirea română și bravura cu care au luptat ostașii români pînă acum.

Şeful Marelui Cartier General,
General
Şteflea

■ Arhiva Ministerul Apărării Naționale, fond 949, dosar nr. 126, f. 214—226.

344

1942 decembrie 22. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la acțiunile de organizare a comuniștilor de la atelierele C.F.R. din Simeria și Timișoara.

Președinția Consiliului de Miniștri
Secretariatul General
Serviciul de Documentare și Informații

Buletin de informații
din 22 decembrie 1942, ora 12

Chestura de poliție Timișoara, fiind informată că la atelierele C.F.R. din localitate s-a început acțiunea de organizare a elementelor comuniste,

474

care aveau legături cu muncitorii de la atelierele C.F.R. Simeria, a procedat la investigații și cercetări.

Au fost arestați 2 lucrători ceferiști din Simeria și 11 muncitori de la atelierele C.F.R. din Timișoara. Au mai fost arestate 3 femei și un avocat evreu, radiat din Barou.

Din cercetările făcute pînă acum, rezultă că cei doi ceferiști din Simeria au înghebat, în cursul lunii noiembrie, Comitetul local comunist din Timișoara și-au format un nucleu cu mai mulți lucrători de la atelierele C.F.R. S-a inițiat și un resort pentru „Ajutorul Roșu”, precum și acțiunea femeilor comuniste.

Cercetările sunt în curs.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 139.

345

1942 decembrie 23. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la instrucțiunile date de C.C. al P.C.R. în legătură cu organizarea de acțiuni de sabotaj.

Președinția Consiliului de Miniștri
Secretariatul General
Serviciul de Documentare și Informații

Buletin de informații
din 23 decembrie 1942, ora 12

Informații interne

Chestiuni politice

În legătură cu acțiunea de sabotaj, Comitetul Central al Partidului Comunist a trimis noi instrucțiuni verbale, prin agenții curieri, cadrelor din întreprinderile industriale și de transporturi, prin care le îndeamnă să creeze nuclee capabile de a întrerupe prin diverse acte de incendii, explozii etc. buna funcționare a întreprinderilor.

Cu privire la partea tehnică a sabotajului, cadrele sunt sfătuite să urmărească instrucțiunile date prin postul de radio „România liberă”.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.

(Serviciul Special de informații)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 140.

1942 decembrie 26. Adresă a comandanțului superior al Grupului de armate Don, general-feldmareșalul von Manstein, către șeful Marelui Cartier General al Armatei Române, generalul Ilie Șteflea, privind moralul trupelor române și necesitatea schimbării comandanților care nu manifestă interes în acest sens.

Der Oberbefehlshaber der Heeresgruppe Don
Ia Nr. 419/42 geh. Kdos.

26. Dezember 1942
6. Ausfertigung

An den Chef des Kgl. Rum. Grossen Hauptquartiers
Herrn General Șteflea

Exzellenz !

Unter Bezugnahme auf Euer Exzellenz Schreiben bezüglich Zuteilung schwerer Panzerabwehrwaffen an die Verbände der 4. rumänischen Armee teile ich Ihnen noch mit, dass die 4. Panzerarmee dem rumänischen VI. Korps 1 schw. Flak-Btrr. zur Verteidigung des Aksaj-Abschnittes¹ beiderseits Generalow (sic !) zur Verfügung gestellt hatte. Dieselbe ist nach Meldung des Pz. AOK 4 heute früh verloren gegangen, weil die rumänischen Truppen gegenüber einem russischen Angriff keinen ernsthaften Widerstand geleistet haben.

Euer Exzellenz werden daraus ersehen, dass auch die Zuteilung schwerer Panzerabwehrwaffen keinen Zweck hat, wenn nicht alsbald alles getan wird, um den Kampfwillen der rumänischen Truppen wiederherzustellen.

Ich bitte nunmehr nochmals, hierfür mit allen Mitteln zu sorgen und die Kommandeure, die hierzu nicht in der Lage sind, zu beseitigen. Ich bin überzeugt, dass sich unter den rumänischen Offiziere andere finden werden, die diese Aufgabe lösen können.

Generalfeldmarschall

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 123, T 311-270, c. 625; Arhiva Comandanților de război germane, Grupuri de armate, Heeresgruppe Don, Dosar 39694/6. Armee Abteilung Hollidt.

Comandanțul Superior al Grupului
de armate Don
Secția Operațiilor, Nr. 419/42, Strict secret

26 decembrie 1942
Ex. nr. 6

Către șeful Marelui Cartier General Regal Român,
domnul general Șteflea

Excelență !

Cu privire la scrisoarea Excelenței Voastre care se referă la distribuirea de armament antitanc greu unităților Armatei a 4-a române, vă mai comunic și faptul că Armata a 4-a tancuri a pus la dispoziția Corpului VI român

o baterie de tunuri antiaeriene grele pentru apărarea sectorului Aksaj¹ de ambele părți ale Generalovului (sic!). Conform raportului Comandamentului superior al Armatei a 4-a tancuri, această (baterie) a fost distrusă azi dimineață în zori, deoarece trupele române nu au opus nici o rezistență serioasă în față unui atac rusesc.

Din aceasta, Excelența Voastră își va da seama că distribuirea armamentului antitanc greu nu are nici un rost dacă nu se face imediat totul pentru a se restabili voința de luptă a trupelor române.

Vă rog deci încă o dată să vă îngrijiți cu toate mijloacele de acest aspect și să-i înlăturați pe comandanții care nu corespund în această privință. Sunt convins că printre ofițerii români se vor găsi alții care pot rezolva această sarcină.

General-feldmareșal,
(von Manstein)

347

1942 decembrie 27. Comunicare a Secției operații a Grupului de armate Don către Comandamentul Suprem al Armatei de uscat privind comportamentul unităților Armatei 4 română pe front.

Geheime Kommandosache
O.K.H./Op. Abt.
27.12.42

Auf Grund des Verhaltens rumänischer Verbände in den Kämpfen des Pz. A.O.K. 4 am heutigen Tage hat sich H. Gruppe Don gezwungen gesehen, folgendes an den Chef des Königlichen Rumänischen Grossen Hauptquartiers zu übermitteln:

„Die H. Gruppe Don hat auf Grund der vom Pz. A.O.K. 4 erhaltenen Meldungen den Eindruck, dass ein Kampfwillen bei den Führern und Truppen der 4. rumänischen Armee zum grössten Teil nicht mehr besteht oder von den Führern nicht mehr hoch gehalten wird. Unter dem Vorwand unzureichender Panzerabwehr wird zurückgegangen oder Befehl zum Zurückgehen erteilt, ohne dass dringende Notwendigkeit hierzu vorliegt. Infolgedessen erzielt Gegner durch einzelne Panzer, die sich im rückwärtigen Gelände an sich totlaufen würde bzw. deren aufgesessene Begleit-Infanterie ohneweiteres abgeschlossen werden könnte, erhebliche Erfolge, die die Gesamtlage ostw. des Don entscheidend beeinflussen können. Ich weise Eure Excellenz eindringlich auf die Gefahr dieser Entwicklung hin und erwarte, dass mit allen Mitteln der Widerstandswille der 4. rumänischen Armee wieder hergestellt wird.

Ich erwarte ferner eine Mitteilung über den Verbleib der 7. rumänischen Division, insbesondere ihres Stabes.

¹ Afuent al Donului.

Wie mir General Hollidt gemeldet hat, hat General Dumitrescu, den ich mit dem Ausbau der Donezverteidigung unter Zuhilfenahme der über den Donez zurückgeströmten rumänischen Truppen beauftragt habe, seinen zur Zeit noch in der Front der Gruppe Hollidt stehenden Verbänden befohlen, innerhalb 3 Tagen zum Donez abzurücken. Dieser Befehl widerspricht meiner Weisung und ist sofort aufzuheben. Die Truppen verbleiben an Ort und Stelle, bis General Hollidt sie entlassen kann. Sollte seitens des Königlich Rumänischen Grossen Hauptquartiers Weisungen an die rumänischen Verbände über deren Kampfführung ergangen sein, so ersuche ich mir dieselben umgehend mitzuteilen.."

H. Gruppe Don bringt Vorstehendes zur Kenntnis mit Rücksicht auf die bevorstehenden Besprechungen mit Marschall Antonescu.

Heeresgruppe Don/Ia
Nr. 450/42 geh. Kdos.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 123, T 311—270, c. 552—553; Arhiva Comandamentelor de război germane, Grupuri de armate, Heeresgruppe Don, Dosar 39694/6. Armee, Abteilung Hollidt

Problemă secretă de comandament

Strict secret

⟨Către⟩ Comandamentul Suprem al Armatei de uscat

Secția Operațiilor

27 decembrie 1942

Pe baza comportamentului unităților române în luptele de astăzi ale Comandamentului superior al Armatei 4 tancuri, Grupul de armate Don s-a văzut obligat să comunice șefului Mareiui Cartier General Regal Român următoarele:

„În urma informațiilor primite de la Comandamentul superior al Armatei 4 tancuri, Grupul de armate Don are impresia că voința de luptă în ceea mai mare parte nu mai există la comandanți și trupele Armatei 4 române, ori că această voință nu mai este întreținută de comandanți. Sub pretextul unei apărări insuficiente antitanc, se recurge la retragere, și se dă ordin pentru retragere, fără a exista o necesitate stringentă în acest sens. Ca urmare, inamicul obține — cu cîte un tanc izolat, care în teritoriul din spate ar putea fi folosit pînă la distrugere, în sensul că infanteriștii aflați pe el ar putea fi fără îndoială doborâți — rezultate considerabile, care pot influența în mod hotărîtor situația generală în estul Donului. Atrag insistență atenția Excelenței Voastre asupra pericolului acestei evoluții și aștept ca voința de rezistență a Armatei 4 române să fie restabilită prin toate mijloacele.

Continui să aștept o informație privind amplasamentul Diviziei 7 române, în special al Statului Major al acesteia.

După cum mi-a raportat generalul Hollidt, generalul Dumitrescu, pe care l-am însărcinat cu amenajarea apărării Donețului — ajutat de trupele române care s-au retras peste Doneț — a ordonat unităților sale aflate încă pe frontul Grupului Hollidt să se retragă în decurs de trei zile pe Doneț. Acest ordin este împotriva indicației mele și trebuie imediat anulat. Trupele rămîn

pe loc pînă cînd generalul Hollidt poate să le permită plecarea. Dacă va fi necesar ca unităților române să li se dea indicații din partea Marelui Cartier Regal Român privind desfășurarea luptei, voi solicita să mi se transmită imediat astfel de indicații".

Grupul de armate Don aduce la cunoștință cele de mai sus, avînd în vedere apropiatele con vorbiri cu mareșalul Antonescu.

Grupul de armate Don/ Secția Operațiilor
Nr. 450/42, Strict secret

348

1942 decembrie 29. Comunicare telefonică a generalului feldmareșal von Manstein către șeful Marelui Cartier General al Armatei Române de uscat, generalul Ilie Șteflea, cerînd eliberarea din funcție a colonelului Dragomir.

Abteilung Ia

H. Qu., den 29. Dezember 1942

Fernspruch Heeresgruppe Don an D.H.M.
An den Chef des Rumänischen Grossen H. Qu., General Steflea

Ich bitte um sofortige Abberufung des Vizechefs des rumänischen A.O.K.4, Oberst Dragomir, da er nach Meldung des Pz. A.O.K.4 nicht im Sinne der vom Pz. A.O.K. gegebenen Weisungen und Anordnungen, sondern ihnen entgegen arbeitet.

gez(eichnet): v. Manstein

Durchgegeben an stellv. Ia der D.H.M. durch Gen.
Maj. Schulz um 15.25 Uhr.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S 4 A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 123, T 311—270, c. 408: Arhiva Comandamentelor de război germane — Grupuri de armate, Heeresgruppe Don, Dosar 39694/6. Armee Abteilung Hollidt.

Secția Operațiilor

Cartierul Armatei de uscat,
29 decembrie 1942

Comunicare telefonică de la Grupul de armate Don către Misiunea militară germană:

Cître șeful Marelui Cartier (General) al Armatei Române de uscat, general Șteflea

Rog eliberarea imediată din funcție a locuitorului șefului Comandamentului Superior al Armatei 4 române, colonelul Dragomir, deoarece conform

unui raport primit de la Comandamentul superior al Armatei 4 tancuri el nu acționează în conformitate cu dispozițiile și ordinele, ci împotriva acestora.

semnat: von Manstein

Transmisă locuitorului **șefului** Secției Operații a Misiunii Militare germane, prin general-maiorul Schulz, la ora 15,25.

349

1942 decembrie 31. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre manifestele găsite în trenul accelerat Brașov—București, semnate „Frontul Național”.

În trenul accelerat Brașov-București, cu sosirea în Capitală la ora 10,30, au fost găsite numeroase exemplare din două manifeste comuniste intitulate „Plugușorul muncitorilor” și „Români”, ambele semnate „Frontul Național”, multiplificate la șapirograf, pe hârtie albă format coală.

Manifestele au fost strânse din compartimentele trenului de către organizație C.F.R. și predate Inspectoratului de Mișcare Predeal.

Textul manifestului „Plugușorul muncitorului” a fost raportat de Serviciul special de informații în nota nr. 29 588 din buletinul datat 29 decembrie a.c.

Anexăm copie după manifestul intitulat „Români”.

Români!

Strîngăți-vă astăzi cînd vremurile cer în cadrele Frontului național, care are menirea să lupte contra hidrei hitleriste și fasciste și contra Antoneștilor, miniștrii vînduți, lacheii naziștilor lui Hitler.

Nu trebuie să ne mai dușmănim unii pe alții, să piară dintre noi discordia și să ne privim ca oameni, toți să luptăm fiindcă Dumnezeu ne-a creat pe toți după chipul și asemănarea lui, deci toți avem dreptul la viață.

Muncitori din uzine

Proletari industriali și intelectuali!

În sarcina voastră cade mai mult ca oricînd organizarea cadrelor de luptători contra acelora care ne-au impus atîțea jertfe și care ne-au dus floarea neamului nostru la moarte.

Români!

Gîndiți-vă și să aveți totdeauna în față mamele, văduvele, copiii, părinții, frații voștri, care mor zadarnic departe la cetatea puternică a Stalingradului. Întrebați pe Antonești cîte sute de mii de români au murit în fața acestei cetăți, departe pe un pămînt care n-a fost, nu este și nu va fi niciodată al nostru.

Români!

Judecați rece și gîndiți-vă că totul se face numai spre mulțumirea dorinței de stăpînire a hoardelor naziste. Antonescu, servitorul credincios al

480

monstrului „Hitler, ucigătorul de copii“ face totul ca să-și lungească viața lui hodorogită, plătind din belșug cu săngele fraților noștri.

Români, treziți-vă!

Amintiți-vă că Hristos a zis: „Nici în ceasul al doisprezecelea nu este tirziu“.

Române, deșteaptă-te!

Frontul Național

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 44/1942, f. 141—143.

350

1942, Cluj. **Extras din raportul Inspectoratului de poliție Cluj cu privire la starea de spirit și propagandă antihitleristă în România.**

A kolozsvári rendőrkapitányságtól

Bizalmas értesülés alapján tisztelettel jelentem, hogy a még elcsatolt erdélyi területeken, de egész Romániában is a legutóbbi időben erős és érezhető németellenes hangulat vált urrá, amely hangulat eltolódás az elmúlt napokban külső, megnyilatkozást is talált. Közstudomásu, hogy még a mult hónap során Temesvár prefektusa egy hirdetményt tett közzé, amelyben feltünnö aláhúzottsággal oktatta ki Temesvár német nemzetiségi társadalmát arra, hogy ők román állampolgárok és ennek megfelelőleg a román állammal szemben teljes loyalitással tartoznak s egyben kifejezést adott abbeli elhatározásának, hogy minden ily irányban esetleg általa tapasztalandó szembe-helyezkedést, vagy szabadosságot kiméletlenül meg fog torolni.

A temesvári prefektus eme lépése már vetülete volt a romániai néme-ellenes hangulatnak s ugylátszik e tekintetben nem gyakorolt kedvező hatást a román közvéleményre Pacha temesvári rom. kath. püspök ama nyilvánvalóan egyéni szempontokon és anyagi alapon nyugvó politikai sakkhuzása, amellyel a fennhatósága alá tartozó összes rom. katolikus iskolák feletti rendelkezés jogát és vagyonát a romániai német népközösségnak engette át.

Ezt a feltevést látszik igazolni ama bizalmasan szerzett adatom, illetve értesülésem, amely szerint a Pacha fele akció nyilvánosságra jutását követőleg ismeretlen tettesek Temesvárt és más délerdélyi városokat a németellenes röpiratok tömegével szorták tele.

A röpirat a román katonához s általában a román fiatalokhoz szól, figyelmeztetve a katonákat, hogy már készül részükre az „új vágóhid“, noha az első vágóhidon is 350.000 fiatal román élete pusztult el, oly célok érdekében, amelyek a románság létéerdekeivel nem azonosak. A röpirat leszögezi, hogy az elkövetkezendő ujabb „vágóhidon“ a már elpusztult fiatal román életeknek legalább kétszerese nyer majd minden ok nélkül feláldozást s minden megállapításával szisztematikusan izgat az Antonescu fele németbarát politika további fenntartása ellen. [...]

■ Arhivele Statului București colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 55, c. 227—228; Magyar Országos Levéltár. Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K“ szekció) Külügyminisztériumi levéltár. Külügyminisztérium. K 63 Politikai osztály általános iratai 1942-27, tétel.

Pe baza unei informații confidențiale, raportează cu onoare că pe teritoriul Transilvaniei încă anexată, dar și în întreaga Românie, predomina în vremea din urmă o atmosferă puternic antigermană care se resimte — stare de spirit care — zilele trecute să manifestă în mod sătîș. Se știe îndeobște că prefectul județului Timișoara a emis încă de luna trecută oordonanță în care dă o lecție extrem de serioasă populației de naționalitate germană din Timișoara, reamintindu-i că este de cetățenie română și ca atare este datoare să manifeste loialitate deplină față de statul român, și totodată, și-a exprimat hotărîrea de a înăbuși fără cruce orice opozitie sau liberalism ce să ar putea ivi.

Măsura luată de prefectul din Timișoara a constituit deja o reflectare a stării de spirit antigermane existente și, în această privință, se pare că asupra opiniei publice românești nu a avut un efect favorabil manevra politică a episcopului romano-catolic din Timișoara, Pacha, bazată în mod evident pe opinii și interesă materiale personale, prin care a cedat grupului etnic german din România dreptul de a dispune de toate școlile romano-catolice din subordinea lui și de averea acestora.

Această presupunere pare a fi confirmată de datele și informațiile primite confidențial, potrivit cărora, ca urmare a aducerii la cunoștința publică a acțiunii lui Pacha, persoane neidentificate ar fi răspândit masiv la Timișoara și în alte orașe din Transilvania de Sud manifeste antigermane.

Manifestul se adresează militarii români și în general tineretului român, atrage atenția militarii că se pregătesc deja pentru ei „noul abator”, deși în primul măcel au pierit 350 000 de tineri români pentru unele scopuri care nu coincid cu interesele vitale ale românilor. Manifestul precizează că în „noul abator” vor fi jertificate, fără nici un motiv, de două ori mai multe vieți de tineri români. Toate acestea determină o opozitie sistematică față de politica antonesciană de prietenie față de germani.

1943 ianuarie 4. Notă informativă a Inspectoratului General al Jandarmeriei prin care se semnalează manifeste comuniste găsite la Brașov, printre care și „Plugușorul muncitorilor“.

Notă informativă nr. 88
din 4 ianuarie 1943

Urmare la raportul telefonic cifrat nr. 62 din 2 ianuarie 1943, raportăm următoarele:

— În dimineața zilei de 3 decembrie 1942 s-au găsit pe strada Voievodul Mihai din orașul Brașov 2 (două) pachete conținând în total un număr de 21 exemplare manifeste cu caracter comunist, al căror conținut se anexează în copie, originalul înaintându-se Inspectoratului General al Jandarmeriei.

Manifestele nu au fost răspândite, ci găsite teanc în pachete.

Manifeste similare nu s-au mai răspândit în oraș sau în județ.

Sunt scrise de mînă, cu cerneală chimică, multiplicate la șapirograf.

De comun acord cu organele Chesturii Poliției Municipiului Brașov, am luat măsuri pentru investigațiuni, în scopul descoperirii autorilor și colportorilor.

În același timp, am dat ordin formațiunilor în subordine pentru supraveghere atență a cunoșcuților și bănuiților de acțiune comunistă și orice informații le vom raporta la timp.

Comandantul Legiunii de Jandarmi Brașov,
Lt. colonel
Bercea

Comunicat:

- Insp. General al Jandarmeriei
- Insp. Jandarmi București și
- Biroul St. Militar Sibiu

Copie de pe a doua pagină a manifestului:
PLUGUȘORUL MUNCITORILOR!

Aho muncitori și frați
Opriți-vă și ascultați
Slova mea picur de miere
Pentru-acel trudit ce pierie
Slova mea picur de singe
Pentru-acel care se stinge
Prins în luptă fără roade
Pentru conduceri neroade
Pentru pofta Neamțului
Dări-l-ăs sfranțului.

Minați măi, minați flăcăi
Plugul cel cu patru boi.
Plugul nost' cusut în fir
Cu-adevăr și trandafir.
Neamțul ăsta blestemat
Tot ce-aveam bun ne-a luat
Ne-a luat piinea noastră toată
Și cenușa de sub vatră
Ne-a luat bucuriile
Lăsind doar nevoie

Ne-a lăsat numai durerea,
Lacrimă, nemăngierea
Și dacă i-am tot dat noi
Ne-a luat și la război.
    Minați măi, minați flăcăi
Plugul drag cu 4 boi
Plugul nostru 'nlăcrimat
    Și cu durere brodat.
Hitler cu tratatele
Ne-a mincat bucatele
Că pentru-o țeavă de tun
Noi i-am dat ce-aveam mai bun
Și-am rămas săraci în drum
Cu averea noastră fum
Fum ne sănătate
Fum niște toate vrerile

Și-astea toate fraților
Le datorăm nemților.
    Minați măi, minați flăcăi
Plugul nost cu patru boi
Plugul nost cusut în fir
Cu-adevăr și trandafir.
Frați! Treziți-vă odată
Fiara „Neamț“ e blestemată
Fără milă ea te suge
Îți ia avutul și fuge
S-aruncă jugul german
Că-i destul atât aman
Jos ciubota Neamțului
Să se ducă sfranțului

    Minați măi, hăi, hăi!

FRONTUL NAȚIONAL

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 1-5.

352

1943 ianuarie 14. Ordinul Inspectoratului regional de poliție Galați către poliția orașului Buzău prin care se semnalează emisiunile postului de radio ilegale „Lupta pentru eliberare“.

Inspectoratul Regional de Poliție Galați
Serviciul Poliției de Siguranță

Nr. 23 315/S

14 ianuarie 1943

Către
Poliția Buzău

Direcția Generală a Poliției este informată că în seara de 9 noiembrie 1942, la orele 2,30 s-a recepționat la postul de radio clandestin „LUPTA PENTRU ELIBERARE“ următoarele:

Un îndemn către personalul C.F.R. de a îngreuna transporturile cu materialele de război pentru front și de a nu mai da nici un concurs nemților. Totodată să se scrie pe ziduri, garduri și pe manifeste, lozinci în contra germanilor.

De asemenea, s-a ordonat tuturor adeptilor acestei lupte de a se înarma clandestin în vederea unor ordine viitoare ce se vor da la același post de radio.

Verificați cele semnalate raportind rezultatul pînă la 26 ianuarie 1943, exclusiv și irevocabil.

Inspector Regional de Poliție,
(indescifrabil)

Şeful Serviciului,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Prahova, fond 265, dosar nr. 52/1942, f. 251.

1943 ianuarie 24. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre atitudinea comuniștilor de la Arsenalul Armatei și fabrica Wolf judecați de Curtea Martială a Capitalei.

Prefectura Poliției Capitalei
24 ianuarie 1943

Procesul unei organizații comuniste

În ziua de 21 ianuarie a.c., Curtea Martială a Capitalei a început judecarea procesului organizației comuniste identificată la Arsenalul Armatei și la fabrica Wolf.

Dezbaterile au continuat și a doua zi, fiind interogați inculpații.

Cu ocazia dezbatelor s-a observat că inculpații au o atitudine scarte din ză, caracteristică comuniștilor conviinși. Și în această organizație, comuniștii care nu au fost ridicați de la domiciliu nu voiesc a-l indica. Majoritatea din ei se serveau de acte false.

Dezbaterile continuă.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 7.

1943 ianuarie 24. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre activitatea de propagandă a „Mișcării Dezrobirii Naționale“.

Prefectura Poliției Capitalei
24 ianuarie 1943

Şablonări comuniste

Pe bv. Elisabeta în fața cinematografului A.R.P.A. a fost găsită o bancnotă de 20 lei pe care fuseseră scrise următoarele lozinci comuniste:

PACE, PÎINE, LIBERTATE — VREM ARDEALUL — AFARĂ CU NEMȚII! și semnat M.D.N.

Sistemul de a șablonă lozincile partidului pe bancnote pentru a fi popularizate în mase, a fost uzitat și în trecut de mișcarea comunistă.

La timp s-a semnalat această acțiune și în urma investigațiilor făcute de noi, autorii au fost prinși, deferiți Curții Martiale a Capitalei și condamnați.

Sînt informați că asemenea manifestări antigermane s-au mai produs tot sub semnătura M.D.N., adică Mișcarea Dezrobirii Naționale, denumire nouă, de dată recentă.

Chestiunea se urmărește îndeaproape, investigațiile pentru identificarea autorilor sănt în curs.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 8.

1943 ianuarie 28. Articol publicat în primul număr al ziarului „România liberă” prin care se cheamă poporul român la lupta pentru alungarea trupelor germane din țară și răsturnarea dictaturii antonesciene.

TRĂIASCĂ ROMÂNIA LIBERĂ !

24 ianuarie 1943

Simbol al unității naționale, 24 ianuarie trebuie să fie astăzi, în plină cotropire nemțească, prilej de hotăriri și acțiuni patriotice. Mai ales că azi, ca și la 1859, este în joc existența noastră națională, unitatea noastră ca neam, libertatea noastră ca popor.

Problema existenței, libertății și unității noastre este deci pe primul plan al preocupărilor politice actuale și de atitudinea noastră față de ea depinde soluționarea ei fericită și salvarea noastră.

La 24 ianuarie 1859, patrioții munteni și moldoveni, fără deosebire de rang și clasă socială, au înfăptuit unirea celor două principate, o etapă din cele mai importante în calea emancipării noastre naționale.

Atunci, ca totdeauna în cursul istoriei noastre, ne-a fost dușman imperialismul germano-habsburgic, opunându-se Unirii, iar sprijiniți am fost de Franța prietenă. Și atunci s-au găsit cozi de topor care să se pună în calea necesităților naționale, dar au fost înăbușiți și măturați de mișcarea spre unire a poporului.

Astăzi, în 1943, după Dictatul de la Viena care ne-a sfîșiat țara și ne-a sfîrtecat neamul și după aruncarea criminală a floarei națiunii într-un război nenorocit alături de dușmanii ei cei mai neîmpăcați, datoria noastră este de a realiza din nou și neîntîrziat solidaritatea deplină românească, spre a asigura țării libertatea și nației viitorul.

24 ianuarie 1943 să fie un moment de zguduire a conștiinței naționale, de înfrâțire a tuturor inimilor românești, de unire a tuturor forțelor sociale pentru a da poporului încredere în sine și în dreptatea cauzei sale, pe care n-o va putea cîștiga decît prin acțiunea hotărîtă și neîndupăcată împotriva dușmanului de totdeauna, imperialismului hrăpăreș german, și contra trădătorilor de neam din slujba lui.

Neagra robie în care hitlerismul vrea să arunce popoarele pașnice ale Europei, fără excepție, trebuie să ne trezească și să ne determine a ne uni puterile contra lăcomiei și sălăbăticiei teutone.

Intelectuali și muncitori, săteni și orășeni, oameni politici și gospodari, militari și civili, industriași și negustori, ardeleni, regăteni, bănăteni, să ne unim cu toții într-o sforțare supremă pentru a scăpa țara de cotropirea nemțească și a o așeza alături de aliații ei firești cu care am luptat cot la cot în 1916–1918 împotriva cotropirii germane și alături de care o vom putea reface din nou și consolida pentru totdeauna.

Aceasta este chemarea lui 24 ianuarie 1943, scoasă din semnificația sforțărilor cinstite și hotărîte ale luptătorilor patrioți de la 1859.

La luptă, deci, uniți pentru eliberarea patriei de cotropitorii nemți și de trădătorii dinăuntru.

■ „România liberă”, an I, nr. 1, din 28 ianuarie 1943.

1943 ianuarie 28. **Articol transmis de postul „Lupta pentru eliberare“ și publicat în „România liberă“ prin care se exprimă nemulțumirea generală a poporului român.**

Începutul resurcării spirituale românești
(Articol transmis de postul "Luptei de eliberare")

În ultimul timp se poate constata un fapt îmbucurător, că și în domeniul spiritual în țara noastră începe tot mai mult o resurcere antihitleristă. Vergelele lanțului cu care Hitler a încercat să lege sufletul românilor încep să se rupă. De 2 ani de zile pe grumazul nostru apasă greul jug nemțesc al lui Hitler, de 2 ani nimeni în țară nu îndrăznea să vorbească de pace și de libertate.

Numai corbii vînduți nemților cronicănesc despre „obligațiile“ noastre de a suporta cele mai mari greutăți pentru interesele nemților și a contribu cu jertfa noastră la îmbogățirea hitleriștilor și cauță să ne convingă că nemții au tot dreptul să clădească buna lor stare pe robia și nefericirea noastră.

Dar timpurile au început să se schimbe, victoriile aliaților în Africa de nord și ale armatelor ruse pe Frontul de Est asupra hoardelor hitleriste nu mai lasă nici o îndoială în ce privește chestiunea de partea cui va fi victoria finală. Pe zi ce trece devine tot mai evident că victoria coaliției antihitleriste este nu numai sigură, dar și apropiată.

Înfrângerea îmbucurătoare a ultimelor victorii pe fronturile luptei antihitleriste a avut efect pînă și asupra unor căpătenii bisericești din țara noastră. Astfel P. S. Mitropolitul Nicolae Bălan al Transilvaniei, în pastorală sa de Sf. Sărbători, spunea: ... războiul acesta, care merge înainte cu multă înverșunare, nu se poate sfîrși decît cu libertatea deplină pe seama tuturor națiilor. .... Dacă mai sunt neamuri care nu se pot desvătă de posta de a trăi din munca de rob a altor popoare, vor fi trezite din visurile lor".

Or, se știe că Hitler vrea să realizeze Germania mare prin robirea altor popoare, pe baza exploatarii nemiloase a popoarelor negermane. Deci planurile lui Hitler sunt în categorică contradicție cu ceea ce predică P. S. Mitropolitul Bălan al Ardealului, care spune clar: „Vrem pace, libertate, și dreptate”.

În toată țara lumea vorbește tot mai insistent despre neghiozia înhămării noastre la carul de război al lui Hitler. Tot mai mult se exprimă dorința încheierii păcii. Pe pereți apar tot mai mult inscripțiile: „Pace“ și „La luptă contra nemților“. [...]

Dar, oricărt de îmbucurătoare ar fi aceste semne de redeșteptare națională, nu trebuie să ne facem iluzia că nemții vor permite că asemenea păreri să se exprime prea des. Călușul cenzurii hitleriste mai poate încă apăsa puternic peste gurile noastre, iar mătrăguna minciunii hitleriste mai otrăvește sufletul națiunii.

De aceea trebuie să învățăm să cultivăm publicațiile clandestine, să răspindim cele auzite la posturile de radio, sub forma de manifeste scrise cu mîna sau la mașină.

Nimic și nimeni să nu poată opri marșul cuceritor al ideii de eliberare a țării de sub jugul hitlerist.

În inima și în cugetul nostru să nu fie decît o singură lozincă: „*La luptă contra nemților!*“ Vrem pace, libertate, dreptate!

■ „România liberă“, an I, nr. 1, din 28 ianuarie 1943.

1943 ianuarie 28. Chemare a Uniunii Patrioților adresată națiunii române prin care îndeamnă la constituirea frontului național de luptă pentru doborarea guvernului antonescian, anularea Dictatului de la Viena și eliberarea țării.

UNIUNEA PATRIOȚILOR cheamă la luptă!

ROMÂNI!

Patria se găsește azi pe marginea prăpastiei. O clică de trădători, cocoțați la putere în 1940, au provocat cea mai grozavă catastrofă națională pe care a cunoscut-o neamul românesc. Este limpede acum pentru orice bun român că suntem împinși în mod nebunesc și criminal la o pieire sigură.

Jumătate din Ardeal, cu peste un milion cinci sute de mii de români a fost predată de Antonescu grofilor unguri, care și bat joc de ei și-i asasineză în masă¹, trimițându-i pe front pentru războiul lui Hitler, fără ca generalul Antonescu să îndrăznească să-și ridică glasul sau să îngăduie vreo protestare publică.

Tara românească a fost transformată sistematic într-o adevărată colonie nemțescă prin aducerea întii a trupelor germane sub diferite preTEXTE, apoi a tot felul de consilieri și tehnicieni ce ne dirijează și exploatează în folosul Germaniei imperialiste. Aderarea la politica imperialistă a Axei și aruncarea prin surprindere și în mod perfid a poporului român în războiul criminal și barbar al hitlerismului au completat prin obligațiile și rigorile lor regimul de robie și mizerie, de teroare și de suferință, de ruină și de moarte, ce s-a înstaurat asupra populației românești, de slugile plecate ale nemților.

Azi, după un an și jumătate de război sălbatic și istovitor, alături de hitleriști, situația noastră se prezintă foarte întunecată și primejdιită. Anglia și Statele Unite dintr-o parte, Armata Roșie din cealaltă, au luat ofensiva și pun pe fugă pe nemți de pretutindeni. Ostașii români trebuie să ducă, din ordinul și sub controlul lui Hitler, un război greu de iarnă, storcindu-se astfel și ultimele picături de singe și de vlagă ale poporului român. Ce a mai rămas din armata română și din tineretul nostru după Odessa, Sevastopol, Kerci, Caucaz, Stalingrad și Cotul Donului se nimicește și prăpădește acum în încercuirile și retragerile așa-ziselor lupte defensive ale hitleriștilor.

Odată cu perspectiva deschiderii celui de-al doilea front în Europa apare și pentru noi primejdia ca teritoriul țării să devină teatru de luptă, cu toate nenorocirile și distrugerile ce comportă un astfel de război [...].

Trebuie împiedicată cu toate forțele unitare ale națiunii și cu orice preț realizarea planului urzit de cei doi Antonești cu Führerul lor, ca să mai scoată acum 400 000 de tineri și bărbați și să-i trimită la moarte sigură, iar la primăvară să execute mobilizarea generală.

¹ Ocupind partea de nord-vest a țării, ca urmare a prevederilor Dictatului fascist de la Viena, horhyștii au instaurat un regim de cruntă teroare îndreptat împotriva populației românești majoritară în acest teritoriu. Numai între 1 septembrie și 30 octombrie 1940 au fost asasinați 919 români, torturați 771 și maltratați 3373 fruntași ai vieții sociale românești. În masacrelor organizate în comunele Ip și Trăsnea au fost uciși 165 și respectiv 263 de români.

Singura salvare din această situație catastrofală în care ne-au adus slugile lui Hitler este numai *ieșirea imediată din războiul criminal și antiromânesc în care suntem minați înainte*.

FRAȚI ROMÂNI,

În fața primejdiei de distrugere fizică și culturală a poporului român trebuie să reacționăm. Revolta care clocotește în inimile noastre ale tuturor trebuie să ne îndemne a strînge rîndurile și a ne uni forțele în vederea unei acțiuni hotărîte de eliberare și de salvare a Patriei. Făcindu-ne ecoul revoltei îndreptățite a patrioților cinstiți și dezinteresați, am luat inițiativă și am constituit *Uniunea Patrioților*, care va fi organizația de însuflețire a luptei pentru apărarea existenței noastre naționale. Problema cea mai de seamă ce se pune neamului nostru este problema unității și a organizării la luptă a întregului popor român. Toate popoarele robite ale Europei cotropite și înfometate de nemți s-au organizat și luptă cu îndîrjire împotriva criminalilor și călăilor hitleriști. În frunte stau cetele neînfriicate de luptători iugoslavi, muncitorii, învățătorii și preoții norvegieni, ce nu pot admite robirea țării lor! s-au ridicat francezii, care și-au înecat mai degrabă vasele la Toulon² decit să le lase în mîna fasciștilor germani.

Să ne unim și noi, patrioții sinceri și gata de jertfă, să ne constituim în grupuri hotărîte de luptă pentru a salva ceea ce a mai rămas din armata noastră, pentru a salva țara de la dezastru și de la înfrângere alături de Germania hitleristă, ce se va prăbuși inevitabil. Toate clasele și păturile sociale ale neamului sunt amenințate, jefuite, terorizate. Reacțiunea lor trebuie să fie hotărîtă și solidară.

Unitatea și organizarea în luptă a întregului popor român trebuie să fie lozinca noastră.

Uniunea Patrioților nu este și nu vrea să fie un partid politic, ci este gruparea patrioților sinceri și gata de acțiune și luptă, chiar cu prețul vieții, contra dușmanului comun, atât din afară cât și din lăuntru. Ea slujește și reprezintă numai interesele naționale ale întregului popor, fără deosebire de convingerile politice, de situația socială și materială, de concepția filozofică a membrilor săi, iar dușmanul de moarte este imperialismul cotropitor german, care se prezintă astăzi sub forma lui cea mai sălbatică și mai barbară, hitlerismul.

Scopul nostru principal și imediat este unirea tuturor *forțelor națiunii române într-un singur front patriotic de luptă pentru eliberarea patriei de sub jugul hitlerist*.

De aceea facem apel la toate partidele politice patriotice, la toți patrioții adevarăți și cinstiți din toate organizațiile politice, economice, culturale, la toate personalitățile hotărîte pentru alcătuirea marelui front național de luptă pentru salvarea Patriei.

² După deblocarea forțelor Aliate în nordul Africii în noiembrie 1942, forțele hitleriste au ocupat „zona liberă” a Franței. La 26 noiembrie germanii s-au îndreptat către Toulon pentru a captura flota franceză aflată în raza portului. Mareșalul Pétain și guvernul de la Vichy ca și comandanțul șef al flotei au hotărât scufundarea flotei compusă din 3 cuirase, 8 crucișătoare, 33 contratorpiloare și torpiloare, 16 submarine, precum și un număr de peste 60 de vase de patrulare, dragoare, remorcere, petroliere și vase de transport.

Sarcina noastră urgentă este participarea la distrugerea mașinii de război germane, doborîrea terorii și a exploatașii hitleriste și eliberarea patriei noastre din ghearele cotropitorilor, salvarea ei din pragul prăbușirii, *prin constituirea unui singur front național de luptă, care să înfăptuiască*:

*Alungarea nemților din țară,
Doborîrea guvernului de trădare națională al Antoneștilor,
Formarea unui guvern cu adevărat național,
Inceputarea războului și încheierea păcii separate cu America, Anglia și Uniunea Sovietică,
Desființarea Dictatului de la Viena și eliberarea fraților noștri de sub jugul lui Horthy.*

PATRIOTI ROMÂNI!

Intelectuali, funcționari, industriași, muncitori, meseriași, țărani, miliari și civili, *constituîți-vă în grupe ilegale de patriotți*, care să ducă lupta de eliberare națională, de pace și independență a poporului român pînă la izbînda lui definitivă.

Mîntuirea Patriei este în puterea noastră. Să înțelegem și să ascultăm fără șovăire chemarea ei deznădăjduită și să pornim cu încredere la luptă pentru eliberarea ei neîntîrziată de cotropitorii hitleriști și de trădătorii națiunii.

Comitetul Uniunii Patriotilor

■ „România liberă”, an I, nr. 1, din 28 ianuarie 1943.

358

1943 ianuarie 31. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre manifestele răspîndite în noaptea de 29–30 ianuarie în Capitală
Prefectura Poliției Capitalei
31 ianuarie 1943

Manifeste comuniste

În noaptea de 29–30 ianuarie a.c., elemente ale mișcării comuniste rămase pînă în prezent neidentificate au răspîndit în raza Capitalei manifeste comuniste, format coală, pe care au șablonat următorul text:

Frații români.

Nemții și slugile lor ne-au tîrît într-un război ucigător în care nu servim decît interesele lor mîrșave.

În timp ce soldații români trimiși cu sila pe front se zbat în ghiarele morții încercuîți de ruși pe Don, acasă nemții ne pradă țara.

Români, nu îngăduiți aceste fapte. Nu luați parte la uciderea fraților voștri de pe front.

Faceți-vă datoria luptînd alături de noi.

Frontul Patriotice

Aceste manifeste au fost introduse în plicuri împreună cu mici etichete de hârtie pe care fusese şablonat lozinca: „Nu vrem să murim pentru nemți”.

Până în prezent au fost găsite astfel de plicuri în curțile caselor din str. Gheorghe Manea nr. 20, Călărași nr. 196, Hotin nr. 18 și în cuprinsul Comisiariatului 14 Poliție.

De remarcat că la aceste adrese locuiesc, în majoritate, ofițeri români.

Se fac investigații pentru identificarea autorilor și colportorilor.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 10 – 11.

359

1943 februarie 5. **Comunicare a Misiunii militare germane în România către Grupul de armate Don despre atitudinea dușmănoasă a soldaților români față de Wehrmachtul german.**

H. Qu, den 5.2.1943

Deutsche Heeresmission in Rumänien

Ia Nr. 133/43 geh. Kdos

Betr: Deutschfeindliche Haltung rumänischer Soldaten

An Heersgruppe Don

Der Zusammenbruch der rumänischen Armeen hat in vielen Fällen zu Disziplinlosigkeit und Zersetzungerscheinungen in den rumänischen Truppen- teilen geführt, wobei in vielen Fällen eine gewisse deutschfeindliche Haltung der rumänischen Soldaten gegenüber der deutschen Wehrmacht festgestellt werden konnte. Andererseits haben zahlreiche Beschwerden und Klagen von rumänischen Dienststellen sowie Meldungen deutscher Offiziere erkennen lassen, dass gegenüber rumänischen Truppenteilen, Mannschaften u.s.w. auch von deutscher Seite bedauerliche Übergriffe vorgekommen sind. Mangelnde Fürsorge sowie fehlendes Verständnis für die Behandlung dieser Menschen scheinen häufig die Ursache solcher Misshelligkeiten gewesen zu sein.

Der Herr Chef der Deutschen Heeresmission Rumänien ist zur Zeit ständig bemüht, die durch die Ereignisse an der Front ausserordentlich gedrückte Stimmung der Rumänen zu heben, dadurch wieder ihre Kampfkraft zu stärken und das deutsch-rumänische Verhältnis zu normalisieren.

Diese Bemühungen für das grosse gemeinsame Ziel erscheinen gefährdet, solange eine gewisse – verständliche – Reaktion auf das Versagen der rumänischen Truppen zu besorgen ist. Der Deutschen Heeresmission liegt es daher daran, die unausbleiblichen Reibungen zwischen deutschen und rumänischen Dienststellen und Soldaten auf ein Mindestmass beschränkt zu sehen.

Aus diesem Grunde wird besonders gebeten, geeignete Massnahmen treffen zu wollen, die eine Erörterung der Schuldfrage nach Möglichkeit ausschliessen, sowie den im dortigen Befehlsbereich noch befindlichen rumänischen Truppen Hilfe und Unterstützung zuteil werden zu lassen.

491

Derartige Massnahmen würden im Rahmen der hiesigen Bemühungen, die noch an der Front eingesetzten rumänischen Verbände zum Durchhalten zu bewegen, auch von nicht geringer militär-politischer Bedeutung sein.

Für die Deutsche Heeresmission,
Der Chef des Generalstabes,
<indescifrabil>

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme R.F.G., r. 66, c. 125 – 126; Bundesarchiv, Militärarchiv, Freiburg, MSg., v. 455.

Misiunea militară germană în România

Cartierul General, 5 februarie 1943

Secția Operații, nr. 133/43,

Problema secretă de comandament

Referitor: Atitudinea dușmănoasă a soldaților români față de Germania

Către Grupul de armate Don

Căderea armatei române *(la Stalingrad)*¹ a dus în multe cazuri la indisiplină și fenomene de descompunere în cadrul unităților militare române, cu care prilej s-a putut constata în multe cazuri o anumită atitudine dușmănoasă a soldaților români față de Wehrmachtul german. Totodată, numeroase reclamații și plângeri din partea eșaloanelor de comandă românești, ca și rapoartele de la ofițeri germani au pus în evidență faptul că și din partea germană au avut loc abuzuri regretabile față de unitățile militare și efectivele de militari români etc. Cauza unor astfel de conflicte pare a fi cel mai adesea slaba asistență și lipsa de înțelegere în tratarea acestor oameni.

Domnul șef al Misiunii militare germane în România se străduiește, în prezent în permanență să ridice moralul românilor, foarte scăzut în urma evenimentelor de pe front, spre a întări astfel din nou capacitatea lor de luptă și a normaliza raporturile germano-române.

Acstea străduințe pentru marele scop comun par a fi periclitate atât timp cât există teama de o anumită reacție — de înțeles — în urma eșecului trupelor române. Prin urmare, Misiunea Militară Germană ar dori să vadă reduse la minimum fricțiunile inevitabile dintre eșaloanele de comandă germane și române, cît și între soldați.

Din această cauză se exprimă dorința expresă de a se lua măsuri adecvate pentru excluderea pe cât posibil a dezbatării problemei vinovăției, iar trupelor române aflate încă în teatrul de acțiuni militare de acolo să li se acorde ajutor și sprijin.

¹ În perioada 4 septembrie 1942 – 2 februarie 1943 s-a desfășurat bătălia de la Stalingrad, la care au luat parte și unități ale armatei române, încheiată cu capitularea armatelor coalitione hitleriste și în care cea mai mare parte a trupelor române, participante la bătălie, au căzut în prizonierat.

În cadrul eforturilor de aici, astfel de măsuri ar face ca unitățile române care se mai află pe front să fie determinate să reziste în continuare, fapt ce ar fi de o mare importanță politico-militară.

Pentru Misiunea Militară Germană,
Şeful Statului Major,
(indescifrabil)

360

1943 februarie 6. Extras din darea de seamă a Chesturii poliției Constanța trimisă Parchetului tribunalului Constanța, cu privire la activitatea comuniștilor.

Chestura Poliției Constanța
Biroul Poliției de Siguranță

Dare de seamă

Asupra stării de spirit a populației din orașul și județul Constanța din punct de vedere economic, politic și social, ordinea și siguranța – pe luna ianuarie 1943

COMUNIȘTII

În urma ultimelor instrucțiuni primite de organizația comunistă locală capii conducători ai mișcării, aflați internați în lagărul de la Tîrgu Jiu, după ample discuții au luat hotărîrea înființării Frontului Unic Național.

După găsirea mijloacelor practice de continuare a activității clandestine a membrilor respectivi în cadrul Frontului Național capii conducători comuniști din lagăr au trimis rezoluția luată Comitetului Central al Partidului Comunist din România, care a adoptat-o în întregime, dându-se în acest sens organizațiilor din țară directive pentru formarea comitetelor în cadrul acestui front.

Pînă în prezent, organizații ale Frontului Unic Național au luat ființă în Ardeal, Bucovina și Capitală unde depun o vie activitate.

În localitate această formățiune camuflată a Partidului Comunist nu a luat ființă, găsindu-se în prima fază de organizare.

Conducerea organizației comuniste locale a dat dispoziții pentru organizarea pe întreprinderi și fabrici a comitetelor de acțiune din membrii încadrati în mișcare și în special din elementele feminine care vor executa sarcini de propagandă și agitație, precum și recrutarea de noi membri în mișcare din rîndurile lucrătorilor nemulțumiți, precum și intensificarea acțiunii de propagandă în rîndurile invalidilor și văduvelor de război.

Pentru reușita acestei acțiuni s-au dat dispoziții, în rîndurile soților celor concentrați, pentru formarea de „Comitete feminine” care vor lucra după directive primite.

Propaganda pe care o vor desfășura va tinde la crearea unui curent ostil față de trupele germane din țară și infiltrarea ideii că după terminarea actualului război, invalizii, văduvele și orfanii celor căzuți nu vor avea recompensa deplină a sacrificiilor și străduințelor lor.

Față de actualele pensii acordate invalizilor și văduvelor de război s-a luat de asemenea dispoziția ca să se organizeze din rândurile lor comitete care să întocmească revendicări în această privință, cerînd cu insistență majorarea pensiilor față de actuala scumpete, lipsa de pe piață a articolelor de îmbrăcăminte și alimente de primă necesitate.

Se vor organiza manifestații în piețele publice îndreptate contra ostășilor și ofițerilor germani, cînd aceștia își vor face apariția trecînd cu mașinile pentru aprovizionare.

Din verificările făcute în rîndul elementelor comuniste locale s-a constatat că conducerea organizației nu a primit pînă în prezent instrucțiuni pentru a organiza în întreprinderi industriale și de transporturi acte de sabotaj, incendii și explozii.

Întreaga activitate a elementului comunist din localitate este urmărită cu atenție și o vom raporta la timp.

Chestorul Poliției,
T. Saghin

Şeful Biroului Siguranței,
Ionescu V. Nica

■ Arhivele Statului județul Constanța, fond Parchetul Tribunalului Constanța, dosar nr. 2/1943, f. 22-24.

361

1943 februarie 7. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre activitatea „Mișcării Dezrobirii Naționale”.

Prefectura Poliției Capitalei
7 februarie 1943

Manifeste comuniste

În „Buletinul informativ” nr. 16 din 24 ianuarie 1943, am raportat apariția unei organizații intitulată „Mișcarea Dezrobirii Naționale”, cu tendințe comuniste și antigermane¹.

Am raportat atunci șablonarea unor lozinci comuniste pe o bancnotă de 20 lei.

Procedeul a fost continuat de această organizație, întrucît au fost găsite în Parcul Bonaparte, mici etichete pe care fusese șablonat: VREM ARDEA-LUL! LIBERTATEA! PACEA!

Mișcarea Dezrobirii Naționale

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 14.

¹ Vezi documentul din 24 ianuarie 1943.

1943 februarie 9. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care informează despre manifestele și fluturașii răspândiți de Mișcarea Dezrobirii Naționale.

Prefectura Poliției Capitalei
9 februarie 1943

Manifeste comuniste

În seara de 6 februarie a.c., în curtea locuinței d-lui general Ștefan Constantin din strada Popa Soare nr. 21 a fost găsit printre zăbrele gardului de fier, lîngă poartă, un plic obișnuit de culoare albastru deschis adresat d-sale, în care se afla un manifest comunist multiplicat la mașina de scris, cu următorul conținut:

nr. 15-2/43

Frați Români!

„Mișcarea Dezrobirii Naționale“, avînd motivele sale să dea crezare deplină informației recent primită din Berlin, vă aduce la cunoștință cu gravitatea cuvenită, cele ce urmează:

În cazul cînd forțe ale națiunilor unite vor fi debarcate pe continent și nemții vor vedea că trebuie să se retragă din România și că ziua dezrobirii noastre naționale se apropie, Hitler și-a propus să pună în aplicare față de noi următorul plan satanic.

Să fie asasinați toți fruntașii noștri civili și militari.

Fabricile noastre demontate și aruncate în aer.

Căile noastre de comunicații să fie distruse.

Să dea foc întregii noastre regiuni petroliifere.

Să permită soldaților nemții să jefuiască.

Pe cît se poate să fie distrusă întreaga burghezie românească.

Să arunce pe piață o masă imensă de bani falși.

Frați Români!

Este prima alarmă ce dăm. Este în pericol armata noastră, intelectualitatea noastră, muncitorimea, de fapt este în pericol însăși existența noastră națională. Pregătiți-vă de apărare, avizați-i pe ofițerii noștri superiori să fie cu ochii în patru, ca să poată izbi la timp și dîrzi, în bestia nemțească.

Curaj și sus inimile, frați români!

M.D.N.

Chestiunea se urmărește. S-au luat măsuri pentru identificarea autorilor.

În dimineața zilei de 8 februarie a.c., omul de serviciu Moraru Alexandru, la deschiderea magazinului de muzică „Doina“ din Calea Victoriei nr. 42, a găsit introduse sub ușe un număr de 5 etichete mici dreptunghiulare pe care fusese imprimată lozinca bolșevică: „Jos nemții“ și semnat M.D.N. (Mișcarea Dezrobirii Naționale).

Acste etichete sunt imprimate cu litere de tipar din cauciuc în tuș albastru.

S-au luat măsuri pentru identificarea și arestarea autorilor și colțorilor acestui material de propagandă comunistă.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 15 – 17.

1943 februarie 12. **Manifest cu caracter antihitlerist descoperit în diferite cartiere din București.**

Române! Vrei pace?
 Române! Vrei ieftinirea traiului?
 Române! Vrei pâine?
 Române! Vrei să fii liber?
 Române! Vrei să-ți poți spune gîndurile fără frică?

Aderă la Uniunea Național Patriotică pentru izgonirea lipitorilor nemțești din țară. <Nemții> ne-au luat bogățiile țării, ne-au luat petroful, ne-au luat grîul, ne-au luat libertatea gîndului și a cuvîntului, ne-au luat fiili și i-au trimis să moară în stepele rusești. Stepelile aceleia oricît de mult singe am vîrsat pe ele n-au să fie niciodată ale noastre! Noi murim la Stalingrad în timp ce Clujul stă sub unguri. Noi murim într-un război care nu este al nostru și care nu ne poate aduce nimic în timp ce nemțoi au umplut Capitala cu magazinele lor, iar sașii își bat joc de jertfa noastră maltratîndu-ne copiii și femeile în satele Transilvaniei. Ungurii își păstrează forțele, noi ni le pierdem. Pentru ce? Pentru cine? Aliații n-au nevoie de petroful și de grînele noastre. Lepra prusacă ne-a cotropit țara. Din trenurile cu care se retrag bestiile hitleriste, ofițerii și soldații români sănt asvîrliți afară. Dar tot ce au făcut se plătește. Germania e în preajma dezastrului total. Toți foștii mari conducători români, toți oamenii conștienți din țară s-au grupat în Uniunea Națională Patriotică.

Române! Fă-ți adevărată datorie față de țară.
 Moarte cotropitorilor nemții.
 Trăiască România Mare și Liberă!

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 18.

1943 februarie 15. **Ordin al Poliției de reședință Turnu Măgurele către Comisariatul de poliție Alexandria referitor la constituirea din inițiativa P.C.R. a Frontului Patriotice.**

Poliția de reședință Turnu Măgurele
 Biroul Siguranței
 Nr. 10 531
 15 februarie 1943

Către
 Comisariatul Poliției Alexandria

Motivați de ordinul Inspectoratului Regional al Poliției București nr. 22 783/1943 și în conformitate cu ordinul nr. 62 229/1943 al Direcționii Generale a Poliției, vi se transmite, în copie, o notă cu privire la informațiuni

din cucerile comuniste, rugîndu-vă a dispune verificarea celor semnalate, raportîndu-ne relații în termen de 8 zile.

Şeful Poliției,
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței,
(indescifrabil)

Copie

Notă

[...]

3. Conducerea comunistă din România, față de actuala conjunctură internațională și față de situația cum se prezintă frontul de răsărit, a găsit că este momentul potrivit pentru intensificarea propagandei prezentînd sfîrșitul războiului în favoarea puterilor democratice și susținînd că țara noastră va deveni teatru de operații militare.

Pentru a putea duce această propagandă cît mai intens, conducerea comunistă inițiașe constituirea unui „Front Patriotice” în care să intre și reprezentanții tuturor grupărilor democratice.

Făcîndu-se tatonări preliminare pe lîngă Iuliu Maniu, acestea au fost de efectul dorit, pentru care fapt s-au dat dispoziții să se ia contact cu cadrele național-țărănești cunoscute ca avînd o orientare mai avansată spre stînga, în speranța că în rîndurile acestora acțiunea de colaborare va găsi un ecou favorabil.

Pe verso-ul documentului este rezoluția următoare:

Nr. 6109
20.II.1943

Poliția Tr. Măgurele la Ordinul nr. 10 531/1943 raportăm că am luat cunoștință pentru conformare și orice constatare o vom raporta la timp.

Şef Comisariat,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 19.

365

1943 februarie 26. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Notă privind răspîndirea unor manifeste antigermane în Sebeș și Făgăraș.

În noaptea de 18 februarie 1943 s-au răspîndit manifeste antigermane în Sebeș, județul Alba, iar la Făgăraș s-au răspîndit manifeste comuniste.

(Serviciul Special de Informații)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 20.

1943 martie 1. Extras din sinteza întocmită de Armata 3, referitor la activitatea Partidului Comunist Român și a celorlalte forțe politice interne.

Armata 3

Sinteza bilunară nr. 17 asupra fenomenelor mai importante produse în națiune și armată

1 martie 1943

Activitatea comunista

Partidul comunist urmărește să încerce a declanșa în curind acțiuni de mase în care să antreneze muncitorimea din cît mai multe întreprinderi industriale de interes militar. Primele mișcări turbulente urmează a fi provocate în întreprinderile unde muncitorii sunt mai agitați din cauza insuficienței salariailor și a nesatisfacerii revendicărilor profesionale.

Elementele comuniste din Capitală au primit dispoziții să popularizeze în rîndul maselor muncitorești lozincile lansate de postul de radio clandestin care se intitulează „România liberă” și de postul de radio „Moscova”. Aceste lozinci cuprind apeluri adresate: femeilor române pentru a împiedica plecarea bărbăților și a copiilor lor pe front și a cere, prin delegații, rechemarea celor de pe front; populației de toate categoriile pentru formarea comitetelor de pace și încetarea războiului antisovietic; țăranilor, care sunt îndemnați să ascundă și să îngroape cerealele și alimentele pentru a se împiedica aprovizionarea trupelor germane.

Comitetul Central al partidului a hotărît să pună în aplicare o serie de acte de sabotaj de mari proporții ca: incendieri de întreprinderi de interes militar, provocări de catastrofe de cale ferată la trenurile de transport militare, incendieri de cisterne etc. Aceste acte de sabotaj vor fi puse în aplicare de către resortul tehnic central de sabotaj al partidului communist care activează sub conducerea directă a Comitetului Central și cuprinde un număr restrîns de cadre pentru asigurarea unei perfecte conspirativități. Pentru recrutarea elementelor cu care se vor completa aceste cadre, se va avea grijă ca ele să nu fie cunoscute de organele polițienești că ar fi activat și altă dată în mișcarea comunista.

Comitetul Central al partidului a editat și răspîndit la organizațiile respective un manifest intitulat „Sub drapelul lui Lenin”. Se afirmă între altele că Armata Roșie a reușit să opreasă puternica ofensivă germană și că solidaritatea regimului sovietic a făcut ca orice speranță într-o revoltă internă să eșueze. Manifestul se termină cu cuvintele „Totul pentru război, totul pentru front, totul pentru victorie”.

Fostele partide politice

În legătură cu vizita d-lui mareșal Antonescu la Führer, apropiații d-lui George Brătianu afirmă că în toate aceste ocazii atît Führerul, cît și exponenții politicii germane se mulțumesc numai cu formule vagi ca: „Viitorul României va fi cel mai frumos”, „România va avea primul loc în sud-estul Europei”

și „Problema Ardealului nu va putea fi rezolvată decât la sfîrșitul războiului”, ferindu-se de orice precizare. Cercurile menționate trag concluzia că, în atari condiții, speranțele prea optimiste ale unora sunt cu totul deplasate.

Intimii d-lui Const. Argetoianu susțin că dl Mareșal Antonescu se găsește în posesia unor garanții certe cu privire la refacerea vechilor granițe ale țării.

Partidul național-țărănesc a hotărît să se continue a fi excluși din partid toți membrii care acceptă funcții politice, neadmitîndu-se decât acceptarea de funcții administrative, și aceasta numai spre a nu lăsa guvernului impresia unei sabotări.

Cu prilejul unei reuniuni național-țărănistă, Mihai Popovici a spus între altele: „Țara noastră nu are decât asigurarea simpatiei dlui Hitler exprimată de nenumărate ori. Ostilitatea partidului național-socialist față de noi este însă verificată în legătură cu probleme foarte importante pentru România; cea de-a treia forță, armata germană, ne este binevoie mai ales în ce privește problema legionarismului; însă ea nu joacă un rol prea hotăritor în politica internă a Germaniei.”

Intimii d-lui Maniu sunt informați că memoriu pregătit de dl Dinu Brătianu ca răspuns la discursul dlui von Killinger a fost terminat și prezentat spre consultare șefului partidului național-țărănesc. Dl Maniu însă se dezinteresează de acest răspuns, pe care-l consideră tardiv. Acest memoriu se pare că ar exprima opinia că ar fi cazul ca statul român să arate Germaniei că în situația de azi, cînd nu ni s-a livrat armamentul și echipamentul promis de Germania, noi nu am putea face decât să completăm corpul expediționar din Răsărit.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 3, dosar nr. 27, f. 83-84

367

1943 martie 13. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre aprecierile pe care le fac comuniștii în legătură cu diverse evenimente și cu măsurile preconizate de ei pentru atragerea maselor.

Prefectura Poliției Capitalei
13 martie 1943

Propaganda comunistă

Conducerea Partidului Comunist a comunicat organizațiilor sale următoarele:

1. În toate sectoarele frontului sovietic, operațiunile armatelor sovietice se desfășoară după prevederile Comandamentului sovietic, care păstrează inițiativa în ciuda timpului nefavorabil și a rezistenței dîrze depusă de forțele armatelor fasciste.

Încercările ofensive ale armatelor fasciste ce se produc la vest de Harkov, privite prin situația de ansamblu a întregului front sovietic, nu prezintă importanță deosebită.

Operațiunile ofensive germane în acest sector au ca prim rezultat o vizibilă slăbire a operațiunilor defensive de celelalte sectoare ale frontului sovietic, de unde Comandamentul german a scos un important număr de divizii.

Rezultatele mai puțin apropiate ale acestei ofensive, scontate de către Comandamentul german, pot fi socotite ca negative, ținând seamă de următoarele elemente.

a. Ofensiva germană efectuată cu prețul slăbirii posibilităților defensive în celelalte sectoare a permis Comandamentului sovietic atingerea, înainte de termenul prevăzut, a unor importante poziții de bază a operațiunilor de viitor.

b. Marile pierderi înregistrate de către armata germană, în oameni și material, sunt de natură să influențeze asupra operațiunilor de viitor.

c. Ofensiva germană a dat posibilitate Comandamentului sovietic să cunoască intențiile celui german, trecind imediat la stabilirea și fortificarea punctelor sensibile ale întregului front sovietic.

d. Publicitatea largă făcută de către propaganda fascistă a acestei ofensive este departe de a recăștița atenția și interesul maselor din statele fasciste și supuse acestui regim.

2. În legătură cu mobilizarea totală ordonată de Berlin în vederea unei hotărîtoare acțiuni militare, Comitetul Central arată că rezultatele ei maxime sunt prevăzute, fără a fi însă neglijate, la Moscova.

Acțiunile desfășurate de către secțiile Partidului Comunist din Germania și din toate țările supuse regimului fascist au împiedicat simțitor pregătirea mobilizării totale, fără ca această acțiune să fi ajuns la punctul ei culminant.

Dacă este cert că pregătirea și desfășurarea mobilizării totale întâmpină greutăți, ce se dezvoltă pe fiecare zi, just este să nu fie subevaluate posibilitățile ofensive de care Germania încă dispune în vederea acțiunilor militare din acest an.

3. Eforturile întregului popor sovietic, cît și cele depuse de toate secțiile de partid din Europa, trebuie larg sprijinite și de Secția română¹ a Partidului Comunist spre a împiedica din timp și la timp desfășurarea și aplicarea rezultatelor mobilizării totale.

Față de această situație întregul activ de partid are sarcina să treacă la munca practică, chiar cu riscul de a slăbi acțiunile cu caracter propagandistic.

În vederea noului plan de acțiune conducerea partidului dă următoarele orientări:

a. Continuarea cît mai accentuată a acțiunilor care pot contribui la completa demoralizare a maselor în legătură cu poziția actuală și viitoare a României — din punct de vedere economic, politic și teritorial.

b. Pătrunderea în fabrici cu parola: „Lucrați puțin și încet”.

Masele muncitorești trebuie să înțeleagă că mobilizarea totală transformă România într-o colonie germană, fapt care duce, în mod cert, la secătuirea izvoarelor economice ale țării (petrol, cărbuni, lemn, minereuri, vite etc.), la sărăcia locuitorilor, slăbirea puterii de apărare a țării și la slăbirea echilibrului pe plan extern.

c. În cadrul acțiunii antigermane, partidul va trebui să treacă la organizarea, pe plan cît mai larg, a acțiunilor ostile Germaniei ca: demonstrații la autoritățile germane, atitudine ostilă față de soldații și ofițerii germani.

d. În toate acțiunile de mase cu caracter economic, partidul va pune accent pe alianța cu Germania, atât de nefastă pentru România, împingînd masele la manifestații zgomotoase antigermane.

¹ Înă la desființarea Internaționalei a III-a Comuniste în iunie 1943, Partidul Comunist Român era secție a acesteia.

e. Mobilizarea totală, situația de pe frontul sovietic, situația economică a țării, nemulțumirile, nervozitatea din zi în zi mai accentuată a maselor, preținsele neînțelegeri din corpul ofițerilor aflați în locuri de comandă sănătate pentru comuniști elemente care pot duce la schimbarea, din ordinul Berlinului, a actualului regim român.

Față de această situație, partidul continuă acțiunea de compromitere a conducătorilor actuali, pregătind în același timp și organizarea rezistenței maselor împotriva unui eventual regim legionar sau intervenția armatei germane.

f. În legătură cu modificările aduse legii invalidelor de război și urmărilor acestora, conducerea partidului arată că noul text trebuie prezentat maselor ca o formă a încătușării libertății acestora de a dispune asupra drepturilor lor.

Prin asimilarea invalidelor în cadrele active ale armatei li se răpește libertatea de acțiune și inițiativă, la care are dreptul oricare cetățean civil.

Întregul activ de partid va trece la acțiunea de organizare a invalidelor pe platformă culturală, patriotică sau economică urmând a fi împinsă la acțiuni de protest împotriva legii de încătușare a libertăților individuale.

g. Raioanele vor forma un cît mai mare număr de echipe de șablonare care în noaptea de 13 spre 14.III. a.c. vor face inscripții de perete cu lozinci împotriva mobilizării totale, pentru pace, antermane și antiantoniste.

Chestiunea se urmărește. S-au luat măsuri pentru arestarea agenților comuniști.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 23–26

368

1943 martie 21, Madrid. Telegramă a ministrului american în Spania, Carlton J. H. Hayes, prin care informează că ministrul român la Madrid, Nicolae Gr. Dimitrescu, a cerut ambasadorilor argentinian și portughez în aceeași capitală să servească drept intermediari pentru a comunica dorința României de a încheia pace cu Națiunile Unite.

Secretary of State
Washington
Priority
W6, March 21, 2 p.m.

Madrid
Dated March 21, 1943
Received 9,30 p.m.

Argentine Ambassador¹ informs me that Rumanian Minister on behalf of his Government yesterday requested him and Portuguese Ambassador to serve as intermediaries in communicating Rumania's desire to make peace with United Nations at earliest possible moment.

Hayes

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 692, c. 296; The National Archives of the United States, Washington D. C., General Records of the Department of State (R.G.59), European War, No. 740.00119 EW 1939/1348.

Secretarul de stat
Cu prioritate
W6, 21 martie, 2 p.m.

Madrid
Datată, 21 martie 1943
Primită 9,30 p.m.

Ambasadorul argentinian ¹ mă informează că ministrul român, în numele guvernului său, i-a cerut ieri, lui și ambasadorului portughez, să servească drept intermediari pentru a comunica dorința României de a face pace cu Națiunile Unite în cel mai scurt timp posibil.

Hayes

369

1943 martie 25. **Ordin al Poliției de reședință Oravița către Departamentul de poliție Baziaș prin care se semnalează și reproduce un manifest antigerman și antiantonescian adresat cetățenilor din județul Făgăraș, difuzat în luna februarie 1943.**

Poliția de Reședință Oravița
Biroul Siguranței
Nr. 8953 S, din 25.III.1943

Către
Detașamentul de Poliție Baziaș

Vi se trimite în copie Ordinul Inspectoratului General de Poliție Timișoara nr. 31 192 S din 22.III.1943 spre executare, raportându-ne rezultatul pînă la 26.III.1943.

Şeful Poliției,
Indescifrabil

Şeful Siguranței,
Indescifrabil

Copie

În conformitate cu ordinul Direcției Generale a Poliției nr. 68 748 S/1943 vi se trimite mai jos în copie un manifest comunist găsit în luna februarie a.c. lîngă orașul Făgăraș și adresat cetățenilor din județul Făgăraș, avînd un conținut antigerman și contra guvernului.

Dispuneți măsuri în consecință în sectorul dvs. și raportați rezultatul pînă la 30 martie 1943.

Pentru Inspector regional de Poliție,
Lupuliu A.

Pentru Seful Serviciului,
Poliție de Siguranță,
Dr. Ungur

¹ Dr. Ruiz Guinazu.

Cetățeni din județul Făgăraș

Nu ne-am săturat de jaf și foamea nemțească
Unde săt oamenii, care ni-s bucatele ...

Ni-s bogățiile în Germania și oamenii morminte în
stepa rusă.

Foamea și moartea spuneți? ordine hitleristă înțelegeți.
Aici ne-a adus politica trădătoare a Antoneștilor.

Muncitorii după ce lucrără pe plată de mizerie iată acum ne plătesc cu bonuri care ne obligă să lăsăm cîștigul lor. Uitați-vă la chipurile voastre, la trupurile voastre măcinate de gazele din fabrici și veți vedea că noi nu dăm numai munca, chiar și sănătatea și viața noastră în schimbul acestor bonuri mizerabile. Să nu ne mai lăsăm batjocoriți și distruiți, să cerem cu toții mărireia salariilor și să refuzăm cu toții a munci în asemenea condițiuni.

Țărani, păstrați bucatele voastre, ascundeți-le, că dacă le predați statului care nu este decît o unealtă hitleristă înseamnă să le dați ocupantului german, înseamnă că vă infometăți pe voi și pe noi și mai înseamnă iar că-i ajutați să ne stăpînească mai departe țara și să ne trimeată mai departe la moarte în Rusia. Nu dați nimic dușmanului, doar moartea.

Muncitori, țărani, tîrgoveți, nu vă dușmaniți între voi; unul este țăranist, communist, liberal etc., sau cutare este de altă nație. Trăim acum timpuri cînd țara toată și poporul se chinuie sub cea mai grea apăsare. Toți la un loc, în front patriotic uniți în luptă pentru alungarea cotropitorilor germani și slujnicilor lor pentru libertatea Patriei, pentru vocea Patriei și dreptatea Ardeleanului.

Luptați pentru o Românie liberă.

Jos Hitler și Antonescu.

Pace la Răsărit.

Nu vă trădați între voi, autoritățile și direcțiunea servesc pe nemți. Prietene dă foia aceasta altuia.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 28.

370

1943 martie 30, Ankara. Telegramă secretă a ambasadorului american la Ankara, Laurence A. Steinhardt, în care reproduce o declarație a ministrului de externe turc Numan Rifaat Menemencioglu, potrivit căreia din mai multe surse s-a aflat despre dorința României de a ieși din război.

Secretary of State
Washington
010, March 30, 5 p.m.
SECRET
Department's 270, March 26

Ankara
Dated March 30, 1943 — 5 p.m.
Received 11:20 a.m., April 1st

Minister for Foreign Affairs ¹ told me that he has received reports from several Turkish envoys indicating that the Rumanians are desirous of extricating themselves from their present position. He said he was satisfied that

the desire originated with the Rumanian Government but was not clear as to whether or not it was the result of German instigation. Numan said he was not disposed to take the Rumanian approaches seriously as the present Rumanian Government being wholly subservient to Germans "had nothing to offer". He remarked that as long as Rumania was occupied by the Germans and Rumanian oil fields of such importance to the Axis he did not see how Rumania could effect a separate peace. He said that from the various reports he had received it appeared that the Italians were just as anxious as the Rumanians to extricate themselves and that he sensed a definite connection between the Italian desire and the Rumanian feelers.

As evidencing the intimate connection between the Rumanian and Italian points of view Numan cited the following incident. Relatively recently the Italian Minister in Bucharest ²inquired of the Rumanian Prime Minister ³ as to whether in his opinion Turkey would be prepared to act as intermediary in opening discussions with the Allies. The Prime Minister repeated this inquiry to the Turkish Minister ⁴. In reply to the Turkish Minister's report Numan instructed him that the Italians should make their inquiry of the Turkish Foreign Office in Ankara. Since this reply was sent there have been no developments. Numan concluded his remarks with the similar observation "you can well understand how happy Turkey would be to act as intermediary for a defeated Italy".

Steinhardt

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 692, c. 297-298; The National Archives of the United States, Washington D. C., General Records of the Department of State, (R. G. 59), European War, No. 740.00119 E.W. 1939/1369.

Secretarului de Stat
Washington
010 martie 30, 5 p.m.
SECRET
Referitor la *(telegrama)* 270 a
Departamentului, din 26 martie

Ankara
Datată 30 martie 1943 - 5 p.m.
Primită la 11,20 a.m. 1 aprilie

Ministrul Afacerilor Externe ¹ mi-a spus că a primit informații de la cîțiva reprezentanți diplomatici turci arătînd că români sînt dornici să iasă din actuala lor situație. El a spus că este mulțumit că dorința emana de la guvernul român, dar nu era clar dacă aceasta era sau nu rezultatul unei instigări germane. Numan a spus că nu era dispus să ia în serios demersurile românești, întrucît guvernul român, fiind în întregime aservit germanilor, „nu are nimic de oferit”. El a menționat că atîta timp cît România și terenurile petroliere românești de o așa importanță pentru Axă erau ocupate de germani, el nu vede cum putea România să realizeze o pace separată. El a spus că prin diferite rapoarte el a fost informat că se pare că italienii erau tot atît de dor-

¹ Numan Rifaat Menemencioglu.

nici ca și români să se elibereze și că el vedea o legătură precisă între dorința italienilor și încercările românilor.

Evidențind legătura strânsă dintre punctele de vedere român și italian, Numan a citat următorul fapt. Relativ recent ministrul italian la București² l-a întrebat pe primul ministru român³ dacă în opinia sa turcii ar fi gata să acționeze ca intermediari în începerea discuțiilor cu Aliații. Primul ministru a repetat această întrebare ministrului turc⁴. Ca răspuns la raportul ministrului turc, Numan l-a instruit ca italienii să întrebe aceasta la Ministerul Afacerilor Externe de la Ankara. De cînd el a trimis acest răspuns, nu s-a produs nici un eveniment. Numan și-a încheiat observațiile sale cu o remarcă asemănătoare: „Puteți înțelege foarte bine că de fericită ar fi Turcia să servească drept intermediar pentru o Italia învinsă“.

Steinhardt

371

1943 martie 31. Sinteză politică înaintată de Serviciul special de informații Președinției Consiliului de Miniștri din care rezultă activizarea cercurilor politice aflate în opoziție față de politica guvernului antonescian.

31 martie 1943

Linia 1 F

Sinteză politică
1—31 martie 1943

Sinteză politică a lunei martie 1943 are caracteristica începutului de primăvară:

- o pulsăție mai intensă a tuturor organismelor politice și
- un rezultat negativ-volatil ca aburii pămîntului în această lună.

Două probleme noi agită în tot cursul lunii martie cercurile politice să le zicem opoziționiste, neguvernamentale sau, cum se complac a îi se spune, „democratice“ fără a se putea spune că pînă azi ele au optat pentru o concluzie oarecare.

Prima este acea a unei *remanieri* a guvernului.

Cea de-a doua este acea a unor divergențe de vederi între Suveran și Conducătorul Statului.

I. Problema remanierii

În această privință zvonurile sau așa-zisele informații care au circulat în cercurile de mai sus se pot clasa în mai multe categorii:

a. deosebiri de vederi între conducătorul statului și vicepreședintele de consiliu. Astfel, cercurile național-țărănistre conducătoare vorbeau cu oarecare

² Renato Boza Scoppa.

³ Mihai Antonescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Externe.

⁴ Suphi Tanrıöer.

certitudine la un moment dat de faptul că dl mareșal Antonescu ar fi nemulțumit de politica lui prof. Mihai Antonescu și anume în privința prea marii independențe de atitudine a acestuia, fapt care a provocat oarecare suspectări în tabăra germană. Această independență s-ar fi datorat unor...¹

b. *planuri proprii ale dlui vicepreședinte* de consiliu atât în ceea ce privește politica internă, cât și în ceea ce privește politica externă. În cea dintâi, dl prof. Mihai Antonescu ar fi fost pentru o extindere a cadrelor actualului guvern, pentru ca acesta să capete o nuanță mai totalitar-natională prin *participarea unor ardeleni și a unor oameni ai fostelor regimuri*. În al doilea sector ar fi fost vorba de o inițiativă diplomatică întreprinsă pe cont propriu de dl vicepreședinte al consiliului și care ar viza un *contact direct cu unele guverne neutre*, pentru a se expune cauza României și a se lua indirect contact cu puterile aliate, măsură socotită ca necesară în cazul unei victorii britano-americană.

În legătură cu prima categorie de zvonuri circulau în cercurile țărănistă *ipoteze referitoare la un guvern de generali*, în care dl general Dobre ar fi vicepreședinte de consiliu, guvern care ar prezenta o mai mare garanție de supunere nediscutată la ordinele conducătorului statului.

Tot în legătură cu această categorie de zvonuri trebuiește pusă și *ipoteza unui plebiscit*, care a întinut multă crezare la un moment dat în cercurile liberele și care ar fi trebuit să se decidă pentru sau contra participării României la războiul total, prin mobilizarea generală și trimiterea de noi trupe pe frontul oriental.

În legătură cu a doua categorie de zvonuri, se afirma că dl. prof. Mihai Antonescu ar asuma o misiune diplomatică în străinătate, probabil la Roma, și că va face apoi vizite la Berna, Lisabona, eventual Ankara. De asemenea se afirmă că plecarea lui Tanriöer ar fi fost în legătură cu sugestiile date de dl prof. Antonescu, sugestii care ar fi trebuit să ducă la o mediație turcă între România și Aliați.

De altfel, față de toate aceste zvonuri, partidele politice au luat atitudine categoric contrarie. Astfel, în chestia plebiscitului și dl Maniu și dl Dinu Brătianu au declarat că nu-și are locul acum, întrucât ar trece asupra țării răspunderea pe care trebuie să o susține numai guvernul. Iarăși, în privința activității diplomatice atribuite lui prof. Antonescu, se declară că ea va da rezultate contrare celor propuse, întrucât ar trezi suspiciunea germană și nu ar găsi în tabăra britano-americană ecoul dorit. Interview-ul acordat de dl mareșal Antonescu scriitorului I. Al. Brătescu-Voinești, care a desmințit o luare de contact cu inamicul, a fost considerat oportun din punct de vedere politic.

Problema remanierii deschisă și în fapt prin demisia dlor Fințescu și Păiș, a rămas pînă la sfîrșitul lunii nesoluționată, pentru ca în ultima zi să se vorbească de noii miniștri la Economia Națională, Justiție, Românizare și chiar la Finanțe.

Zvonul de numirea lui Ovid Vlădescu la Justiție, a produs chiar o efervescență în rîndurile consilierilor de la Casație, care azi dimineață discutau cu certitudine acest fapt „*in spe*“.

¹ Frază neterminată în original.

2. Divergențe între Coroană și Conducerea Statului

A doua problemă care a pasionat zilele la rînd discuțiile cercurilor conducătoare ale partidelor democratice a fost aceea a unor *divergențe de vederi între Conducerea Statului și Coroană*.

Astfel, se spunea în cercurile liberale — dr. Angelescu — că M. S. Regele s-ar fi opus unui plebiscit propus de conducătorul statului și se atribuiau acestei opunerii motivele ridicate — și indicate mai sus — de către dl Dinu Brătianu.

La țărăniști, pe de altă parte, se vorbea de faptul că M. S. Regele ar fi cerut Marelui Stat Major să-i indice un tablou de pierderile suferite de trupele românești pe frontul oriental și mai ales în timpul ultimei campanii de iarnă. Conducătorul statului ar fi interzis însă redactarea acestui tablou, ceea ce ar fi dus la un schimb de cuvinte care ar fi necesită intervenția M. S. Reginei Elena. În privința acesteia, se declara în plus, că ar fi dispusă să plece să se odihnească pentru câtva timp în Italia, întrucât ar socoti că prezența sa în țară ar fi pentru moment nedorită. Cercurile național-țărăniște speculau această din urmă ipoteză jonglînd cu legăturile de rudenie între M. S. Regina Elena și regele Greciei și cu faptul că acesta din urmă s-ar găsi actualmente în Egipt.

În fine, o a treia serie de zvonuri, de astă dată atribuită unor cercuri religioase, și care și-au găsit ecou prin dr-ul Lupu, vorbeau de intervenția S. S. Patriarhului pentru o mediație între punctele de vedere ale M.S. Regelui și ale Conducătorului Statului.

Faptul însă că, la sfîrșitul acestei luni, nici una din știrile de mai sus nu au putut primi confirmarea așteptată, confirmare care ar fi trebuit să se manifeste printr-un act politic oarecare, nu a împiedicat cercurile de mai sus să persiste în susținerea acestor zvonuri, menținîndu-se cu îndărătnicie la vechiul lor punct de vedere.

3. Punct de vedere comun al partidelor de opoziție

Luna martie înregistrează o unificare a punctelor de vedere a partidelor Liberal și Național-Țărănesc. Mai mult încă, prin contactul luat de dl Maniu cu dl Titel Petrescu se poate spune că s-a operat și o unificare² cu foștii social-democrați.

Această unificare a debutat printr-o ofertă categorică de colaborare nelimitată făcută de dl Dinu Brătianu în urma unei decizii a sfatului Partidului Liberal. Oferta a fost primită la început cu oarecare răceală de către președintele Partidului Național-Țărănesc, răceală motivată tot atât de motive de ordin personal cît de motive de tactică politică. Si anume dl Maniu se consideră azi omul care reprezintă prin excelență Transilvania și viitorul țării în cazul unei victorii americane. Din această cauză domnia să nu înțelege o colaborare care nu i-ar fi lăsat domniei sale o mînă liberă la conducerea ambelor partide, dar o mînă liberă nediscutată, quasidictatorială.

În al doilea rînd, dl Maniu dorea ca o eventuală colaborare să nu întunece viitorul propriului său partid, astfel ca liberalii să profite de situația deosebit

² Probabil a punctelor de vedere.

de favorabilă de care s-ar bucura azi național-țărăniștii în ochii străinătății democratice.

După discuții care s-au prelungit în tot cursul acestei luni, după întrevederi între reprezentanții ambelor partide, dl Maniu și-a dat răspunsul său favorabil cu rezerva continuării sperate a organizației propriilor partide. Acest fapt înseamnă că ambele partide vor avea completa independență de a proceda așa cum cred la reorganizarea cadrelor lor dar că vor adopta *în* principal consultarea asupra oricărui fapt politic și vor adopta regula generală a manifestărilor unitare. Nu mai începe nici o îndoială că lucrul acesta constituie o consfințire a poziției pe care întreaga lume politică opoziționistă o recunoaște azi dlui Maniu.

Opoziția și Guvernul

Întreaga lume politică opoziționistă este de acord de necesitatea guvernării dlui mareșal Antonescu considerind-o „necessitate patriotică”.

Calvarul „guvernării Antonescu” produce din cind în cind freamăt în lumea politică și aceasta se întâmplă, cum caracteriza un fost om politic, atunci cind: „schimbă crucea de pe un umăr pe altul”.

În liniile generale *punctul de vedere comun al ambelor partide opoziționiste susține necesitatea sprijinirii operei actuale a guvernului*, socotit ca cel mai indicat a apăra interesele țării în conjunctura alianței cu Axa.

Din această cauză spulberarea unei părți din zvonurile despre o remaniere a guvernului a fost privită cu oarecare satisfacție în cercurile politice serioase.

În schimb, punctul de vedere asupra căruia insistă cercurile conducătoare de mai sus este *necesitatea începerii unei acțiuni diplomatice* intense în țările neutre și, prin intermediul acestora, pe lângă puterile aliate, pentru a se „aranja din vreme” situația României.

La această ipoteză a contribuit și faptul că *dl Maniu afirmă a poseda informații referitoare la activitatea diplomatică intensă pe care ar exercita-o în acest moment guvernul maghiar la Berna și Stockholm și chiar prin interpuși la Londra și Washington*. În plus, dl Maniu susținea că această acțiune *nu trebuie întreprinsă de guvern, ci numai de oameni politici ai fostelor regimuri, singurii care au relații în lumea britano-americană și care se bucură de încrere a acestora*. [....]

Această unitate de puncte de vedere a jucat pînă în ultimele zile și pînă într-o chestie atât de semnificativă ca festivitățile de la Chișinău, unde cuvîntul de ordine manist a fost absent, pentru a nu se provoca Sovietele. Totuși, foarteabil, dl Maniu, a pretestat o gripe, în timp ce conducerea liberală a preterat să nu invoace nici un motiv.

4. Reorganizarea partidelor

Concomitent și paralel, se operează în cursul acestei luni și va mai continua și în cursul săptămînilor viitoare o acțiune intensă de reorganizare a partidelor. Această acțiune ia mari proporții la național-țărăniști, pe cind la liberali se observă o oarecare neîncredere și în tot cazul foarte multă încetinătură.

Astfel, dl Maniu a dispus formarea a două corpuși superioare, unul de generali și al doilea de profesori universitari membri ai partidului.

În același timp, profesorul Zane, de la Iași, a fost însărcinat — și a terminat zilele trecute — redactarea unui antiproiect de reformă economică a țării.

Dispoziții au fost date organizațiilor provinciale iar dl Hudiță a folosit prezența sa la Iași, sau dl Maniu a sa la Brașov, pentru a da dispoziții pe teren.

Liberalii procedaseră și mai puțin metodic și socot, în genere, că reorganizarea s-ar opera mult mai rapid în cazul unei conjuncturi momentane a partidului, decât acum în opoziție, mai ales că măsurile preconizate ar putea trezi suspiciunile guvernului.

In cadrul acestei reorganizării trebuie considerată problema reprimirii în ambele partide a elementelor eliminate sau care au plecat de bunăvoie, acum cîțiva ani, pentru a colabora cu guvernele fostului rege Carol al II-lea.

În această privință trebuie precizat un foarte important cuvînt de ordine al dlui Maniu „nici un trădător al democrației printre democrați”.

Cu alte cuvînte dl Maniu se opune categoric reprimirii unor elemente ca dl Ralea etc. care au părăsit pe vremuri partidul. Mai mult încă, *dl Maniu a impus același punct de vedere și liberalilor*. În această privință suntem în măsură a afirma cu precizie că dl Maniu a cerut ca dnii Tătărăscu și Cancicov să nu fie reprimiți, cu toate că acesta din urmă a avut unele întrevederi chiar în cursul acestei luni cu dl Maniu.³

Or, *dl Tătărăscu a făcut un demers prin I. Negură* direct dlui Dinu Brățianu, în care cere să fie reprimit în partid, declarînd că se va supune disciplinei și ordinelor conducerii. Dl Dinu Brățianu a afirmat că l-ar reprimi pe dl. Tătărăscu „însă dl Maniu se opune”.

Numai în urma acestui fapt care dovedește cît de mare este azi ascendentul dlui Iuliu Maniu în lumea politică, dl Tătărăscu a decis să participe la festivitățile de la Chișinău ca o manifestare de reacție la decizia dlui Dinu Brățianu.

Concomitent cu reprimirea dlui Tătărăscu s-a mai pus și acea a disciplinei de partid în chestiunea dlui Gheorghe Brățianu, și acesta din urmă a dat deplină garanții partidului că se va supune tuturor directivelor care se vor da. De altfel conducerea partidului a decis luarea de măsuri de eliminare împotriva tuturor elementelor care ar manifesta acte de independență politică compromițătoare pentru linia partidului.

La țărăniști problema Tătărăscu s-a manifestat sub forma unei probleme Vaida. Aceasta din urmă a avut o întrevedere cu dl Mihalache și a doua cu dl Maniu. Ambele întîlniri au creat mult sînge rău și dlui Mihalache și dlui Maniu,

³ Iuliu Maniu și C. I. C. Brățianu au apreciat, după instaurarea dictaturii regale, că prin participarea unor membrii de vază ai partidelor lor (Gh. Tătărăscu, Mircea Cancicov, Mihai Ralea s.a.), respectivii fruntași s-au pus în afara partidelor din care făceau parte. Principala acuzație ce se aducea oamenilor politici care au susținut regimul patronat de Carol al II-lea a fost aceea că, aprobind Constituția din 1938 și Decretul de desființare a partidelor politice, au fost împotriva proprietelor lor partide. Pe parcursul desfășurării evenimentelor, mai ales odată cu consumarea momentelor tragicе din vara și toamna anului 1940 care au dus la amplatarea teritoriului național și intrarea țării în sfera de dominație a Germaniei naziste, Iuliu Maniu și C. I. C. Brățianu, încercînd să-și salveze prestigiul politic, au căutat să se departajeze transînt de regimul de dictatură regală, indicindu-l drept singurul responsabil de situația în care s-a aflat România. Și în anii ce au urmat pînă la declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, cei doi lideri ai P.N.T. și P.N.L. au continuat să se situeze pe poziția de a respinge orice contacte cu oamenii politici care au participat în guvernele din perioada dictaturii regale, sperînd că astfel vor fi absolvîți de responsabilitățile reale pe care le aveau față de dezastrele care s-au abătut asupra poporului român în anii celui de-al doilea război mondial.

întrucît ambii au fost viu criticați începînd cu dnii Mihai Popovici, dr. Lupu, Hudiță etc. În general *cercurile național-țărănești* s-au opus categoric oricărei *reprimiri a dlui Vaida* ceea ce a avut ca efect decizia dlui Maniu de a nu se lăua în considerare această cerere. Totuși, dl Mihalache a mai insistat căva timp asupra ei ceea ce a făcut să se zvonească despre divergențe Maniu — Mihalache, mai ales că se mai adăugau o serie de interpretări deosebite asupra situației de pe frontul oriental. Totuși, dr. Lupu a propus și a obținut o revenire a dlui Mihalache la București, cu ocazia sexagenatului acestuia, ceea ce a dat loc la „Continental” la o manifestare de solidaritate în rîndurile conducerii partidului, dl Mihalache unindu-se în mod public la punctul de vedere al dlui Maniu.

7. Activitatea „Independenților”

În legătură cu activitatea partidelor de opoziție, trebuie pusă și aceea a așa-zisilor „independenți”, fie că aceștia sunt într-adevăr departe de partidele politice, fie că au activat de mult în tabăra titulesciană și se simt actualmente apropiati de democrații.

Astfel, printre independenți trebuie să cîtări dl *Barbu Știrbei și dna Martha Bibescu*, două personalități apărute brusc la orizont și care au organizat reuniuni politice și luări de contact cu oamenii politici democrați, afirmîndu-se pe o linie net anglofilă.

În al doilea rînd, trebuie pusă *activitatea* dlor Savel Rădulescu, Ion Lugoșianu, Nenișor C. Vișoianu și care se rezumă la un contact strîns cu cercurile diplomatice pentru proprie informare și probabil și pentru a se întreprinde o acțiune diplomatică.

Titulescienii se mențin într-o atitudine optimistă, declarînd că în cazul unei federații poziția României, ca stat mic, nu va putea fi atinsă, întrucît ea s-ar găsi ca și țările neutre, printre țările mici și nu ar fi de așteptat numai măsuri unilaterale care să favorizeze pe unele țări mici dezavantajînd pe altele.

Două ocazii: parastasul pentru Titulescu și dejunul de la Lugoșianu au dat ocazia unor reuniuni mai numeroase, la care s-a discutat problema pretențiilor sovietice și s-a adoptat punctul de vedere al dlui Savel Rădulescu și anume că Turcia formează azi o cheie de boltă în sistemul politic britano-american și că Turcia are tot interesul ca Gurile Dunării să se găsească în măriile României, pentru că de aici se dictează soarta Strîmtorilor. O dată Gurile Dunării în măriile rușilor, Strîmtorile ar fi amenințate, ceea ce va împinge pe britano-americani să sprijine pe turci și indirect deci România și interesele ei teritoriale.

În genere și aceștia se grupează în jurul dlui Maniu, socotind că acesta este „omul viitorului”, așa că se poate spune în ...⁴.

Concluzie

În jurul dlui Maniu, se operează de cîteva săptămîni o mare regrupare a tuturor forțelor politice interne, cu excepțiile semnalate. Această concentrare, vrea să formeze terenul unui viitor guvern național, de care să dispună șeful

⁴ Frază neterminată în original.

Partidului Național-Țărănesc, în momentul cînd va fi chemat de împrejurări, la conducerea țării.

Dl Maniu se menține pe linia politicii actuale a guvernului, dar socoate că trebuie să-și manifeste părerile sale speciale asupra tuturor chestiunilor de ordin general prin memorii către conducerea statului.

Dl Dinu Brătianu este subjugat dlui Maniu.

Dl Tătărăscu e nevoie a întreprinde o acțiune tot pe cont propriu.

Tuturor oamenilor politici le este teamă de noua recrudescență legionară subversivă.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 29—42.

372

1943 aprilie 1. Extras dinarea de seamă întocmită pentru perioada 1 aprilie 1942 — 1 aprilie 1943, înaintată Președinției Consiliului de Miniștri de Direcția Generală a Poliției, referitoare la acțiunile pentru formarea Frontului Patriotice și la intensificarea propagandei comuniste.

COMUNIȘTI.

Convinși că Rusia Sovietică va obține victoria, au desfășurat următoarea activitate:

- a) Intensă acțiune de organizare;
- b) Acțiune pentru formarea Frontului Patriotice, din care să facă parte: comuniștii, național-țărăniștii, liberalii și membrii partidelor democratice, care să lupte pentru izgonirea germanilor și încheierea păcii cu Rusia Sovietică;
- c) Propagandă împotriva regimului și pentru alcătuirea unui guvern democrat;
- d) Agitarea populației nevoiașe și cea cu resurse reduse pe tema scumpelei, lipsei unora din articolele de primă necesitate și a speculei;
- e) Instigarea muncitorimii pe tema revendicărilor profesionale și economice, îndemnind-o la greve și acte de sabotaj;
- f) Propagandă printre soțile mobilizaților, îndemnîndu-le să alcătuiască memorii și proteste, prin care să arate că ajutoarele ce primesc sunt insuficiente;
- g) Membrii organizației M.O.P.R. (Ajutorul Roșu) au adunat ajutoare pentru detinuții din lagăre și închisori, familiile acestora, precum și pentru prizonierii sovietici;
- h) Elementele comuniste au făcut propagandă ca populația săracă să nu plătească suma de 1 000 lei pentru răscumpărarea prestației, ci să o execute în natură, spre a împiedica guvernul să realizeze prevederile financiare pentru acoperirea cheltuielilor de război.
- i) Un număr de 89 ruși, rămași în Basarabia, au cerut să fie repatriați în Rusia;
- j) Partizanii rămași în Basarabia au săvîrșit acte de sabotaj;
- k) Au răspîndit știri false, tendențioase și alarmiste.

Instrucțiuni

a) Comitetul Central al Partidului Comunist a dat instrucțiuni raioanelor și localelor să organizeze „echipe” denumite „Partizanii Rusiei Sovietice”, care să săvîrșească acte de sabotaj în fabrici, ateliere, distrugînd mașinile, materialele etc., precum și depozitele și transporturile de arme și munițiuni.

ACESTE ECHIPE, care vor fi alcătuite din comuniști de îndredere și curajoși, dezertori și prizonieri sovietici, nu vor fi încadrați în unitățile mișcării comuniste și vor activa independent.

b) Să se facă anchetă printre răniții întorși de pe front cu scopul documentării în vederea propagandei ce urmează să se facă.

c) Să se facă propagandă printre invalizii de război și populația rurală, pe tema insuficienței pensiilor și a împroprietărilor.

d) Să instige populația pe tema rechizițiilor, provocînd astfel resenimente împotriva puterilor Axei.

e) Să se pregătească elemente pentru acțiunea revoluționară.

f) Elementele comuniste să explice muncitorilor operațiunile de pe front, potrivit comunicatelor posturilor de Radio „Moscova” și „Londra”.

Se anexează trei tabele numerice, în care este menționat:

a) Materialul de propagandă (manifeste, etichete, ziare etc.) răspîndite de comuniști;

b) Buletinele și broșurile editate de comuniști;

c) Comuniștii identificați, percheziționați, arestați, deferiți justiției, condamnați și internați.

TABEL NUMERIC (a)

De manifestele, etichetele și ziarele răspîndite de comuniști de la
1 aprilie 1942 – 1 aprilie 1943

Localitatea	Cuprinsul în rezumat	Nr.
București și Iași	Au lipit etichete cu lozincile comuniste: „Români! uniți-vă pentru răsreturnarea jugului hitlerist, „Soldați! nu vă dați viața pentru Hitler, dezertați”, „Pace cu U.R.S.S.”	1
București	Manifest prin care se îndeamnă tineretul să fugă de la unitate cu armamentul și să se predea armelor sovietice.	1
Iași	Manifeste cu îndemnuri: „Soldați, să dezertați”, „Muncitorii să comită sabotaje, țărani să nu predea rechizițiile, să lupte pentru demobilizare, amnistie și pace în Rusia”.	1
Piatra Neamț	Manifeste cu încheierea „Trebuie să răzbunăm părinții, frații și copiii noștri”, „Moarte hitlerismului și fascismului, intoarceți armele și loviți mortal pe inamicul vostru”.	1
București	Manifest - apel pentru crearea „Frontului Național al întregului popor”, spre a lupta pentru eliberarea țării de sub germani și pace, iar muncitorii, soldații, tinerii și țărani să sint îndemnați să săvîrșească acte de sabotaj în industrie și transporturile de trupe și munițiuni și să dezerteze.	1

Localitatea	Cuprinsul în rezumat	Nr.
Timișoara	Manifest cu indemnurile „Sabotarea industriei, rechizițiilor, imprumutului, lupta pentru piine, alimente etc. nesupunere la concentrări, recruții să nu se prezinte, iar mobilizații să se întoarcă acasă înarmați, să-și apere căminurile și să alunge dușmanii Neamului „mareșalul Antonescu etc.”	1
București	Imprimat lozinci comuniști, pe banerote de 2 și 5 lei.	1
Constanța	Manifeste cu caracter antifascist și antirăzboinic.	9
Craiova	idem	5
Timișoara	Manifeste prin care se cere conducătorului statului să inceteze luptele cu U.R.S.S. și să retragă armatele la Nistrul.	1
Jud. Timiș- Torontal	Manifeste cu indemnuri la pace și injurii la adresa conducătorilor Axei (comunele Ghilod, Recaș, Fratilia).	1
Timișoara	Manifeste cu conținutul „Jos Hitler”, „Vrem pace și piine”.	1
Lugoj	Manifeste cu conținutul: „Jos cu guvernul”.	1
Vilcea	Un azion neidentificat a arestat în comunele Răcăști și Iurcești manifeste comuniști.	1
București	Manifeste cu cuprinsul „Vrem pace și piine”, „Frați români, nu vrem să murim pentru nemți”, „Trăiască frontul patriotic anti-hitlerist”, „Vrem eliberarea patrioților”.	1
Arad	Manifeste în limba maghiară și română (circa 400), indemnuri la lupta pe tema scumpelei, speculei, lipsurilor și pentru închetarea războiului cu U.R.S.S.	1
Brașov	Manifestele „Frontului Național” cu indemnii la luptă pentru izgonirea germanilor și pace cu Rusia Sovietică.	1
București	Un manifest al „Frontului Patriotice” prin care soldații români sunt indemnatați să nu mai lupte alături de germani.	1
Cernăuți	Manifeste cu caracter anglofil.	2
Chișinău	Manifeste semnate de Partidul Comunist cu indemnuri antimilitare și instigarea populației la rezoltă împotriva autorităților române (52 exemplare)	4
Lupeni	Un manifest prin care se critică Puterile Axei.	1
	Total	38

TABEL NUMERIC (b)
 de buletinele și broșurile răspândite de comuniști,
 de la 1 aprilie 1942 – 1 iunie 1943¹

Data	Localitatea	Cuprinsul în rezumat	Total
aprilie 1942	București	Buletinul „România liberă” organul de informații al Frontului Unic Național de luptă pentru independență, democrație, pace și piine. Reproduce din discursurile lui Kalinin.	1
aprilie 1942	București	Broșură cu discursul lui Stalin, ținut la începutul războiului cu Germania.	1
aprilie 1942	București	Broșura intitulată <i>Conferința prizonierilor</i> , se reproduce apelul prizonierilor români din Rusia, adresat familiilor, pe care le îndeamnă să lupte pentru încheierea păcii cu Rusia Sovietică	1
mai 1942	București	„Buletinul” I, îndeamnă tineretul la acțiune revoluționară și luptă pentru alungarea germanilor și încheierea păcii cu Rusia.	1
iunie 1942	București	„Buletinul” II, îndeamnă la acțiune pentru alungarea germanilor și încreșterea războiului. Citează exemplul tineretului din țările ocupate de germani, care săvîrșește acte de sabotaj.	1
iunie 1942	București	Răspândit „Apelul către poporul german al reprezentanților publicității germane aflători în Rusia Sovietică”.	1
iunie 1942	București	Au editat și răspândit Ordinul de zi nr. 130, dat de Stalin la Moscova, la 1 Mai 1930.	1
iulie 1942	București	„Buletinul informativ” nr. 4 îndeamnă tineretul să adere la acțiunea revoluționară a partidului comunist. Afirma că Arsenalul din Tîrgoviște a fost incendiat de comuniști.	1
Total	8		

¹ Tabelul conține numai date privind intervalul aprilie–iulie 1942.

TABEL NUMERIC (c)

de comuniștii identificați, prечerzionați, arestați, deserți justiției, condamnați, internați în lagăre, execuțați, în perioada de la 1 aprilie 1942 – 1 aprilie 1943

Regiunea	Identificări	Percheziționați	Arestați	Deserți justiției	Internăti		
					Condamnați	Internăti în lagăre	Condamnați la moarte
București	243	212	151	50	47	69	–
În raza Insp. Alba-Iulia	53	–	35	53	10	6	16
Cernăuți	142	67	70	–	49	104	–
Chișinău	384	316	238	–	138	142	–
Constanța	26	62	62	27	–	–	–
Craiova	13	28	6	6	3	12	–
Galați	12	19	22	–	1	43	–
Iași	30	116	29	–	14	124	188
Ploiești	44	68	54	–	6	16	1
Timișoara	125	148	124	–	48	129	–
Total	1172	1036	791	142	316	640	205

Se menționează: În cîrile din acest tabel sunt prevăzute, pentru București, numai operațiunile efectuate de Corpul Detectivilor din Direcționuca Generală a Poliției, nu și acele ale Prefecturii Poliției Capitalei.

1943 aprilie 2. Notă a Serviciului special de informații cu privire la încercările liderilor grupărilor politice de a colabora împotriva regimului antonescian.

2 aprilie 1943

Notă

Din cercurile politice

1. După ședința consiliului de administrație al Băncii Românești, care a avut loc în ziua de 3 martie a.c., fruntași liberali au discutat cu privire la inițiativa recentă a lui *Tătărescu* pentru crearea unei aşa numite „Uniuni sacre”.

S-a relevat că *Tătărescu* din prudență n-a remis un text semnat, ci a dictat persoanelor pe care le-a rugat să transmită propunerea sa un text, pe care acestea la rîndul lor l-au copiat la mașina de scris.

Tătărescu l-a chemat pe *N. Negură*, fostul ministru al cooperăției, și l-a rugat să transmită textul lui *Dinu Brătianu*.

Negură l-a consultat pe *V. P. Săsău*, care l-a sfătuit să predea nota dr-ului *Costinescu*, care fiind și în relații de rudenie cu *Dinu Brătianu* poate să-i transmită mai ușor propunerea lui *Tătărescu*, fără să provoace, de la început, protestul președintelui grupării liberale, cunoscute fiind sentimentele acestuia față de fostul prim ministru.

Dr-ul *Costinescu* refuzând însă să-și asume această misiune, *Negură* l-a vizitat atunci personal pe *Dinu Brătianu*, care i-a replicat imediat că nu vede nici o posibilitate de colaborare cu *Tătărescu*, pe care-l consideră compromis; chiar dacă ar accepta o asemenea colaborare, a spus *Dinu Brătianu*, aceasta nu va fi consimțită în nici un mod de către *Maniu*, care vede în *Tătărescu* fostul principal instrument al ex-regelui *Carol al II-lea*.

Negură a replicat:

„În această privință mulți sunt vinovați; întii, *Maniu* care l-a adus pe *Carol*, în al doilea rînd *Gheorghe Brătianu* care a rupt atunci partidul pentru a-l sprijini”.

Dinu Brătianu a declarat însă că nu poate sub nici un motiv să înlesnească reabilitarea lui *Tătărescu*, care a găsit această formă spre a reveni pe primul plan al vieții politice; de altfel, a spus *Dinu Brătianu*, anglo-americanii n-ar consimți să favorizeze pe acei care au colaborat la instituirea dictaturii.

Cu aceasta, întrevederea a luat sfîrșit,

Gheorghe Brătianu, care participa la ședința consiliului Băncii Românești, spunându-și părerea asupra propunerii lui *Tătărescu*, a observat că o acțiune de natura celei preconizate de fostul prim-ministru ar presupune că ne aflăm la sfîrșitul războiului, în preajma conferinței de pace, ori acest lucru nu este exact.

„Războiul va mai dura, iar germanii sunt încă stăpini în Europa și în România; ei s-au deprins să vadă în *Dinu Brătianu* și în *Maniu* doi bătrâni opozanți, ale căror convingeri le respectă, dar pe care nu-i socotesc primejdioși.

„Germanii spun, nu fără ironie, că unul este foarte bătrîn și că celălalt scrie niște memorii care provoacă o furtună într-un pahar cu apă“.

„Un comitet alcătuit în forma și cu scopurile preconizate de Tătărăscu înseamnă însă o acțiune precisă și hotărîtă; o acțiune presupune o reacțiune și noi n-avem nici un motiv să provocăm în mod inutil pe germani, cînd ei sănătățile atotputernici aici“, a încheiat Gheorghe Brătianu.

2. Maniu a anunțat pe amicii săi că socotește necesar să răspundă, în scris și sub semnătură, propunerii ce i-a fost făcută de către Gh. Tătărăscu.

Acest răspuns a fost alcătuit sub forma unei scrisori adresată lui *Mircea Căncicov*, mandatarul lui Tătărăscu.

Alăturăm textul francez al acestei scrisori, deoarece potrivit dispoziției lui Maniu, scrisoarea nu va avea circulație internă, întrucât președintele grupării național-țărănistă nu înțelege să dea în vîlăag propunerea cu caracter confidențial a fostului prim-ministru liberal.

În schimb, Maniu găsește necesar să facă cunoscut străinătății motivele care îl oprișe să colaboreze cu Tătărăscu, tocmai fiindcă își dă seama că prin intervenția sa fostul prim-ministru liberal a încercat să-și creeze un pivot de simpatie pe lîngă puterile anglo-saxone.

Maniu a luat personal măsuri ca scrisoarea să fie cunoscută de către toți miniștrii neutri din București și va încerca, ca această scrisoare să parvină direct și în străinătate.

Președintele grupării național-țărănistă crede că Tătărăscu a făcut demersul său cu scopul de „a-și acumula un capital politic în străinătate, fiind sigur că propunerile sale nu pot fi decît respinse de grupările liberală și național-țărănistă“.

De aceea, Maniu ține ca puterile anglo-saxone, ca și diplomații neutri, care urmăresc evenimentele din România, să fie puși în cunoștință despre motivele de ordin politic care îl opresc să colaboreze cu Tătărăscu..

Față de intimii săi, Maniu a accentuat ca aceștia să sublinieze că refuzul său n-a fost determinat de o rivalitate personală sau de teama unei concurențe, ci de înalte rațiuni de moralitate politică.

Maniu a remis personal acest răspuns lui Dinu Brătianu și lui *Barbu Știrbei*, ca un act de curtenie și de solidaritate.

Barbu Știrbei și dr. C. Angelescu, la rîndul lor, au răspuns lui Tătărăscu că propunerea ce a făcut nu poate fi luată în considerare, din moment ce președinții celor două partide democratice, care — după părerea lor — dețin sufragiile marii majorități a opiniei publice, au respins-o.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 43—46.

374

1943 aprilie 5. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea unor manifeste comuniste în orașul Brașov și în Capitală.

În noaptea de 1/2 aprilie c., în cartierele fabricilor METROM, VOINEA și ASTRA, din orașul Brașov, s-au răspîndit manifeste comuniste.

Organele polițienești locale au luat măsuri pentru identificarea auto-rilor și a colportorilor.

(Ministerul Afacerilor Interne)

În dimineața de 3 aprilie c. au fost găsite, aruncate în curtea liceului „Marele Voievod Mihai” din Capitală, 6 manifeste comuniste,¹ scrise de mînă, și avînd următorul cuprins:

„Elevi !

Voi sănăteți elemente de conducere ai României de mîne. Scrieți mare pe perete, ziduri, uluci etc. [...]

La luptă contra nemților.

Studenți patrioți”

Se fac cercetări pentru prinderea autorilor și colportorilor.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 47—48.

375

1943 aprilie 7. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspândirea unor manifeste antirăzboinice la Arad.

La începutul săptămînii trecute au fost răspîndite la Arad trei mani-feste în limba română și unul în limba maghiară.

La sfîrșitul buletinului se anexează în fotocopie cuprinsul manifestelor², iar cel în limba maghiară în traducere.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.

(Serviciul Special de Informații)

Anexă

ROMÂNI !

Muncitori !, Tânărî !, Tineri !, Bărbați !

Patrioți ce faceți parte din orice partid sau grupare politică ! Armata Roșie se apropie victorioasă de frontieră de vest a Ucrainei.

Înfringerea lui Hitler este inevitabilă.

¹ Prefectura Poliției Capitalei informează că manifestele au fost găsite la intrarea elevilor de la Liceul din strada Niculcea nr. 2 și erau de formă dreptunghiulară, de dimensiunile 17/10 cm, scrise de mînă, cu litere de tipar, cu indigou, pe hirtie velină.

² Nu există în dosar.

Continuarea războiului de partea lui pînă la înfrîngerea sa înseamnă nimicirea poporului și patriei noastre.

| Hitler încearcă să întîrzie prăbușirea sa cu singele bărbășilor, cu prețul nimicirii femeilor și copiilor noștri, cu prețul pînii, fierului, petrolului și cărbunelui nostru. Toți românii cinstiți și cetățenii din toate partidele și grupările politice trebuie să ne unim pentru salvarea patriei noastre.

Muncitori ! Să nu lucrăm pentru războiul de piraterie al hitlerismului. Distringeți materialul de război.

Ceferiști ! faceți să deraieze trenurile armatei germane ca și cele de marfă. Stricați locomotivele. Să provocăm haos și învălmășeală în circulație.

Țărani ! Nu dați nici un bob de grîu, nici un ban și nici un soldat lui Antonescu. Să apărăm împreună și înarămați viața și avereoa noastră contra rechișităilor jandarmilor și agenților de urmărire.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 49 – 50.

376

1943 aprilie 10. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri, cuprinzînd date privind răspîndirea unor manifeste comuniste pe Șoseaua Mihai Bravu din Capitală.

[...]

În noaptea de 7/8 aprilie c., elemente neidentificate au lipit pe Șoseaua Mihai Bravu cîteva manifeste, format mic, pe care fusese şablonat: „Nu vrem să murim pentru nemîi”.

În zorii zilei manifestele au fost deslipite și distruse de organele polițienești. S-au intensificat măsurile de supraveghere pentru arestarea autorilor.

(Ministerul Afacerilor Interne)

[...]

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 51.

1943 aprilie 14. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la intensificarea propagandei comuniste antihitleriste care îndeamnă la crearea Frontului Patriotice Antihitlerist.

Președinția Consiliului de Miniștri
Secretariatul General
Serviciul de Documentare și Informații

Buletin de Informații
din 14 aprilie 1943, ora 12

Informații Interne

Chestiuni Politice

1. Pentru intensificarea propagandei antigermane în rîndurile populației, conducerea centrală a Partidului Comunist din România a lansat, în ultimul timp — ca anexă la buletinul intitulat „România liberă” — un apel, semnat „Comitetul Uniunii Patriotice”, adresat către toate partidele și organizațiunile politice, economice, culturale, personalități etc., pentru încadrarea lor în Frontul Patriotice Antihitlerist.

Acest „Front” ar avea menirea să participe la distrugerea mașinii de război germane și să înlăture exploatarea hitleristă.

— În legătură cu repartiția buletinului „România liberă”, editat de Partidul Comunist, militanții comuniști au primit instrucțiuni să difuzeze această publicație, cît mai larg, în rîndurile populației.

Totodată s-au reînnoit directivele, în sensul că organizațiunile comuniște să formeze grupuri de „prietenii ai presei patriotice”, cu ajutorul cărora să intensifice acțiunea antihitleristă dîndu-le și misiunea de a răspîndi buletinul menționat.

Direcțiunea Generală a Poliției a luat măsuri pentru identificarea militanților comuniști care iau parte la această acțiune.

— Elementele comuniște din Capitală au primit cîvînt de ordine ca, concomitent cu publicațiunile clandestine difuzate de la centru, să răspîndească știrile posturilor de radio inamice, sub formă de manifeste, scrise cu mîna sau la mașină.

Prin această acțiune, Partidul Comunist speră că va putea crea, în rîndurile populației, un puternic curent antigerman.

Chestiunea se urmărește.

(Ministerul Afacerilor Interne)
...]

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 52—53.

1943 aprilie 17. **Ordin de informații în legătură cu hotărirea C.C. al P.C.R. de a se face cunoscute în rîndul maselor muncitorești măsurile luate de Ion Antonescu de mobilizare totală a românilor.**

Inspectoratul General al Jandarmeriei
Serviciul Jandarmeriei
Secția a II-a, Birou A

**Ordin de Informațiuni nr. 2
din 17 aprilie 1942**

Inspectoratul General al Jandarmeriei este informat că conducerea centrală a Partidului Comunist, în urma vizitei dl maresal Antonescu la Cartierul general al Führerului ¹, a dispus ca organizațiile în subordine să popularizeze în masele muncitorești, știrea că dl Maresal a oferit germanilor mobilizarea totală a românilor și punerea lor la dispoziția comandamentului german.

În acest scop se preconizează demonstrații cu scopul (de) a se acredita ideea că în Țara românească vor rămine numai văduve și orfani și toate acestea numai pentru interesele Germaniei.

Sînt informații că pe această temă conducerea mișcării comuniste a hotărît să editeze un manifest, care va fi difuzat în jurul zilei de 1 Mai a.c.

Față cu cele de mai sus, luați măsuri de supraveghere în special pentru ziua de 1 Mai a.c. Se atrage atenția îndeosebi asupra măsurilor ce urmează a se lua în centrele muncitorești, pentru împiedicarea la timp a oricărei încercări de manifestare sau răspîndire de manifeste.

În ziua de 1 Mai 1943, se va raporta telefonic Inspectoratului General, centralizat pe inspectorate, la ora 11 și 18, situația de pe teritoriul rural.

Inspector General al Jandarmeriei,

General de Corp de Armătă

C. Z. Vasiliu

Şeful Serviciului Jandarmeriei, Colonel

C. Tobescu

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 58.

¹ Întrevederea dintre Adolf Hitler și maresalul Ion Antonescu, care a avut loc la începutul lunii aprilie 1943, s-a concretizat într-un comunicat oficial apărut în ziarele din Capitală în ziua de 15 aprilie. Hitler i-a cerut lui I. Antonescu un concurs militar politic și economic mai mare decit pînă atunci în desfășurarea războiului. Ca urmare, șefii celor două partide, Național-Țărănești și Național-Liberal, au protestat printr-un memorandum, datat 20 aprilie, „împotriva caracterului anti anglo-saxon ce se dă războiului prin acest comunicat”.

1943 aprilie 17. Notă a Serviciului special de informații referitoare la reacția grupărilor și partidelor politice față de hotărîrea guvernului antonescian de a purta războiul și împotriva puterilor anglo-saxone.

17.IV.1943

Comunicatul cu privire la întrevaderea dintre Führer și dl. mareșal Antonescu a provocat — după cum am anunțat-o fierbere extraordinară în cercurile conducerii grupărilor liberală și național-țărănistă.

Atât Maniu cît și Dinu Brătianu socotesc că angrenarea României într-un război împotriva puterilor anglo-saxone zdruncină în mod definitiv poziția noastră și înălțătură orice posibilitate viitoare de a găsi un compromis cu națiunile care, după opinia lor, au cîștigat virtual războiul.

Comentariile publicate a doua zi în ziar — din ordinul guvernului român — au lăsat impresia că relația oficială asupra întrevederii ar apartine germanilor și că dl. mareșal Antonescu s-a găsit în fața unui comunicat, la care nu colaborase, dar pe care a trebuit să-l publice.

În același timp, s-au accentuat din nou știrile care anunțau că Führerul este hotărît să atace Turcia, că România și Bulgaria vor fi bazele de plecare ale acestei expediții militare și că mareșalul Rommel își va stabili cartierul său general la noi.

În aceste împrejurări, conducătorii opoziției nu cred că dl. mareșal Antonescu ar fi putut să reziste unor noi cereri cu caracter militar și sănt astfel predispuși să accepte versiunea că și-a luat angajamentul să dea trupe noi atât pe Frontul de Răsărit cît și pe Frontul de Sud.

In conducerea național-țărănistă s-a pus imediat chestiunea atitudinii imediate pe care trebuie s-o ia gruparea față de eventualitatea unei colaborări a României la o acțiune militară împotriva puterilor anglo-saxone.

E de relevat că, de rîndul acesta, Maniu a vrut să cîștige oarecare timp, în vreme ce Mihalache și dr. Lupu care sănt de obicei rezervați, au insistat ca gruparea să-și fixeze imediat atitudinea față de comunicatul care angaja România în războiul împotriva Angliei și Americii.

În urma discuțiilor ce au avut loc, s-a hotărît ca Maniu să ia contact cu Dinu Brătianu pentru a face, în comun un memoriu dlui mareșal Antonescu cu privire la poziția ce s-a creat țării prin comunicatul dat după întîlnirea de la Führer.

Maniu a fost de părere să se facă o scurtă scrisoare în care să se sublinieze că angajarea României într-un război împotriva Angliei și Americii nu corespunde cu interesele noastre și că opinia publică n-ar putea să accepte să ne asociem la asemenea acțiune militară.

Celalăi fruntași și-au exprimat însă părerea că gruparea național-țărănistă, împreună cu cea liberală, sănt datoare față de gravitatea comunicatului publicat să fixeze în linii cuprinzătoare poziția noastră exactă față de puterile anglo-saxone și să dovedească că toate interesele României se opun ca să colaborăm cu Axa împotriva Angliei și Americii.

Maniu a avut întrevederi cu Mihalache, dr. Lupu, Barbu Știrbei, Dinu Brătianu, C. Vișoianu etc.

Maniu a stabilit, în principiu, cu Dinu Brătianu să alcătuiască în comun un memoriu către dl mareșal Antonescu; a rămas convenit ca Dinu Brătianu să consulte între timp pe amicii săi politici.

Între timp, Maniu a căutat să obțină, prin toate mijloacele ce le are la dispoziție, informațiuni cu privire la angajamentele pe care și le-ar fi luat dl. mareșal Antonescu la Führer.

Situația personală a vicepreședintelui de Consiliu a preocupat de asemenea, în mod deosebit, conducerea celor două grupări.

Maniu promise informația că vicepreședintele de Consiliu a demisionat și că un nou cabinet este pe punctul de a se alcătui.

Şeful grupării național-țărănești a amintit amicilor săi, că a avertizat pe vicepreședintele de Consiliu, mai demult, să nu încerce de a face o politică dublă fiindcă aceasta va atrage grave consecințe pentru țară. După părerea sa, guvernul actual trebuia să continue de a-și îndeplini rolul său și de a menține raporturi bune cu germanii, fără să le dea prilejul să suspecteze politica regimului actual.

Manifestațiile prea libere ale vicepreședintelui de Consiliu au alarmat pe germani; iar dl. mareșal Antonescu în fața aprengesiiilor conducerii germane a fost silit, pentru a dovedi lealitatea sa față de Axă, să accepte situaționi pe care în alte împrejurări le-ar fi putut ușor para.

Politica alături de forțele anglo-saxone, a spus Maniu, nu poate fi făcută decât de grupările democratice din România, iar guvernul era obligat să dea posibilitatea acestor grupări să-și poată îndeplini misiunea lor.

Dr. Lupu — în urma întrevederii ce a avut-o cu Ovid Șvădescu, a adus lui Maniu știrea că vicepreședintele de Consiliu nu este demisionat și că însuși dl. mareșal Antonescu ¹.

Maniu susține însă că situaționa este extrem de gravă, că marți 20 aprilie a.c. Führerul va anunța în fața Reichstagului că începe o acțiune militară împotriva Turciei și că aceasta va duce ori la angrenarea silită a lui Antonescu în acest război, ori la o schimbare de guvern, ori chiar la instituirea unui protectorat german în România.

O schimbare de guvern, a accentuat Maniu, ar fi catastrofală pentru România; aceasta o spun eu, a accentuat șeful grupării național-țărănești, care sunt adversari al regimului, dar care cred că atât Mareșalul cit și Mihai Antonescu sunt necesari în momentul de față.

Deși intimii săi se așteptau ca Maniu să rămînă în București pentru a alcătui memoriul proiectat, șeful grupării național-țărănești a plecat azi sâmbătă 17 aprilie a.c. la orele 4. d.a. la Brașov-Sibiu cu automobilul, fiind însoțit de Leucuția și Serdici. Maniu a anunțat că revine în Capitală marți sau miercuri.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 54-57.

¹ Rind șters de autorul notei.

1943 aprilie 18. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei referitoare la preocupările Partidului Comunist de a atrage la acțiunile sale și femeile.

Prefectura Poliției Capitalei
18 aprilie 1943

**Elementul feminin în atenția și acțiunile
Partidului Comunist**

Întrucât pînă în prezent femeile din fabrici, ateliere și cartiere muncitorești au fost complet neglijate atât în acțiunile de agitație și propagandă cât și ale apărării și cele cu caracter de organizare, conducerea Partidului Comunist a dat dispoziții ca pe viitor femeile muncitoare să formeze — ca și tineretul — obiect de atenție deosebită în toate manifestările partidului.

În acțiunile de organizare a maselor, femeile vor trebui atrase alături de bărbați în comitetele de pace și în cele antifasciste.

Raionalele vor căuta și folosi formele cele mai indicate de organizarea femeilor ca: asistența mamei, protecția copilului, comitete de luptă împotriva scumpetei și a fiscalității, acțiuni de cartier cu caracter edilitar și de igienă, maternitate, băi, grădinițe de copii, leagăne etc.

În fabrici, femeile vor fi de asemenea împinse la acțiuni cu caracter economic și local, cantine, pavilioane pentru copii, salarii, desființarea lucrului în echipe și în acord etc.

În cadrul acțiunii de clarificare în mase, vor fi folosite elemente ce interesează femeile.

În cadrul acțiunilor de agitație și propagandă se vor folosi datele furnizate de către posturile de radio sovietice.

În munca de apărare, conducerea comunistă a cerut să fie folosit un număr cât mai mare de femei, iar acolo unde este cazul femeile să fie trecute în locurile de conducere ale acestei secții.

În cadrul acțiunilor de şablonare se vor face inscripții de perete cu lozinci care pot atrage interesul fermeilor. Se vor confectiona de asemenea etichete cu lozinci pentru femei.

Chestiunea se urmărește îndeaproape.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 59 – 60.

1943 aprilie 19. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspîndirea unui manifest comunist la Uzinele Metrom din Brașov, al cărui conținut îl reproduce în anexă.

În ziua de 2 aprilie, au fost răspîndite la Uzinele Metrom din Brașov, manifeste comuniste intitulate *Frați muncitori, funcționari, meșteri și ingineri din uzina Metrom, bărbați și femei, flăcăi și fete* în care se cere printre altele:

- Organizarea într-un Front patriotic;

- Imediata ieșire din război;
- Nimici să nu se prezinte la concentrare sau mobilizare;
- Pace de la Răsărit etc.

Anexă

Frați muncitori, funcționari, meșteri și ingineri din Uzina Metrom, bărbați și femei, flăcăi și fete

Muncim din greu pentru o viață de mizerie. Sîntem oameni liberi dar parcă am fi robi sau vite înjugate. În vreme ce tot ceea ce noi cumpărăm se scumpește mereu de două ori, cinci ori și zece ori, direcțiunea încearcă să ne taie apa de la moară, să ne opreasă de a cere cu tărie *mărireala salariilor* în raport direct cu scumpetea, scoțindu-ne ochii cu un afiș care spune că Ministerul Economiei nu dă voie să se urce salariile. Dorința de jaf a direcțiunii, trece adesea peste orice margine; proaspătă în mintea tuturor este povestea de neînchipuit a celor 10 kg de carne afumată și pe alocurea alterată. Va încercat direcțiunea sau vreunul din directorii de-a pururea neîndestulăți o afacere de speculă cu carne de porc. Întimplător afacerea nu a reușit. Au încercat atunci să vîrbe marfa pe nesimțite în gîțul salariaților din uzină, spuțindu-ne că avem dreptul să cumpărăm carne în valoare de 5 000 lei în contul unei gratificații pe care oricum trebuie să o căpătăm.

Pentru că n-au izbutit aşa, pentru că marfa cu pricina a început să se strice, pentru că cei cu specula era păcat să piardă, ne-au forțat să o luăm; vrei nu vrei, bea Grigore aghiasmă. În felul în care ne-au silit să o luăm e lipsed că am fost furați în mod nerușinat, oficial, chiar ziua în amiaza mare. Dar felul neomenos în care sunt tratați *ucenicii*, deși muncesc din greu, ei capătă o mîncare proastă și neîndestulătoare, sunt rău imbrăcați și rău încălțați, dar încă multe altele.

Sîntem oameni liberi, dar parcă am fi robi. E timpul să ne desmeticim!

Tara întreagă este sub teroare și jaf. Cu un guvern trădător de neam, susținut de o mînă de mari industriași și mari moșieri profitori de război, țara noastră a ajuns sub apăsătoare ocupație germană, poporul nostru este dus în pieire într-un război în care nu are nimic de căștigat, ci are totul de pierdut. Cu un șef trădător ca Antonescu am pierdut pînă acum 500 000 oameni în lupta pentru interesele hitlerismului, forțe care ne vor lipsi în războiul pe care mai curînd sau mai tîrziu îl vom duce pentru independența noastră națională împotriva cotropitorilor hitleriști germani, pentru dreptatea Ardealului, dușmanii țării, cotropitorii germani și trădătorii Antonești vor să ne ducă sistematic, încet, încet pînă la starea de robi înlănțuîți care nu mai au putere de a voi și a rezista, numai aşa vor putea să stoarcă mai departe vlagă noastră, bogățiile, bucatele și viața noastră în folosul războiului nemțesc. Noi trebuie să ne trezim să nu ne mai lăsăm înselați să opunem forță organizată a poporului împotriva încercărilor dușmanului de a ne prostii și paraliza. Poporul român nu se poate salva de la pieirea la care îl conduce hitlerismul cotropitor decât prin organizarea sa într-un larg și unic.

FRONT PATRIOTIC

Toți oamenii conștienți trebuie să intre în acest front. Tânărîști sau socialisti, comuniști sau liberali naționaliști și democrați ... trebuie să se organizeze

în ateliere și birouri, în GRUPE PATRIOTICE și în COMITETE PATRIOTICE.

Organizat așa, în front patriotic, în fiecare uzină, pe sate și pe orașe, poporul nostru nu va mai fi „vaca de muls“ a tuturor pripășiților, cotropitorilor și trădătorilor.

Salariați din Metrom, la un loc suntem o forță peste care nu se poate trece. Să păsim neîntîrziat la organizarea noastră, a tuturor, în ateliere și birouri, indiferent de părerile politice din trecut cînd din nou vom fi liberi vom avea vreme să ne revedem credințele și simpatiile; afară de trădători, afară de mișei, care și-or primi cuvenita răsplătă.

Acum suntem cu toții cetățenii unei națiuni subjugate, suntem cu toții numai români! Si tot românul trebuie să se organizeze și să lupte.

— **PENTRU O VIAȚĂ MAI BUNĂ.**

— Pentru mărireala salariailor în raport direct cu scumpețea, pentru mărireala rației de pîine, zahăr, ulei etc., împotriva exportului de alimente în Germania!

PENTRU IMEDIATA IEȘIRE DIN RĂZBOI, pentru împiedicarea oricărei producții în folosul lui Hitler; **NIMENI SĂ NU SE PREZINTE LA CONCENTRARE SAU MOBILIZARE.**

Pentru ajutorarea acestor patrioți adevărați care și-au îndeplinit o datorie refuzînd să plece pe front și părăsind armata; pentru întoarcerea armatelor contra cotropitorilor germani, marii vinovați ai nedreptății Ardealului!

Pentru demascarea trădătorilor, a agentilor lor și a profitorilor de război!

Chiar cînd dușmanii poporului ar ataca cu îndoită urgie, poporul unit va fi mai puternic!

TRĂIASCĂ FRONTUL PATRIOTIC

Pace la Răsărit

DREPTATE ARDEALULUI

Jos Hitler și Antonescu

TRĂIASCĂ ROMÂNIA LIBERĂ

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 61—64.

382

1943 aprilie 20. Notă a Serviciului special de informații în legătură cu atitudinea partidelor politice față de politica antonesciană de a angrena țara într-un război nedorit de națiunea română.

20. IV. 9143

Într-o notă precedentă am arătat că Iuliu Maniu și Dinu Brătianu au convenit să-și fixeze poziția, printre-un memoriu adresat lui mareșal Antonescu, față de comunicatul ce s-a dat după întîlnirea de la cartierul Führerului.

526

În ultima întrevedere dintre cei doi oameni politici se stabilise ca, între timp, Dinu Brătianu să ia în această privință și avizul amicilor săi apropiati, iar Maniu să caute să obțină precizări cu privire la angajamentele pe care și le-a fi luat din mareșal Antonescu.

Semnalasem, în aceeași comunicare, că Maniu dorea să amîne cu câteva zile intervenția proiectată, pentru a obține informații cât mai complete; prietenii săi politici au insistat ca memoriu să fie înaintat de urgență.

Argumentele pe care se întemeiau e că față de poziția gravă în care a fost pusă România prin comunicatul care anunță hotărîrea guvernului de a duce războiul și în contra puterilor anglo-saxone, e nevoie să se arate în mod neînțirzit străinătății că opinia publică românească se opune unei asemenea acțiuni militare și politice.

Maniu s-a lăsat convins de aceste argumente; el a trimis, din Brașov, prin Mihai Popovici, textul unui scurt memoriu, adresat lui mareșal Antonescu.

Mihai Popovici a înmînat acest memoriu dr. Lupu, cu însărcinarea de a căuta să obțină și adeziunea lui Dinu Brătianu, iar în caz că nu-l poate avea să înainteze demersul lui mareșal Antonescu numai în numele grupării național-țărănistre.

Acest memoriu — care în deosebire de cele precedente este scurt, conține următoarele:

Potrivit comunicatului publicat după întîlnirea lui mareșal Antonescu cu Führerul — spune Maniu — România se angajează să lupte, cu armele, și în contra Angliei și Americii, deși aceasta este potrivnic intereselor noastre vitale și spiritului public, care nu poate accepta ca țara noastră să ducă războiul împotriva puterilor care ne-au ajutat să refacem granițele naționale.

Maniu atrage atenția asupra urmărilor considerabile pe care le va avea pentru existența statului și a țării o asemenea hotărîre, pe care opinia publică n-o poate accepta sub nici un cuvînt.

Deoarece nu vă întemeiați pe un Parlament ieșit din voința națională, spune Maniu, Domnia Voastră ca dictator nu vă puteți asuma singur răspunderea de a duce țara într-un război care e cerut numai de interesele Reichului.

În concluzie, Maniu cere lui mareșal Antonescu să lucreze numai în concordanță cu interesele adevărate ale României.

Cercurile apropiate de Maniu subliniază că în mod intenționat Maniu a subliniat calitatea *de dictator* a lui mareșal Antonescu pentru a învedera străinătății că hotărîrile ce le ia regimul actual n-au consimțămîntul națiunii române.

Dr. Lupu a avut o întrevedere cu Dinu Brătianu, căruia i-a arătat textul lui Maniu și i-a solicitat să se asocieze la acest protest; șeful Partidului Liberal a acceptat fără rezerve să semneze acest memoriu și în numele partidului liberal.

În cursul dimineții de azi, Dinu Brătianu și dr. Lupu au adus modificări textului, întrucât Maniu întrebuiță persoana întâia.

Modificarea constă în aceea că în loc de persoana întâia s-a pus pluralul, iar în loc de Partidul Național-Țărănesc s-au pus partidele Național-Liberal și Național-Țărănist.

Dr. Lupu va cere audiență dlui mareșal Antonescu pentru a-i înmîna acest memoriu și a putea obține, cu acest prilej, oarecare informații și precizări.

Dr. Lupu a declarat intimilor săi că deși memoriu este redactat în termeni categorici, se așteaptă să găsească totuși, din partea dlui mareșal Antonescu înțelegerea necesară, deoarece în problemele care interesează viitorul țării nu poate fi vorba de susceptibilități personale.

Eu am avut toată înțelegerea, a spus dr Lupu, față de politica de pînă acumă a dlui mareșal Antonescu și sunt încredințat că nici D-sa nu dorește ca armata română să se bată cu armatele anglo-americane.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 65-67.

383

1943 aprilie 22. Ordinul Chesturii poliției Ploiești către comisariatele de poliție din județ prin care se arată că Partidul Comunist a luat măsuri pentru intensificarea propagandei comuniste printre militari.

Chestura Poliției Ploiești
Biroul Siguranței
Nr. 779 S.

1943 aprilie 22

Către

Comisariatul de Poliție — din județ

Vi se transmite mai jos în copie ordinul Inspectoratului Regional de Poliție București nr. 1128/1943 pentru a lua cunoștință de conținut și măsuri de întocmai executare.

Chestorul Poliției Ploiești,

Maior

⟨indescifrabil⟩

Şeful Siguranței,

⟨indescifrabil⟩

Copie

Direcțiunea generală a poliției cu ordinul nr. 2570 din 17 aprilie 1943, ne face cunoscut că este informată că Centrala Partidului Comunist din România a dat dispoziții membrilor săi să intensifice propaganda desfășurată printre militarii chemați la unități, îndemnîndu-i să nu lupte cînd vor fi trimiși pe front deoarece germanii vor pierde războiul.

În acest sens vor fi trimise manifeste prin curieri de la centru, adresate noilor recruți, și care vor conține îndemnuri la nesupunere la încorporare și dezertare la inamic, atunci cînd vor fi duși pe front.

Acstea manifeste vor fi răspîndite mai ales prin gări și în jurul cazărmilor.

Rugăm luăți măsuri de verificare, comunicind la timp rezultatele cercetărilor făcute.

Inspector regional,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Prahova, fond. 265, dosar 25/1943, f. 8.

384

1943 aprilie 27. **Ordin al Chesturii poliției orașului Craiova către Circa a III-a poliție în legătură cu starea de spirit a soldaților întorși de pe Frontul din Răsărit.**

Nr. 405

1943, aprilie 27

Chestura Poliției Craiova

Biroul Siguranței

Confidențial

Către
Comisariatul de Poliție
Circumscripția a III-a

Inspectoratul regional de poliție Craiova cu ordinul nr. 821 din 20 aprilie a.c. ne face cunoscut că sunt informații că soldații veniți de pe front ar declara că nu se vor mai duce înapoi să lupte cu Rusia deoarece, pe lîngă că sunt împușcați de ruși, sunt împușcați și de germani pe la spate.

Ei spun că sunt urși de germani și că nu au fost lăsați să se urce în trenuri, fiind astfel nevoiți să parcurgă pe jos mii de kilometri.

Unii din ei vor spune că preferă să fie împușcați acasă lîngă familiile lor decât să mai meargă înapoi.

Ei spun că înțeleg să lupte însă să ni se dea Ardealul, nu să lupte pentru germani.

Verificați cele de mai sus în raza comisariatului dvs. raportind că mai urgent cu cazuri concrete pînă la data de 1 Mai a.c. neadmițîndu-se nici un fel de întîrzieri.

Conform ordinului Direcțiunii Generale a Poliției nr. 2570 din 17 aprilie a.c. transmis nouă prin Inspectoratul regional de Poliție Craiova cu ordinul nr. 876 C din 20 aprilie a.c., ne face cunoscut că acea Direcție este informată că centrala Partidului Comunist din România a dat dispoziții membrilor săi să intensifice propaganda defetistă printre militarii chemați la unități, îndemnîndu-i să nu lupte cînd vor fi trimișii pe front deoarece germanii vor pierde războiul.

În acest sens vor fi trimise manifeste, prin curieri de la centru, adresate noilor recruti și care vor cuprinde îndemnuri la nesupunere, la incorporare și dezertare la inamic atunci cînd vor fi duși pe front.

Aceste manifeste vor fi răspândite mai ales prin gări și în jurul cazărmilor. Luați măsuri de verificare, comunicându-se rezultatul constatărilor pînă la data de 4 mai a.c.

Pentru Chestorul Poliției,
Ion Olteanu

Şeful Biroului Siguranței,
Comisar,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Dolj, fond Chestura poliției Craiova, dosar nr. 35/1943, f. 11.

385

1943 aprilie. Notă informativă întocmită de un agent al poliției orașului Giurgiu privind activitatea comunistă din rîndul muncitorilor de pe vasele din Portul Giurgiu.

Notă informativă

Raportez că în rîndurile muncitorilor și al personalului navigant de la Șantierul Naval curentul comunist a început să se manifeste pe la mai multe persoane izolate prin ateliere și pe vase.

Se încearcă a se face propaganda de la om la om și a se căuta acapararea de noi simpatizanți și a se preciza la ceilalți părerile politice.

■ Arhivele Statului județul Giurgiu, fond Poliția Giurgiu-Port, dosar nr. 22/1943, f. 349.

386

1943 mai 3. Notă a Serviciului special de informații cu privire la încercările grupărilor politice de opoziție de a scoate țara din războiul hitlerist.

3. V. 1943

Activitatea grupărilor de opoziție de la 15 aprilie pînă azi

Comunicatul oficial asupra întrevederii dintre Führer și dl mareșal Antonescu — apărut în ziarele din Capitală în ziua de 15 aprilie a.c. — pune din nou în mișcare cele două grupări democratice.

Afirmînd că se intemeiază pe starea de spirit ostilă a opiniei publice față de hotărîrea dlui mareșal Antonescu de a lupta și în contra forțelor anglo-

530

saxone și de a proceda la „mobilizarea tuturor forțelor” pînă la victoria finală a Axei — Maniu începe imediat discuțiile preliminare în vederea unui demers pe lîngă dl mareșal Antonescu.

În întrevederea cu Dinu Brătianu, Barbu Ștefănescu, dr-ul Lupu, Mihai Popovici și I. Mihalache, chemat special de la Dobrești, Maniu subliniază gravitatea ce o are comunicatul față de poziția României în război și-și exprimă părerea că grupările democratice sunt dateare să ia poziție față de această hotărîre, *ca străinătatea să aibă în vedere că opinia publică și forțele politice din România nu sunt pentru un război în contra Angliei și Americii*.

Cei consultați au aceeași opinie ca și șeful grupării național-țărănești; se preconizează chiar un memoriu detailat în care să se facă în mod amplu procesul politicii noastre externe și să se fixeze situațiunea țării noastre față de puterile anglo-saxone.

Apariția comentariilor oficioase ordonate de guvernul român în ziarele românești — comentarii ce au fost publicate la 16 aprilie a.c., — nu determină pe șefii opoziției să renunțe la protestul proiectat, deși reieșea în mod lîmpede că guvernul român nu stă pe punctul de vedere formulat în comunicatul dat la cartierul Führerului.

Dinu Brătianu se declară în principiu de acord, dar crede că trebuie să consulte și pe amicii săi politici. Maniu pleacă la Brașov; la 20 aprilie, Dinu Brătianu anunță la Banca Românească că a convenit cu Maniu unui demers care să dea satisfacție îngrijorării profunde observată în toate structurile societății față de decizia guvernului de a extinde războiul și pe alte fronturi.

De la Brașov, Maniu trimite pe Mihai Popovici la București cu textul unui scurt protest, cu recomandațiunea de a fi prezentat și lui Dinu Brătianu, iar în cazul că acesta ezită să se asocieze, să fie înaintat de urgență dlui mareșal Antonescu numai în numele grupării național-țărănești.

Dr-ul Lupu obține imediat adeziunea lui Dinu Brătianu, iar în joia Paștilor este primit de dl mareșal Antonescu într-o întrevedere de două ore.

Conducătorul statului refuză să primească memoriu și arată dr-ului Lupu dificultățile pe care i le creează acțiunea opoziției anglofile și legăturile ce le întreține Maniu cu guvernul englez; germanii alarmăți de acțiunea pe care o duc Maniu și Dinu Brătianu au cerut măsuri, pe care conducătorul statului refuză să le ia, situația poate deveni însă critică și conducătorul statului face apel la opoziție să nu mai desfășoare o acțiune care poate duce la consecințe grave pentru țară, consecințe pe care nici Maniu și nici Dinu Brătianu nu le doresc.

După Paști, dr-ul Lupu cheamă în București pe Maniu și Mihalache pentru a-i pune în curent cu cele discutate cu dl mareșal Antonescu; discuțiile cu privire la tactica cea mai potrivită pe care trebuie să o adopte gruparea sătulă, fără a se ajunge la un rezultat.

Maniu are din nou întrevederi cu Dinu Brătianu și Barbu Ștefănescu; din aceste discuții rezultă că șeful grupării național-țărănești găsește că c de datoria să să continue acțiunea sa, căutînd însă să facă cît mai puține greutăți guvernului. Dr-ul Lupu și Mihalache susțin că Maniu trebuie să aibă înțelegere pentru situația dlui mareșal Antonescu, avînd în vedere atât interesele țării cît și atitudinea pe care conducătorul statului a avut-o în discuția

cu Führerul, cind s-a pus chestiunea politicii pe care o face șeful grupării național-țărănistă.

Două chestiuni de interes exterior preocupață pe Maniu în mod special:

1. Conflictul polono-rus. Maniu, bazat pe legăturile ce le-a stabilit cu reprezentanții guvernului polonez, trimite un mesaj la Istanbul prin care și exprimă opinia că e în interesul tuturor țărilor limitrofe ca Polonia să găsească o modalitate de reconciliere cu Sovietele;

2. Aminarea vizitei vicepreședintelui de Consiliu în Italia; Maniu consideră că motivele invocate de guvernul italian nu sunt reale, că amînarea trebuie pusă în legătură cu cele stabilite între Mussolini și Kallay și că guvernul român ar trebui să facă un act de curaj și să iasă din Pactul Tripartit, declarînd că rămîne aliat cu Germania, care pusă în față unui fapt îndeplinit n-ar avea cum să reacționeze.

Discursul rostit de Killinger la 1 Mai — și în care atacă cu vehemență opoziția — a stîrnit o indignare generală în cercurile celor două grupări, care vorbesc din nou de imixtiunea ministrului german în afacerile interne și de rolul tutelar pe care și-l ia, jignind sentimentele românilor și punînd într-o postură penibilă guvernul.

Pentru a continua discuțiile privitoare la tactica și metodele grupării, Maniu și dr-ul Lupu pleacă la Dobrești, unde vor fi oaspeții lui Mihalache.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 71–73.

387

1943 mai 3. Notă a Serviciului special de informații privind demersurile grupării liberale de sub conducerea lui Gh. Tătărăscu, pe linia organizării „Uniunii Sacre“, și încercările de coalizare a partidelor politice în vederea ieșirii României din alianța cu Germania nazistă.

3.V.1943

Demersul făcut de Gh. Tătărăscu în vederea alcăturirii unei „Uniuni Sacre“¹ a arătat conducerii liberale că fostul prim-ministru este hotărît să întreprindă o acțiune pentru a-și consolida poziția sa personală.

Știri ulterioare care indicau că Tătărăscu a cerut prietenilor săi să ia contact cu fruntașii liberali din provincie și să încearcă să-i cîștige, pe considerentul că Dinu Brățianu este prea bătrîn pentru a putea reprezenta viitorul, iar Gheorghe Brățianu înfeudat politicii germane pentru a nu fi compromis față de puterile anglo-saxone — au determinat conducerea liberală să procedeze de urgență la o reorganizare generală a cadrelor.

Un comitet alcătuit din Dinu Brățianu, Gheorghe Brățianu, Bebe Brățianu și dr-ul Costinescu, are sarcina să procedeze la refacerea organiza-

¹ La 26 martie 1943 Gh. Tătărăscu a propus lui I. Maniu și C. I. C. Brățianu crearea „Uniunii Sacre“, o alianță a tuturor partidelor politice burghese în vederea scoaterii țării de sub autoritatea Germaniei hitleriste.

ținilor județene, luând contact cu fruntașii locali și desemnând noile conduceri ale organizațiilor provinciale.

Indicațiunile date emisarilor însărcinați să ia contact cu fruntașii locali sănt următoarele:

a) Gruparea liberală se astă într-un pact politic cu gruparea național-țărănistă condusă de Maniu.

b) Ea urmărește o politică alături de Anglia și America și are ca țel refacerea granițelor naționale.

c) Sunt reprimiți în grupare și acei care au lucrat în F.R.N. fără a fi avut posturi de răspundere și fără să se fi compromis direct în politica care a dus la ciuntirea hotarelor.

d) Persoanele apropriate de Tătărăscu urmează să formeze obiectul de atenție specială a emisarilor liberali.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 74.

388

1943 mai 7. Notă a Serviciului special de informații prin care se semnalează numărul din 20 aprilie 1943 al ziarului „Journal de Genève“ care comentează consecințele politice ale aderării guvernării antonesciene la Pactul Tripartit.

7.V.1943

„Journal de Genève“ din 20 aprilie 1943 publică:

Cancelarul Hitler și-a terminat consultările politice. Cu excepția oamenilor politici finlandezi, a căror țară are o situație specială, conducătorii tuturor țărilor europene care colaborează cu Axa au fost invitați la cartierul general al lui Hitler. După regele bulgarilor, care, în afară de trupe de ocupație, n-a adus un sprijin militar Axei, mareșalul Antonescu și amiralul Horthy au avut întrevederi cu Führerul.

Fiecare din aceste con vorbiri a fost urmată de publicarea unui comunicat. Recitindu-le, constați că sunt concepute în termeni aproape identici. De fiecare dată se afirmă că puterile unite vor continua lupta pînă la victoria definitivă. Date fiind șovăielile caracterizate, care s-au manifestat în unele țări aliate ale Reichului, se înțelege ușor că Germania a ținut să arate lumii solidaritatea constelației politice ce a constituit-o și hotărîrea tuturor „membrilor lor acestei constelații“ de a se bate pînă la capăt. Unele spirite critice s-ar putea întreba pînă la care capăt. Dar acest fel de a vorbi n-ar avea nimic diplomatic.

Astfel, amiralul Horthy va continua să lupte „împotriva bolșevismului și a aliaților săi anglo-saxoni“, iar mareșalul Antonescu „împotriva bolșevismului și a plutocrațiilor anglo-saxone.“ Ca recompensă, pacea care va pecetlui victoria „va garanta securitatea existenței națiunii ungare“ și „va crea temelia unui viitor asigurat pentru națiunea română“. Nu se știe dacă a fost discutată, cu acest prilej, chestiunea Transilvaniei, căci cu tot arbitrajul

de la Viena, sau din cauza acestui arbitraj, românii socotesc că ea n-a fost tranșată și anumite manifestațiuni au arătat că ea constituie, alături de apărarea împotriva imperialismului sovietic, problema esențială a politiciei lor externe.

Este evident însă că Reichul are griji mai importante decât soluționarea acestui litigiu, el vrea să mențină, înainte de orice, coaliția statelor care, din motive diverse și mai mult personale decât ideologice, au aderat la Pactul Tripartit. Reichul nu va tolera ca vreunul din aceste state să se abată de la drumul comun; o va tolera cu atât mai puțin cu cât sud-estul poate deveni, în urma evoluției războiului, una din regiunile nevrălgice ale continentului.

Ceea ce izbăstește mai ales în comunicatele privitoare la con vorbirile germano-române și germano-ungare este lipsa oricărei aluzii la ideile particulare ale Ungariei și României, aşa cum au fost ele expuse în ultimul timp de presa acestor două țări și chiar de discursurile pronunțate de dnii Kallay și Mihai Antonescu. Imitând exemplul Finlandei, acești oameni de stat au încercat să arate că patriile lor luptă în primul rînd pentru țeluri naționale. Ei dădeau impresia că, dacă statele sunt legate prin alianțe militare de Axă, își păstrau însă o anumită libertate în domeniul politic și că n-aveau nici un angajament pentru viitor. Cimentul acestor alianțe era lupta împotriva bolșevismului, de care se simțea amenințare. Dar, se simțea împedire că, în fond, nici Ungaria, nici România n-aveau dușmănie față de Anglia și de Statele Unite. S-ar putea cita exemple semnificative ale stării de spirit a acestor țări. În trei rînduri, dnii Maniu și Dinu Brătianu, șefii partidelor Național-Țărănesc și Liberal, au adresat cereri stăruitoare mareșalului Antonescu, rugîndu-l să retragă trupele care se luptă în interiorul Rusiei și să lucreze la ridicarea economică a țării. Ei au amintit că România a făcut un imens efort militar, mult mai însemnat ca acel al Ungariei, care nu s-a angajat cu toate puterile în campania din Răsărit. Armatatele române s-au comportat, în plus, foarte bine și au suferit pierderi grele. Dnii Maniu și Brătianu se temeau că slăbirea țării lor să nu aibă consecințe supărătoare pentru apărarea intereselor vitale ale României, care nu se găsesc toate în Răsărit. E probabil că acești doi șefi de grupări parlamentare interpretează opinia majorității compatrioșilor lor. Dar țările mijlocii și micii aliați ai marilor puteri nu pot face altceva în război, decât să-și amintească vorbele lui Machiavelli despre inconvenientele alianțelor de acest fel.

În ajunul unor noi operațiuni făcute cu forțe reînnoite, cel puțin canticativ, prin mobilizarea totală, Germania vrea să-și asigure sprijinul complet al națiunilor care luptă alături de dînsa. Comunicatele afirmă că ea l-a obținut prin con vorbirile recente ale Führerului cu dnii Antonescu și Horthy. Trebuie deci să admitem că România și Ungaria s-au angajat să participe la acest efort suprem în domeniul militar. Se va vedea cum vor fi puse în practică virilele hotărîri pe care le-au luat.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 75 – 77.

1943 mai 24. Notă a Serviciului special de informații referitoare la comentariile făcute de Iuliu Maniu, președintele P.N.T., cu privire la desființarea Internaționalei a III-a și repercușiunile asupra situației din România.

24.V.1943

La cerere

Maniu și desființarea Internaționalei a III-a
Repercușiunile asupra situației din România

Dizolvarea Internaționalei a III-a¹ și urmările ce le poate avea asupra vieții interne din România constituie, în ultimele două zile, o preocupare principală a cercurilor democratice de la noi și îndeosebi a sfetelor apropiate de Iuliu Maniu.

Întrebat de către amicii săi cu privire la consecințele măsurii luată de către Stalin, Maniu a făcut următoarele precizări:

1) Știu că există multă lume serioasă care crede că pînă la urmă puterile anglo-saxone vor găsi mijlocul să anihilizeze influența sovietică în lume. Nu sănătatea aceștia. În orice caz, trebuie să luăm în serioasă considerare ipoteza ca Sovietele să devină un factor politic în Europa și să exerce o influență în special asupra țărilor limitrofe. Politica se face pe bază de realitate; nu trebuie să ne lăsăm amăgiți de iluzii.

2) Cred de mult că după război partidele comuniste vor juca un rol important în toate statele; partidul comunist român va trebui, de asemenea să funcționeze în mod legal.

3) Trebuie să mai ținem seamă și de situația de la noi, unde mișcarea social-democrată și curentele moderate din sînul muncitorimii au fost anihilate de comunism. Muncitorimea, atîta că există, este cîștigată de stînga extremă. În afară de aceasta, contactul cu stările din U.R.S.S. și nemulțumirile create de starea de război au pregătit un teren prielnic pentru comunism și în alte straturi sociale. Unele simptome observate în rîndurile țărănimii trebuie luate în seamă.

În concluzie, a spus Maniu, situația locală se prezintă astfel: avem un curent comunist, care nu poate fi îngrijorător într-o țară agricolă, dar pe care trebuie să contăm în examinarea viitoarei situații politice.

4. Aceasta este situația în momentul în care Stalin hotărîște să dizolve Internaționala a III-a, cu scopul de a da posibilitatea partidelor comuniste din Anglia și America — și mai tîrziu și din alte state — să poată colabora cu partidele democratice la succesul războiului și la organizarea politică și socială de miine.

E de la sine înțeles că și Partidul Comunist din România își va schimba metodele sale de lucru.

Vă declar, a spus Maniu, că sănătatea ce se crează prin desființarea Internaționalei a III-a. Ca partid democratic, trebuie să luptăm împotriva

¹ La 22 mai 1943, Comitetul Executiv al Internaționalei a III-a a publicat o rezoluție prin care hotără autodizolvarea.

oricărei mișcări clandestine, iar ca partid național împotriva oricărui curent care se inspiră de peste hotare.

Partidul Comunist Român nu va mai lucra după normativul dat de Moscova; el își va fixa politica să, orientându-se după împrejurările locale și apropiindu-se deci de climatul nostru național.

Este un progres de care avem dreptul să fim mulțumiți.

5) Pe noi nu ne interesează însă acțiunea partidului comunist numai din punctul de vedere al viitoarei configurații politice interne a țării. *Noi va trebui să colaborăm cu muncitorimea și deci să stabilim relații cu partidul comunist.*

Această colaborare se impune din două motive:

a) Dintr-un considerent internațional, care ne va obliga să alcătuim un front unitar democratic, întins pînă la stînga extremă; acest front ne va da și posibilitatea să asociem partidul comunist la scopurile noastre în politica externă.

b) Ca reformele sociale ce **le vom** realiza să se facă cu colaborarea partidului comunist — și nu în afara acestuia — pentru a tăia astfel orice posibilitate de noi agitațiuni radicale.

Hotărîrea noastră de a colabora cu partidul comunist este însă condiționată de atitudinea și tendințele pe care el le va arăta, în momentul cînd va fi pusă în situația de a activa în mod legal.

După părerea mea, se pot ivi două ipoteze:

Prima: Partidul comunist să adopte o atitudine înțelegătoare și să se poată astfel stabili raporturi de leală colaborare, în cadrul unui regim burghez, care va suferi aceleasi transformări radicale care germinează azi în toate țările democratice.

Fiind hotărîți să procedăm la mari reforme sociale, se pot găsi baze de înțelegere cu partidul comunist.

În acest caz, eu sănăt hotărît la o conlucrare.

A doua: Partidul comunist să profite de noua situație, să ducă o acțiune cu caracter exclusiv negativ, urmărind vechile sale scopuri.

În acest caz, noi vom duce o luptă deschisă împotriva lui și înînd seama de faptul că el nu se poate bizui decît pe mase muncitorești, reduse față de numărul copleșitor al țărănimii, avem toate speranțele de a-l învinge.

M-aștept însă ca, în primul moment — poate chiar imediat — să primeșc sugestii în vederea unor discuții. Voi sta de vorbă.

Trebuie să vedem ce nouă organizare va suferi secția locală a partidului comunist, înînd seama că potrivit noilor sale metode de lucru, Boris Ștefanov, actualul șef, va trebui înlocuit cu o personalitate conducătoare care locuiește în țară.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 78—80.

1943 mai 28. Notă a Serviciului special de informații în care, citindu-se ziarul „Curentul“ din aceeași dată, se semnalează numeroase incidente cauzate de faptul că tineri de naționalitate germană din România refuză să se înroleze în armata hitleristă.

28.V.1943

Ziarul „Curentul“ de vineri 28 mai a.c. relatează incidente ce se petrec în satele din jurul Timișoarei între diferite grupuri de tineri șvabi.

Cercurile germane informate precizează că aceste incidente au un caracter politic și sunt o urmare a hotărârii ca toți tinerii germani din România să fie înrolați în armata germană.

Formațiunile grupului etnic întreprind expediții de pedepsire împotriva gospodăriilor și familiilor celor care refuză să se înroleze; grupuri înarmate pătrund în gospodăria respectivă, devasteză totul și maltratează pe toți membrii familiei.

Asemenea incidente se petrec în numeroase localități locuite de sași și șvabi din Ardeal și Banat.

Împotriva celor susținute de propaganda grupului etnic, numeroase categorii de germani locali refuză să se înroleze.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 81.

1943 mai 28. Notă a Serviciului special de informații care, citind fragmente din discursul de recepție rostit de Gh. Brătianu la Academia Română, conchide că opiniile acestuia reprezintă rezultatul unității de vederi antigermane adoptate de conducerea P.N.L.

28.V.1943

Discursul de recepție rostit de Gh. Brătianu la Academie este socotit în lumea politică ca un început de definire a noii poziții adoptată de șeful prezumtiv al Partidului Liberal.

Din pasajile finale ale acestui discurs se remarcă:

1) *Un pasaj cu un caracter antigerman*: „Istoria acestui neam nu este un joc al întâmplării, un capriciu al norocului, risipit în clipa însăși în care s-a înjghebat, efectul unei tranzacții vremelnice în ciocnirea de interese ale marilor imperialisme, ce tind numai la stabilirea, între ele, a unor zone de neutralitate și de echilibru. Nu este o „Românie a Congresului“, singura ce vor s-o admită istoricii unei țări vecine etc., etc.“.

2) Nu numai caracterul revizionist al politicii sale, ci și *fixarea Nistrului ca linie de demarcare între România și Răsărit*. Astfel, el spune în pasajul:

„Iar cînd, în orînduirea ce se va încerca a lumii de mîine, poporul nostru va revendica pămîntul întreg ce i l-a cuprins o dată hotarul, el nu va

legă această moștenire de întîmplarea unei clipe de izbîndă, ci de înțelesul însuși al istoriei sale; aceasta i-a poruncit, în interesul suprem al păcii și liberei dezvoltării a tuturor, să părăsească ce era prea depărtat de bastionul său de dîrzhă împotrivire, peste Nistru, dincolo de Dunăre etc.

3) Un atac împotriva legionarilor care au ucis în împrejurările cunoscute pe Nicolae Iorga și, în același timp, aluzii la anumite complicități: „Va veni o dată vremea în care se va putea vorbi și despre sfîrșitul lui, tragedie asemănătoare doar aceleia în care Miron Costin etc.“ și mai departe „privind înăcar o dată desfășurarea împrejurărilor deasupra considerațiunilor oportuniste de loc și de timp. În zilele întunecate ce i-au curmat firul vieții, glasul lui Nicolae Iorga amuțise“.

Și apoi: „Părea că se abate din albia săpată de veacuri cursul tradițional și firesc al istoriei românilor, după ce răsluiri samavolnice și vitregi îi călcaseră dreptul și hotarul“.

Iar în partea finală: „S-a deșteptat din nou, mai puternic decit toate foliile și urgiile străine, ce-și împărțiseră minți și suflete, sentimentul adinc al gliei românești încălcate, al unității ei prăbușite“.

Aceste pasagii, corroborate cu sfîrșitul discursului, sunt înțelese în sensul că Gheorghe Brătianu:

- a) Opune filogermanismului o poziție național-românească;
- b) Protestează împotriva arbitrajului de la Viena;
- c) Prezintă împrejurările în care a fost ucis Iorga echivalente cu o ocupație străină;

d) Fixează ca fel al românilor reîntregirea țării în hotarele ei fixate la 1919, împotriva intereselor străine care ar putea să se înțeleagă, peste capul nostru și numai potrivit cu interesele lor.

Aceste aluzii politice, strecute cu dibăcie într-un discurs academic, sunt infățișate ca rezultatul unității de vederi ce s-a stabilit în conducerea liberală, unde se socotește că Gheorghe Brătianu a ieșit complet de pe linia filogermană.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 194 – 195

392

1943 iunie 6. Ordin de informații trimis de Inspectoratul General al Jandarmeriei unităților în subordine cu privire la directivele C.C. al P.C.R. ca membrii secretariatelor regionale să preia conducerea comitetului organizațiilor comuniste din orașele mai importante.

Inspectoratul General al Jandarmeriei
Direcția Siguranței și Ordinii Publice
Serviciul Siguranței
Secret

Ordin de Informații nr. 33
din 6 iunie 1943

Direcția generală a poliției cu adresa nr. 10 906/1943 informează că în urma arestărilor de comuniști din ultima vreme Comitetul Central al Parti-

dului Comunist din România a hotărît ca membrii secretariilor regionale comuniste din țară, să fie trimiși în orașele mai importante, pentru a lăua efectiv conducerea comitetului organizației comuniste locale, mai ales acolo unde comitetul a fost descompletat.

În orașele unde comitetele locale sunt constituite din suficiente elemente, delegatul regionalei comuniste va funcționa ca instructor pentru intensificarea activității.

Față de cele de mai sus, luați urgente măsuri pentru împiedicarea manifestațiilor comuniste de orice fel, raportând la timp Inspectoratului general al jandarmeriei cazurile pozitive constatate.

Inspectorul General al Jandarmeriei,
General de Corp de Armată
C. Z. Vasiliu

Directorul Siguranței
și Ordinii Publice,
General C. Tonescu

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/194 3, f. 84.

393

1943 iunie 10. Notă a Serviciului special de informații referitoare la poziția echivocă adoptată de fruntașii național-țărăniști în probleme ale politicii interne și externe.

10.VI.1943

Într-o notă precedentă, am anunțat că Maniu a întreprins o anchetă între fruntașii național-țărăniști privitoare la metoda ce trebuie să se întrebuneze gruparea în momentul de față.

Din conversațiile purtate cu acest prilej, s-a putut deduce:

1) Că Maniu socoate că nu poate pleca în străinătate, atât vreme cât nu are stabilit un aranjament definitiv cu guvernele englez și american.

Acum aranjamentul nu a putut fi realizat pînă acum.

2) Din comunicările primite de Maniu din străinătate rezultă că situația României este „mizerabilă la Londra și Washington”, cum s-a exprimat însuși Maniu.

3) Nici un aranjament nu este posibil atîta vreme cât trupele române vor lupta în Kuban sau pe alte fronturi în contra oricărui aliat al Angliei și Americii.

4) Planurile cu privire la federalizarea unor state din această parte a Europei, căzînd, în urma declarațiilor făcute de către Beneș, posibilitățile unei redresări a României apar și mai grele¹.

¹ Înțelegind că tratativele cu Uniunea Sovietică erau inevitabile, Iuliu Maniu a lăuat legătura cu Eduard Beneș, fost președinte al Cehoslovaciei, aflat la Londra, rugindu-l printr-o scrisoare, de la începutul lunii ianuarie 1943, să facă bunele oficii pe lîngă guvernul sovietic pentru ca acesta să accepte drept partener de discuții opoziția românească, reprezentată de președintele P.N.T. La 6 februarie 1943, Iuliu Maniu i-a adresat lui Ed. Beneș o nouă scrisoare prin care se interesa dacă nu poate obține de la guvernul sovietic amînarea soluției defini-

E de așteptat mai întâi vizita lui Beneș la Moscova și rezultatele la care ea va duce.

5) Majoritatea fruntașilor național-țărăniști consultați și-au exprimat opinia că pentru moment gruparea național-țărănistă nu poate întreprinde nici o acțiune efectivă.

Această acțiune ar fi fără nici un folos, atâtă vreme cît forța germană rămîne puternică în România și cît ea poate să provoace o reacțiune imediată împotriva oricărei mișcări aşa-zis libere.

Guvernul Antonescu rămîne o necesitate — întrucît plecarea sa ar atrage ori ocuparea României de către forțele germane ori un atac ungaro-bulgar, sprijiniti de germani — astfel că opoziția n-are nici un interes să facă vreo dificultate actualului regim, dificultate care ar duce la o nouă înăsprire a raporturilor cu Germania.

6) Gruparea național-țărănistă poate intra în acțiune numai în momentul în care va fi încredințată că poate lua guvernul și provoca, fără nici o primejide, o schimbare fundamentală a politicii noastre externe și interne.

7) Concluzia la care au ajuns fruntașii consultați e că gruparea național-țărănistă trebuie să aștepte un moment mai favorabil, în împrejurările de față nefiind nimic de făcut nici în ordinea externă, nici în cea internă.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 85—86.

394

1943 iunie 13. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre indicațiile date de conducerea Partidului Comunist ca, în urma desființării Internaționalei a III-a, simpatizanții mișcării comuniste să activeze în cadrul unor organizații patriotice.

Prefectura Poliției Capitalei
13 iunie 1943

Activitatea comunistă

Urmare buletinului informativ nr. 110 din 10 iunie 1943.

Sîntem informați că în urma desființării Internaționalei a III-a s-ar fi luat măsuri ca toți simpatizanții mișcării comuniste să activeze în cadrul unor organizații patriotice. [...]

tive a frontierei de răsărit a României, pînă la Conferința de Pace; de asemenea, se exprima dorința ca garanțiile date României de către guvernul sovietic să fie afișate public

La rîndul său, Iuliu Maniu a primit un mesaj din partea guvernului polonez în exil prin care se propunea realizarea unei confederatii de stat — alcătuită din Polonia, Cehoslovacia, Austria, Ungaria, România, Bulgaria, Grecia, Jugoslavia și Turcia — care să constituie un bloc de 120 milioane de oameni capabili să reziste presiunilor din vest (Germania) și est (Uniunea Sovietică). Președintele P.N.T. s-a declarat, în principiu, de acord cu acest proiect, dar "diplomatia" partidului (în special, Constantin Vișoiu și Savel Rădulescu) l-a considerat ne-realistic și, ca atare, nu l-a acceptat.

Membrii activi ai partidului vor fi selecționați și cei mai buni și mai dispuși petru sacrificiu vor fi trecuți în cadrul unor echipe teroriste.

Conducerea centrală a mișcării comuniste a dispus ca toate comitetele de pace și antifasciste să încerce o apropiere de foștii conducători și membri ai Partidului Social-Democrat.

Partidul are interes ca să atragă un număr cît mai important din rândurile foștilor social-democrați în comitetele de pace și antifasciste.

Pentru derutarea autoritaților urmează ca în fruntea fiecărui comitet de pace sau antifascist să activeze un fost social-democrat, prin aceasta căpătindu-se mai ușor aderenți.

Se va merge pînă acolo încît se va lăsa libertate completă de acțiune social-democraților intrați în comitetele de pace și antifasciste și numai după ce vor fi complet angrenați în aceste noi organizații comuniste deghizate vor fi obligați să accepte lupta comună cu membrii mișcării comuniste.

Acțiunea comunistă se urmărește îndeaproape.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 93 – 94.

395

1943 iunie 15. Raportul Chesturii poliției Ploiești către Inspectoratul regional de poliție Ploiești referitor la starea de spirit a ostașilor și ofițerilor întorși de pe front în urma înfrîngerii de la Stalingrad.

Chestura Poliției Ploiești
Biroul Siguranței
Nr. 1837

15 iunie 1943

Către
Inspectoratul Regional de Poliție
Ploiești

La ordinul dv. nr. 3216/1943, avem onoare a raporta că în urma verificărilor făcute în circumșcripția noastră printre ostașii și ofițerii întorși de pe front în urma înfrîngerii armatelor Axei la Stalingrad s-a discutat cu indignare faptul că trupele germane care se retrăgeau său comportat neonest cu trupele române, accentuindu-se că acei care încercau să se agațe de mașini sau trenuri li se dădea peste mîini cu arma, iar acei care nu se dădeau jos ar fi fost chiar împușcați.

Ghestorul Poliției Ploiești,
Maier (indescifrabil)

Şeful Siguranței,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Prahova, fond 265, dosar nr. 134/1943, f.6.

1943 iunie 18. Notă a Serviciului special de informații privind hotărîrea conducerii Partidului Social-Democrat de a respinge propunerile de colaborare ale P.C.R.¹

18.VI.1943

Partidul Social-Democrat de sub șefia lui C. Titel Petrescu a intrunit comitetul de conducere.

Comitetul a luat hotărîrea să respingă orice propunere de fuzionare sau de colaborare venită din partea Partidului Comunist Român.

Partidul Social-Democrat va lua în considerare numai cereri individuale de înscriere ale comuniștilor; cei ce vor face aceste cereri vor fi în prealabil supuși unei cercetări, spre a se evita o penetrație, pe această cale, a elementelor comuniste, urmărind să constituie apoi o fracțiune distinctă și cu obiective precise în rîndurile Partidului Social-Democrat.

Se pare că această hotărîre a fost luată în urma unor recomandații venite din străinătate, de la centrala Internaționalei a II-a.

Social-democrații afirmă că hotărîri identice vor fi luate de către toate partidele social-democratice din lume.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 95.

397

1943 iunie 19. Ordin de informații al Inspectoratului General al Jandarmeriei prin care semnalează lansarea de către C.C. al P.C.R. a unui apel către populația rurală de a se opune rechizițiilor și mobilizărilor.

Direcțiunea Siguranței și Ordinii Publice
Serviciul Siguranței
Biroul A
Secret

Ordin de informații nr. 37
din 19 iunie 1943

Direcția Generală a Poliției informează că Oficiul de agitație și propagandă al Comitetului Central al Partidului Comunist din România a lansat

¹ În luna iunie 1943 se constituie Frontul Patriotic Antihitlerist, format din Partidul Comunist Român, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, MADOSZ-ul și Partidul Socialist-Țărănesc. După ce inițial Constantin Titel Petrescu, președintele Partidului Social-Democrat a acceptat propunerea Partidului Comunist Român, ulterior, a revenit asupra hotărîrii, sub motiv că Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal refuzau să participe la această coaliție de forțe.

un apel către populația rurală îndemnind să ascundă produsele și să se opună rechizițiilor.

De asemenea, locuitorii care primesc ordine de chemare sunt îndemnați să nu se prezinte la unități.

În vederea difuzării apelului în rândurile populației rurale s-au dat instrucțiuni regionalelor comuniste din țară să folosesc numai elemente hotărîte și de absolută încredere.

Față de cele de mai sus, îuați urgente măsuri de verificare dind totodată dispozitii organelor în subordine pentru urmărirea acestei chestiuni și semnalarea cazurilor care eventual s-ar identifica.

Pentru

Directorul Siguranței și Ordinii Publice,

Lt. colonel

C. Todorescu

Şeful Serviciului Siguranței,
Căpitan
N.C. Duță

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943 f. 96.

398

1943 iunie 25. Raport al Chesturii poliției municipiului Arad referitor la răspândirea de manifește comuniste în noaptea de 24/25 iunie 1943.

Chestura Poliției Municipiului Arad
Biroul Poliției de Siguranță

Nr. 6527 S.

25 iunie 1943

D-sale
Domnului Prim Procuror al Tribunalului Arad

Avem onoare a raporta, că în noaptea de 24/25 iunie a.c., între orele 23—24, pe raza Circumscripției a II-a Poliție din orașul nostru s-au răspândit de către autori necunoscuți pînă în prezent manifește cu caracter comunista, avînd ca temă încetarea luptei contra U.R.S.S.-ului.

S-au luat măsuri pentru descoperirea răspîndirilor.

Chestor,
I. Stelian

Şeful Biroului Poliției de Siguranță,
Comisar Șef, Cîmpeanu I

■ Arhivele Statului județul Arad, Colecția de documente referitoare la mișcarea muncitorească din județul Arad, dosar nr. 52, f. 92.

1943 iunie 25. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la organizarea grupelor de partizani în vederea sabotării războiului și la reorganizarea propagandei comuniste.

Președinția Consiliului de Miniștri
Secretariatul General
Serviciul de Documentare și Informații

Buletin de informații
din 25 iunie 1943, ora 12

Informații interne
[...]

Chestiuni politice

1. Conducerea comunistă a dat recent dispozițiuni organizațiilor în subordine să organizeze „grupe de partizani” din rândurile muncitorilor și țărănilor în vederea sabotării producției agricole și de război și a transporturilor militare.

În acest sens șefii de organizații au primit instrucțiuni să infiltreze cît mai multe elemente comuniste în masa țărănească și în rândurile muncitorilor și să caute o colaborare cu elementele țărănistre avansate.

— Conducerea comunistă, constatănd că parte din materialul de propagandă nu s-a răspândit tuturor organizațiilor, pregătește în prezent reorganizarea aparatului pentru editarea broșurilor comuniste și răspândirea manifestelor.

De asemenea, constatăndu-se că instrucțiunile scrise se transmit cu greutate organizațiilor, din cauza măsurilor de conspirativitate, conducerea comunistă a dat dispozițiuni organizațiilor în subordine să se formeze în întreprinderi, ateliere etc. cercuri de informare, pentru lucrătorii și muncitorii care vor fi ținuți la curent cu desfășurarea evenimentelor politice, interpretate în favoarea U.R.S.S. și a aliaților săi.

Prin această acțiune conducerea comunistă urmărește suplinirea, în parte, a materialului scris care ar fi de răspândit în rândurile muncitorilor.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.

[...]
(Serviciul Special de Informații)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 97 – 98.

1943 iunie 28. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la răspândirea în Arad a 40 de exemplare dintr-un manifest comunist antirăzboinic și antifascist.

În noaptea de 24/25 iunie crt., au fost găsite aruncate la Arad, pe marginea râului Mureș, în apropiere de fabrica TEBA, aproximativ 40 exemplare dintr-un manifest comunist, format mic, cu următorul conținut:

„Jos războiul fascist, vrem pace, pînă și libertate; România și Germania nu mai pot cîștiga războiul“.

„Nu luptați contra intereselor voastre, pentru cauza germană.“

„Vrem pace cu U.R.S.S.“.

Manifestele nu poartă nici o semnatură și sunt șapirografiate pe hîrtie formată pătrată.

Se fac cercetări pentru descoperirea autorilor și colportorilor.
(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 99 – 100.

401

1943 iunie 29. Notă a Serviciului special de informații referitoare la opoziția fruntașilor partidelor burgheze față de politica regimului antonescian.

29.VI.1943

Discuțiile dintre Maniu și Dinu Brătianu cu privire la noul demers proiectat pe lîngă dl mareșal Antonescu au continuat în ultimele zile.

E de relevat că, de această dată, Dinu Brătianu împreună cu Gh. Brătianu au primit imediat să participe la demonstrația opoziționistă sugerată de șeful grupării național-țărănești și au făgăduit să facă uz de toată influența ce o au spre a determina diferiți fruntași ai organizațiilor profesionale să meargă în delegație la conducătorul statului.

Adeziunea lui Dinu și Gh. Brătianu s-a manifestat sub aşa formă, încît Maniu, pentru a dezarma pe cei mai prudenti dintre partizanii săi, a declarat că demersul i-a fost cerut de către liberali și că Dinu Brătianu se arată extrem de îngrijorat față de situația țării.

Alcătuirea unei delegații de reprezentanți ai profesiunilor întîmpină însă dificultăți.

Față de aceste dificultăți, s-a sugerat alcătuirea unei delegații în care să intre fruntași ai celor două grupări de opoziție.

În același timp, s-a început și redactarea unui memoriu comun.

Intervențiunea nu se va referi numai la statutul social al Transilvaniei și la consecințele pe care cele două grupări le atribuie imixtiunii guvernului în structura internă a unei provincii ce o socot vremelnic sub ocupație militară — ,ci va cuprinde toate problemele de ordin politic și militar în legătură cu politica oficială a guvernului. Cele două grupări doresc să-și formeze o nouă piesă “pentru dosarul păcii” cu care vor încerca să dovedească operația țării față de politica alături de Axă.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 101.

1943 iunie. **Hotărirea C.C. al P.C.R. privind constituirea Frontului Patriotice Antihitlerist.**

Hotărirea PREZIDIULUI COMITETULUI EXECUTIV AL INTERNAȚIONALEI COMUNISTE DE A DIZOLVA INTERNAȚIONALA COMUNISTĂ a fost o lovitură grea dată hitleriștilor și slugilor lor trădătoare de la cîrma țării. Această hotărire a fost primită cu urletele furibunde ale șacalilor din presa vîndută, fiindcă ea ușurează unirea tuturor forțelor patriotice într-o singură tabără de luptă națională împotriva cotropitorilor hitleriști și slugilor lor trădătoare de țară.

Dizolvarea Internaționalei Comuniste a spulberat definitiv minciuna hitleriștilor și slugilor lor cu campania josnică despre „războiul sfînt contra comunismului” și demască pentru totdeauna caracterul adevărat al războiului de jaf și cotropire al bandiților hitleriști, ascuns sub masca „pactului anti-comintern”. Dizolvarea Internaționalei Comuniste demască definitiv și minciuna despre „amestecul guvernului sovietic în treburile interne ale țării”. Ea pune capăt calomniilor dușmanilor partidului nostru, că noi am activa după ordinele primite din afară, și nu în interesul poporului român.

Dizolvarea Internaționalei Comuniste ușurează munca partidului în momentul decisiv, cînd călăul Antonescu vrea să sacrifice ultimele forțe ale țării pentru războiul pierdut al lui Hitler, aruncînd țara în catastrofa națională și cînd ridicarea la luptă a poporului pentru salvarea sa nu mai poate întîrziă.

Tovarășul Stalin a spus: „Socot dizolvarea Internaționalei Comuniste cît se poate de oportună tocmai în momentul actual, cînd fiara fascistă își încordează ultimele ei forțe și cînd este necesar să se organizeze asaltul comun al țărilor iubitoare de libertate pentru a doborî definitiv această fiară și a elibera popoarele de sub jugul fascist” (Din răspunsul tov. I. Stalin la întrebarea corespondentului-șef al agenției Reuter, la Moscova).

În legătură cu dizolvarea Internaționalei Comuniste, Comitetul Central subliniază că partidul nostru, crescut și educat în spiritul internaționalismului proletar, este singurul partid din țară, care în atitudinea și activitatea sa s-a condus și se conduce numai după interesele generale ale poporului român. La începutul războiului criminal al lui Hitler și Antonescu, Comitetul Central a declarat în circulara sa din 8 iulie 1941: „C. C. a pus ca sarcină principală lupta pentru realizarea FRONTULUI UNIC NAȚIONAL al poporului român împotriva fascismului german și a cîlicii sale de trădători de țară”.

În Platforma din 6 septembrie 1941, Comitetul Central a declarat categoric: „În interesul Frontului Unic Național, pentru zdrobirea fascismului cotropitor, pentru cucerirea drepturilor și libertăților democratice, a independenței poporului român comuniștii renunță la orice lozincă care ar putea să-i despartă de celelalte partide și grupări patriotice, pentru dezrobirea națională a poporului român”.

Cu dizolvarea Internaționalei Comuniste a dispărut și ultima greutate din calea unirii. Pînă în prezent partidul comunist, partidul muncitorilor, este singurul dintre partidele românești care a dus și continuă să ducă cu hotărîre lupta pentru eliberarea țării de sub jugul hitlerist. În cursul războiului blestemat al lui Hitler și Antonescu, Comitetul Central al Partidului nostru

s-a adresat în repetate rînduri organelor conducătoare ale partidelor democratice cu propuneri de colaborare, însă fruntașii partidelor politice au refuzat pînă astăzi propunerile partidului nostru, de „a uni toate forțele naționale ale țării în Frontul Unic Național al poporului român împotriva cotropitorilor nemți și a slugilor lor trădătoare de la cîrma țării”.

Dacă ei nu-și vor schimba atitudinea pasivă nici acum, în ultimul moment, ei vor răspunde la fel cu trădătorii de la cîrma țării pentru catastrofa națională a României, care se apropie o dată cu zdrobirea completă și inevitabilă a hoardelor lui Hitler și cu prăbușirea Germaniei hitleriste.

În această luptă măreță de eliberare națională au fost arestați sute de membri ai partidului nostru, cei mai buni fii ai poporului, care zac în închisori și lagăre de concentrare. În această luptă pe viață și pe moarte au căzut comuniștii Filimon Sîrbu, Justin Georgescu, Ștefu, Mohănescu, Paneth, Kornhauser, Szabo și alții, amintirea cărorva trăi în inima poporului.

În legătură cu dizolvarea Internaționalei Comuniste, Comitetul Central constată că munca organizatorică a sa și a întregului partid a rămas mult în urmă în ce privește realizarea sarcinilor just stabilite, față de condițiile obiective favorabile și față de spiritul adînc revoltat al poporului împotriva războiului criminal al cotropitorilor fasciști și al slugilor lor trădătoare de la cîrma țării. [...]

În lupta noastră pe viață și pe moarte împotriva cotropitorilor hitleriști și a slugilor lor trădătoare de la cîrma țării, elementele oportuniste, lașe și trădătoare, agenții fascismului din rîndurile partidului ne-au atacat din spate, ridicîndu-se contra liniei noi de front național și contra Comitetului Central al partidului nostru.

Dizolvarea Internaționalei Comuniste coincide cu ajunul ofensivei generale a armatelor victorioase ale Angliei, Americii și Uniunii Sovietice. Ea coincide cu criza adîncă din lagărul hitlerist în urma înfrîngerilor grave suferite pe Frontul de Răsărit și în Africa de nord. Sîntem în preajna declanșării frontului al doilea în Europa. După debarcarea armatelor anglo-americană, țara noastră va deveni teatrul războiului distrugător. Cotropitorii hitleriști mobilizează ultimele rezerve ale Germaniei și ale complicitilor ei din Europa. Slugile trădătoare de la cîrma țării pregătesc catastrofa totală a țării.

Cîrăsia cu Germania hitleristă și participarea țării în războiul ei criminal de jaf și cotropire au avut ca rezultat pierderea Ardealului de nord, pierderea independenței țării și ocuparea ei de către hoardele hitleriste, acapararea industriei românești de către plutocrații hitleriști, întreaga vlagă a țării stoarsă pentru nevoile războiului lui Hitler, prefacerea poporului român în sclavi și iobagi ai bancherilor și plutocraților germani. [...]

Încă înaintea începerii operațiunilor militare în Balcani puternica aviație a Națiunilor Unite va preface regiunea petroliferă, centrele industriale, orașele, întreaga țară în ruine și cenușă. Trădătorul mareșal Antonescu a anunțat în repetate rînduri că va continua să trimîtă „pînă la capăt” toată populația bărbătească a țării la moarte sigură, în războiul pierdut al lui Hitler.

Cu dezlănțuirea frontului al doilea, pe continentul european, vor urma cele două, trei, lovitură puternice și unite dinspre vest și răsărit, de felul acelora ce au fost date hoardelor hitleriste în Uniunea Sovietică și Africa și prăbușirea catastrofală a blocului fascist va deveni un fapt îndeplinit. După nimicirea armatei române și ruinarea totală a țării, România va împărtăși soarta Germaniei fasciste și va suporta toate consecințele înfringerii – dacă nu rupe

nici acum cîrdeașia cu Hitler și dacă nu va încheia pace separată cu Uniunea Sovietică, Anglia și America.

A sosit ceasul al 11-lea, poporul român trebuie să-și ia soarta în mîinile sale proprii și să se ridice la luptă hotărîtă pentru salvarea sa de la catastrofa națională iminentă.

Prin dizolvarea Internaționalei Comuniste a dispărut ultima piedică din calea unirii tuturor forțelor naționale cu Partidul Comunist din România în luptă împotriva cotropitorilor hitleriști.

Partidul nostru a fost liberat de obligațiile sale, decurgînd din regulamentele și deciziile Internaționalei Comuniste.

Conștient de gravitatea istorică a momentului, Comitetul Central al Partidului Comunist propune tuturor partidelor și organizațiilor patriotice formarea unui Comitet Național de luptă pentru eliberarea țării. Comitetul Național are ca sarcină să mobilizeze și să unească toate forțele naționale ale țării, fără deosebire de partid și religie, în *Frontul Unic Patriotic Antihitlerist* al poporului, pe baza următoarei platforme:

1. Salvarea armatei prin oprirea trimiterii de noi trupe și reîntoarcerea trupelor de pe Frontul din Răsărit. Cîștigarea ofițerilor și soldaților de partea Frontului Patriotic al poporului. Constituirea în grupe de patrioți partizani.

2. Oprirea imediată a livrării de petrol, cereale, alimente și material de război pentru Germania și războiului lui Hitler. Subminarea mașinii de război nemîșteți prin sabotarea și distrugerea producției și a transporturilor de război.

3. Ieșirea imediată din războiul lui Hitler. Ruperea alianței cu blocul fascist și încheierea păcii separate cu Uniunea Sovietică, Anglia și America și cu toate țările democratice.

4. Răsturnarea guvernului și regimului hitlerist al trădătorului Antonescu. Constituirea unui guvern cu adevărat național din reprezentanții tuturor partidelor și organizațiilor patriotice.

5. Redobîndirea libertății, onoarei și independenței țării. Aderarea României libere și independente la blocul antifascist al Națiunilor Unite.

6. Eliberarea imediată a tuturor victimelor terorii hitleriste din închisori și lagăre de concentrare. Arestarea și pedepsirea vinovaților trădători de țară în frunte cu Antonescu ...

7. Restabilirea libertății de asociație, presă și organizare, a tuturor libertăților și drepturilor cetățenești și democratice. Dizolvarea imediată a organizațiilor hitleriste, arestarea și pedepsirea șefilor lor.

8. Apărarea Ardealului de sud și a Banatului. Răsturnarea Dictatului de la Viena și eliberarea poporului din Ardealul de nord de sub jugul hitlerist al lui Horthy.

9. Asigurarea existenței poporului muncitor de la sate și orașe cu muncă și hrană. Ajutorarea suficientă a invalizilor, orfanilor și văduvelor de război, de către stat și comună.

Comitetul Central al Partidului Comunist apelează la toți membrii și prietenii partidului nostru, la toți patrioții sinceri să aducă pretutindeni la cunoștința poporului noua platformă de luptă și propunerea partidului nostru făcută tuturor partidelor și organizațiilor patriotice de a forma Comitetul Național de luptă pentru eliberarea țării, care să întrunească toate forțele naționale fără deosebire de clasă, partid și religie în *FRONTUL PATRIOTIC ANTIHITLERIST AL POPORULUI*.

Comuniștii, călăuziți de dragostea lor nemărginită față de popor și de ura neîmpăcată față de dușmanul hitlerist, trebuie să-și concentreze toate

forțele pentru realizarea sarcinilor de mai sus, desfășurînd o campanie largă de lămurire a maselor.

Ei trebuie să se unească și să organizeze masele în grupuri de patrioți în armată, uzine, cartiere și la sate.

Ei trebuie să ia inițiativa pretutindeni pentru crearea Comitetelor Patriotice Antihitleriste din reprezentanții tuturor partidelor și organizațiilor, aceste comitete trebuind să fie organele de conducere ale marelui Front Patriotice Antihitlerist al poporului.

Organizațiile partidului nostru își vor putea îndeplini sarcinile lor istorice numai dacă vor respecta disciplina de fier în executarea rapidă a hotărîrilor luate și dacă vor curăța rîndurile lor de elemente oportuniste, lașe și trădătoare.

În acest război pe viață și pe moarte, să urmăm porunca marelui Lenin: „Dacă războiul a devenit inevitabil, să dăm totul pentru război, iar cea mai mică delăsare și lipsă de energie trebuie pedepsită după legea stării de război”. (Ordinul de zi al tovarășului I. Stalin de la 1 mai 1943).

C.C. al P.C.R. primește fără nici o rezervă propunerea Prezidiului Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste de a „dizolva Internaționala Comunistă ca centru de conducere al mișcării muncitorești internaționale, liberînd secțiile Internaționalei Comuniste de obligațiile decurgînd din regulamentele și deciziile congreselor Internaționalei Comuniste”.

C.C. al P.C.R. făgăduiește în mod solemn că va urma cu devotament și fără șovăire apelul Prezidiului Internaționalei Comuniste“ de a-și concentra forțele pentru sprijinirea prin toate mijloacele și pentru participarea activă la războiul eliberator al popoarelor și al statelor coaliției antihitleriste, pentru cea mai grabnică înfrîngere a dușmanului de moarte al muncitorilor — a fascismului german și a aliaților și vasalilor săi“.

Acesta este și interesul suprem al clasei muncitoare și al întregului popor român.

Comitetul Central al partidului nostru este complet de acord cu recomandarea Internaționalei Comuniste: „În țările blocului hitlerist, sarcina principala a muncitorilor, a oamenilor muncii și a tuturor oamenilor cinstiți constă în a contribui în toate modurile la înfrîngerea acestui bloc, pe calea subminării interne a mașinii de război hitleriste, și a contribui la răsturnarea guvernelor vinovate de dezlănțuirea războiului“.

Acesta este și interesul suprem al clasei muncitoare și al întregului popor din țara noastră.

Pe baza centralismului democratic, după dizolvarea Internaționalei Comuniste, Comitetul Central al Partidului nostru devine forul suprem al partidului pînă la ținerea conferinței sau congresului partidului nostru. Comitetul Central va proceda imediat la organizarea conferinței sau a congresului, după ce condițiile conspirative de azi se vor schimba.

Cu ocazia dizolvării Internaționalei Comuniste, Comitetul Central face apel către muncitorii cei mai înaintați, să intre în rîndurile Partidului Comunist, avangarda clasei muncitoare, și a întregului popor, pentru întărirea partidului lor, în lupta de eliberare de sub jugul hitlerist. [...]

Comitetul Central
al Partidului Comunist din România

iunie 1943

■ Arhiva Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lingă C.C. al P.C.R., cota AB XXVII-1.

1943 (iunie). **Manifest, răspândit la Arad, în care se cere înșetarea războiului antisovietic și răsturnarea guvernului antonescian.**

Vrem înșetarea imediată a războiului

Hotărîrea poporului italian de *(a)* duce lupta mai departe contra cotoritorilor hitleriști trebuie să fie pildă cît privește lupta noastră-n viitor.

Muncitori, țărani și intelectuali doritori de Pace și Libertate, numai prin Demonstrațiuni în fabrici și ateliere vom putea alunga clica hitleristă de la cîrma țării și-nlocuirea printr-un Guvern Democrat care să ne asigure pacea și libertatea.

Vrem retragerea imediată a trupelor de pe frontul rusesc!
Trăiască ROMÂNIA LIBERĂ!

■ Arhivele Statului județul Arad, Colecția de documente referitoare la mișcarea muncitorească din județul Arad, dosar nr. 52/1943, f. 136.

1943 iulie 1. **Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la atenția acordată de comuniști întrevederilor dintre liderii P.N.T. și P.S.D. în vederea răilierii tuturor forțelor democratice.**

Conducerea comunistă a fost informată că *Gh. Tătărăscu a avut în ultimul timp două întrevederi cu Titel Petrescu*, șeful grupării social-democratice.

La aceste întrevederi Gh. Tătărăscu a cerut lui T. Petrescu lămuri cu privire la:

— intențiile oamenilor politici din slinăgă democrată, referitoare la colaborarea politică cu alte partide democratice;

— sentimentele social-democraților jață de U.R.S.S., în cazul cînd conjunctura de după război ar reclama o politică de bună vecinătate cu U.R.S.S.

T. Petrescu a răspuns că în prezent nu se poate pronunța, dar a subliniat greșeala socialistilor care au tratat problemele politice numai din punct de vedere al ideologiei și nu au încercat niciodată să se acomodeze conjuncturii politice.

În viitor crede că socialistii vor fi mai clarvăzători și mai aproape de realitățile imediate acelei politici.

În consecință nu se poate preciza atitudinea viitoare a social-democraților, dar cred că vor da concurs partidelor democratice.

(Serviciul Special de Informații)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 102.

1943 iulie 1. Circulară a Inspectoratului regional de poliție Timișoara către organele din subordine referitoare la propaganda antirăzboinică și antifascistă desfășurată de P.C.R.

Poliția de Reședință Oravița
Biroul Siguranței,
Nr. 3505, din 1 iulie 1943

Secret

Către
Detașamentul de Poliție Drencova

Vi se transmite în copie ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 7717 S/1943 spre executare, confirmîndu-ne primirea.

Şeful Poliției,
Iuga Valeriu

Şeful Biroului Siguranței,
Comisar, Săulescu T.

Copie

Cu prilejul împlinirii a doi ani de război: 22 iunie 1943, Comitetul Central al Partidului Comunist din România a hotărît să editeze și să difuzeze un manifest de propagandă prin care se vor aduce elogii Armatei Roșii și se va arăta pierderile armatei germane și române pe frontul de est. În el se vor face îndemnuri pentru încetarea războiului, pace separată între România și U.R.S.S., izgonirea trupelor germane din țară.

De asemenea a elaborat un program de activitate după care elementele comuniste vor forma echipe pe cartiere pentru difuzarea materialului de propagandă contra războiului și fascismului, pentru pace cu U.R.S.S., împotriva scumpetei etc.

Membrii celulelor comuniste din întreprinderi vor executa acte de sabotaj, încetinind lucrul, stricînd sculele și materialele, îndemnînd pe locuitorii simpatizanți să facă la fel. Totodată vor determina trimiterea unor delegații de muncitori la conducerea întreprinderilor pentru soluționarea unor revendicări profesionale în scopul de a crea o stare de spirit agitată prin lucrători. În conformitate cu ordinul Direcțiunii Generale a Poliției nr. 15 171 S/1943 binevoiți a lua măsuri de urmărire și preîntîmpinarea oricărei acțiuni raportînd constatările pozitive.

Pentru Inspectoratul Regional de Poliție,
Lupuțiu A.

Pentru Șeful Serviciului de Siguranță
Teodorescu

■ Arhivele Statului județul Caraș-Severin, fond Detașamentul de poliție Drencova, dosar nr. 5/1943, f. 123.

1943 iulie 3. **Ordin al Marelui Stat Major prin care se interzice comentarea situației militare și a relațiilor cu trupele germane, stabilindu-se măsurile ce trebuie luate pentru „educarea“ militarilor.**

Corpul 2 armată
Stat Major
Biroul 2
Secret

Nr. 25 466 din 7 iulie 1943

Corpul 2 Armată
către
Corpul 2 teritorial

Cu onoare se trimite în copie ord. nr. 462 975 din 3 iulie 1943 al M.St.M.
Secția 2, spre știință și executare în părțile ce vă privesc.

D.O.
Şeful de Stat Major Major
Major Traian Popaea

Copie de pe ordinul nr. 462 975 din 3 iulie 1943 al M.St.M., Secția 2.

Deoarece s-a constatat în ultimul timp că încă se mai discută de către militari, funcționari, particulari etc. chestiuni în legătură cu mersul operațiilor, situația internă, starea economică etc., propagându-se și unele zvonuri alarmante ce nu pot face decât rău țării, dl mareșal Antonescu a ordonat, o serie de măsuri cu scopul:

— pe de o parte de a se face educația publică asupra îndatoririlor ce are fiecare de a nu da prilej la discuții, pentru care nu are nici cădere nici elementele necesare de judecată;

— pe de altă parte de a se sanctionează cu toată severitatea pe acei ce — din inconștiență sau din rea-voință — încă mai nesocotesc imperativele vremurilor grele prin care trecem.

În acțiunea arătată mai sus și care a început în parte este angajat întregul aparat administrativ de stat și armată.

Armatelor îi revine:

— o acțiune de educare și control în cadrul comandamentelor, unităților și formațiunilor sale și

— un control sever în trenuri, unde se vorbește prea mult și prea multe, de către militarii ce călătoresc din și spre front, cît și de publicul călător.

Pentru realizarea celor de mai sus se dispune:

A. *Acțiunea de educare și control în cadrul armatei urmărește:*

— să facă din fiecare ostaș un element conștient și convins de datoria de a tăcea;

— să asigure o perfectă păstrare a secretului;

— să sanctioneze pe loc și exemplar pe toți acei din a căror abatere se divulgă secrete, se lansează zvonuri, se angajează și se întrețin discuții dăunătoare țării.

Pentru atingerea acestui scop:

— se va reaminti ofițerilor, subofițerilor și trupei la fiecare ședință de educație, adunare, raport etc. *datoria fiecărui de a păstra tăcerea asupra cheștiunilor în legătură cu armata și apărarea țării și răul pe care-l fac neamului în împrejurările actuale* cei ce discută ceea ce nu trebuie sau dau curs zvonurilor;

— se va reaminti ord. M.St.M. nr. 464 147/1943.

Birourile 2 de la comandamente și ofițeri informatori de trupă vor intensifica acțiunea de informare și control pentru a descoperi pe cei ce, în serviciu sau în afara serviciului, discută cheștiuni nepermise.

— vor supraveghea de aproape modul cum păstrează secretul (instrucțiunile generale contrainformativе).

Comandanții de mari unități:

— vor organiza controluri severe pentru a se verifica modul cum este asigurată păstrarea secretului (Instrucțiunile generale contrainformativе) și a tăcerii;

— vor sănctiona cu cea mai mare severitate orice abatere;

— pentru cazurile grave vor dispune ca prin ofițerii de poliție judiciară — inclusiv magistrații — ce îi au în subordine să se întocmească pe loc acte de dare în judecată a vinovaților.

În rezumat, comandanții de mari unități vor porni o adevărată ofensivă pentru stăvilirea limbui sub orice formă ajungind să servească ca exemplu populației din acest punct de vedere.

Execuția începe imediat.

B. *Controlul sever în trenuri*

Scopul de atins. Identificarea tuturor acelora care, inconștient sau intenționat, angajează discuții în legătură cu operațiile militare, impresii de pe front, critici, cheștiuni politice etc.

Pentru atingerea acestui scop controlul se va executa prin ofițerii de poliție judiciară sau prin alți militari împuerniciți cu delegație specială de către M.St.M., armată, corpuși de armată și Comandamentul militar al Capitalei — pe teritoriile respective.

Organele de control vor trece prin toate vagoanele de călători și se vor fixa acolo unde se află persoane suspecte sau unde se discută cheștiuni în legătură cu situația militară și politică sau se face defetism sau se critică autoritatea etc.

Vor asista la discuții, *fără a participa la ele sau a le provoca*.

Cei vinovați vor fi identificați și raportați comandamentului căruia controlul apartine, arătându-se numele și domiciliile martorilor.

Identificarea persoanelor găsite în vină se va face astfel:

a) *Pentru militari* Când contravenientul este mai mic în grad decât cel ce controlează, constatarea se face prin legitimare chiar de către controlor.

Pentru ofițerii mai mari în grad decât ofițerul de control identificarea contravenientului se va face cu ajutorul unui ofițer mai mare în grad aflat în tren; în caz de lipsă, identificarea se face lăudând relații în mod discret sau sub motivul controlului prin organele C.F.R.

Toți ofițerii sunt obligați a da concursul organelor de control în asemenea cazuri.

b) *Pentru civilii*: Abaterile vor fi constataate direct prin încheierea de procese verbale.

Ofițerul de poliție judiciară se va legitima, apoi va cere actele de identitate ale contravenientului și martorilor, încheind procesul verbal pe loc.

Organele de control C.F.R. sunt obligate să concursul pentru legitimarea contravenienților și dresarea procesului verbal.

Organele de control menționate la a și b vor călători pe căile ferate cu foi de drum.

Direcțiile și date controlului se hotărăsc de armatele 1, 3 și 4, Corpul 3 armată, Comandamentul militar al Capitalei.

Comandamentele sus-menționate dău toate ordinele de detaliu, împărțind sarcinile între eșaloanele în subordine.

În general, un control săptămânal pe fiecare direcție este suficient, acolo unde traficul este mai mare controalele vor trebui însă să fie mai dese.

În raportul contrainformativ lunar, într-un capitol special, autoritățile militare menționate vor raporta Marelui Stat Major, secția a 2:

— de executarea acțiunii de educare și control în cadrul armatei arătând rezultatele.

— de executarea controalelor în trenuri și rezultatele obținute.

Curțile marțiale vor înainta la 25 ale fiecărei luni tabele de cazurile judecate. Aceste tabele vor cuprinde:

- numele acuzatului;
- originea etnică;
- domiciliul pentru civili, pentru militari unitatea;
- profesiunea (pentru militari gradul);
- infracțiunea comisă;
- pedeapsa aplicată;
- cine a semnalat cazul.

Tabelele cu numele celor găsiți în vină se trimit de Secția 2 Secției Propagandă.

Numele celor sancționați vor fi afișate lunar în trenuri, gări și localuri publice și inserate în ziarele locale și din Capitală.

Comandamentele de mari unități semnalate mai sus vor raporta pînă la 5 iulie a.c. modul cum au organizat controlul în trenuri.

Data începerei controlului se va ordona ulterior.

Şeful Marelui Stat Major,
General
I. Șteflea

Pentru conformitate,
p. Șeful Biroului 2,
Căpitan
C. Mircescu

1943 iulie 15. Notă a Serviciului special de informații cu privire la atitudinea opoziției burgheze față de politica antonesciană.

15.VII.1943

Joi 15 iulie a.c. a avut loc la Banca Românească — după ședința consiliului de administrație — obișnuitul conciliabil politic, la care au luat parte Dinu și Gh. Brătianu, V. P. Sassu, Al. Lapedatu etc.

Gh. Brătianu a făcut o scurtă relatare a conținutului noului memoriu semnat de către Iuliu Maniu și Dinu Brătianu.

După această relatare, textul cuprinde.

a. O comparație între situația Ungariei și situația României în raporturile față de Axă.

b. O succintă analiză a discursului lui Kallay și a poziției noi politice și militare adoptată de Ungaria.

c. Conducătorul statului e întrebat de ce Ungaria a avut curajul să-și retragă toate trupele de pe front și să pună în practică o politică cu caracter independent.

d. Conducătorul statului mai e întrebat care e în aceste condiții situația României față de foștii săi aliați, tocmai în momentul în care șansele războiului sănt hotărîte în favoarea acestora.

e. Retragerea armatei române de pe front devine astfel un imperativ național, impus de interesele superioare ale țării.

f. Armata trebuie să servească la recucerirea Ardealului, la care nu trebuie renunțat cu nici un chip.

g. Transnistria nu poate fi o compensație în locul Ardealului pierdut; Transnistria este un teritoriu străin, iar românii trebuie să lupte numai pentru recuștigarea teritoriilor lor proprii.

Concluzia: Retragerea armatei de pe front, și pregătirea ei în vederea realizării obiectivelor naționale.

Gh. Brătianu a arătat că a primit vizita lui Ghiță Popp, care i-a adus la cunoștință motivele care îl împiedică pe dr-ul Lupa de a prezenta memoriu d-lui mareșal Antonescu. Ghiță Popp i-a cerut lui *Gh. Brătianu* să solicite o audiență conducătorului statului și să-i înmîneze textul noului demers.

Gh. Brătianu a observat, față de amicii săi, că după ce dl. mareșal Antonescu a refuzat să primească un memoriu ce-i prezintase anul trecut, i-ar veni greu să repete încercarea.

El a declarat că va reflecta dacă nu e cazul să ceară o întrevedere vice-președintelui de Consiliu, pentru a-i preda memoriu, urmînd ca acesta să-l înmîneze d-lui mareșal Antonescu.

Gh. Brătianu a subliniat că potrivit înțelegerii stabilite cu Maniu, ceea ce urmăresc cele două grupări e să înregistreze un nou protest împotriva politiciei externe și militare continuată de regimul actual, spre a servi ca un document pentru ziua de mîine.

Dinu Brătianu a rămas într-o conferință cu Gh. Brătianu, cu scopul de a-l convinge să se însărcineze cu predarea memoriului, întrucât de această dată e rîndul grupării liberale de a-și asuma acest rol.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 103—104.

408

1943 iulie 21. **Ordin circular al Inspectoratului regional de poliție Timișoara către detașamentul de poliție Drencova referitor la măsurile preconizate de P.C.R. de a intensifica propaganda comunistă în închisori, de a recruta noi aderenți din rîndurile deținuților de drept comun și a reconstitui organizațiile regionale ale Ajutorului Roșu.**

Poliția de Reședință Oravița
Biroul Siguranței
Nr. 4369 S, din 21 iulie 1943

Secret

Către
Detașamentul de Poliție Drencova

Vi se transmite în copie ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 9318 S din 19 iulie 1943 spre executare raportându-se rezultatul pînă la 20 iulie 1943.

șeful Poliției
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței,
(indescifrabil)

Copie

În conformitate cu ordinul Direcționii Generale a Poliției nr. 18 640 S din 10 iulie 1943 vă facem cunoscut următoarele:

Conducerea centrală a Partidului Comunist din România a trimis instrucțiuni ca din colectivul comunist organizat în închisori și lagăre să se formeze brigăzi de propagandă care să se ocupe cu recrutarea celorlalți deținuți în mișcarea comunistă.

Această acțiune va fi îndreptată mai ales pentru recrutarea deținuților de drept comun și dezertorilor care urmează a părăsi închisoarea sau lagărul.

De asemenea colectivul comunist din închisori și lagăre are misiunea de a completa cercetările partidului comunist pentru precizarea cauzelor ce au dus la descoperirea organizațiilor comuniste.

Totodată Comitetul Central al Partidului Comunist din România a trimis instrucțiuni organizațiilor regionale și locale în sensul ca fiecare formațiune de Ajutor Roșu să fie pusă sub conducerea unei organizații de partid pînă la constituirea definitivă a regionalelor Ajutorului Roșu.

Pe de altă parte Comitetul Central al Partidului Comunist a trimis instrucțiuni organizațiilor regionale și locale să utilizeze în acțiunile mișcării numai elemente verificate, de încredere și cu sănătate bună.

Elementele a căror sănătate este subredă vor fi repartizate la munci mai ușoare care nu le obligă la eforturi prea mari, cum ar fi conducerea celor de partid.

Constatările dvs. ne vor fi raportate pînă la data de 29 iulie 1943.

Pentru Inspectorul regional de poliție,
Lupuțiu A.

Pentru Șeful Serviciului Poliției de Siguranță
Teodorescu

Pentru conformitate,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Caraș-Severin fond Detașamentul de poliție Drencova, dosar nr. 5/1943, f. 190.

409

1943 iulie 27. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre dispozițiile date de conducerea organizației P.C.R. din București în urma arestării membrilor organizației comuniste de la Malaxa.

Prefectura Poliției Capitalei
27 iulie 1943

Activitate comunistă

Sîntem informați că în urma arestării organizației comuniste de la Uzinele Malaxa conducerea centrală a mișcării comuniste din Capitală a dat unităților în subordine următoarele dispoziții:

1. Atât în fabrici cît și în cartierele muncitorești, membrii comitetelor patriotice (de pace și antifasciste) vor prezenta pe comuniștii arestați de la fabrica Malaxa cît și pe comuniștii care făceau parte din celulele de cartier ale Sectorului II Negru ca patrioți și luptători pentru revendicările muncitorești. Se va demonstra maselor muncitorești că aceștia au fost cercetați, trimiși în judecată din ordinul Gestapoului german și pentru intimidarea acestor procedee, urmează ca muncitorii să fie cît mai solidari și să treacă la acțiuni cît mai largi în fabrici etc.

2. Conducătorii celulelor de fabrică cît și membrii de încredere ai acestor celule au sarcina să demăște pe funcționarii și lucrătorii intrați în slujba poliției, care urmează să fie izolați și urmăriți.

3. Se va trece imediat la acțiunea de ajutorare a familiilor celor arestați. Această acțiune fiind considerată ca un act de solidaritate cu cei arestați, este necesar a fi începută și continuată într-un ritm cît mai accelerat, păstrându-se însă un spirit cît mai legalitar.

De asemenea, urmează să se adune fonduri și să se pregătească apărarea juridică a acestor comuniști.

În legătură cu apărarea juridică întregul activ al comitetelor patriotice are sarcina să ia contact și să atragă pentru apărarea gratuită a celor arestați pe toți avocații cunoscuți ca fiind pătrunși de sentimente democratice.

4. Partidul a hotărît să continue organizarea celulelor comuniste de fabrică la întreprinderile Malaxa și totodată să împingă pe muncitorii din uzină la diferite acțiuni cu caracter legalitar. Prima problemă care va agita spiritele muncitorilor la fabrica Malaxa va fi aceea a concendiilor de odihnă.

⟨Sursă⟩ sigură

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 105 – 106.

410

1943 iulie 28. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei referitoare la răspândirea de manifeste comuniste pe străzile Antim și Sfinții Apostoli din Capitală.

Prefectura Poliției Capitalei
28 iulie 1943

Manifeste comuniste

În strada Antim nr. 4, chiar în *hall*-ul clădirii și în strada Sfinții Apostoli nr. 55, în curtea Depozitului de lemne Oancea, au fost găsite un număr de 30 manifeste comuniste cu următorul conținut:

„Români continuând a da carne de tun și produsele solului românesc lui Hitler înseamnă sinuciderea națională. Cerem insistent imediata rupere a relațiilor politice militare cu Axa, în agonie. Cerem pacea separată și reluarea relațiilor amicale cu aliații noștri din trecut, cu concursul căror ne-am împlinit idealul nostru național. La luptă contra nemților „Trăiască România Liberă”.

S-au luat măsuri pentru identificarea autorilor.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 107.

558

1943 august 1—31. **Fragmente din darea de seamă a Direcției Generale a Poliției referitoare la activitatea comuniștilor.**

Comuniștii

În Capitală

În ziua de 1 august a.c., consacrată de comuniști aniversării zilei tineretului și luptei împotriva fascismului și războiului, nu s-a produs nici un fapt dăunător ordinei și siguranței statului.

Conducerea centrală a Partidului Comunist consideră prăbușirea regimului fascist din Italia¹ ca un succes al democrației și al mișcării comuniste și intenționează să editeze și să răspindească clandestin un manifest în acest sens.

Comentind conferința ce a avut loc la Quebec², afirmă că s-a stabilit problema capitulării Italiei, debarcarea trupelor anglo-americană în Europa și continuarea războiului împotriva Japoniei cu forțe mărite.

Manifestind satisfacție de modul cum decurg operațiunile pe Frontul de Est, își exprimă credința că armatele germane vor fi învinse și izgonite din Rusia Sovietică.

Instrucțiuni

a) Locala Partidului Comunist a dat instrucțiuni membrilor să păstreze legăturile între ei și în special cu simpatizanții, deoarece sunt în perspectivă importante evenimente internaționale, în legătură cu mersul războiului pe toate fronturile.

b) Elementele comuniste au primit dispoziții să nu se prezinte la viza livretelor militare și să facă propagandă în acest sens în rândurile populației urmărind prin această acțiune să creeze dificultăți cercurilor de recrutare și să demonstreze atitudinea antirăzboinică a populației.

c) S-au dat directive să se facă propagandă împotriva depunerii declarațiilor pentru prestație și impozite, iar meseriașii să nu se înscrive la recensământul ce se face la Camera de Muncă, întrucât prin această măsură se urmărește mobilizarea lor la muncă în folosul armatei.

d) Propagandistii comuniști au primit cuvînt de ordine să facă agitații împotriva regimului și a războiului pe tema nemulțumirii populației din cauza

¹ La 3 septembrie 1943, Italia încheie armistițiul cu Națiunile Unite, după care se crează Comitetul de Eliberare Națională, organ de rezistență antifascistă. Între septembrie și decembrie 1943, se amplifică lupta de eliberare a poporului italian, împotriva fascismului și hitleriștilor. Între 27—30 septembrie are loc răscoala antifascistă de la Neapole, care s-a încheiat cu eliberarea orașului, iar în octombrie începe constituirea unităților de partizani (Brigăzile Garibaldi) și a G.A.P.-urilor (Gruppi di Azione Patriotica).

² Între 14—24 august 1943, a avut loc la Quebec, în Canada, Conferința anglo-americană, cu care ocazie se adoptă planul debarcării în Europa Occidentală (Planul Overlord), pentru anul 1944.

insuficienței cantități de pîine neagră pusă în consumație, a scumpetei și a insuficienței salariilor.

e) Secretarii centrelor Partidului Comunist din fabricile unde lucrează prizonierii sovietici vor lua contact cu cei rămași credincioși regimului bolșevic, și vor ține în curenț cu situația de pe front și le vor procura ajutoare, spre a le păstra moralul ridicat.

f) Elementele comuniste din fabrici și ateliere au primit dispozițiuni să demăște în fața muncitorilor pe acei care procură informații direcției fabricii despre acțiunea de revendicări a comuniștilor.

g) S-au dat instrucțiuni membrilor mișcării comuniste să folosească un cifru special pentru transmiterea rapoartelor de activitate.

h) Organizațiunile locale au primit dispozițiuni să dea o deosebită importanță adunării de fonduri, cotizații și donații, și, în același timp, a fost mărită cotizația pentru partid, fiind considerată ca o cotă specială pentru război. Fiecare membru va cotiza în raport cu posibilitățile ce le are.

i) Membrii organizației „Ajutorul Roșu” au primit cuvînt de ordine să intensifice acțiunea colectării de ajutoare pentru comuniștii deținuți în lagăre și închisori și familiile lor.

j) În vederea organizării tineretului și construirii celulelor pe licee, conducerea „Raportului studențesc” va delega instructori capabili.

Aceeași măsură pentru organizarea muncitorilor de la C.F.R.

k) Pentru ziua de 5 septembrie, cînd tineretul aniversează lupta împotriva războiului, conducătorii „Uniunii Tineretului Comunist” au dat dispozițiuni să se pregătească material de propagandă care va fi răspândit de echipa formată din 2–3 tineri de încredere.

Se vor lansa lozinci prin care se va cere încetarea războiului cu Rusia Sovietică.

l) Propagandistii vor căuta să întocmească memorii colective, ca din partea populației muncitorești, pe care să le trimită primarilor de sectoare, cerîndu-le să ia măsuri pentru ieftinirea articolelor de primă necesitate.

Elementele tinere vor căuta să se introducă în asociațiunile sportive muncitorești și să facă propagandă pentru membri.

Sînt vizate organizațiunile sportive de pe lîngă „Laromet”, „Rogifer” și C.F.R.

[...]

În raza Inspectoratului de poliție Constanța

În legătură cu procesul organizației comuniste din Constanța, pendinte la Curtea Martială din acel oraș, Comitetul Central al Partidului Comunist din România a dat dispozițiuni ca elementele rămase libere să colecționeze bani pentru plata avocaților ce pledează în proces și ajutorarea familiilor celor închiși.

S-au dat de oameni dispozițiuni să se purceadă la reorganizarea comitetului local de conducere al Partidului Comunist din Dobrogea.

[...]

În raza Inspectoratului de poliție Craiova

Cele cîteva elemente comuniste din această regiune, deși nu s-au manifestat fățiș, totuși, în urma evenimentelor externe, prezintă o stare de spirit

deosebită și tind să se regrupeze, ei văzînd în prăbușirea fascismului obținerea unei victorii pe plan ideologic. La Craiova s-a constatat o legătură mai strînsă între cei care au activat în mișcarea comunistă și să crede că se încercă reorganizarea Regionalei Oltenia.

La Turnu Severin, comuniștii eliberați din lagărul Tg. Jiu ar fi reușit să ia legătura cu centrala comunistă și să organizeze un nucleu al acestei mișcări în atelierele C.F.R. din acel oraș. Din informații rezultă că organizația comunistă din acest oraș așteaptă instrucțiuni și material scris, de la Centru, cu privire la modul de activare.

[...]

In raza Inspectoratului de poliție Ploiești

S-au dat dispoziții de Centru pentru a se începe o acțiune de propagandă în rîndurile pre militariilor.

În noaptea de 3 august a.c., elemente comuniste neidentificate au răspîndit în Ploiești un manifest prin care se aduc injurii domnului mareșal Antonescu, Führerului Adolf Hitler, îndemnîndu-se la pace cu Rusia.

In raza Inspectoratului de poliție Timișoara

În noaptele de 1 august și 17 august a.c. au fost găsite în Caransebeș cîte 10 manifeste comuniste — fișuici, scrise cu mîna, avînd următorul conținut: „Vrem pace, proletari din toate țările, uniți-vă”, semnat U.T.C., avînd desenat secera și ciocanul.

În noaptea de 7/8 august a.c., în orașul Orșova s-au răspîndit cîteva manifete cu caracter antirăzboinic și anglo-american.

Autorii necunoscuți.

În cursul lunii august a.c. au fost trimiși în judecată un număr de 19 comuniști.

În ziua de 7 august a.c., Curtea Martială a Capitalei, Secția a II-a a condamnat 6 comuniști. La 4 din ei li s-a confiscat averea.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 108 – 116.

412

1943 august 2. Extrase din Legea nr. 509 privind aplicarea pedepsei cu moartea pentru unele infracțiuni, pe timpul stării de război.

Art. I. Se pedepsește cu moartea în condițiunile prezentei legi cei care de la data publicării ei în „Monitorul oficial” și pînă la trecerea armatei pe picior de pace se vor face vinovați de săvîrșirea următoarelor infracțiuni:

- 1) Tîlhăria încercată sau săvîrșită prin care s-a cauzat moartea victimei
[...]
- 4) Furtul sau încercarea de furt în care cel prins în momentul comiterii sau imediat după aceasta amenință cu arme albe sau de foc,

- în scopul de a păstra lucrul furat, sau a distrugе urmele infrac-
tiunii ori de a asigura scăparea sa sau a coparticipanților.
- 5) Furtul sau încercarea de furt săvîrșite asupra unei persoane, care
a fost pusă pentru acest scop în stare de inconștiență sau nepu-
tină de a se apăra, prin narcotice sau orice alte mijloace.
- 6) Furtul încercat sau săvîrșit, precum și distrugerea săvîrșită cu
voiță asupra liniilor, instalațiilor sau semnalelor de telecomuni-
cație ori energie electrică [...]
- 7) Furtul încercat sau săvîrșit, precum și distrugerea săvîrșită cu
voiță asupra pieselor de cauciuc aparținind instalațiilor de frînă,
încălzit și iluminat vagoanele C.F.R. sau străine, precum și
asupra pieselor sau materialelor intrînd în compunerea căii sau
instalațiilor de telefon ale C.F.R. [...]
- 8) Furtul încercat sau săvîrșit, precum și distrugerea săvîrșită cu
voiță asupra pieselor sau materialelor intrînd în compunerea
avioanelor, a instalațiunilor militare de război sau a celor din
uzinele de armament și munițiuni, a materialelor tehnice din
spitalele militare sau cele destinate pentru îngrijirea răniților
[...]
- 10) Furtul încercat sau săvîrșit asupra valorilor ori bunurilor incre-
dințate spre **transport Căilor Ferate Române**, Direcțunii Generale
P.T.T. ori serviciilor publice de transporturi aeriene, terestre sau
pe apă
[...]
- 17) Distrugerea în parte sau în întregime, vătămarea, stînjenirea
activității normale, expunerea intenționată la primejdii a insta-
lațiunilor sau a întreprinderilor de orice natură, publice sau
private, puse sub controlul pentru prevenirea culegerii și transmi-
terii de informații, precum și pentru prevenirea actelor de sabotaj.
[...]

Art. II. Vor fi pedepsiți cu aceeași pedeapsă instigatorii, complicii și favori-
zatorii infractorilor prevăzuți în art. I.

Minorii între 15—18 ani se pedepsesc ca și majorii.
[...]

Dat în București la 2 august 1943

Antonescu,
Mareșal al României și Conducătorul
statului
Ministrul justiției,
Ion C. Marinescu

1943 august 3. Notă a Serviciului special de informații în legătură cu ecoul produs de o cuvântare a mitropolitului Bălan al Ardealului, în care acesta condamnă guvernul antonescian care a tirit națiunea română în război, fără voia ei.

3.VIII.1943

[...]

Cercurile maniste comentează în mod viu o cuvântare rostită de mitropolitul Bălan ca răspuns la un discurs pronunțat de vicepreședintele Consiliului — în prezența dlui mareșal Antonescu — la o solemnitate din Oltenia.

Mitropolitul Bălan ar fi spus:

„Ați spus, domnule prim-ministru, că războiul ce-l ducem e un război de conservare națională și nu unul imperialist. Eu cred mai degrabă că e un război între două imperialisme, în care noi nu avem ce căuta. Ați spus apoi că arbitrajul de la Viena este caduc. Eu cred mai degrabă că este inexistent prin natura lui, deoarece Consiliul de Coroană care l-a aprobat nu avea mandat din partea națiunii. Țările care l-au provocat nu aveau nici căderea juridică, nici căderea morală spre a-l impune. Nu aveau cădere juridică fiindcă numai poporul român este acela care poate hotărî asupra destinelor sale. Puterile care au provocat arbitrajul și-au luat singure acest rol. Ele nu aveau nici căderea morală și spirituală, fiind state care au luptat pentru unitatea lor națională și nu aveau deci autoritatea morală să patroneze un act prin care distrug unitatea altelor națiuni. Ideea de a ni se da o compensație o socotesc jignitoare pentru noi. Nici 20 din Transnistrii nu pot echivala cu Ardealul pierdut (asistența ar fi izbucnit în aplauze, la care s-ar fi asociat și dl mareșal Antonescu).

Ideea de libertate e un bun spiritual pentru care România a făcut jertfe foarte mari și care va triușa pînă la capăt“.

Mitropolitul Bălan a făcut apoi un tablou tragic al dramei Ardealului și a ardelenilor, batjocorî, loviți și supuși unui regim de care Germania nu e străină, și totuși obligați să lupte alături de germani.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 117.

1943 august 3. Ordin circular al Inspectoratului General al Jandarmeriei prin care se cere să se ia măsuri de prevenire împotriva acțiunii P.C.R. de a se apropia de partidele burghezo-democratice.

Ordin de informații
nr. 724, din 3 august 1943

Inspectoratul General al Jandarmeriei cu ordinul nr. 49/1943 de informații ne face cunoscut următoarele:

Comuniștii au primit ordin să adopte temele și lozincile partidelor burghezo-democratice, pentru ca în acest fel să se poată aprobia de ele. Să

încerce a organiza, împreună cu elementele militante ale acestor partide acte de sabotaj în întreprinderile care lucrează pentru armată. Aceste proponeri au fost făcute unor persoane importante din fostele partide politice; iar acestia au obiectat că asemenea acte disperate pot avea ca urmare represiuni drastice din partea guvernului. Nici o forță nu trebuie risipită pentru simple demonstrații și toate forțele trebuie păstrate pentru momentul oportun în care să poată face o acțiune decisivă în politica de stat, moment care nu a sosit încă. Față de cele de mai sus, luați măsuri de prevenire și reprimarea acțiunilor comuniste, raportîndu-se la timp și Legiunii orice caz concret semnalat.

Comandantul Legiuoi de Jandarmi Botoșani
Lt. colonel
P. Niculescu

■ Arhivele Statului județul Botoșani, fond Legiunea de jandarmi Botoșani, dosar nr. 4/1943, f.50

415

1943 august 3. Extras din decretul-lege cu privire la pedepsirea unor infracțiuni pe timp de război.

DECRET — LEGE
pentru pedepsirea pe timpul stării de
războiu a unor infracțiuni

Art. 1. Se pedepsește cu moartea, în condițiunile prezentei legi, cei care de la data publicării ei în „Monitorul oficial” și pînă la trecerea armatei pe picior de pace se vor face vinovați de săvîrșirea următoarelor infracțiuni:

1) Tîlhăria încercată sau săvîrșită, prin care s-a cauzat moartea victimei

[...]

4) Furtul sau încercarea de furt în care cel prins în momentul comiterii sau imediat după aceasta amenință cu arme albe sau de foc, în scopul de a păstra lucrul furat, sau a distrugе urmele infracțiunii ori de a asigura scăparea sa sau a coparticipanților.

5) Furtul sau încercarea de furt săvîrșite asupra unei persoane care a fost pusă pentru acest scop în stare de inconștiență sau neputință de a se apăra, prin narcotice sau orice alte mijloace [...]

6) Furtul încercat sau săvîrșit, precum și distrugerea săvîrșită cu voință asupra liniilor, instalațiilor sau semnalelor de telecomunicație ori energie electrică [...]

7) Furtul încercat sau săvîrșit, precum și distrugerea săvîrșită cu voință asupra pieselor de cauciuc aparținînd instalațiilor de frînă, încălzit și iluminat vagoanele C.F.R sau străine, precum și asupra pieselor sau materialelor intrînd în compunerea căii sau instalațiunilor de telefon ale C.F.R. [...]

8) Furtul încercat sau săvîrșit, precum și distrugerea săvîrșită cu voință asupra pieselor sau materialelor întrînd în compunerea avioanelor, a instalațiunilor militare de război sau a celor din uzinele de armament și munițiuni, a materialelor tehnice din spitalele militare sau cele destinate pentru îngrijirea răniților.

[...]

10) Furtul încercat sau săvîrșit asupra valorilor ori bunurilor încredințate spre transport Căilor Ferate Române, Direcțiunii Generale P.T.T. ori serviciilor publice de transporturi aeriene, terestre sau pe apă.

[...]

17) Distrugerea în parte sau în întregime, vătămarea, stînjenirea activității normale, expunerea intenționată la primejdii a instalațiunilor sau a întreprinderilor de orice natură, publice sau private, puse sub controlul pentru prevenirea culegerii și transmiterii de informații, precum și pentru prevenirea actelor de sabotaj.

Art. 2. Vor fi pedepsiți cu aceeași pedeapsă instigatorii, complicii și favorizatorii infractorilor prevăzuți la art. 1.

Minorii între 15—18 ani se pedepsesc ca și majorii. [...]

■ Monitorul oficial¹, nr. 179, din 3 august 1943, p. 6815—6816; Ioan Scurtu (coordonator), *Istoria României între 1918—1944, Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 177—178.

416

1943 august 4. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei asupra modului cum explică conducerea antifascistă în rîndul populației bombardamentele anglo-americane în regiunea petroliferă.

Prefectura Poliției Capitalei
4 august 1943

Acțiunea comunistă

În legătură cu activitatea aviației nord-americane desfășurată asupra regiunilor noastre petrolifere, conducerea antifascistă dă următoarele lămuriri:

În cursul zilei de 1 august a.c.¹ aviația de bombardament nord-americana, după ce a distrus gara Piatra Olt, împreună cu instalațiile, parcul de locomotive și nodul de cale ferată, considerat ca foarte important, a aruncat mari cantități de bombe incendiare în regiunea Băicoi, după care în valuri succesive a atacat întreaga zonă petroliferă Prahova. Aici au fost distruse și incendiate cîmpul petrolifer cu toate instalațiile, rafinăriile, rezervoarele

¹ La 1 august 1943 o formație de 125 de bombardiere americane de tip B 24 a decolat de la Derna-Africa de nord executind primul raid aerian asupra orașului Ploiești; cu acest prilej, pagubele produse rafinăriilor și depozitelor de combustibil au fost destul de mari înregistrindu-se, totodată, peste 147 de morți și 116 răniți.

și parcul de cisterne. Rafinăriile, fabricile și unele cartiere industriale din Ploiești au fost în mare parte distruse, numărul victimelor și sinistrațiilor este impresionant de mare.

Tot în cursul zilei de 1 august a.c., au mai fost atacate gara și împrejurimile stației Periș, cît și șoseaua București—Ploiești.

Activitatea aviației nord-americane asupra României, reflectează o stare de fapt, care trebuie să fie bine cunoscută maselor populare și care are următoarele principale aspecte:

1. Posibilitățile aviației anglo-nord-americane sunt realități care azi nu mai pot fi ascunse maselor muncitorești.

2. Că repetatele avertismente date României de către guvernele nord-americane și englez erau foarte clare cind arătau situația gravă la care poporul românesc se expune continuând să rămână sub sfera de influență germană și a guvernului mareșalului Antonescu.

3. Atacul din ziua de 1 august a.c., al aviației nord-americane arată că România la fel ca și Italia, nu se poate aștepta să fie sprijinită și apărată de către Germania.

Supozitia că atacul aviației nord-americane s-a produs prin surprindere nu poate rezista, întrucât mijloacele de apărare antiaeriană trebuiau să fie pregătite pentru orice eventualitate. Adevărul este că dacă Germania nu-și poate apăra propriul său teritoriu nu i se poate cere să-l apere pe cel românesc.

Apoi România a încetat de a mai interesa Berlinul o dată cu epuizarea resurselor ei vitale.

4. Este cert că în urma atacului aerian tancurile și avioanele româno-germane, folosite pe frontul sovietic, vor avea de suferit din cauza lipsei de benzina.

5. Atacul din ziua de 1 august a.c., mai arată că populația românească vizată ca obiectiv militar este complet lipsită de asistență medicală, pasmine, vată, săli chirurgicale etc., toate acestea fiind folosite numai de armată germană.

Față de această situație cît și de faptul că muncitorimea folosită în marile întreprinderi industriale se află în panică, întregul activ de partid are sarcina să intensifice acțiunea de pace, cerind maselor muncitorești, atât prin comitetele de fabrică, cît și prin cele de cartier, să părăsească lucru și să ceară ieșirea României din război.

Masele muncitorești trebuie să înțeleagă că ieșind din război evită sacrificarea inutilă a femeilor, copiilor, muncitorilor din marile industrii și distrugerea inventarului industrial al țării.

Chestiunea se urmărește.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 120—122.

1943 august 6. Manifest răspândit în orașul Ploiești, prin care se cere înșetarea războiului.

Copie

Frați Români

Au trecut mai bine de 2 ani decind țara noastră a fost aruncată de slugile lui Hitler în focul nimicitor al războiului fascist.

FRAȚILOR, v-ați întrebat pentru ce am fost tîrîți să plătim cu sîngele fraților, cu recolta și petrolul nostru?

Români, treziți-vă așa cum a făcut poporul italian izgonind pe Mussolini cu toată clica lui, Hitler pierzînd pe cel mai credincios părtaș ce-i ajutase la întronarea mizeriei în Europa.

Români, noi ce mai așteptăm?

Aruncați jugul mizeriei hitleriste, locul lui Hitler și al lui Antonescu e lîngă Mussolini.

Jos călăii poporului român!

Vrem libertate!

Pace cu Rusia Sovietică, Anglia și America.

Conform cu originalul,

Comandantul Legiunii de Jandarmi Prahova,

Lt. colonel

Mihail Schipor

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 123.

1943, august 8. Declarația Uniunii Patrioților, publicată în „România liberă”, cu privire la propunerile P.C.R. de constituire a Comitetului național pentru eliberarea țării.

Declarația Uniunii Patrioților cu privire la propunerea Partidului Comunist din România de a constitui „Comitetul național de luptă pentru eliberarea țării”.

Comitetul pe țară al Uniunii Patrioților (U.P.) întrunit pentru a discuta și hotărî asupra propunerii Partidului Comunist din România (P.C.R.) de a forma un Comitet național de luptă pentru eliberarea țării, și în urma tratativelor duse cu delegația P.C.R., declară următoarele:

1) U.P. a dus și duce de la înființarea ei o luptă hotărîtă pentru unificarea tuturor grupărilor și organizațiilor antihitleriste într-un front comun

de luptă (vezi apelul U.P. din nr. 1 al „României libere”), acesta fiind și unul din principalele scopuri ale U.P.

Desfășurarea evenimentelor: acțiunile coordonate ale Națiunilor Unite în Mediterană și pe Frontul de Răsărit, prăbușirea fascismului în Italia, persistența guvernului Antonescu în politica de trădare și perspectiva apropiată a unui nou front de luptă în Balcani, care transformă România în teatru de război, au dovedit împede dreptatea liniei politice a U.P.

2. U.P. ia cunoștință cu satisfacție de inițiativa P.C.R. de a forma un Comitet Național de luptă pentru eliberarea țării, constituit din delegații tuturor organizațiilor patriotice. Consideră crearea Comitetului Național ca un act istoric și decisiv pentru realizarea unității de luptă a întregii suflări românești în vederea salvării patriei.

3. Acceptă în întregime platforma propusă de P.C.R. și lupta comună pentru realizarea Comitetului Național și a Frontului Patriotice Antihitlerist și hotărăște colaborarea cu P.C.R. și oricare alt partid ori grupare pentru atingerea acestor scopuri.

4. Ia act de obligația P.C.R. de a sprijini acțiunea dusă de U.P. în vederea unei declarații publice din partea tuturor organizațiilor și personalităților patriotice, de condamnare a războiului dus alături de hitleriști și de solidarizarea cu lupta Națiunilor Unite împotriva hitlerismului, declarație care să fie și o chemare la luptă a poporului pentru pace și libertate.

5. Face apel la toate organizațiunile politice și patriotice și la membrii acestora de a trece peste deosebirile care săn de ordin secundar față de catastrofa națională iminentă și de a accepta propunerea P.C.R. ca singura soluție salvatoare și a porni imediat la o acțiune coordonată a tuturor forțelor naționale.

6. Obligă pe toți aderenții U.P. să sprijine, ori unde s-ar afla, inițiativa P.C.R. pentru formarea COMITETULUI NAȚIONAL, și să-și înzesească eforturile de unire într-un front comun a tuturor grupărilor și partidelor antihitleriste și pentru lupta împotriva mașinii de război a lui Hitler.

August 1943

Comitetul Central al Uniunii Patriotilor

■ „România liberă”, an I, nr. 5, din 8 august 1943.

419

1943 august 8. Scrisoare deschisă a unui membru al Partidului Național-Tărănesc către președintele acestui partid, Iuliu Maniu, prin care se cere intrarea în luptă a forțelor patriotice pentru încetarea războiului hitlerist și înălțarea guvernului antonescian.

Scrisoare deschisă către dl Iuliu Maniu.

Din partea unui fruntaș național-țărănist primim pentru publicare următoarea scrisoare deschisă către președintele Partidului Național-Tărănesc.

568

În măsura în care începea să se lămurească de prăbușirea iremediabilă în care se duce războiul săiștrilor Antonești, nădejdile s-au îndreptat mai mult către dumneavoastră. Și era firesc. Revenită din toropeala în care o adîncise propaganda cea mai fățarnică și mai mincinoasă din cîte s-ar putea concepe, lumea și-a adus aminte de atitudinea dumneavoastră hotărît potrivnică războiului dus alătui de cel mai bestial regim cunoscut în istoria lumii: hitlerismul.

Și lumea a luat cunoștință de protestele și memoriile dv. adresate incalificabilului trădător Antonescu.

Totuși, războiul a continuat, ororile de neînchipuit ne-au făcut părășii lui Göbbels și Himmler, armata a fost decimată și spectrul celei mai deznădăjduite mizerii și catastrofe, ne stăpînește văzduhul mohorit al țării. Fiindcă mareșalul trădării naționale nu de memoriile dumneavoastră elegante era să se teamă. În timp ce glasul tot mai istovit de teroarea dictaturii hortiste al năpăstuitului Ardeal ne cheamă să-i înlăturăm jugul în care l-au băgat Hitler și Mussolini — idolii Antoneștilor — spectrul războiului își arată colții tot mai fioroși către suflarea românească. În disperarea lor, însă, oamenii tot s-ar mai fi lăsat ademeniți de năzuința că legăturile dumneavoastră cu Londra și înflăcărăratul dumneavoastră patriotism vor constitui ultimul colac de salvare, la momentul oportun.

Dar, s-au întîmplat trei fapte care au dărîmat orice urmă de iluzie ascunsă sub parola: „Știe Maniu ce face”:

1. Guvernul englez ne-a avertizat limpede și precis că dacă nu ne despărțim de Axă și nu încetăm războiul vom avea aceeași soartă ca și Germania. Deci, nu mai poate fi nădejdea într-o presupusă înțelegere secretă a dumneavoastră cu Londra.

2. Mussolini — unul din cei doi luciferi ai Europei — s-a prăbușit. Hitler nu l-a mai putut menține și apăra de revolta națiunii italiene. În fața întregii lumi soarta războiului este definitiv pecetluită pentru ceea ce s-a numit Axă.

3. Americanii au bombardat instalațiile petroliere din Valea Prahovei ceea ce dovedește că teritoriul țării noastre a și devenit teatru de luptă pentru ultimele zvîniri disperate ale hitlerismului muribund.

Și în acest timp guvernul se menține cu îndîrjire alături de nemți, iar oamenii politici, patrioți, în frunte cu dumneavoastră, așteaptă prăpădul final, în speranță că... Antonescu tot le va ceda o dată locul. Ceva mai mult: în ciuda strădaniei dumneavoastră împotriva spiritului dictatorial și al politiciei hitleriste dusă de slugile cumpărate de nemți la București ați întins acum mîna împăcării către dl Vaida-Voievod — fostul președinte al frontului carlist și actualul președinte al Asociației Germano-Române.

Aceasta să fie oare atitudinea cea mai necesară impusă de crîncenele evenimente mondiale conducerii noastre politice în general și Partidului Național-Țărănesc în special? Nu, domnule Președinte!

Acum, în ultimul ceas care ne mai poate acorda prilejul să îndreptăm ce se mai poate îndrepta — fiindcă suntem plini de păcate — datoria unică, supremă și ultimă a patriotismului, pe care o puteți îndeplini față de țară este să porniți hotărît lupta pentru încetarea războiului, pentru ieșirea din Axă pentru pace separată, care, oricît de grea, este mai ușoară decît „capitularea

necondiționată" în care ne poate arunca în orice clipă inevitabilă prăbușire a armatei germane.

Și singurul mijloc de a ajunge la pace nu rămîne decît înlăturarea anticipată a guvernului presidat de mareșalul trădării fără precedent în istoria noastră zbuciumată.

Țara, în emoții cumplite își frămîntă sufletul și așteaptă ordinul, semnalul dumneavoastră. Neputința nemților istovită s-a dovedit din faptul că nu au mai ajutat pe Mussolini.

Dovada de ceea ce poate un popor conștient, cînd vrea să se salveze, au dat-o italienii sub conducerea Uniunii patriotice a partidelor, a tuturor partidelor, de la creștinii democrați la comuniști.

Organizați deci lupta, solidarizînd — cît mai este timp — în acest scop, toate forțele democratice, toți patrioții adevărați, toată simțirea antigermană. Salvați țara!

Fiindcă iluzia că „vin englezii și ne aduc la putere” — după cum ne conjură însăși comunitatea românească din Anglia printr-un disperat apel — pe lîngă că e o absurditate, dar s-a spulberat de mult din mintile oamenilor serioși.

Salvați țara, doborîți guvernul, faceți pace separată imediat. Aceasta e porunca, a cărei neîndeplinire v-ar înmormînta tot trecutul glorios sub povara marii dezertări de la datorie. Ar fi păcat pentru țară, pentru partidul vostru și pentru trecutul dumneavoastră.

Primiți vă rog, domnule Președinte profundul meu respect.

Un național-țărănist

■ „România liberă” an I, nr. 5, din 8 august 1943.

420

1943 august 20. Notă informativă a Legiunii de jandarmi Severin către Inspectoratul General al Jandarmeriei referitoare la răspîndirea unor manifeste comuniste în comunele Plavișevița și Ogradina Veche, ca și pe raza orașului Orșova, din care anexează un exemplar.

Inspectoratul de Jandarmerie Timișoara
Legiunea Jandarmi Severin
24 august 1943

Notă informativă
nr. 100, din 20 august 1943

Urmare la raportul telefonic cu nr. 494 din 9 august 1943 către Insp. și Subinsp. Gl. Timișoara cu privire la găsirea a 2 manifeste în comuna Plavișevița:

Raportăm că la data de 8 august a.c. au fost găsite de copii în comuna Plavișevița 2 manifeste prin care se îndeamnă la nesupunerea față de legi și autorități și la acte de răscoală în stat, deci manifeste cu conținut subversiv.

Ulterior acestei date, s-au mai găsit tot în comuna Plavișevița alte 3 exemplare din manifeste iar în comuna Ogradina-Veche 2 exemplare manifeste.

Acstea manifeste găsite de populație au fost predate parte autorităților administrative, iar parte posturilor de jandarmi.

Deși citite de cei ce le-au găsit, aceste manifeste n-au produs nici un fel de reacție contra autorităților în stat și n-au influențat cu nimic bunul mers al serviciilor de stat.

Asemenea manifeste au fost răspândite în număr mai mare pe raza orașului Orșova.

Din cercetările întreprinse atit de organele noastre cit și ale Poliției Orșova, rezultă că aceste manifeste ar fi fost răspândite de șoferul mașinii S.A.A.R. 51 968 din serviciul Misiunii Germane-Orșova care este de origine etnică maghiară.

În prezent acesta se află sub cercetări la Poliția Orșova.

Pentru edificarea dv. asupra conținutului manifestului, anexăm pentru I.G.J. un exemplar original iar pentru restul autorităților — copie de pe manifest.

Vom raporta de urmăre.

Informațiunea sigură.

Comandantul Legiunii de Jandarmi Severin,

Lt. colonel

Istrati George

Români !

Iar a ocupat tîlharul de neamț România ! Iar au adus, pe capul țării, ca la 1916, jalea și prăpădul !

Nemții robesc poporul. Mareșalul e sluga lor. Pentru nemți jefuișește guvernul Antonescu țara. Pentru ei flămînzește el norodul. Pentru ei, asuprește el mulțimea și ucide oastea românească în război.

De prin sate și orașe sint luate bărbații cu arcanul și sint duși pe front să moară pentru mărireia lui Hitler. Nu există nici o familie care să nu aibă de plîns pe cineva drag, mort zadarnic în războiul nemțesc.

Cei rămași acasă sint siliți să muncească la cîmp și prin păduri, în fabrici și la drumuri, tot pentru neamț.

La strînsul recoltei, statul rechiziționează grinele și le trimite la nemți în țară. Tot în țara nemțească sint cărate vitele, lemnale, petroful și toate celelalte produse ale României.

Țara a ajuns paragină. Supt e neamul românesc de mizerie și de boală ! Caci nemții cotropitorii distrug poporul român prin infometare și război !

Oameni buni !

Nemții vor pierde însă cu siguranță războiul !

Victoria va fi și de astădată, ca și în războiul trecut, tot a Națiunilor Unite !

Germania și toate statele aliate și supuse ei vor fi pedepsite.

Sint însă unii români care își mai închipuie că România, care luptă astăzi alături de nemți contra rușilor, se va putea totuși bucura, în fine, de bunăvoiță și sprijinul Angliei, Americii și celorlalte popoare aliate. Aceia care gîndesc astfel se înșeală însă amarnic.

Înțelegerea di tre Marile Puteri care luptă contra nemților este deplină. Alianța dintre Anglia, Rusia și America este o realitate de care poporul român trebuie să țină seama.

România, luptînd contra Rusiei, luptă deopotrivă contra tuturor celor-alte state aliate cu aceasta. România, luptînd alături de Germania, atrage împotriva ei dușmânia tuturor popoarelor care luptă pentru libertate și dreptate.

Români trebuie să-și dea seama de adevărată situație și să-și facă toate socotelile. Toate Marile Puteri Aliate sunt deopotrivă hotărîte să sprijine orice om și orice stat care se ridică împotriva lui Hitler. Ele sunt, însă, totodată, categoric hotărîte să pedepsească cu strășnicie pe toți acei care s-au alăturat și mai râmîn încă alături de Germania.

Transmis:

Gl. Jd. București

Insp. Gl. jd. Timișoara

Jand. Timișoara

St. Militar-Sibiu

Sectorul 2 Lugoj

Sectorul 3 Orșova

Pretura jud. Severin

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 124—125.

421

1943 august 25. Raport al Prefecturii Poliției Capitalie în legătură cu răspîndirea de cărți poștale adresate Curții Marțiale prin care se cere eliberarea deținuților politici.

Prefectura Poliției Capitalei
25 august 1943

Difuzarea unor cărți poștale cu lozinci comuniște

Fiind informați că în seara zilei de 23 august a.c. organizațiile comuniște din Sectorul I Galben și II Negru vor introduce în cutiile de scrisori din aceste sectoare cărți poștale cu lozinci comuniște; s-au luat măsuri de supraveghere, postîndu-se agenți în apropierea acestor cutii.

Astfel în cutia de scrisori aflată în str. Armenească colț cu bv. Carol s-a constatat introducerea unei cărți poștale cu următorul text:

Onor Curții Marțiale
Str. Negru Vodă nr. 2
Loco

Cerem eliberarea patrioților în frunte cu Chichidopol¹, care n-au făcut nimic altceva decât că au înțeles să lupte contra guvernului trădătorului Antonescu, care a vîndut țara nemților, care trimite copiii țării la moarte pentru interesele mișelului Hitler, care stoarce ultima vlagă a țării pentru străini.

Iar voi, judecători ai Curții Marțiale, țineți seama de soarta judecătorilor lui Matteoti², care au plătit foarte scump orbirea lor. Treziți-vă acum cît mai e timp.

În cutia de scrisori din Calea Călărași, colț cu strada Sfîntul Ștefan, au fost, de asemenea, introduse două cărți poștale cu următorul text:

Onor Curții Marțiale București.

Domnilor, astăzi oamenii conștienți și cu dragoste de țară își întorc privirile către cei ce au sîngerat și mai sîngerează încă pentru a îndepărta hidra germană de pe plaiurile noastre.

Deci cerem:

1. Eliberarea tuturor patrioților în frunte cu Chichidopol.
2. Dacă nu veți ține seamă de glasul nostru, vă amintim că în Italia asasinii lui Matteoti au plătit cu viața lor trădarea

Un om hotărît

A doua scrisoare are următorul cuprins:

Domnului prim-președinte al Curții Marțiale

Domnule președinte, un grup de români au mai rămas încă și aceștia vă roagă cu insistență să eliberați grupul de patrioți arestați în frunte cu Chichidopol, care nu s-au făcut vinovați decât de crima de a fi voit să ne scape țara de sub robia cizmei prusace.

Domnule președinte, nu uitați că dacă nu veți asculta această românească chemare, ați putea împărtăși într-o zi soarta asasinilor lui Matteoti. Rezoluție: 25.8.1943

Rog pe dl Toflaru să impulsioneze la gr. I, deoarece în ultimul timp constat delăsare. Nu este admisibil că nu avem aceste manifeste.

⟨indescifrabil⟩

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 127 – 127 v.

¹ Tudor Chichidopolus, secretar al unei celule comuniste de cartier din București.

² La 10 iunie 1924 a fost asasinat de către fasciști deputatul socialist Giacomo Matteoti.

1943 august 25. Extras din raportul Poliției Capitalei referitor la răspindirea de manifeste comuniste pe străzile Biserica Enei, Giulești, Piața dr. Boteșcu, Transilvania și Popa Tatu din Capitală.

Prefectura Poliției Capitalei
25 august 1943

Difuzarea de manifeste comuniste

1. În dimineața zilei de 24 august a.c., la orele 3,30 au fost găsite lipite pe obloanele magazinelor de pe strada Biserica Enei mai multe manifeste comuniste cu următorul conținut:

„Atragem atenția directorilor tuturor ziarelor românești din Capitală de a nu ține în ignoranță opinia publică românească cu cele ce se petrec pe teatrele de luptă, unde armatele Națiunilor Unite urmăresc pas cu pas bandele lui Hitler, care se retrag în dezordine. Poporul vrea să știe adevărul. Aveți parte de răspundere în fața întregii națiuni, în lupta contra nemților“.

Manifestele sănt scrise cu litere mari de mînă pe o optime de coală de hîrtie și multiplicate la șapirograf.

2. De asemenea, organele polițienești ale acestei prefecturi au găsit în dimineața zilei de 24 august a.c., pe șoseaua Giulești colț cu șoseaua Crângăși un număr de 7 manifeste comuniste cu următorul text:

„În zadar ne mai cramponăm pe dricul mortuar al lui Hitler. Hitler e pe ducă. Pentru salvarea țării și a națiunii trebuie să denunțăm imediat alianțele cu Axa. Numai așa vom ieși din impasul în care ne găsim. Trebuie să acționăm repede și perfect. Orice întîrziere ne va fi fatală. Cerem pace. La arme contra nemților.

Comandamentul luptei patriotice

Manifestul are aceeași mărime și este multiplicat în același fel ca și cel precedent.

3. În Piața dr. Boteșcu s-au găsit, de asemenea, un număr de 15 manifeste comuniste cu conținutul următor:

„Apel către femeile române“.

Numai voi puteți opri carnagiul din răsărit unde pier părinții, copii și fiii voștri pentru ambiția asasinului Hitler. Organizați-vă în comitete pentru pace. Numai pacea imediată ne va scăpa de dezastrul ce ne pîndește, dacă vom continua a rămîne în Axă. Hitler a pierdut războiul. La luptă contra nemților.“

Comitetul de sector al femeilor românce

4. Tot în seara de 23 August a.c., pe străzile Transilvaniei și Popa Tată s-au aruncat în curțile caselor manifeste comuniste cu următorul text:

„Ajunge că singur românci nevinovat a curs în Rusia. Ne ajunge cu morții, invalizi, orfanii și văduvele de război. Ne-am săturat de camuflaj și de toate mizeriile războiului.

Ne întrebăm pentru ce mai continuăm? Pentru ce și pentru cine? Ajunge. Ajunge. Nu mai vrem. Vrem pace. Vrem pe cei dragi ai noștri acasă. Vrem libertate. Vrem lumină. Afară cu viperele care ne-au trădat țara. Afară cu nemții dușmanii noștri de totdeauna.

Deșteaptă-te române.

La luptă contra nemților.

Invalizi, orfani și văduvele de război”.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 130 – 133.

423

1943 august 26. Ordin de informații al Legiunii de jandarmi Dolj cu privire la propaganda comună la sate împotriva războiului hitlerist.

Ordin de informații
nr. 71, din 26.VIII.1943

Inspectoratul General de Jandarmi, cu ordinul de informații nr. 52/1943 ne face cunoscut că Comitetul Central al Partidului Comunist din România a dispus să se trimită la sate grupuri de propagandă — formate din bărbați și femei — cu misiunea de a îndemna pe țărani să se opună la rechiziții, să ascundă produsele și să distrugă nutrețul ce le prisosește, iar femeile să nu mai muncească la câmp în locul bărbaților plecați pe front. Să ia contact cu ostașii veniți de pe front în concediu, pe care să-i convingă să nu se mai înapoieze la unități.

Luați imediat măsuri de verificarea celor de mai sus, raportând imediat Legiunii cazurile constatate.

Comandantul Legiunii de Jandarmi Dolj,
Lt. colonel
Ilie I. Ionescu

■ Arhivele Statului județul Dolj, fond Legiunea de jandarmi Dolj, dosar nr. 47/1943, f. 69.

1943 august 29. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei referitoare la răspândirea în Piața Națiunii din Capitală a unui manifest semnat de Comitetul de securitate al luptătorilor patrioți S.T.B.

Prefectura Poliției Capitalei
29 august 1943

Difuzare de manifeste comuniste

În noaptea de 25/26 august a.c., elemente ale mișcării comuniste, rămase neidentificate, au răspândit în Piața Națiunii manifeste comuniste cu următorul text:

„Români, sfîrșitul Germaniei se apropie. Dezastrul României va fi tot atât de mare ca și al Germaniei, dacă în momentul victoriei Națiunilor, noi vom fi încă alături de ei. Cerem imediat denunțarea pactului de alianță cu Germania. Cerem Pace. La luptă contra nemților.

Comitetul de Securitate al Luptătorilor Patrioți S.T.B.

Manifestul este scris de mînă cu litere de tipar pe o optime de coală de hîrtie multiplicată la șapirograf.

Se fac cercetări pentru identificarea autorilor și colportorilor.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 133.

1943 septembrie 8. Notă informativă a organelor Siguranței despre răspândirea la Iași a unor foișe cu conținut antirăzboinic.

Direcția Generală a Poliției
8 septembrie 1943

Comuniști

În noaptea de 5/6 septembrie a.c., au fost aruncate în orașul Iași, prin unele curți, la autoritățile publice, foișe de hîrtie mici, scrise cu cerneală roșie, cu următorul conținut:

„Români, sabotați războiul.

Răzbunați miile de morți ale guvernului Antonescu“.

Exemplare din manifestele răspândite urmează a fi expediate cu poșta. S-au luat măsuri pentru descoperirea autorilor.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 135.

1943 septembrie 8. **Manifest al Mișcării Dezrobirii Naționale intitulat Frați Români.**

Mișcarea Dezrobirii Naționale

8 septembrie 1943

Frați Români,

În manifestul nostru de Anul Nou v-am spus: „1943 poate fi și anul dezrobirii românești”. Anul dezrobirii de sub ocupația nemțească. Anul dezrobirii din lanțurile Dictatului. Anul libertății, al păcii și al prosperității.

Mussolini s-a prăbușit. Italia a capitulat¹. Hitler și cu nemții au rămas singuri și sfîrșitul lor se apropie în pași repezi.

Ce trebuie deci să facă azi România? Acuma. Imediat.

Cereți prin scrisori, semnate sau nesemnate, guvernului Antonescu și prin viu grai în public:

- Ieșirea imediată a României din Pactul Tripartit.
- Retragerea trupelor din Kuban și Crimeea.
- Negocieri imediate cu Națiunile Unite pentru salvarea României.
- Ordin către armată să intre în Ardealul robit de unguri.
- Sau demisia imediată a guvernului. Numai aşa poate fi salvată România Mare și ființa noastră ca stat și națiune.

Echipe de luptă, ascultați:

- Reproduceți și răspândiți acest manifest.
- Dublați numărul întîlnirilor.
- Afișați prietenii împotriva ocupanților nemți.
- Distrungeți toate vestigiile influenței nemțești: busturi, tablouri, cărți naziste, afișe, tăblițe de stradă, inscripții nemțești, avertizați chioșcarii cu ziare nemțești.
- Țineți serviciul permanent pentru captarea instrucțiunilor și semnătelor noastre prin radio la ora știută.
- Fiți gata cu trupul și susținelul.

Curaj. Ora biruinței se apropie. Vom fi liberi. Sus inimile, frați români.

Mișcarea Dezrobirii Naționale
Comitetul Central de Luptă

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 134.

¹ Eronat.

1943 septembrie 24. Buletin informativ al Președinției Consiliului de Miniștri. Date privind instrucțiunile C.C. al P.C.R. referitoare la organizația tineretului, activitatea Uniunii Patriotice și răspîndirea în Capitală a unui manifest semnat de Comitetul Centrul de luptă al Mișcării Dezrobirii Naționale.

Direcția Generală a Poliției
19 septembrie 1943

Comuniști

În noaptea de 16/17 septembrie a.c., au fost răspîndite pe mai multe străzi din Arad manifeste comuniste prin care populația este îndemnată la luptă împotriva războiului, iar muncitorii și țărani să facă manifestații în același sens.

Manifestele sunt tipărite pe hîrtie format optime de coală, cu literă de cauciuc.

Au fost adunate aproximativ 100 exemplare.

Se fac cercetări pentru descoperirea autorilor și colportorilor.

⟨Informație⟩ sigură
Sursă: Inspectoratul de Poliție Timișoara

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 136.

1943, septembrie 19. Notă informativă a organelor Siguranței despre răspîndirea de manifeste comuniste la Arad.

Președinția Consiliului de Miniștri
Secretariatul Central
Serviciul de Documentare și Informații

Buletin de informații
din 24 septembrie 1943, ora 12

Informații interne

Chestiuni politice

1. Comitetul Central al Partidului Comunist a trimis recent instrucțiuni organizațiilor în subordine *relativ la organizația tineretului*.

Instrucțiunile prevăd că „acum este timpul ca tineretul să înțeleagă că nu trebuie să moară la sfîrșitul dezastruos al războiului lui Hitler, ci să

treacă cît mai neîntîrziat în rîndurile patrioților, care luptă pentru eliberarea țării de sub nemți".

În continuare, se dă exemplul tineretului italian „care acum luptă contra germanilor“.

Totodată, instrucțiunile arată că *tineretului îi revine sarcina răspîndirii materialului de propagandă al partidului*.

—Cercurile organizației comuniste camuflată sub denumirea „Uniunea Patriotă“ își continuă activitatea de regrupare a simpatizanților în vederea viitoarelor acțiuni.

Acstea cercuri consideră că se apropie momentul cînd vor trebui să treacă la acțiuni.

S-au format în special grupuri de intelectuali, care activează după indicațiile date de un comitet al „Uniunii Patriotice“.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.
(Serviciul Special de Informații)

2. În cutia de scrisori de pe strada Lt. Botea din Capitală a fost găsit un manifest comunist scris la mașină, prin care se instigă populația să ceară guvernului prin scrisori sau prin grai viu, în public, ieșirea imediată a României din Pactul Tripartit, retragerea armatei din Kuban și Crimeea, ordin către armată ca să intre în Ardealul robit de unguri, sau, dacă nu acceptă să facă acestea, să demisioneze.

Manifestul e semnat „Mișcarea Dezrobirii Naționale, Comitetul Central de Luptă“.

Se fac cercetări pentru descoperirea autorilor și colportorilor.

(Ministerul Afacerilor Interne)

[...]

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 137 – 138.

429

1943 septembrie 29, București. Știre de presă difuzată de Agenția germană „Die Zeitung im Ausschnitt“ despre activitatea Partidului Comunist din România îndreptată spre unirea tuturor forțelor democratice din țară, în scopul răsturnării regimului antonescian și instaurării unui guvern democratic.

Kommunisten in Rumänien entlarvt
Von unserem Berichterstatter

Bukarest, 29.9.1943

Wie amtlich mitgeteilt wird, gelangte die rumänische Sicherheitspolizei in den Besitz eines Rundschreibens, das folgenden Wortlaut hat:

„Das Zentralkomitee der Kommunistischen Partei Rumäniens wurde verständigt, dass die Organisationen der Hauptstadt und in Ploesti ihre Vorbereitungen für den Beginn der revolutionären Tätigkeit beendet und die Aufstellung von Terror — und Sabotagegruppen, Stosstrups für Strassenkämpfe und fliegende Propagandakommandos abgeschlossen haben.

Die Kommunistische Leitung verfolgt mit besonderer Aufmerksamkeit die Entwicklung der politischen und militärischen Ereignisse im Hinblick auf eine Änderung des gegenwärtigen Regimes und seine Ersetzung durch eine demokratische Regierung, die vor der Hand durch verschiedene Persönlichkeiten der gewesenen politischen demokratischen Parteien gebildet werden würde. In kommunistischen Kreisen heißt es, dass mit einigen der gewesenen politischen demokratischen Persönlichkeiten Fühlung aufgenommen und mit ihnen ein Aktionsplan in diesem Sinne abgeschlossen wurde.“

Die Militärorgane, die Polizei und die Sicherheitspolizei haben angesichts dieser Tatsache die Anweisung erhalten, bei dem ersten Sabotage — oder Terrorakt alle bekannten führenden Kommunisten zu erschießen und ihre Familien zu deportieren.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme R.F.G., r. 62, c. 40; Bundesarchiv' Presseausschnitt-Sammlung, Anti-Komintern, Berlin, ZSg 121/306.

Comuniștii din România demascați
De la corespondentul nostru

Bucureşti, 29 septembrie 1943

După cum s-a comunicat oficial, Siguranța română se află în posesia unei circulare cu următorul cuprins:

„Comitetul Central al Partidului Comunist din România a fost înștiințat că organizațiile din Capitală și din Ploiești au terminat pregătirile pentru începerea activității revoluționare și au încheiat organizarea grupelor teroiste și de sabotaj, a unităților de soc pentru luptele de stradă și a echipelor mobile de propagandă.

Conducerea comunistă urmărește cu deosebită atenție evoluția evenimentelor politice și militare, în vederea unei schimbări a regimului actual și înlocuirii lui printr-un guvern democratic, care pentru început să fie format din diferite personalități ale fostelor partide politice democratice. În cercurile comuniste se spune că s-a luat legătura cu unele personalități politice democratice și s-a pus la punct cu ele un plan de acțiune în acest sens.“

În legătură cu aceasta, organele militare, Poliția și Siguranța au primit indicația ca la primul act terorist sau de sabotaj să împuște pe toți conducătorii comuniști cunoscuți și să le deporteze familiile.

1943 septembrie 30. **Raport al Prefecturii Poliției Capitalei în legătură cu răspândirea unor manifeste comuniste pe raza Comisariatului de poliție 16 din Capitală.**

Prefectura Poliției Capitalei
30 septembrie 1943

Manifeste comuniste

În noaptea de 28/29 septembrie a.c. autori neidentificați încă au răspândit pe raza Comisariatului 16 poliție exemplare din manifestul comunist ce se alătură în copie.

Astfel de exemplu au fost găsite pe strada Hârjeu în dreptul casei cu nr. 51, pe strada Clădian, în dreptul casei cu nr. 11 și pe strada Vlaicu Vodă colț cu strada Brîndușii.

Manifestul este scris pe foită, pe jumătate coală, la mașina de scris și multiplicat cu indigo.

Se fac investigații pentru descoperirea autorilor și colportorilor.

Tineri Români !

În pragul celui de al cincilea an de război, unul din capetele balaurului fascist care sugrumă și suge Europa, a căzut. Ura popoarelor aliate și ocupate de bandele hitleriste crește și valul acesta cuprinde pe zi ce trece straturi din ce în ce mai largi ale poporului. Mussolini și ciracii lui au fost siliți să fugă cu coada între picioare, după ani de jaf și teroare, în fața *dorinței de pace și libertate a poporului italian*. Dar Hitler nu este nici acum sătul de singele vărsat și de mizeria în care a fost aruncată Italia. În fața pericolului de moarte ce-l pîndește el și-a aruncat mercenarii împotriva soldaților și muncitorilor italieni. Băi de singe la Milano, Torino și Roma. Aceasta este „prietenia” lui față de foștii aliați.

Tineri Români !

Să tragem toate învățăturile din suferințele ce le îndură poporul frate. Să oprim orice nouă trimitere de trupe românești pe frontul german de răsărit. Să aducă pe cele care se află pe front pentru a nu fi măcelărite. Armata să fie iarăși a noastră, nu a lui Hitler.

Să alungăm agenții lui Hitler și pe Antonești, să instaurăm un guvern al poporului și al păcii.

Treceți la acțiune prin sabotarea mașinii de război hitleriste.

Împiedicați transporturile de război, aruncați în aer depozitele de muniții, alimente și distrugăți firele de telefon și telegraf ale armatei germane.

Arătați ura voastră împotriva cotropitorilor în toate împrejurările.

Citiți aceasta cu prietenii voștri și organizați-vă în grupe de patrioți.

TRĂIASCĂ ROMÂNIA LIBERĂ.

■ Arhivele Statului București. Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943. f. 145 – 146.

1943 octombrie 1. Fragment din buletinul informativ înaintat Preșe liniei Consiliului de Miniștri referitor la atitudinea mișcării comuniste față de măsurile guvernului antonescian și la răspindirea unor manifeste comuniste adresate tineretului.

În legătură cu comunicatul din ziarele de sămbătă, 25 septembrie, referitor la descoperirea unei circulare comuniste, *cercurile comuniste au luat cunoștință de acest comunicat cu mult calm, considerindu-l din primul moment ca „plăsmuit”*.

Cercurile comuniste arată că acest comunicat trebuie pus în legătură cu situația tot mai grea ce se crează trupelor germane pe fronturile de luptă și în țările ocupate.

În acest sens, ele afirmă că „actualul regim s-a grăbit să dea asigurări nemților nu numai în privința acțiunilor de sabotaj, care ar împiedica funcționarea normală a mașinii de război germane, dar și în ceea ce privește o politică mai largă a cercurilor democratice, ostile politicii filo germane”.

Totodată aceste cercuri arată că termenii în care este redactat comunicatul sunt improprii limbajului utilizat în comunicatele comuniste, iar *măsurile capitale pe care le anunță guvernul „nu vor putea opri, totuși, la timpul oportun, revolta maselor populare, care va izbucni aşa cum s-a întîmplat și în alte țări”*.

Cercurile comuniste subliniază că „pînă acum tratamentul aplicat comuniștilor a fost inspirat de un spirit de dreptate, chiar cînd sentințele au fost aspre. Amenințările din comunicatul actual apar astfel „impuse de germani, care se văd tot mai izolați și amenințați, oriunde s-ar afla”.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.

(Serviciul Special de Informații)

În noaptea de 28/29 septembrie c., autori neidentificați încă au răspîndit pe raza Comisariatului 16 de poliție manifeste comuniste, prin care se atrage atenția tineretului român asupra suferințelor poporului italian, a cărui dorință de pace și libertate a fost înnechată în sînge de mercenarii lui Hitler.

Manifestul cere:

— să oprim orice nouă trimitere de trupe pe Frontul de Răsărit și să retragem pe cele pe care le mai avem acolo;

— să alungăm pe agenții lui Hitler și „pe Antonești” și să instaurăm un guvern al poporului și al păcii.

Tineretul este apoi îndemnat să se organizeze în „grupe de patrioți”, să treacă la acțiune și să saboteze mașina de război hitleristă, să împiedice transporturile de război, să arunce în aer depozitele de muniții, să distrugă firele de telefon și telegraf ale armatei germane și să-și arate ura împotriva cotropitorilor în toate împrejurările.

Manifestul este scris pe foiță și multiplicat la mașina de scris.

Se fac cercetări pentru descoperirea autorilor și colportorilor.
(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 147 – 149

432

1943 octombrie 4. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la acțiunea de propagandă inițiată de P.C.R. în rîndurile celorlalte forțe politice pentru încadrarea lor în Uniunea Patriotică.

Conducerea comunistă a constatat că unii dintre membrii marcanți și conducători ai fostelor partide democratice, în special ai Partidului Național-Tărănist, nu activează în cadrul organizației Uniunii Patriotice conform angajamentului luat „față de comitetul acestei organizații în vederea unei acțiuni pentru crearea unui curent democratic în rîndurile populației și înlocuirea actualului regim cu un guvern democrat”.

Față de această situație, conducerea comunistă a dat instrucțiuni organizațiilor în subordine să intensifice acțiunea de propagandă în rîndurile foștilor membri și simpatizanți (muncitori și intelectuali) din fostele partide democratice, pentru încadrarea lor în „Uniunea Patriotică”.

Instrucțiunile arată în continuare că din rîndurile acestora să se recruteze elemente cu suprafață politică mai mare, care să fie constituiți în delegații, care vor fi trimise la șefii de organizații ale partidelor respective în scopul de a-i atrage pe linia de acțiune a Uniunii Patriotice.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.

(Serviciul Special de Informații)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 150 – 151.

433

1943 octombrie 5. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei despre modul cum au primit și cum explică comuniștii comunicatul Ministerului de Interne privitor la actele de sabotaj.

Prefectura Poliției Capitalei
5 octombrie 1943

Propagandă comunistă

Sîntem informați că în legătură cu comunicatul Ministerului de Interne apărut în ziua de 25 septembrie 1943, privitor la actele de sabotaj și tero-riste ale agenților partidului comunist, comunicat în care sînt vizăți și foști

conducători ai partidelor democratice, conducerea partidului comunist a dat următoarele lămuriri organizațiunilor în subordine:

1. Acest comunicat a fost ordonat de guvern cu scop provocator și în același timp pentru a justifica unele măsuri represive ce ar intenționa să le pună în aplicare.

2. Întrucât reprezentantul Germaniei presează actualul guvern să treacă la distrugerea radicală a foștilor conducători democrați, nu s-a uitat să se amintească în comunicatul menționat mai sus că și aceștia sunt în legătură cu comuniștii, deci măsurile dictate de Berlin și puse în aplicare de guvern să fie justificate.

3. Conducerea comunistă aduce la cunoștința tuturor membrilor de partid cunoșcuți de autoritatea publică românească ca să fie pregătiți în orice moment, deoarece guvernul o dată cu apropierea frontului bolșevic va ordona internarea în lagăr și chiar executarea acestora, motivând-o drept o măsură contra atentatorilor și teroriștilor, așa cum s-a făcut în Neapole.

4. Întrucât prigoana ce se va dezlănțui va fi îndreptată exclusiv împotriva membrilor de partid și a simpatizanților cunoșcuți, fiecare membru de partid neidentificat de autoritatea polițienească sau simpatizant are obligațiunea să adăpostească prin orice mijloace ce le stau la îndemînă pe cei urmăriți.

Chestiunea se urmărește.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 112 – 113.

434

1943 octombrie 7. Extras din nota Serviciului special de informații cu privire la răspîndirea în Capitală a numeroase etichete cu lozinci antirăzboinice și antihitleriste.

S.S.I.

7 octombrie 1943

Notă

Din cercurile comuniste

1. În ultimul timp se observă că agenții comuniști răspîndesc tot mai des etichete cu lozincile „Vrem Pace”, „Jos nemții” etc.

Lozincile sunt scrise de mînă, cu litere de tipar portativ.

Asemenea etichete se aruncă prin curțile cetățenilor din Capitală, se lipesc pe stîlpi, burlane etc.

Aceste mijloace simple apar din ce în ce mai frecvente, ca urmare a instrucțiunilor date de conducerea comunistă organizațiilor în subordine, în sensul că fiecare membru să răspîndească din proprie inițiativă asemenea lozinci.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 154.

584

1943 octombrie 7. Extras din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la răspîndirea, în cartierul Cotroceni din Capitală, a unui ziar-manifest intitulat „Dezrobirea”, organ de presă al Mișcării Dezrobirii Naționale.

Pe strada dr. Ciru Iliescu (Cartierul Cotroceni) a fost găsit un manifest datat 5 octombrie 1943, emanînd de la organizația comunistă cunoscută sub denumirea „Mișcarea Dezrobirii Naționale”.

Manifestul are formă de ziar, este scris pe coală de foiță albă și este multiplicat cu indigo.

În cuprinsul lui se afirmă că „nemții și cozile de topor ne-au degradat la rangul de vite”, petrec și duc o viață de huzur, în vreme ce țara e plină de văduve, ologi și orbi, doamnele din Consiliul de Patronaj își asigură banii în Elveția, iar guvernul dă pensii sașilor și șvabilor din sudoarea românilor.

La sfîrșitul buletinului se alătură o copie de pe manifestul găsit.

(Ministerul Afacerilor Interne)

Anexa

Anul I, nr. 1

„DEZROBIREA”
ORGAN AL MIȘCĂRII DEZROBIRII NAȚIONALE

Frați Români,

Titlul foii noastre clandestine redă într-un cuvînt programul nostru. Pe această cale dificilă, dar totuși posibilă pentru luptătorii mișcării noastre, vom semăna pe cuprinsul țării întregi cuvînt și suflet nou de libertate, prospețime și nădejde în vremuri mai bune. Luptăm împotriva robiei politice în care a fost aruncat poporul nostru de ani de zile. Nemții și cozile lor de topor ne-au degradat la rangul de vite. Ei comandă și țara, robii, adică noi, trebuie să executăm. Luptăm împotriva robiei economice și sociale. Căci tot nemții și slugile lor comandă, ne sug, se îmbogățesc, își ridică palate și își cără banii în străinătate.

Frați Români,

Treziți-vă ! Ridicați capul și îndreptați-vă spinările încovioate spre a privi în ce hal au dus dictatorii țara ; sărăcie, lagăre, execuții, valuri de sînge vărsat pentru bestiile de nemți pe cîmpurile Rusiei. Zeci de mii de văduve, sute de mii de orfani și de bărbați ciungii, ologi, orbi. Hotare sfârîmate și viitorul întregii Români în cumpăna. La acestea ne-au adus dictatorii și conducătorii. Veturiile și patronajele. Țara-i în cîrpe, casele îs în lacrimi, iar nemții și cu guvernările zburdă în restaurantele și în prăvăliile de lux, unde mânîncă, beau și cumpără tot ce le poftesc inima.

Frați români !

Țara e în pericol. Dacă mergem aşa înainte, murim pentru vecie. Anglia, America și Rusia au și cîștigat războiul. Mussolini a ajuns un caraghios. Ca mîine el va sfîrși la un loc cu Hitler. Ca mîine, se prăbușește și Germania. Ca mîine. Noi nu vrem să ne prăbușim ca ea. Țara aceasta n-a fost făcută de nemți. Mișcați-vă frați români și doborîți guvernul pacostei și al robiei românești.

Mișcați-vă frați români, cu un ceas mai devreme !

Pensii pentru șvabi și sași.

După ce țara se zbate într-atîtea nevoi, guvernul dă banchete împărătești la Dorpmüller ministru flămînxit din Germania lui Hitler. Apoi, nesatisfăcut numai cu atît, promite lui Clodius, alt nemînți cu ceafa groasă, că vom plăti pensii dolofane săsoaichelor și șvăboaichelor pentru că dragii lor au fugit din România și luptă pentru drapelul german. Auziți, frați Români ! Pensii, bani românești, veniți din sudoarea frunții noastre, pentru trădători. Pensio-nari români, fiți atenți și voi la această nelegiuire.

Veturiile de la patronaj

Tot coconetul de la Patronaj face spionaj pentru nemînți. După ce au făcut afaceri fără pereche în istoria noastră, afaceri pentru care țara liberă le va trage la răspundere, Veturiile s-au erijat acum și în agente trădătoare. Cele mai multe din ele își dosesc acum bijuteriile, blănurile și bănetul. Curieri speciali au plecat în timpul din urmă în străinătate să găsească safeuri pentru ele la băncile elvețiene. Veturiile vor plăti, n-aveți grija !

Trei ani de guvernare

Guvernul pacostei naționale a publicat un volum luxos cu „realizările” sale în trei ani de guvernare. Se urcă acolo cifrele și miliardele ca stivele de cherestea. Oare atît de proastă este țara să nu înțeleagă că ce era acum trei ani 1 miliard, pe puțin, este azi 100 miliarde, pentru că atît s-a scumpit viața ?

Volumul acesta publicat de guvern trebuie încadrat în doliu, pentru că acești trei ani sunt cei mai trăisti ani din istoria nației noastre. Regizorul acestui volum de la Președinție și de la Finanțe a uitat acest detaliu

Răspîndiți această foaie !

După ce ați citit-o, dați-o mai departe !

Copiați această foaie și difuzați-o !

Începeți agitația. Din fiecare cititor să devină un luptător pentru libertate, dreptate și pace !

1943 octombrie 7. Scrisoare deschisă adresată de un membru al Partidului-Țărănesc prin care președintele acestui partid, Iuliu Maniu, este îndemnat să renunțe la atitudinea șovaielnică și să se alăture forțelor patriotice conduse de Comitetul Național de Eliberare.

Altă scrisoare deschisă domnului Iuliu Maniu

Frămîntările din Partidul Național-Țărănesc, de pe urma pasivității conducerii, își găsesc ecou în numeroase scrisori ce le primim cu rugămintea de publicare.

Facem loc azi următoarei:

Domnule Președinte,

Ca vechi membru în Partidul Național-Țărănesc, îngăduiți-mi să vă adresez rîndurile de mai jos:

Țara noastră se află în pragul catastrofei. Anglia și Statele Unite, la posturile lor de emisiune, înfierăză în cuvinte tari lipsă de mișcare a fruntașilor politici români. Ei ne somează să ieșim din Axă și din război, altfel se vor abate asupra noastră aceleași forțe de distrugere ca în Italia: Rusia, angajată într-o formidabilă și victorioasă ofensivă, ne avertizează că cine rămîne în Axă va împărtăși și soarta Germaniei.

Mașina de război germană pîrîie. Loviturile năpraznice date de Armata Roșie și bombardamentele anglo-americană i-au slăbit greu forța. Barbaria lui Hitler trăiește începutul agoniei. Poporul italian, dezmeticit dintr-un somn lung, își varsă ura și gloanțele împotriva hienelor naziste. Popoarele care se găsesc azi sub călcăiul hitlerist ca Franța, Belgia, Iugoslavia, Grecia și.a. își croiesc cu jertfe de sînge, drumul dezrobirii lor naționale. Ele lovesc mortal bestiile cotropitoare, iar lupta lor grandioasă în care sînt înfrâștite toate forțele democratice, e dusă sub steagul salvării patriei. Ungaria—fiara care ne pîndește cu maxilarele deschise — încearcă să se furișezeabil din Axă, Bulgaria este azi cîmpul unei admirabile închegări de luptă națională pentru abandonarea Axei și evacuarea teritoriilor acaparate de un guvern trădător.

Noi suntem îmbrînciți mai departe de către banda trădătorului Antonescu pe drumul pierii noastre naționale. Și, în vreme ce toată lumea conștientă se cutremură la gîndul că ne vom prăvăli, dvs. domnule președinte vă încăpăținăți din nenorocire pentru țară, în a redacta mereu memorii. Trebuie însă să înțelegeți că a trecut de mult vremea memorilor. Cine simte că țara și vibrează de patriotism a avut răgaz să se dezmeticească. Azi, a face memorii și a rămîne pasiv înseamnă incapacitate vădită, înseamnă complicitate cu călăul Antonescu, deci cu Hitler.

Trecutul dvs. de luptă și marile interese ale țării vă cer altă ținută. Țara vă vrea pe parapete, în fruntea batalionelor de eliberare națională, contra hoardelor hitleriste și a ticăloaselor lor unelte antonesciene.

Țara vă cheamă azi s-o duceți la biruință, salvîndu-i independența și existența ei națională, fie chiar cu jertfe.

E ceasul marilor hotărîri. Scrutați-vă adînc conștiința și veți descoperi că nu v-ați făcut încă datoria către țară.

Rupeți lanțurile pasivității care vă gîtuie, vă înăbușe și pe dvs. și Partidul. Alungați lașii și interesații din jurul dvs. Chemăți la luptă pe toți apărătorii aprigi ai democrației, fără deosebire de credință politică. Nu vă împotmoliți în balta egosimului unora sau prejudecății altora. Este un moment suprem, cînd mai presus de credințele noastre, străjuiește ideea de salvare a țării. Mai tare decît orice trebuie să fie instinctul de conservare a patriei. Dați semnalul de luptă și treceți în fruntea trupelor care așteaptă încolocate pe drumul de atac deschis de către Comitetul Național de Eliberare. Comunițați Partidului că ați răspuns la propunerea Partidului Comunist și a Uniunii Patrioților de a intra în Comitetul Național, propunere pe care n-ați găsit cu cale nici să ne-o aduceți la cunoștință.

Dacă veți șovăi sau veți rămîne rece și încremenit față de tragedia țării, partidul nostru se va prăbuși în neant. Țara nu va pieri. În măruntaiele ei se vor găsi forțe vii și noi, care o vor salva. Cred totuși că veți desluși, pînă nu e prea tîrziu, comandamentul ceasului de față.

Ar fi pentru Țară și Partid un mare bine.

Ion Pietraru

■ „România liberă”, an I, nr. 7, din 12 octombrie 1943.

437

1943 octombrie 9. Manifeste răspîndite în Capitală în noaptea de 7—8 octombrie, semnate de Comitetul Uniunii Patriotice.

În seara de 7/8 octombrie a.c., au fost răspîndite pe străzile Găitanari, Laborator, Morilor și Apele Minerale, manifeste comuniste intitulate „Români” și semnate „Comitetul Uniunii Patriotice” purtînd data septembrie 1943¹.

¹ În buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri în aceeași zi, referitor la aceste manifeste se precizează: „Cuprinsul lor este antigerman și, printre altele, se în-deamnă ofițerii și soldații să refuse plecare pe front și să lupte contra actualului regim, arătindu-se că pentru aceasta „Uniunea Patrioților, compusă din reprezentanții tuturor organizațiilor politice și patriotice, cheamă toată suslarea românească la unire, trecind peste orice deosebire socială sau de partid”. Totodată se în-deamnă ofițerii și soldații patrioți, iar populația să fie pregătită să iasă în stradă la prima chemare.

Organizarea comună camuflată sub denumirea de „Uniunea Patriotică” este creația Partidului Comunist și este dirijată direct de Comitetul Central al Partidului.

Prin crearea Uniunii Patrioților, Partidul Comunist urmărește gruparea tuturor elementelor democratice într-un front unic cu tendință antigermană, răsturnarea actualului regim și înlocuirea lui cu un guvern democrat.

Despre aceleasi manifeste, la 23 octombrie 1943, Prefectura Poliției Capitalei raporta: „În noaptea de 21/22 octombrie a.c., autori necunoscuți au răspîndit în cuprinsul Secto- rului IV Verde, manifeste comuniste.

Astfel în curtea casei cu nr. 69 de pe strada Misail au fost găsite trei manifeste intitulate „Români, semnate Comitetul Uniunii Patrioților și dateate septembrie 1943”.

Axa fascistă Berlin—Roma, organizatoarea războiului de jaf și înrobire a popoarelor, instrument prin care hitlerismul credea să cucerească prin foc și sabie stăpînirea lumii, nu mai există.

După izgonirea lui Mussolini și a regimului fascist, poporul italian, ajutat de loviturile militare ale coaliției antihitleriste, a impus lui Badoglio închetarea războiului contra Națiunilor Unite. Italia a capitulat fără condiții.

Armatele lui Hitler, bătute și fugărite de armata sovietică, azvîrlite din Africa și din Sicilia de anglo-americanii, au găsit în sfîrșit prilejul să-și arate viteză și s-au năpustit, în furia lor neputincioasă, împotriva foștilor aliați din Axă.

Dar stăpînirea lor în Italia va fi de scurtă durată.

Poporul italian condus de coaliția celor cinci partide ale Frontului Patriotice în unire cu armatele aliate va curăța pămîntul Italiei de spurcăciunile naziste.

Sistemul hitlerist se clatină sub loviturile primite în răsărit și miazăzi. Capitularea Italiei deschide Aliaților drumul spre Balcani și spre inima Europei.

Ungaria se și pregătește să urmeze exemplul Italiei și să capituzeze.

Patrioți din toate țările subjugate ridică mai sus stîndardul falnic al luptei de eliberare.

Noi fronturi se vor deschide, blestemata mașină de război nemțească, lipsită de principalul ei aliat, va fi lovită fără închetare din răsărit și apus, din sud și nord, pînă se va prăbuși.

Nu e departe ziua cînd și Germania hitleristă va fi zdrobită, cînd popoarele Europei vor putea respira din nou aerul libertății curățit de duhoarea spurcată a hitlerismului.

Acea zi, în care dangătele clopotelor vor vesti sfîrșitul celei mai barbare epoci din istoria omenirii, nu va putea fi și pentru poporul român o zi a bucuriei, ci a catastrofei naționale, dacă noi urmăm mai departe calea rușinoasă a războiului alături de Hitler, spre care ne-a împins trădătorul Antonescu.

Urmînd această cale, noi am pierdut ARDEALUL, onoarea, independența și libertatea noastră, am pierdut floarea tineretului pe întinderile Rusiei, am predat nemților toate bogățiile noastre, iar în curînd vom deveni teatru de război, suferind bombardamente și distrugeri nimicitoare.

Frați români !
Ofițeri și soldați !

Nemernicul Antonescu, „credincios pînă la capăt“ stăpînului său, Hitler, a făgăduit noi divizii românești pentru Frontul de Răsărit. Zeci de mii de ordine de chemare au inundat țara. Cu sînge românesc bestia Hitler speră să-și prelungească agonie.

Este ceasul suprem cînd mai putem rupe cărdășia cu călăii Europei, cînd trebuie să sfîrșim cu războiul în folosul lui Hitler, cînd trebuie să cucerim pacea și libertatea.

Pentru aceasta UNIUNEA PATRIOTILOR care duce fără preget luptă împotriva cotropitorilor nemți cheamă toată suflarea românească la unire, trecind peste orice deosebire socială sau de partid.

Țăraniști, liberali, socialisti, comuniști și oameni neînregistrați în partide, civili și militari, uniți în marele front național antihitlerist sub conducerea Comitetului Național de eliberare compus din reprezentanții tuturor organizațiilor politice și patriotice, trebuie să pășească la lupta decisivă.

Ofițeri și soldați !

Armata italiană a refuzat să mai lupte pentru Hitler.

Urmați exemplul ei. Refuzați plecare pe front.

Vouă vă revine o sarcină de onoare, în doborârea trădătorului Antonescu, care vă trimite fără milă la moarte în folosul dușmanilor țării noastre.

Pregătiți unitățile voastre pentru lupta cea mare !

Constituiți în toate unitățile grupuri secrete de ofițeri și soldați patrioți !

Nu trageți în aliații noștri firești: englezi, ruși, americani !

Nu trageți în popor în lupta lui pentru pace !

Muncitori și patroni,
Intelectuali și meseriași,
Femei și tineri !

Salvarea noastră e încă în mîinile noastre !

Organizați pretutindeni grupuri de patrioți !

Ioviți unde puteți mașina de război hitleristă !

Demonstrați împotriva războiului !

Pregătiți-vă să ieșiți în stradă la prima chemare !

Înainte la luptă, pentru pace și libertate !

Jos hitlerismul !

TRĂIASCĂ ROMÂNIA LIBERĂ ȘI INDEPENDENTĂ !

Comitetul Uniunii Patrioților

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 161 – 162.

438

1943 octombrie 13. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la intensificarea propagandei comuniste în regiunea petroliferă.

În regiunea petroliferă se constată intensificarea propagandei comuniste.

În acest scop s-au înființat grupuri de propagandă în fiecare întreprindere, unde agenții comuniști:

a) exploatează nemulțumirile lucrătorilor pe tema salariilor și aprovizionărilor;

590

- b) difuzează știrile posturilor de radio inamice;
- c) fac apologia doctrinei comuniste;
- d) strîng fonduri pentru organizația M.O.P.R. Ajutorul Roșu;
- e) Procedează la reorganizarea cadrelor comuniste.

S-a comunicat Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Afacerilor Interne și Marcelui Stat Major.

(Serviciul Special de Informații)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 164.

439

1943 octombrie 15. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la noile instrucțiuni date de conducerea comunistă organizațiilor în subordine.

Conducerea comunistă a dat recent următoarele instrucțiuni organizațiilor în subordine:

— Să se constituie în fiecare sector un număr cît mai mare de „comitete de apărare” în cadrul organizației M.O.P.R., formate din simpatizanți și soții celor închiși. Aceste „comitete de apărare” vor intensifica acțiunea de ajutorare a celor din lagăre și închisori și a familiilor lor și vor avea sarcina să recruteze noi cotizanți și donatori, de la care vor colecta bani, alimente, articole de îmbrăcăminte călduroasă, mai ales pentru copii etc. !

— Să se formeze noi echipe pentru răspîndirea materialului de propagandă. Membrii acestor echipe vor primi materialul de la cei indicați de conducerea organizației locale a Capitalei. *Pentru noaptea de 14/15 octombrie se pregătește răspîndirea unui astfel de material;*

— Să se continue răspîndirea manifestelor care au fost lansate de avioanele engleze în Capitală în noapte de 30 septembrie/1 octombrie 1943;

— În cadrul acțiunii de inițiere a maselor populare, să se pornească o acțiune verbală, de la om la om, în care să se insiste asupra „efectelor nimicitoare” produse de aviația aliată asupra centrelor industriale din Germania și țările aliate ei. În cadrul acestei acțiuni, se vor scoate în evidență rezultatele raidului efectuat recent de aviația sovietică asupra orașului și portului Constanța :

— Întrucât conducerea comunistă consideră prielnică pătrunderea în fabrică „Mociornița” cere tuturor membrilor și simpatizanților care au prieteni sau rude printre lucrătorii acestei fabrici să ia contact cu ei spre a găsi posibilitatea constituirii un „Comitet de fabrică”. Membrii care vor găsi asemenea elemente vor indica conducerii numele și adresele lor;

— Fiind necesară o cît mai largă acțiune de „clarificare” în mase, conducerea comunistă arată că membrii comitetelor de fabrică au sarcina să imprime, manual sau tehnic, un număr cît mai mare de buletine informative

cuprind rezultatul evenimentelor politice, militare și economice mai importante, care apoi vor fi răspândite în fabrici și cartierele muncitorești;

— Transformările din viața și forma politică, militară, culturală și religioasă din U.R.S.S. vor fi prezentate maselor ca rezultat imediat al nivelului moral ridicat al maselor sovietice, cărora li se pot da libertăți oricără de largi.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.
(Serviciul Special de Informații)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 165—166.

440

1943 octombrie 16. Notă a Serviciului special de informații referitoare la activitatea Uniunii Patriotice.

S.S.I.

16 octombrie 1943

Notă
Din cercurile comuniste

Cercurile organizației comuniste camuflate sub denumirea de „Uniunea Patriotă” continuă o activitate restrânsă de comentarii și aprecieri asupra situației politice interne și externe, fără ca pînă în prezent să se observe acțiuni mai hotărîte în vederea îndeplinirii scopului principal:

- gruparea tuturor elementelor democratice într-un front unic și
- răsturnarea actualului regim și înlocuirea lui cu un regim democrat.

Cercurile Uniunii Patriotice lasă să se înțeleagă că *evoluția evenimentelor politico-militare externe* va contribui în cea mai mare măsură la „prăbușirea actualului regim”.

Totuși comitetul central al Partidului Comunist sub a cărui conducere directă se găsește Uniunea Patriotă face toate efortările pentru a determina cadrele acestei organizații să activeze intens contra actualului regim.

Sursă serioasă

Comunicat:

- Președ. Cons. de Miniștri
- Marea Stat Major
- Min. Apărării Naționale
- Min. Afacerilor Interne

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 168.

1943 octombrie 23, Washington. Scrisoare a subsecretarului de stat al SUA, Edward Stettinius, către șeful Statului Major al Comandantului suprem al armatei și marinei S.U.A. amiralul William D. Leahy, prin care îi transmite un aide-mémoire al ambasadorului britanic la Ankara, trimis Departamentului de Stat de Foreign Office, privind un demers de pace și de ieșire din război formulat, în numele mareșalului Antonescu, de atașatul militar român la Ankara.

Department of State
Washington

October, 23, 1943

My dear Admiral Leahy,

Because of the military aspects of its content, I am sending to you here-with, for the attention of the military quarters concerned, a copy of an aide-mémoire which the British Embassy addressed to the Department of State on October 13, 1943, enclosing the text of a telegram from the British Ambassador at Ankara ¹ to the Foreign Office in London which set forth an offer made on behalf of Marshal Antonescu, of Rumania, by the Rumanian Military Attaché ² in Ankara to the British Military Attaché ³ looking to Rumanian cooperation with any Anglo-American forces which may enter the Balkans.

The view of the British Government of offers of this kind, as mentioned in the second paragraph of the aide-mémoire, are to the effect that (a) immediate unconditional surrender by Rumania would be desirable even if such surrender were to entail immediate German occupation of the country and (b) no Rumanian offers can receive consideration unless they have also been addressed to the Soviet Government and are conveyed by an emissary duly authorized to sign an unconditional surrender to the three principal Allies.

Sincerely yours,
E. Stettinius
Acting Secretary

Enclosures:
Aide-mémoire with enclosure.

Enclosure „A”

Aide Mémorire

The State Department on September 15th were given copies of two telegrams concerning peace feelers that had been put out by the Roumanians. Another approach has been made, allegedly on behalf of the Roumanian General Staff, to the British Military Attaché at Ankara. Copy of the telegram describing this approach is attached.

The views of His Majesty's Government on the political aspects of this new proposal will remain the same as in the case of the approach by Mr. Pangal⁴ of which the State Department has been informed. It is hoped that this approach will be discussed at the forthcoming conference in Moscow.

British Embassy,
Washington D.C.
October 13, 1943

Appendix to Enclosure „A“
Copy

Text of a telegram from the British Ambassador at Ankara
to the Foreign Office dated October 2nd, 1943

On September 30th my Military Attaché saw the Roumanian Military Attaché at the latter's request. Latter said that the German Military Attaché had informed him two days earlier that the Germans hoped to be able to hold the line from Riga to the Dnieper during the wet season. This shorter line would free some sixty divisions which would be used for counter offensive in Italy, for which the Germans counted on temporary air supremacy.

2. If the Germans could not hold that line, the German Military Attaché anticipated retirement to pre-war Polish-Russian frontier. Behind this was second defence line along the 1939 German-Russian frontier. While these lines should be sufficiently strong to deter Russian frontal attacks, Russians would be able to concentrate on drive into Roumania. This would not suit the Anglo-Americans since the Russians would occupy Roumania and Bulgaria, and Germany should be able to profit from the situation by making separate peace with Russia.

3. Germans and (?) Italians believed there was agreement between the Anglo-Americans and the Russian whereby the former should not enter the Balkans. Roumanian General Staff did not know whether such an agreement existed, but if it did not Roumanian Military Attaché had been instructed by Marshal Antonescu to give my Military Attaché message on the following lines:

(a) Above all, the Roumanians did not want the Russians to occupy Roumania. They are (therefore) prepared to cooperate with any Anglo-American forces entering the Balkans (before the Russians) and would place the following resources at the disposal of such a force: 42 waggons of gold, 20 waggons of paper money, 400 waggons of wheat, 300 waggons of maize, 22 divisions fully equipped with the exception of heavy anti-tank guns and tanks, large number of trained pilots and airmen, substantial reserves of petrol 80 to 90 octane. In addition equipment in arsenals for over one million men.

(b) Roumania was not an occupied country, and all these resources were available under full Roumanian control. Roumania still had 100 000 men on the Crimean front, and these would not be withdrawn lest German suspicions be aroused and they would occupy Roumania.

Roumanian Military Attaché emphasized the extreme secrecy of this offer which he said came officially from the Roumanian General Staff. If it became known to the Germans they would certainly occupy Roumania.

Roumanian General Staff consider that Bulgaria would cooperate with any Anglo-American forces. Therefore the sooner the Allies landed in the Balkans the better.

Foregoing is sent for what it is worth though it seems to me to smack of German propaganda adopted by the Roumanians to their own purposes.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. r. 653, c. 556—557; The National Archives of the United States, Washington D. C., Records of the War Department, General and Special Staffs (R.G. 165) C.C.S. 387, Rumania (10-23-43), Section I.

Departamentul de Stat
Washington

23 octombrie 1948

Dragă domnule amiral Leahy:

Datorită aspectelor de ordin militar ale conținutului său, vă trimit alăturat, pentru informarea cercurilor militare interesate, o copie a unei note pe care Ambasada britanică a adresat-o Departamentului de Stat la 13 octombrie 1943, anexând textul unei telegrame a ambasadorului britanic la Ankara¹ către Foreign Office, la Londra, care prezintă o ofertă a României, făcută, în numele mareșalului Antonescu al României, de către atașatul militar român² la Ankara atașatului militar britanic³, privind cooperarea Români cu orice forță anglo-americană care ar putea intra în Balcani.

Opiniile guvernului britanic asupra ofertelor de acest fel, aşa cum se menționează în al doilea paragraf al notei, sunt în sensul că (a) o capitulare imediată și necondiționată a României ar fi de dorit chiar dacă o astfel de capitulare ar atrage după sine ocuparea imediată a țării de către Germania și (b) nici o ofertă românească nu poate fi luată în considerare, decât dacă a fost adresată și guvernului sovietic și este încredințată unui emisar investit cu puteri depline să semneze o capitulare necondiționată către cei trei principali Aliați.

Al dvs. sincer
E. Stettinius
subsecretar de stat

Anexă: Notă cu anexă.
Anexă „A”

Notă

La 15 septembrie Departamentului de Stat i-au fost înmînate copiile a două telegrame privind tatonările întreprinse de români în privința păcii. Un alt demers a fost făcut, după cît se pare, în numele Statului Major General

¹ Sir Hughe M. Knatchbull-Hugessen.

² Col. Tr. Teodorescu.

³ General de divizie A. C. Arnold.

Român, atașatului militar britanic la Ankara. Copia acestei telegrame, prezentind acest demers, este anexată.

Opiniile guvernului Maiestății Sale asupra aspectelor politice ale acestei noi propuneri vor rămîne aceleăși ca în cazul demersului domnului Pangal⁴ despre care Statele Unite au fost informate. Se speră că acest demers va fi discutat la viitoarea conferință de la Moscova.

Ambasada britanică
Washington D.C.
13 octombrie 1943

Supliment la anexa „A”

Copie

Textul unei telegrame a ambasadorului britanic
la Ankara către Foreign Office, datată 2 octombrie 1943

La 30 septembrie, atașatul meu militar s-a întîlnit cu atașatul militar român, la cererea acestuia din urmă. Acesta din urmă a spus că atașatul militar german⁵ îl informase cu două zile în urmă că germanii speră să poată menține linia de front Riga—Nistru în timpul sezonului ploios. Această linie mai scurtă a frontului va permite eliberarea a aproape șaizeci de divizii care ar fi folosite în contraofensiva din Italia, pentru care germanii au contat pe o supremăție aeriană temporară.

2. Dacă germanii nu vor putea menține acea linie, atașatul militar german a prevăzut o retragere pe linia de frontieră rusu-poloneză dinainte de război. În spatele acesteia se află a doua linie de apărare situată de-a lungul frontierei rusu-germane din 1939. În măsura în care aceste linii vor fi suficient de puternice pentru a respinge atacurile frontale ruse, rușii vor putea să se concentreze asupra intrării în România. Aceasta nu ar conveni anglo-americanilor, căci Rusia va ocupa România și Bulgaria, iar Germania va putea să profite de această situație încheind o pace separată cu Rusia.

3. Germanii și (?) italienii cred că între anglo-americani și ruși există un acord potrivit căruia primii să nu intre în Balcani. Statul Major general român nu știa dacă există un asemenea acord, și în cazul în care nu există atașatul militar român a fost împăternicit de mareșalul Antonescu să înmîneze atașatului meu militar un mesaj în următorii termeni:

(a) Înainte de toate, români nu doresc ca rușii să ocupe România. Ei sunt (de aceea) gata să coopereze cu orice forță anglo-americană care intră în Balcani (înaintea rușilor) și ar pune la dispoziția acestei forțe următoarele resurse: 42 de vagoane de aur, 20 de vagoane de bani-hîrtie, 400 vagoane de grîu, 300 vagoane de porumb, 22 de divizii complet echipate cu excepția armeelor antitanc grele și tancurilor, un mare număr de piloți și personal de aviație instruit, rezerve substanțiale de petrol de 80 pînă la 90 octane. În plus, echipament existent în arsenale pentru peste un milion de oameni.

⁴ Pangal Ion, fost ministru român la Lisabona, aflat după 1942 în exil în Portugalia, cunoscut ca adept al lui Carol al II-lea.

⁵ General-locotenent H. Rohde.

(b) România nu a fost o țară ocupată și toate aceste resurse sănătățile disponibile, așîndu-se sub control total românesc. România mai dispune încă de 100 000 de oameni pe frontul din Crimeea și aceștia nu ar fi retrași decât în cazul în care suspiciunile germanilor ar spori și aceștia ar voi să ocupe România.

Atașatul militar român a subliniat caracterul extrem de secret al acestei propuneri, despre care el a spus că vine în mod oficial de la Statul Major General Român. Dacă ea devine cunoscută germanilor, ei vor ocupa cu siguranță România.

Statul Major General Român consideră că Bulgaria ar coopera cu orice forță anglo-americană. De aceea cu cît mai repede vor debarca Alianții în Balcani, cu atât mai bine.

Cele de mai sus sănătățile trimise pentru ceea ce este valoros în ele, deși mie mi se pare că au un anumit iz de propagandă germană pe care români au adoptat-o pentru propriile lor scopuri.

442

1943 octombrie 23. Fragment din raportul Parchetului tribunalului Sibiu către ministrul justiției referitor la organizația comunistă descoperită la Sibiu.

Parchetul Tribunalului Sibiu

Nr. 11 593

1943, octombrie 23

Domnue ministru,
La ordinul Dvoastră nr. 132 955/1943,
Avem onoare a vă raporta următoarele :

În cursul săptămînii curente 17—23 octombrie 1943, starea de spirit a populației în circumscrîștile Parchetului tribunalului Sibiu a fost liniștită.

Se observă o oarecare îngrijorare în legătură cu mersul evenimentelor de pe fronturi, mai ales frontul rusesc.

Ordinea publică și siguranța statului normale: se semnalează totuși o reînvioreare a activității cercurilor comuniste după cum reiese din cercetările ce se duc actualmente de către poliția locală.

La chestura Poliției Sibiu se găsesc reținuți pentru cercetări 48 persoane, în mare parte mici meseriași, muncitori și mai puțini intelectuali, implicați în organizația comunistă descoperită în această localitate; printre ei se găsesc români, sași, unguri și evrei.

Din cercetări rezultă că la Sibiu există o organizație locală care lucrează sub directivele Regionalei Brașov [...]

Organizația era bine închegată funcționînd și secțiile M.P.O.R. (Ajutorul Roșu), și U.T.C. (tinerimea). Se activa în special pentru formări de clăbucuri în fabrici și printre intelectuali, cît și pe la sate.

Celula era compusă din trei membri, dar se formau rezerve pentru înlocuirea celor care plecau. Până în prezent s-au găsit legături cu R. Vîlcea și Alba Iulia.

S-a găsit material documentar, peste una sută manifeste și instrucțiuni multiplicate în limbile română și maghiară, ce s-a adus de la regionala Brașov; asemenea un şapirograf neîntrebuințat încă și un tipar mic cu litere de cauciuc. Se adunau cotizații și se țineau ședințe.

Cercetările sănătățile în curs, ele făcîndu-se în acord cu organele Parchetului Militar local.

Prim Procuror,
D. Gh. Popa

Secretar,
Traian Dociu

■ Arhivele Statului județul Cluj, fond Parchetul general al Curții de Apel Cluj, dosar nr. 37/1943, f. 319.

443

1943 octombrie 24. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la activitatea comuniștilor și a muncitorilor din Sibiu; răspîndirea în Capitală a unor etichete de propagandă care îndemnau populația să intre în Frontul Național de Luptă; sentința în procesul organizației comuniste din Constanța.

Secretariatul General P.C.M.
Serviciul de informații

Buletinul de informații
din 24 octombrie 1943 ora 17

Informațiuni interne

Serviciul Special de Informații raportează următoarele:

— Continuîndu-și investigațiile la Alba Iulia, unde organizația comună din Sibiu avea ramificații și legături, au fost arestate 10 persoane care făceau parte din nucleul local. Întră acestea sunt și trei elevi ai Liceului Mihai Viteazul.

De asemenei au mai fost arestați următorii: prof. Drăghici de la Liceul Gh. Lazăr din Sibiu, asistentul Roșca, șeful de lucrări Prodan și asistentul Victor Ionescu, toți de la Universitatea din Sibiu.

Mai aveau legături la Rimnicu Vîlcea, Cugir și Sebeș-Alba. Întreaga organizație aparține regiunii Brașov și se găsea în faza de organizare.

Cercetările continuă.

— În noaptea de 21/22 octombrie au fost răspîndite în Capitală, de către agenții comuniști, etichete de propagandă intitulat „Ordinea hitleristă”.

înfățișînd o spînzurătoare. În cuprinsul lor se îndemna populația să intre în frontul Național de luptă al poporului Român.

— În ziua de 18 octombrie crt., Curtea Martială din Constanța a pronunțat sentința în procesul organizației comuniste descoperită în localitatea la 23/24 aprilie 1943, aplicînd următoarele pedepse:

- 3 condamnări la moarte;
- 3 condamnări la muncă silnică pe viață;
- 12 condamnări la muncă silnică de la 6—25 ani;
- 5 condamnări la închisoare pînă la 1 an;
- 3 acuzați, între care și avocatul Victor Dușa, au fost achitați în lipsă de probe.

[...]

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 176—177.

444

1943 octombrie 24. Raport al Parchetului Curții de Apel către ministrul justiției referitor la starea de spirit a populației, la organizația comunistă și organizația intelectualilor universitari care activau la Sibiu.

Nr. 46
1943, octombrie 24

Strict confidențial

Domnule ministru,

Referindu-ne la ordinele Domniei Voastre cu nr. 132 955 din 30 septembrie 1940 și nr. 40 875 din 22 iunie 1941, avem onoare a vă raporta că situația din circumscripția acestei Curți de Apel, de la 18—24 curent, este următoarea:

Starea de spirit a populației. Îngrijorarea populației se mărește cu cît armatele sovietice cîștigă teren și în aceiași măsură pretențiunile lucrătorilor cresc, devenind agresivi și impulsivi.

Ordinea publică este asigurată.

Organele polițienești din Sibiu au descoperit organizația comunistă locală MOPR (Ajutorul Roșu), Uniunea Tineretului Comunist și organizația intelectualilor universitari.

Cu prilejul perchezițiilor făcute s-au găsit 161 manifeste scrise în limbile maghiară și română, un șapirograf pentru multiplicarea materialului de propagandă și o tipografie mică.

Din cercetările făcute — care sunt încă în curs — rezultă că organizația are un depozit de armament însă nu s-a putut stabili locul unde se găsește. De asemenei, s-a stabilit că organizația are ramificații la Sebeș, Brașov și Rîmnicu Vîlcea.

Pînă în prezent sunt deținuți la Chestura de poliție Sibiu 35 indivizi, din care 4 asistenți de la Universitatea Cluj-Sibiu, 1 profesor secundar, un fost

avocat evreu, restul muncitorii. 90% dintre deținuți sunt de origine etnică română.

Conducătoarea organizației este muncitoarea Deak Etelka cu nume con-spirativ „Magda“ iar șeful organizației intelectualilor universitari este Barbu Zevedei, asistent universitar.

Starea economică este neschimbată, se simte tot mai mult lipsa grăsimilor.

La legea pentru reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic, controlul continuă.

În săptămâna corespunzătoare șefii parchetelor din circumscriptie au confirmat, în baza art. 47 din lege, 22 procese verbale trimisă pe infractori în fața instanțelor de judecată.

Distribuirea justiției se face în aceleasi condiții.

Starea sanităă, neschimbată.

Situatia specială pe județe vă este adusă la cunoștință de Șefii Parchetelor din circumscriptie prin rapoartele ce vă înaintează.

Procuror general,
(indescifrabil)

Secretar,

Ministrul Justiției,
Direcția Cabinetului

București

■ Arhivele Statului județul Cluj, fond Parchetul general al Curții de Apel Cluj, dosar nr. 37/1943, f. 339.

445

1943 octombrie 30. Notă informativă semnată de Eugen Cristescu, șeful Serviciului special de informații, și înaintată Președinției Consiliului de Miniștri, referitoare la declarațiile făcute de baronul Atzel Eduard (Ede), președintele Asociației de Tir din Ungaria, cu ocazia sărbătorii zilei de 8 august, prin care a propus o serie de măsuri pentru deznaționalizarea și eliminarea românilor din partea de nord a Transilvaniei.

Președenția Consiliului de Miniștri
Serviciul special de informații

Către
Președenția Consiliului de Miniștri

Am onoarea a vă aduce la cunoștință următoarele:

Unul dintre cei mai infocați agitatori contra României este cetățeanul român, de origine etnică maghiară, baronul Atzel Eduard (Ede), înscris în Registrul de Naționalitate al comunei Zaul de Câmpie, jud. Turda la nr. 376, domiciliat în prezent la Cluj, unde este președintele asociației de tir „Wesselényi Miklos“ (Wesselényi Miklos Lövész Egylet). Asociația are un caracter

net revizionist și are menirea de a pregăti buni trăgători din rîndurile tinerului maghiar de la 14 ani în sus.

În cadrul serbărilor naționale organizate în Ungaria și Ardealul ocupat cu ocazia zilei Sf. Ștefan, în ziua de 8 august a.c. baronul Atzel Ede a ținut la Șimleul Silvaniei un discurs cu atacuri neobișnuit de vehemente — chiar pentru mentalitatea maghiară — la adresa României și a neamului românesc, spunând, printre altele, că:

„Pe acești puturoși de valahi opincari, ca pe cei mai înverșunați dușmani ai noștri, trebuie să-i extirpăm, trebuie să-i asasinăm...

Preoții și funcționarii, precum și conducătorii, predică dragostea aproapelui, dar aceasta este numai mătrăgună pentru că Dumnezeu ajută numai forța brută și noi trebuie să folosim această forță brută să asasinăm și să extirpăm această bandă puturoasă de opincari. Religia spune în cele 10 porunci, să nu omori, să nu furi... pentru că aceasta este păcat. Aceasta este păcat? Nu este păcat! Adevăratul păcat va fi dacă nu vom extirpa această puturoasă bandă de valahi.

Se spune că aliații vor ajunge deasupra și că vor pune la punct neamul unguresc... Camarazi, trebuie să le-o luăm înainte și le-o vom lua înainte, cu un ceas mai devreme, și vom extirpa pe acești opincari puturoși.

Vom organiza o noapte a Sfîntului Bartolomeu și vom extirpa și copilul din pînțecile mamei.

Iuliu Maniu a spus că chestiunea aceasta (a Ardealului) un se poate aranja pe cale de bună înțelegere și că una din părți trebuie să dispară... Ei bine, una din părți va dispărea, însă aceia nu vom fi noi.

În această biserică (arătînd către biserică greco-catolică din piața acelei localități) valahii se roagă pentru victoria dușmanilor noștri, vom avea noi însă grija să nu aibă această bucurie.

Trebuie să ne organizăm, trebuie să învățăm. Trebuie să facem exerciții, să luăm exemplu de la finlandenzi care să cunoască ca buni trăgători.

Să luăm apoi exemplu și de la partizanii ruși, unde luptă și copii de 12 ani. Noi suntem mai puțini... Noi trebuie să învățăm și copiii de 6 ani să mînuiască armele, pentru că astfel să putem extirpa Josnicul inamic valah”.

Acest discurs a produs o deosebită satisfacție în rîndurile maghiarilor din Ardealul ocupat. În rîndurile maghiarilor din România, care au luat cunoștință de discurs, aceasta a produs la început consternare și îngrijorare deoarece se așteptau la o reacție din partea românilor. Lipsa oricărei măsuri le-a ridicat moralul.

Asupra baronului Atzel Ede se mai dau următoarele date:

Înainte de plecare în Ardealul ocupat a fost membru în comitetul Comunității naționale a maghiarilor în România și unul dintre cei mai activi agitatori ai iridentei maghiare.

A trecut în Ardealul ocupat în urma unui incident, urmat de agresiune, cu un judecător de instrucție român din Aiud, în ziua de 4 noiembrie 1941.

De atunci trăiește la Cluj activind intens pentru organizarea de formațiuni paramilitare de agresiune contra României. În acest scop a organizat femeile maghiare, în special servitoarele și femeile de rînd de origine

secuiască, și a realizat o strânsă colaborare cu „Garda Zdrențuroșilor”, cunoscuta formațiune teroristă de sub conducerea lui Héjas Ivan.

Baronul Atzel este inspiratorul ideii colonizării forțate a românilor — respinsă de guvernul maghiar — și, împreună cu Hejas, autorul propunerii de a produce perturbații în România prin atacurile unor elemente îmbrăcate în haine românești din Garda Zdrențuroșilor din Cluj asupra ungurilor din Ardeal, cu scopul ca acestea să fie utilizate atât ca pretext pentru demersuri diplomatice cît și pentru o intervențiune a armatei maghiare „pentru apărarea vieții și bunurilor maghiare” din țara noastră.

Având în vedere că această activitate excepțională de sfidătoare la adresa României și neamului românesc a baronului Atzel este o permanentă încurajare a iridentismului maghiar din țară și, pe de altă parte, un motiv de adîncă mîhnire pentru toată suslarea românească;

Am onoarea a vă ruga să binevoiți a aprecia și dispune asupra propunerii de a se retrage cetățenia română baronului Atzel și de a i se confisca, în aceași timp, toate bunurile sale imobiliare din România.

Şeful Serviciului special de informații
Director general,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 194—197.

446

1943 octombrie 30. Extras din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la opinia lui Anton Alexandrescu, unul din conducătorii tineretului național-țărănist, față de transformările sociale și politice din țara noastră.

Anton Alexandrescu, unul dintre conducătorii tineretului național-țărănesc, fiind într-un cerc de partizani politici, a afirmat următoarele:

Conducătorii grupării noastre suferă acum de aceeași lenevie politică care a dus ca gruparea — acum 10 ani — din partid de masă să piardă o parte importantă din sufragiile țării.

După cum atunci conducerea grupării s-a mulțumit la combinațiuni de culise în opoziție și de administrație la guvernare, fără a satisface programul promis, fără a ține seamă de realitatea zilei, tot așa și acum, gruparea nu simte pulsul real.

Poate vîrsta unor fruntași, poate conservatorismul altora, îi face inapți să înțeleagă legea de astăzi.

Incontestabil că ne îndreptăm spre o socializare a mijlocacelor de producție, care va fi urmată și de transformări în viața socială și politică.

Partidul nostru trebuie să-și facă un program adaptat viitorului, să-l popularizeze prin cadrele ce le avem, să cîștigăm masele muncitorești și chiar pe reprezentanții lor.

Noi, conducătorii tineretului, care gîndim ca mai sus, am făcut un demers pe lîngă Maniu, care, afară de vagi promisiuni și de ralieri principiale, nu a făcut deocamdată nimic.

În schimb, prietenii noștri din Ardeal, încadrați în tineret, au arătat aceleiasi idealuri și ne-am hotărît la o luptă comună.

Dacă partidul pînă în cele din urmă nu va accepta oficial punctul nostru de vedere, noi tineretul vom populariza programul ce-l preconizăm.

Am stat de vorbă și cu Mihalache, care se arată mai deschis și este de părere că trebuie să pregătim masele înainte ca să fim depășiti de ele, dar și Mihalache a devenit „om de stat”, se arată mai rezervat și am impresiunea că se află sub completa putere a lui Maniu.

Singurul care s-a arătat mai comprehensiv este dr. Lupu dar pe acesta îl bănuim de oportunism.

(Serviciul special de informații)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 178 – 179.

447

1943 noiembrie 3. Fragment din raportul Parchetului general al Curții de Apel Cluj către ministrul justiției referitor la starea de spirit a populației de naționalitate germană și la activitatea organizației comuniste din Sibiu.

Nr. 67

3 noiembrie 1943

Strict confidențial

Domnule ministru,

Referindu-ne la ordinele domniei voastre cu nr. 132 955 din 30 septembrie 1940 și nr. 40 875 din 22 iunie 1941, avem onoare a vă raporta că situația din circumșcripția acestei Curți de Apel, de la 25—31 octombrie 1943, este următoarea:

Situația după fronturile de luptă a influențat și populația de origine etnică germană.

Sașii nu mai respectă obligațiunile pe care și le-au luat cînd s-au înrolat voluntari în armata germană S.S.; unii dezertează de la unitățile lor aflate în diferite țări ale Europei, iar alții, cînd vin în concediu, nu se întorc la termen din care cauză sînt dați dezertori și urmăriți la noi în țară de Poliția secretă de campanie germană.

Pe de altă parte familiile celor plecați în armata germană sînt nemulțumite pentru că nici pînă în prezent nu li se plătesc ajutoarele. Conducătorii Grupului etnic german, pentru a liniști spiritele destul de încordate, susțin că neplata ajutoarelor se datorește faptului că statul român face greutăți Reichului pentru transferul devizelor necesare.

603

Ordinea publică este asigurată.

Succesele obținute de Armatele Roșii au dat curaj organizației comuniste din țară să-și înceapă activitatea. [...]

Începîndu-se cercetările în cauză s-a stabilit existența în Sibiu a organizației comuniste — semnalate în raportul anterior nr. 64 confidențial din 24 octombrie 1943 — care activa sub directivele sus menționatei regionale. [...]

La descinderile făcute de organele polițienești s-au găsit: 12 pistoale de diferite sisteme și calibre, caiușe, un șapirograf, un tipar mic cu litere de cauciuc, un multiplicator „Ideal”, una mașină de scris, peste 100 exemplare din instrucțiunile și manifestele multiplicate care au fost primite de la regionala comunistă din Brașov, mai multe adnotări de mînă cu conținut comunist și suma de 18 000 lei din fondul Ajutorului Roșu.

S-a stabilit că organizația are ramificații la Alba Iulia și Rîmnicu Vîlcea, reușindu-se identificarea membrilor din acele localități.

În Sibiu organizația comunistă a pătruns în special în rîndurile micilor meseriași și muncitorii însă și clasa intelectualilor a fost bine reprezentată, fiind cîștigați mișcării cîțiva profesori și asistenți universitari.

Organizația avea în funcțiune și secții Ajutorul Roșu (MOPR) și Uniunea Tineretului Comunist (U.T.C.), iar celula era organizată din 3 membri, avînd însă formați oameni de rezervă care să înlocuiască pe cei ce pleacă în urma împrejurărilor actuale. [...]

Legătura organizației cu intelectualii s-a făcut prin avocatul evreu Mauriciu Elias, care, cîștigînd pentru mișcare pe Barbu Zevedei, asistent universitar la Institutul de Psihologie, a început propaganda în cercurile lui.

Activitatea asistentului Barbu Zevedei se prezintă sub dublu aspect. Desfășura o activitate pur comunistă, după îndrumările comitetului local căruia îi plătea cotizații pentru fondul „Ajutorul Roșu”, pe de altă parte în cercul cunoștințelor sale lucra pentru a grupa pe acei intelectuali care nutresc idei democratice și de stînga; în vederea unei eventualități a schimbării situației politice și țara ar apela la ei. Acțiunea din urmă, după declarațiunile sale, a fost pornită după sugestia conferențiarului Vlădescu Răcoasa de la Universitatea din București.

Cercetările preliminare fiind terminate, Chestura Poliției Sibiu cu adresa nr. 15837 de azi a înaintat Parchetului Curții Martiale Sibiu actele dresate împreună cu cei 54 deținuți.

Procuror general,
(indescifrabil)

Secretar,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Cluj, fond Parchetul general al Curții de Apel Cluj, dosar nr. 37/1943, f. 302-303

1943 noiembrie 4. Circulara Poliției de reședință Oravița către Departamentul de poliție Drencova referitoare la crearea din inițiativa P.C.R. a Frontului Unic Național și a Frontului Patriotice Antihitlerist, arătindu-se care sunt obiectivele acestora în conformitate cu sarcinile P.C.R. stabilite în anul 1941.

Poliția de Reședință Oravița
Biroul Siguranței
Nr. 8173 S din 4.IX. 1943

Secret

Către
Detașamentul de Poliție Drencova

Motivați de ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 19 968 S din 1.XI.1943 vi se trimit mai jos în copie Ordinul Direcțiunii Generale a Poliției nr. 35 743 S din 25.X.1943 referitor la noile metode de activitate comunistă prin recurgerea la formule de organizații camuflate și anume:

1. Frontul Unic Național al poporului român cu opt puncte principale difuzat prin circularele din iulie și septembrie 1941 și

2. Frontul Unic Patriotice Antihitlerist al poporului, ca o urmare a celor dintâi, difuzat prin circulara din iunie 1943 cu 10 puncte principale.

Vă rugăm a lua măsuri ca personalul polițienesc să cunoască aceste formule noi de camuflare de care se servește Partidul Comunist din România pentru a putea cît mai ușor identifica și descoperi toate elementele care activează în cadrele acestor organizații.

Confirmați primirea.

Seful Poliției,
(indescifrabil)

Seful Biroului Siguranței,
(indescifrabil)

Copie. Binevoiți a cunoaște următoarele în legătură cu activitatea comunistă din țara noastră.

După izbucnirea războiului antisovietic, date fiind noile condițiuni în care urma să-și desfășoare activitatea sa clandestină, Comitetul Central al Partidului Comunist din România a recurs la formula unei organizații camuflate în care să atragă și pe partizanii celorlalte grupări politice din România. În acest scop, prin circularele din 8 iulie și 6 septembrie 1941, Comitetul Central al Partidului Comunist din România potrivit unei Platforme de 8 puncte a hotărît înființarea Frontului Unic al poporului român care să lupte împotriva ocupanților fasciști și a celei militare fasciste. În interesul realizării acestui front C.C. al P.C.R. declară prin rezoluția din ianuarie 1943 că partidul nostru fără să înceze propaganda principiilor sale și a programului său final renunță la orice acțiune sau lozincă care ar putea să-l despartă

de celelalte partide, grupări și personalități patriotice. Singurul criteriu de colaborare în cadrul acestui front adoptat de C.C. al P.C.R. era atitudinea față de ocupanții hitleriști, de slugile lor trădătoare de țară și războiul criminal contra Uniunii Sovietice (Platforma din 6 septembrie 1941). Scopul adevărat este deci realizarea unei organizații camuflate comuniste în care să fie atrase toate elementele democratice și cele naționale, întrucât activitatea elementelor încadrate în organizațiile clandestine comuniste stagnase, așa cum constată și C.C. al P.C.R. în diferitele sale circulare din cauza descooperirilor făcute de poliție, precum și datorită lipsei de pregătire a membrilor partidului. Formula Frontului Unic Național nu a reușit așa cum sperau comuniștii, întrucât elementele din celelalte grupări politice nu s-au lăsat înselate de adevăratul scop urmărit prin crearea frontului. În această situație intervine în luna mai 1943 un fapt nou: pretinsa dizolvare a Cominternului. Ca urmare în cursul lunii iunie 1943 C.C. al P.C.R. a lansat o nouă circulară cuprinzînd o platformă de 10 puncte pentru alcătuirea Frontului Unic Patriotic Antihitlerist al poporului român, motivînd următoarele: prin dizolvarea Internaționalei Comuniste a dispărut și ultima piedică din calea unirii tuturor forțelor naționale cu Partidul Comunist din România în lupta contra cotropitorilor hitleriști, partidul nostru a fost eliberat de obligațiile sale decurgînd din regulamentele și deciziile Internaționalei Comuniste. Pentru înjghebarea noului front, care este în realitate tot o organizație comunistă camuflată, circulara amintită prevede formarea unui Comitet Național de luptă pentru eliberarea țării, fără deosebire de partid și religie, în Frontul Unic Patriotic Antihitlerist al poporului. [...]

1. Salvarea armatei prin oprirea trimiterii de noi trupe și reîntoarcerea trupelor de pe frontul de răsărit. Căștigarea ofișerilor și soldaților din partea Frontului patriotic al poporului. Constituirea de grupe de patrioți partizani.

2. Oprirea imediată a livrării de petrol, cereale, alimente și material de război pentru Germania și războiul lui Hitler. Subminarea mașinii de război nemîștei prin sabotarea și distrugerea producători și a transporturilor de război.

3. Ieșirea imediată din războiul lui Hitler. Ruperea alianței cu blocul fascist și încheierea păcii separate cu U.R.S.S., Anglia și America și cu toate țările democratice.

4. Răsturnarea guvernului și regimului hitlerist al trădătorului Antonescu. Constituirea unui guvern adevărat național din reprezentanții tuturor partidelor și organizațiilor patriotice.

5. Redobîndirea libertății, onoarei și independenței țării. Aderarea României libere la blocul antifascist al Națiunilor Unite.

6. Eliberarea imediată a tuturor victimelor terorii hitleriste din închisori și lagăre de concentrare. Arestarea și pedepsirea vinovaților trădători de țară în frunte cu Antonescu. [...]

7. Restabilirea libertăților de asociație de presă și de organizare a tuturor libertăților și drepturilor cetățenești și democratice. Dizolvarea imediată a organizațiunilor hitleriste, arestarea și pedepsirea șefilor lor.

Apărarea Ardealului de sud și a Banatului, răsturnarea Dictatului de la Viena și eliberarea poporului român din Ardealul de nord de sub jugul hitlerist și al lui Horthy.

9. Asigurarea existenței poporului muncitor de la orașe și sate cu muncă și hrană. Ajutorarea suficientă a invalidilor, orfanilor și văduvelor de război de către stat și comună.

Militanților comuniști le revine sarcina de a aduce la cunoștință oamenilor de toate categoriile, lozincile de propagandă ale Frontului Unic Patriotic anti-hitlerist al poporului, organizând masele în grupuri de patrioți antihitleriști în armată, uzine, cartiere și sate sub conducerea comitetelor patriotice respective.

Din lectura acestui program reiese că scopul real al Frontului Unic este continuarea activității integrale comuniste în cadrul unei organizații camuflate la care să fie căștigate elemente noi, îndeosebi din membrii partidelor politice, îndeosebi cele cu tendințe democratice care se vor lăsa înșelați de aparențe.

Comunicindu-vă cele de mai sus luați măsuri ca personalul polițienesc al unităților în subordine să cunoască temeinic noua formulă de camuflare a activității comuniste, precum și a lozincilor ei, pentru a putea descifra și urmări imediat în diferitele ei manifestări de comitete naționale, sau comitete și grupe de patrioți punerea la cale a actelor de sabotaj etc.

Director general,
General
Diaconescu

■ Arhivele Statului județul Caraș-Severin, fond Detașamentul de poliție Drenova, dosar nr. 5/1943, f. 710.

449

1943 noiembrie 5. Notă rezumativă întocmită de Serviciul pentru străinătate al contraspionajului nazist, în baza unei telegrame a lui M. von Killinger despre demersurile românești pe lîngă Anglia și S.U.A.; dificultăți cauzate armatei hitleriste; activități desfășurate de comuniști.

Amt Ausland/Abwehr
Ag. (entur) Ausland Nr. 677/43 gKdos. Ausl II A 3

Herrn Chef OKW vorzulegen

5. November 1943

Vortragsnotiz

Betr: Verhältnis Rumäniens zu Deutschland

I. Telegramm Gesandtschaft Bukarest 6342 v[om] 1.11.43

Lage in Rumänien spitze sich zu. Mit dem Näherrücken der Russen versuche sich Rumänien gegen England/USA abzusichern. Entgegen seiner bisherigen Überzeugung argwöhne deutscher Gesandter, dass Marschall Antonescu in diese Versuche eingeschaltet sei, da ihm die Vorgänge hierüber

unmöglich verborgen geblieben sein könnten. Die rumänischen Verständigungsversuche fänden in Folgendem ihren Niederschlag:

1.) Presse: Der Vizeministerpräsident habe Anweisung gegeben, nicht gegen Churchill und Roosevelt und gegen England/USA in der Presse Stellung zu nehmen. Diese Anweisung könnte in der Annahme verständlich sein, hierdurch Angriffe auf das Ölgebiet oder Städte verhindern zu können. Man spreche auch nicht mehr von dem heiligen Krieg gegen die Sowjet Union, sondern nur von zwangsläufiger Verteidigung rumänischen Gebietes.

2) Militärisch: Die von Deutschland gelieferten Waffen würden nicht gegen Sowjet Union angewandt, sondern blieben im Lande mit der Begründung, sich gegen Ungarn schützen zu müssen. Der Versuch, möglichst wenig deutsche Truppen im Lande zu behalten, sei offensichtlich und werde durch Zurückhaltung der erforderlichen Lei-Beträge für Unterhaltung dieser Truppen belegt. Selbst für die Ölverteidigung notwendige Truppen der Luftwaffe würden als Belästigung erachtet und deren Unterstellung unter rumänisches Kommando verlangt. Der Ausbau der Luftverteidigungs Kräfte hätte nach Bericht General Gerstenberg leicht schneller und energetischer durchgeführt werden können. Der Antrag der deutschen Luftwaffe auf Zurverfügungstellung des Flugplatzes Arad sei abgelehnt worden.

3) Verwaltung: Auf Anweisung des Marschalls sei die Gendarmerie von Bukarest verdoppelt und Befehl gegeben, alle Reichsdeutschen intensiv zu überwachen, hauptsächlich in Richtung einer Verbindung mit Legionären. Während man Liberale und Maniu, der¹ in Kenntnis des Marschalls mit England in Verbindung stehe, unbehelligt lasse, würden Legionäre und andere Nationalisten verfolgt.

4) Juden: Das Vorgehen gegen Juden sei eingeschlafen und gegen deren Machenschaften (Schwarzhandel, Preistreiberei, Flüster- und kommunistische Propaganda, Verbindung mit dem Feinde) geschehe wenig.

5) Propaganda: Für intensive Kriegsführung sei Propaganda schwach. Gegen Flüsterpropaganda geschehe wenig.

6) Kommunismus: Er habe mit dem Näherrücken der Russen Auftrieb erhalten (Verteilung von Flugblättern, intensive Arbeit kommunistischer Zellen).

7) Einstellung zu Badoglio-Anhängern: Für Erfüllung der Auftrags des Auswärtigen Amtes erhobenen Forderungen sei trotz Versprechungen wenig geschehen.

8) Wirtschaft: Bei den Verhandlungen mit Rumänien stösse der Gesandte Clodius auf grosse Schwierigkeiten, da der Marschall den Befehl gegeben habe, nichts ohne Gegenleistungen aus Rumänien herauszugeben. Während Rumänien unsere Waffen auf Kredit erhalte, lasse es lieber Getreide verkommen, als es uns auf Kredit zu geben.

9) Es fänden laufend Reisen von Mihai Antonescu nahestehenden Persönlichkeiten, vor allem nach der Türkei und der Schweiz, statt.

Zusammenfassend sei der Gesandte der Auffassung, dass der Marschall von all diesen Massnahmen wisse und sie stillschweigend dulde. Eine akute Gefahr vor Ereignissen wie in Italien bestehe seiner Überzeugung nach aber nicht.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 58, T 77—882, c. 5630806—5630807; Oberkommando der Wehrmacht, Wehrmachtführungsstab, Amtgruppe Ausland, doss. 988.

5 noiembrie 1943

De prezentat domnului șef al Comandamentului Suprem
al Wehrmachtului

Notă rezumativă

Referitor: Relațiile României cu Germania

I. Telegrama Legației din București nr. 6342, din 1 noiembrie 1943

Situația din România se complică. O dată cu apropierea rușilor, România încearcă să se asigure în privința Angliei și S.U.A. Împotriva convingerii sale de pînă acum, ministrul plenipotențiar german bănuiește că mareșalul Antonescu este la curent cu aceste încercări, căci este imposibil să-i fi rămas ascunse demersurile în această privință. Încercările românești de realizare a unei înțelegeri sănt, în esență, următoarele:

1) Presa: Vicepreședintele Consiliului de Miniștri a dat indicații să nu se ia atitudine în presă împotriva lui Churchill și Roosevelt, cît și Angliei și S.U.A. Această indicație ar putea fi înțeleasă în ipoteza că astfel s-ar putea împiedica atacuri asupra zonei petroliifere sau a orașelor. Nici nu se mai vorbește de războiul sfînt împotriva Uniunii Sovietice, ci numai de nevoie imperioasă de apărare a teritoriului românesc.

2) Din punct de vedere militar: Armele livrate de Germania nu ar fi întrebuită împotriva Uniunii Sovietice, ci ar rămîne în țară, cu motivarea că sănt necesare pentru apărare împotriva Ungariei. Încercarea de a păstra în țară cît mai puține trupe germane e vizibilă și e justificată printr-o reținere a sumelor în lei cerute pentru întreținerea acestor trupe. Chiar trupele Luftwaffei necesare pentru apărarea petrolului ar fi considerate incomode și s-a cerut subordonarea lor comandamentului român. Conform raportului generalului Gerstenberg, organizarea forțelor apărării antiaeriene ar fi putut fi realizată mai repede și mai energetic. Cererea Luftwaffei de a i se pune la dispoziție aeroportul din Arad a fost respinsă.

3) Administrația: La indicația marșalului, jandarmeria din București a fost dublată și i s-a dat ordin să supravegheze intens pe toți germanii cetățeni ai Reichului, în special în ce privește legătura <lor> cu legionarii. În timp ce liberalii și Maniu, care¹ cu știință mareșalului se află în legătură cu Anglia, sănt lăsați în pace, legionarii și alți naționaliști sănt urmăriți.

4) Evreii: Măsurile împotriva evreilor au fost abandonate și se face puțin contra uneltirilor lor (comerț la negru, speculă, propagandă subversivă și comunistă, legătură cu inamicul).

5) Propaganda: Pentru purtarea intensivă a războiului propaganda este slabă. Împotriva propagandei subversive se face puțin.

6) Comunismul: O dată cu apropierea rușilor, comunismul a primit un stimulent (difuzare de manifeste, activitate intensă a celulelor comuniste).

¹ În lb. germană, „der”; deci pronumele relativ se referă numai la Maniu.

7) Atitudinea față de adepții lui Badoglio: Pentru îndeplinirea sarcinii primite de la Ministerul de Externe (al Reichului), în ciuda promisiunilor, nu s-a făcut decât puțin.

8) Economia: La tratativele cu România, ministrul plenipotențiar Clodius se izbește de mari dificultăți, deoarece mareșalul a dat ordin să nu se scoată nimic din România fără contraprestări. În timp ce România primește armele noastre pe credit, ea lasă grănele mai degrabă să putrezească decât să ni le dea nouă pe credit.

9) În mod curent au loc călătorii ale unor personalități din apropierea lui Mihai Antonescu, în special în Turcia și Elveția.

În concluzie, ministrul plenipotențiar este de părere că mareșalul știe de toate aceste măsuri și le tolerează în mod tacit. Însă, un pericol acut al unor evenimente de felul celor din Italia, după părerea lui, nu există.

450

1943 noiembrie 7. **Manifest adresat muncitorilor, soldaților, femeilor, tinerilor, cetățenilor Capitalei și semnat de Comitetul județean Ilfov al P.C.R.**¹

Muncitori! Soldați! Femei! Tineri!
Cetățeni ai Capitalei!

La 7 Noiembrie 1943 se împlinesc 26 de ani de când proletariatul rus în alianță cu țărânamea, în fruntea întregului popor muncitor și sub conducerea gloriosului partid al lui Lenin și Stalin au zdrobit regimul reacționar țarist și au creat primul stat socialist din lume. Marea Revoluție din Octombrie a dat puțință muncitorilor și țăranilor sovietici să construască măreța lor patrie socialistă, care să asigure bunastare, libertatea și cultura întregului popor.

Astăzi, de mai bine de 2 ani, în urma agresiunii perfide a imperialismului hitlerist și vasalilor, săi glorioasa Armată Roșie nimicește hoardele lui Hitler, iar ofensiva de vară duce repede la eliberarea teritoriului sovietic de tilhării cotropitori.

Cetățeni ai Capitalei!

[...]

NOI SUTE DE MII DE ORDINE DE CHEMARE SE TRIMIT PENTRU A AMINA PRĂBUȘIREA LUI HITLER, BOGĂȚIILE NOASTRE IAU DRUMUL GERMANIEI, IAR POPORUL ROMÂN A DEVENIT IOBAG IMPERIALISMULUI GERMAN NESĂTUL, HITLER PRIMEȘTE LOVITURI MORTALE PE TOATE FRONTURILE DIN PARTEA COALITIEI ȚĂRILOR JUBITOARE DE LIBERTATE ÎN FRUNTE CU UNIUNEA SOVIETICĂ, ANGLIA ȘI AMERICA, ȘI NU E DEPARTE ZIUA NIMICIRII TOTALE A TILHARILOR FASCIȘTI, FUGA NEMȚILOR

¹ Prefectura Poliției Capitalei semnala răspindirea acestui manifest în noaptea de 14/15 decembrie în raza Comisariilor 8, 34 și 36 poliție (pe străzile Principele Nicolae, Vidin, Hagi Ghiță, Virgil Pleșoianu, Nicolae Filimon).

DIN RUSIA ȘI PRĂBUȘIREA ITALIEI FAC CA ȚARA ÎNTREAGĂ SĂ DEVINĂ TEATRU DE RĂZBOI, BUCUREȘTIUL ESTE AMENINȚAT SĂ FIE DISTRUS DE BOMBARDAMENTELE ALIATE.

Cetățeni ! Patrioți Români !

Antonescu duce țara spre cea mai mare catastrofă din istoria noastră. [...] Singura salvare este lupta pentru ieșirea noastră din război, aducerea armatei, încheierea păcii separate cu Uniunea Sovietică, Anglia și America.

Muncitori de la Malaxa, Pirotehnie, Arsenal, SET și de la toate întreprinderile de război ! Sabotați producția ! Nici un cartuș, nici un tun, nici un avion pentru războiul nemțesc !

Muncitori ceferiști ! Nici o locomotivă și nici un vagon pentru transporturile de război !

Muncitori ! Luptați pentru salarii omenești și pentru asigurarea aprovizionării pentru iarnă.

Soldați și Ofițeri ! Nu plecați la moarte sigură ! Dezertați cu arme și munitioni. Formați grupe de partizani ! Nu vă lăsați mai departe înjositori de nemți.

Țărani și țărânce ! Ascundeți recolta voastră ! Nimic pentru Hitler !

Femei ! Nu lăsați pe fiii, soții și frații voștri să plece la moarte pentru Hitler și Antonescu.

Patrioți din Capitală și sate ! Rupeți ordinele de chemare ! Ascundeți-vă și constituuiți-vă în grupe de partizani și luptați împotriva mașinii de război a lui Hitler. Luptați împotriva terorii hitleriste ! Luptați pentru eliberarea patrioților din închisori și lagăre ! Apărați viața prizonierilor sovietici !

Constituiți-vă în grupe și comitete de luptă antihitleriste, pe cartiere, sectoare și întreaga Capitală, precum și în sate, în cadrul marelui Front Patriotic Antihitlerist al întregului popor.

Trăiască lupta antihitleristă a popoarelor iubitoare de libertate !

Moarte ocupanților fasciști !

Jos guvernul trădător de țară !

Trăiască România liberă și independentă !

Comitetul Județean Ilfov
al Partidului Comunist Român ²

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 181.

² În buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la acest manifest, se preciza că este datat 7 noiembrie 1943.

1943 noiembrie 7. **Manifest intitulat Muncitori, țărani, soldați. Patrioți din toate clasele sociale !, editat de C.C. al P.C.R., în care se îndeamnă la crearea Frontului Patriotic Antihitlerist.**¹

Muncitori, țărani, soldați !
Patrioți din toate clasele sociale !

De 7 Noiembrie 1943, a 26-a aniversare a Marii Revoluții din Octombrie, în toiul războiului pe viață și pe moarte împotriva cotropitorilor hitleriști, clasa muncitoare și popoarele iubitoare de libertate trimit salutul lor frățesc marelui și eroicului popor sovietic. Acum 26 de ani, muncitorii și țărani din Rusia, sub conducerea Partidului Comunist (bolșevic) în frunte cu Lenin, au doborât definitiv puterea moșierilor și capitaliștilor și au înțemeiat regimul sovietic. Popoarele din Rusia, eliberate de orice exploatare și subjugare națională, s-au unit în puternica Uniune a Republielor Sovietice Socialiste, bazată pe prietenia lor reciprocă.

Astăzi toate popoarele văd că Marea Revoluție din Octombrie a creat cel mai puternic și solid regim politic și social din lume.

Numai marea și eroicul popor sovietic cu glorioasa sa Armată Roșie, condus de tovarășul Stalin, a fost în stare să oprească puhoiul hoardelor hitleriste, care au pornit să cotropească lumea întreagă.

Sub loviturile nimicitoare ale Armatei Roșii, hoardele năvălitoare hitleriste se rostogolesc acum de la Răsărit spre Apus, urmând calea pieirii lor sigure.

Apărînd libertatea și independența patriei sale, eroicul popor sovietic salvează întreaga omenire de tirania hitleristă.

În urma contraofensivei victorioase din vară a Armatei Roșii, Hitler a fost silit să arunce toate rezervele sale pe Frontul de la Răsărit ceea ce a ușurat armelor eliberatoare anglo-americană să debarce cu succes în Sicilia și Italia. Astfel, poporul italian a putut să zdrobească regimul fascist doborînd pe Mussolini și acum luptă alături de popoarele iubitoare de libertate pentru înfrîngerea și alungarea cotropitorilor hitleriști din Italia.²

La Moscova s-a întrunit conferința Uniunii Sovietice, Angliei și a Statelor Unite pentru prescurtarea războiului. Conferinței îi urmează loviturile hotărîtoare de la Răsărit, pe frontul al doilea din Apus și în Balcani. Zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste și a complicitelor ei este inevitabilă și iminentă.

Ca să amîne pieirea lor, criminalii hitleriști și slugile lor din țară, Antoneștii, caută să prelungească războiul cu orice preț.

Ei sănătățile să prefacă țara noastră în teatru de război, ruină, cenușă și cimitire. [...]

Ajunge !

¹ Manifestul a fost semnat și difuzat în cartierul Balta Albă și pe străzile Principele Nicolae, Vidin, Hagi Ghiță, Virgil Pleșoianu, Nicolae Filimon din Capitală, în noaptea de 14/15 decembrie 1943.

² La 10 iulie 1943, armatele engleze, conduse de generalul Bernard Law Montgomery, împreună cu cele americane, conduse de generalul George Smith Patton, au debarcat în Sicilia și au ocupat Siracusa. Până la 10 septembrie cind armatele aliate ocupă Roma, au mai fost eliberate Messina – la 17 august, regiunea Calabria și regiunea Salerno.

Salvează-te de la catastrofă! Rupe cîrdea cu Germania hitleristă. Doboară clica trădătorului Antonescu de la cîrma țării. Părăsește războiul crin înal nemțesc. Alătură-te popoarelor iubitoare de libertate și întoarce armele împotriva cotropitorilor.

Încă din primele zile ale războiului criminal, Partidul Comunist a arătat singurul drum al salvării de la catastrofa națională. Acest drum este:

Unirea tuturor partidelor, organizațiilor și patrioților în FRONTUL PATRIOTIC ANTIHITLERIST AL POPORULUI. După dizolvarea Internaționalei Comuniste, Comitetul Central al Partidului Comunist a propus tuturor partidelor și organizațiilor patriotice formarea unui COMITET NAȚIONAL DE LUPTĂ PENTRU ELIBERAREA ȚĂRII care să mobilizeze și să unească toate forțele naționale ale țării, fără deosebire de clasă, partid și religie în FRONTUL UNIC PATRIOTIC ANTIHITLERIST AL POPORULUI pe baza unei PLATFORME de luptă.

Organizațiile patriotice antihitleriste au primit propunerea Partidului Comunist și pășesc împreună la luptă pentru realizarea FRONTULUI PATRIOTIC.

Însă unii din conducătorii partidelor democratice, care au dus în trecut o politică dușmănoasă Uniunii Sovietice și continuă și astăzi cu această atitudine sub diferite pretexte, sabotează crearea Frontului Patriotice și refuză să intre în Comitetul Național, contribuind astfel la prelungirea războiului, nimicirea totală a armatei și împiedică salvarea țării de la catastrofa națională iminentă.

Partidul Comunist face apel la toți patrioții din partidele democratice să ceară șefilor lor schimbarea atitudinii lor, ieșirea lor imediată din pasivitate și aderarea lor la Comitetul Național pentru eliberarea țării.

Speriindu-se de realizarea Frontului Patriotice Antihitlerist, guvernul trădătorului Antonescu a dat un comunicat la 25 septembrie în care amenință pe comuniștii și șefii partidelor democratice — cu scopul de a-i intimida.

Cu toate amenințările guvernului trădător, patrioții neînfricați continuă lupta pentru crearea FRONTULUI PATRIOTIC și sabotează mașina de război a lui Hitler.

Călăii hitleriști de la cîrma țării se răzbună pe nevestele și rudele patrioților antihitleriști înciși sau internați. Fiarele Gestapoului și ale poliției din Capitală le arrestează și le torturează după metodele bestiale ale Gestapoului.

În urma acordului dintre Anglia, America, Uniunea Sovietică și toate țările aliate, nici o crimă săvîrșită de către călăii hitleriști nu va rămîne nepedepsită.³

Partidul Comunist avertizează pe toți agenții, comisarii, magistrații militari și civili, care execută ordinele Gestapoului și călăilor hitleriști dela cîrma țării că toate crimele lor săvîrșite împotriva patrioților antihitleriști vor fi răzbunate și pedepsite.

³ La 19–30 octombrie, la Conferința tripartită de la Moscova a ministrilor de externe ai U.R.S.S., Angliei și S.U.A., se adoptă, printre altele, hotărîrea privind răspunderea hitleriștilor pentru atrocitățile comise.

Patrioți!

Luptați împotriva teroarei hitleriste. Împiedicați arestarea și schinguiurea patrioților antihitleriști. Pedepsiți pe călăii hitleriști. Luptați pentru apărarea și eliberarea patrioților arestați, închiși și internați. Ajutați și apărați pe prizonierii sovietici.

Soldați și ofițeri!

Întorceți-vă de pe Frontul din Răsărit. Refuzați plecarea pe front. Organizați-vă în grupuri patriotice. Întoarceți armele împotriva lui Hitler și Antonescu. Urmați exemplu soldaților italieni și partizanilor din Iugoslavia și luptați pentru eliberarea Patriei.

Muncitori, țărani, intelectuali, funcționari, femei și tineri!

Sabotați mașina de război nemțească. Uniți-vă în grupe de patrioți antihitleriști.

Înrolați-vă în FRONTUL PATRIOTIC al poporului.

La luptă prin greve și demonstrații pentru ieșirea imediată din războiul nemțesc.

Moarte cotropitorilor germani! Moarte trădătorilor hitleriști!

Trăiască România liberă și independentă!

Trăiască a 26-a aniversare a Marii Revoluții din Octombrie!

Trăiască marele și eroicul popor sovietic și genialul lui conducător tovarășul Stalin!

Trăiască glorioasa Armată Roșie și eroicii partizani sovietici!

Trăiască victoria popoarelor iubitoare de libertate asupra tiraniei hitleriste!

7 noiembrie 1943

Comitetul Central
al Partidului Comunist din România

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 180.

452

1943 noiembrie 10. Buletin al Ministerului Afacerilor Interne asupra atitudinii ostile a organizațiilor SS ale Grupului etnic german.

15 noiembrie 1943

Domnule ministru,

Audem onoare a vă comunica următoarele:

În buletinul M.A.I. nr. 314 din 10 noiembrie c. a fost semnalată nota informativă alăturată, referitoare la acțiunea organizațiilor Grupului etnic german din România, care au primit ordin să strângă și să centralizeze date privitoare la starea de spirit din România, atât în rîndurile armatei, cât și în rîndurile populației civile. Ordinul respectiv precizează că populația și armata

614

română săint tot mai ostile față de Germania și că în România s-ar pregăti o lovitură similară cu aceea a lui Badoglio în Italia.

Cu privire la acțiunile de mai sus, domnul mareșal a pus următoarea rezoluție: „Dacă informația este exactă, să se comunice din partea mea d-lui Andreas Schmidt, de către generalul Vasiliu, că este mijlocul cel mai sigur de a provoca și în România ceea ce au provocat peste tot, datorită suspiciunii, brutalității, lipsei de tact și de psihologie politică.

Este momentul să strîngă rîndurile cu noi, nu să înceapă să sape la prăpastia dintre noi. Așa se face jocul dușmanilor.

Să i se comunice textul, *în scris*.

Vă rugăm să binevoiți a executa această rezoluție și a dispune să ni se comunice rezultatul.

Primiți, domnule ministru, asigurarea...

Secretar general,
Ion A. Rădulescu

Şeful Serviciului,
Subdirector general
Gh. Popa

Domniei Sale
Domnului general de Corp de Armată,
Constantin Z. Vasiliu
Subsecretar de Stat
Ministerul Afacerilor Interne

Extras din buletinul M.A.I. nr. 314 din
10 noiembrie 1943

Inspectoratul regional de poliție Alba Iulia ne informează că organizația „Hitler Jugend” din Ardeal a primit ordin să organizeze pe lîngă grupurile SS și cîte o echipă de informații. Ordinul precizează că populația și armata română săint pe zi ce trece tot mai ostile față de Germania.

Echipele de informații își vor începe imediat activitatea, deghizate ca turiști. Informațiile strînse vor fi trimise de șefii de organizații șefului SS din Brașov.

Ordinul mai spune că și în România se pregătește o lovitură similară cu aceea a lui Badoglio din Italia.

Pentru a se para această lovitură, se cere echipelor de informații să cutreiere orașele și satele, spre a se constata starea de spirit generală atât în rîndul armatei, cît și al populației civile.

Organizațiile SS vor pune la dispoziția echipelor cele necesare.

Din informațiile ce le are chestura Sibiu, rezultă că într-adevăr nu numai tineretul german, ci și ceilalți membri ai formațiunilor paramilitare săint obligați a face cunoscut organizațiilor lor orice informație obținută de ei,

privitoare la starea de spirit a populației. Organizarea tineretului din Grupul etnic german are la dispoziție, pentru deplasări, mai multe motociclete primite de la misiunea germană din România, precum și o școală de conducători.

Sursă: Direcția Generală a Poliției

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 1325/1943, f. 93-94

453

1943 noiembrie 15. Scrisoare a C.C. al P.C.'R. către Comitetul Executiv al P.S.D. în care se face o privire retrospectivă asupra activității P.C.R. pentru făurirea Frontului Patriotic Antihitlerist și se reinnoiește propunerea ca P.S.D. să adere la acest organism.

Dragi tovarăși,

Am primit în luna septembrie, anul curent, cu mare bucurie adeziunea voastră la propunerea noastră în ce privește crearea Comitetului Național și Frontului Patriotic Antihitlerist. La fel, noi am primit cu multă căldură și propunerea voastră asupra unificării politice a partidelor noastre. Am crezut că se va începe o eră nouă în istoria mișcării muncitorești din România.

Deci revenirea voastră prin surprindere asupra adeziunii la Comitetul Național și la Frontul Patriotic Antihitlerist am primit-o cu adînc regret. Prin delegații voștri, voi ați motivat revenirea voastră prin următoarele argumente:

1. Partidele Național-Țărănesc și Național-Liberal refuză să participe la formarea Comitetului Național. Deci fără concursul lor acțiunea ar fi ineficace și unilaterală.

2. Nu se poate face Comitetul Național, deoarece momentul nu este oportun.

Mai departe, delegații voștri au declarat că voi nu credeți și nu vedeți că s-ar putea face sabotaj, deoarece nu suntem organizați și suntem prea slabii pentru aşa ceva.

În schimb delegații voștri ne-au comunicat nouă propunerea voastră ca să duceți acțiuni paralele cu ale noastre, comunicându-se ce acțiuni faceți. În al doilea rînd, propuneți unificarea mișcării muncitorești pentru ca la momentul oportun să fim uniți, deoarece ne uniți nu putem exercita nici o influență asupra politicii țării.

Dragi tovarăși,

Încă din primele zile ale războiului criminal al lui Hitler și Antonescu partidul nostru a lansat lozinca „Frontului Unic Național” împotriva cotropitorilor hitleriști și slugilor lor trădătoare de la cîrma țării. Toate clasele sociale, adică întreaga națiune a fost băgată sub jugul ocupanților hitleriști și aruncată în războiul lor de jaf și cotropire. Deci sarcina unirii tuturor forțelor naționale într-un Front Național sau Front Patriotic Antihitlerist era

și a rămas o sarcină justă, pentru realizarea căreia partidul nostru a început să lupte din primele zile ale războiului hitlerist.

În circulara noastră din 8 iulie 1941 noi am arătat că clasa muncitoare, partea cea mai avansată a poporului român, trebuie să formeze baza Frontului Național. Însă pentru îndeplinirea rolului istoric al clasei muncitoare e nevoie de restabilirea unității de acțiune, a frontului unic de luptă al clasei muncitoare, și ne-am propus lupta pentru crearea Frontului Unic între partidele noastre. În al doilea rînd, am arătat că partidele noastre strîns unite trebuie să ducă lupta pentru cîștigarea partidelor burghezo-democratice și a organizațiilor patriotice în frunte cu partidele Național-Țărănesc și Național-Liberal pentru Frontul Național Antihitlerist. Această sarcină a noastră comună era și a rămas justă și actuală.

Călăuziți de aceste sarcini istorice ale partidelor noastre și de dorința sinceră de colaborare noi ne-am adresat vouă cu scrisoarea noastră din ianuarie 1943, în care v-am propus:

1. Un acord de Front Unic pentru acțiuni comune ale partidelor noastre pentru apărarea intereselor vitale ale maselor muncitorești împotriva ocupaților hitleriști și a regimului de trădare națională din țară.

2. Acțiune comună pentru unirea tuturor forțelor progresiste și patriotice într-un larg front național antihitlerist al întregului popor.

3. Formarea unui comitet comun al partidelor noastre pe baza „Platformei” noastre din 6 septembrie 1941 și stabilirea unui program de acțiuni comune.

4. Ne-am declarat gata să discutăm orice propunere venită din partea voastră și de a încheia un acord de luptă comună pe baza oricărui punct din „Platforma” de luptă din 6 septembrie 1941, sau pe baza oricărei propunerii concrete din partea Comitetului Central al partidului vostru.

Spre surprinderea noastră, delegații voștri au declarat că n-au avut cunoștință de existența scrisorii noastre. Cum se vede, tovarășul președinte al partidului vostru nu a adus scrisoarea noastră la cunoștința tovarășilor conducători ai partidului vostru. Pe de altă parte, dînsul a amînat răspunsul mereu sub motivul că „trebuie să se clarifice întîi situația din Africa”, apoi că „trebuie să se clarifice situația din Balcani” și, în sfîrșit „trebuie văzut ce e cu debarcarea în Europa”. Aceste amînări au coincis precis cu amînările făcute de conducerea Partidului Național-Țărănesc.

La fel s-a întîmplat și în cazul recent. Pe baza acordului principal între partidele noastre, reprezentanții partidului vostru trebuiau să susțină cauza Frontului Patriotic și Comitetului Național față de Partidul Național-Țărănesc. Însă voi ați procedat invers, ați acceptat fără rezervă atitudinea și motivele conducerii național-țărănistă împotriva Comitetului Național și a Frontului Patriotic. Motivele voastre le-am auzit prima dată din gura președintelui Partidului Național-Țărănesc:

1. „Acțiunea nu e încă oportună”

2. Pentru viitor conduceră național-țărănistă propune „acțiuni paralele”.

În consecință ea refuză participarea în Comitetul Național.

Însă și mai mult. Refuzul de a sabota mașina de război a lui Hitler l-am întîlnit întîi tot la Partidul Național-Țărănesc în primăvara anului curent. Voi cereți unificarea politică a mișcării muncitorești. Însă prima condiție de bază a acestei unificări este *politica independentă de clasă față de partidele burgheze*. Tocmai această politică independentă muncitorească cere azi ca clasa

muncitoare să fie forța motrice a luptei pentru unirea tuturor forțelor naționale în Frontul Patriotice Antihitlerist care până în ziua de azi e sabotat de către conducătorii partidelor burghezo-memocratice.

Dragi tovarăși,

Voi subevaluați forța clasei muncitoare și forțele noastre cind afirmați că:

1. Acțiunea noastră pentru crearea Frontului Patriotice și Comitetului Național e „ineficace și inutilă” fără concursul partidelor Național-Țărănesc și Național-Liberal și

2. Pentru sabotarea mașinii de război a lui Hitler „nu suntem organizați și suntem prea slabii”.

În toate țările cotropite de către fascismul german și în țările vasale, lupta patriotică, sabotajul și lupta de partizani au fost pornite de grupuri mici patriotice, în primul rînd de către muncitorii conștienți. Prin lupta lor eroică și plină de jertfă au reușit, cu timpul, să mobilizeze și să unească treptat toate forțele antihitleriste în țările unde Frontul Patriotice al popoarelor a fost realizat.

Partidul nostru a pășit la acțiune din primele zile ale războiului criminal al lui Hitler și Antonescu. Acestei lupte eroice au căzut jertfă zeci de condenați la moarte și sute de condenați la temniță și lagăr. Muncitorii și patrioții antihitleriști care au căzut în lupta condusă de partidul nostru au salvat onoarea și viitorul clasei muncitoare și al întregului popor din România. Hotărîrile Conferinței de la Moscova arată clar că lupta noastră și jertfele noastre n-au fost în zadar. Soarta viitoare a țărilor vasale depinde de participarea efectivă în lupta lor de eliberare împotriva Germaniei fasciste și pentru scurtarea războiului. Numai în cazul ieșirii din războiul lui Hitler și al lui Antonescu și al alăturării la lupta Națiunilor Unite popoarele țărilor vasale își cîștigă dreptul de a decide asupra viitorului lor regim politic prin mijloace sincer democratice, cu excluderea fasciștilor și profasciștilor din viața publică. Democratizarea lor se va sprijini în primul rînd pe acle pături ale poporului care au luptat împotriva fascismului și războiului hitlerist.

În scrisoarea noastră către conducerea Partidului Național-Țărănesc noi arătăm că după Conferința de la Moscova și în condițiile actuale ale frontului sovieto-german am ajuns la ultimul moment de a intra în acțiune pentru a ieși din războiul lui Hitler și pentru a ne alătura taberei Națiunilor Unite. Dacă vom aștepta retragerea armatelor hitleriste din România, țara va fi complet distrusă, o mare parte a poporului nimicită. Distrugerea țării și numărul celor uciși vor fi de zece ori mai mare decât în cazul ieșirii României din război, chiar dacă țara ar suferi o ocupație vremelnică nemțească. Iar țara și poporul vor împărtăși soarta grozavă a Germaniei hitleriste învinse, dacă nu pornim cu toții imediat la lupta pentru ruperea cîrdășiei cu Hitler.

Dragi tovarăși,

În concluzie, reînnoim propunerile noastre din scrisoarea noastră din ianuarie 1943 și din hotărîrea noastră din iunie 1943. Pe baza acordului nostru de Front Unic, vă propunem intrarea voastră imediată în Frontul Patriotice Antihitlerist, format din forțele antihitleriste din România și în Comitetul

Patriotic pe țară al acestui front. În același timp vă propunem să vă uniți cu noi și cu celelalte organizațiuni antihitleriste la luptă pentru cîștigarea conducerii partidelor Național-Țărănesc și Național-Liberal pentru ultima noastră platformă de luptă propusă acestor partide.

1. Doborîrea guvernului Antonescu și formarea unui guvern compus din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste.

2. Ieșirea din războiul hitlerist și trecerea de partea blocului anglo-sovieto-american.

3. Mobilizarea și organizarea armatei și a maselor largi la luptă împotriva cotropitorilor hitleriști.

Pentru salvarea clasei muncitoare și a întregului popor de la catastrofa iminentă trebuie să pornim imediat la lupta comună. Sperăm că veți da un răspuns favorabil la propunerile noastre de mai sus.

Cu salutări tovărașești,
C. C. al P.C.R.

București, 15 noiembrie 1943

■ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, fond 1, dosar nr. 126.

454

1943 noiembrie 19. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre găsirea unor manifester comuniste pe strada „Cometa“ din București, al căror text îl reproduce.

Prefectura Poliției Capitalei
19 noiembrie 1943

Difuzarea de manifester comuniste

În noaptea de 17/18 noiembrie a.c., autori necunoscuți au aruncat pe strada „Cometa“, exemplare din manifestul comunist ce se alătură în copie.

Manifestul este scris pe hîrtie albă, jumătate de coală, multiplicat la șapirograf.

Se fac cercetări pentru identificarea autorilor și colportorilor.

CETĂȚENI !

Armatele germane sunt în plină derută și dau semne de destrămare și prăbușire completă.

Germania lasă sectorul de sud al frontului descoperit, pentru a acoperi sectorul de nord, apropiat de dînsa.

Armatele rusești au înaintat de la Stalingrad cale de 1 300 km spre România și sunt acum la 150—180 km de Nistru.

Tăvălugul frontului va trece pe urmă peste trupul țării zdrobindu-l, iar aviația dușmană va distrugă în prealabil toate orașele și chiar satele pustiind avutul și viețile voastre.

E timpul să vă mișcați pentru ca să împiedicați supremul dezastru, ocupațiunea dușmană cu toate consecințele ei.

Părăsiți nepăsarea, indolența și lașitatea criminală, ridicăți-vă ca să vă salvați pe voi și țara, strigând în public și cu orice risc:

PUNEȚI CAPĂT RĂZBOIULUI ȘI JERTFELOR INUTILE!

VREM PACE ! PACE ! PACE !

E SINGURA CALE DE SALVARE.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 182 – 183

455

1943 noiembrie 24, Washington. Notă a Departamentului de Stat către ambasadorul S.U.A. la Londra, John G. Winant, prin care își precizează poziția față de nota britanică în legătură cu primirea unui emisar al lui Iuliu Maniu.

Secret

Memorandum

The Department of State has taken note of the text of a telegram dated November 19, 1943 which the British Embassy has received from London regarding Mr. Maniu's desire to send a special delegate out of Romania for the purpose of discussing arrangements for a political change over in that country. The British Government proposed to reply to Mr. Maniu's message by saying that his emissary will be received with the understanding that his only function will be to discuss operational details looking to the overthrow of the present regime in Rumania and its replacement by a Government prepared to surrender unconditionally to the three principal Allies. It is further noted that the Soviet Government has given its approval to this proposed reply, at the same time indicating its expectation that Soviet representatives will participate in any negotiations that may be carried on with Mr. Maniu's representative.

The Department is in agreement with the proposal of the British Government, as approved by the Soviet Government, regarding the character of the reply to be made to the message from Mr. Maniu.

Department of State
Washington
11/24/43

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 655 – 656; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119, EW 1939/2051.

620

Notă

Departamentul de Stat a luat notă de textul unei telegramme dateate 19 noiembrie 1943 pe care Ambasada britanică a primit-o de la Londra referitoare la dorința lui Maniu de a trimite din România un delegat special pentru a discuta aranjamentele în vederea unei răsturnări politice în acea țară. Guvernul britanic propune să se răspundă la mesajul domnului Maniu spunând că emisarul lui va fi primit cu înțelegerea că singura lui calitate va fi să discute detaliile operative privind răsturnarea actualului regim din România și înlocuirea lui cu un guvern gata să capiteze necondiționat în fața celor trei Aliați principali. Se menționează mai departe că guvernul sovietic și-a dat acordul, precizîndu-și în același timp speranța că reprezentanții sovietici vor participa la orice negocieri care vor fi duse cu reprezentanții domnului Maniu.

Departamentul este de acord cu propunerea guvernului britanic, aşa cum a fost aprobată de guvernul sovietic, referitoare la caracterul răspunsului ce urmează a fi dat la mesajul domnului Maniu.

Departamentul de Stat
Washington
11/24/43.

456

1943 noiembrie 28, Cairo. Textul unei note asupra situației din România înmînată de ambasadorul britanic pe lîngă guvernul iugoslav în exil, lordul Moyne, ambasadorului american pe lîngă guvernul grec și iugoslav în exil la Cairo, Lincoln MacVeagh.

Note on Rumanian situation

For the past two years S.O.E.¹ has supported Maniu and his National Peasant Party in Rumania and has been in contact with him throughout this period — admittedly only through courier channels, owing to the absence of W/T communication. In August, 1943, however, a British Liaison Officer and a Roumanian W/T operator with a set were infiltrated into the country. The British Liaison Officer was subsequently killed, but the operator is transmitting and receiving daily messages between ourselves and Maniu and his group.

As a result of this regular and rapid communication on the one hand, and the growing fear due to the Russian advance on the other hand, matters have since progressed with increasing rapidity, with the result that on 30th October Maniu advised that he then had the most favorable — and what he considered the last — opportunity of leaving Roumania with three ex-collaborators of Titulescu. He stated that his departure was very necessary in order that, with our assistance, he should make contact with the Russians.

This proposal was put to S.O.E. London, who obtained the following answer from the Foreign Office:

„H.M.G. cannot consider approaches from the Roumanian Government or any individual Roumanians unless they are addressed to U.S.A. and Soviet Governments. Such approaches should take the form of an offer by a duly authorized emissary to sign an unconditional surrender to the three principal Allied. No other arrangement is of any interest to H.M.G.“

As a result, a message was sent to Maniu on 3rd November conveying this information, and he was told that there was no point in his coming out.

On 9th November, i.e. after he had received the above-mentioned message, Maniu advised that he wished to send a special delegate for the specific purpose of coming to certain understandings regarding the accomplishment of a change-over in Roumania's present political status. He stated that everything was arranged at this end, and requested S.O.E. to indicate whether we were agreeable to receiving his emissary and where the latter should go.

The information was passed to London, and the matter was taken up with the Foreign Office, who — in turn — telegraphed Moscow on the 15th November to the effect that Maniu wished to send out a special delegate to discuss arrangements for a political change-over. On 20th November, the following reply was received from Moscow:

„The Soviet Government agrees that Maniu be informed that he can send his emissary, but only on the understanding that latter's sole function is to discuss operational details for the overthrow of the present regime in Roumania and its replacement by a Government prepared to surrender unconditionally to the three principal Allies“.

The Soviet Government further stated that since Roumania was the country concerned it was absolutely necessary for a Soviet representative to take part in the negotiations with Maniu's emissary.

It was intended that Lt. Colonel de Chastelain (one of our officers) should deliver this message personally to Maniu upon his arrival in Roumania, which was planned for 21st November. Unfortunately, the operation did not take place, owing to weather conditions, and the aircraft crashed on return, the occupants failing out. There will be some delay before the operation can be laid on again. The Foreign Office are pressing, however, for the message giving Russian concurrence to be delivered, and in view of the fact that it will greatly encourage Maniu—it being the very first sign the Russians have given of their willingness to discuss matters with the Roumanians — it has been decided to send the message to him immediately. He should be in possession of it by Monday, 29th November.

There is every reason to believe that Maniu will agree, and that an emissary will be sent as soon as arrangements are completed. Maniu has been advised that his emissary should fly to Cyprus and it is not unreasonable to expect that the emissary will arrive within a week.

It is hoped that this important development may lead to Roumania's unconditional surrender to the three Allied. If so, a number of very important questions will arise, and it is suggested that definite decisions should be made before the Roumanian emissary arrives.

The following are some of the points which will have to be considered:

(a) Who is to meet the Roumanian delegate? He will probably be a Roumanian officer of high rank, but we have asked Maniu to advise us of his identity.

(b) Who will the British, American and Russian representatives be, and how soon will they be able to foregather?

(c) Where is the meeting to take place?

(d) What military action should be demanded from the Roumanian Government which will supercede the Antonescu regime, such as the destruction of certain important bridges, tunnels, etc., to delay the entry of German forces. Maniu can also render the Allies enormous service by carrying out certain demolitions on the Roumanian oilfields, blocking the Danube near the Iron Gates, etc.

(e) What is to be the operative machinery of the „unconditional surrender”?

It is submitted that in this matter secrecy and speed are of great importance. The German no doubt suspect the Roumanians and are on the watch for such a move. A report has been received that three German divisions have arrived in Craiova, but this is, as yet, unconfirmed. Another report states that the Germans are infiltrating back into Roumanian members of the Iron Guard regime who were sheltering in Germany. They are probably being brought into the country in order to form the nucleus of a pro-German Government in the event of a move on the part of a Maniu group such as that envisaged above. Negotiations with Maniu's representative should therefore be completed as rapidly as possible in order that the coup d'état against the existing regime in Roumania, followed by unconditional surrender, may be achieved before the enemy can take adequate counter measures.

28th November, 1943

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilmie S.U.A., r. 662, c. 662—664; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/2057.

Notă asupra situației din România

În ultimii doi ani, S.O.E.¹ l-a sprijinit pe Maniu și partidul său național-țărănist din România și s-a aflat în contact cu el de-a lungul întregii perioade — după cum se știe prin curier, datorită lipsei de comunicații radiotelegrafice. În august 1943, totuși, un ofițer de legătură britanic și un operator radiotelegrafist român dotat cu un aparat au fost infiltrati în țară; ofițerul britanic de legătură a murit după aceea, iar operatorul transmite și primește zilnic mesaje între noi și Maniu cu grupul său.

Ca urmare a acestei comunicări rapide și regulate, pe de o parte, și a temerii crescînd datorată înaintării rusești, pe de altă parte, problemele au evoluat de atunci cu o rapiditate sporită, cu rezultatul că la 30 octombrie

¹ S.O.E. — Special Operation Executive (Direcția operațiunilor speciale), organizație britanică de informații în timpul războiului, însărcinată cu sabotajul și subversiunea în țările ocupate de naziști și cu sprijinirea acțiunilor de gherilă. S.O.E. era dependentă de Intelligence Service și dispunea de o rețea de școli de diversiune și mijloace alocate de forțele armate. Primul șef al acestui organism a fost Hugh Dalton, ministrul economic de război.

Maniu a opinat că el avea atunci cea mai favorabilă — și el considera ultima — posibilitate de a părăsi România împreună cu trei foști colaboratori ai lui Titulescu. El a afirmat că plecarea sa era foarte necesară pentru că, sprijinit de noi, să ia contact cu ruși.

Această propunere a fost formulată S.O.E.-ului la Londra, care a obținut următorul răspuns de la Foreign Office:

„Guvernul Maiestății Sale nu poate lua în considerare propunerile emanate de la guvernul român sau de la persoanele particulare române decât dacă ele sănt adreseate guvernelor sovietice și S.U.A. Aceste propunerile trebuie să aibă forma unei oferte a unui emisar autorizat să semneze o capitulare necondiționată în fața celor trei aliați principali. Nici un alt aranjament nu prezintă vreun interes pentru guvernul Maiestății Sale.“

În consecință, pe 3 noiembrie i-a fost trimis lui Maniu un mesaj conținând această informație și i s-a comunicat că ieșirea lui *«din țară»* nu are nici un rost.

La 9 noiembrie, adică după ce a primit mesajul mai sus menționat, Maniu a sugerat că el dorește să trimită un delegat special cu scopul precis de a ajunge la o înțelegere sigură privitor la realizarea unei schimbări în actualul statut politic al României. El a afirmat că totul era aranjat în ceea ce-l privește și a cerut S.O.E.-ului să-i indice unde era convenabil să fie primit emisarul său și unde trebuie aceasta să meargă.

Informația a fost transmisă la Londra și problema a fost luată în discuție la Foreign Office, care — în schimb — a telegrafiat la Moscova la 15 noiembrie în sensul că Maniu dorește să trimită un delegat special să discute aranjamentele în vederea unei răsturnări politice. La 20 noiembrie, de la Moscova a fost primit următorul răspuns:

„Guvernul sovietic este de acord ca Maniu să fie informat că el își poate trimite emisarul, dar numai pe baza înțelegerei că singura calitate a acestuia din urmă este de a discuta detalii operative pentru răsturnarea actualului regim din România și înlocuirea lui cu un guvern gata să capiteze necondiționat în fața celor trei Aliați principali“.

Guvernul sovietic declară mai departe că întrucât țara implicată era România, este absolut necesar ca un reprezentant sovietic să ia parte la negocierile cu emisarul lui Maniu.

Se intenționa ca lt. colonel de Chastelain (unul din ofițerii noștri) să înmîneze personal acest mesaj lui Maniu la sosirea sa la București, proiectată pentru 21 noiembrie. Din păcate, operațiunea nu a avut loc datorită condițiilor meteorologice, avionul prăbușindu-se la întoarcere, iar ocupanții sărind în aer. A mai durat cîteva zile înainte ca operațiunea să poată fi antamată din nou. Foreign Office insista, totuși, ca mesajul care conținea încuviințarea rușilor să fie înmînat și avînd în vedere faptul că acesta îl va încuraja pe Maniu — el reprezentînd primul semn pe care-l dăduseră rușii că doresc să discute problema cu români — s-a hotărît să i se trimită imediat mesajul. El trebia să fi fost în posesia lui luni, 29 noiembrie.

Există toate motivele să se credă că Maniu va fi de acord și că va fi trimis un emisar îndată ce pregătirile vor fi terminate. Maniu a fost sfătuit că emisarul lui să plece în Cipru și n-ar fi exagerat să ne așteptăm ca emisarul să sosească într-o săptămînă.

Se așteaptă ca acest eveniment important să ducă la capitularea necondiționată a României în fața celor trei Aliați. Dacă este așa, se vor ridica o

serie de probleme foarte importante și se propune să se ia o hotărîre definitivă înainte ca emisarul român să sosească.

În cele ce urmează sînt *(prezentate)* cîteva din aspectele care vor trebui luate în considerare:

(a) Cine se va întîlni cu delegatul român? El va fi probabil un funcționar român de rang înalt, dar noi l-am rugat pe Maniu să ne comunice identitatea lui.

(b) Cine vor fi reprezentanții britanic, american și rus și cît de repede vor putea ei să se întrunească?

(c) Unde va avea loc reuniunea?

(d) Ce acțiuni militare vor fi cerute din partea guvernului român, acțiuni care să impună regimului Antonescu să cedeze, cum ar fi distrugerea unor poduri, tunele etc., de a întîrzi intrarea forțelor germane? Maniu poate, de asemenea, aduce servicii enorme Aliaților, provocînd anumite distrugeri la terenurile petrolifere române, blocînd Dunărea în apropiere de Porțile de Fier etc.

(e) Care urmează să fie mecanismul operativ al „capitulării necondiționate?”

Se afirmă că în această problemă secretul și rapiditatea sînt de mare importanță. Fără îndoială că germanii îi suspectează pe români și sînt cu ochii în patru la o astfel de mișcare. S-a primit un raport că trei divizii germane au sosit la Craiova, dar acesta nu a fost încă confirmat. Un alt raport afirmă că germanii infiltrează în România membri ai regimului Gărzii de Fier care se refugiaseră în Germania. Ei au fost probabil aduși înapoi în țară cu scopul de a forma nucleul unui guvern progerman în eventualitatea unei acțiuni din partea grupului Maniu, ca aceea proiectată mai sus. Negocierile cu reprezentantul lui Maniu trebuie deci să fie încheiate cît mai rapid cu puțință pentru ca lovitura de stat împotriva actualului regim din România, urmată de capitularea necondiționată, să poată fi realizată înainte ca înamicul să poată lucea contramăsuri adecvate.

28 noiembrie 1943

457

1943 decembrie 1. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei în legătură cu răspîndirea de manifeste comuniste.

Prefectura Poliției Capitalei
1 decembrie 1943

Manifeste comuniste

În seara zilei de 29/30 noiembrie a.c., între orele 22—24, elemente ale mișcării comuniste au răspîndit în jurul cinematografului Aro, pe bv. Brătianu în dreptul Blocului cu nr. 29 și pe strada Dimitrie Sturza colț cu Take Ionescu, un număr de cca 130 exemplare din manifestul comunist raportat de noi în buletinul nr. 206 din 19 noiembrie a.c.

Manifestele sînt scrise la mașină pe un sfert de coală de hîrtie și multiplicate la șapirograf, la fel cu cele raportate în seara de 17/18 noiembrie a.c.

Unele din exemplarele răspîndite acum sînt scrise la altă mașină de scris probabil de altă persoană, care a copiat și multiplicat textul manifestului.

Se fac cercetări pentru descoperirea autorilor și colportorilor.

458

1943 decembrie 9. Notă telefonică a Legiunii de jandarmi Cîmpulung către Prefectura județului Cîmpulung referitoare la încetarea lucrului de către muncitorii de la mina de mangan Arșița din Iacobeni.

Legiunea de Jandarmi Cîmpulung
Nr. 587/43 din 9 decembrie 1943

Notă telefonică
Către
Prefectura județului Cîmpulung

Raportăm că lucrătorii din mina de mangan „Arșița” din Iacobeni, în număr de 150 oameni cu data de 8 decembrie 1943, orele 23, au încetat de a mai lucra pe motiv că dl. ing. Petrescu conducătorul tehnic la acele mine a hotărît că de la această dată le micșorează prețul pentru ziua de muncă și le va plăti prețul maximal fixat prin „Monitorul oficial”.

În prezent nici un muncitor nu mai lucrează.

|Subsemnatul am plecat la fața locului pentru anchetarea cazului.

Comandantul Legiunii de jandarmi Cîmpulung,
Maior
Gh. Casian
Predat,
Cap. Bâja

Primit,
Antonovici

Rezoluție: 10.XII.1943
Inspectoratul Muncii va cerceta cazul
și va lăua măsuri redate de legea muncii.
Colonel
Cocea

■ Arhivele Statului județul Suceava, fond Prefectura județului Cîmpulung, dosar 37/1943, f. 147.

1943 decembrie 10. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la măsurile luate de organizația P.C.R. din Capitală privind reorganizarea cadrelor, la tratativele inițiate de comuniști cu social-democrații și Frontul Plugarilor și la propaganda comunistă în Capitală.

În urma instrucțiunilor date de conducerea comunistă, organizația Locală Capitală a luat recent următoarele măsuri cu privire la reorganizarea cadrelor:

— S-au format grupe de 3—4 membri sau simpatizanți comuniști, dintre muncitori și intelectuali, conduse de către un membru activ care are în special misiunea să îndrumeze spiritul de inițiativă revoluționară al membrilor și să asigure cace conspirative și fonduri pentru mișcare;

— Fiecare membru a primit instrucțiuni pentru a crea la rîndul său grupe asemănătoare și simpatizanți.

Reorganizarea cadrelor are ca scop:

— Asigurarea activității comuniste pe linia revoluționară;

— Suplinirea lipsei de coordonare a conducerii centrale, care nu este în măsură să urmărească îndeaproape activitatea cadrelor din cauza condițiilor dificile în care acestea lucrează în urma măsurilor luate de autorități;

— Dezvoltarea spiritului de inițiativă al membrilor, astfel încât fiecare dintre ei să fie, în mediul lui, în același timp: propagandist, agitator, saboteur etc.

— După cum s-a semnalat într-un recent buletin de informații, conducerea comunistă a dus tratative cu fostul Partid Social-Democrat în vederea unei înțelegeri. *Tratativele acestea au ținut.*

Totuși, conducerea comunistă face eforturi pentru a ajunge la o înțelegere cu social-democrații și cu Frontul Plugarilor de sub conducerea avocatului dr. Petru Groza.

— În ziua de 7 decembrie c. au fost găsite în Capitală manifeste comuniste intitulat „Cetățeni”, scrise la mașină cu litere roșii.

Manifestele agită împotriva germanilor și a „magnaților români, care cămăne își vor strînge bogățiile agonisite de pe urma războiului, plecînd în cine știe ce parte a lumii”.

— În cartierele muncitorești din Capitală se observă aproape în fiecare dimineață inscripții pe ziduri cu textul: „Vrem pace”.

Acstea inscripții sunt făcute în timpul nopții de către comuniști și re-apar cu regularitate.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.
(Serviciul Special de Informații)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 186—187.

1943 decembrie 17, Washington. **Analiză a situației politice și militare a României la sfîrșitul anului 1943, întocmită de Biroul pentru Informații strategice din Departamentul de Război; explicarea rațiunilor intrării României în război.**

Office of Strategic Services
Research and Analysis Branch
R & A No. 1518C.

Rumania: the present situation
Confidential

December 17, 1943

The participation of Rumania in Germany's invasion of Russia has placed the Rumanian government and people in a most unenviable position. For over two years the Rumanians have shed their blood and submitted to German exploitation of their oil fields. During most of this period they have realized that, whatever the outcome of their struggle, they had little or no prospect of regaining their pre-war position. When the German and Rumanian armies joined forces, in June 1941, the Rumanians hoped only to drive Soviet troops from Bessarabia and Northern Bucovina, Rumanian provinces which the Russians had occupied with Berlin's consent the year before. Thus, at the outbreak of the war, the Rumanians found themselves in a somewhat ironic alliance with a traditional enemy which had actually sanctioned Russian annexation of Rumanian territory, and which had also forced Rumania to cede slices of territory to Bulgaria and Hungary. Once the recovery of the eastern provinces had been achieved, the Germans compelled the Rumanian army to cross the Dniester river and to march with them for beyond the old Russian frontiers. Still later the Bucharest regime was forced against its will to declare war against Great Britain and the U.S., both highly respected by most Rumanians. While hope for the defeat of the Soviet Union remained the dominant Rumanian emotion, the prospect of future subjection to Germany was regarded only as a lesser evil. Today the possibility of even that cold comfort had disappeared, and the Rumanians are on the uncomfortably sharp horns of a dilemma: should they surrender to the Allies and risk immediate German military occupation and the possible future loss of Rumanian sovereignty, or should they continue in the German orbit and risk an all-out Russian invasion, with incalculable consequences?

[...] ¹

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 634, c. 1201; The National Archives of the United States, Washington D. C., Records of the Department of the Army, Office of Strategic Services (R.G. 226) 097.3-Z1092, no. 1518C.

Participarea României la invadarea Rusiei de către Germania a pus guvernul și poporul român în cea mai puțin de invidiat situație. De peste 2 ani, români și varșă singele și supun exploatarii germane terenurile lor petrolifere. În mare parte a acestei perioade ei și-au dat seama că indiferent care ar fi rezultatul luptei lor, ei au puține perspective sau chiar deloc de a-și recăstiga poziția de dinainte de război. Atunci cînd, în iunie 1941, armatele germană și română și-au unit forțele, români sperau numai să izgonească trupele sovietice din Basarabia și Bucovina de nord, provincii române pe care rușii le ocupaseră cu consumămintul Berlinului cu un an în urmă. Astfel, la izbucnirea războiului, români s-au văzut într-un fel de alianță ridicolă cu un dușman tradițional care, de fapt, aprobase anexarea de către Rusia a unui teritoriu românesc și care, de asemenea, forțase România să cedeze porțiuni din teritoriul ei Bulgariei și Ungariei. Odată ce fusese realizată redobîndirea provinciilor estice, germanii au constrîns armata română să treacă Nistrul și să înainteze împreună cu ei mult în spatele vechilor frontiere ruse. Cu toate acestea, regimul de la București a fost forțat mai tîrziu, împotriva voinței lui, să declare război Marii Britanii și Statelor Unite, ambele mult respectate de majoritatea românilor. Cît timp speranța în înfrîngerea Uniunii Sovietice rămînea preocuparea dominantă a românilor, perspectiva unei subjugări viitoare față de Germania era considerată ca răul cel mai mic. Astăzi a dispărut pînă și această slabă mîngiure, iar români se află într-o stîngheritor de ascuțită dilemă: să capituleze în fața Aliatilor și să rîste o ocupație militară germană imediată și posibila pierdere a suveranității României, sau să rămînă pe orbita germană, riscînd o invazie generală rusească cu consecințe incomensurabile?

[...] ¹

461

1943 decembrie 24. Raport al Prefecturii Poliției Capitalei despre răspîndirea de manifeste pe raza Comisariatului 7 poliție, intitulat Lupta de eliberare.

Prefectura Poliției Capitalei
24 decembrie 1943

Difuzarea de manifeste comuniste

În seara de 22/23 decembrie a.c. agenți comuniști au răspîndit în raza Comisariatului 7 Poliție și anume pe strada Roma și pe strada Sofia, în curțile imobilelor cu nr. 20, 22 și 24, exemplare din manifestele ce se alătură în original.

¹ Date politico-istorice privind România între cele două război.

De notat că cuprinsul manifestului este o variantă a textului manifestului răsărit din 5/6 decembrie a.c. și despre care am raportat în nota specială din 6 decembrie a.c.

Se fac investigații pentru descoperirea autorilor și colportorilor.

LUPTA DE ELIBERARE

Timpul vorbelor a trecut. Acum a sosit momentul faptelor. Români din toate clasele sociale, sabotăți mașina de război germană. Muncitori, funcționari, studenți și intelectuali de toate categoriile, treceți la acțiune pînă nu va fi prea tîrziu. Rămînerea în pasivitate ne va duce sigur pe drumul pieirii.

Soldați și ofițeri, refuzați de a mai lupta pentru Hitler. Hitler a pierdut deja războiul. Noi de aici facem apel la patriotismul foștilor oameni politici, oameni de știință, profesori, ofițeri, superiori, foști și actuali comandanți de mari unități de a acționa la timp contra nemților.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 45/1943, f. 192 – 193.

462

1943 decembrie 27, Istanbul. **Raport al șefului serviciului polonez de informații politice trimis la Departamentul de Stat de însărcinatul cu afaceri ad-interim american pe lingă guvernul polonez în exil la Londra, Rudolf E. Schoenfeld, referitor la situația politică din România la sfîrșitul anului 1943.**

December 27, 1943, Istanbul

Secret

The Political Situation in Rumania

During November Democratic opposition circles were experiencing a serious crisis. The rapid advance of the Soviet troops behind the Dnieper, which the Germans had promised to defend, created a well-understood panic amongst the Rumanian people. A deep impression has also been made on the Rumanian political leaders by the propaganda offensive launched (in the first place by broadcast) from London and Washington and urging the need of Rumania's immediate capitulation. Consequently once more the Committees of the oposition parties began to consider whether it would not be advisable to break with the tactic of expectation and to go on to action, which would eventually lead to an understanding between a democratic Rumania and the United Nations. Certain hopes for reaching such an understanding were awakened in Bucarest by the Conference of Moscow. Maniu expressed his satisfaction of the principles accepted in Moscow, that negotiations with the defeated Axis States are to be carried on by the three Powers jointly. For some time rumours circulated in Bucarest, which later proved to be false, that it was decided in Moscow that in the event of the Soviet

630

troops' entry into Rumania, the occupational regime will nevertheless be in the hands of the three Powers.

During almost the whole of November the Committees of the Liberal and Peasant (Zaranist) Parties deliberated on what to do next. At a certain moment in both these parties a trend towards active policy became apparent. Amongst the Zaranists this trend was represented by Mihai Popovici, an old political leader, and amongst the Liberals by Mitita Constantinescu, the former Minister of Finance and former governor of the National Bank of Rumania. These two politicians were of the opinion that it was necessary, without further delay, to proclaim a democratic coalition Government which would withdraw the remnants of the Rumanian troops from Russia, ask for an armistice, and declare its readiness for collaboration with the Allies. The initiators were well aware that this would result in an immediate occupation of the country by the Germans, but nevertheless they considered that it would be far better to bear, for a short time, German reprisals, if in this way it were possible to gain the Allies' sympathy and to create a better political basis when the moment came for European problems to be decided.

At a certain moment it seemed that even Maniu was ready to accept the scheme of the groups favouring active policy. On the 20th of October he made an enigmatic speech about the approaching crisis and the need for preparing for further and still greater sacrifices. In private conversation Maniu expressed the opinion that the continuation of the war at the present moment is a simply a folly. It seems however, that these pronouncements were rather intended to „export” abroad in order to provoke a sympathetic impression amongst the Allies, because in the end the two political parties decided to continue the policy of expectation.

This decision which was passed after two weeks of lively debates was influenced by certain factors, above all by the temporary arrest of the Russian offensive in the Dnieper region. The next factor was the development of events in Italy. It was Mihalake who during the debates of the Zaranist Committee stressed the unpleasant experience which had befallen Badoglio and which ought to serve as warning. Furthermore it was agreed during the debates that the opposition had not sufficient means for taking over the power even for a short period because all the key positions in the country remain in German hands and the partial demobilisation of the Rumanian Army (see below) which was started in October made it doubtful whether it would be possible to put up even a symbolic fight. Finally a decision was passed that it was necessary to wait until the Allied forces land in the Balkans.

On the other hand the decision taken by the Opposition was also to a great extent influenced by the fact that there was an absolute lack of any kind of encouragement on the part of the Allies. From reliable source it has been stated that Maniu felt greatly disappointed that so far neither the British nor the USA Governments have endeavoured to make contact with him despite the many endeavours and invitation on the part of the Rumanian Opposition. It seems that until now the representative of the Rumanian Opposition have only been able to contact Allied agents of minor importance but not political leaders. It is obvious that Maniu is anxious to sound the Allies about their attitude in respect of the Soviet-Rumanian problem. Furthermore the Opposition considers that the mission of Cretzeanu in Ankara, which aim was to sound the Allied, failed entirely. The task with which Cretzeanu

was entrusted was disclosed as soon as he arrived in Turkey and before he had even time to make contacts. In certain Rumanian circles it has been upheld that the article which appeared in the Istanbul newspaper „Realité“ (the paper is connected with the British Information Bureau) and which disclosed Cretzeanu mission was not unintentional but a conscious move made in order to appease all the suspicions of the Soviets regarding the possibility of the existence of secret contacts between the Allies and Rumania.

In the background of all these facts, despite the great and still increasing moral authority enjoyed by Maniu, there exists in the Rumanian Opposition a certain disunion. Simultaneously with the underground restoration of the former organization apparatus of the parties, personal conflicts are getting more acute both amongst the Liberals and the Zaranists. An example of political disorientation was the unexpected initiative of Dr. Lupu (a leftist Zaranist) who proposed to Marshal Antonescu that he would undertake negotiations with the Soviets. This under the existing conditions would be bound to become a failure. In spite of different rumours so far no signs have been available to prove that amongst the Democratic parties a defined pro-Soviet orientation has been getting the upper hand. If there was any attempts at sounding the situation they had a purely informative character. No one believes that Soviet-Rumanian conversation without the participation and the guarantee of the Anglo-Saxon Powers could bring some results. Nevertheless at present persons who are considered to be more popular with the Soviets are coming to the foreground of political life. For instance, in recent months, the former Premier Tatarascu, who had been boycotted by the Liberals and the Zaranists for his capitulation in the matter of Bassarabia regained his position and is even regarded as a possible successor to Dinu Bratianu, as leader of the Liberals. It is expected that his reconciliatory attitude to the Soviets in 1940 will be favourably viewed by the Allies. Also amongst Maniu's entourage, in the so-called „brains trust“ which deals with foreign politics and is composed of former deputies Lugosianu, Crutzescu (Radu) and Visoianu, it is the latter who plays the most important role. He was, as is well-known, a close collaborator of Titulescu at the time when attempts were made to form together with the Czechs a Rumanian-Soviet understanding. The popularity of George Bratianu, on the other hand, declines because for many years he has been stressing the Soviet danger.

The activities of the Communists : The Communist Party which has never been very strong in Rumania has now greatly developed its activities and its sphere of influence. It operated mostly amongst the demobilised soldiers, of whom many, according to the security authorities, on return from the Russian front express favour with Communism.

Some two months ago the Communist Party approached the Democratic Parties with a proposal for a collaboration. Two delegates handed over this proposal personally to Maniu. The Communists proposed the establishment of a united patriotic front on the following conditions: an immediate withdrawal of Rumanian troops from Russia, the creation of Partisan groups to fight against the Germans, the stopping of all deliveries, especially of oil, to Germany, the organisation of sabotage activities, the overthrow of Antonescu's Government, the abandonment of the Axis, a separate peace with the Democracies, the release of all interned and political prisoners, the restoration of citizen rights, the fight for the conquest of Transylvania. Maniu

rejected the proposal of collaboration, motivating it by the Communists' abstention from defining their attitude with regard to the return to Rumania of her northern provinces taken away by Russia. He had, however, made a certain friendly gesture towards the Communists by sending his solicitor to act as counsel for the Communists who were under trial at Constantza. He also addressed a letter to the Tribunal — this, it is said, saved the lives of the accused. Nevertheless the secret paper of the Communist Party, the „Romania Libera“ which has a wide circulation in the country, attacks Maniu for his refusal to collaborate with the Communists.

Relations with the Germans. Relations with the Germans have been deteriorating during the past months reaching now a critical point. In politics the Germans can hardly agree with the firm positions of Michael Antonescu in the Government. His contacts with the Opposition are a public secret and his attempts at establishing contacts with the Allies were discovered by the Germans almost a year ago. Consequently the German Legation in Bucarest has been carrying on for some time a systematic campaign against M. Antonescu by means of circulating libellous pamphlets and rumours. As regards the Marshal the Germans accuse him with consciously tolerating pro-British propaganda and the activities of the Oppostion, and have asked many times for steps to be taken to stop them. Probably the Germans are not aware of Marshal Antonescu's decision which he made known to his friends. The Marshal said: „I shall resign at the moment when at last we shall see the English gentlemen on the Danube“.

Economic collaborations has also reached a critical point. The stagnation which began in December of 1942 continues and becomes even deeper. The Rumanians continue to refuse delivery of oil and food-stuffs otherwise than for immediate payment in kind, gold or foreign currency. Despite however the fact that Germany delivered 7 trucks of gold, her debt to Rumania on clearing account amounts to approximately 100 milliards Leis. During October and November, Clodius stayed in Bucarest carrying on commercial negotiations, which in the end had to be interrupted as it was impossible to reach an agreement. The Bank of Rumania has categorically refused to finance further the export of goods to Germany by issuing new banknotes, the Germans, on the other hand, could not promise either foreign currency or goods in which Rumanians were interested. Thus suddenly Rumania become a country of plenty. Almost all food restrictions have been abolished. At the present moment negotiations are going on with Turkey for the delivery of 6,000 tons of wheat, but the Germans did not get any, though Clodius asked for nothing less than 800,000 tons.

A most interesting light is thrown on the Germano-Rumanian relations by the recent partial demobilisation of the Rumanian Army. The Government explain this step by their desire to supply the rural districts with more manpower and also with the shortage of military equipment, which the Germans failed to supply, and lastly with the desire to economise on the Army's provisement, etc. The Oppostion on the contrary say that the demobilisation took part owing to Germany's pressure as the Germans did not want to have in their rears a hostile Army when the Allies land in the Balkans. The Germans have also greatly strengthened their garrisons in Moldavia. It is possible that this has been done in order to enlarge their military transport services in connection with the increased movement of troops to the East.

At the end of November the relations between Antonescu and the Germans reached the state of a real crisis, though it was kept secret. The Marshal refused to go and see Hitler and he intended to send instead General Steflea, who was to demand the delivery of the war material and munitions which were promised. The German Legation carries on a true war of nerves directed against the Marshal by spreading rumours that the Iron Guard is to take over the power in the country. Antonescu, however, is quite sure of his positions and considers that the Germans are too weak to risk a conflict with him as this could easily become an opportunity of which the opposition would make use. And this would increase the chaos, of which the Germans are afraid. According to the latest information it is not impossible that Antonescu whilst maintaining his negative attitude in the matter of deliveries and military aid, will decide on some superficial repressive measures against the Opposition in order to give some kind of satisfaction to Berlin.

Rumania and Hungary: No betterment has been noticed in Rumanian-Hungarian matters. Both sides continue to carry on violent Press campaigns against each other, and the rumours that negotiations have been started for a „treuga Dei“ seem to be without foundation. More probable but also unconfirmed is the information (derived from serious Rumanian circles) that Hitler entrusted Neubacher (the German Minister for economic matters in Rumania) with the task of bringing about a reconciliation between Rumania and Hungary. It is being said that Neubacher presented the following scheme: Hungary is to receive access to the Adriatic in exchange for ceding to Rumania a part of Northern Transylvania including the town of Cluj. The Hungarians replied that though access to the Adriatic would be most useful they were not prepared to start discussions in the matter of ceding even the slightest part of their territory to Rumania. The reply from Bucarest was to the effect that they could start negotiations but only regarding the return of the entire Northern Transylvania. This put an end to the negotiations.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 663, c. 1004-1009; The National Archives of the United States, Washington D. C., General Records of the Department of State (R. G. 59), Division of South-East European Affairs, 871.00/1006.

Secret

Istanbul, 27 decembrie 1943

Situația politică din România

În luna noiembrie, cercurile opoziției democratice au trecut printr-o serioasă criză. Înaintarea rapidă a trupelor sovietice de dincolo de Nistru, pe care germanii promiseră să-l apele, a creat o panică de înțeles în rândurile poporului român. O impresie adâncă a fost creată asupra conducătorilor români și de propaganda ofensivă lansată (în primul rînd de posturile de radio) de la Londra și Washington și care insistau asupra capitulării imediate a României. Drept urmare, Comitetele partidelor de opoziție au luat încă o dată în considerare ideea dacă nu ar fi oportun să renunțe la tactica de expectativă și să treacă la o acțiune care, în ultimă instanță, ar duce la o înțelegere între România democrată și Națiunile Unite. Unele speranțe de a se ajunge

la o astfel de înțelegere au fost trezite la București de Conferința de la Moscova. Maniu și-a exprimat satisfacția în legătură cu principiile adoptate la Moscova, și anume că negocierile cu statele învinse ale Axei urmează să fie purtate de cele trei Puteri, împreună. Un timp au circulat la București zvonuri, care mai târziu s-au dovedit a fi false, că la Moscova se hotărise că în eventualitatea intrării trupelor sovietice în România, regimul de ocupație va fi, totuși, în mîinile celor trei Puteri.

Aproape întreaga lună noiembrie comitetele partidelor Liberal și Țărănist au deliberat asupra a ceea ce aveau de făcut în continuare. La un moment dat, în ambele aceste partide a devenit evidentă o tendință spre o politică activă. În rîndurile țărăniștilor acest curenț era reprezentat de Mihai Popovici, un vechi lider politic, iar printre liberali de Mitiță Constantinescu, fostul ministru de finanțe și fostul guvernator al Băncii Naționale a României. Acești doi politicieni erau de părere că este necesar să proclame, fără întîrziere, o coaliție democratică de guvernămînt care ar retrage restul trupelor române din Rusia, ar cere un armistițiu și s-ar declara gata să colaboreze cu Aliații. Inițiatorii își dădeau prea bine seama că aceasta ar avea drept urmare imediată ocuparea țării de către germani, dar cu toate acestea ei considerau că ar fi mult mai bine să suporte scurt timp represiunile germane, dacă în acest fel era posibil să cîștige simpatia Aliaților și să creeze o bază politică mai bună pentru cînd va veni momentul să se hotărască problemele europene.

La un moment, dat se părea că însuși Maniu era gata să accepte proiectul grupurilor care se pronunțau pentru o politică activă. La 20 octombrie el a rostit o cuvîntare enigmatică despre apropiata criză și despre necesitatea de a fi pregătiți pentru noi și mai mari sacrificii. În convorbiri particulare, Maniu a exprimat opinia că a continua războiul în momentul actual este pur și simplu o nebunie. Se pare, totuși, că aceste declarații erau menite mai degrabă „exportului” în străinătate pentru a trezi un sentiment de simpatie în rîndul Aliaților, căci în cele din urmă cele două partide politice au hotărît să continue politica de expectativă.

Această hotărîre care a fost adoptată după două săptămîni de dezbateri și a fost influențată de anumiți factori, și pe deasupra de stagnarea temporară a ofensivei ruse în regiunea Niprului. Următorul factor a fost desfășurarea evenimentelor din Italia. Mihalache a fost acela care în timpul dezbatelor Comitetului Țărănist a subliniat experiența neplăcută de care a avut parte Badoglio și care trebuia să servească drept avertisment. În afară de aceasta, în timpul dezbatelor s-a căzut de acord că opoziția nu are suficiente mijloace pentru a prelua puterea chiar și pentru o scurtă perioadă pentru că toate pozițiile cheie din țară rămîn în mîinile germanilor, iar demobilizarea parțială a armatei române (vezi mai jos) care începuse în octombrie făcea dubitabil dacă ar fi posibil să se inițieze chiar și o luptă simbolică. În cele din urmă, s-a hotărît că era necesar să se aștepte pînă cînd forțele aliate vor debarca în Balcani.

Pe de altă parte, hotărîrea luată de opoziție a fost influențată într-o mare măsură de faptul că lipsea cu desăvîrșire orice fel de încurajare din partea Aliaților. Din sursă demnă de incredere, s-a afirmat că Maniu resimțea o mare dezamăgire că, pînă în prezent, nici guvernul britanic nici cel al Statelor Unite nu s-au străduit să stabilească un contact cu ei în ciuda numeroaselor eforturi și invitații din partea opoziției române. Se pare că pînă acum reprezentanții opoziției române au putut doar să contacteze pe unii reprezentanți

aliați de mică importanță, dar nu lideri politici. Este evident că Maniu este dornic să-i sondeze pe Aliați în legătură cu atitudinea lor față de problema sovieto-română. În plus, opozitia consideră că misiunea lui Crețeanu la Ankara, al cărei scop era să-i sondeze pe Aliați, a eşuat total. Sarcina ce i se încredințase lui Crețeanu a fost dezvăluită imediat ce el a ajuns în Turcia și chiar înainte ca el să fi avut timp să stabilească vreun contact. În anumite cercuri românești s-a susținut că articolul care a apărut în ziarul din Istanbul „Realite” (ziarul are legături cu Biroul britanic de informații) și care a dezvăluit misiunea lui Crețeanu nu a făcut-o fără intenție, ci a fost o acțiune conștientă cu scopul de a liniști toate suspiciunile sovieticilor cu privire la posibilitatea existenței unor legături secrete între Aliați și România.

În spatele tuturor acestor fapte, în ciuda autorității morale mari și mereu crescînd de care se bucură Maniu, în rîndul opozitiei românești există o anumită lipsă de coeziune. Concomitent cu refacerea conspirativă a aparatului fostei organizării a partidelor, conflictele personale devin din ce în ce mai ascuțite în rîndul liberalilor, cît și al țărăniștilor. Un exemplu de dezorientare politică a fost inițiativa neașteptată a dr. Lupu (un țărănist de stînga) care a propus mareșalului Antonescu să întreprindă negocieri cu sovieticii. În condițiile existente, această acțiune ar fi sortită eșecului. În ciuda diferențelor zvonuri, pînă în prezent nu există nici un semn care să arate că în rîndurile partidelor democratice cîștigă teren o orientare prosovietică categorică. Dacă au existat încercări de tatonare a situației, ele au avut un caracter pur informativ. Nimeni nu crede că negocieri sovieto-române, fără participarea și garanția Puterilor anglo-saxone, ar putea aduce vreun rezultat. Cu toate acestea, în prezent, persoane ce sunt considerate a fi mai agreate de sovietici pătrund în avanscena vieții politice. De exemplu, în lunile din urmă, fostul premier Tătărăscu, care fusese boicotat de liberali și țărăniști pentru capitularea sa în problema Basarabiei, și-a recăștigat poziția și este chiar primit ca un posibil succesor al lui Dinu Brătianu, ca lider al liberalilor. Se așteaptă ca atitudinea sa reconciliatoare față de sovietici în 1940 să fie favorabilă privită de Aliați. Si în anturajul lui Maniu, în așa-numitul „trust al creierelor” care se ocupă de politica externă și este format din foștii deputați Lugosianu, Cruțescu (Radu) și Vișoianu, ultimul este cel care joacă rolul cel mai important. El a fost, după cum bine se știe, un colaborator apropiat al lui Titulescu în vremea cînd se făceau încercări de a crea, împreună cu cehii, o înțelegere româno-sovietică. Popularitatea lui Gheorghe Brătianu, pe de altă parte, scade pentru că de mulți ani el scoate în evidență pericolul sovietic.

Activitățile comuniștilor. Partidul Comunist, care nu a fost niciodată puternic în România, și-a extins acum în mare măsură activitățile și sfera de influență. El acționează mai mult în rîndul soldaților demobilizați, dintre care mulți, potrivit autorităților siguranței, la întoarcerea de pe frontul rusesc, s-au manifestat favorabil față de comunism. [...]

În urmă cu două luni, Partidul Comunist s-a adresat partidelor democratice cu o propunere de colaborare. Doi delegați au înmînat această propunere personal lui Maniu. Comuniștii propuneau crearea unui front patriotic unic în următoarele condiții: retragerea imediată a trupelor române din Rusia, crearea de grupuri de partizani pentru a lupta împotriva germanilor, închetarea tuturor livrărilor, în special de petrol, către Germania, organizarea unor acțiuni de sabotaj, răsturnarea guvernului Antonescu, abandonarea Axei, o pace separată cu Democrațiile, eliberarea tuturor internaților și deținuților

politici, restabilirea libertăților cetățenești, lupta pentru redobândirea Transilvaniei. Maniu a respins propunerea de colaborare, motivând-o prin abținerea comuniștilor de a-și defini atitudinea față de retrocedarea către România a provinciilor de nord luate de Rusia. El a făcut, totuși, un anumit gest prietenesc față de comuniști, trimițându-și avocatul consultant în calitate de consilier pentru comuniștii care erau judecați la Constanța. El a adresat, de asemenea, o scrisoare Tribunalului — aceasta, se spune, a salvat viața acuzaților. Cu toate acestea, ziarul ilegal al Partidului Comunist, „România Liberă”, care are o largă circulație în țară, l-a atacat pe Maniu pentru refuzul său de a colabora cu comuniștii.

Relațiile cu germanii. Relațiile cu germanii s-au deteriorat în ultimele luni, atingând acum un punct critic. În politică, germanii cu greu se pot împăca cu atitudinea fermă a lui Mihai Antonescu în guvern. Legăturile lui cu opoziția sunt un secret public și încercările lui de a stabili contacte cu Aliații au fost descoperite de germani cu un an în urmă. În consecință, Legația germană de la București a desfășurat un timp o campanie sistematică împotriva lui Mihai Antonescu, făcind să circule pamflete defăimătoare și zvonuri. În ceea ce-l privește pe mareșalul Antonescu, germanii îl acuză de a tolera în mod conștient propaganda probritanică și acțiunile opoziției și au cerut de nenumărate ori să fie luate măsuri pentru a le opri. Probabil germanii nu au cunoștință de hotărîrea pe care el a făcut-o cunoscută prietenilor săi. Mareșalul a spus: „Voi demisiona în momentul în care, în sfîrșit, îi vom vedea pe domnii englezi pe Dunăre”.

Colaborarea economică a atins, de asemenea, un punct critic. Stagnarea care a început în decembrie 1942 continuă și devine și mai accentuată. România continuă să refuse livrările de petrol și produse alimentare altfel decât cu plata imediată în natură, în aur sau devize externe. Totuși, în ciuda faptului că Germania a livrat 7 vagoane de aur, datorile ei către România pe plăți în compensare se cifrează la aproximativ 100 miliarde lei. În luniile octombrie și noiembrie, Clodius a stat la București, purtând negocieri comerciale, care, în cele din urmă, a trebuit să fie întrerupte, întrucât a fost imposibil să se ajungă la un acord. Banca României a refuzat categoric să mai finanțeze exportul de bunuri către Germania, prin emiterea de noi bancnote, iar germanii, pe de altă parte, n-au putut promite nici devize externe nici bunuri în care România să fie interesată. Astfel, brusc, România a devenit o țară a îndestulării. Aproape toate restricțiile alimentare au fost abolite. În prezent se desfășoară negocieri cu Turcia pentru livrarea a 6 000 tone de grâu, iar germanii nu au primit nimic, deși Clodius a cerut nu mai puțin de 800 000 tone.

O lumină și mai interesantă este aruncată asupra relațiilor româno-germane de recenta demobilizare parțială a armatei române. Guvernul a explicat această măsură prin dorința sa de a asigura districtelor rurale mai multă mînă de lucru și, de asemenea, prin lipsa de echipament militar, pe care germanii nu au reușit să-l livreze și, în ultimă instanță, prin dorința de a economisi proviziile armatei etc. Opoziția, din contră, spune că demobilizarea a avut loc datorită presiunii Germaniei, întrucât germanii nu doreau să aibă în spatele frontului lor o armată ostilă cînd Aliații vor debarca în Balcani. Germanii și-au întărit considerabil garnizoanele din Moldova. Este posibil ca aceasta să se fi făcut cu scopul de a extinde serviciile lor militare

de transport în legătură cu deplasarea din ce în ce mai accentuată a trupelor spre Est.

La sfîrșitul lui noiembrie, relațiile dintre Antonescu și germani au atins stadiul unei adevărate crize, deși s-a ținut secret. Mareșalul a refuzat să se ducă să se întâlnească cu Hitler și intenționa să-l trimîtă în loc pe generalul Șteflea, care urma să ceară livrarea materialului de război și a munițiilor ce fuseseră promise. Legația germană desfășoară un adevărat război al ner-
vilor împotriva mareșalului, răspîndind zvonuri că Garda de fier este pe punctul de a prelua puterea în țară. Antonescu, cu toate acestea, este foarte sigur pe poziție și consideră că germanii sunt prea slabî pentru a risca un conflict cu el, întrucât aceasta ar putea lesne deveni un prijej de care opozitia să facă uz. Și aceasta ar mări haosul de care germanilor le este teamă. Potrivit ultimelor informații, nu este imposibil ca Antonescu, menținîndu-și atitudinea negativă în problema livrărilor și ajutorului militar, să hotărască unele măsuri represive superficiale împotriva opozitiei pentru a da o oarecare satisfacție Berlinului.

România și Ungaria. Nu s-a remarcat nici o îmbunătățire în problemele româno-ungare. Ambele părți continuă să desfășoare o violentă campanie de presă una împotriva alteia, iar zvonurile că au început negocieri pentru „treuga Dei” par să nu aibă temei. Mai probabilă, dar tot neconfirmată, este informația (emanînd de la cercuri românești serioase) că Hitler i-a dat lui Neubacher (ministrul german pentru probleme economice în România) misiunea de a realiza o reconciliere între România și Ungaria. Se spune că Neubacher a prezentat următorul proiect: Ungaria urmează să primească acces la Adriatica, cedînd în schimb României o parte a Transilvaniei de nord, inclusiv orașul Cluj. Ungurii au răspuns că, deși accesul la Adriatica ar fi cu mult mai folositor, ei nu erau pregătiți pentru a începe convorbiri în chestiunea cedării nici măcar a celei mai mici părți din teritoriul lor României. Răspunsul de la București a fost în sensul că ei ar putea începe negocieri, dar numai privind retrocedarea întregii Transilvanii de nord. Aceasta a pus capăt negocierilor.

463

1943 decembrie 29, Stockholm. Raport strict confidențial al ministrului S.U.A. în Suedia, Herschel V. Jonhson, privind diferitele încercări de a aranja o întîlnire la Stockholm între reprezentanții diplomatici români și sovietici.

Stockholm, Sweden, December 29, 1943

No. 2625

Strictly confidential

Subject: Various Attempts to Arrange Meeting between
Roumanians and Soviets in Stockholm

Sir:

I have the honor to refer to my telegram no. 4166 of December 28, 12 p.m. which explains complicated situation in connection with various

suggestions and endeavors by several individuals to arrange meetings between members of the Soviet and Rumanian Legations in Stockholm.

This question arose on December 3, 1943, when the British Minister, Mr. Mallet, on instructions from this Government, broached the matter to the Soviet Minister, Madame Kollontay¹. The latter was interested enough to request her Government for instructions with a view to meeting the Rumanian in Stockholm who represents the Rumanian opposition. However, the question became complicated when a Bulgarian journalist persistently tried to arrange a meeting between another member of the staff of the Soviet Legation and a member of the Rumanian Legation (with no connections with the Rumanian opposition).

Such a meeting actually took place on December 26 when one of the Soviet Attachée called on the Rumanian Minister. While this meeting was quite unproductive, as both parties apparently expected to receive some message or information from the other which in fact neither was in a position to give, it is strange that the meeting occurred at all. Madame Kollontay just two days before had assured Mr. Mallet that the only person in her Legation who would meet any Rumanian was herself and that she intended, upon receipt of authorization from Moscow, to meet the person who was in touch with the Rumanian opposition. Nevertheless the suspicion naturally arises that Madame Kollontay knows more about the meeting between a member of her staff and the Rumanian Minister than she can be expected to admit.

The telegram under reference summarized the facts in the case but additional details and background 1/2 which may be useful for the record are provided in the enclosed 3/4/5 strictly confidential memoranda.

Respectfully yours,
Herschel V. Johnson

Enclosures:

1—5 Memoranda regarding Rumanian matters.

Enclosure no. 1 to despatch no. 2625 dated December 29, 1943, from the American Legation, Stockholm, Sweden, entitled „Various Attempt to Arrange Meeting between Rumanian and Soviets in Stockholm“.

Copy

Stockholm, December 7, 1943

Strictly confidential

Memorandum for the Minister

On Saturday, December 4, Duca² informed me that at 5 p.m. on the previous day his Minister³ had been approached by the Rumanian Press Attaché, Seinesco⁴ (who is also reported to be a representative of the Rumanian Secret Police). Seinesco reported that he had been in contact with a certain Bulgarian journalist who had informed him that Attaché Igor Spitchkine of the Soviet Legation (allegedly the N.K.V.D.⁵ representative in Stockholm) had something to say to him (Seinesco). The Rumanians naturally were curious to find out what was behind this and Nano authorized Seinesco to arrange a meeting with Spitchkine. It was scheduled for Monday

evening December 6 at 8 p.m. In the meantime Duca hoped to find out what was behind this Soviet approach and asked me to make certain discreet inquiries.

On December 6, in the forenoon, I saw Mr. Hinks, who is handling Rumanian affairs in the British Legation, and learned from him that the British Minister, Mr. Mallet, had lunched with Mme. Kollontay on Friday, December 3, just before a few hours Seinesco had reported to his Minister about Spitchkine's interest in meeting the Rumanians. Apparently during the course of the luncheon Mr. Mallet told Mme. Kollontay that his government had instructed him to inform her that the British and American Governments through their representatives in Stockholm (and elsewhere) had been in touch with Rumanian circles claiming to be connected with an opposition movement in Rumania under Maniu and possibly the King. These leaders asserted they had reason to believe they could overthrow the existing regime but did not wish to take any drastic steps before knowing what the United Nations had in mind, what security they could offer the new Government once it came into power and what terms would be offered for an unconditional surrender. While no decisions could be made in Stockholm it was suggested that Mme. Kollontay might wish to establish contact with these Rumanian circles in order to inform her Government of any information or proposals which might be received in Stockholm.

Mme. Kollontay, who is known to be currently very active in connection with the Finnish question, which in many ways is parallel to that of Rumania, apparently expressed considerable interest in Mr. Mallet's remarks and said that she would be very glad to treat with the proper person in the Rumanian Legation in Stockholm. Mr., Mallet informed her that Mr. Duca was the person with whom the British and American Legations had been in contact and gave Mme. Kollontay certain background information about Mr. Duca. It was understood that Mme. Kollontay herself would be willing to receive Mr. Duca, provided she received authorization from her Government.

Having in mind the Spitchkine-Seinesco meeting scheduled to take place that evening, I promptly informed Duca (with Hinks' approval) of the Mallet-Kollontay luncheon. Duca was interested and upset, because, while he felt that Mme. Kollontay was not behind the Spitchkine-Seinesco meeting, he was afraid that she might mention his (Duca's) name to Spitchkine, who in turn might mention it to Seinesco. That obviously would be most regrettable since it would make Seinesco suspicious of Duca's activities and might conceivably reduce or put an end to Duca's usefulness as an intermediary between the King and Allied circles. Duca expressed the wish that I get word to Mr. Mallet and request him, if he saw fit, to get in touch with Mme. Kollontay before the Spitchkine-Seinesco meeting in order to explain the delicacy of the situation.

After conferring with you, I called on Mr. Hinks, who immediately informed Mr. Mallet of the Spitchkine-Seinesco meeting and of Duca's request. Subsequently, Mr. Hinks informed me that Mr. Mallet had acted promptly and sent off a note to Mme. Kollontay late that afternoon (December 6). At 9 : 30 o'clock Duca rang me up to state that Spitchkine had called

off the meeting with Seinesco on the excuse that before seeing him, further instructions from Moscow were required.

Presumably Mme. Kollontay is informing her Government with a view to meeting Duca in the near future.

EAL

Enclosure no. 2 to despatch no. 2625 dated December 29, 1943, from the American Legation, Stockholm, Sweden, entitled „Various Attempts to Arrange Meeting between Rumanians and Soviets in Stockholm“.

Copy

Stockholm, December, 20, 1943

Strictly confidential

Memorandum for the Minister

It seems that Mr. Duca informed his contacts in Bukarest of the fact that Madame Kollontay had expressed an interest in hearing from the Rumanian opposition. On December 18 Duca informed me that the night before he had decoded a long reply from Buckarest giving him certain directives. It was stated that there was no objection to Duca's getting in touch with the Soviet Legation in Stockholm; on the contrary it was thought to be advisable in view of the fact that public opinion in Rumania was more and more opposed to the foreign policy of the present government and tended to favor a reversion to the foreign policy of Titulesco which, as well known, advocated close relations with the Soviet Union. The reply added that if, after the meeting with Madame Kollontay it seemed advisable to hold further more detailed discussions, the opposition was prepared to send Buzesti himself to Stockholm with full powers from the King and Maniu to carry on discussions.

The above-mentioned reply is certainly very peculiar since it seems to indicate that the Rumanian opposition has no conception of the point of view of the United Nations (despite the many clarifying statements that presumably have reached it during the last few months via Stockholm, Ankara, Berna, Madrid etc.). The Rumanian opposition certainly ought to have by this time received clear information as to the type of emissary which the British, Russians and Americans are willing to meet. Nothing was mentioned in Duca's reply from Bukarest to indicate that Buzesti proposed to come to Stockholm to discuss the only matter in which the three principal Allies are interested in unconditional surrender.

These comments are probably rather superfluous and the interesting point would seem to be that the Rumanian opposition has authorized Duca to meet Madame Kollontay. Duca requested me to endeavor to arrange such a meeting, and, after consulting you on December 18, I called on M. Mallet (in Mr. Hinks' absence) on December 20. I told Mr. Mallet the substance of the reply Duca had received and Mr. Mallet said that he would see Madame Kollontay within the next day or two and inform her merely

that Duca had received directions from the Rusanian Opposition to endeavor to meet her.

EAL

Enclosure no. 3 to despatch no. 2625 dated December 29, 1943, from the American Legation, Stockholm, Sweden, entitled „Various Attempts to Arrange Meeting between Rumanians and Soviets in Stockholm”.

Copy

Stockholm, December 23, 1943

Strictly confidential

Memorandum for the Minister

On the morning of December 23 I called on Mr. Duca at his request and was told the following story concerning further efforts to arrange a meeting the Soviets and Rumanians on the part of the Bulgarian intermediary who several weeks ago had tried to arrange an interview between Messrs. Seinesco and Spitchkine.

Duca informed me that the Bulgarian journalist who had taken upon himself to act as go-between was a man called Guranoff, who, according to Duca, „has a most unsavory reputation”. Yesterday, December 22, he had called on the Rumanian Minister, whom he had never met before, introduced himself and explained that he had information from friends in the Soviet Legation to the effect that the Soviet Government believed the time had come for the Rumanians to surrender. This surrender might be an „active” surrender, like that of the Italians, who had turned their arms against the Germans, or it might be a „passive” surrender, meaning that the Rumanian armies would merely cease fighting the Soviets. In either case preliminary negotiations would be necessary and it was hoped that Minister Nano or Press Attaché Seinesco would accept Guranoff’s offer to arrange a meeting with an appropriate person in the Soviet Legation; possibly this would be with Madame Kollontay herself. Guranoff indicated that he was on the most friendly terms with practically everyone on the staff of the Soviet Legation including the Minister. He stated that the Soviets were not interested in forwarding their demands to the present Government of Rumania but wished to get in contact with opposition circles, may be even the King. Certainly the question of the proper course for the King to take (whether to remain in the country, go abroad, et cetera) would be one of the matters for discussion.

The fact that Guranoff should again be trying to arrange a meeting between the Soviets and a member of the Rumanian Legation other than Duca appears to be rather strange inasmuch as Madame Kollontay has been definitely informed by Mr. Mallet that the only member of the Rumanian Legation staff who is in touch with the opposition and the King is Mr. Duca. It is understood Mr. Mallet also emphasized to her that it was important that other member of the staff, particularly Seinesco, who is connected with the Rumanian Secret Police, remain outside of any discussions involving the opposition and the King. Why, then, should the Soviet Legation or someone

on its staff continue to insist (through Guranoff) upon interviewing Nano or Seinesco?

Duca cannot help but feel that „the Russians are double crossing again“ suspecting that Madame Kollontay knows all about it. He said everyone knows that individuals on the Soviet Legation's staff are most afraid of taking any action without very definite orders from Moscow, and therefore it was hard to believe these things should be going on in the Soviet Legation without the knowledge of the Minister.

Apparently Guranoff has requested a „yes“ of „no“ answer by 1 p.m. December 23. Duca's hands are pretty well tied because he is not permitted to inform Nano of how far he was gone in his dealings with the British and Americans in Stockholm. Not knowing this, Nano is naturally intrigued by Guranoff's offer and will undoubtedly tell the Bulgarian to arrange the suggested meeting. Incidentally a Rumanian courier who was scheduled to leave for Bukarest this evening is being held over for several days if need be in order to await the results of the talks with the Russians.

The danger in this business lies in fact that the Russians seem to be insisting on dealing with individuals in the Rumanian Legation who up to the present time have no contact with and perhaps do not enjoy the confidence of the opposition and the King. This would not be peculiar if the Soviets planned to deal directly with the Antonescu Government, but as indicated above, according to Guranoff, the Soviets are only interested in discussing things with opposition circles, including possibly even the King.

It will be interesting to hear what Madame Kollontay has to say and while I presume it will be too late this time to forestall the meeting which is being arranged by Guranoff, I am passing this information on to Mr. Mallet at once.

EAL

Enclosure no. 4 to despatch no. 2625 dated December 29, 1943, from the American Legation, Stockholm, Sweden, entitled „Various Attempts to Arrange Meeting between Rumanians and Soviets in Stockholm“.

Copy

Stockholm, December 24, 1943

Strictly confidential

Memorandum for the Minister

I called on Mr. Mallet on the afternoon of December 23 to give him a copy of my memorandum to you of the date. He stated that he had not seen Mme. Kollontay since I had last visited him (December 20) but was meeting her later that afternoon when he would inform her of Duca's authorization to meet her and of the new developments involving the activities of the Bulgarian journalist Guranoff.

Subsequently I informed Mr. Duca that we were seeking, through Mr. Mallet, the explanation of the apparent confusion in the Soviet Legation. He said he had received another message that Nicolescu Buzesti was ready

at any time to come to Stockholm to clarify matters and asked that this information be conveyed to Mme. Kollontay.

On December 24, I communicated with Mr. Mallet, who said that he had met „the old lady“ as scheduled the day before but that he was lunching with in her an hour or so and would tell her about Buzesti. He said he would let me know the result of his conversations later in the day.

I called on Mr. Mallet at 4 p.m. and he have me a copy of his memorandum regarding his conversations with Mme. Kollontay on December 23 and 24 (attached). Apparently the old lady claims she has cautioned her staff against discussing matters of this kind with the Rumanians. Also, according to Mr. Mallet, she asserts that if she is authorized by her Government to discuss such things she will do so only with Duca, who she understands is the only person in Stockholm who is in touch with the Rumanian opposition.

Unfortunately, Mr. Mallet gave her the impression that Nano and Seinesco, representing the Antonescu Government, are also interested in taking up certain question with the Soviets. I don't know where Mr. Mallet got this idea, as we have had no such indications and the question of the meeting which the Bulgarian Guranooff sought to arrange emanated not from the Rumanians but from Guranooff himself, who claimed the Russians had something to say to the Rumanians. Now it seems Mr. Mallet has turned it around to make it appear that Nano, et cetera, wish to meet the Russians. This is probably a small point, although it would be unfortunate if the Soviets brought up the subject with Rumanians other than Duca. This conceivably could result in the Antonescu Government's getting wind of Duca's activities. Enclosure: Memorandum from Mr. Mallet

Enclosure no. 1 to enclosure no. 4 attached to despatch no. 2526 dated December 29, 1943, from the American Legation, Stockholm, Sweden, an-titled „Various Attempts to Arrange Meeting between Rumanians and Soviets in Stockholm“.

Copy of Memorandum from the British Legation, Stockholm

Secret

I saw Madame Kollontay on December 23rd about Rumania. I told her that I understood through a member of the American Legation that Duca had received instructions from the Rumanian opposition to attempt to get in touch with Madame Kollontay. Mr. Herschel Johnson had sent one of this secretaries who had seen Duca to tell me this and suggested that as I had been discussing these questions with Madame Kollontay it might be more suitable for me to pass on this information to her. I had no doubt that if she wished to send a message back to Duca, it could be done through the same channel. I emphasized that it was important to distinguish between Duca, who represented the opposition (King and Maniu), from Nano and his Press Attaché Seinesco who officially represents the Antonescu Government. How far Nano was really loyal to this Government was a matter of speculation but he was certainly not informed regarding most of Duca's activities. Seinesco was strongly suspected on account of his connections with the Rumanian Secret Police. I understood that the Bulgarian journa-

list who had already once tried to contact the Soviet Legation was still trying hard to arrange a contact between Nano or Seinesco and the Soviet Legation. Mr. Duca was a good deal alarmed at this news and it seemed to me that there was a danger of Seinesco trying to find out what Duca was up to in this way. Of course it was not my business to suggest to Madame Kollontay whether she should make any of these contacts or which she might prefer. For all I knew she might think it preferable to contact the Government rather than the opposition but I merely wished to warn her of the two parties within the Legation. Madame Kollontay replied that she was extremely grateful for this information. It was perfectly true that the Bulgarian journalist was perpetually trying to contact Spitchkine and it was sometimes difficult for Spitchkine to avoid him, as they were apt to run into each other in journalist circles. Madame Kollontay had, however, made it quite clear to Spitchkine that he was to keep out of all this business entirely. She told me that she would not have „little boys“ like Spitchkine, who was the most junior and unimportant of the Attachés, meddling in things they did not understand. Spitchkine had now intimated to the Bulgarian that he had better not talk too much about these things or he might get into serious trouble with the Swedes. It was hoped that this would shut him up.

As regards seeing Duca, Madame Kollontay rather hinted that she would not do anything without having instructions from Moscow. She had reported fully on the whole question but they appeared to treat it only as information and to be disinclined to make any forward move. Meanwhile she was thinking of having a talk with Mr. Kucera who knew some of the Rumanians and whose judgement she trusted. She thought that he might be able to give her further light on the personalities inside the Rumanian Legation. She repeated once more that she was extremely grateful to me and to the American Legation for keeping her informed.

24th December 1943

Madame Kollontay asked me to lunch today as she had been reflecting on our talk yesterday. She had come to the conclusion that the persistent efforts of both parties in the Rumanian Legation to get in contact with her should be considered to have a certain significance. She could not of course agree to make a contact with either Duca or an emissary of the Government side without prior authority from Moscow which they seemed at present to be not interested in giving. She thought, however, that she had better ask Moscow once more. I told her that Nicolescu Buzesti in the Rumanian Foreign Office would be prepared to come to Stockholm on some excuse or other, to see her if she gave Duca the hint. He would come with full powers from the King and Maniu to clarify the situation. Madame Kollontay asked me what I thought this really meant and I said that I assumed the opposition, before making their plans to overturn the Government and surrender, would wish to have some sort of assurance as to what type of surrender it would be. It would be useless for them to overthrow the Government and surrender only to find that in so doing they had accepted terms which Rumania would not abide by with the result that there would be nothing but anarchy and chaos in the country. Madame Kollontay said she quite understood this. In fact we agree that the same sort of conditions were applied

to Finland. It was in anybody's interest that enemy satellite countries should become centres of civil war and anarchy. She was very emphatic on this point. She repeated that Spitchkine had absolute orders not to enter into any relations with the Rumanians through the Bulgarian journalist. Spitchkine could not avoid meeting the Bulgarian but he was doing his best to scare him into leaving the Rumanian subject alone.

We agreed that it was perfectly conceivable that the Government representatives (Nano and his Press Attaché) might equally be interested in ascertaining what the Allies' terms would be but Madame Kollontay fully realised that neither party must be given any hint that she was contacting the other one, if she ever did so and my impression is that she should much prefer to contact Duca and his friend.

All this really amounts merely to the fact that Madame Kollontay will probably now try to get instructions from her Government to be allowed to meet Duca in order to listen to what he has to say without committing herself in return. Whether she will get permission is quite another matter and it would be wise not to hold out any particular hopes to Duca at the present stage.

(signed) V.A.L. Mallet
24th December, 1943

Enclosure no. 5 to despatch no. 2625 dated December 29, 1943, from the American Legation, Stockholm, Sweden, entitled „Various Attempts to Arrange Meeting between Rumanians and Soviet in Stockholm”.

Copy

Stockholm, December 27, 1943

Strictly confidential

Memorandum for the Minister

On December 27, I informed Duca of Mr. Mallet's interviews with Mme. Kollontay on December 23 and 24. I didn't go into details but let him know that Mme. Kollontay would not see him unless or until she had received instructions from Moscow. I also told Duca she had instructed Spitchkine not to deal with the Bulgarian Guranoff and in fact told him to stay out of the business entirely since if any meeting was to be arranged she herself would arrange it.

Duca said this was interesting because this Minister, Nano, had told him this morning (December 27) that Spitchkine had called on him the day before, Sunday December 26. Nano had a house full of guests, who were attending a children's party for his five-year-old daughter, when the butler announced that someone, whose name Nano did not get, wished to see him. Spitchkine walked, introduced himself, and at Nano's request, identified himself. He said he called because he understood from the Bulgarian Guranoff that Nano wanted to get into touch with the Soviet Legation. Nano, allegedly, replied he was of course glad to meet someone from the Soviet Legation and waited for Spitchkine to continue. Spitchkine said Guranoff had

indicated that Nano had a message for the Soviet Legation in connection with an unconditional surrender. Nano said Spitchkine was completely misinformed as he had no message of any kind to impart. Spitchkine was taken aback at this and, according to Duca, Nano said an ugly gleam came into his eyes as he again referred to Guranoff, who appeared to have misrepresented the case. Since there was nothing more to be said, Spitchkine hastily withdrew.

After hearing this story I told Duca I thought Spitchkine must have been going behind the back of his chief; that he might have been so intrigued by the misrepresentations of Guranoff that he had decided to investigate on his own hook. In this connection I mentioned that I had reason to believe that Mme. Kollontay herself had a wrong notion that not only the opposition (through) Duca but also the Antonescu regime (through Nano and/or Seinesco) wished to meet her. Duca pricked up his ears at this and commented that in that case he preferred to believe that Spitchkine's call on Nano was Mme. Kollontay's way of investigating the information that the Rumanian Government has something to say to her. Now, in any case, that question had been answered (in the negative) and she would presumably report to her Government accordingly and await instructions whether she should see him (Duca).

I told Duca he might be right but that Spitchkine might have been acting on his own responsibility, and in that case it was possible he would not even inform his chief of his unproductive interview with Nano, particularly since he had, according to Mme. Kollontay herself, been warned against such activity. We let it go at that.

I am sending a copy of this memorandum to Mr. Mallet for his information since he may wish to mention the subject in his next talk with Mme. Kollontay.

Eal

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 669-682; The National Archives of the United States, Washington D. C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/2070.

Nr. 2625
Strict confidențial

Stockholm, Suedia
29 decembrie, 1943

Subiectul: Diferite încercări de a aranja o întîlnire între români și sovietici la Stockholm

Domnule,

Am onoarea să mă refer la telegrama mea nr. 4166 din 28 decembrie, 12 p.m., care lămurește o situație deosebit de complicată în legătură cu diferitele propunerile și încercările cîtorva persoane de a aranja întîlniri între membrii Legațiilor sovietică și română la Stockholm.

Problema a apărut la 3 decembrie 1943 cînd ministrul britanic, domnul Victor Mallet, la instrucțiunile guvernului său, a abordat problema cu ministrul sovietic, doamna Kollontai¹. Aceasta din urmă era destul de interesată în a cere instrucțiuni guvernului său privind întîlnirea la Stockholm cu românul care reprezintă opoziția românească. Dar problema s-a complicat cînd un ziarist bulgar a încercat stăruitor să aranjeze o întîlnire între un alt membru al Legației române (fără vreo legătură cu opoziția românească).

O astfel de întîlnire a avut de fapt loc la 26 decembrie cînd unul din atașații sovietici i-a făcut o vizită ministrului român. Dar de vreme ce această întîlnire a fost cu totul ineficientă întrucât ambele părți așteptau, după cît se pare, să primească vreun mesaj sau o informație una de la cealaltă, și nici una nu era deloc în situația de a o da, este chiar ciudat că această întîlnire a avut în general loc. Doamna Kollontai chiar cu două zile înainte îl asigurase pe domnul Mallet că singura persoană din Legația sa care ar întîlni vreun român era ea însăși și că intenționa, după primirea permisiunii de la Moscova, să se întîlnească cu persoana care se află în legătură cu opoziția românească. Cu toate acestea s-a ivit în mod firesc suspiciunea că doamna Kollontai știe mai multe despre întîlnirea dintre un membru al personalului ei și ministrul român decit era de așteptat să recunoască ea.

Telegrama la care ne referim a rezumat faptele acestui caz, iar detaliiile suplimentare și de fond (cuprinse în anexele) 1 și 2 care pot fi folosite sunt cuprinse în notele 3, 4 și 5 strict confidențiale anexate.

Cu respect,
Herschel V. Johnson

Anexe:

1—5 Note privind problemele românești

Anexa nr. 1 la telegrama nr. 2625 datată 29 decembrie 1943, de la Legația americană, Stockholm, Suedia intitulată „Diferite încercări de a aranja o întîlnire între români și sovietici la Stockholm”.

Copie

Stockholm, 7 decembrie 1943

Strict confidențial

Notă pentru ministru

Simbătă, 4 decembrie, Duca² m-a informat că la ora 5 p.m. ziua precedentă, ministrul său³ fusese abordat de atașatul de presă român, Șeinescu⁴ (despre care se știe că este un reprezentant al Poliției secrete române). Șeinescu a declarat că el s-a aflat în contact cu un anume ziarist bulgar care îl informase că atașatul Igor Spicikin de la Legația sovietică (presupul reprezen-

¹ Alexandra Kollontai.

² George I. Duca, fiul fostului prim-ministrul român, I. G. Duca, consilier de legație la Legația României din Suedia.

³ Frederic C. Nanu — ministrul României la Stockholm.

⁴ Șeinescu George.

tant al NKVD⁵-ului la Stockholm) are să-i spună ceva (lui Șeinescu). Români, firește, au fost curioși să afle ce este în spatele acestei chestiuni și Nanu i-a permis lui Șeinescu să aranjeze o întâlnire cu Spicikin. Aceasta a fost proiectată pentru luni seara, 6 decembrie la ora 8 p.m. În același timp, Duca spera să afle ce este în spatele acestei (tentative) sovietice de apropiere și m-a rugat pe mine să fac cîteva investigații discrete.

La 6 decembrie, înainte de masă, m-am întîlnit cu domnul Hinks, care se ocupă de problemele românești la Legația britanică și am aflat de la el că ministrul britanic, domnul Mallet, luase masa cu doamna Kollontai vineri, 3 decembrie, numai cu cîteva ore înainte ca Șeinescu să-l informeze pe ministrul său despre interesul manifestat de Spicikin de a se întîlni cu români. După cît se pare în, timpul mesei, domnul Mallet i-a spus doamnei Kollontai că guvernul său i-a dat dispoziție să o informeze că guvernele britanic și american, prin reprezentanții lor la Stockholm (și prin de alte părți) se aflau în contact cu cercurile românești care pretindea că sunt legate de o mișcare de opoziție din România aflată sub conducerea lui Maniu și, probabil, a regelui. Acești lideri au afirmat că aveau motive să creadă că ei vor putea să răstoarne actualul regim, dar că nu doreau să întreprindă vreo acțiune radicală înainte de a ști ce intenționau Națiunile Unite, ce garanții de securitate puteau ele oferi nouului regim o dată venit la putere și ce condiții vor fi oferite pentru o capitulare necondiționată. De vreme ce nici o hotărîre nu se poate lua la Stockholm, se sugera că poate doamna Kollontai dorea să stabilească vreun contact cu aceste cercuri românești pentru a aduce la cunoștința guvernului ei orice informație sau propunere ce s-ar putea primi la Stockholm.

Doamna Kollontai despre care se știe că este foarte activă în legătură cu problema finlandeză, asemănătoare în mai multe sensuri cu cea română, a manifestat, după cît se pare, un interes considerabil pentru remarcile domnului Mallet și a spus că ea ar fi foarte mulțumită să trateze cu o persoană competentă de la Legația română din Stockholm. Domnul Mallet a informat-o că domnul Duca este persoana cu care Legațiile britanică și americană s-au aflat în contact și i-a dat doamnei Kollontai anumite informații de fond despre domnul Duca. Se subînțelege că însăși doamna Kollontai ar dori să-l primească pe domnul Duca, cu condiția ca ea să primească permisiune de la guvernul ei.

Avînd în vedere întâlnirea Spicikin-Șeinescu proiectată pentru acea seară, l-am informat imediat pe Duca (cu aprobarea lui Hinks) despre dineul Mallet — Kollontai. Duca și-a arătat interesul și îngrijorarea pentru că, știind că doamna Kollontai nu se afla în spatele întâlnirii Spicikin-Șeinescu, el se temea că ea ar fi putut să menționeze numele său (al lui Duca) lui Spicikin, care în schimb putea să-l menționeze în fața lui Șeinescu. Aceasta ar fi evident lucrul cel mai regretabil întrucît l-ar face suspicios pe Șeinescu în legătură cu acțiunile lui Duca și ar putea diminua sau reduce la zero utilitatea lui Duca, în calitatea sa de intermediar între rege și cercurile aliate. Duca și-a exprimat dorința ca eu să-i spun lui Mallet și să-l rog, dacă el vrea, să ia legătura cu doamna Kollontai înainte de întâlnirea Spicikin-Șeinescu pentru a-i explica situația delicată.

După ce am vorbit cu dumneavosă, m-am dus la domnul Hinks, care l-a informat imediat pe domnul Mallet despre întâlnirea Spicikin-Șeinescu

⁵ Comisariatul poporului pentru afaceri interne al Uniunii Sovietice.

și despre rugămintea lui Duca. Apoi Hinks m-a informat că Mallet acționase prompt și spre sfîrșitul după-amiezii (6 decembrie) a trimis o notă doamnei Kollontai. La ora 9.30, Duca m-a sunat ca să-mi spună că Spicikin anulase întîlnirea cu Șeinescu cu scuza că înainte de a se întîlni cu acesta s-au cerut noi instrucțiuni de la Moscova.

Probabil doamna Kollontai își informează guvernul despre intenția de a se întîlni cu Duca într-un viitor apropiat.

EAL

Anexa 2 la telegrama nr. 2625 din 29 decembrie 1943, de la Legația americană, Stockholm, Suedia, intitulată „Diferite încercări de a aranja o întîlnire între români și sovietici la Stockholm”.

Copie

Stockholm, 20 decembrie 1943

Strict confidențial

Notă pentru ministru

Se pare că domnul Duca și-a informat legăturile sale din București asupra faptului că doamna Kollontai manifestase interes în a primi știri de la opoziția românească. La 18 decembrie, Duca m-a informat că cu o seară înainte decodase un lung răspuns de la București prin care i se dădeau directive precise. Se afirma că nu exista nici o obiecție ca Duca să intre în legătură cu Legația sovietică de la Stockholm; din contră, se considera că ar fi chiar nimerit, dat fiind faptul că opinia publică din România era din ce în ce mai potrivnică politicii externe a actualului guvern și tindea să încline spre o revenire la politica lui Titulescu care, după cum bine se știe, milita pentru relații strânse cu Uniunea Sovietică. Răspunsul adăuga că dacă după întîlnirea cu doamna Kollontai va apărea oportunitate să poarte discuții mai detaliate, opoziția era gata să-l trimită chiar pe Buzești la Stockholm, investit cu puteri depline din partea regelui și a lui Maniu să continue discuțiile.

Răspunsul menționat mai sus este cu siguranță foarte ciudat, căci el pare să arate că opoziția românească nu are nici o idee despre punctul de vedere al Națiunilor Unite (în ciuda numeroaselor declarații lămuritoare care se presupune că au ajuns la ea în ultimele cîteva luni via Stockholm, Ankara, Berna, Madrid etc.). Opoziția românească trebuie să fi primită acum informații clare în ceea ce privește tipul de emisar pe care britanicii, rușii și americanii doresc să-l întîlnească. Niciun nu era menționat în răspunsul primit de Duca de la București care să arate că Buzești propunea să vină la Stockholm pentru a discuta singura problemă în care principalii trei Aliați erau interesați — capitularea necondiționată.

ACESTE COMENTARII SÎNT PROBABIL SUPERFLUE, IAR ASPECTUL INTERESANT AR PĂREA SĂ FIE ACELA CĂ OPPOZIȚIA ROMÂNEASCĂ L-A AUTORIZAT PE DUCĂ SĂ SE ÎNTILNEASCĂ CU DOAMNA KOLLONTAI. DUCĂ M-A RUGAT SĂ ÎNCERC SĂ ARANJEZ O ASTfel DE ÎNTÎLNIRE ȘI, DUPĂ CE LA 18 DECEMBRIE V-AM CONSULTAT PE DUMNEAVOASTRĂ, L-AM VIZITAT PE DOMNUL MALLET (ÎN ABSENȚA LUI HINKS), LA 20 DECEMBRIE. L-AM PREZENTAT DOMNULUI MALLET ESENȚA RĂSPUNSULUI PE CARE IL PRIMISE DUCĂ ȘI DOMNUL MALLET A SPUS CĂ SE VA ÎNTÎLNI CU DOAMNA KOLLONTAI ÎN CURSUL URMĂTOARELOR

două zile și o va informa pur și simplu că Duca a primit instrucțiuni de la opoziția românească să încerce să se vadă cu ea.

Eal

Anexa 3 la telegrama nr. 2625 datată 29 decembrie 1943, de la Legația americană Stockholm, Suedia, intitulată „Diferite încercări de a aranja o întâlnire între români și sovietici la Stockholm”.

Copie

Stockholm, 23 decembrie 1943

Strict confidențial

Notă pentru ministru

În dimineața zilei de 23 decembrie i-am făcut o scurtă vizită lui Duca la cererea sa și mi s-au relatat următoarele privind alte eforturi de a aranja o întâlnire între sovietici și români din partea unui intermedier bulgar care, cu cîteva săptămîni în urmă, încercase să aranjeze o întrevedere între domnii Șeinescu și Spicikin.

Duca m-a informat că ziaristul bulgar care își luase asupra sa misiunea de a acționa ca intermedier era o persoană pe nume Guranov care, potrivit lui Duca, „avea cea mai proastă reputație”. Ieri, decembrie 22, el i-a făcut o scurtă vizită ministrului român, pe care nu-l mai cunoscuse încă dinainte, s-a prezentat și a explicat că el are unele informații de la prietenii săi de la Legația sovietică în sensul că guvernul sovietic crede că sosise momentul ca România să capituzeze. Această capitulare putea să fie o capitulare „activă”, ca aceea a italienilor care au întors armele împotriva nemților sau o capitulare „pasivă”, însemnînd ca armatele române să înceteze pur și simplu să lupte cu sovieticii. În oricare din aceste cazuri, vor fi necesare negocieri preliminare și se speră ca ministrul Nanu sau atașatul de presă Șeinescu să accepte oferta lui Guranov de a aranja o întâlnire cu o persoană competentă de la Legația sovietică; poate aceasta va fi chiar cu doamna Kollontai. Guranov a menționat că se află în termenii cei mai prietenești practic cu oricine din personalul Legației sovietice, inclusiv cu ministrul. El a afirmat că sovieticii nu erau interesați în a prezenta cererile lor actualului guvern al României, dar dorea să intre în legătură cu cucerurile opoziției, poate chiar cu regele. Desigur problema celei mai adevărate căi pe care trebuia s-o adopte regele (dacă să rămînă în țară, să plece în străinătate etc.) va fi una din problemele de discutat.

Faptul că Guranov va încerca din nou să aranjeze o întâlnire între sovietici și un membru al Legației române, altul decât Duca, pare mai degrabă straniu, de vreme ce doamna Kollontai a fost informată în mod precis de domnul Mallet că singurul membru al personalului Legației române care se află în legătură cu opoziția și cu regele este domnul Duca. Se înțelege că domnul Mallet i-a subliniat, de asemenea, că este important ca ceilalți membri ai personalului, în special Șeinescu, care are legături cu poliția secretă română, să rămînă în afara oricărora discuții care ar implica opoziția și pe rege. De ce atunci Legația sovietică sau cineva din personalul ei ar continua să insiste (prin Guranov) asupra unei întrevederi cu Nanu sau Șeinescu?

Duca nu poate să nu credă că „rușii fac din nou joc dublu”, suspectând-o pe doamna Kollontai că știe totul despre acesta. El a spus că toată lumea știe că oricare din membrii Legației sovietice se teme foarte mult să întreprindă vreo acțiune fără un ordin foarte categoric de la Moscova și de aceea era greu de crezut că aceste lucruri se petrec în Legația sovietică fără știrea ministrului.

După cît se pare, Guranov a cerut un răspuns „da” sau „nu” pînă la 23 decembrie ora 1 p.m. Mîinile lui Duca erau zdravări legate, întrucît lui nu i se permitea să-l informeze pe Nanu despre cît de departe ajunsese în tratativele lui cu britanicii și americanii la Stockholm. Neștiind aceasta, Nanu este firește intrigat de propunerea lui Guranov și, fără îndoială, va spune bulgarului să aranjeze întîlnirea. Întîmplător un curier român care urma să plece la București în această seara este reținut dacă este nevoie poate pentru încă cîteva zile, pentru a aștepta rezultatele con vorbirilor cu rușii.

Pericolul în această afacere constă în faptul că rușii par a insista să trateze cu persoane de la Legația română cu care pînă în prezent nu au avut legături și care probabil nu se bucură de încredere din partea opoziției sau a regelui. Nu ar fi ciudat dacă sovieticii ar intenționa să trateze direct cu guvernul Antonescu, dar cum se arată mai sus, potrivit lui Guranov, sovieticii șînt interesați numai în a discuta problemele cu cercurile opoziției, poate chiar cu regele inclusiv.

Va fi interesant să auzim ce are de spus doamna Kollontai și întrucît presupun că va fi prea tîrziu, de data asta, să anticipăm imediat această informație domnului Mallet.

Ea

Anexa 4 la telegrama nr. 2625, datată 29 decembrie 1943, de la Legația americană, Stockholm, Suedia, intitulată „Diferite încercări de a aranja o întîlnire între români și sovietici la Stockholm”.

Copie

Stockholm, 24 decembrie 1943

Strict confidențial

Notă pentru ministru

I-am făcut o scurtă vizită domnului Mallet în după-amiază zilei de 23 decembrie pentru a-i da o copie a notei către dumneavoastră din această dată. El mi-a spus că nu o mai văzuse pe doamna Kollontai de la ultima mea vizită la el (20 decembrie) dar o va întîlni mai tîrziu, în acea după-amiază, cînd o va informa despre permisiunea dată lui Duca de a o întîlni și despre noile evenimente implicînd acțiunile ziaristului bulgar, Guranov.

Apoi l-am informat pe domnul Duca despre intenția noastră de a găsi, prin intermediul domnului Mallet, o explicație a apărantei încurcături în care se află Legația sovietică. El a spus că primise un alt mesaj, că Niculescu-Buzești era gata în orice moment să vină la Stockholm să lămurească problemele și a cerut ca această informație să fie transmisă doamnei Kollontai.

La 24 decembrie am vorbit cu domnul Mallet care a spus că se întîlnise în ziua precedentă cu „bătrîna doamnă”, așa cum fusese proiectat, dar că oricum va lua masa cu ea cam peste o oră și îi va spune atunci despre Buzești.

El a spus că-mi va comunica rezultatul con vorbirilor mai tîrziu în aceeași zi. I-am făcut o vizită domnului Mallet la ora 4 p.m., iar el mi-a dat o copie a notei de con vorbiri cu doamna Kollontai din zilele de 23 și 24 decembrie (anexate). După cît se pare, bătrîna doamnă pretinde că ea și-ar fi avertizat personalul să nu discute astfel de probleme cu români. Totodată, potrivit domnului Mallet, ea a afirmat că dacă va fi autorizată de guvernul ei să discute astfel de lucruri, ea va face aceasta numai cu Duca, despre care știe că este singura persoană din Stockholm care se află în legătură cu opoziția românească.

Din păcate, domnul Mallet i-a dat să înțeleagă că Nanu și Șeinescu, reprezentînd guvernul Antonescu, sănt, de asemenea, interesați în a discuta cîteva probleme cu sovieticii. Nu știu de unde a luat domnul Mallet această idee, căci nu avuseserăm astfel de indicații, iar problema întîlnirii pe care Guranov intenționa s-o aranjeze emana nu de la români, ci de la Guranov însuși, care pretindea că rușii aveau să spună ceva românilor. Acum se pare că domnul Mallet a întors-o, făcînd să pară că Nanu etc. dorește să se întîlnească cu rușii. Aceasta este probabil un aspect minor, deși ar fi păcat dacă sovieticii ar aborda subiectul cu alți români decît cu Duca. Aceasta ar putea, probabil, avea drept urmare ca guvernului Antonescu să-i ajungă la cunoștință ceva despre acțiunile lui Duca.

Eal

Anexă: Nota de la domnul Mallet

Anexa 1 la anexa 4 alăturată la telegrama nr. 2625 datată 29 decembrie 1943 de la Legația americană, Stockholm, Suedia, intitulată „Diferite încercări de a aranja o întîlnire între români și sovietici la Stockholm”.

Copie a notei de la Legația britanică, Stockholm

Secret

M-am întîlnit cu doamna Kollontai la 23 decembrie în legătură cu România. I-am spus că am înțeles de la un membru al Legației americane că Duca primise instrucțiuni de la opoziția românească să încerce să intre în legătură cu doamna Kollontai. Domnul Herschel Johnson a trimis pe unul din secretarii săi care s-a întîlnit cu Duca să-mi spună acest lucru și mi-a sugerat că, întrucît eu discut aceste probleme cu doamna Kollontai ar fi mai potrivit ca eu să-i transmit această informație. Nu aveam nici o îndoială că dacă ea dorea să-i transmită vreun mesaj lui Duca, aceasta se va putea face pe același canal. Am subliniat că era important să se facă deosebirea între Duca, care reprezenta opoziția (pe rege și Maniu) și Nanu cu atașatul lui de presă, Șeinescu, care oficial reprezintă guvernul Antonescu. Cît de leal era Nanu guvernului său, era o problemă de discutat, dar desigur că el nu era informat în legătură cu majoritatea acțiunilor lui Duca. Șeinescu era foarte suspectat pentru legăturile lui cu Poliția secretă română. Am înțeles că ziaristul bulgar care încercase deja o dată să contacteze Legația sovietică, își mai dădea încă toată silința să aranjeze un contact între Nanu ori Șeinescu și Legația Sovietică. Domnul Duca a fost deosebit de alarmat la auzul acestor știri și mi se pare că există pericolul ca Șeinescu să încerce să afle dacă Duca era amestecat în treaba asta. Desigur nu era treaba mea să-i sugerez doamnei

Kollontai dacă să realizeze aceste legături sau pe care din ele să o prefere. După cîte știu eu, ea ar putea să considere preferabil să contacteze guvernul mai curînd decît opoziția, dar eu pur și simplu voi am să o previn în legătură cu cele două tabere din interiorul Legației. Doamna Kollontai mi-a răspuns că îmi este deosebit de recunoscătoare pentru această informație. Era perfect adevărat că ziaristul bulgar a încercat permanent să-l contacteze pe Spicikin, lui Spicikin i-a fost destul de dificil să-l evite întrucît se puteau întîlni în cercurile de presă. Dar doamna Kollontai îi spusese clar lui Spicikin că el trebuia să nu se amestece deloc în această afacere. Mi-a spus că mai bine n-ar fi avut „băiețandri” ca Spicikin, care era cel mai tînăr și neimportant din atașații săi, care să se amestece în treburi pe care ei nu le înțeleg. Spicikin i-a spus acum bulgarului că ar fi mai bine să nu vorbească prea mult despre aceste lucruri dacă vrea să nu intre în buclucuri serioase cu sudezii. Speră că aceasta îl va face să-și țină gura.

În ce privește o întrevedere cu Duca, doamna Kollontai a lăsat mai degrabă să se înțeleagă că ea nu va face nimic fără să aibă instrucțiuni de la Moscova. Ea a raportat în amănunt despre întreaga chestiune, dar se pare că ei tratează aceste lucruri doar ca o informație și nu par înclinați să facă vreun pas înainte. Totodată ea se gîndeia să aibă o întrevedere cu domnul Kucera care știa cîte ceva despre români și în a cărui judecată ea avea încredere. Credea că el va putea să-i dea o imagine despre persoanele de la Legația română. Ea a mai repetat o dată că-mi este extrem de recunoscătoare mie și Legației americane pentru faptul că o ținem la curent.

24 decembrie 1943

Doamna Kollontai m-a invitat să luăm masa împreună, căci se gîndise la convorbirea noastră de ieri. Ea ajunsese la concluzia că eforturile insisteante ale ambelor grupări de la Legația română de a intra în legătură cu ea trebuie considerate ca avînd o anumită însemnatate. Desigur, nu putea fi de acord să ia legătura cu Duca sau cu un trimis al guvernului fără o permisiune prealabilă de la Moscova pe care, se pare, ei nu sănt interesați în acest moment să o dea. Credea, totuși, că ar fi mai bine dacă ar întreba Moscova încă o dată. I-am spus că Niculescu-Buzești de la Ministerul de Externe român ar fi gata să vină la Stockholm, cu un pretext sau altul, pentru a se întîlni cu ea dacă ea îi va da un semn lui Duca. El ar veni cu puteri depline din partea regelui și a lui Maniu pentru a clarifica situația. Doamna Kollontai m-a întrebat ce cred că înseamnă, de fapt, toate acestea și i-am spus că eu presupun că opoziția, înainte de a-și face planurile de a răsturna guvernul și de a capitula, ar dori să aibă un fel de asigurare în ceea ce privește felul capitulării. Ar fi inutil ca ei să răstoarne guvernul și să capituzeze pentru ca să descopere că făcînd aceasta au acceptat condiții pe care România nu le va putea respecta, avînd drept urmare că în țară nu va fi nimic altceva decît anarhie și haos. Doamna Kollontai a spus că ea înțelege foarte bine acest lucru. De fapt am fost de acord că același fel de condiții au fost aplicate și Finlandei. Nu era în interesul nîmănui ca țările satelite inamice să devină centre de război civil și anarhie. Ea a insistat foarte mult asupra acestui lucru. A repetat că Spicikin are ordin categoric să nu intre în nici un fel de relații cu români prin intermediul ziaristului bulgar. Spicikin nu putea să evite să se întîlnească cu bulgarul, dar el a făcut tot ce-i sta în putință să-l facă pe acesta să se teamă să mai abordeze el tema românească.

Noi am fost de acord că era clar că reprezentanții guvernului (Nanu și atașatul lui de presă) pot fi în egală măsură interesați să afle care vor fi condițiile Aliaților, dar doamna Kollontai și-a dat seama pe deplin că nici uneia dintre părți nu trebuie să î se dea vreun semn că ea a contactat cealaltă parte, dacă ea va face asta, iar impresia mea este că ea ar prefera să-l contacteze pe Duca și pe prietenul acestuia.

Toate acestea duc pur și simplu la faptul că doamna Kollontai va încerca probabil acum să obțină instrucțiuni de la guvernul ei pentru a î se permite să se întâlnească cu Duca, cu scopul de a auzi ce are acesta de spus fără ca ea să se angajeze în schimb. Dacă va obține permisiunea este cu totul altă problemă și ar fi înțelept să nu î se dea lui Duca nici o speranță specială în actualul stadiu.

(semnat) V.A.L. Mallet
24 decembrie 1943

Anexa 5 a telegramei nr. 2652 datată 29 decembrie 1943 de la Legația americană, Stockholm, Suedia, intitulată „Diferite încercări de a aranja o întâlnire între români și suedezi la Stockholm”.

Copie

Stockholm, 27 decembrie 1943

Strict confidențial

Notă pentru ministru

La 27 decembrie l-am informat pe Duca despre întrevederile domnului Mallet cu doamna Kollontai din 23 și 24 decembrie. Nu am intrat în detalii, dar i-am spus că doamna Kollontai nu se va întâlni cu el dacă nu sau pînă cînd nu va primi instrucțiuni de la Moscova. I-am spus, de asemenea, lui Duca, că ea î-a dat instrucțiuni lui Spicikin să nu trateze cu bulgarul Guranov, că de fapt i-a spus să nu se amestecă deloc în treaba asta, căci dacă trebuie aranjată vreo întâlnire, ea însăși o va aranja.

Duca a spus că acest lucru era interesant întrucît ministrul său, Nanu, i-a spus în dimineață aceasta (27 decembrie) că Spicikin îi săcuse o scurtă vizită cu o zi înainte, duminică 26 decembrie. Nanu avea casa plină de oaspeți care participau la o petrecere a copiilor dată pentru fiica sa de 5 ani, cînd valolet l-a anunțat că cineva, al cărui nume Nanu nu-l înțelese, dorește să-l vadă. Spicikin a intrat, s-a prezentat și, la cererea lui Nanu, s-a legitimat. El a spus că venise pentru că a înțeles de la bulgarul Guranov că Nanu dorea să intre în legătură cu Legația sovietică. Nanu, chipurile, ar fi răspuns că era bucuros să cunoască pe cineva de la Legația sovietică și a așteptat ca Spicikin să continue. Spicikin a spus că Guranov îi menționase faptul că Nanu avea un mesaj pentru Legația sovietică în legătură cu o capitulare necondiționată. Nanu i-a spus lui Spicikin că este cu desăvîrșire gresit informat întrucît el nu are nici un mesaj de nici un fel de transmis. Spicikin s-a zăpăcit auzind aceasta și, potrivit lui Duca, Nanu a spus că în ochii lui a apărut o uitătură urîtă cînd s-a referit din nou la Guranov, care se pare că a prezentat eronat cazul. Întrucît nu mai era nimic de spus, Spicikin s-a retras în grabă.

După ce am ascultat povestirea aceasta, i-am spus lui Duca că eu cred că Spicikin trebuie să fi acționat fără știrea șefului său; că el trebuie să fi fost atât de intrigat de prezentarea greșită făcută de Guranov încit s-a hotărât să cerceteze pe cont propriu. În legătură cu aceasta, am menționat că am motive să cred că însăși doamna Kollontai avea ideea greșită că nu numai opoziția (prin Duca), ci și regimul Antonescu (prin Nanu și/sau Șeinescu) vor să-o întilnească. Duca a ciulit urechile la aceasta și a comentat că în cazul acesta el preferă să credă că vizita lui Spicikin la Nanu era maniera doamnei Kollontai de a verifica informația că guvernul român are să-i spună ceva. În orice caz, acum că la această întrebare s-a răspuns (negativ), ea probabil va raporta guvernului ei în mod corespunzător și va aștepta instrucțiuni dacă să se întilnească cu el (Duca).

I-am spus lui Duca că s-ar putea să aibă dreptate, dar că Spicikin ar fi putut acționa pe propria sa răspundere și în acest caz era posibil ca el nici măcar să nu-și fi informat șeful despre vizita ineficientă la Nanu, mai ales că îi fusese, potrivit doamnei Kollontai, interzisă o asemenea acțiune. Și cu aceasta ne-am despărțit.

Trimis o copie a acestei note domnului Mallet pentru informarea sa, întrucât el s-ar putea să vrea să menționeze subiectul în următoarea sa convorbire cu doamna Kollontai.

Eal

Redactor: MIOARA STANCIU, IOAN OPRIS
ALEXANDRU STĂNCIULESCU

Tehnoredactor: ȘTEFANIA MIHAI

Coli de tipar: 41
Bun de tipar: 09.08.1984

Cd. 1301
LA I.P. „13 DECEMBRIE 1918”, BUCUREȘTI,
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

...vădă și...

